

المكالمات الكلية للأصول

في أحاديث الرسول ﷺ

دائرة: ماموستا شيخ مه منصور علي ناصف

ومرگيراني، نوري فارس جهه خان

محمود أحمد محمد

بييدا چوته وهو سهرپه رشتي له چاپداني كردووه

دارالطرفة

بيروت - لبنان

منتدى اقرأ الثقافي

www.iqra.ahlamontada.com

منتدى اقرأ الثقافي

=====

www.iqra.ahlamontada.com

التَّاجُ الْجَامِعُ لِلْأُصُولِ

فِي أَحَادِيثِ الرَّسُولِ ﷺ

دانراوی: ماموستا شیخ مه‌نصور عه‌لی ناصف

وه‌رگی‌رانی: نوری فارس هه‌مه‌خان

محمود احمد محمد

بییدا چۆته‌وه‌و سه‌رپه‌رشتی له چاپدانی کردووه

به‌رگی سیه‌م - چاپی چواره‌م

دارالمعرفة

بکروت - لبنان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

التَّائِبُ الْجَائِعُ لِلْصَّوْلِ

وه رگيراني: نوري فارس حمه خان

پیداچونه وهو سه ربه رشتی له چاپدانی: محمود أحمد محمد

چاپ: چواره م

سالی چاپ: ۲۰۰۸

تایپ و دیزاین: که ژال حسین / کومپیوتیری شایا

تیراژ: ۲۰۰۰ دانه

ژماره ی سپاردن:

هه له گری: لافه هوشیار محمد علی - که جزای م. نوری فارس

له سه ر ئه رکی کتیبخانه ی ئارام له چاپ دراوه و مافی چاپکردنه وه ی

پارێزراوه بو کتیبخانه ی ناوبراو.

ژماره سپاردنی (۲۳۹۵) ی سالی ۲۰۰۸ ی پیدراوه

نەم پەراوە پىرۈزە لەسەرفەرمائىشتى دانەرەكەى پوختەى
حەدىثەكانى نەم پەراوە پىرۈزانەىه:

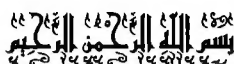
(۱) صحيح البخارى

(۲) صحيح مسلم

(۳) سنن أبى داود

(۴) جامع الترمذى

(۵) المجتبى للنسائى

نامه‌ی خودوود (تۆله‌ی تاوان)

(نهم نامه‌یه جهوت باس و باشه‌کییه که (پایانیکه))

۸۱) باسی یه‌که‌م: هه‌ره‌شه‌کردن له‌که‌سی که‌سی بکوژی و باسی نه‌ودی که
جه‌ددی شه‌ری پی‌ویست ده‌کا

کتاب الحدود: (وفیه سبعة أبواب وخاتمة)

الباب الأول: فی الترهیب من القتل وما یوجب الحد

قال الله تعالى: {وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُ وَأَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا} (۹۳/۴).

خودای گه‌وره له‌ قورئانی پی‌رۆزدا له‌ سووره‌تی (النساء) ئایه‌تی نه‌وده‌و
سیدا ده‌فه‌رموی: هه‌رکه‌سی موسولمانی به‌قه‌ستی بکوژی به‌ ناره‌وا، نه‌وه
سزای نه‌و بکوژه‌ دۆزه‌خه‌و حالی وایه‌ هه‌تا هه‌تایه‌ له‌ دۆزه‌خا ده‌مینیتیه‌وه،
وه‌ خودا رقو خه‌شمی ئی ده‌گری و نه‌فرین و له‌ عنه‌تی ئی ده‌کا و دووری
ده‌خاته‌وه له‌ رحمه‌ت و میهره‌بانی خو‌ی و سزایه‌کی گه‌وره‌ی بو‌ ئاماده‌ ده‌کا.

۲۲۸۷- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا تُقْتَلُ نَفْسٌ ظُلْمًا إِلَّا كَانَ عَلَى ابْنِ آدَمَ الْأَوَّلِ كِفْلٌ مِنْ دَمِهَا، لِأَنَّهُ كَانَ أَوَّلَ مَنْ سَنَ الْقَتْلَ^(۱).

عه‌بدوللای کوری مه‌سعوود (خودای ئی رازی بن) ده‌لی پی‌غه‌مبه‌ر (درویدی خودای
که‌ره‌ی له‌سه‌ر بن) ده‌فه‌رموی وه‌هر که‌سی به‌ناره‌وا بکوژی به‌شی له‌ ئوبالی
خوین رشتنه‌که‌ی به‌ نه‌ستوی کوره‌ پی‌شووه‌که‌ی ئاده‌مه‌ واته‌: به‌ ملی قابیله
چونکه‌ نه‌و یه‌که‌م که‌س بوو که‌ پیاو کوشتنی داهینا وه‌ک خودای گه‌وره‌ له
قورئانی پی‌رۆزدا له‌ سووره‌تی (مائیده) دا له‌ ئایه‌تی سی‌هه‌مدا ده‌فه‌رموی:
{فَطَوَّعَتْ لَهُ نَفْسُهُ قَتْلَ أَخِيهِ فَقَتَلَهُ فَأَصْبَحَ مِنَ الْخَاسِرِينَ} جا نه‌فسی قابیل کوشتنی

(۱) بخاری. أحاديث الأنبياء: ۳۳۳۵، ۶۸۶۷، ۷۳۲۱. مسلم. قسامة: ۴۳۵۵. تيرمذی. علم: ۲۶۷۳. نسائي.

هابیلی برایی له‌به‌ر چاوی جوانکرد، وه‌کوشتی، ئیت‌به‌م کرده‌وه ناپه‌سه‌نده قابیل بوو به پیاویکی پیاو کوژی زیانبار له هه‌ردوو جیهاندا. (ش/ت/ن- واته ئیمامی بوخاری و ئیمامی موسلیم و ئیمامی تیرمیزی و ئیمامی نه‌سائی (خودایان ئی رازی بن) ئەم فەرمووده‌یان ریوایه‌ت کردووه).

۲۲۸۸- وَعَنْهُ عَنِ النِّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَوَّلُ مَا يُقْضَى بَيْنَ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي الدِّمَاءِ. وَفِي رَوَايَةٍ: أَوَّلُ مَا يُحَاسَبُ بِهِ الْعَبْدُ الصَّلَاةُ وَأَوَّلُ مَا يُقْضَى بَيْنَ النَّاسِ فِي الدِّمَاءِ. رواهما الخمسة إلا أبا داود^(۱).

واته: دیسان عه‌بدوللأ (خودای ئی رازی بن) ده‌لئ: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بن) ده‌فه‌رموئ: پوژی قیامه‌ت یه‌که‌م شت که ئاده‌میزاد له‌سه‌ری داد‌گه‌ریی و مه‌حکه‌مه ده‌کرئ مه‌سه‌له‌ی خوئین رشتن و پیاو کوشتنه. له‌ گێڕانه‌وه‌یه‌کا: یه‌که‌م شت که به‌نده له‌سه‌ری موخاسه‌به ده‌کرئ نوێژ، یه‌که‌م شتیش که ئاده‌میزاد مه‌حکه‌مه‌ی ده‌کرئ له‌سه‌ری مه‌سه‌له‌ی خوئین رشتن و کوشتنه (ش/ت/ن).

^(۲) بخاری. رفاق: ۶۵۳۲، ۶۸۶۴. مسلم. قسامة ومحاربين: ۴۲۵۷. ترمذی. دیات: ۱۳۶۹، ۱۳۹۷. نسائی. تحریم الدم: ۴۰۰۳، ۴۰۰۴، ۴۰۰۵، ۴۰۰۷.

^(۱) قال المؤلف (طبيب الله تعالى شراه) في خطبة الكتاب في بداية المجلد الأول مايلي: وأن قلت رواه الشيخان عنيت البخاري ومسلما، وأن قلت رواه الثلاثة أردت الشيخين وأبا داود، و أن قلت رواه الأربعة قصدت الثلاثة والترمذی وان قلت رواه الخمسة عنيت الأربعة والنسائي وان قلت رواه أصحاب السنن قصدت أبا داود والترمذی والنسائي، ولو اختلف النظام عن هذا بينته بالنص عليه: دانه‌ر (بېر گلكۆكه‌ی له‌ بۆن و به‌رامه‌ی به‌هه‌شت بڼ) له‌ سه‌ره‌متای به‌رگی یه‌که‌مدا ده‌فه‌رموئ: ئەگەر گوتم: شه‌یخان ئەم حه‌دیه‌سه‌یان ریوایه‌ت کردووه ئەوه مه‌به‌ستم له‌ شه‌یخان شیخی بوخاری و شیخی موسلیمه، ئەگەر گوتم: سێ ئیمامه‌کان گێڕاویانه‌ته‌وه ئەوه مه‌به‌ستم بوخاری و موسلیم و ئەبو داووده، ئەگەر گوتم: چوار ئیمامه‌کان گێڕاویانه‌ته‌وه، ئەوه مه‌به‌ستم بوخاری و موسلیم و ئەبو داوود و تیرمیزییه، ئەگەر گوتم: پێنج ئیمامه‌کان گێڕاویانه‌ته‌وه، ئەوه مه‌به‌ستم بوخاری و موسلیم و ئەبو داوود و تیرمیزی و نه‌سائییه، ئەگەر به‌ جوړیکی تریش بوو جیا له‌م یاسایه، ئەوا خو‌ی چۆن بوو پێک وا ده‌لئیم. - وەرگێر-

۲۲۸۹- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَنْ يَزَالَ الْمُؤْمِنُ فِي فُسْحَةٍ مِنْ دِينِهِ، مَا لَمْ يُصِْبْ دَمًا حَرَامًا. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ. وَلَفْظُهُ: (عَلَى مَا هُوَ فِي الشَّرْحِ): لَا يَزَالَ الْمُؤْمِنُ مُعْنَقًا (أَيَّ خَفِيفِ الظَّهْرِ) صَالِحًا مَا لَمْ يُصِْبْ دَمًا حَرَامًا (أَيَّ لَمْ يُقْتَلْ عَمْدًا) فَإِذَا أَصَابَ دَمًا حَرَامًا بَلَغَ (أَيَّ هَلَكَ) (۳).

ثیبنو عومەر (خودایان ن رازی بن) دهلی: پیغهمبر (درویدی خودای گمردی لهسربین) دهفهرموئ: موسولمان ههتا خوین رشتنی نارهوا نهبی به تووشیهوه هیشتا ئایینی بهبهریهوه دهمیئ (ب/د) گفت (لفظ) ی ئه‌بو داوود - به پیی شهرحه‌که‌ی دانه‌ر خوئی که‌ناوی غایه‌تولمه‌نموولی شهرحی تاجول ئوصول - ئاوایه: موسولمان ههتا خوینی نارهوا به قهستی نه‌پیرئی هیشتا کوئی سووکه‌و خوش رهوته‌و هه‌ر باشه، به‌لام هه‌ر کاتی خوینی نارهوا بوو به تووشیهوه ئیتر له‌پی ده‌که‌وئ و ده‌هستی؟

۲۲۹۰- وَلَأَبِي دَاوُدَ وَالنَّسَائِي: كُلُّ ذَنْبٍ عَسَى اللَّهُ أَنْ يَغْفِرَهُ إِلَّا مَنْ مَاتَ مُشْرِكًا أَوْ مُؤْمِنٌ قَتَلَ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا (۴).

ئه‌بو داوود و نه‌سائی (ره‌زای خودایان لیبی) ده‌گیرنه‌وه که‌ه‌زهره‌ت (درویدی خودای له‌سربین) ده‌فهرموئ: له‌وانه‌یه که‌خودا له‌گونا‌هی هه‌موو که‌سئ خوش ببی، به‌لام له‌گونا‌هی ئه‌و که‌سه‌ خوش نابئ که‌له‌سه‌ر بته‌رستی و خودا نه‌ناسی ده‌مرئ، هه‌روه‌ها له‌گونا‌هی ئه‌و موسلمان‌ه‌یش خوش نابئ که‌به‌قهستی موسولمانئ ده‌کوژئ!

۲۲۹۱- وَلِلتِّرْمِذِيِّ وَالنَّسَائِي: لَزَوَالِ الدُّنْيَا أَهْوَنُ عَلَى اللَّهِ مِنْ قَتْلِ رَجُلٍ مُسْلِمٍ (۵).

(۲) بخاری. دیات: ۶۸۶۲، ۶۸۶۳.

(۴) سکت عنه الشارح.

(۵) رواه الترمذی بسند صحیح ۰ شرحه.

تیرمذی و نه سائی (رهزای خودای که بره‌یان نبیی) ده‌گیرنه‌وه له چه‌زره‌ته‌وه (دیروودی خودای له‌سهر بئ) ده‌فه‌رموئ: له‌لای خودا ئه‌م جیهانه له ناو‌بجئ نه‌وه‌کا پیاویکی موسولمان به‌نا‌ره‌وا بکوژئی (ت-س/ص-ن).

۲۲۹۲- وللمزمذی: لَوْ أَنَّ أَهْلَ السَّمَاءِ وَأَهْلَ الْأَرْضِ اشْتَرَكُوا فِي دَمِ مُؤْمِنٍ لَّكَبَّهُمُ اللَّهُ فِي النَّارِ^(۱).

تیرمذی (خودای ئی رازی بئ) به‌سه‌نه‌دیکی غه‌ریب ده‌گیرنه‌وه له چه‌زره‌ته‌وه (دیروودی خودای له‌سهر بئ) ده‌فه‌رموئ: ئه‌گه‌ر خه‌لکی ئاسمان و خه‌لکی سه‌ره‌زه‌وی به‌هاوبه‌شی خوینی برواداری (موسولمانی) به‌نا‌ره‌وا بریژن، خودا هه‌موویان له‌سهر ئه‌وه له ئاگری دۆزه‌خدا سه‌ره‌نگری ده‌کا.

۲۲۹۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ تَرَدَّى مِنْ جَبَلٍ فَقَتَلَ نَفْسَهُ، فَهُوَ فِي نَارِ جَهَنَّمَ، يَتَرَدَّى فِيهِ خَالِدًا مُخَلَّدًا فِيهَا أَبَدًا، وَمَنْ تَحَسَّى سَمًّا فَقَتَلَ نَفْسَهُ، فَسَمُّهُ فِي يَدِهِ، يَتَحَسَّاهُ فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَالِدًا مُخَلَّدًا فِيهَا أَبَدًا، وَمَنْ قَتَلَ نَفْسَهُ بِحَدِيدَةٍ، فَحَدِيدَتُهُ فِي يَدِهِ، يَجَأُ بِهَا فِي بَطْنِهِ فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَالِدًا مُخَلَّدًا فِيهَا أَبَدًا. رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ (رضوان الله تعالى عليهم)^(۲).

ئه‌بو هوره‌یره (خودای ئی رازی بئ) ده‌لئ پیغه‌مبه‌ر (دیروودی خودای له‌سهر بئ) ده‌فه‌رموئ: که‌سێ له‌ کیویکه‌وه یا له‌ به‌رزیه‌که‌وه خوی به‌ربداته‌وه و خوی بکوژئ، ئه‌وه هه‌میشه له‌و کیوه‌وه خوی هه‌لده‌داته ناو ئاگری دۆزه‌خه‌وه و هه‌تا هه‌تایه ئه‌وه کارو پیشه‌یه‌تی و به‌ ئیجگاری تیا ده‌میننه‌وه، وه که‌سێ زه‌هر بخواته‌وه و به‌زه‌هر خوی بکوژئ ئه‌وه له‌ ئاگری دۆزه‌خیشا زه‌هره‌که‌ی هه‌ر وا له‌ناوی ده‌ستیاو په‌یتا په‌یتا ده‌یخواته‌وه و هه‌تا هه‌تایه به‌ ئیجگاری له‌ ئاگری دۆزه‌خدا ده‌بئ و هه‌میشه‌یش ئه‌مه‌ حال و کارو پیشه‌ی ده‌بئ! وه که‌سێ به‌ پارچه‌ ئاسنئ خوی بکوژئ ئه‌وه له‌ ئاگری دۆزه‌خیشا ئه‌و پارچه‌

^(۱) رواه الترمذی بسند غریب (شرحه).

^(۲) بخاری. جنانز: ۱۳۷۵، ۵۷۷۸، ۱۳۶۳. مسلم. ایمان: ۲۹۶، ۲۹۷. ترمذی. طب: ۲۰۴۴. نسائی. جنانز: ۱۹۶۴.

ئاسنه دهگری به دهستییه وه خوش خوش دهیکا به ورگی خویا، ئیتر هه تا هه تایه له ناگری دۆزه خدا ده مینیتیه وه نه وه حالیه تی^(۱).

۲۲۹۴ - وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: اجْتَنِبُوا السَّبْعَ الْمُؤْبَقَاتِ. قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَمَا هُنَّ؟ قَالَ: الشِّرْكُ بِاللَّهِ، وَالسُّخْرُ، وَقَتْلُ النَّفْسِ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ، وَأَكْلُ الرِّبَا، وَأَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ، وَالتَّوَلَّى يَوْمَ الرَّخْفِ، وَقَذْفُ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الرَّمْذِي^(۸).

دیسان نه وه له پیغه مبه ره وه ده فهرمووی: (درویدی خودای له سهرین): خۆتان دوور بگرن له ههوت تاوانی کوشنده. یاران گوتیان: نهی پیغه مبه ری خودا! نه وه ههوته چی و چین؟ فهرمووی:

یه کهم: شیرک و هاوبهش پهیدا کردن بۆ خودای تاک و ته نیا.

^(۱) اتفق اهل الحق ان من مات موحدا دخل الجنة قطعاً اما لطفاً وكرماً من الله تعالى واما بعد الحساب والعقاب، فإذا ورد حديث أو آية في ظاهرة مخالفة لهذه القاعدة المقررة وجب تأويله عليها، وخلاصة التأويل للأحاديث المصرحة بخلود المؤمن في النار أن المراد بذلك أما في حق المستحيل أو المراد المكث الطويل. - المترجم -

واته: زانا هه قناسه كان ده فهرموون: كه سێ له سهر ئيسلامه تی بمرئ زوو یا درهنگ ده چیتیه به ههشت سا یا به که ره می خودا خوی، یا له پاش ئی پرسینه وه توئه ئی سه نندن. جا نه گهر هه دیس یا فهرموودمیی به دیمه ن له گهل نه م یاسایه دا جوئ بوو نه وه ده شئ به پیی نه م یاسا بریار دراوه ته نویل بکری، واته: برپیتیه وه سه ر مه به سه ته راسته قینه که ی، وهک لیئانه دا مه به سه ت مانه وه می که ئیجگار زۆره له دۆزه خدا، یا مه به سه ت هه ره شه و زه جرو چاو ترساندن و کۆکردنه وه می له خۆ کوشتن، بگه ره له هه موو، شوینئ که بوئی نه م بابته ی ئی دی پوخته ی ته نویل و بردنه وه سه ر مه به سه ته که ی نه مه یه که گوترا، هه ندئ له برادرمان ده فهرموون: نه گهر که مه که مه شه رح و راشه یش، به پیی پیو یست، بۆ روونکردنه وه ی شوین هه بی باش ته، به تاییه ت له سه ر هتای به ره گه کانه وه. - وهرگیر -

^(۸) بخاری. وصایا: ۲۷۶۶، ۵۷۶۴، ۶۸۵۷. مسلم. ایمان: ۲۵۸، ۲۵۷. ترمذی. بیوع: ۱۲۰۷، ۳۰۱۸. نسائی.

تحريم: ۴۰۲۱، ۳۶۷۳، ۴۸۸۲. أبو داؤد. وصایا: ۲۸۷۴.

دووهم: سیحرو جادو و گهری.

سییه‌م: کوشتنی که سئ که خودا ره‌وای له‌سهری نه‌بی.

چوارهم: سوو خواردن (ریبا).

پینجه‌م: خواردنی مالی هه‌تیو.

شه‌شهم: هه‌له‌اتن و پشت هه‌لکردن له دوژمنی دین له پوژی هی‌رش هی‌نانی دوژمنانا.

حه‌وته‌م: بوختانی داوینپییسی هه‌له‌ستن بو ئا‌فره‌تی داوینپاکی بی ئا‌گای موسولمان (ش/د/ن).

۲۲۹۵- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَبْغَضُ النَّاسِ إِلَى اللَّهِ ثَلَاثَةٌ مُلْحِدٌ فِي الْحَرَمِ، وَمُبْتَغٍ فِي الْإِسْلَامِ سُنَّةَ الْجَاهِلِيَّةِ، وَمُطْلَبُ دَمِ امْرِئٍ بِغَيْرِ حَقٍّ لِيُهِرِقَ دَمَهُ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ^(۹).

له ئیبنوعه‌بباسه‌وه (خودایان ئی‌رازی بی) له پیغه‌مبه‌ره‌وه (دروودی خودای له‌سهر بی) ده‌فه‌رموی: خودا له هه‌موو که‌سئ زیاتر رقی له‌م سئ که‌سه‌یه:

یه‌که‌م: زه‌ندیقی ناو حه‌ره‌می مه‌که‌ه.

دووهم: که‌سئ له ئیسلامه‌تی‌دا، منه‌یی ره‌وشت و یاسای سه‌رده‌می نه‌زانی بکا.

سییه‌م: که‌سئ منه‌ی خوینی که‌سئ بکا تا به‌نا‌ره‌وا خوینی بریژی. (ب = بوخاری. ره‌زای خودای لی‌بی).

۲۲۹۶- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا يَزْنِي الْعَبْدُ حِينَ يَزْنِي وَهُوَ مُؤْمِنٌ، وَلَا يَسْرِقُ حِينَ يَسْرِقُ وَهُوَ مُؤْمِنٌ، وَلَا يَشْرِبُ حِينَ يَشْرِبُ وَهُوَ مُؤْمِنٌ، وَلَا يَقْتُلُ وَهُوَ مُؤْمِنٌ. وَزَادَ أَبُو هُرَيْرَةَ فِي رِوَايَةِ هَذَا وَالتَّوْبَةَ مَغْرُوضَةً بَعْدَ رَوَاةِ الْخَمْسَةِ^(۱۰).

^(۹) بخاری. دیات: ۶۸۸۲.

^(۱۰) تقدم فی المجلد الثاني برقم: ۱۹۲۲ تسلسل/ ۱۷۵.

⇒ (ب - ۲ ز - ۱۷۵ ل - ۳۶۶ ف - ۱) گیرانه‌وه‌ی ئییره به‌م

شیوه‌یه‌یه: ئیبنو عهباس (خودایان ئی رازی بن) له پیغه‌مبه‌روه (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌فرموئ: به‌نده (له‌و کاته‌دا که خه‌ریکی شه‌روا‌لیسییه) به‌موسولمان دانانری، وه‌هه‌روا له‌کاتی کردنی دزیشدا، وه‌هه‌روه‌ها له‌کاتی خواردنه‌وه‌ی ئاره‌قدا، موسولمان و پیاو کوشتنیشیان نه‌گوتوو! له‌گیرانه‌وه‌ی ئه‌بو هوره‌یره‌دا ئه‌م فره‌مووده‌یه ئه‌م زیاده‌یه‌شی هه‌یه: به‌لام له‌وه‌دوا، ده‌رگای ته‌وبه له‌سه‌رپشته‌و له‌که‌س داناخری تا ده‌گاته‌ پاده‌ی گیانه‌لا (ش/د/ت/ن).

۲۲۹۷- وَ سُوِّلَ ابْنُ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَمَّنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا ثُمَّ تَابَ وَاهْتَدَى (أَلِهَ مِنْ تَوْبَةٍ؟) فَقَالَ: وَأَلِّي لَهُ التَّوْبَةُ سَمِعْتُ نَبِيَّكُمْ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: يَجِيءُ الْمُقْتُولُ مُتَعَلِّقًا بِالْقَاتِلِ تَشْخَبُ أَوْ ذَا جُهُ دَمًا فَيَقُولُ أَيْ رَبِّ سَلْ هَذَا فِيمَ قَتَلَنِي. ثُمَّ قَالَ: وَاللَّهِ لَقَدْ نَزَلَتْ وَمَا نَسَخَهَا شَيْءٌ^(۱۱).

پرسیار کرا له ئیبنو عهباس (خودایان ئی رازی بن) ئه‌گه‌ر که‌سی به‌ ئه‌نقه‌ست موسولمانی بکوژی و له‌ پاشا ری راست بگری، ئایا ته‌وبه‌و په‌شیمانی بو هه‌یه‌ یانا؟ گوتی: له‌ کوئی ته‌وبه‌ی بو هه‌یه، به‌ گوئی خو‌م ژنه‌وتم له‌ پیغه‌مبه‌ری نازداری ئیوه‌ ده‌یفه‌رموو شاره‌گه‌کانی ملی کوژراو کفاره‌ی خوینیان دی و هه‌ تازه‌ ئه‌و ده‌مه‌ کوژرابی ئاوا له‌سه‌ر ئه‌و حاله‌، ده‌چی یه‌خه‌ی بکوژه‌که‌ی ده‌گری و ده‌یه‌ینی بو خزمه‌تی خوداو عه‌رزی ده‌کا: ئه‌ی په‌ره‌ردگاری من! له‌مه‌ بپرسه‌ له‌سه‌ر چی منی کوشت ئینجا ئیبنو عهباس (خودایان ئی رازی بن) گوتی: به‌و خودایه‌ ئه‌و ئایه‌ته‌ که‌ ده‌فرموئ: {وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُ وَأَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا} ⇒ ئه‌م ئایه‌ته‌ ئه‌وه‌ته‌ی هاتو‌ته‌ خواره‌وه‌ هیشتا هیچ شتی هه‌لی نه‌وه‌شاندو‌ته‌وه‌و حوکه‌مه‌که‌ی نه‌سخ نه‌کردو‌ته‌وه‌ جا که‌وا بوو ئیتر ته‌وبه‌ی بو نیه‌ (د/ش).

^(۱۱) بخاری. تفسیر: ۴۷۶۳، ۴۷۶، ۴۵۹۰. مسلم. تفسیر: ۷۴۶۱، ۷۴۶۴.

۲۲۹۸- وَقَالَ سَعِيدُ بْنُ جُبَيْرٍ: قُلْتُ لِابْنِ عَبَّاسٍ: هَلْ لِمَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا تَوْبَةً؟ قَالَ: لَا، فَقَرَأْتُ عَلَيْهِ آيَةَ الْفُرْقَانِ إِلَى: {إِلَّا مَنْ تَابَ} قَالَ: هَذِهِ مَكِّيَّةٌ كَسَخْتَهَا آيَةُ مَدْيَنِيَّةٌ {وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ}. رواهما النسائي والشيخان في التفسير^(۱۲).

سه‌عیدی کوپی جوبه‌یر (خودای ن‌رازی بن) ده‌لئ: خه‌لکی کووفه له‌واته‌ی ئەم ئایه‌ته‌دا رایان جیا جیا بوو، جا من چووم گوتم به ئیبنو عه‌بباس: ئەگەر یه‌کێ به‌قه‌ستی موسولمانێ بکوژی ئایا گه‌رانه‌وه‌و په‌شیمانی بو‌ه‌یه‌؟ گوته‌ی: نه‌ء، منیش ئایه‌ته‌که‌ی سووره‌تی فو‌رقانم خوینده‌وه‌و بو‌ی هه‌تا ده‌گاته‌ ئه‌وێ که ده‌فه‌رمو‌ی: {إِلَّا مَنْ تَابَ}^(۱). ئەویش گوته‌ی: ئەم ئایه‌ته‌ مه‌که‌یه‌ به‌م ئایه‌ته‌ مه‌دینه‌یه‌ هه‌ل‌وه‌شاوه‌ته‌وه‌ که ده‌فه‌رمو‌ی: {وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ}. (ن/ش)

۲۲۹۹- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ قَتَلَ نَفْسًا مُعَاهِدًا لَمْ يَرَحْ رَائِحَةَ الْجَنَّةِ، وَإِنْ رِيحَهَا لَيُوجَدُ مِنْ مَسِيرَةِ أَرْبَعِينَ عَامًا. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۱۳).

(۱۲) بخاری. تفسیر: ۴۷۶۲. مسلم: ۷۴۶۱.

(۱) فو‌رقان ۶۸-۷۰ واته‌و ته‌فسیری ئایه‌ته‌کان وایه: به‌نده‌کانی خودای میهره‌بان ئەوانه‌ی که هه‌ر خودا ده‌په‌رستن داوای رزق و پو‌زی له‌که‌سی تر ناکه‌ن له‌و نه‌بێ، وه‌ که‌سی که خودا کوشتنی ئەوی ره‌وا نه‌دیبێ نایکوژن مه‌گه‌ر له‌سه‌ر هه‌ق، وه‌ زیناو داوینپیسیش ناکه‌ن، وه‌ هه‌ر که‌سی ئەم گوناخانه‌ بکا ده‌گا به‌ تۆله‌ی تاوانی خو‌ی و له‌ پو‌زی قیامه‌تا له‌ناو دۆزه‌خا سزاو نازاری بو‌ جه‌ن قات ده‌کرێته‌وه‌، ئیتر ئاوا به‌ده‌م ئیش و نازاره‌وه‌ له‌ناو دۆزه‌خی داخراودا به‌ سووکی و تر‌ویی و بێ نرخ‌ی ده‌مینێته‌وه‌ هه‌تا هه‌تایه‌ مه‌گه‌ر که‌سی نه‌بێ که له‌پاش کردنی ئەم گوناخانه‌ ته‌وبه‌ بکاو کردارو ره‌فتاری خو‌ی باش بکاو روو له‌ خودایی، نه‌وه‌ ئەو جو‌رمه‌کسانه‌ خودای گه‌وره‌ تاوانه‌کانیان ده‌پو‌شێ و خراپه‌کانیان بو‌ ئالوگۆر ده‌کا به‌ چاکه‌، چونکه‌ خوا میهره‌بان و تاوانبه‌خشه‌.

- وهرگیر -

(۱۳) بخاری. دیات: ۶۹۱۴.

عہدوللای کوپی عہمر (خودای ئی رازی بن) گوتی: پیغہمبہر (دیوودی خودای لہسربین) فہرمووی: ہہرکہسئی یہکئی لہ ئہہلی ذیممہ بکوژی بونی بہہشت ناکا، وہلحال بونی بہہشت چل سالہ ریگہ دہروا (ب/ت/ خودایان ئی رازی بن)۔

۲۳۰ - عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ الطِّفْلَ بْنَ عَمْرِو الدَّوْسِيَّ أَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ هَلْ لَكَ فِي حِصْنِ حَصِينٍ وَمَنْعَةٍ فَأَبَى ذَلِكَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لِلَّذِي ذَخَرَ اللَّهُ لِلْأَنْصَارِ فَلَمَّا هَاجَرَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِلَى الْمَدِينَةِ هَاجَرَ إِلَيْهِ الطِّفْلُ بْنُ عَمْرِو وَهَاجَرَ مَعَهُ رَجُلٌ مِنْ قَوْمِهِ فَاجْتَوُوا الْمَدِينَةَ فَمَرَضَ الرَّجُلُ فَجَزِعَ فَقَطَعَ بِرَاحِمَتِهِ بِمَشَاقِصَ فَشَخَبَتْ يَدَاهُ حَتَّى مَاتَ فَرَأَاهُ الطِّفْلُ بْنُ عَمْرِو فِي مَنَامِهِ فَرَأَاهُ فِي بَهِيَّتِهِ حَسَنَةً وَرَأَاهُ مُعْطِيًا يَدَهُ فَقَالَ لَهُ: مَا صَنَعَ بِكَ رَبُّكَ؟ قَالَ غُفِرَ لِي بِهَاجِرَتِي إِلَى نَبِيِّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: مَا لِي أَرَاكَ مُعْطِيًا يَدَيْكَ؟ قَالَ: قِيلَ لِي لَنْ تُصْلِحَ مِنْكَ مَا أَفْسَدْتَ. فَقَصَّهَا الطِّفْلُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: اللَّهُمَّ وَلَيْدِيهِ فَاعْفُرْ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الْإِيمَانِ نَسَأَلَ اللَّهُ السِّرَّ وَالتَّوْفِيقَ آمِينَ. وَاللَّهُ أَعْلَى وَأَعْلَمُ^(۴).

جابر (خودای ئی رازی بن) گوتی: طوفہیلی کوپی عہمری دہوسی ہاتہ خزمہتی حہزرت (دیوودی خودای لہسربین) عہرزیکرد: ئہی رہوانہکراوی خودا! ئہگہر دہفہرموویت ئہوا کوچ بکہ بو ولاتی ئیمہ، بوٹ دہبین بہ قہلای پولایین و شوورای ئاسنین، بہلام پیغہمبہر (دیوودی خودای لہسربین) قوبوولی نہکرد، چونکہ خودا ئہو سہربہرییی و شانازی و دہستی خیر لیئانہی ہلگرتبوو بو یاریدہدہران و کردی بہخہلاتی ئہنصار، جا کاتئی کہ حہزرت (دیوودی خودای لہسربین) کوچی کرد بو مہدینہی مونہوہرہ طوفہیل و پیاوئی لہ ہوزہکہی ہردووکیان کوچیان کرد بو خزمہتی، وہلہوئی پیاوہکہ ئاوو ہہوای ئہوئی پی نہکہوت و نہخوش کہوت و ئوقرہی ئی براو بہ دہمہتیریکی

پانکۆله جه مسهری په نجه کانی خوئی برییه وه، ئیتر ههردوو دهستی زاماربوون و خوینیان بهربوو، وه خوینه که یان نه وه ستایه وه ههتا مرد، له پاشا طوفهیل له خهودا له شیوهیهکی جواندا دهیبینی، بهلام دهروانی که ههردوو دهستی خوئی داپوشیوه، جا پیی دهلی: پهروهردگارت چۆن بوو له گهلتا؟ دهلی: بههوی کۆچکردنم بۆ خزمهتی پیغه مبه ره که ی لیم خوش بوو، جا طوفهیل دهلی: نه دی دهبینم ههردوو دهستی خۆت داپوشیوه؟ دهلی: پیم گوترا: ئهوهی که خۆت خراپت کردوه له لهشی خۆت ئیمه چاکی ناکهینه وه بۆت! جا که طوفهیل ئهم خهونهی گیرایه وه بۆ چه زهت (دروودی خودای لهسهرین) فهرمووی: ئه ی خودای گهره مان! له دهسته کانیشی خوش ببه دیاره که نزاو دوعای پیغه مهر گیرایه. (م - خودای ن رازی یه).

۲۳۰۱ - ولأبي داود (على ما هو في الشرح): إِذَا زَنَى الرَّجُلُ خَرَجَ مِنْهُ الْإِيمَانُ فَكَانَ عَلَى رَأْسِهِ كَالظُّلَّةِ فَإِذَا أَقْلَعَ رَجَعَ إِلَيْهِ الْإِيمَانُ. (و كالزنا غيره) ^(۱۵).

ئیمامی ئهبو داوود (رهزای خودای گهره ی لیبی) دهگیریتته وه له چه زه ته وه (دروودی خودای لهسهرین) دهفه رمووی: کاتئ پیاو خه ریکی شهروالپیسى دهبی، له و کاته دا ئیمان و باوه ره که ی بارده کاو دهچئ له و دووره وه له سه ر سه ری وه ک کاژه هه ور دووره په ریژ را ده وه ستئ به لام کاتئ ده ست هه لده گری ئیمان و باوه ره که ی ده گه ریته وه بۆ لای وه هه موو تا وانه کانی تریش له م باره یه وه وه ک شهروالپیسى وان.

(۸۲) لَا بَاسَ. بَاسِ تَوَلَّاهُ سَهْدَن (قیصاص): (فصل في القصاص)

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {وَلَكُمْ فِي الْقِصَصِ حَيَاةٌ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ} (۱۷۹/۲).

^(۱۵) سکت عنه الشارح. راجع رقم: ۶۸۰۹ مع بعده فی صحيح البخاری. (مترجم).

خودای مهن ده‌فهرموی: ئه‌ی هۆشمه‌ندان و هۆشیاران! له دامه‌زاندنی یاسای تۆله‌سه‌نددا (که‌بریتییه له کوشتنه‌وه‌ی بکوژ له‌باتی کوژاو) بۆ ئیوه‌هیه‌ ژیان و زینده‌گییه‌کی گه‌وره‌و به‌نرخ، هیوا وایه که خۆتان بیاریژن له پیاو کوشتن.

وَقَالَ تَعَالَى: {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلِ الْحَرُّ بِالْحَرِّ وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ وَالْأَنْثَى بِالْأُنْثَى} (۱۷۸/۲).

خودای گه‌وره ده‌فهرموی: ئه‌ی موسولمانه‌کان! خوداوه‌ندی مهن دایناوه له سه‌رتان، تۆله‌سه‌ندن له هۆی کوژاراوه‌کانه‌وه، به یه‌کسانی، به‌م په‌نگه له‌باتی ئاده‌میزادی کوژاوی ئازاد ئاده‌میزادی بکوژی ئازاد ده‌کوژیته‌وه و له‌باتی به‌نده به‌نده و له‌باتی مێینه، مێینه.

۲۳۰۲ - عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ يَهُودِيًّا رَضَّ رَأْسَ جَارِيَةٍ بَيْنَ حَجْرَيْنِ، فَقِيلَ لَهَا مَنْ فَعَلَ بِكَ هَذَا أَفَلَانَ أَوْ فُلَانًا؟ حَتَّى سُمِيَ الْيَهُودِيُّ، فَأَوْمَأَتْ بِرَأْسِهَا، فَجِئَءَ بِالْيَهُودِيِّ فَأَعْتَرَفَ فَأَمَرَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَرَضَّ رَأْسَهُ بِحَجْرَيْنِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱).

ئهنه‌س (خودای ئی‌زازی بن) ده‌لی: پیاویکی جووله‌که له‌سه‌ره‌نێ خشل له نیوانی دوو به‌ردا سه‌ری کچۆله‌یه‌کی شکاندبوو له پاشا توو‌پیشی دابوو ناو بیریکه‌وه، کاتی دوزیانه‌وه هیشتا نیوه گیانیکی تیا مابوو جا لیان ده‌پرسی: کئ وای لی‌کردووی؟ ئایا فیساره که‌س بوو؟ ئایا ئه‌م بوو؟ ئایا ئه‌و بوو؟ تا ناوی کابرایه‌کی جووله‌که‌یان هیناو گو‌تیان: ئایا فیساره جووله‌که وای ئی‌کردوویت؟ ئه‌ویش سه‌ری له‌قاندو به‌سه‌ری ئاماژه‌ی کرد: ئا. که ئه‌و وای ئی‌کردووم، جا کابرای جووه‌یان هینا، وه پێی له کاره‌که ناو چوو ژیر

^(۱) بخاری. حضومات: ۲۴۱۳، ۲۷۴۶، ۵۲۵۹، ۶۸۷۶، ۶۸۷۷، ۶۸۷۹، ۶۸۸۴، ۶۸۸۵. مسلم. قساقه: ۴۳۴۱. أبو

داؤد. دیات: ۴۵۲۷. ترمذی. دیات: ۱۳۹۴. نسائی. قسامه: ۴۷۵۶.

٢٣٠٣ - وَعَنْهُ أَنَّ ابْنَةَ النَّضْرِ لَطَمَتْ جَارِيَةً، فَكَسَرَتْ ثِيْبَتَهَا، فَأَتَوْا النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَمَرَ بِالْقِصَاصِ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ.^(٢)

٢٣٠٤ - وَعَنْهُ أَنَّ أُخْتَ الرَّبِيعِ أُمَّ حَارِثَةَ جَرَحَتْ إِبْسَانًا فَأَخْتَصَمُوا إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: الْقِصَاصَ الْقِصَاصَ. فَقَالَتْ أُمُّ الرَّبِيعِ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيْقِطْصُ مِنْ فُلَانَةٍ؟ وَاللَّهِ لَا يُقْطَصُ مِنْهَا. فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) سُبْحَانَ اللَّهِ يَا أُمُّ الرَّبِيعِ الْقِصَاصُ كِتَابُ اللَّهِ. قَالَتْ: لَا وَاللَّهِ لَا يُقْطَصُ مِنْهَا أَبَدًا. قَالَ: فَمَا زَالَتْ حَتَّى قَبِلُوا

ئەم شىعرانە كۆمەللى شىعرى جوان و ناسك بوون، لەپاش ھەلدانە ھەدى شۆرش، لە پاش نشوستى
پىاز دەدى نازار گوتراون، كاتى زانىم وردە وردە پىشمەرگە لە چياكان پەيدا بوونەتە ھە، ئەم
شىعرانەم گوت.

- وەرگىز - ۲۰۰۷/۵/۵

(۲) بخاری. صالح: ۲۷۰۳، ۲۸۰۶، ۴۴۹۹، ۴۵۰۰، ۴۶۱۱، ۶۸۹۴.

الدِّيَّةَ فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): إِنَّ مِنْ عِبَادِ اللَّهِ مَنْ لَوْ أَقْسَمَ عَلَى اللَّهِ لِأَبْرَةٍ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۳).

دیسان ئەو دەلێ: ئوممو حاریسه‌ی خوشکی روبه‌یبع که‌سیکی زامار کردبوو، بو‌داد پرسی چوونه‌ خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فهرمووی: ده‌شتی له‌ تۆله‌ی ئەوه‌دا تۆله‌ له‌ میش به‌سهندری به‌لام دایکی ره‌بیع گوتی: ئە‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! تۆله‌ له‌ فیسار ده‌سیئری؟ به‌و خوایه‌ ئومید به‌که‌ره‌می خودا، خوا چه‌زکا شتی وا نابێ، پیغه‌مبه‌ریش (دروودی خودای له‌سهرین) فهرمووی: سو‌بحانه‌للاً ئە‌ی دایکی ره‌بیع! تۆله‌ سه‌ندن له‌م حاله‌دا فهرمانی قورئانه‌ که‌ نامه‌ی خودایه‌، ئوممو ره‌بیعی‌ش گوتی: به‌و خودایه‌ شتی وا نه‌بووه‌و نه‌ ده‌بێ. گوتی: ئیتر ئە‌و ژنه‌ هه‌روازی نه‌هیناو کو‌لی نه‌دا هه‌تا که‌ سوکاری ددان شکاوه‌که‌ به‌ خوین رازی بوون و چه‌رده‌یی مالیان له‌ خوینی ددانه‌که‌دا وه‌رگرت و ازیان له‌ تۆله‌سه‌ندن هینا ئە‌وجا چه‌زهرت (دروودی خودای له‌سهرین) فهرمووی: هه‌ندی له‌ به‌نده‌کانی خودا ئە‌وه‌نده‌ له‌لای خودا نازدارو خوشه‌ویست و خاتر دارن ئە‌گه‌ر به‌ ئومیدی لوتفی خودا سویند له‌سه‌ر شتی بخۆن، خودا سویندیان ناخات و ئە‌و شته‌ به‌دلی ئە‌وان ده‌کا (ش).

۲۳۰۵- عَنْ شَدَّادِ بْنِ أَوْسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: ثِنْتَانِ حَفِظْتُهُمَا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ اللَّهَ كَتَبَ الْإِحْسَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ فَإِذَا قَاتَلْتُمْ فَأَحْسِنُوا الْقِتْلَةَ وَإِذَا ذَبَحْتُمْ فَأَحْسِنُوا الذَّبْحَ وَلْيُجِدْ أَحَدُكُمْ شَفْرَتَهُ فَلْيُرِحْ ذَبِيحَتَهُ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ نَسَالِ اللَّهِ تَعَالَى الرَّشْدَ وَالْهُدَايَةَ. وَاللَّهُ أَعْلَى وَأَعْلَمُ^(۴).

شه‌دادی کو‌ری ئە‌وس (خودای لی رازی بێ) گوتی: دوو شتم له‌ پیغه‌مبه‌ر خۆیه‌وه‌ (دروودی خودای له‌سهرین) له‌به‌ر کردووه‌، فهرمووی: (دروودی خودای له‌سهرین): خودا چاکه‌ی له‌سه‌ر هه‌موو شتی نووسیوه‌، وه‌ فهرمانی کردووه‌ که‌ هه‌موو شتی

(۳) بخاری. تفسیر: ۴۵۰۲. مسلم. قسامة/ محاربین: ۴۳۵۰.

(۴) مسلم. صید: ۵۰۲۸. ریاض صالحین/ ۲: ز: ۷۴ ذ: ۹/ ۶۴۰ ل- ۱۷۳. أبو داؤد. اضاحی: ۲۸۱۵.

ترمذی. دیات: ۱۴۰۹. نسائی. ضجایا: ۴۴۱۷.

به‌پړک و پیکي و له‌سهر شیوه‌یه‌کی جوان و ره‌وا بکړی جا که و ابو، نه‌گهر که‌سیکتان له‌تول‌ه‌ی که‌سیکی کوژراودا کوشته‌وه، یابه‌ه‌ددی شهرعی کوشتان نه‌وه له‌سهر شیوه‌یه‌کی باش بیکوژنه‌وه و له‌و کاته‌دا به‌نه‌زاکه‌ت بن له‌گه‌لیاو نه‌گهر داوای شتیکی کرد له‌پیش کوشتنیدا بیده‌نی و شایه‌تmani پی بیښن، تاله‌سهر ئیسلامه‌تی بمری وده‌روه‌ها نه‌گهر شتیکتان سه‌ربری له‌سهر شیوه‌یه‌کی باش سه‌ری بپرن، وه‌تیغه‌که‌تان تیژ بکه‌ن و پشووی کوشتیه‌که‌تان بده‌ن وزیاده‌ نازاری مه‌ده‌ن (ش/د/ت/ن - خودایان نازاری بن).

۸۳) باسی دووهم: باسی خوین دان و خوین باسی

الباب الثاني: في الدية

قال الله تعالى: {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلِ الْحُرُّ بِالْحُرِّ وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ وَالْأَنْثَى بِالْأُنْثَى فَمَنْ عُفِيَ لَهُ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ فَاتَّبَاعْ بِالْمَعْرُوفِ وَأَدَاءٍ إِلَيْهِ بِإِحْسَانٍ ذَلِكَ تَخْفِيفٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَرَحْمَةٌ فَمَنِ اعْتَدَى بَعْدَ ذَلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ} (۱۷۸/۲).

خودای گه‌وره ده‌فهرموی: نه‌ی خاوه‌ن باوه‌ران! نووسراوه له‌سهر یاسای کوشتنه‌وه‌ی بکوژ، له‌تول‌ه‌ی نازاددا بکوژی نازاد ده‌کوژیتته‌وه، هه‌روا له‌تول‌ه‌ی کوپله‌دا کوپله‌و له‌تول‌ه‌ی میینه‌دا میینه. جا نه‌گهر کوژراوه‌که خوی له‌پیش گیان ده‌رچوونیا بکوژه‌که‌ی نازاد کرد له‌خوینی خوی، یایه‌کی له‌که‌سوکاری کوژراو بکوژی نازادکرد له‌به‌شه‌که‌ی خوی له‌و خوینه، ئیتر نابی بکوژیتته‌وه، وه‌ده‌بی به‌پی باوی ناوخویان و له‌سهر یاسایه‌کی جوان خوین وهربرگن، وه‌بکوژیش خوینه‌که‌بدات به‌خاوه‌ن خوین به‌چاکی، نه‌م یاسای چاوپویشی و به‌خوین رازیبوونه میهره‌بانی و مه‌رحه‌مه‌ته له‌لایه‌نی خوداوو مایه‌ی بارسوکییه بو‌ئیوه، ده‌ی هه‌رکه‌سی له‌پاش نه‌مه‌ده‌ست دریژی بکا، به‌م رهنکه‌بجیت بکوژ بکوژیتته‌وه، وه‌یا مالدەر ماله‌که‌نه‌دا، نه‌وه له‌لایه‌نی خوداوو سزایه‌کی گرانی پر‌ئیش و نازاری هه‌یه.

وَقَالَ تَعَالَى: {وَمَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطَاً فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ وَدِيَّةٌ مُسْلَمَةٌ إِلَى أَهْلِهِ} (۹۲/۴).

واته: خودای گه‌وره ده‌فهرموی: هه‌ر موسولمانی موسولمانیکی تر به هه‌له بکوژی نه‌وه له‌سه‌ری پیویسته که به‌نده‌یه‌کی موسولمان نازاد بکا وه خوینیش بدا به خوینره‌سی نه‌و کوژراوه، مه‌گه‌ر بیکه‌ن به‌به‌خشش و وه‌ری نه‌گرن.

۲۳۰۶- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمْ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا دُفِعَ إِلَى أَوْلِيَاءِ الْمَقْتُولِ فَإِنْ شَاءُوا قَتَلُوا وَإِنْ شَاءُوا أَخَذُوا الدِّيَّةَ وَهِيَ ثَلَاثُونَ حِقَّةً وَثَلَاثُونَ جَدْعَةً وَأَرْبَعُونَ خِلْفَةً وَمَا صَالَحُوا عَلَيْهِ فَهُوَ لَهُمْ، وَذَلِكَ لِتَشْدِيدِ الْعَقْلِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ^(۱).

له‌عه‌مری کوپی شو‌عه‌یبه‌وه له باوکییه‌وه له باپی‌یه‌وه (خودایان ئی رازی بین) له پیغه‌مبه‌ره‌وه ده‌فهرموی (درودی خودای له‌سه‌رین): هه‌ر که‌سی به‌ ئاره‌زوو موسولمانی بکوژی نه‌وه ده‌دریته ده‌ستی خوینره‌سه‌کانی کوژراوه‌که ئیتر نه‌وان ئاره‌زووی خوینانه یا بکوژ ده‌کوژنه‌وه، یا خوین وه‌رده‌گرن، خوینباییش سه‌د وشته له‌سه‌ر نه‌م شیوه‌یه: سیی وشتی میی سیی سائه‌و سیی وشتی میی چوار سائه‌و چل وشتی ئاوسه، وه هه‌ردوولایش له‌سه‌ر هه‌رچی پیک بکه‌ون دروسته. نه‌مه‌یش بو‌یه وایه، هه‌تا خوینبایی گران بی و خه‌لک سل له خوین رشتن بکه‌نه‌وه (ت- س/ح نه‌بو داوود)

۲۳۰۷- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: فِي دِيَّةِ الْخَطَاِ عِشْرُونَ حِقَّةً وَعِشْرُونَ جَدْعَةً وَعِشْرُونَ بَنْتَ مَخَاضٍ وَعِشْرُونَ بَنْتَ لَبُونٍ وَعِشْرُونَ بَنَى مَخَاضٍ ذُكُورًا. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ^(۲).

^(۱) رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ بِسَنَدٍ حَسَنٍ (شرح‌ه).

^(۲) بِسَنَدٍ ضَعِيفٍ (شرح‌ه).

عبداللأ (خودای فی رازی بن) له پیغهمبره وه ده‌فهرموی (دروودی خودای له‌سهرین):
 خوینی کوشتنی هه‌له (قه‌تلی خه‌طه‌ه) سه‌د وشته‌ه: بیست وشته‌ی میچکه‌ی
 سئ ساه‌و بیست وشته‌ی میچکه‌ی چوار ساه‌و بیست وشته‌ی میچکه‌ی یه‌ک
 ساه‌و، بیست وشته‌ی میچکه‌ی دوو ساه‌و، بیست به‌چکه وشته‌ی نیتری یه‌ک
 ساه‌و (د/ت/ن- سند ضعیف).

۲۳۰۸- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ رَجُلًا مِنْ بَنِي عَدِيٍّ قَتَلَ فَجَعَلَ النَّبِيُّ
 (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) دِيَّتَهُ اثْنَيْ عَشَرَ أَلْفًا أَوْ مِنْ الدَّرَاهِمِ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ^(۳).

ئیبنو‌عه‌باس (خودایان فی رازی بن) گوئی: پیاوی (له‌به‌نی عه‌دی) کوژدا،
 پیغهمبر (دروودی خودای له‌سهرین) دوانزه‌هه‌زار درهمی دانا به‌ خوینبایی بوئی
 (د/ت/ن- سند صالح).

۲۳۰۹- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمْ) قَالَ:
 كَانَتْ قِيَمَةُ الدِّيَةِ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثَمَانِمِائَةَ دِينَارٍ أَوْ ثَمَانِيَةَ أَلْفٍ
 دِرْهَمٍ وَدِيَّةُ أَهْلِ الْكِتَابِ يَوْمَئِذٍ النِّصْفُ مِنْ دِيَةِ الْمُسْلِمِينَ فَكَانَ ذَلِكَ كَذَلِكَ حَتَّى
 اسْتَخْلَفَ عُمَرُ رَحِمَهُ اللَّهُ فَقَامَ خَطِيبًا فَقَالَ أَلَا إِنَّ الْإِبِلَ قَدْ غَلَتْ. فَفَرَضَهَا عُمَرُ عَلَى
 أَهْلِ الذَّهَبِ أَلْفَ دِينَارٍ وَعَلَى أَهْلِ الْوَرَقِ اثْنَيْ عَشَرَ أَلْفًا وَعَلَى أَهْلِ الْبَقَرِ مِائَتَيْنِ بَقْرَةً
 وَعَلَى أَهْلِ الشَّاءِ أَلْفَيْنِ شَاةٍ وَعَلَى أَهْلِ الْحُلَلِ مِائَتَيْنِ حُلَّةً. قَالَ وَتَرَكَ دِيَّةَ أَهْلِ الدِّمَةِ لَمْ
 يَرْفَعْهَا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ مَرْفُوعًا فِي الْبَقَرِ وَالشَّاءِ^(۴).

عه‌مری کوپی شو‌عه‌یب له‌باوکیه‌وه له‌باپی‌یه‌وه (خودایان فی رازی بن) گوئی:
 جاران به‌سه‌رینی پیغهمبر خوئی (دروودی خودای له‌سهرین) به‌های خوینبایی هه‌شت
 سه‌د لی‌ره بوو، یاخود هه‌شت هه‌زار درهم بوو، نه‌وساییش خوینی خاوه‌ن
 نامه‌کان نیوه‌ی خوینی موسولمانان بوو، ئیت‌ر نه‌مه‌هه‌روا مایه‌وه هه‌تا عومه‌ر
 کرا به‌ جینشین جا عومه‌ر هه‌لسایه‌وه، دوانیکی دا، گوئی: بزانن که‌وا وشته‌ر

^(۳) بسند صالح (شرحه).

^(۴) رواه أبو داود بسند صالح (شرحه).

گران بووه، نه‌نجا عومهر بریاری دا که نه‌وه‌ی زیږ ددها له‌باتی خوین دهبی هزار لیره بدا، وه نه‌وه‌ی زیو ددها دهبی دوانزه هزار درهم بدا، وه نه‌وه‌ی ږه‌شه ولاخ ددها دهبی دوو سهد سهرېدا، وه نه‌وه‌ی بزنی یا مهږ ددها دهبی دوو هزار سهرېدا، وه نه‌وه‌ی جل و بهرگ ددها دهبی دوو سهد دهست (قات) بدا، وه نه‌اندازه‌ی خوینبایی خاوه‌ن په‌یمان‌ه‌کان (نه‌هلی ذیممه) ی دهست لی نه‌داو لی‌ی پتر نه‌کرد (د- سند صالح- نه‌سائی به‌مه‌رفوعی ریوایه‌تی کردوه له‌سهرباسی (البقر والشاء)

۲۳۱۰- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: عَقْلُ شِبْهِ الْعَمْدِ مُغْلَظٌ مِثْلُ عَقْلِ الْعَمْدِ وَلَا يُقْتَلُ صَاحِبُهُو بِهِ قَضَى عُمَرُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ). رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَأَحْمَدُ^(۵).

دیسان نه‌و گوتی: پیغه‌مبهر (درویدی خدای له‌سهرې) فهرمووی: خوین بایی کوشتنی نیمچه قه‌ستیش ههر قورسه وهک خوینبایی کوشتنی به‌قه‌ستی (قه‌تلی عه‌مد) به‌لام جیاوازیی نه‌وه‌نده‌یه لیره‌دا بکوژ ناکوژیته‌وه. عومهریش (خدای لی رازی بن) له‌کاتی خویدا به‌م شیوه‌یه بریاری ددها (د- سند صالح- نه‌حمه‌د).

۲۳۱۱- وَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) فِي شِبْهِ الْعَمْدِ خَمْسٌ وَعِشْرُونَ حِقَّةً وَخَمْسٌ وَعِشْرُونَ جَذَعَةً وَخَمْسٌ وَعِشْرُونَ بَنَاتٍ لَبُونٍ وَخَمْسٌ وَعِشْرُونَ بَنَاتٍ مَخَاضٍ^(۶).

عه‌بدوللا (خدای لی رازی بن) ده‌لی: خوینبایی کوشتنی نیمچه به‌ئاره‌زوو ده‌کاته بیست و پینج وشتی میچکه‌ی سی سال و بیست و پینج وشتی میچکه‌ی چوار سال و بیست و پینج وشتی میچکه‌ی دوو سال و بیست و پینج وشتی میچکه‌ی یه‌ک سال (د- سند صالح).

۲۳۱۲- وَقَالَ عَلِيٌّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) فِي شِبْهِ الْعَمْدِ ثَلَاثٌ وَكُلَاكُونَ حِقَّةً وَكُلَاثٌ وَكُلَاكُونَ جَذَعَةً وَأَرْبَعٌ وَكُلَاكُونَ نِيَّةً كُلَّهَا خَلِيفَةٌ. رَوَاهُمَا أَبُو دَاوُدَ (بِسْنَدَيْنِ صَالِحِينَ)^(۷).

^(۵) رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ بِسْنَدٍ صَالِحٍ (شَرْحُهُ).

^(۶) رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ بِسْنَدٍ صَالِحٍ (شَرْحُهُ).

عه‌لی (خودای نِ رازی بِن) ده‌لی: خوینی کوشتنی نیمچه به ئاره‌زوو ده‌کاته سیی و سئ و شتری میچکه‌ی سئ سال و سیی و سئ و شتری میچکه‌ی چوار سال و سیی و چوار و شتری ئاوس (د- سند صالح).

۲۳۱۳- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَلَا إِنَّ دِيَةَ الْخَطَا شِبْهَ الْعَمْدِ مَا كَانَ بِالسُّوْطِ وَالْقَصَا مِائَةً مِنَ الْإِبِلِ مِنْهَا أَرْبَعُونَ فِي بَطُونِهَا أَوْلَادُهَا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ (۸).

دیسان گوتی: پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: ئاگادارین که خوینی کوشتنی نیمچه به ئاره‌زوو ده‌کاته سه‌د و شتر، ده‌بی چلیان به‌چکه‌یان له‌ سکدا بی، کوشتنی نیمچه به ئاره‌زوویش وه‌ک ئه‌وه که کوشتنه‌که به‌قه‌مچی یا به‌دار بی واته: به‌ ئامیری و بیکوژی که به‌نۆری لی‌دان به‌و ئامیره‌ نه‌بی به‌هوی کوشتن و له‌ هه‌مانکادا قه‌ستی کوشتنی نه‌بی، وه‌ک لی‌دان به‌قه‌مچی و شه‌پازلله‌ و شتی و (د- سند صالح-ن).

۲۳۱۴- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ تَطَبَّبَ وَلَا يُعْلَمُ مِنْهُ طِبٌّ فَهُوَ ضَامِنٌ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ وَالْحَاكِمُ وَصَحَّحَهُ (۹).

دیسان گوتی: پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌فه‌مووی: هه‌ر که‌سێ لافی پزیشکی لی‌ بداو خو‌ی بکا به‌ پزیشک و پزیشکیش نه‌زانئ ئه‌وه زامن و ده‌سته‌به‌ره ئه‌گه‌ر نه‌خو‌شیکێ تیمار کردو بوو به‌هوی مردنی، ئه‌وه خوینی ئه‌و مردوو له‌ که‌سوکاری ئه‌و خو‌ به‌پزیشک کردوو ده‌ستینری (د/ن/حاکم:ص).

۲۳۱۵- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: عَقْلُ الْمَرْأَةِ مِثْلُ عَقْلِ الرَّجُلِ حَتَّى يَبْلُغَ الثَّلَاثَ مِنْ دِيَّتِهَا. رَوَاهُ النَّسَائِيُّ وَالْدار قُطْنِي وَصَحَّحَهُ ابْنُ خَرِيمَةَ (۱۰).

(۷) رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ بِسَنَدٍ صَالِحٍ (شرحه).

(۸) رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ بِسَنَدٍ صَالِحٍ (شرحه).

(۹) صَحِيحٌ عِنْدَ الْحَاكِمِ.

دیسان گوتی: چه زرهت (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌فرموی: ئەندازە‌ی خوینی ئەندامی ژنیش وه‌ک هی پیاوه، تا ده‌گاته سییه‌کی خوینی پیاو به‌لام که‌له‌وه تیپه‌ری ئیتر خوینی ژن نیوه‌ی خوینی پیاوه (ن/ داره قوطنی/ ئیبنو خوزه‌یمه:ص).

۲۳۱۶- وللبيهقي دية المرأة نصف دية الرجل^(۱۱).

به‌یه‌قی ریوایه‌ت ده‌کا (خودای فی‌رازی بن) چه‌زره‌ت ده‌فرموی: (دروودی خودای له‌سهرین) خوینی ژن نیوه‌ی خوینی پیاوه.

۲۳۱۷- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: دِيَةُ عَقْلِ الْكَافِرِ نِصْفُ دِيَةِ عَقْلِ الْمُؤْمِنِ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ وَأَحْمَدُ^(۱۲).

دیسان گوتی: چه‌زره‌ت (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌فرموی: خوینبای‌ی خوینی بی‌بروا (کافر) نیوه‌ی خوینبای‌ی خوینی موسولمانه. (د/ت/ن/ ئەحمەد- س/ح).

۲۳۱۸- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا أَصَابَ الْمُكَاتِبُ حَدًّا أَوْ وَرِثَ مِيرَاثًا يَرِثُ عَلَى قَدَرٍ مَا عَتَقَ مِنْهُ. وَفِي رِوَايَةٍ: قَضَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي الْمُكَاتِبِ يُقْتَلُ بِمَا أَدَّى مِنْ كِتَابَتِهِ دِيَةَ الْحُرِّ وَمَا بَقِيَ دِيَةَ الْمَمْلُوكِ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ^(۱۳).

ئیب‌نو عه‌بیاس (خودایان فی‌رازی بن) ده‌لئ: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌فرموی: ئەگەر به‌نده‌ی نامه‌ پیدراو (موکاته‌ب) خوینره‌سی که‌سی بوو، یا که‌له‌پوورگری بوو، ئەوه‌ خوی چه‌نده‌ی ئازاد بوو بی‌ به‌ ئەندازە‌ی ئەوه‌ خوین ده‌گری، یا که‌له‌پوور ده‌گری. له‌گیرانه‌وه‌کا: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای

(۱۰) صحیح عند ابن خزیمه.

(۱۱) بسند ضعیف

(۱۲) بسند حسن (شرحه).

(۱۳) بسند حسن (شرحه).

له‌سهرین) برپاری دا نه‌گهر هاتو به‌نده‌یه‌کی نامه پیدراو کوژرا خوینه‌که‌ی له‌سهر
 ئه‌م شیوه‌یه ده‌دری، چه‌نده‌ی له‌پاره‌ی نامه‌نووسی (کیتابه‌ت)ه‌که‌ی دابوو
 ئه‌وه‌نده‌ی وه‌ک ئازاد خوینی ده‌دری، وه‌ ئه‌وه‌یشی له‌وه‌مایه‌وه وه‌ک به‌نده
 خوینی ده‌دری (د/ت/ن-س/ح).

۲۳۱۹- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ قُتِلَ فِي عِمِّيَا فِي رَمِي يَكُونُ
 بَيْنَهُمْ بِحِجَارَةٍ أَوْ ضَرْبٍ بِالسَّيَاطِ أَوْ ضَرْبٍ بِعَصَا فَهُوَ خَطَاٌ وَعَقْلُهُ عَقْلُ الْخَطَاِ وَمَنْ قُتِلَ
 عَمْدًا فَهُوَ قَوْدٌ وَمَنْ حَالَ دُونَهُ فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ وَغَضَبُهُ لَا يُقْبَلُ مِنْهُ صَرْفٌ وَلَا عَدْلٌ^(۱۴).

دیسان ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌فه‌رموی: هه‌ر که‌سی
 کویرانه له‌نیواندا کوژرا له‌شه‌ره‌قه‌مچی و شه‌ره‌تیلاو شتی وادا و که‌س
 نه‌یده‌زانی کئ کوشتوویه‌تی، ئه‌وه‌ داده‌نری به‌کوشتنی نیمچه به‌هه‌له‌و
 خوینباییه‌که‌ی قورسه = موغه‌لله‌زه) وه‌ک خوینبایی کوشتنی هه‌له‌ وایه‌و
 له‌سهر بنه‌ماله‌که‌ی تره به‌لام که‌سی به‌قه‌ستی بکوژری ئه‌وه‌ توئه‌ی
 ده‌سه‌ندری و بکوژ له‌باتی ئه‌و ده‌کوژریته‌وه، وه‌ ئه‌وه‌ی سه‌ریپچی له‌مه‌بکاو
 ریگه‌ی نه‌دا به‌له‌عنه‌تی خودا چی و رق و غه‌زه‌بی خودای لیبی، فه‌پزو
 سوننه‌تیشی هه‌رگیز گیرا نه‌بی! (د- سند صالح-ن).

۲۳۲۰- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ غُلَامًا لِلْأَنْبَاسِ فَقَرَأَ قَطَعَ أُذُنَ غُلَامٍ
 لِلْأَنْبَاسِ أَغْنِيَاءَ فَأَتَى أَهْلَهُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنْكَ أَنْبَاسٌ فَقَرَأَ. فَلَمْ
 يَجْعَلْ عَلَيْهِ شَيْئًا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ (بِسْنَدَيْنِ صَالِحِينَ) وَالنَّسَائِيُّ، نَسَأَ اللَّهُ السَّرَّ
 وَالتَّرْفِيقَ. وَاللَّهُ أَعْلَى وَأَعْلَمُ^(۱۵).

عیمرانی کوپی حوصه‌ین (خودای ن‌رازی بن) گوئی: کوپیکی خیزانیکی
 هه‌ژار گویچه‌ی کوپیکی خیزانیکی ده‌وله‌مه‌ندی بریبوو جا که هاتنه
 خزمه‌تی چه‌زهره‌ت (دروودی خودای له‌سهرین) عه‌رزیا ن کرد: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا!

^(۱۴) رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ بِسْنَدٍ صَالِحٍ (شرح‌ه).

^(۱۵) رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ بِسْنَدٍ صَالِحٍ (شرح‌ه).

ئیمه خیزانیکی هه ژارین و کورده که شمان هیشتا مناله و ره سیده نه بووه و ته کلیفی له سه ره نیه ئیتر پیغه مبهه (دروودی خودای له سه ره) هیچی دانه نا له سه ریان (د- سند صالح-ن).

۸۴) خوینی بیتجوه له (جه نین - به چکه ی ناوسک - کۆرپه له) ده کاته سه ری، ئیتر نه و سه ره چ به نده چ که نیه که بی ده بی: (دیه الجنین غره)

۲۳۲۱/ ➡ (ب- ۲- ۱۹۱- ۱۹۷۷/ رقم) ^(۱).

۲۳۲۲- وَعَنْهُ (أَيُّ أَبِي هُرَيْرَةَ) (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: اقْتَلَبْتُ امْرَأَتَانِ مِنْ هَذَيْلٍ فَرَمَتْ أَحَدَاهُمَا الْأُخْرَى بِحَجَرٍ فَقَتَلَتْهَا وَمَا فِي بَطْنِهَا فَاخْتَصَمُوا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَضَى أَنَّ دِيَةَ جَنِينِهَا غُرَّةٌ عَبْدٌ أَوْ وَلِيدَةٌ وَقَضَى بِدِيَةِ الْمَرْأَةِ عَلَى عَاقِلَةِ الْجَانِيَةِ، وَوَرَكْهَا وَلَدَهَا وَمَنْ مَعَهُمْ فَقَالَ حَمَلُ بْنُ الثَّابِغَةِ الْهَذَلِيُّ: يَا رَسُولَ اللَّهِ كَيْفَ أَغْرَمَ مَنْ لَا شَرْبَ وَلَا أَكَلَ وَلَا نَطَقَ وَلَا اسْتَهْلَ فَمِثْلُ ذَلِكَ يُطْلَى. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): إِنَّمَا هَذَا مِنْ إِخْوَانِ الْكُفَّانِ. مِنْ أَجْلِ سَجْعِهِ الَّذِي سَجَعَ. رواهما الخمسة ^(۲).

دیسان نه بو هورهیره (خودای لای زانی بن) گوئی: دووژنی هوزهیلی بوو به شه ریان یه کیکیان به ردیکی گرتنه ئه وی تریان و خوئی و سکه که ی کوشت، جا که بو داد خوازیی دادیان برده لای پیغه مبهه (دروودی خودای له سه ره) برپاری دا: که خوینی سکه که ی ده کاته سه ری، ئیتر نه و سه ره به نده بی یا که نیه که بی ده بی، وه برپاریشی دا که خوینی ژنه کوژراوه که و خوینی سکه که ی له سه ره خوینره سانی ژنه تاوانباره که یه نه که له سه ره ژنه که خوئی. وه که له پووری ژنه کوژراوه که شی دا به مناله کانی و به خزمه کانی تری جا حه مه لی کورده زای نابیغه ی هوزه لیش گوئی: نه ی پیغه مبهه ری خودا! من چی ببژیرم نه مه

^(۱) تقدم برقم: ۱۹۷۷/ ۱ تسلسل / ۱۹۱ مجلد ۲.

^(۲) بخاری. دیات: طططب: ۵۷۵۹، ۵۷۶۰، ۶۷۴۰، ۶۹۰۴، ۶۹۰۹، ۶۹۱۰. مسلم. قسامه: ۴۳۴۵، ۴۳۶۶، ۴۳۶۷.

نسائی. قسامه: ۴۸۳۳. أبو داود. دیات: ۴۵۷۶. ترمذی. فرائض: ۲۱۱۱.

نہ‌چہ‌شکے‌ی ناو و نانی کردووه و نه ورتہ‌ی له دهم دهرهاتووه و نه‌نقه‌ی لیوه
هاتووه، شتی و ا خوینی نیه!

پیغه‌مبه‌ریش (درویدی خودای له‌سهرین) فهرمووی: ئەمە بەم قسە قوتانە‌ی
داوا دەر دەرکه‌وی کە لە دەستە‌ی کۆلە‌نانی و کاهینانە! (ش/د/ت/ن).

۸۵) خوینی ئەندامە‌کانی لەش : (دیه‌ الأطراف (أي أعضاء الجسم))

۲۳۲۳- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: هَذِهِ وَهَذِهِ
سَوَاءٌ، يَعْنِي الْخِنْصَرَ وَالْإِبْهَامَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا مُسْلِمًا^(۱).

ئیبینو عەبباس (خودایان ئا رازی بئ) گوئی: حەزەرەت (درویدی خودای له‌سهرین)
فهرمووی: ئەمە و ئەمە یە‌کسانن و خوینیان چون یە‌که واتە: پەنجە تووتە و
پەنجە‌کە‌لە وە‌ک یە‌کن (ب/د/ت/ن).

۲۳۲۴- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: فِي دِيَةِ الْأَصَابِعِ الْيَدَيْنِ وَالرِّجْلَيْنِ
سَوَاءٌ عَشْرٌ مِنَ الْإِبِلِ لِكُلِّ أَصْبَعٍ. رواه الترمذي وصاحبه^(۲).

دیسان گوئی: حەزەرەت (درویدی خودای له‌سهرین) فهرمووی: خوینی پەنجە‌ی
پێ و پەنجە‌ی دەست چون یە‌که: خوینی هەر پەنجە‌یی دە‌کاتە دە و شتر (ت-
س/ص-د/ن).

۲۳۲۵- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمْ) قَالَ:
كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُومُ دِيَةَ الْخَطَا عَلَى أَهْلِ الْقُرَى أَرْبَعِمِائَةِ دِينَارٍ أَوْ
عَدْلُهَا مِنَ الْوَرِقِ وَيُقِيمُهَا عَلَى أَلْمَانِ الْإِبِلِ فَإِذَا غَلَّتْ رَفَعَ فِي قِيمَتِهَا وَإِذَا رَخَصَتْ نَقَصَ
مِنْ قِيمَتِهَا وَبَلَّغَتْ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَا بَيْنَ أَرْبَعِمِائَةِ دِينَارٍ إِلَى
ثَمَانِمِائَةِ دِينَارٍ أَوْ عَدْلُهَا مِنَ الْوَرِقِ ثَمَانِيَةَ آلَافٍ دِرْهَمٍ وَقَضَى عَلَى أَهْلِ الْبُقَرِ مِائَتِي بَقْرَةٍ
وَعَلَى أَهْلِ الشَّاءِ أَلْفِي شَاةٍ وَقَالَ: الْعَقْلُ مِيرَاثٌ بَيْنَ وَرَكَةِ الْقَتِيلِ عَلَى قَرَابَتِهِمْ فَمَا بَقِيَ

(۱) بخاری. دیات: ۶۸۹۵

(۲) بسند صحیح (شرحه).

فَلِلْعَصَبَةِ. وَقُضِيَ فِي الْأَنْفِ إِذَا جُدِعَ الدِّبَّةُ كَامِلَةً وَإِنْ جُدِعَتْ ثُنْدُوئُهُ فَنَصْفُ الْعَقْلِ
(خَمْسُونَ مِنَ الْإِبِلِ أَوْ عَذْلُهَا مِنَ الذَّهَبِ أَوْ الْوَرَقِ أَوْ مِائَةُ بَقَرَةٍ أَوْ أَلْفُ شَاةٍ) وَفِي الْيَدِ
إِذَا قُطِعَتْ نِصْفُ الْعَقْلِ وَفِي الرَّجْلِ نِصْفُ الْعَقْلِ وَفِي الْمَأْمُومَةِ ثُلُثُ الْعَقْلِ وَالْجَانِفَةُ مِثْلُ
ذَلِكَ وَفِي الْأَصَابِعِ فِي كُلِّ أَصْبَعٍ عَشْرٌ مِنَ الْإِبِلِ وَفِي الْأَسْتَانِ فِي كُلِّ سِنَّ خَمْسٌ مِنَ
الْإِبِلِ. رواه أبو داود والنسائي^(۳).

عەمری کوپی شووعیب لە باوکیه‌وه له باپیرییه‌وه (خودایان فی رازی بن) گوئی:
پیغه‌مبەر (درویدی خودای لەسەربین) جاران نرخ‌ی خوینی هەلە‌ی لەسەر خەلکی
دیها‌ت دادەنا بە چوار سەد دیناری زیڕ، یا بەقەد ئە‌وه زیو، وە‌به‌پیی گران‌ی و
هە‌رزانی و شتر بە‌های خوینی دادەنا: ئە‌گەر و شتر هە‌رزان بوایه بە‌های
خوینی بە‌پارە کە‌م دە‌کردە‌وه، بە‌لام ئە‌گەر و شتر گران بوایه بە‌های خوینی
بە‌پارە زیاد دە‌کرد، وە‌به‌ سە‌رینی پیغه‌مبەر (درویدی خودای لەسەربین) خوینبایی لە
نیوانی چوا سە‌د دینار تا هە‌شت سە‌د دینار بوو، یا بە‌قەد نرخ‌ی ئە‌وه زیو
بوو کە‌ دە‌یکردە هە‌شت هە‌زار درەم. وە‌ حە‌زرت (درویدی خودای لەسەربین) ب‌پ‌یا
ریشی دا: ئە‌وه‌ی دە‌یه‌وئ بە‌رە‌شه و لاخ خوین بدا دە‌بی دوو سە‌د سەر رە‌شه
ولاخ بدا، وە‌ ئە‌وه‌ی دە‌یه‌وئ بە‌ ورده ئاژە‌ل (مە‌رو بزن) خوین بدا دە‌بی دوو
هە‌زار سەر مە‌رو بزن بدا وە‌ فە‌رمووی: خوینبایی دادە‌نرئ بە‌کە‌له‌پوورو
دابە‌ش‌دە‌کرئ بە‌سەر میراتبە‌رانی کوژاوه‌کە‌دا بە‌ پیی دوورو نزیکی
خزما‌یه‌تییه‌کە‌یان! وە‌ هەرچی مایه‌وه (لە‌پشکی خاوه‌ن بە‌شه‌کان) دە‌درئ بە
خزمی باوکی (عە‌صە‌به = باوان). وە‌ حە‌زرت (درویدی خودای لەسەربین) ب‌پ‌یاریشی
دا: ل‌ووت (ئە‌گەر لە‌بن دا ب‌پ‌را) خوینه‌کە‌ی دە‌کاته خوینیکی تە‌واوی
خاوه‌نه‌کە‌ی بە‌لام ئە‌گەر گوکە‌ی ب‌رابوو دە‌کاته نیو خوینی خاوه‌نه‌کە‌ی وە
دە‌ستیش ئە‌گەر قرتا دە‌کاته نیو خوین، وە‌ هە‌روه‌ها قا چیش ئە‌گەر قرتا
دە‌کاته نیو خوین، وە‌ ئە‌و زامە‌شی بگاته پە‌رده‌ی می‌شک خوینه‌کە‌ی دە‌کاته
سییه‌کی خوینبایی، وە‌ هە‌روه‌ها هەر زامئ کە‌ بگاته ناو بو‌شایی سەر یا

(۳) رواه أبو داود بسند صالح (شرحه).

سینگ یا سک، وه چه زرهت (درویدی خودای له‌سهرین) بریاریشی دا: که خوینی هه‌موو په‌نجه‌یی ده‌کاته ده وشر، وه خوینی هه‌موو ددانی ده‌کاته پی‌نچ وشر (د - سند صالح - ن).

۲۳۲۶- وَفِي كِتَابِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِلَى أَهْلِ الْيَمَنِ: مَنْ اعْتَبَطَ مُؤْمِنًا عَنْ بَيْتَةٍ فَإِنَّهُ قَوْدٌ إِلَّا أَنْ يَرْضَى أَوْلِيَاءُ الْمَقْتُولِ وَأَنْ فِي النَّفْسِ الدِّيَّةُ مِائَةٌ مِنَ الْإِبِلِ وَفِي الْأَنْفِ إِذَا أَوْعِبَ جَذَعُهُ الدِّيَّةُ وَفِي اللِّسَانِ الدِّيَّةُ وَفِي الشَّفَتَيْنِ الدِّيَّةُ وَفِي الْأُذُنَيْنِ الدِّيَّةُ وَفِي الذِّكْرِ الدِّيَّةُ وَفِي الصُّلْبِ الدِّيَّةُ وَفِي الْعَيْنَيْنِ الدِّيَّةُ وَفِي الرَّجْلِ الْوَاحِدَةِ نِصْفُ الدِّيَّةِ وَفِي الْمَأْمُومَةِ ثُلُثُ الدِّيَّةِ وَفِي الْجَانِفَةِ ثُلُثُ الدِّيَّةِ وَفِي الْمُنْقَلَةِ خَمْسُ عَشْرَةَ مِنَ الْإِبِلِ وَفِي كُلِّ أَصْبَعٍ مِنَ أَصَابِعِ الْيَدِ وَالرَّجْلِ عَشْرٌ مِنَ الْإِبِلِ وَفِي السِّنِّ خَمْسٌ مِنَ الْإِبِلِ وَفِي الْمَوْضِحَةِ خَمْسٌ مِنَ الْإِبِلِ وَأَنَّ الرَّجُلَ يُقْتَلُ بِالْمَرْأَةِ وَعَلَى أَهْلِ الذَّهَبِ أَلْفُ دِينَارٍ. رواه النسائي وصاحبا^(۴).

وله‌و نامه‌یه‌دا که پی‌غه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) ناریدی بوّ خه‌لکی یه‌مه‌ن ئه‌مه‌ی تیدا بوو: هه‌رک‌ه‌س له‌ خو‌یه‌وه به‌ قه‌ستی موسولمانیکی بی سووچ بکوژی و به‌شایه‌ت و به‌لگه ئیسیات بی له‌سه‌ری ئه‌وه ده‌کوژریت‌ه‌وه، مه‌گه‌ر خاوه‌ن خوینه‌کان به‌ خوین رازی بن! خوینی هه‌موو که‌سیکیش ده‌کاته سه‌د وشر، لووتیش ئه‌گه‌ر به‌ته‌واوی قرتا بوو یه‌ک خوینبایی ته‌واوی ده‌که‌وئ، زمانیش ئه‌گه‌ر برا خوینیکی ته‌واوی ده‌که‌وئ، هه‌روه‌ها هه‌ر دوو لیو، هه‌روه‌ها هه‌ردوو هیله‌کی باتوو، وه هه‌روه‌ها چوک، وه هه‌روه‌ها بر پراگه، وه هه‌روه‌ها هه‌ردوو چاو، یه‌ک پیش نیو خوینی ده‌که‌وئ، وه ئه‌و زامه‌یشی بگاته په‌رده‌ی می‌شک خوینه‌که‌ی ده‌کاته سییه‌کی خوینبایی، هه‌روه‌ها ئه‌و زامه‌شی که بگاته بو‌شایی سه‌ر یا سینگ یا سک. وه ئه‌و زامه‌شی که تو‌یخی سه‌ر ئیسک بگو‌یزریت‌ه‌وه (ئه‌لمونه‌ق‌قیله) خوینه‌که‌ی ده‌کاته پا‌زده وشر، خوینی هه‌موو په‌نجه‌یه‌کیش (چ هی ده‌ست بی چ هی پا)

(۴) سکت عنه الشارح.

دہکاتہ دہ وشتہ، خوینی ہموو ددانیکیش دہکاتہ پینج وشتہ، ئەو زامہشی کہ ئیسکی دہرخست بی دہکاتہ پینج وشتہ، وہ بیگومان کہ پیاویش لہ جیاتی ژن دہکوژریتہوہ، وہ ئەو کہسہیشی کہ زیہری ہہیہو دہیہوئی بہ زیہر خوین بدا نہک بہ وشتہ دہبی ہزار دیناری زیہر بدا (ن/د/ت. رمزای خودایان لینب).

۲۳۲۷- وَعَنْهُ قَالَ: قَضَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي الْعَيْنِ الْغُورَاءِ السَّادَةَ لِمَكَانِهَا إِذَا طُمِسَتْ بِثُلْثِ دَيْتِهَا وَفِي الْيَدِ الشَّلَاءِ إِذَا قُطِعَتْ بِثُلْثِ دَيْتِهَا وَفِي السِّنِّ السَّوْدَاءِ إِذَا نُزِعَتْ بِثُلْثِ دَيْتِهَا. رواه النسائي و أبو داود^(۵).

ديسان گوتی: پیغہمبہر (دیودی خودای لہسربن) بریاری داوہ: چاوی کویر ئەگہر گلینہکەئ مابوو، وہ پر بہ کالانہی چاو بوو، ئەگہر کہسئ تہقاندی و قہلیووتی کرد ئەوہ، سییہکی خوینی چاویکی ساخی دہکەویتہ سہر واتہ: چاو تہقیوہکە ئەگہر پیاو بوو شہشیہکی خوینی یہک پیاو، کہ دہکاتہ شانزہ وشترو دوو سییہک، دہستئ گۆج بی (ئەگہر کہسئ بیہری) سییہکی خوینی دہست یکی ساخی دہکەویتہ سہر، ددانی رەشەوہ بووش ئەگہر کہسئ بیخات سییہکی خوینی ددانی ساخی دہکەویتہ سہر (د/ن-س/صالح).

۲۳۲۸- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: فِي الْمَوَاضِحِ خَمْسٌ خَمْسٌ. رواه الزمذی وصاحباہ^(۶).

ديسان گوتی: پیغہمبہر (دیودی خودای لہسربن) فہرمووی: ئەو زامانہ کہ ئیسکیان دہر دہکەوئی خوینی ہەر زامہی دہکاتہ پینج وشتہ (ت/د/ن-س/ح).

۸۶) پاكانه (قەسەمە): (القسمه)

۲۳۲۹- عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ مُحِصَةَ بْنَ مَسْعُودٍ وَعَبْدَ اللَّهِ بْنُ سَهْلٍ انْطَلَقَا قَبْلَ خَيْرٍ فَتَفَرَّقَا فِي النَّخْلِ فَقَتِلَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَهْلٍ فَأَتَاهُمَا الْيَهُودُ فَجَاءَ

(۵) بسند صالح (شرحہ).

(۶) بسند حسن (شرحہ).

أَخُوهُ عَبْدُ الرَّحْمَنِ وَابْنَا عَمَّهُ حَوِیْصَةُ وَمُحِیْصَةُ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَتَكَلَّمَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ فِي أَمْرِ أَخِيهِ وَهُوَ أَصْغَرُ مِنْهُمْ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَبِرَ الْكُبَرُ (أَوْ قَالَ: لِيَبْدَأِ الْأَكْبَرُ). فَتَكَلَّمَا فِي أَمْرِ صَاحِبَيْهِمَا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُقْسِمُ خَمْسُونَ مِنْكُمْ عَلَى رَجُلٍ مِنْهُمْ فَيُدْفَعُ بِرُمَّتِهِ. قَالُوا: أَمْرٌ لَمْ نَشْهَدْهُ كَيْفَ نَخْلِفُ، قَالَ: فَتَبَرَّئُكُمْ يَهُودُ بِأَيْمَانِ خَمْسِينَ مِنْهُمْ، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ قَوْمٌ كُفَّارٌ، قَالَ: فَوَدَّاهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ قَبْلِهِ. رواه الخمسة^(۱).

رافیع‌ی کوپی خدیج (خودای نازنی بن) گوتی: موچه‌ی بیصه‌ی کوپی مه‌سعودو عه‌بدوللای کوپی سه‌هل ده‌چن بۆ خه‌یبه‌ر، له‌وئ به‌ناو باخه‌ خورماکانا بلاو ده‌بنه‌وه، وه عه‌بدوللایان ده‌کوژئی، وه گومان ده‌خه‌نه‌ سه‌ر جووله‌که‌کان جا عه‌بدولپه‌حمانی برای و دوو ئاموژای (که حووه‌ی بیصه‌و موچه‌ی بیصه‌ بوون) هاتنه‌ خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربن)، جا عه‌بدولپه‌حمان (که له‌وان بچووکت‌بوو) ویستی باسی براکه‌ی بکا، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربن) فه‌رمووی: پیژی له‌ خوٚت گه‌وره‌تر بگه‌ر یا فه‌رمووی: باگه‌وره‌ ده‌ست پی بکا، جا هه‌ردوکیان باسی داستانی ئاموژاکه‌یانیان کرد، پیغه‌مبه‌ریش (دروودی خودای له‌سه‌ربن) فه‌رمووی: په‌نجا که‌س له‌ ئیوه‌ سویند بخۆن له‌سه‌ر پیاوئ له‌وان، ئه‌و پیاوه‌ په‌ت ده‌کری و ده‌دریته‌ ده‌ستان له‌ جیاتی کوژراوه‌که‌تان بیکوژنه‌وه‌ گوتیان: شتی که‌ به‌دیاریه‌وه‌ نه‌بووین ئیمه‌ چۆن سویندی له‌سه‌ر بخۆین! فه‌رمووی: (دروودی خودای له‌سه‌ربن) که‌واته‌ جووله‌که‌کان په‌نجا که‌سیان سویندتان بۆ ده‌خۆن و به‌وه‌ پاکانه‌تان بۆ ده‌که‌ن گوتیان: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! هوژیکی بی بروان و سویندی ئه‌وانه‌ کوا بایه‌خی هه‌یه‌ جا پیغه‌مبه‌ر خۆی (دروودی خودای له‌سه‌ربن) خوینی کوژراوه‌که‌ی له‌ وشتی زه‌کاتدا. (ش/د/ت/ن).

(۱) بخاری. جزیه: ۳۱۷۳، ۲۷۰، ۶۱۴۳، ۶۸۹۴، ۷۱۹۲. مسلم. قسامة: ۴۳۱۸ — ۴۳۲۵. أبو داؤد. دیات: ۴۵۲۰،

۴۵۲۱، ۴۵۲۳، ۱۶۳۸. ترمذی. دیات: ۱۴۲۲. نسائی. قسامة: ۴۷۲۴، ۴۷۲۵، ۴۷۲۶ — ۴۷۳۳.

۸۷) باسی سییه: باسی نهوانه که خوینیان به فیرو داده‌نری و خوینیان نیه
الباب الثالث: فیمن یهدر

۲۳۳۰- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَجُلًا عَضَّ يَدَ رَجُلٍ، فَتَزَعَ يَدَهُ مِنْ فَمِهِ، فَوَقَعَتْ ثَنِيَّتَاهُ، فَاخْتَصَمُوا إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: يَعْضُّ أَحَدُكُمْ أَخَاهُ كَمَا يَعْضُّ الْفَحْلُ، لَا دِيَّةَ لَكَ^(۱).

عیمرانی کوپی حوصهین (خودای فی رازی بن) گوتی: پیایوی دهستی پیایوی دهگه‌زی، نه‌ویش له تاوانا که دهستی خوی راده‌پسکینئی له دهمی کابرا دوو ددانی پیشه‌وهی کابرا له‌گه‌ل دهستیا دهکهن! جا بو دادخوایی و سکا‌لا هاتنه خزمه‌تی حه‌زرت (درویدی خودای له‌سربین) فهرمووی: وهک نی‌ره وشر گاز له برای خو‌تان ده‌گرن! خوینت ناکه‌وی (ش/د/ت/ن).

۲۳۳۱- ➡ (ب-۲ ز- ۱۷۳ الف-۴)^(۲).

۲۳۳۲- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَوْ أَنَّ امْرَأً اطَّلَعَ عَلَيْكَ بِغَيْرِ إِذْنٍ فَخَذَفْتُهُ بِحَصَاةٍ، فَفَقَّاتَ عَيْنُهُ لَمْ يَكُنْ عَلَيْكَ جُنَاحٌ. وَفِي رِوَايَةٍ: فَلَا قُودَ وَلَا دِيَّةَ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالنَّسَائِيُّ^(۳).

دیسان نه‌بو هوره‌یره (خودای فی رازی بن) ده‌لئی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سربین) ده‌فهرموئی: نه‌گه‌ر که‌سئی (به‌بن پینگادان) ته‌ماشای ناومالی که‌سئی بکا، نه‌ویش به‌په‌له‌پیتکه چه‌ویکی تی بگری و چاوی قه‌لپووت بکا گونا‌های ناگا. له گیرانه‌وه‌یه‌کا: نه‌توله (قه‌وه‌د) ی هه‌یه‌و نه خوینئی ده‌که‌وی (ش/ن. رمزای خودایان لی‌بن).

۲۳۳۳- وَجَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنْ رَأَيْتَ إِنْ جَاءَ رَجُلٌ يُرِيدُ اخْتِدَ مَالِي قَالَ: فَلَا تُعْطِهِ مَالَكَ. قَالَ: أَرَأَيْتَ إِنْ قَاتَلَنِي قَالَ:

(۱) بخاری. دیات: ۲۹۷۳، ۱۸۴۸، ۲۳۶۹، ۴۴۱۷، ۶۸۹۳. مسلم. قسامه: ۴۳۴۳ - ۴۳۴۹. أبو داود. دیات: ۴۵۸۴.

نسائی. قسامه: ۴۷۸۰، ۴۷۸۱، ۴۷۸۲ - ۴۷۸۶. ترمذی. دیات: ۱۴۱۶.

(۲) تقدم برقم: ۱۹۱۶/۴ مجلد ۲/ تسلسل/۱۷۳.

(۳) بخاری. دیات: ۶۸۸۸، ۶۹۰۲. مسلم. آداب: ۵۶۰۸. نسائی. قسامه: ۴۸۷۶.

قَاتِلْهُ. قَالَ: أَرَأَيْتَ إِنْ قَتَلْنِي قَالَ: فَأَنْتَ شَهِيدٌ. قَالَ: أَرَأَيْتَ إِنْ قَتَلْتُهُ قَالَ: هُوَ فِي النَّارِ. رواه مسلم في الإيمان. والله أعلى وأعلم^(۴).

پیاوئ هاته خزمه‌تی چه‌زهرت (دیودی خودای له‌سهرین) گوتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! پیم بفهرموو نه‌گهر پیاوئ هات ویستی مالم ببا (به‌زور یا به‌دزی) من چی بکه‌م؟ فهرمووی: مه‌یده‌ری گوتی: ئه‌ی پیم بفهرموو نه‌گهر له‌سهر نه‌وه‌هات به‌گژما؟ فهرمووی: توش بچوره‌وه به‌گژیا گوتی: ئه‌ی پیم بفهرموو نه‌گهر له‌م حاله‌دا نه‌و منی کوشت من جیگه‌م کوئییه؟ فهرمووی: تو شه‌یدیت جیگه‌ت به‌هسته‌ه گوتی: ئه‌ی پیم بفهرموو نه‌گهر من نه‌وم کوشت نه‌و جیگه‌ی کوئییه؟ فهرمووی: جیگه‌ی ناو ناگری سووری دوزه‌خه (م).

۲۳۳۴ - (ب-۲-ز-۱۷۵ برقم: ۱۹۳۲/۲/تسلسل/ ۱۷۵/ مجلد/۲)^(۵).

۸۸) حوکمی وه‌رکه‌راو له‌ دین و نازاوه‌ کیترو له‌ری دهرچوه‌وه‌کان (ئه‌لخه‌وارچ): حکم المرتد والساعي بالفساد (والخوارج)

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {وَمَنْ يَرْتَدِدْ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ قُتِلَ وَهُوَ كَافِرٌ فَأُولَئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ} (۲/۲۱۷).

واته: خودای گه‌وره ده‌فهرمووی: ههرکه‌سی له‌ ئیوه هه‌لگه‌پریته‌وه له‌ ئایینی ئیسلام و له‌سهر کوفرو بئ بروایی بمری ئه‌وه ئه‌وانه هه‌موو کرده‌وه‌یه‌کی باشیان پووچ و به‌تال ده‌بیته‌وه له‌هر دوو جیهاندا، وه‌ ده‌بن به‌ یارو هاوده‌می ناگری دوزه‌خ، وه‌ تیا ده‌میینه‌وه مه‌تا هه‌تایه.

و قَالَ تَعَالَى: {إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلَافٍ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ ذَلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ} (۵/۳۳).

(۴) مسلم. ایمان: ۲۵۸ - ۳۶۰.

(۵) تقدم برقم: ۱۸۸۹/۲/تسلسل/ ۱۷۵/ مجلد/۲.

له‌ئایه‌تیکی تردا ده‌فه‌رموی: پاداش و سزایی نیه بۆ ئه‌و که سانه که له‌گه‌ل خودادا تیکه‌ه‌ل‌ده‌چن و به‌گژی پیغه‌مبه‌ری خودادا ده‌چن و ئاژاوه ده‌گین له‌ناو و لاتا و ئاشووب و خراپه به‌ریا ده‌کن له‌سه‌ر رووی زه‌وی، نیه پاداش و سزایه‌کی وا که شایسته‌ی ئه‌مانه بێ مه‌گه‌ر ئه‌وه نه‌بێ که بکوژین و بۆ په‌ندو عیبه‌رتیش بکری‌ن به‌ دارا، یا خود ده‌ست و پیان بپری له‌سه‌ر شیوه‌ی راست و چه‌پ، وه یا خود ره‌ه‌نه‌و شار به‌ده‌ر بکری‌ن و به‌بێ پشوودان له‌م شاره‌وه بۆ ئه‌و شار ده‌ربه‌ده‌ر بکری‌ن ئه‌مه ته‌نیا بۆ ئه‌وه‌یه که له‌م جیهانه‌دا به‌ په‌ندو تپروو ریسوا بن، وه‌ی سزاو ئه‌شکه‌نجه‌و ده‌ردی سه‌ری هه‌ره‌گه‌وره بۆ ئه‌م سته‌مکارانه له‌و جیهانه‌.

۲۳۳۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا يَحِلُّ دُمُ امْرِئٍ مُسْلِمٍ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَّا يَأْخُذَ ثَلَاثٌ: النَّفْسُ بِالنَّفْسِ وَالزَّانِي، وَالْفَارِقُ لِدِينِهِ التَّارِكُ لِلْجَمَاعَةِ. رواه الخمسة^(۱).

عه‌بدوللا (خودای ئی رازی بن) گو‌تی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ری‌ن) ده‌فه‌رموی: هه‌ر موسولمانێ که شایه‌تmani هینا و گو‌تی: شایه‌تی ده‌ده‌م که هه‌ر خودا خودایه‌و خودای تر نیه‌و موچه‌مه‌د پیغه‌مبه‌ری خودایه‌، ئیتر ئه‌و موسولمانه‌ی ئه‌مه بلێ به‌ هیچ شتی رشتنی خوینی ره‌وا نابێ، مه‌گه‌ر به‌هوی یه‌کی له‌م سێ شته‌وه:

یه‌که‌م: که‌سێ که که‌سێ بکوژی ئه‌وه ده‌کوژیته‌وه له‌ جیاتی ئه‌و، دووه‌م: بیوه‌ی داوینپیس، چ ئن، چ پیاو. سییه‌م: که‌سێ له‌ ئایینی خوی هه‌لبه‌گه‌رپیته‌وه له‌ کو‌مه‌له‌ی موسولمانان جیا، ببیته‌وه (ش/د/ت/ن).

۲۳۳۶- عَنْ عِكْرَمَةَ أَنَّ عَلِيًّا (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) حَرَّقَ قَوْمًا ارْتَدُّوا عَنِ الْإِسْلَامِ فَلَبِغَ ذَلِكَ ابْنُ عَبَّاسٍ فَقَالَ: لَوْ كُنْتُ أَنَا لَقَتَلْتُهُمْ لِقَوْلِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَنْ بَدَّلَ

^(۱) بخاری. دیات: ۶۸۷۸. مسلم. قسامة: ۴۲۵۱ - ۴۲۵۴. ابو داود. حدود: ۴۲۵۲. ترمذی. دیات: ۱۴۰۲.

دِينَهُ فَأَقْتُلُوهُ. وَلَمْ أَحْرِقْهُمْ لِقَوْلِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَا تُعَذِّبُوا بِعَذَابِ اللَّهِ. قَبْلَ ذَلِكَ عَلِيًّا فَقَالَ صَدَقَ ابْنُ عَبَّاسٍ. رواه الترمذي و أبو داود والبخاري (رضوان الله تعالى عليهم) ^(۲).

عیکریمه (خودای فی رازی بن) دهلی علی (خودای فی رازی بن) دهسته‌یه کی سووتاند که له ئیسلام وەرگه‌پاویون، که ئەمه گه‌یشتەوه به ئیبنو عەباس (خودایان فی رازی بن) گوتی: ئەگەر من بوومایه له شوینی علی دەمکۆشتن، چونکه پیغه‌مبەر (دروودی خودای لەسەر بن) دەفەر مووی: هەر که‌سی ئایینی خوئی گوپی بیکۆژن. وه ئەم دەسووتاند چونکه پیغه‌مبەر (دروودی خودای لەسەر بن) دەفەر مووی: بەسزای تاییه‌تی خودا که بریتییه له سزادان به ئاگر که‌س سزا مە‌ده‌ن جا که ئەم قسه‌یه گه‌یشتەوه به‌علی گوتی: ئیبنو عەبابا س راست ده‌کا (ت/د/ب).

۲۳۳۷- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَدِمَ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَفَرٌ مِنْ عُكْلٍ، فَأَسْلَمُوا فَاجْتَرُوا الْمَدِينَةَ، فَأَمَرَهُمْ أَنْ يَأْتُوا إِسْلَ الصَّدَقَةِ، فَيَشْرَبُوا مِنْ أَبْوَالِهَا وَأَلْبَانِهَا، فَفَعَلُوا فَصَحُّوا، فَارْتَدُّوا وَقَتَلُوا رُعَاتِهَا وَاسْتَأْفَوْا، فَبَعَثَ فِي آكَارِهِمْ فَأَتَى بِهِمْ، فَقَطَعَ أَيْدِيَهُمْ وَأَرْجُلَهُمْ وَسَمَلَ أَعْيُنَهُمْ، ثُمَّ لَمْ يَخْسِمَهُمْ حَتَّى مَاتُوا. زاد في رواية: ثُمَّ أُلْقُوا فِي الْحِرَّةِ يَسْتَسْتُونَ فَمَا سُقُوا حَتَّى مَاتُوا. رواه الخمسة الا الترمذي ^(۳).

ئەنەس (خودای فی رازی بن) گوتی: تا قمی له هۆزی عوکل هاتنه خزمه‌تی هه‌زه‌ت و موسولمان بوون و پاش ماوه‌یی هه‌وای مه‌دینه‌یان پی نه‌که‌وت، پیغه‌مبەر (دروودی خودای لەسەر بن) فهرمانی فهرموو که بچن بو دهره‌وه‌ی مه‌دینه بو ناو رانه و شتره زه‌کاته‌کان و له‌وئ له گمی‌زو شیرێ و شتره‌کان بخۆن هه‌تا سکیان ده‌که‌ویته‌ ری و له‌و نه‌خۆشینه‌یه‌ رزگار ده‌بن ئەوانیش ئاویان کردو چاک بوونه‌وه، که‌چی پۆژی له‌پۆژان له ئیسلام، وەرده‌گه‌پین و سه‌ره‌پای

^(۲) بخاری. استنباط المرتدین: ۶۹۲۲.

^(۳) بخاری. وضوء: ۲۳۳، ۱۵۰۱، ۳۰۱۸، ۴۱۹۲، ۴۱۹۳، ۴۶۱۰، ۵۶۸۵، ۵۶۸۶، ۵۷۲۷، ۶۸۰۲، ۶۸۰۳، ۶۸۰۴، ۶۸۰۵، ۶۸۹۹. مسلم. قسامة: ۴۳۳۰. أبو داود. حدود: ۴۳۶۴، ۴۳۶۵، ۴۳۶۶. نسائی. تحريم الدم: ۴۰۳۶ - ۴۰۳۹.

ئه‌وه‌یشه شوانه‌که‌ی پیغه‌مبه‌ر زۆر به‌بی نه‌زا‌که‌ت ده‌کوژن، ده‌ست و پی‌ی ده‌ب‌رن و د‌رک ده‌که‌ن به‌ چاویدا تا ده‌مرئ! ئینجا وشتره‌کانیش ده‌ده‌نه به‌رو ده‌یان فرینن بۆ ولاتی خو‌یان کاتی‌ حه‌زرت (د‌روودی خودای له‌سه‌رب‌ن) به‌م کاره‌ساته‌ی زانی کۆمه‌لئ پی‌او‌ی نارد به‌ شو‌ینیا‌ناو له‌پ‌رئ ده‌یانگره‌وه‌و دیلیان ده‌که‌ن و ده‌یان‌ه‌یننه‌وه بۆ مه‌دینه، جا پیغه‌مبه‌ر (د‌روودی خودای له‌سه‌رب‌ن) چاوهر‌پ‌یی فه‌رمانی خودای کرد تا ئایه‌تی سی‌ی و سی‌ی له‌ سووره‌تی (مائیده) هاته‌ خواره‌وه، که‌له سه‌ره‌تای ئه‌م باسه‌دا له‌ پی‌شه‌وه رابوورد ئه‌وجا به‌پی‌ی ئه‌م ئایه‌ته‌ حه‌زرت ده‌ست و پای ب‌رین و به‌بسماری سووره‌وه کراو چاوی رشتن، له‌ پاشیشا ب‌رینه‌کانی نه‌ب‌رژاندنه‌وه تا مردن. له‌ گ‌یرانه‌وه‌یه‌کا ئه‌مه‌یشی هه‌یه:

ئینجا توو‌پ‌ریان دانه‌ ناو خ‌ره به‌رداو‌یه‌که‌وه له‌ ده‌ره‌وه‌ی شار که‌پی‌ی ده‌گوترا ئه‌له‌حه‌ره داوای ئاویان ده‌کرد، که‌س ئاوی نه‌ده‌دانئ تا گ‌یا‌نیان ده‌رچوو ده‌ل‌ین: ئه‌م نامه‌ردانه‌ حه‌وت که‌س بوون (ش/د/ن).

۲۳۳۸- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: سَيَخْرُجُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ قَوْمٌ أَحْدَاثُ الْأَسْنَانِ سُفْهَاءُ الْأَحْلَامِ يَقُولُونَ مِنْ قَوْلِ خَيْرِ الْبَرِيَّةِ يَقْرَأُونَ الْقُرْآنَ لَا يُجَاوِزُ إِمَائِهِمْ حَنَاجِرَهُمْ يَمْرُقُونَ مِنَ الدِّينِ كَمَا يَمْرُقُ السَّهْمُ مِنَ الرَّمِيَّةِ فَأَيُّنَمَا لَقِيْتُمُوهُمْ فَاقْتُلُوهُمْ فَإِنَّ فِي قَتْلِهِمْ أَجْرًا لِمَنْ قَتَلَهُمْ عِنْدَ اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. رواه الشيخان والترمذي^(۱).

عه‌لی (خودای ئ‌ی‌زازی ب‌ن) گو‌تی: پیغه‌مبه‌ر (د‌روودی خودای له‌سه‌رب‌ن) ده‌فه‌رمو‌ئ: له‌ ناخ‌ر زه‌مانا کۆمه‌لئ په‌یدا ده‌بن، هه‌رزه‌کارو منا‌لکارو نه‌قامن، قور‌نان ده‌ور ده‌که‌نه‌وه، هه‌روه‌ها فه‌رمایشتی پیغه‌مبه‌ریش (د‌روودی خودای له‌سه‌رب‌ن) که‌ چاک‌ترینی نه‌وه‌ی ئاده‌مه، به‌لام ئه‌وانه هه‌ر به‌ده‌م موسو‌لمانن و باوه‌پ‌ریان له‌ که‌روویان ر‌ه‌ت ناب‌ئ بۆ ناو د‌لیان وه‌ک چۆن تیر‌ئ که‌ نیش‌ان ده‌سم‌ئ خ‌یرا

(۱) بخاری. مناقب: ۳۶۱۱، ۵۰۵۷، ۶۹۳۰. أبو داؤد. السنة: ۴۷۶۷. نسائی. تحريم الدم: ۴۱۱۳.

لیّی دهردهچی ئهوانیش ئاوا خیرا له‌ئاین دهردهچن و له ئیسلام پاش گهن دهنه‌وه، جا له ههر لاو له ههرکوی تووشی ئه‌وانه بوون بوواره‌یان مه‌دهن و بیانکوژن، به راستی که‌سی یه‌کی له‌وانه بکوژی له پوژی قیامه‌تا پادا شی که‌وره‌ی بو‌هیه (ش/ت).

۲۳۳۹- قَالَ الْمُؤَلَّفُ (طیب الله ثراه) فی شرحه: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لِمَاعِذَ مَا بَعَثَ لِلْيَمَنِ: أَيْمَا رَجُلٍ إِرْتَدَ عَنِ الْإِسْلَامِ فَادَعَهُ فَإِنْ عَادَ (فِيهَا وَنَعَمْتُ) وَإِلَّا فَاضْرِبْ عُنُقَهُ وَأَيْمَا امْرَأَةٍ إِرْتَدَتْ عَنِ الْإِسْلَامِ فَادْعُهَا (إِلَى الْعُودَةِ إِلَى حَظِيرَةِ الْإِسْلَامِ) فَإِنْ عَادَتْ وَإِلَّا فَاضْرِبْ عُنُقَهَا^(۵).

دانه‌ر (پرگۆبه‌ی پیژدی له بۆن و به‌رامه‌ی به‌مه‌شت بن) له شه‌رحه‌که‌دا ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) کاتی موعاژ ده‌نی‌ری بو‌یه‌مه‌ن ده‌فه‌رمووی: ههر پیاویکی موسولمان له ئایینی ئیسلام وهرگه‌را داوای ئی بکه که بگه‌رپه‌ته‌وه بو‌باوه‌شی ئایینی ئیسلام جا ئه‌گه‌ر گه‌رايه‌وه باشه، ئه‌گینا بده له گه‌ردنی، و هه‌روه‌ها ههر ژنیکی موسولمانیش له ئایینی ئیسلام وهرگه‌را ئه‌ویش هه‌روه‌ها.

۸۹) که‌سی جنیو به پیغه‌مبه‌ر ^{دروودی خودای له‌سهر} بدا ده‌کوژی

من سب النبي ﷺ يقتل

۲۳۴۰- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ يَهُودِيَّةً كَانَتْ تَسْتَمِعُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَتَقَعُ فِيهِ فَخَنَقَهَا رَجُلٌ حَتَّى مَاتَتْ فَأَبْطَلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) دَمَهَا^(۱).

عه‌لی (خودای ئی رازی بن) ده‌لی: ژنیکی جووله‌که جمینی ده‌دا به پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) و قسه‌ی پی ده‌گوت پوژی پیاوی ده‌ست ده‌نیته‌بینی و ده‌یتاسینی تا ده‌مری، جا پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) خوینی به‌فیرو دانا (د-س/صالح).

^(۵) سکت عن درجته الشارح.

^(۱) رواه أبو داود بسند صالح (شرحه).

۲۳۴۱- وَرَفَعَ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَجُلٌ أَعْمَى قَتَلَ أُمَّ وَلَدٍ لَهُ فَجَمَعَ لَهُ النَّبِيُّ النَّاسَ وَسَأَلَهُ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ كَأَنَّهُ تَشْتِمُكَ وَتَقَعُ فِيكَ فَتَهْتِكُهَا مِرَاراً وَزَجَرْتُهَا فَلَمْ تَسْمَعْ، فَوَضَعْتُ الْمِغْوَرَ فِي بَطْنِهَا وَقَتَلْتُهَا، فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): أَلَا أَشْهَدُوا أَنَّ دَمَهَا هَذَرٌ. رواهما أَبُو دَاوُدَ بِسَنَدَيْنِ صَالِحَيْنِ^(۲).

پیاویکی کویران هیئا بۆ لای پیغه مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) بۆ دادپرسی تا مه‌حکمه‌ی بکا، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی که که‌نیزه‌کیکی خویی کوشتبوو، که منالیشی لیی هه‌بوو، که پیتی ده‌گوتری، ئوممو لوه‌له‌د، جا پیغه مبه‌ر (درویدی) مه‌لات و سه‌لامی خودای گه‌وره‌ و مه‌زنی له‌سهرین) خه‌لکه‌که‌ی له‌ ده‌وری کۆکرده‌وه‌ و پرسپاری لی‌کرد. کابرا گوتی: ئه‌ی پیغه مبه‌ری خودا! ئه‌م ژنه‌ جنیوی به‌تۆ ده‌داو قسه‌ی پتی ده‌گوتیت، منیش چه‌ند جار قه‌ده‌غه‌م ئی‌کردو پیا هه‌لشاخام و ئاگادارم کرده‌وه‌ که‌شتی وانه‌کا به‌لام گویی پیم نه‌دا، بویه منیش تیغم نایه‌ ورگی و کوشتم، فه‌رمووی: (درویدی خودای له‌سهرین) ده‌سا ئیوه به‌شایه‌ت بن که خوینی ئه‌م ژنه‌ پووچ و به‌تاله‌ (د/س/صالح).

۹۰) باسی چوا ره‌م: سزای دزیی و نه‌وه‌ نه‌ندازه‌یه‌ له‌ هائی دزراو که ده‌بی

به‌هۆی تۆله‌ی دزیی

الباب الرابع: في حد السرقة ونصابها

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جَزَاءً بِمَا كَسَبَا نَكَالاً مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ} (۳۸/۵).

خودای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمووی: ده‌ستی پیاوی دزو ده‌ستی ژنی دز له‌سه‌ر دزیتی بپن، چونکه ئه‌وه‌ نه‌وه‌ تۆله‌ و سزایه‌یه‌ که خودا بریوی‌تییه‌وه‌ بۆیان، تابن به‌په‌ند بۆ چاو ترساندی خه‌لکی تریش.

^(۲) رواه أَبُو دَاوُدَ بِسَنَدٍ صَالِحٍ (شرحه).

۲۳۴۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَعَنَ اللَّهُ السَّارِقَ، يَسْرِقُ الْبَيْضَةَ (أَي بَيْضَةَ الطَّعَامِ أَوْ بَيْضَةَ الْحَدِيدِ أَيْ الْخُوْذَةَ مِنَ الْحَدِيدِ الَّتِي تَقِي رَأْسَ الْحَارِبِ) فَتَقْطَعُ يَدُهُ، وَيَسْرِقُ الْحَبْلَ فَتَقْطَعُ يَدُهُ^(۱).

نه‌بو هورهیره (خودای فی رازی بن) گوئی: پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سربین) فهرمووی: نه‌فرین و له‌ عنه‌تی خودا له‌ دز که نه‌ونده نه‌فسی سووکه له‌سه‌ر دزینی هیلکه‌یی، یا به‌هو‌ی دزینی گوریسیکه‌وه ده‌ستی ده‌برن! (ش/د/ت/ن).
۲۳۴۳- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا تُقْطَعُ يَدُ السَّارِقِ إِلَّا فِي رُبْعٍ دِينَارٍ فَصَاعِدًا. رواهما الحمسة^(۲).

عائیشه (خودای فی رازی بن) گوئی: پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سربین) ده‌فهرمووی: ده‌ستی دز کاتی ده‌برری که بایی چاره‌کی دیناری زی‌ر بدزی، یا بایی زی‌تر بدزی (ش/د/ت/ن).

۲۳۴۴- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَطَعَ سَارِقًا فِي مِجَنٍّ قِيَمَتُهُ ثَلَاثَةُ دَرَاهِمَ. رواه الثلاثة^(۳).

ئیبنو عومه‌ر (خودایان فی رازی بن) ده‌لئ: پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سربین) ده‌ستی دزیکی بری، له‌سه‌ر دزینی قه‌لخانی که بایی سی درهم بوو! (ش/د- ده‌زای خودایان لیبن).

۲۳۴۵- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: قَطَعَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَدَ رَجُلٍ فِي مِجَنٍّ قِيَمَتُهُ دِينَارٌ أَوْ عَشْرَةُ دَرَاهِمَ. رواه أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ^(۴).

(۱) بخاری. حدود: ۶۷۹۲، ۶۷۹۳، ۶۷۹۴. مسلم. حدود: ۴۳۸۲. أبو داود. حدود: ۴۳۸۵. نسائی. قطع السارق: ۴۹۳۳.

(۲) بخاری حدود: ۶۷۸۹، ۶۷۹۰، ۶۷۹۱. مسلم. حدود: ۴۳۷۶. أبو داود. حدود: ۴۳۸۴. نسائی. قطع السارق: ۴۹۳۰، ۴۹۳۲.

(۳) بخاری. حدود: ۶۷۹۵، ۶۷۹۶، ۶۷۹۷، ۶۷۹۸. مسلم. حدود: ۴۳۸۲.

(۴) رواه أبو داود بسند صالح (شرحه).

ثیبینو عه‌بباس (خودایان ئی رازی بئ) ده‌لئ: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌ستی دزی ده‌بری له‌سهر قه‌لخانی که بایی دیناری ده‌بی، یا به درهم بایی ده درهم ده‌بی! (د/س/ صالح - ن).

۲۳۴۶- وَ سِئِلَ فَضَالَةُ بْنُ عُبَيْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ تَغْلِيقِ الْيَدِ فِي الْعُقُقِ لِلْسَّارِقِ أَمِنْ السَّنَةِ هُوَ؟ قَالَ: أَيْ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِسَارِقٍ فَقُطِعَتْ يَدُهُ ثُمَّ أُمِرَ بِهَا فَعُلِقَتْ فِي عُقُقِهِ. رواه أصحاب السنن بسند حسن والله أعلى وأعلم^(۵).

پرسیا ر کرا له فه‌ضاله‌ی کوپی عوبه‌ید (خودای ئی رازی بئ): ئه‌وه که ده‌ستی دز ده‌برن و له پاشا هه‌لی ده‌واسن به‌ملیا، ئایا ئه‌مه سوننه‌ته یانا؟ گوتی: دزیکیان هینا بو لای پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) جا له‌سهر فه‌رمانی که‌زهرت (دروودی خودای له‌سهرین) هه‌م ده‌ستیان بری و هه‌م ده‌ستیان به‌برای هه‌لواسی به‌ملیا بو په‌ندو چاو ترساندن (د/ت/ن-س/ح).

۹۱) هه‌ندی شتی وانه‌که‌ر ببری ناین به‌هوی ده‌ست برین: (ما لا قطع فيه)

۲۳۴۷- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: سِئِلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ الثَّمْرِ الْمُعْلَقِ فَقَالَ: مَنْ أَصَابَ بِفِيهِ مِنْ ذِي حَاجَةٍ غَيْرَ مُتَّخِذٍ حُبْنَةً فَلَا شَيْءَ عَلَيْهِ وَمَنْ خَرَجَ بِشَيْءٍ مِنْهُ فَعَلَيْهِ غَرَامَةٌ مِثْلُهُ وَالْعُقُوبَةُ وَمَنْ سَرَقَ مِنْهُ شَيْئًا بَعْدَ أَنْ يُنَوِّهَهُ الْجَرِيرُ فَلَيْسَ بِمَنْعٍ فَعَلَيْهِ الْقَطْعُ. وَمَنْ سَرَقَ دُونَ ذَلِكَ فَعَلَيْهِ غَرَامَةٌ مِثْلُهُ وَالْعُقُوبَةُ. رواه أبو داود و أحمد والنسائي^(۱).

عه‌بدوللای کوپی عه‌مر (خودایان ئی رازی بئ) گوتی: پرسیار کرا له پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوی له‌سهرین) فه‌رموی: که‌سی زۆر هه‌ژاربئ له‌و به‌ره بخوا به‌مه‌رجئ کۆشی لیپر نه‌کاو پاشیلی ئی دانه‌گرئ گونا‌هی نا‌گا، به‌لام ئه‌که‌ر که‌سی لیی ببا ئه‌وه هه‌م به‌قه‌د ئه‌وه‌ی پیی ده‌بژیرئ و هه‌م تۆله‌یه‌کی ئاسایی

(۵) لاحظ آخر الحديث.

(۱) رواه أبو داود بسند صالح (شرحه).

(عوقوبه‌یه‌کی مونا سب) ی ئی ده‌ستینری، وه‌ئی به‌روبووم نه‌گه‌ر کوکرایه‌وه‌و
برایه‌ سه‌رخه‌رمان و کرا به‌ جیزو جوخین، نه‌وسا له‌وئی لیی بدزی، وه
نه‌وه‌یشی که‌ ده‌یدزی بایی قه‌لخانی بیئ نه‌وه‌ له‌سه‌ر نه‌وه‌ ده‌ستی ده‌بیری،
به‌لام نه‌گه‌ر له‌وه‌ که‌متر بوو نه‌وه‌ به‌قه‌د نه‌وه‌ی پی ده‌بژیری و توله‌یی ناسایی
ئی ده‌ستینری و به‌س (د-س/ صالح-ن، نه‌حمه‌د- رمزای خودای گه‌ره‌یان لیبی).

۲۳۴۸- عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا قَطْعَ
فِي ثَمَرٍ وَلَا كَثْرٍ^(۲).

رافعی کوپی خه‌دیج (خودای ئی رازی بن) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای
له‌سهرین) فه‌رمووی: ده‌ست نابیری له‌سه‌ر به‌ر به‌سه‌ر داره‌وه‌، هه‌روه‌ها له‌سه‌ر
کروکی دارخومایش که‌ به‌ عه‌ره‌بی پیی ده‌گوتری جومار (د/ت/ن-
س/صالح).

۲۳۴۹- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَيْسَ عَلَى خَائِنٍ
وَلَا مُتْهَبٍ وَلَا مُخْتَلَسٍ قَطْعٌ^(۳).

جابر (خودای ئی رازی بن) ده‌ئی: هه‌زه‌ت (درویدی خودای له‌سهرین) ده‌فه‌رمووی:
ده‌ستی گه‌نه‌کارو تالانکه‌رو مالفه‌رین نابیری (د/ت/ن-س/ص).

۲۳۵۰- عَنْ بُسْرِ بْنِ أَرْطَاةَ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ) يَقُولُ: لَا تُقَطَّعُ الْأَيْدِي فِي الْغَزْوِ. رَوَى هَذِهِ الثَّلَاثَةُ أَصْحَابُ السُّنَنِ هُمْ (أَبُو دَاوُدَ
وَالترمذی والنسائي)^(۴).

بوسری کوپی نه‌رطات (خودای ئی رازی بن) ده‌ئی: خووم ژنه‌وتم له‌ هه‌زه‌ت
ده‌یفه‌رموو (درویدی خودای له‌سهرین): له‌کاتی غه‌زادا ده‌ستی دز نابیری نه‌بادا
دزه‌که‌ را بکا بو ناو دوشمن (د/ت/ن-س/صالح).

(۲) بسند صالح (شرحه).

(۳) رواة أصحاب السنن بسند صحيح (شرحه).

(۴) رواة أصحاب السنن بسند صالح (شرحه).

۹۲) باسی پیتجه‌م: باسی تۆله (هه‌د)ی شه‌روالیسی

الباب الخامس: في حد الزنا

قَالَ اللَّهُ جَلَّ شَأْنُهُ: {الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا مِئَةَ جَلْدَةٍ وَلَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلَيْشَهِدَ عَدَاِبُهُمَا طَائِفَةٌ مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ} (۲/۲۴).

خودای پایه‌گه‌وره ده‌فهرموی: ژنی داوینپیس و پیاوی داوینپیس یه‌کی سه‌رو سه‌د داریان ئی بده‌ن، به‌ لیدانیکی ئاسایی، به‌ توولی نه‌ زۆر گه‌وره‌و نه‌ زۆر بچووک، به‌ لām له‌ جیگه‌ی به‌ریزو کوشنده‌یان مه‌ده‌ن، میهره‌بانی و به‌زه‌یش نه‌تانگری به‌رامبه‌ر به‌مانه‌، تا فه‌رمانی خودا زایه‌ نه‌بی، ئه‌گه‌ر ئیوه‌ باوه‌رتان هه‌یه‌ به‌ خوداو به‌ پۆژی پاشه‌ پۆژ، وه‌ ده‌بی کۆمه‌لی له‌ موسولمانان حازر بن له‌کاتی سزاکه‌یاندا، تا به‌ ته‌واوی بین به‌ په‌ند.

۲۳۵۱- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لأَحَدْتُنْكُمْ حَدِيثًا لَا يُحَدِّثُكُمْوهُ أَحَدٌ بَعْدِي، سَمِعْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: مِنْ أَشْرَاطِ السَّاعَةِ أَنْ يُرْفَعَ الْعِلْمُ وَيُظْهَرَ الْجَهْلُ، وَيُشْرَبَ الْخَمْرُ، وَيُظْهَرَ الزَّنا، وَيَقِلَّ الرَّجَالُ، وَيَكْثُرَ النِّسَاءُ، حَتَّى يَكُونَ لِلْخَمْسِينَ امْرَأَةً الْقِيمُ الْوَاحِدُ^(۱).

ئهنه‌س (خودای ئی زانی بی) گوئی: به‌خودا فه‌رمووده‌یی ده‌گیڕمه‌وه‌ بو‌تان، که‌ له‌ پاش من که‌س نه‌یگیڕیته‌وه‌ بو‌تان: خۆم له‌ پیغه‌مبه‌رم بیست ده‌یفه‌رمو (دروودی خودای له‌سه‌ری): یه‌کیکه‌ له‌ نیشانه‌کانی نزیکبونه‌وه‌ی قیامه‌ت: که‌ به‌ره‌به‌ره‌ زانی و عیلمی دینی هه‌لده‌گیری و نامینی و جه‌هل و نه‌زانی به‌ کاروباری ئایینی په‌ره‌ ده‌ستی و بلاو ده‌بیته‌وه‌و ئاره‌ق به‌ زۆری و به‌ناشکرا ده‌خوریته‌وه‌و شه‌روالیسی ده‌بی به‌باو و ئاشکرا ده‌بی، وه‌ به‌هوی شه‌رو شوپرو ناشووبه‌وه‌ پیاو که‌م ده‌بی و ژن زۆر ده‌بی، هه‌تا وای لیدی که‌ په‌نجا ژن تاکه‌ یه‌ک پیاو ده‌بی به‌سه‌ر په‌رشتیان (ب/ت).

(۱) بخاری. علم: ۸۰، ۸۱، ۵۲۳۲، ۵۵۷۷، ۶۸۰۸.

۲۳۵۲- عَنْ سَهْلٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَنْ تَوَكَّلَ لِي مَا بَيْنَ رَجُلَيْهِ وَمَا بَيْنَ لَحْيَيْهِ، تَوَكَّلْتُ لَهُ بِالْجَنَّةِ. رواهما البخاري والترمذي^(۲).

سهل (خودای فی رازی بن) گوئی: پیغمبر (درویدی خودای لسه‌ری) فهرمووی: هر که سی زامنیه داوین و زامنیه زمانی خویم بو بکا خویم دهیم به زامنیه به‌هشت بوی! (ب/ت- خودایان فی رازی بن).

۲۳۵۳- عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ الْجُهَنِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَأْمُرُ فِيمَنْ زَكَى وَلَمْ يُحْصَنْ جِلْدَ مِائَةٍ وَتَغْرِبَ عَامٍ. رواه البخاري والنسائي^(۳).

زهیدی کوپی خالیدی جوهرنی (خودای فی رازی بن) ده‌لی: ژنه‌وتم له پیغمبر (درویدی خودای لسه‌ری) فهرمانی فهرموو، دهریارهی که‌سی که داوین پیسی بکا به‌لام نه‌گر پیاو بوو ژنی نه هینابی، وه نه‌گر کچ بوو شووی نه‌کردی فهرمانی فهرموو: که یه‌کی سه‌رو سه‌د داریان فی بدری و سالیکیش دور بخزینه‌وه له شاره‌که‌ی خوئی (ب/ن).

۲۳۵۴- وَعَنْهُ إِنَّ رَجُلًا مِنَ الْأَعْرَابِ أَتَى رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَلْشُّدُّكَ اللَّهُ إِلَّا قَضَيْتَ لِي بَكْتَابِ اللَّهِ. فَقَالَ الْخَصْمُ الْآخَرُ وَهُوَ أَفْقَهُ مِنْهُ نَعَمْ فَأَقْضِ بَيْنَنَا بَكْتَابِ اللَّهِ، وَالَّذَنْ لِي. فَأَذَّنَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ ابْنِي كَانَ عَسِيفًا عَلَى هَذَا، فَزَكَى بِامْرَأَتِهِ، وَإِنِّي أَخْبَرْتُ أَنَّ عَلَى ابْنِي الرَّجْمَ، فَأَقْضَيْتَ مِنْهُ بِمِائَةِ شَاةٍ وَوَلِيدَةٍ، فَسَأَلْتُ أَهْلَ الْعِلْمِ فَأَخْبَرُونِي أَنَّ عَلَى ابْنِي جِلْدَ مِائَةٍ، وَتَغْرِبَ عَامٍ، وَأَنَّ عَلَى امْرَأَةِ هَذَا الرَّجْمَ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): لِأَقْضِيَنَّ بَيْنَكُمَا بِكِتَابِ اللَّهِ، الْوَلِيدَةُ وَالْعَنَمُ رَدٌّ (عليك)، وَعَلَى ابْنِكَ جِلْدُ مِائَةٍ وَتَغْرِبُ عَامٍ، اغْدُ يَا أُنَيْسُ إِلَى امْرَأَةِ هَذَا فَإِنْ اعْتَرَفَتْ فَارْجُمْهَا. رواه الخمسة^(۴).

(۲) بخاری. حدود: ۶۸۰۷.

(۳) بخاری. حدود: ۶۸۳۱.

(۴) بخاری. شروط: ۲۷۲۴، ۲۶۹۵، ۲۷۲۴، ۶۶۳۳، ۶۸۲۷، ۶۸۳۳، ۲۸۲۵، ۶۸۴۲، ۶۸۹۵، ۷۱۹۳، ۷۲۵۸، ۷۲۶۰.

۷۲۷۸، ۲۷۲۵، ۲۶۴۹، ۲۶۹۶، ۲۶۲۵، ۶۶۳۴، ۶۸۲۸، ۶۸۳۱، ۶۸۳۶، ۶۸۴۳، ۶۸۶۰، ۷۱۹۴، ۷۲۵۹، ۷۲۷۹. مسلم.

حدود: ۴۴۱۰. أبو داود. حدود: ۴۴۴۵. ترمذی. حدود: ۱۴۳۳. نسائی. آداب القضاة: ۵۴۲۵.

ديسان زهيد (خودای ئی رازی بن) گوتی: پیاویکی دهشتهکی هاته خزمه‌تی
 چه‌زرت (درویدی خودای له‌سربین) عه‌رزیکرد: ئه‌ی ره‌وانه‌کراوی خودا! تووبیت و
 خودا ئه‌گهر به پیتی نامه‌ی خودا که قورئانه بریارم بۆ نه‌ده‌ی! هاوداواکه‌یشی
 (که‌وا دیار بوو له‌و زرنگ‌تربوو) گوتی: به‌ئێ باشه، به پیتی نامه‌ی خودا حوکم
 بکه له نیوانمانا، وه‌رێگه‌یشم بده تا من له پێشا قسه بکه‌م. پیغه‌مبه‌ریش
 (درویدی خودای له‌سربین) رێگه‌یدا گوتی: کوپێکی من له‌لای ئه‌مه ره‌نجبه‌ر بوو،
 ژنه‌که‌یی خراپ کردووه، به منیان گوت: که ده‌بی کوپه‌که‌م سه‌نگه‌سار
 (ره‌جم) بکړی، جا منیش له تۆله‌ی کوپه‌که‌مدا سه‌د سه‌ر مه‌رم دایه له‌گه‌ل
 که‌نیزیکا، له پاشا کاتێ له زاناکانم پرسى گوتیان: که کوپه‌که‌ی من سه‌د
 داری چه‌ددی ئی ده‌دری و سالتی دوور ده‌خریته‌وه، وه ژنه‌که‌ی ئه‌میش
 به‌رده‌باران ده‌کړی.

پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سربین) فه‌رمووی: به‌و که‌سه که گیانی منی وا
 له‌ده‌ستا به‌پیتی فه‌رمانی نامه‌ی خودا بریار ده‌دم له نیوانتانان: که نیزه‌ک
 سه‌د مه‌ره‌که ده‌دریته‌وه به تۆ، کوپه‌که‌ت سه‌د داری چه‌ددی ئی ده‌دری و
 سالتیکیش دوور ده‌خریته‌وه وه‌هه‌نه ده‌کړی. ئه‌ی ئونه‌یس! تۆیش هه‌لسه
 برۆ بۆ لای ژنه‌که‌ی ئه‌مه ئه‌گهر هاتو چوووه ژیری و دانى به ئیشه‌که دانا ئه‌وا
 به‌رده‌بارانی بکه. جا که ئونه‌یس چوو بۆ لای، ژنه‌که پیتی ئی نا، ئه‌ویش
 سه‌نگه‌ساری کرد! (ش/دت/ن).

۲۳۵۵- عَنْ عَبْدِ بْنِ الصَّامِتِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ:
 خُذُوا عَنِّي خُذُوا عَنِّي قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لَهُنَّ سَبِيلًا الْبُكْرُ بِالْبُكْرِ جَلْدُ مِائَةٍ وَكَفَى سَنَةً وَالْثَّيْبُ
 بِالْثَّيْبِ جَلْدُ مِائَةٍ وَالرَّجْمُ. رواه مسلم وأبو داود والترمذي^(۵).

عوباده‌ی کوپی صامت (خودای ئی رازی بن) گوتی: چه‌زرت (درویدی خودای
 له‌سربین) فه‌رمووی: له من وه‌رېگرن، له‌من وه‌رېگرن ئه‌و ژئانه که‌له ئایه‌تی:

(۵) مسلم. حدود: ۴۳۹۰، ۶۰۱۴، ۶۰۱۵. أبُو داوُد. حدود: ۴۴۱۵، ۴۴۱۶. ترمذی. حدود: ۱۴۳۴.

واللاتی یأتین الفاحشه من نسائکم - دا، باس کراون خودا ئهم یاسایه و ئهم پیگه‌یه‌ی بو دانان: کچ و کوپ یه‌کی سه‌رو سه‌د داریان لی دهری و تا ماوه‌ی سالیکیش شاربه‌ده‌ر ده‌کری، ژنو پیاویش یه‌کی سه‌رو سه‌د داریان لی دهری و به‌رده‌بارانیش ده‌کری تا دهرن! (م/د/ت).

۲۳۵۶- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: قَالَ عُمَرُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) وَهُوَ جَالِسٌ عَلَى مِثْبَرِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): إِنَّ اللَّهَ قَدْ بَعَثَ مُحَمَّدًا (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِالْحَقِّ وَأَنْزَلَ عَلَيْهِ الْكِتَابَ فَكَانَ مِمَّا أَنْزَلَ عَلَيْهِ آيَةُ الرَّجْمِ قَرَأَهَا وَوَعَيْتَهَا وَعَقَلْنَاهَا فَرَجَمَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَرَجَمْنَا بَعْدَهُ فَأَخْشَى أَنْ يَطَالَ بِالنَّاسِ زَمَانٌ أَنْ يَقُولَ قَائِلٌ: مَا نَجِدُ الرَّجْمَ فِي كِتَابِ اللَّهِ فَيُضِلُّوا بِتَرْكِ فَرِيضَةِ أَنْزَلَهَا اللَّهُ وَإِنَّ الرَّجْمَ فِي كِتَابِ اللَّهِ حَقٌّ عَلَى مَنْ زَنَى إِذَا أُخْصِنَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ إِذَا قَامَتِ الْبَيِّنَةُ أَوْ كَانَ الْحَبْلُ أَوْ الْإِغْرَافُ. رواه الخمسة^(۱).

ئیبینو عه‌بباس (خودایان لی رازی بین) گوتی: عومهر (خودای لی رازی بین) له‌سه‌ر دوانگه (مینبه‌ره) که‌ی پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سه‌رین) گوتی: بیگومان که خودا موحه‌مه‌دی ناردوو له‌گه‌ل ئایینی راستداو قورئانی ناردوته خواره‌وه بو‌ی، ئایه‌تی به‌رده‌بارانکردنی داوینپیسان جاران ئایه‌تی بوو له‌ قورئان که ئهمه ده‌قه‌که‌یه‌تی: (الشیخ والشیخة إذا زنيا فارجمهما البتة) واته: پیاوو ژنی سه‌ره ئه‌گه‌ر زینایانکرد به‌بی چه‌ندو چوون سه‌نگه‌ساریان بکه‌ن، ئیمه به‌ خودی خو‌مان ئه‌و ئایه‌تی ره‌جمه‌مان خویندوه له‌ مه‌به‌سته‌که‌ی تی گه‌یشتووین هه‌رچه‌نده ئهم ئایه‌ته له‌ تیلاوه‌تدا نه‌سخ بو‌ته‌وه له‌ خویندنه‌وه‌دا سپراوه‌ته‌وه له‌ قورئاندا ناووسری، به‌لام ده‌گه‌رو پرشته‌که‌ی هه‌ر ماوه‌ی هیشتا حوکه‌ی پی ده‌کری، بو‌یه پیغه‌مبه‌ر خو‌ی (درویدی خودای له‌سه‌رین) داوینپیسانی به‌رده‌باران ده‌کرد، ئه‌وه‌تانی ئیمه‌یش له‌ پاش ئه‌و

(۱) بخاری. حدود: ۶۸۲۹، ۶۸۳۰، ۲۴۶۲، ۳۹۲۸، ۴۰۲۱، ۷۳۲۳. مسلم. حدود: ۴۳۹۴. أبو داود. حدود:

به‌رده‌بارانیان ده‌که‌ین، به‌لام ده‌ترسم که موسولمانان بکه‌ونه چه‌رخیکه‌وه که‌سئی په‌یدا ببئی بلئی: له نامه‌ی خودادا نایه‌تی به‌رده‌باران کردنی تیا نییه. جا به نه‌کردنی ئه‌رکی خودا له قورئانا دایناوه له‌سه‌ریان تاوانبار ده‌بن و له‌ریگه ده‌رده‌چن! بیگومان که به‌رده‌بارانکردن فه‌رمانی نامه‌ی خودایه‌و راست و دروسته، وه ئه‌م فه‌رمان (حوکم)ه بو ئه‌و پیاوو ژئانه‌یه که‌له‌وه‌و پیش ژنیان هیئابی و به‌ده‌ستیان گرتبی، یاخود شوویان کردبی و می‌رد به‌ده‌ستی گرتبن، وه‌لی له‌هه‌ل و مه‌رجیکا که به‌لگه‌هه‌بی که بریتیه له چوار شایه‌تی نیرینه‌ی دادپه‌روه‌ر یا سک دیاری بدا، یا پیلینان و چونه ژیر له‌کایه‌دا هه‌بی^(۱) (ش/د/ت/ن - خودایان لی رازی بی).

۲۳۵۷- وَجَاءَ مَاعِزُ الْأَسْلَمِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: إِنَّهُ قَدْ زَنَى. فَأَعْرَضَ عَنْهُ ثُمَّ جَاءَ مِنْ شِقِّهِ الْآخَرَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّهُ قَدْ زَنَى. فَأَعْرَضَ عَنْهُ ثُمَّ جَاءَ مِنْ شِقِّهِ الْآخَرَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّهُ قَدْ زَنَى. فَأَمَرَ بِهِ فِي الرَّابِعَةِ فَأُخْرِجَ إِلَى الْحَرَّةِ فُرْجَمَ بِالْحِجَارَةِ فَلَمَّا وَجَدَ مَسَّ الْحِجَارَةِ فَرَّ يَشْتَدُّ فَلَقِيَهُ رَجُلٌ مَعَهُ

^(۱) نیمامی نه‌وه‌وی (غهرقی ره‌حه‌تی خودایی) لی‌رده‌دا ده‌فه‌رموی: ئه‌مه دادمه‌نری به‌که‌رامه‌ت بو نیمامی عومه‌ر (خودای لی رازی بی) چونکه خه‌واریه‌کان ئه‌م قسه‌یان ده‌کردو ده‌یان فلتان: له‌نامه‌ی خودادا نایه‌تی ره‌جمی تیا نییه. به‌نده‌یش ده‌لیم: به‌لام داخه‌که‌م نیستا ئه‌م جوړه قسه‌هیچو پووجه بووه به‌باوو ته‌واو زور بووه، هه‌ر تاوانبارو تاوان ده‌کاو ده‌لی: گوایه شتی وا له قورئاندا نییه، ته‌نانه‌ت ناره‌ق خوړه‌کانیش ده‌لین: له قورئاندا نه‌گوتراوه که ناره‌ق که‌رامه! په‌کوو له‌م بی شه‌رمیه! که باوه‌ر نه‌بوو شه‌رمیش نه‌بوو، که شه‌رمیش نه‌بوو چی ده‌که‌ی بیکه‌و چی ده‌لئی بیلی:

نیمان سه‌رچاوه‌س ره‌فتاری جوانه

تاجی سه‌ر سه‌ری خودا ناسانه

چاوه‌س پو‌شنی ریگه‌س ژیانه

جیای نی‌وانی نیمه‌و نه‌وانه

لَحَى جَمَلٍ فَضَرَبَهُ بِهِ وَضَرَبَهُ النَّاسُ حَتَّى مَاتَ فَذَكَرُوا ذَلِكَ لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: هَلَّا تَرَكَتُمُوهُ. وَفِي رَوَايَةٍ: قَالَ لَهُ أَبُكَ جُنُونٌ؟ قَالَ: لَا. وَفِي أُخْرَى: لَعَلَّكَ قَبَلْتَ أَوْ غَمَزْتَ أَوْ نَظَرْتَ. قَالَ: لَا. قَالَ: أَحْصَيْتَ؟ قَالَ: نَعَمْ، فَأَمَرَ بِرَجْمِهِ. وَفِي رَوَايَةٍ: فَاخْتَلَفَتْ فِيهِ الصَّحَابَةُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَقَدْ تَابَ تَوْبَةً لَوْ قُسِمَتْ بَيْنَ أُمَّةٍ لَوَسِعَتْهُمْ. رواه الخمسة ولفظه للترمذي^(۷).

ماعیزی نه سله می (رمزای خودای که مردی نبین) هاته خزمه تی چه زرهت (درویدی خودای له سهرین) عهرزی کرد: که داوینپسی کردووه، پیغه مبه ریش (درویدی خودای له سهرین) وه لآمی نه دایه وه به لکوه رووی کرد به ولاره سا به لکوه واز لهو قسه یه بیئی به لآم نهو لهو لاره چووه به رده می و عهرزیکرده وه: که داوینپسی کردووه، دیسان چه زرهت (درویدی خودای له سهرین) وه لآمی نه دایه وه رووی لی وه گپراهه وه، به لآم ماعیز دیسانه وه رویشته وه به رده می و عهرزی کرده وه: که وا داوینپسی کردووه! جا پیغه مبه ر (درویدی خودای له سهرین) له سهری جاری چواره مدا نه مری فهرموو بردیان بولای خره به رداوییه که، که پیی ده لین نه لحه ره، لهوئی به به رد به رده بارانیاں کرد، جا که به رده کان ئیشیان پیی گیاند هه لہات و به توندیی رایکرد، جا پیاوئی نیشته سهری شه ویلاگیه کی وشتری پی بوو به وه لیی داو خه لکه کهیش لییان دها هه تا مرد جا که نه مه یان عهرزی چه زرهت کرد فهرمووی: بریا وازتان لی دهینا.

له گپراهه وه یه کا: فهرمووی پیی: نه وه شیت بوویت؟ گوتی: نه، له گپراهه وه یه کی ترده: فهرمووی: رهنگه هه ر ماچت کردبی یا نوچرچت لی گرتبی یا ته ماشات کردبی؟ گوتی: نه تا پیی فهرموو: (هل نکتها؟ قال: نعم) نه دیی گاوته؟ گوتی: ئا، جا نه و جا فهرمووی: ژنت هیئاوه؟ گوتی: ئا هیئاومه. جا نه و سا چه زرهت (درویدی خودای له سهرین) فهرمانی کرد سهنگه ساریان کرد.

(۷) بخاری. حدود: ۶۸۲۵، ۶۸۲۶، ۶۸۱۵، ۷۱۶۷. مسلم. حدود: ۴۳۹۶ — ۴۴۰۶. أبُو داؤد. حدود: ۴۴۳۳.

له‌گیرانه‌وه‌یه‌کا یارانی پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) له‌بارهی ماعیزه‌وه بوون به دوو ده‌سته، ده‌سته‌یه‌کیان ده‌یانگوت: ره‌نگ بی په‌شیمانی گیرا نه‌بی چونکه په‌رده‌ی خودای له‌سهر خوی هه‌لداوه‌ته‌وه، نه‌ینی خوی بی‌وشیبا به‌باشتر بوو، تا پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: ئه‌مه په‌شیمانی (توبه‌)یه‌کی وه‌های کرد ئه‌گه‌ر بی‌ت و دابه‌ش بکری به‌سهر نه‌ته‌وه‌یه‌کی گه‌وره‌دا به‌شی هه‌موویان ده‌کا پیروزی بی ته‌وبه‌ی به‌راستی (ش/د/ت/ن، گفته‌ی فه‌رمووده‌که هی گیرانه‌وه‌ی تیرمیذیه).

۲۳۵۸- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَتَى يَهُودِيَّ وَيَهُودِيَّةً قَدْ زَنَيَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَتْلَقَ إِلَى يَهُودٍ فَقَالَ: مَا تَجِدُونَ فِي التَّوْرَةِ عَلَى مَنْ زَنَى؟ قَالُوا: نُسُودٌ وَجُوهُهُمَا وَنَحْمُلُهُمَا وَنُخَالِفُ بَيْنَ وَجُوهِهِمَا وَيُطَافُ بِهِمَا. قَالَ: فَأَتُوا بِالتَّوْرَةِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ. فَجَاءُوا بِهَا فَقَرَأُوهَا حَتَّى إِذَا جَاءَتْ آيَةُ الرَّجْمِ سَرَّهَا الَّذِي يَقْرَأُ بِسَدِّهِ وَقَرَأَ مَا قَبْلَهَا وَمَا بَعْدَهَا فَقَالَ: عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَلَامٍ وَهُوَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مُرَّةً فَلْيَرْفَعْ يَدَهُ فَرَفَعَهَا فَإِذَا تَحْتَهَا آيَةُ الرَّجْمِ فَأَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَرَجَمَا. قَالَ ابْنُ عُمَرَ: كُنْتُ فِيمَنْ رَجَمَهُمَا فَلَقَدْ رَأَيْتُهُ يَقِيهَا مِنَ الْحِجَارَةِ بِنَفْسِهِ^(۸).

ئیبینو عومهر (خودایان لئ رازی بی) ده‌لئ پی‌اوئیکی جووله‌که و ژنیکی جووله‌که شه‌روالیسییان کردبوو، هی‌نایانن بۆلای پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) چوو بۆلای جووله‌که‌کان فه‌رمووی: ئه‌گه‌ر که‌سێ داوین پیسی بکا به‌پی ته‌ورات ئیوه چی لئ ده‌که‌ن؟ گوتیان: رووی هه‌ردوولایان ره‌ش ده‌که‌ین و به‌روو پشت سواری دوو و لا‌خیان ده‌که‌ین و ده‌یانگیرین به‌ناو دی‌دا تا ببن به‌په‌ندو ریسوابن. فه‌رمووی: ئه‌گه‌ر راست ده‌که‌ن ته‌وراته‌که بینن جا ته‌وراته‌کیان هی‌ناو ده‌ستیان کرد به‌خوینده‌وه‌ی تا گه‌یشته‌سهر ئایه‌تی ره‌جمکردن، ئه‌وه‌که‌سه‌ی که ده‌یخوینده‌وه ئه‌م ئایه‌ته‌ی کر به‌ژیر ده‌ستی‌وه‌و

(۸) بخاری. مناقب: ۳، ۱۳۲۹، ۴۵۵۶، ۶۸۱۹، ۶۸۴۱، ۷۳۲۲، ۷۵۴۳. مسلم. حدود: ۴۴۱۲ - ۴۴۱۵. أبو

په‌راندی و نه‌یخوینده‌وه، به‌لک‌وو ئایه‌ته‌کانی پیش و پاشی ئه‌م ئایه‌ته‌ی خوینده‌وه، عه‌بدو‌ل‌لای کوری سه‌لام که زانایه‌کی گه‌وره‌ی جووله‌که بوو ئیسه‌لام بوو که ئه‌وکاته له‌خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ردا بوو، عه‌بدو‌ل‌لای کوری سه‌لام گوتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! پیی به‌رموو که ده‌ستی هه‌لپری، جا که ده‌ستی هه‌لپری ئایه‌ته‌که له‌ژیر ده‌ستیا بوو. ئینجا پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) فه‌رمانی فه‌رموو ژن و پیاوه‌که‌یان سه‌نگه‌سارکرد، ئیبنو عومه‌ر گوتی: من خوّم یه‌کیک بووم له‌وکه‌سانه که به‌رده‌بارانیان کردن، ته‌ماشامکرد که پیاوه‌که خوی ده‌دایه به‌ربه‌رده‌کان تا به‌رژنه‌که نه‌که‌ون! (ش/د/ت/ن).

۲۳۵۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا زَكَتِ الْأُمَّةُ فَتَبَيَّنَ زِنَاهَا فَلْيَجْلِدْهَا (سَيِّدُهَا)، وَلَا يُتْرَبْ (أَي لَا يُعْتَفَ وَلَا يُؤْبَخ)، ثُمَّ إِنْ زَكَتْ فَلْيَجْلِدْهَا، وَلَا يُتْرَبْ، ثُمَّ إِنْ زَكَتِ الثَّالِثَةُ فَلْيَبِغْهَا، وَلَوْ بِحَبْلِ مِنْ شَعْرِ. رواهما الخمسة. نسأل الله السر والتوفيق لما يُحب ويرضى آمين^(۹).

ئه‌بو هوره‌یره (خودای لی رازی بئ) گوتی: هه‌زهرت (دروودی خودای له‌سه‌ر بئ) ده‌فه‌رموی: ئه‌گه‌ر که‌نیزه‌ک زینای کردو زیناکه‌ی ئیسه‌پات بوو، با خاوه‌نه‌که‌ی داری هه‌ددی لی بداو ئیتیر سه‌ر کوّنه‌ی نه‌کاو هه‌موو کاتئ نه‌یداته‌وه به‌چاویا جا ئه‌گه‌ر دیسان زینای کرده‌وه با دوو باره داری هه‌ددی لی بداته‌وه ئیتیر سه‌ر کوّنه‌ی نه‌کاو هه‌موو کاتئ نه‌یداته‌وه به‌چاویا، به‌لام ئه‌گه‌ر بو جاری سیه‌هم زینای کرده‌وه ئیتیر ئه‌گه‌ر فروشتوو یه‌تی به‌په‌تیکی موو با بیفروشی. (ش/د/ت/ن).

(۹) بخاری. بیوع: ۲۱۵۲، ۲۱۵۳، ۲۲۲۳، ۲۲۲۴، ۲۵۵۵، ۶۸۳۷، ۶۸۳۹. مسلم. حدود: ۴۴۲۰. أبُو داؤد. حدود:

۹۳) **حەددى شەرىعى جىبەجى ناكىرى لەسەر ژنى زەيستەن و ژنى سەكر تا مندالەكەيان نەبى و نەبووژىتەوہ:**

لايقام الحد على النساء والحامل حتى تضع

۲۳۶- خَطَبَ عَلِيٌّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) فَقَالَ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَقِيمُوا عَلَى أَرْقَائِكُمُ الْحَدَّ مَنْ أَخْصَنَ مِنْهُمْ وَمَنْ لَمْ يُخْصِنْ فَإِنَّ أُمَّةَ لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) زَكَتٌ فَأَمَرَنِي أَنْ أَجْلِدَهَا فَإِذَا هِيَ حَدِيثُ عَهْدٍ بِنَفَاسٍ فَخَشِيتُ إِنْ أَنَا جَلَدْتُهَا أَنْ أَقْتُلَهَا فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: أَحْسَنْتَ^(۱).

عه‌ی (خودای لی خۆش نوود بن) وتاریکی‌دا، گوتی: ئە‌ی خە‌لکینە! داری حە‌دد بدن لە‌بە‌ندە‌و کە‌نیزە‌کانتان، چ ژن و پیاو بن، چ کو‌رو کچ بن، چونکە جاریکیان کە‌نیزە‌کیکی پیغە‌مبەر (درو‌دی خودای لە‌سە‌ربن) داوینپیسى کردبوو، حە‌زە‌ت فەرمانی کرد بە‌من کە داری حە‌ددى لی بدهم، کە روانیم تازە مندالی بوو، ترسم لی نیش‌ت ئە‌گەر داری حە‌ددى لی بدهم لە‌وانە‌یە کە بیکوژم و جیبە‌جى کردنى حە‌ددە‌کە‌م دواخست، جا کە‌ئە‌مە‌م عە‌رزى پیغە‌مبەر کرد فەر‌مو‌ی: ئافەریم! (م/د/ت/ن).

۲۳۶- عَنْ عُمَرَ بْنِ حُصَيْنٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ امْرَأَةً مِنْ جُهَيْنَةَ أَتَتْ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهِيَ حُبْلَى مِنَ الزَّوْنِ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي أَصَبْتُ حَدًّا فَأَقِمْنِي عَلَى حَدِّ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَلِيَّهَا فَقَالَ: أَحْسِنْ إِلَيْهَا فَإِذَا وَضَعْتَ فَائْتِنِي بِهَا. فَفَعَلَ فَأَمَرَ بِهَا بَيُّ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَشَكَّتْ عَلَيْهَا ثِيَابُهَا ثُمَّ أَمَرَ بِهَا فَرُجِمَتْ ثُمَّ صَلَّى عَلَيْهَا فَقَالَ لَهُ عُمَرُ: تُصَلِّي عَلَيْهَا يَا بَيُّ اللَّهِ وَقَدْ زَكَتْ؟ فَقَالَ: لَقَدْ تَابَتْ تَوْبَةً لَوْ قُسِمَتْ بَيْنَ سَبْعِينَ مِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ لَوَسِعَتْهُمْ وَهَلْ وَجَدْتَ تَوْبَةً أَفْضَلَ مِنْ أَنْ جَادَتْ بِنَفْسِهَا لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ. رواهما الخمسة إلا البخاري^(۲).

(۱) مسلم. حدود: ۴۴۲۵، ۴۴۲۶، ترمذی. حدود: ۱۴۴.

(۲) مسلم. حدود: ۴۴۰۸، أبو داؤد. حدود: ۴۴۴۰.

عیمرانی کوپی حوصه‌ین (خودای لی رازی بی) گوتی: ژنیکی جووه‌ینه‌یی
 زولیکی له‌سکدا بوو، هاته خزمه‌تی چه‌زرت (دروودی خودای له‌سربین) عه‌زیکرد:
 ئه‌ی ره‌به‌ری خودا! شایانی چه‌دم چه‌دم لی بده، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای
 له‌سربین) هه‌قداری ژنه‌که‌ی گازکردو فهرمووی: باش به‌بوئی و چاک به‌له‌گه‌لی،
 که سکه‌که‌ی دانا ژنه‌که‌م بو بی‌نه ئه‌ویش ئاوا‌ی کردو فهرمایشته‌که‌ی
 پیغه‌مبه‌ری به‌جئ هیئا، ئینجا پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سربین) فهرمانی فهرموو
 ژنه‌که‌یان به‌جله‌کانی خو‌یه‌وه شه‌ته‌ک دا هه‌تا له‌کاتی سه‌نگه سارکردندا
 له‌شی دهرنه‌که‌وئ ئینجا فهرمانی کرد به‌رده‌باران کرا، له‌پاشا خو‌ی نو‌یژئی
 مردووی له‌سه‌ری کرد، عومه‌ریش پیی گوت: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ئه‌مه
 داوین پیسی کردوو که‌چی تو نو‌یژئی له‌سه‌ر ده‌که‌ی! فهرمووی: به‌راستی
 ئه‌مه ته‌وبه‌یه‌کی وه‌های کردوو ئه‌گه‌ر بیت و دابه‌شیکرئ به‌سه‌ر هه‌فتا که‌س
 له‌خه‌لکی مه‌دینه‌دا به‌شی هه‌مویان ده‌کا، ته‌وبه‌له‌وه‌ باشتر ده‌بی چی بی که
 گیانی خو‌یی به‌خشی له‌به‌ر ره‌زامه‌ندی خودای گه‌وره! (م/د/ت/ن).

۹۴) حوکمی هه‌تیوبازی و لاقه‌کردنی نازه‌ل و چوونه‌لای ژنی خو‌یی (ژنی مه‌هره‌م) : (حکم اللواط و اتیان البهائم والحارم)

۲۳۶۲- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ
 وَجَدْتُمُوهُ يَعْمَلُ عَمَلًا قَوْمِ لُوطٍ فَأَقْتُلُوا الْفَاعِلَ وَالْمَفْعُولَ بِهِ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ (بِسند
 ضعیف، ولفظ النسائي: لَعَنَ اللَّهُ مَنْ عَمِلَ عَمَلًا قَوْمِ لُوطٍ^(۱)).

ئیبینو عه‌بیاس (خودایان لی رازی بی) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سربین)
 فهرمووی: ئه‌گه‌ر دیتان یه‌کئ پیشه‌که‌ی هو‌زی لوط ده‌کا واته: به‌پاش
 سواری یه‌کئ بووه بکه‌رو بده‌ر هه‌ردووکیان بکوژن (د/ت/ن-سند ضعیف)
 گفته‌ی (ن) به‌پیئ شه‌رحه‌که‌ ئاوا‌یه: نه‌فرینی خودا له‌و که‌سه‌ بی، که
 پیشه‌که‌ی هو‌زی لوط ده‌کا: له‌عه‌ته‌ی خودا له‌هه‌تیوباز.

(۱) بسند ضعیف.

۲۳۶۳- وللمزمی: إِنَّ أَخَوْفَ مَا أَخَافُ عَلَى أُمَّتِي عَمَلُ قَوْمٍ لُوطٍ^(۲).

تیرمیزی (خودای فی رازی بن) ده‌گی‌ریت‌ه‌وه که چه‌زرت (درویدی خودای له‌س‌ربن) فه‌رموویه‌تی: شتئی که مه‌ترسی زوری لی‌بکری بۆ ئومه‌تم و ترسی گه‌وره‌م لی‌ی هه‌بن پیشه‌ی هۆزی لووته (ت-س/ح).

۲۳۶۴- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ أَتَى بَهِيمَةً فَأَقْتُلُوهُ وَأَقْتُلُوهَا مَعَهُ. قُلْتُ: لِابْنِ عَبَّاسٍ: مَا شَأْنُ الْبَهِيمَةِ؟ قَالَ: مَا أَرَاهُ قَالَ: ذَلِكَ إِلَّا اللَّهُ كَرِهَ أَنْ يُؤْكَلَ لَحْمُهَا وَقَدْ عُمِلَ بِهَا ذَلِكَ الْعَمَلُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ (مَرْفُوعاً وَمَوْقُوفاً عَلَى ابْنِ عَبَّاسٍ) وَلِذَا كَانَ ضَعِيفاً وَلَمْ يَأْخُذْ بِهِ الْأُئِمَّةُ الْأَرْبَعَةُ فَلَا تَقْتُلُ الْبَهِيمَةَ وَلَا الْفَاعِلُ بَلْ يُغْزَرُ بِمَا يَرَاهُ الْحَاكِمُ^(۳).

دیسان گوتی: چه‌زرت (خودای فی رازی بن) ده‌فه‌رموی: که‌سی پ‌رواته لای چوارپا (به‌هیمه) یی خوی بکوژن و چوار پی‌که‌یش له‌گه‌لیا بکوژن گوتم: به ئیبنو عه‌بباس (خودایان فی رازی بن): چوار پی‌که له به‌رچی؟ گوتی: وا ده‌زانم بویه وایفه‌رموو چونکه چه‌زناکا که گوشتی بخوری له‌گه‌ل کردنی ئه‌وئیشه ناشیرینه له‌گه‌لیا (ئیمامی نه‌بو داوودو ئیمامی تیرمیزی- خودایان فی رازی بن) ئهم فه‌رمووده‌یه‌یان جارئ به‌مه‌رفووعی- واته: تا سه‌ر پی‌غه‌مبه‌ر خوی- و جارئ به مه‌قووفی تا سه‌ر ئیبنو عه‌بباس ریوایه‌ت کردوو، جا له‌به‌رئوه به ضه‌عیف داده‌نری، وه که‌س له‌چوار ئیمامه‌کان ره‌فتیان پی نه‌کردوو، نه چارپاگی‌که ده‌کوژری و نه چارپاکه، ئه‌وه‌نده هه‌یه فه‌رمانه‌ره‌وا چی به باش بزانی به‌وه بکه‌ره‌که ته‌می و سه‌ره‌نشست ده‌کا. ئه‌مه‌ی وا له‌ناو که‌وانه‌کانا له شه‌رحه‌که وه‌رگیراوه).

۲۳۶۵- كَمَا رَوَى (أَيِ الْإِمَامَانِ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيِّ): عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: لَيْسَ عَلَى الذِّی يَأْتِي الْبَهِيمَةَ حَدٌّ.

(۲) بسند حسن (شرحه).

(۳) ضعیف.

ئیبنو عه‌بباس (خودایان ئی رازی بئ) ده‌لئ: حه‌دد له‌سه‌ر که‌سه‌ئ نیه‌ که‌ ب‌رواته‌ لای گیانله‌به‌ری چاریا (د/ت).

۲۳۶۶- عَنْ الْبَرَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَقِيتُ عُمَى وَمَعَهُ رَايَةٌ فَقُلْتُ لَهُ: أَيْنَ تُرِيدُ؟ قَالَ: بَعَثَنِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِلَى رَجُلٍ نَكَحَ امْرَأَةً أَبِيهِ فَأَمَرَنِي أَنْ أَضْرِبَ عُنُقَهُ وَآخُذَ مَالَهُ.

به‌راء (خودای ئی رازی بئ) گوته‌ی: مامه‌م ئالایه‌کی پی بوو تووشی بووم گوته‌ی: ده‌چیت بوو کوئی؟ گوته‌ی: پیاوی باوه‌ژنی خوئی ماره‌کردوته‌وه‌، پیغه‌مبه‌ر (دیودی خودای له‌سه‌ربئ) منی ناردوووه‌ بوو لای که‌ بچم له‌ که‌ردنی بده‌م و ماله‌که‌یشی به‌ تالان بیه‌م (د/ت/ن-س/ح).

۲۳۶۷- وَوَقَعَ عَلَى جَارِيَةٍ امْرَأَتِهِ فَرَفَعَ إِلَى الثُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ وَهُوَ أَمِيرٌ عَلَى الْكُوفَةِ فَقَالَ: لَأَقْضِيَنَّ فِيكَ بِقَضِيَّةِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنْ كَانَتْ أَحْلَتْهَا لَكَ جَلْدُكَ مِائَةً وَإِنْ لَمْ تَكُنْ أَحْلَتْهَا لَكَ رَجْمُكَ بِالْحِجَارَةِ. فَوَجَدُوهُ قَدْ أَحْلَتْهَا لَهُ فَجَلَدَهُ مِائَةً. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ^(۱).

پیاوی چوو بووه‌ لای که‌نیزه‌کی ژنه‌که‌ی، هینایان بوو لای نوعمانی کوپی به‌شیر، بوو دادخوازی، نوعمان له‌و کاته‌دا فه‌رمانه‌وای کووفه‌ بوو، گوته‌ی: پیغه‌مبه‌ر (دیودی خودای له‌سه‌ربئ) خوئی چوون بریاری داوه‌ له‌ وینه‌ی ئەم مه‌سه‌له‌یه‌دا منیش ئاوا بریار ده‌ده‌م به‌سه‌ر تودا: ئەگەر ژنه‌که‌ت له‌وه‌ وپیش هه‌لایی کردبئی بوو ئەوا له‌م حاله‌ته‌دا ته‌نیا سه‌د داری هه‌ددت ئی ده‌ده‌م، ئەگینا به‌ به‌رد به‌رده‌بارانت ده‌که‌م که‌ ته‌ماشایان کرد ژنه‌که‌ی هه‌لایی کردبوو بوو، جا له‌به‌رئه‌وه‌ ته‌نیا سه‌د داری هه‌ددیان ئی دا (د/ت/ن-سند مضطرب).

(۱) فيه اضطراب.

۹۵) هددی بوختیان و جمین و جادو و بازی

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ، إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَأَصْلَحُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ} (۵/۲۴).

واته: خودای گه‌وره ده‌فرموی: نه‌و که‌سانه‌ی که بوختان ده‌که‌ن بۆ ئافره‌تی پاکیزه‌ی داوینپاک، گهر چوار شایه‌تی دادپه‌روه‌ریان راست کرده‌وه له‌سه‌ر نه‌و کرده‌وه ناله‌باره نه‌وه باشه، نه‌گینا هه‌شتا داریان لی بده‌ن، وه له‌پاش نه‌وه ئیتر شایه‌تیان قه‌بوول مه‌که‌ن بۆ هیچ باسو خواستی هه‌تا هه‌تایه، وه نه‌وانه به فاسیق و له‌ری دهرچوو ده‌ناسرین، نه‌وانه‌یان نه‌بی که په‌شیمان ده‌بنه‌وه له‌و بوختیان‌ه‌و له‌ دوا‌ی نه‌وه کرده‌وی خویان باش ده‌که‌ن، نه‌وه به راستی خوداوه‌ندی گه‌وره تاوان به‌خش و میهره‌بانه.

۲۳۶۸- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَجُلًا أَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَعْتَرَفَ أَنَّهُ زَنَى بِامْرَأَةٍ سَمَّاها لَهُ فَبَعَثَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِلَيْهَا فَسَأَلَهَا، فَأُكْرِتَ فَجَلَدَهُ الْحَدَّ وَتَرَكَهَا. وَفِي رِوَايَةٍ: وَكَانَ بِكْرًا فَجَلَدَهُ مِائَةً وَسَأَلَهُ النَّبِيَّةَ عَلَى الْمَرْأَةِ فَعَجَزَ وَكَذَبَتْهُ فَجَلَدَهُ حَدَّ الْفَرِيَةِ ثَمَانِينَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ^(۱).

سه‌هلی کوپی سه‌عد (خودای لی رازی بن) گو‌تی: پیاوی هاته لای پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) ددانی پیا‌نا که له‌گه‌ل ژنی‌کا داوینپییسی کردووه، وه ناوی ژنه‌که‌یشی هی‌نا، پیغه‌مبه‌ر ناردی بۆ لای ژنه‌که‌و پرسیا‌ری لی‌کرد، ژنه‌که نه‌چوو ژیر شتی وا، جا پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) داری هددی له‌ پیاوه‌که‌داو وازی له‌ ژنه‌که‌ هی‌نا. له‌ گپ‌رانه‌وه‌یه‌کا: پیاوه‌که کوپ‌بوو واته: بوخچه‌ی نه‌کراوه‌بوو هی‌شتا ژنی نه‌هی‌نا‌بوو پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) سه‌د داری هددی لی داو داوای لی کرد به‌لگه له‌سه‌ر ژنه‌که راست بکاته‌وه، بۆی نه‌کرا، وه ژنه‌که‌یش نه‌چوو ژیر شتی وا جا هه‌شتا داری تریشی لی دا له‌باتی هددی بوختیان (د-سند صالح-ن).

(۱) رواه أبو داود بسند صالح (شرحه).

۲۳۶۹- وَ قَالَتْ عَائِشَةُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا): لَمَّا نَزَلَ عُذْرِي قَامَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى الْمُنْبَرِ فَذَكَرَ ذَلِكَ وَتَلَا الْقُرْآنَ فَلَمَّا نَزَلَ عَنِ الْمُنْبَرِ أَمَرَ بِالرَّجُلَيْنِ وَالْمَرْأَةِ فَضَرْبُوا حَدَّهُمْ. (والمحدودون هم حسان بن ثابت ومصطح ابن أثالة وحننة بنت جحش). رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ^(۲).

عائیشه (خودای نِ رازی بن) گوئی: کاتی که نهو نایه تانه هاتنه خواره وه، که باسی پاکِی و داوینپاکیی منیان تیایه، پیغهمبر (دیودی خودای لَسَربین) هستا چووه سهر دوانگه و دوانیکی داو نهو باسه ی باسکردو نایه ته کانی خوینده وه بو خه لکه که، جا که هاته خواره وه له دوانگه که فرمانی فهرموو داری هدیان دا له هردوو پیاوه که که حسسانی کوپی ثابت و میسطه حی کوپی ثوثاته بوون وه هروها له ژنه که یش که حمنه ی کچی جه حش بوو، ژن خوشکی پیغهمبر بوو، چونکه خوشکی زهینه بی کچی جه حش بوو که ژنی پیغهمبر بوو (د/ت/ن-س/ح = نیامان نه بو داوودو ترمیزی و نه سائی (رمزای خودایان لبین) به سه نه دیکی حه سه ن نه م فهرموده یه یان گیراوه ته وه).

۲۳۷۰- وللبخاري: مَنْ قَذَفَ مَمْلُوكَهُ وَهُوَ بَرِيءٌ مِمَّا قَالَ، جُلِدَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، إِلَّا أَنْ يَكُونَ كَمَا قَالَ^(۳).

حه زره ت (دیودی خودای لَسَربین) ده فهرموئ: که سی بوختیان بکا بو بهنده ی خوئ، به لام بهنده که بی تاوان و پاک بی له و قسه و بوختیانه نه وه نهو که سه بوختیانکه ره له روژی قیامه تا داری هددی ئی دهری (ب- خودای نِ رازی بن).

۲۳۷۱- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا قَالَ الرَّجُلُ لِلرَّجُلِ يَا يَهُودِي فَأَضْرِبُوهُ عَشْرِينَ وَإِذَا قَالَ يَا مُخَنَّثٌ فَأَضْرِبُوهُ عَشْرِينَ وَمَنْ وَقَعَ عَلَى ذَاتِ مَحْرَمٍ فَأَقْتُلُوهُ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ بِسَنَدٍ ضَعِيفٍ^(۴).

(۲) بسند حسن (شرحه).

(۳) بخاری. محاربین: ۶۸۵۸. مسلم. ایمان: ۴۲۸۷.

(۴) ضعیف.

ثیبنو عه‌بباس (خودایان فی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبهر (درویدی خودای له‌سهرین) ده‌فرموی: نه‌گهر پیاوی به پیاویکی تری گوت: نه‌ی جووله‌که! نه‌وه بیس داری فی دهن هه‌روه‌ها نه‌گهر پیشی گوت: نه‌ی سهرژنانی! نه‌گهر که‌سیکی‌ش سوار ئافره‌تیکی خوئی (مه‌حرهم) بوو بیکوژن (ت-سند ضعیف).

۲۳۷۲- عَنْ جُنْدُبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: حَدُّ السَّاجِرِ ضَرْبُهُ بِالسَّيْفِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالْحَاكِمُ وَصَحَّحَهُ. نَسَأَلَ اللَّهُ السَّرَّ وَالتَّوْفِيقَ^(۵).

جوندوب (خودای فی رازی بن) له‌هه‌زده‌ته‌وه (درویدی خودای له‌سهرین) ده‌فرموی: هه‌ددی جادووبان نه‌وه‌یه به شمشیر ده‌کوژنی (ت/حاکم:ص).

۹۶) باسی شه‌شهم: باسی هه‌ددی ئافره‌قخور:

الباب السادس: في حد شارب الخمر

۲۳۷۳- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) جَلَدَ فِي الْخَمْرِ بِالْجَرِيدِ وَالنَّعَالِ ثُمَّ جَلَدَ أَبُو بَكْرٍ أَرْبَعِينَ. فَلَمَّا كَانَ عُمَرُ وَدَنَا النَّاسُ مِنَ الرَّيْفِ وَالْقُرَى قَالَ: مَا تَرَوْنَ فِي جَلْدِ الْخَمْرِ؟ فَقَالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ: أَرَى أَنْ تَجْعَلَهَا كَأَخْفِ الْخُدُودِ. فَجَلَدَ عُمَرُ ثَمَانِينَ. رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ. وَفِي رِوَايَةٍ: أَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِرَجُلٍ قَدْ شَرِبَ الْخَمْرَ فَجَلَدَهُ بِجَرِيدَتَيْنِ (بَسَفَتَيْنِ) نَحْوَ أَرْبَعِينَ. وَلَفِظَ التِّرْمِذِيُّ: ضَرَبَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْحَدَّ بِنَعْلَيْنِ أَرْبَعِينَ.

ئه‌نه‌س (خودای فی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبهر (درویدی خودای له‌سهرین) فه‌رمانی ده‌فرموو ئافره‌ق خو‌ریان به په‌لکه‌ خورما و سؤل داریکاری ده‌کرد، له‌ پاشا ئه‌بویه‌کر له‌کاتی جینشین خویدا چل داری بو‌ برییه‌وه، کاتی که عومه‌ر بوو به‌جینشین خه‌لک به‌هو‌ی ئه‌وه‌وه که په‌یوه‌ندییه‌کی زوریان په‌یدا کردبوو له‌گه‌ل لادی و دیه‌اتا مه‌یخواردنه‌وه په‌ره‌ی سه‌ندبوو جا بو‌یه عومه‌ر راویژی به‌هاو‌ریان کردو گوتی: له‌ باره‌ی داری هه‌ددی مه‌یخواردنه‌وه ئیوه راتان

(۵) صحیح عند الحاکم.

چییه و چی به باش ده‌زانن؟ نهو ره‌حمانی کوپری عه‌وف گوتی: من رام نه‌وه‌یه که به‌قده سووکترین حه‌ددی لی بکه‌ی که حه‌ددی بوختانه، که هه‌شتا داره ئینجا عومهر بو که‌سی ئاره‌ق بخواته‌وه هه‌شتا داری بو برییه‌وه (ش/د/ت) له گپ‌رانه‌وه‌یه‌کا: کابرایه‌کیان هی‌نا بو لای پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌رین) ئاره‌قی زه‌قنه‌مووت کردبوو، به دوو په‌لکه خورما ده‌وری چل داری لی‌دا. گفته‌ی (ت): پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌رین) به جووتی سو‌ل حه‌ددی لی‌دا، چل جاری پیا مالی.

۲۳۷۴- قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِرَجُلٍ قَدْ شَرِبَ قَالَ: اضْرِبُوهُ. قَالَ: أَبُو هُرَيْرَةَ فَمِنَّا الضَّارِبُ يَدِهِ، وَالضَّارِبُ بِنَعْلِهِ، وَالضَّارِبُ بِكُوفِهِ، فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ بَعْضُ الْقَوْمِ: أَخْزَاكَ اللَّهُ. قَالَ: لَا تَقُولُوا هَكَذَا لَا تُعِينُوا عَلَيْهِ الشَّيْطَانَ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ^(۲).

نه‌بو هوره‌یره (خودای لی رازی بن) گوتی: کابرایه‌کیان هی‌نا بو لای پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌رین) خواردبوویه‌وه. فه‌رمووی: ئاده‌ی لیی دهن ئیتر هه‌مان بوو به‌ده‌ستی لیی ده‌دا، هه‌مان بوو به سو‌له‌که‌ی، هه‌مان بوو به جله‌که‌ی، که کابراکه رو‌یی هه‌ندی که‌س گوتیان: خوا رو‌زه‌ردو شه‌رمه‌زارت کا. پی‌غه‌مبه‌ریش (دروودی خودای له‌س‌رین) فه‌رمووی: وا مه‌لین، مه‌بن به کو‌مه‌کی شه‌یتان له سه‌ری! (ب/د).

۲۳۷۵- كَانَ رَجُلٌ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُسَمَّى عَبْدَ اللَّهِ، وَكَانَ يُلَقَّبُ حِمَارًا، وَكَانَ يُضْحِكُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)، وَكَانَ قَدْ جَلَدَهُ فِي الشَّرَابِ، فَأُتِيَ بِهِ يَوْمًا فَأَمَرَ بِهِ فَجُلِدَ، فَقَالَ: بَعْضُ الْقَوْمِ: اللَّهُمَّ الْعَنْهُ مَا أَكْثَرَ مَا يُؤْتَى بِهِ. فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): لَا تَلْعَنُوهُ، فَوَاللَّهِ مَا عَلِمْتُ إِلَّا أَنَّهُ يُحِبُّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ^(۳). رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ).

(۲) بخاری. حدود: ۶۷۷۷، ۶۷۸۱.

(۳) بخاری. حدود: ۶۶۶۷۸۰.

به‌سهرینیی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) پیاوئی هه‌بوو ناوی عه‌بدوللا بوو، نازناوی که‌ر (حیمار) بوو، جارو بار پیغه‌مبه‌ری ده‌هینایه پیکه‌نین، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) گه‌ئی جار له‌سهر مه‌یخواردنه‌وه دارکاری ده‌کرد، روژئی هینابوویان، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) شه‌مری فهرموو دارکاریان کرد، هه‌ندی که‌س گوتیان: له‌عنه‌تی خودای لیبی، چه‌نده به‌ زوری ده‌یه‌نین!! پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فهرمووی: نه‌فرین (له‌عنه‌تی) ی لی مه‌که‌ن، ده‌سا به‌ خودا من ناگام لییه‌تی که‌ خودا و پیغه‌مبه‌ری خودای خوش ده‌وی (بوخاری).

٢٣٧٦- عَنْ أَبِي سَاسَانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: شَهِدْتُ عُثْمَانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) وَاتَى بِالْوَلِيدِ قَدْ صَلَّى الصُّبْحَ رَكَعَتَيْنِ ثُمَّ قَالَ: (وَهُوَ بَعْدُ سَكَرًا) أَرِيدُكُمْ فَشَهِدَ عَلَيْهِ رَجُلَانِ أَحَدُهُمَا حُمْرَانُ أَنَّهُ شَرِبَ الْخَمْرَ وَشَهِدَ آخَرُ أَنَّهُ رَأَاهُ يَتَقَيًّا، فَقَالَ عُثْمَانُ: مَا قَاءَ إِلَّا بَعْدَ مَا شَرِبَ فَقَالَ: يَا عَلِيُّ قُمْ فَاجْلِدْهُ. فَقَالَ عَلِيُّ: قُمْ يَا حَسَنُ فَاجْلِدْهُ. فَقَالَ الْحَسَنُ: وَلََّ حَارَهَا مَنْ تَوَلَّى قَارَهَا فَقَالَ: يَا ابْنَ جَعْفَرٍ قُمْ فَاجْلِدْهُ. فَجَلَدَهُ وَعَلِيُّ يَعُدُّ حَتَّى بَلَغَ أَرْبَعِينَ فَقَالَ: أَمْسِكْ. ثُمَّ قَالَ: جَلَدَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَرْبَعِينَ وَجَلَدَ أَبُو بَكْرٍ أَرْبَعِينَ وَعُمَرُ ثَمَانِينَ وَكُلُّ سُنَّةٍ وَهَذَا أَحَبُّ إِلَيَّ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ.^(٤)

ئه‌بو ساسان (خودای ئی رازی بن) گوتی: له‌ خزمه‌تی عوسماندا بووم کاتی وه‌لیدیان هینا به‌سهرخووشی به‌رنوژیژی نویژی به‌یانی کرد بوو، که‌ دوو رکات ده‌کا ده‌ئی: زیادیی ده‌که‌م بو‌تان، دوو پیاویش شایه‌تیان لی‌دا: یه‌کیکیان که‌ حومران بوو گوتی: ئاره‌قی خواردبووه، شه‌وی تریشیان گوتی: منیش دیم که‌ ده‌ر‌شایه‌وه، عوسمانی برایشی گوتی: بو‌یه رشاوته‌وه چونکه‌ خواردوویه‌تییه‌وه: تا نه‌خواته‌وه نارشیته‌وه، ئینجا عوسمان گوتی: شه‌ی عه‌ی: هه‌له‌سه دارکاری بکه‌، عه‌لیش گوتی: شه‌ی هه‌سه‌ن! هه‌له‌سه دارکاری بکه‌، هه‌سه‌ن گوتی: کئی خوشیه‌که‌ی ده‌نووشی با هه‌ر شه‌ویش تالییه‌که‌ی بجیژی! جا

(٤) مسلم. حدود: ٤٤٣٢. أبو داود. حدود: ٤٤٨٠، ٤٤٨١. ابن ماجه. حدود: ٢٥٧١.

عه‌لی گوتی: نه‌ی کوپی جه‌عفر! ناده‌ی تو هه‌سه دارکاری بکه، جا کوپه‌که‌ی جه‌عفر داره‌کانی ئی دهاو عه‌لیش ده‌یژماردن، هه‌تا بوون به چل دار، عه‌لی گوتی: ئیتر به‌سه، ئینجا گوتی: پیغه‌مبه‌ر خو‌ی (درویدی خودای له‌سهرین) چل داری ئی دها، نه‌بو به‌کریش هه‌روه‌ها، به‌لام عومه‌ر هه‌شتا داری ئی دها، نه‌مانه هه‌مویان هه‌ر سوننه‌تو ریگه‌ی شهرعن، وه‌لی من به‌ش به‌حالی خو‌م چله‌که‌م پی باشته‌ر له‌به‌رنه‌وه که نه‌مه سوننه‌تی پیغه‌مبه‌ر خو‌یه‌تی (م/د).

۹۷) ته‌می‌کردن (ته‌عزیر - سوو‌ککردن) به‌لیدان و به‌به‌ندکردن و به‌ره‌هه‌نه‌کردن ده‌بی: (التعزیر بالضرب والحبس والنفي)

۲۳۷۷- عَنْ أَبِي بُرْدَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا يُجْلَدُ فَوْقَ عَشْرِ جَلَدَاتٍ إِلَّا فِي حَدٍّ مِنْ حُدُودِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱).

نه‌بو بورده (خودای ئی رازی بی) له پیغه‌مبه‌ره‌وه (درویدی خودای له‌سهرین) ده‌فه‌رموئ: مه‌گه‌ر بو حه‌ددی شهرعی نه‌گینا له‌سه‌ر هه‌یچ شتیکی تر له ده دار، (جه‌لده) زیاتر له که‌س نادری (ش/د/ت/ن).

۲۳۷۸- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ضَرَبَ وَغَرَّبَ وَأَنَّ أَبَا بَكْرٍ ضَرَبَ وَغَرَّبَ وَأَنَّ عُمَرَ ضَرَبَ وَغَرَّبَ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ خُزَيْمَةَ وَصَحَّحَهُ^(۲).

ئیبینو عومه‌ر (خودایان ئی رازی بی) گوتی: هه‌م پیغه‌مبه‌رو هه‌م نه‌بو بکرو هه‌م عومه‌ر بو ته‌می‌کردن له پیاو خراپیان دهاو سه‌ره‌رای نه‌وه‌یشه شاربه‌ده‌ریشیان ده‌کردن! (ت/حاكم/ئیبینو خوزه‌یمه:ص).

۲۳۷۹- حَبَسَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَجُلًا فِي تُهْمَةٍ ثُمَّ خَلَّى عَنْهُ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ^(۳).

(۱) بخاری. حدود: ۶۸۴۸، ۶۸۴۹، ۶۸۵۰. مسلم. حدود: ۴۴۲۵. أبو داؤد. حدود: ۴۴۹۱. ترمذی. حدود: ۱۴۶۲.

(۲) صحیح عند ابن خزیمه.

جاری پیغمبر (درویدی خودای له‌سربین) پیاویکی له‌سهر تۆمه‌تی به‌ندکرد،
له‌پاشا به‌ری دا (د/ت/ن/س/ح).

۲۳۸۰- وَحَسَّ الثُّغَمَانُ بْنُ بَشِيرٍ قَوْمًا أَتَهُمُوا بِسَرِقَةٍ أَيَّامًا ثُمَّ خَلَّى عَنْهُمْ مِنْ
غَيْرِ ضَرْبٍ وَلَا امْتِحَانٍ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ^(۴).

نوعمانی کوپی به‌شیر تاقمیکی چه‌ند روژی چه‌پسکرد به‌گومانی
دزیتی، له‌پاشا (به‌بی لیدان و به‌بی کیشمه‌کیش) به‌ره‌لای کردن! (د-
س/صالح-ن).

۲۳۸۱- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: لَعَنَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْمُخَنَّثِينَ
مِنَ الرِّجَالِ، وَالْمُتَرَجَّلَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَقَالَ: أَخْرِجُوهُمْ مِنْ بُيُوتِكُمْ. فَأَخْرَجَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَلَانَا (أَيَّ أَنْجَشَةَ)، وَأَخْرَجَ عُمَرُ فَلَانَا (أَيَّ مَاتَعَا). رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَقَالَ الْمُؤَلِّفُ:
(ض) فِي بَابِ (يَحْرُمُ التَّشَبُّهُ بِالْغَيْرِ وَالزُّورِ): رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا مُسْلِمًا^(۵).

ئیبینو عه‌بباس (خودای که‌وردیان لای زانی بئ) گوتی: پیغمبر (درویدی خودای
له‌سربین) له‌عنه‌ت و نه‌فرینی کردوه له‌پیاوی ژنانی و له‌ژنی کوپانی، وه
ده‌یفه‌رموو: مه‌هیلن بینه‌ مالتان پیغمبر خووی (درویدی خودای له‌سربین) فیسار
(واته: نه‌نجه‌شه‌ی شار به‌ده‌رکرد، عومه‌ریش فیسار (واته: ماتیع‌ی
ره‌هه‌نه‌کرد (ب/د/ت/ن).

۲۳۸۲- وَ أَتَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِمُخَنَّثٍ قَدْ خَضَبَ يَدَيْهِ وَرَجَلَيْهِ بِالْحِنَاءِ
فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): مَا بَالُ هَذَا؟ فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ يَتَشَبَّهُ بِالنِّسَاءِ. فَأَمَرَ بِهِ
فَنُفِيَ إِلَى النَّقِيعِ فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَلَا نَقْتُلُهُ؟ فَقَالَ: إِنِّي نَهَيْتُ عَنْ قَتْلِ الْمُصَلِّينَ. رَوَاهُ
أَبُو دَاوُدَ. وَاللَّهُ أَعْلَى وَأَعْلَمُ^(۶).

(۳) بسند حسن (شرحه).

(۴) رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ بِسند صالح (شرحه).

(۵) بخاری. حدود: ۶۸۳۴.

(۶) سكت عنه الشارح.

پیایوکی سهر ژنانییان هیئا بو لای پیغه‌مبهر (درویدی خودای له‌سهرین) کابرا وهك ژن هه‌ردوو ده‌ست و هه‌ردوو پیی خویی گرتبووه خه‌نه. فه‌رمووی: بو وای له‌خوی کردووه؟ عه‌زیا‌نکرد: ئه‌ی پیغه‌مبهری خودا! لاسایی ژنان ده‌کاته‌وه، جا چه‌زهرت (درویدی خودای له‌سهرین) فه‌رمانی فه‌رموو، کابراکه ره‌هه‌نه کرا بو نه‌قیع. گوتیان: ئه‌ی ره‌ه‌بهری خودا! بو نه‌یکوژین! فه‌رمووی: قه‌ده‌غهم لی کراوه له‌کوشتنی نوێژکه‌ران: کوشتنی نوێژکه‌ران له‌من قه‌ده‌غیه (درویدی خودای له‌سهرین) خودای گه‌وره هه‌ر خوی ژور باشی لی ده‌زانن.

۹۸) نه له ده‌مووچاو ده‌دری و نه هه‌ددیش له‌ناو مزگه‌وتا جیبه‌جی ده‌کری:

لا يضرب الوجه ولا يقام الحد في المسجد

۲۳۸۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا ضَرَبَ أَحَدُكُمْ فَلْيَتَّقِ الْوَجْهَ. رَوَاهُ الثَّلاثَةُ^(۱).

ئه‌بو هوره‌یره (خودای لی رازی بن) له چه‌زهرته‌وه ده‌فه‌رمووی (درویدی خودای له‌سهرین): ئه‌گه‌ر له که‌سیکتان دا له روخساری مه‌ده‌ن (ش/د).

۲۳۸۴- عَنْ حَكِيمِ بْنِ حِزَامٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهُ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ يُسْتَفَادَ فِي الْمَسْجِدِ وَأَنْ تُنْشَدَ فِيهِ الْأَشْعَارُ وَأَنْ تُقَامَ فِيهِ الْحُدُودُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۲).

حه‌کیمی کوپی حیزام (خودای لی رازی بن) ده‌لئ: پیغه‌مبهر (درویدی خودای له‌سهرین) ریگه‌ی نه‌ده‌دا که له‌ناو مزگه‌وتا بکوژ بکوژیته‌وه، یا هۆنراوه‌ی تیا ده‌وربکریته‌وه و هه‌لبه‌ستی تیا بخوینریته‌وه و شه‌ره‌ی شیعرى تیا بکری یا داری هه‌دد بدری له‌که‌سی، یا هه‌ددى تیا جیبه‌جی بکری (د-سند صالح-ت).

(۱) تقدم برقم: ۱۹۹۷/۷ فی تسلسل / ۲۱مجلد ۳.

(۲) بسند صالح (شرحه).

(۹۹) مہرجہ کانی جیبہ جیکردنی جہدد: (شروط اقامہ الحدود)

۲۳۸۵- عَنْ أَبِي جُحَيْفَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَأَلْتُ عَلِيًّا (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) هَلْ عِنْدَكُمْ شَيْءٌ مِمَّا لَيْسَ فِي الْقُرْآنِ، وَقَالَ: ابْنُ عُيَيْنَةَ مَرَّةً مَا لَيْسَ عِنْدَ النَّاسِ، فَقَالَ: وَالَّذِي فَلَقَ الْحَبَّةَ وَبَرَأَ النَّسَمَةَ مَا عِنْدَنَا إِلَّا مَا فِي الْقُرْآنِ، إِلَّا فَهْمًا يُعْطَى رَجُلٌ فِي كِتَابِهِ وَمَا فِي الصَّحِيفَةِ. قُلْتُ: وَمَا فِي الصَّحِيفَةِ؟ قَالَ: الْعَقْلُ وَفَكَاكُ الْأَسِيرِ، وَأَنْ لَا يُقْتَلَ مُسْلِمٌ بِكَافِرٍ. رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ^(۱).

⇒ (ب- ۱- ز- ۱۶ ف ۱- ۸۸) گیارہویں ٹیڑہ ٹہمہیہ: ٹہبو جوحہیفہ (خودای فی رازی بنی) گوتی: پرسیارمکرد لہ عہلی: ٹایا لہکن ٹیوہ کہ کہ سوکاری پیغہمبہرن، وہک ہندی کہس دہلین شتی وا ہہیہ کہ بہ تایبہتی ہہر لہ لای ٹیوہ ہہبی و لہ قورٹاندا نہبی؟ جاری لہ جیاتی وشہی: کہ لہ قورٹاندا گوتی: کہ لہ لای خہلکی تر نہبی؟ عہلی گوتی: بہوکہسہ کہ توہمہ دہتہقیٹی و شینی دہکاو ہہموو کہسہ لہ نہبوون دروست دہکا شتی وا لہ لای ٹیمہ نیہ، ہہرچی لہ قورٹاندا نہبی، لہ لای ٹیمہیش نیہ، مہگہر تیگہیشتنیکی باش لہ قورٹان، ٹہویش ٹہگہر خودا پیدا بہ پیاو، بہلام تہنیا ٹہم نووسراوہمان لہ لا ہہیہ، گوتم: ٹہم نووسراہ چی تیایہ؟ گوتی: باسی خویندان و بہردانی دیل و ٹہوہیش کہ موسولمان لہ جیاتی بی ہروا (کافر) ناکورٹیتہو(ش/د/ت).

۲۳۸۶- عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ وَائِلٍ عَنْ أَبِيهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: أَتَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِرَجُلٍ قَتَلَ رَجُلًا فَسَأَلَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَقْرَ، فَسَلَّمَهُ لَوْلِيِّ الْمَقْتُولِ، فَذَهَبَ بِهِ وَفِي عُنُقِهِ نَسْعَةٌ يَجْرُهَا فَلَمَّا أَدْبَرَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْقَاتِلُ وَالْمَقْتُولُ فِي النَّارِ فَلَبَّغَ الْوَلِيُّ مَقَالََةَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَعَا عَنْهُ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِي^(۲).

(۱) تقدم برقم: ۱۸/۱ تسلسل / ۱۶ مجلد / ۱.

(۲) مسلم. قسامۃ: ۴۳۶۳. أبو داؤد. دیات: ۴۴۹، ۴۵۰۰. نسئی. قسامۃ: ۴۷۳۷، ۴۷۳۸، ۴۷۳۹، ۴۷۴۰ — ۴۷۴۳.

عَلَقَهُمَی كُورِی وَائیل گوتی: باوكم گوتی: پیاوی پیاویکی کوشتبوو، هینایان بو خزمه‌تی پیغهمبر (دروودی خودای له‌سربین) که لئی پرسى چووہ ژیری، پیغهمبریش (دروودی خودای له‌سربین) پیاوه‌که‌ی دایه ده‌ست هه‌قداری کوژراوه‌که، ئه‌ویش بردی له‌گه‌ل خوی که بیکوژیتته‌وه، په‌تی کوشتنه‌وه‌ی له‌مل دابوو، جا که پیاوه‌که پشته‌ی هه‌لکرد پیغهمبر (دروودی خودای له‌سربین) فهرمووی: بکوژو کوژراو هه‌ردوو لایان جیگه‌یان ناو ئاگری دۆزه‌خه، جا که ئه‌م فهرمایشته‌ی پیغهمبر (دروودی خودای له‌سربین) گه‌یشته‌وه به‌خوینرپه‌سی کوژراوه‌که له‌کابرای پیاو کوژ خوش بوو (م/د/ت/ن).

۲۳۸۷- وَأَصْحَابُ السُّنَنِ: مَنْ قَتَلَ عَبْدَهُ قَتَلْنَاهُ وَمَنْ جَدَّعَ عَبْدَهُ جَدَّعْنَا^(۳).

ئهبو داوودو تیرمیذی و نه‌سائی (ره‌زای خودای گه‌وره‌یان لیبین) به‌سه‌نه‌دیکی هه‌سه‌ن ده‌گیرنه‌وه که هه‌زرت (دروودی خودای له‌سربین) فهرموویه‌تی: که‌سئ به‌نده‌ی خوی بکوژی ده‌یکوژینه‌وه له‌جیاتی به‌نده‌که‌ی وه‌که‌سئ لووتی به‌نده‌ی خوی بپری لووتی ده‌پیرینه‌وه له‌جیاتی ئه‌و.

۲۳۸۸- عَنْ سُرَاقَةَ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: حَضَرْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُقِيدُ الْأَبَ مِنْ ابْنِهِ وَلَا يُقِيدُ الْإِبْنَ مِنْ أَبِيهِ. وَفِي رَوَايَةٍ: لَا تُقَامُ الْحُدُودُ فِي الْمَسَاجِدِ وَلَا يُقْتَلُ الْوَالِدُ بِالْوَلَدِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ (بِسند ضعيف، ولكن أهل العلم كلهم عليه)^(۴).

سوراه‌ی کوری مالیک (خودای ئی‌رازی بئ) گوتی: له‌خزمه‌تی پیغهمبردا بووم (دروودی خودای له‌سربین) کوری له‌جیاتی باوکی ده‌کوشته‌وه، به‌لام باوکی له‌جیاتی کوری خوی نه‌ده‌کوشته‌وه له‌گیرانه‌وه‌یه‌کا: نه‌له‌ناو مزگه‌وتا هه‌دد له‌که‌سئ ده‌دری و نه‌باوک و دایک له‌جیاتی منالیان ده‌کوژینه‌وه {تیرمیذی (خودای ئی‌رازی بئ) به‌سه‌نه‌دیکی ضعیف ئه‌م هه‌دیه‌ی ریوایه‌ت کردوو، به‌لام زاناکان هه‌موویان له‌سه‌ر ئه‌م رایه‌ن، که بنه‌چه (ئه‌صل) له‌باتی وه‌چه (فهرع) ناکوژیتته‌وه.

(۳) بسند حسن (شرحه).

(۴) ضعیف.

۲۳۸۹- ➡ تقدم برقم ۱/۳۸۷/مجلد ۱/تسلسل ۵۱. عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: رُفِعَ الْقَلَمُ عَنْ ثَلَاثَةٍ: عَنِ النَّائِمِ حَتَّى يَسْتَيْقِظَ وَعَنِ الصَّبِيِّ حَتَّى يَحْتَلِمَ وَعَنِ الْمَجْنُونِ حَتَّى يَعْقِلَ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ وَالْبُخَارِيُّ مَوْقُوفاً^(۵).

عه‌لی (خودای فی رازی بن) گوئی: پیغهمبه‌ر (دیودی خودای له‌س‌رین) ده‌فه‌رموی: قه‌له‌م، له‌سه‌ر نه‌م سی که‌سه‌ه‌ل‌گیراوه‌و هه‌رچی بکه‌ن به‌تاوان دانانری: له‌سه‌رخه‌وتوو تا‌خه‌به‌ری ده‌بیته‌وه، وه‌له‌سه‌ر مندال هه‌تا ره‌سیده‌ده‌بی، وه‌له‌سه‌ر شیئت تا‌چاک ده‌بیته‌وه (د/ت/ن). بوخاریش به‌مه‌وقوفی ریوایه‌تی کردووه.

۲۳۹۰- عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ وَاثِلٍ عَنْ أَبِيهِ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَأَمْرَأَةٍ أَكْرَهَتْ عَلَى الزَّنا: أَذْهَبِي فَقَدْ غَفَرَ اللَّهُ لَكَ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ مَطُولاً بِسَنَدٍ صَحِيحٍ^(۶).

عه‌لقه‌مه‌ی کوپی واثیل گوئی: باوکم (خودای فی رازی بن) گوئی: ژنی به‌زۆر ئیشی خراپیان له‌گه‌ل دا کردبوو، پیغهمبه‌ر پیی فه‌رموو: بپۆ تو خودا لیت خو‌ش بووه چونکو له‌قورئانا ده‌فه‌رموی: { وَمَنْ يُكْرِهِنَّ فَبِإِذْنِ اللَّهِ مِنَ بَعْدِ إِكْرَاهِهِنَّ غُفُورٌ رَحِيمٌ } (۳۳/۲۴).

واته: که‌سی به‌زۆری زۆرداریی داوینپرسی به‌ژن بکا خودا چاوپۆشی له‌ژنه‌که‌ده‌کا (د/ت/ن-س/ص).

۲۳۹۱- وَاسْتَكْرَهَتْ امْرَأَةٌ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَدَرَأَ عَنْهَا الْحَدَّ وَأَقَامَهُ عَلَى الَّذِي أَصَابَهَا وَلَمْ يَذْكُرْ أَنَّهُ جَعَلَ لَهَا مَهْرًا. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ. وَاللَّهُ تَعَالَى أَعْلَى وَأَعْلَم. نَسَأَلَ اللَّهُ التَّوْفِيقَ لِمَا يُحِبُّ وَيَرْضَى آمِينَ^(۷).

له‌سه‌رده‌می پیغهمبه‌ردا (دیودی خودای له‌س‌رین) ژنی به‌زۆر ئیشی خراپیان له‌گه‌لدا کردبوو، پیغهمبه‌ر (دیودی خودای له‌س‌رین) هه‌ددی له‌سه‌ر ژنه‌که‌لابرد،

(۵) رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ مَوْقُوفاً عَلَى عَلِيٍّ قَبْلَ رَقْمِهِ: ٦٨١٥ فِي الْهَدُودِ فِي بَابِ: لَا يَرْجَمُ الْمَجْنُونُ وَالْمُنُونَةُ.

(۶) صحيح.

(۷) بسند غريب ولكن مؤين بما قبله (شرحه).

به‌لام حه‌ددی له‌و پیاره‌دا که چوو بووه لای، قسه‌به‌ر (راوی) باسی نه‌وه‌ی
 نه‌کرد که پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سربین) ماره‌یی بۆ دانا یانا (ت-سند غه‌ریب)
 خودای گه‌وره هه‌ر بۆ خو‌ی زۆر باشی لی ده‌زانئ.

۱۰۰) باسی جه‌وته‌م: باسی تاوان پۆشینو له‌تاوان خو‌ش بوون له‌پیش

نه‌وه‌دا که بگاته لای پیشه‌واو فه‌رمانه‌وا:

الباب السابع: في العفو والستر مالم يبلغ الإمام

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {وَجَزَاءُ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِّثْلُهَا فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ}

(۴۰/۴۲).

خودای گه‌وره له‌ قورئانی پیرۆزدا ده‌فه‌رموئ: وه پاداشتی خراپه خراپه‌یه
 که وه‌کو خو‌ی، به‌لام نه‌گه‌ر که‌سئ چاوپۆشی بکاو ناشت بیته‌وه له‌گه‌ل
 نه‌یاره‌که‌یدا نه‌وه پاداشتیکی گه‌لی گه‌وره‌ی ده‌که‌ویته سه‌ر خودای گه‌وره.

۲۳۹۲- عَنْ أَبِي شُرَيْحٍ الْخُزَاعِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ
 أُصِيبَ بِقَتْلِ أَوْ خَبَلٍ فَإِنَّهُ يَخْتَارُ إِحْدَى ثَلَاثٍ: إِمَّا أَنْ يَقْتَصَّ وَإِمَّا أَنْ يَغْفِرَ وَإِمَّا أَنْ يَأْخُذَ
 الدِّيَّةَ، فَإِنْ أَرَادَ الرَّابِعَةَ فَخُذُوا عَلَى يَدَيْهِ وَمَنْ اعْتَدَى بَعْدَ ذَلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ. رَوَاهُ أَبُو
 دَاوُدَ وَالبخاري والترمذي.

نه‌بو شوره‌یحی خوزاعی (خودای لی رازی بئ) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سربین)
 فه‌رموئ: که‌سئ که‌سیکی کوژرا، یا نه‌ندامیکی خو‌ی له‌کار خرا، نه‌وه خو‌ی
 سه‌ر پشک و خاتر خو‌یه له‌کردنی یه‌کئ له‌م سئ شته: یا تو‌له بستینئ، یا
 تاوانباره‌که به‌خشی یا خو‌ین وه‌برگري، به‌لام نه‌گه‌ر داوای شتیکی تری کرد
 زیاد له‌م سئ شته نه‌وه ده‌ستی بگرن و مه‌یهیلن، وه هه‌ر که‌سئ له‌ دوا نه‌مه
 ده‌ستدریژی و ناهه‌قی بکا سزایه‌کی پر ئیش و به‌سوئی بۆ هه‌یه^(۱) (د/ب/ن).

^(۱) ته‌ماشای نایه‌ته‌که‌ی سه‌ره‌تای باسی ژماره‌ سی ئه‌م به‌رگه‌ بکه. -وهرگیر-

۲۳۹۳- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: مَا رَأَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رُفِعَ إِلَيْهِ شَيْءٌ فِيهِ قِصَاصٌ إِلَّا أَمَرَ فِيهِ بِالْعَفْوِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ^(۲).

ئەنەس (خودای ئی رازی بن) گوتی: نەمدیوه که مەسەلەیی ببری بۆ خزمەتی پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربن) بۆ دادخوایی، که تۆلە سەندن (قیصاص) ی تیا بووبی، نەمدیوه لە مەسەلە ی وادا که حەزەرت (دروودی خودای لەسەربن) لایەنی ریک کەوتنی نەگرتی و لە رووی، ئامۆزگارییەوه فەرمانی نەکردی بە لیبووردن و لیخۆشبوون (د-سند صالح-ن).

۲۳۹۴- وللرمذي: مَا مِنْ رَجُلٍ يُصَابُ بِشَيْءٍ فِي جَسَدِهِ فَيَتَصَدَّقُ بِهِ إِلَّا رَفَعَهُ اللَّهُ بِهِ دَرَجَةً وَحَطَّ عَنْهُ بِهِ خَطِيئَةٌ^(۳).

تیرمیذی دەگێڕێتەوه: حەزەرت (دروودی خودای لەسەربن) فەرموویەتی: هەر پیاوی جەستە ی تووشی زیانی ببی و بیکا بەخێر واتە: تاوانبارە که ببەخشێ مسۆگەر که خودا لە جیاتی ئەوه هەم پایەیی بەرز ی دەکاتەوه و هەم گوناھیکی ئی هەڵدەوهرینێ!^(۱)

^(۲) رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ بِسَنَدٍ صَالِحٍ (شرحه).

^(۲) سَكَتَ عَنْهُ الشَّارِح.

^(۱) ئەو دڵ پەژارەت لە پادە بەدەر

بۆیە وا هەڵەت پەس کرد دەفتەر

نازاری نازار هەمووی بۆ تۆیە

هێشتا هەرباشە هۆشت لا خۆیە

خوینەری هێژا هەلە پۆشی کە

بەچاوی نینصاف سەیری روژی کە

روژن من و تۆ دەترسم دوورین

کەهاتیش بەری شەبەقی سوور بن

دەنکە دەنکە لەنوسینەوه کەدا هەلەو کوژانەوه ی تیا دایە، جا بەم بۆنەیهوه ئەم شیعرانە ی سەرەوهم گوت. -وەرگێڕ-

٢٣٩٥- وَجَاءَ مَاعِزٌ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَارَ عَنْدَهُ بِالزَّنا أَرْبَعَ مَرَّاتٍ فَأَمَرَ بِرَجْمِهِ وَقَالَ: لِهَذَا الَّذِي أَشَارَ عَلَيْهِ بِالْإِعْزَافِ: لَوْ سَتَرْتَهُ بِثَوْبِكَ كَانَ خَيْرًا لَكَ^(٤).

ماعیز (خودای نَزَازِ بَن) هاته خزمه‌تی چه‌زرت (درویدی خودای له‌سهرین) چوار جار پیی لینا که شه‌روالپسی کردوه، نه‌وجا چه‌زرت فه‌رمانی فه‌رموو سه‌نگه‌ساریان کرد، وه فه‌رمووی: به‌هه‌ززال (که نه‌و ته‌کیری بو ماعیز کردبوو که پی له‌تاوانه‌که‌ی بنی) پیی فه‌رموو: نه‌گهر جله‌کانی خوئت بدایه به‌سهریداو بتپووشیبایه له‌مه‌ت زور باشتربوو! (د-سند صالح-ن).

٢٣٩٦- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَقِيلُوا ذَوِي الْهَيْئَاتِ عَثَرَاتِهِمْ إِلَّا الْحُدُودَ. وَفِي رِوَايَةٍ: تَعَاَفُوا الْحُدُودَ فِيمَا بَيْنَكُمْ فَمَا بَلَّغْنِي مِنْ حَدٍّ فَقَدْ وَجِبَ. رَوَى الثَّلَاثَةُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ^(٥).

عائیشه (خودای نَزَازِ بَن) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: چه‌ددی شه‌رعی لی دهرچی له‌ورده‌هه‌له‌ی گه‌وره‌پیاوان چاوپووشی بکه‌ن. له‌گیرانه‌وه‌یه‌کا: له‌ناو خو‌تانا له‌چه‌ددی شه‌رعی خو‌ش ببن و به‌رله‌وه‌ی که کاره‌که‌بگاته‌لای من کار بو‌یه‌کتری ئاسان بکه‌ن به‌لام هه‌ر چه‌ددی که گه‌یشته‌لای من پیو‌یسته‌جیبه‌جی بکری (د-سند صالح-ن).

نه‌م شیعرا‌نه زور بوون به‌بو‌نه‌ی کیمیا‌بانی هه‌له‌م‌بجه‌وه‌گو‌تراوه، که‌له‌ ١٦‌ی مانگی نازاردا بوو، به‌لام داخه‌که‌م به‌رده‌له‌بر‌دو مه‌کته‌به‌و کتیب سووتان و به‌ره‌م له‌ناو بردن له‌ترسی درپنده‌کانی به‌عب، هه‌مووی له‌ناودا. روژی من و خو‌ینه‌ر بالفعل دوور بوو، وه‌ده‌ریای خوی‌نی سووری گه‌ش له‌پیناویدا رزا، جا خوابکا، به‌هو‌ی الحادو زه‌ندی‌قو به‌ربه‌ره‌لاییه‌وه‌نه‌چینه‌وه‌سهر سفر، به‌بن گومان (کفر ده‌مانباته‌وه‌سهرسفر) خوا په‌نامان بدا له‌شتی وا.

-وهرگنپر ٢٠٠٧/٥/٧-

^(٤) زَوَاةٌ لَأَبُو دَاوُدَ بِسَنَدٍ صَالِحٍ (شرحه).

^(٥) رواهما أَبُو دَاوُدَ بِسَنَدَيْنِ صَالِحَيْنِ (شرحه).

۲۳۹۷- وَعَنْهَا عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: اذْرَءُوا الْحُدُودَ عَنِ الْمُسْلِمِينَ مَا اسْتَطَعْتُمْ فَإِنْ كَانَ لَهُ مَخْرَجٌ فَخَلُّوا سَبِيلَهُ فَإِنَّ الْإِمَامَ. لِأَنْ يُخْطِئَ فِي الْعَقْرِ خَيْرٌ مِنْ أَنْ يُخْطِئَ فِي الْعُقُوبَةِ. رَوَاهُ الرَّمْذِيُّ وَالْحَاكِمُ وَابِيهَقِي^(۶).

دیسان عایشه (خودای ن رازی بن) له چه زره ته وه (دیودی خودای لسه ربین) ده فرموی: تا بوتان ده کری حدد له کول موسولمانان بکه نه وه، نه گهر چاری ده کرا به کولکه به هانه یی حدد له سهر موسولمانه تاوانباره که لابه رن و وازی لی بینن، چونکه پیشه واه به هله له که سی خوش بی نه وه باشتره له وه که به هله توله له که سی بستینی! (ت/حاکم/به یه قی. سهندی حاکم و به یه قی صه حیه).

۲۳۹۸- وَعَنْهَا أَنَّ قُرَيْشًا أَهَمَّهُمْ شَأْنُ الْمَرْأَةِ الْمَخْزُومِيَّةِ الَّتِي سَرَقَتْ فَقَالُوا: مَنْ يُكَلِّمُ فِيهَا رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)؟ قَالُوا: وَمَنْ يَجْتَرِئُ عَلَيْهِ إِلَّا أَسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ، حِبُّ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَكَلَّمَهُ أَسَامَةُ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): أَتَشْفَعُ فِي حَدِّ مَنْ حُدِّدَ مِنَ حُدُودِ اللَّهِ؟ ثُمَّ قَامَ فَاخْتَطَبَ، فَقَالَ: أَيُّهَا النَّاسُ! إِنَّمَا أَهْلَكَ الَّذِينَ قَبْلَكُمْ أَهْلُهُمْ كَانُوا إِذَا سَرَقَ فِيهِمُ الشَّرِيفُ تَرَكُوهُ وَإِذَا سَرَقَ فِيهِمُ الضَّعِيفُ أَقَامُوا عَلَيْهِ الْحَدَّ وَإِنَّمَا اللَّهُ لَوْ أَنَّ فَاطِمَةَ بِنْتَ مُحَمَّدٍ سَرَقَتْ لَقَطَعْتُ يَدَهَا. وَفِي رِوَايَةٍ: ثُمَّ أَمَرَ بِتِلْكَ الْمَرْأَةِ فَقَطَعَتْ يَدَهَا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۷).

دیسان گوتی: ژنیکی مه خزومی دزی کردبوو، قوردهش زور به تنگیه وه بوون، گوتیان: به کی بلین که له باره یه وه له گهل پیغه مبهردا قسه بکا؟ گوتیان: کی پرکیشی نه وه دهکا له ئوسامه به ولاره، که خوشه ویستی پیغه مبهره (دیودی خودای لسه ربین) جا کاتی که ئوسامه نه وهی عه زکرد فرموی: چون تکا ده که ی بو جیبه جی نه کردنی حه ددیکی

(۶) سند الحاکم والبیهقی صحیح ۱۰ ش

(۷) بخاری. أحادیث الأنبياء: ۳۴۷۵، ۳۷۲۳، ۳۶۴۸، ۳۷۳۲، ۳۷۳۳، ۴۳۰۴، ۶۷۸۷، ۶۷۸۸، ۶۸۰۰. مسلم. حدود:

۴۳۸۶. أبو داود. حدود: ۴۳۷۳. ترمذی. حدود: ۱۴۳۰. نسائی. قطع السارق: ۴۹۱۴.

شهرعی که خودا خوئی دایناوه؟ ئینجا پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) هه‌ستایه‌وه داوونیکسی فهرموو، فهرمووی: ئه‌ی خه‌لکینه! ده‌زانن بوچی نه‌ته‌وه‌کانی پیش ئیوه له‌ناو چوون؟ چونکوو کاتئ پیاوئیکی خانه‌دان له‌ناویانا دزی بکردایه وازیان ئی ده‌مینا، به‌لام نه‌گهر لازه‌بوونیکیان دزی بکردایه هه‌ددیان ئی ده‌دا، سویندم به‌یه‌زدانی پاک نه‌گهر فاطیمه‌ی کچی موحه‌مه‌دیش دزی بکا ده‌ستی ده‌پریم له‌گیرانه‌وه‌یه‌کا: ئینجا فهرمانی فهرموو ده‌ستی ژنه‌که‌یان بپری (ش/د/ت/ن).

۲۳۹۹- وللنَّسَائِيَّ: إِقَامَةُ حَدِّ بَارِضٍ خَيْرٌ لِأَهْلِهَا مِنْ مَطَرٍ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً. نَسَأَلُ اللَّهَ السَّكْرَ وَالتَّوْفِيقَ لِمَا يُحِبُّ وَيَرْضَى. آمِينَ^(۸).

نه‌سائی (خودای ئی رازی بئ) ده‌گیریتته‌وه: هه‌زهرت (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌فهرمووی: جیبه‌جیکردنی هه‌ددئ له‌ولاتدا له‌بارانی چل شه‌و باشتره‌ بو دانیشتوانی ئه‌و ولاته‌.

۱۰۱) دوا وتار (پایانی- خاتمه): هه‌دد بریتی گوناوه ده‌که‌وئ

خاتمه: الحدود جوابرا!

۲۴۰۰- عَنْ عَبْدِ بْنِ الصَّامِتِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي مَجْلِسٍ فَقَالَ: أَلَا تُبَايِعُونِي عَلَى أَلَّا تُشْرِكُوا بِاللَّهِ شَيْئًا وَلَا تَسْرِقُوا وَلَا تَزْنُوا وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ فَمَنْ وَفَى مِنْكُمْ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ وَمَنْ أَصَابَ شَيْئًا مِنْ ذَلِكَ فَعُوقِبَ بِهِ فِي الدُّنْيَا فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَهُ وَمَنْ أَصَابَ شَيْئًا مِنْ ذَلِكَ فَسَتَرَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ فَأَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ إِنْ شَاءَ عَفَا عَنْهُ وَإِنْ شَاءَ عَذَّبَهُ. وَفِي رِوَايَةٍ: فَبَايَعَنَاهُ عَلَى ذَلِكَ. رَوَاهُ الْخُمْسَةَ إِلَّا أَبَا دَاوُدَ. وَاللَّهُ أَعْلَمُ^(۱).

^(۸) سکت عن درجته الشارح.

^(۱) بخاری. ایمان: ۱۸، ۳۸۹۲، ۳۸۹۳، ۳۹۹۹، ۴۸۹۴، ۶۷۸۴، ۶۸۰۱، ۶۸۷۳، ۷۰۵۵، ۷۱۹۹، ۷۲۱۳، ۷۴۶۸. مسلم.

حدود: ۴۴۳۶. ترمذی. حدود: ۱۴۳۹. نسائی. بیعة: ۴۱۷۲، ۴۱۷۳، ۴۱۸۹، ۴۲۲۱، ۵۰۱۷.

عوباده‌ی کورپی صامیت (خودای فی رازی بن) گوتی: جارّی له کورپکا له خزمه‌تی پیغهمبه‌ردا بووین، فهرمووی: په‌یمان (به‌یعت)م بده‌نئ له‌سهر ئه‌وه که هیچ هاوبه‌ش بۆ خودا په‌یدا نه‌که‌ن و دزی نه‌که‌ن و که‌سئ که خودا کوشتنی ئه‌وی قه‌ده‌غه کردبئ نه‌یکوژن مه‌گهر له‌سهر هه‌ق. جا ههر که‌سئ له ئیوه ئه‌م په‌یمان‌ه‌ی برده سهر ئه‌وه پاداشی ههره گه‌وره‌ی ده‌که‌وئته سهر خودا، وه ههرکه‌سئ تووشی شتئ بوو له‌مانه وه له جیهاندا تۆله‌ی ئه‌وه‌ی ئی کرایه‌وه، ئه‌وه ده‌بئ به‌که‌فاره‌ت بۆی و تاوانه‌که‌ی ده‌سپرت‌ه‌وه، وه ههر که‌سئ تووشی شتئ بوو له‌وانه وه خودا بۆی پۆشی ئه‌وه کاری ده‌که‌وئته ده‌ست خودا خوئی، جا نه‌گهر چه‌زکا ده‌یبه‌خشی و نه‌گهر چه‌زکا سزای ده‌دا. له گپ‌رانه‌وه‌یه‌کا: جا ئیمه‌یش له‌سهر ئه‌وه په‌یمانمان به‌ست له‌گه‌لئا (ش/ت/ن)^(١).

قال المؤلف هنا: (عدد أحاديث كتاب الحدود ١٠٧ مائة و سبعة فقط). واته: دانهر (پرگۆپی پیمۆزی له‌بۆن به‌رام‌ه‌ی به‌مه‌شتی به‌رین بن) له‌می‌دا ده‌لئ: ژماره‌ی فهرمووده‌کانی نامه‌ی حودود سه‌دو جه‌وت فهرمووده‌ن.

^(١) په‌روه‌ردگارا! له‌م جیهانه‌دا گه‌لئ تاوانی گه‌وره گه‌ورته بۆ ئه‌م به‌نده تاوانبار‌ه‌ی خۆت پۆشیوه، سوپاسی ئه‌م نیعمه‌ته گه‌وره‌یه قه‌ت به‌من ته‌واو نابئ، سا به‌که‌رم‌ه‌ی خۆت و له‌به‌ر خاتری پیغهمبه‌رو پیرو مشایه‌خان له‌و دنیا‌ش ته‌ریقمان مه‌که‌ره‌وه په‌رده له‌سهر تاوانه‌کانمان هه‌لمه‌ده‌ره‌وه:

به‌نده‌ی که‌سپکم که‌ریمه‌و کارسار

په‌یره‌و که‌سپکم لای خودا به‌ناز

ده‌رویش که‌سپکم نازناوه‌ی شابه‌ز

هه‌قمه‌ بنازم پیتیان وه‌ک نازناز

وه‌رگپ-

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نامه‌ی فرمانروایی (نیمارهت) و دادوهری (قهضاء)

(نهم نامه‌یه پینج به‌ش و دوا وتاریکه (پایانیکه))

۱۰۲) به‌شی یه‌که‌م: باسی نه‌ودی که‌کئ ره‌واتر که‌سه به فرمانروایی

بسم الله الرحمن الرحيم

کتاب الإمارة والقضاء (وفیه خمسة فصول وخاتمة)

الفصل الأول: فی بیان من هو اُحق بالامارة

۲۴۰۱ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا يَزَالُ هَذَا الْأَمْرُ فِي قُرَيْشٍ، مَا بَقِيَ مِنْهُمْ اثْنَانِ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۱).

نئینو عومهر (خودایان ئی رازی بن) گوتی: پیغهمبهر (دیودی خودای له‌سهرین) فره‌مووی: تا دووکه‌س له قورده‌یش بمینئئ شه‌م کاره واته: فرمانروایی گشتی هی شه‌وانه (ش).

۲۴۰۲ - عَنْ مُعَاوِيَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: إِنَّ هَذَا الْأَمْرَ فِي قُرَيْشٍ، لَا يُعَادِيهِمْ أَحَدٌ إِلَّا كَبَّهُ اللَّهُ فِي النَّارِ عَلَى وَجْهِهِ، مَا أَقَامُوا الدِّينَ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ^(۲).

موعاوییه (خودای ئی رازی بن) گوتی: بیستوومه له پیغهمبهر (دیودی خودای له‌سهرین) ده‌یفه‌رموو: فرمانروایی هی قورده‌یشه، به مهرجئ که ئایینی ئیسلام رابگرن و به‌پئی یاسا نامه‌ی خوا بزائن. جا هر که‌سئ له ماوه‌یه‌دا به ناره‌وا له‌سهر خه‌لافه‌ت گه‌ریان پئ بکاو شه‌ریان تئ به‌ستی له سه‌ری شه‌وه مسوگهر که خودا له‌سهر روو له ئاگری سووری دۆزه‌خدا ده‌یگه‌وزینئ (ب - خودای ئی رازی بن).

^(۱) بخاری. مناقب: ۳۵۰۱. مسلم. إمارة: ۴۶۸۱.

^(۲) بخاری. مناقب: ۳۵۰۰، ۷۱۳۹.

۲۴۰۳ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: النَّاسُ تَبَعُ لِقُرَيْشٍ فِي هَذَا الشَّأْنِ، مُسْلِمُهُمْ تَبَعُ لِمُسْلِمِهِمْ، وَكَافِرُهُمْ تَبَعُ لِكَافِرِهِمْ. وَفِي رِوَايَةٍ: النَّاسُ تَبَعُ لِقُرَيْشٍ فِي الْخَيْرِ وَالشَّرِّ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ.^(۳)

نهبو هورهیره (خودای ن رازی بن) گوتی: پیغهمبهر (درویدی خودای لسه‌رین) فهرمووی: له‌م باره‌یه‌وه خه‌لکانی تر په‌یره‌وی قوره‌یشتن: موسولمانیان هی موسولمانیان و بنی پروایان هی بنی باوه‌ریان. له‌ گپ‌رانه‌ویه‌کا: خه‌لکانی تر په‌یره‌وانی قوره‌یشتن له‌ چاکه‌و له‌ خراپه‌دا (م - خودای ن رازی بن).

۲۴۰۴ - عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا يَزَالُ الْإِسْلَامُ عَزِيزًا إِلَى اثْنَيْ عَشَرَ خَلِيفَةً. ثُمَّ قَالَ كَلِمَةً لَمْ أَفْهَمْهَا فَقُلْتُ لِأَبِي مَا قَالَ؟ فَقَالَ: كُلُّهُمْ مِنْ قُرَيْشٍ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالتِّرْمِذِيُّ (قَالَ الْمُؤَلِّفُ (طِيبَ اللَّهُ تَعَالَى ثَرَاه) فِي الشَّرْحِ مَا يَلِي: وَرَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ فِي كِتَابِ الْمَهْدِيِّ بِلَفْظٍ: لَا يَزَالُ الدِّينُ قَائِمًا حَتَّى يَكُونَ عَلَيْكُمْ اثْنَا عَشَرَ خَلِيفَةً كُلُّهُمْ تَجْتَمِعُ عَلَيْهِمُ الْأُمَّةُ ثُمَّ قَالَ: وَهَؤُلَاءِ الْخُلَفَاءُ الَّذِينَ يَعْتَزُّ بِهِمُ الْإِسْلَامُ هُمْ مِنْ أَبِي بَكْرٍ إِلَى عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمْ) بَعْدَ حَذْفِ مُعَاوِيَةَ بْنِ يَزِيدٍ وَمُرْوَانَ بْنِ الْحَكَمِ، فَإِنْ إِمَارَاتُهُمَا لَمْ تَصَحَّ وَلَمْ تَطُلْ مَدَّتْهَا^(۴).

جابیری کوپی سه‌مووره (خودای ن رازی بن) گوتی: پیغهمبهر (درویدی خودای لسه‌رین) فهرمووی: هه‌تا دوانزه جیننشین ئایینی ئیسلام هه‌رزال ده‌بی و له‌ شه‌وق و بره‌ودا ده‌بی ئینجا قسه‌یه‌کی فهرموو باش تیئ نه‌گه‌یشتم، به‌ باوکم گوت: نه‌وه فهرمووی چی؟ گوتی: فهرمووی: هه‌موویان له‌ هوژی قوره‌یشتن ده‌بن (ش/ت) دانه‌ر - پرگوره‌که‌ی له‌ نوورو بوئن و به‌رامه‌ی به‌هه‌شتی به‌رین بی - ده‌لی له‌ شه‌رحه‌که‌دا: نهبو داوودیش (خودای ن رازی بن) گپ‌راویه‌ته‌وه له‌ باسی - کتاب المهدی) دا به‌م گفته‌یه: نه‌م ئایینه‌هه‌روا زال و سه‌رکه‌وتوو ده‌بی، تا دوانزه که‌س له‌سه‌ر ئیوه‌ ده‌بن به‌ جیننشین، یه‌ک له‌ دوا‌ی یه‌ک

(۳) مسلم. إمارة: ۴۶۸۰.

(۴) بخاری. إمارة: ۷۲۲۲. مسلم. إمارة: ۴۶۸۷ - ۴۶۸۹.

میلله‌تی ئیسلام کۆده‌بنه‌وه له ده‌وریان و پشتیان ده‌گرن ئینجا دانهر ده‌لی:
ئهم دوانزه جینشینیه‌ی که مایه‌ی سه‌ربه‌رزی و شانازی ئیسلامن له ئه‌بو
به‌کروه ده‌ست پئی ده‌که‌ن وه له عومهری کوپری عه‌بدولعه‌زیزدا ته‌واو ده‌بن،
(ره‌زای خودای که‌وره‌یان لیب‌ن) به‌لام ده‌شئ مو‌عاییه‌ی کوپری یه‌زیدو مه‌پروانی کوپری
حه‌که‌میان ئی چهرت بکری چونکه فرمان‌ره‌وایی ئهم دووانه نه‌ دروست بووه و
نه ئه‌وه‌نده‌ی خایاندوه!

۲۴۰۵ - عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُمَهَانَ عَنْ سَفِينَةَ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمْ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْخِلَافَةُ فِي أُمَّتِي ثَلَاثُونَ سَنَةً ثُمَّ مُلْكٌ بَعْدَ ذَلِكَ، ثُمَّ قَالَ سَفِينَةُ: أَمْسِكَ
خِلَافَةَ أَبِي بَكْرٍ وَعُمَرَ وَعُثْمَانَ وَعَلِيٍّ. فَوَجَدْنَاهَا ثَلَاثِينَ سَنَةً. قَالَ سَعِيدٌ فَقُلْتُ لَهُ: إِنَّ بَنِي
أُمَيَّةَ يَزْعُمُونَ أَنَّ الْخِلَافَةَ فِيهِمْ. قَالَ: كَذَبُوا بَنُو الزُّرْقَاءِ بَلْ هُمْ مُلُوكٌ مِنْ شَرِّ الْمُلُوكِ.
رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ بِسَنَدٍ حَسَنٍ. وَاللَّهُ أَعْلَمُ^(۵).

سه‌عدی کوپری جومه‌ان گوتی: سه‌فینه (خودایان ئی زازی بن) گوتی: پینغه‌مبه‌ر
(درویدی خودای له‌سه‌ربن) فه‌رمووی: جینشینی راست و دروست له‌ناو ئومه‌تی مندا
تا ماوه‌ی سیی ساله، له‌پاش ئه‌وه ده‌بی به‌ پادشایه‌تی ئینجا سه‌فینه گوتی:
ئاده‌ی ماوه‌ی جینشینی ئه‌بو به‌کرو عومهر و عوسمان و عه‌لی حلیب که، جا
که حلیبمان کرد هه‌مووی کردیه سیی سال، سه‌عید گوتی: پینم گوت: خو
فهرمان‌ره‌واکانی به‌نی ئومه‌یه‌یش خو‌یان به‌ جینشین داده‌نین؟ گوتی: به‌نی
ئومه‌یه‌یه نه‌ته‌وه‌ی ژنه چاوشین درۆ ده‌که‌ن، ئه‌وانه پادشان خو‌زیا، پادشا
که‌لیکی خاسیش ده‌بوون به‌لکو له‌ به‌دترینی پادشایانن (د/ت/ن-س/ح).

۱۰۳) نه‌ویستنی فه‌رمان‌ره‌وایی: (الزهد في الإمارة)

۲۴۰۶ - عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَمُرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): يَا عَبْدَ الرَّحْمَنِ لَا تَسْأَلِ الْإِمَارَةَ، فَإِنَّكَ إِن أُعْطِيتَهَا عَنْ مَسْأَلَةٍ وَكُنْتَ إِلَيْهَا،

(۵) حدیث حسن.

وَأِنْ أُعْطِيَتْهَا عَنْ غَيْرِ مَسْأَلَةٍ أُعِنْتَ عَلَيْهَا، وَإِذَا حَلَفْتَ عَلَى يَمِينٍ فَرَأَيْتَ غَيْرَهَا خَيْرًا مِنْهَا، فَكَفَّرْ عَنْ يَمِينِكَ وَأَتِ الَّذِي هُوَ خَيْرٌ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱).

ئه‌وپره‌حمانی کوپی سه‌موره (خودای فی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دیودی خودای له‌سربین) فرموی: پیم: ئه‌ی ئه‌وپره‌حمان! داوای فرمانروایی مه‌که، چونکه ئه‌گه‌ر له‌سه‌ر داواکردنی خۆت به‌پررسی و سه‌رکاری و به‌گری لیت ده‌بی به‌ بار، وه‌لی ئه‌گه‌ر به‌بی ئه‌وه که خۆت هه‌ولی بو بده‌ی بکری به‌ فرمانروا ئه‌وا خودا زالت ده‌کا به‌ سه‌ریا، ئه‌ی ئه‌وپره‌حمان! ئه‌گه‌ر سویندت خوارد له‌سه‌ر شتی، وه‌ له‌پاشا ته‌ماشایت کرد که له‌و شته‌ باشتر هه‌یه، ئه‌وه بریتی که‌فاره‌تی سوینده‌که‌ت بده‌و ئه‌وه بکه که به‌ باشتی ده‌زانی. (ش/د/ت/ن).

۲۴۰۷- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنَا وَرَجُلَانِ مِنْ بَنِي عَمِّي فَقَالَ: أَحَدُ الرَّجُلَيْنِ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَمَرْنَا عَلَى بَعْضِ مَا وَلَّاكَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ. وَقَالَ الْآخَرُ مِثْلَ ذَلِكَ فَقَالَ: إِنَّا وَاللَّهِ لَا نُوَلِّي عَلَى هَذَا الْعَمَلِ أَحَدًا سَأَلَهُ وَلَا أَحَدًا حَرَصَ عَلَيْهِ. رَوَاهُ الثَّلَاثَةُ. وَلَفْظُ أَبِي دَاوُدَ: إِنَّ أَخَوَيْكُمْ عِنْدَنَا مَنْ طَلَبَهُ فَاغْتَدَرَ أَبُو مُوسَى إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَقَالَ: لَمْ أَعْلَمْ مَا جَاءَ لَهُ. فَلَمْ يَسْتَعِنْ بِهِمَا عَلَى شَيْءٍ حَتَّى مَاتَ (صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)^(۲).

ئهبو مووسا (خودای فی رازی بن) گوتی: خۆم و دوو پیاو (له‌ نامۆزاکانم) چووینه خزمه‌تی هه‌زه‌ت (دیودی خودای له‌سربین) پیاویکیان گوتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! بمانکه به‌ سه‌رکاری شتی له‌و شتانه که خودا سپاردوونی به‌ تۆو تۆی کردووه به‌ خاوه‌نیان، ئه‌ویتیشیان هه‌مان قسه‌ی کرد، فرموی (دیودی خودای له‌سربین): به‌ خودا هه‌ر که‌سی خۆی هه‌ول بدا بو ئه‌م ئیشه، یا سوور (هه‌ریص) بی له‌ سه‌ری ئیمه ئه‌و که‌سه‌ ناکه‌ین به‌ سه‌رکاری ئه‌و کاره.

^(۱) بخاری. ایمان ونذور: ۶۶۲۲، ۶۷۲۲، ۷۱۴۶، ۷۱۴۷. مسلم. ایمان: ۴۲۵۷. أبو داؤد. ایمان: ۳۲۷۷، ۳۲۷۸.

۲۹۲۹. ترمذی. نزور وایمان: ۱۵۲۹. نسائی. ایمان: ۳۷۹۱ - ۳۷۹۸، ۳۷۹۸ - ۳۸۰۰.

^(۲) بخاری. إجارة: ۲۲۶۱، ۳۰۲۸، ۴۳۳۴، ۴۳۴۳، ۴۳۴۴، ۶۱۲۴، ۶۹۲۳، ۷۱۴۹، ۷۷۵۶، ۷۱۵۷، ۷۱۷۲. مسلم. إیمارة:

۴۶۹۴، ۴۶۹۵. أبو داؤد. أفضیة: ۲۵۷۹، ۴۲۵۴. نسائی. طهارة: ۴.

(ش/د) گفته‌ی (د): ناپاکترین کهستان له‌لای ئیمه که بوئی گزی و دزی لیبی ئه و کهسه‌تانه که خوی هه‌ولی بو بدا. جا ئه‌بو موسا (خودای ئی رازی بئ) عودر خواهی کردو گوتی: من نه‌مزانیه که ئه‌مانه بو ئه‌مه هاتوون، ئیتیر پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) هه‌تا مرد ئه‌و دوو کهسه‌ی نه‌کرد به به‌پرس و سه‌ره‌وکاری هیچ شتی.

۲۴۰۸ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِيَّاكُمْ سَتَخْرِصُونَ عَلَى الْإِمَارَةِ، وَتَكُونُونَ لِدَامَةِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ، فَنِعْمَ الْمُرْضِعَةُ وَبُئْسَ الْفَاطِمَةُ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالنَّسَائِيُّ.^(۳)

ئه‌بو هورهیره (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: ئیه زور سوور (حه‌ریص)ن له‌سه‌ر فه‌رمانه‌وایی و سه‌رداری، وه‌لحال ئه‌م شته له‌ روژی قیامه‌تا په‌شیمانیه له‌دوایه، به‌ئێ دایه‌نی چاکه به‌لام له‌ شیر برینه‌وه‌که‌ی که‌ئێ ناخۆشه! (ش/ن- خودایان ئی رازی بئ).

۲۴۰۹ - وَقَالَ أَبُو ذَرٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) يَا رَسُولَ اللَّهِ أَلَا تَسْتَعْمِلُنِي فُضْرَبَ بِيَدِهِ عَلَى مَنْكِبِي ثُمَّ قَالَ: يَا أَبَا ذَرٍّ إِنَّكَ ضَعِيفٌ وَإِنَّهَا أَمَانَةٌ وَإِنَّهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ خِزْيٌ وَلِدَامَةٌ إِلَّا مَنْ أَخَذَهَا بِحَقِّهَا وَأَدَّى الَّذِي عَلَيْهِ فِيهَا. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ.^(۴)

ئه‌بو زهر (خودای ئی رازی بئ) گوتی: گوتم: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! بریا ده‌تکرم به‌ سه‌رکاری سه‌رکاری، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌ستی دا به‌ سه‌رشانما و فه‌رمووی: ئه‌ی ئه‌بو زهر! تو پیاویکی لازه‌بوونی، وه‌لحال ئه‌م ئیشه‌یش له‌ روژی قیامه‌تا هو‌ی ته‌ریقی و په‌شیمانیه، مه‌گه‌ر بو‌که‌سی که به‌ حه‌ق پێی هه‌لسی و مافی خوی بداتی (م/د- خودایان ئی رازی بئ).

۲۴۱۰ - وَلِلطَّبْرَانِيِّ (عَلَى مَا هُوَ فِي الشَّرْحِ): الْإِمَارَةُ أَوَّلُهَا لِدَامَةٌ وَأَوْسَطُهَا غَرَامَةٌ وَآخِرُهَا عَذَابٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.^(۵)

(۳) بخاری. احکام: ۷۱۴۸.

(۴) مسلم. إمارة: ۴۶۹۶.

(۵) مسکوت عنه من الشارح.

له شهرحه که دا ده‌لئ: طه‌به‌رانی ده‌گی‌ریتته‌وه: حه‌زرت (برودی خودای
له‌سهرین) فهرموویه‌تی: سه‌ره‌تای فهرمان‌ره‌وایی و ناغایه‌تی په‌شیمانییه،
ناوه‌پراسته‌که‌ی مآلویرانییه، دوا دوا یکه‌یشی سزایه‌کی قورس و گرانه‌له
روژی قیامه‌تدا! ^(۱).

۱۰۴) به‌شی دووه‌م: باسی په‌یمان به‌ستن (به‌یعه‌ت) و په‌یمان بردنه‌سه‌ر:

الفصل الثاني: في البيعة والوفاء بها

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ فَمَنْ
كُتِبَ عَلَيْهِ يَأْتِئُهُ عَلَى نَفْسِهِ وَمَنْ أُوْفِيَ بِمَا عَاهَدَ إِلَيْهِ اللَّهُ فَسَوْفَ لَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ} (۱۰/۴۸).

خودای مه‌زن فهرموویه‌تی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری نازدار! ئه‌و که‌سانه‌که
په‌یمان ده‌به‌ستن له‌گه‌ل تودا ئه‌وه‌له‌ راستیدا په‌یمان له‌گه‌ل خودادا ده‌به‌ستن،
دیاره‌که‌ ده‌ستی خودا بالا ده‌ستی ئه‌وانه، جا ئه‌و که‌سه‌ی که‌ په‌یمان‌ه‌که‌ی
هه‌لوه‌شینیتته‌وه‌و نه‌یباته‌سه‌ر ئه‌وه‌زیانی بو‌خویه‌تی و به‌س، به‌لام هه‌ر
که‌سن په‌یمانی خودا بباته‌سه‌ر ئه‌وه‌خودا پاداشتی زورو‌گه‌وره‌ی ده‌رژینن
به‌سه‌ردا.

۲۴۱ - عَنْ مُجَاشِعِ بْنِ مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: حِثُّ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
بَعْدَ فَتْحِ مَكَّةَ أَبَايَعُهُ عَلَى الْهَجْرَةِ فَقَالَ: إِنَّ الْهَجْرَةَ قَدْ مَضَتْ لِأَهْلِهَا وَلَكِنْ عَلَى الْإِسْلَامِ
وَالْجِهَادِ وَالْخَيْرِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ ^(۱).

^(۱) ناغاو نوکهرس که‌ نیستبا باوه

ره‌نگ و ریسی نوپس له‌به‌ر کراوه

نوکه‌ر مه‌یموونه‌و لو‌تیبیه‌ ناغای

سه‌مای پین ده‌کا له‌سه‌ر هه‌ر چار پای!

-وه‌رگی‌ر-

^(۱) بخاری. جهاد: ۲۹۶۲، ۳۰۷۸، ۴۳۰۵، ۴۳۰۷، ۲۹۶۳، ۳۰۷۹، ۴۳۰۶، ۴۳۰۸. مسلم. إمارة: ۴۸۰۳، ۴۸۰۴.

موجاشیعی کوپری مه‌سعوود (خودای ن‌رانی بئ) گوتی: له‌پاش نازادکردنی مه‌ککه چووم بو خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهری) که په‌یمانی بده‌می له‌سهر کوچکردن، فه‌رمووی: کوچکردن به‌سهر چوو، ئه‌وه‌ی کوچی کرد ده‌ستی خو‌ی وه‌شاند! به‌لام په‌یمانم بده‌نی له‌سهر ئه‌وه که خزمه‌تی ئیسلام بکه‌ن و غه‌زابکه‌ن و خه‌بات بگێرن و له‌کردنی خێرو چاکه‌ درییی نه‌که‌ن! (م).

۲۴۱۲- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كُنَّا نُبَايِعُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى السَّمْعِ وَالطَّاعَةِ وَيُلْقِنَا فِيمَا اسْتَطَعْتُمْ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۲).

ئیبینو عومه‌ر (خودایان ن‌رانی بئ) گوتی: جاران که په‌یمانمان ده‌دا به پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهری) له‌سهر ئه‌وه په‌یمانمان ده‌دایه که له‌ قسه‌ی دهرنه‌چین و فه‌رمانبه‌ریی بکه‌ین، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهری) ده‌ینایه‌ سهر ده‌مان که بلێین: ئه‌وه‌نده‌ی که له‌ تواناتانا هه‌یه (ش/د/ت/ن).

۲۴۱۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: بَايَعْنَا رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى السَّمْعِ وَالطَّاعَةِ فِي الْعُسْرِ وَالْيُسْرِ وَالْمَنْشَطِ وَالْمَكْرَهِ وَعَلَى أَثَرَةٍ عَلَيْنَا وَعَلَى أَنْ لَا نُنَازِعَ الْأَمْرَ أَهْلَهُ وَعَلَى أَنْ نَقُولَ بِالْحَقِّ أَتَمًّا كُنَّا لَا نَخَافُ فِي اللَّهِ لَوْمَةً لَائِمًا. وَفِي رِوَايَةٍ: وَعَلَى أَنْ لَا نُنَازِعَ الْأَمْرَ أَهْلَهُ قَالَ: إِلَّا أَنْ تَرَوْا كُفْرًا بَوَاحًا عِنْدَكُمْ مِنَ اللَّهِ فِيهِ بَرَهَان. رَوَاهُ الشَّيْخَانِ وَالنَّسَائِيُّ. تَقْدِمُ الْحَدِيثُ فِي الْجُلْدِ الْأَوَّلِ فِي بَدَايَةِ مَبْحَث: (الباب الخامس في البيعة): (ب- ۱ ز- ۸)^(۳).

تکایه بو مانای ئه‌م فه‌رمووده‌یه‌ی پیغه‌مبه‌ر سه‌یری زنجیره‌/ ۸ به‌رگی یه‌که‌م به‌ته‌واوی بکه‌.

۲۴۱۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: كَانَتْ بَنُو إِسْرَائِيلَ تَسُوسُهُمُ الْأَنْبِيَاءُ، كُلَّمَا هَلَكَ نَبِيٌّ خَلَفَهُ نَبِيٌّ، وَإِنَّهُ لَا نَبِيَّ بَعْدِي، وَسَيَكُونُ

^(۲) بخارة. أحكام: ۷۲۰۲، مسلم. إمارة: ۴۸۱۳. ترمذی. السید: ۱۵۹۳. نسائی. بیعة: ۴۱۹۸.

^(۳) تقدم فی رقم: ۵۷/۲ ورقم: ۵۸/۳ تسلسل ۸ مجلد اول.

خُلَفَاءُ فَيَكْثُرُونَ. قَالُوا: فَمَا تَأْمُرُنَا؟ قَالَ: فُوا بِبَيْعَةِ الْأَوَّلِ فَلِأَوَّلٍ، أَعْطَوْهُمْ حَقَّهُمْ، فَإِنَّ اللَّهَ سَأَلَهُمْ عَمَّا اسْتَرْعَاهُمْ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۴).

ئەبو هورەیره (خودای ئی رازی بئی) گوئی: پیغمبەر (دروودی خودای لەسەربین) فەرمووی: جاران نەوێ ئیسرائیل پیغمبەران دەیان بردن بەرێو و سەرپەرشتی کارو باریان دەکردن، هەر کاتێ پیغمبەری فەوتی دەکرد گورج پیغمبەریکی تر لێ جیگەیی دادەنیششت بەلام ئاشکرایە کە لێ پاش من پیغمبەری تر نابێ، وەئێ جینشین دەبن و زۆریش دەبن (نەک کەم) یاران گوئیان: جا فەرمانت بە چییە پێمان و ئەرکی سەرشانی ئێمە چییە لێ گەلیان؟ فەرمووی: یەک لێ دوا یەک پەیمانیاں بدەنێ با هیچ کاتێ بئی ئیمام و بئی سەرۆک نەبن، وەئێ لێ هەر چەرخیکا کێ لێ پێش پێشەو پەیمانتان دا پێی ئەو جینشینی راستەقینە یە و پەیمانە کەیشیان ببە سەر و مافی خوێنیاں بدەنێ و لێ فەرمانیاں دەرمان چن! بێگومان کە ئەوانیش لەلای خوداوەند بەرپرسیارن دەرەق بە ژێر دەستەکانیاں کە خودا ئەوانی کردووە بە شوانیاں (ش).

۲۴۱۵- وَلِمُسْلِمٍ: إِذَا بُوِيعَ لِخَلِيفَتَيْنِ فَأَقْتُلُوا الْآخَرَ مِنْهُمَا^(۵).

دەفەرمووی: (دروودی خودای لەسەربین) ئەگەر رێکەوت پەیمان درا بە دوو جینشین دوایینە کە یان بکوژن (م).

۲۴۱۶- (ب- ۲- ز- ۱۷۴ ال ۲۶۵ ف- ۲)^(۶).

۲۴۱۷- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لِكُلِّ غَادِرٍ لَوَاءٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يُعْرَفُ بِهِ يُقَالُ هَذِهِ غَدْرَةُ فُلَانٍ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۷).

(۴) بخاری. أحادیث الأنبياء: ۳۴۵۵. مسلم. إمارة: ۴۷۵۰.

(۵) مسلم. إمارة: ۴۷۳۱.

(۶) تقدم برقم: ۱۹۲۰/۲ تسلسل / ۱۷۴ مجلد ثانی.

(۷) بخاری. جزیة ومواعدة: ۳۸۶، ۳۸۷. مسلم. جهاد: ۴۵۰۸.

عه‌بدوللا (خودای ئی رازی بئ) گوتی: چه‌زهرت (دیرودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: له‌روژی قیامه‌تا هه‌موو سته‌مگه‌رو بئ په‌یمانئ ئالایه‌کی تایبه‌تی خوی هه‌یه هه‌لده‌کری له‌ دیاری پیی دهناسریتوه ده‌لین: ئەمه‌ نیشانه‌ی ناپاک‌ی و په‌یمان شکینیی فیساره‌ که‌سه (ش/ت).

۲۴۱۸- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُبَايِعُ النِّسَاءَ بِالْكَلامِ بِهَذِهِ الْآيَةِ {لَا يُشْرِكْنَ بِاللَّهِ شَيْئًا} قَالَتْ: وَمَا مَسَّتْ يَدَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَدَ امْرَأَةٍ، إِلَّا امْرَأَةً يَمْلِكُهَا. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۸).

عائیشه (خودای ئی رازی بئ) گوتی: هه‌موو جارێ پیغه‌مبه‌ر (دیرودی خودای له‌سهرین) که‌ په‌یمانێ وهرده‌گرت له‌ ژنان به‌ زمان به‌ خویندنی ئەم ئایه‌ته په‌یمانێ ئی وهرده‌گرتن که‌ ده‌فه‌رموئ:

{يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يُبَايِعَنَّكَ عَلَى أَنْ لَا يُشْرِكْنَ بِاللَّهِ شَيْئًا وَلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْنِينَ وَلَا يَقْتُلْنَ أَوْلَادَهُنَّ وَلَا يَأْتِينَ بِبُهْتَانٍ يَفْتَرِينَهُ بَيْنَ أَيْدِيهِنَّ وَأَرْجُلِهِنَّ وَلَا يَعْصِيَنَّكَ فِي مَعْرُوفٍ قَبَائِعُهُنَّ وَاسْتَغْفِرَ لَهُنَّ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ} (۱۲/۶۰).

واته: ئەه‌ی پیغه‌مبه‌ر! کاتئ که‌ ژنانی موسولمان هاتن بۆ لات که‌ په‌یمان‌ت له‌گه‌ل ببه‌ستن له‌سه‌ر ئەوه‌ که‌: به‌هیچ جوړئ هاوبه‌ش په‌یدا نه‌که‌ن بۆ خوداو دزی نه‌که‌ن و داوین پیسی نه‌که‌ن و مندالی خو‌یان نه‌کوژن، واته: کچی خو‌یان زینده‌ به‌چال نه‌که‌ن و سک له‌بار خو‌یان نه‌به‌ن و بوختانی درۆ له‌ نیوان ده‌ست و پای خو‌يانا نه‌که‌ن، واته: مندالی بیگانه‌ نه‌هینن و به‌ درۆ و ناحق بیه‌که‌ن به‌ مندالی می‌رده‌کانیان، وه‌ له‌ کاری باش و هه‌موو بیرو باوه‌پو خو‌و ره‌فتاریکی ناسراوی ئاییندا له‌ فه‌رمایشتی تۆ ده‌رنه‌چن و سه‌ره‌پیچی له‌ فه‌رمانی تۆ نه‌که‌ن، ئەوه‌ تۆیش په‌یمان‌یان له‌گه‌ل بکه‌ له‌سه‌ر ئەوه‌، وه‌ داوای لیخۆش بوونیان بۆ بکه‌ له‌ خودا، به‌ راستی خودا تاوانه‌خش و میهره‌بانه‌ عائیشه (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دیرودی خودای له‌سهرین) به‌قسه‌ به‌ خویندنی ئەم ئایه‌ته په‌یمانێ له‌ ژنان وهرده‌گرت، وه‌ له‌کاتی په‌یمان و غه‌یری

(۸) بخاری. طلاق: ۵۲۸۸. مسلم. إمارة: ۴۸۱۱، ۴۸۱۲

په‌یماننا ده‌ستی نه‌ده‌نایه ناو ده‌ستی هیچ ژنئ، مه‌گهر ژنئ که حه‌لالی خو‌ی بووبئ (ش) (ب- ۱- ۸- ۴۹ف- ۶) = رقم: ۶۱/۶ تسلسل/ ۸ مجلد اول.

۲۴۱۹- وَقَالَتْ أُمِّمَةُ بِنْتُ رُقَيْقَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَتَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي نِسْوَةٍ مِنَ الْأَنْصَارِ تُبَاعِغُهُ فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ تُبَاعِغُكَ عَلَيَّ أَنْ لَا تُشْرِكَ بِاللَّهِ شَيْئًا وَلَا تُسْرِقَ وَلَا تُزْنِيَ وَلَا تَأْتِيَ بِبُهْتَانٍ تَفْتَرِيهِ بَيْنَ أَيْدِينَا وَأَرْجُلِنَا وَلَا نَغْصَبِكَ فِي مَعْرُوفٍ. قَالَ: فِيمَا اسْتَطَعْتُنَّ وَأَطَقْتُنَّ. قَالَتْ: قُلْنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَرْحَمُ بِنَا هَلُمُّ تُبَاعِغُكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ. فَقَالَ: إِنِّي لَا أَصَافِحُ النِّسَاءَ إِلَّا مَا قَوْلِي لِمَائَةِ امْرَأَةٍ كَقَوْلِي لِامْرَأَةٍ وَاحِدَةٍ. رَوَاهُ النَّسَائِيُّ وَالتِّرْمِذِيُّ فِي السِّيَرِ^(۹).

ئومه‌یمه‌ی کچی روقه‌یقه (خودای ئی رازی بئ) گوتی: له‌گه‌ل ده‌سته‌یی نافرته‌ی یاریده‌ده‌ران (ئه‌نصار) چوینه خزمه‌تی حه‌زهرت (درویدی خودای له‌سهرین) که په‌یمانی بده‌ینئ، گوتمان: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! هاتووینه‌ته خزمه‌تی تو په‌یمانت ده‌ده‌ینئ له‌سه‌ر ئه‌وه که هیچ هاوبه‌ش بو خودا په‌یدا نه‌که‌ین و دزی و حیززی نه‌که‌ین و زو‌ل نه‌خه‌ینه‌وه به دزی می‌رده‌کانمانه‌وه وه‌ک کاتی سه‌رده‌می نه‌زانی ژن ئه‌گهر می‌رده‌که‌ی نه‌زوک بوویه له‌ژیره‌وه، به دزی می‌رده‌که‌یه‌وه خو‌ی له‌گه‌ل پیاویکا ری‌ک ده‌خست، تا زو‌لیکی ببئ و می‌رده‌که‌ی له‌به‌ر بئ من‌دالی ته‌لاقی نه‌دا! وه‌ له‌کردنی کاری باش و فه‌رمانه‌ ناسراوه‌کاندا له‌ فه‌رمانی تو دهرنه‌چین.

فه‌رمووی (درویدی خودای له‌سهرین): ئه‌وه‌نده‌ی که له‌ تواناتانا هه‌یه‌و وزه‌تان پی‌ی ده‌شکئ، ئومه‌یمه‌ گوتی: گوتمان: خوداو پیغه‌مبه‌ری خودا زو‌ر به‌ ر‌حم و میهره‌بانن له‌گه‌ل ئیمه‌دا بو‌یه ته‌کلیفی و‌امان ئی ناکه‌ن که له‌ بارماندا نه‌بئ ده‌یفه‌رموو ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ده‌ستت بی‌نه‌ بیخه‌ره ناو ده‌ستمان با په‌یمانت له‌گه‌ل به‌سته‌ین. فه‌رمووی: (درویدی خودای له‌سهرین) من له‌گه‌ل نافرته‌تا ته‌وقه‌ ناکه‌م، به‌ زاریش که په‌یمانتان بده‌می چ له‌گه‌ل یه‌ک ژندا قسه‌ بکه‌م و چ له‌گه‌ل سه‌د ژندا قسه‌ بکه‌م وه‌ک یه‌که (ن/ت).

(۹) سکت عنه الشارح.

۱۰۵) به‌گویندنی فرمانروا پیوسته و دروست نیه دهرچوون له فرمانی و یاخی بوون لیتی: (تجب إطاعة الأمير ويحرم الخروج عليه)
 قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ} (۵۹/۴).

ئه‌ی که‌سانئ! که باوه‌رتان هی‌ناوه به گوئی خوداو پیغه‌مبه‌ری خودا بکه‌ن و له فرمانیان دهرمه‌چن، وه هه‌روه‌ها به‌گوئی خاوه‌ن فرمانه‌کانیشتان بکه‌ن و له قسه و فرمانیان دهرمه‌چن، ئه‌وانه‌یان که له خو‌تان بن.

۲۴۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ أَطَاعَنِي فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ، وَمَنْ عَصَانِي فَقَدْ عَصَى اللَّهَ، وَمَنْ أَطَاعَ أَمِيرِي فَقَدْ أَطَاعَنِي، وَمَنْ عَصَى أَمِيرِي فَقَدْ عَصَانِي. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالنَّسَائِيُّ^(۱).

ئه‌بو هوره‌یره (خودای ئی رازی بن) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فره‌مووی: هه‌رکه‌سئ فره‌مانبه‌ریی من بکا ئه‌وه فره‌مانبه‌ریی خودا ده‌کا چونکه من هه‌موو شتئ له‌سهر فره‌مانی ئه‌و ده‌که‌م وه هه‌رکه‌سئ له‌من یاخی ببئ ئه‌وه له خودا یاخی ده‌بئ، وه هه‌رکه‌سئ فره‌مانبه‌ریی فره‌مانه‌روای من بکا ئه‌وه فره‌مانبه‌ریی من ده‌کا، وه هه‌رکه‌سئ له فره‌مانی فره‌مانه‌روای من دهرچئ ئه‌وه له فره‌مانی من دهرده‌چئ (ش/ن).

۲۴۲- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: السَّمْعُ وَالطَّاعَةُ عَلَى الْمَرْءِ الْمُسْلِمِ، فِيمَا أَحَبَّ أَوْ كَرِهَ، مَا لَمْ يُؤْمَرْ بِمَعْصِيَةٍ، فَإِذَا أُمِرَ بِمَعْصِيَةٍ فَلَا سَمْعَ وَلَا طَاعَةَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۲).

ئیبینو عومه‌ر (خودایان ئی رازی بن) گوئی: که‌زه‌ت (دروودی خودای له‌سهرین) فره‌مووی: پیاوی موسولمان له‌سهریه‌تی که گوپ‌رایه‌ل و فره‌مانبه‌ر ببئ و له فره‌مانی که‌وره‌ی خوئی دهرنه‌چئ، ئه‌و کاره‌ی پئ خو‌ش ببئ یانا، به مه‌رجئ

^(۱) بخاری. احکام: ۷۱۳۷، ۲۹۵۷. مسلم. إمارة: ۴۷۲۴ - ۴۷۲۸.

^(۲) بخاری. مغازی: ۴۳۴۰، ۲۹۵۵. مسلم. إمارة: ۴۷۴۰ - ۴۷۴۴. ترمذی. جهاد: ۱۷۰۷.

فرمانی پی نه‌کری به گونا‌هو خراپه، به‌لام نه‌گهر فرمانی پی کرا به گونا‌هو خراپه نه‌وه نابئی به‌گوئی بکا (ش / د / ت / ن - خودایان ئی رازی بی).

۲۴۲۲ - وللبخاری: اسْمَعُوا وَأَطِيعُوا وَإِنِ اسْتَعْمِلَ عَلَيْكُمْ عَبْدٌ حَبَشِيٌّ كَانَ رَأْسُهُ زَبِيَّةً^(۳).

بوخاری ده‌گیریت‌ه‌وه که حه‌زرت (دیودی خودای له‌سهرین) ده‌فرموئی: هه‌میشه به‌گوئی فرمان‌ه‌واکانی خوتان بکه‌ن و له‌فرمانیان ده‌رمه‌چن، نه‌گهر چی به‌نده‌یه‌کی ره‌شی حه‌به‌شیش بی، که سهری به‌قه‌د ده‌نکه می‌ووژی بی و‌اخرو ره‌ش بی (ب).

۲۴۲۳ - عَنْ أَبِي ذَرٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَوْصَانِي خَلِيلِي (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ أَسْمَعَ وَأَطِيعَ وَإِنْ كَانَ عَبْدًا مُجَدَّعَ الْأَطْرَافِ. وَفِي رِوَايَةٍ: إِنْ أُمِّرَ عَلَيْكُمْ عَبْدٌ مُجَدَّعٌ أَسْوَدٌ يَقُوذُكُمْ بِكِتَابِ اللَّهِ تَعَالَى فَاسْمَعُوا لَهُ وَأَطِيعُوا. رَوَاهُ مُسْلِمٌ^(۴).

ئه‌بو زهر (خودای ئی رازی بی) گوئی: دوستی خوشه‌ویستم پی‌غه‌مبه‌ری نازدار (دیودی خودای له‌سهرین) ئامۆژگاری کردووم که هه‌میشه گوێ‌رایه‌ل و فرمان‌به‌رم بو گه‌وره‌ی شه‌رعی خۆم نه‌گهر چی له‌ژیر فرمانی به‌نده‌یه‌کی ده‌ست و پا‌بر‌اویشدا بم! له‌گیرانه‌وه‌یه‌کا فرمووی: گریمان که فرمان‌ه‌واکه‌تان به‌نده‌یه‌کی قوله ره‌شی ده‌ست و پا قرتا‌ویش بوو، به‌مه‌رجی به‌پی قورئان ره‌فتار بکا له‌گه‌لتانا، نه‌وا به‌گوئی بکه‌ن و له‌فرمانی ده‌رمه‌چن (م).

۲۴۲۴ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ رَأَى مِنْ أَمِيرِهِ شَيْئًا يَكْرَهُهُ فَلْيَصْبِرْ عَلَيْهِ، فَإِنَّهُ مَنْ فَارَقَ الْجَمَاعَةَ شَبْرًا فَمَاتَ، إِلَّا مَاتَ مَيِّتَةً جَاهِلِيَّةً. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۵).

(۳) بخاری. احکام: ۷۱۴۱.

(۴) مسلم. إمارة: ۴۷۳۲.

(۵) بخاری. فتن: ۷۰۵۳، ۷۰۵۴، ۷۱۴۳. مسلم. إمارة: ۴۷۱۷، ۴۷۱۸.

ثیبینو عه‌بباس (خودایان فی رازی بی) گوتی: چه‌زرت (درویدی خودای له‌سربین) فهرمووی: نه‌گهر که‌سئی شتیکی دی له فهرمان‌پره‌واکه‌ی، وه نه‌و شته‌ی به‌دل نه‌بوو با نه‌وه نه‌کا به به‌هانه بو‌هه‌لکردنی به‌یداخی یا‌خیتی و نه‌یکا به بیانوی تیکدانی کومه‌له‌ی موسولمانان، به‌لکو با ددان به‌خویا بگری، چونکه نه‌وه‌ی یه‌ک بست له کومه‌له‌ی موسولمانان جیا بییته‌وه، وه بمری نه‌وه به نه‌زانی و نه‌فامی ده‌مری وه‌ک مردنی سه‌رده‌می نه‌زانی پیش نیسلام (ش).

۲۴۲۵- ولسلم و‌ابی داود: اَللّٰهُ يُسْتَعْمَلُ عَلَيْكُمْ اَمْرًا فَتَغْرِفُونَ وَتُنْكِرُونَ فَمَنْ كَرِهَ فَقَدْ بَرِئَ وَمَنْ اَلْكَرَ فَقَدْ سَلِمَ وَلَكِنْ مَنْ رَضِيَ وَكَابَعَ. قَالُوا: يَا رَسُولَ اللّٰهِ اَلَا نُقَاتِلُهُمْ قَالَ: لَا مَا صَلُّوا^(۶).

ئیمامی موسلیم و ئیمامی نه‌بو داود: (رمزای خودای مه‌زنیان لیبن) ده‌گیرنه‌وه که چه‌زرت (درویدی خودای له‌سربین) فهرموویه‌تی: روژی ده‌بی کار به‌ده‌ستانی ده‌بن به فهرمان‌پره‌واتان چاک و خراپ تیکه‌ل ده‌کن، جا نه‌وه‌ی خراپه‌که‌ی پی ناخوش بی نه‌وه خوی ده‌په‌رینیته‌وه، وه نه‌وه‌ی به‌ره‌لستی بکا نه‌وه خوی سه‌رفرازده‌کا، به‌لام مالویران و هاوبه‌شی تاوان نه‌و که‌سانه‌ن که به‌و خراپه‌یه قاییل ده‌بن و په‌پره‌ویی نه‌وان ده‌کن گوترا: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! نایا نه‌چین به‌ گزینا؟ فهرمووی: هه‌تا نویژ بکه‌ن نه‌!

۲۴۲۶- عَنْ حَدِيثِ بْنِ الْيَمَانِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ اِنَّا كُنَّا بِشَرِّ فِجَاءِ اللّٰهِ بِخَيْرٍ فَتَحْنُ فِيهِ فَهَلْ مِنْ وَّرَاءِ هَذَا الْخَيْرِ شَرٌّ؟ قَالَ: نَعَمْ. قُلْتُ: هَلْ وَّرَاءَ ذَلِكَ الشَّرِّ خَيْرٌ؟ قَالَ: نَعَمْ. قُلْتُ: فَهَلْ وَّرَاءَ ذَلِكَ الْخَيْرِ شَرٌّ؟ قَالَ: نَعَمْ. قُلْتُ: كَيْفَ؟ قَالَ: يَكُونُ بَعْدِي اُمَّةٌ لَا يَهْتَدُونَ بِهَدَايَ وَلَا يَسْتَنُّونَ بِسُنَّتِي وَسَيَقُومُ فِيهِمْ رَجَالٌ قُلُوبُهُمْ قُلُوبُ الشَّيَاطِينِ فِي جُثَمَانِ اِس. قُلْتُ: كَيْفَ اصْنَعُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ اِنْ اَدْرَكْتُ ذَلِكَ؟ قَالَ: تَسْمَعُ وَتَطِيعُ لِلْاَمِيرِ اِنْ ضَرَبَ ظَهْرَكَ وَاَخَذَ مَالَكَ فَاسْمَعْ وَاَطِعْ. وَفِي رَوَايَةٍ: تَلْزَمُ جَمَاعَةَ الْمُسْلِمِينَ وَاِمَامَهُمْ. فَقُلْتُ: اِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُمْ جَمَاعَةٌ وَلَا اِمَامٌ قَالَ: فَاَعْتَزِلْ بِلِكَ الْفِرَقَ كُلِّهَا، وَلَوْ اَنْ تَعْصُ بِاصْلِ شَجَرَةٍ حَتَّى يُدْرِكَكَ الْمَوْتُ وَاَنْتَ عَلَى ذَلِكَ. رَوَاهُ الثَّلَاثَةُ^(۷).

(۶) مسلم. إمارة: ۴۷۷۷، ۷۷۷۸، ۴۷۸۰. أبو داود. السنة: ۴۷۶۰، ۴۷۶۱. ترمذی. فتن: ۲۲۶۵.

(۷) بخاری. مناهب: ۳۶۰۶، ۳۶۰۷، ۷۰۸۴.

خونده‌یفه (خودای فی رازی بن) گوتی: گوتم: ئە‌ی پیغه‌مبهری خودا! ئیمه له‌مه‌وبەر له‌ حالیکی خراپدا بووین و له‌ تاریکستانی سهرده‌می نه‌زانیدا بووین ئیستا که‌یش خوا ده‌رووی خیری لی کردووینه‌ته‌وه‌و که‌وتووین به‌سهر ئە‌م خیرو خوشییه‌دا جا ئایا له‌پاش ئە‌م خیره‌ شه‌ری تر دی؟ فه‌رمووی: به‌لی: گوتم: ئە‌ی باشه‌ له‌پاش ئە‌و شه‌ره‌ خیری تر دی؟ فه‌رمووی: به‌لی: گوتم: ئە‌ی له‌پاش ئە‌و خیره‌یش شه‌ری تریش دی؟ فه‌رمووی: به‌لی: گوتم: چۆن؟ فه‌رمووی: له‌پاش من چهند پیشه‌هوائی په‌یدا ده‌بن نه‌ به‌ شه‌ریعه‌تی من ری به‌دیئی ده‌گه‌ن و نه‌ به‌ سوننه‌ت و ره‌ووشتی من ره‌فتار ده‌که‌ن، وه‌ چهند پیاویکی وایان تیا په‌یدا ده‌بی دلایان دلی شه‌یتانه‌و له‌شیان له‌شی مروقانه‌! گوتم: ئە‌ی ره‌وانه‌کراوی خودا! ئە‌گه‌ر فریای ئە‌و روژه‌ که‌وتم چی بکه‌م؟ فه‌رمووی: ئە‌گه‌ر فریای ئە‌و روژی که‌وتی به‌ قسه‌ی فه‌رمانه‌ره‌وا بکه‌و فه‌رمانی به‌جی بینه‌ ئە‌گه‌رچی پشتیشت دارکاری بکری و مالیشت به‌ ناهه‌ق بخوری تو هه‌ر له‌ فه‌رمانی ئە‌و ده‌رمه‌چۆ له‌ گیرانه‌وه‌یه‌کا: لایه‌نی کۆمه‌لی موسوڵمانان و لایه‌نی پیشه‌هوائی ئە‌وان بگه‌ر گوتم: ئە‌ی ئە‌گه‌ر نه‌کۆمه‌ل و نه‌ پیشه‌هوائیان هه‌بوو چۆن؟ فه‌رمووی: (دروودی خودای له‌سه‌ری) له‌و تیپانه‌ له‌ هه‌مویان کلا به‌، ته‌نانه‌ت ئە‌گه‌ر هه‌ر چاره‌ت نه‌بوو باوه‌ش بکه‌ به‌ قه‌دی شیخه‌لیکا و له‌بن داریکا ستار بگه‌ر هه‌تا دوور له‌وان له‌سهر ئە‌و حاله‌یه‌ مردن ده‌گاته‌ فریات^(۱). (ش/د).

(۱) کاکه‌! پیئت بلایم به‌کوردی په‌تی
نه‌مروکه‌ دنیا نه‌مه‌ حالیه‌تی
که‌ر نه‌هلی دنیای رازی به‌ به‌مه‌
ده‌نا قسه‌ی تو لای نه‌وان په‌شمه‌
که‌ر نه‌هلی خودای سه‌رت کز بگه‌ر
له‌په‌نایه‌کا سه‌ره‌ی مه‌رگ بگه‌ر!

۲۴۲۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ خَرَجَ مِنَ الطَّاعَةِ وَفَارَقَ الْجَمَاعَةَ ثُمَّ مَاتَ، مَاتَ مِيتَةً جَاهِلِيَّةً وَمَنْ قُتِلَ تَحْتَ رَايَةٍ عُمِيَّةٍ يَفْضَبُ لِلْعَصِيَّةِ وَيُقَاتِلُ لِلْعَصِيَّةِ فَلَيْسَ مِنْ أُمَّتِي وَمَنْ خَرَجَ مِنْ أُمَّتِي عَلَى أُمَّتِي يَضْرِبُ بَرِّهَا وَفَاجِرَهَا لَا يَتَحَاشَى مِنْ مُؤْمِنِهَا وَلَا يَفِي بِذِي عَهْدِهَا فَلَيْسَ مِنِّي^(۸).

ئەبو ھورەیرە (خودای ئی رازی بن) گوئی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربن) فەرمووی: کەسێ لە فەرمانی فەرمانرەوا دەرچێ و لە کۆمەڵ جیا بیتەووە لە پاشا لەسەر ئەو حالە بمرێ ئەو بە نەزانی دەمرێ وەک مردنی سەردەمی نەزانی، وە کەسێ بکوژێ لە ژێر ئالای کوێرانەدا، کە ئالای کوێرانە ئەو یە بەهەق و ناهەق لەسەر خەزم و خوێشی خۆی هەڵبەدات و لە پێناوی ئەوانا جەنگ بکا و گوێ بەهەق و ناهەق ئەدا ئەو لە ئۆمەتی من نیە، وە هەر کەسێ لە ئۆمەتم راست بیتەووە لە ئۆمەتم و پەلاماری بدا و کوێرانە خاس و خراپی داپلۆسی و بەهەر کەسیکا بگا تیی سەرەوین و شەلم کوێرم دەست لە موسولمانان نەپاریزی و پەیمانی خاوەن پەیمانەکان کە پێیان دەگوێری ئەهلی زیمە نەباتە سەر، ئەوەیش لەمن نیە (م).

۲۴۲۸- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ خَلَعَ يَدًا مِنْ طَاعَةِ لَقِيَ اللَّهَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَا حُجَّةَ لَهُ وَمَنْ مَاتَ وَلَيْسَ فِي عُنُقِهِ بَيْعَةٌ مَاتَ مِيتَةً جَاهِلِيَّةً^(۹).

ئێبنو عومەر (خودایان ئی رازی بن) لە پیغەمبەرەووە دەفەرمووی: (دروودی خودای لەسەربن) هەر کەسێ پەیمان بدا بە فەرمانرەوایی و لەپاشا لە فەرمانی دەرچێ و دەست بکێشیتەووە لە بەگوێکردن (ئیطاعە)ی، ئەو لە روژی قیامەتدا کە دەگاتەووە بە دیداری خودا هیچ بەهانیەکی رەوای نیە کە خۆی پێ قوتار بکا لە ئۆپالێ ئەو پەیمان شکاندنە.

(۸) مسلم. إمارة: ۴۷۶۵. نسائی. تحريم الدم: ۴۱۲۵.

(۹) مسلم. إمارة: ۴۷۷۰. نسائی. تحريم الدم: ۴۱۲۶.

و هه ره که سئ بمرئ به بی پهیمن به ستن له گهل فره مانره وای ئیسلامدا
ئه وه به نه زانی دهرئ وه کی مردنی سهرده می نه زانی (م. خودای ئی زانی بن).

۲۴۲۹- عَنْ عَرْفَجَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ:
إِنَّهُ سَتَكُونُ هَنَاتٌ وَهَنَاتٌ (أَي شُرُورٌ) فَمَنْ أَرَادَ أَنْ يُفَرِّقَ أَمْرَ هَذِهِ الْأُمَّةِ وَهِيَ جَمِيعٌ
فَاضْرِبُوهُ بِالسَّيْفِ كَأَنَّمَا مَن كَانَ. وَفِي رَوَايَةٍ: مَنْ أَتَاكُمْ وَأَمْرُكُمْ جَمِيعٌ عَلَى رَجُلٍ وَاحِدٍ
يُرِيدُ أَنْ يَشُقَّ عَصَاكُمْ أَوْ يُفَرِّقَ جَمَاعَتَكُمْ فَاقْتُلُوهُ^(۱).

عه رفه جه (خودای ئی زانی بن) گوئی: بیستم له پیغه مبهه (درویدی خودای له سهرین)
ده یفه رموو: گهل کاره سات روو ددهن و گهل ئاژاوه و ئاشووب به ریا ده بن،
جا نه گهر ئه ئومه تی ئیسلامه یه ک پارچه بوون و گیره شیوینئ ویستی له
یه کیان بکاو دوو بهرکیان تیبا ئه وه هه ره که سه هه بوو کوی ئی مه که نه وه به
شمشیر دایا چن. له گیرانه وه یه کا: نه گهر هه مووتان له دهوری پیاوی
کوبونه وه و له واره پیاویکی تر په یدا بوو ویستی یه کیتی و کومه له که تان
تیک بدا بیکوژن (م).

۲۴۳۰- عَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: خِيَارُ
أُمَّتِكُمُ الَّذِينَ تُحِبُّونَهُمْ وَيُحِبُّونَكُمْ وَيُصَلُّونَ عَلَيْكُمْ وَتُصَلُّونَ عَلَيْهِمْ وَشِرَارُ أُمَّتِكُمُ الَّذِينَ
تُبْغِضُونَهُمْ وَيُبْغِضُونَكُمْ وَتَلْعَنُونَهُمْ وَيَلْعَنُونَكُمْ. قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَفَلَا تُنَابِذُهُمْ بِالسَّيْفِ
فَقَالَ: لَا مَا أَقَامُوا فِيكُمْ الصَّلَاةَ وَإِذَا رَأَيْتُمْ مِنْ وَلَاتِكُمْ شَيْئًا تَكْرَهُونَهُ فَاكْرَهُوا عَمَلَهُ وَلَا
تَنْزِعُوا يَدًا مِنْ طَاعَةٍ. رَوَى مُسْلِمٌ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ) هَذِهِ الْحُمَةُ^(۱).

عه و فی کوپی مالیک (خودای ئی زانی بن) گوئی: چه زهت (درویدی خودای له سهرین)
فه رموو: پیشه واکاره دهسته باشه کانتان ئه وانه که ئیوه ئه وانتان خوش
دهوی و ئه وان ئیوه یان خوش دهوی، هه ئیوه دهعاو نزای باش بو ئه وان
ده که نه و هه ئه وان بو ئیوه ده که نه! وه پیشه واکاره دهسته خراپه کانتان
ئه وانه که هه ئیوه رقتان له وانه و هه ئه وان رقیان له ئیوه یه، وه هه

^(۱) مسلم. إمارة: ۴۷۷۵. أبو داود. سنة: ۴۷۶۲. نسائی. تحريم الدم: ۴۰۳۲.

^(۲) مسلم. إمارة: ۴۷۸۱.

دولایش (چ ئیوه و چ ئهوان) له عنهت و نهفرین له یهکتیری دهکه ن ئیوه لهوان و ئهوان له ئیوه گوترا: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! تاوی شمشیریان لی نه‌دهین؟ فه‌رمووی: هه‌تا نویرتان بو بکه‌ن نه‌! کاتی کارێ له‌سه‌ر کاریکی خوتان په‌سه‌ند ناکه‌ن ئه‌وه‌ بیژ له‌و کاره‌ی بکه‌نه‌وه‌و به‌س، به‌لام به‌که‌مترین هو له‌ فه‌رمانیان ده‌رمه‌چن و ده‌ست مه‌کیشنه‌وه‌ له‌ به‌گوئی کردنیان (م).

(۱۰۶) به‌شی سیه‌م: ئه‌رکی سه‌رشانی فه‌رمانه‌وا:

الفصل الثالث: فيما يجب على الأمير

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ} (۹۰/۱۶).

خودای گه‌وره ده‌فه‌رمووی: خودا فه‌رمان ده‌دا به‌ میانه‌کاری و ئه‌مر ده‌کا به‌ عه‌داله‌ت و دادپه‌روه‌ری، وه‌ فه‌رمان ده‌کا به‌ چاکه‌کردن، وه‌ به‌ به‌شدانی خزم و خویش، وه‌ به‌رگیری و جله‌وگیری ده‌کا له‌ گفتار و کرداری خراپ و ناپه‌سه‌ند، وه‌ له‌ سته‌مگه‌ریی و ده‌ستدریژی، خودا ناموژگاریتان ده‌کا به‌ هیوای ئه‌وه‌ بیر بکه‌نه‌وه‌ له‌ پاشه‌ روژی خوتان.

وَقَالَ تَعَالَى: {وَأَقْسِطُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ} (۹/۴۹).

خودای گه‌وره له‌ ئایه‌تیکی تردا ده‌فه‌رمووی: دادپه‌روه‌رین، چونکه به‌راستی خودا دادپه‌روه‌رانی خو‌ش ده‌وی.

۲۴۳۱- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَلَا كُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ، فَالْإِمَامُ الَّذِي عَلَى النَّاسِ رَاعٍ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ، وَالرَّجُلُ رَاعٍ عَلَى أَهْلِ بَيْتِهِ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ، وَالْمَرْأَةُ رَاعِيَّةٌ عَلَى أَهْلِ بَيْتِ زَوْجِهَا وَوَلَدِهِ وَهِيَ مَسْئُولَةٌ عَنْهُمْ، وَعَبْدُ الرَّجُلِ رَاعٍ عَلَى مَالِ سَيِّدِهِ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْهُ، أَلَا فَكُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ. رَوَاهُ الْخَمِيسَةُ^(۱).

(۱) بخاری. جمعة: ۸۹۳، ۲۴۰۹، ۲۵۵۴، ۲۵۵۸، ۲۷۵۱، ۵۱۸۸، ۵۲۰۰، ۷۱۳۸.

ثیبینو عومهر (خودایان لی رازی بی) گوتی: پیغه‌مبهر (دیروودی خودای له‌سهرین) فرموی: بزانی! نیوه هم‌موتان چاودیرو شوانن و هم‌موتان به‌بی جیاوازی به‌پرسیارن له ژیر ده‌ست (ره‌عییه‌ت) هکانی خوتان، پیشه‌وا (که سه‌روکی هم‌موو خه‌لکه‌کویه) چاودیرو شوانه، وه نه‌و له‌لای خودا به‌پرسیاره له‌و هم‌موو خه‌لکه‌ی که له‌ژیر ده‌ستی دایه‌و وان له چاودیری نه‌وداو، بووه به شوانیان، پیاو (له‌ناو مائی خویا) شوانه و چاودیرو، وه نه‌و، به‌پرسیاره له خوارده‌سته‌کانی خوی، ژن (له‌ناو مائی میرده‌کویه) شوانه و چاودیرو، وه نه‌و به‌پرسیاره له خیزان و منائی میرده‌کویه، وه کوپله شوانی مائی ناگاهیه‌تی و به‌پرسیاره له‌و ماله، نه‌دی! نیت‌ر هم‌موتان هر شوانن و هم‌موتان به‌پیی حال به‌پرسیارن له ژیر ده‌سته‌ی خوتان. (ش/د/ت/ن- خودایان لی رازی بی).

۲۴۳۲- وَدَخَلَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ زِيَادٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَلَى مَعْقِلِ بْنِ يَسَارٍ يُعَوِّدُهُ فَقَالَ: أَحَدُكَ حَدِيثًا سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: مَا مِنْ وَالٍ يَلِي رَعِيَّةً مِنَ الْمُسْلِمِينَ، فَيَمُوتُ وَهُوَ غَاشٌّ لَهُمْ، إِلَّا حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ. وَفِي رِوَايَةٍ: مَا مِنْ عَبْدٍ اسْتَرْعَاهُ اللَّهُ رَعِيَّةً، فَلَمْ يَحْطَها بِالتَّصِيحَةِ، إِلَّا لَمْ يَجِدْ رَاحَةَ الْجَنَّةِ^(۲).

مه‌عقیلی کوپی یه‌سار نه‌خوش بوو، عوبه‌یدوللای کوپی زیاد (که فرمانره‌وای به‌صره بوو) چوو بۆ لای بۆ سه‌رخوشی لی‌کردن، مه‌عقیل پیی گوت: گوئی بگره فرموده‌یه‌کی پیغه‌مبهرت بۆ بگپرمه‌وه که خوم لییم بیستوو ده‌یفه‌رموو (دیروودی خودای له‌سهرین): هر کاربه‌ده‌ستی بیی به‌گه‌وره‌ی ده‌سته‌یی له موسولمانان و گزی و ناپاکییان لی بکاو له‌سهر نه‌و حاله‌ ده‌وام بکا تا ده‌مرئ نه‌وه بیگومان که خودا به‌هه‌شتی لی قه‌ده‌غه ده‌کا (ش) له گپرانه‌وه‌یه‌کا: هر به‌نده‌یی خودا بیکا به‌سهر گه‌وره‌ی کوپله‌ی و به‌باشی و به‌دلسوزی سه‌ره‌وکاری کاروباریان نه‌کا، بیگومان که نه‌و به‌نده‌یه‌ بونی به‌هه‌شت نا‌کا.

(۲) بخاری. احکام: ۷۱۵۰، ۷۱۵۱. مسلم. ۳۶۱ - ۳۶۲، ۳۶۴، ۴۷۰۶، ۴۷۰۷.

۲۴۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا الْإِمَامُ جُنَّةٌ يُقَاتَلُ مِنْ وَرَائِهِ وَيَتَّقَى بِهِ، فَإِنْ أَمَرَ بِتَقْوَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَعَدَلَ، كَانَ لَهُ بِذَلِكَ أَجْرًا، وَإِنْ يَأْمُرُ بِغَيْرِهِ، كَانَ عَلَيْهِ مِنْهُ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۳).

نهبو هورهیره (خودای ن رازی بن) گوتی: چه زرت (درویدی خودای لهسهرین) فهرمووی: پیشه‌وای نیسلام قه‌لایه، موسولمانان له دهوری پووره دده‌ن و لیی کۆده‌بنه‌وه و له‌گه‌لایا جه‌نگ ده‌کن له دژی دوزمن، له هه‌مان کاتا پشت و په‌ناشه بۆیان، جا نه‌گهر فرمانی کرد به له خودا ترسی و پیشه‌وایه‌کی دادپه‌روه‌ر بوو نه‌وه له جیاتی نه‌وه پاداشیکی گه‌وره‌ی بۆ هه‌یه، نه‌گهر، فرمانیشی کرد به شتیکی تر نه‌وه شتیکی تره (ش).

۲۴۴- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: ثَلَاثَةٌ لَا يَكْلُمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَلَا يُزَكِّيهِمْ، وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ شَيْخٌ زَانٍ وَمَلِكٌ كَذَّابٌ وَعَائِلٌ مُسْتَكْبِرٌ^(۴).

ديسان گوتی: چه زرت (درویدی خودای لهسهرین) فهرمووی: له روژی قیامه‌تا ئەم سێ کەسە خودا نە قسەیان لەگەڵ دەکا و نە تارێفیان دەکا و نە له گوناھ پاکیان ده‌کاته‌وه و نه به‌چاوی میهره‌بانی ته‌ماشایان ده‌کا، سه‌ره‌پای نه‌وه‌یش سزاو نازاریکی به ئیشیان بۆ هه‌یه:

یه‌که‌م: پیری داوینپیس.

دووه‌م: پادشای درۆزن.

سییه‌م: هه‌ژاری فیزنی خو به‌زل زان.

۲۴۵- دَخَلَ عَائِدَةُ بْنُ عَمْرِو (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَلَى عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدٍ فَقَالَ: أَيُّ بَنِيَّ إِلَيَّ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: إِنَّ شَرَّ الرِّعَاءِ الْخَطْمَةُ فَإِيَّاكَ أَنْ تَكُونَ

^(۳) بخاری. مسلم. إمارة: ۴۷۴۹.

^(۴) مسلم. إيمان: ۲۹۲.

مِنْهُمْ. فَقَالَ لَهُ اجْلِسْ فَإِنَّمَا أَنْتَ مِنْ نُحَالَةٍ أَصْحَابِ مُحَمَّدٍ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: وَهَلْ كَانَتْ لَهُمْ نُحَالَةٌ إِنَّمَا كَانَتْ النُّحَالَةُ بَعْدَهُمْ وَفِي غَيْرِهِمْ^(۵).

عائیدی کوپی عه‌مر (خودای نِ رازی بن) چوو بو لای عوبه‌یدوللای کوپی زیاد، پیی گوت: نه‌ی کوپی خوُم! بو خوُم له زاری پیغه‌مبه‌رم بیست ده‌یفه‌رموو (دیوودی خودای له‌سربن): به‌دترین شوان شوانی ران پسینه: خراپ‌ترین کاربه‌ده‌ست کاربه‌ده‌ستی میلله‌ت ره‌تینه، جا ئامان سه‌د ئامان تو له‌و شوانه ران پسینکانه نه‌بیت! عوبه‌یدوللایش پیی گوت: دانیشه، تو ش له‌سه‌ر کوژه‌ری یاران‌ی موحه‌مه‌دیت (دیوودی خودای له‌سربن) عائیزیش (خودای نِ رازی بن) گوتی: نه‌وان هه‌موو گه‌نمه‌قه‌نده‌هاری بوون کوا سوُس و سه‌رکوژه‌ریان هه‌بوو؟ سوُس و سه‌رکوژه‌ر له‌ دوا نه‌وان و له‌ خه‌لکی تردا هه‌بوو (م).

۲۴۳۶- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ فِي بَيْتِي هَذَا: اللَّهُمَّ مَنْ وَلِيَ مِنْ أَمْرِ أُمَّتِي شَيْئًا فَشَقَّ عَلَيْهِمْ فَاشْتَقُّ عَلَيْهِ وَمَنْ وَلِيَ مِنْ أَمْرِ أُمَّتِي شَيْئًا فَرَفَقَ بِهِمْ فَارْفُقْ بِهِ. رَوَى الثَّلاَثَةُ مُسْلِمٌ (رضوان الله تعالى علیه)^(۶).

عائیشه (خودای نِ رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دیوودی خودای له‌سربن) له‌م ماله‌ی منددا فه‌رمووی: نه‌ی خودایه! هه‌ر که‌سی بوو به‌سه‌روه‌رکاری شتی له‌ کاروباری گه‌لی ئیسلامی من و خراپ بوو بو‌یان و سه‌خله‌تی کردن، تویش خراپ به‌ بو نه‌وو سه‌خله‌تی بکه، وه هه‌ر که‌سی بوو به‌ سه‌روه‌وکاری شتی له‌ کاروباری گه‌لی ئیسلامی من و باش بوو بو‌یان و دل‌ی پییان سووتا، تویش باش به‌ بو‌ی و دلت پیی بسووتی (م).

۲۴۳۷- قَالَ عَمْرُو بْنُ مُرَّةٍ لِمُعَاوِيَةَ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا) إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: مَا مِنْ إِمَامٍ يُغْلِقُ بَابَهُ دُونَ ذَوِي الْحَاجَةِ وَالْخَلَّةِ وَالْمَسْكِنَةِ

(۵) مسلم. إمارة: ۴۷۱۰.

(۶) مسلم. إمارة: ۴۶۹۹.

إِلَّا أَغْلَقَ اللَّهُ أَبْوَابَ السَّمَاءِ دُونَ خَلَّتِهِ وَحَاجَّتِهِ وَمَسْكَنَتِهِ. فَجَعَلَ مُعَاوِيَةَ رَجُلًا عَلَى حَوَائِجِ النَّاسِ. رواه الترمذی وأبو داود^(۷).

عه‌مری کوپی موپه (خودای فی رازی بن) گوتی به موعاوییه (خودای فی رازی بن): له پیغه‌مبهرم بیست ده‌یفه‌رموو: هر پی‌شه‌وایی ده‌رگای خوئی دابخا له هه‌ژاران و داماوان و له‌وانه‌ی که ئیش و کاریان پیی هه‌یه، بی‌گومان که خودایش ده‌رگا‌کانی ئاسمان داده‌خا له ئاستی هه‌ژاری و ئیش و کاری ئه‌و. ئیتر موعاوییه پی‌اوئیکی دانا بو جیبه‌جی کردنی ئیش و کاری خه‌لک. (ت-سند غریب-د).

۲۴۳۸- ولأحمد وأبي داود والحاكم: لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةُ صَاحِبُ مَكْسٍ^(۸).

ئیمامان ئه‌حمه‌دو ئه‌بو داوود به سه‌نه‌دیکی سه‌حیح و حاکم، (خودایان فی رازی بن) ده‌گی‌رنه‌وه له هه‌زهره‌ته‌وه (دیوودی خودای له‌سهرین) ده‌فه‌رموئ: باجگرو باجخو‌ر ناچنه به‌هه‌شت.

۲۴۳۹- (ب- ۱- ۱۱۴- ۳۴۴- ف- ۷)^(۹).

۲۴۴۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ الْمُقْسِطِينَ عِنْدَ اللَّهِ عَلَى مَنَابِرٍ مِنْ نُورٍ عَنْ يَمِينِ الرَّحْمَنِ عَزَّ وَجَلَّ وَكِلْتَا يَدَيْهِ يَمِينُ الَّذِينَ يَغْدُلُونَ فِي حُكْمِهِمْ وَأَهْلِيهِمْ وَمَا وَلَوْ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالنَّسَائِيُّ^(۱۰).

عه‌بدوللای کوپی عومه‌ر (خودایان فی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبهر (دیوودی خودای له‌سهرین) ده‌فه‌رموئ: روژی قیامه‌ت دادپه‌روه‌ران له خزمه‌تی خودادان، وان له‌سه‌ر مه‌شخه‌لی نور، وان له ده‌سته راستی خودای میهره‌بان‌ه‌وه، هه‌ردوو ده‌ستی خودایش هر ده‌سته راسته چونکه مه‌به‌ست ئه‌وه‌یه که نازو

(۷) رواه الترمذی بسند غریب (شرحه).

(۸) رواه أبو داود بسند صحیح (شرحه).

(۹) تقدم برقم: ۶۸۹/۷ تسلسل / ۱۱۴ مجلد اول.

(۱۰) مسلم. إمامة: ۴۶۹۸. نسائي. آداب القضاء: ۵۳۹۴.

نیعمه‌ت و به‌هره‌ی خودا رژاوه به‌سهریانا و بوون به ژیرنازو ره‌حمه‌تی خوداوه، نه‌هونده نازیان ئی گیراوه و نه‌هونده پایه و پله‌ی به‌ریزان پی خه‌لات کراوه نه‌گینا مه‌به‌ست نه‌ه نیه که خودا وهک ئیمه دوو ده‌ستی هه‌یه، یه‌کیکیان راست و یه‌کیکیان چه‌پ دادپه‌روه‌ران نه‌ه که‌سانه‌ن که به هه‌ق و عه‌دالته حوکم ده‌که‌ن و بریاری راست ده‌ده‌ن و له‌ناو خاوو خیزان و که‌س و کاری خویاندا دادپه‌روه‌رن و له‌گه‌ل ژیر ده‌سته‌ی خویاندا به‌دادن (م/ن).

۲۴۴۱- وللمذی: إِنَّ أَحَبَّ النَّاسِ إِلَى اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَأَدْنَاهُمْ مِنْهُ مَجْلِسًا إِمَامٌ عَادِلٌ وَأَبْقَضَ النَّاسِ إِلَى اللَّهِ وَأَبْعَدَهُمْ مِنْهُ مَجْلِسًا إِمَامٌ جَائِرٌ. نَسْأَلُ اللَّهَ التَّوْفِيقَ لِمَا يُحِبُّ وَيَرْضَى آمِينَ^(۱).

حه‌زهره‌ت (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌فه‌رموی: له‌ روژی قیامه‌تا خوشه‌ویستترین که‌س له‌لای خوا که له هه‌موو که‌سێ جیگه‌ی له خوداوه نزیکتر بئ پیشه‌وای دادپه‌روه‌ره، وه که‌سێ که خودا له هه‌موو که‌سێ زیاتر رقی لیی بئ و جیگه‌ی له هه‌موو که‌سێ دوورتر بئ له ره‌حمه‌تی خوداوه پیشه‌وای سته‌مگرو زورداره! (ت-س/ح).

۱۰۷) فه‌رمانه‌وه‌ا وه‌زیرو شالیارو کاربه‌ده‌سته‌ی باشی لیها‌توو هه‌ل‌ده‌بژیری و به‌شی خویان مووجه و به‌راتیان بو ده‌بریته‌وه
ینتقی الأمير الوزراء والولاة ولهم کفایتهم

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: حِكَايَةُ عَنْ مُوسَى عَلَيْهِ وَعَلَى الْأَنْبِيَاءِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ: {وَأَجْعَلْ لِي وَزِيرًا مِنْ أَهْلِي هَارُونَ أَصَى اشْدُذْ بِهِ أَزْرِي، وَأَشْرِكْهُ فِي أَمْرِي، كَيْ نُسَبِّحَكَ كَثِيرًا، وَنَذْكُرَكَ كَثِيرًا، إِنَّكَ كُنْتَ بِنَا بَصِيرًا} (۲۹/۲۰-۳۵).

خودای گه‌وره له‌ قورئانی پی‌رۆزدا فه‌رمایشته‌که‌ی موسامان بو ده‌گیریته‌وه، (دروودی خودا له‌سهر موسا و هه‌موو پینغه‌مبه‌ره‌کانی تریش بن) ده‌فه‌رموی: موسا

^(۱) رواة الترمذی بسند حسن (شرحه).

فهرمووی: خودایه! سینهم گوشادبکهو دلم روشن و نوورانی بکهو کارم بوئاسان بکهو ئەم گیروگرفته که له زمانما ههیه لای ببه ههتا باش له قسمه تی بگهن، وه له خانه واده‌ی خویشم یارمه تیده‌ری و راویژکه‌ریکم بو دروست بکه، که یارمه تیم بدا، ئەوه‌یش هاروونی برام بی، تا به ته‌وفیقی تو پشتم بگری و بیکه به هاوبه‌شو هاوپی‌م له کاروباری پیغه‌مبه‌رایه‌تی و په‌یام نی‌ریدا، ههتا زور ته‌سبیحاتت بکه‌ین و یا دوو زیکری تو بکه‌ین به زوری، وه تو خوت بینای به‌حالم.

۲۴۴۲- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِالْأَمِيرِ خَيْرًا جَعَلَ لَهُ وَزِيرَ صِدْقٍ إِنْ نَسِيَ ذِكْرَهُ وَإِنْ ذَكَرَ أَعَانَهُ وَإِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهِ غَيْرَ ذَلِكَ جَعَلَ لَهُ وَزِيرَ سُوءٍ إِنْ نَسِيَ لَمْ يُدْكَرْهُ وَإِنْ ذَكَرَ لَمْ يُعْنَهُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ^(۱).

عائیشه (خودای نازی بن) گوئی: چه‌زهرت (درویدی خودای له‌سهرین) فهرمووی: کاتی خوداوهندی گه‌وره خواستی خیری به فرمانروایی هه‌بوو ئەوا وه‌زیریکی باشی راستالی بو داهه‌نی ئەگهر خوی له یادی نه‌بوو ئەوا ده‌خاته‌وه، ئەگهر خوشی له یادی بوو ئەوه‌یش یارمه‌تی دهدا، به‌لام کاتی خواستی خیری پی نه‌بوو ئەوا وه‌زیریکی خراپی بو داهه‌نی، ئەگهر خوی له یادی نه‌بوو ئەوه‌یش نایخاته‌وه یادی، ئەگهر خویشی له‌یادی بوو ئەوا یارمه‌تی نادا (د-سند صالح-ن).

۲۴۴۳- عَنْ الْمُقْدَامِ بْنِ مَعْدِيكَرَبَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ضَرَبَ عَلَى مَنْكِبِهِ ثُمَّ قَالَ لَهُ: أَفَلَحْتَ يَا قُدَيْمُ إِنْ مُتَّ وَلَمْ تُكُنْ أَمِيرًا وَلَا كَاتِبًا وَلَا عَرِيفًا. وَفِي رِوَايَةٍ: إِنَّ الْعِرَافَةَ حَقٌّ وَلَا بُدَّ لِلنَّاسِ مِنَ الْعُرَفَاءِ وَلَكِنَّ الْعُرَفَاءَ فِي النَّارِ^(۲).

^(۱) رواه أبو داود بسند صالح (شرحه).

^(۲) رواه أبو داود بسند صالح (شرحه).

مقدمای کوپی مه‌هدیکه‌ریب (خودای نِ رازی بن) گوتی: پیغه‌مبهر (درویدی خودای له‌سهرین) دای به‌سهر شانماو فره‌مووی: نه‌ی مقدم! نه‌گهر له ژیان‌تا نه‌بوویت به فره‌مانره‌واو نه‌بوویت به میرزاو نه‌بوویت به سهرکار (عهریف) نه‌وه که مردیت به راستی سهر فره‌رازیت! له گپ‌رانه‌وه‌یه‌کا: سهرکاری کاریکی ره‌وایه‌و مه‌ردووم ناچارن به‌بی سهرکار هه‌لناکه‌ن به‌لام سهرکاران له ناگردان (د-سند صالح).

۲۴۴۴ - قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ وَابْنُ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا) السَّجِلُ كَاتِبٌ كَانَ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). روى الثلاثة أَبُو دَاوُدَ^(۳).

ئیبینو عه‌بباس و ئیبینو عومه‌ر (خودایان نِ رازی بن) گوتیان: پیغه‌مبهر (درویدی خودای له‌سهرین) میرزا (نووسهر = کاتب) یکی مه‌بوو ناوی سیجیل بوو (د-سند صالح).

۲۴۴۵ - عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي بُرْدَةَ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا) عَنْ أَبِيهِ قَالَ: بَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَبِي وَمُعَاذَ بْنَ جَبَلٍ إِلَى الْيَمَنِ فَقَالَ: لَهُمَا يَسْرًا وَلَا تُعَسِّرَا، وَبَشِّرَا وَلَا تُنْفِرَا، وَتَطَاوَعَا. رَوَاهُ الشَّيْخَانِ (عَلَيْهِمَا الرَّحْمَةُ وَالرَّضْوَانُ)^(۴).

سه‌عیدی کوپی نه‌بو بورده (خودایان نِ رازی بن) گوتی: باوكم گوتی: پیغه‌مبهر (درویدی خودای له‌سهرین) که باوكم و موعا‌ذی کوپی جه‌به‌لی نارد بو یه‌مه‌ن، پیانی فره‌موو: کار ئاسان بکه‌ن و مزگینى بده‌ن به خه‌لك و خه‌لك مه‌ته‌کیننه‌وه، وه له‌ناو خوشتانا يه‌ك بن و بن گوییى يه‌كترى مه‌كه‌ن (ش).

۲۴۴۶ - عَنِ الْمُسْتَوْرِدِ بْنِ شَدَّادٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ كَانَ لَنَا عَامِلًا فَلْيَكْتَسِبْ زَوْجَةً فَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ خَادِمٌ فَلْيَكْتَسِبْ خَادِمًا فَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ مَسْكَنٌ فَلْيَكْتَسِبْ مَسْكَنًا. قَالَ أَبُو بَكْرٍ أَخْبِرْتُ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ اتَّخَذَ غَيْرَ ذَلِكَ فَهُوَ غَالٍ أَوْ سَارِقٌ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۵).

(۳) رواه أبو داود بسند صالح (شرحه).

(۴) بخاری، مغازی: ... مسلم، جهاد: ۴۵۰.

(۵) رواه أبو داود بسند صالح (شرحه).

موسسته‌ویری کوری شه‌داد (خو‌ای لای زای بئ) گوتی: حه‌زرت (درو‌ی خو‌ای له‌سرب) فەرمووی: هه‌ر که‌سی بوو به‌سه‌ر کاری ئیمه‌ با ژنئی بهینئی و ئه‌گه‌ر نوکه‌ری نه‌بوو با نوکه‌ری رابگری و ئه‌گه‌ر خانووی نه‌بوو با خانوویی بو خوی په‌یدا بکا ئه‌بو به‌کر گوتی: بۆم باس کراوه‌ که‌ پیغه‌مبه‌ر (درو‌ی خو‌ای له‌سرب) فەرموویه‌تی: هه‌ر که‌سی له‌وه‌ زیاتر هه‌لبگری ئه‌وه‌ گزیکاره‌ یاخود فەرمووی ئه‌وه‌ دزه! (د-سند صالح).

۲۴۴۷- عَنْ بُرَيْدَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ اسْتَعْمَلَنَاهُ عَلَى عَمَلٍ فَرَزَقْنَاهُ رِزْقًا فَمَا أَخَذَ بَعْدَ ذَلِكَ فَهُوَ غُلُولٌ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالْحَاكِمُ.^(۶)

بو‌په‌یده (خو‌ای لای زای بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درو‌ی خو‌ای له‌سرب) فەرمووی: ئه‌وه‌ی بیکه‌ین به‌ سه‌رکاری کاریک و مووچه‌یه‌کمان بو‌ پرییه‌وه‌ ئیتر هه‌ر هه‌قی ئه‌و مووچه‌یه‌ی هه‌یه، وه‌ هه‌رچی تر ببا بو‌ خوی ئه‌وه‌ گزی و ده‌ست پیسی و ناپاکیه‌ (د/حاکم).

۲۴۴۸- ➡ (ب-۲ ز-۱۴۵ ف-۶)^(۷).

۱۰۸) دلسۆزی بو‌ فەرمانه‌وا: (الإخلاص للأمين)

۲۴۴۹- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا بَعَثَ اللَّهُ مِنْ نَبِيٍّ وَلَا اسْتَخْلَفَ مِنْ خَلِيفَةٍ، إِلَّا كَانَتْ لَهُ بَطَانَتَانِ، بَطَانَةٌ تَأْمُرُهُ بِالْمَعْرُوفِ وَتَحْضُرُهُ عَلَيْهِ، وَبَطَانَةٌ تَأْمُرُهُ بِالشَّرِّ وَتَحْضُرُهُ عَلَيْهِ، فَالْمَعْصُومُ مَنْ عَصَمَ اللَّهُ تَعَالَى. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالنَّسَائِيُّ.^(۸)

ئه‌بو سه‌عی‌دی خو‌دری (خو‌ای لای زای بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درو‌ی خو‌ای له‌سرب) فەرمووی: خو‌دا هه‌ر پیغه‌مبه‌ریکی ره‌وانه‌ کردبئی وه‌ هه‌ر که‌سیکی

(۶) سکت عنه الشارح.

(۷) تقدم برقم/ ۱۷۶۱/۶ تسلسل/ ۱۴۵ مجلد ثانی.

(۸) بخاری. احکام: ۷۱۹۸.

کردبئی به جینشین دوو تاقمه دهست و پیوهندی هه‌بووه: تاقمه‌یه‌کیان ریگه‌ی چاکه‌ی نیشان دهاو هانی دها له‌سه‌ر گرتنی ریگه‌ی چاکه، وه تاقمه‌که‌ی تریان ریگه‌ی خراپه‌ی نیشان دهاو گالی دها له‌سه‌ر گرتنی ریگه‌ی خراپه. پاک و پاکیزه‌یش ته‌نیا نه‌و که‌سه‌یه که خودای گه‌وره بیپاریزی و به میهره‌بانی خوی له خراپه دوری بگری (ب/ن).
۲۴۵۰- (ب- ۱ز- ۲ل- ۲۳ف- ۹) (۲).

۲۴۵۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنْ شَرَّ النَّاسِ دُوَ الْوَجْهَيْنِ، الَّذِي يَأْتِي هَؤُلَاءِ بِوَجْهِ هَؤُلَاءِ بِوَجْهِ. رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ (۳).

ئه‌بو هوره‌یره (خودای ئی رازی بئ) گوئی: هه‌زه‌ت (دروودی خودای له‌سه‌رین) فەرمووی: به‌دترینی ئەم خه‌لکه‌ پیاوی دوو رووه، که له‌لای ئەو قسه‌یئ ده‌کا و له‌لای ئەو قسه‌یه‌کی تر ده‌کا (ش/د-ت- خودایان ئی رازی بئ).

۲۴۵۲- عَنْ أَبِي بَكْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: مَنْ أَهَانَ سُلْطَانَ اللَّهِ فِي الْأَرْضِ أَهَانَهُ اللَّهُ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ فِي الْفِتَنِ (۴).

ئه‌بو به‌کره (خودای ئی رازی بئ) گوئی: له‌ پیغه‌مبه‌رم ژنه‌وت ده‌یفه‌رموو (دروودی خودای له‌سه‌رین): ئەو که‌سه‌ی که خاوه‌ن ده‌سه‌لات (سولتان) ریسوا بکا، که خودا له‌سه‌ر روی زه‌وی کردوویه‌تی به خاوه‌ن ده‌سه‌لات، ئەوا خودایش ئەو سووک و ریسوا ده‌کا (ت-س/ح).

۲۴۵۳- عَنْ طَارِقِ بْنِ شِهَابٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَقَدْ وَضَعَ رِجْلَهُ فِي الْفَرْزِ: أَيُّ الْجِهَادِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: كَلِمَةُ حَقٍّ عِنْدَ سُلْطَانٍ جَائِرٍ (۵).

(۲) تقدم برقم: ۱۱/۹ تسلسل/ ۲. مجلد اول.

(۳) بخاری. مناقب: ۲۴۹۳، ۲۴۹۶، ۲۵۸۸، ۲۴۹۴، ۶۰۵۸، ۷۱۷۹. مسلم. فضائل الصحابة: ۶۴۰۲، ۶۵۷۵.

(۴) زوآه الترمذی فی الفتن بسند حسن (شرحه).

(۵) بسند حسن. ش.

طاریقی کوپی شیهاب (خودای فی رازی بن) گوئی: پیغهمبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) پیی نابوه ناو ئاوزه‌نگی له و کاته‌دا پیاوی پرسپاری فی کرد: چ خه‌بات و غه‌زایی له هه‌موان گه‌وره‌تره؟ فه‌رمووی: قسه‌ی ره‌وا له رووی گه‌وره‌ی زۆردار! (ن/ت-س/ح).

۲۴۵۴- عَنْ كَعْبِ بْنِ عُجْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَكُنْ تِسْعَةً فَقَالَ: اللَّهُ سَتَكُونُ بَعْدِي أُمَرَاءُ مِنْ صَدَقْتُهُمْ بِكَذِبِهِمْ وَأَعَانَتْهُمْ عَلَى ظُلْمِهِمْ فَلَيْسَ مِنِّي وَلَسْتُ مِنْهُ وَلَيْسَ بِوَارِدٍ عَلَى الْخَوْضِ وَمَنْ لَمْ يُصَدِّقْهُمْ بِكَذِبِهِمْ وَلَمْ يُعِنْهُمْ عَلَى ظُلْمِهِمْ فَهُوَ مِنِّي وَأَنَا مِنْهُ وَهُوَ وَارِدٌ عَلَى الْخَوْضِ. رواهما النسائي والترمذي والله أعلى وأعلم^(۱).

كه‌عبی کوپی عوجره (خودای فی رازی بن) گوئی: نو که‌س بووین پیغهمبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) له ژووره‌وه بوو، هاته دهره‌وه بو لاما‌ن فه‌رمووی: له‌پاش من گه‌ئی فه‌رمانه‌روا په‌یدا ده‌بن ئه‌وه‌ی بپروا به‌ فیشال و درۆ ده‌له‌سه‌یان بکاو پشتی زۆرو سته‌میان بگرئ ئه‌وه نه‌ ئه‌و له‌ گه‌لی منه و نه‌ من له‌ پشتی ئه‌وم، وه‌ ریگه‌یشی نادری که‌ بی بو لام بو سهر چه‌وزی که‌وسهر، به‌لام ئه‌وه‌ی باوه‌ر به‌ فیشال و درۆ ده‌له‌سه‌یان نه‌کاو پشتی زۆرو سته‌میان نه‌گرئ، ئه‌وه ئه‌و له‌منه‌و منیش له‌وم! وه‌ له‌سهر کاریزی که‌وسه‌ریش به‌ خو‌شی و به‌ سه‌ره‌ریزی دی بو‌کنم! (ن/ت-س/ح).

۱۰۹) به‌رتیل و دیاری بو‌کاربه‌ده‌ست ناره‌وايه:

تحریم الرشوة والهدية على الحاكم

۲۴۵۵- عَنْ أَبِي حُمَيْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: اسْتَعْمَلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَجُلًا مِنَ الْأَسَدِ يُقَالُ لَهُ ابْنُ اللَّثِيَّةِ عَلَى الصَّدَقَةِ فَلَمَّا قَدِمَ قَالَ: هَذَا لَكُمْ وَهَذَا أَهْدَى لِي، فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى الْمِنْبَرِ فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ وَقَالَ: مَا بَالُ

(۱) بسند حسن (شرحه).

عَامِلٌ أَبْعَثَهُ فَيَقُولُ هَذَا لَكُمْ وَهَذَا أَهْدَى لِي. أَفَلَا قَعَدَ فِي بَيْتِ أَبِيهِ أَوْ فِي بَيْتِ أُمِّهِ حَتَّى يَنْظُرَ أَيُّهُدَى إِلَيْهِ أَمْ لَا وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا يَنَالُ أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنْهَا شَيْئًا إِلَّا جَاءَ بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَحْمِلُهُ عَلَى عُنُقِهِ بَعِيرٌ لَهُ رُغَاءٌ أَوْ بَقَرَةٌ لَهَا خَوَارٌ أَوْ شَاةٌ تَبْعُرُ، ثُمَّ رَفَعَ يَدَيْهِ حَتَّى رَأَيْنَا غُرَّتِي إِنْطِيهِ ثُمَّ قَالَ: اللَّهُمَّ هَلْ بَلَّغْتُ، مَرَّتَيْنِ. رَوَاهُ الثَّلَاثَةُ^(۱).

ئه‌بو حومه‌ید (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبهر (درویدی خودای له‌سهرین) پیاویکی ئه‌سه‌دی کرد به سهرکاری سهر زه‌کات، ناوی ئیبنو للوتبییه بوو، کابرا که هاته‌وه گوتی: ئه‌مه هی ئیوه‌یه و ئه‌مه‌یش هی منه به دیاری بۆم هاتووه! جا پیغه‌مبهر (درویدی خودای له‌سهرین) سهرکه‌وته سهر دوانگه‌و راوه‌ستا و ستایش و سوپاسی خودای کرد و فهرمووی: ئه‌مه چی پی ده‌لین! هه‌ندی سهرکار که ده‌نینیم بۆ شویننی که دیته‌وه ده‌لی: ئه‌مه هی ئیوه‌یه و ئه‌مه‌یش هی منه به دیاری بۆم هاتووه، جا ئه‌گهر وایه ئه‌دی بۆچی له مائی بابی یا له مائی دایکی دانانیشیت هه‌تا بزانی که دیاریی بۆ دی یانا؟ به‌و که‌سه که گیانی موخومه‌دی به ده‌سته ئه‌وه‌ی له ئیوه ناخونه‌ک له‌م ماله‌ بداو چه‌پوگوپی ئی بکا ئه‌وه له رۆژی دوایدا ئه‌و ناخونه‌که ده‌نی به نه‌په‌ی شانیه‌وه و ده‌یه‌یننی بۆ دیوانی خودا، جا هه‌یه که وشتریکی دزیوه ده‌یدا به قه‌لاندۆشکانیا، وشتره‌که به سهرشانیه‌وه ده‌بۆریننی! وه هه‌یه ره‌شه و لاخی دزیوه، ره‌شه و لاخه‌که ده‌قۆریننی، وه هه‌یه مه‌ر یا بزنی دزیوه، جا مه‌ره‌که یا بزنه‌که به کۆلییه‌وه ده‌باریننی و به ته‌واوی ده‌یکه‌ن به په‌ندا!! ئینجا هه‌زه‌ت (درویدی خودای له‌سهرین) هه‌ردو ده‌ستی به‌رزکرده‌وه به راده‌یی بۆرای (خال)ی هه‌ردو بنبالی وه ده‌رکه‌وت وه دوو جار له‌سهر یه‌ک فهرمووی: ئه‌ی خودایه! ئه‌وا تو ئاگاداری، تو شایه‌ت به ئه‌وا من پیم راگه‌یاندن (ش/د).

٢٤٥٦- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَامَ فِينَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ذَاتَ يَوْمٍ فَذَكَرَ الْغُلُولَ فَعَظَّمَهُ وَعَظَّمَ أَمْرَهُ ثُمَّ قَالَ: لَا أَلْفَيْنَ أَحَدَكُمْ يَجِيءُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

(۱) بخاری. جمعة: ٩٢٥، ١١٥٠، ٢٥٩٧، ٦٦٣٦، ٦٩٧٩، ٧١٧٤، ٧١٩٧. مسلم. إمارة: ٤٧١٥. أبُو داؤد. خراج:

عَلَى رَقَبَتِهِ بَعِيرٌ لَهُ رُغَاءٌ يَقُولُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَغْنِنِي. فَأَقُولُ لَا أَمْلِكُ لَكَ شَيْئًا قَدْ أَبْلَغْتُكَ. لَا أَلْفَيْنَ أَحَدَكُمْ يَجِيءُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى رَقَبَتِهِ فَرَسٌ لَهَا حَنْمَحَةٌ (أي صوت وصهيل) فَيَقُولُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَغْنِنِي. فَأَقُولُ لَا أَمْلِكُ لَكَ شَيْئًا قَدْ أَبْلَغْتُكَ. لَا أَلْفَيْنَ أَحَدَكُمْ يَجِيءُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى رَقَبَتِهِ شَاةٌ لَهَا نَعَاءٌ يَقُولُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَغْنِنِي. فَأَقُولُ لَا أَمْلِكُ لَكَ شَيْئًا قَدْ أَبْلَغْتُكَ. لَا أَلْفَيْنَ أَحَدَكُمْ يَجِيءُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى رَقَبَتِهِ نَفْسٌ لَهَا صِيَاخٌ فَيَقُولُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَغْنِنِي. فَأَقُولُ لَا أَمْلِكُ لَكَ شَيْئًا قَدْ أَبْلَغْتُكَ. لَا أَلْفَيْنَ أَحَدَكُمْ يَجِيءُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى رَقَبَتِهِ رِقَاعٌ تَخْفِقُ فَيَقُولُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَغْنِنِي. فَأَقُولُ لَا أَمْلِكُ لَكَ شَيْئًا قَدْ أَبْلَغْتُكَ. لَا أَلْفَيْنَ أَحَدَكُمْ يَجِيءُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى رَقَبَتِهِ صَامِتٌ يَقُولُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَغْنِنِي فَأَقُولُ لَا أَمْلِكُ لَكَ شَيْئًا قَدْ أَبْلَغْتُكَ. وَفِي رِوَايَةٍ: مَنْ اسْتَعْمَلَنَاهُ مِنْكُمْ عَلَى عَمَلٍ فَكْتَمْنَا مِخِيطًا فَمَا فَرْقُهُ كَانَ غُلُولًا يَأْتِي بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. رواهما مسلم وأبو داود^(٢).

ئەبو ھورەیرە (خودای ئی رازی بێ) گوتی: روژێ پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) ھەڵسایەو ھە دوانیکی بو داین، باسی ناخونەک و دەستپێسی لە مائی تالانی کرد، وە ئەوێ بە تاوانیکی گەلی زل دانا، وە فەرمووی: (دروودی خودای لەسەربێ): نامەوێ کە لە روژێ قیامەتا بگەم بە یەکیکتان، وشتێ (بە بوڤەبوڤ) بە قەڵاندووشکانیەو ھە بێ، بێ بلی: ئەو پێغەمبەری خودا! فریام کەو ھە گرفتاری ئەم وشتەرە دزینیە ھەووم، زەگەرم کە لە دەستی منیش پێی دەلیم: من دەستەلاتی ھێچم نیە کە بیکەم بو ت من لە کاتی خۆیدا پێم راگەیان دوویت، نامەوێ لە روژێ قیامەتا بگەم بە یەکیکتان ئەسپی (بە لووشکە لووشک) بە قەڵاندووشکانیەو ھە بێ، بێ بلی: ئەو پێغەمبەری خودا! فریام کەو ھە منیش دەلیم: من دەستەلاتی ھێچم نیە کە بو ت بکەم، من لە کاتی خۆیا پێم راگەیان دووی، نامەوێ لە روژێ قیامەتا بگەم بە یەکیکتان مەپێ، یا بزنی (بە بارە بار) بە سەر نەپەری شانێو ھە بێ بلی: ئەو پێغەمبەری خودا! فریام کەو ھە، منیش دەلیم: من دەستەلاتی ھێچم نیە کە بو ت بکەم، من لە کاتی خۆیا پێم راگەیان دوویت، نامەوێ لە روژێ قیامەتا بگەم بە یەکیکتان کەسێ (بە ھاتو

(٢) بخاری. جہاد: ٣٠٧٣، ١٤٠٢، ٢٣٧٨، ٩٦٥٨. مسلم. إمارۃ: ٤٧١١.

هاوارو قیره‌قیر) به قه‌لاندوشکانیه‌وه بئی بلی ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! فریام که‌وه منیش پیی ده‌لیم: من ده‌سه‌لاتی هیچم نیه که بیکم بوت، من له‌کاتی خویدا پیم راگه‌یاندووه، نامه‌وی له‌روژی قیامه‌تا بگم به‌یه‌کیکتان کالو جل و به‌رگ (به‌خشه‌خش) به‌قه‌لاندوشکانیه‌وه بئی بلی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! فریام که‌وه، منیش پیی ده‌لیم: من ده‌سه‌لاتی هیچم نیه که بیکم بوتو، من له‌کاتی خویدا پیم راگه‌یاندووه، نامه‌وی له‌روژی قیامه‌تا بگم به‌یه‌کیکتان مرده‌مال و زیرو زیو به‌قه‌لاندوشکانیه‌وه بئی بلی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! فریام که‌وه منیش پیی ده‌لیم: من ده‌سه‌لاتی هیچم نیه که بیکم بوتو، من له‌دنیا‌دا پیتم راگه‌یاندووه له‌گیرانه‌وه‌یه‌کا: ئه‌ی خه‌لکینه! هر که‌سیکتان کران به‌سه‌رکاری ئیمه‌له‌سه‌رکاری، وه‌به‌قه‌د دهرزیه‌ک یا زیاتر له‌وکاره‌ی له‌ئیمه‌شارده‌وه و به‌دزییه‌وه‌ه‌شاری دا بو‌خوی ئه‌وه‌داده‌نری به‌ده‌ست پیسی (غولل) وه‌له‌روژی قیامه‌تا ده‌ینی به‌سه‌ر‌شانیه‌وه و ده‌یه‌ینی بو‌میدان، بو‌پای هه‌ق و حیساب، وه‌باش باش ته‌ریق و ریسوا ده‌بی، وه‌ک خودا له‌م‌ئایه‌ته‌دا ده‌فه‌رموی: { وَمَنْ يَغْلُلْ يَأْتِ بِمَا غَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ } (۱۶۱/۳). واته: وه‌هه‌رکه‌سه‌ی ده‌ست پیسی له‌مالی تالانی بکاو لیی ببا بو‌خوی له‌روژی قیامه‌تا ده‌ینی به‌سه‌ر‌شانیه‌وه و ده‌یه‌ینی بو‌میدانی حسیب و شه‌رمه‌زار ده‌بی (م/د).

۲۴۵۷- عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: بَعَثَنِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِلَى الْيَمَنِ فَلَمَّا سِرْتُ أَرْسَلَ فِيَّ أَثَرِي فَرُدِدْتُ فَقَالَ: أَتَدْرِي لِمَ بَعَثْتُ إِلَيْكَ؟ لَا تُصِيبَنَّ شَيْئًا بِغَيْرِ إِذْنِي فَإِنَّهُ غُلُولٌ وَمَنْ يَغْلُلْ يَأْتِ بِمَا غَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لِهَذَا دَعَوْتُكَ فَاْمْضِ لِعَمَلِكَ. رَوَاهُ الزَّمَذِي^(۳).

موعادی کوپی جه‌به‌ل (خودای ئا‌رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سه‌ربن) منی کرد به‌ده‌سه‌لاتدارو ناردمی بو‌سه‌ر‌یه‌مه‌ن، که‌که‌وته‌مه‌ری ناردمی به‌شوینما، که‌گه‌پامه‌وه‌بو‌لای فه‌رموی: ده‌زانی بو‌چی ناردم به‌

(۳) بسند حسن (شرحه).

شوینتا؟ ههرچی به‌بی فرمانی من بیهیت بو خوت نه‌وه دادهنری به گزی و ده‌ستپیسسی ئینجا چه‌زرت (دیودی خودای له‌سربین) نه‌م نایه‌ته‌ی خوینده‌وه که ده‌فرموی: {مَنْ يَغْلُلْ يَأْتِ بِمَا غَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ} (۱۶۱/۳). ئینجا فرموی: بو نه‌مه بانگم کردیته‌وه ئیتر برپو به‌لای کاری خوتنه‌وه (ت-ش/ح).

۲۴۵۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الرَّاشِيَّ وَالْمُرْتَشِيَّ فِي الْحُكْمِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَاحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ بِسَنَدٍ صَحِيحٍ. نَسَّالَ اللَّهُ التَّوْفِيقَ لِمَا يَجِبُ وَيَرْضَى. وَاللَّهُ أَعْلَى وَأَعْلَمُ^(۴).

ئه‌بو هوریره (خودای نازنی بن) گوئی: چه‌زرت (دیودی خودای له‌سربین) نه‌فرینی کردووه له به‌رتیلده‌رو له به‌رتیلخۆر نه‌خوازه‌لا له دادگا و دادوهریدا (د/ئه‌حمه‌د/ت-س/ص).

وَفِي رَوَايَةٍ لِأَحْمَدَ عَلَى مَا هُوَ فِي الشَّرْحِ: لَعَنَ اللَّهُ الرَّاشِيَّ وَالْمُرْتَشِيَّ وَالرَّائِشَ الَّذِي يَمْشِي بَيْنَهُمَا:

له گپ‌رانه‌وه‌یه‌کی ئیمامی ئه‌حمه‌ددا (رمزای خودای نبین) چه‌زرت (دیودی خودای له‌سربین) فرموویه‌تی: نه‌فرینی خودا له به‌رتیلده‌رو له به‌رتیلخۆرو له ناوه‌ندیاریان که دئ و ده‌چی له ناوه‌ندیانا و ده‌که‌ویته‌ ناوه‌ندیان بو ریک‌خستنیان!

۱۱۰) فرمانده‌وا هه‌قی هه‌یه که که‌سیکی بروا بیکرا و بکا به جیگری خوی:

لِلأَمِيرِ اسْتَخْلَافَ الشُّقَّةِ

۲۴۵۹- عَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَتَتِ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) امْرَأَةٌ فَكَلَّمَتْهُ فِي شَيْءٍ فَأَمَرَهَا أَنْ تَرْجِعَ إِلَيْهِ، فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَأَيْتَ إِنْ جِئْتُ وَلَمْ أَجِدْكَ، كَأَنَّهَا تُرِيدُ الْمَوْتَ، قَالَ: إِنْ لَمْ تَجِدْنِي فَأْتِي أَبَا بَكْرٍ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۵).

(۴) بسند صحیح.

(۵) بخاری. احکام: ۷۲۲۰. مسلم. فضائل الصحابة: ۶۱۲۹.

جوبه‌یری کوری موطعیم (خودای فی رازی بن) گوتی: ژنی هاته خزمه‌تی
 هه‌زهره‌ت (دروودی خودای له‌سهرین) داوای شتیکی لی‌کرد، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای
 له‌سهرین) نه‌یبوو، فهرمووی پیی: جاریکی تر وهره‌وه. ژنه‌که‌یش گوتی: نه‌ی
 پیغه‌مبه‌ری خودا! نه‌گهر هاتمه‌وه و توّم ده‌ست نه‌که‌وت بچم بو لای کی؟
 ژنه‌که له‌م پرسیاره مه‌به‌ستی نه‌وه بوو نه‌گهر هاته‌وه و پیغه‌مبه‌ر مردبوو بچی
 بو لای کی، فهرمووی: نه‌گهر منت ده‌ست نه‌که‌وت بچو بو لای نه‌بو به‌کر
 (ش).

۲۴۶۰ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: قِيلَ لِعُمَرَ أَلَا تَسْتَخْلِفُ؟ قَالَ: إِنْ
 اسْتَخْلِفْتُ فَقَدْ اسْتَخْلَفَ مَنْ هُوَ خَيْرٌ مِنِّي أَبُو بَكْرٍ، وَإِنْ أَتْرُكُ فَقَدْ تَرَكَ مَنْ هُوَ خَيْرٌ مِنِّي
 رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَتَيْنَا عَلَيْهِ فَقَالَ رَاغِبٌ رَاهِبٌ، وَدِدْتُ أَنِّي نَجَوْتُ مِنْهَا
 كَفَافًا لَا لِي وَلَا عَلَى لَا أَتَحْمِلُهَا حَيًّا وَمَيِّتًا. رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ^(۲).

ئیبنو عومهر (خودایان فی رازی بن) گوتی: عومهر (رمزای خودای نبین) کاتی پی‌کرا،
 پییان گوت: جینشین بو خوت دانئ، گوتی: خو نه‌گهر جینشین بو خوم
 دانیم جیگه‌ی خو‌یه‌تی، چونکه نه‌بو به‌کر، که له‌من باشتربوو جینشین دانا
 بو خو‌ی، نه‌گهر دایشی نه‌نیم هر جیگه‌ی خو‌یه‌تی چونکه پیغه‌مبه‌ر (دروودی
 خودای له‌سهرین) که گه‌لی گه‌لی له‌من باشتربوو جینشین دانه‌نا بو خو‌ی. یارانیش
 ئافه‌رینیان کرد، نه‌ویش گوتی: ئومیده‌وارم و ئومیدی هه‌ره‌گه‌وره‌م به
 به‌خششی خودایه، چونکه وه‌ک مه‌لیکی بی په‌رو بال و لانه‌و وه‌ک ری‌بواریکی
 بی تویش‌ه و جیگه‌و یانه، به‌ره‌و ئاستانه‌ی نه‌و په‌روه‌ردگاری دادپه‌روه‌ری
 دادوهری مه‌زنی میهره‌بانه‌ سهر ده‌نیمه‌وه، سا به‌شکوو له‌ سیبه‌ری میهره‌بانی
 خویدا په‌نام بدا وه‌ مه‌ترسیشم هه‌یه که خوانه‌خواسته له‌ دادگای شاهانه‌ی
 نه‌و شاهنشای بی‌باکه‌دا روو زهره‌دیم به‌سهر بی! خوژگه‌م سه‌رو به‌ر قوتارم
 ده‌بوو له‌ ده‌ست جیهان:، به‌م ره‌نگه‌ نه‌سوودی ده‌بوو بۆم و نه‌ زیان!

(۲) بخاری. احکام: ۷۲۸ (۷۲۱۷). مسلم. إمارة: ۴۶۹۰.

مه‌سه‌له‌ی فەرمانرۆه‌واییش (هه‌م له‌ حالی ژیا‌نمداو هه‌م له‌ حالی مردنمدا) ناگرمه‌ ئه‌ستۆی خۆم ئۆبالی میلیه‌ت به‌ ملی خۆیان، خۆیان جیگه‌ نشین هه‌لبێژێرن بۆ خۆیان (ش/د/ت- خودایان ئی رازی بێ).

۲۴۶۱- عَنْ أَبِي بَكْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: عَصَمَنِي اللَّهُ بِشَيْءٍ سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَمَّا هَلَكَ كِسْرَى قَالَ: مَنْ اسْتَخْلَفُوا؟ قَالُوا: ابْنَتُهُ. قَالَ: لَنْ يُفْلِحَ قَوْمٌ وَلَوْ أَمَرَهُمْ امْرَأَةٌ. رَوَاهُ النَّسَائِيُّ وَالْبُخَارِيُّ وَالرَّمْذِيُّ. نَسَأَلُ اللَّهَ التَّوْفِيقَ لِمَا يَحِبُّ وَيَرْضَى آمِينَ. وَاللَّهُ أَعْلَى وَأَعْلَمُ^(۳).

ئهبو به‌کەر (خودای ئی رازی بێ) گوتی: له‌کاتی رووداوی ئه‌لجه‌مه‌ل (وقعه‌تلجه‌مه‌ل) دا دوو دڵ بووم، ده‌مویست له‌ژێر ئالای عائیشه‌دا له‌ دژی عه‌لی جه‌نگ بکه‌م به‌لام خودا به‌م وشه‌یه‌ که‌ له‌ پیغه‌مبه‌رم بیستبوو پاراستمی، که‌ کیسرا کوژرا پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) فهرمووی: کییان داناوه‌ له‌ شوینی؟ گوتیان: که‌که‌ی خۆی. فهرمووی: گه‌لی که‌ سه‌رگه‌وره‌یی خۆیان، بسپیێرن به‌ژنی قه‌ت سه‌ر ناکه‌ون! (د/ب/ت).

۱۱۱) به‌شی چواره‌م: باسی دادوهری (القضاء) خودا له‌گه‌ڵ دادوهر (قازی) دادپه‌روه‌ردایه‌: (الفصل الرابع: في القضاء. الله مع القاضي العادل)
۲۴۶۲- (ب- ۱ز- ۱۵- ۸۶ ف ۶)^(۱).

۲۴۶۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: اللَّهُ مَعَ الْقَاضِي مَا لَمْ يَجْرُ فَإِذَا جَارَ تَخَلَّى اللَّهُ عَنْهُ وَلَزِمَهُ الشَّيْطَانُ. رَوَاهُ الرَّمْذِيُّ^(۲).

عه‌بدوللای کوپی ئهبو ئه‌وفا (خودای ئی رازی بێ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) فهرمووی: خودا له‌گه‌ڵ دادوهردايه‌، هه‌تا دوور بێ له‌ نارۆه‌وایی،

(۲) بخاری. فضائل: ۴۴۲۵، ۷۰۹۹.

(۱) تقدم برقم: ۱۱۵/۶ تسلسل / ۱۵ مجلد اول

(۲) بسند حسن (شرحه).

به‌لام که دهستی کرد به ناره‌واییکردن ئیتر خودا دهست به‌ردار دهبی لیی و شهیتان ده‌گیریته خوی (ت-س/ح).

۲۴۶۴- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ ابْتَغَى الْقَضَاءَ وَسَأَلَ فِيهِ شَفْعَاءَ وَكَلَّ إِلَى نَفْسِهِ وَمَنْ أَكْرَهَ عَلَيْهِ أَنْزَلَ اللَّهُ مَلَكًا يُسَدِّدُهُ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ^(۳).

ئه‌نه‌س (خودای ئی رازی بئ) گوتی: چه‌زهرت (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌فرموی: ئه‌وه‌ی خوی هه‌له‌یه بکا بو دادوهری (قازی‌تی) و به‌تکای تکاکار بیچیری ئه‌وه ته‌نیا بال لیی ده‌مینیت‌ه‌وه و خودای گه‌وره هیچ یاریده‌ی نادا، به‌لام ئه‌وه‌ی که به‌خووشی خوی نه‌یکا، به‌لکوو ناچاری بکه‌ن که ببی به‌قازی ئه‌وه خودای گه‌وره فریشته‌یه‌کی بو ده‌ره‌خسینئ ده‌بی به‌رابه‌ری و راستیی نیشان ده‌دا (ت-س/ح-د).

۲۴۶۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ طَلَبَ قَضَاءَ الْمُسْلِمِينَ حَتَّى يَنَالَهُ ثُمَّ غَلَبَ عَذْلُهُ جَوْرَهُ فَلَهُ الْجَنَّةُ وَمَنْ غَلَبَ جَوْرُهُ عَذْلَهُ فَلَهُ النَّارُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ بِسَنَدٍ صَالِحٍ. نَسَأُ اللَّهُ التَّوْفِيقَ لِمَا يَحِبُّ وَيَرْضَى آمِينَ. وَاللَّهُ أَعْلَى وَأَعْلَمُ^(۴).

ئه‌بو هوره‌یره (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فرموی: هه‌رکه‌سئ هه‌ول بدا که ببی به‌قازی له‌سه‌ر موسو‌لمانان، وه تی‌کو‌شانه‌که‌ی سه‌ر‌ب‌گری و ببی به‌قازی ئه‌وه ئه‌گه‌ر عه‌داله‌ت و داد‌په‌روه‌ری زی‌اتر بوو له‌ زو‌لم و زو‌ری ئه‌وه ئه‌و که‌سه‌یه به‌هه‌شتییه ئه‌گینا ئه‌گه‌ر به‌ پی‌چه‌وانه‌وه بوو ئه‌وه دو‌ژه‌خیه (د-سند صالح) له‌ خودای مه‌زن داوا ده‌که‌ین که له‌ژیر په‌رده‌ی خو‌یا په‌نامان بداو نه‌نگ و عه‌یب و شو‌ره‌ییمان هه‌لنه‌مالئ و

(۳) زو‌اه‌ الترم‌ذی بسند حسن

(۴) زو‌اه‌ ابو داو‌د بسند صالح.

خوی چی پئی خوْشه نه وه مان به نسیب بکا، ئامین خودایه! خودای گه وره
ههر خوی زور باشی ئی ده زانی.

(۱۱۲) کۆکردن له دادوهری: (التورع عن القضاء)

۲۴۶۶- عَنْ ابْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ أَبِيهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ:
الْقَضَاءُ ثَلَاثَةٌ وَاحِدٌ فِي الْجَنَّةِ وَاثْنَانِ فِي النَّارِ فَأَمَّا الَّذِي فِي الْجَنَّةِ فَرَجُلٌ عَرَفَ الْحَقَّ
فَقَضَى بِهِ، وَرَجُلٌ عَرَفَ الْحَقَّ فَجَارَ فِي الْحُكْمِ فَهُوَ فِي النَّارِ وَرَجُلٌ قَضَى لِلنَّاسِ عَلَى
جَهْلٍ فَهُوَ فِي النَّارِ^(۱).

ئیبنو بوریده له باوکیه وه (خودایان ئی رازی بئ) گوئی: پیغه مبههر (دیرودی خودای
له سه رب) فهرموویه تی: دادوهره (قازییه) کان سی دهسته ن: دهسته یه کیان له
بههشتان و دوو دهسته یان له دۆزه خدان، دهسته ی بههشت ئه و پیاوانه ن که
هم هه ق ده ناسن و هم رهفتاری پئی ده که ن، دهسته ی یه که می دۆزه خیش ئه و
پیاویه که هه ق ده ناسی وه ئ رهفتاری پئی نا کا و له بپیارو حوکم داند
ناره وایی و ناهه قی ده کا، ئه وه له ئاگردایه، دهسته ی دووه می دۆزه خیش ئه و
پیاویه که به نه زانی و به نه قامی دادوهری (قه زاوه ت: قازی تی) ده کا له ناو
خه لکا (د/ت).

(۱۱۳) دهستووو یاسای دادوهری: ((آداب القضاء))

۲۴۶۷- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي بَكْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كَتَبَ إِلَيَّ أَبِي وَأَنَا
بِسَجِسْتَانٍ بِأَنْ لَا يَقْضَى بَيْنَ اثْنَيْنِ وَأَلْتِ غَضْبَانُ، فَأَلْتِي سَمِعْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
يَقُولُ: لَا يَقْضَيْنَ حَكَمَ بَيْنَ اثْنَيْنِ وَهُوَ غَضْبَانُ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱).

^(۱) قَالَ فِيهِ أَبُو دَاوُدَ: هَذِهِ أَصَحُّ شَيْءٍ فِي حَدِيثِ ابْنِ بَرِيدٍ (شرحه).

^(۱) بخاری. احکام: ۷۱۵۸. مسلم. افضیه: ۴۴۶۵، ۴۴۶۶. أبو داود. افضیه: ۳۵۸۹. ترمذی. احکام: ۱۳۳۴.

ئه‌وپه‌حمانی کوپی ئه‌بو به‌کهره (خودایان ئی رازی بئ) گوتی: کاتی که له سیجیستان (دادوهر: قازی) بووم باوکم نامه‌یه‌کی بۆ نووسیم، نووسیبووی: له‌کاتی توو‌په‌ییدا مه‌حکه‌مه‌ی که‌س مه‌که، چونکه من بۆ ئه‌وه له پیغه‌مبه‌رم بیستوو ده‌یفه‌رموو (دروودی خودای له‌سه‌ربئ): دادپرس له‌کاتی توو‌په‌ییدا مه‌حکه‌مه‌ی که‌س نه‌کا (ش/د/ت/ن).

٦٨ ٢- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: بَعَثَنِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِلَى الْيَمَنِ قَاضِيًا فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ تُرْسِلُنِي وَأَنَا حَدِيثُ السِّنِّ وَلَا عِلْمَ لِي بِالْقَضَاءِ فَقَالَ: إِنَّ اللَّهَ سَيَهْدِي قَلْبَكَ وَيُثَبِّتُ لِسَانَكَ فَإِذَا جَلَسَ بَيْنَ يَدَيْكَ الْخَصْمَانِ فَلَا تَقْضِيَنَّ حَتَّى تَسْمَعَ مِنَ الْآخِرِ كَمَا سَمِعْتَ مِنَ الْأَوَّلِ فَإِنَّهُ أُخْرَى أَنْ يَتَبَيَّنَ لَكَ الْقَضَاءُ. قَالَ لِمَا زِلْتُ قَاضِيًا أَوْ مَا شَكَّكَتُ فِي قَضَاءٍ بَعْدُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ بِسَنَدٍ حَسَنٍ^(٢).

عه‌لی (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربئ) ناردمی بۆ یه‌مه‌ن و کردمی به‌ قازیان، منیش عه‌رزیم کرد: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! تۆ من ده‌نی‌ری، تۆ خۆت ده‌زانی که‌من لاویکی به‌ ته‌مه‌ن منالم و شاره‌زاییم له‌ دادوهریی دا نیه، فه‌رمووی: خودا دلت شاره‌زا ده‌کا و زمانت راده‌یه‌نی^(١) کاتی که‌ هاوداواکان له‌ به‌رده‌متا داده‌نیشن حوکم مه‌ده‌و خودسه‌ر به‌ریار مه‌ده‌ تا له‌ دوه‌میش وه‌کی یه‌که‌م گوئ ده‌گری و له‌ قسه‌ی هه‌ردولا وه‌کی یه‌ک حا‌لی ده‌بئ، چونکه ئاوا باشت‌راستی و دروستی رووداوه‌که‌ت بۆ روون ده‌بیته‌وه.

^(٢) ذكر السند في نهاية الحديث نصاً.

^(١) شیخی سه‌عدی ده‌فه‌رموی:

بزرگی به‌عل است و نه‌ به‌ سال

ده‌وله‌مه‌ندی به‌دل است و نه‌ به‌مال

واته: که‌وه‌یه‌ی به‌ژی‌یه‌ به‌سال نیه

ده‌وله‌مه‌ندی به‌ دل به‌مال نیه

عه‌لی (خودای فی رازی بن) ده‌یگوت: ئیتیر له‌وساوه‌ بووم به‌ دادوهر (به‌ قازی) تا ئیستا، یا گوتی: ئیتیر له‌وساوه‌ له‌ دادوهریدا گومانم بۆ په‌یدا نه‌بووه‌ (د/ت-س/ح).

۲۴۶۹- قَالَ الشَّارِحُ (طَيَّبَ اللَّهُ ثَرَاهُ): قَالَ عَلِيٌّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): إِذَا أَتَاكَ أَحَدُ الْخَصْمَيْنِ وَقَدْ فُقِئَتْ عَيْنُهُ فَلَا تَحْكُمْ لَهُ لَعَلَّ الْآخَرَ قَدْ فُقِئَتْ عَيْنَاهُ. (رَضِيَ اللَّهُ عَنْ آلِ بَيْتِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ).^(۳)

شاریح (که‌ هەر موئه‌ لیلیف خو‌یه‌تی) پڕ گ‌لگ‌و‌که‌ی له‌ بۆن و به‌رامه‌ی به‌هه‌شتی به‌رین بی ده‌لی: ئیمامی عه‌لی خودای فی خو‌ش بی ده‌لی: ئه‌گه‌ر گریمان یه‌کێ له‌ دوو‌هاوداوا که‌ هاته‌ لات، چاویکی ته‌قی بوو خودسه‌ر له‌ خو‌ته‌وه‌ به‌بی لی‌کو‌لینه‌وه‌ و په‌یجوری حوکمی بۆ مه‌ده‌و هه‌قی مه‌ده‌ری، کێ ده‌لی که‌ ئه‌وی تریان هه‌ر دوو‌چاوی ده‌رنه‌پۆقیوه‌! ره‌زای خودا له‌سه‌ر ئیمام و له‌سه‌ر گشت خانه‌واده‌ی چه‌زهرت بی، (دروودی خودای له‌سه‌ری).

۱۱۴) به‌لگه‌و نیشانه‌ له‌سه‌ر داواکاره‌ داوا‌لی‌کراویش (ئه‌گه‌ر نه‌چووه‌ ژیری) نه‌وا سویندی له‌سه‌ره‌: (البينة على المدعي واليمين على من أنكر)

۲۴۷۰- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَوْ يُعْطَى النَّاسُ بِدَعْوَاهُمْ لَادَّعَى نَاسٌ دِمَاءَ رِجَالٍ وَأَمْوَالَهُمْ وَلَكِنَّ الْيَمِينَ عَلَى الْمُدَّعَى عَلَيْهِ.^(۱)

ئیبینو عه‌بباس (خودایان فی رازی بن) گوتی: چه‌زهرت (دروودی خودای له‌سه‌ری) فهرمووی: ئه‌م خه‌لکه‌ ئه‌گه‌ر به‌ قسه‌ی رووت و به‌ داوای بی به‌لگه‌ داوای هه‌رچی بکه‌ن و بیان دریتێ ئه‌وا گه‌ ئی که‌س به‌ نا‌ره‌وا داوای سه‌رومالی زۆر که‌سی تر ده‌که‌ن وه‌ وای فی دی ده‌بی به‌ تیکه‌ولیکه‌ و بگه‌ره‌و به‌رده‌و که‌س له‌

(۲) من کلام الإمام علی (رضی الله عنه).

(۱) بخاری. تفسیر: ۴۵۵۲، ۲۵۱۴، ۳۶۶۸. مسلم. اقضية: ۴۴۴۵. أبو داود. اقضية: ۳۶۱۹. ترمذی. احکام:

۱۳۴۲. نسائی. آداب القضاء: ۵۴۴۰.

سه‌رو مائی خوئی دَلنیا نابئی به‌لام بۆ ئه‌وه‌ی که نه‌بئی به‌پاشا گه‌ردانی، به‌لگه‌ له‌سه‌ر داواکاره‌، ته‌نیا بۆ لا‌بردنی گومان سویند له‌سه‌ر داوا‌لیک‌راوه‌! (م/د/ن).

٢٤٧١- وَجَاءَ رَجُلٌ مِنْ حَضْرَمَوْتَ وَرَجُلٌ مِنْ كِنْدَةَ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ الْحَضْرَمِيُّ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ هَذَا قَدْ غَلَبَنِي عَلَى أَرْضٍ كَانَتْ لِأَبِي. فَقَالَ الْكِنْدِيُّ هِيَ أَرْضِي فِي يَدِي أَزْرَعُهَا لَيْسَ لَهُ فِيهَا حَقٌّ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لِلْحَضْرَمِيِّ: أَلَكْ بَيْنَهُ؟ قَالَ: لَا. قَالَ: (فَلَكْ يَمِينُهُ)، قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ الرَّجُلَ فَاجِرٌ لَا يَبَالِي بِمَا حَلَفَ لَيْسَ يَتَوَرَّعُ مِنْ شَيْءٍ. فَقَالَ: لَيْسَ لَكَ مِنْهُ إِلَّا ذَلِكَ، فَأُطْلَقَ الرَّجُلُ لِيَحْلِفَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): لَيْتَنِي حَلَفَ عَلَى مَا لَكَ لِيَأْكُلَهُ ظُلْمًا لِيَلْقَيْنَ اللَّهَ وَهُوَ عَنْهُ مُغْرَضٌ. رواهما الخمسة إلا البخاري^(٢).

پیاویکی هه‌زهرمه‌وتی و پیاویکی کینده‌یی هاتنه‌ لای پیغه‌مبه‌ری (دروودی خودای له‌سه‌ربن) کابرای هه‌زهرمه‌وتی گوتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! زه‌وییه‌کی باوکم هه‌بوو ئه‌مه‌ لئی داگیرکردووم و زه‌وتی کردووه‌ بۆ خوئی، کابرای کینده‌بیش گوتی: زه‌وی زه‌ویی خۆمه‌ و وا به‌ده‌ستی خۆمه‌وه‌ و خۆم دایده‌چینم و مافی ئه‌وی پێوه‌ نیه‌. پیغه‌مبه‌ریش (دروودی خودای له‌سه‌ربن) به‌ هه‌زهرمه‌وتیه‌که‌ی فه‌رموو: به‌لگه‌ و نیشانه‌ت هه‌یه‌؟ گوتی: نه‌ه‌، فه‌رمووی: ده‌بۆت هه‌یه‌ که سویندی بده‌ی. گوتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ئه‌مه‌ پیاویکه‌ به‌دکاره‌، ده‌ربه‌ستی سویند خواردن نایه‌ت له‌ هه‌یج کۆناکاته‌وه‌! فه‌رمووی: ده‌هر مافی ئه‌وه‌نده‌ت هه‌یه‌ له‌سه‌ری که سویندی بده‌یت.

جا کابراکه‌ هه‌لسا که سویند بخوا، هه‌زهرت (دروودی خودای له‌سه‌ربن) فه‌رمووی: ئه‌گه‌ر سویند بخوات له‌ سه‌رمالێ تو‌ تا به‌ نا‌ره‌وا بیخوات له‌ روژی قیامه‌تا که ده‌گا به‌ خودا خودا لووته‌ لا ده‌بئی لئی و رووی نازی ناداتی (م/د/ن).

(٢) مسلم. ایمان: ٢٥٦. أبو داؤد. ایمان: ٢٢٤٥، ٣٦٢٣. نسائی. احکام: ١٣١٤ بسند صحیح.

۲۴۷۲- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْبَيِّنَةُ عَلَى الْمُدَّعِي وَالْيَمِينُ عَلَى الْمُدَّعَى عَلَيْهِ، رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ (۳).

عبداللّای کورپی عه‌مر (خودایان فی رازی بن) گوتی: حه‌زرت (درویدی خودای له‌سربن) فهرمووی: به‌لگه له‌سه‌ر داواکاره‌و سویندیش له‌سه‌ر داوالیکراوه واته: شایه‌ت و نیشانه له‌سه‌ر موودده‌عییه‌و موودده‌عاعه‌له‌یهیش نه‌گهر نه‌چووه ژیری سویندی له‌سه‌ره (ت-سند ضعیف).

(۱۱۵) چۆنیتی سویند خواردن: (لفظ اليمين)

۲۴۷۳- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ لِرَجُلٍ خَلْفَهُ: اخْلِفْ بِاللَّهِ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ مَا لَهُ عِنْدَكَ شَيْءٌ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ.

ئیببنو عه‌بباس (خودایان فی رازی بن) گوتی: جارئ پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سربن) پیاویکی سویند ده‌دا پیی فهرموو: سویند بخۆ به‌و خودایه که له‌و زیاتر خودای تر نیه: که هیچی نه‌و له‌لای تو نیه (د/ن-سند صالح).

(۱۱۶) باسی شایه‌ت: (بیان الشهود)

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {وَاسْتَشْهِدُوا شَهِيدَيْنِ مِنْ رَجَالِكُمْ فَإِنْ لَمْ يَكُونَا رَجُلَيْنِ فَرَجُلٌ وَامْرَأَتَانِ مِمَّنْ تَرْضَوْنَ مِنَ الشُّهَدَاءِ أَنْ تَضِلَّ إِحْدَاهُمَا فَتُذَكَّرَ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى وَلَا يَأْبَ الشُّهَدَاءُ إِذَا مَا دُعُوا} (۲۸۲/۲).

واته: خودای گه‌وره ده‌فهرموئ: وه دوو شایه‌تیش له‌ پیاوانی خۆتان رابگرن به‌ شایه‌ت نه‌گهر دوو پیاو نه‌بوون با پیاویک و دوو ژن بن، به‌ مه‌رجئ موسولمان بن و له‌ وانه‌بن که ئیوه له‌ کردار و ره‌فتاریان رازی بن، بۆیه دوو ژن له‌باتی پیاوی ره‌چاواکراوه نه‌بادا ژنیکیان رووداوه‌که‌ی له‌ بیرچیته‌وه، له‌و کاته‌دا ژنه‌که‌ی تر رووداوه‌که‌ی ده‌خاته‌وه بیرئ، وه نابئ و دروست نیه که شایه‌ته‌کان کاتئ بانگ ده‌کریئ بۆ شایه‌تیدان شایه‌تییه‌که نه‌ده‌ن و لامنجی بکه‌ن.

(۲) رواه أبو داود بسند صالح (شرحه).

۲۴۷۴- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَضَى بِمِمينٍ وَشَاهِدٍ^(۱).

ثیبینو عه‌یباس (خودای فی رازی بن) گوتی: پیغهمبر (درویدی خودای له‌سهرین) به سویندی داواکارو به شایه‌تی بریاری بو داواکاردا (م/د/ت/ن).

۲۴۷۵- عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ الْجُهَنِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَلَا أَخْبِرُكُمْ بِخَيْرِ الشُّهَدَاءِ؟ الَّذِي يَأْتِي بِشَهَادَتِهِ قَبْلَ أَنْ يُسْأَلَها. رواهما الخمسة إلا البخاري^(۲).

زهیدی کوپی خالیدی ئەلجوه‌نی (خودایان فی رازی بن) گوتی: پیغهمبر (درویدی خودای له‌سهرین) فهرمووی: ده‌سا با پی‌تان بلیم که شایه‌تی باش کامه‌یه؟! ئەو شایه‌ته‌یه که له خو‌یه‌وه به‌بی پی‌گوتن و روو لی‌نان ئەو شایه‌تی‌یی خو‌ی بدا (م/د/ت/ن).

۲۴۷۶- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَدُّ شَهَادَةِ الْخَائِنِ وَالْخَائِنَةِ وَذِي الْغِمْرِ عَلَى أَخِيهِ وَرَدُّ شَهَادَةِ الْقَانِعِ لِأَهْلِ الْبَيْتِ وَأَجَازَهَا لِغَيْرِهِمْ. وَفِي رِوَايَةٍ: لَا تَجُوزُ شَهَادَةُ خَائِنٍ وَلَا خَائِنَةٍ وَلَا زَانٍ وَلَا زَانِيَةٍ وَلَا ذِي غِمْرٍ عَلَى أَخِيهِ. رواهما أبو داود والترمذي^(۳).

عه‌مری کوپی شو‌عه‌یب له باوکیه‌وه له باپیری‌وه (خودای فی رازی بن) گوتی: پیغهمبر (درویدی خودای له‌سهرین) شایه‌تی‌یی ئەمانه‌ی قوبوول نه‌ده‌کرد: شایه‌تی‌یی پیاو و‌نی ناپاک، شایه‌تی‌یی که‌سی کونه‌قینی له دلایی و شایه‌تی‌یی بدا له برای ئایینی خو‌ی هه‌روه‌ها شایه‌تی‌یی ده‌ستوپییوه‌ند بو‌ خوا‌هن مال، به‌لام ده‌ستوپییوه‌ند ئە‌گه‌ر شایه‌تی‌یی بو‌ که‌سی‌کی تر بدا‌یه قوبوولی ده‌کرد. له

(۱) مسلم. اقضية: ۴۴۷. أبو داود. اقضية: ۳۶۰۸، ۳۶۰۹.

(۲) مسلم. اقضية: ۴۴۶۹. ترمذی: شهادات: ۲۲۹۵، ۲۲۹۶، ۲۲۹۷. أبو داود. اقضية: ۳۵۹۶.

(۳) أبو داود بسند صالح (شرحه).

گَیْرانِه‌وَهیه‌کا: فهرمووی: شایه‌تیی پیاوو ژنی ناپاک و پیاوو ژنی شه‌روالیپیس دروست نیه (د-سند صالح-ت).

وزاد الزمذی: (علی ماهو فی الشرح): وَلَا مَجْلُودٌ فِي حَدٍّ، وَلَا مَجْرَبٌ فِي شَهَادَةٍ (ای مُتَعَوِّدٌ لها) وَلَا ظَّيْنٌ فِي وَلَائٍ وَلَا قَرَابَةٍ.

تیرمیذی (خودای نِ رازی بن) ئەمە‌ی پتره: هه‌روه‌ها شایه‌تی ئەو که‌سه‌یشی قوبوول نه‌ده‌کرد که داری هه‌ددی نِ درایی، یاخود هی که‌سێ که شایه‌تیی کردبێ به‌پیشه، یاخود هی که‌سێ که له‌به‌ر ئا‌غایه‌تی و خزمه‌تکاری و خزمایه‌تی جی‌گه‌ی گومان بێ.

۲۴۷۷- ولأبي داود: لَا تَجُوزُ شَهَادَةُ بَدَوِيٍّ عَلَى صَاحِبِ قَرَبَةٍ. نَسْأَلُ اللَّهَ التَّوْفِيقَ لِمَا يَجِبُ وَيَرْضَى آمِينَ. وَاللَّهُ أَعْلَى وَأَعْلَمُ^(۴).

ده‌فه‌رمووی: شایه‌تیی ده‌شته‌کی و کوچه‌ری له‌سه‌ر شاری و دیهاتی دروست نیه (د).

۱۱۷) هه‌ره‌شه‌کردن له‌ شایه‌تی درۆ: (التحذير من شهادة الزور)

۲۴۷۸- عَنْ خُرَيْمِ بْنِ فَاتِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) صَلَاةَ الصُّبْحِ فَلَمَّا انْصَرَفَ قَامَ قَائِمًا فَقَالَ: عُذِلْتُ شَهَادَةُ الزُّورِ بِالْإِشْرَافِ بِاللَّهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ قَرَأَ {فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ حُنَفَاءَ لِلَّهِ غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِ}. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالزَّمْذِي^(۱).

خوره‌یمی کوپی فاتیک (خودای نِ رازی بن) گو‌تی: جاری پیغه‌مبه‌ر (درووی خودای له‌سه‌رین) له‌پاش نو‌یژی به‌یانی هه‌ل‌سایه‌وه‌و له‌سه‌ر پی راوه‌ستاو سێ جار فهرمووی: شایه‌تیی درۆ هاوتای هاوبه‌ش په‌یدا‌کردن بو‌ خودا ده‌کا ئینجا ئەم ئایه‌ته‌ی خو‌ینده‌وه:

^(۴) سکت عن درجته الشارح.

^(۱) بسند صحيح (شرحه).

{فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ حَقَّاءَ لِلَّهِ غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِ- ۳۰/۲۲-۳۱}.

واته: دهی خوتان بپاریزن له بهنده‌ی شتی پیس وهك بت و شتی وا، وه خوتان بپاریزن له واتهی درۆ، له قسه‌ی نارخوا له شایه‌تی درۆ، به‌دلیکی پاك و بئ گهرده‌وه روو بكه‌نه خوداو لابدهن له كرده‌وه‌ی خراب، وه هاوبه‌ش بو خودا بپار مدهن (د/ت-س/ص).

۲۴۷۹- عَنْ أَبِي بَكْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِأَكْبَرِ الْكِبَائِرِ. قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: الْإِشْرَاكُ بِاللَّهِ، وَعَقُوقُ الْوَالِدَيْنِ، وَشَهَادَةُ الزُّورِ أَوْ قَوْلُ الزُّورِ. قَالَ: فَمَا زَالَ يَقُولُهَا حَتَّى قُلْنَا لَيْتَهُ سَكَتَ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالتِّرْمِذِيُّ (۲).

ئهبو به‌كهه (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: ئه‌دی با پی‌تان بلیم كه كه‌وره‌ترین گونا‌هی كه‌وره چیه؟ گوتیان: بفه‌رموو، ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! فه‌رمووی: هاوبه‌ش بپاردا‌ن بو خوداو دل‌ه‌نجان‌دن‌ی باوك و دایك كه‌زه‌ت له‌م كاته‌دا شانی دادا‌بوو جا راست دانیشه‌ت و فه‌رمووی: وه شایه‌تی درۆیان فه‌رمووی: وه واتهی درۆ گوتی: ئینجا ئه‌وه‌نده ئه‌م وشه‌یه‌ی دووباره كرده‌وه هه‌تا گوتمان: خوزگا ئیتر بئ ده‌نگ ده‌بوو (ش/ت).

۲۴۸۰- وَسُئِلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَيُّ النَّاسِ خَيْرٌ؟ قَالَ: قَرْنِي، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، ثُمَّ يَجِيءُ قَوْمٌ تَسْبِقُ شَهَادَةُ أَحَدِهِمْ يَمِينَهُ وَيَمِينُهُ شَهَادَتُهُ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ. وَلَفْظُهُ: خَيْرُ النَّاسِ قَرْنِي ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ثَلَاثًا ثُمَّ يَجِيءُ قَوْمٌ مِنْ بَعْدِهِمْ يَتَسَمَّنُونَ وَيُحِبُّونَ السَّمْنَ يُعْطُونَ الشَّهَادَةَ قَبْلَ أَنْ يُسْأَلُوا (۳).

(۲) بخاری. شهادات: ۲۶۵۴، ۵۹۷۶، ۶۲۷۳، ۶۲۷۴، ۶۹۱۹. مسلم. ایمان: ۲۵۵. ترمذی. بروصلة: ۱۹۰۱، ۲۲۹۹.

(۳) بخاری. شهادات: ۲۶۵۲، ۳۶۵۰، ۶۴۲۸، ۶۶۵۹، ۶۴۲۹، ۶۶۵۸. مسلم. فضائل الصحابة: ۶۴۱۶، ۶۴۱۷.

پرسیارکرا له پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) چ کهس باشه؟ فهرمووی:
(دروودی خودای له‌سهرین) چینی هاوچه‌رخى من، ئینجا چینی دواى ئه‌وان، ئینجا
چینی دواى ئه‌وانیش، ئینجا هۆزى په‌یدا ده‌بن له دوا ئه‌وان کۆناکه‌نه‌وه له
شایه‌تیی و سویند خواردن و تیکه‌ل و پیکه‌لیان ده‌که‌ن به سه‌ریه‌کا (ب/د/ت)
گفته‌ی (ت): باشت‌رین کهس چینی هاوچه‌رخى خو‌من، ئینجا چینی دواى
ئه‌وان، ئینجا چینی دواى ئه‌وانیش، ئینجا چینی دواى ئه‌م سى چینه، ئینجا
له دوا‌ئه‌مانه هۆزى په‌یدا ده‌بن، خو‌یان قه‌له‌و ده‌که‌ن و چه‌زیان له قه‌له‌وییه
هیشتا کهس داواى ئی نه‌کردوون له خو‌یا‌نه‌وه شایه‌تیی ده‌ده‌ن.

۲۴۸۱- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَنْ تَزُولَ
قَدَمُ شَاهِدِ الزُّورِ حَتَّى يُرْجَبَ اللَّهُ لَهُ النَّارَ. رَوَاهُ ابْنُ مَاجَه. نَسَأَلُ اللَّهَ التَّوْفِيقَ لِمَا يَحِبُّ
وَيَرْضَى آمِينَ. وَاللَّهُ أَعْلَى وَأَعْلَم.

ئیب‌نو عومه‌ر (خودایان ئی رازی بن) گو‌تی: پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین)
ده‌فهرمووی: پیی شایه‌تیی درۆ له جیگه‌ی خو‌ی نا بزوی که خودای گه‌وره
ئاگری دۆزه‌خی بو مسوگه‌ر ده‌کا {ئیب‌نو ماچه (خودای ئی رازی بن) سند صحیح}.

۱۱۸) به‌شی پینجه‌م: باسی تیکۆشین (اجتهاد):

الفصل الخامس في الاجتهاد

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {وَدَاوُدَ وَسُلَيْمَانَ إِذْ يَخْكُمَانِ فِي الْحَرْثِ إِذْ نَفَشَتْ فِيهِ غَنَمُ الْقَوْمِ
وَكُنَّا لِحُكْمِهِمْ شَاهِدِينَ، فَفَهَّمْنَاهَا سُلَيْمَانَ وَكُلًّا آتَيْنَا حُكْمًا وَعِلْمًا} (۷۹-۷۸/۲۱).

خودای گه‌وره له قورئانی پیرۆزدا ده‌فهرمووی: باسی داوود و سلیمانی
کوپی بکه، که حوکمیان ده‌کرد له مه‌سه‌له‌ی کشتی له‌و ده‌شته‌دا که ئاز‌ه‌لی
هۆزیکى تی به‌ره‌لا بووبوو ئی‌مه ئاگاداری حوکمی هه‌ردوو لایان بووین و
راستی حوکمه‌که‌مان نیشانی سلیماندا، وه به هه‌ردوو لایان حیکمه‌ت و
زانیا‌ریمان داوه.

۲۴۸۲- عَنْ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا حَكَمَ الْحَاكِمُ فَاجْتَهَدَ فَأَصَابَ فَلَهُ أَجْرَانِ وَإِذَا حَكَمَ فَاجْتَهَدَ فَأَخْطَأَ فَلَهُ أَجْرٌ رَوَاهُ الْخُمَيْسَةُ^(۱).

عه‌مری کو‌ری عاص (خودای لی رازی بن) گو‌تی: حه‌ز‌ه‌ت (د‌رو‌دی خودای له‌سه‌ری‌ن) فه‌رمو‌وی: داد‌پ‌رس (حاکم) نه‌گ‌ه‌ر تی‌کو‌شی و باش ورد‌بی‌ته‌وه بو‌گه‌یش‌تن به‌ه‌ق له مه‌سه‌له‌که‌داو ئین‌جا ب‌ریاره‌که ده‌ر‌کا نه‌وه له‌م حاله‌دا نه‌گ‌ه‌ر ب‌ریاره‌که‌ی راست بوو نه‌وه دوو پاداشی بو‌ه‌یه، به‌لام نه‌گ‌ه‌ر ب‌ریاره‌که‌ی هه‌له‌بوو نه‌وه یه‌ک پاداشی بو‌ه‌یه (ش/د/ت/ن- خودایان لی رازی بن).

۲۴۸۳- لَمَّا بَعَثَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مُعَاذًا إِلَى الْيَمَنِ فَقَالَ لَهُ: كَيْفَ تَقْضِي؟ فَقَالَ: أَقْضِي بِكِتَابِ اللَّهِ. قَالَ: فَإِنْ لَمْ يَكُنْ فِي كِتَابِ اللَّهِ. قَالَ: فَبِسُنَّةِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: فَإِنْ لَمْ يَكُنْ فِي سُنَّةِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَجْتَهِدُ رَأْيِي. قَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي وَفَّقَ رَسُولَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ^(۲).

پی‌غه‌م‌به‌ر (د‌رو‌دی خودای له‌سه‌ری‌ن) که مو‌عادی نارد بو‌یه‌مه‌ن و کردی به‌ دادوه‌ریان پی‌ی فه‌رمو‌و: چۆن حوکم ده‌که‌ی؟ گو‌تی: به‌پی‌ی نه‌وه‌ی که له‌ نامه‌ی خودادا ه‌یه حوکم ده‌که‌م. فه‌رمو‌وی: نه‌ی نه‌گ‌ه‌ر نه‌و باسه سه‌ربه‌خۆ له‌ نامه‌ی خودادا نه‌بوو؟ گو‌تی: نه‌گ‌ه‌ر له‌ودا نه‌بوو به‌پی‌ی سوننه‌تی پی‌غه‌م‌به‌ری خودا حوکم ده‌که‌م، فه‌رمو‌وی: نه‌ی نه‌گ‌ه‌ر نه‌و باسه له‌ سوننه‌تی پی‌غه‌م‌به‌ریش‌دا نه‌بوو نه‌وجا چۆن حوکم ده‌که‌ی؟ گو‌تی: له‌م حاله‌دا تا ده‌توانم به‌رای خۆم تی ده‌کۆشم بو‌دۆزینه‌وه‌ی ب‌ریاری راست له‌ رووداو‌ه‌که‌دا. جا حه‌ز‌ه‌ت (د‌رو‌دی خودای له‌سه‌ری‌ن) فه‌رمو‌وی: سو‌پاس بو‌ خودا که ئاوا ری‌گه‌ی راست نیشانی فرستاده‌ی پی‌غه‌م‌به‌ری خۆی ده‌دا (ت/د- سند صالح).

(۱) بخاری. اعتصام: ۷۲۵۲. مسلم. اقضية: ۴۴۶۲. أبو داود. اقضية: ۳۵۷۴.

(۲) بسند صالح (شرحه).

۲۴۸۴- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهَا) أَتَى رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَجُلَانِ يَخْتَصِمَانِ فِي مَوَارِيثَ لَهُمَا لَمْ تَكُنْ لَهُمَا بَيِّنَةٌ إِلَّا دَعَوَاهُمَا فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): مَنْ قَضَيْتَ لَهُ مِنْ حَقِّ أَخِيهِ بَشْيَءٍ فَلَا يَأْخُذْهُ فَإِنَّمَا أَقْطَعُ لَهُ قِطْعَةً مِنَ النَّارِ، فَبَكَى الرَّجُلَانِ وَقَالَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا: حَقِّي لَكَ. فَقَالَ لَهُمَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): أَمَّا إِذَا فَعَلْتُمَا مَا فَعَلْتُمَا فَاقْتَسِمَا وَتَوَخَّيَا الْحَقَّ. ثُمَّ اسْتَهِمَا ثُمَّ تَحَالَّا. وَفِي رِوَايَةٍ: إِنَّمَا أَقْضِي بَيْنَكُمَا بِرَأْيِي فِيمَا لَمْ يَنْزَلْ عَلَيَّ فِيهِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۳).

ثوممو سه‌له‌مه (خودای ن رازی بن) گوتی: دوو پیاو هاتنه لای حه‌زرت (دروودی خودای له‌سهرین) هه‌ندی که‌له‌پووریان هه‌بوو، له‌سه‌ری بوو بوو به ناکوکییان، که‌سیشیان به‌لگه‌یان نه‌بوو، ته‌نیا داوای روت نه‌بی، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: هر که‌سی له‌سه‌ر قسه‌ی ناره‌وای خوئی من شتی بریار بدهم بوئی له‌ راستیدا هی ئه‌و نه‌بی، وه‌ی برابه‌کی ئایینی خوئی بی به‌وه‌نابی به‌هی ئه‌و، که‌واته‌ با وه‌ری نه‌گری، چونکه‌ شتی وا به‌و بریاردانه‌ی منه‌ که‌ له‌سه‌ر به‌لگه‌ی ناره‌وای خوئی بووه‌ نابی به‌هی خوئی به‌لکوو ئه‌وه‌ پارچه‌یی ئاگری روت‌ه‌و من بری ددهم بوئی! ئیتر هه‌ردوو پیاوکه‌ ده‌ستیانکرد به‌گریان و گوتیان به‌ یه‌کتیری: به‌شه‌که‌ی منیش بو تو. پیغه‌مبه‌ریش (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی پییان: که‌وای لی‌هات تا ده‌توانن به‌هه‌ق به‌شی بکه‌ن و له‌پاشا ده‌وی لی بکه‌ن و ئینجا، گه‌ردنی یه‌کتیش ئازاد بکه‌ن له‌ گیرانه‌وه‌یه‌کا: چونکه‌ بو شتی (ئه‌گه‌ر سرووشم بو نه‌یی) من به‌پای خوم بریار (حوکم) ددهم له‌ به‌ینتانا (د-سند صالح).

۲۴۸۵- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَجُلَيْنِ ادَّعَيَا بَعْضُ الْأُورِ دَابَّةً إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَيْسَتْ لِوَاحِدٍ مِنْهُمَا بَيِّنَةٌ فَجَعَلَهُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَيْنَهُمَا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِي.

(۳) بسند صالح (شرحه).

ئەبو موسا (خودای ئی رازی بئ) گوتی: لە خزمەتی پیغەمبەردا (دروودی خودای لەسەرب) دوو پیاو لەسەر وشتی (یاخود لەسەر و لاخی) داواچی بوون، کەسیشیان بەلگەیان نەبوو، پیغەمبەریش (دروودی خودای لەسەرب) کردی بەناو کۆییان (د/ن).

۲۴۸۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَرَضَ عَلَى قَوْمِ الْيَمِينِ فَأَسْرَعُوا، فَأَمَرَ أَنْ يُسَهَّمَ بَيْنَهُمْ فِي الْيَمِينِ أَيُّهُمْ يَخْلِفُ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

ئەبو هورەیره (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەرب) پیشنیاری کرد بۆ ھۆزی سویند بخۆن، ئەوانیش ھەموویان پەلاماریان دا کە سویند بخۆن، ئەویش فرمانی فرموو کە تیروپشک بکەن لەناوخوايانا، تاکێ ناوی ھەرچوو ئەو سویند بخوا (ب).

۲۴۸۷- وَعَنْهُ أَنَّ رَجُلَيْنِ اخْتَصَمَا إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي مَتَاعٍ لَيْسَ لِوَاحِدٍ مِنْهُمَا بَيِّنَةٌ فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اسْتَهِمَا عَلَى الْيَمِينِ مَا كَانَا أَحَبَّ ذَلِكَ أَوْ كَرِهًا. وَفِي رِوَايَةٍ: إِذَا كَرِهَ الْإِثْنَانِ الْيَمِينِ أَوْ اسْتَحَبَّاهَا فَلْيَسْتَهُمَا عَلَيْهَا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ وَاحِدٌ.

دیسان ئەو گوتی: دوو پیاو لەسەر کالایی ھەریان بوو، بۆ ھەحکەمە ھاتنە لای پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەرب) وە کەسیان بەلگەیان بە دەستەوہ نەبوو لەسەر دروستی داواکەیان پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەرب) فرمووی: کە ھەردوو لا ھەزیان لە سویندە، یا ھەزیان لە سویند نیە با دەو لە سویند بکەن. لە گیرانەوہیەکا: ئەگەر ھەردوو لا ھەزیان لە سویند نەبوو، یا ھەردوو لا ھەزیان لە سویند بوو، با دەوی ئی بکەن (د-سند صالح-ن/ئەحمەد).

۲۴۸۸- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: بَيْنَمَا امْرَأَتَانِ مَعَهُمَا ابْنَاهُمَا، جَاءَ الذُّبُّ فَذَهَبَ بَابِنِ إِحْدَاهُمَا، فَقَالَتْ لِمَا جِئْتُهَا إِذَا مَا ذَهَبَ بِابْنِكَ أَنْتِ. وَقَالَتِ الْآخَرَى: إِذَا مَا ذَهَبَ بِابْنِكَ. فَتَحَاكَمَتَا إِلَى دَاوُدَ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، فَقَضَى بِهِ لِلْكُبْرَى، فَخَرَجَتَا عَلَى سُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ (عَلَيْهِمَا السَّلَامُ) فَأَخْبَرَاهُ. فَقَالَ: اثْنُونِي بِالسَّكِينِ أَشَقُّهُ بَيْنَهُمَا. فَقَالَتِ

الصُّغْرَى: لَا تَفْعَلْ يَرْحَمُكَ اللَّهُ، هُوَ ابْنُهَا. فَقَضَى بِهِ لِلصُّغْرَى. قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: وَاللَّهِ مَا سَمِعْتُ بِالسَّكِينِ قَطُّ إِلَّا يَوْمَئِذٍ، وَمَا كُنَّا نَقُولُ إِلَّا الْمُدِيَّةُ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالنَّسَائِيُّ. نَسَأَلُ اللَّهَ السَّتَرَ وَالتَّوْفِيقَ لِمَا يَجِبُ وَيَرْضَى آمِينَ. وَاللَّهُ أَعْلَى وَأَعْلَمُ^(۷).

دیسان نهو گوتی: پیغه مبه‌ر (درودی خودای له‌سربین) فه‌رمووی: جاری دووژن دوو کوپی خوین پی دهبی، گورگنی له‌ولاه دی کوپی ژنیکیان دهب، ژنه‌که به ه‌اوپرک‌ه‌ی ده‌لی: گورگه‌که کوپرک‌ه‌ی تو‌ی بردووه، نه‌ویش ده‌لی: نه‌ه: کوپرک‌ه‌ی تو‌ی بردووه، جا بو مه‌حکه‌مه ده‌چنه لای داوود (درودی خودای له‌سربین) داوودیش بریار ده‌دا: که نه‌و کوپر‌ه‌ی ماه بو ژنه گه‌ره‌که بی، جا که دینه‌ده‌روه ده‌گن به سوله‌یمانی کوپی داوود (درودی خودای له‌سربین) وه باسه‌که‌ی بو ده‌گیرنه‌وه، نه‌ویش ده‌فه‌رموی: ئاده‌ی چه‌قویه‌کم بو بینن ده‌یکه‌م به دوو له‌ته‌وه بو‌تان! جا ژنه بچکوله‌که ده‌لی: نا، ره‌حمه‌تی خودات لی‌بی وای ئی مه‌که، کوپی نه‌وه، نه‌ویش که‌روانی ژنه بچکوله‌که سکی به مناله‌که ده‌سووتی زانی که منالی خو‌یه‌تی جا له‌به‌رئه‌وه دایه‌وه به ژنه بچکوله‌که. نه‌بو ه‌وره‌یره (خودای ئی زانی بی) گوتی: به‌خودا نه‌و روژه نه‌بی ناوی چه‌قوم نه‌بیستبوو، ئیمه جاران ه‌ر ده‌مان گوت: سیکارد (ش/ن)^(۸).

(۷) بخاری. أحادیث الأنبياء: ۲۴۸۲.

(۸) أن هذه القضية تصلح أن تكون نواة صالحة لما اصطلح عليه في يومنا هذا بمحاكم التمييز والنقض والاستئناف فيما إذا كان جميع شروط القضاء الاسلامي متوفرا في تلك المحاكم وكذلك تصلح أن تكون منارا يهتدى بنوره القضاة والحكام باستعمال الحيل اللطيفة والملاطفات والايهام وما شابه مما يخدم القضية للوصول الى معرفة باطنها فالتوصل الى اظهار الحق، وكل ذلك بعيدا عن جو العنف واستخدام وسائل القهر لاجبار المتهم على الاعتراف بما اقترفت بداه عن اضطرار وصغار، فالقضاء في الاسلام لا ثأري، بل لاثار في الاسلام كله، فالقضاء له غاية سامية ذات شقين اولهما عبادي يتعبد به العبد لله تعالى لارضائه وحب مرضاته، وثانيهما تربوي يتقصد به اجراء العدل وحمل الناس عليه واقناعهم بقبول الحق طائعين راضين ولو كان على أنفسهم. القضاء في الاسلام يرافقه الرفق والرافة وتفارقه الخشونة والشدّة اما التوغل في الحيل والتصلب

۱۱۹) دادپرس بۆی ههیه گومانبار (موتتهههم) چهپس بکا:

للاحکم حبس المتهم

۲۴۸۹- ⇒ (ب- ۲ ز- ۲۸۲ برقم/ ۳/ ۲۳۸۰)^(۱).

۲۴۹۰- ⇒ (ب- ۲ ز- ۱۶۴ ژماره- ۶)^(۲).

۱۲۰) بریاری دادپرس (قازی: دادوهر) ناردهوا ناکا به رهوا، واته به حوکمی

قازی ههرام چه لال نابئ: (حکم الاحکم لا یحلل الحرام ولا یحرم الحلال)

۲۴۹۱- ⇒ (ب- ۲ ز- ۳۰۳ برقم: ۳/ ۲۵۸۴ ل- ۳۱۳ ط/ ۱). قَالَ هُنَا:

عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ، وَإِنَّكُمْ تَخْتَصِمُونَ إِلَيَّ، وَلَعَلَّ بَعْضَكُمْ أَنْ يَكُونَ أَلْحَنَ بِحُجَّتِهِ مِنْ بَعْضٍ فَأَقْضِي لَهُ نَحْوَ مَا أَسْمَعُ، فَمَنْ قَضَيْتَ لَهُ بِحَقِّ أَخِيهِ شَيْئًا فَلَا يَأْخُذْهُ، فَإِنَّمَا أَقْطَعُ لَهُ قِطْعَةً مِنَ النَّارِ^(۱).

مع العصاة والخطاة خاصة مع الاطناء والمتهمين والتجسس عليهم وتحسس أخبارهم وأسرارهم اما هذا فليس من الله ورسول الله في شيء، اذ أحد الاسس التي تقوم عليها بنية الاسلام التبشير بالتيسير وتسهيل الأمور وإغماض العيون ودرأ الحدود بالشبهات، لا التعسير ولا التنفير ولا جلب التهم بالحيل والشبهات ولكن هيهات فعل ما نقول، فقد فلت الأمر وفرط من الحق كثير وعم البلوى حتى التبس الأمر على بعض اهل العلم فحضوا على التقطيع والتصليب والتنكيل بكل من تزل قدمه، فكانهم يحسبون الله تعالى مثل رجال الأمن والمخابرات يراقب العبد على مضض ويرصد له بالمرصاد وينصب له الكمائن حتى يوقعه في الشرك فليتذ بصب جام غضبه عليه، سبحانه اله تعالى، وتعالى وهو الرحمن الرحيم أرحم الراحمين عن هذا علوا كبيرا.

- المترجم -

مستشفى كركوك العسكري - ۱- رمضان ۱۴۰۸ هـ - ۱۹۸۸/۴/۸ م

(۱) تقدم برقم: ۲۳۴۲/۳ تسلسل/ ۹۷ مجلد/ ۲.

(۲) تقدم برقم: ۲۳۸۰/۳ تسلسل/ ۱۶۴ مجلد ثانی.

(۱) تقدم برقم: ۲۵۸۴/۳ تسلسل/ ۳۰۳ مجلد ۲.

ئوممو سه‌له‌مه (خودای لښ رازې بڼ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرېن) فه‌رمووی: منیش هر ئاده‌میزادم وهك ئیوه و غه‌ییزان نیم جا ئیوه كه دین بؤ لای من بؤ دادخوایی، بؤ مه‌حكه‌مه ره‌نگ بڼ هه‌ندیكتان له هه‌نیکی ترتان باشت له به‌لگه‌سازی بزانی و له هاوداواكه‌ی به‌دهم و پلتر بڼ، وه منیش پړوای پڼ ده‌كه‌م و به‌پڼی ئه‌وه‌ی كه له‌وی ده‌بیستم پړیاری بؤ ده‌دهم، جا هر كه‌سڼ له‌سهر به‌لگه‌ی نارېه‌وای خو‌ی من شتڼ پړیار بدهم بؤی وه له راستیدا هی ئه‌و نه‌بڼ به‌لكوو هی برایه‌کی ئایینی خو‌ی بڼ، ئه‌وه با ئه‌و شته وهرنه‌گری، چونكه به‌وه نابڼ به‌حه‌لالی، به‌لكوو ئه‌گه‌ر ئاوا به‌ساخته وهری گرت ئه‌وه لی‌ی روون بڼ كه شتی وا پارچه‌یی ئاگری رووته‌و من بؤی بړده‌دهم! (ش/د/ت/ن).

۲۴۹۲- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ حَالَتْ شَفَاعَتُهُ دُونَ حَدِّ مِنْ حُدُودِ اللَّهِ فَقَدْ ضَادَّ اللَّهَ وَمَنْ خَاصَمَ فِي بَاطِلٍ وَهُوَ يَعْلَمُهُ لَمْ يَزَلْ فِي سَخَطِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ حَتَّى يَنْزِعَ عَنْهُ وَمَنْ قَالَ فِي مُؤْمِنٍ مَا لَيْسَ فِيهِ أَسْكَنُهُ اللَّهُ رَذْغَةً الْخَبَالِ حَتَّى يَخْرُجَ مِمَّا قَالَ: وَمَنْ أَعَانَ عَلَى خُصُومَةٍ بَطُلُمْ فَقَدْ بَاءَ بِغَضَبِ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ بَسْنَدٍ صَالِحٍ. نَسَأَلُ اللَّهَ التَّوْفِيقَ لِمَا يَجِبُ وَيَرْضَى آمِينَ. وَاللَّهُ أَعْلَى وَأَعْلَمُ^(۲).

ئیبڼو عومه‌ر (ره‌زای خودای لیښ) گوتی: كه‌زهرت (درویدی خودای له‌سهرېن) فه‌رمووی: ئه‌و كه‌سه‌ی كه به‌تكای ئه‌و هه‌ددی له هه‌دده‌كانی خودا جیبه‌جڼ نه‌كړی ئه‌وه دوشمنایه‌تی له‌گه‌ل خودادا ده‌كا، وه ئه‌و كه‌سه‌ی كه به‌نارېه‌وا له‌سهر شتی ناهه‌ق گه‌ړو ته‌شقه‌له ده‌كاو سوور ده‌شزانی كه ئه‌وه نارېه‌وايه ئه‌وه نو‌قمی ره‌ق و غه‌زه‌بی خودایه تا وازی لی دینڼ، وه ئه‌وه‌ی كه قسه‌یه‌کی ناراست بؤ موسولمانڼ هه‌لده‌به‌ستڼ ئه‌وه خودا ده‌یخاته ناو چلپاوی زووخاوی دۆزه‌خیه‌كانه‌وه، تا له ئوبالی ئه‌و قسه‌ نارېه‌وايه‌ی خو‌یه دهرده‌چڼ، وه ئه‌وه‌ی كه به‌نارېه‌وا لایه‌نی ناهه‌قی و گه‌ړو ته‌شقه‌له بگری ئه‌وه

(۲) رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ بَسْنَدٍ صَالِحٍ.

شایانی رق و خه‌شمی خودا ده‌بی و ده‌گه‌پیتته‌وه به باری له رق و نار‌ه‌زایی خودای گه‌وره و مه‌زنه‌وه (د-س/صالح).

۱۲۱) دانانی ناو بژی‌که‌ر (حه‌که‌م) دروسته

➡ ب- ۲- ۲۳۹- نایه‌ته‌که‌ی سه‌ره‌تای ئه‌م باسه که نایه‌تی (۳۵) بوو له سووره‌تی (۴).

۲۴۹۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: اشْتَرَى رَجُلٌ مِنْ رَجُلٍ عَقَارًا فَوَجَدَ الْمَشْرُوعَ فِيهِ جُرَّةً فِيهَا ذَهَبٌ فَقَالَ لِلْبَائِعِ خُذْ ذَهَبَكَ مِنِّي إِنَّمَا اشْتَرَيْتُ مِنْكَ الْأَرْضَ وَلَمْ أَتَبَعْ مِنْكَ الذَّهَبَ. فَقَالَ الَّذِي شَرَى الْأَرْضَ إِنَّمَا بَعْتُكَ الْأَرْضَ وَمَا فِيهَا قَالَ: فَتَحَاكَمَا إِلَى رَجُلٍ فَقَالَ الَّذِي تَحَاكَمَا إِلَيْهِ: أَلَكُمَا وَلَدٌ؟ فَقَالَ أَحَدُهُمَا: لِي غُلَامٌ وَقَالَ الْآخَرُ: لِي جَارِيَةٌ. قَالَ أَلِكُوهَا الْغُلَامَ الْجَارِيَةَ وَأَنْفِقُوا عَلَى أَنْفُسِكُمَا مِنْهُ وَتَصَدَّقَا. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ.^(۱)

ئه‌بو هوره‌یره (خودای ئی رازی بن) گوتی: حه‌زه‌ت (درویدی خودای له‌سه‌ربن) فه‌رمووی: پیاوی خانوویه‌کی کپی له پیاویکی تر، کپی‌اره‌که کوپه‌له‌یی زی‌ری تیا دۆزییه‌وه، جا به فروشیاره‌که‌ی گوت: زی‌ره‌که هی تویه، لیم وهر‌بگه‌روه، چونکه من ته‌نیا زه‌وییه‌که‌م له‌تۆ کپی‌وه، خو زی‌ره‌که‌م ئی نه‌کپی‌وی، ئه‌ویش گوتی: من زه‌وییه‌که‌ی خوی و هه‌رچی تیا‌دایه‌ فروشتوو‌مه به‌تۆ زی‌ره‌که‌ی خۆته من وهری ناگه‌مه‌وه فه‌رمووی: جا بو دادخوایی و ناو‌بژی‌کردن چوونه لای پیاوی و کردیان به فه‌رمان‌ه‌وا (حه‌که‌م: ناو‌بژی‌که‌ر) پیاوه‌که گوتی: ئایا من‌التان هه‌یه؟ یه‌کی‌کیان گوتی: کوپی‌کم هه‌یه، ئه‌وی تریشیان گوتی: منیش کچی‌کم هه‌یه، ئه‌ویش گوتی: که‌واته کچه‌که له کوپه‌که ماره بکه‌ن و زی‌ره‌که‌یش بو خۆتان خه‌رج بکه‌ن بو مه‌سه‌ره‌فی شایی وه خیری‌شی ئی بکه‌ن ئیتر ئه‌وانیش وایان‌کرد (ش).

(۱) بخاری. أحادیث الأنبياء: ۳۴۷. مسلم. أقضية: ۴۴۷۲. تقدم برقم: ۲۴۵۱/۷. تسلسل/ ۱۸ مجلد/ ۳.

۱۲۲) دوا وتار باسی ریکه‌وتن (صولج) : (الخاتمة في الصلح)

بسم الله الرحمن الرحيم

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: لَا خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِّنْ لُّجْوَاهُمْ إِلَّا مَنْ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ أَوْ إِصْلَاحٍ بَيْنَ النَّاسِ وَمَن يَفْعَلْ ذَلِكَ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا- {۱۱۴/۴}.

خودای گه‌وره ده‌فه‌رموی: هیچ سوودی نییه له زور له چپه چپ واته بن گوشتی نه‌مانه‌دا، مه‌گه‌ر چپه‌ی نه‌و که‌سانه که فه‌رمان ده‌که‌ن به کردنی خیری یا به‌کردنی چاکه‌یی یا به ریک‌خستنی ناو به‌ینی خه‌ک، جا هه‌ر که‌سی چپه بکا بو نه‌م مه‌به‌ستانه وه له‌به‌ر داوا خوازی ره‌زای خودا نه‌وه پاداشیکی گه‌وره‌ی پی ده‌ده‌ین.

۲۴۹۴- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَبْغَضَ الرَّجَالِ إِلَى اللَّهِ الْأَلَدُ الْخَصِمُ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالنَّسَائِيُّ.

عائیشه (خودای ئی رازی بی) گوئی: چه‌زهرت (درویدی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: خودا له هه‌موو که‌سی زیاتر رقی له پیاوی شه‌پانی شه‌پروشتی رق نه‌ستووره (ش/ن).

۲۴۹۵- عَنْ سَهْلِ السَّاعِدِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ قِتَالُ بَيْنَ بَنِي عَمْرِو، قَبْلَ ذَلِكَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَصَلَّى الظُّهْرَ، ثُمَّ أَتَاهُمْ يُصْلِحُ بَيْنَهُمْ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالنَّسَائِيُّ^(۲).

سه‌هلی ساعیدی (خودای ئی رازی بی) گوئی: عه‌رزى پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) کرا که هوژی به‌نی عه‌مر له ناو‌خویانا شه‌پریان بووه، نه‌ویش نویژی نیوه‌پوی کردو چوو بو ناویان، تا میانه‌یان ریک بخاو ناو‌بژیان بکا (ب/ن).

(۲) بخاری. صالح: ۲۶۹۳، ۶۸۴، ۱۲۰۱، ۱۲۰۴، ۱۲۳۴، ۲۶۹۳، ۲۶۹۰، ۷۱۹۰. مسلم. صلاة: ۹۴۸.

۲۴۹۶- عَنْ أُمِّ كُلْثُومٍ بِنْتِ عُقْبَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَيْسَ الْكَاذِبُ مَنْ أَصْلَحَ بَيْنَ النَّاسِ فَقَالَ خَيْرًا أَوْ كَمَى خَيْرًا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالبخاري^(۳).

نومو کولثوومی کچی عوقبه (خودای ن رازی بن) گوتی: چه زرهت (درویدی خودای له‌سهرین) فهرمووی: بهو کهسه ناگوتری دروزن که میان‌هی خه‌لک ریک ده‌خاو قسه‌ی باش له نیوانیان دین و ده‌با، با نهو قسه‌یه‌ش که ده‌یکا نه‌صلی نه‌بی و خوی بو سوودی گشتی دروستی بکا! (د/ب).

۲۴۹۷- عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَلَا أَخْبِرُكُمْ بِأَفْضَلِ مِنْ دَرَجَةِ الصَّيَّامِ وَالصَّلَاةِ وَالصَّدَقَةِ؟ قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: إِصْلَاحُ ذَاتِ الْبَيْنِ فَإِنَّ فَسَادَ ذَاتِ الْبَيْنِ الْخَالِقَةُ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ (بِسْنَدٍ صَحِيحٍ) وَازْدَادَ: لَا أَقُولُ تَخْلُقُ الشَّعْرَ وَلَكِنْ تَخْلُقُ الدِّينَ. نَسَأَلَ اللَّهُ السِّرَّ وَالتَّوْفِيقَ آمِينَ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ^(۴).

نه‌بو دهر‌دء (خودای ن رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) فهرمووی: نه‌دی با پی‌تان بلیم که پایه‌ی چی کرده‌وه‌یی له پایه‌ی روژوو نویژو زه‌کات و خیرکردن گه‌وره‌تره؟ گوتیان: ئاده‌ی بفهرموو نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ره‌وانه‌کراوی خودا! فهرمووی: ریک خستنی میان‌هی مه‌ردوم و ناشتکردنه‌وه‌ی موسولمانان له‌وانه خیری زیاتره، تی‌کدانی نیوانی خه‌لکیش پاکوی دین ده‌کا و ئابین به‌رباد ده‌کا (د/ت-س/ص) گپ‌رانه‌وه‌ی تیرمی‌دی نه‌مه‌ی زیاتره نالیم موو پاکو ده‌کا یا ده‌تاشی، به‌لام دین پاکو نه‌داو له ره‌گو ریشه‌وه له‌بنی دینی.

(۳) بخاری. صالح: ۲۶۹۲. مسلم. بروصلة: ۶۵۷۶. أبو داود. ادب: ۴۹۲۱، ۴۹۲۰. ترمذی. بروصلة: ۱۹۲۸.

(۴) رواه الترمذی بسند صحیح (شرحه).

نامه‌ی سویندو نه‌زر

(دوو باسو و پاشه‌کیه‌که)

باسی یه‌که‌م: باسی سویند خواردن.

(۱۲۲) سویند ته‌نیا به ناوی له ناوه‌کانی خودای گه‌وره ده‌خوری و به‌س:

کتاب الایمان والنذور (وفیه بابان خاتمه): الباب الأول: فی الیمین

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {فَرَزَبُ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ لَحَقٌّ مِّثْلَ مَا أَنَّكُمْ تَنْطِقُونَ} - {۲۳/۵۱}.

یه‌زدانی پاک ده‌فهرموی: سویند به په‌روهردگاری ئاسمان و زه‌وی ئهم باسو و خواسه‌راسه و گومان نیه له بوونیا، وهك چۆن قسه‌یی كه خۆتان بیه‌كه‌ن گومان‌تان نیه له كردنیا ئه‌میش ئاوا.

وَقَالَ تَعَالَى: {فَلَا أَقْسِمُ بِرَبِّ الْمَشَارِقِ وَالْمَغَارِبِ إِنَّا لَقَادِرُونَ، عَلَى أَنْ يُبَدِّلَ خَيْرًا مِنْهُمْ وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ} - {۴۰/۷۰}.

خودای گه‌وره فهرموویه‌تی: سویند ده‌خۆم به په‌روهردگاری هه‌موو خۆره‌ه‌لات و هه‌موو روژئاوایی، ئی‌مه به‌سانایی ده‌توانین كه ئه‌وان له‌ناوبه‌هین و له‌باتی ئه‌وان گه‌لی‌کی باشی خاوه‌ن باوه‌ه‌رو دانا و زانا و به به‌زه‌یی په‌روهرده‌بكه‌ین، ئی‌مه ئه‌وه‌ی به‌مانه‌وی ده‌یکه‌ین و ئه‌و كه‌سه‌ی به‌مانه‌وی بی‌گۆرین ده‌توانین و نه‌كه‌س ده‌توانی له ده‌ستمان ده‌ربچئ و نه‌هیچ كاری له ده‌ستی ئی‌مه ده‌رده‌چئ كاتی و یستمان بیه‌كه‌ین.

۲۴۹۸ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كَانَتْ يَمِينُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَا وَمُقَلَّبِ الْقُلُوبِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا مُسْلِمًا^(۱).

ئیب‌نو عومه‌ر (خودایان ئی‌رازی بن) گو‌تی: پی‌غه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) كه سویندی ده‌خوارد ده‌یفه‌رموو: نا، به هه‌لسوورپه‌نهری دلان! (ب/د/ت/ن).

^(۱) بخاری. ایمان ونذور: ۶۶۲۸.

(۴) بخاری. ایمان: ۶۶۳۱.

(۱۲۴) که‌سی به شتیکی تر (جگه له خودا) سویند بخوات گونا‌هبار ده‌بی:

من حلف بغير الله فقد اثم

۲۵۰۲ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَدْرَكَ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) فِي رَكْبٍ وَهُوَ يَخْلِفُ بِأَبِيهِ، فَتَادَاهُمُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): أَلَا إِنَّ اللَّهَ يَنْهَاكُم أَنْ تَخْلِفُوا بِآبَائِكُمْ، فَمَنْ كَانَ خَالِفًا فَلْيَخْلِفْ بِاللَّهِ، أَوْ لِيَصْنُتْ. قَالَ عُمَرُ فَوَاللَّهِ مَا حَلَفْتُ بِهَا مِنْذُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَهَى عَنْهَا ذَاكِرًا وَلَا آثَرًا^(۱).

ئیبینو عومەر (خودایان ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سەربەن) گە‌یشت بە دەستەیی سوار، عومەریان تیا‌بوو، لە‌وکاتە‌دا عومەر سویندی بە باوکی دە‌خوارد، جا پیغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سەربەن) بانگی لی‌کردن و فەر‌مووی: هۆ‌شیاری‌ن: که خودای گە‌وره و مە‌زن قە‌دە‌غە‌ی کردوو له ئیوه که سویند بخۆن بە باوو با‌پیرتان، جا ئە‌و که‌سە‌ی که دە‌یه‌وی سویند بخوا با یا سویند بە خودا بخوا، یا بئ دە‌نگ بئ و سویند بە شتی تر نه‌خوات. عومەر (خودای ئی رازی بئ) گوتی: بە‌خودا لە‌و سا‌وه که ئە‌مە‌م له پیغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سەربەن) بیستوو که ئە‌مە‌ی قە‌دە‌غە‌ی کردوو ئیتر هیشتا نه‌خۆم سویندم پیا‌یان خوار‌دوو و نه له دە‌می که‌سی تری‌شه‌وه سویندی وام گیر‌اوه‌ته‌وه (ش/د/ن).

۲۵۰۳ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ حَلَفَ مِنْكُمْ فَقَالَ فِي حَلْفِهِ بِاللَّاتِ وَالْعُزَّى. فَلْيَقُلْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ. وَمَنْ قَالَ لِصَاحِبِهِ تَعَالَ أَقَامِرُكَ. فَلْيَتَصَدَّقْ^(۲).

ئە‌بو هورەیره (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سەربەن) فەر‌مووی: ئە‌گەر که‌سیکتان سویندی خواردو له سویندە‌که‌یدا له‌سەر عە‌ده‌تی سە‌رده‌می نه‌زانی گوتی: بە‌لات و بە‌عوز‌زا، با بلی: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، ئە‌و

(۱) بخاری. ایمان: ۶۶۴۷.

(۲) بخاری. تفسیر: ۴۸۶۰، ۶۱۰۷، ۶۳۰۱، ۶۶۵۰، ۴۸۵۹.

که‌سه‌شی به‌هاوړپیکه‌ی بلئی: وهره‌باقومار بکه‌ین با‌خیړئ بکا له‌که‌فاره‌تی
ئو قسه‌ پیسه‌دا (ش/د/ت/ن).

۲۵۰۴ - عَنْ ثَابِتِ بْنِ الضَّحَّاكِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ حَلَفَ بِغَيْرِ مِلَّةِ الْإِسْلَامِ فَهُوَ كَاذِبًا كَمَا قَالَ، وَمَنْ قَتَلَ نَفْسَهُ بِشَيْءٍ عُذِّبَ بِهِ فِي نَارِ جَهَنَّمَ، وَلَعَنُ الْمُؤْمِنُ كَقَتْلِهِ، وَمَنْ رَمَى مُؤْمِنًا بِكُفْرٍ فَهُوَ كَقَتْلِهِ. روى هذه الثلاثة الأصول الخمسة^(۳).

ثابیتی کوړی ضه‌حاک (خودای ن‌زازی بڼ) گوتی: پیڼغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سربڼ)
فه‌رمووی: هر که‌سئ سویند بخوا به‌میلله‌تی غه‌یری میلله‌تی نیسلام وک‌ئو
بلئی: نه‌گه‌ر ناپاک‌ی له‌گه‌لی خوږم بکه‌م جووله‌که‌بم، و له‌پاشا ناپاک‌ی ن‌بکا ئو
و‌ک‌ خوی ده‌لئ وایه به‌و قسه‌یه کافر ده‌بئ، و که‌سئ به‌شتئ خوی بکوړئ
له‌ناو ناگری د‌وز‌ه‌خیشا دیسانه‌وه به‌و شته‌یه سزا ده‌دریته‌وه، نه‌فرین کردنیش
له‌موسولمان به‌قه‌د کوشتنه‌که‌ی گونا‌ه‌و موسولمان چی له‌عنه‌تی ن‌بکه‌یت و
چی بیکوړئ چونیه‌که‌، و ئو که‌سه‌ی به‌موسولمانئ بلئی: ئه‌ی بئ ېروا، ئه‌ی
کافرا! ئو و‌ه‌ه‌ و‌ک‌ بیکوړئ وایه (ش/د/ت/ن).

۲۵۰۵ - وَسَمِعَ ابْنُ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) رَجُلًا يَخْلِفُ لَا وَالْكَفَّةِ فَقَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: مَنْ حَلَفَ بِغَيْرِ اللَّهِ فَقَدْ أَشْرَكَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَاحِدٌ^(۴).

ئیبڼو عومه‌ر (خودایان ن‌زازی بڼ) به‌رگوئی که‌وت پیاوئ سویندی ده‌خوارد
ده‌یگوت: نا، به‌کابه. ئیبڼو عومه‌ر گوتی: له‌ پیڼغه‌مبه‌رم بیست ده‌یفه‌رموو:
هر که‌سئ سویند بخوا به‌غه‌یری خودا ئو و‌ه‌ه‌ هاو‌ل و‌هاوبه‌شی بو‌ ېریارده‌دا
(د/ت/ئ‌حمه‌د - سند حسن).

^(۳) بخاری. ایمان: ۶۶۵۲، ۱۳۶۳، ۴۱۷۱، ۴۸۴۳، ۶۰۴۷، ۶۱۰۵، ۶۶۵۲. مسلم. ایمان: ۲۹۶ - ۳۰۰. أبو داود.

ایمان: ۳۲۵۷. ترمذی. ایمان: ۱۵۲۷. نسائی. ایمان: ۳۷۷۹.

^(۴) بسند حسن (شرحه).

۲۵۰۶- عَنْ بُرَيْدَةَ عَنْ أَبِيهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ حَلَفَ فَقَالَ إِنِّي بَرِيءٌ مِنَ الْإِسْلَامِ فَإِنْ كَانَ كَاذِبًا فَهُوَ كَمَا قَالَ وَإِنْ كَانَ صَادِقًا فَلَنْ يَرْجِعَ إِلَى الْإِسْلَامِ سَالِمًا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ^(۵).

بوره‌یده له باوکیه وه (خودایان فی رازی بن) له پیغه‌مبه‌روه (درویدی خودای له‌سربین) ده‌فرموی: هر که سنی سویند له‌سهر شتنی بخواو بلی به‌شم له نایینی ئیسلام پرابی ئه‌مه وایه و اش نه‌بی ئه‌وه وه‌ک خوی ده‌لی وایه، گریمان قسه‌که‌شی راست بی ئه‌م جوړه سوینده هر‌باش نیه، چونکه سویند‌خوړ له‌م حاله‌ته‌دا به سه‌لامه‌تی ناگه‌رپته‌وه. سهر ئیسلامه‌تی! (د-سند صالح-ن).

(۱۲۵) سویندی مال ویرانکهر: (الیمین الغموس)

۲۵۰۷- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْكَبَائِرُ الْإِشْرَاكُ بِاللَّهِ، وَعُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ، وَقَتْلُ النَّفْسِ، وَالْيَمِينُ الْغَمُوسُ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ^(۱).

عه‌بدوللای کوړی عه‌مر (خودایان فی رازی بن) گو‌تی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سربین) فرموی: گونا‌هه هه‌ره گه‌وره‌کان ئه‌مانه‌ن: هاوال دانان بو‌خودا، وه دلشکاندن و دل‌نه‌جان‌دنی باوک و دایک، وه کوشتنی ئاده‌میزاد به‌نا‌ره‌وا، وه سویندی ناهه‌قی مال‌ویرانکهر که سویند‌خوړ له‌ناو ئاگری سووردا نو‌قم ده‌کا! (بخاری. ره‌حه‌تی خودای لیبین).

۲۵۰۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ حَلَفَ عَلَى يَمِينٍ كَاذِبَةٍ لِيَقْتَطَعَ بِهَا مَالَ رَجُلٍ مُسْلِمٍ، أَوْ قَالَ أَخِيهِ لَقِيَ اللَّهَ وَهُوَ عَلَيْهِ غَضَبَانُ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَصْدِيقَهُ {إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَأَيْمَانِهِمْ ثَمَنًا قَلِيلًا أُولَٰئِكَ لَا خَلَاقَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ} إِلَى آخِرِ الْآيَةِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمْ)^(۲).

(۵) رواه أبو داود بسند صالح (شرحه).

(۱) تقدم برقم: ۲۴۴۲/۲. تسلسل / ۱۱۷ مجلد/۳.

(۲) بخاری. مسافاة: ۲۳۵۶، ۲۴۱۶، ۲۵۱۵، ۲۶۶۶، ۲۶۶۹، ۲۶۷۳، ۲۶۷۶، ۲۶۷۷، ۲۶۷۸، ۲۶۷۹، ۲۶۸۰، ۲۶۸۱، ۲۶۸۲، ۲۶۸۳، ۲۶۸۴، ۲۶۸۵، ۲۶۸۶، ۲۶۸۷، ۲۶۸۸، ۲۶۸۹، ۲۶۹۰، ۲۶۹۱، ۲۶۹۲، ۲۶۹۳، ۲۶۹۴، ۲۶۹۵، ۲۶۹۶، ۲۶۹۷، ۲۶۹۸، ۲۶۹۹، ۲۷۰۰، ۲۷۰۱، ۲۷۰۲، ۲۷۰۳، ۲۷۰۴، ۲۷۰۵، ۲۷۰۶، ۲۷۰۷، ۲۷۰۸، ۲۷۰۹، ۲۷۱۰، ۲۷۱۱، ۲۷۱۲، ۲۷۱۳، ۲۷۱۴، ۲۷۱۵، ۲۷۱۶، ۲۷۱۷، ۲۷۱۸، ۲۷۱۹، ۲۷۲۰، ۲۷۲۱، ۲۷۲۲، ۲۷۲۳، ۲۷۲۴، ۲۷۲۵، ۲۷۲۶، ۲۷۲۷، ۲۷۲۸، ۲۷۲۹، ۲۷۳۰، ۲۷۳۱، ۲۷۳۲، ۲۷۳۳، ۲۷۳۴، ۲۷۳۵، ۲۷۳۶، ۲۷۳۷، ۲۷۳۸، ۲۷۳۹، ۲۷۴۰، ۲۷۴۱، ۲۷۴۲، ۲۷۴۳، ۲۷۴۴، ۲۷۴۵، ۲۷۴۶، ۲۷۴۷، ۲۷۴۸، ۲۷۴۹، ۲۷۵۰، ۲۷۵۱، ۲۷۵۲، ۲۷۵۳، ۲۷۵۴، ۲۷۵۵، ۲۷۵۶، ۲۷۵۷، ۲۷۵۸، ۲۷۵۹، ۲۷۶۰، ۲۷۶۱، ۲۷۶۲، ۲۷۶۳، ۲۷۶۴، ۲۷۶۵، ۲۷۶۶، ۲۷۶۷، ۲۷۶۸، ۲۷۶۹، ۲۷۷۰، ۲۷۷۱، ۲۷۷۲، ۲۷۷۳، ۲۷۷۴، ۲۷۷۵، ۲۷۷۶، ۲۷۷۷، ۲۷۷۸، ۲۷۷۹، ۲۷۸۰، ۲۷۸۱، ۲۷۸۲، ۲۷۸۳، ۲۷۸۴، ۲۷۸۵، ۲۷۸۶، ۲۷۸۷، ۲۷۸۸، ۲۷۸۹، ۲۷۹۰، ۲۷۹۱، ۲۷۹۲، ۲۷۹۳، ۲۷۹۴، ۲۷۹۵، ۲۷۹۶، ۲۷۹۷، ۲۷۹۸، ۲۷۹۹، ۲۸۰۰، ۲۸۰۱، ۲۸۰۲، ۲۸۰۳، ۲۸۰۴، ۲۸۰۵، ۲۸۰۶، ۲۸۰۷، ۲۸۰۸، ۲۸۰۹، ۲۸۱۰، ۲۸۱۱، ۲۸۱۲، ۲۸۱۳، ۲۸۱۴، ۲۸۱۵، ۲۸۱۶، ۲۸۱۷، ۲۸۱۸، ۲۸۱۹، ۲۸۲۰، ۲۸۲۱، ۲۸۲۲، ۲۸۲۳، ۲۸۲۴، ۲۸۲۵، ۲۸۲۶، ۲۸۲۷، ۲۸۲۸، ۲۸۲۹، ۲۸۳۰، ۲۸۳۱، ۲۸۳۲، ۲۸۳۳، ۲۸۳۴، ۲۸۳۵، ۲۸۳۶، ۲۸۳۷، ۲۸۳۸، ۲۸۳۹، ۲۸۴۰، ۲۸۴۱، ۲۸۴۲، ۲۸۴۳، ۲۸۴۴، ۲۸۴۵، ۲۸۴۶، ۲۸۴۷، ۲۸۴۸، ۲۸۴۹، ۲۸۵۰، ۲۸۵۱، ۲۸۵۲، ۲۸۵۳، ۲۸۵۴، ۲۸۵۵، ۲۸۵۶، ۲۸۵۷، ۲۸۵۸، ۲۸۵۹، ۲۸۶۰، ۲۸۶۱، ۲۸۶۲، ۲۸۶۳، ۲۸۶۴، ۲۸۶۵، ۲۸۶۶، ۲۸۶۷، ۲۸۶۸، ۲۸۶۹، ۲۸۷۰، ۲۸۷۱، ۲۸۷۲، ۲۸۷۳، ۲۸۷۴، ۲۸۷۵، ۲۸۷۶، ۲۸۷۷، ۲۸۷۸، ۲۸۷۹، ۲۸۸۰، ۲۸۸۱، ۲۸۸۲، ۲۸۸۳، ۲۸۸۴، ۲۸۸۵، ۲۸۸۶، ۲۸۸۷، ۲۸۸۸، ۲۸۸۹، ۲۸۹۰، ۲۸۹۱، ۲۸۹۲، ۲۸۹۳، ۲۸۹۴، ۲۸۹۵، ۲۸۹۶، ۲۸۹۷، ۲۸۹۸، ۲۸۹۹، ۲۹۰۰، ۲۹۰۱، ۲۹۰۲، ۲۹۰۳، ۲۹۰۴، ۲۹۰۵، ۲۹۰۶، ۲۹۰۷، ۲۹۰۸، ۲۹۰۹، ۲۹۱۰، ۲۹۱۱، ۲۹۱۲، ۲۹۱۳، ۲۹۱۴، ۲۹۱۵، ۲۹۱۶، ۲۹۱۷، ۲۹۱۸، ۲۹۱۹، ۲۹۲۰، ۲۹۲۱، ۲۹۲۲، ۲۹۲۳، ۲۹۲۴، ۲۹۲۵، ۲۹۲۶، ۲۹۲۷، ۲۹۲۸، ۲۹۲۹، ۲۹۳۰، ۲۹۳۱، ۲۹۳۲، ۲۹۳۳، ۲۹۳۴، ۲۹۳۵، ۲۹۳۶، ۲۹۳۷، ۲۹۳۸، ۲۹۳۹، ۲۹۴۰، ۲۹۴۱، ۲۹۴۲، ۲۹۴۳، ۲۹۴۴، ۲۹۴۵، ۲۹۴۶، ۲۹۴۷، ۲۹۴۸، ۲۹۴۹، ۲۹۵۰، ۲۹۵۱، ۲۹۵۲، ۲۹۵۳، ۲۹۵۴، ۲۹۵۵، ۲۹۵۶، ۲۹۵۷، ۲۹۵۸، ۲۹۵۹، ۲۹۶۰، ۲۹۶۱، ۲۹۶۲، ۲۹۶۳، ۲۹۶۴، ۲۹۶۵، ۲۹۶۶، ۲۹۶۷، ۲۹۶۸، ۲۹۶۹، ۲۹۷۰، ۲۹۷۱، ۲۹۷۲، ۲۹۷۳، ۲۹۷۴، ۲۹۷۵، ۲۹۷۶، ۲۹۷۷، ۲۹۷۸، ۲۹۷۹، ۲۹۸۰، ۲۹۸۱، ۲۹۸۲، ۲۹۸۳، ۲۹۸۴، ۲۹۸۵، ۲۹۸۶، ۲۹۸۷، ۲۹۸۸، ۲۹۸۹، ۲۹۹۰، ۲۹۹۱، ۲۹۹۲، ۲۹۹۳، ۲۹۹۴، ۲۹۹۵، ۲۹۹۶، ۲۹۹۷، ۲۹۹۸، ۲۹۹۹، ۳۰۰۰، ۳۰۰۱، ۳۰۰۲، ۳۰۰۳، ۳۰۰۴، ۳۰۰۵، ۳۰۰۶، ۳۰۰۷، ۳۰۰۸، ۳۰۰۹، ۳۰۱۰، ۳۰۱۱، ۳۰۱۲، ۳۰۱۳، ۳۰۱۴، ۳۰۱۵، ۳۰۱۶، ۳۰۱۷، ۳۰۱۸، ۳۰۱۹، ۳۰۲۰، ۳۰۲۱، ۳۰۲۲، ۳۰۲۳، ۳۰۲۴، ۳۰۲۵، ۳۰۲۶، ۳۰۲۷، ۳۰۲۸، ۳۰۲۹، ۳۰۳۰، ۳۰۳۱، ۳۰۳۲، ۳۰۳۳، ۳۰۳۴، ۳۰۳۵، ۳۰۳۶، ۳۰۳۷، ۳۰۳۸، ۳۰۳۹، ۳۰۴۰، ۳۰۴۱، ۳۰۴۲، ۳۰۴۳، ۳۰۴۴، ۳۰۴۵، ۳۰۴۶، ۳۰۴۷، ۳۰۴۸، ۳۰۴۹، ۳۰۵۰، ۳۰۵۱، ۳۰۵۲، ۳۰۵۳، ۳۰۵۴، ۳۰۵۵، ۳۰۵۶، ۳۰۵۷، ۳۰۵۸، ۳۰۵۹، ۳۰۶۰، ۳۰۶۱، ۳۰۶۲، ۳۰۶۳، ۳۰۶۴، ۳۰۶۵، ۳۰۶۶، ۳۰۶۷، ۳۰۶۸، ۳۰۶۹، ۳۰۷۰، ۳۰۷۱، ۳۰۷۲، ۳۰۷۳، ۳۰۷۴، ۳۰۷۵، ۳۰۷۶، ۳۰۷۷، ۳۰۷۸، ۳۰۷۹، ۳۰۸۰، ۳۰۸۱، ۳۰۸۲، ۳۰۸۳، ۳۰۸۴، ۳۰۸۵، ۳۰۸۶، ۳۰۸۷، ۳۰۸۸، ۳۰۸۹، ۳۰۹۰، ۳۰۹۱، ۳۰۹۲، ۳۰۹۳، ۳۰۹۴، ۳۰۹۵، ۳۰۹۶، ۳۰۹۷، ۳۰۹۸، ۳۰۹۹، ۳۱۰۰، ۳۱۰۱، ۳۱۰۲، ۳۱۰۳، ۳۱۰۴، ۳۱۰۵، ۳۱۰۶، ۳۱۰۷، ۳۱۰۸، ۳۱۰۹، ۳۱۱۰، ۳۱۱۱، ۳۱۱۲، ۳۱۱۳، ۳۱۱۴، ۳۱۱۵، ۳۱۱۶، ۳۱۱۷، ۳۱۱۸، ۳۱۱۹، ۳۱۲۰، ۳۱۲۱، ۳۱۲۲، ۳۱۲۳، ۳۱۲۴، ۳۱۲۵، ۳۱۲۶، ۳۱۲۷، ۳۱۲۸، ۳۱۲۹، ۳۱۳۰، ۳۱۳۱، ۳۱۳۲، ۳۱۳۳، ۳۱۳۴، ۳۱۳۵، ۳۱۳۶، ۳۱۳۷، ۳۱۳۸، ۳۱۳۹، ۳۱۴۰، ۳۱۴۱، ۳۱۴۲، ۳۱۴۳، ۳۱۴۴، ۳۱۴۵، ۳۱۴۶، ۳۱۴۷، ۳۱۴۸، ۳۱۴۹، ۳۱۵۰، ۳۱۵۱، ۳۱۵۲، ۳۱۵۳، ۳۱۵۴، ۳۱۵۵، ۳۱۵۶، ۳۱۵۷، ۳۱۵۸، ۳۱۵۹، ۳۱۶۰، ۳۱۶۱، ۳۱۶۲، ۳۱۶۳، ۳۱۶۴، ۳۱۶۵، ۳۱۶۶، ۳۱۶۷، ۳۱۶۸، ۳۱۶۹، ۳۱۷۰، ۳۱۷۱، ۳۱۷۲، ۳۱۷۳، ۳۱۷۴، ۳۱۷۵، ۳۱۷۶، ۳۱۷۷، ۳۱۷۸، ۳۱۷۹، ۳۱۸۰، ۳۱۸۱، ۳۱۸۲، ۳۱۸۳، ۳۱۸۴، ۳۱۸۵، ۳۱۸۶، ۳۱۸۷، ۳۱۸۸، ۳۱۸۹، ۳۱۹۰، ۳۱۹۱، ۳۱۹۲، ۳۱۹۳، ۳۱۹۴، ۳۱۹۵، ۳۱۹۶، ۳۱۹۷، ۳۱۹۸، ۳۱۹۹، ۳۲۰۰، ۳۲۰۱، ۳۲۰۲، ۳۲۰۳، ۳۲۰۴، ۳۲۰۵، ۳۲۰۶، ۳۲۰۷، ۳۲۰۸، ۳۲۰۹، ۳۲۱۰، ۳۲۱۱، ۳۲۱۲، ۳۲۱۳، ۳۲۱۴، ۳۲۱۵، ۳۲۱۶، ۳۲۱۷، ۳۲۱۸، ۳۲۱۹، ۳۲۲۰، ۳۲۲۱، ۳۲۲۲، ۳۲۲۳، ۳۲۲۴، ۳۲۲۵، ۳۲۲۶، ۳۲۲۷، ۳۲۲۸، ۳۲۲۹، ۳۲۳۰، ۳۲۳۱، ۳۲۳۲، ۳۲۳۳، ۳۲۳۴، ۳۲۳۵، ۳۲۳۶، ۳۲۳۷، ۳۲۳۸، ۳۲۳۹، ۳۲۴۰، ۳۲۴۱، ۳۲۴۲، ۳۲۴۳، ۳۲۴۴، ۳۲۴۵، ۳۲۴۶، ۳۲۴۷، ۳۲۴۸، ۳۲۴۹، ۳۲۵۰، ۳۲۵۱، ۳۲۵۲، ۳۲۵۳، ۳۲۵۴، ۳۲۵۵، ۳۲۵۶، ۳۲۵۷، ۳۲۵۸، ۳۲۵۹، ۳۲۶۰، ۳۲۶۱، ۳۲۶۲، ۳۲۶۳، ۳۲۶۴، ۳۲۶۵، ۳۲۶۶، ۳۲۶۷، ۳۲۶۸، ۳۲۶۹، ۳۲۷۰، ۳۲۷۱، ۳۲۷۲، ۳۲۷۳، ۳۲۷۴، ۳۲۷۵، ۳۲۷۶، ۳۲۷۷، ۳۲۷۸، ۳۲۷۹، ۳۲۸۰، ۳۲۸۱، ۳۲۸۲، ۳۲۸۳، ۳۲۸۴، ۳۲۸۵، ۳۲۸۶، ۳۲۸۷، ۳۲۸۸، ۳۲۸۹، ۳۲۹۰، ۳۲۹۱، ۳۲۹۲، ۳۲۹۳، ۳۲۹۴، ۳۲۹۵، ۳۲۹۶، ۳۲۹۷، ۳۲۹۸، ۳۲۹۹، ۳۳۰۰، ۳۳۰۱، ۳۳۰۲، ۳۳۰۳، ۳۳۰۴، ۳۳۰۵، ۳۳۰۶، ۳۳۰۷، ۳۳۰۸، ۳۳۰۹، ۳۳۱۰، ۳۳۱۱، ۳۳۱۲، ۳۳۱۳، ۳۳۱۴، ۳۳۱۵، ۳۳۱۶، ۳۳۱۷، ۳۳۱۸، ۳۳۱۹، ۳۳۲۰، ۳۳۲۱، ۳۳۲۲، ۳۳۲۳، ۳۳۲۴، ۳۳۲۵، ۳۳۲۶، ۳۳۲۷، ۳۳۲۸، ۳۳۲۹، ۳۳۳۰، ۳۳۳۱، ۳۳۳۲، ۳۳۳۳، ۳۳۳۴، ۳۳۳۵، ۳۳۳۶، ۳۳۳۷، ۳۳۳۸، ۳۳۳۹، ۳۳۴۰، ۳۳۴۱، ۳۳۴۲، ۳۳۴۳، ۳۳۴۴، ۳۳۴۵، ۳۳۴۶، ۳۳۴۷، ۳۳۴۸، ۳۳۴۹، ۳۳۵۰، ۳۳۵۱، ۳۳۵۲، ۳۳۵۳، ۳۳۵۴، ۳۳۵۵، ۳۳۵۶، ۳۳۵۷، ۳۳۵۸، ۳۳۵۹، ۳۳۶۰، ۳۳۶۱، ۳۳۶۲، ۳۳۶۳، ۳۳۶۴، ۳۳۶۵، ۳۳۶۶، ۳۳۶۷، ۳۳۶۸، ۳۳۶۹، ۳۳۷۰، ۳۳۷۱، ۳۳۷۲، ۳۳۷۳، ۳۳۷۴، ۳۳۷۵، ۳۳۷۶، ۳۳۷۷، ۳۳۷۸، ۳۳۷۹، ۳۳۸۰، ۳۳۸۱، ۳۳۸۲، ۳۳۸۳، ۳۳۸۴، ۳۳۸۵، ۳۳۸۶، ۳۳۸۷، ۳۳۸۸، ۳۳۸۹، ۳۳۹۰، ۳۳۹۱، ۳۳۹۲، ۳۳۹۳، ۳۳۹۴، ۳۳۹۵، ۳۳۹۶، ۳۳۹۷، ۳۳۹۸، ۳۳۹۹، ۳۴۰۰، ۳۴۰۱، ۳۴۰۲، ۳۴۰۳، ۳۴۰۴، ۳۴۰۵، ۳۴۰۶، ۳۴۰۷، ۳۴۰۸، ۳۴۰۹، ۳۴۱۰، ۳۴۱۱، ۳۴۱۲، ۳۴۱۳، ۳۴۱۴، ۳۴۱۵، ۳۴۱۶، ۳۴۱۷، ۳۴۱۸، ۳۴۱۹، ۳۴۲۰، ۳۴۲۱، ۳۴۲۲، ۳۴۲۳، ۳۴۲۴، ۳۴۲۵، ۳۴۲۶، ۳۴۲۷، ۳۴۲۸، ۳۴۲۹، ۳۴۳۰، ۳۴۳۱، ۳۴۳۲، ۳۴۳۳، ۳۴۳۴، ۳۴۳۵، ۳۴۳۶، ۳۴۳۷، ۳۴۳۸، ۳۴۳۹، ۳۴۴۰، ۳۴۴۱، ۳۴۴۲، ۳۴۴۳، ۳۴۴۴، ۳۴۴۵، ۳۴۴۶، ۳۴۴۷، ۳۴۴۸، ۳۴۴۹، ۳۴۵۰، ۳۴۵۱، ۳۴۵۲، ۳۴۵۳، ۳۴۵۴، ۳۴۵۵، ۳۴۵۶، ۳۴۵۷، ۳۴۵۸، ۳۴۵۹، ۳۴۶۰، ۳۴۶۱، ۳۴۶۲، ۳۴۶۳، ۳۴۶۴، ۳۴۶۵، ۳۴۶۶، ۳۴۶۷، ۳۴۶۸، ۳۴۶۹، ۳۴۷۰، ۳۴۷۱، ۳۴۷۲، ۳۴۷۳، ۳۴۷۴، ۳۴۷۵، ۳۴۷۶، ۳۴۷۷، ۳۴۷۸، ۳۴۷۹، ۳۴۸۰، ۳۴۸۱، ۳۴۸۲، ۳۴۸۳، ۳۴۸۴، ۳۴۸۵، ۳۴۸۶، ۳۴۸۷، ۳۴۸۸، ۳۴۸۹، ۳۴۹۰، ۳۴۹۱، ۳۴۹۲، ۳۴۹۳، ۳۴۹۴، ۳۴۹۵، ۳۴۹۶، ۳۴۹۷، ۳۴۹۸، ۳۴۹۹، ۳۵۰۰، ۳۵۰۱، ۳۵۰۲، ۳۵۰۳، ۳۵۰۴، ۳۵۰۵، ۳۵۰۶، ۳۵۰۷، ۳۵۰۸، ۳۵۰۹، ۳۵۱۰، ۳۵۱۱، ۳۵۱۲، ۳۵۱۳، ۳۵۱۴، ۳۵۱۵، ۳۵۱۶، ۳۵۱۷، ۳۵۱۸، ۳۵۱۹، ۳۵۲۰، ۳۵۲۱، ۳۵۲۲، ۳۵۲۳، ۳۵۲۴، ۳۵۲۵، ۳۵۲۶، ۳۵۲۷، ۳۵۲۸، ۳۵۲۹، ۳۵۳۰، ۳۵۳۱، ۳۵۳۲، ۳۵۳۳، ۳۵۳۴، ۳۵۳۵، ۳۵۳۶، ۳۵۳۷، ۳۵۳۸، ۳۵۳۹، ۳۵۴۰، ۳۵۴۱، ۳۵۴۲، ۳۵۴۳، ۳۵۴۴، ۳۵۴۵، ۳۵۴۶، ۳۵۴۷، ۳۵۴۸، ۳۵۴۹، ۳۵۵۰، ۳۵۵۱، ۳۵۵۲، ۳۵۵۳، ۳۵۵۴، ۳۵۵۵، ۳۵۵۶، ۳۵۵۷، ۳۵۵۸، ۳۵۵۹، ۳۵۶۰، ۳۵۶۱، ۳۵۶۲، ۳۵۶۳، ۳۵۶۴، ۳۵۶۵، ۳۵۶۶، ۳۵۶۷، ۳۵۶۸، ۳۵۶۹، ۳۵۷۰، ۳۵۷۱، ۳۵۷۲، ۳۵۷۳، ۳۵۷۴، ۳۵۷۵، ۳۵۷۶، ۳۵۷۷، ۳۵۷۸، ۳۵۷۹، ۳۵۸۰، ۳۵۸۱، ۳۵۸۲، ۳۵۸۳، ۳۵۸۴، ۳۵۸۵، ۳۵۸۶، ۳۵۸۷، ۳۵۸۸، ۳۵۸۹، ۳۵۹۰، ۳۵۹۱، ۳۵۹۲، ۳۵۹۳، ۳۵۹۴، ۳۵۹۵، ۳۵۹۶، ۳۵۹۷، ۳۵۹۸، ۳۵۹۹، ۳۶۰۰، ۳۶۰۱، ۳۶۰۲، ۳۶۰۳، ۳۶۰۴، ۳۶۰۵، ۳۶۰۶، ۳۶۰۷، ۳۶۰۸، ۳۶۰۹، ۳۶۱۰، ۳۶۱۱، ۳۶۱۲، ۳۶۱۳، ۳۶۱۴، ۳۶۱۵، ۳۶۱۶، ۳۶۱۷، ۳۶۱۸، ۳۶۱۹، ۳۶۲۰، ۳۶۲۱، ۳۶۲۲، ۳۶۲۳، ۳۶۲۴، ۳۶۲۵، ۳۶۲۶، ۳۶۲۷، ۳۶۲۸، ۳۶۲۹، ۳۶۳۰، ۳۶۳۱، ۳۶۳۲، ۳۶۳۳، ۳۶۳۴، ۳۶۳۵، ۳۶۳۶، ۳۶۳۷، ۳۶۳۸، ۳۶۳۹، ۳۶۴۰، ۳۶۴۱، ۳۶۴۲، ۳۶۴۳، ۳۶۴۴، ۳۶۴۵، ۳۶۴۶، ۳۶۴۷، ۳۶۴۸، ۳۶۴۹، ۳۶۵۰، ۳۶۵۱، ۳۶۵۲، ۳۶۵۳، ۳۶۵۴، ۳۶۵۵، ۳۶۵۶، ۳۶۵۷، ۳۶۵۸، ۳۶۵۹، ۳۶۶۰، ۳۶۶۱، ۳۶۶۲، ۳۶۶۳، ۳۶۶۴، ۳۶۶۵، ۳۶۶۶، ۳۶۶۷، ۳۶۶۸، ۳۶۶۹، ۳۶۷۰، ۳۶۷۱، ۳۶۷۲، ۳۶۷۳، ۳۶۷۴، ۳۶۷۵، ۳۶۷۶، ۳۶۷۷، ۳۶۷۸، ۳۶۷۹، ۳۶۸۰، ۳۶۸۱، ۳۶۸۲، ۳۶۸۳، ۳۶۸۴، ۳۶۸۵، ۳۶۸۶، ۳۶۸۷، ۳۶۸۸، ۳۶۸۹، ۳۶۹۰، ۳۶۹۱، ۳۶۹۲، ۳۶۹۳، ۳۶۹۴، ۳۶۹۵، ۳۶۹۶، ۳۶۹۷، ۳۶۹۸، ۳۶۹۹، ۳۷۰۰، ۳۷۰۱، ۳۷۰۲، ۳۷۰۳، ۳۷۰۴، ۳۷۰۵، ۳۷۰۶، ۳۷۰۷، ۳۷۰۸، ۳۷۰۹، ۳۷۱۰، ۳۷۱۱، ۳۷۱۲، ۳۷۱۳، ۳۷۱۴، ۳۷۱۵، ۳۷۱۶، ۳۷۱۷، ۳۷۱۸، ۳۷۱۹، ۳۷۲۰، ۳۷۲۱، ۳۷۲۲، ۳۷۲۳، ۳۷۲۴، ۳۷۲۵، ۳۷۲۶، ۳۷۲۷، ۳۷۲۸، ۳۷۲۹، ۳۷۳۰، ۳۷۳۱، ۳۷۳۲، ۳۷۳۳، ۳۷۳۴، ۳۷۳۵، ۳۷۳۶، ۳۷۳۷، ۳۷۳۸، ۳۷۳۹، ۳۷۴۰، ۳۷۴۱، ۳۷۴۲، ۳۷۴۳، ۳۷۴۴، ۳۷۴۵، ۳۷۴۶، ۳۷۴۷، ۳۷۴۸، ۳۷۴۹، ۳۷۵۰، ۳۷۵۱، ۳۷۵۲، ۳۷۵۳، ۳۷۵۴، ۳۷۵۵، ۳۷۵۶، ۳۷۵۷، ۳۷۵۸، ۳۷۵۹، ۳۷۶۰، ۳۷۶۱، ۳۷۶۲، ۳۷۶۳، ۳۷۶۴، ۳۷۶۵، ۳۷۶۶، ۳۷۶۷، ۳۷۶۸، ۳۷۶۹، ۳۷۷۰، ۳۷۷۱، ۳۷۷۲، ۳۷۷۳، ۳۷۷۴، ۳۷۷۵، ۳۷۷۶، ۳۷۷۷، ۳

عبداللہ (خودای فی رازی بن) گوئی: چه زهت (درویدی خودای له سهرین) فهرمووی: که سنی به درو سویند بخوا تا بهو سوینده درویه مالی پیاویکی موسولمانی پی بیچری بو خوی یا فهرمووی: مالی برایه کی نایینی خوی پی بیچری بو خوی نهوه کاتی که دهگاتهوه به دیداری خودا خودا تووره یه لی، جا خودا نهه نایه تهی نارد خوارهوه بو پشتیوانی نهه فهرمووده یه:

{إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَأَيْمَانِهِمْ ثَمَنًا قَلِيلًا أُولَٰئِكَ لَا خَلَاقَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ - ۷۷/۳}.

واته: نهو که سانه که په یمانی خوداو سویندی خویان دفروشن و به به هایه کی که می دنیایی دهیانگوپنهوه نهوانه له روژی پاشه روژدا بی به شو باره، وه خودای گه وره قسه یان له گه لا ناکا، وه به چاوی میهریشه وه ته ماشایان ناکات و رووی خوشیان ناداتی وه پاکیان ناکاته وه و تاریفیان ناکا، وه سزای سهخت و به سویشیان هه یه له قیامه تا (ش/د/ت/ن - خودایان فی رازی بن).

۲۵۰۹ - عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ حَلَفَ عَلَى يَمِينٍ مَصْبُورَةٍ كَاذِبًا فَلْيَتَّبِعُوا بِوَجْهِهِ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ.

عیمرانی کوپی حوصه ین (خودای فی رازی بن) گوئی: پیغه مبهه (درویدی خودای له سهرین) فهرمووی: نهوه ی سویندی مه حکمه به درو بخوا با له سهر روو جیگه ی خوی بگری له ناو ناگری دوژه خدا (د-سند صلح).

۲۵۱۰ - عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا يَخْلِفُ أَحَدٌ عِنْدَ مِثْرِي هَذَا عَلَى يَمِينٍ آثِمَةٍ وَلَوْ عَلَى سِوَالِكِ أَخْضَرَ إِلَّا تَبَوَّأَ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ أَوْ وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ.

جابیر (خودای فی رازی بن) گوئی: پیغه مبهه (درویدی خودای له سهرین) فهرمووی: هه که سنی له لای نهه مینه ره ی مندا به نارهوا سویند له سهر شتی بخوا، نه گهرچی نهو شته په لکه سیواکیکی ته ریش بی، نهوه مسوگر جیگه ی خوی له ناگردا داده مزیننی یا فهرمووی: ناگری دوژه خ مسوگر دهکا بو خوی (د-سند صالح-ن).

۲۵۱۱- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ رَجُلَيْنِ اخْتَصَمَا إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَسَأَلَ الطَّلِبَ الْبَيِّنَةَ فَلَمْ تَكُنْ لَهُ بَيِّنَةٌ فَاسْتَحْلَفَ الْمَطْلُوبَ فَحَلَفَ بِاللَّهِ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): بَلَى قَدْ فَعَلْتَ وَلَكِنْ قَدْ غَفِرَ لَكَ بِإِخْلَاصِ قَوْلِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ. نَسَأَلُ اللَّهَ التَّوْفِيقَ لِمَا يُحِبُّ وَيَرْضَى آمِينَ. وَاللَّهُ أَعْلَى وَأَعْلَمُ^(۵).

ئیبنو عبباس (خودایان نازنی بن) گوئی: دوو پیاو بو دادخوایی هاتنه خرمه‌تی چه‌زرت (دیودی خودای له‌سربین) جا پیغه‌مبهر (دیودی خودای له‌سربین) داوای به‌لگه‌ی کرد له داواکار، داواکار به‌لگه‌ی نه‌بوو ئینجا داوای کرد له داواییکارو که سویند بخوا، نه‌ویش سویندی به‌م جوړه خوارد: به‌و خودایه‌ی که جگه له خوئی خودای تر نیه نه‌و ئیشه‌یه‌م نه‌کردووه، پیغه‌مبهریش (دیودی خودای له‌سربین) فهرمووی: با، کردوته به‌لام نه‌ونده به‌سوژو دلپاکیه‌وه وشه‌ی (لا اله الا الله) که‌ت گوت خودا لیت خوشبوو له گونا‌هی نه‌م سوینده درویه^(۱) (د- سند صالح-ن).

۱۲۶) رقه به‌ری و پیلیداگرتن له سویندا نابی

لا ینبغی اللجاج فی الیمین

۲۵۱۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: نَحْنُ الْآخِرُونَ السَّابِقُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَقَالَ: وَاللَّهِ لَأَنْ يَلْجَأَ أَحَدُكُمْ يَمِينَهُ فِي أَهْلِهِ أَمُّ لَهُ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ أَنْ يُعْطَى كَفَّارَتُهُ الَّتِي افْتَرَضَ اللَّهُ عَلَيْهِ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ وَاللَّهُ أَعْلَى وَأَعْلَمُ^(۱).

^(۵) رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ بِسَنَدٍ صَالِحٍ (شَرْحَهُ).

(۱) به‌ورشه‌ی وشه‌ی یه‌کتایی خودا

ئەبو هوریره (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربئ) فەرمووی: ئیمە هەرچەند لە جیهاندا دوائۆممەتین بەلام لە روژی قیامەتا یەکەمین، وە فەرمووی: بەخودا ئەگەر کەسیکتان لە سەرشتی سویند لە کەسوکاری بخاوە لە پاشا و پکی ئی بگری و لئی پەشیمان نەبیتەو وەلحال پەشیمانبوونەو لەو شتە باشتەر بئ ئەو بەوپیڵیداگرتنە گوناھی زۆر تر دەگا لە لای خودا، هەتا ئەو کە سویندەکەشی بشکینێ و ئەو کە ففارهتە بدا کە خودا دایناوە بۆ سویند (ب/م).

(۱۲۷) سویندی بئ باهەخ = سویندی بئ هوودە : (لغو اليمين)

۲۵۱۳- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) فِي قَوْلِهِ تَعَالَى {لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ} قَالَتْ: أُنْزِلَتْ فِي قَوْلِ الرَّجُلِ لَا وَاللَّهِ، وَبَلَى وَاللَّهِ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ^(۱).

عائیشە (خودای ئی رازی بئ) گوتی: ئەم ئایەتە: {لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ} ۲/۲۲۵. واتە: خودا ناتان گری و سزاتان نادا بەو سویندانە کە دین بە دەمتانا بەبئ مەبەست و بەبئ ئەو کە نیازی دئی لەگەڵدا بئ، گوتی: ئەم ئایەتە لە شانی ئەو کەسانەدا هاتۆتە خوارەو کە لەکاتی گفتوگۆدا بەسەردەمیانا دیت و سەرزەرەکی دەلین: نە بەخودا وایە، بەرئ بە خودا وایە (ب).

۲۵۱۴- وَعَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: هُوَ كَلَامُ الرَّجُلِ فِي يَمِينِهِ كَلَامٌ وَاللَّهُ وَبَلَى وَاللَّهِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَابْنُ حَبَانَ وَابْنُ أَبِي هَاشِمٍ^(۲).

دیسان گوتی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربئ) فەرمووی: سویندی بئ هوودە (لە غولنەیمان) وەك ئەو پیاو لە مالهەو بە دەمیا دئ و دەلئ: نە بە خودا وایە، بەرئ بەخودا وایە (د/ئیبنو ماجه/بەیهقی).

(۱) بخاری. الایمان: ۶۶۶۳.

(۲) رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ مَوْقُوفًا، كَمَا تَقَدَّمَ فِي رَقْمٍ ۱ = ۶۶۶۳ بخاری.

۱۲۸) سویند به‌پیتی نیازی سویند دهره نه‌ک به‌پیتی نیازی سویند خور:

الیمین علی نیه المستحلف

۲۵۱۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْيَمِينُ عَلَى نِيَّةِ الْمُسْتَحْلِفِ. وَفِي رِوَايَةٍ: يَمِينُكَ عَلَى مَا يُصَدِّقُكَ عَلَيْهِ صَاحِبُكَ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۱).

ئه‌بو هورهیره (خودای ئی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رموی: سویند به‌پیتی نیازی سویند دهره له‌گی‌رانه‌وه‌یه‌کا: سویندی تو نه‌ی سویند خور! هر که‌سی ه‌ی به‌پیتی نیازی هاو‌پیکه‌ته که سویندت ده‌داو به‌پیتی ئه‌و سوینده ب‌روات پیده‌کا (م/د/ت).

۲۵۱۶- عَنْ سُؤَيْدِ بْنِ حَنْظَلَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: خَرَجْنَا نُرِيدُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَمَعَنَا وَائِلُ بْنُ خُجْرٍ فَأَخَذَهُ عَدُوٌّ لَهُ فَتَحَرَّجَ الْقَوْمُ أَنْ يَخْلِفُوا وَحَلَفْتُ أَنَّهُ أَخِي فَخَلَّى سَبِيلَهُ فَأَتَيْنَا رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَخْبَرْتُهُ أَنَّ الْقَوْمَ تَحَرَّجُوا أَنْ يَخْلِفُوا وَحَلَفْتُ أَنَّهُ أَخِي قَالَ: صَدَقْتَ الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ بِسَنَدٍ صَالِحٍ وَابْنُ مَاجَه. وَاللَّهُ أَعْلَى وَأَعْلَمُ^(۲).

سووه‌یدی کو‌ری هه‌نظه‌له (خودای ئی رازی بن) گوتی: دهرچوین که بچین بو لای پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) وائیلی کو‌ری حوجو‌ریشمان له‌گه‌لدا بوو، دوشمنیکی خوی تووشی بوو گرتی. وائیل گوتی: من وائیل نیم، کابرایش گوتی: ئه‌مه ئه‌گه‌ر ئه‌و نیه ده‌ئیوه سویند بخون. براده‌ران پرکی‌شیان نه‌کرد که سویندی بو بخون، وه‌ئ من سویندم بو خوارد که ئه‌مه برای منه. جا دوشمنه‌که‌ی به‌ره‌لای کرد، کاتی چوینه خزمه‌تی خوشه‌ویست (دروودی خودای له‌سهرین) ئه‌وه‌م عه‌رزی کرد که براده‌ران پرکی‌شی ئه‌وه‌یان نه‌کرد که سویندی بو بخون که ئه‌مه ئه‌و نیه، به‌لام من سویندم بو‌یخوارد که ئه‌مه برای منه،

(۱) مسلم. ایمان ونذور: ۴۲۶۰، ۴۲۵۹. أبو داؤد. ایمان ونذور: ۳۲۵۵. ترمذی. احکام: ۱۳۵۴.

(۲) ذکر فی نهاية متن الحديث درجته.

فهرمووی: (دروودی خودای له‌سهرین) راستت گوتوه: موسولمان برای موسولمانه (د-
سند صالح- ئیبنو ماجه).

۱۲۹) نه‌گهر له دوا سوینده‌وه گوتی خودا چه‌زکا (ان شاء الله) سویندی

ناکه‌وئی: (لا حنت مع الاستثناء)

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {وَلَا تَقُولَنَّ لِشَيْءٍ إِنِّي فَاعِلٌ ذَلِكَ غَدًا، إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ وَادْكُرْ رَبَّكَ إِذَا نَسِيتَ وَقُلْ عَسَى أَنْ يَهْدِيَنِي رَبِّي لِلْأَقْرَبِ مِنْ هَذَا رَشَدًا - ۲۳/۱۸ - ۲۴}.

خودای گه‌وره ده‌فهرمووی: وه قه‌ت مه‌لئ بو شتی که ده‌ته‌وئی بیکه‌ی من سبه‌ینئ نه‌و شته ده‌که‌م مه‌گهر له هه‌مان کاتا بلییت: سبه‌ینئ نه‌و شته ده‌که‌م نه‌گهر خودا بیه‌وئ، وه نه‌گهر جارئ له جاران له بیرت ده‌رچوو که له‌گه‌ل قه‌سه‌که‌تا ناوی خواستی خودا ببه‌ی و (ان شاء الله) بکه‌ی و پاش ماوه‌یی وه بیرت که‌وته‌وه نه‌وه ناوی خواستی خودا ببه (ان شاء الله: نه‌گهر خودا یار بی: نه‌گهر خوا مه‌یل بکا: نه‌گهر خوا چه‌زکا: نه‌گهر خوا خواستی هه‌بی) بکه، وه بلئ نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خو‌شه‌ویست! هیوام وایه که خودای په‌روه‌ردگارم شاره‌زام بکا بو زانیاری رووداوو به‌سه‌ره‌اتی پیشینان له‌سه‌ر شیوه‌یی که باشت له گیرانه‌وه‌ی (باسی نه‌صحابوکه‌هف: یارانئ نه‌شکه‌وت) بیئ به به‌لگه له‌سه‌ر پیغه‌مبه‌رایه‌تیم.

۲۵۱۷- عَنْ ابْنِ عُمرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ حَلَفَ عَلَى يَمِينٍ فَقَالَ: إِنْ شَاءَ اللَّهُ فَقَدْ اسْتَنْتَى. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ^(۱).

ئیبینو عومهر (خودایان ئی رازی بن) گوتی: چه‌زهرت (دروودی خودای له‌سهرین) فهرمووی: که‌سئ له‌سه‌ر شتی سویند بخوا وه بلئ: خودا چه‌زکا، ئیتر نه‌وه نه‌گهر نه‌و شته‌یش نه‌کا سویندی ناکه‌وئی (د/ت/ن-س/ح).

۲۵۱۸- وللنسائي وأبي داود: مَنْ حَلَفَ فَاسْتَنْتَى فَإِنْ شَاءَ مَضَى وَإِنْ شَاءَ تَرَكَ غَيْرَ حَنْثٍ^(۲).

^(۱) بسند حسن (شرحه).

نه سائی نه بو داوود (خودایان فی رازی بن) دهگیرنه وه که چه زهت (دیودی خودای لهسرین) فەرموویه تی: که سئی کاتئی سویند دهخوات (ان شاء الله: نه گهر خوا چه زکا) بکا به نیازی نه وه که خوی سه ریشک بی له کردن یا نه کردنی نه وه کاره دا یا به بی نیان، نه وه ئیتر به دهستی خویه تی هه وه سی هه بوو کاره که دهکا، هه وه سی نه بوو نایکا، وه لهم حاله دا سوینده که شی ناکه وی (ن/د-سند صالح).

۲۵۱۹- عَنْ عِكْرِمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: وَاللَّهِ لَا غُرُوزَ قُرَيْشًا وَاللَّهُ لَا غُرُوزَ قُرَيْشًا وَاللَّهُ لَا غُرُوزَ قُرَيْشًا. ثُمَّ قَالَ: إِنْ شَاءَ اللَّهُ. وَفِي رِوَايَةٍ: ثُمَّ سَكَتَ ثُمَّ قَالَ: إِنْ شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ لَمْ يَغْزُهُمْ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَابْنُ بَيْهَقٍ وَابْنُ حَبَّانٍ وَلَفْظُهُ: وَاللَّهُ لَا غُرُوزَ قُرَيْشًا ثُمَّ سَكَتَ سَاعَةً ثُمَّ قَالَ: إِنْ شَاءَ اللَّهُ^(۳).

عیکریمه (خودای فی رازی بن) گوئی: پیغه مبهه (دیودی خودای لهسرین) ده فهرموئی: به خودا دهچم بو غه زای قورپه ش، به خودا دهچم بو غه زای قورپه ش، به خودا دهچم بو غه زای قورپه ش پاشان ده فهرموئی: ان شاء الله: نه گهر خوا چه زکا. له گیرانه وهیه کا: ئینجا بی دهنگ ده بی، له پاشا ده فهرموئی: نه گهر خوا چه زکا. له دوا ییشا ناچی بو غه زایان (د/بهیه قی/ ئیبنو حهبان) گفته ی ئیبنو حهبان: سئی جار ده فهرموئی: به خودا قورپه ش غه زا ده کهم ئینجا تاوی بی دهنگ ده بی له پاشا ده فهرموئی: نه گهر خودا یاربئ.

(۱۳۰) باسی دووهم: باسی نهزر (فوتوو)

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِّنْ نَّفَقَةٍ أَوْ نَذَرْتُمْ مِّنْ نَّذْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُهُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ - ۲/۲۷۰}.

^(۱) بسند صالح (شرحه).

^(۲) رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ مَرْسَلًا هَكَذَا وَمُنْذُ إِلَى ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ النَّبِيِّ (شرحه).

یه‌زدانی مه‌زن ده‌فهرموی: هەر مائی خهرجی بکه‌ن بۆ خیر یا بۆ شه‌ر، هه‌روه‌ها هه‌ر نه‌زری بکه‌ن بۆ فه‌رمانبه‌ریی خودا یا بۆ تاوانباری، ئه‌وه به‌ راستی خودا پیی ده‌زانی و هیچی ئی ون نابئی، وه‌ که‌سی مال خه‌رج بکا بۆ تاوانباری با باش بزانی که‌ سته‌مکاره‌و سته‌مکاران یارمه‌تیده‌ریان نیه‌ له‌ روژی قیامه‌تا.

وَقَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {ثُمَّ لَيَقْضُوا تَفَثَهُمْ وَلْيُوفُوا نُذُورَهُمْ وَلْيَطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ — ۲۹/۲۲}.

دیسان خوا ده‌فهرموی: جا پاش سه‌ربرینی ئه‌و گیانله‌به‌ره‌ چوارپیانیه‌ له‌سه‌ر شیوه‌ی قوربانی یا خیر ئیترا با ئیحرامداران هه‌رچی چلک و پیسی هه‌یه‌ پیانیه‌وه‌ لای به‌ن و تیغ به‌کاربینن بۆ تاشینی هه‌ر مووی پیویستی ببی به‌ تیغ، وه‌ هه‌ر نه‌زری کردوویانه‌ بۆ هه‌ژاری مه‌که‌که‌ پییان به‌دن، وه‌ چه‌وت جار هه‌لسووپی‌ن به‌ده‌وری خانه‌ی دی‌ریندا، که‌ له‌ میژوه‌ دروست کراوه‌ بۆ ئه‌وه‌ ببی به‌ مه‌طاف و هه‌لسووڤه‌گا و جیگه‌ ته‌واف بۆ به‌ جیه‌نانی به‌نده‌یی خودای گه‌وره‌.

وَقَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {يُوفُونَ بِالنَّذْرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا، وَيُطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا} (۷-۸-۷۶).

ئه‌و پیاو چاكانه‌ نه‌زری خیر ده‌به‌نه‌ سه‌رو ده‌ترسن له‌ روژی که‌ سیخناخه‌ له‌ شه‌رو ئیش و ئازاری ئه‌و روژه‌ پرژو بلاو ده‌بیته‌وه‌و هه‌موو لا داده‌گرئ، وه‌ له‌به‌ر خاتری خودا نان و ئاو ده‌ده‌ن به‌ هه‌ژاران و هه‌تیوان و دیلان، گه‌لێ جار وا ده‌بی که‌ خوشیان پیویستییان پیی هه‌یه‌ وه‌ یا چه‌زیا لێیه‌تی.

۲۵۲- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: نَهَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ النَّذْرِ وَقَالَ: إِنَّهُ لَا يَرُدُّ شَيْئًا، وَلَكِنَّهُ يُسْتَخْرَجُ بِهِ مِنَ الْبَخِيلِ^(۱).

(۱) بخاری قدر: ۶۶۰۸ ۶۶۹۳. مسلم. نذر: ۴۲۱۳. أبو داؤد. ایمان ونذور: ۳۲۸۷. نسائی. ایمان ونذور:

ئیبینو عومەر (خودایان فی رازی بن) گوتی: پیغهمبەر (دروودی خودای له‌سهرین) نه‌هی ده‌کرد له نه‌زکردن وه ده‌یفهرموو: چونکه نه‌زر هیچ چاره‌نووسی ناگیریتته‌وه، به‌لام له پیاوی رژدو چروکی پی ده‌رده‌مینری (ش/د/ت/ن).

۲۵۲۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ النَّذْرَ لَا يُقَرَّبُ مِنْ ابْنِ آدَمَ شَيْئًا لَمْ يَكُنِ اللَّهُ قَدْرَهُ لَهُ وَلَكِنْ النَّذْرُ يُوَافِقُ الْقَدَرَ فَيُخْرِجُ بِذَلِكَ مِنَ الْبَخِيلِ مَا لَمْ يَكُنِ الْبَخِيلُ يُرِيدُ أَنْ يُخْرِجَ. رواهما الخمسة^(۲).

ئهبو هورهیره (خودای فی رازی بن) گوتی: پیغهمبەر (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌فهرموو: ئهو شته‌ی که خودا نه‌ینوسیپی له چاره‌ی ئاده‌میزاد به‌شت نه‌زکردن بو‌ی نابی، به‌لام وا ده‌بی نه‌زکه که له‌گه‌ل چاره‌نووس یه‌ک ده‌گری و شته‌که روو ده‌دات و ئاده‌میزاد وا ده‌زانی که ئه‌وه له‌بهر نه‌زکه‌ی ئه‌و رووی داوه جا به‌هوی ئه‌مه‌وه و له‌سهر ئه‌م بنیاته، شتی له پیاوی پیسکه و چرووک پی ده‌کیشریتته‌وه، به‌لام ئه‌گهر وا نه‌بوايه ئه‌و پیسکه‌یه ئه‌و خیرو نه‌زهی نه‌ده‌کرد (ش/د/ت/ن).

۲۵۲۲- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ نَذَرَ أَنْ يُطِيعَ اللَّهَ فَلْيُطِعْهُ، وَمَنْ نَذَرَ أَنْ يَعْصِيَهُ فَلَا يَعْصِهِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا مُسْلِمًا^(۳).

عائیشه (خودای گهره فی خوش نووبین) ده‌لی: پیغهمبەر (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌فهرموو: که‌سی نه‌زیکرد که فهرمانبه‌ری خودا بکا ئه‌وه با نه‌زکه‌ی به‌جی بینئ، وه که‌سی نه‌زیکرد که نافه‌رمانی خودا بکا ئه‌وه با نافه‌رمانی خودا نه‌کاو نه‌زکه‌ی نه‌باته سهر (ب/د/ت/ن).

۲۵۲۳- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: خَيْرُكُمْ قَرْنِي، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ. قَالَ عِمْرَانُ: لَا أَذْرى أَذْكَرَ اثْنَيْنِ أَوْ

(۲) بخاری. قدر: ۶۶۹۴. مسلم. نذر: ۴۲۱۹.

(۳) بخاری. نذر: ۶۶۹۶.

(٥) صحيح عند الحاكم.

که‌سه‌ی که موچه‌ممه‌دی ره‌وانه کردووه له‌گه‌ل ئایینی راست و دروستدا
ئه‌گه‌ر لی‌ره نویژه (نه‌زه) که‌ت بکه‌یت بریتیی ئه‌و نویژه‌ی به‌یتولمه‌قدیست،
ده‌که‌وی (د/به‌یه‌قی/حاکم:ص).

۲۵۲۵- وَأَتَتْ امْرَأَةً النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي نَذَرْتُ
أَنْ أَضْرِبَ عَلَى رَأْسِكَ بِالْدُّفِّ. قَالَ: أَوْفِي بِنَذْرِكَ. قَالَتْ: إِنِّي نَذَرْتُ أَنْ أَلْحَرَ بِمَكَانٍ
كَذَا وَكَذَا قَالَ: لِيَصْنَمْ؟ قَالَتْ: لَا. قَالَ: لَوْ كُنَّ؟ قَالَتْ: لَا. قَالَ: أَوْفِي بِنَذْرِكَ؟
رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ بِسَنَدٍ صَحِيحٍ^(۱).

ئافره‌تی هاته خزمه‌تی هه‌زه‌ت (دروودی خودای له‌سه‌رین) گوتی: ئه‌ی
پیغه‌مبه‌ری خودا!! من ئاه (نه‌ذر= ئاد= فووتو= نه‌ز)م کردووه که له
خزمه‌تتا ده‌ف لی بده‌م. فه‌رمووی: (دروودی خودای له‌سه‌رین) ئاهه‌که‌ت بی‌نه‌ جئ
ژنه‌که گوتی: ئاهیشم کردووه که له فیساره شویندا ئازهلئ سه‌رپریم.
فه‌رمووی: بؤ بوت؟ گوتی: خه‌یر، فه‌رمووی: ئه‌ی بؤ بت؟ گوتی: خه‌یر
فه‌رمووی: ده ئاهه‌که‌ت جیبه‌جئ بکه (د/ت-س/ص).

۱۳۱) گێڕانه‌وه (قه‌زای نه‌زری مردوو: یقزی النذر عن الميت)

۲۵۲۶- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا) قَالَ: اسْتَفْتَيْ سَعْدَ بْنَ عُبَادَةَ الْأَنْصَارِيَّ
رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي نَذْرٍ كَانَ عَلَى أُمِّهِ، تُوفِّيَتْ قَبْلَ قَضَائِهِ. فَقَالَ رَسُولُ
لِلَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَقْضِيهِ عَنْهَا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱).

ئیبنو عه‌بباس (خودایان ئی رازی بن) ده‌لئ: سه‌عدی کوپی عوباده (خودای ئی رازی بن)
له پیغه‌مبه‌ری پرسی (دروودی خودای له‌سه‌رین): دایکم نه‌زریکی له‌سه‌ر بوو له پی‌ش
ئه‌وه‌دا که جیبه‌جئ بکا مرد؟ فه‌رمووی: ده بؤی بگێره‌وه‌وه (ش/د/ت/ن).

^(۱) رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ بِسَنَدٍ صَحِيحٍ.

^(۱) بخاری. ایمان ونذور: ۶۶۹۸، ۲۷۶۲، ۶۹۵۹. مسلم. نذر: ۴۲۱۱. أبو داود. ایمان ونذور: ۳۳۰۷.

ترمذی. نذور: ۱۵۴۶. نسائی. وصایا: ۳۶۶۱، ۳۳۶۲، ۳۶۶۴، ۳۶۶۵، ۳۸۲۶، ۳۸۲۷.

۲۵۲۷- وَعَنْهُ أَنَّ رَجُلًا أَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: إِنَّ أُخْتِي نَذَرَتْ أَنْ تَحْجَّ وَقَدْ مَاتَتْ. فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): لَوْ كَانَ عَلَيْهَا ذَيْنِ أَكُنْتُ تَقْضِيهِ؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: فَاقْضِ اللَّهُ فَهُوَ أَحَقُّ بِالْقَضَاءِ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالنَّسَائِيُّ^(۲).

دیسان ده‌لئ: پیاوی هاته خزمه‌تی پیغهمبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) گوتی: خوشکم نه‌زری کردبوو که چه‌ج بکاو چه‌جی نه‌کردو مردیش؟ فه‌رمووی (درویدی خودای له‌سهرین): گریمان خوشکه‌که‌ت قه‌رزی خه‌لکی له‌سه‌ر بی ده‌یبرژیریه‌وه بو‌ی یانا؟ گوتی: به‌لئ ده‌یبرژیرمه‌وه بو‌ی، فه‌رمووی: که‌واته قه‌رزی خودایش ببرژیره‌وه، چونکه دانه‌وه‌ی قه‌رزی خودا له دانه‌وه‌ی قه‌رزی هه‌موو که‌سیکی تر ره‌واتره (ب/ن).

۲۵۲۸- وَعَنْهُ أَنَّ امْرَأَةً رَكِبَتِ الْبَحْرَ فَتَذَرَتْ إِنْ نَجَّاهَا اللَّهُ أَنْ تَصُومَ شَهْرًا فَنَجَّاهَا اللَّهُ فَلَمْ تَصُمْ حَتَّى مَاتَتْ فَجَاءَتْ ابْنَتُهَا أَوْ أُخْتُهَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَمَرَهَا أَنْ تَصُومَ عَنْهَا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ. وَاللَّهُ أَعْلَى وَأَعْلَمُ^(۳).

دیسان ده‌لئ: جارئ ئافره‌تی سواری پا‌پو‌ر ده‌بی ئاه ده‌کا نه‌گه‌ر خودا رزگاری بکا له‌وه‌ی و ئازاری ده‌ریا یه‌ک مانگ به‌ رو‌ژوبی، جا خودا رزگاری ده‌کا، به‌لام ده‌مرئ و رو‌ژوه‌که ناگری، جا کچیکی ئافره‌ته‌که (یا خوشکیکی) هاته لای چه‌زهرت (درویدی خودای له‌سهرین) ئهم باسه‌ی لی‌ی پرسی. فه‌رمووی: که خوی له‌باتی ئه‌و به‌رو‌ژوو بی (د-سند صالح-ن).

۱۳۲) نه‌زرکردنی شتی که له ده‌ستی نه‌یی دانامه‌زری، هه‌روه‌ها گونا‌ه نه‌زرکردنیش: (لا نزر فیما لا یستطیع ولا نذر فی معصیه)

۲۵۲۹- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: بَيَّنَّمَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَخْطُبُ إِذَا هُوَ بِرَجُلٍ قَائِمٍ فِي الشَّمْسِ فُسِّلَ عَنْهُ فَقَالُوا: هَذَا أَبُو إِسْرَائِيلَ نَذَرَ أَنْ يَقُومَ وَلَا

(۲) بخاری. نذر: ۶۶۹۹. مسلم. نذر: ۴۲۱۱.

(۳) بسند صالح (شرحه).

يَقْعُدُ وَلَا يَسْتَظِلُّ وَلَا يَتَكَلَّمُ وَيَصُومُ. فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): مُرُّهُ فَلْيَتَكَلَّمْ وَلْيَسْتَظِلِّ وَلْيَقْعُدْ وَلْيَتِمَّ صَوْمُهُ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱).

ئیبینو عه‌بباس (خودایان ئی رازی بن) گوتی: جاری پیغه‌مبهر (درویدی خودای له‌سهرین) وتاری ده‌خویند، پیاویکی دی له‌بهر هه‌تاوه‌که راوه‌ستابوو، پرسى: بۆچی ئه‌و پیاوه‌ واه‌ق راوه‌ستاوه؟ عه‌رزیا‌نکرد: ئه‌وه ئه‌بو ئیسرائیله، ئاه (نه‌زری) کردوو‌ه که به‌ پیوه له‌بهر خو‌ر ره‌ق راوه‌ستى و دانه‌نیشى و نه‌چیته به‌ر سیبه‌رو قسه نه‌کاوه له‌هه‌مان کاتدا به‌ روژووش بن، فه‌رمووی: فه‌رمانی پى بکه‌و له‌ زمانى منه‌وه پى بن: که قسه‌بکاوه بچیته بن سیبه‌رو دابنیشى به‌لام روژووه‌که‌ی ته‌واوه‌ بکا (ش/د/ت/ن).

۲۵۳۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَدْرَكَ شَيْخًا يَمْشِي بَيْنَ ابْنَيْهِ يَتَوَكَّأُ عَلَيْهِمَا فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَا شَأْنُ هَذَا؟ قَالَ ابْنَاهُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ كَانَ عَلَيْهِ نَذْرٌ الْمَشْيِ إِلَى بَيْتِ اللَّهِ. فَقَالَ: ارْكَبْ أَيُّهَا الشَّيْخُ فَإِنَّ اللَّهَ غَنَى عَنْكَ وَعَنْ نَذْرِكَ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۲).

ئه‌بو هوره‌یره (خودای ئی رازی بن) گوتی: جاری پیغه‌مبهر (درویدی خودای له‌سهرین) که‌یشت به‌ پیره‌می‌ردى خو‌ی دابوو به‌سه‌رشانى دوو کو‌پی خویدا به‌لاره‌ لاره‌ ده‌رویششت، فه‌رمووی (درویدی خودای له‌سهرین): ئه‌مه بو‌ واه‌کا؟ کو‌ره‌کانی گوتیان: ئه‌ی پیغه‌مبهری خودا! نه‌زری له‌سه‌ره که به‌پى بپروا بو‌ خانه‌ی خودا، فه‌رمووی: ئه‌ی ئیختیارا! سواریه‌و به‌ سواری بپرو، خودا هه‌وه‌جى به‌ توو به‌ نه‌زری تو‌نیه! (م/د/ت).

۲۵۳۱- وَقَالَ عُقْبَةُ بْنُ غَامِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) نَذَرْتُ أُخْتِي أَنْ تَمْشِيَ إِلَى بَيْتِ اللَّهِ خَافِيَةً وَأَمَرْتَنِي أَنْ أَسْتَفْتِيَ لَهَا النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَاسْتَفْتَيْتُهُ فَقَالَ لَتَمْشِ وَلَتَرْكَبْ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيُّ^(۳).

(۱) بخاری. نذر: ۶۷۰۴.

(۲) مسلم. نذر: ۴۲۲۴.

(۳) مسلم. نذر: ۴۲۲۶. بخاری. ابواب العمرة: ۱۸۶۶. أبو داود. إيمان ونذور: ۲۲۹۹. نسائی. إيمان ونذور: ۲۸۲۳.

عوقبه‌ی کوپری عامیر (خودای ئی رازی بن) گوتی: خوشکم ئاد (نه‌زری کردبوو که به‌پیئی په‌تی بپروا بو خانه‌ی خودا، وه گوتی: به‌من که بو ئه‌مه پرسسی بو بکه‌م له پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربن) جا کاتی لییم پرسسی فهرمووی: با به پیاده‌ییش و به سواریش بپروا (م/د/ت/ن).

۲۵۳۲- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا وَفَاءَ لِنَذْرٍ فِي مَعْصِيَةِ اللَّهِ وَلَا فِيمَا لَا يَمْلِكُ الْعَبْدُ رَاوَاهُ الْخُمْسَةُ فِي حَدِيثٍ طَوِيلٍ^(۴).

عیمرانی کوپری حوصه‌ین (خودای ئی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربن) ده‌فهرمووی: نه‌زری گونا‌ه دانامه‌زری، شتیکیش که مالی به‌نده نه‌بی نه‌زری دانامه‌زری (ش/د/ت/ن-خودایان ئی رازی بن).

۲۵۳۳- عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ أَخَوَيْنِ كَانَا بَيْنَهُمَا مِيرَاثٌ فَسَأَلَ أَحَدُهُمَا صَاحِبَهُ الْقِسْمَةَ فَقَالَ: إِنْ عُدْتَ تَسْأَلُنِي عَنِ الْقِسْمَةِ فَكُلُّ لِي فِي رِجَالِ الْكُفَّةِ. فَقَالَ لَهُ عُمَرُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): إِنَّ الْكُفَّةَ غَنِيَّةٌ عَنْ مَالِكَ كَفَرُ عَنْ يَمِينِكَ وَكَلَّمَ أَخَاكَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: لَا يَمِينُ عَلَيْكَ وَلَا نَذْرٌ فِي مَعْصِيَةِ الرَّبِّ وَلَا فِي قَطِيعَةِ الرَّجِمِ وَلَا فِيمَا لَا تَمْلِكُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ^(۵).

سه‌عیدی کوپری موسه‌ییب (خودای ئی رازی بن) گوتی: دوو برا که له‌پووریکیان له نیواندا هه‌بوو، یه‌کیکیان به‌وی تریانی گوت: با به‌شی بکه‌ین، ئه‌ویش گوتی: ئه‌گه‌ر جاریکی تر داوا‌ی مال به‌شکردنم ئی بکه‌ی هه‌رچی مالم هه‌یه نه‌زری کاعبه‌ بی! عومه‌ریش (خودای ئی رازی بن) پیئی گوت: که‌عه‌ هه‌وه‌جیی به‌ مالی تو نیه، که‌فاره‌تی سوینده‌که‌ت بده‌و قسه‌ له‌گه‌ل براکه‌تا بکه‌، بو خووم له پیغه‌مبه‌رم بیست ده‌یفهرموو (دروودی خودای لیین): سویندت ناکه‌وی، وه نه‌زری گونا‌ه و نه‌زری برینی رشته‌ی خزمایه‌تی و نه‌زری شتی که‌ هی تو نه‌بی دانامه‌زری (د-سند صالح-ن).

(۴) مسلم. نذر: ۴۲۱. أبو داود. ایمان وندور: ۳۲۱۶.

(۵) رواه أبو داود بسند صالح (شرحه).

۲۵۳۴- وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): مَنْ نَذَرَ نَذْرًا لَمْ يُسَمِّهِ فَكَفَّارَتُهُ كَفَّارَةُ يَمِينٍ وَمَنْ نَذَرَ نَذْرًا فِي مَعْصِيَةِ فَكَفَّارَتُهُ كَفَّارَةُ يَمِينٍ وَمَنْ نَذَرَ نَذْرًا لَا يُطِيقُهُ فَكَفَّارَتُهُ كَفَّارَةُ يَمِينٍ وَمَنْ نَذَرَ نَذْرًا أَطَاقَهُ فَلَيْفَ بِهِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ. وَلَفْظُهُ: كَفَّارَةُ النَّذْرِ إِذَا لَمْ يُسَمَّ كَفَّارَةُ يَمِينٍ^(۶).

پیغهمبهر (درویدی خودای له‌سهرین) ده‌فهرموئی: هه‌رکه‌س نه‌زری بکا به‌لام ناوی نه‌با و نه‌ندان‌ه‌که‌ی دیاری نه‌کا یاخود نه‌ز بکا که‌ گونا‌ه بکا، یاخود نه‌زریکی وا بکا که‌ له‌ توانایا نه‌بی نه‌وه له‌م حاله‌تانه‌دا ته‌نیا که‌فاره‌تی سویندی ده‌که‌ویته‌ سه‌رو به‌س، به‌لام نه‌گه‌ر که‌سی نه‌زری بکا که‌ له‌ توانایا هه‌بی نه‌وه با جیبه‌جیی بکا (د- مرفوعاً و موقوفاً علی ابن عباس- ت: س/ص) گفته‌ی (ت): که‌فاره‌ت (بری‌تی) ی نه‌ز نه‌گه‌ر ناوی نه‌بری وه‌ک که‌فاره‌تی سوینده‌.

۲۵۳۵- وللنسائي: النَّذْرُ نَذْرَانِ فَمَا كَانَ مِنْ نَذْرٍ فِي طَاعَةِ اللَّهِ فَذَلِكَ لِلَّهِ وَفِيهِ الْوَفَاءُ وَمَا كَانَ مِنْ نَذْرٍ فِي مَعْصِيَةِ اللَّهِ فَذَلِكَ لِلشَّيْطَانِ وَلَا وَفَاءَ فِيهِ وَيُكْفَرُهُ مَا يُكْفَرُ الْيَمِينَ^(۷).

نه‌سائی (خودای ئی رازی بی) ده‌گی‌ری‌ته‌وه: چه‌زهرت (درویدی خودای له‌سهرین) ده‌فهرموئی: نه‌ز دوو جو‌ره، هه‌ر نه‌زری بو‌ فهرمان‌به‌ریی خودا بی نه‌وه بو‌ خودایه، وه‌ ده‌بی جیبه‌جی بکری، وه‌ هه‌ر نه‌زری بو‌ نافهرمانی خودابی نه‌وه بو‌ شه‌یتانه، ه‌ نابی جی به‌جی بکری. وه‌ که‌فاره‌ته‌که‌ی وه‌ک که‌فاره‌تی سویند وایه.

^(۶) رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ بِسَنَدٍ حَسَنٍ (شرح‌ه).

^(۷) سَكَتَ عَنْهُ الشَّارِحُ.

۱۳۳) کهسی ههرچی مالی ههیه بیکا به خیرو نهزر نه نیا سی به کیکی داده مه زری به نهزر: (من نذر التصدق بماله إنعقد الثلث)

۲۵۳۶- عَنْ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: إِنَّ مِنْ تَوْبَتِي أَنْ أُلْخَلَ مِنْ مَالِي صَدَقَةً إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): أَمْسِكْ عَلَيْكَ بَعْضَ مَالِكَ فَهُوَ خَيْرٌ لَكَ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَأَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ وَزَادَ: فَقُلْتُ: إِنِّي أَمْسِكُ سَهْمِي الَّذِي بَخِيرٌ^(۱).

که عبی کوپی مالیک (خودای ئی رازی بئ) گوتی: به شیئ بئ له تهوبه کهم که ههرچی مالم ههیه لیی دهرچم و بیکه به خیر بو خوداو بو پیغه مبهری خودا، پیغه مبهر (دروودی خودای له سهرین) فهرمووی: وا باشه بو خوت که ههندی له ماله کهت بهیلتیه وه بو خوت (ش/د/ن) نه سائی (خودای ئی رازی بئ) نه مهی پتره: منیش گوتم: ده نهو پشکه م که له خه یبه ره نه وه ده هیلمه وه بو خوم.

۲۵۳۷- وَعَنْهُ أَنَّهُ قَالَ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَوْ أَبُو لُبَابَةَ أَوْ مَنْ شَاءَ اللَّهُ: إِنَّ مِنْ تَوْبَتِي أَنْ أَهْجُرَ دَارَ قَوْمِي الَّتِي أَصَبْتُ فِيهَا الذَّلْبَ وَأَنْ أُلْخَلَ مِنْ مَالِي كُلِّهِ صَدَقَةً. قَالَ: يُجْزِي عَنْكَ الثَّلَاثُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَاحِدٌ^(۲).

دیسانه وه گوتی: بو خوم عهرزی پیغه مبهرم کرد (دروودی خودای له سهرین) یا گوتی: نه بو لوبابه عهرزی کرد، یا گوتی به کیکی تر عهرزیکرد: - به شیئ بئ له تهوبه کهم که ولاتی هوزه کهم به جئ بیلم و لهو خاکه ی که نهو گونا هه م لهوی تووش بووه رهو بکه م، وه ههرچی مالم ههیه لیی دهرچم و بیکه به خیر. فهرمووی: سییه کیکی بریتیی نه وه ده که وی بۆت (د/نه حمه د).

(۱) بخاری. مغازی: ۴۴۱۸، ۲۷۵۷، ۲۹۴۷، ۲۹۴۹، ۲۹۵۰، ۳۰۸۸، ۳۵۵۶، ۳۸۸۹، ۳۹۵۱، ۴۶۷۳، ۴۶۷۶، ۴۶۷۷، ۴۶۷۸،

۶۲۵۵، ۶۶۹۰، ۷۲۲۵. مسلم. توبه: ۶۹۴۷.

(۲) سکت عنه.

ولفظَ أَحْمَدُ على ماهرٍ في الشرح: أَنَّ أَبَا لُبَابَةَ بْنَ عَبْدِ الْمُنْذِرِ لَمَّا تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ مِنْ تَوْبَتِي أَنْ أَهْجُرَ دَارَ قَوْمِي وَأَسَاكِنَكَ وَأَنْ أُلْخَلِعَ مِنْ مَالِي صَدَقَةً لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَلِرَسُولِهِ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): يُجْزِي عَنْكَ الثُّلُثُ.

گفته‌ی نه‌حمده‌ ئاوايه: كه خودا ته‌وبه‌ی له نه‌بولوبابه‌ی كور‌ی عه‌بدولمون‌زیر گیرا‌کرد گوت‌ی به پیغه‌مبهر (درو‌دی خودای له‌سهرین): به‌شئ بئ له ته‌وبه‌كه‌م كه له ولاتی هوزه‌كه‌م كوچ بكه‌م و بیم له خزمه‌تی تودا جینشین بیم، وه له هه‌رچی مالیشم هه‌یه ده‌ربچم و بیکه‌م به خیر بو خودای مه‌زن و گه‌وره‌و بو پیغه‌مبه‌ری خودا، پیغه‌مبه‌ریش (درو‌دی خودای له‌سهرین) فه‌رمو‌ی: سییه‌کیکی به‌ست ده‌کا.

۲۵۳۸- وَعَنْهُ قَالَ: إِنَّ مِنْ تَوْبَتِي إِلَى اللَّهِ أَنْ أَخْرُجَ مِنْ مَالِي كُلِّهِ إِلَى اللَّهِ وَإِلَى رَسُولِهِ صَدَقَةً. قَالَ: لَا. قُلْتُ: فَنِصْفُهُ؟ قَالَ: لَا. قُلْتُ: فُكُلُّهُ؟ قَالَ: نَعَمْ. قُلْتُ: فَإِنِّي سَأَمْسِكُ سَهْمِي مِنْ خَيْرٍ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ. نَسَأَلُ اللَّهَ التَّوْفِيقَ لِمَا يُحِبُّ وَيَرْضَى آمِينَ^(۳).

ديسان گوت‌ی: عه‌رز‌ی پیغه‌مبه‌رم کرد (درو‌دی خودای له‌سهرین): به‌شئ بئ له ته‌وبه‌كه‌م كه له هه‌رچی مال‌م هه‌یه ده‌ربچم و بیکه‌م به خیر بو خودا، فه‌رمو‌ی: هه‌مو‌ی نابئ گوت‌م: ده‌نیوه‌ی؟ فه‌رمو‌ی: نیوه‌یشئ نابئ گوت‌م: ده‌سییه‌کی؟ فه‌رمو‌ی: باشه سییه‌کی ده‌بئ گوت‌م: ده نه‌و پشكه‌م كه له خه‌به‌ره نه‌وه ده‌هیل‌مه‌وه بو خو‌م (د).

۱۳۴) دروسته له سویندو له نه‌زر په‌شیمان ببسته‌وه، به‌لام ده‌بئ كه‌فاره‌تی

بدا‌ت: (يجوز الرجوع في اليمين والنذر وعليه الكفارة)

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {قَدْ فَرَضَ اللَّهُ لَكُمْ تَحِلَّةَ أَيْمَانِكُمْ وَاللَّهُ مَوْلَاكُمْ وَهُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ} - ۲/۶۶.

^(۳) سكت عنه الشارح.

خودای گه‌وره فه‌رموویه‌تی به راستی خودا کردنه‌وه‌ی گری‌ی سوینده‌کانتانی بو داناون، واته نه‌ورپیه‌ی که به سویند له خوتانی ببه‌ستن به که‌فاره‌ت ده‌توانن بیکه‌نه‌وه، وه خودای گه‌وره کارسازی ئیوه‌یه و زاناو دانایه.

۲۵۳۹- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي نَفَرٍ مِنَ الْأَشْعَرِيِّينَ، فَوَافَقْتُهُ وَهُوَ غَضْبَانٌ فَاسْتَحْمَلْتَاهُ فَحَلَفَ أَنْ لَا يَحْمِلَنَا، ثُمَّ قَالَ: وَاللَّهِ إِنْ شَاءَ اللَّهُ لَا أَحْلِفُ عَلَى يَمِينٍ فَأَرَى غَيْرَهَا خَيْرًا مِنْهَا إِلَّا أَتَيْتُ الَّذِي هُوَ خَيْرٌ، وَتَحَلَّلْتُهَا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱).

ئه‌بوو موسا (خودای ئی‌رازی بئ) گوتی: ده‌سته‌یه‌کی ئه‌شعه‌ری بووین، چووینه خزمه‌تی چه‌زهره‌ت (درویدی خودای له‌سه‌ربن) داوامان لیبیکرد که ولآخی سواریمان بداتی، وا ریکه‌وت له‌وکاته‌دا توورپه‌ بوو، بویه سویندی خوارد که ولآخمان نه‌داتی. به‌لام له‌وه دوا فه‌رمووی: به‌خودا (خودا یاربئ) من سویند له‌سه‌ر هه‌رچی بخۆم وه له‌پاشا بۆم ده‌ریکه‌وئ به‌باریکی ترده‌ باشتره، چی باش بئ ئه‌وه ده‌که‌م و که‌فاره‌تی سوینده‌که‌م ده‌ده‌م (ش/د/ت/ن).

۲۵۴۰- ولسلم: أَعْتَمَ رَجُلٌ عِنْدَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثُمَّ رَجَعَ إِلَى أَهْلِهِ فَوَجَدَ الصَّبِيَّةَ قَدْ نَامُوا فَأَتَاهُ أَهْلُهُ بِطَعَامِهِ فَحَلَفَ لَا يَأْكُلُ مِنْ أَجْلِ صَبِيَّتِهِ ثُمَّ بَدَأَ لَهُ فَأَكَلَ فَأَتَى رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَذَكَرَ ذَلِكَ لَهُ فَقَالَ: مَنْ حَلَفَ عَلَى يَمِينٍ فَرَأَى غَيْرَهَا خَيْرًا مِنْهَا فَلْيَأْتِهَا وَلْيُكْفِرْ عَنْ يَمِينِهِ^(۲).

موسلیم (خودای ئی‌رازی بئ) ده‌گی‌ریته‌وه: جارئ پیاوئ تا تاریک دایئ له خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ردا ده‌بئ، که ده‌چیته‌وه بو ماله‌وه ده‌پوانئ مناله‌کانی به‌بئ شیو سه‌ریان ناوه‌ته‌وه و نووستوون، جا خیزانه‌که‌ی نانی بو دینئ، ئه‌ویش

^(۱) بخاری. ایمان ونذور: ۶۷۸، ۶۶۲۳. مسلم. ایمان: ۴۲۳۹. أبو داود. ایمان ونذور: ۳۲۷۶. نسائی.

ایمان ونذور: ۳۷۸۹.

^(۲) تقدم برقم: ۲۳۶۹/۱. تسلسل / ۱۰۳ مجلد/ ۳.

له‌به‌ر ئه‌وه‌ی که مندا له‌کانی به‌بێ شیو سهریان ناوه‌ته‌وه سویند ده‌خوا که نانه‌که نه‌خوا، له‌پاشا رای ده‌گوێڤێ و نانه‌که ده‌خوا، جا ده‌چێ بۆ لای پیغه‌مبه‌رو ئه‌مه باس ده‌کا بۆی، ئه‌ویش (دروودی خودای له‌سه‌رین) ده‌فه‌رموی: که‌سێ سویندی خوارد له‌سه‌ر شتی و له‌پاشا بۆی ده‌رکه‌وت که به‌ باریکی تردا باش‌تره‌ با سوینده‌که‌ی بخات و چاکه‌که بکات وه‌ که‌فاره‌ت (بریتتی) ی سوینده‌که‌ی بدات.

۲۵۴۱- ولمسلم والنسائي: وَإِنِّي وَاللَّهِ إِن شَاءَ اللَّهُ لَا أَخْلِفُ عَلَى يَمِينٍ فَأَرَى غَيْرَهَا خَيْرًا مِنْهَا، إِلَّا كَفَرْتُ عَنْ يَمِينِي، وَأُتِيتُ الَّذِي هُوَ خَيْرٌ^(۳).

موسلیم و نه‌سائی (رمزای خودای گه‌ره‌یان لیبێ) ده‌گیڤنه‌وه: که‌زهره‌ت (دروودی خودای له‌سه‌رین) فه‌رموویه‌تی: به‌خوا من به‌ش به‌ حاڵی خۆم، خودا یاربێ له‌سه‌ر هه‌ر شتی سویند بخۆم و له‌پاشا به‌باریکی تردا به‌ باشتری بزانه‌ سوینده‌که‌م ده‌خه‌م و ئه‌وه ده‌که‌م که به‌ باشتری ده‌زانه‌و که‌فاره‌تی سوینده‌که‌م ده‌ده‌م.

۲۵۴۲- ولمسلم والترمذي وأبي داود: مَنْ خَلَفَ عَلَى يَمِينٍ فَرَأَى غَيْرَهَا خَيْرًا مِنْهَا فَلْيَكْفُرْ عَنْ يَمِينِهِ وَلْيَفْعَلْ (أَي مَاطْهَر لَهُ آلَهُ خَيْرٌ)^(۴).

موسلیم و تیرمیزی و ئه‌بو داوود (خودایان لێ رازی بێ) ده‌گیڤنه‌وه: که‌زهره‌ت (دروودی خودای له‌سه‌رین) فه‌رموویه‌تی: ئه‌گه‌ر یه‌کێ سویندی خوارد له‌سه‌رکردن یا نه‌کردنی شتی، له‌پاشا بۆی ده‌رکه‌وت که به‌ باریکی تردا چاک‌تره‌ بابریتتی (که‌فاره‌ت) ی سوینده‌که‌ی بدات و چاکه‌که بکات.

۲۵۴۳- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: كَفَّارَةُ النَّذْرِ كَفَّارَةُ الْيَمِينِ. رَوَاهُ الْحُمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ^(۵).

(۲) مسلم. ایمان: ۴۲۳۹. راجع: ۲۵۰۲/۱.

(۴) مسلم. ایمان: ۴۲۴۸. ترمذی. نذور ایمان: ۱۵۳۰.

(۵) مسلم. نذر: ۴۲۲۹. أبو داود. ایمان ونذور: ۳۳۲۳، ۳۳۲۴. ترمذی. نذور: ۱۵۲۸.

عوقبه‌ی کوپری عامیر (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغهمبه‌ر (درویدی خودای له‌سربئ) فهرمووی: که‌فاره‌تی نه‌زریش وه‌ک که‌فاره‌تی سویند وایه (م/د/ت/ن).

(۱۳۵) دوا و تار: دیاریکردنی نه‌ندازه‌ی بریتی (که‌فاره‌ت) ی سویندو نه‌زر

خاتمة في بيان كفارة اليمين والنذر

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ وَلَكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا عَقَّدْتُمُ الْأَيْمَانَ فَكَفَّارَتُهُ إِطْعَامُ عَشْرَةِ مَسَاكِينَ مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعَمُونَ أَهْلِيكُمْ أَوْ كِسْوَتُهُمْ أَوْ تَحْرِيرُ رَقَبَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ ذَلِكَ كَفَّارَةُ أَيْمَانِكُمْ إِذَا حَلَفْتُمْ وَاحْفَظُوا أَيْمَانَكُمْ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ - ۸۹/۵}.

خودا ناتانگری و سزاتان نادا به‌و سویندانه که به‌بی مه‌به‌ست دین به‌سهر ده‌متانا، به‌لام موحاسبه‌تان ده‌کا له‌سهر ئه‌و سویندانه که له‌کانی دلتانه‌وه دهرده‌چن و به‌دل دایان ده‌مه‌زینن، جا که‌فاره‌تی شکاندنی سویندی به‌دل دامه‌زراو ئه‌وه‌یه: که‌خواردمه‌نی ده‌هه‌ژار بدن، له‌میانه‌ی ئه‌و خواردمه‌نییه که‌ده‌یدن به‌ژن و مندالی خوتان یا به‌رگو و پو‌شاک‌ی ده‌هه‌ژار بدن له‌میانه‌ی ئه‌و به‌رگو و پو‌شاک‌ه که‌ده‌یکه‌ن بو‌خیزانی خوتان، وه‌یاخود به‌نده‌یی ئازاد بکه‌ن، جا ئه‌گهر یه‌کی له‌و سویند که‌وتوانه ئه‌وانه‌ی ده‌س نه‌که‌وت ئه‌وه پیویسته روژووی سئ روژ بگری به‌نیازی بریتی سویندی که‌وتوو، ئه‌وه‌ی روونمان کرده‌وه بو‌تان که‌فاره‌تی سویندی که‌وتوو ئیوه‌یه له‌پاش سویند خواردن، وه‌سویندی خوتان ناگاداریی بکه‌ن، له‌شتی گرنگ و به‌نرخدا نه‌بی سویند مه‌خو‌ن و که‌سویندتان خوارد له‌سهر شتی "مه‌یشکی‌نن مه‌گهر بو‌ناچاریی، ئاوا خودای مه‌زن نایه‌ته‌کانی خو‌ی روون ده‌کاته‌وه بو‌تان، که‌له‌باره‌ی فه‌رمانه‌کانی شه‌ریعت و ئه‌حکامی دینی خوداوه‌ن، هیوام وایه که‌ئیوه‌ش سوپاسی ئه‌م نیعمه‌ته‌گه‌وره‌یه بکه‌ن و فی‌ری ئه‌م نایه‌تانه ببن و ره‌فتاریان پی بکه‌ن.

۲۵۴۴- عَنْ السَّائِبِ بْنِ يَزِيدَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ الصَّاعُ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مُدًّا وَثُلُثًا بِمُدِّكُمْ الْيَوْمَ فَزَيْدٌ فِيهِ فِي زَمَنِ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالنَّسَائِيُّ^(۱).

سائیبی کوپی یه‌زید (خودای ئی رازی بن) گوتی: به سه‌رینی پیغه‌مبه‌ر (دیوودی خودای له‌سهرین) مه‌ن (صاع) موددی‌ک و^(۱) سییه‌کی موددی‌ک بوو به (موودی) ئه‌م‌پۆکه‌ی ئیوه، جا له‌سه‌رده‌می عومه‌ری کوپی عه‌بدولعه‌زیزدا لئی زیادکرا (ب/ن).

۲۵۴۵- قَالَ نَافِعٌ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): كَانَ ابْنُ عُمَرَ يُعْطِي زَكَاةَ رَمَضَانَ بِمُدِّ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْمُدَّ الْأَوَّلَ، وَفِي كَفَّارَةِ الْيَمِينِ بِمُدِّ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ^(۲).

نافیع (خودای ئی رازی بن) گوتی: جاران ئیبنو عومه‌ر (خودایان ئی رازی بن) سه‌رفیطره‌ی ره‌مه‌زانی به‌ موودی پیشوو ده‌دا، که موودی پیغه‌مبه‌ر بوو، وه بریتی (که‌فاره‌ت) ی سویندیشی هه‌ر به‌ موودی پیغه‌مبه‌ر ده‌دا (ب).

۲۵۴۶- عَنْ أَبِي أُمَامَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَيُّمَا امْرِئٍ مُسْلِمٍ أَعْتَقَ امْرَأً مُسْلِمًا كَانَ فَكَاهُ مِنَ النَّارِ يُجْزَى كُلُّ عَصْوٍ مِنْهُ عُضْوًا مِنْهُ وَأَيُّمَا امْرِئٍ مُسْلِمٍ أَعْتَقَ امْرَأَتَيْنِ مُسْلِمَتَيْنِ كَانَتْ فَكَاهُ مِنَ النَّارِ يُجْزَى كُلُّ عَصْوٍ مِنْهُمَا عُضْوًا مِنْهُ وَأَيُّمَا امْرَأَةً مُسْلِمَةً أَعْتَقَتِ امْرَأَةً مُسْلِمَةً كَانَتْ فَكَاهَا مِنَ النَّارِ يُجْزَى كُلُّ عَصْوٍ مِنْهَا عُضْوًا مِنْهَا. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ^(۳).

ئه‌بو ئومامه (خودای ئی رازی بن) له‌ پیغه‌مبه‌ره‌وه (دیوودی خودای له‌سهرین) ده‌فه‌رموئ: هه‌ر پیاویکی موسولمان پیاویکی موسولمان ئازاد بکا خوشی له‌ ئاگری دۆزه‌خ ئازاد ده‌بی، به‌م شیوه‌یه‌ له‌ جیاتیی هه‌ر ئه‌ندامییکی

(۱) بخاری. كفارات الايمان: ۶۷۱۲.

(۲) موود نامپیرکی پیوانه‌یه‌ له‌شیوه‌ی که‌لله‌ شه‌کر، لای سه‌ره‌وه‌ی پانه‌و لای خواره‌وه‌ی ته‌سکه‌.

(۳) بخاری. كفارة الايمان: ۶۷۱۳.

(۲) رواه الترمذی بسند صحیح (شرحه).

ئازادکراوه‌که ئەندامییکی ئازادکەرەکه له ئاگر ئازاد دەبێ، وه هەر پیاویکی موسوڵمان دوو ژنی موسوڵمان ئازاد بکا خوشی له ئاگری دۆزهخ ئازاد دەبێ بهم رەنگه له‌باتی هەر ئەندامییکی ئەوان ئەندامییکی ئەم له ئاگر ئازاد دەبێ، وه‌هەر ژنیکی موسوڵمان ژنیکی موسوڵمان ئازاد بکا خوشی له ئاگری دۆزهخ ئازاد دەبێ: بهم شیوه‌یه له جیاتیی هەر ئەندامییکی ئەو ئەندامییکی ئەم له ئاگر ئازاد دەبێ (ت-س/ص-د).

٢٥٤٧- عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ الْحَكَمِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ لِي جَارِيَةٌ صَكَكْتُهَا صَكًّا. فَقَظَمَ ذَلِكَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقُلْتُ: أَفَلَا أُغْتَفَا؟ قَالَ: اثْنَيْنِ بِهَا. قَالَ: فَجِئْتُ بِهَا قَالَ: أَتَيْنَ اللَّهَ؟ قَالَتْ: فِي السَّمَاءِ. قَالَ: مَنْ أَنَا؟ قَالَتْ: أَنْتَ رَسُولُ اللَّهِ. قَالَ: أُغْتَفَا فَإِنَّهَا مُؤْمِنَةٌ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَمُسْلِمٌ.^(٤)

موعاوییه‌ی کوپی چه‌که‌م (خودای فی رازی بێ) گو‌تی: عه‌رزى چه‌زه‌تم کرد (درو‌دی خودای له‌سه‌رین): ئە‌ی پی‌غه‌مبه‌رى خودا! که‌نیزه‌کی‌کم هه‌یه شه‌پاز‌لله‌یه‌کم لی‌دا. پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی خودای له‌سه‌رین) زۆرى له‌به‌رگرا‌ن بوو که من شتى وا ناشایسته‌م کردووه، منیش عه‌رزیم کرد: که وای لی‌هات بو ئازادى نه‌که‌م؟ فه‌رمووی: بیهینه‌ بۆم جا که بر‌دم بۆی، پی‌ی فه‌رموو: خودا له‌ کو‌ییه؟ گو‌تی: له ئاسمانه، فه‌رمووی: ئە‌ی من کی‌م؟ گو‌تی: تو پی‌غه‌مبه‌رى خودای، فه‌رمووی: ئازادى بکه، چونکه ئە‌مه موسوڵمانه (د/ت/م).

٢٥٤٨- وَجَاءَ رَجُلٌ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِجَارِيَةٍ سَوْدَاءَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ عَلَيَّ رَقَبَةً مُؤْمِنَةً. فَقَالَ لَهَا: أَتَيْنَ اللَّهَ؟ فَأَشَارَتْ إِلَى السَّمَاءِ بِأَصْبُعِهَا. فَقَالَ لَهَا: فَمَنْ أَنَا؟ فَأَشَارَتْ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَإِلَى السَّمَاءِ فَقَالَ: أُغْتَفَا فَإِنَّهَا مُؤْمِنَةٌ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَاحِدٌ. نَسَأَلَ اللَّهُ التَّوْفِيقَ، وَاللَّهُ أَعْلَمُ.^(٥)

(٤) مسلم. ایمان: ٤٢٧٧. أبو داود. أدب: ٥١٦٦، ٥١٦٧. ترمذی. نذور وایمان: ١٥٤٢.

(٥) رواه أبو داود بسند صالح (شرحه).

پیاوئ که‌نیزه‌کیکی ره‌شی هی‌نا بۆلای پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین)
گوتی: ئه‌ی ره‌وانه‌کراوی خودا! من له‌سهرمه که که‌سیکی موسولمان ئازاد
بکه‌م ئایا ئه‌مه ئازاد بکه‌م ده‌بی یا‌نا؟ جا پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) پیی
فه‌رموو: خودا له‌ کوئی‌ه؟ که‌نیزه‌که‌که‌ په‌نجه‌ی هه‌لپری بۆ ئاسمان و به
ئیشاره‌ت گوتی: خودا له‌ ئاسمانه‌ ئینجا پیی فه‌رموو: ئه‌ی من کی‌م؟ ئه‌ویش
ئیشاره‌تیکرد بۆ پی‌غه‌مبه‌رو ئینجا ئیشاره‌تیکرد بۆ ئاسمان واته: تویش
پی‌غه‌مبه‌ری خودای جا فه‌رمووی: ئه‌مه موسولمانه ئازادی بکه (د-سند
صالح- ئه‌حمه‌د).

له‌ خودای گه‌وره‌و سه‌روه‌ر داوا ده‌که‌ین که‌ سپرمان بپۆشی و کارمان
بسازینئ، وه‌ هه‌رخودا بۆ خۆی گه‌لئ باش له‌ هه‌موو شتئ ده‌زانئ^(۱).

(۱) من له‌ ده‌ریای ره‌حمه‌تی بئ پیی

له‌ پیاله‌ی دلم به‌ شاباش تن که‌ی

دل ده‌بی به‌ گول ده‌م ده‌کاته‌وه

بئ په‌روا ده‌دین پۆرگی خونه‌که‌ی

جا ئازاد ده‌بن له‌ دیلیس تاوان

ده‌بی به‌ ده‌رویش ده‌سگیرئ قورئان

که‌ناره‌ ده‌گیرئ له‌ کوپری شه‌یتان

ده‌بی به‌ په‌ریی ده‌چن بۆ ئاسمان

قومئ له‌ باده‌ی خواپی بنۆشی

هه‌تاکوو ده‌مرئ هه‌ستئ سه‌رخۆشی

بئ نیاز ده‌بی له‌ غه‌یری یه‌زدان

دنیاو چئ تیایه‌ به‌ پووش ده‌فرۆشی

نای بۆ شا پی‌اوئ که‌ مه‌نکی‌شمان کا!

نه‌لقه‌ی به‌نده‌یی له‌ گۆشمان کا

وہ لہ کوٹایی پاکنوس (موبیہضضہ) کھیدا لہ کاتی خویدا ئہم
تیبینیہم بہئی زیادو کہم نووسیوہ، لہ سایہی خوداوہ جزمی سییہم تہوا
بوو، لہ تہواوی سہعات ہشت و نیوی سہرلہ بہیانی روژی (۱۹۸۳/۱۲/۱۸)
لہ ہودہکھی خوٰما لہ نہ خوشخانہی سہربازیی کہرکووک لہ شاری کہرکووکی
خوشہویست. خودا بیپاریژی لہ دہردو بہلاو چاوینی.

ئیستاکییش کہ بہ دەستی خوّم لہ نووسینی جاری سییہمی ئہم بہرگہ
دہمہوہ، کہ ئہم جارہیان مہتنی حەدیسەکانیشم بہ عەرەبی لہ پیش
تہرجمہ کوردییہ کہوہ نووسیوہ تہوہ لیئرانہ دا دہلیم:

بہ یارمہتی خودای گہورہو میہرہبان بہرگی سییہمی تاجول ئوصول
تہواو بوو، لہ روژی (۱۴۰۸/۷/۵ ک بہ ریکہوتی ۱۹۸۸/۲/۲۳) لہ ہودہکھی
خوٰما لہ نہ خوشخانہی سہربازیی کہرکووک، لہ شاری کہرکووکی نازدارو
خوشہویست، خودا بیپاریژی لہ دہردو بہلاو چاوینی و چہ پۆلہی زالم. ئامین.

قوتارمان بکا لہ بیرس جیہان

لہ ناستانہی خوٰی زوو توولکییشمان کا

۱۹۸۸/۶/۵ - وەرگێژ-

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نامه‌ی نه‌چيرو كوشتن و سه‌برپراوه‌كان

(چوار به‌ش و پاشه به‌شيكه)

۱) به‌شى يه‌كه‌م: نه‌و گيانله‌به‌رانه‌ی گوشتيان ده‌خوړئ:

كتاب الصيد والذبائح (وفيه أربعة فصول وخاتمة)

الفصل الأول: فيما يؤكل من الحيوان

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ أُحِلَّتْ لَكُم بَهِيمَةُ الْأَنْعَامِ إِلَّا مَا يُنْتَلَى عَلَيْكُمْ - ۱/۵﴾.

واته: خودای گه‌وره له قورئانی پی‌وړزدا ده‌فرموئ: ئه‌ی که‌سانئ که خاوه‌ن باوه‌ړو ئیمان! هه‌موو ئادو په‌یمان به‌ستن (عه‌قد) یکی خوټان ببه‌نه سه‌ر، هه‌لّ کراوه بو ئیوه خواردنی گوشتی ئاژال، ته‌نیا هی نه‌و گیانله‌به‌رانه نه‌بئ که له ئایه‌تی دوايیدا باس ده‌کړئ بوټان.

۲۵۴۹ - عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَأْكُلُ دَجَاجًا. رواه البخاري والترمذي والنسائي^(۱).

ئهبو مووسا (خودای ئی رازی بن) گوټی: پی‌غه‌مبه‌رم دی (درویدی خودای له‌سهرین) گوشتی مریشکی ده‌خوارد (ب/ت/ن).

۲۵۵۰ - عَنْ أَبِي أَوْفَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: غَزَوْنَا مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) سَبْعَ غَزَوَاتٍ أَوْ سِتًّا ، كُنَّا نَأْكُلُ مَعَهُ الْجَرَادَ^(۲).

ئیبنو ئهبو نه‌وفا (خودایان ئی رازی بن) گوټی: هه‌وت غه‌زا - یا شه‌ش غه‌زا - مان کرد له‌گه‌ل پی‌غه‌مبه‌ر خوټی دا (درویدی خودای له‌سهرین) له‌و غه‌زایانه‌دا له‌گه‌ل پی‌غه‌مبه‌ردا کولله‌مان ده‌خوارد (ش/د/ت/ن).

^(۱) بخاري: ذبائح وصيد: ۵۵۱۷ ، ۳۱۳۳ ، ۴۳۸۵ ، ۴۴۱۵ ، ۵۵۱۲ ، ۵۵۱۸ ، ۶۶۲۳ ، ۶۶۴۹ ، ۶۶۷۸ ، ۶۶۸۰ ،

۶۷۱۸ ، ۳۷۱۹ ، ۶۷۲۱ ، ۷۵۵۵ (تجريد/ ۱۸۳۴ = به‌رگی/ ۵ ل/ ۱۳۱ فتح/ ۵۵۱۷.

^(۲) بخاري. ذبائح وصيد: ۵۴۹۵. مسلم. صيد ذبائح: ۱۹۵۲ ، ۵۰۱۹.

۲۵۵۱- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَتَفَجَّنَا أَرْبَابًا وَنَحْنُ بِمَرِّ الظُّهْرَانِ ، فَسَعَى الْقَوْمُ فَلَغَبُوا ، فَأَخَذَتْهَا فَجِنْتُ بِهَا إِلَى أَبِي طَلْحَةَ فَذَبَحَهَا ، فَبَعَثَ بِوَرَكَيْهَا - أَوْ قَالَ بِفَخَذَيْهَا - إِلَى النَّبِيِّ (مَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَبِلَهَا^(۳).

نه‌نه‌س (خودای ئی رازی بئ) گوتی: له مه‌رو ظهه‌ران كه‌رويشكيكمان هه‌لسان، پياو گه‌ل نيشتنه‌ سه‌ری تا ماندوو بوون به‌لام من نيشتمه‌ سه‌ری تا گرتم، ئينجا بر دم بۆ ئه‌بو طه‌لحه‌، ئه‌بو طه‌لحه‌ سه‌ری بپري و هه‌ردوو سمته‌كه‌ی نارد بۆ پينغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رين) - يا گوتی: هه‌ردوو رانه‌كه‌ی نارد بۆی - پينغه‌مبه‌ريش (دروودی خودای له‌سه‌رين) وه‌ری گرت^(۱) (ش/د/ت/ن).

^(۳) بخاري. هبة: ۲۵۷۲ ، ۵۴۸۹ ، ۵۵۳۵. مسلم. صيد وذبائح: ۵۰۲۲ أبو داود. أطعمه: ۳۷۹۱. ترمذی.

أطعمه: ۱۷۸۹. نسائي. صيد: ۴۳۲۲.

^(۱) ئای دنیا سه‌لاحی كورم و كه‌زالی كچم منال بوون، مالمان له‌ نازادی كه‌ركووك بوو، بۆ بئ تاقه‌تی ده‌چووینه‌ لاشار، جاروباریش بۆ راوه‌ سويسكه‌ ده‌چووین، ماومه‌یه‌کی زۆر چووین به‌لام يه‌ك سويسكه‌مان گرت. جارئ كاتی دروینه‌ی جو بوو، عه‌شاماتیکی زۆر له‌و لاشاره‌ بوون، كوروكال به‌چكه‌ كه‌رويشكيکی سه‌گ پسینكه‌یان هه‌لسان، لای چۆلبيان ئی بریبه‌وه‌و به‌ره‌و ئیمه‌ چنگ له‌سه‌ر شان هینایان! منیش نيشتمه‌ سه‌ری و گرتم. ئیستاكه‌ خه‌م و خه‌فه‌ت نه‌ژنۆی شكاندووم و خۆم بووم به‌ نه‌چیری دمردو مه‌ینه‌ت، كیسه‌ئ بنیشیته‌ سه‌رم دمگرتیه‌وه‌، ره‌نگ بئ سه‌ریشم بپري - وه‌ك كه‌رويشكه‌كه‌ی ئیمامی نه‌نه‌س (خودای ئی رازی بئ) كه‌س نه‌ئ به‌ كه‌سیكم، خۆت خۆش! په‌روه‌ردگار! خۆت ده‌زانی دلم زاماره‌، ئه‌و شه‌طه‌حاته‌م ئی نه‌گری كه‌ له‌تاو نازاری دمردی خۆم گوتوومه‌:

هه‌ق و كه‌ردبیری و دیناری هه‌رسن

نه‌بن به‌ باری شانی هه‌یج كه‌سن!

هه‌ق جاران تال بوو نیستاكه‌ شۆره‌

پاریژ كه‌ره‌كه‌ كه‌ ره‌فتت زۆره‌!

۲۵۵۲- عَنْ خَالِدِ بْنِ الْوَلِيدِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهُ دَخَلَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَيْتَ مَيْمُونَةَ فَأَتَى بِضَبٍّ مَحْنُودٍ ، فَأَهْوَى إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَسِدِّهِ فَقَالَ: بَعْضُ النَّسْوَةِ أَخْبَرُوا رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِمَا يُرِيدُ أَنْ يَأْكُلَ. فَقَالُوا: هُوَ ضَبٌّ يَا رَسُولَ اللَّهِ. فَرَفَعَ يَدَهُ ، فَقُلْتُ: أَحْرَامٌ هُوَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ فَقَالَ: لَا، وَلَكِنْ لَمْ يَكُنْ بِأَرْضِ قَوْمِي فَأَجِدُنِي أَعَافُهُ. قَالَ: خَالِدٌ فَاجْتَرَرْتُهُ فَأَكَلْتُهُ وَرَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَنْظُرُ^(۴).

خالیدی کوری وولید (خودای فی رازی بن) گوتی: له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ردا (درویدی خودای له‌سربین) چوین بؤ مائی مه‌یمونه که هاوسه‌ری پیغه‌مبه‌ر بوو، وه پیووری من و ئیبنو عه‌بباس بوو بزمنزه‌یه‌کی برژاویان دانا بؤی، پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سربین) ده‌ستی دریژکرد بؤی، نافره‌تی گوتی: عه‌رزی پیغه‌مبه‌ر بکه‌ن که ئه‌وه چییه که‌وا خه‌ریکه ده‌یخوا. ئه‌وانیش گوتیان: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ئه‌مه بزمنزه‌یه، ئیتر پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سربین) ده‌ستی کی‌شایه‌وه، منیش گوتم: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ئایا بزمنزه‌ه‌رامه؟ فه‌رمووی: نه‌ء حه‌رام نییه، به‌لام له ولاتی ئی‌مه نییه، له‌به‌ر ئه‌وه ده‌بینم دلم نایبات، خالید گوتی: جا من رام کی‌شا بؤ لای خو‌م و له‌به‌ر چاوی پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سربین) ده‌ستم کرد به‌خواردنی (ش/د/ت/ن-خودایان فی رازی بن).

۲۵۵۳- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: نَهَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمَ خَيْبَرَ عَنْ لُحُومِ الْخُمُرِ الْأَهْلِيَّةِ وَأَذِنَ فِي لُحُومِ الْخَيْلِ. رَوَى هَذِهِ الْأَرْبَعَةُ الْأَصُولُ الْخَمْسَةُ^(۵).

(۴) بخاری. أطعمة: ۵۳۹۱، ۵۴۰۰، ۵۵۳۷. مسلم. صید وذبائح: ۵۰۰۹، ۵۰۰۸. أبو داود. أطعمة:

۳۷۹۴. نسائی. صید وذبائح: ۴۳۲۷، ۴۳۲۸. ابن ماجه: صید: ۳۲۴۱.

(۵) بخاری. ذبائح: ۵۵۱۰، ۵۵۱۱، ۵۵۱۲، ۵۵۱۶. مسلم. صید وذبائح: ۴۹۹۷، ۴۹۸۱، ۴۹۹۶. نسائی.

صید ۴۳۳۸، ۴۳۵۰، ۴۳۴۹. أبو داود. أطعمة: ۳۷۸۸، ۳۸۰۸. ترمذی. أطعمة: ۱۷۹۳.

جايير (خوداي ئى رازى بىن) گوتى: رۆژى غەزاي خەيبەر پيغەمبەر (درودى خوداي لەسەربىن) جەلەوگيرى كرد له خواردنى گوشتى كەرى مالى، وەرێگەى خواردنى گوشتى ماين و ئەسپى دا (ش/د/ت/ن-خودايان ئى رازى بىن).

٢٥٥٤- عَنْ أَسْمَاءَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ نَحَرْنَا فَرَسًا عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ (مَتَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَكَلْنَاهُ^(٦).

ئەسماء (خوداي ئى رازى بىن) گوتى: لەسەردەمى پيغەمبەردا (درودى خوداي لەسەربىن) لە مەدينە ئەسپێکمان سەرپى و خواردمان (ش.خودايان ئى رازى بىن).

٢٥٥٥- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهُ أَصَابَ حِمَارًا وَخَشِيًّا وَهُوَ حَلَالٌ فَأَتَى بِهِ أَصْحَابَهُ وَهُمْ مُحْرَمُونَ مِنْهُ فَقَالَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ: لَوْ سَأَلْنَا رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْهُ. فَسَأَلْنَاهُ فَقَالَ: قَدْ أَحْسَنْتُمْ. فَقَالَ: لَنَا « هَلْ مَعَكُمْ مِنْهُ شَيْءٌ؟ ». قُلْنَا نَعَمْ. قَالَ: « فَاهْدُوا لَنَا ». فَأَتَيْنَاهُ مِنْهُ فَأَكَلَ مِنْهُ وَهُوَ مُحْرَمٌ. رواه النسائي والبخاري^(٧).

ئەبو قەتادە (خوداي ئى رازى بىن) گوتى: سالى رێکەوتنى حودەبىيە لە خرمەتى پيغەمبەردا (درودى خوداي لەسەربىن) کەوتىنە رێ، لە رێگە ھاورپێکانى ئیحرامى ەمرەيان دابەست لە رێگە من کەرەکیویيەکم کوشت، بەلام من لە ئیحرامدا نەبووم جا بردم بۆ ھاورپێکانم - کە ئەوان لە ئیحرامدا بوون - ھاورپێکانم لێيان خوارد ھەندى کەسیان گوتیان: بۆ لەبارەى ئەمەو لە پيغەمبەر (درودى خوداي لەسەربىن) نەپرسین، جا کە لێمان پرسى ھەرمووی: ئافەرىن بۆ خووتان، ئایا ھىچى ئى ماو لە لاتان؟ گوتمان: ئا، ھەرمووی: دە بە دیارى بەشمان بدەن جا ھەندیکیان لە گوشتەکەى بۆیبرد، ئەویش لێى خوارد، لەوکاتەدا پيغەمبەر لە ئیحرامیشدا بوو (ن/ب).

(٦) بخاري. ذبائح: ٥٥١٠، ٥٥١١، ٥٥١٢، ٥٥١٩. مسلم. صيد وذبائح: ٤٩٩٩، ٥٠٠٠ + تجريد/ ٥ ل -

۲۵۵۶- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَأَلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ الضَّبُعِ، فَقَالَ: هُوَ صَيْدٌ وَفِيهِ كَبْشٌ إِذَا صَادَهُ الْمُخْرِمُ. رواه أصحاب السنن^(۸):

جابر (خودای ن رازی بن) گوتی: له باره‌ی خواردنی گوشتی که متیاره‌وه پرسیارم له پیغه‌مبه‌ر کرد (دروودی خودای له‌سربن) فهرمووی: که متیاریش داده‌نری به نه‌چیر که وابوو گوشتی ده‌خوری ئه‌و که سه‌شی که له ئیحرامدا بی و راوی که متیار بکاو بی کوژی به‌رائیکی توله‌ی نه‌چیر: (فیدی‌ه) ی ده‌که‌ویته سه‌ر (د/ت/ن-س/ص).

۲۵۵۷- عَنْ بَنِي سَفِينَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ) عَنْ أَبِيهِ قَالَ: أَكَلْتُ مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَحْمَ حُبَارَى. رواه أبو داود والترمذي^(۹):

عه‌مری کوپی سه‌فینه (خودایان ن رازی بن) گوتی: باوکم گوتی: له‌که‌ل پیغه‌مبه‌ر خویدا (دروودی خودای له‌سربن) گوشتی چی‌رگم خواردوو (د/ت-سند غریب).

۲۵۵۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: «مَا مِنْ إِنْسَانٍ قَتَلَ عُصْفُورًا فَمَا فَوْقَهَا بِغَيْرِ حَقِّهَا إِلَّا سَأَلَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَنْهَا». قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا حَقُّهَا قَالَ: يَذْبَحُهَا فَيَأْكُلُهَا وَلَا يَقْطَعُ رَأْسَهَا يَرْمِي بِهَا. رواه النسائي والشافعي والحاكم^(۱۰):

عبداللای کوپی عه‌مه‌ر (خودایان ن رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سربن) فهرمووی: هر که سی له چوله‌که‌یه‌که‌وه بی‌گره تا زیاتر به ناره‌وا بکوژی خودای که‌وره موحاسه‌به‌ی ده‌کا له‌سه‌ری، گوترا: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! به ناره‌وا چۆن چۆنییه؟ فهرمووی: سه‌ری بپری و بیخوات، نه‌ک سه‌ری هه‌ل‌چوپ‌قینی و فری بدات! (ن/ش/ح).

(۸) بسند صحیح (شرحه).

(۹) بسند غریب (شرحه).

(۱۰) سکت عنه الشارح ولم یبین درجته (مترجم).

۲۵۵۹- وَسُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ السَّمْنِ وَالْجُبْنِ وَالْفِرَاءِ. (أَيِ حِمَارِ الْوَحْشِ) فَقَالَ: الْحَلَالُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ وَالْحَرَامُ مَا حَرَّمَ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ وَمَا سَكَتَ عَنْهُ فَهُوَ مِمَّا عَفَا عَنْهُ^(۱۱).

بو خواردنی روڼ و په‌نیرو که‌ره‌کټوی له پیغه‌مبه‌ر پرسیارکرا نه‌ویش (دروودی خودای له‌سهرین) فهرمووی: حه‌لّال نه‌و‌یه که خودا له قوئانا (که نامه‌ی خو‌یه‌تی) به حه‌لّالی داناوه، وه حه‌رام نه‌و‌یه که خودا له نامه‌ی خو‌یا که قورئانه به حه‌رامی داناوه، وه نه‌و‌شی که باسی نه‌کردووه نه‌وه له و شتانه‌یه که چاوپو‌شی لی کردووه و حه‌لّاله (ت/د/حاکم).

۲۵۶۰- وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا): كَانَ أَهْلُ الْجَاهِلِيَّةِ يَأْكُلُونَ أَشْيَاءَ وَيَتْرَكُونَ أَشْيَاءَ تَقْدَرُا فَبَعَثَ اللَّهُ نَبِيَّهُ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَنْزَلَ كِتَابَهُ وَأَحَلَّ حَلَالَهُ وَحَرَّمَ حَرَامَهُ فَمَا أَحَلَّ فَهُوَ حَلَالٌ وَمَا حَرَّمَ فَهُوَ حَرَامٌ وَمَا سَكَتَ عَنْهُ فَهُوَ عَفْوٌ وَكَلَّا (قُلْ لَا أَجِدُ فِيمَا أُوحِيَ إِلَيَّ مُحَرَّمًا) عَلَى طَاعِمٍ يَطْعَمُهُ إِلَّا أَنْ يَكُونَ مَيْتَةً أَوْ دَمًا مَسْفُوحًا أَوْ لَحْمَ خِنْزِيرٍ فَإِنَّهُ رِجْسٌ أَوْ فِسْقًا أَهْلٌ لِّغَيْرِ اللَّهِ بِهِ. رواهما الترمذي وأبو داود والحاكم^(۱۲).

ئیبنو عه‌بباس (خودایان لی رازی بن) گو‌تی: جاران خه‌لکی سهرده‌می نه‌زانی که‌لی شتیان ده‌خواردو که‌لی شتی تریشیان نه‌ده‌خواردو قیزو بی‌زیان لی ده‌کردنه‌وه، تا خودا پیغه‌مبه‌ری خو‌ی ره‌وانه‌کردو قورئانی بو‌نارده خواره‌وه، وه حه‌لّال و حه‌رامی دانا، ئیت‌ره‌چی خودا به حه‌لّالی داناوه نه‌وه حه‌لّاله، وه‌هرچی خودا به حه‌رامی داناوه نه‌وه حه‌رامه وه‌هرچیش خودا ناوی نه‌بردووه نه‌وه چاوپو‌شی لی کراوه و حه‌لّاله، ئینجا نه‌م ئایه‌ته‌ی خو‌ینده‌وه:

(۱۱) صححه الحاكم (شرحه).

(۱۲) صحيح عند الحاكم (شرحه).

{قُلْ لَا أَجِدُ فِي مَا أُوحِيَ إِلَيَّ مُحَرَّمًا عَلَى طَاعِمٍ يَطْعَمُهُ إِلَّا أَنْ يَكُونَ مَيْتَةً أَوْ دَمًا مُسْفُوحًا أَوْ لَحْمَ خِنْزِيرٍ فَإِنَّهُ رِجْسٌ أَوْ فِسْقًا أُهِلَّ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ - ۱۴۵/۶}.

واته: جاتو (نه‌ی پیغه‌مبه‌را) چار بدهو بلی: من لهو سرووشه‌دا که له خوداوه بوم دی نابینم که شتی حهرام بی له‌سه خوراک خوری، مه‌گهر نه‌و شته مرداره‌وه بوو بی، یا خوینیکی رزاو بی، یا گوشتی به‌راز بی، چونکی به‌راستی نه‌وه پیسه، یا خود گیانله‌به‌ریکی سهربرای دور له یاسای نیسلام بی، بهم ره‌نگه له‌کاتی سهربرینیا ناوی غه‌یری خودای له‌سهر برابی (ت/د/حاکم - خودایان لی رازی بی).

۲) گیانله‌به‌ری ناویش ده‌خوری وه مرداره‌وه بوویشی ده‌خوری:

ومنه حیوان البحر ومیتته

{قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: أَحِلَّ لَكُمْ صَيْدُ الْبَحْرِ وَطَعَامُهُ مَتَاعًا لَّكُمْ وَلِلنَّاسِ - ۹۶/۵}.

واته: خودای مه‌زن ده‌فه‌رموی: حه‌لال کراوه بو ئیوه نه‌چیری ده‌ریا و خواردمه‌نی ده‌ریا، تا ببی به خوشی و له‌زه‌ت بو ئیوه، خواه له ماله‌وه بن و نیشته‌جی بن یا ریوارو کاروانی بن، وه خواه له ئیحرام دا بن یا له ئیحرام دا نه‌بن.

۲۵۶۱- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: بَعَثَنَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثَلَاثِمِائَةَ رَاكِبٍ وَأَمِيرُنَا أَبُو عُيَيْدَةَ نَرُصِدُ عِيرًا لِقُرَيْشٍ فَأَصَابَنَا جُوعٌ شَدِيدٌ حَتَّى أَكَلْنَا الْخَبْطَ، فَسُمِّيَ جَيْشُ الْخَبْطِ وَالْقِي الْبَحْرُ حُوتًا يُقَالُ لَهُ الْعَنْبَرُ فَأَكَلْنَا مِنْهُ نِصْفَ شَهْرٍ وَادَّهَنَّا بِوَدَكِهِ حَتَّى صَلَحَتْ أَجْسَامُنَا قَالَ: فَأَخَذَ أَبُو عُيَيْدَةَ ضِلْعًا مِنْ أَضْلَاعِهِ فَتَصَبَّهُ فَمَرَّ الرَّاكِبُ تَحْتَهُ، وَكَانَ فِينَا رَجُلٌ لَمَّا اشْتَدَّ الْجُوعُ نَحَرَ ثَلَاثَ جَزَائِرَ، ثُمَّ ثَلَاثَ جَزَائِرَ، ثُمَّ نَهَاهُ أَبُو عُيَيْدَةَ. رواه الخمسة إلا الترمذي^(۱).

جابر (خودای لی رازی بی) گوتی: سی سهد که‌س بووین، نه‌بو عوبه‌یده‌ی

کوپی حه‌رراخ سهر له‌شکرمان بوو، پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) ناریدینی،

(۱) بخاری. مغازی: ۴۳۱۱، ۵۴۹۴. مسلم. صید وذبائح: ۴۹۷۵، ۴۹۷۴، ۴۹۷۶ - ۴۹۸۰. نسائی. صید: ۴۳۱۳.

منه‌ی کاروانیکی قوپه‌یشمان ده‌کرد، جا تووشی برسیٔیه‌کی سه‌ختی و ابوین، که له تاوانا به‌گه‌لاکوتک گه‌لا دارمان ده‌وراندو ده‌مانخوارد! جا بویه‌ئه سوپایه‌یان ناونا سوپای گلا‌دار (جه‌یشولخه‌به‌ط) جا له‌م کاته‌دا ده‌ریا نه‌هه‌نگیکی هه‌ل‌دایه‌ ده‌ره‌وه، ناوی نه‌هه‌نگی ئاوی بوو، تاماوه‌ی نیو مانگ له‌و نه‌هه‌نگه‌مان ده‌خواردو خو‌مان به‌پیوه‌که‌ی چه‌ور ده‌کرد، تا له‌شمان باش بووه‌وه. گوتی: جا ئه‌بو عوبه‌یده‌ په‌راسوویه‌کی له‌ په‌راسوو‌ه‌کانی ئه‌و نه‌هه‌نگه‌ی راست کرده‌وه و په‌راسوویه‌کی تریشی به‌رابه‌ری راست کرده‌وه و نوو‌که‌کانی نووساندن به‌یه‌که‌وه له‌ چه‌شنی دوو لاشیپانه‌ی ده‌روازه، جا ئه‌وه‌نده‌ گه‌وره‌و به‌رزبوو به‌ناسانی سواری و شتر به‌ژیریا ده‌ر‌و‌یش‌ت! پیاو‌یکمان تیابوو ئه‌وکاته‌ی که برسیٔی زوری بو هیناین سی و شتری بو‌مان سهربر‌ی، دیسانه‌وه‌ سیانی تریشی سهربر‌ی، ئیتر ئه‌بو عوبه‌یده‌ نه‌یه‌یش‌ت هی تر سهر بر‌ی (ش/د/ن - خودایان فی رازی بن).

۲۵۶۲ - (ب - ۱ - ز - ۲۱ - ف - ۱ - ل - ۱۰۲) (۲).

۲۵۶۳ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَجِلْتُ لَنَا مَيْتَانِ وَدَمَانٍ فَأَمَّا الْمَيْتَانِ فَالْحُوتُ وَالْجَرَادُ وَأَمَّا الدَّمَانِ فَالْكَبِدُ وَالطَّحَالُ. رواه ابن ماجه والحاكم وصححه^(۳):

ئیب‌نو عومەر (خودایان فی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سهر‌بن) ده‌فه‌رموئ: دوو مرداروو دوو خوینمان بو‌ه‌لا‌ل کراون، مرداره‌کان بریتین له‌ ماسی و له‌ کولله، وه‌ خوینه‌کانیش بریتین له‌ جه‌رگو و له‌ سپل (ئیب‌نو ماجه/حاکم: ص).

(۲) تقدم برقم: ۱۴۶/۱ مجلد ۱ / تسلسل/۲۱.

(۳) صحيح عند الحاكم (شرحه).

۳) به‌شی دووه‌م: باسی نه‌و گیانله‌به‌رانه‌ی که گوشتیان ناخوری:

الفصل الثاني: فيما لا يؤکل من الحيوان

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالْدَّمُ وَلَحْمُ الْخِنْزِيرِ وَمَا أَهْلُ لَغَيْرِ اللَّهِ بِهِ وَالْمُنْخَنِقَةُ وَالْمَوْقُوذَةُ وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَالنَّطِيحَةُ وَمَا أَكَلَ السَّبُعُ إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ وَمَا ذُبَحَ عَلَى النَّصَبِ - ۳/۵}.

واته: خودای گه‌وره ده‌فهرموی: حرام کراوه له‌سهر ئیوه خواردنی گوشتی مرداره‌وه‌بوو، وه خواردنی خوینی په‌وان، وه گوشتی به‌راز، وه خواردنی گوشتی نه‌و گیانله‌به‌رانه‌ی که له‌کاتی سه‌بریندا ناوی غه‌یری خودایان له‌سهر دینن، وه خواردنی گوشتی گیانله‌به‌ری خنکاو، وه خواردنی گوشتی گیانله‌به‌ری که له ژیر لیداندا مردبی، وه خواردنی گیانله‌به‌ری که هه‌لدیرابی، وه خواردنی گوشتی گیانله‌به‌ری که له شه‌ره قوچا مردبی، وه خواردنی گوشتی گیانله‌به‌ری که دپنده لی خواردبی، مه‌گه‌ر نه‌وانه‌یان که‌زوو فریایان به‌که‌ون و له پیش نه‌وه‌دا که گیانیان ده‌ربچی سه‌ریان بپرن، وه هه‌روه‌ها حه‌رام کراوه له‌سهرتان خواردنی گوشتی نه‌و گیانداره‌ی که بو بته‌کان سه‌رپرابی.

۲۵۶۴- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَمَّا فَتَحَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) خَيْبَرَ أَصَبْنَا مِنَ الْقَرْيَةِ حُمُرًا فَطَبَخْنَاهَا فَنَادَى مُنَادِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَلَا إِنَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يَنْهَيَانِكُمْ عَنْهَا فَإِنَّهَا رَجَسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَأَكْفَيْتِ الْقُدُورُ بِمَا فِيهَا وَإِنَّهَا لَتَقُورُ بِمَا فِيهَا. رواه الخمسة^(۱):

ئه‌نه‌س (خودای ئا‌رازی بن) گوئی: نه‌و روژانه که پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) قه‌لای خه‌یبه‌ری گرت، چه‌ند که‌ریکمان ده‌ست که‌وت له‌که‌ری گونده‌که، چیشتمان کرد له‌گوشته‌که‌یان، که‌چی پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) جاری هه‌لدا: ئا‌گادارب‌ن! که‌خوداو پیغه‌مبه‌ری خودا ریگه‌ی نه‌وه‌تان

(۱) بخاری. مغازی: ۴۱۹۹، ۵۵۲۸. مسلم. صید وذبائح: ۴۹۹۵، ۴۹۹۶.

نادهن که گوشتی گویدریژ بخون چونکه نه‌وه پیسه‌و شه‌یتانه ئیتر مه‌نجه‌له‌کانیان به گوشته‌که‌وه قَلپ کرده‌وه، هیشتا قولپه قولپیان بوو له‌سه‌ر ئاگره‌که (ش/د/ت/ن).

۲۵۶۵- عَنْ الْمُقْدَامِ بْنِ مَعْدِيكَرِبَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَلَا إِنِّي أُرِيتُ الْكِتَابَ وَمِثْلَهُ مَعَهُ أَلَا يُوشِكُ رَجُلٌ شَبَعَانُ عَلَى أَرِيكَتِهِ يَقُولُ: عَلَيْكُمْ بِهَذَا الْقُرْآنِ فَمَا وَجَدْتُمْ فِيهِ مِنْ حَلَالٍ فَأَحْلُوهُ وَمَا وَجَدْتُمْ فِيهِ مِنْ حَرَامٍ فَحَرِّمُوهُ أَلَا لَا يَحِلُّ لَكُمْ الْحِمَارُ الْأَهْلِيُّ وَلَا كُلُّ ذِي نَابٍ مِنَ السَّبْعِ وَلَا لُقْطَةُ مُعَاهِدٍ إِلَّا أَنْ يَسْتَعْنِيَ عَنْهَا صَاحِبُهَا (وَلُقْطَةُ الْمُسْلِمِ كَذَلِكَ) وَمَنْ نَزَلَ بِقَوْمٍ فَعَلَيْهِمْ أَنْ يَقْرُوهُ فَإِنْ لَمْ يَقْرُوهُ فَلَهُ أَنْ يُعْقِبَهُمْ بِمِثْلِ قِرَاءِهِ (أَيُّ لَهُ أَخَذَ كَفَايَتَهُ وَلَوْ بِالْقُوَّةِ). رواه أبو داود والترمذي^(۲):

مقدمای کوپی مه‌عدیکه‌ریبه (خودای ئی رازی بن) گوئی: پیغه‌مبهر (دیودی خودای له‌سهرین) فهرمووی: ئاگادارین! که من ههم قورئانم پی دراوه‌و ههم مانه‌ندی قورئانیش که بریتیه له یاساو ئاواو ده‌ستووری، که ره‌ووشتی خو‌مه. ئاگادارین! که ها‌کا پیاوی بی ئاگای وا په‌یدا ببی به تی‌ری و ته‌سه‌لی له‌سه‌ر قه‌نه‌فه به‌که‌ش و فشه‌وه پالی ئی بداته‌وه له به‌رگیلی و نه‌شاره‌زایی له ئایین به‌هوی سک له‌وه‌راندنه‌وه به نه‌زانی بلی: قورئان بگرن و به‌س! جا ههرچی له قورئاندا چه‌لāl کراوه نه‌وه دابنن به چه‌لāl و ههرچی له قورئاندا چه‌رام کراوه نه‌وه دابنن به چه‌رام و ئیتر هه‌قتان به‌سه‌ر سوننه‌ته‌وه نه‌بی، بزائن که قسه‌ی وا زور پووچ و ناب‌ه‌جیه. ئاگادارین! که گوشتی که‌ری مالی له ئیوه چه‌رامه وه هه‌روه‌ها ههر درنده‌یی که که‌لبه‌ی هه‌بی. وه هه‌روه‌ها مالی دوزراوه‌ی په‌یماندار (موعه‌ده) واته: په‌یمان له‌گه‌ل کراو، له ئیوه چه‌رامه، مه‌گه‌ر خاوه‌نه‌که‌ی بی نیازبی لی، وه هه‌روه‌ها مالی دوزراوه‌ی موسولمانیش هه‌مان جوکمی هه‌یه. وه هه‌رکه‌سی بوو به میوانی هوژی

^(۲) رواه أبو داود في لزوم السنة والترمذي بسند حسن (شرحه).

پيويسته له‌سهيان كه ميوانداريي بو بكن، نه‌گينا نه‌و كه‌سه خوي بوي هه‌يه كه به‌قه‌د پيويستي خوي به‌شي ميوانداريي خويان لي بستيني (د/ت-س/ح).

۲۵۶۶- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: نَهَانَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمَ خَيْبَرَ عَنِ الْبُقَالِ وَالْحَمِيرِ وَلَمْ يَنْهَنَا عَنِ الْخَيْلِ. رواه أبو داود ومسلم^(۳):

جابر (خوداي ئازي بن) گوتي: له روژي غه‌زاي خه‌يبه‌ردا پيغه‌مبه‌ر (درودي خوداي له‌سهيان) جله‌وگيري لي كردين له خواردني گوشتي هيسترو گويدريژ، به‌لام گوشتي نه‌سپ و مايني قه‌ده‌غه نه‌کرد ليان (د/م).

۲۵۶۷- دُكِرَ عِنْدَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْقَنْفُذُ فَقَالَ: خَيْبَةُ مِنَ الْخَبَائِثِ. رواه أبو داود وأحمد^(۴):

له خزمه‌تي پيغه‌مبه‌ردا باسي ژيژوگرا، فه‌رمووي: پيسيكه له پيسه‌كان (د/ئه‌حمه‌د- حديث ضعيف).

۲۵۶۸- وَسُئِلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ الدُّبِّ فَقَالَ: أَوْيَا كُلِّ الدُّبِّ أَحَدٌ فِيهِ خَيْرٌ. رواه الترمذی وابن ماجه^(۵):

پرسیار کرا له پيغه‌مبه‌ر (درودي خوداي له‌سهيان) له باره‌ي خواردني گوشتي گورگه‌وه فه‌رمووي (درودي خوداي له‌سهيان): كه‌سي خيري لي بوه‌شيته‌وه گوشتي گورگ ناخوات. (ت/ئيبنو ماجه - سند ضعيف).

۲۵۶۹- وَقِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ جِثُّكَ لَأَسْأَلَكَ عَنْ أَحْنَشِ الْأَرْضِ، مَا تَقُولُ فِي الثُّغْلَبِ قَالَ: وَمَنْ يَأْكُلُ الثُّغْلَبَ. رواه ابن ماجه^(۶):

(۳) بخاري. مغازی: ۴۲۱۹. مسلم. صید: ۴۹۹۷، ۴۹۹۸ - ۵۰۰۰. أبو داود. أطعمة: ۳۷۸۸، ۳۸۰۸.

(۴) حديث ضعيف (شرحه).

(۵) بسند ضعيف (شرحه).

(۶) بسند ضعيف (شرحه).

گوئرا: ئه‌ی پيغه‌مبه‌ری خودا! هاتووم بۆلات له باره‌ی چروجان‌ه‌وه‌ری سه‌رزه‌وويه‌وه پرسيارت ئی بکه‌م ئایا له باره‌ی ريوويه‌وه چی ده‌فه‌رمووی؟ فه‌رمووی (دروودی خودای له‌سه‌ربین): جا کئ هه‌یه که ريووی بخوات؟ (ت/ئیبینو ماجه-سند ضعیف).

۲۵۷۰- عَنْ أَبِي وَاقِدٍ اللَّيْثِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَدِمَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْمَدِينَةَ وَهُمْ يَجُوبُونَ أَسْمَةَ الْإِبِلِ وَيَقْطَعُونَ أَلْيَاتِ الْغَنَمِ فَقَالَ: مَا قُطِعَ مِنَ الْبَهِيمَةِ وَهِيَ حَيَّةٌ فَهُوَ مَيْتَةٌ. رواه أبو داود^(۷):

ئه‌بو واقیدی ئه‌ل-له‌یثی (خودای ئی رازی بئ) گوئی: پيغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربین) که کوچی کرد بو مه‌دینه له‌وهو پيش خه‌لکی مه‌دینه دووگی وشتري دووگی مه‌ریان به زیندوویی شه‌ق ده‌کردو به‌زه‌که‌ی ناویان ده‌بری و ده‌یان برژاندو ده‌یان خوارد. جا حه‌زه‌ت (دروودی خودای له‌سه‌ربین) فه‌رمووی: ئه‌و پارچه‌یه‌ی که له مالاتی زیندوو ده‌یپن داده‌نری به گوشتی مردار (د-س/ح). ۲۵۷۱- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: نَهَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ الْجَلَالَةِ وَالْبَانِهَا. وَفِي رِوَايَةٍ: نَهَى عَنِ الْجَلَالَةِ فِي الْإِبِلِ أَنْ يُرْكَبَ عَلَيْهَا أَوْ يُشْرَبَ مِنْ أَلْبَانِهَا. رواه أصحاب السنن^(۸):

ئیبینو عومه‌ر (خودایان ئی رازی بئ) گوئی: پيغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربین) خواردنی گوشت و شیري گیانله‌به‌ری پیسخوی قه‌ده‌غه‌ کردوو له‌ گپ‌رانه‌وه‌یه‌کا پيغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربین) قه‌ده‌غه‌ی کردوو که سواری وشتري پیس خور بئ، یا له گوشت و شیري بخون (د/ت/ن-س/ح). ۲۵۷۲- عَنْ أَبِي ثَعْلَبَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَهَى عَنْ أَكْلِ كُلِّ ذِي نَابٍ مِنَ السَّبَاعِ. رواه الخمسة^(۹):

(۷) بسند حسن (شرحه).

(۸) بسند حسن (شرحه).

ئەبو ئەلەبە (خودای ئی رازی بڼ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خودای لاسەریڼ) هەر درنده‌یی که که‌لبە‌ی هەبڼ خواردنی گوشتە‌که‌یی قەدەغە کردووه (ش/د/ت/ن).

۲۵۷۳- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: نَهَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ كُلِّ ذِي نَابٍ مِنَ السَّبَاعِ وَعَنْ كُلِّ ذِي مِخْلَبٍ مِنَ الطَّيْرِ. رواه مسلم وأبو داود. والله أعلم^(۹):

ئەبنو عەبباس (خودایان ئی رازی بڼ) گوتی: هەر درنده‌یی که که‌لبە‌ی هەبڼ، یا هەر بالنده‌یی که چنگ و چرنووکى هەبڼ، پیغەمبەر (دروودی خودای لاسەریڼ) خواردنی گوشتە‌که‌یی قەدەغە کردووه (م/د).

٤) هەروەها هەر گیانلە‌به‌رئ که کوشتنی قەدەغە‌بڼ یا فەرمان کرابڼ به کوشتنی گوشتی ناخوړئ: (ومنه ما نهي عن قتله وما أمر بقتله)

۲۵۷۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ كَمَلَةَ قَرَصَتْ نَبِيًّا مِنَ الْأَنْبِيَاءِ فَأَمَرَ بِقَرِيَةِ التَّمَلِّ فَأُخْرِقَتْ فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ: أَفِي أَنْ قَرَصَتْكَ كَمَلَةٌ أَهْلَكَتْ أُمَّةً مِنَ الْأُمَمِ تُسَبِّحُ. رواه الخمسة إلا الترمذی^(۱۰):

ئەبو هورەیره (خودای ئی رازی بڼ) له حەزەرە‌ته‌وه (دروودی خودای لاسەریڼ) دە‌فەرموئ: جارئ می‌روولە‌ی پیغەمبەرئ له پیغەمبەرە‌كان دە‌گەزئ، پیغەمبەرە‌که فەرمان دە‌دا شاره‌می‌رووله‌که هەموو دە‌سووتڼن، جا خودا سرووش (نیگا‌ی) بو دە‌نیڤئ: خو تۆ تاقە یەك می‌رووله‌گە‌ستتئ که‌چی یەك نە‌ته‌وه‌ت له نە‌ته‌وه‌كان سه‌رتۆپ سووتاند، که حالیان وابوو ته‌سبیحات و

(۹) بخاری. ذبائح: ۵۵۳۰، ۵۷۸۰، ۵۷۸۱. مسلم. صید: ۴۹۶۵ - ۴۹۶۸. أبو داود. أطعمة: ۳۸۰۲.

ترمذی. أطعمة: ۱۴۷۷. نسائی. صید: ۴۳۶، ۴۳۵۳.

(۱۰) مسلم. صید: ۴۹۷۰. أبو داود. أطعمة: ۳۸۰۳.

(۱) بخاری. جاهد: ۳۰۱۹. مسلم. سلام: ۵۸۱۰ - ۵۸۱۲. أبو داود. أدب: ۵۲۶۶. نسائی. صید: ۴۳۶۹.

سوپاس و ستایشی خودایان ده‌کرد (ش/د/ت) گفته‌ی ئه‌بو داود ئاوايه: پیغه‌مبه‌ری له پیغه‌مبه‌ره‌كان له بن شیخه‌لیکا لاده‌دا، میرووله‌یی گازیکی لی ده‌گری، ئه‌ویش فه‌رمان ده‌دا بارگه‌که‌ی ده‌گوینه‌وه، ئینجا فه‌رمان ده‌کا شاره‌میرووله‌که ده‌سوتینن، جا خودا سرووشی بو ده‌نی‌ری: ئه‌وه بوچی هه‌ر ئه‌و میرووله‌یه‌ت، نه‌کوشته‌وه: هذه الرواية من لفظ أبي داود في الشرح، ونصه: نزل نبي من الانبياء تحت شجرة فلدغته ثملة فأمر بجهازه فأخرج من تحته، ثم أمر بها فأحرقت فأوحى الله إليه فهلا ثملة واحدة.

۲۵۷۵- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: نَهَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ أَكْلِ الْهَرِّ وَعَنْ أَكْلِ ثَمْنَةٍ. رواه الخمسة إلا البخاري^(۲):

جابر (خودای لی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سه‌ری) هه‌م خواردنی گوشتی پشیله‌ی قه‌ده‌غه کردووه هه‌م خواردنی به‌هایشی (م/د/ت/ن).

۲۵۷۶- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عُثْمَانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ طَبِيبًا سَأَلَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ ضِفْدَعٍ يَجْعَلُهَا فِي دَوَاءٍ فَتَهَاقُ عَنْ قَتْلِهَا. رواه أبو داود والنسائي وأحمد^(۳):

عه‌بدول‌په‌رحمانی کوپی عوسمان (خودای لی رازی بن) گوتی: پزیشکی پرسپاری کرد له پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سه‌ری)! ئایا دروسته‌ بو‌ق بکریته‌ ناو ده‌رمانه‌وه؟ پیغه‌مبه‌ریش (درویدی خودای له‌سه‌ری) ریگه‌ی نه‌دا که بیکوژی (د/ن/ئه‌حه‌مه‌د).

۲۵۷۷- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: نَهَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ قَتْلِ أَرْبَعٍ مِنَ الدَّوَابِّ: الثَّمَلَةُ وَالنَّحْلَةُ وَالْهُذُودُ وَالصُّرْدُ. رواه أبو داود وأحمد^(۴):

(۲) مسلم. مسافاة: ۳۹۹۱.

(۳) سکت عنه الشارح.

(۴) بسند صحيح (شرحه).

ئیبینو عه‌بباس (خودایان ئی رازی بئی) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سه‌ربین) ریگه‌ی کوشتنی ئەم چوار گیانله‌به‌ره‌ی نه‌داوه: میرووله‌و هه‌نگ و په‌پووسلیمانکه‌و (صوره‌د^(۱)). (د/ئه‌حمه‌د-س/ص).

۲۵۷۸- قَالَ فِي الشَّرْحِ: وَلِلْبَيْهَقِيِّ: لَا تَقْتُلُوا الضَّفَادِعَ فَإِنَّ نَفْسَهَا تُسْبِخُ وَلَا تَقْتُلُوا الْخَفَاشَ فَإِنَّهُ لَمَّا خَرَبَ بَيْتُ الْمَقْدِسِ قَالَ: يَا رَبُّ سَلْطَنِي عَلَى الْبَحْرِ حَتَّى أُغْرِقَهُمْ^(۵):

له‌شه‌رحه‌که‌دا ده‌لئی: به‌یهه‌قی (خودای ئی رازی بئی) ریوایه‌تی کردووه‌ه‌زه‌ت (درویدی خودای له‌سه‌ربین) ده‌فه‌رموی: بۆق مه‌کوژن، چونکه‌ قه‌ره‌ی بۆق ته‌سبیحات و سوپاس و ستایشه‌ وه‌ شه‌مشه‌مه‌ کویره‌یش مه‌کوژن، چونکه‌ که‌ به‌یتولمه‌قدیس و ئیرانکه‌را گوتی: په‌روه‌ردگارم! زالم بکه‌ به‌سه‌ر ده‌ریادا تا هه‌موویان له‌ناو ده‌ریادا نوقم بکه‌م.

۲۵۷۹- عَنْ جَابِرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَمَرَنَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِقَتْلِ الْكِلَابِ حَتَّى إِنْ الْمَرْأَةُ تَقْدَمُ مِنَ الْبَادِيَةِ بِكَلْبِهَا فَتَقْتُلُهُ ثُمَّ نَهَى عَنْ قَتْلِهَا وَقَالَ: عَلَيْكُمْ بِالْأَسْوَدِ الْبَهِيمِ ذِي النُّقْطَتَيْنِ فَإِنَّهُ شَيْطَانٌ. وَفِي رِوَايَةٍ: لَوْلَا أَنَّ الْكِلَابَ أُمَةٌ مِنَ الْأُمَمِ لَأَمَرْتُ بِقَتْلِهَا فَأَقْتُلُوا مِنْهَا الْأَسْوَدَ الْبَهِيمَ. رواه الخمسة إلا البخاري^(۶):

جایبر (خودای ئی رازی بئی) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سه‌ربین) فه‌رمانی پیمان کرد که‌ سه‌گ بکوژین، ته‌نانه‌ت وای ئی هات ژن له‌ لادیوه‌ سه‌گی خوی ده‌هینا بۆمان ده‌مان کوشت، له‌ پاشا جلوگیر کرد له‌ کوشتنی، وه‌ فه‌رموی: سه‌گی ره‌شی ساده‌ی چوار چاو قوتار مه‌که‌ن، که‌ دوو نیتکه‌ی سپی وای به‌ ژوور چاویانه‌وه‌، چونکه‌ ئەم جوړه‌ سه‌گه‌ شه‌یتانن. له‌ گێرانه‌وه‌یه‌کا: سه‌گیش هه‌ر

(۱) رمنگ بئی به‌ کوردی (باشوکه‌)ی پئی بلێن.

- وه‌رگێڕ - که‌رکووک ۱۹/۲/۱۹۸۴

(۵) سکت عنه.

(۶) مسلم. مسافاة: ۳۹۹۶. أبو داود. صید: ۲۸۴۶. ترمذی. احکام: ۱۴۸۸. نسائی. صید: ۴۲۹.

نه‌ته‌وه‌يه‌كن له نه‌ته‌وه‌كان نه‌گينا نه‌گهر له‌به‌ر نه‌وه نه‌بوايه فه‌رمانم ده‌دا به كوشتنيان، به‌لام سه‌گي ره‌شي ساده بكوژن (م/د/ت/ن).

۲۵۸۰- عَنْ سَعْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَمَرَ بِقَتْلِ الْوَزْغِ وَسَمَاءَ فُؤَيْسِقًا. رواه الثلاثة^(۷):

سه‌عد (خودای ئی رازی بن) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) فه‌رمانی ده‌دا به كوشتنی شه‌وه‌گهرد (وه‌زغ) وه‌ ناویشی نا: له ری‌ده‌رچوو واته فاسیق (ش/د).

۲۵۸۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ قَتَلَ وَرْغَةً فِي أَوَّلِ ضَرْبَةٍ فَلَهُ كَذَا وَكَذَا حَسَنَةً وَمَنْ قَتَلَهَا فِي الضَّرْبَةِ الثَّانِيَةِ فَلَهُ كَذَا وَكَذَا حَسَنَةً لِذَوْنِ الْأُولَى وَإِنْ قَتَلَهَا فِي الضَّرْبَةِ الثَّالِثَةِ فَلَهُ كَذَا وَكَذَا حَسَنَةً لِذَوْنِ الثَّانِيَةِ. رواه مسلم وأبو داود والترمذي^(۸):

نه‌بو هوره‌یره (خودای ئی رازی بن) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: هه‌ر كه‌سێ به‌یه‌كه‌م لی‌دان شه‌وه‌گهردی بكوژئ نه‌وه‌نده‌و نه‌وه‌نده‌و خیره‌و چاكه‌ی بو‌هه‌یه، وه‌ نه‌وه‌كه‌سه‌ی به‌ لی‌دانی دووه‌م بیکوژئ نه‌وه‌نده‌و نه‌وه‌نده‌و چاكه‌ی بو‌هه‌یه به‌لام كه‌مه‌تر له‌ جاری یه‌كه‌م، وه‌ نه‌وه‌كه‌سه‌ی به‌ لی‌دانی سییه‌م بیکوژئ نه‌وه‌نده‌و نه‌وه‌نده‌و چاكه‌ی بو‌هه‌یه به‌لام كه‌مه‌تر له‌ جاری دووه‌م. (م/د/ت).

۲۵۸۲- → (ب - ۲ ز - ۸۴ ل - ف - ۴)^(۹).

۲۵۸۳- وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقِدَتْ أُمَّةٌ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ لَا يُدْرَى مَا فَعَلَتْ، وَإِنِّي لَا أَرَاهَا إِلَّا الْفَارَ إِذَا وَضَعَ لَهَا أَلْبَانُ الْإِبِلِ لَمْ تَشْرَبْ، وَإِذَا وَضَعَ لَهَا أَلْبَانُ الشَّاءِ شَرِبَتْ. رواه الشيخان. نَسَأَ اللَّهُ التَّوْفِيقَ لِمَا يَحِبُّ وَيَرْضَى... آمِينَ^(۱۰):

(۷) بخاری. بدء الخلق: ۲۳۰۶. مسلم. سلام: ۵۸۰۵. أبو داود. أدب: ۵۲۶۲.

(۸) مسلم. اسلام: ۵۸۰۷، ۵۸۰۸، ۵۸۰۹. أبو داود. أدب: ۵۲۶۳، ۵۲۶۴.

(۹) سبق برقم: ۱۵۱۳/۴ مجلد ثانی / تسلسل/ ۸۴.

پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: به‌ره‌یی له نه‌وه‌ی ئیسرائیل بزربوون و بئ سهر و شوین رویشتون که‌س نازانی چییان به‌سهر هاتوه، وه‌من وا ده‌زانم که بووین به مکشک وه ئەم مشکانه‌ی ئیستا هه‌ن له‌و به‌ره بابهن چونکه (مشک)یش وه‌کجوه‌له‌که نه‌گهر شیري وشتري بو دابنری نایخواته‌وه به‌لام نه‌گهر شیري مه‌ری بو دابنری ده‌یخواته‌وه. وه‌لی وه‌کی له (عه‌ینی) دا باسکراوه: له پاش ئەم فه‌رمایشته روونکرایه‌وه بو پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) که شتی مه‌سخ کراو زاووزی ناکا، وه‌چه‌ی لی ناکه‌ویتته‌وه، که‌واته ئەم مشکانه‌ی ئیستا هه‌ن له وه‌چی ئەو به‌ره‌بابه‌نین! (ش).

ه) هاری مالی ناوماڵ تا سێ جار هه‌ره‌شه‌ی لی ده‌کری که ماله‌که چۆل بکا نه‌گینا ده‌کوژری: (عوامر البیوت تنذر ثلاثا)

٢٥٨٤- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَخْطُبُ عَلَى الْمِنْبَرِ يَقُولُ: اقْتُلُوا الْحَيَّاتِ، وَاقْتُلُوا ذَا الطَّفِيتَيْنِ وَالْأَبْتَرَ، فَإِنَّهُمَا يَطْمِسَانِ الْبَصَرَ، وَيَسْتَسْقِطَانِ الْحَبْلَ. فَبَيْنَا أَنَا أَطَارِدُ حَيَّةً لَأَقْتُلَهَا فَسَادَانِي أَبُو لُبَابَةَ: لَا تَقْتُلَهَا. فَقُلْتُ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَدْ أَمَرَ بِقَتْلِ الْحَيَّاتِ. قَالَ: إِنَّهُ نَهَى بَعْدَ ذَلِكَ عَنْ ذَوَاتِ الْبُيُوتِ، وَهِيَ الْعَوَامِرُ. وَفِي رِوَايَةٍ: كَانَ بَنُ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) يَوْمًا عِنْدَ هَذِمٍ لَهُ فَرَأَى وَبِصَرَ جَانٍ فَقَالَ: اتَّبِعُوا هَذَا الْجَانَّ فَاقْتُلُوهُ. قَالَ أَبُو لُبَابَةَ: إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَهَى عَنْ قَتْلِ الْجِنَّاتِ الَّتِي تَكُونُ فِي الْبُيُوتِ إِلَّا الْأَبْتَرَ وَذَا الطَّفِيتَيْنِ فَإِنَّهُمَا اللَّذَانِ يَخْطِفَانِ الْبَصَرَ وَيَتَّبِعَانِ مَا فِي بُطُونِ النِّسَاءِ. وَفِي رِوَايَةٍ: إِنَّ بِالْمَدِينَةِ نَفَرًا مِنَ الْجِنِّ قَدْ أَسْلَمُوا فَمَنْ رَأَى شَيْئًا مِنْ هَذِهِ الْعَوَامِرِ فَلْيُؤْذِلْهُ تَلَاكًا فَإِنْ بَدَأَ لَهُ بَعْدَ فَلْيَقْتُلْهُ فَإِنَّهُ شَيْطَانٌ. وَفِي رِوَايَةٍ: إِنَّ لِهَذِهِ الْبُيُوتِ عَوَامِرَ فَإِذَا رَأَيْتُمْ شَيْئًا مِنْهَا فَحَرِّجُوا عَلَيْهَا تَلَاكًا فَإِنْ ذَهَبَ وَإِلَّا فَاقْتُلُوهُ فَإِنَّهُ كَافِرٌ. رواهما الأربعة^(١):

(١٠) بخاري. بدء الخلق: ٣٣٠٥ = تجريد / ٥٥ - ٤٥٨ ج: ١٣٣٣. مسلم. زهد: ٧٤٢١.

(١١) بخاري. بدء الخلق: تجريد / ١٣٢٩ / ٣٢٩٧، ٣٢٩٩، ٣٣١٠، ٣٣١١، ٣٣١٢، ٣٣١٣، ٤٠١٦، ٤٠١٧.

مسلم. سلام: ٥٧٨٦، ٥٧٨٧. أبو داود. أدب: ٥٢٢٥، ٥٢٥٣، ٥٢٥٥.

ئيبينو عومەر (خودايان ئى رازى بى) گوتى: جارى پيغهمبەر (درودى خوداي له‌سهرين) له‌سهر مينبەر وتارى دهدا، گويم ليبوو فهرمووى: گشت ماري بکوژن، به تايبه‌تى کوله‌وه‌يباب (ئه‌بته‌ر) و ئه‌و مارانه‌ى که دوو هيلى رهش وهك هيلى په‌لکه خورما وا به‌سهر پشتيانه‌وه، چونکه ئه‌م دوو جوړه ماره ئاوى چاو ده‌به‌ن و سکه له‌بارى ژن ده‌به‌ن ئه‌وه‌نده ره‌زيان گرانه‌و ئيسکيان قورس و ره‌زيان بى ره‌زايه، ته‌نيا به ديتنيان ئاوى چاو ده‌پواو دادى و کوپه‌له له بارى ژن ده‌چى. ئيبينو عومەر (خودايان ئى رازى بى) گوتى: جارى ماريکم راو ده‌نا تا بيکوژم، له‌وکاته‌دا ئه‌بو لوبابه بانگى ئى کردم: مه‌يکوژه. گوتم: بوچى؟ خو پيغهمبەر (درودى خوداي له‌سهرين) فهرمانى کردووه به کوژتنى مار، گوتى: ئاخ‌ر له‌وه‌دوا کوشتنى ماري ناومالى قه‌ده‌غه‌کردووه که به‌و مارانه ده‌لین: خيوى ناومال نه‌بادا جنوکه‌ى مالى موسولمان بن. له گيړانه‌وه‌يه‌کا: روژى ئيبينو عومەر (خودايان ئى رازى بى) له‌لاى کاوله‌يه‌کى خو‌ى بوو، چاوى به بريسه‌کى تيره‌مارى ده‌که‌وى، به هاوپيکانى ده‌لى: دواى که‌ون بيکوژن. ئه‌بو لوبابه ده‌لى: من له پيغهمبهرم بيست ده‌يفهرموو: تيره ماري ناو خانوو مه‌کوژن، به‌لام کوله‌وه‌يباب بکوژن وه هه‌روه‌ها ئه‌و مارانه‌يش که دوو هيلى رهش وهك هيلى په‌لکه خورما وا به‌سهر پشتيانه‌وه، چونکه ئه‌م دوو جوړه ماره ئاوى چاو ده‌به‌ن و سکه له‌بارى ژن ده‌به‌ن. له گيړانه‌وه‌يه‌کا: ده‌سته‌يه‌ک جنوکه موسولمان بوون و له مه‌دينه جى گيربوون، جا ئه‌گه‌ر که‌سى شتيكى دى له ماري ناومال با هه‌تا سى جار ئاگادارى بکاته‌وه‌و قاوى بدا، ئيت‌ر له‌وه دوا ئه‌گه‌ر بينييه‌وه با بيکوژى چونکه ئه‌وه شه‌يتانه له گيړانه‌وه‌يه‌کا: ئه‌م مالا‌نه خيويان هه‌يه، جا ئه‌گه‌ر ماريکتان دى له‌ناو مالا سى جار ته‌نگاوى بکه‌ن و په‌يمانى ئى بستينن که برپوا جا ئه‌گه‌ر رو‌يشنت ئه‌وه باشه، ده‌نا بيکوژن چونکه ئه‌وه بى پروايه‌و کافره (ش/د/ت).

٢٥٨٥- عَنْ أَبِي لَيْلَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) سُئِلَ عَنْ حَيَاتِ الْبُيُوتِ فَقَالَ: إِذَا رَأَيْتُمْ مِنْهُنَّ شَيْئًا فِي مَسَاكِينِكُمْ فَقُولُوا أَلْشُّدُّكُنَّ الْعَهْدَ الَّذِي

أَخَذَ عَلَيْكَ نُوحٌ أَلْسُدُكُنَّ الْعَهْدَ الَّذِي أَخَذَ عَلَيْكَ سُلَيْمَانُ أَنْ لَا تُؤْذُونَا فَإِنْ عُدْنَا فَاقْتُلُوهُنَّ. رواه اصحاب السنن (بسند حسن)^(۲):

ئه‌بو له‌یلا (خودای ئی‌رازی بئ) گوتی: بۆ ماری ناوماڵ و ناو خانوو پرسیارکرا له‌ پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهر بئ) فه‌رمووی: ئه‌گه‌ر واریکه‌وت که له‌ناو ماله‌کانتانا له‌و مارانه‌تان دینی بلین: أنشدکن العهد الذي أخذ عليكن نوح أنشدکن العهد الذي أخذ عليكن سليمان ألا تؤذونا: توو ئه‌و په‌یمان ه که نوح سه‌ندوویه‌تی لی‌تان، توو ئه‌و په‌یمان ه که سوله‌یمان سه‌ندوویه‌تی لی‌تان ئه‌گه‌ر ئازارمان بده‌ن. فه‌رمووی: جا ئه‌گه‌ر له‌وه‌ دوا هاتنه‌وه‌ به‌رچاوتان بیانکوژن (د/ت/ن-س/ح).

۲۵۸۶- وَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) اقْتُلُوا الْحَيَّاتِ كُلَّهَا إِلَّا الْجَانَّ الْأَبْيَضَ الَّذِي كَأَنَّهُ قَضِيبُ فِضَّةٍ. رواه أبو داود والترمذي. نَسَأَلُ اللَّهَ السِّرَّ وَالتَّوْفِيقَ آمِينَ(۳):

عه‌بدوللا (خودای ئی‌رازی بئ) گوتی: هه‌موو ماری بکوژن تیره‌ماری سپی نه‌بێ که ده‌لیی شیشی زیوه‌ له‌کاتی رویشتنا به‌بێ قوورت ریک و راست ده‌کشی! (د/ت-س/ح).

۶) به‌شی سی‌یه‌م: باسی نه‌چیرو راوو شکار ده‌ستووری گیانه‌به‌ر سه‌بربرین: {قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: وَمَا عَلَّمْتُمْ مِنَ الْجَوَارِحِ مُكَلِّبِينَ تُعَلِّمُونَهُنَّ مِمَّا عَلَّمَكُمُ اللَّهُ فَكُلُوا مِمَّا أَمْسَكْنَ عَلَيْكُمْ وَاذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ - ۴/۵}.

خودای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمووی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌را پییان بلی حه‌لالکراوه‌ بۆ ئیوه‌ هه‌موو خواردنه‌نییه‌کی پاک و خوش، وه‌ نه‌چیری ئه‌و درنده‌و په‌له‌وه‌ره‌ راوکه‌رانه‌ که تالیمتان کردوون له‌وه‌ی که خودا تالیمی ئیوه‌ی کردووه‌، ده‌ی

(۲) بسند حسن (شرحه).

(۲) بسند حسن (شرحه).

بخون له گوشتی نه و نه‌چیره‌ی که گرتوویانه بو ئیوه و نه‌یانخواردوه، به‌لام له‌کاتی به‌ره‌للاکردنی نه و گیانله‌به‌ره راوکه‌رانهدا ناوی خودا ببه‌ن (بسم الله) بکه‌ن، وه یا نه‌گهر به‌زیندوویی گه‌یشتن به‌و نه‌چیرانه سهریان بچرن و (بسم الله) یان له‌سهر بکه‌ن، وه له خودا بترسن، به‌راستی خودا حسیبی تاوانباران به‌په‌له ده‌کات.

۲۵۸۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ اتَّخَذَ كَلْبًا إِلَّا كَلْبَ مَاشِيَةٍ أَوْ صَيْدٍ أَوْ زَرْعٍ انْقَصَ مِنْ أَجْرِهِ كُلُّ يَوْمٍ قِيرَاطٌ. رواه الخمسة: → (ب - ۲ ز - ۱۷۱ ل - ف - ۱) (۱).

۲۵۸۸- → (ب - ۲ ز - ۱۷۱ ل - ف - ۱) (۲).

عَنْ عَبْدِ بْنِ حَاتِمٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَأَلْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ صَيْدِ الْبَازِي قَالَ: مَا أَمْسَكَ عَلَيْكَ فَكُلْ. رواه الترمذي (۳):

عه‌دی کوپی حاته‌م (خودای فی‌رازی بن) گوئی: بو‌پا‌وکردن به‌باز پرسیارم کرد له پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: هه‌رچی ده‌گری بو‌تو بیخو (ت-سند غریب).

۲۵۸۹- وَعَنْهُ قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي أُرْسِلُ الْكِلَابَ الْمُعْلَمَةَ فَيَمْسِكُنَّ عَلَيَّ وَأَذْكُرُنَّ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ فَقَالَ: إِذَا أُرْسَلَتْ كَلْبُكَ الْمُعْلَمَ وَذَكَرْتَ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ فَكُلْ. قُلْتُ: وَإِنْ قَتَلَنَ قَالَ: وَإِنْ قَتَلَنَ مَا لَمْ يَشْرُكْهَا كَلْبٌ لَيْسَ مَعَهَا. قُلْتُ: لَهُ فَإِنِّي أُرْمِي بِالْمِغْرَاضِ الصَّيْدَ فَأُصِيبُ فَقَالَ: إِذَا رَمَيْتَ بِالْمِغْرَاضِ فَخَرَقَ فَكُلْهُ وَإِنْ أَصَابَهُ بِعَرَضِهِ فَلَا. رواه الخمسة (۴):

(۱) سبق في رقم: ۱۹۰۹/۱ مجلد ۲ تسلسل / ۱۷۱.

(۲) سبق في رقم: ۱۹۰۹/۱ مجلد ۲ تسلسل / ۱۷۱.

(۳) بسند غریب (شرحه).

(۴) بخاري. ذبائح: ۵۴۷۷. تجريد/ ۱۱۶/ ۵: ۵۴۷۵، ۱۷۵، ۲۰۵۴، ۵۴۷۶، ۵۴۷۷، ۵۴۸۳، ۵۴۸۴،

۵۴۸۵، ۵۴۸۶، ۵۴۸۷، ۷۳۹۷. مسلم. صيد: ۴۹۴۹ - ۴۹۵۹. أبو داود. صيد: ۲۸۴۷. ترمذي. صيد:

۱۴۶۵. نسائي. صيد: ۴۲۷۶، ۴۲۷۸، ۴۳۱۶. ابن ماجه. صيد: ۳۲۱۵.

ديسان گوتي: گوتم: نه‌ی پيغه‌مبه‌ري خودا! من سه‌گي فيره راوم هه‌يه كه ده‌يانكه‌مه نه‌چير ده‌يگرن بو من، وه له‌كاتي به‌ره‌للاكردنيشياندا ناوي خودا ده‌هينم، فه‌رمووي: كاتي سه‌گي فيره‌واري خوتت به‌ره‌لا كرده گياني نه‌چيرو ناوي خودات لي هينا ئيتره له‌گوشتي نه‌چيره‌كه بخوئه‌گهر بيشي كوژي هه‌ر لي بي بخو، به‌مه‌رجي سه‌گي تري له‌گه‌لدا نه‌بي كه كه‌سي تر ره‌وانه‌ي كردبي. گوتم: من تيره‌كوئه (ميعراض) ده‌گرمه نه‌چيرو ده‌پيكم؟ فه‌رمووي: نه‌گهر تيره‌كوئه‌ت گرتنه‌چيرو تيي هه‌لچه‌قي و زاماري كرد نه‌وه بيخو، نه‌گينا نه‌گهر له سه‌رباري پاني نه‌نگاوتي نه‌وه مه‌بخو (ش/د/ت/ن).

۲۵۹۰- وللبخاري والترمذي: وَإِنْ رَمَيْتَ الصَّيْدَ فَرَجَدَتْهُ بَعْدَ يَوْمٍ أَوْ يَوْمَيْنِ، لَيْسَ بِهِ إِلَّا أَكْثَرُ سَهْمِكَ، فَكُلْ، وَإِنْ وَقَعَ فِي الْمَاءِ فَلَا تَأْكُلْ:

بوخاري تيرمذي (غرفي رحمه‌تي خوداي كه‌ره‌بن) ريوايه‌ت ده‌كه‌ن: چه‌زهره‌ت (دروودي خوداي له‌سه‌ربن) ده‌فه‌رموي: نه‌گهر ته‌قه‌ت له نه‌چيري كرد، وه له‌پاش يه‌ك دوو روژ له‌وه‌دوا دوژيته‌وه‌و به‌س شويني تيره‌كه‌ي تو ي پيوه‌بوو نه‌وا بيخو، به‌لام نه‌گهر كه‌وتبووه‌و ناو نه‌وا وه مه‌بخو نه‌بادا له نه‌وا كه‌دا خنكابي (ب/ت).

۲۵۹۱- وللبخاري وأبي داود: يَرْمِي الصَّيْدَ فَيَقْتَفِي أَكْثَرَهُ الْيَوْمَيْنِ وَالثَّلَاثَةِ ثُمَّ يَجِدُهُ مَيِّتًا وَفِيهِ سَهْمُهُ أَيَاكُلُ قَالَ: يَأْكُلُ إِنْ شَاءَ اللَّهُ^(۱):

ئيمامي بوخاري و ئيمامي نه‌بو داوود (ره‌زاي خوداي مه‌زنيان ييني) ريوايه‌تيان كردوه: پرسيار كرا له پيغه‌مبه‌ر (دروودي خوداي له‌سه‌ربن): كه‌سي ته‌قه له نه‌چيري ده‌كاو شويني هه‌لده‌گري و له‌پاش دوو سي روژ به مردووي ده‌يدوژيته‌وه، كه هيشتا تيره‌كه‌ي نه‌وي پيوه‌يه له‌م حاله‌دا چي بكا؟ فه‌رمووي (دروودي خوداي له‌سه‌ربن): خودا چه‌زكا ده‌بخوا.

۲۵۹۲- ولمسلم وأبي داود: فِي الَّذِي يُذْرِكُ صَيْدَهُ بَعْدَ ثَلَاثٍ فَكُلْهُ مَا لَمْ يُنْتِنَ^(۲):

(۱) رواه البخاري تعليقا قبل رقم: ۵۴۸۷.

ئەبو ئەلەبە (خودای ئازادی بێ) گوتی: پرسیارکرا له پیغه‌مبەر (دروودی خودای
له‌سەربێ) ئەگەر کەسێ له‌پاش سێ روژ نه‌چیری خۆی دوزییه‌وه چی بکا،
فەرمووی: ئەگەر بۆگەنی نه‌کردبوو بیخۆ (م/د).

۲۵۹۳- وقال رسول الله (صلى الله عليه وسلم) مَنْ سَكَنَ الْبَادِيَةَ جَفَا وَمَنِ اتَّبَعَ الصَّيْدَ
غَفَلَ وَمَنْ أَتَى السُّلْطَانَ افْتِنَ: رواه أصحاب السنن^(۸).

پیغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سەربێ) فەرمووی: کەسێ له‌ چۆل‌ه‌وانی دانیشی
بێ ویڵ دەبێ، کەسیکیش خوو بداته‌ راووشکار دەبەنگ دەبێ، کەسیکیش
هاموشووی فەرمان‌پره‌وا (سوڵتان) بکا سەرەنجام گیرۆدەو گرفتار دەبێ
(د/ت/ن-س/ح).

۲۵۹۴- ولأبي داود (على ما هو في الشرح): وَمَا أَزْدَادَ عَبْدًا مِنَ السُّلْطَانِ دُورًا
إِلَّا أَزْدَادَ مِنَ اللَّهِ بُعْدًا إِلَّا مَنْ عَصَمَهُ اللَّهُ^(۹).

ئەبو داوود (خودای ئازادی بێ) وەك له‌ شەر‌حه‌كه‌دا دەڵێ، گیراوییه‌ته‌وه‌ له‌
حه‌زیه‌ته‌وه‌ (دروودی خودای له‌سەربێ) فەرموویه‌تی: بە‌نده‌ هه‌تا له‌ خاوه‌ن
ده‌سته‌لات و سوڵتانه‌وه‌ نزیکتر بێته‌وه‌ مسوگەر کە له‌ خوداوه‌ دوورتر
ده‌بێته‌وه‌، مه‌گەر کەسێ کە خودا بو‌ خۆی بیپاریزی.

۲۵۹۵- وَرَأَى عَبْدُ اللَّهِ بْنِ مُغْفَلٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) رَجُلًا يَخْذِفُ فَقَالَ: لَا تَخْذِفْ فَإِنَّ
النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) نَهَى عَنِ الْخَذْفِ أَوْ كَانَ يَكْرَهُ الْخَذْفَ وَقَالَ: إِنَّهُ لَا يُصَادُ بِهِ صَيْدٌ وَلَا
يُنْكَى بِهِ عَدُوٌّ، وَلَكِنَّهَا قَدْ تُكْسِرُ السِّنَّ وَتُفْقَأُ الْعَيْنَ. ثُمَّ رَأَاهُ بَعْدَ ذَلِكَ يَخْذِفُ فَقَالَ: لَهُ
أَحَدُكَ عَنِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) أَنَّهُ نَهَى عَنِ الْخَذْفِ. أَوْ كَرِهَ الْخَذْفَ، وَأَلْتَ تَخْذِفُ لَا
أَكْلَمُكَ كَذَا وَكَذَا. رواه الثلاثة. والله أعلى وأعلم^(۱۰).

(۷) مسلم. صید: ۴۹۶۲، ۴۹۶۳. أبو داود. صید: ۲۸۶۱. نسائی. صید: ۴۳۱۴.

(۸) بسند حسن (شرحه).

(۹) سکت الشارح عن درجته وكفى إعمالا للحديث احتجاج الشارح به.

(۱۰) بخاری. ذبائح: تجرید/ ۵ ل - ۱۲۰ ژ: ۵۴۷۹/۱۸۲۸.

عبداللّای کورې موغه‌فهل (خودای ئی رازی بڼ) دی که پیاوړی به‌له‌پیتکه ده‌ته‌قینئ، پټی گوت: په‌له‌پیتکه مه‌هاویرځه چونکه پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سربڼ) ریگه‌ی نه‌ده‌ای نه‌داوه، یا حزی له‌وه نه‌بوو، وه ده‌یفه‌رموو: نه‌وه‌نه نه‌چیری پټی راو ده‌کړئ و نه دوشمنی پټی کول‌ه‌وار ده‌کړئ، به‌لام به پیچه‌وانه‌وه دوور نیه که ددانی که‌سئ بشکینئ یا چاوی دوستی کویر بکا! جا ماوه‌یئ له‌وه‌دوا دیسان عبداللّای پیاوه‌که‌ی دیه‌وه په‌له‌پیتکه‌ی ده‌هاویشته‌وه، جا پټی گوت: من فه‌رمووده‌ی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سربڼ) ده‌گیرمه‌وه بو تو پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سربڼ) ریگه‌ی په‌له‌پیتکه هاویشتن نادا که‌چی تو هر وازناهیئ، جا که‌وای لی‌هات نه‌وه‌نده و نه‌وه‌نده قسه‌ت له‌گه‌ل ناکه‌م! (ش/د). خودای گه‌وره هر بو خو‌ی زور باشی ده‌زانی.

(۷) سه‌ربړین: (الذبح)

۲۵۹۶- عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا لَأَقْرُو الْعَدُوَّ غَدًا، وَلَيْسَتْ مَعَنَا مُدَى فَقَالَ: اغْجَلْ أَوْ أَرْنِ مَا أَنَهَرَ الدَّمَ وَذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ فَكُلْ، لَيْسَ السِّنُّ وَالظُّفْرُ، وَسَأَحْدَثُكَ، أَمَّا السِّنُّ فَعَظْمٌ، وَأَمَّا الظُّفْرُ فَمُدَى الْحَبْشَةِ. وَأَصَبْنَا نَهْبَ إِبِلٍ وَغَنَمٍ فَتَدَّ مِنْهَا بَعِيرٌ، فَرَمَاهُ رَجُلٌ بِسَهْمٍ فَحَبَسَهُ فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنَّ لِهَذِهِ الْإِبِلِ أَوَابِدَ كَأَوَابِدِ الْوَحْشِ، فَإِذَا غَلَبَكُمْ مِنْهَا شَيْءٌ، فَافْعَلُوا بِهِ هَكَذَا. رواه الخمسة^(۱):

رافعی کورې خه‌دیج (خودای ئی رازی بڼ) گوتی: گوتم: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ئیمه سبه‌ینئ ده‌گه‌ین به دوشمن، وه چه‌قویشمان پټی نیه، ئایا به له‌ته قامیش و به چه‌قوی به‌ردین نا‌ژال سه‌ربړین؟ فه‌رمووی: گورج به یا فه‌رمووی: ده‌ست و بردی ئی که تا له‌ژیر ده‌ستقا مردار نه‌بیته‌وه ئیتر به هرچی سه‌ری ده‌بری باشه، به مهرجئ فیچقه به‌خوین بکاو له‌کاتی سه‌ربړیندا خوینه‌که

(۱) بخاری. شرکه: ۲۴۸۸. تجرید/ ۱۶۸/۳ ژ: ۱۰۷۷/ ۲۵۰۷، ۳۰۷۵، ۵۴۹۸، ۵۵۰۳، ۶۰۵۵، ۵۵۰۹، ۵۵۴۳، ۵۵۴۴.

مسلم. اضاحی: ۵۰۶۵، ۵۰۶۶. ترمذی. احکام: ۱۴۹۲. نسائی. صید: ۴۳۰۸، ۴۴۲۲، ۴۴۲۳.

په‌له‌میزكه ببه‌ستئ، وه ناوی خودای لی ببری، وه به‌مهرجی ئه‌و شته ددان و نینۆك نه‌بی ئه‌و لیی بخۆ، پیشت بلیم كه له‌به‌رچی دروست نییه شت به ددان و به نینۆك سهر ببری چونكه ددان ئیسكه‌و ئیسكیش كۆله‌و تیژ نیه‌و به‌زۆری مرداری ده‌كاته‌وه نینۆكیش چه‌قۆی حه‌به‌شه‌یه‌كانه گوتی جا تالانی وشترو رانمان هیئا، وشتري له تالانیه‌كه ته‌رابوو، پیاوی تیریکی پیوه‌ناو گلی دایه‌وه وه به‌وتیره مرد پیغه‌مبه‌ریش (دروودی خودای له‌سه‌رین) فه‌رمووی: هه‌ندی وشت هه‌ن سل و سرکن وه‌ك جانه‌وه‌ری کیوی سرک و تۆپن جا ئه‌گه‌ر شتی وا رووی داو چارتان نه‌ ده‌کرد وه‌ك ئه‌مه ئاواي لی بکه‌ن. (ش/د/ت/ن-خودایان ن رازی بئ).

۲۵۹۷- وَكَانَتْ جَارِيَةً لِّكَعْبِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) تَرَعَى عَنْمًا بِسَلْعٍ، فَأَصِيبَتْ شَاةٌ مِنْهَا، فَأَذْرَكَهَا فَذَبَحَهَا بِحَجَرٍ، فَسُئِلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: كُلُّوْهَا. رواه البخاري (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ)^(۲):

روژی كه‌نیزه‌کیکی كه‌عبی کوپی مالیک (خودای ن رازی بئ) له (سه‌لع) ران ده‌له‌وه‌پینئ، مه‌رئ له رانه‌كه ده‌ئه‌نگیوری، كه‌كه‌یش فریاری ده‌كه‌وی و به به‌ردئ سه‌ری ده‌برئ كه‌ ئه‌مه‌یان له پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) پرسئ، فه‌رمووی، بیخۆن (ب).

۲۵۹۸- ولأبي داود: نَهَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ شَرِيطَةِ الشَّيْطَانِ وَهِيَ الَّتِي تُذْبَحُ فَيُقَطَّعُ الْجِلْدُ وَلَا تُفْرَى الْأَوْدَاجُ ثُمَّ تُتْرَكُ حَتَّى تَمُوتَ. قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَمَا تَكُونُ الدَّكَاةُ إِلَّا فِي الْحَلْقِ وَاللِّبَةِ قَالَ: لَوْ طَعَنْتَ فِي فَخِذِهَا لَأَجْزَأَ عَنْكَ. رواه أصحاب السنن^(۳):

گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) نه‌ی کردووه له مله‌ه‌له‌ینانه‌وه‌ی شه‌یتان، كه بریتییه له‌وه چه‌رمی ملی گیانداره‌كه هه‌ل ده‌ییننه‌وه‌و پیست و

(۲) بخاري. ذبائح: ۵۵۰۵.

(۳) بسند غریب (شرحه).

گوشته‌کە‌ی ده‌ته‌ره‌کی‌ننه‌وه به‌لام شاده‌ماره‌کانی ناقرتی‌نن ئیت‌ر وازی لی دینن تا ده‌مری و له‌سه‌ر نه‌و حاله‌ ئازاریکی زوری ده‌بی، گوته‌را: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! بوچی سهربرپین ده‌بی هه‌ر له‌ ئاستی قورقورپاگه‌و له‌ بوته‌قه‌ی مل دابی؟ فه‌رمووی: نه‌گه‌ر تیغی بده‌ی له‌ رانیشی ده‌بی (د/ت/ن-سند غریب).

۸ سهربرپینی گیانداری ئاوس بریتی‌ی سهربرپینی به‌چکه‌کە‌ی ناوسکیشی ده‌که‌وی: (ذکاة الجنین بذکاة أمه)

۲۵۹۹- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ نَحْرُ النَّاقَةِ وَكَلْبُحُ الْبَقَرَةِ وَالشَّاةُ فَتَجِدُ فِي بَطْنِهَا الْجَيْنَ أَمْ تَأْكُلُهُ؟ قَالَ: كُلُّوهُ إِنْ شِئْتُمْ فَإِنَّ ذَكَاتَهُ ذَكَاةُ أُمِّهِ. رواه أبو داود وأحمد والترمذي. نَسَأُ اللَّهُ السَّرَّ وَالتَّوْفِيقَ^(۱).

ئه‌بو سه‌عید (خودای لی رازی بئ) گوته‌ی: گوتمان: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ری ده‌که‌وی که وشتری مینگه‌و مانگا‌و مه‌رو بز و شتی و سهرده‌برپین به‌ چکه‌یان له‌ناو سکدایه‌ ئایا نه‌و به‌چکه‌نه‌ فری بده‌ین یا بیانخوین؟ فه‌رمووی: نه‌گه‌ر ئاره‌زو ده‌که‌ن بیان خو، چونکه‌ سهربرپینی دایکه‌که‌یان بریتی‌ی سهربرپینی نه‌وانیش ده‌که‌وی. (د/ئه‌حمه‌د/ت/س/ح).

۹ ناوی خودا هیتان و سهربرپینی په‌سه‌ند: (التسمية وإحسان الذبح)

۲۶۰۰- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَلْهَمَ قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنْ قَوْمًا حَدِيثُوا عَهْدَ بِالْجَاهِلِيَّةِ يَأْتُونَنَا بِلُحْمَانٍ لَا نَدْرِي أَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهَا أَمْ لَمْ يَذْكُرُوا أَفَنَأْكُلُ مِنْهَا فَقَالَ: سَمُّوا اللَّهَ وَكُلُّوا. رواه أبو داود والبخاري والنسائي^(۱).

عائیشه (خودای لی رازی بئ) گوته‌ی: گوته‌یان: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ری ده‌که‌وی هه‌ندی که‌سی نو موسولمان که هیشتا به‌ جوانی فی‌ری یاساکانی

^(۱) بسند حسن (شرحه).

^(۲) بخاری. ذبائح: ۵۵۰۷.

ئيسلامه‌تى نه‌بوون رى ده‌كه‌وى ئه‌و جوړه موسولمانانه گوشتمان بو دینن نازانين كه ناوى خودايان ئى هیناوه يانا، جا ئايا لىي بخوين يان نا؟
فهرمووى: خوتان ناوى خودايینن و بيخون (د/ب/ن).

۲۶۰۱- → (ب/۳ ز/۸۲ ل/ ف/۴) (۲).

۲۶۰۲- وَدَخَلَ ابْنُ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَلَى يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ وَغُلَامٌ مِنْ بَنِي يَحْيَى رَابِطٌ دَجَاجَةٌ يَرْمِيهَا، فَمَشَى إِلَيْهَا ابْنُ عُمَرَ فَحَلَّهَا، فَأَتَى بِهَا وَبِالْغُلَامِ مَعَهُ فَقَالَ: ازْجُرُوا غُلَامَكُمْ عَنْ أَنْ يَصْبِرَ هَذَا الطَّيْرَ لِلْقَتْلِ، فَإِنِّي سَمِعْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَهَى أَنْ تُصْبِرَ بِهِيْمَةً أَوْ غَيْرَهَا لِلْقَتْلِ. رواه الثلاثة. والله تعالى أعلى وأعلم (۳).

جاری ئیبنو عومەر (خودایان ئى رازى بن) چوو بولای یه‌حیای کوپى سه‌عید، ته‌ماشای کرد کوپىکی یه‌حیا مریشکىکی به‌ستوته‌وه‌و ناویه‌ته‌وه به نیشانه، ئیبنو عومەر چوو مریشکه‌که‌ی کرده‌وه‌و له‌گه‌ل کوپه‌که‌دا بردنى بولای یه‌حیای گوتى: ته‌مىی کوپه‌که‌تان بکه‌ن كه ئەم بالنده‌یه نه‌نیته‌وه به نیشانه‌وه له‌سه‌ر ئەم شیوه‌یه نه‌یکوژئ، چونکه من بو خوم له پیغه‌مبه‌رم (درودى خودای له‌سیرین) ژنه‌وتوووه كه ریگه‌ی نه‌ده‌دا كه ئازهل به نیشانه بو كوشتن بنریته‌وه (ش/د).

۱۰) گوشتى سه‌ربراوى خاوه‌ن نامه‌كان هه‌لآله بو ئیمه:

ذبائح أهل الكتاب حلال

۲۶۰۳- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: (فَكُلُوا مِمَّا ذُكِّرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ) (وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يُذَكَّرِ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ) قَالَ: نُسَخَا، وَاسْتَنْتَى مِنْهَا ذَبْحَةُ أَهْلِ

(۲) سبق برقم: ۲۳۰۵/۴ تسلسل/۸۲ مجلد/۳.

(۳) بخاري. ذبايح: ۵۵۱۳، ۵۵۱۴.

الْكِتَابَ بِقَوْلِهِ تَعَالَى: (وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حِلٌّ لَكُمْ وَطَعَامُكُمْ حِلٌّ لَهُمْ) رواه أبو داود^(۱):

له‌گوشتی نه‌و گیانله‌به‌رانه بخون که ناوی خودایان له‌سه‌ر ده‌برئ له‌کاتی سه‌پریناندا وه‌له‌شانی نه‌م نایه‌ته‌ی تردا که ده‌فرموی: {وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يُذْكَرِ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ - ۱۲۱/۶} واته: له‌گوشتی نه‌و گیانله‌به‌رانه مه‌خون که له‌کاتی سه‌پریندا ناوی خودایان له‌سه‌ر نه‌برایی ئیبنو عه‌بباس (خودایان ئی زانی یئ) له‌شانی نه‌م دوو نایه‌ته‌دا گوئی: نه‌م دوو نایه‌ته‌ نه‌سخ بوو نه‌ته‌وه‌و ده‌گه‌ریان نه‌ماوه، نه‌وه‌نده‌ه‌یه‌ که خودا خواردنی گوشتی سه‌رپرایی خاوه‌ن نامه‌کانی له‌م بریار (حوکم) ه‌جیاکردوته‌وه‌ به‌م نایه‌ته‌ که ده‌فرموی: {وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حِلٌّ لَكُمْ - ۵ / ۵}. واته: خوارده‌مه‌نی نه‌ومیلله‌تانه که له‌کاتی خویناندا نامه‌یان پی دراوه‌ه‌لآله‌ بو ئیوه^(۱) (د-سند صالح).

^(۱) بسند صالح (شرحه).

^(۱) يقول العلامة الاستاذ الشيخ الملا محمد الكوي في تفسيره القيم باللغة الكردية الموسوم بحق وصدق بال (تفسيرى كوردى له‌سه‌ر كه‌لامى خوداوه‌ندى) الذي طبع منه حسب معلوماتي لحد الان القسم الأول، يقول عند تفسيره الآية الكريمة: (تلك أمة قد خلت لها ما كسبت ولكم ما كسبتم ولا تسألون عما كانوا يعملون) ما ترجمته بالنص: وا اسفا، ان بعضا ممن كانوا ينتسبون إلى علمائنا كانوا كلما وجدوا آية قرآنية كريمة تستشف روح الامة الناهضة ونور الحياة دسوا فيها (من فورهم) سما ذفاقا قتالا، فقضى على روح الآية الكريمة الوهاجة فصارت جسما بلا روح ولا حركة كالظرف الفارغ، فأصيبت الامة من جراء ذلك بالشلل والحرمان والى الآن تسري آثار أفاويلهم القديمة الزائفة السيئة على السنة أمثالهم من علمائنا في عصرنا هذا إلى أعماق القلوب فتحدث فيها القبول والاستحسان. انتهى ما قاله الشيخ عليه الرحمة والرضوان. واقول هنا متأثرا ومستنيرا برأي هذا الحبر النحرير ومنوها بفضل سبقه في هذا المضار الذي نخوضه معه ان شاء الله تعالى: ان مسألة النسخ - رغم ثبوته ووجوده في القرآن الكريم - هي إحدى هذه الدواهي الكبر، التي أصابت بأفتها السمية ودائها الزفاف قسما كبيرا من الآيات الجليلة وأفرغتها

١١) چه‌وتهم و نه‌وه‌ی ده‌ستووره که‌ده‌کری بۆ مندال:

العقبة وما يعمل للمولود

٢٦٠٤ - عَنْ سَلْمَانَ بْنِ عَامِرٍ الصَّبِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَعَ الْغُلَامِ عَقِيْقَةٌ، فَأَهْرِيقُوا عَنْهُ دَمًا وَأَمِيطُوا عَنْهُ الْأَذَى. رواه الخمسة إلا مسلماً^(١):

سوله‌یمانی کوپی عامیری ئەل-ضیبی (خودای ئی رازی یی) گوئی: چه‌زهره‌ت (دیودی خودای له‌سهری) فه‌رمووی: چه‌وتەم بۆ کوپ ده‌کری، که‌واته‌ خوینی بۆ بکه‌ن، وه‌ خوین و خویر ئازارو لیمان و ئەمانه‌ی ئی بکه‌نه‌وه (ب/د/ت/ن).

٢٦٠٥ - عَنْ أُمِّ كُرْزٍ الْكُفَيْيَةِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: عَنْ الْغُلَامِ شَاتَانِ مُكَافِتَانِ وَعَنِ الْجَارِيَةِ شَاةٌ^(٢):

من فحواها ومحتواها وقضت على مغزاها التشريعي وعديد من جوانب فوائدها الأخرى! فالنسخ الكيفي أو الاعتباري أحدث شرما وثرما وخرما وخزما، دون رتق فتقه خرط القتاد. حتى بلغ الامر ببعضهم أن أجازوا النسخ في الاخبار! وربما لاتفه سبب وبأوهى دليل، كنسخ القرآن بخير الأحاد! اليس من الأنكى الامر أن يتكلف سيدنا جبرائيل - عليه السلام - أن ينزل بآية من فوق سبع سموات من لدن رب العالمين على قلب عبده الحبيب محمد (صلى الله عليه وسلم) ثم تنسخ قبل العمل بها، أو بعد نزولها بقليل أقول حاشاي أن أبلغ ابن عباس (رضي الله عنهما) علما ودينا وتقى وفضلا حتى أفند عليه أقواله الكريمة في التفسير والتحديث أو أنكر عليه حكمه بنسخ هاتين الآيتين الكريمتين، وحاشاي أن أكون بصدد التنديد بعلمائنا ومفسرينا - رضوان الله تعالى عليهم - أنا دون ذلك في نفسي والحمد لله على ذلك، وغاية ما أقوله أنا مع شيخي الكويي في نقده ذاك وحبذا الامر لو قام العلماء الاجلاء بجهود فردية وجماعية لصقل أصول الشريعة الغراء مما علق بها من غبار التقادم في جو هاديء بهيج يشيع فيه روح التفاهم والتناصر وبأسلوب شيق رائق يبشر بالتوفيق وما ذلك الخير ببعيد من مصابيح الاسلام أن شاء الله تعالى، ولقد ظهرت تباشيره وبوادره، ونرجو من الله تعالى أن يجعل فيها النفع العميم والسلام.

المرجم نوري هارس

١٦/٥/١٩٨٨ - ٢٩ رمضان ١٤٠٨.

(١) بخاري. عقبة: ٥٤٧٢. تجريد / ١٠١/٥ ج: ١٨٢٤ / ٥٤٧٢ ، ٥٤٧١.

ئوم كورزى ئهل-كه‌عبييه (خوداى ئى رازى بىن) گوتى: حه‌زهرت (درودى خوداى له‌سهرين) فهرمووى: دوومه‌پ، يا دوو بزى، كه بو قوربانى ده‌ست بدهن ده‌كرين به‌هوتم بو كوپ، وه بو كچيش يه‌ك مه‌پ يا يه‌ك بزى ده‌كرى (د/ت/ن-س/ص).

۲۶۰۶- عَنْ سَمُرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: كُلُّ غُلَامٍ رَهِينَةٌ بِعَقِيْقَتِهِ تُذْبَحُ عَنْهُ يَوْمَ سَابِعِهِ وَيُخْلَقُ وَيُسَمَّى رَوَاهُمَا أَصْحَابُ السُّنَنِ^(۳):

له سه‌مووره‌وه (خوداى ئى رازى بىن) پيغه‌مبه‌ر (درودى خوداى له‌سهرين) ده‌فه‌رموى: هه‌موو كوڤى رينگه‌ى نادرى كه تكاو شه‌فاعه‌ت بكا بو باوك و دايكى نه‌گه‌ر به‌مندالى بمرى هه‌تا هه‌وتى بو نه‌كرى، هه‌ق وايه له‌روژى هه‌وته‌ى دا هه‌وتى بو سه‌به‌رن و سه‌رى بتاشن و ناوى بنين (د/ت/ن-س/ص).

۲۶۰۷- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَقَّ عَنِ الْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) كَبْشًا كَبْشًا. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ وَلَفْظُ التِّرْمِذِيِّ: عَقَّ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ الْحَسَنِ بَشَاةً وَقَالَ: يَا فَاطِمَةُ اخْلِقِي رَأْسَهُ وَتَصَدَّقِي بِزُرَّةِ شَعْرِهِ فَضَّةً فَوَزَنَتْهُ فَكَانَ وَزَنُهُ دِرْهَمًا أَوْ بَعْضَ دِرْهَمٍ^(۴):

ئيبنو عه‌بباس (خودايان ئى رازى بىن) گوتى: پيغه‌مبه‌ر (درودى خوداى له‌سهرين) بو حه‌سه‌ن به‌رانيك و بو حوسه‌ين به‌رانيكى كرد به‌هوتم بويان (د/ت/ن-س/ح) گفته‌ى (ت): پيغه‌مبه‌ر (درودى خوداى له‌سهرين) مه‌پيكي بو حه‌سه‌ن كرد به‌هت، فهرموويشى: ئه‌ى فاطيمه‌! سه‌رى بتاشه‌و سه‌نگى مووه‌كه‌ى زيو ببخشه‌روه كه كي‌شامان مووه‌كه سه‌نگى دره‌مى زيو بوو، يا له سه‌نگى دره‌مي‌كيش كه‌مه‌تر بوو.

(۲) بسند صحيح (شرحه).

(۳) بسند صحيح (شرحه).

(۴) بسند حسن (شرحه).

۲۶۰۸- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: وَلَدَ لِي غُلَامٌ، فَأَتَيْتُ بِهِ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَسَمَّاهُ إِبْرَاهِيمَ، فَحَنَكُهُ بِتَمْرَةٍ، وَدَعَا لَهُ بِالْبَرَكَةِ وَدَفَعَهُ إِلَيَّ، قَالَ: وَكَانَ أَكْبَرَ أَوْلَادِي. رواه الشيخان^(۵):

ئەبو موسسا (خودای ئی رازی بێ) گوتی: کوپیکم له دایک بوو، بردم بۆ خزمه‌تی پیغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سه‌ربێ) پیغه‌مبەر ناوی نا ئیبراهیم و به‌ده‌نگی خورما مه‌لاشووی شیرین کرد، وه‌ دووعاو نزای پیروزیی و خیردانه‌وه‌ی بۆ کردو دایه‌وه‌ ده‌ستم. گوتی: ئەو کوپه‌ نۆبه‌ره‌ی منداله‌كانم بوو (ش/خودایان ئی رازی بێ).

۲۶۰۹- عَنْ أَبِي رَافِعٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أُذِّنَ بِالصَّلَاةِ فِي أُذُنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ -حِينَ وَلَدَتْهُ فَاطِمَةُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ)- رواه أبو داود والترمذي وصححه^(۶):

ئەبو رافیع (خودای ئی رازی بێ) گوتی: كه‌ فاطیمه‌ هه‌سه‌نی کوپی عه‌لی بوو (خودایان ئی رازی بێ) پیغه‌مبهرم دی (دروودی خودای له‌سه‌ربێ) خۆی بانگی نوێژی هه‌ل دا به‌ کوێچكه‌ی دا (د/ت:ص).

۲۶۱۰- عَنْ أَبِي بُرَيْدَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا فِي الْجَاهِلِيَّةِ إِذَا وَلَدَ لِأَحَدِنَا غُلَامٌ دَبَحَ شَاةً وَلَطَخَ رَأْسَهُ بِدَمِهَا فَلَمَّا جَاءَ اللَّهُ بِالْإِسْلَامِ كُنَّا نَذْبَحُ شَاةً وَنَخْلِقُ رَأْسَهُ وَنَلَطُخُهُ بِزَعْفَرَانٍ. رواه أبو داود بسند صالح. نَسَّالَ اللَّهُ الْحِفْظَ مِنَ الزَّلَلِ وَالْغَوَايَةِ، وَالتَّوْفِيقَ لِلرُّشْدِ وَالْهُدَايَةِ^(۷):

ئەبو بوهریده (خودای ئی رازی بێ) گوتی: له‌ سه‌رده‌می نه‌زانی دا كه‌ یه‌کی‌كان کوپیکی ده‌بوو مه‌پئی یا بزنیکی سه‌ر ده‌پری و به‌خوینه‌که‌ی سه‌ری ره‌نگ ده‌کرد،

(۵) بخاری. عقیقه: تجرید/ ۵ / ۱۰۰ ژ: ۸۲۲ / ۵۶۷، ۲۲۲، ۶۰۰۲، ۶۳۵۵. مسلم. آداب: ۵۵۸۰.

(۶) صحیح عند الترمذی.

(۷) بسند صالح.

جا کاتى خودای گه‌وره ئهم ئایینی ئیسلامه‌ی هیئا مه‌ریکمان سهر ده‌بری و سهری مندا له‌که‌مان ده‌تاشی و گیراوه‌ی زه‌عفهرانمان تی ده‌گرت (د-سند صالح).

(۱۲) فهرده‌و وه‌تیره: (الفرع والعنبرة)

۲۶۱۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا فَرْعَ وَلَا عَنَبْرَةَ. رواه الخمسة (أقول -أنا المترجم- : وزاد البخاري (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) وَالْفَرْعُ أَوَّلُ النَّتَاجِ، كَانُوا يَذْبَحُونَهُ لَطَوَاعِيهِمْ، وَالْعَنَبْرَةُ فِي رَجَبٍ. وَقَالَ مُسْلِمٌ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) زَادَ ابْنُ رَافِعٍ فِي رِوَايَتِهِ وَالْفَرْعُ أَوَّلُ النَّتَاجِ كَانَ يُنْتَجُ لَهُمْ فَيَذْبَحُونَهُ^(۱):

ئه‌بو هوره‌یره (خودای ئی رازی بئ) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌هرموئ: نه‌ فهرده‌ هه‌یه‌و نه‌ وه‌تیره (ش/د/ت/ن) من که‌وه‌رگی‌ری ئهم نامه‌ پیرۆزم ده‌لیم: ئیمامی بوخاری (خودای گه‌وره‌ی ئی خوشنودبئ) ئهمه‌ی ئی زیاکردوه‌: فهرده‌ یه‌که‌م نۆبه‌ره‌ی ئاژاله‌ جاران سهریان ده‌بری بو‌بته‌کانیان، وه‌ وه‌تیره‌یش کوشتی یه‌که‌ بوو له‌ ده‌ی یه‌که‌می مانگی ره‌جه‌با بوو، ئیمامی موسلیمیش (خودای ئی رازی بئ) ده‌لئ: ئیبنو رافیع، له‌ گێڕانه‌وه‌ی خوئی دا ئهمه‌ی ئی پتر کردوه‌: فهرده‌ یه‌که‌م نۆبه‌ره‌ی ئاژهل بوو سهریان ده‌بری.

۲۶۱۲- وَقَالَ نُبَيْشَةُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) نَادَى رَجُلٌ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنَّا كُنَّا نَعْتَرُ عَنَبْرَةً فِي الْجَاهِلِيَّةِ فِي رَجَبٍ فَمَا تَأْمُرُنَا؟ قَالَ: اذْبَحُوا لِلَّهِ فِي أَيِّ شَهْرٍ كَانَ وَبَرُّوا اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ وَأَطِعُوا قَالَ: إِنَّا كُنَّا نُفْرِغُ فَرْعًا فِي الْجَاهِلِيَّةِ فَمَا تَأْمُرُنَا قَالَ: فِي كُلِّ سَائِمَةٍ فَرَعٌ تَغْذُوهُ مَا شِئْتَ حَتَّى إِذَا اسْتَجْمَلَ ذَبَحْتَهُ فَتَصَدَّقْتَ بِلَحْمِهِ عَلَى ابْنِ السَّبِيلِ فَإِنَّ ذَلِكَ خَيْرٌ. رواه أبو داود والنسائي^(۲):

نوبه‌یشه‌ (خودای ئی رازی بئ) گوئی: پیاوئ بانگی له‌ پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) کرد گوئی: ئیمه‌ جاران له‌ نه‌زانیدا له‌ مانگی ره‌جه‌بدا کوشتییه‌کمان

(۱) بخاری. عقیقه، تجرید/۵/۱۰۱ ذ: ۵۴۷۳/۱۸۲۵، ۵۴۷۴. مسلم. أضحی: ۵۰۸۸.

(۲) بسند صالح لأبی داود (شرحه).

ده‌كوشته‌وه پيَمان ده‌گوت عه‌تيره، يا ره‌جه‌بانه، تو بۆ ئه‌مه فره‌مانت به چييه پيَمان؟ فره‌مووی: كه كوشتی ده‌كوژنه‌وه با بوړه‌زای خودا بی، ئیتر له‌هر مانگیكا سهری ده‌بړن قه‌یدی نیه، هه‌میشه چا‌كه‌ی خوداتان له به‌رچاوبی و له‌به‌ر خاتری نه‌و نانی هه‌ژاران بده‌ن و خيرو خيَرات ب‌كه‌ن! پياوه‌كه گوتی: جاران له نه‌زانیدا نو‌به‌ره‌ی وشتریشمان ده‌کرد به‌خير، پيَمان ده‌گوت فره‌ع يا نو‌به‌ره به‌خشین، تو بۆ ئه‌مه فره‌مانت به چييه پيَمان؟ فره‌مووی: نو‌به‌ره‌ی نه‌و وشترانه كه به‌ده‌می خو‌یان ده‌له‌وه‌پړن له ده‌ره‌وه‌و به ئالیک و ئالفی مال‌ه‌وه نا‌ژین نو‌به‌ره‌كه‌یان ده‌کرئ به‌خير، به‌م ره‌نگه نا‌ژه‌له‌كه‌ت به‌خیوی ده‌کا تا گه‌وره ده‌بی و ده‌بی به‌ وشتر ئه‌وسا‌كه سهری ده‌بړیت و گو‌شته‌كه‌ی ده‌به‌خشیت‌ه‌وه به‌سهر ری‌بواران و هه‌ژارانا ئه‌مه به‌راستی خیریکی گه‌لّ جوانه (د-سند صالح).

۲۶۱۳- عَنْ أَبِي رَزِينٍ لَقِيَطِ بْنِ عَامِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ كُنَّا نَذْبَحُ ذَبَائِحَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ فِي رَجَبٍ فَأَكُلُ وَنُطْعِمُ مَنْ جَاءَنَا. فَقَالَ: لَا بَأْسَ بِهِ. رواه النسائي^(۳):

ئه‌بو ره‌زین - له‌قیطی کو‌پی عامیر - (خودای ئی رازی بی) گوتی: گوتم: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ئیمه جاران له سهر‌ده‌می نه‌زانیدا له مانگی ره‌جه‌بدا نا‌ژه‌لیکمان سهر ده‌بړی، هه‌م خو‌مان لی‌مان ده‌خواردو هه‌م به‌شی خه‌لکی تریشمان لی‌ی ده‌دا فره‌مووی: نه‌وه قه‌یدی نیه (ن).

۲۶۱۴- وَقِيلَ لِعَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): أَخْبَرْنَا بِشَيْءٍ أَسْرَهُ إِلَيْكَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: مَا أَسْرَ إِلَيَّ شَيْئًا كَتَمَهُ النَّاسَ وَلَكِنِّي سَمِعْتُهُ يَقُولُ «لَعَنَ اللَّهُ مَنْ ذَبَحَ لِغَيْرِ اللَّهِ وَلَعَنَ اللَّهُ مَنْ آوَى مُحَدِّثًا وَلَعَنَ اللَّهُ مَنْ لَعَنَ وَالِدَيْهِ وَلَعَنَ اللَّهُ مَنْ غَيَّرَ الْمَنَارَ». رواه مسلم. والله أعلى وأعلم^(۴):

^(۳) قال المؤلف في مقدمة شرحه على التاج (جميع ما في المجتبى لنسائي صحيح عنده) (شرحه).

^(۴) مسلم. أضاف: ۵۰۹۶، ۵۰۹۷، ۵۰۹۸.

عهرزی عه‌لی کرا (خودای ن‌رازی بئ): شتی‌کمان پی بفهرموو که پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهر بئ) به‌نه‌یننی هه‌ر به تو‌ی فهرموو بئ، گوتی: هیچی وای به په‌نه‌انی به‌من نه‌فهرمووه که نه‌وشته‌ی له‌خه‌لکی تر شار‌دبیته‌وه، به‌لام له‌خویم ژنه‌وت ده‌یفه‌رموو (درویدی خودای له‌سهر بئ): له‌عنه‌ت و نه‌فرینی خودا له‌و که‌سه بئ که شت سهر ده‌پرئ بو‌غهری خودا، وه‌نه‌فرین و له‌عنه‌تی خودا له‌و که‌سه بئ که په‌ناو دالده‌ی بیدعه‌تکاری دده‌ا که کاریکی بئ شهرعی ده‌کا به‌باو، وه‌نه‌فرین و له‌عنه‌تی خودا له‌و که‌سه بئ که له‌عنه‌ت و نه‌فرین له‌باوک و دایکی خو‌ی ده‌کا یا ببئ به‌هو‌ی نه‌وه که خه‌لک نه‌فرینیان ن‌بکا وه‌نه‌فرین و له‌عنه‌تی خودا له‌و که‌سه بئ که سنو‌روو تخو‌بی زه‌وی ده‌گو‌رئ (م).

۱۳) به‌شی چواره‌م: باسی قوربانی

{قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: إِنَّا أَغْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَالْحَزْ - ۱/۱۰۸ - ۲}.

واته: خودای گه‌وره ده‌فهرمو‌ی: ئیمه که‌وثرمان دا به‌تو، که جو‌باریکه له‌به‌هه‌شتا، یا خیرو بی‌ری زۆرو بئ شوماره، وه‌کوو قورئان و په‌یام و گه‌لی گه‌وره و هاوه‌ل و یارانی باش و گه‌لی خه‌لاتی گه‌وره‌ی تر ده‌ی نو‌یژ بکه بو‌خودای خو‌ت و قوربانی سهر بېره.

۲۶۱۵ - عَنْ مِخْنَفِ بْنِ سَلِيمٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا وَقُوفًا مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِعَرَافَاتٍ فَسَمِعْتُهُ يَقُولُ « يَا أَيُّهَا النَّاسُ عَلَى كُلِّ أَهْلٍ بَيْتٍ فِي كُلِّ عَامٍ أُضْحِيَّةٌ وَغَيْرُهُ هَلْ تَذَرُونَ مَا الْغَيْرَةُ؟ هِيَ الَّتِي تُسْمُوْنَهَا الرَّجِيَّةَ. رواه أصحاب السنن^(۱) ».

میخنه‌فی کو‌ری سوله‌یم (خودای ن‌رازی بئ) گوتی: له‌خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ردا (درویدی خودای له‌سهر بئ) له‌کی‌وی عه‌ره‌فات وه‌ستابو‌وین لی‌یم ژنه‌وت ده‌یفه‌رموو: نه‌ی خه‌لکینه! قوربانی و ره‌جه‌بانه هه‌موو سالی له‌سهر گشت خیزانی

(۱) بسند حسن (شرحه).

پیویستن، ئایا ده‌زاندن که ره‌جه‌بانه چیه؟ نه‌وه‌یه که ئیوه پی‌ی ده‌لین کوشتی ره‌جه‌ب، یا خود مه‌ولوودی ره‌جه‌ب (د/ت/ن-س/ح).

۲۶۱۶- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: شَهِدْتُ مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْأَضْحَى بِالْمُصَلَّى فَلَمَّا قَضَى خُطْبَتَهُ نَزَلَ مِنْ مَنْبَرِهِ وَأَتَى بِكَبْشٍ فَدَبَحَهُ بِيَدِهِ وَقَالَ: بِسْمِ اللَّهِ وَاللَّهُ أَكْبَرُ هَذَا عَنِّي وَعَمَّنْ لَمْ يُضَحَّ مِنْ أُمَّتِي. رواه أبو داود والترمذي^(۲):

جابر (خودای ن‌رازی بن) گوتی: جه‌ژنی قوربان بوو له نویرگا که له خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ردا بووم (دروودی خودای له‌سهرین) کاتی له وتاره‌که‌ی لی بووه‌وه له دوانگه (مینبه‌ر) ه‌که‌دا به‌رزی به‌رانیکیان بوی هی‌نا به ده‌ستی خو‌ی سه‌ری بری و فه‌رمو‌وی: باسم الله والله اکبر: به‌ناوی خودا، خودا له هه‌موو که‌سی گه‌وره‌تره ئه‌م قوربانییه له جیاتی خو‌م و له جیاتی ئه‌و که‌سانه له ئومه‌تم که قوربانی نه‌که‌ن (د-سند صالح - ت - سند غریب).

۲۶۱۷- وَسُئِلَ ابْنُ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ الْأَضْحِيَّةِ أَوْاجِبَةٌ هِيَ؟ فَقَالَ: ضَحَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَالْمُسْلِمُونَ. فَأَعَادَهَا فَقَالَ: أَتَعْقِلُ! ضَحَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَالْمُسْلِمُونَ. رواه الترمذي^(۳):

پرسیار کرا له ئیبنو عومه‌ر (خودایان ن‌رازی بن): قوربان! ئایا قوربانی پیویست (فه‌رنه‌یانا؟ گوتی: پیغه‌مبه‌ر خو‌ی (دروودی خودای له‌سهرین) قوربانی ده‌کرد، هه‌روه‌ها موسولمانانیش، کابرا پرسیاره‌که‌ی دووباره‌کرده‌وه، ئیبنو عومه‌ریش گوتی: ئایا تی ده‌که‌ی! من ده‌لیم: پیغه‌مبه‌ر خو‌ی (دروودی خودای له‌سهرین) قوربانی ده‌کرد، هه‌روه‌ها موسولمانانیش واته: نه‌گه‌ر پیویستیش نه‌بی خیریکی گه‌وره‌یه‌و سونه‌تیکی دامه‌زراوه (ت-س/ص).

۲۶۱۸- وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): أَمِرْتُ بِيَوْمِ الْأَضْحَى عِيدًا جَعَلَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لِهَذِهِ الْأُمَّةِ قَالَ: رَجُلٌ أَرَأَيْتَ إِنْ لَمْ أَجِدْ إِلَّا مَبِيحَةً أَلْتَنِي أَفَأُضَحِّي بِهَا؟ قَالَ: لَا

(۲) بسند غریب ولکن سند ابی داود صالح (شرحه).

(۳) بسند صحیح (شرحه).

وَلَكِنْ تَأْخُذُ مِنْ شَعْرِكَ وَتَقْلَمُ أَظْفَارَكَ وَتَقْصُ شَارِبَكَ وَتَخْلِقُ عَائِكَ فَذَلِكَ تَمَامُ
أُضْحِيَّتِكَ عِنْدَ اللَّهِ. رواه أبو داود والنسائي^(۴):

پیغه‌مبه‌ر فهرمووی: فهرمانم پی کراوه که روژی قوربان بکه‌م به جه‌ژن،
خودا خوی دایناوه بوئه‌م ئومه‌ته پیاوی گوتی: قوربان! پی‌م بفهرموو له
حالیکا نه‌گه‌ر ته‌نیا یه‌ک سهر مه‌رم هه‌بوو، ئه‌ویشم دابوو به دوخه به هه‌ژاری
که شیرو دوکه‌ی بخوا جا ئایا ئه‌و مه‌ره‌ی ئی بسه‌نمه‌وه‌و بیکه‌م به قوربانی
یانا؟ فهرمووی: نه‌ه، به‌لام قرژت کورت بکه‌ره‌وه‌و ناخونت بکه‌و سمیلت
بقرتینه‌و به‌رت بتاشه، ئیتر ئه‌مه‌ ده‌بی به قوربانیه‌کی ته‌واو بو تو له‌لای
خودا (د/ن).

۲۶۱۹- وَسَّئِلَ أَبُو أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيُّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) كَيْفَ كَانَتِ الصُّحَايَا عَلَى عَهْدِ
النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)؟ فَقَالَ: كَانَ الرَّجُلُ يُضْحِي بِالشَّاةِ عَنْهُ وَعَنْ أَهْلِ بَيْتِهِ فَيَأْكُلُونَ
وَيُطْعَمُونَ حَتَّى تَبَاهِيَ النَّاسُ فَصَارَتْ كَمَا تَرَى^(۵):

پرسیار کرا له ئه‌بو ئه‌ییوبی ئه‌نصاری (خودای ئی رازی بئ): ئایا به‌سه‌ری‌نی
پیغه‌مبه‌ر خوی (دیودی خودای له‌سهر بئ) قوربانی چۆن بوو؟ گوتی: پیاو مه‌رئ یا
بزنیکی ده‌کرد به قوربانی له‌باتی خوی و له‌باتی خیزانی، ئیتر خویشیان
لییان ده‌خواردو لی‌شیان ده‌به‌خشییه‌وه، تا خه‌لکه‌که کردیان به چاولیکه‌ری و
ئاوای ئی هاتوو که ده‌یی‌نیت (ت-ص).

۲۶۲۰- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا عَمِلَ
آدَمِيُّ مِنْ عَمَلٍ يَوْمَ النَّحْرِ أَحَبَّ إِلَى اللَّهِ مِنْ إِهْرَاقِ الدَّمِ إِلَيْهَا لَتَأْتِيَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِقُرُونِهَا
وَأَشْعَارِهَا وَأَظْلَافِهَا وَإِنَّ الدَّمَ لَيَقَعُ مِنَ اللَّهِ بِمَكَانٍ قَبْلَ أَنْ يَقَعَ مِنَ الْأَرْضِ فَطَبِّئُوا بِهَا
نَفْسًا. رواهما الترمذي^(۶):

(۴) لاحظ ماجاء فى رقم: ۲ من تسلسل / ۱۲.

(۵) بسند صحيح (شرحه).

(۶) بسند حسن (شرحه).

عائیشه (خودای ئی رازی بئ) گوئی: چه‌زهره‌ت (درویدی خودای له‌سه‌رین) فه‌رمووی: هیچ کره‌وه‌یه‌کی ئاده‌میزاد به‌قه‌ده‌ئه‌وه‌ له‌لای خودا خۆشه‌ویست و په‌سه‌ند نیه‌ که‌ له‌ رۆژه‌کانی جه‌ژنی قورباندا قوربانی بکا، له‌ رۆژی قیامه‌تا ئه‌و قوربانییه‌ به‌ خۆی و به‌ شاخ و به‌موو به‌سمیه‌وه‌ دئی و داده‌نری له‌ناو تایی خیری ته‌رازووی خیری شه‌پری قوربانیکه‌ردا وه‌ به‌ر له‌وه‌ که‌ خۆینه‌که‌ی بکه‌ویته‌ سه‌ر زه‌وی خودا گیرای ده‌کا! که‌وابوو ئیوه‌یش به‌دلیکی پاک و بیگه‌رده‌وه‌ قوربانی بکه‌ن (ت-ح).

۲۶۲۱- عَنْ الْبَرَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ أَوَّلَ مَا بُدِئَ بِهِ فِي يَوْمِنَا هَذَا أَنْ يُصَلَّى ثُمَّ تَرْجَعُ فَنَنْحَرَ، فَمَنْ فَعَلَ ذَلِكَ فَقَدْ أَصَابَ سُنَّتَنَا، وَمَنْ ذَبَحَ قَبْلَ أَنْ يُصَلِّيَ فَإِنَّمَا هُوَ لَحْمٌ عَجَلٌ لِّأَهْلِهِ، لَيْسَ مِنَ التُّسْكِ فِي شَيْءٍ. وَكَانَ قَدْ ذَبَحَ أَبُو بُرْدَةَ بْنُ نِيَارٍ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، عِنْدِي جَدْعَةٌ خَيْرٌ مِنْ مُسْنَةٍ. فَقَالَ: ادْبَحْهَا - وَلَنْ تَجْزِيَ جَدْعَةٌ عَنْ أَحَدٍ بَعْدَكَ^(۷).

به‌راء (خودای ئی رازی بئ) گوئی: چه‌زهره‌ت (درویدی خودای له‌سه‌رین) فه‌رمووی: له‌م رۆژه‌مانا یه‌که‌م شت که‌ ده‌ستی پئی بکه‌ین ئه‌وه‌یه‌ که‌ نیژی جه‌ژن ده‌که‌ین، ئینجا ده‌گه‌رێینه‌وه‌و قوربانی سه‌رده‌بڕین، جا ئه‌وه‌ی ئاوا بکا ئه‌وه‌ یاساو سوننه‌تی ئیمه‌ی پیکاه‌وه‌، وه‌ئێ ئه‌وه‌ی له‌ پیش نویژدا قوربانی سه‌ربرپری ئه‌وه‌ دانانری به‌ قوربانی و فپری به‌سه‌ر قوربانییه‌وه‌ نیه‌، به‌لکوو ئه‌وه‌ گوشته‌و کردوویه‌تی بۆ که‌سو کاری خۆی. ئه‌بو بورده (خودای ئی رازی بئ) هینه‌که‌ی خۆی سه‌ربرپبوو، جا عه‌ززی چه‌زهره‌تی کرد: کاوپرکم هه‌یه‌ له‌ شه‌کێ باشته‌ر ئایا ده‌بێ که‌ بیکه‌م به‌ قوربانی؟ فه‌رمووی: بیکه‌، به‌لام له‌پاش تو کاوپر بۆ که‌سی تر دروست نییه‌، کاوپری یه‌ک سالانه‌ بۆ قوربانی ده‌ست نادا (ش/د/ت).

(۷) بخاری. عیدین: ۹۵۱. تجرید/ ۱/ ۴۷۷ ذ: ۵۰۰/ ۹۵۱، ۹۵۵، ۹۶۵، ۹۶۸، ۹۷۶، ۹۸۳، ۵۵۴۵، ۵۵۵۶،

۵۵۵۷، ۵۵۶۰، ۵۵۶۳، ۶۶۷۳. مسلم. اضاحی: ۵۰۴۲ - ۵۰۴۹. ابُو داؤد. اضاحی: ۲۸۰۰، ۲۸۰۱.

ترمذی. اضاحی: ۱۵۰۸. نسائی. عیدین: ۱۵۶۲، ۱۵۶۹، ۱۵۸۰، ۴۴۰۶، ۴۴۰۷. تحفة الأشراف: ۱۷۶۹.

۲۶۲۲- وَعَنْهُ قَالَ: خَطَبْنَا النَّبِيَّ (مَتَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمَ النَّحْرِ بَعْدَ الصَّلَاةِ فَقَالَ: مَنْ صَلَّى صَلَاتَنَا وَوَجَّهَ قِبَلَتَنَا وَكَسَكَ لُسُكَنَا، فَلَا يَذْبَحْ حَتَّى يُصَلِّيَ. رواهما الأربعة^(۸):

دیسان به‌راء (خودای فی رازی بن) گوتی: روژی جه‌ژنی قوربان پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) له‌پاش نویژی جه‌ژنه‌وه و تاریکی خوینده‌وه بومان، فهرمووی: نه‌وه‌ی وهك ئیغه نویژ ده‌کا و روو ده‌کاته رووگه‌ی ئیغه و به‌پنی یاسای ئیغه قوربانی ده‌کا، ده‌بی قوربانی سه‌ر نه‌پری تا له نویژی جه‌ژن ده‌بیته‌وه (ش/د/ت).

۱۴) چی ده‌ست ده‌دا بو قوربانی و چی ده‌ست نادات:

ما یجزيء من الاضحية وما لا یجزيء

۲۶۲۳- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ ضَحَّى النَّبِيُّ (مَتَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِكَبْشَيْنِ أَمْلَحَيْنِ أَقْرَيْنِ، ذَبَحَهُمَا بِيَدِهِ، وَسَمَّى وَكَبَّرَ وَوَضَعَ رِجْلَهُ عَلَى صِفَاحِهِمَا. رواه الخمسة (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ)^(۹):

ئه‌نه‌س (خودای فی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) دوو به‌رانی ته‌وی شاخداري کرد به قوربانی به ده‌ستی خو‌ی سه‌ری برین وه ناوی خودای هی‌ناو ئه‌للاهوه ئه‌کبه‌ری کردو فهرمووی: بسم الله والله اکبر. وه قاچی دانا له‌سه‌ر لاملیان وه له‌سه‌ر لای چه‌پ پالی خستن و به ده‌ستی چه‌پی سه‌ری گرتن و به ده‌ستی راستی چه‌قوکه‌ی گرت ئینجا سه‌ری برین (ش/د/ت/ن).

۲۶۲۴- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ النَّبِيَّ (مَتَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَمَرَ بِكَبْشٍ أَقْرَنٍ يَطَأُ فِي سَوَادٍ وَيَبْرُكُ فِي سَوَادٍ وَيَنْظُرُ فِي سَوَادٍ فَأَتَى بِهِ لِيُضَحِّيَ بِهِ فَقَالَ: يَا عَائِشَةُ هَلُمِّي الْمُدْيَةَ اشْحَذِيهَا بِحَجَرٍ، فَفَعَلْتُ، ثُمَّ أَخَذَهَا وَأَخَذَ الْكَبْشَ فَأَضْجَعَهُ ثُمَّ ذَبَحَهُ ثُمَّ قَالَ:

(۸) تقدم تخريجه بمثل الحديث الذي قبله (مسلم: ۵۰۴۲).

(۹) بخاري: ۵۵۶۵. مسلم: ۵۰۶۰. ترمذی: ۱۴۹۴. نسائی: ۳۹۹.

بِاسْمِ اللَّهِ اللَّهُمَّ تَقَبَّلْ مِنْ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَمِنْ أُمَّةٍ مُحَمَّدٍ ثُمَّ ضَحَّى بِهِ. رواه الخمسة إلا البخاري^(۲):

عائیشه (خودای فی رازی بن) گوتی: پیغهمبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) فه‌رمانی کرد به‌رانیکی شاخداریان بو هیئا، که بیکا به‌قوربانی، هه‌ر چوار په‌لی و ده‌موچاوو ژیرسکی به‌رانه‌که بو ره‌لووکیکی ره‌شباو بوو. فه‌رمووی: ئه‌ی عائیشه! کی‌رده‌که بیئه به‌ه‌سانئ، به‌به‌ردئ تیژی که منیش فه‌رمانه‌که‌یم به‌جئ هیئاو وام کرد، ئینجا کی‌رده‌که‌ی هه‌لگرت و به‌رانه‌که‌ی پال خست و سه‌ری بری و له‌کاتی سه‌برینه‌که‌یدا فه‌رمووی: باسم الله اللهم تقبل من محمد وآل محمد ومن أمة محمد: به‌ناوی خودا، ئه‌ی خودا! ئه‌ی په‌روه‌ردگارم! ئه‌م قوربانیه‌به قه‌بوول که له‌موحه‌مه‌دو له‌خانه‌واده‌ی موحه‌مه‌دو له‌گه‌لی موحه‌مه‌د ئیتر له‌سه‌ر ئه‌م شیوه‌یه به‌رانه‌که‌ی کرد به‌قوربانی (م/د/ت/ن).

۲۶۲۵- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَعْطَاهُ غَنَمًا يَقْسِمُهَا عَلَى صَحَابَتِهِ ضَحَايَا، فَبَقِيَ عَتُوذٌ فَذَكَرَهُ لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: ضَحِّ بِهِ أَلْت. رواه الخمسة^(۳):

عوقبه‌ی کوپی عامیر (خودای فی رازی بن) گوتی: پیغهمبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) برکه‌یی رانی داپیم، که دابه‌شی بکه‌م به‌سه‌ر هاوړیکانمدا بو قوربانی گیسکی مایه‌وه، عه‌رزئ پیغهمبه‌رم کرد (درویدی خودای له‌سهرین): گیسکی ماوه‌ته‌وه، فه‌رمووی: ئه‌وه‌یش بکه به‌قوربانی بو خۆت (ش/د/ت/ن-خودایان فی رازی بن).

۲۶۲۶- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا تَذْبَحُوا إِلَّا مُسِنَّةً إِلَّا أَنْ يَغْسُرَ عَلَيْكُمْ فَتَذْبَحُوا جَذْعَةً مِنَ الشَّيْطَانِ. رواه مسلم وأبو داود والنسائي^(۴):

(۲) مسلم. اضاحی: ۵۰۶۴. أبو داؤد. اضاحی: ۲۷۹۲.

(۳) بخاری. وكالة: ۲۳۰۰، ۲۵۰۰. مسلم.

(۴) مسلم. اضاحی: ۵۰۵۵. أبو داؤد. اضاحی: ۲۷۹۷. نسائی. ضحایا: ۴۲۹۰.

جایبر (خودای نى رازى بڼ) گوټى: حه‌زړه‌ت (دبرودى خودای له‌سره‌بڼ) فه‌رمووى: ناڅه‌لى سه‌ره‌ بکه‌ن به‌ قوربانى، وه‌لى نه‌گه‌ر ده‌سقتان نه‌ ده‌پوښت کاوږو کيسکيش بکه‌ن (م/د/ن).

۲۶۲۷- → (ب/۲ ز/۱۰۹ ل/ ف/۱) (۵).

۲۶۲۸- → (ب/۲ ز/۱۰۹ ل/ ف/۲) (۶).

۲۶۲۹- عَنْ الْبَرَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَامَ فِينَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَصَابِعِي أَقْصَرُ مِنْ أَصَابِعِهِ وَأَنَامِلِي أَقْصَرُ مِنْ أَنَامِلِهِ فَقَالَ: أَرْبَعٌ لَا تَجُوزُ فِي الْأَصَاحِي: الْعُرْزَاءُ بَيْنَ عَوْرَتِهَا وَالْمَرِيضَةُ بَيْنَ مَرَضَتِهَا وَالْعُرْجَاءُ بَيْنَ ظَلْعَيْهَا وَالْكَسِيرُ الَّتِي لَا تُنْقَى. رواه أصحاب السنن (۷).

به‌راء (خودای نى رازى بڼ) گوټى: بو خوم له‌ ته‌نشتي پيغه‌مبه‌ره‌وه‌ بووم (دبرودى خودای له‌سره‌بڼ) ته‌ماشام كړد په‌نجه‌و سه‌رپه‌نجه‌كانى من كورترن له‌ په‌نجه‌و سه‌رپه‌نجه‌كانى نه‌و، له‌وكاته‌دا هه‌لسايه‌وه‌ دوانيكي دا بو‌مان، فه‌رمووى: نه‌م چوار شته‌ به‌كارى قوربانى نايه‌: ناڅه‌لى كوټى ديارى و ناڅه‌لى نه‌خوش كه‌ نه‌خوشييه‌كه‌ى پيوه‌ دياربڼ و ناڅه‌لى شه‌لى ته‌واو له‌نگ و ناڅه‌لى له‌رك و لاوازي بڼ موخ (د/ت/ن-ص).

۲۶۳۰- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَمَرَكَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ تَسْتَشْرِفَ الْعَيْنَ وَالْأُذُنَ وَلَا تُضْحَيَ بِعَوْرَتِكَ وَلَا مُقَابَلَةً وَلَا مُدَابِرَةً وَلَا خَرْقَاءَ وَلَا شَرْقَاءَ. قَالَ: زُهَيْرٌ فَقُلْتُ لِأَبِي إِسْحَاقَ أَذْكَرَ عَضْبَاءَ قَالَ: لَا. قُلْتُ فَمَا الْمُقَابَلَةُ؟ قَالَ: يُقَطِّعُ طَرَفُ الْأُذُنِ. قُلْتُ فَمَا الْمُدَابِرَةُ؟ قَالَ: يُقَطِّعُ مِنْ مُؤَخَّرِ الْأُذُنِ. قُلْتُ فَمَا الشَّرْقَاءُ؟ قَالَ: تُشَقُّ الْأُذُنُ. قُلْتُ فَمَا الْخَرْقَاءُ؟ قَالَ: تُخْرَقُ أُذُنُهَا لِلْسِّمَةِ. رواه أصحاب السنن (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ) (۸).

(۵) تقدم برقم: ۱۵۹۶/۱ مجلد ۲/ تسلسل / ۱۰۹.

(۶) تقدم برقم: ۱۵۹۷/۲ مجلد ۲/ تسلسل / ۱۰۹.

(۷) بسند صحيح (شرحه).

(۸) بسند صحيح (شرحه).

عه‌لی (خودای ئی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) فه‌رمانی پی کردین که سهرنجی چاوو گویچکه‌ی قوربانی بدهین، وه ئازهلای کویرو قوت و که‌پیله‌و گوی کون تی بوو گوی داقه‌له‌شاییش نه‌که‌ین به قوربانی. گوتم: ئازهلای قوت کامه‌یه؟ گوتی: ئه‌وه‌یه که سهری گویچکه‌ی قرتابی، گوتم: ئه‌ی که‌پیله‌ کامه‌یه؟ گوتی: ئه‌وه‌ته که له‌بنا گویچکه‌ی خرپ کرابی، گوتم: ئه‌ی گوی داقه‌له‌شاو کامه‌یه؟ گوتی: ئه‌وه‌یه که گویچکه‌ی تا بن داتلیشینرابی، گوتم: ئه‌ی گوی کون تی بوو کامه‌یه؟ گوتی: ئه‌وه‌یه که بونیشانه‌و دیاری کردن گویی ده‌سمن یا یه‌کی له‌مانه‌ی که گوتمان ده‌یکه‌ن له‌ گویی بو ناسینه‌وه (د/ت-ن-س/ص).

۲۶۳۱- وَعَنْهُ قَالَ: نَهَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ يُضْحَى بِضَبَاءِ الْأُذُنِ وَالْقُرْنِ. رواه أبو داود والترمذي. نَسَأَ اللَّهُ السَّرَّ وَالتَّوْفِيقَ. آمين^(۹):

دیسان عه‌لی (خودای ئی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) ریگه‌ی نه‌داوه که ئازهلای گوی قرتاوو شاخ شکاو بکرین به قوربانی (د/ت-س/ص).

۱۵) پاشه‌کیه‌ک، باسی ناواو ده‌ستووری قوربانی و باسی نه‌وه‌یش که دروسته‌ لیتی هه‌لبگیری: (خاتمه‌ فی آداب الضحیة وجواز ادخارها)

۲۶۳۲- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: ذَبَحَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمَ الذَّبْحِ كَبْشَيْنِ أَفْرَئِينَ أَمْلَحَيْنِ مُوجَّائِنِ فَلَمَّا وَجَّهَهُمَا قَالَ: إِلَهِي وَجْهَتُ وَجْهِي لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ عَلَى مِثْلِ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ اللَّهُمَّ مِنْكَ وَلَكَ عَنْ مُحَمَّدٍ وَأُمِّهِ بِاسْمِ اللَّهِ وَاللَّهُ أَكْبَرُ. ثُمَّ ذَبَحَ. رواه أبو داود وابن ماجه^(۱۰):

جایبر (خودای ئی رازی بن) گوتی: روژی جه‌ژنی قوربان، پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) دوو به‌رانی شاخدارای ته‌وی خه‌ساوی سهرپری و کردنی به

^(۹) بسند صحیح (شرحه).

^(۱۰) رواه أبو داود بسند صالح (شرحه).

قوربانی، له‌وکاته‌دا که رووی کردنه قبیله فهرمووی: إني وجهت وجهي للذي فطر السموات والارض (علی مله ابراهیم) حنیفا وما انا من المشرکین. إن صلاتی ونسکی ومحیای ومماتی لله رب العالمین لا شریک له وبذلك أمرت وانا من المسلمین. اللهم منك ولك عن محمد وامتہ باسم الله والله اکبر: من به‌دلیکی پاکه‌وه رووی خوُم ده‌که‌مه شه‌و که‌سه که شه‌م ناسمانانه‌و شه‌م زه‌وییه‌ی له نه‌بوون دروست کردوه، من له‌سه‌ر نایینه بی‌گه‌رده‌که‌ی ئیبراهیم، له هه‌موو نایین و بیرو باوه‌ریکی پووچ و به‌تال لام داوه و به‌ریم، وه من به‌هیچ جوړی له‌و کاسانه نیم که فره‌خوان و هاوړی بو خودا بریار ده‌دن، بی‌گومان نویژو خواپه‌رستیم و ناواو یاسای جه‌جکردن و ژیانم و مردنم هه‌ر بو خودای په‌روه‌دگاری جیهانیانه‌و به‌ده‌ستی شه‌وه و پاداشم لای خو‌یه‌تی، هیچ هاوبه‌شیکی نییه‌و من به‌مه فهرمانم پی کراوه که‌وا به‌دلیکی ساف و بی‌گه‌رده‌وه بلیم من یه‌کیکم له‌ موسولمانان، په‌روه‌دگارم! شه‌مه هی خو‌ته‌و له‌تووه خه‌لات کراوه به‌من، وانیش پی‌شکه‌شی ده‌که‌مه‌وه به‌خو‌ت! ده‌یکم به‌ قوربانی له‌باتی موچه‌مه‌دو له‌باتی گه‌له‌که‌ی به‌ناوی خودا، خودا له‌هه‌موو که‌سی گه‌وره‌تره ئینجا جه‌زهره‌ت (دروودی خودای له‌سهرین) سه‌ری بری. (د-سند صالح - ئیبنو ماجه - خودایان فی رازی بن).

۲۶۳۳- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ كَانَ لَهُ ذَنْبٌ يَذْبَحُهُ فَإِذَا أَهْلٌ هَلَالٌ ذِي الْحِجَّةِ فَلَا يَأْخُذَنَّ مِنْ شَعْرِهِ وَلَا مِنْ أَطْفَارِهِ شَيْئًا حَتَّى يُضْحَى. رواه الخمسة إلا البخاري^(۲):

ئوممو سه‌له‌مه (خودای فی رازی بن) گو‌تی: پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فهرمووی: که‌سی ده‌یه‌وی قوربانی بکا، که مانگی نویی قوربان هه‌له‌ت ئیتر بانه‌موو له‌خوی بکاته‌وه‌و نه‌ناخونی خو‌ی بکا، تا قوریانییه‌که‌ی ده‌کات (م/د/ت/ن).

^(۲) مسلم. اضاحی: ۵۰۸۹ - ۵۰۹۳. أبو داؤد. اضاحی: ۲۷۹۱. ترمذی. اضاحی: ۱۵۲۳. نسائی. ضحایا:

۲۶۳۴- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا يَأْكُلُ أَحَدٌ مِنْ لَحْمٍ أَضْحِيَّتِهِ فَوْقَ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ. رواه مسلم والترمذي^(۳):

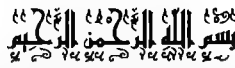
ئیببنو عومەر (خودایان ئی رازی بئ) گوتی: پیغهمبەر (دروودی خودای له‌سهرین) فهرمووی: هیچ کهس (له سئ روژ پتر) له گوشتی قوربانی خوئی نه‌خوات (م/ت).

۲۶۳۵- عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ ضَحَّى مِنْكُمْ فَلَا يُصْبِحَنَّ بَعْدَ ثَلَاثَةِ وَفِي بَيْتِهِ مِنْهُ شَيْءٌ. فَلَمَّا كَانَ الْعَامُ الْمُقْبِلُ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ نَفَعَلْ كَمَا فَعَلْنَا فِي الْعَامِ الْمَاضِي؟ قَالَ: كُلُّوا وَأَطْعِمُوا وَادَّخِرُوا فَإِنَّ ذَلِكَ الْعَامَ كَانَ بِالنَّاسِ جَهْدٌ فَأَرَدْتُ أَنْ تُعِينُوا فِيهَا. رواه الحمسة. والله أعلم^(۴):

سه‌له‌مه‌ی کوپی ئه‌کو‌ه (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغهمبەر (دروودی خودای له‌سهرین) فهرمووی: ئه‌و که‌سه‌ی له ئیوه قوربانی ده‌کا نابئ له پاش سئ شه‌و له گوشتی ئه‌و قوربانیه‌ی له مالیا بمیئ جا له سائی ئایینه‌ده‌دا عه‌زبان کرد: ئه‌ی پیغهمبهری خودا! ئه‌مسالیش وه‌ک پار بکه‌ینه‌وه؟ فهرمووی: نه‌ه، هه‌م خوشتان لیی بخوون و هه‌م به‌شی خه‌لکی تریشی ئی بده‌ن و هه‌م قایمه‌ (ادخار)یشی ئی بکه‌ن، پار بو‌یه‌که‌ وام گوت چونکه‌ پار سالکه‌ی نه‌هاتی بوو، خه‌لکه‌که‌ په‌روش بوون و حالیان په‌ریشان بوو ویستم که ئیوه‌یش یاریده‌یان بده‌ن و ده‌ستگیروده‌یی خه‌لک بکه‌ن! (ش/د/ت/ن).

(۳) مسلم. اضاحی: ۵۰۷۳. ترمذی. اضاحی: ۱۵۰۹.

(۴) بخاری. اضاحی: تجرید/۵/ ۱۳۵: ۱۸۳۸/ ۵۵۶۹.

نامه‌ی خوارده‌مه‌نی و خواردنه‌وه

(بی‌نج به‌شو دوا وتاریکه)

۱۶) به‌شی یه‌که‌م: نه‌ریت و ده‌ستووری خۆراک و نان خواردن.

کتاب الطعام والشراب (وفیه خمسة فصول وخاتمة)

الفصل الأول: فی آداب الطعام

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ - ۲۳ / ۵۱}.

خودای گه‌وره ده‌فه‌رموئ: ئه‌ی پی‌غه‌مبه‌رانی خودا! بخۆن له خواردنه‌مه‌نی جه‌لال و پاک، وه کارو کرده‌وه‌ی باش بکه‌ن و ئاگاتان له خۆتان بئ، به‌راستی من ئاگام له هه‌موو شتئ هه‌یه که ئیوه ده‌یکه‌ن.

{وَقَالَ تَعَالَى: وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ - ۳۱/۷}.

دیسان یه‌زدانی مه‌زن ده‌فه‌رموئ: بخۆن و بخۆنه‌وه، به‌لام زیاده ره‌وی مه‌که‌ن، چونکی به‌راستی خودا خۆشی نایئ له‌و که‌سانه که زیاده ره‌ون.

۲۶۳۶- عَنْ سَلْمَانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَرَأْتُ فِي التَّوْرَةِ أَنَّ بَرَكََةَ الطَّعَامِ الْوُضُوءُ فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: بَرَكََةُ الطَّعَامِ الْوُضُوءُ قَبْلَهُ وَالْوُضُوءُ بَعْدَهُ. رواه ابو داود والترمذي^(۱).

سه‌لمان (خودای ئی‌رازی بئ) گوئی: له ته‌وراتدا خۆیندبوومه‌وه: که ده‌ست شو‌ردن له پی‌ش نان‌خواردن دا هو‌ی پیت و به‌ره‌که‌تی‌ه‌تی، جا که ئه‌مه‌م باسکرد بو پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی خودای له‌سه‌رین) فه‌رمو‌ی: ده‌ست شو‌ردن له به‌رو دوا‌ی خواردنی نان و خۆراک هو‌ی پیت و فه‌ریه‌تی (د/ت-سند ضعیف).

۲۶۳۷- عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبِي سَلَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كُنْتُ غُلَامًا فِي حَجْرِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَكَانَتْ يَدِي تُطِيشُ فِي الصَّحْفَةِ فَقَالَ لِي النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): يَا

^(۱) بسند صحیح (شرحه).

غُلَامٌ سَمَّ اللَّهَ، وَكُلَّ يَمِينِكَ وَكُلَّ مِمَّا يَلِيكَ. فَمَا زَالَتْ تِلْكَ طِعْمَتِي بَعْدُ. رواه الأربعة^(۲):

عومه‌ری کوپری ئه‌بو سه‌له‌مه (خودایان ئی رازی بئ) گوتی: منال بووم له لای پیغه‌مبه‌ر بووم زپ‌کوپری بووم، خو‌ی به‌خیوی ده‌کردم. که نانم ده‌خوارد ده‌ستم ده‌گیرا به‌ ناو له‌گه‌نه‌که‌دا به‌ ئاره‌زووی خو‌م. چه‌زهرت (دیودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی پی‌م: رۆله‌! ناوی خودابینه‌و بیسمیلا بکه‌و به‌ ده‌ستی راستت بخو‌و له‌به‌ر ده‌می خو‌شته‌وه بخو‌ گوتی: ئیت‌ر له‌و ساوه‌ تا ئیستا هه‌ر به‌و جو‌ره‌ نان ده‌خو‌م! (ش/د/ت).

۲۶۳۸ - عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا دَخَلَ الرَّجُلُ بَيْتَهُ فَذَكَرَ اللَّهَ عِنْدَ دُخُولِهِ وَعِنْدَ طَعَامِهِ قَالَ: الشَّيْطَانُ لَا مَيِّتَ لَكُمْ وَلَا عَشَاءَ. وَإِذَا دَخَلَ فَلَمْ يَذْكُرِ اللَّهَ عِنْدَ دُخُولِهِ قَالَ: الشَّيْطَانُ أَذْرَكْتُمُ الْمَيِّتَ. وَإِذَا لَمْ يَذْكُرِ اللَّهَ عِنْدَ طَعَامِهِ قَالَ: أَذْرَكْتُمُ الْمَيِّتَ وَالْعَشَاءَ. رواه مسلم وأبو داود والنسائي^(۳):

جابر (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دیودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: پیاو که ده‌چیته‌وه بو‌ ماله‌وه، ئه‌گه‌ر له‌کاتی چوونه‌ مال و له‌کاتی نان دانان دا ناوی خودا بی‌نی ئیت‌ر شه‌یتان ده‌لی: نه‌جیگه‌ی شه‌وو نه‌ شی‌وتان لی‌ره بو‌ نه‌ما، به‌لام ئه‌گه‌ر له‌کاتی چوونه‌ مال‌دا یادی خودا نه‌کا شه‌یتان ده‌لی: جیگه‌ی شه‌وتان ده‌ست که‌وت، جا ئه‌گه‌ر له‌کاتی نان‌خواردنیش دا دیسان یادی خودای نه‌کرده‌وه شه‌یتان ده‌لی: هه‌م جیگه‌ی شه‌وو هه‌م شی‌وتان ده‌ست که‌وت^(۱) (م/د/ن).

(۲) بخاری. اطعمة: ۵۳۷۶. تجرید/۵/۷۸ ژ: ۱۸۰۱، ۵۳۷۶، ۵۳۷۷، ۵۳۷۸. مسلم. أشربة: ۵۲۳۷.

(۳) مسلم. أشربة: ۵۲۳۰. أبو داؤد. اطعمة: ۳۷۶۵.

(۱) واته: به‌زاری ئه‌م چه‌رخه‌ ماله‌که‌ ده‌بی به‌ ئوتیل و لوفته‌ی شه‌یتان. - وه‌رگیر-

۲۶۳۹- وَعَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَخَذَ يَدَ مَجْدُومٍ فَأَدْخَلَهُ مَعَهُ فِي الْقَصْعَةِ ثُمَّ قَالَ: كُلْ بِسْمِ اللَّهِ ثِقَةً بِاللَّهِ وَتَوَكُّلاً عَلَيْهِ. رواه الترمذي وأبو داود وابن ماجه^(۴):

دیسان گوتی: جارئ پیغه‌مبهر (دیودی خودای له‌سهرین) له‌گه‌ل یاران دا خهریک بوو نانی ده‌خوارد له‌وکاته‌دا پیاویکی گول هات هه‌موو قیزیان ئی کرده‌وه، به‌لام پیغه‌مبهر خوئی (دیودی خودای له‌سهرین) ده‌ستی کابرا گوله‌که‌ی گرت و بریدیه سهر قاپه‌که‌ی خوئی و له‌گه‌لیا ده‌ستی کرد به‌ ناخواردن فهرمووی: بخو به‌ناوی خودا، به‌ ته‌مای خودا: پشته‌سوورم به‌ پاریزگاریی خودا و پشت و په‌نام هه‌ر خودایه (ت: غریب-د-سند صالح-ن).

۲۶۴۰- عَنْ حُدَيْفَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا إِذَا حَضَرْنَا مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) طَعَامًا لَمْ نَضَعْ أَيْدِيَنَا حَتَّى يَبْدَأَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَإِنَّا حَضَرْنَا مَعَهُ مَرَّةً طَعَامًا فَجَاءَتْ جَارِيَةٌ كَانَتْهَا تُدْفَعُ فَذَهَبَتْ لِتَضَعَ يَدَهَا فِي الطَّعَامِ فَأَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَدَهَا ثُمَّ جَاءَ أَغْرَابِيٌّ كَأَنَّمَا يُدْفَعُ فَأَخَذَ يَدَهُ فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنَّ الشَّيْطَانَ يَسْتَحِلُّ الطَّعَامَ أَنْ لَا يُذْكَرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَإِنَّهُ جَاءَ بِهِذِهِ الْجَارِيَةِ لِيَسْتَحِلَّ بِهَا فَأَخَذْتُ يَدَهَا فَجَاءَ بِهَذَا الْأَغْرَابِيَّ لِيَسْتَحِلَّ بِهِ فَأَخَذْتُ يَدَهُ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنَّ يَدَهُ فِي يَدِي مَعَ يَدِهَا. رواه مسلم وأبو داود والنسائي^(۵):

خونده‌یغه (خودای ئی رازی بن) گوتی: جاران که له‌ خزمه‌تی هه‌زه‌تدا (دیودی خودای له‌سهرین) نانیان داده‌نا بو‌مان، ده‌ستمان بو‌ی نه‌ده‌برد هه‌تا پیغه‌مبهر (دیودی خودای له‌سهرین) ده‌ستی پی نه‌کردایه، جارئ له‌ خزمه‌تی دابووین، نانیان دانا، له‌وکاته‌دا کچی هات ده‌تگوت به‌پال ده‌یه‌ینن: کچه‌که ویستی ده‌ست ببا بو‌ نانه‌که، به‌لام پیغه‌مبهر (دیودی خودای له‌سهرین) توند ده‌ستی گرت و نه‌یه‌شت، له‌ پاشا عه‌ره‌بیکی ده‌شته‌کیش هات ئه‌ویش ده‌تگوت به‌پال ده‌یه‌ینن ویستی له‌ نانه‌که بخوا پیغه‌مبهر (دیودی خودای له‌سهرین) ده‌ستی ئه‌ویشی گرت و

(۴) زو‌اف أبو داؤد بسند صالح و الترمذی بسند غریب (شرحه).

(۵) مسلم. انشربة: ۵۲۲۷ - ۵۲۲۹. أبو داؤد. اطعمه: ۳۷۶۶.

فەرمووی: ھەر خوارده‌مەنی و نانێ ئەگەر ناوی خودای لەسەر نەبێ شەیتان بە حەلّی دەزانێ، ئەوە بۆیە لە پێشا ئەم کچۆلە‌ی هینا تانانەکە‌ی پێ حەلّ بکا، بۆیە منیش دەستیم گرت، ئینجا ئەوە بوو لە پاشا ئەم عەرەبە دەشتەکییە‌ی هینا تا بەو حەلّی بکا، ئەوەبوو دەستی ئەویشم گرت، بەو کەسە کە گیانی منی بە دەسە دەستی شەیتان وا لەناو دەستی ئەم کچۆلە‌یەدا کە دەستی وا لەناو دەستی مندا (م/د/ن).

۲۶۴۱- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: فَإِذَا أَكَلَ أَحَدُكُمْ فَلْيَذْكُرِ اسْمَ اللَّهِ، فَإِنْ نَسِيَ أَنْ يَذْكُرَ اسْمَ اللَّهِ فَلْيَقُلْ بِسْمِ اللَّهِ أَوَّلَهُ وَآخِرَهُ. رواه أبو داود والترمذي^(۶):

عائیشە (خودای ئی رازی بێ) گوئی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) فەرمووی: کەنان دەخۆن ناوی خودا ببەن، ئەگەر لە سەرەتاوە لە بێرتان نەبوو وە ناوی خوداتان نەهینا، کە‌ی یادتان کەوتەوہ بڵێن: باسم الله اوله وآخره: بە ناوی خودا لەبەر و دوا‌یەوہ: لە سەرەتاو لە کۆتاییەوہ. (د/ت-ص).

۲۶۴۲- وَعَنْهَا قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَأْكُلُ طَعَامًا فِي سِتَّةٍ مِنْ أَصْحَابِهِ فَبَاءَ أَعْرَابِيٌّ فَأَكَلَهُ بِلِقْمَتَيْنِ فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَمَا إِنَّهُ لَوْ سَمَى لَكَفَاكُمْ. رواه الترمذي وصححه^(۷):

دیسان ئەو گوئی: جارێ حەزەرەت (دروودی خودای لەسەربێ) لەگەڵ شەش کەس لە ھاوڕێکانی نانی دەخوارد، لەولاوہ عەرەبیکی دەشتەکی ھات نانەکە‌ی کرد بە دوو پاروو خواردی! جا حەزەرەت (دروودی خودای لەسەربێ) فەرمووی: ئەدە‌ی ئەم کابرایە ئەگەر ناوی خودای بە‌هینابایە نانەکە بەشی دەکردین! (ت:ص).

(۶) بسند صحيح (شرحه).

(۷) صحيح عند الترمذي.

۲۶۴۳- وَكَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) جَالِسًا وَرَجُلٌ يَأْكُلُ فَلَمْ يُسَمِّ حَتَّى لَمْ يَبْقَ مِنْ طَعَامِهِ إِلَّا لُقْمَةٌ فَلَمَّا رَفَعَهَا إِلَى فِيهِ قَالَ: بِسْمِ اللَّهِ أَوَّلُهُ وَآخِرُهُ فَضَحِكَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثُمَّ قَالَ: مَا زَالَ الشَّيْطَانُ يَأْكُلُ مَعَهُ فَلَمَّا ذَكَرَ اسْمَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ اسْتَقَاءَ مَا فِي بَطْنِهِ. رواه أبو داود والنسائي^(۸):

روژێ پێغه‌مبەر (درودی خودای لەسەربێ) تەشریفی دانیشتبوو، پیاویکیشی نانی دەخواردو، پیاوێکە ناوی خودای نەهینا، تاییە پاروومایه‌وه، کە ئەو پارووه‌ی برد بو دەمی لەوکاتەدا گوتی: بەناوی خودا چ لە پێشداو چ لە پاشدا. جا پێغه‌مبەر (درودی خودای لەسەربێ) پێکەنی و فەرمووی: شەیتان لە سەرەتاوە هەر دەبخوارد لەگەڵیدا هەتا ناوی خودای هینا ئیتر هەرچی لەسکیابوو هەمووی هەلەینایەوه! (د-سند صالح-ن).

۲۶۴۴- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا أَكَلَ أَحَدُكُمْ فَلْيَأْكُلْ بِيَمِينِهِ وَإِذَا شَرِبَ فَلْيَشْرَبْ بِيَمِينِهِ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَأْكُلُ بِشِمَالِهِ وَيَشْرَبُ بِشِمَالِهِ. رواه مسلم وأبو داود والترمذي^(۹):

ئێبنو عومەر (خوایان ئی رازی بێ) گوتی: پێغه‌مبەر (درودی خودای لەسەربێ) فەرمووی: کەشت دەخۆن بە دەستی راست بیخۆن، کە شتیشتان خواردەوه بە دەستی راستان بیخۆنەوه چونکی شەیتان بە دەستی چەپی شت دەخوات و دەخواتەوه! (م/د/ت).

۲۶۴۵- عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَجُلًا أَكَلَ عِنْدَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِشِمَالِهِ فَقَالَ: كُلْ بِيَمِينِكَ. فَقَالَ: لَا أَسْتَطِيعُ قَالَ: لَا اسْتَطَعْتَ مَا مَنَعَهُ إِلَّا الْكِبَرُ. قَالَ: فَمَا رَفَعَهَا إِلَى فِيهِ. رواه مسلم^(۱۰):

(۸) بسند صالح (شرحه).

(۹) مسلم. اشربته: ۵۲۳۳. أبو داود. اطعمة. ۳۷۷۶. ترمذی. اطعمة: ۱۷۹۹.

(۱۰) مسلم. اشربته: ۵۲۳۶.

سه‌له‌مه‌ی کوپی ئەکوه (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیاوێ له خزمه‌تی
حه‌زه‌تتدا (دروودی خودای له‌سه‌ربێ) به‌ ده‌ستی چه‌پی نانی ده‌خوارد، پیی فەرموو:
به‌ ده‌ستی راستت نان بخۆ گوتی: ناتوانم فەرمووی: ده‌ هەرگیز نه‌توانیت!
کابرا به‌ درۆ گوتی ناتوانم له‌ راستی دا ده‌عیه‌ی نه‌هات که به‌ گوێی پیغه‌مبه‌ر
بکا گوتی: جا نزاکه‌ی پیغه‌مبه‌ری ئی گیرا بوو ئیتر جاریکی تر نه‌و ده‌سته‌یی
بو نه‌برا بۆ ده‌می! (م).

۲۶۴۶- وَقَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): مَا عَابَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) طَعَامًا
قَطُّ، إِنْ اشْتَهَاهُ أَكَلَهُ، وَإِنْ كَرِهَهُ تَرَكَهُ. رواه الثلاثة^(۱۱):

ئەبو هورەیره (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربێ)
هەرگیز خراپه‌ی له‌ خواردن و نان نه‌ ده‌گرت، ئەگەر هه‌زی لێی بوایه
ده‌یخوارد، ئەگەر به‌ دلێشی نه‌بوایه‌ وازی ئی ده‌هینا (ش/د).

۲۶۴۷- عَنْ أَبِي جُحَيْفَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنِّي لَا أَكُلُ
مُتَّكِنًا. رواه الخمسة إلا مسلماً^(۱۲):

ئەبو جوحەیفە (خودای ئی رازی بئ) گوتی: هه‌زه‌ت (دروودی خودای له‌سه‌ربێ)
فەرمووی: من به‌ پالەوه‌ شت ناخۆم (ب/د/ت/ن).

۲۶۴۸- وَقَالَ أَنَسُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): رَأَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مُقْعِيًا يَأْكُلُ
تَمْرًا. رواه الخمسة إلا البخاري^(۱۳):

ئەنەس (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌رم دی (دروودی خودای له‌سه‌ربێ) به‌
چیچکانه‌وه‌ خورمای ده‌خوارد (م/د/ت/ن).

^(۱۱) بخاری. مناقب: ۲۵۶۲، ۵۴۰۹ = تجرید/ ۸۲/۵ ژ: ۱۸۰۷. مسلم. اشربة: ۵۲۴۸. أبو داؤد. اطعمة:

۳۶۱۷. ترمذی. بروصلة: ۲۰۳۱.

^(۱۲) بخاری. اطعمة: ۵۲۹۷. تجرید/ ۸۲/۵ ژ: ۱۸۰۶ / ۵۳۹۹، ۵۳۹۸.

^(۱۳) مسلم. اشربة: ۵۲۹۹. أبو داؤد. اطعمة: ۳۷۷۱.

۲۶۴۹- وَقَالَ ابْنُ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا): نَهَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ مَطْعَمَيْنِ: عَنِ الْجُلُوسِ عَلَى مَائِدَةٍ يُشْرَبُ عَلَيْهَا الْخَمْرُ عَنِ الْأَكْلِ وَهُوَ مُنْبَطِحٌ عَلَى وَجْهِهِ. رواه ابو داود والنسائي^(۱۴):

ئیبینو عومەر (خودایان فی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سهرین) ریگه نادا که له‌سهر ئهم دوو شیوه‌یه نان بخوری: دانیشتن له‌سهر سفره‌یه‌ی که ئاره‌ق له‌سهری بخوریته‌وه، هه‌روه‌ها خواردن به راکشانه‌وه له‌سه‌رده‌م (د/ن/حا/ص).

۲۶۵۰- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَهَى عَنِ الشَّرْبِ قَائِمًا. فَقِيلَ: الْأَكْلُ؟ قَالَ: ذَاكَ أَشَدُّ. رواه الترمذي ومسلم ولفظه: ذاك أشر أو أخبث^(۱۵):

ئه‌نه‌س (خودای فی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سهرین) ریگه نادات که شت به پیوه بخوریته‌وه، گوترا: ئه‌ی خواردن به راوه‌ستانه‌وه چۆنه؟ گوتی: خواردن خراپتر (ت/م) گه‌ته‌ی (م: قه‌تاده گوتی: گوتمان به ئه‌نه‌س ئه‌ی خواردن به‌سهر پیوه چۆنه؟ گوتی: ئه‌و به‌دتر، یا گوتی: ئه‌و پیستر.

۲۶۵۱- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا أَكَلَ أَحَدُكُمْ طَعَامًا فَلَا يَأْكُلُ مِنْ أَعْلَى الصَّخْفَةِ وَلَكِنْ يَأْكُلُ مِنْ أَسْفَلِهَا فَإِنَّ الْبَرَكَهَ تَنْزِلُ مِنْ أَغْلَاهَا. رواه ابو داود والترمذي. ولفظه: إِنَّ الْبَرَكَهَ تَنْزِلُ وَسَطَ الطَّعَامِ فَكُلُوا مِنْ حَافَتَيْهِ وَلَا تَأْكُلُوا مِنْ وَسْطِهِ^(۱۶):

ئیبینو عه‌بباس (خودایان فی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: که‌نان ده‌خۆن له‌ته‌وقه‌سه‌ری ده‌ورییه‌که‌وه مه‌خۆن، به‌لکوله ته‌نیشتییه‌وه بخۆن، چونکی پیت و فه‌ر له‌ته‌وقه‌سه‌ره‌که‌یه‌وه دیته‌خواره‌وه

(۱۴) ورواه الحاكم وصححه (شرحه).

(۱۵) مسلم. أشربة: ۵۲۴۳. ترمذی. أشربة: ۸۷۹.

(۱۶) بسند صحيح (شرحه).

(د/ت-ص) گفته‌ی (ت): پیت و فه‌ر له ناوه‌پراستی خوراکه‌وه دیته خواره‌وه، جا له‌به‌ر نه‌وه له‌م لاو‌لاکه‌یه‌وه بخون و له ناوه‌پراسته‌که‌یه‌وه مه‌خون!
 ۲۶۵۲- عَنْ عَمْرِو بْنِ أُمَيَّةَ أَنَّهُ رَأَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَحْتَزُّ مِنْ كَيْفِ شَاةٍ فِي يَدِهِ، فَذُعِيَ إِلَى الصَّلَاةِ فَأَلْقَاهَا وَالسَّكِينِ، ثُمَّ قَامَ فَصَلَّى، وَلَمْ يَتَوَضَّأْ. رواه الشيخان والترمذي^(۱۷):

عه‌مری کوپی ئومه‌ییه (خودای ئی رازی بن) گو‌تی: پیغه‌مبه‌رم دی (درو‌دی خودای له‌س‌ربین) شانی مه‌پ‌تکی به‌ ده‌سته‌وه بوو، به‌ چه‌قویی پارچه‌ پارچه‌ی ده‌کردو ده‌یخوارد، له‌و کاته‌دا بانگیان کرد بو‌ نویژ، ئیتر گوشت و چه‌قوکه‌ی داناو مه‌لساو چوو به‌رنویژی‌که‌ی بو‌ کردن، به‌لام له‌به‌ر خواردنی گوشته‌که‌ ده‌سنویژی نه‌گ‌رت‌ه‌وه (ش/ت).

۲۶۵۳- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا تَقْطَعُوا اللَّحْمَ بِالسَّكِينِ فَإِنَّهُ مِنْ صَنِيعِ الْأَعَاجِمِ وَالْهَسُوهُ فَإِنَّهُ أَهْنَأُ وَأَمْرَأُ. رواه أبو داود والترمذي^(۱۸):

عائیشه (خودای ئی رازی بن) گو‌تی: پیغه‌مبه‌ر (درو‌دی خودای له‌س‌ربین) فه‌رمو‌ی: به‌ چه‌قوو چنگال گوشت مه‌پ‌چ‌ن له‌کاتی خواردنی گوشتدا چونکه‌ نه‌وه پیشه‌ی به‌رانییه‌کانه، به‌لام به‌قه‌پ بیک‌رینه‌وه، چونکی وا خوش‌ترو نوشت‌ره (د/ت-سند ضعیف).

۲۶۵۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَجُلًا كَانَ يَأْكُلُ أَكْلًا كَثِيرًا، فَاسْتَلَمَ فَكَانَ يَأْكُلُ أَكْلًا قَلِيلًا، فَذَكَرَ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: «إِنَّ الْمُؤْمِنَ يَأْكُلُ فِي مَعَى وَاحِدٍ، وَالْكَافِرُ يَأْكُلُ فِي سَبْعَةِ أَفْعَاءٍ». رواه الشيخان والترمذي^(۱۹):

(۱۷) بخاری. وضوء: تجرید / ۱/ ۱۶۹ ژ: ۲۰۸ / ۶۷۵ ، ۲۹۲۳ ، ۵۴۰۸ ، ۵۴۲۲ ، ۵۴۶۲. مسلم. حیض: ۷۸۸ -

۷۹۱. ترمذی. اطعمة: ۱۸۳۶.

(۱۸) بسند ضعیف (شرح‌ه).

(۱۹) بخاری. اطعمة: ۵۲۹۳. تجرید/ ۵/ ۸۱ ذ: ۱۸۰۵ / ۵۳۹۳ ، ۵۳۹۵. مسلم. اشربة: ۵۳۴۲ ، ۵۳۴۷. ترمذی. اطعمة: ۱۸۱۹.

ئەبو هورەیره (خودای ئا وازی بێ) گوتی: پیاوی هەبوو زۆری دەخوارد کاتی موسولمان بوو کە مخۆربوو، کە ئەمەیان عەرزێ حەزەت کرد، فەرمووی (دروودی خودای لەسەربێ): موسولمان کە مخۆرەو بە قەناعەتەو خواردنی بە پیت و فەره بەلام کافرو بێ بپروا چاو برسییەو سکەپۆو سکدراوەو خواردنی بێ پیت و فەره بۆیە هەر دەخواو هەر تێر نابێ، وەك حەوت ورگی هەبێ وایە (ش/ت).

۲۶۵۵- وَعَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ضَافَهُ ضَيْفٌ وَهُوَ كَافِرٌ فَأَمَرَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِحَلَابٍ شَاةٍ فَشَرِبَهُ ثُمَّ أُخْرِيَ فَشَرِبَهُ ثُمَّ أُخْرِيَ فَشَرِبَهُ حَتَّى شَرِبَ حَلَابَ سَبْعِ شَيَاهٍ ثُمَّ أَصْبَحَ فَأَسْلَمَ فَأَمَرَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِشَاةٍ فَشَرِبَ حَلَابَهَا ثُمَّ أَمَرَ بِأُخْرَى فَلَمْ يَسْتَمِمْهَا فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْمُؤْمِنُ يَشْرَبُ فِي مَعَى وَاحِدٍ وَالْكَافِرُ يَشْرَبُ فِي سَبْعَةِ أَمْعَاءٍ. رواه مسلم والترمذي^(۲۰):

دیسان گوتی: پیاویکی بێ بپروا (کافر) بوو بە میوانی پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) فەرمانیکرد مەپێکیان دۆشی و شیرەکیان بۆیەینا، ئەویش خواردیەوه، پاشان مەپێکی تریشیان بۆ دۆشی ئەویشی خواردەوه، تا لەسەر ئەم حالە شیرێ حەوت مەپێ خواردەوه. بۆ سبەینێ پیاوەکە ئیسلام بوو پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) فەرمانی کرد مەپێکیان بۆ دۆشی و شیرەکیە مەپێ دووھەمیشیان دای، بەلام بۆی تەواو نەکرا. جا پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) فەرمووی: موسولمان بۆ شت خواردنەوه یەك سکی هەیه بەلام بێ بپروا دەلێی حەوت سکی هەیه و هەرحەوتیان پرده‌کا (م/ت).

۲۶۵۶- عَنْ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ ((رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ)) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَأْكُلُ ثَلَاثَ أَصَابِعٍ وَيَلْعَقُ يَدَهُ قَبْلَ أَنْ يَمْسَحَهَا^(۲۱):

(۲۰) مسلم. اشربة: ۵۳۴۷. ترمذی. اطعمة: ۱۸۱۹.

(۲۱) مسلم. اشربة: ۵۲۶۴ - ۵۳۲۷. أبو داود. اطعمة: ۳۸۴۸.

که عبی کوپی مالیک (خودای ئی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) به‌سێ په‌نجه نانی ده‌خوارد، وه به‌ر له‌وه که ده‌ستی به‌سپرت ده‌یلیسته‌وه. (م/د/ن).

۲۶۵۷- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ الشَّيْطَانَ يَحْضُرُ أَحَدَكُمْ عِنْدَ كُلِّ شَيْءٍ مِنْ شَأْنِهِ حَتَّى يَحْضُرَهُ عِنْدَ طَعَامِهِ فَإِذَا سَقَطَتْ مِنْ أَحَدِكُمْ اللَّقْمَةُ فَلْيُمِطْ مَا كَانَ بِهَا مِنْ أَدَى ثُمَّ لْيَأْكُلْهَا وَلَا يَدْعُهَا لِلشَّيْطَانِ فَإِذَا فَرَغَ فَلْيَلْعَقْ أَصَابِعَهُ فَإِنَّهُ لَا يَذَرِي فِي أَيِّ طَعَامِهِ تُكُونُ الْبَرَكَةُ. وَفِي رِوَايَةٍ: وَأَمَرْنَا أَنْ نَسْلُتَ الْقِصْعَةَ قَالَ: فَإِنَّكُمْ لَا تَذَرُونَ فِي أَيِّ طَعَامِكُمْ الْبَرَكَةَ. رواهما الخمسة إلا البخاري^(۲۲):

جابر (خودای ئی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: شه‌یتان بو‌هه‌موو کارو باریکتان دیته لاتان، ته‌نانه‌ت له‌کاتی نان خواردنیشدا دیت بو‌ لاتان، جا نه‌گه‌ر تیکه‌ی که سیکتان که‌وته خواره‌وه با له‌ ئازارو شتی وا پاکی بکاته‌وه و ئینجا بیخوات و نه‌یه‌یلیته‌وه بو‌ شه‌یتان، که له‌ نانخواردن لی بو‌وه با په‌نجه‌کانی بلیسیته‌وه، چونکی که‌س نازانی که‌پیت و به‌ره‌که‌تی خوارده‌مه‌نییه‌که‌ی به‌ کامه‌وه‌یه‌تی. له‌ گیرانه‌وه‌یه‌کا: هه‌زهره‌ت (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمانیشی پی‌ کردین که ده‌ورییه‌که‌یش به‌ په‌نجه دالی‌سین! وه فه‌رمووی: چونکه ئی‌وه نازانن که پیت و به‌ره‌که‌تی خوارده‌مه‌نییه‌که‌تان به‌ کامه‌وه‌یه‌تی (م/د/ن).

۲۶۵۸- وَقَالَ سُؤَيْدُ بْنُ الثُّعْمَانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): خَرَجْنَا مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِلَى خَيْبَرَ، فَلَمَّا كُنَّا بِالصُّهْبَاءِ دَعَا بِطَعَامٍ، فَمَا أَتَى إِلَّا بِسَوِيْقٍ، فَلَكْنَاهُ فَأَكَلْنَا فَقَامَ إِلَى الصَّلَاةِ فَتَمَضَّمْ وَتَمَضَّمْنَا. رواه البخاري^(۲۳):

سووه‌یدی کوپی نوعمان (خودای ئی رازی بن) گوتی: له‌ هه‌مه‌تی پیغه‌مبه‌ردا (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌رچووین و به‌ره‌و خه‌یبه‌ر رویشتین، که که‌یشتینه‌هه‌به‌ا

(۲۲) مسلم. اشربة: ۵۲۶۹.

(۲۳) تجريد بخاري. ۲۰۹/۱۵۳، ۲۱۵، ۲۹۸۱، ۴۱۷۵، ۴۱۹۵، ۵۲۸۴، ۵۲۹۰، ۵۴۵۴، ۵۴۵۵.

داوای نانی کرد، که نانه‌که‌یان بۆی هیئا، بریتی بوو له هه‌ندی قاووت و به‌س، ئیتر قاووته‌که‌مان خواردو له‌پاشا له خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ردا (دروودی خودای له‌سهرین) هه‌لساین چووین به‌لای نوێژه‌وه، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ئاوی له ده‌می خۆی راداو ئیمه‌یش ئاومان له ده‌می خۆمان راداو ده‌ممان شوورد به‌لام ده‌سنوێژمان تازه نه‌کرده‌وه، به‌هۆی قاووت خواردنه‌وه (ب).

۲۶۵۹- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا أَكَلَ أَحَدُكُمْ طَعَامًا فَلَا يَمْسَحْ يَدَهُ حَتَّى يَلْعَقَهَا أَوْ يُلْعِقَهَا. رواه الخمسة إلا الزمذي^(۲۴):

ئیبینو عه‌بباس (خودایان ئی رازی بئ) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فهرمووی: که‌نان ده‌خۆن ده‌ستی خۆتان مه‌سپن، هه‌تا خۆتان ده‌یلیسنه‌وه، یا یه‌کیکی تر بۆتانی ده‌لیسیته‌وه (ش/د/ن).

۲۶۶۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ نَامَ وَفِي يَدِهِ غَمَرٌ وَلَمْ يَغْسِلْهُ فَأَصَابَهُ شَيْءٌ فَلَا يَلُومَنَّ إِلَّا نَفْسَهُ. رواه أبو داود والزمذي^(۲۵):

ئه‌بو هوره‌یره (خودای ئی رازی بئ) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فهرمووی: که‌سێ به‌ ده‌ستی چه‌ورو لینجه‌وه بخه‌وێ و نه‌یشوړێ ئه‌گه‌ر تووشی شتی بوو سه‌رکوڤنه‌ی که‌س نه‌کا، سه‌رکوڤنه‌ی خۆی نه‌بێ (د/ت-ح).

۲۶۶۱- وَقَالَ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): أَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِتَمْرٍ عَتِيقٍ فَجَعَلَ يَفْتَشُهُ يُخْرِجُ السُّوسَ مِنْهُ. رواه أبو داود وابن ماجه^(۲۶):

(۲۴) مسلم. أشربة: ۵۲۶۳. أبو داود. أطعمة: ۳۷۴۷. بخاري (تجريد): ۵۴۵۶/۱۸۱۸.

(۲۵) بسند حسن (شرحه).

(۲۶) سكت عن درجته الشارح.

ئه‌نه‌س (خودای ئی رازی بئ) گوتی: خورمایه‌کی کۆنیان بۆ پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) دانا، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌یبرژاردو ده‌نکه ده‌نکه کرمی و که‌رووداره‌کانی ئی جیا ه‌کرده‌وه (د/ئینبو ماجه).

۶۲۶۲- → (ب/ ۱/ ز/ ۹۸/ ل / ف/ ۱/)^(۲۷).

۲۶۶۳- وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): تَعَشُّوا وَلَوْ بِكَفٍّ مِنْ حَشْفٍ فَإِنَّ تَرْكَ الْأَعْشَاءِ مَهْرَمَةٌ. رواه الترمذي^(۲۸):

پیغه‌مبه‌ر (دروودی سلارو سنۆی خودای مه‌زنی له‌سهر بئ) ده‌فه‌رموی: شیو بکه‌ن نه‌گه‌رچی به‌ لویچن خورمای قه‌سپیش بئ، چونکه شیو نه‌کردن پیری دینئ (ت).

(۱۷) به‌شی دووه‌م: نه‌ریت و ده‌ستووری شت خواردنه‌وه:

الفصل الثاني: في آداب الشرب

۲۶۶۴- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: شَرِبَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَائِمًا مِنْ زَمَزَمَ. رواه البخاري والترمذي ومسلم ولفظه: شَرِبَ مِنْ زَمَزَمَ مِنْ دَلْوٍ مِنْهَا وَهُوَ قَائِمٌ^(۱):

ئینبو عه‌یباس (خودایان ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) به‌راوه‌ستانه‌وه له‌ ئاوی بیری زه‌مه‌می خواردنه‌وه (ب/ت/م) گه‌ته‌ی (م): پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) به‌راوه‌ستانه‌وه به‌ سه‌تلئ له‌ ئاوی بیری زه‌مه‌می خواردنه‌وه.

(۲۷) تقدم برقم: ۵۸۶/۱ مجلد اول تسلسل/۹۸.

(۲۸) سكت عن درجته الشارح.

(۱) بخاري. حج (تجريد): ۱۶۳۷/۷۸۳، ۵۶۱۷. مسلم. اشربة: ۵۲۴۸. ترمذی. اشربة: ۱۸۸۲. نسائی.

۲۶۶۵- وَأَتَى عَلِيٌّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَلَى بَابِ الرَّحْبَةِ بِمَاءٍ، فَشَرِبَ قَائِمًا فَقَالَ: إِنَّ نَاسًا يَكْرَهُ أَحَدَهُمْ أَنْ يَشْرَبَ وَهُوَ قَائِمٌ، وَإِنِّي رَأَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَعَلَّ كَمَا رَأَيْتُمُونِي فَعَلْتُ. رواه البخاري وأبو داود^(۲):

له‌بەر دەرگای چه‌وشه‌ی مزگه‌وتی کووفه‌دا ئاویان هیئا بو‌عه‌لی (خودای ن رازی بن) عه‌لی به‌راوه‌ستانه‌وه، ئاوه‌که‌ی خوارده‌وه‌و گوتی: هه‌ندی که‌س حه‌ن ناکه‌ن به‌راوه‌ستانه‌وه شت بخۆنه‌وه، به‌لام من به‌چاوی خۆم پیغه‌مبه‌رم دیوه (دروودی خودای له‌سهرین) ئاوا وه‌ک ئیستای من به‌راوه‌ستانه‌وه شتی خواردۆته‌وه! (ب/د).

۲۶۶۶- وَأَرْسَلَتْ أُمُّ الْفَضْلِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِقَدَحٍ لَبَنٍ وَهُوَ وَقِفٌ عَلَى بَعِيرِهِ فَشَرِبَهُ. رواه البخاري^(۳):

پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) له‌کیوی عه‌ره‌فه وه‌ستابوو ئوممو فه‌ضل قاپی شیریی بو‌نارد، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) شیره‌که‌ی وه‌رگرت و به‌سه‌رپشتی وشتره‌که‌یه‌وه خواردیه‌وه (ب).

۲۶۶۷- ولمس وأبي داود والترمذي: نهی النبي (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ الشُّرْبِ قَائِمًا^(۴):

پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) جله‌وگیری ده‌کرد له‌شت خواردنه‌وه به‌راوه‌ستانه‌وه (م/د/ت).

۲۶۶۸- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمْ) قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَشْرَبُ قَائِمًا وَقَاعِدًا. رواه الترمذي وصححه^(۵):

^(۲) بخاري (تجرید): ۵۶۱۵ / ۸۴۹، ۵۶۱۶.

^(۳) بخاري (تجرید): ۵۶۱۷ / ۸۵۰، ۱۶۳۷ (رياض/۲ ل- ۲۶۷ ژ: ۷۶۲).

^(۴) مسلم. اشربة: ۵۲۴۸.

^(۵) صحيح عند الترمذي.

له عه‌مری کو‌ری شو‌عه‌یبه‌وه له باوکیه‌وه له با‌پیری‌ه‌وه (ره‌زای خودای گه‌رده‌یان
لی‌بی) گو‌تی: به چاوی خۆم دیومه که پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) هه‌م به
دانیشته‌وه‌و هه‌م به راوه‌ستانه‌وه شتی ده‌خواردنه‌وه (ت:ص).

۲۶۶۹- ولمسلم: لَا يَشْرَبَنَّ أَحَدٌ مِنْكُمْ قَائِمًا فَمَنْ نَسِيَ فَلْيَسْتَقِیْ^(۶):

حه‌زه‌رت (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌فه‌رمو‌ی: که‌ستان به پی‌وه شت
مه‌خۆنه‌وه، نه‌گه‌ر له‌بیرتان نه‌بوو، وه شتتان به پی‌وه - خواردنه‌وه خۆتان
بر‌شیننه‌وه! (م).

۲۶۷۰- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَهَى عَنِ التَّفَخُّحِ فِي
الشُّرَابِ. فَقَالَ رَجُلٌ الْقَدَاةُ أَرَاهَا فِي الْإِنَاءِ؟ قَالَ: أَهْرِقْهَا. قَالَ: فَإِنِّي لَا أَرَوِي مِنْ نَفْسٍ
وَاحِدٍ؟ قَالَ: فَأَبْنِ الْقَدَحَ إِذَنْ عَنْ فَيْك. رواه الترمذي وأبو داود^(۷):

ئه‌بو سه‌عید (خودای لی‌رازی بی) گو‌تی: پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین)
نه‌یده‌هیشت که له‌کاتی شت خواردنه‌وه‌دا فو‌وی لی‌بکری، پی‌او‌ی گو‌تی: ئه‌ی
نه‌گه‌ر پوو‌شکه‌یه‌کم به‌سه‌ر ئاو‌ه‌که‌وه له‌ناو جامه‌که‌دا دی چۆن بکه‌م؟
فه‌رمو‌ی: به لی‌وی جامه‌که بیر‌ژه گو‌تی: باشه ئه‌ی نه‌گه‌ر به‌یه‌ک بین تی‌رم
نه‌خواردنه‌وه چی بکه‌م؟ فه‌رمو‌ی: جامه‌که له ده‌مت دو‌ور بکه‌ره‌وه‌و ئه‌وسا
هه‌ناسه بده‌و دیسانه‌وه تی‌ هه‌لچۆره‌وه تا تی‌ر ده‌خۆیته‌وه (ت-ص-د).

۲۶۷۱- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا شَرِبَ
أَحَدُكُمْ فَلَا يَتَنَفَّسْ فِي الْإِنَاءِ. وَفِي رِوَايَةٍ: وَرَدَتْ فِي الشَّرْحِ: نَهَى عَنِ الشُّرْبِ مِنْ ثُلْمَةٍ
الْقَدَحِ^(۸):

ئه‌بو قه‌تاده (خودای لی‌رازی بی) گو‌تی: پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین)
فه‌رمو‌ی: که شت ده‌خۆنه‌وه له‌ناو جامه‌که‌دا هه‌ناسه مه‌ده‌ن (ش/د/ت). له

(۶) مسلم. اشربة: ۵۲۴۷.

(۷) زو‌اة الترمذی بسند صحیح (شرحه).

(۸) مسلم. اشربة: ۵۲۵۳، ۶۱۴. بخاری. أطعمة: ۵۶۲۸.

گیرانه‌وه‌یه‌کا که له شه‌رحه‌که‌دا نووسراوه: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) جلّه‌وگیری ده‌کرد له‌وه که له ئاستی که‌لایی شکاویی جامه‌وه شت بخوریته‌وه.

۲۶۷۲- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَتَنَفَّسُ فِي الشَّرَابِ ثَلَاثًا وَيَقُولُ: إِلَهَ أَرْوَى وَأَبْرَأُ وَأَمْرَأُ. قَالَ أَنَسٌ فَأَنَا أَتَنَفَّسُ فِي الشَّرَابِ ثَلَاثًا. رواهما الأربعة^(۹):

ئه‌نه‌س (خودای ئی رازی بئ) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) به‌سی بین ده‌یخواره‌وه، وه ده‌یفه‌رموو: ئاوا پیاو باشتر تی‌راو ده‌بی و بی‌ ده‌ردو خوشتریشه ئه‌نه‌س گوئی: له‌به‌ر ئه‌وه من خۆمیش به‌سی بین شت ده‌خۆمه‌وه. (ش/د/ت - خودایان ئی رازی بئ).

۲۶۷۳- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا تَشْرَبُوا وَاحِدًا كَشْرَبِ الْبَعِيرِ وَلَكِنْ اشْرَبُوا مِثْلَى وَثَلَاثَ وَسَمُوا إِذَا أَنتُمْ شَرِبْتُمْ وَاحْمَدُوا إِذَا أَنتُمْ رَفَعْتُمْ. رواه الترمذي^(۱۰):

ئیبینو عه‌بباس (خودایان ئی رازی بئ) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) ده‌فه‌رموی: وه‌ک وشتر به‌یه‌ک بین بی‌نی پی‌وه‌مه‌نین، به‌لام به‌دوو بین با به‌ سی بین شت بخۆنه‌وه، له‌ پی‌شه‌وه‌ ناوی خودا بی‌ن و له‌ پاشیشه‌وه‌ سوپاس و ستایشی خودا بکه‌ن (ت-سند غریب).

۲۶۷۴- وَعَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) شَرِبَ لَبَنًا فَمَضْمَضَ مِنْهُ وَقَالَ: إِنْ لَمْ يَكُنْ دَسْمًا: رواه البخاري^(۱۱):

^(۹) مسلم. أشربة: ۵۲۵۵. أبو داؤد. أشربة: ۳۷۲۷. ترمذی اشربة: ۷۸۸۴. بخاري. أشربة: ۵۶۲۸، ۵۶۳۱.

^(۱۰) بسند غریب یۆیده ما قبله (شرحه).

^(۱۱) بخاري (تجريد): ۲۱۱/۱۵۵، ۵۶۰۹. أخرجه مسلم فى الحیض، باب نسخ الوضوء ممّا مسته النار

رقم: ۲۵۸ (هامش تجريد).

دیسان گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) جاری شیریی خوارده‌وه، له پاشا ئاوی له ده‌می رادا، فهرمووی: شیر چه‌وریی و به‌لخی هه‌یه (ب).
 ۲۶۷۵- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: نَهَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ اخْتِنَاثِ الْأَسْقِيَةِ. رواه الأربعة^(۱۲):

ئه‌بو سه‌عید (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) نه‌هی ده‌کرد له‌وه که ده‌م و هه‌نگلی کونده‌و مه‌شکه هه‌لپیچ بکری و ئینجا ده‌می پیوه بنری و ئاوی ئی بخوریته‌وه (ش/د/ت).

۲۶۷۶- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: دَخَلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَرَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِهِ عَلَى رَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ وَهُوَ يُحَوِّلُ الْمَاءَ فِي حَائِطِهِ فَقَالَ: إِنْ كَانَ عِنْدَكَ مَاءٌ بَاتَ هَذِهِ اللَّيْلَةَ فِي شَنْ وَإِلَّا كَرَعْنَا. قَالَ: بَلَى عِنْدِي مَاءٌ بَاتَ فِي شَنْ. رواه أبو داود والبخاري وزاد: فَأُتِيَ إِلَى الْقَرْيَةِ فَسَكَبَ مَاءً فِي قَدَحٍ، وَحَلَبَ عَلَيْهِ مِنْ دَاجِنٍ لَهُ، فَشَرِبَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثُمَّ أَعَادَ، فَشَرِبَ صَاحِبُهُ^(۱۳):

جابر (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) له‌گه‌ل پیاوی له هاوپیکانی چوون بو لای پیاوی له یاریده‌ده‌ران باخی ئاو ده‌دا، فهرمووی: ئه‌گه‌ر ئاوی وات هه‌یه که ئه‌م شه‌و له کونده‌و دابوو بئ بۆمانی بیته، ئه‌گینا خۆمان ده‌می تئ ده‌نیین و به‌ ده‌م له جوگه‌که ده‌خۆینه‌وه گوتی: به‌لئ ئاوی شه‌ویی کونده‌م هه‌یه (د/ب) بوخاری (خودای ئی رازی بئ) ئه‌مه‌ی پتره: جا پیاوه‌که چوو له سابات‌ه‌که جامئ ئاوی داکردو هه‌نئ شیریی له مه‌ریکی ده‌سته‌مۆ تئ دۆشی و پی‌شکه‌شی پیغه‌مبه‌ری کردو خواردیه‌وه، ئینجا جامیکی تریشی هیئا بو هاوپیکه‌ی، ئه‌ویش ئه‌وه‌ی خوارده‌وه.

^(۱۲) بخاری (تجرید): ۵۶۲۵/۱۸۵۱، ۵۶۲۶. مسلم. اشربة: ۵۲۳۹. أبو داود. اشربة: ۳۷۲۰. ترمذی. اشربة: ۸۹۰.

^(۱۳) تجرید بخاری: ۵۶۴۸/۱۸۴۸، ۵۶۲۱ (ریاض/ ۲ ل- ۲۷۱).

۲۶۷۷- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَتَى بَلْبَنَ قَدْ شِيبَ بِمَاءٍ، وَعَنْ يَمِينِهِ أَغْرَابِيُّ وَعَنْ شِمَالِهِ أَبُو بَكْرٍ، فَشَرِبَ، ثُمَّ أُعْطِيَ الْأَغْرَابِيُّ، وَقَالَ « الْأَيْمَنَ الْأَيْمَنَ ». رواه الأربعة^(۱۴):

ئه‌نه‌س (خودای ئی رازی بئ) گوتی: جامی شیراویان هینا بو پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) له‌وکاته‌دا عاره‌بیکی ده‌شته‌کی له‌لای راستی پیغه‌مبه‌ره‌وه بوو (دروودی خودای له‌سهرین) وه ئه‌بو به‌کریش له‌لای چه‌پیه‌وه بوو، جا که پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) لیی خوارده‌وه جامه‌که‌ی دا به‌عه‌ربه‌ ده‌شته‌کیه‌که‌و فه‌رموی: لای راست له‌پیشت‌ره، لای راست له‌پیشت‌ره (ش/د/ت).

۲۶۷۸- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: سَاقِيَ الْقَوْمِ آخِرُهُمْ شُرْبًا. رواه أبو داود والترمذي وصححه^(۱۵):

ئه‌بو قه‌تاده (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رموی: ئاوگێڕ (له‌ناو کوڤدا) خۆی له‌پاش هه‌موویانه‌وه ئاو ده‌خواته‌وه (د/ت:ص).

۱۸) ستایشکردن له‌پاش خواردن و خواردنه‌وه:

الحمد عقب الأكل والشرب

۲۶۷۹- عَنْ أَبِي أُمَامَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ إِذَا رَفَعَ مَائِدَتَهُ قَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ، غَيْرَ مَكْفَى، وَلَا مُودَّع وَلَا مُسْتَفْنَى عَنْهُ، رَبَّنَا. رواه الخمسة إلا مسلما^(۱):

ئه‌بو ئومامه (خودای ئی رازی بئ) گوتی: له‌پاش ناخواردن که سفره‌که هه‌لده‌گیرا پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌یفه‌رموو: سوپاس و ستایش و

(۱۴) بخاری. أشربة: ۵۶۱۹. أبو داود. أشربة: ۳۷۲۶. مسلم. أشربة: ۵۲۵۷. ترمذی. أشربة: ۱۸۹۳.

(۱۵) صحيح عند الترمذی.

(۱) تجريد بوخاری: ۱۸۲۰ / ۵۴۵۸، ۵۴۵۹.

حه‌مدیکی زۆری پاک و پیروز بو خودای په‌روه‌ردگارمان، نه‌که‌س جیگه‌ی ئه‌و ده‌گیرته‌وه‌و نه‌ ئه‌وزاته‌ پشت گوێ ده‌خړی، وه‌ که‌س نیه‌ که‌ له‌ خودا بێ نیاز بێ، ئه‌و خوادێ ئیمه‌یه‌ (ب/د/ت/ن).

۲۶۸۰- وللبخاري (رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ): الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي كَفَّأَنَا وَأَرْوَأَانَا، غَيْرَ مَكْفِيٍّ، وَلَا مَكْفُورٍ^(۲).

بوخاری (خودای ئی زانی بێ) ریاوایه‌ت ده‌کا: حه‌زه‌رت (دروودی خودای له‌سه‌ر بێ) فه‌رموویه‌تی له‌ پاش نان خواردن: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي كَفَّأَنَا وَأَرْوَأَانَا، غَيْرَ مَكْفِيٍّ، وَلَا مَكْفُورٍ: سوپاس و ستایش بو خودا که‌ هه‌ر خۆی به‌س و به‌شمان ده‌کا و هه‌ر خۆی تیراومان ده‌کا، نه‌که‌س ده‌توانی جیگه‌ی ئه‌و بگیریته‌وه‌، نه‌ که‌س راده‌ی ده‌که‌وی که‌ نا سوپاسی ئه‌و زاته‌ بکا.

۲۶۸۱- ولمسلم والترمذي: إِنَّ اللَّهَ لَيَرْضَى عَنِ الْعَبْدِ أَنْ يَأْكُلَ الْأَكْلَةَ فَيَحْمَدَهُ عَلَيْهَا أَوْ يَشْرَبَ الشَّرْبَةَ فَيَحْمَدَهُ عَلَيْهَا^(۳).

ئیمامی موسلیم و ئیمامی تیرمیذی (خودای گه‌وره‌ زانی بێ لییان) ده‌گیرنه‌وه‌: حه‌زه‌رت (دروودی خودای له‌سه‌ر بێ) فه‌رموویه‌تی: خودا خۆشنوود ده‌بی له‌ به‌نده‌ی خۆی به‌وه‌: که‌ کاتێ شتی ده‌خوا، یا شتی ده‌خواته‌وه‌ سوپاسی خودای له‌سه‌ر بکا (م/ت).

۲۶۸۲- ولأصحاب السُّنَنِ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا فَرَعَ مِنْ طَعَامِهِ قَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَطْعَمَنَا وَأَسْقَانَا وَجَعَلَنَا مُسْلِمِينَ^(۴).

ئیمامان ئه‌بو داود و تیرمیذی و نه‌سائی (خودای گه‌وره‌ به‌که‌رمی خۆی پاداشی باشی گه‌وره‌یان بداته‌وه‌) ده‌گیرنه‌وه‌: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بێ) که‌ ئی ده‌بووه‌ له‌ خواردن و خواردنه‌وه‌ ده‌یفه‌رموو: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَطْعَمَنَا وَأَسْقَانَا وَجَعَلَنَا مُسْلِمِينَ.

(۲) تقدم تخريجه حديث الرقم: ۲۶۷۹/۱.

(۳) مسلم. الذكر والدعاء: ۶۶۶.

(۴) سكت عنه الشارح.

سوپاس بۆ ئەو خودایه که نان و ئاوی داوه پێمان و له هه‌مان کاتا کردوینی به موسولمان.

۲۶۸۳- ولأبي داود والنسائي: كَانَ إِذَا أَكَلَ أَوْ شَرِبَ قَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَطْعَمَ وَسَقَى وَسَوَّغَهُ وَجَعَلَ لَهُ مَخْرَجًا^(۵) :

سوپاس و ستایش بۆ ئەو خودایه‌ی که نان و ئاومان دهادتی و له هه‌مان کاتا ره‌ه‌ایان ده‌کاو ده‌روو و ده‌ربازگه‌یان بۆ ده‌کاته‌وه (د/ن).

۲۶۸۴- عَنْ مُعَاذِ بْنِ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ أَكَلَ طَعَامًا فَقَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَطْعَمَنِي هَذَا وَرَزَقَنِيهِ مِنْ غَيْرِ حَوْلٍ وَلَا قُوَّةٍ. غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ. رواه الترمذي وأبو داود^(۶) :

موعاذی کوپی ئەنه‌س (خودای ئی رازی بێ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای هه‌سره‌ی) فه‌رمووی: که‌سی له پاش نانخواردن بلی: الحمد لله الذي اطعمني هذا ورزقنيه من غير حول مني ولا قوة: سوپاس بۆ خودا که به‌م ده‌سته‌و سانه‌ی خۆمه‌ ئەم خۆراک و رۆژییه‌ی پێ داوم، فه‌رمووی: که‌سی له‌پاش نانخواردن ئاوا بلی: خودا له‌ گوناھی له‌وه‌به‌ری خۆش ده‌بی (ت-س/ح-د).

۲۶۸۵- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: إِذَا أَكَلَ أَحَدُكُمْ طَعَامًا فَلْيَقُلْ: اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِيهِ وَأَطْعِمْنَا خَيْرًا مِنْهُ. وَإِذَا سَقَى لَبَنًا فَلْيَقُلْ اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِيهِ وَزِدْنَا مِنْهُ. فَإِنَّهُ لَيْسَ شَيْءٌ يُجْزَى مِنَ الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ إِلَّا اللَّبَنُ. رواه أبو داود والترمذي^(۷) :

ئیبناو عه‌باباس (خودایان ئی رازی بێ) گوتی: ئەگه‌ر یه‌کیکتان شتیکی خوارد بابلێ: اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِيهِ وَأَطْعِمْنَا خَيْرًا مِنْهُ: خودایه! پیت و به‌ره‌که‌تی تیخه‌ بۆمان و له‌مه‌ باشترمان بده‌ری و به‌زیادی بکه‌. کاتیکیش که شیر ده‌خۆنه‌وه بلی: اللَّهُمَّ

(۵) سکت عنه الشارح.

(۶) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

(۷) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

بَارِكْ لَنَا فِيهِ وَزِدْنَا مِنْهُ: خودایه! پیت و فه‌ری تی‌خه و بۆمانی زیاد که چونکه جگه له شیر هیچی تر بریی خواردن و خواردنه‌وه ناکه‌وی (د/ت-س/ح).

۱۹) ده‌فرو قاپ و حاجه‌ت: (الآواني)

۲۶۸۶- عَنْ حُدَيْفَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا تَشْرَبُوا فِي آيَةِ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ، وَلَا تَلْبَسُوا الْحَرِيرَ وَالْدِّيْبَاجَ، فَإِنَّهَا لَهُمْ فِي الدُّنْيَا وَلَكُمْ فِي الْآخِرَةِ رَوَاهُ الْخُمْسَةَ، وَفِي رِوَايَةٍ: مَنْ شَرِبَ فِي إِنَاءٍ مِنْ ذَهَبٍ أَوْ فِضَّةٍ فَإِنَّمَا يُجْرَجُ فِي بَطْنِهِ نَارًا مِنْ جَهَنَّمَ^(۱):

حودیفه (خودای ئی رازی بن) گو‌تی: پی‌غه‌م‌به‌ر (دیو‌دی خودای له‌سه‌رین) ده‌فه‌رمو‌ی: له حاجه‌تی زی‌رو زی‌ودا شت مه‌خۆن و مه‌خۆنه‌وه، وه ئاو‌ریشم و دی‌باجیش له‌به‌ر مه‌که‌ن، چونکه ئەمانه له جیهانا بۆ ئەوانه و له قیامه‌تا بۆ خو‌مانه (ش/د/ت/ن) له گ‌ی‌رانه‌وه‌یه‌کا: هه‌ر که‌سێ له حاجه‌تی زی‌ردا یا له حاجه‌تی زی‌ودا شت بخوا، یا شت بخواته‌وه ق‌لیه‌ق‌لپ ئا‌گری ده‌و‌زه‌خ ده‌رژینیت‌ه ناوسکی خو‌یه‌وه.

۲۶۸۷- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: غَطُّوا الْإِنَاءَ وَأَوْكُوا السِّقَاءَ وَأَغْلِقُوا الْبَابَ وَأَطْفِئُوا السَّرَّاجَ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ لَا يَحُلُّ سِقَاءً وَلَا يَفْتَحُ بَابًا وَلَا يَكْشِفُ إِنَاءً فَإِنْ لَمْ يَجِدْ أَحَدَكُمْ إِلَّا أَنْ يَغْرُضَ عَلَى إِنَائِهِ عُودًا وَيَذْكُرَ اسْمَ اللَّهِ فَلْيَفْعَلْ فَإِنَّ الْفَوَيْسِقَةَ تُضْرَمُ عَلَى أَهْلِ الْبَيْتِ بَيْتَهُمْ. رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ. وَلَفْظُ أَبِي دَاوُدَ: أَغْلِقْ بَابَكَ وَادْكُرْ اسْمَ اللَّهِ وَأَطْفِئْ مِصْبَاحَكَ وَادْكُرْ اسْمَ اللَّهِ وَخَمِّرْ إِنَاءَكَ وَلَوْ يُعَوِّدُ تَغْرِضُهُ عَلَيْهِ وَادْكُرْ اسْمَ اللَّهِ وَأَوْكُ سِقَاءَكَ وَادْكُرْ اسْمَ اللَّهِ^(۲):

ج‌اب‌یر (خودای ئی رازی بن) گو‌تی: پی‌غه‌م‌به‌ر (دیو‌دی خودای له‌سه‌رین) فه‌رمو‌ی: سه‌ری قاپ و حاجه‌ت بن‌ینه‌وه و ده‌م‌بی‌نی کونده‌و مه‌شکه بیه‌ستن و ده‌رگا

(۱) تجرید بخاری: ۱۸۵۴/ ۵۶۳۴، ۵۶۳۰، ۵۶۳۱. مسلم. لباس وزینه: ۵۳۶۱. نسائی. زینه: ۵۳۱۶.

(۲) بخاری. اشربة: ۵۶۲۱، ۵۶۲۲. مسلم. اشربة: ۵۲۱۴، ۵۲۱۸. تجرید: ۱۸۶۱/ ۵۶۰۵، ۲۶۰۶ = به‌رگی/ ۵ ل/ ۱۴۴.

داخه‌ن و چرابکوژینه‌وه، چونکه شه‌یتان ده‌میی‌نی کونده‌و جه‌وه‌نده‌و مه‌شکه ناکاته‌وه و ده‌رگای داخراو ناکاته‌وه و سه‌ری حاجه‌ت هه‌لناداته‌وه، خو ئه‌گه‌ر هه‌ر هیچتان ده‌ست نه‌که‌وت چلّی دار له سه‌رباری پانی له‌سه‌ر ده‌می حاجه‌ته‌که دانی‌ن و ناوی خودا بی‌نن، گه‌لّی جاریش مشک چرا قَلْب ده‌کاته‌وه و ماله‌که ده‌سووتی‌نی به‌سه‌رخاوه‌نه‌که‌یدا (ش/د/ت). گفته‌ی (د): ده‌رگا‌که‌ت داخه‌و ناوی خودا بی‌نه، چرا‌که‌ت بکوژینه‌وه و ناوی خودا بی‌نه، سه‌ری حاجه‌ته‌که‌ت داپو‌شه‌و ناوی خودا بی‌نه، ده‌میی‌نی کونده‌و مه‌شکه‌که‌ت به‌سته‌و ناوی خودا بی‌نه.

۲۶۸۸- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: غَطُّوا الْإِنَاءَ وَأَوْكُوا السَّقَاءَ فَإِنَّ فِي السَّنَةِ لَيْلَةً يَنْزِلُ فِيهَا وَبَاءٌ لَا يَمُرُّ بِإِنَاءٍ لَيْسَ عَلَيْهِ غِطَاءٌ أَوْ سِقَاءٍ لَيْسَ عَلَيْهِ وَكَاءٌ إِلَّا نَزَلَ فِيهِ مِنْ ذَلِكَ الْوَبَاءِ. رواه مسلم^(۳):

ديسان گوتی: پی‌غه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سه‌ری) فه‌رمووی: سه‌ری قاپ و حاجه‌ت بنینه‌وه و ده‌میی‌نی کونده‌و جه‌وه‌نده‌و مه‌شکه‌و شتی وا به‌سته‌ن، چونکی هه‌موو سائی شه‌ویکی وای تیا‌دایه که په‌تای تیا ده‌که‌ویته‌وه، نه‌و په‌تایه به‌لای هه‌ر ده‌فری‌کا به‌روا که سه‌ری نه‌نرابیته‌وه، وه به‌لای هه‌رجه‌وه‌نده‌و خيگه‌یه‌کا به‌روا که ده‌میی‌نی نه‌به‌سه‌رابی ده‌چیته‌و ناوی (م).

۲۶۸۹- → (ب/ ۱ / ز ۲۳ / ل / ۱۵/۳)^(۴).

۲۶۹۰- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: مَا عَلِمْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَكَلَ عَلَى سُكْرُجَةٍ قَطٌّ، وَلَا خَيْرَ لَهُ مُرَّقٌ قَطٌّ، وَلَا أَكَلَ عَلَى خِوَانٍ قَطٌّ. قِيلَ لِقَتَادَةَ فَعَلَى مَا كَانُوا يَأْكُلُونَ؟ قَالَ: عَلَى السُّفْرِ. رواه البخاري والترمذي^(۵):

(۳) مسلم. اشربة: ۵۲۲۲.

(۴) تقدم تخريجه في رقم: ۱۷/۱۵ مجلد ۱ تسلسل / ۲۳.

(۵) بخاري: ۵۴۱۵ تجريد/ ۵ ل/ ۸۱ رقم: ۱۸۰۲ م/ ۵۲۸۶، ۵۴۵۰.

ئەنەس (خودای ئی رازی بێ) گوتی: من ئاگام ئی بووه پیغه‌مبەر (دروودی خودای لەسەربێ) لەسەر قەرەوانە‌ی رازاوه هەرگیز نانی نه‌خواردوو، یا لەسەر خوان (مێن) نانی نه‌خواردوو، یا نانی تیری بو نه‌کراوه، به‌قه‌تاده‌یان گوت: ئە‌ی له‌ سەرچی نانیان ده‌خوارد؟ گوتی: لەسەر سفره (ب/ت).

۲۶۹۱- عَنْ أَبِي ثَعْلَبَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهُ سَأَلَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّا لَجَاوِرُ أَهْلِ الْكِتَابِ وَهُمْ يَطْبُخُونَ فِي قُدُورِهِمُ الْخِنْزِيرَ وَيَشْرَبُونَ فِي آيَاتِهِمُ الْخَمْرَ. فَقَالَ: إِنْ وَجَدْتُمْ غَيْرَهَا فَكُلُوا فِيهَا وَاشْرَبُوا وَإِنْ لَمْ تَجِدُوا غَيْرَهَا فَارْحَضُوا بِالْمَاءِ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا. رواه الأربعة^(۶):

ئەبو ئەلەبە (خودای ئی رازی بێ) گوتی: پرسیم له‌ پیغه‌مبەر (دروودی خودای لەسەربێ) گوتم: ئە‌ی پیغه‌مبەری خودا! ئێمه له‌ ولاتی شام دراوسی‌ی خاوه‌ن نامه‌کانین و له‌ ولاتی ئەوان داین، وه‌لحال ئەوان له‌ مه‌نجه‌له‌کانیان گۆشتی به‌راز ده‌کولێن و له‌ قاپ و حاجه‌ته‌کانیان مه‌ی و ئاره‌ق ده‌خۆنه‌وه له‌م حاله‌دا ئێمه چارمان چیه‌؟ فه‌رمووی: ئە‌گەر ده‌فرێکی ترتان ده‌ست که‌وت له‌وه‌دا بخۆن و بخۆنه‌وه، به‌لام ئە‌گەر حاجه‌تی ترتان ده‌ست نه‌که‌وت به‌ ئاو پاک بیان شو‌رن و ئیتر تیاياندا بخۆن و بخۆنه‌وه (د/ت/ش).

۲۶۹۲- وَقَالَ جَابِرٌ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): كُنَّا نَعْزُو مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَنُصِيبُ مِنْ آيَةِ الْمُشْرِكِينَ وَأَسْقِيَتِهِمْ فَتَسْتَمِعُ بِهَا فَلَا يَعِيبُ ذَلِكَ عَلَيْنَا. رواه أبو داود^(۷):

جایر (خودای ئی رازی بێ) گوتی: جارێ له‌ خزمه‌تی پیغه‌مبەردا (دروودی خودای لەسەربێ) که‌ ده‌چووین بو‌ غه‌زا قاپ و قاجاخ و کونده‌و ئە‌م جو‌ره‌ شتانه‌ی بته‌رسته‌کانمان ده‌ست ده‌که‌وت وه‌ بو‌ خۆمان به‌کارمان ده‌هینا، پیغه‌مبەر ش (دروودی خودای لەسەربێ) بو‌ ئە‌مه‌ هه‌یج خراپه‌ی ئی نه‌ده‌گرتین (د).

(۱) بخاری. أطعمة: ۵۴۹۶. أخرجه مسلم في العيد (عینی/ ۲۱ ص ۹۶).

(۷) سکت عنه الشارح.

۲۶۹۳- وَسُئِلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ قُدُورِ الْمَجُوسِ فَقَالَ: أَثْقَرُهَا غَسْلًا وَاطْبُخُوا فِيهَا. رواه الترمذي. نَسَأَلُ اللَّهَ التَّوْفِيقَ لِمَا يَجِبُ وَيَرْضَى آمِينَ^(۸):

بۆ تیانجه‌و مه‌نجه‌لی مه‌جووسیان پرسیار کرا له پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: پاک به‌ ئاو بیان شوون و شتیان تیا بکولینن و بیخون. (ت: حدیث مشهور).

۲۰) به‌شی سییه‌م: میوانداری و نان خواردن به‌ کۆمه‌لی

الفصل الثالث: في طعام الجماعة والضيافة

۲۶۹۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: طَعَامُ الْإِثْنَيْنِ كَافِي الثَّلَاثَةِ، وَطَعَامُ الثَّلَاثَةِ كَافِي الْأَرْبَعَةِ. رواه الشيخان والترمذي^(۱):

ئهبو هوره‌یره (خودای ئی رازی بن) گوته‌ی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: نانی دوو که‌س به‌شی سێ که‌س ده‌کا، وه نانی سێ که‌س به‌شی چوار که‌س ده‌کا (ش/ت).

۲۶۹۵- ولمسلم والترمذي: طَعَامُ الْوَاحِدِ يَكْفِي الْإِثْنَيْنِ وَطَعَامُ الْإِثْنَيْنِ يَكْفِي الْأَرْبَعَةَ وَطَعَامُ الْأَرْبَعَةِ يَكْفِي الثَّمَانِيَةَ. رواه الأربعة^(۲):

موسلیم و تیرمیذی (خودایان ئی رازی بن) ده‌گیرنه‌وه: هه‌زهرت (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رموویه‌ته‌ی: نانی یه‌ک که‌س به‌شی دوو که‌س ده‌کا، وه نانی دوو که‌س به‌شی چوار که‌س ده‌کا وه نانی چوار که‌س به‌شی هه‌شت که‌س ده‌کا.

۲۶۹۶- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا كَفَى أَحَدُكُمْ خَادِمُهُ طَعَامَهُ حَرَّهُ وَدُخَانَهُ فَلْيَأْخُذْ بِيَدِهِ فَلْيَقْعِدْهُ مَعَهُ فَإِنَّ أَبِي فَلْيَأْخُذْ لُقْمَةً فَلْيُطْعِمَهَا إِيَّاهُ. رواه الأربعة^(۳):

(۸) رواه الترمذ وقال هذا حديث مشهور (شرحه).

(۱) تجريدی بوخاری: ۵۳۹۲/۸۰۴.

(۲) مسلم. اشربة: ۵۳۳۵ - ۵۳۳۹. ترمذی. اطعمه: ۸۲۰.

دیسان ئه‌بو هوره‌یره (خودای گهره‌ی ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) فهرمووی: کاتی که‌سیکتان نوکه‌ره‌که‌ی نانی بو دروست ده‌کاو گه‌رو دوو که‌لی لیئانی نانه‌که‌ی له‌ کوڵ ده‌کاته‌وه، با ئه‌ویش ده‌ستی بگری و له‌گه‌ل خو‌ی داینی بۆنان خواردن جا ئه‌گه‌ر خو‌ی نه‌یویست که له‌گه‌لیا دابنیشی، با پاروویی هه‌لبگری و بیداتی (ش/د/ت).

۲۶۹۷- وَعَنْهُ قَالَ: قَسَمَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) تَمْرًا، فَأَعْطَى كُلَّ إِنْسَانٍ سَبْعَ تَمْرَاتٍ، فَأَعْطَانِي سَبْعَ تَمْرَاتٍ إِخْذَاهُنَّ حَشْفَةً، فَلَمْ يَكُنْ فِيهِنَّ تَمْرَةٌ أَعْجَبَ إِلَيَّ مِنْهَا، شَدْتُ فِي مَضَاغِي. رواه البخاري والترمذي^(۴):

دیسان گوتی: جاری پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) خورمای دابه‌ش ده‌کرد به‌سهرمانا، هه‌ر که‌سه‌ی چه‌وت ده‌نکی ده‌داینی، چه‌وت ده‌نکیشی دا به‌من، ده‌نکیکیان نابه‌کام و وشکه‌ل بوو، به‌لام له‌گه‌ل ئه‌وه‌یشا له‌ هه‌موویان خوشتر بوو، چونکه نووسا به‌مه‌لاشوومه‌وه به‌ زه‌حمه‌ت ده‌جوورا وه‌ک ماجووم تا تاوی جوویم، له‌به‌ر ئه‌وه زۆر خوش بوو له‌لام (ب/ت).

۲۶۹۸- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) نَهَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ يَقْرُنَ الرَّجُلُ بَيْنَ التَّمْرَيْنِ، حَتَّى يَسْتَأْذِنَ أَصْحَابَهُ. رواه الخمسة^(۵):

ئیبینو عومه‌ر (خودایان ئی رازی بئ) گوتی: چه‌زه‌ت (درویدی خودای له‌سهرین) نه‌هیی ده‌کرد له‌وه که‌ پیاو دوو ده‌نک دوو ده‌نک خورما پیکه‌وه بخوا، مه‌گه‌ر به‌ مه‌رجی هاوپیکانی ریگه‌ی ئه‌وه‌ی بده‌ن (ش/د/ت/ن).

۲۶۹۹- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: دَعَوْنَا النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِلَى مَنْزِلِنَا فَجَاءَ بِأَصْحَابِهِ وَكَانَ يَأْمُرُ بِدُخُولِهِمْ لِلْأَكْلِ عَشْرَةَ عَشْرَةَ. رواه البخاري مطولا^(۶):

(۲) تقدم برقم: ۲۰۳۱/۶ تسلسل / ۲۱ مجلد/۴.

(۴) بخاري. اطعمة: ۵۴۱۱ تجريد / ۸۳/۵ ث: ۱۸۰۹ / ۵۴۴۱ ، ۵۴۱۱ م.

(۵) بخاري. اطعمة: ۵۴۴۶ ، ۲۴۵۵ تجريد / ۱۲- ۱۵۸ ث: ۱۰۶۵ / ۲۴۵۵ ، ۲۴۸۹ ، ۲۴۹۰. مسلم. اشربة: ۵۳۰۱

— ۵۳۰۳. ابو داؤد. اطعمة: ۳۸۳۴. ترمذی. اطعمة: ۱۸۱۴.

ئه‌نه‌س (خودای ئی رازی بئ) گوتی: بۆ ناخواردن پیغه‌مبه‌رمان (درویدی خودای له‌سه‌رین) بانگکرد بۆ‌ماله‌وه، له‌گه‌ڵ هاو‌پیکانیا ته‌شیریفی هینا، ده‌که‌س ده‌که‌س فه‌رمانی پێ ده‌کردن که بچنه ژووره‌وه بۆ نان خواردن (ب).

۲۷۰ - وَقَالَ جَاعَةٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا نَأْكُلُ وَلَا نَشْبَعُ. قَالَ: فَلَعَلَّكُمْ تَفْتَرِقُونَ. قَالُوا نَعَمْ. قَالَ: فَاجْتَمِعُوا عَلَى طَعَامِكُمْ وَادْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ يُبَارِكْ لَكُمْ فِيهِ. رواه أبو داود وقال: إِذَا كُنْتَ فِي وَلِيمَةٍ فَوَضِعِ الْأَكْلَ فَلَا تَأْكُلْ حَتَّى يَأْذَنَ لَكَ صَاحِبُ الدَّارِ^(۷):

کۆمه‌لی گوتیان: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ئیمه که نان ده‌خوین هه‌ر ده‌خوین و هه‌ر تێر نابین؟ فه‌رمووی: ره‌نگ بێ به‌ جیا جیا نان بخۆن؟ گوتیان: به‌لێ وایه فه‌رمووی: به‌کۆمه‌ل نان بخۆن و ناوی خودای ئی بینن، ئیتر پیت و فه‌ری تی ده‌که‌وێ بۆتان! ئه‌بو داود (خودای ئی رازی بئ) به‌ سه‌نه‌دیکی صالح ئه‌م هه‌دیشه‌ی رێبایه‌ت کردوه، وه‌ ده‌لێ: کاتێ له‌سه‌ر شایێ و شتی وا بووی که‌نان دانرا مه‌خۆ هه‌تا خانه‌ خۆی فه‌رموت ئی ده‌کات، ئه‌وسا ده‌ست پێ بکه‌.

۲۷۰ ۱ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُسْرِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَصْعَةً يُقَالُ لَهَا الْغَرَاءُ يَحْمِلُهَا أَرْبَعَةُ رَجَالٍ فَلَمَّا أَضْحَوْا وَسَجَدُوا الضُّحَى أَتَى بِتِلْكَ الْقَصْعَةِ وَفِيهَا الثَّرِيدُ - فَالْتَفَوْا عَلَيْهَا فَلَمَّا كَثُرُوا جَنَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ أَغْرَابِي مَا هَذِهِ الْجِلْسَةُ؟ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ جَعَلَنِي عَبْدًا كَرِيمًا وَلَمْ يَجْعَلْنِي جَبَّارًا عَنِيدًا ثُمَّ قَالَ: كُلُوا مِنْ جَوَانِبِهَا وَدَعُوا ذُرُوتَهَا يُبَارِكْ فِيهَا. رواه أبو داود وابن ماجه^(۸):

عه‌بدوللای کورێ بوسر (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سه‌رین) قه‌ره‌وانه‌یه‌کی هه‌بوو ناوی غه‌راء بوو، به‌ چوار پیاو هه‌لیان ده‌گرت، چیشته‌نگاوێ - له‌پاش کردنی نوێژی چیشته‌نگاو - ئه‌و قه‌ره‌وانه‌یان پێ کرد له‌ تریت و هینایان، وه‌ ده‌وره‌یان ئی دا، جا که زۆر بوون جیگه‌که

(۱) بخاری. أطعمة: ۵۴۴۹.

(۷) بسند صالح (شرحه).

(۸) بسند صالح (شرحه).

ته‌نگه‌به‌ربوو، له‌به‌ر ئه‌وه پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) هات به‌ چۆکاو له‌سه‌ر چۆک دانیش‌ت، جا عاره‌بیکی ده‌شته‌کی گوتی: ئه‌مه‌ چۆن دانیش‌تنیکه؟ فه‌رمووی: خودا منی کردوو به‌ به‌نده‌یه‌کی به‌پێژ، وه‌ نه‌یکردوو به‌ زه‌برداریکی مله‌وپی سه‌رکه‌ش! ئینجا فه‌رمووی: له‌لاته‌نیشتیه‌وه‌ بخۆن، له‌ناوه‌پراستی‌ه‌وه‌ مه‌خۆن، ئاوا پیت و به‌ره‌که‌تی تی ده‌که‌وی (د-سند صالح-ابن ماجه).

۲۷۰۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيَصِلْ رَحِمَهُ. وَفِي رِوَايَةٍ: فَلْيُكْرِمْ جَارَهُ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيَقُلْ خَيْرًا أَوْ لِيَصْمُتْ. رواه الأربعة^(۹).

ئهبو هوره‌یره (خودای ئی رازی بێ) له‌ پی‌غه‌مبه‌ره‌وه (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌فه‌رمووی: هه‌ر که‌سی باوه‌پی به‌ خوداو به‌ روژی دوا‌یی هه‌یه‌ با قه‌درو ریژی میوانی خوی بگری، وه‌ هه‌ر که‌سی باوه‌پی به‌ خوداو به‌ روژی دوا‌یی هه‌یه‌ با سیله‌ی ره‌حم و مافی خویشایه‌تی به‌جی بێنێ. له‌ گێڕانه‌وه‌یه‌کا: با قه‌دری دراوسێی خوی بگری، وه‌ هه‌رکه‌سی باوه‌پی به‌ خوداو به‌ روژی دواروژ هه‌یه‌ با یا قسه‌ی باش بکا، یاخود بێ ده‌نگ بێ و قسه‌ نه‌کا (ش/د/ت).

۲۷۰۳- عَنْ أَبِي شَرِيحٍ الْكَلْبِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ، جَائِزَتُهُ يَوْمَ وَلَيْلَةٍ، وَالضَّيَافَةُ ثَلَاثَةُ أَيَّامٍ، فَمَا بَعْدَ ذَلِكَ فَهُوَ صَدَقَةٌ، وَلَا يَحِلُّ لَهُ أَنْ يَتَوَلَّى عِنْدَهُ حَتَّى يُخْرِجَهُ. رواه أبو داود^(۱۰).

ئهبو شوره‌یحی ئه‌ل-که‌عبی (خودای ئی رازی بێ) گوتی: پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: هه‌ر که‌سی باوه‌پی به‌ خوداو به‌ روژی دوا‌یی هه‌یه‌ با قه‌دری میوانی خوی بگری خه‌لاتی میوان که‌ بریتییه‌ له‌ مه‌سه‌ره‌فی زیاده‌

(۹) تجرید/ ۵/ ل ۲۰۹ ژ: ۱۹۳۰ / ۶۰۸ / ۱۷۷۲ / ۵۸۵. مسلم. ایمان: ۱۷۴.

(۱۰) والكلمة الأولى منه للشيخين (شرحه).

ناسایی بوی شهوو روژیکه، وه میوانداریی ههتا سئی روژه، وه له سئی روژ زیاتر خیرو بهخششه، وه دروست نیه که میوان له مالی خانهخوئی دایکوتی ههتا بیزاری دهکا (د).

۲۷۰۴ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَفْشُوا السَّلَامَ وَأَطْعِمُوا الطَّعَامَ وَاضْرِبُوا الْهَامَ ثُورُثُوا الْجَنَانَ. وَفِي رِوَايَةٍ: اعْبُدُوا الرَّحْمَنَ وَأَطْعِمُوا الطَّعَامَ وَأَفْشُوا السَّلَامَ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ بِسَلَامٍ. رواه الترمذي وصححه^(۱۱):

ئهبو هورهیره (خودای ئی رازی بن) گوئی: پیغهمبهر فهرمووی: سهلام پهخش بکهنهوه و نان و خواردمهنی به مهردوم بدهن و له شهرا نازابن و له کهلهی سهری دورژمن بدهن تا چاو ترسینیان بکهن، ئهگهر ئهمانه بکهن ئیتر چوونه بههشت به شادی و خوشی مسوگهر دهکهن! له گپراڼهوهیهکا: خودای گهورهو میهرهبان بپهرستن و بندهگی ههر بو ئه و بکهن و نان و خواردمهنی به خهک بدهن و له جهنگا خیرا بن و له میشکی دوشمن بدهن، ئیتر به خوشی و شادی دهچنه بههشت (ت:ص).

۲۷۰۵ - عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: صَنَعَ أَبُو الْهَيْثَمِ بْنُ التَّيْهَانِ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) طَعَامًا فَدَعَا النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَصْحَابَهُ فَلَمَّا فَرَعُوا قَالَ: أَتَيْبُوا أَخَاكُمْ. قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا إِتَابُهُ قَالَ: إِنَّ الرَّجُلَ إِذَا دَخَلَ بَيْتَهُ فَأَكَلَ طَعَامَهُ وَشَرِبَ شَرَابَهُ فَدَعَا لَهُ فَذَلِكَ إِتَابُهُ^(۱۲):

جایبر (خودای ئی رازی بن) گوئی: ئهبو ههیهثمی کوپی تهیهان نانی دروست کردو پیغهمبهر و هاوریکانی بانگ کرد، کاتی له نانخواردن بوونهوه فهرمووی: پاداشی چاکه ی ئهم برایهتان بدهنهوه عهرزیان کرد: ئهی پیغهمبهری خودا! چوون چوونی پاداشی چاکه ی بدهینهوه؟ فهرمووی: پیاو که دهچنه مالی و نان و ناوی

(۱۱) صحیح عند الترمذی.

(۱۲) بسند صالح (شرحه).

دهخۆن و نمه‌کی ده‌که‌ن نه‌گه‌ر نزای خیری بۆ بکه‌ن نه‌وه پاداشی چاکه‌ی ده‌ده‌نه‌وه و پیاوه‌تی نه‌ویان له پیش چاوه (د-سند صالح).

۲۷۰۶ - وَأَكَلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عِنْدَ سَعْدِ بْنِ عُبَادَةَ فَجَاءَ بِخُبْزٍ وَزَيْتٍ فَأَكَلَ ثُمَّ قَالَ: أَفْطَرَ عِنْدَكُمْ الصَّائِمُونَ وَأَكَلَ طَعَامَكُمْ الْأَبْرَارُ وَصَلَّتْ عَلَيْكُمْ الْمَلَائِكَةُ. رواهما أبو داود^(۱۳):

گوته‌ی: جارێ پیغه‌مبه‌ر (دیوودی خودای له‌سه‌رین) له‌لای سه‌عدی کوپی عوباده‌ نان و رۆن زه‌یتونی خوارد، جا که ده‌ستی هه‌لگرت فه‌رمووی: هه‌میشه‌ رۆژه‌وانان به‌ربانگ له لاتان بکه‌نه‌وه، وه هه‌موو کاتی پیاوچاکان و خاسان نان و ئاوتان بخۆن، وه به‌ر ره‌حمه‌ت و نزای باشی فریشه‌کان بکه‌ون! (د-سند صالح).

۲۱) به‌شی چواره‌م: باسی خوارده‌مه‌نی:

الفصل الرابع: في الطعام

{قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَاشْكُرُوا لِلَّهِ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ - ۱۷۲/۲}.

ئه‌ی که‌سانی که باوه‌رتان هه‌یه به‌ خودا! بخۆن له‌و خوارده‌مه‌نییه‌ باش و پاکانه که ئیمه‌ کردوومان به‌ رزق و رۆژی ئیوه‌و سوپاسی خودا بکه‌ن، نه‌گه‌ر په‌رستش و به‌نده‌یی بۆ خودا ده‌که‌ن.

۲۷۰۷ - عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ خِيَّاطًا دَعَا النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَطْعَامٍ صَنَعَهُ، فَذَهَبَتْ مَعَهُ فَقَرَّبَ خُبْزَ شَعِيرٍ وَمَرَقًا فِيهِ دُبَّاءٌ وَقَدِيدٌ، فَرَأَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَتَّبِعُ الدُّبَّاءَ مِنْ حَوَالِي الْقَصْعَةِ، فَلَمْ أَزَلْ أَحِبُّ الدُّبَّاءَ بَعْدَ يَوْمَيْهِ. رواه الخمسة^(۱):

^(۱۳) بسند صالح (شرحه).

^(۱) تجريد بخاري/ ۳ - ۲۳ ژماره/ ۹۵۰ / ۲۰۹۲، ۵۳۷۹، ۵۴۲۰، ۵۴۳۵، ۵۴۳۳، ۵۶۳۷، ۵۴۳۶، ۵۴۳۹.

ئه‌نه‌س (خودای ئی رازی بئ) گوتی: به‌رگ‌دروویی نانی دروست کرد، بۆ پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) و بانگی کرد، گوتی: منیش له‌گه‌ل حه‌زه‌تدا چووم، که نانه‌که‌ی دانا بریتی بوو له نانی جوو مه‌رگه‌ی کووله‌که‌و له‌تکه گوشت، سه‌رنجم دا پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) له‌م لاو‌لای له‌گه‌نه‌که‌وه کووله‌که‌که‌ی ده‌چنیه‌وه‌و ده‌یخوارد، ئیتر منیش له‌و رۆژه‌وه‌هه‌تا ئیستا حه‌زم له‌ کووله‌که‌یه. (ش/د/ت/ن).

۲۷۰۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَأْكُلُ الرُّطَبَ بِالْقَثَاءِ. رواه الأربعة^(۲):

عه‌بدوللای کوپی جه‌غفه‌ر (خودایان ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌رم دی (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌ریکه خورما (رووتاب)ی به‌ تروزییه‌وه ده‌خوارد وه فه‌رمووی: فینکیی تروزیه‌که گه‌رمیی خورماکه ده‌شکیننی (ش/د/ت).

۲۷۰۹- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَأْكُلُ الْبُطِخَ بِالرُّطَبِ فَيَقُولُ « نَكْسِرُ حَرًّا هَذَا بِرْدِ هَذَا وَبَرْدِ هَذَا بِحَرِّ هَذَا. رواه أصحاب السنن^(۳):

عائیشه (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) کاله‌کی به‌ رووتابه‌وه ده‌خواردو ده‌یفه‌رموو: گه‌رمیی ئه‌مه‌یان به‌ساردیی ئه‌مه‌یان و ساردیی ئه‌مه‌یان به‌ گه‌رمیی ئه‌مه‌یان ده‌شکینن! (د/ت/ن-س/ح).

۲۷۱۰- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِمَرِّ الظُّهْرَانِ وَنَحْنُ نَجْنِي الْكَبَاثَ فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَيْكُمْ بِالْأَسْوَدِ مِنْهُ، فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ كَأَنَّكَ رَعَيْتَ الْغَنَمَ قَالَ: نَعَمْ وَهَلْ مِنْ بَنِي إِلَّا وَقَدْ رَعَاهَا. رواه الشيخان^(۴):

^(۲) تجرید بوخاری/ ۵ ل - ۸۷ ژماره/ ۸۱۵ / ۵۴۴۷ ، ۵۴۴۹. مسلم. اشربة: ۵۲۹۸.

^(۳) بسند حسن (شرحه).

^(۴) بخاری. اطعمة: ۵۴۵۲ ، ۵۴۵۳. تجرید/ ۴ ل - ۴۸ ژماره/ ۱۳۶۰ / ۵۴۵۳. مسلم. اشربة: ۵۳۱۷.

جایبر (خودای فی رازی بن) گوتی: جاری له مه‌پولظه‌هران له خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ردا بووین (دیوودی خودای له‌سهرین) به‌ری دار سیواکمان ده‌چنی فه‌رمووی (دیوودی خودای له‌سهرین): ره‌شه‌که‌ی بپرن ره‌شه‌که‌ی خوشه‌ه‌ر زمانکرد: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ده‌لێی رانت له‌وه‌پاندوه‌وه که‌وا باشی فی ده‌زانی فه‌رمووی: ئه‌دی، بوچی پیغه‌مبه‌ر هه‌یه که شوانی رانی نه‌کردبێ! (ش).

۲۷۱۱- وَأَخَذَ النَّبِيُّ (مَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كِسْرَةً مِنْ خُبْزٍ شَعِيرٍ فَوَضَعَ عَلَيْهَا تَمْرَةً وَقَالَ: هَذِهِ إِذَا مَ هَذِهِ. رواه ابو داود والترمذي^(۵):

پیغه‌مبه‌ر (دیوودی خودای له‌سهرین) که‌رتی نانی جو‌ی هه‌ل‌گرت و ده‌نکی خورمای تی خست و فه‌رمووی: ئه‌مه پیخو‌ری ئه‌مه‌یه (د-سند صالح-ت).

۲۷۱۲- عَنْ ابْنِ بُسْرِ السُّلَمِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: دَخَلَ عَلَيْنَا النَّبِيُّ (مَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَدَمْنَا زُبْدًا وَتَمْرًا وَكَانَ يُحِبُّ الزُّبْدَ وَالتَّمْرَ. رواه أبو داود وابن ماجه^(۶):

دوو کوپه سه‌له‌مییه‌کانی بوسر (خودایان فی رازی بن) گوتیان: پیغه‌مبه‌ر (دیوودی خودای له‌سهرین) هات بو مالمان، که‌رهو خورمامان بو دانا، خوشی هه‌ر که‌زی له که‌رهو خورما بوو (د-سند صالح-ئیبینو ماجه).

۲۷۱۳- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: بَيْنَا نَحْنُ عِنْدَ النَّبِيِّ (مَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) جُلُوسٌ إِذْ أَتَى بِجُمَارٍ نَخْلَةٍ فَقَالَ: (مَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): إِنَّ مِنْ الشَّجَرِ لَمَا بَرَكَتُهُ كَبْرَكَةُ الْمُسْلِمِ. فَظَنَنْتُهُ النَّخْلَةَ، فَأَرَدْتُ أَنْ أَقُولَ هِيَ النَّخْلَةُ يَا رَسُولَ اللَّهِ. ثُمَّ أَلْفَفْتُ فَإِذَا أَنَا عَاشِرُ عَشْرَةٍ أَنَا أَحَدُهُمْ فَسَكَتُ، فَقَالَ النَّبِيُّ (مَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): هِيَ النَّخْلَةُ. رواه البخاري^(۷):

ئیبینو عومه‌ر (خودایان فی رازی بن) گوتی: جاری له جارن له خزمه‌تی هه‌زه‌ته‌ی پیغه‌مبه‌ردا (دیوودی خودای له‌سهرین) دانیشتبووین، کوروکی

(۵) رواه ابو داود بسند صالح (شرحه).

(۶) بسند صالح (شرحه).

(۷) بخاري. أطعمة: ۵۴۴۴.

دارخورمایان هیئا بۆی، فهرمووی: دره‌ختی له‌ناو دره‌خته‌کان دا هه‌یه، وه‌ک موسولمان به‌پیت و فهره‌منیش هات به‌ دلما که نه‌وه دارخورمایه، وه‌ ویستم بلیم: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! نه‌و دره‌خته دارخورمایه، به‌لام که سه‌رنج دا به‌منه‌وه ده‌که‌س بووین، وه‌ من له هه‌مووشیان منالتر بووم، له‌به‌ر نه‌وه قسه‌م نه‌کرد، ئیتر خۆی فهرمووی: نه‌وه دارخورمایه! (ب).

۲۷۱۴- عَنْ سَهْلٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَتْ لَنَا عَجُوزٌ تَأْخُذُ أَصُولَ السَّلْقِ، فَتَجْعَلُهُ فِي قِدْرِ لَهَا، فَتَجْعَلُ فِيهِ حَبَّاتٍ مِنْ شَعِيرٍ، إِذَا صَلَّيْنَا زُرَّاهَا فَقَرَّبَتْهُ إِلَيْنَا، وَكُنَّا نَفْرَحُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ مِنْ أَجْلِ ذَلِكَ، وَمَا كُنَّا نَتَعَدَّى وَلَا نَقِيلُ إِلَّا بَعْدَ الْجُمُعَةِ، وَاللَّهُ مَا فِيهِ شَحْمٌ وَلَا وَدَكٌ. رواه البخاري (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ) ^(۸):

سه‌هل (خودای ئی رازی بئ) گوئی: دایره‌یه‌که‌مان هه‌بوو، لاسکی سلقی ده‌هیناو به‌تۆژی جووه له‌ مه‌نجه‌لیکا لیی ده‌نا، که نوێژی هه‌نییمان ده‌کرد، له‌ خزمه‌تی هه‌زه‌تدا ده‌چووین بۆ لای، نه‌ویش نه‌و سلقاوه‌ی بۆمان داده‌نا ئیمه‌ش ده‌مانخوارد له‌به‌ر نه‌مه‌ هه‌زمان له‌ روژی هه‌ینی بوو، به‌خوا نه‌پیوو نه‌ به‌زیشی تیدا نه‌بوو که‌چی چونکه‌ بۆ پیغه‌مبه‌رو یارانێ ده‌کرا زۆر له‌لامان خۆش بوو نه‌و سه‌رده‌مه‌ له‌پاش نوێژی هه‌ینی نانی به‌یانیمان ده‌خواردو نه‌وجا پشوویه‌که‌مان ده‌داو سه‌ر خه‌ویکه‌مان ده‌شکاندا! (ب).

۲۷۱۵- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) سَأَلَ أَهْلَهُ الْأُدْمَ فَقَالُوا: مَا عِنْدَنَا إِلَّا خَلٌّ. فَدَعَا بِهِ فَجَعَلَ يَأْكُلُ مِنْهُ وَيَقُولُ: نِعْمَ الْأُدْمُ الْخَلُّ نِعْمَ الْأُدْمُ الْخَلُّ. رواه الخمسة إلا البخاري ^(۹):

جاییر (خودای ئی رازی بئ) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سه‌ربئ) جاری داوای پیخۆری له‌ خیزانی کرد، عه‌ریزان کرد: به‌س سه‌رکه‌مان هه‌یه فهرمووی که

^(۸) بخاري. أطعمة: ۵۴۰۴.

^(۹) مسلم. أشربة: ۵۳۸ - ۵۳۳.

بیهینن، جا ده‌ستی کرد به خواردنی و ده‌یفه‌رموو: سرکه پیخوری چاکه، سرکه پیخوری چاکه (م/د/ت/ن).

۲۷۱۶- وَعَنْهُ قَالَ: أَخَذَنِي النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِلَى بَيْتِهِ فَقَالَ: هَلْ مِنْ غَدَاءٍ. فَقَالُوا: نَعَمْ. فَأَتَى بِثَلَاثَةِ أَقْرَصَةٍ فَأَخَذَ قُرْصًا فَوَضَعَهُ بَيْنَ يَدَيْهِ وَأَخَذَ قُرْصًا آخَرَ فَوَضَعَهُ بَيْنَ يَدَيَّ ثُمَّ أَخَذَ الثَّلَاثَ فَكَسَرَهُ بِاثْنَيْنِ فَجَعَلَ نِصْفَهُ بَيْنَ يَدَيْهِ وَنِصْفَهُ بَيْنَ يَدَيَّ ثُمَّ قَالَ: هَلْ مِنْ أَدَمٍ. قَالُوا: لَا. إِلَّا شَيْءٌ مِنْ خَلٍّ. قَالَ: هَاتُوهُ فَنِعِمَّ الْأَدَمُ هُوَ. رواه مسلم^(۱۰).

دیسان گوتی: پیغه‌مبهر (درویدی خودای له‌سهرین) جاری بر دیمیه‌وه بو ماله‌وه‌ی، فهرمووی: به‌رچا (غدهاء = نان‌ی به‌یانی) مان بو بیئن عه‌رزیاں کرد باشه، ئینجا سئ کولیره‌یان بو هیئا، کولیره‌یه‌کی هه‌لگرت و له‌به‌رده‌می خویا دایناو کولیره‌یه‌کی هه‌لگرت و له‌به‌رده‌می منا دایناو کولیره‌ی سیئه‌میشی کوت کردو نیوه‌ی له‌به‌رده‌می خویا داناو نیوه‌که‌ی تریشی له‌به‌رده‌می منا دانا، ئینجا فهرمووی: ئایا پیخور هه‌یه؟ گوتیان: نه‌ه، ته‌نیا توژی سرکه نه‌بی، فهرمووی: بیهینن سرکه پیخوری چاکه! (م).

۲۷۱۷- عَنْ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: كُلُوا الزَّيْتِ وَأَدْهِنُوا بِهِ فَإِنَّهُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ. رواه الترمذي والحاكم وصححه^(۱۱).

عومه‌ر (خودای ئی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبهر (درویدی خودای له‌سهرین) فهرمووی: به‌ روژ زه‌یتونه‌وه شت بخۆن و بیکه‌ن به‌ پیخوروه‌ خوشتانی پی چه‌ور بکه‌ن و بو هه‌ندی نه‌خۆشی له‌شتانی پی به‌ه‌نوون چونکه‌ له‌ دره‌ختی‌کی پیروژو موباره‌که. (ت/حا:ص).

۲۷۱۸- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: كَمَلَ مِنَ الرِّجَالِ كَثِيرٌ، وَلَمْ يَكْمُلْ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا أَسِيَّةُ امْرَأَةِ فِرْعَوْنَ، وَمَرْيَمُ بِنْتُ عِمْرَانَ، وَإِنَّ

^(۱۰) مسلم. أشربة: ۵۲۲۳.

^(۱۱) صحيح عند الحاكم.

فَضَلَ عَائِشَةُ عَلَى النَّسَاءِ كَفَضْلِ الثَّرِيدِ عَلَى سَائِرِ الطَّعَامِ. رواه البخاري والترمذي (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا)^(۱۲):

ئەبو موسسا (خودای ئی رازی بێ) گوتی: پیغه‌مبەر (دروودی خودای لەسەربێ) فەرمووی: زۆرکەس لە پیاوان پیاوی تەواویان ئی دەرچوووە و بوون بە پیاوی یەکی یەکی کەلە میژد، بەلام: لە ژنان هەر مەریه‌می کچی عیمران و ئاسیە‌ی ژنی فیرەون ئافرەتی تەواو تەواویان ئی دەرچوووە، وە باوو گەورە‌یی عایشە لە چاو ژنانی تردا وەك باوو نایابی تریت وایە لەچاو خوارده‌منیه‌کانی تردا (ب/ت).

۲۷۱۹- ولأبي داود: كَانَ أَحَبُّ الطَّعَامِ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الثَّرِيدُ مِنَ الْخُبْزِ وَالثَّرِيدُ مِنَ الْحَنَسِ^(۱۳):

گوتی: پیغه‌مبەر (دروودی خودای لەسەربێ) زۆر زۆر حەزی لە نان و تریت و لە چنگالی کەشک و رۆن بە خورماو وە بوو (د).

۲۷۲۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ الْمُزَنِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا اشْتَرَى أَحَدُكُمْ لَحْمًا فَلْيُكْثِرْ مَرَقَتَهُ فَإِنْ لَمْ يَجِدْ لَحْمًا أَصَابَ مَرَقَةً وَهُوَ أَحَدُ اللَّحْمَيْنِ. رواه الترمذي (وَقَالَ المصنف - طيب الله تعالى ثراه- والحديث وإن كان ضعيفاً ولكن ورد من جهة أخرى صحيحاً بلفظ: لَا يَخْفَرَنَّ أَحَدُكُمْ شَيْئًا مِنَ الْمَعْرُوفِ وَإِنْ لَمْ يَجِدْ فَلْيُلْقِ أَخَاهُ بَوَجْهِ طَلْقٍ وَإِنْ اشْتَرَيْتَ لَحْمًا أَوْ طَبَخْتَ قِدْرًا فَأَكْثِرْ مَرَقَتَهُ وَاعْرِفْ لِجَارِكَ مِنْهُ^(۱۴)):

عەبدوللای ئەلموزەنی (خودای ئی رازی بێ) گوتی: پیغه‌مبەر (دروودی خودای لەسەربێ) فەرمووی: یەکیکتان کاتی گوشت دەکڕی با ئاوی مەرگە‌کە‌ی زۆر بکا، چونکە ئەگەر گوشتیشی بەر نە‌کە‌وئ گوشتاوی بەر دە‌کە‌وئ، گوشتاویش

(۱۲) بخاري. اطعمة: ۵۴۱۸.

(۱۳) سكت عن درجته الشارح.

(۱۴) بسند ضعيف مع مراعاة ما جاء في نهاية الحديث (مترجم).

هەر به گوشت حلیبه (ت) دانەر (پِر گوپی پیروزی له بۆن و به‌رامه‌ی به‌هه‌شت بئی) له شه‌رحه‌که‌یدا ده‌لی: ئەم فهرموده‌یه هه‌رچه‌ند لاوازو بئی تینه به‌لام له‌گه‌ل ئەوه‌یشا له لایه‌نیکی تره‌وه به ساغ (صه‌حیح)ی نه‌قل کراوه به‌م گفته‌یه: قه‌ت چاکه‌و خێرکردن (با که‌میش بئی) به چاوی سووک ته‌ماشامه‌که‌ن، ئەگه‌ر گریمان نه‌تان بوو که خێری بکه‌ن ئەوا له‌ته‌ک برای موسولمانی خۆتانا روتان خوش بئی، ئەه‌ی موسولمان! کاتی گوشت ده‌کریت، که لێی ده‌نیت که‌می ناوی مه‌رگه‌که‌ی زۆرکه‌و ئەسکوینی دوانی ئی بنیره بۆ دراوسی‌که‌ت.

۲۷۲۱- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُحِبُّ الْحُلُوءَ وَالْعَسَلَ. رواه البخاري وأبو داود والترمذي^(۱۵):

عائیشه (خودای ئی رازی بئی) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربئی) چه‌زی له شیرینی و له هه‌نگوین بوو (ب/د/ت).

۲۷۲۲- وَعَنْهَا عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: يَا عَائِشَةُ بَيْتٌ لَا تَمُرُ فِيهِ جِغَاعٌ أَهْلُهُ رواه مسلم وأبو داود والترمذي^(۱۶):

دیسان عائیشه (خودای ئی رازی بئی) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربئی) فهرمودی: ئەه‌ی عائیشه! ئەو ماله‌ی که خورمای تیا نه‌بئی، خه‌لکه‌که‌ی برسین! (م/د/ت).

^(۱۵) بخاري. اطعمة: ۵۴۳۱.

^(۱۶) مسلم. اشربة: ۵۳۰۴، ۵۳۰۵. أبو داود. اطعمة: ۳۸۳۰. ترمذی. اطعمة: ۱۸۱۵.

(۲۲) له ناچارى دا مردار ده‌خوړی: (تجاوز الميتة للمضطر)

۲۷۲۳- عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَجُلًا نَزَلَ الْحَرَّةَ وَمَعَهُ أَهْلُهُ وَوَلَدُهُ فَوَجَدَ نَاقَةً ضَلَّتْ مِنْ صَاحِبِهَا وَكَانَ سَأَلُهُ إِمْسَاكَهَا إِنْ وَجَدَهَا فَمَرَضَتْ فَقَالَتْ امْرَأَتُهُ الْحَرَّهَا. فَأَبَى فَنَفَقَتْ فَقَالَتْ اسْلُخْهَا حَتَّى نَقْدُدَ شَحْمَهَا وَلَحْمَهَا وَنَأْكُلَهُ. فَقَالَ: حَتَّى أَسْأَلَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَسَأَلَهُ فَقَالَ: هَلْ عِنْدَكَ غِنَى يُغْنِيكَ، قَالَ: لَا. قَالَ: فَكُلُوهَا، قَالَ: فَجَاءَ صَاحِبُهَا فَأَخْبَرَهُ الْخَبَرَ فَقَالَ: هَلَّا كُنْتُ نَحَرْتُهَا؟ قَالَ: اسْتَحْيَيْتُ مِنْكَ. رواه أبو داود وأحمد^(۱):

جایبری کوړی سه‌مووره (خودای نازى بڼ) گوتی: پیاوړى خوړى و خیزانى له ئه‌لحه‌ړه به‌زیبون، وشتړى بزر دهبى خاوه‌نه‌کەى ئهم پیاوه راده‌سپیړی: ئه‌گەر دوزیته‌وه له‌لای خوټ گلی دهره‌وه بوم، کاتى دایدوزیته‌وه وشته‌که نه‌خوښ ده‌کەوئ، جا ژنه‌کەى پیى ده‌لئ: سه‌رى بېره، به‌لام ئهو قه‌بوول نا‌کا تا مردار ده‌بیته‌وه، ئینجا ژنه‌کە پیى ده‌لئ: ده‌ی که‌ولئ که تا گوشت و پیوه‌کەى له‌بهر خوړ وشک بکه‌ینه‌وه به‌ خوړوه‌و بیکه‌ین به‌ له‌تکه گوشت یا به‌ قاورمه وه بیخوین. پیاوه‌کەش ده‌لئ: هه‌تا له پیغه‌مبه‌ر خوړى (دربودى خودای له‌سه‌ربڼ) نه‌پرسم شتى وانا‌که‌م، که لیى ده‌پرسئ، ده‌فه‌رموئ (دربودى خودای له‌سه‌ربڼ): ئه‌وه‌نده‌ت دارایى هه‌یه که بئ نیازت بکا؟ ده‌لئ: نه‌خه‌یر ده‌فه‌رموئ: ده‌بیخوون گوتی: جا که خاوه‌نه‌کەى دئ پیى ده‌لئ، ئه‌ویش ده‌لئ: کاشکى سه‌رت بېریایه، ده‌لئ: شه‌رم له‌تو کرد ئه‌گینا سه‌رم ده‌بړی (د-سند صالح- ئه‌حمه‌د).

۲۷۲۴- عَنْ الْفَجَّعِ الْعَامِرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهُ أَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: مَا يَحِلُّ لَنَا مِنَ الْمَيْتَةِ؟ قَالَ: مَا طَعَامُكُمْ؟ قُلْنَا: نَعْتَبِقُ وَنَصْطَبِحُ. قَالَ: ذَاكَ (وَأَبَى) الْجُوعُ. فَأَحَلَّ لَهُمُ الْمَيْتَةَ عَلَى هَذِهِ الْحَالِ. رواه أبو داود^(۲):

^(۱) رواه أبو داود بسند صالح (شرحه).

^(۲) سكت عنه الشارح.

فوجه‌یعی عامیری (خودای ئی رازی بئ) گوتی: چوومه خزمه‌تی هه‌زهره‌ت (دیوودی خودای له‌سه‌ربین) هه‌رزیم کرد: قوریان! که‌ی مرداره‌وه‌بوو هه‌لال ده‌بئ بۆمان؟ هه‌رمووی: خوراکتان چیه؟ گوتمان: ئیواران ژهمی شیرو به‌یانیان ژهمی شیر – ده‌خۆینه‌وه‌و به‌س! هه‌رمووی: به‌گیانی بابم برسیتی هه‌روا ده‌بئ ئیتر له‌سه‌ر ئهم حاله‌ مرداره‌وه‌بووی بۆ هه‌لال کردن (د).

(۲۳) هه‌ندی سه‌ربه‌زی ناپه‌سند: (البقول المكروهه)

۲۷۲۵- → (ب/ ۱/ ز/ ۱۱۸/ ف/ ۲۰/ ل/). وفي هذه الرواية: عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ أَكَلَ ثُومًا أَوْ بَصَلًا فَلْيَعْتَزِلْنَا - أَوْ قَالَ: - فَلْيَعْتَزِلْ مَسْجِدَنَا، وَلْيَقْعُدْ فِي بَيْتِهِ. وَأُتِيَ بِقَدْرِ فِيهِ بُقُولٌ، فَوَجَدَ لَهَا رِيحًا فَسَأَلَ فَأُخْبِرَ بِمَا فِيهَا مِنَ الْبُقُولِ فَقَالَ: قَرَّبُوهَا إِلَيَّ بَعْضِ أَصْحَابِهِ كَانَ مَعَهُ، فَلَمَّا رَأَاهُ كَرِهَ أَكْلَهَا فَقَالَ: كُلْ فَإِنِّي أَنَا جِئِي مَنْ لَا تُنَاجِي. رواه الخمسة ولفظه لأبي داود^(۱):

جابر (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دیوودی خودای له‌سه‌ربین) هه‌رمووی: ئهو که‌سه‌ی که‌ سیر ده‌خوا، یا پیاز ده‌خوا با له‌ ئیمه‌ دوور بگری یا هه‌رمووی: با دوور بگری له‌ مزگه‌وته‌که‌ی ئیمه‌و له‌ مائی خوی دانیشی، جاریکیش ته‌به‌قیکیان بۆ هیئا هه‌ندی سه‌وزه‌واتی له‌سه‌ر بوو، که‌ بۆنی سه‌وزه‌که‌ چوو به‌ سه‌ریا پرسپاری کرد: ئهمه‌ چیه‌، هه‌رزیا کرد فلانه‌ سه‌وزه‌واته‌ هه‌رمووی: دای نین بۆ ئهم پیاوه‌ پیاوه‌که‌ش – که‌ یه‌کیک بوو له‌ هاوپییان – هه‌زی نه‌کرد بیخوات جا پیی هه‌رموو: تو بخو، چونکه‌ من له‌گه‌ل که‌سی گوفتوگوو ده‌که‌م که‌ تو گوفتوگووی له‌گه‌ل ناکه‌یت من له‌گه‌ل جوبرائیل قسه‌ ده‌که‌م (د/ش/ت/ن).

(۱) تقدم تخريجه في رقم/ ۷۲۵ مجلد/ ۱ تسلسل/ ۱۸.

۲۷۲۶- عَنْ حَدِيثَةٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ تَقَلَّ تَجَاهَ الْقِبْلَةِ جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ثَقْلُهُ بَيْنَ عَيْنَيْهِ وَمَنْ أَكَلَ مِنْ هَذِهِ الْبُقْلَةِ الْخَبِيثَةِ فَلَا يَقْرَبَنَّ مَسْجِدَنَا ثَلَاثًا. رواه أبو داود^(۲):

حوذیفه (خودای فی رازی بن) ده‌لئی: پیغهمبه‌ر (درویدی خودای له‌سربین) ده‌فهرموئی: که‌سئی تف رو‌بکا له ناستی رووگهی مزگه‌وت له روژی قیامه‌تا که دی بو دیوانی خودا نهو تفه به‌ناو‌چاویه‌وهیه، وه نه‌وه‌یشی له‌م سه‌وزه بوگه‌نانه بخوات توخنی مزگه‌وته‌که‌ی ئیمه نه‌که‌وئی سئی جار وای فهرموو (د).

۲۷۲۷- وَقَالَ أَبُو أَيُّوبَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا أُتِيَ بِطَعَامٍ أَكَلَ مِنْهُ وَبَعَثَ بِفَضْلِهِ إِلَيَّ وَإِنَّهُ بَعَثَ إِلَيَّ يَوْمًا بِطَعَامٍ لَمْ يَأْكُلْ مِنْهُ لثُومٍ فِيهِ فَسَأَلْتُهُ أَحْرَامٌ هُوَ؟ قَالَ: لَا وَلَكِنِّي أَكْرَهُهُ مِنْ أَجْلِ رِيحِهِ. رواه مسلم والترمذي^(۳):

ئه‌بو ئه‌ییوب (خودای فی رازی بن) گوئی: پیغهمبه‌ر (درویدی خودای له‌سربین) که نانیان بو داده‌نا، خوئی لیئی ده‌خواردو ئینجا به‌رماوه‌که‌ی خوئی ده‌نارد بو من، روژی نانه‌که‌ی بو ناردم، به‌لام خوئی لیئی نه‌خواردبوو، له‌به‌ر نه‌وه‌ی که‌سیری تیا‌بوو، منیش عه‌رزیم کرد: ئایا سیر حه‌رامه؟ فهرمووی: نه‌ء، به‌لام من له‌به‌ر بو‌نه‌که‌ی حه‌زم لیئی نیه (م/ت).

۲۷۲۸- وَسُئِلَتْ عَائِشَةُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنِ أَكْلِ الْبَصْلِ فَقَالَتْ: آخِرَ طَعَامٍ أَكَلَهُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) طَعَامٌ فِيهِ بَصْلٌ. رواه أبو داود والنسائي^(۴):

بو خواردنی پیا‌ن له عایشه پرسیارکرا، گوئی: دوا خوارده‌مهنی پیغهمبه‌ر (درویدی خودای گه‌وره‌ی له‌سربین) که خواردی پیا‌زی تیا‌بوو (د/ن).

۲۷۲۹- ورد فی الشرح: ولأبي داود: مَنْ أَكَلَ مِنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ فَلَا يَقْرَبْنَا حَتَّى يَذْهَبَ رِيحُهَا^(۵):

(۲) بسند فيه شيء مؤيد بما قبله (شرحه).

(۳) مسلم. اشربة: ۵۳۲۴.

(۴) سكت عنه الشارح.

له شه‌رحه‌که‌دا ده‌لی: ئه‌بو داوود (خودای ن رازی بئ) ده‌گیریته‌وه له
حه‌زده‌ته‌وه (درویدی خودای له‌سرب) فه‌رموویه‌تی: که‌سی له‌م دره‌خته‌ی خوارد، تا
بۆنه‌که‌ی ده‌روا توخنمان نه‌که‌وئ!

(۲۴) به‌شی پینجه‌م: باسی شتی خواردنه‌وه:

الفصل الخامس: في الشراب

{قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: وَإِنَّ لَكُمْ فِي الْأَنْعَامِ لَعِبْرَةً لِّسُقِيكُمْ مِّمَّا فِي بُطُونِهِ مِنْ بَيْنِ فَرْثٍ
وَدَمٍ لَبْنَا خَالِصًا سَائِغًا لِلشَّارِبِينَ - ۱۶/۶۶}.

خودای گه‌وره ده‌فه‌رموئ: له مالیات و ناژهلش په‌ندو عیبه‌ت هه‌یه بۆ
ئیوه‌ی هۆشمه‌ند، ته‌ماشا ناکه‌ن ئه‌و شیره‌ پاک و خوش و پالفته‌و گه‌وارایه‌ که
ئیوه‌ ده‌یخۆنه‌وه له‌چی په‌یدا ده‌بئ و چۆن په‌یدا ده‌بئ، دیاره‌ په‌یدا ده‌بئ له‌و
سه‌خوره‌ ترش‌اوه‌ پیسه‌ که‌ تیکه‌لی خوین و خورده‌بئ و له‌پاشا به‌ قودره‌تی
خودای داناو زانا پالفته‌ ده‌بئ و ده‌بئ به‌و شیره‌ پاک و جوانه‌، که‌ نه‌سووراوی
خوینی پیوه‌ هه‌یه‌و نه‌بۆن و بۆ ساری سه‌خۆری ئی دئ، پاک و روشن و سپی و
بیگه‌ردو خوش.

{وَقَالَ تَعَالَى: يَخْرُجُ مِنْ بُطُونِهَا شَرَابٌ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ -
۱۶/۶۹}.

خودای گه‌وره ده‌فه‌رموئ: له‌ سکی هه‌نگ ده‌ر ده‌چئ خواردنه‌وه‌ی، که
هه‌نگوینه‌، چه‌نده‌ ره‌نگ و جو‌ری هه‌یه‌، که‌ ده‌بئ به‌ شیفاو چاره‌ بۆ گه‌لی
ده‌ردو ناساخ‌ی و نه‌خۆشین.

۲۷۳ - عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: رُفِعَتْ إِلَى السُّدْرَةِ
فَإِذَا أَرْبَعَةُ أَلْهَارٍ، نَهْرَانِ ظَاهِرَانِ، وَنَهْرَانِ بَاطِنَانِ، فَأَمَّا الظَّاهِرَانِ النَّيْلُ وَالْفَرَاتُ، وَأَمَّا

الْبَاطِنَانِ فَتَهَرَّانِ فِي الْجَنَّةِ فَأَتَيْتُ بِثَلَاثَةِ أَقْدَاحٍ، قَدَحَ فِيهِ لَبَنٌ، وَقَدَحَ فِيهِ عَسَلٌ، وَقَدَحَ فِيهِ خَمْرٌ، فَأَخَذْتُ الَّذِي فِيهِ اللَّبَنُ فَشَرِبْتُ فَقِيلَ لِي أَصَبْتَ الْفِطْرَةَ أَنْتَ وَأُمْتُكَ^(۱):

ئەنەس (خودای ئی رازی بن) گوتی: پیغەمبەر (درویدی خودای لەسەربین) فەرمووی: لە شەوی میعراجا درەختی سیدتولمونتەهایان نیشان دام که دارمۆردیکی زۆر گەورەیه و زانستی فریشتەکان تا ئەوێ بڕ دەکا و لەلای ئەو درەختە کۆتایی دی چوار روبار لە بنیەوه هەڵ دەقۆلێ، دوو روباریان دیارە و ئاشکران، که نیل و فوراتن، دوو روباریشیان وەن، که دوو زێی گەورەن و ان لە بەهەشتا، وەسێ پیاڵەیان هینا بۆم: پیاڵەیی شیرو پیاڵەیی هەنگوین و پیاڵەیی مەیی، منیش پیاڵە شیرەکه‌م وەرگرت و خواردمه‌وه، جا پیم گوترا: خۆت و گەل (ئۆمەت) ت ئایینی خودا کردتان پەسەند کردو ریو راست پەیتان بەریی راستی خوایی برد! (ش).

۲۷۳۱- وَأَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَيْلَةَ أُسْرَى بِهِ بِإِيلِيَاءَ بَقْدَحَيْنِ مِنْ خَمْرٍ، وَلَبَنٍ فَنَظَرَ إِلَيْهِمَا، ثُمَّ أَخَذَ اللَّبَنَ، فَقَالَ جِبْرِيلُ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَذَاكَ لِلْفِطْرَةِ، وَلَوْ أَخَذْتَ الْخَمْرَ غَوَتْ أُمْتُكَ^(۲):

گوتی: ئەو شەوه که پیغەمبەریان برد بۆ ئیلییا واتە: بۆ بەیتولمەقدیس لەوێ دوو پیاڵە خواردنەوه‌یان بۆ هینا، پیاڵەیی شیرو پیاڵەیی مەیی، پیغەمبەریش (درویدی خودای لەسەربین) تەماشایان دەکا و پیاڵە شیرەکه‌م وەر دەگرێ، جوبرائیلیش دەفەرمووی: سوپاس و ستایش بۆ خودا که تۆی خستە سەر ریگەیی راستی خۆی، ئەگەر پیاڵە مەیه‌که‌ت وەر بگرتایە ئۆمەتت سەریان ئی دەشیواو گومرا دەبوون (ش).

(۱) مختصر صحيح البخاري (تجريد): ۱۵۱۳ / ۲۸۸۷، ۲۲۰۷، ۳۲۹۳، ۲۴۳۰. مسلم. إيمان: ۴۱۵.

ترمذی. تفسیر: ۳۳۴۶. نسائی. صلاة: ۴۴۷.

(۲) بخاري. احاديث الأنبياء: ۲۳۹۴، ۲۴۲۷، ۵۵۷۶. مسلم. إيمان: ۴۲۳. ترمذی. تفسیر: ۳۱۳۰.

۲۷۳۲- وَقَالَ أَبُو بَكْرٍ الصَّدِيقُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): لَمَّا خَرَجْنَا مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ مَكَّةَ إِلَى الْمَدِينَةِ مَرَرْنَا بِرَاعٍ وَقَدْ عَطِشَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَحَلَبْتُ لَهُ كُثْبَةً مِنْ لَبَنٍ فَأَتَيْتُهُ بِهَا فَشَرِبَ حَتَّى رَضِيَْتُ. روى هذه الثلاثة الشيخان^(۳):

ئه‌بو به‌کری صه‌دیق (خودای ئی رازی بئ) گوتی: که له خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ردا (دروودی خودای له‌سهرین) له مه‌که‌وه کوچمان کرد بو مه‌دینه پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) له‌ری تینووی بوو، تا تووشی شوانی بووین، چووم پیاله‌یی شیرم دوشی و بۆیم برد، ئه‌ویش خواردی‌وه ئیتر دلم حه‌سایه‌وه (ش).

۲۷۳۳- وَقَالَ أَنَسٌ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) سَقَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِقَدَحِي هَذَا الشَّرَابَ كُلَّهُ الْغَسْلَ وَالنَّبِيَّةَ وَالْمَاءَ وَاللَّبَنَ. رواه مسلم والنسائي^(۴):

ئه‌نه‌س (خودای ئی رازی بئ) گوتی: ئا به‌م پیاله‌یه‌ی خۆم هه‌موو جووره‌ خواردنه‌وه‌یه‌کم ده‌رخواردی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) داوه، وه‌کوو هه‌نگوین و خو‌شاوو ئاوو شیرو ئه‌مانه (م/ن).

۲۷۳۴- وَعَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَدْخُلُ بَيْرُحَاءَ فَيَشْرَبُ مِنْ مَاءٍ فِيهَا طَيِّبٌ. رواه الشيخان والترمذي^(۵):

دیسان ئه‌نه‌س (خودای ئی رازی بئ) گوتی: گه‌ئێ جار پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌پو‌یشت بو‌ناو باخی به‌یروحا، کاریزێکی سازکاری تیا بوو له ئاو‌ه‌که‌ی ده‌خوارد‌وه (ش/ت).

۲۷۳۵- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: كَانَ يُسْتَعْدَبُ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْمَاءُ مِنْ بُيُوتِ السُّقْيَا. رواه أبو داود وأحمد^(۶):

(۳) بخاری. مناقب: ۳۶۱۵، ۳۶۵۲، ۳۹۰۸، ۳۹۱۷، ۲۴۳۹. مسلم. أشربة: ۵۲۰۶، ۷۴۲۸.

(۴) مسلم. أشربة: ۵۲۰۵.

(۵) تقدم برقم: ۱/ ۱۹۰۸ مجلد ۲ تسلسل/ ۱۸۲.

(۶) رواه أبو داود بسند صالح (شرحه).

عائیشه (خودای ئی رازی بئ) گوتی: جاران گه‌ئی جار له کاریزی به‌یتول سوقیاوه ئاوی شیرینیان ده‌هینا بۆ خواردنه‌وه‌ی پیغه‌مبه‌ر (دروود و مه‌لات و سه‌لامی خودای گه‌وره‌ی له‌سه‌رین) (د-سند صالح-ئه‌حمه‌د).

۲۵ نه‌وه‌ی له‌باره‌ی ئاره‌ق و مه‌یه‌وه هاتووه: (ما ورد في الخمر)

{قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: وَمِنْ ثَمَرَاتِ النَّخِيلِ وَالْأَعْنَابِ تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَرًا وَرِزْقًا حَسَنًا إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ - ۶۷/۱۶}.

هه‌یه بۆ ئیوه له‌به‌ری داری خورما و داری میودا په‌ندی شیرین و دهرس و عیبه‌رتی جوان، هه‌ر وه‌که‌وو له‌ گیانه‌به‌رانا ئه‌مه هه‌یه ته‌ماشای ده‌که‌ن ئیوه له‌ به‌ری ئه‌م دارانه ئاره‌ق و شه‌رابی مه‌ستکه‌رو جووره‌ها رزق و رۆزی جوان و نایاب و خووشیان ئی دروست ده‌که‌ن بۆ خو‌تان، له‌ راستیدا له‌م نازو نیعمه‌ته زۆرو جوور به‌ جوورانه‌دا به‌لگه‌ی گه‌وره‌و نیشانه‌ی جوان جوان هه‌یه له‌سه‌ر بوون و ته‌وانایی و دانایی خودا، به‌ تایبه‌تی بۆ گه‌ئی که‌ هو‌شیاربن و بۆ که‌سه‌ی که‌ که‌سه‌!

{وَقَالَ تَعَالَى: إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ - ۹۰/۶}.

خودای گه‌وره له‌ قورئانی پیرۆزدا له‌ سووره‌تی مائیده له‌ ئایه‌تی ژماره نه‌وه‌دا ده‌فه‌رموی: ئه‌ی که‌سانێ که‌ باوه‌رتان هیناوه! بزائن که‌ ئاره‌ق خواردنه‌وه‌و یاری قوما‌رو په‌رستنی بت و به‌کاره‌ینانی ئه‌زلام بۆ فال و دانه‌ گرتنه‌وه‌و ئه‌مانه‌و خه‌ریکبوون به‌ مانه‌وه کاریکی زۆر پیس و چه‌په‌ل و گلا‌ون و له‌ پیاوی ژیر ناوه‌شیته‌وه به‌لکوو شتی و پیشه‌ی شه‌یتان و کارو ئیشتی ده‌سته‌ی ئه‌وه، که‌وابوو تا زووتر لییان دوور بکه‌ونه‌وه دره‌نگه، سا به‌شکوو رزگارو سه‌رفراز بین.

۲۷۳۶- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنْتُ أَسْقِي أَبَا عُبَيْدَةَ وَأَبَا طَلْحَةَ وَأَبِيَّ بْنَ كَعْبٍ مِنْ فَضِيخِ زَهْوٍ وَتَمْرٍ فَجَاءَهُمْ آتٍ فَقَالَ إِنَّ الْخَمْرَ قَدْ حُرِّمَتْ. فَقَالَ أَبُو طَلْحَةَ: قُمْ يَا أَنَسُ فَأَهْرِقْهَا. فَأَهْرِقْتُهَا. رواه الثلاثة^(۱):

ئەنەس (خودای فی رازی بێ) گوتی: جاری مەیم دەگیرا بەسەر کوڕیکان، ئەبو عوبەیدەو. ئەبو طەلحەو ئوبەیی کوڕی کەعبیان تیا بوو، شەرابەکە لە هالەیی خورماو لە خورما خوێ دروست کرا بوو، لە پەر پیاوێ هات گوتی: ئارەق و مەیی حەرام بوو، ئەبو طەلحەش گوتی: ئەو ئەنەس! هەلسە بپڕێژە، ئیتەر منیش رژاندم (ش/د).

۲۷۳۷- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: خَطَبَ عُمَرُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَلَى مِثْبَرِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: إِنَّهُ قَدْ نَزَلَ تَحْرِيمُ الْخَمْرِ، وَهِيَ مِنْ خَمْسَةِ أَشْيَاءَ: الْعَنْبِ وَالتَّمْرِ وَالْجَنْطَةِ وَالشَّعِيرِ وَالْعَسَلِ، وَالْخَمْرُ مَا خَامَرَ الْعَقْلَ، وَثَلَاثٌ وَدِدْتُ أَنْ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَمْ يُفَارِقْنَا حَتَّى يَعْهَدَ إِلَيْنَا عَهْدًا: الْجَدُّ وَالْكَالَلَةُ وَأَبْوَابٌ مِنَ أَبْوَابِ الرَّبِّ. رواه الخمسة إلا الترمذي^(۲):

ئەبنو عومەر (خودایان فی رازی بێ) گوتی: عومەر (خودای فی رازی بێ) لەسەر دوانگەکەیی پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) وتاریکی خویندەوه، گوتی: گومانێ تێدا نیە کە ئارەق لە لایەنی خوداو قەدەغە کراوه، لەم سەردەمەیی ئێمەدا زۆرتر ئارەق لەم پینج شتە دروست دەکری: لە تری و لە خورماو لە گەنم و لە جوو لە هەنگوین، وە هەرچیش هەست و هۆش لایباو ئادەمیزاد سەرخۆش بکا ئەو ئارەقە خۆزگەم پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) لە پێش مەرگیا ئەم سێ شتەیی بە تەواوی بۆمان روون دەکردەوه: پشکی باپیرهو، باسی کەلالەو، چەن بابەتییکی مەسەلەیی سوود (ش/د/ن-خودایان فی رازی بێ).

^(۱) بخاری. مظالم: ۲۴۶۴، ۶۲۲۰. مسلم. اشربة: ۵۱۰۲. أبو داود. اشربة: ۳۶۷۶.

^(۲) بخاری. اشربة: ۵۵۸۸ (۵۵۸۷).

۲۷۳۸- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: قَدِمَ وَفَدَ عَبْدُ الْقَيْسِ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَسَأَلُوا عَنِ النَّبِيِّ فَتَهَاهُمْ أَنْ يَنْتَبِذُوا فِي الدُّبَاءِ وَالنَّقِيرِ وَالْمُزْقَتِ وَالْحَنْتَمِ. رواه الخمسة^(۳).

عائیشه (خودای ئی زانی بێ) گوئی: وه فده‌که‌ی خیلێ عه‌بدولقه‌یس هاتن بۆ خزمه‌تی چه‌زهرت (دروودی خودای له‌سه‌ربێ) له‌ باره‌ی خو‌شاو (نه‌بیذ)ه‌وه‌ پرسیاریان ئی کرد، ئه‌وه‌یش ریگه‌ی پی نه‌دان که له‌م ده‌فرانه‌دا خو‌شاو بکه‌ن: له‌ کووله‌که‌ی ئاوداو له‌ ته‌شپی و کو‌تکه‌داو له‌ شتی رووکه‌ش کراو به‌ زفت‌داو له‌ به‌ستوودا (ش/د/ت/ن-خودایان ئی زانی بێ).

۲۷۳۹- وَقِيلَ لِإِبْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا) حَدِّثْنِي بِمَا نَهَى عَنْهُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنَ الْأَشْرِبَةِ بِلُغَتِكَ وَفَسِّرْهُ لَنَا بِلُغَتِنَا. قَالَ نَهَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ الْحَنْتَمِ وَهِيَ الْجُرَّةُ وَعَنِ الدُّبَاءِ وَهِيَ الْقِرْعَةُ وَعَنِ الْمُزْقَتِ وَهِيَ الْمُقَيْرُ وَعَنِ النَّقِيرِ وَهِيَ الْمُطْلِيُّ بِالْقَارِ تُنْسَحُ (اي تفش) نَسْحًا وَتُنْقَرُ نَقْرًا، وَأَمَرَ أَنْ يُنْتَبَذَ فِي الْأَسْقِيَةِ. رواه مسلم والترمذي^(۴).

عه‌ززی ئیبنو عومه‌ریان کرد: ئه‌و شتانه‌ی که پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربێ) نه‌هی کردووه‌ له‌ خواردنه‌وه‌یان به‌ زمانێ خو‌تان پیمان بلێ و به‌ زمانێ خو‌شمان بۆمان واتاو را‌فه‌ بکه‌، گوئی: پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربێ) نه‌هی ده‌کرد له‌ خواردنه‌وه‌ی خو‌شاوی ناو ئه‌م ده‌فرانه‌ چونکه‌ زۆر زوو ده‌ترشین و توند ده‌بن و ده‌بن به‌ ئاره‌ق: به‌ستوو، واته‌: کووپه‌له‌، کودیی واته‌: کووله‌که‌، زفت دراو، واته‌: شتی به‌ زفت رووکه‌ش کرابێ، کو‌تکه‌، واته‌: بنکی دارخورما که تو‌یکله‌که‌ی پاک ده‌که‌ن و ناوه‌که‌ی هه‌لده‌کو‌لن، وه‌ پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربێ) فه‌رمانی کرد که خو‌شاو له‌ کونده‌و جه‌وه‌نده‌و شتی وادا بکه‌ن نه‌ک له‌و ده‌فرانه‌دا، چونکه‌ ئه‌وانه‌

(۳) مسلم. أشربة ۵۱۴۴۰، ۵۱۴۴۱، ۵۱۵، نسائی. أشربة: ۵۶۵۴.

(۴) مسلم. أشربة ۵۱۵۶، ۱۱۶، ۱۱۷.

شتیان زور زوو تیدا ده‌ترشی، دور نیه که سرکه‌و خوشاوو دوشاو‌ه که بین به‌مه‌ی و ناره‌ق و خاوه‌نه‌کیان به‌وه نه‌زانی (م/ت).

۲۷۴- عَنْ بُرَيْدَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: نَهَيْتُكُمْ عَنْ ثَلَاثٍ وَأَنَا أَمْرُكُمْ بِهِنَّ نَهَيْتُكُمْ عَنْ زِيَارَةِ الْقُبُورِ فزُورُوهَا فَإِنَّ فِي زِيَارَتِهَا تَذْكَرَةً وَنَهَيْتُكُمْ عَنِ الْأَشْرَبَةِ أَنْ تَشْرَبُوهَا إِلَّا فِي ظُرُوفِ الْأَدَمِ فَاشْرَبُوا فِي كُلِّ وَعَاءٍ غَيْرَ أَنْ لَا تَشْرَبُوا مُسْكِرًا وَنَهَيْتُكُمْ عَنْ لُحُومِ الْأَضَاحِيِّ أَنْ تَأْكُلُوهَا بَعْدَ ثَلَاثٍ فَكُلُوا وَاسْتَمْتِعُوا بِهَا فِي أَسْفَارِكُمْ. رواه الخمسة إلا البخاري^(۵):

پوره‌یده (خودای ن‌زانی بن) گوته‌ی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: من به ئیوهم گوتبوو که ئەم سێ شتە نه‌که‌ن، به‌لام ئیسته‌ پیتان ده‌لیم که به‌م شیویه بیان که‌ن، پیم گوتبوون که نه‌چن بو دیده‌نی گوپستان، به‌لام له‌مه‌و لا بچن بو دینیان، چونکه به راستی دینی شوینی و پهندو ئاموژگاری تیدا‌یه، وه پیم گوتبوون که هه‌ر له ده‌فری چه‌رمیندا شت بخۆنه‌وه، به‌لام له‌مه‌ولا له هه‌موو ده‌فریکا شت بخۆنه‌وه به مه‌رجی ئەوه که شتی سه‌ر خوشکه‌ر نه‌خۆنه‌وه، وه پیم گوتبوون که له پاش سێ روژ ئیتر له گوشتی قوربانی خۆتان نه‌خۆن، به‌لام له‌مه‌ولا لینی بخۆن و تویشووی ریگه‌و بانیشی لی بکه‌ن (م/د/ت/ن).

۲۷۴- وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): نَهَيْتُكُمْ عَنِ الظُّرُوفِ وَإِنَّ ظُرْفًا لَا يُجِلُّ شَيْئًا وَلَا يُحَرِّمُهُ وَكُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ. رواه مسلم والترمذي (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا)^(۶):

پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) فه‌رموویه‌تی: من به ئیوهم گوتبوو که له هه‌ندی حه‌جته‌دا شت مه‌خۆنه‌وه، به‌لام حه‌جته‌ خۆی له خۆیا شت حه‌ل‌ل و حه‌رام نا‌کا، ئەوه‌نده هه‌یه که هه‌موو سه‌رخوشکه‌ری حه‌رامه (م/ت).

(۵) مسلم. أشربة: ۵۱۷۵، ۵۱۷۶، ۲۲۵۷، ۵۱۷۷.

(۶) مسلم. أشربة: ۵۱۷۶، ۲۲۵۷.

۲۷۴۲- قَالَتْ عَائِشَةُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا): سَأَلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ الْبَيْعِ وَهُوَ يُبَيْدُ الْعَسَلَ فَقَالَ: كُلُّ شَرَابٍ أَسْكَرَ فَهُوَ حَرَامٌ. رواه الخمسة^(۷):

عائیشه (خودای فی رازی بن) گوتی: پرسیار کرا له پیغه‌م‌بهر (درویدی خودای له‌س‌رین): به‌ت‌ع حه‌رامه یانا؟ به‌ت‌ع شه‌رابی خه‌لکی یه‌مه‌ن بوو له هه‌نگوین دروست ده‌کرا، فه‌رمووی: هه‌ر خواردنه‌وه‌یی سه‌رخو‌شی ببه‌خشی و مرو‌ه مه‌ست بکات حه‌رامه ئیت‌ر به‌هه‌ر ناوی بی ئه‌وه مه‌به‌ست نیه، عیلله‌تی ته‌حریم ئیسکاره، که ئیسکار مه‌وجود بوو حوکم مه‌وجوده (ش/د/ت/ن).

۲۷۴۳- عَنْ طَارِقِ الْجُعْفِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهُ سَأَلَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ الْخَمْرِ فَتَنَاهَا أَوْ كَرِهَ لَهَا أَنْ يَصْنَعَهَا فَقَالَ: إِنَّمَا يَصْنَعُهَا لِلدَّوَاءِ. فَقَالَ: إِنَّهُ لَيْسَ بِدَوَاءٍ وَلَكِنَّهُ دَاءٌ. رواه مسلم وأبو داود والترمذي^(۸):

طاریقی ئهل - جوعفی (خودای فی رازی بن) گوتی: عه‌رزى حه‌زه‌تم کرد (درویدی خودای له‌س‌رین): من ئاره‌ق دروست ده‌که‌م، ئه‌ویش ریگه‌ی نه‌دام - یا گوتی - حه‌زه‌ت (درویدی خودای له‌س‌رین) پیی ناخو‌ش بوو که‌شتی وا بکه‌م، منیش عه‌رزیم کرد: خو من بو دره‌مانی دروست ده‌که‌م نه‌وه‌ک بو خواردنه‌وه؟ فه‌رمووی: ئاره‌ق دره‌مان نیه به‌لکوو ده‌رده! (م/د/ت).

۲۷۴۴- عَنْ ذَيْلِمِ الْجَمْعِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَأَلْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا بِأَرْضٍ بَارِدَةٍ نَعَالِجُ فِيهَا عَمَلًا شَدِيدًا وَإِنَّا نَتَّخِذُ شَرَابًا مِنْ هَذَا الْقَمْحِ نَتَّقَوْنُ بِهِ عَلَى أَعْمَالِنَا وَعَلَى بَرْدِ بِلَادِنَا. قَالَ: هَلْ يُسْكِرُ. قُلْتُ: نَعَمْ. قَالَ: فَاجْتَنِبُوهُ. قَالَ: قُلْتُ فَإِنَّ النَّاسَ غَيْرُ تَارِكِيهِ. قَالَ: فَإِنْ لَمْ يَتْرُكُوهُ فَقَاتِلُوهُمْ. رواه أبو داود^(۹):

^(۷) بخاری. وصنوء: ۲۴۲، ۵۵۸۵، ۵۵۸۶. ترمذی. اشربة: ۱۸۶۳. أبو داود. اشربة: ۳۸۲. نسائی.

اشربة: ۵۶۰۷ - ۵۶۱۰، ۳۳۸۶.

^(۸) مسلم. اشربة: ۵۱۱۲. ترمذی. طب: ۲۰۴۶.

^(۹) بسند صالح (شرحه).

دیلەمی حیمیه‌ری (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پرسیارم کرد له پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سەربێ) عەرزیم کرد: ئەه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا ولاتی ئیغه سارده‌و به‌زه‌بری باهوو کاری تیا ده‌که‌ین، وه جوړه خواردنه‌وه‌یی له‌م گه‌نمه‌ دروست ده‌که‌ین، هه‌م یارییده‌مان ده‌دا له‌سه‌ر کردنی ئیش و کارمان و هه‌م چاری ساردیی ولاته‌که‌شمانی پئی ده‌که‌ین فەرمووی: پیاو سه‌رخۆش ده‌کا یانا؟ گوتم: ئا، سه‌رخۆشی ده‌کا. فەرمووی: توخنی مه‌که‌ون گوتم: ئاخر خه‌لکه‌که‌ ده‌ستی ئی هه‌لناگرن، فەرمووی: ئەگەر هه‌روازیان ئی نه‌هینا بچن به‌ گزێانا (د-سند صالح).

۲۷۴۵- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا أَسْكَرَ كَثِيرُهُ فَقَلِيلُهُ حَرَامٌ. رواه اصحاب السنن (بسند حسن)^(۱۰):

جایبر (خودای ئی رازی بئ) گوتی: چه‌زهره‌ت (دروودی خودای له‌سەربێ) ده‌فه‌رمووی: هه‌ر شتی زۆره‌که‌ی خه‌لک سه‌رخۆش بکا که‌مه‌که‌یشی چه‌رامه‌ وه‌ک زۆره‌که‌ی (د/ت/ن-س/ح).

۲۷۴۶- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: كُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ وَمَا أَسْكَرَ مِنْهُ الْفَرْقُ فَمِلْءُ الْكَفِّ مِنْهُ حَرَامٌ. رواه ابو داود والترمذي بسند حسن. والله أعلم^(۱۱):

عائیشه (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سەربێ) فەرمووی: هه‌موو شتیکی سه‌رخۆشکه‌ر قه‌ده‌غه‌یه‌، گریمان شتی به‌پر ربه‌یی نه‌وسا خه‌لک سه‌رخۆش بکا پریه‌ک لویچیش له‌و شته‌ هه‌ر چه‌رامه‌ (د/ت-س/ح).

۲۷۴۷- ورد فی الشرح: روى: لَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ شِفَاءَ أُمَّتِي فِيمَا حَرَّمَ عَلَيْهَا^(۱۲):

^(۱۰) بسند حسن (شرحه).

^(۱۱) بسند حسن (شرحه).

^(۱۲) سكت عن درجته الشارح.

له شه‌رحه‌که‌دا ده‌لێ: ده‌گێرنه‌وه: شه‌زهرت (درویدی خودای له‌سه‌رین)
 فهرموویه‌تی: خودای گه‌وره‌ هه‌رگیز خۆشه‌وه‌بوون و شیفای گه‌لی منی نه‌
 به‌ستوو به‌ شتی واوه‌ که‌ خۆی قه‌ده‌غه‌ی کردبێ لییان.

۲۶) هه‌ره‌شه‌کردن له‌مه‌یخواردنه‌وه: (التحذیر من شرب الخمر)

{قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: إِمَّا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي
 الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنتَهُونَ. وَأَطِيعُوا
 اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَاحْذَرُوا فَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَأَعْلَمُوا أَنَّمَا عَلَي رَسُولُنَا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ
 - ۹۱/۵ - ۹۲}.

خودای گه‌وره‌ ده‌فه‌رموئ: شه‌یتانی له‌عین ده‌یه‌وئ به‌هۆی ئاره‌ق و
 قوما‌ره‌وه‌ دوژمنایه‌تی و رق و کینه‌کاری بخاته‌ ناو ئیوه‌ و تۆوی دووبه‌ره‌کی و
 ناکوکی بجینئ به‌ ناوتانا، وه‌ رێگه‌ی یادو‌ ذیکری خوداو‌ نوێژتان ئی بگری،
 جا ئایا ئیوه‌ ئیتر ده‌سه‌به‌ردار ده‌بن و وازیان ئی دینن، چونکه‌ له‌ پاش ئه‌م
 روونکردنه‌وه‌یه‌ هه‌یج بیانویه‌کتان نامینئ، هه‌میشه‌ فه‌رمانبه‌ریی خوداو
 فه‌رمانبه‌ریی پیغه‌مبه‌ری خودا بکه‌ن و خۆتان بپاریزن له‌ هۆکانی سزاو
 ئازاری هه‌ردوو جیهان جا نه‌گه‌ر ئیوه‌ پشت هه‌لکه‌ن له‌م فه‌رمانانه‌و به‌ گوئی
 پیغه‌مبه‌ری خۆتان نه‌که‌ن ئه‌وه‌ بزائن که‌ هه‌ر خۆتان مال و یران و خانه‌خراپ
 ده‌بن، چونکه‌ پیغه‌مبه‌ری ئیمه‌ هه‌ر راگه‌یاندنێ فه‌رموده‌ی خودای له‌ سه‌ره‌،
 که‌ به‌ شیوه‌یه‌کی رووناک‌ روونی بکاته‌وه‌ بۆتان و به‌س.

۲۷۴۸- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: كُلُّ مُسْكِرٍ
 خَمْرٌ وَكُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ وَمَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ فِي الدُّنْيَا فَمَاتَ وَهُوَ يُدْمِنُهَا لَمْ يَتُبْ لَمْ
 يَشْرَبْهَا فِي الْآخِرَةِ. رواه الخمسة^(۱).

^(۱) مسلم. أشربة: ۵۱۸۶. أبو داود. أشربة: ۳۶۷۹. ترمذی. أشربة: ۱۸۶۱. نسائی. أشربة: ۵۵۹۸ -

ئیبینو عومەر (خودایان ئی رازی بئ) ده‌لئ: پیغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سەربئ) ده‌فەرموئ: هەموو سەرخۆش کەرئ ئارەقە، وه هەموو سەرخۆشکەرئ ئارەوایه وه هەرکەسئ له جیهانا ئارەق بخواته‌وه و فیئری ببئ و تا ده‌مرئ تهرکی نه‌کا و ته‌وبه‌ی ئی نه‌کا نه‌وه له به‌هه‌شتا چه‌شکه‌ی ناکات (ش/د/ت/ن).

۲۷۴۹ - وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَعَنَ اللَّهُ الْخَمْرَ وَشَارِبَهَا وَسَاقِيَهَا وَبَائِعَهَا وَمُبْتَاعَهَا وَعَاصِرَهَا وَمُعْتَصِرَهَا وَحَامِلَهَا وَالْمَحْمُولَةَ إِلَيْهِ رواه أبو داود والترمذي (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا)^(۲):

دیسان ئهو (خودای ئی رازی بئ) ده‌لئ: پیغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سەربئ) فەرموئ: له‌عنه‌ت و نه‌فرینی خودا له ئارەق و له ئارەقخۆرو له مه‌یگیرو له ئارەق فروش و له ئارەق کړو له‌وه که‌سه ده‌یگوشئ و دروستی ده‌کا و له‌وه که‌سه بۆی ده‌گوشن و بۆی دروست ده‌کن و له‌وه که‌سه هەلئ ده‌گرئ و له‌وه که‌سه بۆی ده‌بن (د-سند صالح - ت).

۲۷۵۰ - وَقَدِمَ رَجُلٌ مِنْ جَيْشَانَ فَسَأَلَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ شَرَابٍ يَشْرَبُونَهُ بِأَرْضِهِمْ مِنَ الدُّرَةِ يُقَالُ لَهُ الْمِزْرُ فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَوْ مُسْكِرٌ هُوَ؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: كُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ إِنَّ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ عَهْدًا لِمَنْ يَشْرَبُ الْمُسْكِرَ أَنْ يَسْقِيَهُ مِنْ طِينَةِ الْخَبَالِ قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا طِينَةُ الْخَبَالِ؟ قَالَ: عَرَقُ أَهْلِ النَّارِ أَوْ عُصَارَةُ أَهْلِ النَّارِ. رواه مسلم والنسائي^(۳):

پیاوئ له جه‌یشانه‌وه هات، له پیغه‌مبەری پرسى: له ولاتى ئیمه شه‌رایئ هه‌یه پئی ده‌لئ مینر، له گه‌نمه‌شامی دروست ده‌گرئ، خه‌لک ده‌یخۆنه‌وه فەرموئ: ئایا ئاده‌میزاد سەرخۆش ده‌گا؟ گوتی: به‌لئ ده‌یکا، فەرموئ: هەموو سەرخۆشکەرئ حەرامه، خودای گه‌وره‌وه‌زن په‌یمانی داوه به‌خۆی که‌هەر که‌سئ شتی سەرخۆشکەر بخواته‌وه له چلپاوی

(۲) بسند صالح (شرحه).

(۳) مسلم. اشربة: ۵۸۵. نسائی. اشربة: ۵۷۲۵.

زووخاوی دهرخوارد بدات گوتیان: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! چلپاوی زووخا و چیه؟ فهرمووی: ئاره‌ق و چلکی دۆزه‌خیه‌کانه یا فهرمووی: کیم و زووخاوی له‌شی داهه‌زاوی دۆزه‌خیه‌کانه (م/ن).

۲۷۵۱- وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): مَنْ شَرِبَ مُسْكِرًا بُخِستَ صَلَاتَهُ أَرْبَعِينَ صَبَاحًا فَإِنْ تَابَ تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ فَإِنْ عَادَ الرَّابِعَةَ كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ أَنْ يَسْقِيَهُ مِنْ طِينَةِ الْخَبَالِ قِيلَ: وَمَا طِينَةُ الْخَبَالِ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: صَدِيدُ أَهْلِ النَّارِ وَمَنْ سَقَاهُ صَغِيرًا لَا يَعْرِفُ حَلَالَهُ مِنْ حَرَامِهِ كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ أَنْ يَسْقِيَهُ مِنْ طِينَةِ الْخَبَالِ. رواه أصحاب السنن^(۴):

پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فهرمووی: ئه‌وه‌ی ئاره‌ق بخواته‌وه تا چل روژ نویژی گیرا نابێ، به‌لام ئه‌گهر ته‌وبه بکات خودا ته‌وبه‌ی قه‌بوول ده‌کات، جا ئه‌گهر بو‌جاری چواره‌م تێ هه‌لچووه‌وه ئه‌وه پێویست ده‌بێ له‌سه‌ر خودا که له چلپاوی زووخاوی دهرخواردبدا. گوترا: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! چلپاوی زووخا و چیه؟ فهرمووی: کیم و زووخا و جه‌ره‌تاوی دۆزه‌خیه‌کانه. هه‌ر که‌سه‌یش ئاره‌ق دهرخواردی مندالێ بدات که له‌به‌ر مندالێ هه‌ل‌ه‌لام و حه‌رام له‌یه‌ک جیا نه‌کاته‌وه ده‌بێ به‌ ماف له‌سه‌ر خودا که له‌ جه‌ره‌تاوی دۆزه‌خیه‌کان دهرخواردی ئه‌و که‌سه بدات (د/ت/ن-س/ح).

۲۷۵۲- عَنْ أَبِي مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لِيَكُونَنَّ مِنْ أُمَّتِي أَقْوَامٌ يَسْتَحِلُّونَ الْحِرَّ وَالْحَرِيرَ وَالْخَمْرَ وَالْمَعَازِفَ، وَلَيَنْزِلَنَّ أَقْوَامٌ إِلَى جَنْبِ عِلْمٍ (جَبَلٍ) يَرُوحُ الرَّاعِي عَلَيْهِمْ بِسَارِحَةٍ لَهُمْ، يَأْتِيهِمْ - يَعْنِي الْفَقِيرَ - لِحَاجَةٍ فَيَقُولُونَ ارْجِعْ إِلَيْنَا غَدًا. فَيَسْتَهُمُ اللَّهُ (يُهْلِكُهُمْ بَلِيلٌ) وَيَضَعُ الْعِلْمَ (بِأَن يَدْكُهُ عَلَيْهِمْ وَيُوقِعُهُ عَلَى رُؤْسِهِمْ) وَيَمْسَحُ آخِرِينَ (مَنْ لَمْ يُهْلِكْهُمْ الْبَيَات) قِرْدَةً وَخَنَازِيرَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ. رواه البخاري وأبو داود^(۵):

(۴) بسند حسن (شرحه).

(۵) مختصر صحيح البخاري (التجريد الصريح): ۵۵۹۰/۱۸۴۲ به‌رگی ۵/ ل - ۱۴۰.

(v) منوخ (شرحہ).

۲۷۵۵- عَنْ عُمَانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: اجْتَنِبُوا الْخَمْرَ فَإِنَّهَا أُمُّ الْخَبَائِثِ إِنَّهُ كَانَ رَجُلٌ مِمَّنْ خَلَا قَبْلَكُمْ تَعَبَدَ فَعَلِقَتْهُ امْرَأَةٌ غَوِيَّةٌ فَأَرْسَلَتْ إِلَيْهِ جَارِيَتَهَا تَطْلُبُهُ لِلشَّهَادَةِ فَانْطَلَقَ مَعَ جَارِيَتِهَا فَجَعَلَتْ كُلَّمَا دَخَلَ بَابًا أَغْلَقَتْهُ ذُوهُ حَتَّى أَفْضَى إِلَى امْرَأَةٍ وَضِيئَةٍ عِنْدَهَا غُلَامٌ وَبَاطِيئَةٌ خَمْرٍ فَقَالَتْ إِنِّي وَاللَّهِ مَا دَعَوْتُكَ لِلشَّهَادَةِ وَلَكِنْ دَعَوْتُكَ لَتَقَعَ عَلَى أَوْ تَشْرَبَ مِنْ هَذِهِ الْخَمْرَةِ كَأْسًا أَوْ تَقْتُلَ هَذَا الْغُلَامَ. قَالَ فَاسْقِنِي مِنْ هَذَا الْخَمْرِ كَأْسًا فَسَقَتْهُ كَأْسًا. قَالَ زِيدُونِي فَلَمْ يَرَمْ حَتَّى وَقَعَ عَلَيْهَا وَقَتْلَ النَّفْسَ فَاجْتَنِبُوا الْخَمْرَ فَإِنَّهَا وَاللَّهِ لَا يَجْتَمِعُ وَالْإِيمَانُ أَبَدًا إِلَّا لِيُوشِكَ أَحَدُهُمَا أَنْ يُخْرِجَ صَاحِبَهُ. وَفِي رِوَايَةٍ: لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَتَانٌ وَلَا عَاقٌّ وَلَا مُدْمِنٌ خَمْرٍ. رواهما النسائي^(۸):

عوسمان (خودای ن رازی بن) گوئی: خوتان بیاریزن له مهی چونکه مهی هه‌وینی هه‌موو خراپه‌یه‌که. له پی‌شینان پیاوی ده‌بی، ژنیکی هه‌یشه‌ری دل‌ی تی‌ی ده‌چی، جا کاره‌که‌ره‌که‌ی ده‌نی‌ری به شوینیا، گوایه بانگی بکات بو شایه‌تی، جا که له‌گه‌لیا ده‌چی و ده‌چنه ماله‌وه کاره‌که‌ره‌که‌ده‌رگا‌کانی یه‌که به یه‌که له‌سه‌ر کلۆم ده‌دات، تا ده‌گاته لای ئافره‌تیکی شوخ و شه‌نگ مندالیک و سوراحیه‌که مه‌یی له‌لا ده‌بی. ئینجا ژنه‌که پی‌ی ده‌لی: به خودا بو شایه‌تیم بانگ نه‌کردوویت، به‌لکوو بو ئه‌مه‌م بانگ کردوویت: که یا ده‌بی سوارم بییت، یا ده‌بی پیاله‌یی له‌م ئاره‌قه بخو‌یته‌وه، یا ده‌بی ئه‌م کو‌ره بکو‌زیت! پیاه‌که ده‌لی: که‌وایه پیاله‌یه‌کم له مه‌یه‌که به‌ده‌ری چونکه له‌لای وا ده‌بی که مه‌یه‌که له دوو تا‌وانه‌کانی تر ئاساتره ژنه‌که‌یش پیاله‌یی مه‌یی ده‌داتی ئیتر هه‌ر ده‌لی: بو‌م تی‌که‌نه‌وه، تا ته‌واو به‌د مه‌ست ده‌بی، نه‌وجا له شوینی خو‌ی نابزوی تا سواری ژنه‌که‌ش ده‌بی و منداله‌که‌ش ده‌کو‌ژی. جا خوتان دووربگرن له ئاره‌ق و شه‌راب، قه‌سه‌م به‌زاتی خودا هه‌رگیزاو هه‌رگیز ئاره‌ق و ئیمان و باوه‌ر کو‌ نابنه‌وه، نه‌گه‌ر کو‌ش ببنه‌وه به‌ره به‌ره یه‌کیکتان نه‌وی تریان ده‌رده‌په‌رینی، له گیرانه‌ویه‌کا: ئه‌م سی که‌سه ناچنه به‌هه‌شت: که‌سی

(۸) سکت عنه اشرح.

چاکه‌یی بکات به منته و نازه‌وه، که‌سی دلی باوک و دایکی بره‌نجینی، که‌سی فی‌ری ئاره‌ق بی‌ی و بی‌ی به ئاره‌ق خور! (ن).

۲۷) کۆتایی - دروست نییه مه‌ی بکری به‌سرکه

خاتمه - الخمر لا تخلل

۲۷۵۶- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) سُئِلَ عَنِ الْخَمْرِ تَتَخَذُ خَلًّا فَقَالَ «لَا». رواه مسلم والترمذي^(۱):

ئه‌نه‌س (خودای ئی رازی بی) گو‌تی: پرس‌یارک‌را له‌هه‌زه‌ت (درو‌دی خودای له‌سه‌ری): ئه‌گه‌ر مه‌ی بک‌ری به‌سرکه‌هه‌ل‌ل ده‌بی؟ فه‌رمو‌ی: نه‌ه. (م/ت-خودایان ئی رازی بی).

۲۷۵۷- وَعَنْهُ أَنَّ أَبَا طَلْحَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) سَأَلَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ أَيِّتَامٍ وَرِثُوا خَمْرًا قَالَ «أَهْرِقْهَا». قَالَ أَفَلَا أَجْعَلُهَا خَلًّا قَالَ «لَا». رواه أبو داود بسندٍ صالح^(۲):

دیس‌ان گو‌تی: ئه‌بو طه‌له‌هه‌ (خودای ئی رازی بی) له‌ پی‌غه‌مبه‌ری پرس‌ی: چه‌ند مه‌تی‌ویک‌هه‌ن ئاره‌قیان به‌میرات بو‌جی‌ماوه‌، چی ئی بکه‌ین؟ فه‌رمو‌ی: بی‌ری‌زه‌ه. گو‌تی: ئه‌ی ناب‌ی بیکه‌م به‌سرکه‌هه‌؟ فه‌رمو‌ی: نه‌ه. (د-سند صالح).

۲۸) خو‌شاو (نه‌بی‌د) - به‌مه‌رج‌ی پی‌او سه‌رخو‌ش نه‌کا - هه‌ل‌له‌:

بیا‌ج النبیز ما لم یسکر

۲۷۵۸- → (ب - وفي هذه الرواية: دَعَا أَبُو أُسَيْدٍ السَّاعِدِيُّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي غُرْسِهِ فَكَانَتْ امْرَأَتُهُ يَوْمَئِذٍ خَادِمَتَهُمْ وَهِيَ الْعَرُوسُ قَالَ سَهْلٌ

^(۱) مسلم. أشربة: ۵۱۱. أبو داود. أشربة: ۳۶۷۵. ترمذی. بیوع: ۱۲۹۴.

^(۲) سنده صالح.

تَذَرُونَ مَا سَقَتِ النَّبِيُّ (مَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَلْقَعَتْ لَهُ ثَمَرَاتٍ مِنَ اللَّيْلِ فِي ثَوْبٍ فَلَمَّا أَكَلَ سَقَتْهُ إِيَّاهُ. رواه الشيخان^(۱):

له‌م گێڕانه‌وه‌دا: ئه‌بو ئوسه‌یدی ئه‌ل-ساعیدی (خودای ئی رازی بێ) پێغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) بانگ ده‌کا بۆ سه‌ره‌زه‌ماوه‌نه‌که‌ی خۆی، وه‌ ژنه‌که‌ی - که‌ بووک ده‌بی - ئه‌و خزمه‌تیان ده‌کا. سه‌هل گو‌تی: ده‌زانی که‌ ئه‌و ژنه‌ ئه‌و روژه‌ چی جو‌ره‌ خواردنه‌وه‌یه‌ک ده‌رخواردی پێغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) ده‌دات، هه‌ر له‌ شه‌وه‌وه‌ چه‌ند ده‌نکی خورما له‌ ته‌شپییه‌کی به‌ردینه‌دا ده‌خووسینی، وه‌ له‌ پاش نان خواردن ئه‌و خو‌شاوه‌ ده‌دا به‌ پێغه‌مبه‌ر ده‌یخواته‌وه‌ (ش).

۲۷۵۹- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: كُنَّا نَبْدُ لِلنَّبِيِّ (مَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي سِقَاءٍ يُوَكِّي أَعْلَاهُ وَلَهُ عَزْلَاءُ نَبْدُهُ غَذْوَةً فَيَشْرَبُهُ عِشَاءً وَنَبْدُهُ عِشَاءً فَيَشْرَبُهُ غَذْوَةً. رواه مسلم وأبو داود والترمذي^(۲):

عائیشه (خودای ئی رازی بێ) گو‌تی: جاران شه‌ریه‌ت و خو‌شاومان له‌ تری و خورما و می‌وه‌ی تر دروست ده‌کرد بۆ پێغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) له‌ جه‌وه‌نده‌یه‌کا ده‌مان خووساند، جه‌وه‌نده‌که‌مان سه‌ره‌و ژوور هه‌ل ده‌واسی و ده‌مه‌که‌یمان به‌ ده‌مبێن ده‌به‌ست، جا له‌ هه‌نگه‌یه‌که‌ی خواره‌وه‌، لی‌مان داده‌کرد، جاری وا ده‌بوو سه‌ر له‌به‌یانی ده‌مان خووساند شی‌وان ده‌یخواره‌وه‌، وه‌ روژی وا ده‌بوو شی‌وان ده‌مان خووساند سه‌ر له‌ به‌یانی ده‌یخواره‌وه‌. (م/د/ت- خودایان ئی رازی بێ).

۲۷۶۰- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (مَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُنْقَعُ لَهُ الزَّيْبُ فَيَشْرَبُهُ الْيَوْمَ وَالْغَدَ وَبَعْدَ الْغَدِ إِلَى مَسَاءِ الثَّالِثَةِ ثُمَّ يَأْمُرُ بِهِ فَيَسْقَى أَوْ يَهْرَاقُ. رواه مسلم وأبو داود والنسائي^(۳):

(۱) بخاری. ایمان و نذور: ۶۶۸۵، ۵۱۷۶.

(۲) مسلم. اشربة: ۵۲۰۰. أبو داود. اشربة: ۳۷۱۱. ترمذی. اشربة: ۸۷۱.

(۳) مسلم. اشربة: ۵۱۹۴ - ۵۱۹۹. أبو داود. اشربة: ۳۷۱۲. نسائی. اشربة: ۵۷۵۲ - ۵۷۵۵.

ئیبینو عه‌بباس (خودایان ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) جاران که میوژیان بو ده‌خووساند، هه‌تا ماوه‌ی سی روزه‌هر لیی ده‌خواردوه، ئیتیر فهرمانی ده‌کرد ئه‌وه‌ی مابوو یا ده‌یان‌خواردوه یا ده‌یان‌پژاند (م/د/ن).

۲۷۶۱- ولأبی داود والنسائی: کان یبذل للنیّ (مَلَى اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ) فِی سَقَاءٍ فَاِذَا لَمْ یَجِدُوهُ نَبَذُوْهُ لَهٗ فِی تَوْرِ مِنْ حِجَارَةٍ. واللّٰهُ اَعْلَم. نَسْأَلُ اللّٰهَ السَّرَّ وَالتَّوْفِیْقَ. آمِین^(۴):

جاران له‌ خییگه‌دا شه‌ربه‌ت و خو‌شاویان بو پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) دروست ده‌کرد، جا ئه‌گهر ده‌فری چه‌رمینیان ده‌ست نه‌که‌وتایه‌ له‌ کووچه‌له‌یه‌کی به‌دین دا دروستیان ده‌کرد بۆی (د/ن)^(۱).

(۴) سکت عنه اشرح.

(۱) ده‌فری زبۆو زیو، کووچه‌له‌ی به‌ردین

سوینه‌و گلینه، هه‌م کاسه‌ی دارین

نه‌مانه‌ هه‌موو ده‌فرن بۆ خو‌راک

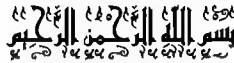
ده‌فری ره‌زای خوا دلیکی نوورین!

که دل ناودرا به‌ شه‌رابی نوور

پیتویستی نابین به‌ سه‌رابی دوور

دلی بئ ناگاش له‌ سامی خودا

دیژه‌له‌ی ره‌شه‌ بۆ عه‌زایی سوور

نامه‌ی جلو و بهرگ

(پینج باسو دوا و تاریکه)

۲۹) باسی یه کهم: ناوریشم و زیرو زیو بؤ پیاو دروست نین:

کتاب اللباس و فيه خمسة أبواب وخاتمة:

الباب الأول: في تحريم الحرير والذهب والفضة على الرجال

۲۷۶۲- عَنْ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ لَبَسَ الْحَرِيرَ فِي الدُّنْيَا لَمْ يَلْبَسْهُ فِي الْآخِرَةِ. وَاهِ الْخَمْسَةُ إِلَّا أَبَا دَاوُدَ^(۱):

عومهر (خودای نازی بن) گوتی: چه زرهت (درویدی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: هه‌رکه‌سن له پیاوان له‌م جیهان‌ده‌ناوریشم له‌به‌ربکا له‌و جیهان‌ده‌نا له‌به‌ری نا‌کا (ش/ت/ن).

۲۷۶۳- وَكَانَ حَدِيثُهُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) بِالْمَدَائِنِ فَاسْتَسْقَى، فَأَتَاهُ دِهْقَانٌ بِمَاءٍ فِي إِنَاءٍ مِنْ فِضَّةٍ فَرَمَاهُ بِهِ وَقَالَ: إِنِّي لَمْ أَرْمِهِ إِلَّا أَنِّي نَهَيْتُهُ فَلَمْ يَنْتَهُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): الذَّهَبُ وَالْفِضَّةُ وَالْحَرِيرُ وَالْدِّبَاجُ هِيَ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا، وَلَكُمْ فِي الْآخِرَةِ. وَفِي رِوَايَةٍ: نَهَانَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ نُشْرَبَ فِي آيَةِ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ، وَأَنْ نَأْكُلَ فِيهَا، وَعَنْ لُبْسِ الْحَرِيرِ وَالْدِّبَاجِ، وَأَنْ نُجْلِسَ عَلَيْهِ. رَوَاهُمَا الشَّيْخَانُ وَالنَّسَائِيُّ^(۲):

حودیفه (خودای نازی بن) له مه‌دائین بوو، داوای ناوی خوارده‌وه‌ی کرد، نا‌غا دییه‌ک له حاجه‌تی زیودا ناوی بؤ هیئا، حوده‌یفه حاجه‌ته‌که‌ی لی گرت و تیی گرت و گوتی: من بویه تیم گرت، چونکه من یه‌ک دوو جار پیم گوتووه‌که ئیتر وانه‌کا که‌چی نه‌و هه‌روا ده‌کا. پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) ده‌فه‌رمووی: زیرو زیوو ناوریشم و دیباج نه‌مانه‌ له جیهان‌ده‌نا بؤ نه‌واننو له به‌هه‌شتا بؤ

^(۱) تجرید بخاری: ۵۸۳۴/۱۸۹۶، ۵۸۲۸، ۵۸۲۹، ۵۸۳۰، ۵۸۳۵ = به‌رگی/۵/۱۸۶. مسلم. لباس/ ۵۳۷۷.

نسائی. زینة: ۵۳۲۰.

^(۲) بخاری. أشربة: ۵۶۳. تجرید/۵/۱۹۰ رقم: ۱۸۹۷، ۵۸۳۷ + ۵۴۲۶/۱۸۱۳ = به‌رگی/۵/ ل - ۸۵.

ئیوهن. له گێڕانه وهیه‌کا: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ریڤ) ریگه‌ی نه‌داوین که له حاجه‌تی زیږو زیودا شت بخۆینه‌وه، یا شتیان تیدا بخۆین، یا ئاوړیشمو دیباج له‌به‌رکه‌ین، یا له‌سه‌ریان داښیشین! (ش/ن).

۲۷۶- عَنْ الْبَرَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَهْدَىٰ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثَوْبُ حَرِيرٍ، فَجَعَلْنَا لِنَمُسَّهُ، وَتَعَجَّبُ مِنْهُ، فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَتَعْجَبُونَ مِنْ هَذَا؟ قُلْنَا: نَعَمْ. قَالَ: مَنْادِيلُ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ فِي الْجَنَّةِ خَيْرٌ مِنْ هَذَا. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ وَلَفْظُهُ: قَالَ أَسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) حِينَ قَدِمَ الْمَدِينَةَ وَدَخَلَ عَلَيْهِ وَوَاقِدُ بْنُ عَمْرٍو ابْنِ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ. كَانَ سَعْدٌ أَكْثَمَ النَّاسِ وَأَطْوَلَهُمْ. ثُمَّ بَكَى فَأَكْثَرَ الْبُكَاءَ وَقَالَ: إِنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَعَثَ إِلَيَّ أَكْبَدِرَ صَاحِبِ دُومَةٍ بَعَثَا فَأَرْسَلَ أَكْبَدِرُ إِلَيْهِ بِجَبَّةٍ دِيبَاجٍ مَنسُوجٍ فِيهَا الدَّهَبُ فَلَبِسَهُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثُمَّ قَامَ عَلَى الْمَنْبَرِ وَقَعَدَ فَلَمْ يَتَكَلَّمْ وَنَزَلَ فَجَعَلَ النَّاسُ يَلْمُسُونَهَا بِأَيْدِيهِمْ فَقَالَ: أَتَعْجَبُونَ مِنْ هَذِهِ لَمَنَادِيلُ سَعْدٍ فِي الْجَنَّةِ أَحْسَنُ مِنْهَا^(۲):

به‌راء (خودای ئی رازی ښ) گوتی: جبه‌یه‌کی ئاوړیشمیان به‌ دیاریی بو پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ریڤ) هیڼا، ئیمه‌یش ده‌ستمان ئی ده‌خشان و پیمان سه‌یریوو، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ریڤ) فه‌رمووی: سه‌یرتان له‌م جبه‌یه‌ دی؟ گوتمان: به‌ئې فه‌رمووی: ده‌سته‌سره‌کانی سه‌عدی کوږی موعاډ له‌ به‌هه‌شتا له‌مه‌ باشته‌ (ش/ت/ن) گفته‌ی (ن) ئاوايه: ئه‌نه‌س (خودای ئی رازی ښ) هاته‌وه‌ بو مه‌دینه، واقیدی کوږی عه‌مری کوږی سه‌عدی کوږی موعاډ هات بو لای، ئه‌نه‌س (خودای ئی رازی ښ) گوتی: سه‌عد پیاوړکی گه‌ئې گه‌وره‌و که‌له‌گه‌ت بوو، ئینجا ئه‌نه‌س ده‌ستی کرد به‌ گریان و گه‌ئې گریا، وه‌گوتی: جارې پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ریڤ) ده‌سته‌ی پیاوړی نارد بو لای ئوکه‌یدیږ، که‌ شای ده‌ومه‌تولجه‌نده‌ل بوو، ئوکه‌یدیږیش جبه‌یه‌کی دیباجی به‌ زیږ چنراوی نارد بو پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ریڤ) پیغه‌مبه‌ریش (دروودی خودای له‌سه‌ریڤ) له‌به‌ری کردو چوو ه‌سه‌ر دوانگه‌که‌و پییه‌وه‌ دانیششت و هیچ قسه‌ی نه‌کردو هاته‌

(۲) بخاری. حدود: ۶۸۴۶، ۷۴۱۶. مسلم. لعان: ۳۷۴۳.

خواره‌وه، ئیتر خه‌لکه‌که ده‌ستیان ده‌خشان له جبه‌که‌وه له لایان سه‌یرو بوو،
ئه‌ویش فهرمووی: ئه‌وه چییه سه‌یرتان له‌م جبه‌یه دی! ده‌سا به‌ خودا ده‌سته
سه‌ره‌کانی سه‌عد له به‌هه‌شتا گه‌لی له‌مه نایاب و جواترن!

۲۷۶۵- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَهْدَىٰ إِلَيَّ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَرُوجُ حَرِيرٍ، فَلَبِسَهُ فَصَلَّى فِيهِ، ثُمَّ انْصَرَفَ فَتَرَعَهُ نَزْعًا شَدِيدًا كَالْكَارِهِ لَهُ وَقَالَ « لَا يَنْبَغِي هَذَا لِلْمُتَّقِينَ ». رواه الشيخان (والنسائي)^(۴):

عوقبه‌ی کوپی عامیر (خودای ئی رازی بئ) گوئی: → (ب/ ۱ ز/ ۵۵ ف/ ۴ ل/) .

۲۷۶۶- وَخَطَبَ عُمَرُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) بِالْجَابِيَةِ (مَكَانَ بِالشَّامِ) فَقَالَ: نَهَىٰ نَبِيُّ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ لُبْسِ الْحَرِيرِ إِلَّا مَوْضِعَ إِصْبَعَيْنِ أَوْ ثَلَاثٍ أَوْ أَرْبَعٍ. رواه الخمسة^(۵):

عومه‌ر (خودای ئی رازی بئ) له شام له جابییه وتاریکی خوینده‌وه گوئی:
پیغه‌مه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربئ) ریگه‌ی نه‌داوه که ئاویریشم له‌به‌ر بکری، مه‌گه‌ر
بو‌نه‌خش، ئه‌ویش به‌قه‌د جیگه‌ی دوو سئ په‌نجه یا سئ چوار په‌نجه
(ش/ د/ ت/ ن- خودایان ئی رازی بئ) .

۲۷۶۷- وَاشْتَرَىٰ ابْنُ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) مِنَ السُّوقِ ثَوْبًا شَامِيًّا فَرَأَىٰ فِيهِ خَيْطًا أَحْمَرَ (من حرير) فَرَدَّهُ فَسُئِلَتْ عَنْ ذَلِكَ أَسْمَاءُ فَقَالَتْ: يَا جَارِيَةُ كَاوَلْنِي جُبَّةَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَخْرَجْتُ جُبَّةَ طَيَالِسَةَ مَكْفُوفَةِ الْجَنْبِ وَالْكُمَيْنِ وَالْفَرْجَيْنِ بِالذِّيَّاجِ. رواه أبو داود ومسلم وزاد: وَقَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَلْبَسُهَا فَتَحْنُ نَعْلَيْهَا لِلْمَرْضَىٰ مِنَّا يَسْتَشْفَىٰ بِهَا^(۶) :

جاری ئیبنو عومه‌ر (خودایان ئی رازی بئ) له بازار، کالایه‌کی شامیی کپی که
ته‌ماشای کرد تالیکی ئاویریشمی سووری تیادا بوو، جا له‌به‌ر ئه‌وه دایه‌وه

^(۴) بخاری. صلاة: تجرید/ ۱ ل - ۲۵۲ رقم: ۲۳۹/ ۳۷۵ ، ۵۸۰. مسلم. لباس وزینة: ۵۳۹۴. نسائی.

قبلة: ۷۶۹. تقدم برقم: ۴۰۸/ ۴ مجلد اول. تسلسل/ ۵۵.

^(۵) مسلم. لباس وزینة: ۵۳۸۴. ترمذی. لباس: ۱۷۲۱.

^(۶) مسلم. لباس وزینة: ۵۳۷۱. أبو داود: لباس: ۴۰۵۴. ترمذی. استئذان: ۲۸۱۷.

به‌سهر فروشیاره‌که‌دا جا که له‌م باره‌یه وه له‌ئه‌سمایان پرسى، ئه‌سماء (خودای ئى رازى بئى) گوتى: ئاده‌ی که‌نیشکه! جبه‌که‌ی پیغه‌مبه‌ر خویم بو بیینه، که جبه‌که‌ی هیئا له‌ قوماشیکی ئه‌ستور بوو، یه‌خه‌که‌ی وه‌ردوو سهر ده‌سته‌که‌ی وه‌ردوو چمکه‌که‌ی به‌ دى‌باج نه‌خشابوون، ئه‌سماء به‌مه به‌رپه‌رچى قسه‌که‌ی ئیبنو عومهرى دایه‌وه (د/م) گى‌پرا‌نه‌وه‌ی موسليم (ره‌زای خودای گه‌ره‌ی ئى بئى) ئه‌مه‌ی پتره: جا ئه‌سماء (خودای ئى رازى بئى) گوتى: جاران پیغه‌مبه‌ر (دروودى خودای له‌سه‌ربى) ئه‌مه‌ی له‌به‌ر ده‌کرد، بۆیه ئیمه ده‌یشو‌رین بو نه‌خوش و ئاوه‌که‌ی بو مووفه‌رك ده‌ده‌ینى یا لیى ده‌په‌رژینین تا پیى چاك بییته‌وه.

۲۷۶۸- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: إِذَا مَا نَهَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ الثُّوبِ الْمُصْنَتِ مِنَ الْحَرِيرِ فَأَمَّا الْعَلَمُ مِنَ الْحَرِيرِ وَسَدَى الثُّوبِ فَلَا بَأْسَ بِهِ. رواه أبو داود والحاكم وصححه^(۷):

ئىبنو عه‌بباس (خودایان ئى رازى بئى) گوتى: پیغه‌مبه‌ر (دروودى خودای له‌سه‌ربى) ته‌نیا ریگه‌ی ئه‌وه‌ی نه‌ده‌دا که کالو به‌رگ ئاو‌ریشمى په‌تى بئى، به‌لام نه‌خش و تانى کالو ئه‌گه‌ر له‌ ئاو‌ریشمیش بئى قه‌یدى نیه (د/حا:ص).

۲۷۶۹- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: رَخَّصَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لِعَبْدِ الرَّحْمَنِ ابْنِ عَوْفٍ وَالزُّبَيْرِ بْنِ الْعَوَّامِ فِي ثُبْسِ الْحَرِيرِ لِحِكَّةٍ كَانَتْ بِهِمَا. واه الثلاثة والنسائي^(۸):

ئه‌نه‌س (خودای ئى رازى بئى) گوتى: پیغه‌مبه‌ر (دروودى خودای له‌سه‌ربى) ریگه‌ی عه‌بدوپه‌حمانى کوپى عه‌وف و زوبه‌یرى کوپى عه‌وامى دا که ئاو‌ریشم له‌به‌ر به‌کن، چونکه ئالۆش و خو‌رووکه‌یى له‌ له‌شیانا هه‌بوو (ش/د/ت).

(۷) صحيح عند الحاكم.

(۸) بخاري. جهاد: تجريد/ ۳ ل — ۳۲۳ ژماره/ ۱۱۹۹/ ۲۹۲۰، ۲۹۲۱، ۲۹۲۲، ۵۸۳۹. فتح الباری

مسلم. لباس: ۵۳۹۶. أبو داود. لباس: ۴۰۵۶. نسائي. زينة: ۵۳۲۵، ۵۳۲۶.

۲۷۷۰- وَعَنْهُ أَكْثَرُ شُكْرًا إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْقَمَلَ فَرَخَّصَ لَهُمَا فِي قُمْصِ الْحَرِيرِ فِي غَزَاةٍ لَهُمَا. رواه مسلم والترمذي^(۹):

دیسان گوتی: نه‌وپره‌حمانی کوپی عه‌وف و زوبه‌یری کوپی عه‌وام له غه‌زایه‌کا له ده‌ست نه‌سپئی سکا‌لایان له خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ردا (دروودی خودای له‌سهرین) کرد، نه‌ویش ریگه‌ی دان که کراسی ئاوریشمین له‌بهر بکه‌ن (م/ت).

۲۷۷۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَعْدٍ عَنْ أَبِيهِ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا) قَالَ: رَأَيْتُ رَجُلًا بُخَارَى عَلَى بَغْلَةٍ بَيْضَاءَ عَلَيْهِ عِمَامَةٌ خَزَّ سَوْدَاءُ فَقَالَ: كَسَاهُهَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رواه النسائي والحاكم وابو داود وقال: قَدْ لَيْسَ الْخَزُّ عَشْرُونَ أَوْ أَكْثَرَ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)^(۱۰):

له عه‌بدوللای کوپی سه‌عه‌ده‌وه له باوکیه‌وه (خودایان ئی رازی بئی) گوتی: له بوخارا پی‌او‌یکم دی، سواری هی‌ستریکی سپی بوو، می‌زه‌ریکی ره‌شی به‌سه‌ره‌وه بوو تانه‌که‌ی ئاوریشم بوو، ده‌یگوت: که پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) به‌خه‌لاتی نه‌م می‌زه‌ره‌ی له‌سهر کردووم (ن/حاکم/نه‌بو داوود) نه‌بو داوود ده‌یشی گوت: پتر له بیست که‌س له یاران‌ی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ئاوریشمی دوو ره‌نگ و تی‌که‌لاویان له‌بهر ده‌کرد.

۲۷۷۲- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: إِنَّ نَبِيَّ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَخَذَ حَرِيرًا فَجَعَلَهُ فِي يَمِينِهِ وَأَخَذَ ذَهَبًا فَجَعَلَهُ فِي شِمَالِهِ ثُمَّ قَالَ: إِنَّ هَذَيْنِ حَرَامٌ عَلَى ذُكُورِ أُمَّتِي. رواه أصحاب السنن^(۱۱):

عه‌لی (خودای ئی رازی بئی) گوتی: پیغه‌مبه‌ری خودا (دروودی خودای له‌سهرین) پارچه‌یی ئاوریشمی به‌ده‌ستی راستی هه‌لگرت و پارچه‌یی زی‌ریشی به‌

(۹) بخاری. جهاد: ۲۹۲۰م. ترمذی. لباس: ۱۷۲۲.

(۱۰) سکت درجته الشارح.

(۱۱) بسند صحیح (شرحه).

دهستی چه پی هه لگرت و فهرمووی: ئەم دوو شتە لەسەر نێرینه‌ی گه‌لی من
حه‌رامن (د/ت/ن-ص).

۲۷۷۳- وَقَالَ: مُعَاوِيَةَ وَحَوْلَهُ نَاسٌ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ: أَتَعْلَمُونَ أَنَّ النَّبِيَّ
(صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَهَى عَنْ لُبْسِ الْحَرِيرِ؟ فَقَالُوا: اللَّهُمَّ نَعَمْ. قَالَ: وَنَهَى عَنْ لُبْسِ الذَّهَبِ
إِلَّا مُقَطَّعًا _ أَيِ قِطْعًا صَغِيرَةً كَالسِّنِّ وَالْأَنْفِ؟ قَالُوا: اللَّهُمَّ نَعَمْ. رواه النسائي^(۱۲):

جارێ موعاوییه دهسته‌یی له کوچه‌ران و له یارییده‌هه‌رانی له ده‌ور بوو
گوته‌ی: ئایا ئاگاتان لێیه‌تی که پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) نه‌هی کردووه له
پۆشینی ئاوریشم گوتیان: خودایه تو به شایه‌د به ئاگامان لێیه‌تی که ئەمه
وايه، گوته‌ی: وه نه‌هیشی کردووه له پۆشینی زیڕ مه‌گه‌ر بو پارچه وه‌کی
ددان و لووت گوتیان: خودایه! تو به شایه‌ت به ئەمه وایه (ن).

۲۷۷۴- عَنْ عُرْفَجَةَ بْنِ أَسْعَدَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَصِيبَ أُنْفَى يَوْمَ الْكَلَابِ فِي
الْجَاهِلِيَّةِ فَأَخَذْتُ أُنْفًا مِنْ وَرَقٍ فَأَلْتَنَ عَلَى فَأَمَرَنِي النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ أَتَّخِذَ أُنْفًا
مِنْ ذَهَبٍ. رواه الترمذي وصاحبه. (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمْ). نَسَأَلُ اللَّهَ التَّوْفِيقَ.
آمین^(۱۳):

عه‌رفه‌جه‌ی کوپی ئەسه‌عه‌د (خودای ئازای بێ) گوته‌ی: له سه‌رده‌می نه‌زانی دا
له رۆژی رووداوی ئەل-کولاب دا لووتم پیکرا، جا منیش لووتیکم بو خۆم له
زییو دروست کرد، که چی بوگه‌نی کرد، جا پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین)
فه‌رمانی پێ کردم که لووتیک بو خۆم له زیڕ دروست بکه‌م (ت-س/ح-د/ن).

۲۷۷۵- قَالَ: فِي الشَّرْحِ: التِّرْمِذِيُّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): رَوَى عَنْ غَيْرِ وَاحِدٍ مِنْ
أَهْلِ الْعِلْمِ أَنَّهُمْ شَدُّوا أَسْنَانَهُمْ بِالذَّهَبِ^(۱۴):

^(۱۲) جميع ما في المجتبى للنسائي صحيح عنده على ما جاء في مقدمة شرحه غاية المأمول على

التاج الجامع للرسول (مترجم).

^(۱۳) بسند حسن (شرحه).

^(۱۴) أثر صحيح.

له شهرجه که دا دانه‌ر — پرگنزه که ی له نوری خودا بن — ده‌لی: تیرمیذی (خودای ئی رازی بن) ده‌لی: له چهن که سئی له خاوه‌ن عیلم و زانسته‌کان ده‌گیزنه وه که ددانی خویمان به زیږ قایم ده‌کرده وه.

۳۰) ئاوریشمو زیږ بو مینینه دروستن: (يجوز الحرير والذهب للأنات)

۲۷۷۶- قَالَ: أَلَسُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) رَأَيْتُ عَلَى أُمِّ كُلْثُومٍ - عَلَيْهَا السَّلَامُ - بِنْتَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بُرْدَ حَرِيرٍ سَيَّارًا. رواه البخاري وأبو داود والنسائي^(۱):

ئه‌نه‌س (خودای ئی رازی بن) گوئی: کوله‌نجه‌یه‌کم دی له‌به‌ر ئوممو کولشوومی کچی پیغه‌مبه‌ردا (دروودی خودای له‌سه‌رین) به ئاوریشم، به هیلی قه‌وی قه‌وی نه‌خشابوو (ب/د/ن).

۲۷۷۷- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَهْدَى لِي النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حُلَّةً سَيَّارًا فَلَبِسْتُهَا فَعَرَفْتُ الْغَضَبَ فِي وَجْهِهِ فَقَالَ: إِنِّي لَمْ أَبْعَثْ بِهَا إِلَيْكَ لِتَلْبَسَهَا إِنَّمَا بَعَثْتُ بِهَا إِلَيْكَ لِتُشَقِّقَهَا خُمْرًا بَيْنَ النِّسَاءِ. رواه الشيخان والنسائي^(۲):

عه‌لی (خودای ئی رازی بن) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) ده‌ستێ به‌رگی به دیاریی دا پیڤ، ئاوریشمی په‌تی بوو، منیش له‌به‌رم کرد، که‌چی ته‌ماشام کرد پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) توورپه‌ بوو، وه‌ فه‌رمووی: خو من بو ئه‌وه بوتم نه‌ناردوه تا خو‌ت له‌به‌ری بکه‌ی، بویه بو‌م ناردیت که له‌تله‌تی بکه‌ی بو سه‌رپوش بو ژنه‌کان (ش/ن).

۳۱) باسی دووه‌م: جو‌ره‌کانی کاله

الباب الثاني: في أنواع اللبوس

(۱) بخاری. لباس: ۵۸۴۰. مسلم. لباس: ۵۳۷۸. أبو داود. لباس: ۴۰۴۳ نسائی. زینة: ۵۳۱۳.

(۲) بخاری. لباس: ۵۸۴۰. مسلم. لباس: ۵۳۸۷ تقدم تخريجه بمثل الحديث الذي قبله (الحديث ۱/

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {يَحْكِي قَوْلَ يَوْسُفَ عَلَيْهِ السَّلَامُ لِأَخَوْتِهِ: اذْهَبُوا بِقَمِيصِي هَذَا فَالْقُوهُ عَلَى وَجْهِ أَبِي يَأْتِ بَصِيرًا وَأَثُورُنِي بِأَهْلِكُمْ أَجْمَعِينَ - ۹۳/۱۲}.

خودای گه‌وره که قسه‌که‌ی یوسف ده‌گی‌ریته‌وه که کردبووی بۆ براكانی (سه‌لامی خودایان له‌سهرین) ده‌فه‌رموئ: ئەم کراسی منه بیهن بۆ خزمه‌تی باوکم و بیهینن به‌سهر روخساریا ئیتەر چاوه‌کانی خوش ده‌بنه‌وه و ده‌کوو جاری جاران چاوی چاک ده‌بیته‌وه، وه هه‌موو ژن و منال و خاوو خیزانتان بار بکه‌ن له ولاتی که‌نعان و بیان هیئن بۆ میصر بۆ لای من.

۲۷۷۸- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: كَانَ أَحَبَّ الْثِيَابِ إِلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْقَمِيصُ. رواه أصحاب السنن^(۱):

ئوممو سه‌له‌مه (خودای ئی رازی بن) گو‌تی: بۆ جل و بهرگ پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) له هه‌موو شتی زیاتر چه‌زی له کراس بوو (د/ت/ن-س/ح).

۲۷۷۹- قَالَ: مَخْرَمَةٌ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) لِابْنِهِ الْمُسَوَّرِ: يَا بُنَيَّ بَلَّغْنِي أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) جَاءَهُ أَقْبِيَّةٌ فَهُوَ يَقْسِمُهَا، فَادْهَبْ بِنَا إِلَيْهِ، فَدَهَبْنَا فَوَجَدْنَاهُ فِي مَنْزِلِهِ، فَقَالَ: لِي يَا بُنَيَّ اذْعُهُ لِي فَأَعْظَمْتُ ذَلِكَ. فَقُلْتُ: أَذْعُو لَكَ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: يَا بُنَيَّ إِنَّهُ لَيْسَ بِجَبَّارٍ. فَدَعَوْتُهُ فَخَرَجَ وَعَلَيْهِ قَبَاءٌ مِنْ دِيْبَاجٍ مُزْرَرٍّ بِالذَّهَبِ، فَقَالَ: يَا مَخْرَمَةُ هَذَا خَبَائِئُهُ لَكَ. فَأَعْطَاهُ إِيَّاهُ. رواه الخمسة^(۲):

مه‌خرمه گو‌تی به میسه‌وه‌ری کو‌ری: کو‌رم! ده‌لین که پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) هه‌ندی که‌وای بۆ هاتووه‌و خه‌ریکه دابه‌شیان ده‌کا با برۆین بۆ لای، که چووین پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) له‌ماله‌وه بوو، باوکم گو‌تی: کو‌رم! بجۆره ژووره‌وه بانگی بکه بۆم، منیش شتی وام به‌لاوه سته‌م بوو، گوتم: پیغه‌مبه‌ر بانگ بکه‌م بۆ تو! گو‌تی: کو‌رم! خو من مه‌به‌ستم ئه‌وه نیه که

(۱) بسند حسن (شرحه).

(۲) بخاری. هبة: تجرید/ ۳ ل- ۱۹۶ رقم: ۱۱۰۸ / ۲۵۹۹، ۲۶۵۷، ۳۱۲۷، ۵۸۰۰، ۵۸۶۲، ۶۱۳۲. مسلم.

زکاة: ۲۴۲۸. أبو داود. لباس: ۴۰۲۸. ترمذی. أدب: ۲۸۱۸. نسائی. زینة: ۵۳۳۹.

له قه‌دری پیغهمبهر (دروودی خودای له‌سربین) کهم بکه‌مه‌وه، به‌لک‌وو مه‌به‌ستم ئه‌وه‌یه که ئه‌و پیغهمبهره‌و بی‌هه‌وایه، خو زور دارو زه‌برداریه تا به‌فیزو ده‌عیه‌و به‌ته‌وس بی‌و که‌س نه‌وی‌ری بانگی بکا، جا منیش چووم بانگم کردو پیغهمبهر هاته‌ده‌روه بو‌لای باو‌کم، که‌وایه‌کی دی‌باجی له‌به‌ردابوو، به‌دوگمه‌ی زی‌ر یه‌خه‌که‌ی داخ‌رابوو، فهرمووی: ئه‌ی مه‌خره‌مه! ئه‌ی مه‌خره‌مه! ئه‌مه‌مان بو‌تو شاردو‌ته‌وه! ئینجا که‌واکه‌ی داپیی. (ش/د/ت/ن).

۲۷۸۰- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَحَبُّ الْكِيَابِ إِلَيَّ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْجَبْرَةُ. رواه الثلاثة والنسائي^(۳):

ئه‌نه‌س (خودای ئی‌رازی بی‌) گو‌تی: پیغهمبهر (دروودی خودای له‌سربین) له‌گشت جل و به‌رگ‌ی زی‌اتر چه‌زی له‌له‌به‌رکردنی حیه‌ره‌بوو. (ش/ن).

۲۷۸۱- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ لَمْ يَجِدْ إِزَارًا فَلْيَلْبَسْ سَرَاوِيلَ، وَمَنْ لَمْ يَجِدْ نَعْلَيْنِ فَلْيَلْبَسْ خُفَيْنِ. رواه الشيخان والنسائي^(۴):

ئیب‌نو‌عه‌بباس (خودایان ئی‌رازی بی‌) گو‌تی: پیغهمبهر (دروودی خودای له‌سربین) ده‌فه‌رمو‌ی: که‌س‌ی په‌شته‌مال‌ی ده‌ست نه‌که‌وت که‌بی‌گری‌ته‌وه به‌به‌رکوشیا باده‌ری‌ی له‌پی بکا، وه‌که‌س‌ی سو‌لی نه‌بوو با‌کاله (خوف) له‌پی بکا (ش/ن).

۲۷۸۲- قَالَ: أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): كُنْتُ أَمْشِي مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَعَلَيْهِ بُرْدٌ نَجْرَانِيٌّ غَلِيظُ الْحَاشِيَةِ، فَأَذْرَكُهُ أَغْرَابِيَّ فَجَبَدَهُ بِرِدَائِهِ جَبَدَةً شَدِيدَةً، أَكْرَتْ فِي صَفْحَةِ عَاتِقِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثُمَّ قَالَ: يَا مُحَمَّدُ مُرْ لِي مِنْ مَالِ اللَّهِ الَّذِي عِنْدَكَ.

^(۳) بخاری. تجرید/ ۵ ل - ۱۸۴ - ۳: ۵۸۱۲ / ۵۸۱۳، مسلم. لباس وزینة: ۵۴۰۸. ترمذی. لباس:

۱۷۸۲. نسائی. زینة: ۵۳۳۰.

^(۴) بخاری. لباس: ۵۸۵۳.

فَالْتَفَتَ إِلَيْهِ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثُمَّ ضَحِكَ ثُمَّ أَمَرَ لَهُ بِالْعَطَاءِ. رواه البخاري وأبو اود^(۵):

ئەنەس (خودای ئی رازی بێ) گوتی: لە خزمەتی پیغەمبەردا (دروودی خودای لەسەرب)، دەرپۆیشتەم بەرپیدا، شالێکی نەجرانی پەرەوێز ئەستووری بەسەر شانەوه بوو، عەرەبیکی دەشتەکی پێی گەشت یەخە پۆشاکەکی پیغەمبەری گرت و بە توندی وا رایکیشتا لامی حەزەرتی دابری! ئینجا پێی گوت: ئەو موحەممەد! لەم ماله که هی خودایەو لەلای تۆیە بەشم بەدە، پیغەمبەریش (دروودی خودای لەسەرب) رووی تۆ کردو بەدەمیەوه پیکەنی و فەرمانی کرد که بەشی بەدەن! (ب/د).

۲۷۸۳- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا) قَالَ: جَاءَتْ امْرَأَةٌ بِرُذَّةٍ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي نَسَجْتُ هَذِهِ يَدَيَّ أَكْسُو كَهَا. فَأَخَذَهَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مُحْتَاجًا إِلَيْهَا. فَخَرَجَ إِلَيْنَا وَإِذَا رُءُفُ. فَجَسَّهَا رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، اكْسُيْهَا، قَالَ: نَعَمْ. فَجَلَسَ مَا شَاءَ اللَّهُ فِي الْمَجْلِسِ، ثُمَّ رَجَعَ فَطَوَّأَهَا، ثُمَّ أَرْسَلَ بِهَا إِلَيْهِ. فَقَالَ: لَهُ الْقَوْمُ مَا أَحْسَنْتَ، سَأَلْتَهَا إِيَّاهُ، وَقَدْ عَلِمْتَ أَنَّهُ لَا يَرُدُّ سَائِلًا. فَقَالَ: وَاللَّهِ مَا سَأَلْتُهُ إِلَّا لِتَكُونَ كَفَنِي يَوْمَ أَمُوتُ فَكَانَتْ كَفَنَهُ. رواه البخاري والنسائي^(۶):

سەهلی کوری سەعد (خودایان ئی رازی بێ) گوتی: ئافەرەتی پارچەیی شالی هینا و گوتی: ئەو رهوانه‌کراوی یەزدان! بەدل و بەداو بە دەستی خۆم ئەم پارچە شالەم چنیوه بۆ تۆ که خۆت لەبەری بکە، پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەرب) ئاتاجیی بە شالەکه هەبوو وەری گرت، روژێ ئەو شالە ی کردبوو بە ئیزارو تەشریفی هات بۆ ناومان، جا پیاوی لە پیاو گەل دەستی دا لە قوماشەکه‌ی و گوتی: ئەو پیغەمبەری خودا! ئەم شالەم بەدەرێ تا لەبەری بکەم، فەرمووی: باشە جا چەندە حەزی خودای لەسەر بوو ئەوەندە پیغەمبەر

(۵) بخاری. لباس: ۵۸۰۹.

(۶) بخاری. لباس: ۵۸۰۹. ۵۸۱۰ (ریاض / ۲ ل - ۱۲۱ ژ: ۴ / ۵۶۴).

(درویدی خودای له‌سهرین) له‌ناو کوږه‌که‌دا مایه‌وه، له پاشا گه‌پرایه‌وه بو ماله‌وه، له‌وی شاله‌که‌ی پیچایه‌وه و ناردی بو‌ی خزمانیش پییان گوت: جوان نه‌بوو که داوای نه‌و شالته لی کرد نه‌و خو‌ی ئاتاجیی پیی هه‌بوو، نه‌وه بوو له‌به‌ری کردبوو تو خوت دهنایت که نه‌و داواکار نائومید ناکا که‌واته نه‌و ده‌بوو داوات بکردبایه نه‌ویش گوتی: به‌خودا بو نه‌وهم داوا نه‌کردوو که له‌به‌ری بکه‌م وهک ئیوه وا دهنان، به‌لام بو نه‌وه داوایم کردوو که نه‌و روژهی ده‌مرم ببی به کفنم. وه سه‌هل گوتی: وه‌بوو به کفنی و ئاواته‌که‌ی هاته‌دی، خوژگه‌م به‌خو‌ی! (ب/ن).

۳۲) له‌به‌رکردنی جل و به‌رگی خوری و موو شتی تریش دروسته:

يجوز لبس الصوف والشعر وغيرهما

{قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ قُلْ هِيَ لِلَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا خَالِصَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَذَلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ - ۳۲/۷}.

خودای گه‌وره له‌ قورئانی پیروژدا، له‌ سووره‌تی هه‌وته‌میدا که سووره‌تی نه‌عرفه، له‌ ئایه‌تی سیی و دوودا ده‌فه‌رمو‌ی: ئه‌ی موحه‌مه‌دا! ئه‌ی خوشه‌ویست! تو بفه‌رموو: کئ حه‌رامی کردوو له‌سه‌رتان نه‌و زینه‌ت و جوانی و زیبایی به‌رگ و پۆشاک و خواره‌مه‌نی و روژی یه، که خودا دروستی کردوون له‌ نه‌بوون له‌به‌ر خاتری به‌نده‌کانی و بو ئاسایشی نه‌وان؟ تو بلی: نه‌مانه هه‌موو بو نه‌وانه‌ن که له‌ جیهاندا خاوه‌نی باوه‌رو ئیمانن، وه له‌ روژی قیامه‌تیشا به‌تایبه‌تی هه‌ر بو نه‌وانه.

۲۷۸۴- عَنْ الْبَرَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ذَاتَ لَيْلَةٍ فِي سَفَرٍ فَقَالَ: أَمْعَكَ مَاءً؟ قُلْتُ: نَعَمْ. فَتَزَلَّ عَنْ رَأْسِي حَتَّى تَوَارَى عَنِّي فِي سَوَادِ اللَّيْلِ، ثُمَّ جَاءَ فَأَفْرَغْتُ عَلَيْهِ الْإِدَاوَةَ، فَغَسَلَ وَجْهَهُ وَيَدَيْهِ، وَعَلَيْهِ جُبَّةٌ مِنْ صُوفٍ،

فَلَمْ يَسْتَطِعْ أَنْ يُخْرِجَ ذِرَاعَيْهِ مِنْهَا حَتَّى أَخْرَجَهُمَا مِنْ أَسْفَلِ الْجُبَّةِ، فَغَسَلَ ذِرَاعَيْهِ، ثُمَّ مَسَحَ بِرَأْسِهِ، ثُمَّ أَهْوَيْتُ لِأَنْزِعَ خُفَّيْهِ فَقَالَ: « دَعُهُمَا، فَإِنِّي أَدْخَلْتُهُمَا طَاهِرَتَيْنِ، فَمَسَحَ عَلَيْهِمَا. رواه الثلاثة^(۱) ».

→ (ب/۱ ز/۲۹ ف/۴ ل/) .

له گيړانه وهی ئیږه دا: بهراء (خودای ئی رازی بن) ده لئ: شهوئ له سه فیه ریکا، له خزمه تی پیغه مبهردا بووم (دروودی خودای له سرین) فهرمووی: ناوت پییه؟ گوتم: نا پیمه، جا له ولاخه که دابه زی و دور که و ته وه تا له بهر تاریکی شه و لیم وون بوو، له پاشا که دهستی به ناوگه یاند هاته وه، منیش له جه و نده یی ناوم کرد به دهستی جا روخسارو ههردو دهستی خوئ شوږد، جبه یه کی خوری له بهردا بوو قوله کانی ته سک بوون ویستی بالئ هه لمالئ، به لام له بهر ته سکی قولئ جبه که نه یتوانی بالئ لیوه دهر بیئئ، جا له ژیر جبه که وه ههردو قولئ خوئ دهر یینا و ههردو باسکی خوئ شوږد، ئینجا دهستی ته پری هیئا به سه ریدا منیش دانه ویمه وه که کاله (خوفه) کانی دابکه نم فهرمووی: لییان گه پری، به پاکی له پیم کردوون ئینجا دهستی ته پری هیئا به سه ریاندا (ش/د).

۲۷۸۵- قَالَتْ عَائِشَةُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) خَرَجَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ذَاتَ غَدَاةٍ وَعَلَيْهِ مِرْطٌ مُرَحَّلٌ مِنْ شَعْرِ أَسْوَدَ. رواه مسلم وأبو داود والترمذي^(۲):

عائیشه (خودای ئی رازی بن) گوتم: روژئ پیغه مبهر (دروودی خودای له سرین) ته شریفی چوو هه وه، شالینه یه کی پیچا بوو به بهر کو شیه وه به وینه ی کوپانی و شتر نه خشا بوو، له مووی رهش دروست کرابوو (م/د/ت).

^(۱) بخاري. صلاة، ۳۶۲، ۲۰۶، ۱۸۲. تجريد/ ات ۱۵۸ رقم: ۱۸۲/۱۳۷، ۲۰۳، ۲۰۶، ۲۸۸، ۲۹۸، ۴۴۲۱،

۵۷۹۸، ۵۷۹۹.

^(۲) مسلم. لباس: ۵۴۱۲، ۶۲۱۱. أبو داود. لباس: ۴۰۳۲. ترمذي. أدب: ۲۸۱۳.

۲۷۸۶- عَنْ أَبِي بُرْدَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) فَأَخْرَجَتْ إِلَيْنَا إِزَارًا غَلِيظًا مِمَّا يُصْنَعُ بِالْيَمَنِ وَكِسَاءً مِنَ التِّي يُسْمَوْنَهَا الْمُبْدَةَ - قَالَ: - فَأَقْسَمْتُ بِاللَّهِ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قُبِضَ فِي هَذَيْنِ الثَّوْبَيْنِ. رواه الاربعة^(۳):

ئه‌بو بورده (خودای ن‌ی رازی بن) گوتی: چووم بۆ دینیی عایشه بۆ ماله‌وه، ئیزاریکی ئه‌ستووری ده‌هینا له‌و ئیزاران‌ه که له‌ یه‌مه‌ن دروست ده‌کړین له‌گه‌ل جلیکی تری پینه‌پیناویدا، ئینجا سویندی خوارد به‌ خودا: که پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) له‌کاتی گیان کیشاندا ئه‌م دوو جلکه‌ی له‌ به‌ردا بوو (ش/د/ت).

۲۷۸۷- وَعَنْهُ قَالَ: قَالَ لِي أَبِي: يَا بُنَيَّ لَوْ رَأَيْتَنَا وَكُنْ مَعَ كَيْنَا (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَقَدْ أَصَابَتْنا السَّمَاءُ حَسِبْتُ أَنَّ رِيحًا رِيحُ الصَّانِ. رواه ابو داود والترمذي^(۴):

دیسان ئه‌و گوتی: باوکم گوتی پیم: کوپم! جارئ له‌ خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ردا بووین (دروودی خودای له‌سهرین) باران ته‌پری کردین، ئه‌گه‌ر ده‌تبیین له‌سه‌ر ئه‌و حاله‌ وات ده‌زانی که ئه‌وه بۆنی جل‌ه‌خورییه‌کانی ئیمه‌ نیه‌، به‌لکوو بۆنی مه‌ر خو‌یه‌تی! (د/ت-س/ص).

۲۷۸۸- وَقَالَ: عُتْبَةُ السُّلَمِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): اسْتَكْسَيْتُ التِّيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَكَسَانِي خَيْشَتَيْنِ فَلَقَدْ رَأَيْتِي وَأَنَا أَكْسَى أَصْحَابِي^(۵):

عوقبه‌ی سوله‌می (خودای ن‌ی رازی بن) گوتی: داوای پۆشاکم کرد له‌ چه‌زهره‌ت (دروودی خودای له‌سهرین) دوو پارچه‌ جاوی دا پیم، که له‌به‌رم کردن ته‌ماشا ده‌که‌م که خو‌م له‌ مه‌موو هاوریکانی ترم پۆشته‌ ترم! (د-سند صالح).

(۲) بخاری، فرض الخمس: ۳۱۰۸، ۵۸۸ = تجرید/ ۲ ل - ۲۸۶ رقم: ۱۲۶۰.

(۴) بسند صحیح (شرحه).

(۵) بسند صالح (شرحه).

۲۷۸۹- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَهْدَىٰ مَلِكٌ ذِي يَزَنَ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حُلَّةً أَخَذَهَا بِثَلَاثَةِ وَكَلَاثِينَ بَعِيرًا أَوْ ثَلَاثٍ وَكَلَاثِينَ نَاقَةً فَقَبِلَهَا^(۶):

ئه‌نه‌س (خودای ئی رازی بئ) گوتی: شای ذییه‌زه‌ن ده‌ستئ به‌رگی به‌دیاریی نارد بو پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) بایی سیی و سئ و شتر بوو، یا بایی سیی و سئ و شتره‌ مینگه‌ بوو، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) وه‌ری گرت (د- سند صالح).

۲۷۹۰- وَقَالَ: إِسْحَاقُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): اشْتَرَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حُلَّةً بِبِضْعَةِ وَعِشْرِينَ قَلْوصًا فَأَهْدَاهَا إِلَى ذِي يَزَنَ. رَوَى الثَّالِثَةُ أَبُو دَاوُدَ^(۷):

ئیسحاق‌ی کوپی عه‌بدوللا (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) قاتیکی کپی به‌ بیست و نه‌وه‌نده‌ نو‌به‌نه‌ و شتر، وه‌ به‌ دیاری ناردی بو شای ذی یه‌زه‌ن (د- سند صالح).

۲۷۹۱- عَنْ ابْنِ عُمرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): قَالَ: مَنْ لَبَسَ ثَوْبَ شَهْرَةٍ فِي الدُّنْيَا أَلْبَسَهُ اللَّهُ ثَوْبًا مِثْلَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ثُمَّ تَلْتَهَبَ فِيهِ النَّارُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ^(۸):

ئیب‌نو عومه‌ر (خودایان ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌فه‌رموئ: هه‌رکه‌سئ جل و به‌رگی که‌شخه‌ بو ناو و شو‌ره‌ت له‌به‌ر بکا له‌ روژی قیامه‌تا خودا هه‌مان جلی له‌به‌رده‌کاته‌وه‌و ئینجا له‌ به‌ریا ئاگری تی به‌رده‌دا (د/ن).

(۶) بسند صالح (شرحه).

(۷) بسند صالح (شرحه).

(۸) سکت عن درجته الشارح.

۳۳) رهنگی جل و بهرگ: (ألوان الثياب)

{قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: يَلْبَسُونَ ثِيَابًا خُضْرًا مِّنْ سُندُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ مُّتَكِينٍ فِيهَا عَلَى الْأَرْأَلِكِ نَعَمَ الثَّوَابُ وَحَسُنَتْ مُرْتَفَقًا - ۳۱/۱۸}.

یهزدانی مهزن دهفهرموی: خاوهن باوهره‌کان له بهه‌شتا چهند بهرگ و پو‌شاکیکی سه‌وزی جوان ده‌پوشن که له ئاوریشمی ورشه‌دار دروست کراون، هه‌یانه تهنکهو به‌ریسمانی باریک ته‌نراوهو هه‌یانه ئه‌ستوورهو به‌ریسی زیر چنراوه، وه به ئاسووده‌یی و به‌بیوه‌یی پال ده‌دنه‌وه له‌سه‌ر قه‌نه‌فهو کورسی به‌رزو به‌ریز، وه له‌ناو خو‌یانا رائه‌بو‌یژن و به‌گوفتوگۆی شیرین و وتاری ناسک و نازدار کات ده‌بهنه‌سه‌ر، به‌راستی پاداشی باش هه‌ر واده‌بی و ته‌خت و قه‌نه‌فه‌یش بو‌حه‌اونه‌وهو پال و پشتکردن له‌وه جواتر نابێ.

۲۷۹۲- عَنْ أَبِي رَمَثَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: انْطَلَقْتُ مَعَ أَبِي نَحْوِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَرَأَيْتُ عَلَيْهِ بُرْدَيْنِ أَخْضَرَيْنِ. رواه اصحاب السنن^(۱):

ئه‌بو ریمته (خودای ئی رازی بێ) گو‌تی: له‌خزمه‌تی باوکمدا چووم بو‌خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ری) ته‌ماشام کرد هه‌زرت (دروودی خودای له‌سه‌ری) دوو پارچه‌شالی سه‌وزی له‌به‌ردا بوو (د/ت/ن-س/ح).

۲۷۹۳- عَنْ سَعْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: رَأَيْتُ بِشِمَالِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَجُلَيْنِ عَلَيْهِمَا ثِيَابٌ بَيْضٌ يَوْمَ أُحُدٍ مَا رَأَيْتُهُمَا قَبْلُ وَلَا بَعْدُ. رواه البخاري ومسلم في الفضائل. وزاد: يَغْنَى جَبْرِيلُ وَمِيكَائِيلُ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ^(۲):

سه‌عد (خودای ئی رازی بێ) گو‌تی: روژی غه‌زای ئو‌حوود له‌کاتی جه‌نگه‌ی جه‌نگا له‌لای چه‌پی پیغه‌مبه‌ره‌وه (دروودی خودای له‌سه‌ری) دوو پیاوی جل سپیم دی له‌ده‌وری هه‌زرت شه‌ریان ده‌کردو باسی هه‌زرتیان ده‌کرد نه‌له‌وه به‌ر ئه‌وپیاوانه‌م ده‌یوو، وه نه‌له‌وه‌پاشیش دیمنه‌وه! (ب/م) موس‌لیم (خودای گهره‌ی

^(۱) بسند حسن (شرحه).

^(۲) بخاری. مغازی. تجرید/ ۴ ل ۲۸۱- رقم: ۱۵۴۳ / ۴۰۴۵، ۵۷۲۶. مسلم. فضائل: ۵۹۶۰.

فی خُوشِ نوودِ بِنِ) نه‌مه‌شی پتره: واته: جوبرائیل و میکائیل بوون، (دروودی سلاوی خودایان فی بِنِ).

۲۷۹۴- عَنْ أَبِي ذَرٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ نَائِمٌ عَلَيْهِ تَوْبٌ أَبْيَضُ ثُمَّ أَتَيْتُهُ وَقَدْ اسْتَيْقَظَ فَجَلَسْتُ إِلَيْهِ فَقَالَ: مَا مِنْ عَبْدٍ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ثُمَّ مَاتَ عَلَى ذَلِكَ إِلَّا دَخَلَ الْجَنَّةَ. رواه البخاري^(۳):

ئه‌بو زهر (خودای فی رازی بِنِ) گوتی: چووم بۆلای پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای لسه‌رین) خه‌وتبوو، جلی سپی له‌به‌ردا بوو، له پاشا که چوومه‌وه بۆ خزمه‌تی له‌خه‌وه‌لسابوو، فهرمووی: هه‌ر به‌نده‌یی بلی: لا اله الا الله: هه‌یج خودایی تر نیه مه‌گه‌ر یه‌زدانی پاک هه‌ربه‌نده‌یی ئه‌م وشه‌ پیروزه‌یه بلی و له ئه‌نجاما له سه‌رنیمان و باوه‌ر به‌ خودا به‌مری مسوگه‌ر ده‌چیته به‌هه‌شت (ب).

۲۷۹۵- وَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْبُسُؤُا مِنْ ثِيَابِكُمُ الْبَيَاضُ فَإِنَّهَا مِنْ خَيْرِ ثِيَابِكُمْ وَكَفَّنُوا فِيهَا مَوْتَاكُمْ وَإِنْ خَيْرَ أَكْحَالِكُمْ الْإِمْدُ يَجْلُو الْبَصَرَ وَيَنْبِتُ الشَّعْرَ. رواه أصحاب السنن^(۴):

پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای لسه‌رین) ده‌فه‌رموی: جلك و به‌رگی سپیش له‌به‌ر بکه‌ن، جلی سپی که‌فی جلیکی چاک و باشه بۆ ئیوه وه مردووشتانی تیا کفن بکه‌ن، باشت‌ترین کلیش بۆ چاوی ئیوه سورمه‌یه: چاو روشن ده‌کاته‌وه، به‌رژانگیش ده‌روینی (د/ت/ن-خودایان فی رازی بِنِ - س/ص).

۲۷۹۶- وَمَرَّ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَجُلٌ عَلَيْهِ ثَوْبَانِ أَحْمَرَانِ فَسَلَّمَ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَلَمْ يُرِدْ عَلَيْهِ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). رواه ابو داود والترمذي (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا)^(۵):

(۳) بخاري. لباس: ۵۸۲۷.

(۴) بسند صحيح (شرحه).

(۵) بسند حسن (شرحه).

جاری پیاوی قاتیکی سووری له بهردابوو، له لای پیغه مبه ره وه (دروودی خودای له سهرین) تی په‌ری و سلّوی لی کرد، که چی پیغه مبه ره (دروودی خودای له سهرین) وه لّامه که ی نه سنده وه له بهر ئه وه که حه‌زی له جلی سوور نه بوو، یا له بهر ئه وه که کابرا فیزی پیوه ده کرد (د/ت-س/ح).

۲۷۹۷- عَنْ الْأَبْرَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَرْثُوعًا، وَقَدْ رَأَيْتُهُ فِي حُلَّةٍ حَمْرَاءَ مَا رَأَيْتُ شَيْئًا أَحْسَنَ مِنْهُ. رواه البخاري وأبو داود والترمذي^(٦):

به‌راء (خودای لی رازی بن) گو‌تی: پیغه مبه ره (دروودی خودای له سهرین) پیاویکی ده‌سته بوو نه قووچیکی ناقولّو نه کورته‌بنه‌یه‌کی بن تام بوو جاری دیم هستی جلی سووری له بهر دابوو، که سم نه دیوه ئاوا جوان (ب/د/ت).

۲۸۹۸- وَقَالَتْ عَائِشَةُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) صُنِعَتْ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بُرْدَةٌ سَوْدَاءَ فَلَبِسَهَا فَلَمَّا عَرَقَ فِيهَا وَجَدَ رِيحَ الصُّوفِ فَقَدَفَهَا. وَكَانَ تُغْجِبُهُ الرِّيحُ الطَّيِّبَةُ. رواه أبو داود والنسائي^(٧):

عائیشه (خودای لی رازی بن) گو‌تی: بالّا پۆشیکیان له شالی ره‌ش دروست کرد بو پیغه مبه ره (دروودی خودای له سهرین) له به‌ری کرد، که ئاره‌قی پیوه کرد بو‌نی خورییه‌که ی چوو به سه‌ریا، ئیتر توو‌ری دا، پیغه مبه ره (دروودی خودای له سهرین) خاوه‌نی هه‌ستیکی ناسک بوو هه‌میشه حه‌زی له بو‌نی خو‌ش بوو! (د/ن-س/ح).

۲۸۹۹- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: نَهَى النَّبِيُّ اللَّهُ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ يَتَرَعَفَرَ الرَّجُلُ. رواه الخمسة^(٨):

(٦) بخاري. لباس: ۵۸۴۸.

(٧) رواه أبو داود بسند صالح (شرحه).

(٨) بخاري. لباس، تجرید/ ۵ ل- ۱۹۰ رقم: ۵۸۴۶ / ۱۸۹۸. مسلم. لباس: ۵۴۷۴. أبو داود. ترجل: ۴۱۷۹.

ترمذی. مناسک الحج: ۲۷۰۵، ۲۷۰۶، ۵۲۷۱.

ئەنەس (خودای ئی رازی بن) گوتی: پیغەمبەری خودا (دروودی خودای گەورە
لەسەربەن) نەهی دەکا لەوێ کە پیاو نەك ئافەرت زەغفەرەن بدا لە خۆی یا بیدا لە
جل و بەرگی خۆی بەلام بۆ ژن هەردوولا دروستە (ش/د/ت/ن).

۲۸۰ - عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: نَهَانِي النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ التَّخْتُمِ،
بِالدَّهَبِ وَعَنِ لِبَاسِ الْقَسِيِّ وَعَنِ الْقِرَاءَةِ فِي الرُّكُوعِ وَالسُّجُودِ وَعَنِ لِبَاسِ الْمُعْصَرِ.
رواه الخمسة الا البخاري^(۹):

عەلی (خودای ئی رازی بن) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربەن) نەهی ئی کردم
لەم شتانە: لە ئەنگوستیلە ی زیڕ لە دەست کردن و، لە پۆشینێ جل و بەرگی
ئاوڕیشم و، لە خۆبندنی قورئان لەناو روکوع و سوجود چەمینەوێ و کوپنووێ
داو، لە جل و بەرگی عەصفەراناوی (م/د/ت/ن).

۲۸۰ ۱ - وَقَالَ: عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَمْرٍو (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا): رَأَى عَلِيَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثَوْبَيْنِ مُعْصَفَرَيْنِ فَقَالَ: إِنَّ هَذِهِ مِنْ ثِيَابِ الْكُفَّارِ. وَفِي رِوَايَةٍ: فَقَالَ: أُمُّكَ
أَمَرْتُكَ بِهَذَا؟ قُلْتُ: أَغْسِلُهُمَا. قَالَ: بَلْ أَخْرِقُهُمَا. رواه مسلم و انسائي: والله أعلم^(۱۰):

عەبدوللای کوپی عەمر (خودایان ئی رازی بن) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خودای
لەسەربەن) دوو جلکی عەصفەراناوی لەبەرما دی،، فەرمووی: ئەمە جل و بەرگی
کافرانە لە گێرانەوێهەکا فەرمووی: دایکت پێی گوتویت کە ئەمە لە بەریکە ی
چونکە ئەمە جلی ژنانە؟ عەرزیم کرد: کەواتە دەیان شوێم، فەرمووی: ئە
بیانسووتینە (م/ن).

^(۹) مسلم. لباس: ۵۴۰۴، ۱۰۷۶، ۵۴۰۵، ۵۴۰۶، أبو داود. لباس: ۴۰۴۴ - ۴۰۴۶. ترمذی. صلاة: ۳۶۴، ۱۷۳۷.

نسائي. تطبيق: ۱۰۴۳، ۱۱۱۸، ۵۱۸۹، ۵۱۹۰، ۵۱۹۲، ۵۱۹۴، ۵۱۹۵، ۵۱۹۶، ۵۱۹۷، ۵۲۸۳، ۵۲۸۴، ۵۲۸۵، ۵۲۸۶.

^(۱۰) مسلم. لباس: ۵۴۰۳. نسائي. زينة: ۵۳۳۲.

۳۴) میزهر و لفک‌ی میزهر: (العمامة والعذبة)

۲۸۰۲- وَفِي هَذِهِ الرَّوَايَةِ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) دَخَلَ مَكَّةَ عَامَ الْفَتْحِ وَعَلَيْهِ عِمَامَةٌ سَوْدَاءُ. رواه الخمسة الا البخاري^(۱):

لهم گپرانه‌وه‌دا: ده‌لئ: سالی گرتن (فه‌تج: کردنه‌وه‌ی مه‌ککه، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سربین) که رویشته ناو شاری مه‌ککه میزهریکی ره‌شی به سه‌ره‌وه بوو (م/د/ت/ن).

۲۸۰۳- → (ب/۱ ز/۶۶ ل / ف/۱)^(۲).

۲۸۰۴- وَعَنْهُ (أَي عَنْ عَمْرِو بْنِ حُرَيْثٍ) قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَعَلَيْهِ عِمَامَةٌ حَرَقَانِيَّةٌ. (أَي لَوْنُهَا كَلَوْنِ مَا اخْرَقَتْهُ النَّارُ). رواه النسائي^(۳):

دیسان عه‌مری کو‌ری حوره‌یث (خودای فی رازی بن) گو‌تی: جاری پیغه‌مبه‌رم دی (دروودی خودای له‌سربین) میزهریکی ره‌شباوی ره‌نگ سووته مه‌رویی به‌سه‌ره‌وه بوو (ن).

۲۸۰۵- وَقَالَ: رُكَاةٌ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): صَارَعْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَصَرَغَنِي وَسَمِعْتُهُ يَقُولُ: فَرَّقْ مَا بَيْنَنَا وَبَيْنَ الْمُشْرِكِينَ الْعَمَائِمُ عَلَى الْقَلَانِسِ. رواه أبو داود والترمذي^(۴):

روکانه (خودای فی رازی بن) گو‌تی: جاری زورانم گرت له‌گه‌ل حه‌زهدا (دروودی مه‌لات و سه‌لامی خودای که‌وره‌ی له‌سربین) نه‌و منی دا به‌زه‌ویدا، وه له ده‌می خویشم ژنه‌وت ده‌یفه‌رموو: جیاوازی نیوانی ئیمه‌و نیوانی بتپه‌رسته‌کان به‌وه‌یه که ئیمه له‌سه‌ر کلاوه‌وه میزهر ده‌به‌ستین! (د/ت-سند صالح).

(۱) تقدم برقم: ۴۴۳/۱ مجلد اول. تسلسل/۶۶.

(۲) تقدم برقم: ۱۷۰۸/۲ مجلد ۲ تسلسل/۱۳۱.

(۳) تقدم تخريجه في رقم: ۴۴۳/۱ في مجلد ۱ تسلسل/۶۶.

(۴) رواه أبو داود بسند صالح والترمذي بسند غريب (شرحه).

۲۸۰۶- وَقَالَ: عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): عَمَّيْنِي النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَسَدَلَهَا بَيْنَ يَدَيَّ وَمِنْ خَلْفِي. رواه أبو داود^(۵):

عبدودره‌حماني كوپى عه‌وف (خودای نى رازى بن) گوتى: پیغه‌مبه‌ر (دروودى خودای له‌سهرين) به‌ده‌ستى خوى میزهرى به‌سته‌وه بوم، چمكىكى له پیشمه‌وه و ئه‌و چمكه‌كه‌ی ترى له پشتمه‌وه شوپ کرده‌وه (د-سند صالح).

۲۸۰۷- → (ب/ ۱/ ز ۶۶/ ل ۲۳۶/ ف ۲/)^(۶).

۲۸۰۸- → (ب/ ۱/ ز ۶۶/ ل ۲۳۶/ ف ۳/)^(۷).

لا باسى: باسى نه‌نگوستيله، له زير دروست نيه، به‌لام له زيو سونه‌ته:
(فصل في الخاتم: يحرم من الذهب، ويستحب من الفضة)

۲۸۰۹- عَنْ ابْنِ عَمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اصْطَنَعَ خَاتَمًا مِنْ ذَهَبٍ، جَعَلَ قَصَّةً فِي بَطْنِ كَفِّهِ إِذَا لَبَسَهُ، فَاصْطَنَعَ النَّاسُ الْخَوَاتِيمَ مِنْ ذَهَبٍ، فَرَفَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْمُنْبَرَّ فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ فَقَالَ: إِنِّي كُنْتُ اصْطَنَعْتُه، وَإِنِّي لَا أَلْبَسُهُ. فَنَبَذَهُ قَبْلَةَ النَّاسِ. رواه الخمسة^(۸):

ئيبنو عومهر (خودايان نى رازى بن) گوتى: پیغه‌مبه‌ر (دروودى خودای له‌سهرين) نه‌نگوستيله‌كه‌ی زيرى بو خوى دروست كرد، كه له په‌نجه‌ی ده‌كرد نقيمه‌كه‌ی ده‌كرده به‌رى له‌پى، ئيتر خه‌لكيش چاويان له‌و كردو گه‌لى كه‌سى تريس نه‌نگوستيله‌ی زيريان دا به دروستكردن! جا پیغه‌مبه‌ر (دروودى خودای له‌سهرين) سه‌ركه‌وته‌سه‌ر دوانگه‌و له پاش سوپاس و ستايشكردنى خودای گه‌وره فهرمووى: هه‌رچه‌نده من خوم نه‌نگوستيله‌كه‌ی زيرم دروست كردبوو،

^(۵) بسند صالح (شرحه).

^(۶) تقدم برقم: ۴۴۲/۲ مجلد ۱/ تسلسل/ ۶۶.

^(۷) تقدم برقم: ۴۴۴/۲ مجلد ۱/ تسلسل/ ۶۶.

^(۸) بخاري. إيمان ونذور: ۶۶۵۱. مسلم. لباس: ۵۴۴۰. نسائي. زينة: ۵۳۰۵.

به‌لام نیتَر له ده‌ستی ناکه‌م نیتَر پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) نه‌نگوستیله‌که‌ی خو‌ی فری دا، نینجا خه‌لکه‌که‌یش هه‌رکه‌سه نه‌نگوستیله‌که‌ی خو‌ی تو‌ردا (ش/د/ت/ن).

۲۸۱۰- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَأَى خَائِمًا مِنْ ذَهَبٍ فِي يَدِ رَجُلٍ فَنَزَعَهُ فَطَرَحَهُ وَقَالَ: «يَعْمِدُ أَحَدُكُمْ إِلَى جَمْرَةٍ مِنْ نَارٍ فَيَجْعَلُهَا فِي يَدِهِ». فَقِيلَ لِلرَّجُلِ بَعْدَ مَا ذَهَبَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) خُذْ خَائِمَكَ التَّفْعُ بِهِ. قَالَ: لَا وَاللَّهِ لَا آخِذُهُ أَبَدًا وَقَدْ طَرَحَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رواه مسلم^(۱).

ئیبینو عه‌بباس (خودایان ئی رازی بئ) گو‌تی: پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) له ده‌ستی پیاویکا نه‌نگوستیله‌یه‌کی زی‌ری دی، نه‌نگوستیله‌که‌ی له په‌نجه‌ی داکه‌ندو تو‌ورپی داو فه‌رمو‌وی: نه‌وه بو‌هه‌ندی که‌س له ئیوه ده‌چی په‌لاماری سکلئ ئاگرئ سو‌ورده‌داو خودسه‌ر ده‌یکاته ده‌ستی! له پاشا که پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ته‌شریفی برد خه‌لکه‌که به‌پاوه‌که‌یان گو‌ت: نه‌نگوستیله‌که‌ت هه‌لبگره‌وه، به‌که‌لکی شتیکت دی، گو‌تی: نا، به‌خودا بپرای بپرای شتی واناکه‌م، شتی پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) تو‌ورپی بداو من بچم هه‌لی بگرمه‌وه شتی وا نه‌بووه‌وه نه‌ده‌بی (م- رم‌ای خودای گه‌رده‌ی له‌سهرین).

۲۸۱۱- وَجَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَعَلَيْهِ خَائِمٌ مِنْ شَبِّهِ فَقَالَ: لَهُ: مَا لِي أَجِدُ مِنْكَ رِيحَ الْأَصْنَامِ؟ فَطَرَحَهُ ثُمَّ جَاءَ وَعَلَيْهِ خَائِمٌ مِنْ حَدِيدٍ فَقَالَ: مَا لِي أَرَى عَلَيْكَ حَلِيَّةَ أَهْلِ النَّارِ؟ فَطَرَحَهُ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مِنْ أَيِّ شَيْءٍ آخِذُهُ؟ قَالَ: آخِذُهُ مِنْ وَرَقٍ وَلَا تُتَمُّهُ مُثْقَلًا. رواه أصحاب السنن^(۲).

زه‌لامئ نه‌نگوستیله‌یه‌کی مسی له په‌نجه‌دا بو‌وه‌ات بو‌لای پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) پی‌ی فه‌رمو‌وی: نه‌وه ده‌تبینم بو‌نی بتت ئی دی؟ زه‌لامه‌که‌یش نه‌وه نه‌نگوستیله‌یه‌ی فری داو جاریکی ترکه‌هاته‌وه

(۱) مسلم. لباس زینة: ۵۴۳۹.

(۲) بسند صالح (شرحه).

ئه‌نگوستیله‌یه‌کی ئاسنی له ده‌ستا بوو، فه‌رمووی: ئه‌وه ده‌بینم خشنی دۆزه‌خیه‌كانت له خۆت داوه؟! ئه‌ویش ئه‌ویشی توورداو گوتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ئه‌ی له چی دروستی بکه‌م فه‌رمووی: له زیو دروستی بکه‌و نه‌گاته میسقالی‌کی ته‌واویش (د/ت/ن-سند صالح).

۲۸۱۲- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَرَادَ أَنْ يَكْتُبَ إِلَى كِسْرَى وَفَيْصَرَ وَالتَّجَاشِيَّ. فَقِيلَ لَهُمْ لَا يَقْبَلُونَ كِتَابًا إِلَّا بِخَاتَمٍ. فَصَاغَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) خَاتَمًا حَلَقَتْهُ فِصَّةٌ وَنَقَشَ فِيهِ: (مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ^(۴)):

ئه‌نه‌س (خودای ئی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ویستی که نامه بنی‌ری بۆ کیسراو بۆ فه‌یسه‌رو بۆ نه‌جاشی، که ئیسلابین، عه‌زبان کرد: هه‌ر نامه‌یی مۆر نه‌کرا بۆ ئه‌مانه وه‌ری ناگرن، جا پیغه‌مبه‌ریش (دروودی خودای له‌سهرین) ئه‌نگوستیله‌یه‌کی دارشت، ئه‌لقه‌که‌ی زیو بوو، وه مۆری (محمد رسول الله) ی ئی هه‌لکه‌ند (ش/د/ت/ن).

۲۸۱۳- وَعَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اتَّخَذَ خَاتَمًا مِنْ فِصَّةٍ وَنَقَشَ فِيهِ: مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ. وَقَالَ: لِلنَّاسِ. إِنِّي اتَّخَذْتُ خَاتَمًا مِنْ فِصَّةٍ وَنَقَشْتُ فِيهِ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ. فَلَا يَنْقُشُ أَحَدٌ عَلَى نَقْشِهِ. رواهما الخمسة^(۵):

دیسان گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ئه‌نگوستیله‌یه‌کی زیوینی دروست کردو وشه‌ی (محمد رسول الله) ی ئی نه‌خشان‌دو به مه‌ردومه‌که‌ی فه‌رموو: من ئه‌موستیله‌یه‌کی زیوم دروست کرووه بۆ خۆم و ئه‌و مۆره‌م ئی هه‌لکه‌ندووه: (محمد رسول الله: موحه‌مه‌د پیغه‌مبه‌ری خودایه) ئیتر که‌سی تر چاو له‌من نه‌کاو له‌سه‌ر ئه‌م مۆره دروست نه‌کا (ش/د/ت/ن).

(۴) مسلم. لباس: ۵۴۴۹.

(۵) مسلم. لباس: ۵۴۴۵. بخاری. لباس: ۵۸۷۷ = تجرید/ ۵ ل- ۱۹۲ رقم: ۵۸۷۷/ ۱۹۰۲ سبق طرفه فی رقم: ۵۸ - ۶۵ فتح = به‌رگی/ ل- ۲۸ - تجرید بخاری.

۲۸۱۴- وَعَنْهُ قَالَ: كَانَ نَقْشُ خَاتَمِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثَلَاثَةً أَسْطَرُ مُحَمَّدٌ سَطْرًا، وَرَسُولٌ سَطْرًا، وَاللَّهُ سَطْرًا. رواه الترمذي والبخاري^(۶):

هەر ئەو گوتی: نەخش (مۆر)ی ئەنگوستیلەکه‌ی پێغه‌مبەر (دروودی خودای لەسەربین) سێی دێرپوو: (محمد) دێرێک بوو لە خوارەوه بوو (رسول) دێرێک بوو دێرێ ناوە‌راست بوو، (الله) دێرێک بوو لە سەرەوه بوو. (ت/ب).

۲۸۱۵- وَعَنْهُ قَالَ: كَانَ خَاتَمُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ فِصَّةٍ وَكَانَ فَصُّهُ مِنْهُ. رواه الخمسة إلا مسلماً^(۷):

دیسان گوتی: ئەمۆستیلەکه‌ی حەزەرەت (دروودی خودای لەسەربین) لەزیو بوو، وە نقییمەکه‌یشی لەخۆی بوو (ب/د/ت/ن).

۲۸۱۶- وَعَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَيْسَ خَاتَمُ فِصَّةٍ فِي يَمِينِهِ فِيهِ فَصٌّ حَبَشِيٌّ كَانَ يَجْعَلُ فَصَّهُ مِمَّا يَلِي كَفَّهُ. رواه الخمسة إلا البخاري^(۸):

دیسان گوتی: پێغه‌مبەر (دروودی خودای لەسەربین) ئەنگوستیلەیه‌کی زیوی دەکرده دەستی راستی، نقییمەکه‌ی لە بەردی حەبەشه بوو، نقییمەکه‌ی دەکرده بەری لەپی (م/د/ت/ن-خودایان ئی رازی بن).

۲۸۱۷- وَعَنْهُ كَانَ خَاتَمُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي هَذِهِ. وَأَشَارَ إِلَى الْخِنْصَرِ مِنَ الْيُسْرَى. رواه مسلم والنسائي^(۹):

هەر ئەو گوتی: ئەنگوستیلەکه‌ی پێغه‌مبەر (دروودی خودای لەسەربین) لەم ئەنگۆستەدابوو، واتە: لە پەنجە تووتە‌ی دەستی چەپی دا بوو (م/ن).

۲۸۱۸- وَكَانَ الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا) يَتَخَتَّمَانِ فِي يَسَارِهِمَا. رواه الترمذي وصححه^(۱۰):

(۶) بخاری. لباس: ۵۸۷۸.

(۷) بخاری. لباس: ۵۸۷۰.

(۸) مسلم. لباس: ۵۴۴۴. أبو داود. خاتم: ۴۲۱۹. نسائي. زينة: ۵۲۳۱، ۵۲۰۳.

(۹) مسام. مساجد: ۱۴۴۶، ۵۴۵۶.

حه‌سه‌ن و حوسه‌ین (رمزای خودای گهره‌یان ئی بئی). ئەموس‌تیلەیان ده‌کرده ده‌ستی چه‌پیان (ت:ص).

۲۸۱۹- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ) قَالَ: نَهَانِي النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ أَتَخَتَّمَ فِي إِصْبَعِي هَذِهِ أَوْ هَذِهِ. وَأَوْمَأَ إِلَى الْوُسْطَى وَالَّتِي تَلِيهَا. رواه مسلم والترمذي والنسائي^(۱۱):

عه‌لی (خودای ئی رازی بئی) گو‌تی: پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ری‌گه‌ی نه‌داوم که ئەموس‌تیلە بکه‌مه ئەم دوو، په‌نجه‌یه‌م: ئەمه‌و ئەمه‌، واته‌: قامکی ناوه‌راست و په‌نجه‌ی دوشاو مر‌ه (م/ت/ن).

۲۸۲۰- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا دَخَلَ الْخَلَاءَ نَزَعَ خَاتَمَهُ. رواه الترمذي والنسائي^(۱۲):

ئەنه‌س (خودای ئی رازی بئی) گو‌تی: پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) که ده‌چوو بو‌ئاو ده‌ست ئەموس‌تیلەکه‌ی داده‌کەند له‌به‌ر ئەوه که ناوی خوداو پی‌غه‌مبه‌ری ئی نووس‌رابوو (ت/ن-س/ح).

۲۸۲۱- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: أَخَذَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) خَاتَمًا مِنْ وَرِقٍ فَكَانَ فِي يَدِهِ ثُمَّ كَانَ فِي يَدِ أَبِي بَكْرٍ ثُمَّ كَانَ فِي يَدِ عُمَرَ ثُمَّ كَانَ فِي يَدِ عُثْمَانَ حَتَّى وَقَعَ مِنْهُ فِي بَيْتِ أَرِيَسٍ. رواه الثلاثة والنسائي^(۱۳):

ئیب‌نو عومه‌ر (خودایان ئی رازی بئی) گو‌تی: پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ئەموس‌تیلەیه‌کی زیوی دروست‌کرد، هه‌تا خۆی مابوو له ده‌ستی خۆیدا بوو، له پاشا هه‌تا ئەبو به‌کر مابوو له ده‌ستی ئەو دابوو له پاشا هه‌تا عومه‌ر مابوو

^(۱۱) صحیح عند الترمذی.

^(۱۲) مسلم. لباس: ۵۴۵۹. بخاری. لباس: ۵۸۳۸. أبو داود. خاتم: ۴۲۲۵. ترمذی. لباس: ۱۷۸۶. نسائی.

زینة: ۵۲۹۱، ۵۲۲۶، ۵۲۲۷، ۵۳۰۱، ۵۲۰۲.

^(۱۳) بسند حسن (شرحه).

^(۱۴) بخاری. لباس: ۵۸۷۳. مسلم. لباس: ۵۴۴۳.

له دهستی ئه‌ویشدا بوو، له پاشا له دهستی عوسماندابوو، تا له دهستی عوسماندا کهوته ناو بیرى ئه‌ریسه‌وه (ت/د/ن).

(۳۶) پیلآو: (النعل)

۲۸۲۲- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا فِي غَزَاةٍ فَسَمِعْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: اسْتَكْبَرُوا مِنَ النَّعَالِ فَإِنَّ الرَّجُلَ لَا يَزَالُ رَاكِبًا مَا اتَّعَلَ. رواه مسلم وأبو داود^(۱):

جایبر (خودای ئی رازی بئ) گوئی: جارئ له غه‌زایه‌کا بووین، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: پیلآو زۆرکه‌ن، چونکه‌ پیاو ئه‌گه‌ر پیلآوی له‌پئ دابئ به‌سواره‌ حلیبه‌! (م/د-خودایان ئی رازی بئ).

۲۸۲۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا اتَّعَلَ أَحَدُكُمْ فَلْيَبْدَأْ بِالْيَمَنِ وَإِذَا خَلَعَ فَلْيَبْدَأْ بِالشَّمَالِ وَلْيَنْعِلْهُمَا جَمِيعًا أَوْ لِيَخْلَعْهُمَا جَمِيعًا. رواه الأربعة. وَفِي رِوَايَةٍ: إِذَا انْقَطَعَ شِسْعُ أَحَدِكُمْ فَلَا يَمْشِ فِي الْأُخْرَى حَتَّى يُصْلِحَهَا^(۲):

ئه‌بو هوره‌یره (خودای ئی رازی بئ) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: کاتئ که‌ پیلآو له‌پئ ده‌که‌ن له‌ پێشا بیکه‌نه‌ پئی راستتان، له‌کاتئ داکه‌ندنیشدا له‌ پێشدا پئی چه‌پ داکه‌ن، به‌ شیوه‌یه‌کی گشتیش یا هه‌ردوو تاکئ پیلآو له‌پیکه‌ن یا هه‌ردوو تاکه‌که‌ی داکه‌ن (ش/د/ت) له‌ گیرانه‌وه‌یه‌کدا: ئه‌گه‌ر سه‌ربه‌ن واته‌: چه‌رمی سه‌ر په‌نجه‌ی تاکئ له‌ پیلآوتان پچه‌را به‌ تاکه‌که‌ی تریانه‌وه‌ مه‌پۆن هه‌تا پچه‌راوه‌که‌ چاک ده‌که‌نه‌وه‌.

(۱) مسلم. لباس: ۵۴۶۱.

(۲) بخاری. لباس: ۵۸۵۶، ۵۸۵۵. مسلم. لباس: ۵۴۶۲. أبو داود. لباس: ۴۱۳۶. ترمذی. لباس: ۱۷۷۴.

۲۸۲۴- قَالَ: ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) رَأَيْتَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَلْبَسُ النَّعَالَ السَّبْيَةَ الَّتِي لَيْسَ فِيهَا شَعْرٌ وَيَتَوَضَّأُ فِيهَا فَأَنَا أَحِبُّ أَنْ أَلْبَسَهَا. رواه الخمسة إلا الترمذي^(۳):

ثیبنو عومەر (خودایان فی رازی بن) گوئی: پیغهمبهرم ده‌دی (درویدی خودای لسمربین) سوئی چه‌رمی خوشه‌کراوی بن کولک و مووی له‌پی ده‌کرد، وه ده‌سنویرتی پیوه ده‌گرت، بویه منیش حەز ده‌که‌م که سوئی وا له‌پی بکه‌م چونکه بتپه‌رسته‌کان زورتر سوئی چه‌رمی خاویان له‌پی ده‌کرد (ش/د/ن).
۲۸۲۵- وَقَالَ: أَنَسٌ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) إِنَّ لَعْلَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ لَهَا قَبَالَانِ. رواه الخمسة إلا مسلماً^(۴):

ئه‌نه‌س (خودای فی رازی بن) گوئی: سوئه‌کانی پیغهمبهر (درویدی خودای کهوری لسمربین) له پیشه‌وه دوو زویل قایشیان پیوه بوو، پارچه‌یه‌کیان سه‌ریکی به‌ند کرابوو به سه‌ربه‌نی سوئه‌که‌وه و ئه‌و سه‌ره‌که‌ی تری به‌لووتی سوئه‌که‌وه و ده‌که‌وته نیوانی په‌نجه‌که‌له‌و په‌نجه‌که‌ی ته‌نیشتی‌وه، وه پارچه‌که‌ی تریشیان هه‌روه‌ها بوو، به‌لام ئه‌میان ده‌که‌وته به‌ینی په‌نجه‌ی ناوه‌پاس و په‌نجه‌ی براتووته‌وه (ب/د/ت/ن- خودایان فی رازی بن).

۲۸۲۶- قَالَ: ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا): مِنَ السُّنَّةِ إِذَا جَلَسَ الرَّجُلُ أَنْ يَخْلَعَ نَعْلَيْهِ فَيَضَعُهُمَا بِجَنْبِهِ. رواه أبو داود^(۵):

ثیبنو عه‌بباس (خودایان فی رازی بن) گوئی: وا سووننه‌ته پیاو که دانیشته پیل‌وه‌کانی داکه‌نی و له ته‌نیشته‌وه دایان بنی (د-سند صالح).

۲۸۲۷- عَنْ الْمُغِيرَةِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَهْدَى دِحْيَةَ الْكَلْبِيِّ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) خُفَّيْنِ فَلَبَسَهُمَا. النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)^(۶):

^(۳) بخاری. لباس: ۵۸۵۱.

^(۴) بخاری. لباس: ۵۸۵۷.

^(۵) بسند صالح (شرحه).

موغیره (خودای نازای بین) گوتی: دهچییهی که لبی جووتی کاله (خوف)ی به دیاری هیئا بو پیغه مبهه (دروودی خودای لهسهرین) پیغه مبهه ریش (دروودی خودای لهسهرین) له پیی کردن (ت:ح).

۲۸۲۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: كَانَ عَلَى مُوسَى يَوْمَ كَلَّمَهُ رَبُّهُ كِسَاءٌ صُوفٍ وَجَبَّةٌ صُوفٍ وَكُمَّةٌ صُوفٍ وَسَرَاوِيلُ صُوفٍ وَكَانَتْ نَعْلَاهُ مِنْ جِلْدِ حِمَارٍ مَيْتٍ. رواهما الترمذي^(۷):

عه بدوللا له پیغه مبهه وه (دروودی خودای لهسهرین) دهفه رموی: نهو روزه که موسا گوفتوگوئی کرد له گهال خودادا سهرده رییه کی خوری و کلاویکی خوری و جبهیه کی خوری و شهروالیکی خوری له بهردابوو، وه جووته سوله کهیشی له چهرمی کهری تویو بوو (ت:غریب).

۳۷) پاکی و خاوتنی زور په سه نندن: (تستحب النظافة)

۲۸۲۹- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَتَانَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَرَأَى رَجُلًا شَعْنًا قَدْ تَفَرَّقَ شَعْرُهُ فَقَالَ: أَمَا كَانَ يَجِدُ هَذَا مَا يُسْكُنُ بِهِ شَعْرُهُ. وَرَأَى رَجُلًا آخَرَ وَعَلَيْهِ ثِيَابٌ وَسِخَةٌ فَقَالَ: أَمَا كَانَ هَذَا يَجِدُ مَا يَغْسِلُ بِهِ ثَوْبَهُ^(۸):

جابر (خودای نازای بین) گوتی: پیغه مبهه (دروودی خودای لهسهرین) هات بو لاماں کابرایه کی قرگفی سهه نالوسکاوی دی، قره کهی فش و گیف بوو بووه فه رموی: نه دیی گوايه نهه زه لاهه شتیکی وای نیه که قری خوی پی ریک بخات! کابرایه کی تریشی دی جلیکی چلکنی له بهردا بوو فه رموی: نه دیی گوايه نهه کابرایه شتیکی وای نیه که نهه جلانهی پی بشوردایه (د-س/صالح-ن).

(۸) حدیث حسن (شرحه).

(۷) حدیث غریب (شرحه).

(۹) بسند صالح (شرحه).

۲۸۳۰- وَقَالَ: أَبُو الْأَخْوَصِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): أَتَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي تَوْبٍ دُونَ فَقَالَ: أَلَكَ مَالٌ؟ قُلْتُ: نَعَمْ. قَالَ: مِنْ أَيِّ الْمَالِ؟ قُلْتُ: قَدْ أَتَانِي اللَّهُ مِنَ الْإِبِلِ وَالْعَنَمِ وَالْخَيْلِ وَالرَّقِيقِ. قَالَ: فَإِذَا أَتَاكَ اللَّهُ مَالاً فَلْيُرْ أَثَرُ نِعْمَةِ اللَّهِ عَلَيْكَ وَكَرَامَتِهِ. رواهما أبو داود والنسائي^(۲):

نه بولئه حوهص (خودای فی رازی بن) گوئی: جلیکی خراپم له بهردا بوو، چووم بو لای پیغه مبهه (دیوودی خودای له سهرین) فهرمووی: مال و داراییت ههیه؟ گوتم: بهئی. فهرمووی: له چی جوړیکت ههیه؟ گوتم: له وشترو له ران و له رهوگو له بهندهم ههیه. فهرمووی: که خودا مال و دارایی داوه پیټ دهبه تویش نیشانه‌ی ئه و نازو نیعمه‌ت و قه‌در گرته‌ی خودات پیوه دیاربئی! (د-سند صالح-ن).

۲۸۳۱- وَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): إِنَّ اللَّهَ طَيِّبٌ يُحِبُّ الطَّيِّبَ نَظِيفٌ يُحِبُّ النَّظَافَةَ كَرِيمٌ يُحِبُّ الْكَرَمَ جَوَادٌ يُحِبُّ الْجُودَ فَتَطْفَرُوا أَفْنِيَّتَكُمْ وَلَا تَشَبَّهُوا بِالْيَهُودِ. رواه الترمذي بسند حسن. نَسَأَلُ اللَّهَ أَنْ يَطْهَرَنَا ظَاهِراً وَبَاطِناً^(۳):

پیغه مبهه (دیوودی خودای له سهرین) فهرمووی: خودا بو خوی پاک و بیگه‌رده و پاک و بیگه‌ردی خوش دهوی، خاوینه و خاوینی خوش دهوی، به‌خشنده‌یه و به‌خشنده‌یی خوش دهوی، سه‌خییه و سه‌خواه‌تی خوش دهوی جا‌حه‌وشه و دهرمال‌تان پاک و خاوین رابگرن و چاو له جووله‌که مه‌که‌ن (ت-س/ح).

۳۸) باسی سییه‌م: ده‌ستووری جل و بهرگ

الباب الثالث: فی آداب اللباس

۲۸۳۲- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ جَرَّ ثَوْبَهُ خِيَلًا لَمْ يَنْظُرِ اللَّهُ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ أَحَدَ شِقَئِي إِزَارِي

^(۲) بسند صالح (شرحه).

^(۳) حسن عند الترمذي.

يَسْتَرْحِي، إِلَّا أَنْ أَتَعَاهَدَ ذَلِكَ مِنْهُ. فَقَالَ: النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَسْتُ مِمَّنْ يَصْنَعُهُ خِيَلَاءَ. رواه الخمسة^(۱):

ئيبينو عومەر (خودايان ئى رازى بى) گوتى: پيغەمبەر (دروودى خوداي لەسەرىن) دەفەرموى: ھەر كەسى بۆ فيزى دەعيە جلى خوى بەكيش بكاو لە زەوى بخشينى لە رۆژى قيامەتا خودا بە چاوى مەرحەمەت و مېھربانى تەماشاي ناکا ورووى نازى ناداتى ئەبو بەركيش (خوداي ئى رازى بى) گوتى: ئەى پيغەمبەر ى خودا! خو من لا يەكى بەرکۆش (ازار) ە كەم شل دەبى و شوپ دەبيتەو، مەگەر ھەموو كاتى ئاگام لىي بى. فەرموى: تۆ لەو كاسانە نيت كە شتى وا دەكەن بۆ فيزى دەعيە (ش/د/ت/ن).

۲۸۳۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: بَيْنَمَا رَجُلٌ يَمْشِي قَدْ أَعَجَبَتْهُ جُمُتُهُ وَبُرْدَاهُ إِذْ خُسِفَ بِهِ الْأَرْضُ فَهُوَ يَتَجَلَجَلُ فِي الْأَرْضِ حَتَّى تَقُومَ السَّاعَةُ. رواه الشيخان^(۲):

ئەبو ھورەيرە (خوداي ئى رازى بى) گوتى: پيغەمبەر (دروودى خوداي لەسەرىن) فەرموى: جارى كابرایی دەنازى بە كاكوڵ و جلەكانیەو ھەو فيزى پيو ھەكردن، لەپەر لەو كاتەدا رۆچوو بە ناخى زەويدا، ئيتەر ھەتا رۆژى قيامەت ھەل دەستى ئەو كابرایە ھەر قولتەقولت دادەچى بە ناخى زەويدا و ھەر ناگاتە بنى تا توژى ستاربگري (ش).

۲۸۳۴- وَعَنْهُ أَنَّهُ رَأَى رَجُلًا يَجْرُ إِزَارَهُ فَجَعَلَ يَضْرِبُ الْأَرْضَ بِرِجْلِهِ وَهُوَ أَمِيرٌ عَلَى الْبَحْرَيْنِ وَهُوَ يَقُولُ جَاءَ الْأَمِيرُ جَاءَ الْأَمِيرُ. قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): إِنَّ اللَّهَ لَا يَنْظُرُ إِلَى مَنْ يَجْرُ إِزَارَهُ بَطْرًا. رواه مسلم^(۳):

(۱) بخاري. لباس: ۵۷۸۴. مسلم. لباس: ۵۴۲۶ — ۵۴۲۸.

(۲) بخاري. لباس: ۵۷۸۹. مسلم. لباس: ۵۴۳۳ — ۵۴۳۶.

(۳) مسلم. لباس: ۵۴۳۰.

ئەبو هورەیرە (خودای ئی رازی بێ) فەرمانداری بەحرەین بوو، کابرایەکی دی جەگەکی خۆی بەکێش دەکردو قاجی دەکوێ بەزەویداو دەیگوت: فەرماندار هات فەرماندار هات! جا ئەبو هورەیرە کە ئەمەکی دی گوتی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) فەرمووی: هەر کەسێ بو فیزو دەعیەو رۆح زنی جلی خۆی بەکێش بکاو بیخشیینی لە زەوی خودا بە چاوی میهره‌بانی تەماشای ناکا! (م).

۲۸۳۵- عَنْ أَبِي ذَرٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: ثَلَاثَةٌ لَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الْمَنَّانُ الَّذِي لَا يُعْطَى شَيْئًا إِلَّا مَنَّةً وَالْمُنْفَقُ سِلْعَتَهُ بِالْخَلْفِ الْفَاجِرِ وَالْمُسْبِلُ إِزَارَهُ. رواه الخمسة إلا البخاري^(٤):

ئەبو ذەر (خودای ئی رازی بێ) گوتی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) فەرمووی: لە رۆژی قیامەتدا ئەم سێ دەستەیه خودا قسەیان لەگەڵدا ناکا: منەتکەرێ کە هەرچی چاکەیی دەکا دەیداتەو بە چاودا، وە کەسێ شتومەکی فروتەنی بە سویندی درۆ ساخ دەکاتەو، وە کەسێ بو فیزو دەعیە داوینێ جلی خۆی دەخشیینی لە رینگەو بان (م/د/ت/ن).

۲۸۳۶- وَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): كُلُوا وَاشْرَبُوا وَالْبَسُوا. وَتَصَدَّقُوا فِي غَيْرِ إِسْرَافٍ وَلَا مَخِيلَةٍ^(٥):

پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) دەفەرمووی: بخۆن و بخۆنەو و جل و بهرگ بپۆشن و مال ببەخشنەو و خێرو خێرات بکەن، بەلام لە هەموو ئەم حالانەدا بەبێ دەستبلاوی و لە خۆبایی بوون! (ب).

۲۸۳۷- وَقَالَ: ابْنُ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا): كُلْ مَا شِئْتَ وَالْبَسْ مَا شِئْتَ، مَا أَخْطَأْتُكَ اثْنَانِ سَرَفٌ أَوْ مَخِيلَةٌ. رواهما البخاري. رضوان الله تعالى عليه^(٦):

(٤) مسلم. إيمان: ٢٩٥. بخاري. مساقاة: ٢٢٤٠، ٧٠٠٨.

(٥) بخاري. لباس: تعليق ذكره في مستهل كتاب اللباس، قبل الرقم: ٥٧٨٣.

(٦) تعليق ذكره البخاري في مستهل كتاب اللباس قبل الرقم: ٥٧٨٣.

٢٨٣٨- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْإِسْبَالُ فِي
الْإِزَارِ وَالْقَمِيصِ وَالْعِمَامَةِ مَنْ جَرَّ مِنْهَا شَيْئًا خِيَلَاءَ لَمْ يَنْظُرِ اللَّهُ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. رواه أبو
داود والنسائي^(٧):

٢٨٣٩- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: مَرَرْتُ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَفِي إِزَارِي اسْتِرْحَاءً فَقَالَ: يَا عَبْدَ اللَّهِ ارْفَعْ إِزَارَكَ. فَرَفَعْتُهُ ثُمَّ قَالَ: « زِدْ ». فَزِدْتُ فَمَا زِلْتُ أَتَحَرَّاهَا بَعْدُ. فَقَالَ: بَعْضُ الْقَوْمِ إِلَى أَيْنَ فَقَالَ: أَتُلْصِقِ السَّاقَيْنِ. رواه مسلم^(٨).

٢٨٤٠ - وَقَالَ: حَدِيثُكَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): أَخَذَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِعَصَا سَاقِي
أَوْ سَاقِهِ فَقَالَ: هَذَا مَوْضِعُ الْإِرَارِ فَإِنْ أُبَيِّنْتَ فَأَسْفَلَ فَإِنْ أُبَيِّنْتَ فَلَا حَقَّ لِلْإِرَارِ فِي الْكُعْبَيْنِ.
رواه الترمذي والنسائي^(٩):

(۹) رواه الترمذی بسند صحیح (شرحہ).

حوذیفه (خودای ن رازی بن) گوتی: پیغهمبهر (درودی خودای لهسربین) ماسوّلکهی لاقمی گرت - یا گوتی: ماسوّلهی لاقی خوئی گرت - و فهرمووی: ئیره دواشوینی شوپی جلو بهرگه ئه گهر بهمه قاییل نابیت کهمی خوارتیش قهیناکا ئیتر بهههرحال، بهلام جلو بهرگ فری نیه بهسهر قاپه رهقه له وه! (ت-س/ص-ن).

۲۸۴۱- وَقَالَ: عَبْدُ الرَّحْمَنِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): سَأَلْتُ أَبَا سَعِيدٍ عَنِ الْإِزَارِ؟ فَقَالَ: عَلَى الْخَيْرِ سَقَطَتْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): إِزْرَةُ الْمُؤْمِنِ إِلَى الْأَصْفِ سَاقِيهِ وَلَا خَرَجَ أَوْ لَا جُنَاحَ عَلَيْهِ فِيمَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْكَفَّيْنِ مَا كَانَ أَسْفَلَ مِنَ الْكَفَّيْنِ فَهُوَ فِي النَّارِ. رواه ابو داود والبخاري والنسائي^(۱۰):

عهبدو لپره حمان (خودای ن رازی بن) گوتی: بو ئه ندازهی شوپی جلو بهرگ پرسیارم کرد له ئه بو سه عید، گوتی: باش بوو له که سیکی شاره زات پرسی، پیغهمبهر (درودی خودای لهسربین) فهرمووی: شوپی کالای پیاوی موسولمان ههتا نیوهی لاقه، له وه خوارتیش ههتا سه ر قاپه رهقه له کان قهیدی نیه یا فهرمووی: گوناھی نیه، بهلام ئه وهی له خوار قوله پیوه بی و بو فیزو ده عیه بی جینگه کهی له ناو ئاگری دوزه خدا ده بی! (د/ب/ن).

۲۸۴۲- عَنْ جَابِرِ بْنِ سَلِيمٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: رَأَيْتُ رَجُلًا يَصْنَدُرُ النَّاسُ عَنْ رَأْيِهِ لَا يَقُولُ شَيْئًا إِلَّا صَدَرُوا عَنْهُ قُلْتُ مَنْ هَذَا؟ قَالُوا: هَذَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قُلْتُ عَلَيْكَ السَّلَامُ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَرَّتَيْنِ. قَالَ: لَا تَقُلْ عَلَيْكَ السَّلَامُ. فَإِنَّ عَلَيْكَ السَّلَامَ نَحِيَّةَ الْمَيِّتِ قُلِ السَّلَامُ عَلَيْكَ. قَالَ: قُلْتُ أَنْتَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)؟ قَالَ: أَنَا رَسُولُ اللَّهِ الَّذِي إِذَا أَصَابَكَ ضَرٌّْ فَدَعَوْتُهُ كَشَفَهُ عَنْكَ وَإِنْ أَصَابَكَ عَامُ سَنَةٍ فَدَعَوْتُهُ أَبْتَهَا لَكَ وَإِذَا كُنْتَ بِأَرْضٍ قَفْرَاءَ أَوْ فَلَاةٍ فَضَلَّتْ رَاحِلَتُكَ فَدَعَوْتُهُ رَدَّهَا عَلَيْكَ. قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ اغْهَدْ إِلَيَّ. قَالَ: «لَا تُسَبِّنْ أَحَدًا». قَالَ: فَمَا سَبَبُ بَعْدَهُ حُرًّا وَلَا عَبْدًا وَلَا بَعِيرًا وَلَا شَاةً. قَالَ: وَلَا تَحْقِرَنَّ شَيْئًا مِنَ الْمَعْرُوفِ وَأَنْ تُكَلِّمَ أَخَاكَ وَأَنْتَ مُتَبَسِّطٌ إِلَيْهِ وَجْهَكَ إِنْ

(۱۰) بخاری. لباس: ۵۷۸۷. تجرید/ ۵ ل- ۱۸۴ ژ: ۱۸۱۹.

ذَلِكَ مِنَ الْمَعْرُوفِ وَإِذَا رَكَ إِلَى نِصْفِ السَّاقِ فَإِنْ أَبَيْتَ فَإِلَى الْكَعْبَيْنِ وَإِيَّاكَ وَإِسْبَالَ
الْإِزَارِ فَإِنَّهَا مِنَ الْمَخِيلَةِ وَإِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمَخِيلَةَ وَإِنْ أَمَرْتُ شَتَمَكَ وَغَيْرَكَ بِمَا يَعْلَمُ
فِيكَ فَلَا تُعِيرُهُ بِمَا تَعْلَمُ فِيهِ فَإِنَّمَا وَبَّالُ ذَلِكَ عَلَيْهِ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۱):

جایبر کوپی سولهیم (خودای ئی رازی بی) گوتی: ته ماشام کرد وای پیاوی
دیاره، ئه و خه لکه چاویان له ده میه تی، هه رچی ده فهرموئی ئه وان له ده می
ده قوزنه وه و جیبه جیی ده کهن. گوتم: ئه م پیاوه کییه؟ گوتیان: ئه وه
پیغه مبه ره (دروودی خودای له سهرین) منیش دوو جار گوتم: عليك السلام: له سه ره
توبئی سلاو ئه ی پیغه مبه ری خودا! فهرمووی: مه لئی عليك السلام، چونکه
عاده ت وایه سلاو له مردوو به م شیوه یی ده کری، به لام بلئی: السلام عليك:
سلاو له سه ره توبئی گوتم: ئایا تو پیغه مبه ری خودای؟ فهرمووی: به لئی من
پیغه مبه ری ئه و خودایه م که کاتئ تووشی ته نگانه یی ده بیت و هاواری بو
ده بیت دیت به هاو رته وه و درووت ئی ده کاته وه، وه کاتئ تووشی سالی
نه هاتی ده بیت و هاواری ئی ده که یت دیت به هاو رته وه و باران ده بارینئی و
شینایی سه وز ده کا بو ت، وه کاتئ له شوینئی کی چو لدا یا له بیابانی
ولا خه که ت ون ده بی و لئی ده پارپیته وه ولا خه که ت پی ده داته وه گوتم: ئه ی
پیغه مبه ری خودا! ئاموژگاریم بکه، فهرمووی: جنیو به که س مه ده گوتی: ئیتر
له و ساکه وه تا ئیستا جمیتم به که س نه داوه، نه به ئازادو نه به به نده و نه به
وشترو نه به مه رو نه به هیچی تر فهرمووی: ئه وه ی چاکه بی قه ت به که می
مه گره و به سووکی مه زانه، قسه کردن له گه ل برای خو تا به رووی خو شه وه
ئویش هه ره له چاکه یه، جله کانیشت هه تا نیوه ی لاقت بی، ئه گه ره به وه قاییل
نابیت هه تا قاپه ره قه له کان بی، خو ت دوور بگه ره له شو پرکردنه وه و به ردانه وه ی
جلو بهرگ چونکه شتی وای فیزو ده عیه و له خو بایی بوونه، وه خودا خو شی
له شتی وای ناییت، ئه گه ره که سی جنیوئی کی پی دایت یا تانووئی کی ئی دایت
وه ل حال جنیوو تانوو ته که ی له تو دا هه بوو بهر په ره رچی مه ده ره وه به جنیوو

(۱) بسند صالح (شرحه).

تانووتی که له‌ودا هه‌بی و تو ئاگات لی بی، ئیتیر ئوبالی ئه‌وه به ئه‌ستوی ئه‌وه (د-سند صالح).

۲۸۴۳- وَقَالَتْ أَسْمَاءُ بِنْتُ يُزَيْدَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا): كَانَ كُمُ يَدِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِلَى الرُّسْغِ^(۱۲):

ئه‌سمائی کچی یه‌زید (خودای فی رازی بن) گوئی: سه‌ر ده‌ستی قو‌لی جلو به‌رگی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) هه‌تا مووچه‌ی ده‌ست بوو (د/ت/ن-س/ح).

۲۸۴۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا لَبَسْتُمْ وَإِذَا تَوَضَّأْتُمْ فَأَبْدُءُوا بِمِائِيكُمْ. رواهما أصحاب السنن^(۱۳):

ئه‌بو هوره‌یره (خودای فی رازی بن) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) فه‌رمووی: کاتی که‌شت له‌به‌رده‌که‌ن و کاتی ده‌سنو‌یز ده‌گرن به‌لای راستتان ده‌ست پی بکه‌ن (د/ت/ن-سند صالح).

۲۸۴۵- عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ قُرَّةَ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا) عَنْ أَبِيهِ قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي رَهْطٍ مِنْ مُزَيْنَةَ فَبَايَعَنَاهُ وَإِنَّ قَمِيصَهُ لَمُطْلَقُ الْإِزَارِ فَبَايَعَنَاهُ ثُمَّ أَذْخَلْتُ يَدِي فِي جَيْبِ قَمِيصِهِ فَمَسَسْتُ الْخَاتَمَ. قَالَ غُرُورٌ: فَمَا رَأَيْتُ مُعَاوِيَةَ وَلَا ابْنَهُ قَطُّ إِلَّا مُطْلِقِي إِزَارِهِمَا فِي شِتَاءٍ وَلَا خَرٍ. رواه أبو داود والترمذي والبخاري^(۱۴):

موعاوییه‌ی کو‌ری قو‌ره (خودایان فی رازی بن) گوئی: باو‌کم گوئی: له‌گه‌ل ده‌سته‌یی له‌ هو‌زی موزه‌ینه چووم بو خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) له‌وی به‌یعت و په‌یمانمان له‌گه‌ل دا کرد، له‌وکاته‌دا دوگمه‌ی کراسه‌که‌ی دا خرابوون جا پاش په‌یمان به‌ستنه‌که‌ ده‌ستم کرد به‌ باخه‌لی کراسه‌که‌یدا ده‌ستم دا له‌ مو‌ری پیغه‌مبه‌رایه‌تی که‌ به‌ناو شانیه‌وه بوو، که‌ لوویه‌کی سوور بوو، وه‌ک دوگمه‌ی په‌رده کولله وایوو، به‌قه‌د هیلکه‌ی کو‌تری ده‌بوو عوره‌وه

(۱۲) بسند حسن (شرحه) {ریاض / ۲ ل- ۸۷ ژ: ۵۱۹ / ۲۹. ابو داود: ۴۰۲۷. ترمذی: ۱۷۶۵}.

(۱۳) بسند صالح (شرحه).

(۱۴) بسند حسن (شرحه).

دهیگوت: موعاوییه و کوره‌کهی موعاوییه هه‌میشه به‌زستان و به‌هاوین دوگمهی کراسیان دا نه‌ده‌خست له خو‌شی یادی نه‌و ده‌مه پیروژه (د/ت/به‌زا-س/ح).

۲۸۴۶- ورد فی الشرح (أي غاية المأمول) : كَانَ ابْنُ عُمَرَ دَائِمًا مَخْلُولَ الْأُزْزَارِ وَقَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَخْلُولَ الْأُزْزَارِ^(۱۵):

له شه‌رحی غایه‌تول مه‌ئموولدا ده‌ئیی: گفته‌ی (له‌فظ‌ی به‌ززار ئاوايه: هه‌میشه ئیبنو عومەر (خودایان ئی رازی بن) دوگمهی خو‌یی دانه‌ده‌خست و دهیگوت: پیغه‌مبه‌رم ده‌دی (دروودی خودای له‌سهرین) دوگمه‌کانی کراوه بوون.

۳۹) ستایشکردن له‌کاتی جل پۆشینا: (الحمد عند اللبس)

۲۸۴۷- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا اسْتَجَدَّ ثَوْبًا سَمَّاهُ بِاسْمِهِ إِمَّا قَمِيصًا أَوْ عِمَامَةً ثُمَّ يَقُولُ: اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ كَسَوْتَنِيهِ أَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِهِ وَخَيْرِ مَا صُنِعَ لَهُ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهِ وَشَرِّ مَا صُنِعَ لَهُ. قَالَ: أَبُو نُضْرَةَ فَكَانَ أَصْحَابُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا لَبَسَ أَحَدُهُمْ ثَوْبًا جَدِيدًا قِيلَ لَهُ تُبْلَى وَيُخْلِفُ اللَّهُ تَعَالَى. رواه اصحاب السنن^(۱):

ئهبو سه‌عید (خودای ئی رازی بن) گوئی: پیغه‌مبه‌رم (دروودی خودای له‌سهرین) که کالایه‌کی تازهی له‌به‌ر ده‌کرد به‌ناوی خو‌یه‌وه ناوی ده‌هینا وه‌ک کراس، یا می‌زه‌ر، ئه‌مجا ده‌یفه‌رموو: خودایه! ستایش هه‌ر بو‌ تو‌یه، تو‌ ئه‌م پۆشاکه‌ت به‌من به‌خشیه‌وه، داوات ئی ده‌که‌م که به‌شم بده‌یت له‌ خیری ئه‌م پۆشاکه‌و له‌ خیری ئه‌و شته‌یش که ئه‌م پۆشاکه‌ی بو‌ دروست کراوه، وه‌ په‌نا ده‌گرم به‌ تو‌ له‌ شه‌پری ئه‌مه‌و له‌ شه‌پری ئه‌و شته‌یش که ئه‌مه‌ی بو‌ دروست کراوه: اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ كَسَوْتَنِيهِ أَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِهِ وَخَيْرِ مَا صُنِعَ لَهُ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهِ وَشَرِّ مَا

(۱۵) اثر مقبول.

(۱) بسند صحیح (شرحه).

صُنِعَ لَهُ. له وه پيش هاوړپياني پيغه مېهر (دروډی خودای له سرېن) که که سيکيان کالايه کی نویی ده پوښی پييان ده گوت: بڅيت تا دهيدريت و خودای گه وره تازه ی ده کاته وه بوټ (د/ت/ن-س/ص).

۲۸۴۸- → (ب - ۳ - ز - ۷۳ - ل - ف - ۶) وزاد هنا: وَمَا تَأَخَّرَ، قَالَ: وَمَنْ لَيْسَ ثَوْبًا فَقَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي كَسَانِي هَذَا الثَّوْبَ وَرَزَقْنِيهِ مِنْ غَيْرِ حَوْلٍ مِنِّي وَلَا قُوَّةَ غَيْرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَمَا تَأَخَّرَ^(۲):

ليړه دا نه مه ی پتره: خودا له گوناھی له وه بهری و له وه پاشی خوش ده بی فهرمووی: وه که سی له پاش پوښینی کالای بللی: سوپاس و ستایش بو نه و خودایه که من بهم دهسته و سانیه ی خومه نه م پوښاکه ی داوه پیم: الحمد لله الذي كساني هذا الثوب ورزقنيه من غير حول مني ولا قوة، نيتر خودا له گوناھی بهرودوی خوش ده بی.

۲۸۴۹- وَقَالَ عُمَرُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: مَنْ لَيْسَ ثَوْبًا جَدِيدًا فَقَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي كَسَانِي مَا أُوَارِي بِهِ عَوْرَتِي وَأَتَجَمَّلُ بِهِ فِي حَيَاتِي ثُمَّ عَمَدَ إِلَى الثَّوْبِ الَّذِي أَخْلَقَ فَتَصَدَّقَ بِهِ كَانَ فِي كَنْفِ اللَّهِ وَفِي حِفْظِ اللَّهِ وَفِي سِتْرِ اللَّهِ حَيًّا وَمَيِّتًا. رواه الترمذي^(۳):

عومه ر (خودای نازای بن) گوتی: له پيغه مېهرم بیست (دروډی خودای له سرېن) ده یفه رموو: هر که سی کاتی کالایه کی نویی له بهر ده کا بللی: سوپاس بو خودا که نه م بهر گه ی پیم داوه، شهرمی خومی پی دده پوښم و له ژيانما خومی پی دهر ازینمه وه: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي كَسَانِي مَا أُوَارِي بِهِ عَوْرَتِي وَأَتَجَمَّلُ بِهِ فِي حَيَاتِي: وه نه مجا دهست بهر ی جله کونه که ی ببه خش ی نيتر نه و که سه به زیندوی و به مردووی له په نای خودادا ده بی و خودا ناگاداریی ده کا و له ژیر په رده ی خودادا ده پوښری (ت: سند غریب).

(۲) تقدم برقم: ۶/ مجلد ۳/ تسلسل/ ۷۳.

(۳) رواه الترمذی: بسند غریب (شرحه).

۲۸۵۰- عَنْ أُمِّ خَالِدٍ بِنْتِ خَالِدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: أَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَثِيبَ فِيهَا خَمِيصَةً سَوْدَاءَ صَغِيرَةً فَقَالَ: «مَنْ تَرَوْنَ نَكْسُو هَذِهِ». فَسَكَتَ الْقَوْمُ قَالَ: «اِثْنُونِي بِأُمِّ خَالِدٍ». فَأَتَى بِهَا تُحْمَلُ فَأَخَذَ الْخَمِيصَةَ بِيَدِهِ فَأَلْبَسَهَا وَقَالَ: «أَبْلَى وَأَخْلَقِي». وَكَانَ فِيهَا عَلَمٌ أَخْضَرُ أَوْ أَصْفَرُ فَقَالَ: «يَا أُمُّ خَالِدٍ هَذَا سَنَاءٌ». رواه البخاري وأبو داود. نسأل الله أن يجعلنا بلباس العافية والتقوى آمين والله أعلم^(۴):

ئوممو خالیدی کچی خالید (خودای نازنی بن) گوتی: چهند پارچه‌یی جل ده‌هینن بۆ پیغه‌مبەر (دروودی خودای لسه‌ربین) پارچه‌یی شالی ئاوریشمی ره‌شیان تیا ده‌بی، پیغه‌مبەر (دروودی خودای لسه‌ربین) ده‌فهرموئ: به رای ئیوه ئه‌مه بده‌ین به‌کئی؟ یارانیش که‌سیان قسه‌یان نه‌کردبوو، جا خوی ده‌فهرموئ: ئوممو خالیدم بۆ بینن جا ئوممو خالید هه‌لده‌گرن و ده‌یبه‌ن بۆ خزمه‌تی، ئیتر هه‌زهرت (دروودی خودای لسه‌ربین) به‌ ده‌ستی خوی شاله ره‌شه‌که‌ی هه‌لگرت و کردیه به‌رم و فهرمووی پیم: اَبْلَى وَأَخْلَقِي، بژیت تا‌کوونی ده‌که‌یت و ده‌یدریته‌وه گوتی: پارچه شاله‌که نه‌خشی سه‌وزی پیوه‌بوو، یا گوتی: نه‌خشی زهردی پیوه‌بوو، هه‌زهرت (دروودی خودای لسه‌ربین) فهرمووی: ئه‌ی ئوممو خالید! ئه‌مه (سه‌ناه) سه‌ناه به‌ زمانی هه‌به‌شی واته: جوانه (ب/د)^(۱).

(۴) بخاری. لباس: ۵۸۲۹.

(۱)

به‌رگن خه‌لاتی خوابن بۆ به‌نده‌ی

له‌ هه‌ردوو جیهان بیکه به‌ په‌رده‌ی

نامووس و نه‌نگ و گونای داپۆشن

بیکه‌ره به‌رمان، خودای به‌خشنده‌ی!

تاوانم هه‌موو فره‌و قه‌به‌و زل

نه‌ه‌ی له‌ژیریا پشت و شان و مل

به‌ که‌ره‌ی خۆت نه‌ک به‌ خاسیی من

۴۰. جل و بهرگی ژنان: (لباس النساء)

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لَأَزْوَاجَكُمْ وَنِسَاءَ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ ذَلِكَ أَدْنَى أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا - ۵۹/۳۳}.

ئەى پيغه مبهرى خوڤه ويست! بلى به ژنه كانت و به كچه كانت و به ژنه كانى موسولمانه كان: كه چارشيوو سه رپوش بگرنه وه و سهرو سينگو بهرؤكى خوتان داپوشن چونكه بهم شيوه باشت ده ناسرين كه كي و چ كه سيكن و كه ئه وان ئافره تى به شان و به حورمه تن و بو ئه وه ناشين كه شه لاتی و سه رسه ريه كان سه ره ريگه و لاكو لانيان لي بگرن، ئيت رزگاريان ده بي له ئازارو كه فينى ناپاكن، بزائن خودا تاوانه خش و ميهره بانه ئه گهرنا ولا تى شه لاتی ويران ده كرد.

وَقَالَ تَعَالَى: {وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ - ۳۱/۲۴}.

به شوولئ رحمة بمكوته شل شل

شه نو كه كوم كه، كاو كوته ل بؤدهر

له جيز جياوه كه قه لاس و كوژه

سوورى خه زمانم كه بن قه يناكا

چونكه بنه توو حوبى پيغه مبهر (د)

كيان به قوربانى خو و خيزانى

هم هاوريانيان كيانى به كيانى

سه دجار ده مكن له قاپى خويان

دل ده بهم ده يكه به ده كه وانى!

- وهرگير -

خودای گه‌وره ده‌فهرموی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوشه‌ویست! بفرموو به‌و ژنانه که خاوه‌ن باوه‌پن: بازی چاویان بقونجین له ته‌ماشاگردنی نامه‌حرهم و شهرمگای خویان پیاریزن له له‌زه‌ت پی وهرگرتنی ناره‌واو نا شهرعی وهدهرنه‌خه‌ن بۆ ته‌ماشاگردنی نامه‌حرهم ئه‌و شتانه که هوی جوانی ئه‌وانه، ئه‌وانه‌یان نه‌بی که به عاده‌ت دهرده‌که‌ون، وه با سه‌رپۆشه‌کانیان بگه‌یه‌نن به به‌رۆکیان بۆ ئه‌وه که مل و سنگیان داپۆشن، وه به شیوه‌ی ته‌ئکید ده‌لیمه‌وه هوی جوانی خویاندهر نه‌خه‌ن بۆ که‌س ئه‌وانه نه‌بی که جیامان کردنه‌وه، مه‌گه‌ر بۆ می‌رده‌کانیان.

۲۸۵۱- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: لَمَّا نَزَلَتْ (يُذْنِبْنَ عَلَيْهِنَ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ) خَرَجَ نِسَاءُ الْأَنْصَارِ كَأَنَّ عَلَى رُءُوسِهِنَّ الْغُرَبَاءُ مِنَ الْأَكْسِيَةِ. رواه أبو داود^(۱):

ئوممو سه‌له‌مه (خودای ئی رازی بی) گو‌تی: که ئایه‌تی (یدنین علیهن من جلابیبهن) هاته خواره‌وه ئافره‌تانی یاریده‌دهران که له‌مال ده‌هاتنه دهره‌وه له‌به‌ر له‌چک و سه‌رپۆش ده‌تگوت قه‌له‌پ‌رش به‌سه‌ر سه‌ریانه‌وه نیشته‌وته‌وه ئاوا سه‌روملی خویان داده‌پۆشی (د-س/صالح).

۲۸۵۲- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: يَرْحَمُ اللَّهُ نِسَاءَ الْمُهَاجِرَاتِ الْأَوَّلِ لَمَّا أُنْزِلَ اللَّهُ تَعَالَى (وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ) شَقَقْنَ - قَالَ: ابْنُ صَالِحٍ: أَكْثَفَ - مُرُوطِهِنَّ فَأَخْتَمَرْنَ بِهَا. رواه أبو داود والبخاري^(۲):

عائیشه (خودای ئی رازی بی) گو‌تی: ره‌حمه‌تی خودا له ژنه کۆچه‌ره پی‌شینه‌کان بی، کاتی ئه‌م ئایه‌ته‌هاته خواره‌وه {وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ} چارۆکه‌و شالینه‌کانی خویانیان له‌ت له‌ت ده‌کردو ده‌یان کردن به له‌چک و سه‌رپۆش بۆ خویان (د/ب).

^(۱) بسند صالح (شرحه).

^(۲) رواه البخاري في التفسير (شرحه).

۲۸۵۳- وَدَخَلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى أُمِّ سَلَمَةَ وَهِيَ تَخْتَمِرُ فَقَالَ: «لَيْتَ لَا لَيْتَيْنِ»^(۳):

جاری پیغهمبهر (دروودی خودای لهسربین) تهشریفی چوو بۆ لای ئوممو سهلهمه‌ی هاوسه‌ری، لهوکاته‌دا ئوممو سهلهمه (خودای ئی رازی بن) لهچکی ده‌گرته‌وه، پیغهمبهر (دروودی خودای لهسربین) فهرمووی پیی: یه‌ک پیچ تیوه‌ی ئالیینه نه‌ک دوو پیچ! (د).

۲۸۵۴- وَعَنْهَا أَنَّ أَسْمَاءَ بِنْتَ أَبِي بَكْرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) دَخَلَتْ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَعَلَيْهَا ثِيَابٌ رِقَاقٌ فَأَعْرَضَ عَنْهَا وَقَالَ: يَا أَسْمَاءُ إِنَّ الْمَرْأَةَ إِذَا بَلَغَتْ الْمَحِيضَ لَمْ يَصْلَحْ لَهَا أَنْ يَرَى مِنْهَا إِلَّا هَذَا وَهَذَا وَأَشَارَ إِلَى وَجْهِهِ وَكَفِّهِ. رواهما أبو داود^(۴):

دیسان ئهو گوتی: ئه‌سمائی کچی ئه‌بو به‌کر (خودایان ئی رازی بن) جلیکی ته‌نکی له‌به‌ردا بوو هاته‌ خزمه‌تی پیغهمبهر (دروودی خودای لهسربین) چه‌ره‌ت رووی ئی وهرچه‌رخان و فهرمووی: ئه‌ی ئه‌سماء! ژن که که‌وته بینوێژی ئیتر دروست نیه هیچ کوێیه‌کی ده‌ربکه‌وی، جگه‌ له‌مه‌و له‌مه‌ واته: جگه‌ له‌ روخسارو هه‌ردوو ده‌ستی (د).

۲۸۵۵- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ جَرَّ ثَوْبَهُ خُبْلَاءَ لَمْ يَنْظُرَ اللَّهُ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. فَقَالَتْ أُمُّ سَلَمَةَ: فَكَيْفَ يَصْنَعْنَ النِّسَاءُ بِذِيُولِهِنَّ؟ قَالَ: يُرْخِينَ شِبْرًا. فَقَالَتْ: إِذَا تَنَكَّشِفَ أَفْدَامُهُنَّ. قَالَ: فَيُرْخِيَنَّهُ ذِرَاعًا لَا يَزِدُّنَ عَلَيْهِ. رواه الترمذي وصاحبه. (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا) وَعَنْ جَمِيعِ الْمُحَدِّثِينَ وَالرُّوَاةِ. وَاللَّهُ أَعْلَمُ^(۵):

ئیبینو عومه‌ر (رمزای خودای ئی بن) گوتی: پیغهمبهر (دروودی خودای لهسربین) ده‌فه‌رمووی: هه‌ر که‌سێ بۆ فیزو ده‌عیه‌و تێرزی جل و به‌رگی خۆی به‌کیش بکا،

(۳) سکت عن درجته.

(۴) سکت عن درجته.

(۵) رواه الترمذي بسند صحيح (شرحه).

له روژی قیامه تا خودای گه‌وره به چاوی به‌زه‌یی ته‌ماشای نا‌کاو رووی نازی ناداتی ئوممو سه‌له‌مه‌یش (خودای ئی رازی بئ) گوتی: ئه‌ی ئافره‌تان چی له دامینیان بکه‌ن؟ فهرمووی: بستئ شوپری بکه‌نه‌وه. گوتی: ئاخ‌ر قاجیان دهر ده‌که‌وئ. فهرمووی: ده‌یه‌ک بال شوپری بکه‌نه‌وه‌و به‌س (ت-س/ص-د/ن).

٤١) راستو چه‌پ خو‌شه‌ته‌کدان (سه‌مما) و خو‌شه‌ته‌کدان به‌ چیچکانه‌وه

(نیح‌تیباء) : (الصماء والاحتباء)

٢٨٥٦- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): لَهَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ اشْتِمَالِ الصَّمَاءِ وَأَنْ يَحْتَبِيَ الرَّجُلُ فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ، لَيْسَ عَلَى فَرْجِهِ مِنْهُ شَيْءٌ. رواه الخمسة^(١).

ئهبو سه‌عید (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مه‌ری خودا (دروودی خودای له‌سهرین) نه‌هی کردووه له‌وه که مرو‌ف به‌ره‌نگئ خو‌ی شه‌ته‌ک بدا به‌ پارچه‌ جلی که نه‌توانئ ده‌ستی لی‌وه‌ی دهر‌بینئ وه‌ له‌وه‌یشه‌ که پیاو به‌ چیچکانه‌وه جلی بئالینئ به‌ خو‌یه‌وه به‌لام هیچ نه‌دا به‌ شه‌رم‌گای خو‌ی دا. (ش/د/ت/ن).

٤٢) باسی چواره‌م: باسی ره‌و‌شته‌ سرو‌شتیه‌کان (سونه‌نول‌فیطره: خو‌وه

خواییه‌کان) : (الباب الرابع: في سنن الفطرة)

٢٨٥٧- → (ب- ١ ز- ٢٧ ف- ٥)^(١).

٢٨٥٨- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: خَالِفُوا الْمُشْرِكِينَ، وَقَرُّوا اللَّحَى، وَأَخْفُوا الشَّوَارِبَ. وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) إِذَا حَجَّ أَوْ اعْتَمَرَ قَبَضَ عَلَى لِحْيَتِهِ، فَمَا فَضَلَ أَخَذَهُ. رواه الخمسة^(٢).

(١) مسلم. لباس: ٥٤٦٦. بخاري. لباس: ٥٨١٩.

(٢) تقدم برقم: ٢٢٥/٥ مجلد ١/ تسلسل / ٢٧.

(٢) بخاري. لباس: ٥٨٩٢. مسلم. طهارة: ٦٠١.

ثیبینو عومەر (خودایان ئی رازی بئی) گوتی: پیغهمبەر (دروودی خودای لسه‌ریی) ده‌فرموئی: پیچه‌وانه‌ی بته‌رستان و فره‌خوایان بکه‌ن به‌م ره‌نگه‌ ریش ته‌واو به‌ئیلنه‌وه‌و سمیئل ته‌واو کورت بکه‌نه‌وه. ثیبینو عومەر خوئی وابوو، وه‌ کاتی ده‌چوو بو‌ حه‌ج یا بو‌ عه‌مره‌ پر به‌ ده‌ستی ریشی خوئی ده‌گرت و هه‌رچی له‌وه‌ پتر بوایه‌ ده‌یکرد (ش/د/ت/ن).

۲۸۵۹- وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): مَنْ لَمْ يَأْخُذْ مِنْ شَارِبِهِ فَلَيْسَ مِنَّا. رواه الترمذي والنسائي^(۳):

پیغهمبەر (دروودی خودای لسه‌ریی) ده‌فرموئی: هه‌ر که‌سی له‌ سمیئلی نه‌گرتی له‌ ئیمه‌ نیه‌ (ت-س/ص-ن).

۲۸۶۰- وَقَالَ أَنَسٌ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) وَقَّتْ لَنَا فِي قَصِّ الشَّارِبِ وَتَقْلِيمِ الْأُظْفَارِ وَتَنْفِ الْإِبْطِ وَحَلْقِ الْعَاةِ أَنْ لَا تُتْرَكَ أَكْثَرُ مِنْ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً. رواه الخمسة إلا البخاري^(۴):

ئه‌نه‌س (خودای ئی رازی بئی) گوتی: بو‌ قرتانندی سمیئل و کردنی ناخون و هه‌لکه‌ندنی مووی بن‌ بال و تاشینی مووی به‌ر کاتمان بو‌ دانراوه‌: که‌ له‌ چل شه‌و پتر دوايان نه‌خه‌ین! (م/د/ت/ن).

۲۸۶۱- عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ امْرَأَةً كَانَتْ تَخْنُجُ بِالْمَدِينَةِ فَقَالَ لَهَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): لَا تُنْهَكِي فَإِنَّ ذَلِكَ أَخْطَى لِلْمَرْأَةِ وَأَحَبُّ إِلَيَّ الْبُعْلِ. رواه أبو داود والطبراني والحاكم ولفظه: كَانَ بِالْمَدِينَةِ امْرَأَةٌ يُقَالُ لَهَا أُمُّ عَطِيَّةَ تَخْفِضُ الْجَوَارِي فَقَالَ: لَهَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): يَا أُمَّ عَطِيَّةَ اخْفِضِي وَلَا تُنْهَكِي فَإِنَّهُ أَلْضَرُّ لِلْوَجْهِ وَأَخْطَى عِنْدَ الزَّوْجِ^(۵):

ئوممو عه‌طییه‌ (خودای ئی رازی بئی) گوتی: ژنی - له‌ مه‌دینه‌ - که‌چانی سوننه‌ت ده‌کرد، پیغهمبەر (دروودی خودای لسه‌ریی) پئی فهرموو: له‌بنا خشتی

^(۳) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

^(۴) مسلم. طهارة: ۵۹۸. أبو داود. ترجل: ۴۲۰۰. ترمذی. أدب: ۲۷۵۸، ۲۷۵۹. نسائی. طهارة: ۱۴.

^(۵) رواه أبو داود وضعفه. ولكن مؤيد بحديث الشيخين الفطرة خمس.

مه‌که و هندی له و زیاده گوشته بهیل‌ره‌وه چونکه وا خوشتره بۆ ژنه‌که‌ش و بۆ می‌رده‌که‌ش (د-ضعیف-طه‌به‌رانی/حاکم) گفته‌ی حاکم ئاوايه: له مه‌دینه ژنی هه‌بوو ناوی ئوممو عه‌طیه‌ بوو، کچانی سوننه‌ت ده‌کرد، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) پیی فهرموو: ئه‌ی ئوممو عه‌طیه‌! سوننه‌تیان بکه، به‌لام له بنا حشت مه‌یبه‌وه له کوته‌ره‌ی مه‌ده، چونکه ئاوا ژنه‌که زیاتر شه‌وقی ده‌بی و پیاوه‌که‌یش زیاتر که‌یفی هه‌ل ده‌ستی!

۲۸۶۲- ورد في الشرح: وقال أحمد: إله (أي الختان) واجب للذكر سنة للأُنثى لحديث أحمد وغيره: الْخِتَانُ سُنَّةٌ لِلرِّجَالِ مَكْرُمَةٌ لِلنِّسَاءِ^(۱):

له شه‌رحه‌که‌دا ده‌لی: ئیمامی ئه‌حمه‌د (خودای ئی رازی بن) ده‌لی خه‌ته‌نه‌کردن بۆ نی‌رینه‌ فهرزه‌و بۆ می‌ینه‌ سوننه‌ته، له‌به‌ر ئه‌م حه‌دیثه‌ی ئه‌حمه‌د و غه‌یری ئه‌حمه‌د که ده‌فهرموو: خه‌ته‌نه‌کردن بۆ پیاوان سوننه‌ته و بۆ ژنان ده‌ستی قه‌درو ریزو حورمه‌ته.

۴۳) باسی قزو داهینانی قز: (الشعر وترجیله (أي تسريحه))

۲۸۶۳- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَضْرِبُ شَعْرَهُ مَنْكِبَيْهِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الزَّمَذِي^(۱):

ئنه‌س (خودای ئی رازی بن) گوئی: گه‌لی جار قرشی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) ده‌یدا له هه‌ردوو سه‌رشانی (ش/د/ن).

۲۸۶۴- وَعَنْهُ قَالَ: كَانَ شَعْرُهُ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِلَى شَحْمَةِ أُذُنَيْهِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتَّسَائِي^(۲):

(۱) سكت عن درجته.

(۱) بخاري. لباس: ۵۹۰۳، ۵۹۰۴. مسلم. فضائل: ۶۰۲۲. نسائي. زينة: ۵۲۵۰.

(۲) سكت عنه الشارح.

دیسان گوتی: گه‌لی جار مووی سه‌ری پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) هه‌تا نه‌رمه‌ی هه‌ردوو گوینچه‌کی بوو (د/ن).

۲۸۶۵- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُحِبُّ مُوَافَقَةَ أَهْلِ الْكِتَابِ فِيمَا لَمْ يُؤْمَرْ فِيهِ، وَكَانَ أَهْلُ الْكِتَابِ يَسْدُلُونَ أَشْعَارَهُمْ، وَكَانَ الْمُشْرِكُونَ يَفْرُقُونَ رُءُوسَهُمْ، فَسَدَلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَاصِيَتَهُ، ثُمَّ فَرَّقَ بَعْدُ. رواه الخمسة^(۳):

ئیبنو عه‌بباس (خودایان ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) بو هه‌رشتی که خودا فه‌رمانی پی نه‌کردایه که چوون بکا چه‌زی ده‌کرد که موافقه‌ی خاوه‌ن نامه‌کان بکا، خاوه‌ن نامه‌کانیش ده‌ستووریان وابوو قژی خویانیان به‌ ده‌وری سه‌ریانا شوپ ده‌کرده‌وه، به‌لام هاوبه‌شپه‌یدا که ره‌کان ده‌ستووریان وابوو قژی خویانیان له‌ ناوه‌راستی سه‌ریاندا ده‌کرد به‌ دوو به‌شه‌وه‌و لایان ده‌دا به‌م لاو به‌و لای سه‌ریاندا، جا له‌پیش دا پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) له‌سه‌ر ده‌ستووری خاوه‌ن نامه‌کان پیشه‌ سه‌ری خوی شوپ ده‌کرده‌وه به‌بئ له‌تکردن، به‌لام له‌ دوا‌ییدا قژی خوی ده‌کرد به‌ دوو له‌ته‌وه‌و لای ده‌دا به‌م لاو به‌و لای سه‌ری دا (ش/د/ت/ن).

۲۸۶۶- → (ب - ۱ ز - ۳۲ ل - ۱۵۴ ف - ۴). وَفِي هَذِهِ الرَّوَايَةِ: عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُحِبُّ التَّيْمُنَ مَا اسْتَطَاعَ فِي شَأْنِهِ كُلِّهِ فِي طَهْوَرِهِ وَتَرَجُّلِهِ وَتَنَعُّلِهِ. وَسِوَاكَ. رواه الخمسة^(۴):

له‌م گه‌یرانه‌وه‌دا: عایشه (خودای ئی رازی بئ) ده‌لی: چه‌زهرت (دروودی خودای له‌سهرین) تا بو‌ی بکرایه له‌ گشت کارو باریکی خوی دا چه‌زی له‌وه بوو که لای راست پیش بخت وه‌ک ده‌ستنو‌یژگرتن و خوش‌و‌ردن و سه‌رده‌اینان و موو شانه‌کردن و پیلاو له‌ پی کردن و سیواک کردن (ش/د/ت/ن).

^(۳) بخاری. مناقب: ۳۵۵۸. مسلم. فضائل: ۶۰۱۶.

^(۴) تقدم برقم: ۲۸۱/۴ في مجلد ۱/ تسلسل/ ۳۲.

۲۸۶۷- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُقْلٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: نَهَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ التَّرَجُّلِ إِلَّا غَبًّا. رواه أصحاب السنن^(۵):

عه بوللای کوری موغه ففهل (خودای فی رازی بن) گوتی: پیغهمبه (درودی خودای لهسری) نه‌هی ده‌کرد له موو شاننه‌کردنی زور مه‌گهر، ناو به‌ناو تا بو پاک‌ی و خاوینی بن و بو که‌شخه‌یی و شهور و که‌یف نه‌بی (د/ت/ن-س/ص).

۲۸۶۸- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: نَهَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ الْقَرْعِ. قِيلَ لَابْنِ عُمَرَ: وَمَا الْقَرْعُ؟ قَالَ: يُخْلَقُ بَعْضُ رَأْسِ الصَّبِيِّ وَيُتْرَكُ بَعْضٌ. رواه الخمسة إلا الترمذي^(۶):

ئیبنو عومه (خودایان فی رازی بن) گوتی: پیغهمبه (درودی خودای لهسری) نه‌هی ده‌کرد له قوچکه تاش، به ئیبنو عومریان گوت: قوچکه تاش چونه؟ گوتی: نه‌وه تا که سه‌ری منال هندیکی بتاشری و هندیکی بهیلریته‌وه (ش/د/ن).

۲۸۶۹- وَعَنْهُ قَالَ: رَأَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) صَبِيًّا قَدْ خُلِقَ بَعْضُ شَعْرِهِ وَتُرِكَ بَعْضُهُ فَتَهَاَهُمُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ ذَلِكَ وَقَالَ: اخْلِقُوهُ كُلَّهُ أَوْ ائْرُكُوهُ كُلَّهُ. رواه أبو داود والنسائي^(۷):

ديسان گوتی: پیغهمبه (درودی خودای لهسری) کورپکی مندالی دی هندی لهسهری تاشرا بوو، هندیکیشتی نه تاشرابوو ئیتر پیغهمبه (درودی خودای لهسری) نه‌هی فی کردن له شتی واو فهرمووی: یا ههمووی بتاشن یا ههمووی مه‌تاشن (د-سند صالح-ن).

(۵) بسند صحیح (شرحه).

(۶) بخاری. لباس: ۵۹۲۰.

(۷) رواه أبو داود بسند صالح (شرحه).

۲۸۷۰- وَقَالَ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): كَانَتْ لِي دُؤَابَةٌ فَقَالَتْ لِي أُمِّي: لَا أَجْزُهَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَمْدُهَا وَيَأْخُذُ بِهَا. رواه أبو داود. والله أعلم^(۸):

ئەنەس (خودای ئی رازی بن) گوتی: ئەوساکە پەلکیکم هەبوو دایکم دەیکوت پیم: نایقرتینم، جاران پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربن) دریشی دەکردو دەی گرت (د/ن-س/ص).

۲۸۷۱- قَالَ الْمُؤَلَّفُ فِي شَرْحِهِ - طِيبَ اللَّهِ ثَرَاهُ - أَمَّا الْأُنْثَى فَيَحْرَمُ عَلَيْهَا حَلْقُ الرَّأْسِ أَوْ قَصُّهُ لِحْدِثِ النِّسَائِيِّ: نَهَى أَنْ تَخْلُقَ الْمَرْأَةُ رَأْسَهَا^(۹):

دانەر (پەلگەزەکی لە بۆن و بەرامەتی بەمەشت بن) لە شەرەحەدا دەلی: سەرتاشینی مێینە، حەرامە، هەروەها بڕینەووە هەڵپاچینی مووی سەری، لەبەر فەرموودەکی نەسائی کە دەلی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربن) رێگە نەداوە کە ژن سەری خۆی بتاشی.

٤٤) رەنگکردن و بۆیاخکردنی مووی سەروریش : (خضب الشعر)

۲۸۷۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى لَا يَصْبُغُونَ فَخَالِفُوهُمْ. رواه الحمسة^(۱):

ئەبو ھورەیرە (خودای ئی رازی بن) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربن) فەرمووی: جوولەکەو گاور مووی سەروریشی خۆیان بۆیە ناکەن، کەواتە بە پیچەوانەیی ئەوانەوہ ئیوہ بۆیەیان بکەن (ش/د/ت/ن).

۲۸۷۳- وَأَتَى بِأَبِي قُحَافَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) يَوْمَ فَتَحِ مَكَّةَ وَرَأْسُهُ وَلِحْيَتُهُ كَالثَّقَامَةِ (نَبَتْ أبيض الزَّهْر والْتُمَر) بَيَاضًا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): غَيِّرُوا هَذَا بِشَيْءٍ وَاجْتَنِبُوا السَّوَادَ. رواه مسلم وأبو داود^(۲):

(۸) سكت عنه ولكن مؤيد بحديث للنسائي نقله في الشرح (شرحه).

(۹) سكت عن درجة الحديث المستشهد به.

(۱) بخاري. لباس: ۵۸۹۹. تجريد / ۱۹۵/۵ ژ: ۱۹۰۵ + ۳۴۶۲ / ۱۳۸۰ {رياض/ ۴ ل- ۷۹ ز- ۲۹۲}.

روژی گرتنی مه‌ککه، که نه‌بو قوحافه‌ی باوکی نه‌بو به‌کری صه‌دقیان
هینا سه‌روپیشی وه‌ک قارچک پاک سپی بوو، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین)
فه‌رمووی: ئەم سپی‌تییه به شتی رهنگ بکه‌ن به‌لام به رهنگی ره‌ش ره‌شی
مه‌که‌ن (م/د).

۲۸۷۴- وَسُئِلَ أَنَسٌ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَخْضَبَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)؟ قَالَ: لَمْ يَبْلُغِ
الشَّيْبَ إِلَّا قَلِيلًا. وَفِي رِوَايَةٍ: إِنَّهُ لَمْ يَخْضِبْ وَلَوْ شِئْتُ أَنْ أُعَدَّ شَمَطَاتِهِ فِي لِحْيَتِهِ.
رواه الشيخان والنسائي ولفظه: لَمْ يَخْضِبْ إِلَّا مَا كَانَ الشَّمَطُ عِنْدَ الْعَنْقَةِ يَسِيرًا وَفِي
الصُّنْغَيْنِ يَسِيرًا وَفِي الرَّأْسِ يَسِيرًا^(۳):

پرسیار کرا له ئەنه‌س (خودای ئی رازی بن): ئایا پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین)
مووی خو‌ی بو‌یاخ ده‌کرد؟ گوتی: نه‌ه، چونکه که‌می نه‌بی مووی سپی نه‌بوو
بوو. له گیرانه‌وه‌یه‌کا: بو‌یه‌ی نه‌ده‌کرد، به حال ریشی سپی تی که‌وتبوو،
ئه‌گه‌ر ئاره‌زووم ببوایه ئه‌و چه‌ند مووه سپییه‌که له ریشیا هه‌بوون ده‌مژماردن
(ش/ن) گفته‌ی (ن): بو‌یه‌ی نه‌ده‌کرد، به‌س تو‌ژی بو‌زی هه‌بوو به چالی ژیر
لیوی خواروویه‌وه تو‌زیکیش به هه‌ردوو لا جانگیه‌وه تو‌زیکیش له‌سه‌ری
دا هه‌بوو.

۲۸۷۵- وَقَالَ ابْنُ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَلْبَسُ النَّعَالَ
السَّيِّيَّةَ وَيُصَفِّرُ لِحْيَتَهُ بِالْوَرَسِ وَالزَّعْفَرَانِ وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ يَفْعَلُهُ. رواه أبو داود والبخاري
والنسائي^(۴):

ئیب‌نو عومه‌ر (خودایان ئی رازی بن) گوتی: گه‌لی جار پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای
له‌سهرین) سو‌لی چه‌رمی خو‌شه‌کراوی بی کولک و مووی له‌پی ده‌کرد، وه ریشی

(۲) مسلم. لباس: ۵۴۷۵، ۵۴۷۶. أبو داود. ترحل: ۴۲۴۰. نسائی. زينة: ۵۰۹۱.

(۳) بخاري. لباس: ۵۸۹۴. مسلم. فضائل: ۶۰۲۷ - ۶۰۲۹.

(۴) بخاري. لباس: ۵۸۵۱.

خوئی به گیا زه‌عقهران و گوله زه‌عقهران زهرده‌کرد، ئیبنو عومه‌ریش هه‌مان شتی ده‌کرد (د/ب/ن).

۲۸۷۶- وَقَالَ أَبُو رَمَّةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): أَتَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنَا وَأَبِي وَكَانَ قَدْ لَطَحَ لِحْيَتَهُ بِالْحِنَاءِ^(۵):

ئه‌بو ریمئه (خودای ئی رازی بئ) گوتی: له خزمه‌تی باوکمدا چووم بو خزمه‌تی هه‌زهرت (دروودی خودای له‌سهرین) دیم خه‌نه‌ی گرتبووه ریشی (د/ت/ن-س/ح).

۲۸۷۷- عَنْ أَبِي ذَرٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ أَحْسَنَ مَا غُيِّرَ بِهِ هَذَا الشَّيْبُ الْحِنَاءُ وَالْكَتْمُ. رواهما أصحاب السنن^(۶):

ئه‌بو زهر (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: باشت‌ترین شت که مووی سپی نیشانه‌ی پیری پی ره‌نگ بکری خه‌نه‌و و سمه‌یه (د/ت/ن-س/ص).

۲۸۷۸- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: يَكُونُ قَوْمٌ يَخْضِبُونَ فِي آخِرِ الزَّمَانِ بِالسَّوَادِ كَحَوَاصِلِ الْحَمَامِ لَا يَرِيحُونَ رَائِحَةَ الْجَنَّةِ. رواه ابو داود والنسائي^(۷):

ئیبینو عه‌بباس (خودایان ئی رازی بئ) گوتی: هه‌زهرت (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: له ئاخ‌ر زه‌مانا ده‌سته‌یی په‌یدا ده‌بن به ره‌نگی ره‌ش مووی خو‌یان ره‌نگ ده‌که‌ن، ریشیان وه‌ک چیک‌ل‌دانه‌ی کو‌تر له ده‌وری چه‌ناگه‌یان خ‌ر ه‌ل ده‌ده‌ن و گو‌پیان ده‌تاشن، گوایه‌ چاو له کاف‌ره‌کان ده‌که‌ن ئه‌وانه‌ بو‌نی به‌هه‌شت ناکه‌ن (د-سند صالح-ن).

(۵) بسند حسن (شرحه).

(۶) بسند صحیح (شرحه).

(۷) بسند صالح (شرحه).

۲۸۷۹- وَ سَلْتُ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنْ خِصَابِ الْحِجَاءِ؟ فَقَالَتْ: لَا بَأْسَ بِهِ وَلَكِنِّي أَكْرَهُهُ فَإِنْ حَبِي (مَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَكْرَهُهُ رِيحُهُ^(۸):

له عائیشه (خودای ئی رازی بئی) پرسیار کرا بۆ خه‌نه تیگرتن گوتی: قه‌یدی نیه، به‌لام من حه‌زی ئی ناکه‌م چونکه خوشه‌ویسته‌که‌م (دروودی خودای له‌سهری) حه‌زی له بۆنه‌که‌ی نه‌ده‌کرد (د-سند صالح-ن).

۲۸۸۰- وَعَنْهَا قَالَتْ: أَوْمَاتُ امْرَأَةٍ مِنْ وَرَاءِ سَرِّ يَدِهَا كِتَابٌ إِلَى النَّبِيِّ (مَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَبَضَ يَدَهُ فَقَالَ: مَا أَذْرِي أَيْدُ رَجُلٍ أَمْ يَدُ امْرَأَةٍ قَالَتْ: بَلْ يَدُ امْرَأَةٍ. قَالَ: لَوْ كُنْتُ امْرَأَةً لَغَيَّرْتُ أَظْفَارَكَ بِالْحِجَاءِ. رواهما أبو داود والنسائي. نَسَأَلُ اللَّهَ التَّوْفِيقَ آمِينَ^(۹):

ديسان عائیشه (خودای ئی رازی بئی) گوتی: جارێ ژنێ له پشتی په‌رده‌وه نامه‌یه‌کی له ده‌ستابوو درێژی کرد بۆ پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهری) پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهری) ده‌ستی خۆی برده‌ دواوه‌ و فهرمووی: نازانم که نه‌مه ده‌ستی پیاوه‌ یا ده‌ستی ژنه‌؟ ژنه‌که‌ گوتی: نه‌ه، ده‌ستی ژنه‌، فهرمووی: نه‌گه‌ر وایه بۆ ناخونه‌کانت نه‌گرتۆته‌ خه‌نه (د-سند صالح-ن).

^(۸) بسند صالح (شرحه).

^(۹) بسند صالح (شرحه).

٤٥) قَرِ خَسْتَنَه سَهَر قَرُو خَالَكُوتَان وَ شَتِي وَ اَدْرُوسْت نِين:

يَحْرَمُ الْوَصْلَ وَالْوَشْمَ وَنَحْوَهُمَا

٢٨٨١- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَعَنَ اللَّهُ الْوَاصِلَةَ وَالْمُسْتَوْصِلَةَ، وَالْوَاشِمَةَ وَالْمُسْتَوْشِمَةَ^(١):

ئەبو ھورەیرە (خودای ئازادی بێ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) دەفەرموی: لەعنەت و ئەفرینی خودا لەو ژنە بێ کە قژ دەداتە دەم قژی تر بۆ ژنیکی تر و لەو ژنەش بێ کە دەیهوێ قژی تر بداتە دەم قژی خۆی، وە لەو ژنەش بێ کە خال دەکوێ بۆ یەکێکی تر و لەو ژنەش بێ کە خالی بۆ دەکوێن (ش/د/ت/ن).

٢٨٨٢- وَسَمِعَ مُعَاوِيَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَامَ حَجِّ وَهُوَ عَلَى مِنْبَرٍ وَبِيَدِهِ قُصَّةٌ مِنْ شَعْرِ فَقَالَ: أَيْنَ عُلَمَاؤُكُمْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَنْهَى عَنْ مِثْلِ هَذِهِ، وَقَالَ: إِنْ هَلَكْتُ بَنُو إِسْرَائِيلَ حِينَ اتَّخَذَ هَذِهِ نِسَاؤَهُمْ. رَوَاهُمَا الْخَمْسَةُ. وَزَادَ الشَّيْخَانُ: مَا كُنْتُ أَرَى أَنَّ أَحَدًا يَفْعَلُهُ إِلَّا الْيَهُودَ وَسَمَاءُ النَّبِيِّ زُورًا حِينَ بَلَّغَهُ^(٢):

ئەو سألە کە موعاویە حەجی کرد، لەسەر دوانگە کە ی مەدینە شارە جوان و نازدارە کە ی پیغەمبەر، گوتی مووی گرتبوو بە دەستی وە و تاریکی خۆیندە وەو گوتی: زانا کانتان لە کوێن؟ چۆن شتی و ناڕەوا روو دەدا و ئەوان دەنگ ناکەن؟ من خۆم لە پیغەمبەرم ژنە و توو (دروودی خودای لەسەربێ) کە رێگە ی شتی وای نە دەدا و دەیفەرموو (دروودی خودای لەسەربێ): ئەو ی ئیسرا ئیل ئەوکاتە سەریان تیا چوو کە ژنەکانیان فیڕی ئەم جوړە شتانە بوون (ش/د/ت/ن) شە یخان (واتە: بوخاری و موسلیم غیریکی رەحمەتی خواد بێ) ئەمە یان لەم فەرموودە ی پتر کردووە: لەم وایە کە ھەر جوولە کە شتی و دە کەن گوتی: لە کاتی خۆی دا کە ئەمە گە یشتە وە بە پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) ناوی ناساختە.

(١) بخاري. لباس: ٥٩٤٧. مسلم. لباس: ٥٥٣٦.

(٢) بخاري. احاديث الانبياء: ٣٤٦٨، ٥٩٣٢.

عەبدوللای کۆپی مەسعوود (ڕەزای خودای ئی بێ) گوتی: لەعنەت و نەفرینی
خودا لە خالکوت بێ و لەو ژنەش بێ کە بە ئارەزووی خۆی خالی بو
دەکوێ و لە دەمو چاو هەلگرو لەو ژنەش بێ کە دەموچاوی خۆی هەل
دەگرێ و لەو ژنەش بێ کە بەبڕ بەند و زبڕە ددانی خۆی باریک و تەنک و شاش
دەکا بو جوانی، چونکە ئەمانە بەم دەستکاریەیی خۆیان نەخش و نیگارو
رەنگوپرسی خودا دەگوێن، جا کاتێ ئەم قەسە یە گەیشتەو بە ئوممو
یەعقوب کە ژنیکی قورئان خوێن بوو، وە لە خێڵی بەنی ئەسەد بوو، چوو بو
لای عەبدوللای و لەم لایەنەو قەسە یە لێکەدا کرد گوتی: کەسێ کە پیغەمبەری
خودا خۆی لەعنەت و نەفرینی ئی بکا من چۆن لەعنەت و نەفرینی ئی ناکەم! وە
سەرەپرای ئەوەش ئەمە لەنامە یی خوداش دا هە یە جا ژنە کە گوتی: من
سەر تاپا قورئانم خوێندۆتەو شتی وام تیا دا نە دیو، گوتی: ئەگەر
بتخوێندبا یە دەتدی، ئەدی ئەو نە یە خودای گەرە دەفرموی: (وَمَا آتَاكُمُ
الرُّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمُ عَنْهُ فَانْتَهُوا): واتە: ئەو ی کە پیغەمبەر دەتانداتی

٤١٦٩. ترمذی. أدب: ٢٧٨٢. نسائی. زينة: ٥١١٤، ٥٣٦٧.

له مال و له نه حکام و هری بگرن و نه وهیش که نه هی له کردنی دهکا مهیکه و وازی ئی بینن - ۷/۵۹: ژنه کهش که هیچی بو نه مایه وه گوتی: له و باوه پردام که ئیستا ژنه کهی خۆت هندی له شتانه دهکا، عه بدوللایش گوتی: ده بچو ته ماشای بکه، نهویش چوو بو لای ژنه کهی و ته ماشای کردو هیچی نه دی و هاته وه گوتی: هیچم نه دی، عه بدوللایش گوتی: دیاره نه گهر شتی واکا له گه‌ل من دا گوزهران ناکات (ش/د/ن).

۲۸۸۴- وَقَالَ سَعِيدُ بْنُ جُبَيْرٍ وَالْإِمَامُ أَحْمَدُ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمْ) لَا بَأْسَ بِالْقَرَامِلِ. رواه أبو داود^(۴):

سه عیدی کوپی جوبه یرو ئیمامی نه حمه‌د (خودای گه‌وره یان ئی خوش نوو دبێ) ده‌لێن: به قهرمه‌ل قه‌یدی نیه^(۱) (د).

۲۸۸۵- عَنْ أَبِي رِيحَانَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: نَهَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ عَشْرِ عَنِ الْوَشْرِ وَالْوَشْمِ وَالتَّنْفِ وَعَنْ مُكَامَعَةِ الرَّجُلِ الرَّجُلَ بَغَيْرِ شِعَارٍ وَعَنْ مُكَامَعَةِ الْمَرْأَةِ الْمَرْأَةَ بَغَيْرِ شِعَارٍ وَأَنْ يَجْعَلَ الرَّجُلُ فِي أَسْفَلِ ثِيَابِهِ حَرِيرًا مِثْلَ الْأَعَاجِمِ أَوْ يَجْعَلَ عَلَى مَنَكَبَيْهِ حَرِيرًا مِثْلَ الْأَعَاجِمِ وَعَنِ الثُّهْبِيِّ وَرُكُوبِ الثُّمُورِ وَلُبُوسِ الْخَائِمِ إِلَّا لِذِي سُلْطَانٍ. رواه أبو داود والنسائي. نسأل الله السر والتوفيق آمين والله أعلم^(۵):

ئه‌بو ره‌حمان (خودای ئی زازی بێ) گوتی: پێغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سه‌ر بێ) ئه‌م ده‌ شته‌ی قه‌ده‌غه‌ کردووه: رنێن و شاشکردنی ددان و خالکوتان و قژرێنه‌وه‌و مووی سپی بژارکردن و، راکشانی پیاو له‌ ته‌ك پیاو‌دا به‌ رووتی و راکشانی ژن له‌گه‌ل ژندا به‌ رووتی و نه‌وه‌یش که پیاو - وه‌کوو به‌رانییه‌کان - چاک و

^(۴) وسکت عنه الشارح.

^(۱) قهرمه‌ل وشه‌یه‌کی عه‌ره‌بییه، نازانم به‌ کوردی خو‌مان چی بێ ده‌لێن، کێ ده‌لێ له‌ ولاتی ئێمه‌ هه‌یه، رافه‌کاران ده‌فه‌رموون: گیا‌یه‌کی نه‌رمی به‌لك درێژه، ژنان ده‌یده‌نه‌ ده‌م قژیان و قژی خو‌یانی بێ درێژ ده‌که‌ن. -وه‌رگێڕ- ۱۹۸۴/۵/۱۴.

^(۵) رواه أبو داود بسند ضعيف ورواه النسائي بسند صحيح (شرحه).

دامین و سهرشانه‌ی جله‌کانی بگریته ئاوریشم و، تالان و برۆو، سواربوونی بئنگ و نه‌موستیله له ده‌ست کردن، مه‌گه‌ر بۆ پیاوی خاوه‌ن ده‌سته‌لات و فه‌رمانه‌وا (د-سند ضعیف-ن-س/ص).

۲۸۸۶- قال المؤلف في شرحه غاية المأمول على متن تأليفه التاج الجامع للأصول في أحاديث الرسول (صلى الله عليه وسلم) لا بأس بالوصل بالقرمل ونحوه كصوف وحرير وكتان. فالضفائر من هذا لا شيء فيها لعدم الضرر وعليه بعض التابعين والليث وأحمد، وقال بعضهم: لا يجوز لعموم الأحاديث ولحديث مسلم: نهى رسول الله (صلى الله عليه وسلم) أن تصل المرأة شعرها شيئاً. انتهى كلامه. عليه الرحمة والرضوان^(۱):

دانه‌ری ئەم نامه پیرۆزه (په‌گۆبی پێژنی له‌رحمه‌تی خودای بێ) له‌شه‌رحه‌که‌یدا ده‌لێ: بارۆکه‌ی قه‌رمه‌ل و شتی وا، وه‌ک خوری و ئاوریشم و که‌تان قه‌یدی نیه‌. که‌واته‌: که‌زی و پرچ له‌م جو‌ره‌ شتانه‌ قه‌یدی نیه‌ و هیچی تیا به‌سته‌ نیه‌، چونکه‌ که‌س به‌وه‌ ته‌فه‌ر ناخواو ده‌سته‌ شکێن نابێ، ئەمه‌ رای هه‌ندی له‌ تابعیه‌که‌انه‌و رای ئیمامی له‌یث و ئیمامی ئەحمه‌ده‌ وه‌لێ هه‌ندی له‌ زانیان ده‌لێن: شتی وا دروست نیه‌ چونکه‌ فه‌رمووده‌کان هه‌موو گشتایه‌تی (عووموم) ده‌گه‌یه‌نن، وه‌ له‌به‌ر ئەو فه‌رمووده‌یه‌ش که‌ موسلیم (خودای ئازانی بێ) گێڕاویه‌ته‌وه‌ که‌ ده‌لێ: پێغه‌مبه‌ر (درووی خودای له‌سه‌رین) رێگه‌ی نه‌داوه‌ ژن شتی تر بداته‌ ده‌م قژی خۆی. قسه‌که‌ی دانه‌ر ته‌واو، غه‌ریقی (رحمه‌تی خودای گه‌وره‌ بێ)^(۱).

^(۱) من اقوال العلماء وبيان لمذهب أحمد.

^(۱) گه‌وره‌م مامۆستا‌ی موسوڵمان‌ی پاک!

دانه‌ری تاج‌ی چله‌چرای رووناک،

دووعات بۆ ده‌که‌ین تا له‌سه‌ر خاکی

چاوه‌پێی دووعاین که‌چووینه ژێر خاک

رحمه‌ت له‌و که‌سه‌ی که‌ به‌ خێری خۆی

وه‌ک نه‌م دووعایه‌ی من ده‌یکه‌م بۆ تۆی

۴۶) زهنگ و زهنگوله و پلپله: (الجلجل)

۲۸۸۷- دَخَلَتْ مَوْلَاةً لِلزُّبَيْرِ بَابَتَهُ لَهْ عَلَيَّ عُمَرُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) وَفِي رِجْلِهَا أَجْرَاسٌ فَقَطَعَهَا عُمَرُ ثُمَّ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: إِنَّ مَعَ كُلِّ جَرَسٍ شَيْطَانًا. رواه أبو داود ومسلم^(۱):

کاره‌کریکی زوبه‌یر، کچوله‌یه‌کی زوبه‌یری برد بو لای عومهر (خودایان فی رازی بن) کچوله‌که پاوانه‌ی له‌پی دا بوو، عومهر (خودای فی رازی بن) پاوانه‌که‌ی پچری یه‌وه‌و گوتی: له پیغه‌مبه‌رم بیست (درویدی خودای له‌سری بن) ده‌یفه‌رموو: هه‌ر زهنگوله‌یه‌ک شه‌یتانیکی پیوه‌یه! (د/م).

۲۸۸۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا تَصْحَبُ الْمَلَائِكَةَ رُقْفَةً فِيهَا كَلْبٌ وَلَا جَرَسٌ. رواه الخمسة إلا البخاري^(۲):

ئه‌بو هوره‌یره (خودای فی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سری بن) ده‌فرموئ: فریشته‌کان هاوړیتی ئه‌و کاروانی و کوومه‌لانه‌ ناکه‌ن که زهنگ یا سه‌گیان پی بئ (م/د/ت/ن- خودایان فی رازی بن).

۲۸۸۹- وَدَخَلَ عَلَى عَائِشَةَ بِجَارِيَةٍ وَعَلَيْهَا جَلَاجِلٌ يُصَوِّتَنَ فَقَالَتْ: لَا تَدْخُلْنَهَا عَلَيَّ إِلَّا أَنْ تَقْطَعُوا جَلَاجِلَهَا سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: لَا تَدْخُلُ الْمَلَائِكَةُ بَيْتًا فِيهِ جَرَسٌ. رواه أبو داود بسند حسن^(۳):

کچوله‌یه‌کیان برد بو لای عائیشه پلپله‌ی پیوه‌ بوو، خرنکه‌ی ده‌هات، عائیشه (خودای فی رازی بن) گوتی: مه‌یه‌ینن بو لای من، مه‌گه‌ر پلپله‌کانی

له گۆډا، ده‌مه‌ت ده‌نی‌یرن بۆمان

خوایه! تاج بکه‌ی به‌ خوسه‌د تاج بوئ

وه‌رگړ ۱۹۸۸/۷/۲۰-

(۱) مسلم. لباس: ۵۵۱۴.

(۲) مسلم. لباس: ۵۵۱۲.

(۳) بسند حسن (شرحه).

بیچرپنه وه، چونکه بیستم له پیغه مبه‌ر (دروودی خودای له سهرین) ده‌یفه‌رموو: ئه‌و ماله‌ی زه‌نگی تیابن فریشته‌کان تین ناچن (د-سند صالح).

۲۸۹۰- ولمسلم علی ما هو فی الشرح: الْجَرَسُ مَزَامِيرُ الشَّيْطَانِ^(۴):

له شه‌رحه‌که‌دا ده‌لئ: ئیمامی موسلیم (ره‌زای خوی گه‌ره‌ی له سهرین) ریوایه‌ت ده‌کا: حه‌زهره‌ت (دروودی خودای له سهرین) ده‌فه‌رموئ: زه‌نگ بلویری شه‌یتانه!

۴۷) چاولیکه‌ریی که‌سئ جیابن له تو دروست نیه، هه‌روه‌ها ساخته‌کاری نادرسته: (یهرم التشبه بالغیر والزور)

۲۸۹۱- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: لَعَنَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْمُتَشَبِّهِينَ مِنَ الرِّجَالِ بِالنِّسَاءِ، وَالْمُتَشَبِّهَاتِ مِنَ النِّسَاءِ بِالرِّجَالِ^(۱):

ئیببنو عه‌بباس (خودایان ئی رازی بن) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له سهرین) له‌عنه‌ت و نه‌فرینی کردوو له پیاوی ژنانی و له ژنی کوپانی (ب/د/ت/ن).

۲۸۹۲- → (ب - ۳ - ز - ل - ف - ه) ^(۲).

۲۸۹۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَعَنَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الرَّجُلَ يَلْبَسُ لِبْسَةَ الْمَرْأَةِ وَالْمَرْأَةَ تَلْبَسُ لِبْسَةَ الرَّجُلِ. رواه أبو داود والنسائي^(۳):

ئه‌بو هوره‌یره (خودای ئی رازی بن) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له سهرین) نه‌فرینی کردوو له‌و پیاوه که به‌رگی ژنانه له‌به‌ر ده‌کا و له‌و ژنه‌ش که به‌رگی پیاوانه له‌به‌ر ده‌کا (د-سند صالح-ن).

۲۸۹۴- ولأبي داود والطبراني: مَنْ تَشَبَّهَ بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ^(۴):

^(۴) مسلم. لباس: ۵۵۱۲ تقدم برقم/ ۱ من هذا التسلسل.

^(۱) بخاري. لباس: ۵۸۸۵.

^(۲) تجريد / ۵ / ۱۹۴ ز ۵۸۸۶/ ۱۹۰۲، ۵۸۸۵، ۶۸۳۴. تقدم برقم: ۲۳۴۴/۵.

^(۳) رواه أبو داود بسند صالح (شرحه).

حه زرهت (درویدی خودای له‌سهرین) ده‌فه‌رموی: هه‌ر که‌سی لاسکایی ده‌سته‌یی بکاته‌وه خووشی یه‌کیکه له‌وان (د/طه‌به‌رانی - س/ح).

۲۸۹۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: صِنْفَانِ مِنَ أَهْلِ النَّارِ لَمْ أَرَهُمَا: قَوْمٌ مَعَهُمْ سِيَاطٌ كَأَدْنَابِ الْبَقَرِ يَضْرِبُونَ بِهَا النَّاسَ وَنِسَاءٌ كَاسِيَاتٌ عَارِيَّاتٌ مُمِيلَاتٌ مَائِلَاتٌ رُءُوسُهُنَّ كَأَسْنِمَةِ الْبُخْتِ الْمَائِلَةِ لَا يَدْخُلْنَ الْجَنَّةَ وَلَا يَجِدْنَ رِيحَهَا وَإِنْ رِيحَهَا لَيُوجَدُ مِنْ مَسِيرَةٍ كَذَا وَكَذَا. رواه مسلم^(۵):

ئهبو هوره‌یره (خودای لئ‌رازی بن) گو‌تی: پی‌غه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) فه‌رموی: دوو تا‌قم هه‌ن دۆزه‌خین، من نه‌م‌دیون چون‌که له‌ پاشی من په‌یدا ده‌بن تا‌قمه‌ی یه‌که‌میان جو‌ره قه‌مچیه‌کی ریشوو داریان پی‌یه، وه‌ک کل‌کی گا وایه، پی‌ی له‌ خه‌ل‌کی ده‌ده‌ن و ده‌بن به‌ کو‌ته‌ک و دار‌ده‌ستی ده‌ستی فه‌رمان‌داره سته‌م‌کاره‌کان! تا‌قمه‌که‌ی تر ژنگه‌لی‌کن نیوه‌ی له‌شیان پۆشته‌یه و ئه‌و نیوه‌که‌ی تری رووته! هه‌م خه‌ل‌کی تر له‌ خشته‌ ده‌بن و هه‌م خو‌یان له‌ خشته‌ چوون، قژی سه‌ریان به‌ بارۆ‌که‌و شتی وا وه‌ک دوو‌گی لاری و شتر ئاوا زل ده‌کن، ئه‌م ژنانه‌ نه‌ ری‌گه‌یان ده‌که‌و‌یته به‌هه‌شت و نه‌ بۆن و به‌رامه‌ خو‌شه‌که‌ی به‌هه‌شت دئ به‌ سه‌ریان‌دا، له‌گه‌ل ئه‌وه‌ی که‌ بۆن و به‌رامه‌ی به‌هه‌شت ئه‌وه‌نده‌و ئه‌وه‌نده‌ سه‌له‌ ری‌ ده‌روات (م).

۲۸۹۶- وَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) كَانَ نَبِيُّ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَكْرَهُ عَشْرَ خِلَالِ الصُّفْرَةِ وَتَغْيِيرَ الشَّيْبِ وَجَرَّ الْإِزَارِ وَالتَّخْتُمَ بِالذَّهَبِ وَالتَّبْرُجَ بِالزَّيْنَةِ لِغَيْرِ مَجْلَها وَالضَّرْبَ بِالْكَعَابِ وَالرُّقَى إِلَّا بِالْمُعَوَّذَاتِ وَعَقْدَ التَّمَائِمِ وَعَزَلَ الْمَاءِ عَنْ مَجْلِهِ وَإِفْسَادَ الصَّبِيِّ غَيْرَ مُحَرَّمِهِ. رواه أبو داود والنسائي^(۶):

(۴) بسند حسن (شرحه).

(۵) مسلم. لباس: ۵۵۴۷، ۷۱۲۳.

(۶) رواه أبو داود بسند صالح (شرحه).

عه‌بدوللا (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) چه‌زی له‌م ده‌شته‌نه‌بوو: ره‌نگی زه‌ردو ره‌نگی سوور له‌ خو‌دان و، گو‌پینی نیشانه‌ی پیری به‌ ره‌ش کردنی مووه‌ سپییه‌کان یا به‌ هه‌لکه‌ندنیان و، به‌کی‌ش کردنی جل و بهرگ به‌سهر زه‌ویدا بو‌ فیزو ده‌عیه‌و، کردنی ئه‌موس‌تیله‌ی زی‌رو، خو‌ ئارایش دان و خو‌رازانه‌وه‌یی که له‌ جی‌گه‌ی خو‌ی دا نه‌بئ وه‌ک ئه‌وه‌ بو‌ پیاوی بیانی خو‌ی ئارایش بداو، تاو‌له‌بازی و، نوو‌شته‌کردن، مه‌گهر به‌و وشه‌ پی‌رو‌زانه‌ بئ که ده‌بن به‌ په‌نا‌گاو، چاو‌ه‌زارو مووفه‌رک هه‌لگرتن و خو‌ کی‌شانه‌وه‌ی پیاو له‌کاتی دورست بووندا تا ئاوه‌که نه‌گاته جی‌گه‌ی خو‌ی و، شفته‌ژئی که ده‌بئ به‌هو‌ی خراب بوونی شیر ی دایک بو‌ مناله‌شیره خو‌ره‌که‌ی، پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) چه‌زی له‌م ده‌شته‌نه‌بوو به‌لام قه‌ده‌غه‌ی نه‌کردن و به‌ چه‌رامی دانه‌نان! (د-سند صالح-ن).

٤٨) لی‌دان و دا‌خ‌کردنی رو‌خسار دروست نیه

یحرم ضرب‌الوجه ووسمه

٢٨٩٧- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ الضَّرْبِ فِي الْوَجْهِ وَعَنِ الْوَسْمِ فِي الْوَجْهِ. رواه مسلم والترمذي^(١):

جایبر (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) قه‌ده‌غه‌ی کردووه که بدری له‌ رو‌خساری گیاندار، یا رو‌خساری گیاندار دا‌خ بکری بو‌ نیشانه‌کردن (م/ت).

٢٩٩٨- وَعَنْهُ قَالَ: مَرَّ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حِمَارٌ قَدْ وُسِمَ فِي وَجْهِهِ فَقَالَ: لَعَنَ اللَّهُ الَّذِي وَسَمَهُ^(٢):

^(١) مسلم لباس: ٥٥١٦. ترمذی. جهاد: ٢٧١٠.

^(٢) مسلم. لباس: ٥٥١٨.

دیسان گوتی: له‌لای پیغه‌مبه‌روهه (دروودی خودای له‌سهرین) گویدریژئی رته بوو، رووی داخکرا بوو، فهرمووی: نه‌فرینی خودا له‌و که‌سه بی که داخی کردووه (م).

۲۹۹۹- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَمَّا وَلَدَتْ أُمِّي قَالَتْ لِي يَا أُنْسُ انْظُرْ هَذَا الْغُلَامَ فَلَا يُصِيبَنَّ شَيْئًا حَتَّى تَعْدُوَ بِهِ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُحَنِّكُهُ. قَالَ: فَقَدَوْتُ فَإِذَا هُوَ فِي الْحَائِطِ وَعَلَيْهِ خِمِصَةٌ جَوْنِيَّةٌ وَهُوَ يَسِمُ الظُّهْرَ الَّذِي قَدِمَ عَلَيْهِ فِي الْفَتْحِ^(۳).

ئهنه‌س (خودای فی رازی بن) گوتی: که دایکم مناله‌که‌ی بوو گوتی: ناگات له‌م کوپه بی هیچی توخن نه‌که‌وئ و هیچ نه‌خوا تا ده‌یبه‌یت بو پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) و مه‌لاشووی شیرین ده‌کا ئهنه‌س (خودای فی رازی بن) گوتی: که چووم بو خزمه‌تی له‌ باخیکا بوو، سه‌رده‌رییه‌کی کی‌رکی‌ری جه‌ونی له‌به‌ردا بوو، خه‌ریک بوو ئه‌و وشته‌رانه‌ی داخ ده‌کرد که له‌و فه‌ته‌دا بوئی هاتبوون (م).

۲۹۰۰- وَعَنْهُ قَالَ: رَأَيْتُ فِي يَدِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْمِيسَمَ وَهُوَ يَسِمُ إِبِلَ الصَّدَقَةِ. رَوَى الثَّلَاثَةُ مُسْلِمًا. وَاللَّهُ أَعْلَمُ^(۴).

دیسان گوتی: دیم که پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) داخیکی به‌ ده‌سته‌وه بوو، وشته‌ری زه‌کاتی پی داخ ده‌کرد (م).

۴۹) باسی پینجه‌م: باسی ناوما‌ل و که‌ره‌سته‌ی ناوما‌ل

الباب الخامس: في أُنْثَا الْبَيْتِ

{قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ بُيُوتِكُمْ سَكَنًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ جُلُودِ الْأَنْعَامِ بُيُوتًا تَسْتَخِفُّونَهَا يَوْمَ ظَعْنِكُمْ وَيَوْمَ إِقَامَتِكُمْ وَمِنْ أَصْوَابِهَا وَأَوْبَارِهَا وَأَشْعَارِهَا أَثَاثًا وَمَتَاعًا إِلَى حِينٍ - صدق الله العظيم}.

(۳) مسلم. لباس: ۵۵۲۰، ۵۵۷۹. بخاري. عقيقة: ۵۴۷۰، ۵۸۲۴.

(۴) بخاري. زكاة. تجريد البخاري: ۷۲۴ = فتح: ۱۵۰۲، ۵۵۴۲، ۵۸۲۴. مسلم. لباس: ۵۵۲۳.

خودای گه‌وره له قورئانی پی‌وژدا له سووره‌تی ژماره (۱۶) دا له ئایه‌تی ژماره (۸۰) ی ئه‌و سووره‌ته‌دا ده‌فرموئ: وه خودای گه‌وره جی‌گه‌ی دانیشتن و هۆی ئاسایش و هسانه‌وه‌ی بۆ ئاماده‌کردوون له خانووه‌کانتان، وه له پیستی ئازهلش خانووی گه‌پۆک و سووکه‌له‌ی وای بۆ دروست کردوون به ئاسانی ده‌توانن له‌گه‌ل خوتانا بیانگیژن له روژی کوچ کردن و هه‌وار به‌هه‌وارداو له روژی مانه‌وه‌و دانیشنتان له‌و ده‌شته‌دا، هه‌روا دروستی کردووه‌ بۆتان، واته: خستویه‌ته‌ ناو دل و ده‌روونتان، که له خوری و مووی بز و مه‌پو له تووک و کورکی و شتر رایه‌خ و پی‌خه‌ف و به‌رگ و پۆشاک و شمه‌ک دروست بکه‌ن، وه ئه‌مانه‌تان بۆ کراوه‌ تا کاتی هاتی خاوه‌نه‌که‌یان بئ.

۲۹۰۱ - عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَخْتَجِرُ حَصِيرًا بِاللَّيْلِ فَيُصَلِّي وَيَسْطُطُهُ بِالنَّهَارِ فَيَجْلِسُ عَلَيْهِ قَالَتْ: فَجَعَلَ النَّاسُ يَتَوَبُّونَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَيُصَلُّونَ بِصَلَاتِهِ حَتَّى كَثُرُوا. فَأَقْبَلَ عَلَيْهِمْ فَقَالَ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ خُذُوا مِنَ الْأَعْمَالِ مَا تُطِيقُونَ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَمَلُّ حَتَّى تَمَلُّوا، وَإِنَّ أَحَبَّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ مَا دَامَ مِنْهَا وَإِنْ قَلَّ. رواه البخاري^(۱):

عائیشه (خودای ئا زانی بن) گوئی: پی‌غه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سه‌ربن) هه‌سیریکی هه‌بوو به‌شه‌و ده‌یگی‌پرایه‌وه‌و ده‌یکرد به‌ هۆده‌و نویژو خودا په‌رستی تیا ده‌کردو، به روژیش رایده‌خست و له‌سه‌ری داده‌نیشت، جا به‌ره به‌ره خه‌لک له پی‌غه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سه‌ربن) گرد بوونه‌وه‌و له پشتی‌وه به‌ کومه‌لی نویژیان له‌گه‌لدا ده‌کرد، جا که زۆر بوون رووی تی کردن و فره‌مووی: ئه‌ی خه‌لکینه! کاری بکه‌ن که له تواناتانا هه‌بئ، چونکه هه‌تا ئیوه وه‌پرس نه‌بن خودا وه‌پرس نابئ، وه خوشه‌ویستترین کرده‌وش له‌لای خودا ئه‌وه‌یه که خاوه‌نه‌که‌ی به‌رده‌وام بئ له‌سه‌ری، ئه‌گه‌رچی که‌میش بئ (ب).

(۱) بخاری. لباس: ۵۸۶۱.

۲۹۰۲ - وَعَنْهَا قَالَتْ: إِذَا كَانَ فِرَاشُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الَّذِي يَنَامُ عَلَيْهِ أَدَمًا حَشْوُهُ لَيْفٌ. رواه الأربعة^(۲):

دیسان عائیشہ (خودای فی رازی بن) گوتی: رایہ خہکھی پیغہمبہر (درویدی خودای لہسربن) کہ لہ سہری دہنووست چہرم بوو ناواخنہکھی ریشوو بوو (ش/د/ت).

۲۹۰۳ - وَعَنْهَا كَانَ وَسَادَةُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الَّتِي يَتَكَيُّ عَلَيْهَا مِنْ أَدَمٍ حَشْوُهَا لَيْفٌ. رواه مسلم وأبو داود^(۳):

دیسانہوہ گوتی: پشتیہکھی پیغہمبہر (درویدی خودای لہسربن) کہ پالی پیوہ دہدا لہ چہرم بوو ناواخنہکھی ریشوو بوو (م/د).

۲۹۰۴ - عَنْ أَبِي جُحَيْفَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ فِي قُبَّةِ حَمْرَاءَ مِنْ أَدَمٍ، وَرَأَيْتُ بِلَالًا أَخَذَ وَضُوءَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَالنَّاسُ يَتَدِرُونَ الْوُضُوءَ، فَمَنْ أَصَابَ مِنْهُ شَيْئًا تَمَسَّحَ بِهِ، وَمَنْ لَمْ يُصِبْ مِنْهُ شَيْئًا أَخَذَ مِنْ بَلَلِ يَدِ صَاحِبِهِ. رواه البخاري والنسائي^(۴):

ئہبو جوحہیفہ (خودای فی رازی بن) گوتی: چووم بو خزمہتی پیغہمبہر (درویدی خودای لہسربن) لہ خیوہتیکی سووری چہرم دابوو دیم کہ بیلال ئاوی دہسنویژہکھی پیغہمبہری پی بوو، خہلکہکەش ئہو ئاویان دہقوستہوہ بو مووفہرک، جا ئہوہی لہ ئاوہکە خوئی دہست بکەوتایہ ہہلی دہسوی لہ خوئی وئہوہشی ہیچی بہرنہکەوتایہ لہ تہپی دہستی ہاوریکی دہستی خوئی تہر دہکردو بو مووفہرک دہیسوی لہ خوئی (ب/ن).

۲۹۰۵ - وَقَالَ أَبُو رِفَاعَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): انْتَهَيْتُ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ يَخْطُبُ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ رَجُلٌ غَرِيبٌ جَاءَ يَسْأَلُ عَنْ دِينِهِ لَا يَدْرِي مَا دِينُهُ

(۲) مسلم. لباس: ۵۴۱۴، ۵۴۱۵. ترمذی. زهد: ۲۴۶۹، ۱۷۶۱.

(۳) مسلم. لباس: ۵۴۱۳.

(۴) بخاری. لباس: ۵۸۵۹.

فَأَقْبَلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَتَرَكَ خُطْبَتَهُ حَتَّى انْتَهَى إِلَى قَاتِي بَكْرَسَى قَوَائِمَهُ مِنْ حَدِيدٍ فَجَلَسَ عَلَيْهِ وَجَعَلَ يُعَلِّمُنِي مِمَّا عَلَّمَهُ اللَّهُ، ثُمَّ أَتَى خُطْبَتَهُ فَأَتَمَّهَا. رواه النسائي^(۵):

ئەبو ریفاعە (خودای ئی رازی بێ) گوتی: چووم بو لای پیغەمبەر (درودی خودای لەسەربێ) کە گەیشتمە لای لەو کاتەدا وتاری دەخویندەووە عەرزیم کرد: ئەو پیغەمبەری خودا! من پیاویکی ئاوارەم و وێڵم لە ئایین، هاتووم کە فیتری بێم! ئیتر پیغەمبەر (درودی خودای لەسەربێ) وازی لە وتارەکەیی هینا و بەرەو من هات تا گەیشتمە لام و کورسییەکی هینا، پێچکەکانی ئاسن بوو لەسەری دانیشتم و دەستی کرد بەشت فیترکردنی من لەو زانست و عیلمەیی کە خودا فیتری ئەوی کردبوو، لە پاشا چوووەوە سەر وتارەکەیی و تەواوی کرد (ن).

۲۹۰۶ - عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: فِرَاشٌ لِلرَّجُلِ وَفِرَاشٌ لِمَرْأَتِهِ وَالثَّالِثُ لِلضَّيْفِ وَالرَّابِعُ لِلشَّيْطَانِ. رواه مسلم وأبو داود^(۶):

جابر (خودای ئی رازی بێ) گوتی: پیغەمبەر (درودی خودای لەسەربێ) فەرمووی: نوینی یەكەم بو پیاو خوێ و نوینی دووهم بو ژنەكەیی و نوینی سێیەم بو میوان و نوینی چوارەم بو شەیتان! (م/د).

۲۹۰۷ - وَعَنْهُ قَالَ: لَمَّا تَزَوَّجْتَ قَالَ لِي النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): أَتَخَذَتِ أَلْمَاطًا. قُلْتُ: وَأَلَّى لَنَا أَلْمَاطٌ قَالَ: أَمَّا إِهْهَا سَتَكُونُ. قَالَ جَابِرٌ: وَعِنْدَ امْرَأَتِي نَمَطٌ فَأَنَا أَقُولُ نَحْيَهُ عَنِّي. وَتَقُولُ قَدْ قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): إِهْهَا سَتَكُونُ^(۷):

دیسان ئەو گوتی: کاتێ ژنم هینا پیغەمبەر (درودی خودای لەسەربێ) فەرمووی پێم: مافوورت هەیه؟ گوتم: مافوورم لە کوێ بوو؟ فەرمووی: دەسا مافوور لەمەولا پەیدا دەبێ جابر گوتی: ئیستا کە ژنەكەم مافووریکی هەیه،

(۵) كل ما في المجتبى للنسائي على ما في مقدمة التاج صحيح (مترجم).

(۶) مسلم. لباس: ۵۴۱۹. أبو داود. لباس: ۴۱۴۲.

(۷) مسلم. لباس: ۵۴۱۶. بخاري. نکاح: ۵۱۶۱. أبو داود. لباس: ۴۱۴۵. نسائي. نکاح: ۳۳۸۶.

که پی‌ی ده‌لیم له‌منی دوور وه‌خه ده‌لی: خو پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رموویه‌تی: له‌مه‌ولا په‌یدا ده‌بی (م/د/ت).

۲۹۰۸ - عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِي طَلْحَةَ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا تَدْخُلُ الْمَلَابِكَةُ بَيْتًا فِيهِ كَلْبٌ وَلَا تَمَائِيلُ. قَالَ زَيْدٌ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): فَأَتَيْتُ عَائِشَةَ فَسَأَلْتُهَا عَنْ هَذَا فَقَالَتْ: سَأَحَدْتُكُمْ بِمَا فَعَلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذْهُ خَرَجَ فِي غَزَاتِهِ فَأَخَذَتْ نَمَطًا فَسَتَرَتْهُ عَلَى الْبَابِ فَلَمَّا قَدِمَ فَرَأَى النَّمَطَ عَرَفَتْ الْكَرَاهِيَةَ فِي وَجْهِهِ فَجَدَّبَتْهُ حَتَّى هَتَكَهُ وَقَالَ: إِنَّ اللَّهَ لَمْ يَأْمُرْنَا أَنْ نَكْسُوَ الْحِجَارَةَ وَالطِّينَ. قَالَتْ: فَقَطَعْنَا مِنْهُ وَسَادَتَيْنِ وَحَشَوْنَهُمَا لِيَفَا فَلَمْ يَعِْبْ ذَلِكَ عَلَيَّ. رواهما مسلم و ابو داود والترمذي^(۸):

زه‌یدی کوپی خالید گوتی: ئه‌بو طه‌لحه (خودایان ئی رازی بی) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: فریشته‌ ناچنه ناو مائی که سه‌گ یا خود په‌یکه‌رو وینه‌ی تیا بی. زه‌ید (خودای ئی رازی بی) گوتی: جا چووم بو‌لای عایشه، وه بو‌ئهم باسه‌ پرسیارم ئی کرد، گوتی: خو‌م چیم له‌ پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) دیوه که له‌م باره‌یه‌وه کردوویه‌تی بو‌تانی ده‌گیرمه‌وه، جارئ چه‌زهرت (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌رچوو بو‌غه‌زایی، منیش قالیچه‌یه‌کم هی‌ناو کردم به‌ په‌رده‌ی سهر ده‌رگاکه، کاتئ چه‌زهرت (دروودی خودای له‌سهرین) ته‌شریفی هاته‌وهو قالیچه‌که‌ی دی روانیم روخساری گرژ بوو له‌ رووی دیاربوو پی‌ی ناخوش بوو، جا په‌رده‌که‌ی راکیشاو دراندی و فه‌رمووی: خودا نه‌یفه‌رمووه پی‌مان که جل و به‌رگ بکه‌ین بو‌ به‌ردو قور! عایشه (خودای ئی رازی بی) گوتی: ئیتر دوو به‌رگه‌پشتیمان لی‌ی بری و به‌ ناواخنی ریشووه‌دار ناخیمنه‌وه، وه بو‌ئهم‌یان خراپه‌ی لیم نه‌گرت (م/د/ت).

(۸) بخاری. بدء الخلق: ۳۲۲۶، ۵۹۵۸. مسلم. لباس: ۵۴۸۴ - ۵۴۸۶. أبو داود. لباس: ۴۱۵۳، ۴۱۵۴،

۲۹۰۹- عَنْ مُعَاوِيَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا تَرْكَبُوا الْخَزْرَ وَلَا النَّمَارَ. وَفِي رِوَايَةٍ: لَا تَصْحَبُ الْمَلَائِكَةَ رُفْقَةً فِيهَا جِلْدُ لَمْرٍ. رواهما أبو داود والترمذي^(۹):

موعاوییه (خودای نازی بن) گوئی: پیغمبر (درویدی خودای لسه‌رین) فهرمووی: سواری سهرزینی ناوریشم و سهرزینی پیستی پلنگ مهن له گیرانه‌ویه‌کا: هر کومه‌لی پیستی پلنگیان تیابی فریشته هاورپییان ناکه‌ن (د/ن).

۲۹۱۰- وَمَرُّ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رِجَالٌ مِنْ قُرَيْشٍ يَجْرُونَ شَاةً لَهُمْ كَالْحِمَارِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَوْ أَخَذْتُمْ إِيَّاهَا قَالُوا: إِنَّهَا مَيْتَةٌ. قَالَ: يُطَهَّرُهَا الْمَاءُ وَالْقَرْطُ. رواه أبو داود والنسائي^(۱۰):

چهند پیاوی له قوره‌یش وه که‌لاکی کهر به‌کیش بکه‌ن ناوا لاکی مه‌ریکیان راده‌کیشا که له‌لای پیغمبره‌وه (درویدی خودای لسه‌رین) رت بوون فهرمووی: پییان: کاشی که‌وله‌کیتان بگرتایه‌ته‌وه گوتیان: ناخر نه‌مه مرداره‌وه‌بووه، فهرمووی: ناوو گلاسه‌له‌م پاکی ده‌کاته‌وه (د/ن).

۲۹۱۱- وَأَتَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي غَزْوَةِ ثُبُوكَ أَتَى عَلَى بَيْتٍ فَإِذَا قِرْبَةً مُعَلَّقَةً فَسَأَلَ الْمَاءَ فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّهَا مَيْتَةٌ. فَقَالَ: دَبَاغُهَا طُهْرُهَا. رواه أبو داود والنسائي. ولفظه: دَعَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي غَزْوَةِ ثُبُوكَ دَعَا بِمَاءٍ مِنْ عِنْدِ امْرَأَةٍ قَالَتْ: مَا عِنْدِي إِلَّا فِي قِرْبَةٍ لِي مَيْتَةٌ. قَالَ: أَلَيْسَ قَدْ دَبَغْتُهَا قَالَتْ: بَلَى. قَالَ: فَإِنَّ دَبَاغُهَا ذَكَائُهَا^(۱۱):

له غه‌زای ته‌بوکا پیغمبر (درویدی خودای لسه‌رین) چووه دیارمالی، کونده‌یی هه‌لواسرابوو، داوای ناوی کرد، گوتیان: نه‌ی پیغمبره‌ری خودا! نه‌مه هی پیستی مرداره‌وه بووه فهرمووی: خوشه‌کردنه‌کی پاکی ده‌کاته‌وه!

(۹) سکت عن درجته الشارح.

(۱۰) سکت عن درجته الشارح.

(۱۱) سکت عن درجته الشارح.

(د/ن) گفته‌ی (ن) ناوایه: له غه‌زای ته‌بووکدا پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) له ژنن داوای ناوی خواردنه‌وه‌ی کرد، ژنه‌که گوتی: ناو هه‌یه له‌لام به‌لام له کونده‌یه‌کایه که له پیستی مردار دروست کراوه، فهرمووی: ئه‌ی خوشه‌ت نه‌کردوو؟ گوتی: با، فهرمووی: ده خوشه‌کردنه‌که‌ی له‌باتی سه‌رپرینه‌که‌ی! ۲۹۱۲- قَالَ أَبُو دَاوُدَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): الْجِلْدُ إِذَا لَمْ يُدْبَغْ يُسَمَّى إِهَابًا فَإِذَا دُبِغَ سُمِّيَ شَنَا وَقِرْبَةً^(۱۲).

ئه‌بو داود (خودای ئی رازی بن) ده‌لئ: پیسته ئه‌گهر خوشه نه‌کراپی پیی ده‌گوتری که‌ول، به‌لام کاتی خوشه کرا پیی ده‌گوتری کونده‌و مه‌شکه‌!

۵۰. وینه نادروسته و فریشته قه‌ده‌غه ده‌کا:

التصوير حرام ويمنع الملائكة

۲۹۱۳- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ صَوَّرَ صُورَةً فِي الدُّنْيَا كَلَّفَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَنْ يَنْفَخَ فِيهَا الرُّوحَ، وَلَيْسَ بِنَافِعٍ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا أَبَا دَاوُدَ^(۱).

ئیبنو عه‌بباس (خودایان ئی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) فهرمووی: ههر که‌سی له جیهاندا وینه‌یی بکیشی له روژی قیامه‌تا زه‌بری ئی ده‌کری که گیان بکا به به‌ری دا وه بو‌شی نا‌کری به به‌ری دا (ش/ت/ن).

۲۹۱۴- وَقَالَ أَبُو زُرْعَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): دَخَلْتُ مَعَ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) فِي دَارِ مَرْوَانَ فَرَأَى فِيهَا تَصَاوِيرَ فَقَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ ذَهَبَ يَخْلُقُ خَلْقًا كَخَلْقِي فَلْيَخْلُقُوا ذَرَّةً أَوْ لِيَخْلُقُوا حَبَّةً أَوْ لِيَخْلُقُوا شَعِيرَةً. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۲).

^(۱۲) أثر صحيح.

^(۱) بخاري، بیوع، تجرید: ۲۲۲۵ / ۹۹۴، ۵۹۶۳، ۷۰۴۲ = به‌رگی/ ۲ ل - ۶۵. مسلم، لباس: ۵۵۰۷. نسائی، زینة: ۵۳۷۳.

^(۲) بخاري، لباس: ۵۹۵۳، ۷۵۵۹. تجرید/ ۱۹۱۳ = به‌رگی ۵ ل - ۱۹۸. مسلم، لباس: ۵۵۰۹ - ۵۵۱۰.

ئەبو زورعه (خودای ئی رازی بئ) گوتی: لەگەڵ ئەبو هوریره‌دا چووم بۆ مائی مه‌روان، ئەبو هوریره‌ له‌وێ چەند وێنەیه‌کی دی گوتی: ژنەوتم له‌ هه‌زرت (دروودی خودای له‌سه‌ربین) ده‌یفه‌رموو: خودای گه‌وره‌و مه‌زن ده‌فه‌رموی: ده‌بی کێ له‌و که‌سه‌ سه‌ته‌مکارتر بێ که‌ ده‌چی دروستکراوی دروست ده‌کا وه‌ک دروستکراوانی من ئەگه‌ر ئەوان راست ده‌که‌ن و درۆ ناکه‌ن فه‌رموون با میرووچه‌یی دروست بکه‌ن، یا گه‌ردیله‌یی دروست بکه‌ن یا تۆمه‌یی دروست بکه‌ن، یا ده‌نکه‌ جوئی دروست بکه‌ن (ش).

۲۹۱۵- وَقَالَتْ عَائِشَةُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) دَخَلَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَقَدْ سَتَرْتُ بِقِرَامٍ لِي عَلَى سَهْوَةٍ لِي فِيهَا تَمَائِيلٌ، فَلَمَّا رَأَاهُ هَتَكَهُ وَكَلَّوْنَ وَجْهَهُ وَقَالَ: يَا عَائِشَةُ أَشَدُّ النَّاسِ عَذَابًا عِنْدَ اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الَّذِينَ يُضَاهَوْنَ بِخَلْقِ اللَّهِ. قَالَتْ عَائِشَةُ فَقَطَعْنَا مِنْهُ وِسَادَةً أَوْ وِسَادَتَيْنِ^(۳):

عائیشه (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربین) هات بۆ لام، کولینیکم هه‌بوو په‌رده‌م پیادابوو، په‌رده‌که‌ وێنه‌ی پێوه‌ بوو، که‌ پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربین) ئەوه‌ی دی دپری و رهنگی گۆڤاو رووی گرژ بوو، فه‌رمووی: ئەه‌ی عائیشه! ئەوانه‌ی که‌ له‌قیامه‌تا سزاو ئیش و ئازاریان له‌ هه‌موو که‌س سه‌خت‌تره‌ ئەو که‌سانه‌ن که‌ ده‌یان‌ه‌وئ، لاسکایی خودا بکه‌نه‌وه‌و له‌ شیوه‌ی دروستکراوه‌کانی ئەو دروست بکه‌ن عائیشه‌ گوتی: ئیتر په‌رده‌که‌مان دادپری و سه‌رینێ دوو سه‌رینمان لێی دروست کرد (ش).

۲۹۱۶- وَعَنْهَا قَالَتْ: قَدِمَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ سَفَرٍ وَقَدْ سَتَرْتُ عَلَى بَابِي دُرُوكًا فِيهِ الْخَيْلُ ذَوَاتُ الْأَجْنِحَةِ فَأَمَرَنِي فَتَزَعْتُهُ. رواهما الشيخان والنسائي^(۴):

ديسان گوتی: جارێ پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربین) له‌سه‌فه‌ر گه‌رايه‌وه‌، قالیچه‌یه‌کم کرد بوو به‌ په‌رده‌و دابووم به‌سه‌ر ده‌رگا که‌مدا، قالیچه‌که‌ وێنه‌ی

(۳) بخاری. لباس: ۵۹۵۴. مسلم. لباس: ۵۴۹۴. نسائی. زینة: ۵۳۷۱.

(۴) مسلم. لباس: ۵۴۸۹. بخاری. لباس: ۵۹۵۵.

ماینی بالرداری تیابوو، پیغهمبهر (درویدی خودای له‌سهرین) فه‌رمانی پیی کردم له ده‌رگا کهم کرده‌وه (ش/ن).

۲۹۱۷- وَجَاءَ رَجُلٌ إِلَى ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) فَقَالَ: إِنِّي أَصَوِّرُ هَذِهِ الصُّورَ فَأُفْتِنِي فِيهَا. فَقَالَ لَهُ اذْنُ مِنِّي. فَدَنَا مِنْهُ ثُمَّ قَالَ اذْنُ مِنِّي. فَدَنَا حَتَّى وَضَعَ يَدَهُ عَلَى رَأْسِهِ قَالَ أَتُبْنِكَ بِمَا سَمِعْتُ، سَمِعْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: كُلُّ مُصَوِّرٍ فِي النَّارِ يَجْعَلُ لَهُ بِكُلِّ صُورَةٍ صَوْرَهَا نَفْسًا فَتَعَذِّبُهُ فِي جَهَنَّمَ. وَقَالَ: إِنْ كُنْتَ لَا بُدَّ فَأَعْلَأْ فَاصْنَعِ الشَّجَرَ وَمَا لَا نَفْسَ لَهُ. رواه مسلم^(۵).

جاری پیایوی هاته خزمه‌تی ئیبنو عه‌باس (خودایان فی رازی بن) گوتی: قوربان! من ئەم وینانه ده‌کیشم، ئایا تو ره‌وایان ده‌بینی؟ نه‌ویش پیی گوت: لیم وهره پی‌شه‌وه، پی‌اوه‌که‌ش چوو ده‌پیشه‌وه بو‌لای، گوتی: وهره پی‌ش تریش، پی‌اوه‌که‌یش چوو پی‌شتر، ئینجا ده‌ستی دانا له‌سهر سه‌ری و گوتی: چیم بیستوو نه‌وه‌ت پیی ده‌لیم، بیستم له پیغهمبهر (درویدی خودای له‌سهرین) ده‌یفه‌رموو: هه‌موو، وینه‌گری له ئاگری دۆزه‌خدا ده‌بی، هه‌ریه‌کی له‌و وینانه‌ی که له جیهاندا دروستی کردوون ده‌یکه‌ن به‌ که‌سی و ده‌یکه‌ن به‌ کولکیه‌وه له‌ناو دۆزه‌خ دا نه‌شکه‌نجه‌و ئازاری ده‌دا گوتی: خو‌ئه‌گه‌ر هه‌ر چارت نیه‌و ئەم ئیشه‌ هه‌رده‌که‌یت ئەوا وینه‌ی دارو دره‌خت و ئەم بابه‌تانه دروست بکه، که بی گیانن و گیان له‌به‌رنین (م).

۲۹۱۸- عَنْ بُسْرِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِي طَلْحَةَ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمْ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ الْمَلَائِكَةَ لَا تَدْخُلُ بَيْتًا فِيهِ الصُّورُ. قَالَ بُسْرٌ: ثُمَّ اشْتَكَيْ زَيْدٌ بَعْدَ فَعْدَتَاهُ إِذَا عَلَى بَابِهِ سِتْرٌ فِيهِ صُورَةٌ فَقُلْتُ لِعُبَيْدِ اللَّهِ الْخَوْلَانِيُّ رَيْبٌ مِمَّنْوَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَلَمْ يُخْبِرْنَا زَيْدٌ عَنِ الصُّورِ يَوْمَ الْأَوَّلِ فَقَالَ عُبَيْدُ اللَّهِ أَلَمْ تَسْمَعْهُ حِينَ قَالَ إِلَّا رَقْمًا فِي ثَوْبٍ. رواه الخمسة^(۶).

(۵) بخاری. بیوع: ۲۲۲۵. راجع رقم (۱) من هذا التسلسل.

(۶) بخاری. بدء الخلق: ۲۲۲۶، ۵۹۵۸. مسلم. لباس ۵۴۸۴. أبو داود. لباس: ۴۱۵۲، ۴۱۵۴، ۴۱۵۵. نسائی. زينة: ۵۳۶۵.

له بوسری کوپی سه‌عیده‌وه، له زهیدی کوپی خالیده‌وه، له ئه‌بو طه‌لحه‌وه (خودای که‌ره لینیان خوش نوود بن) له پیغه‌مبه‌ره‌وه (دروودی و سلا‌می خودای مه‌زنی له‌سهرین). ده‌فه‌رموئ: فریشته ناچنه ناومالی که وینه‌ی تیا بی! بوسر گوتی: له پاشا زهید نه‌خوش که‌وت ئیمه‌ش چووین بو سهردانی، که ته‌ماشامان کرد په‌رده‌یی گیراوه‌ته‌وه به ده‌رگا‌که‌یه‌وه، وینه‌ی پیوه بوو منیش گوتم به عوبه‌یدوللای زپ‌کوپی مه‌یموونه‌ی خیزانی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین): ئه‌ی ئه‌و روژه زهید خو‌ی باسی خراپی وینه‌ی بو نه‌کردین که‌وابوو ئه‌م وینانه چییه به‌م په‌رده‌یه‌وه؟ عوبه‌یدوللا گوتی: ئه‌ی گویت لی نه‌بوو که گوتی: مه‌گه‌ر نه‌خشئی که به جل و به‌رگه‌وه‌بی (ش/د/ت/ن).

۲۹۱۹- وَقَالَتْ عَائِشَةُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) وَاعَدَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي سَاعَةٍ يَأْتِيهِ فِيهَا فَجَاءَتْ تِلْكَ السَّاعَةُ وَلَمْ يَأْتِهِ وَفِي يَدِهِ عَصَا فَأَلْقَاهَا مِنْ يَدِهِ وَقَالَ: مَا يُخْلِفُ اللَّهُ وَعْدَهُ وَلَا رُسُلُهُ. ثُمَّ انْفَتَحَ إِذَا جِرْزُ كَلْبٍ تَحْتَ سَرِيرِهِ فَقَالَ يَا عَائِشَةُ مَتَى دَخَلَ هَذَا الْكَلْبُ هَا هُنَا. فَقَالَتْ وَاللَّهِ مَا دَرَيْتُ. فَأَمَرَ بِهِ فَأَخْرِجَ. زَادَ فِي رِوَايَةٍ: ثُمَّ أَخَذَ بِيَدِهِ مَاءً فَتَضَخَ بِهِ مَكَائُهُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): وَاعِدْتَنِي فَجَلَسْتُ لَكَ فَلَمْ تَأْتِ. فَقَالَ مَنَعَنِي الْكَلْبُ الَّذِي كَانَ فِي بَيْتِكَ إِنَّمَا لَا نَدْخُلُ بَيْتًا فِيهِ كَلْبٌ وَلَا صُورَةٌ. رواه الثلاثة^(۷):

عائیشه (خودای لی رازی بن) گوتی: جو‌برائیل (سلا‌می له‌سهرین) به‌لین ده‌دا به پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) که له‌کاتیکی ناوبراودا بچی بو لای، کاتی به‌لینه‌که دی که چی جو‌برائیل نایئ، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) دارده‌ستیکی به ده‌سته‌وه‌بوو دارده‌سته‌که‌ی هه‌لداو فه‌رمووی: نه‌خوداو نه فروستاده‌کانی خودا له به‌لین و گف‌تی خو‌یان پاش که‌ز نابنه‌وه که‌واته ده‌بی هو‌ی چی بی که‌وا جو‌برائیل له‌کاتی به‌لینه‌که‌ی دا نه‌هات؟ له پاشا هه‌ر که ئاو‌ری دایه‌وه تووته‌له سه‌گیکی دی له‌ژیر ته‌ختی نوسته‌نه‌که‌ی خو‌ی دابوو،

(۷) مسلم. لباس: ۵۴۷۸ — ۵۴۸۰. أبو داود. لباس: ۴۱۵۷. نسائی. صید: ۴۲۹۴.

فهرمووی: ئەه‌ی عائیشه! ئەم سەگە کە‌ی هاتۆتە ئێ‌ره‌وه؟ ئە‌و‌یش گوتی بە‌خودا نازانم، پێ‌غه‌مبەر (دروودی خودای لە‌سە‌رین) دە‌ستووری دا سە‌گە‌که‌ کرایه‌ دەر‌وه‌ له‌ گێ‌رانه‌وه‌یه‌کا: ئێ‌نجا پێ‌غه‌مبەر (دروودی خودای لە‌سە‌رین) ئاوی هە‌لگرت و پرژاندی له‌ جی‌گە‌که‌ی، ئێ‌تر جو‌برائیل هات، پێ‌ی فهرموو: تۆ گفتت دا پێ‌م که بی‌یت و من له‌کاتی دیاری‌کرا‌ودا چا‌وه‌نوا‌پیم کردی که‌چی نه‌هاتیت جو‌برائیل (دروودی خودای لە‌سە‌رین) فهرمووی: ئە‌و سە‌گە نه‌یهیشت بێ‌م که له‌ ماله‌که‌تا بوو، چونکه‌ سە‌گ و وێ‌نه‌ له‌هەر مائی‌کا ببن ئێ‌مه‌ تیی ناچین! (ش/د).

۲۹۲۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: اسْتَأْذَنَ جِبْرِيلُ - عَلَيْهِ السَّلَامُ - عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: ادْخُلْ. فَقَالَ: كَيْفَ ادْخُلُ وَفِي بَيْتِكَ سِتْرٌ فِيهِ تَصَاوِيرُ فَإِمَّا أَنْ تُقَطَعَ رُءُوسُهَا أَوْ تُجْعَلَ بَسَاطًا يُوطَأُ فَإِنَّا مَعْشَرَ الْمَلَائِكَةِ لَا نَدْخُلُ بَيْتًا فِيهِ تَصَاوِيرُ. رواه النسائي وصاحباہ (بسنڊ صحيح)^(۸):

ئە‌بو هورەیره (خودای ن‌ازی بێ‌) گوتی: جو‌برائیل (دروودی خودای لە‌سە‌رین) رو‌خصەت دە‌خوازی له‌ پێ‌غه‌مبەر (دروودی خودای لە‌سە‌رین) که بجێ‌ته ژو‌ره‌وه‌ بۆ لای پێ‌غه‌مبەر (دروودی خودای لە‌سە‌رین) دە‌فهرمووی: وەرە ژو‌ره‌وه‌ ئە‌و‌یش دە‌فهرمووی: جا چۆن بێ‌مه‌ ژو‌ره‌وه‌ له‌ کاتی‌کا که ئە‌و پە‌رده‌ی له‌ناو ماله‌که‌تا هه‌یه‌ وێ‌نه‌ی پێ‌وه‌یه‌، ئە‌وه‌ یا دە‌بی سە‌ری وێ‌نه‌کان بقرتی، یا دە‌بی بکری‌ن به‌رایه‌خ و رابخری‌ن له‌ژێ‌ر پێ‌دا، چونکه‌ ئێ‌مه‌ - که کۆمه‌له‌ی فریشتە‌ین - ناچینه‌ ناوما‌لی که وێ‌نه‌ گە‌لی تیا بێ‌! (ن/د/ت-س/ص).

۲۹۲۱- وَقَالَتْ عَائِشَةُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) إِنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَمْ يَكُنْ يَتْرُكُ فِي بَيْتِهِ شَيْئًا فِيهِ تَصَالِبُ إِلَّا نَقَضَهُ. رواه البخاري وأبو داود. والله أعلم^(۹):

(۸) بسند صحيح.

(۹) بخاري. لباس: ۵۹۵۲.

عائیشہ (خودای ئی رازی بن) گوئی: پیغہمبہر (درودی خودای لہسربین) ہہرجی لہناو مالہکھی دا وینہی پیوہ بواہ وازی ئی نہ دہینا تا کویری نہ کردایہ تہوہ! (ب/د).

۲۹۲۲- لأهمية هذا البحث في يومنا هذا نقل مايلي^(۱۰):

۱- قال المؤلف (رضوان الله عليه) في شرحه على التاج: فيه (أي في قوله إلا رقما في ثوب) جواز رقم الحيوان في الثوب، ويقاس عليه الصورة الفوتوغرافية (أي الصورة الشمسية أو التصوير الشمسي) إذا كانت لحاجة وقال (رحمة الله تعالى عليه): وحاصل ما في المقام أن تصوير الحيوان حرام ولو نقشا ولو عضوا منه لأنه مضاهاة لخلق الله تعالى بخلاف تصوير غير الحيوان فلا شيء فيه، أما الإقتناء ففيه تفصيل، إن كانت الصورة مجسمة كاملة فهي حرام وإن كانت ناقصة بحال لا تعيش بها فلا، وإن كانت نقشا ف جائزة مع الكراهية، وهذا كله في غير لعبة الأطفال أما هي ف جائزة ولو مجسمة كاملة.

۲- وأقول (أنا المترجم): إن ما تعارف عليه الناس اليوم من مثل السفور والتبرج واقتناء الصور الخلاعية الماجنة وتعاطي وارتياذ الملاهي والمسارح ودور السينما والأماكن الغير المحتشمة والربا والقمار والخمر ومصافحة المرأة مع الرجل واختلاطهما وانتشار أنواع الحيل والدجل بين الكسبة أهل السوق إن كل هذا وغيره مما تعارف عليه الناس فيما بينهم وتعودوه وطبعوا عليه لدرجة ينكر على من ينكر عليهم إن كل هذا لا تأثير له في تغيير حكم التحريم الثابت في الشريعة بالكتاب والسنة، لأن الإجماع على الباطل ليس في شيء من الإجماع الشرعي، وأقول (وبالله تعالى توفيقي وعليه توکلي ورضاء غايتي وخدمة البلاد والعباد بغيتي ونُغيتي): ليس كما يدعي الماديون والد هريون والزنادقة أن كل ما كان فيه مصلحة البشر فهو شرعهم

وقانونهم الطبيعي ولا التفات إلى ما سواه، إذ قال الله تعالى موضحا الغاية السامية من خلق الإنسان: وما خلقت الجن والإنس إلا ليعبدون (۵۱/۵۶) وقال العلماء (رضوان الله تعالى عليهم وجعلنا بكرمه ومنه من خدام تراب أقدامهم): إن الأصلح للبعد ليس بواجب على الله. أقول (واعوذ بالله من أن أكون قائل زورٍ أو ناشر باطلٍ): إنَّ المتتبع اليقظ الفهم يلاحظ بحق: أنه كلما أسرف في حظ الجسد كان على حساب حظ الروح والعكس صحيحٌ كلا وجزءٌ، فعليه استنتاج مما تقدم في هذا المبحث ما يلي:

(أ) اجتنب أيها المسلم ما استطعت من الصور والتصوير، فالمسلم التقي الورع الصالح الحاذق يتقي دوما مواضع التهم ويحاذر أن ينزلق في المزالق.

(ب) لا بأس بالاستفادة الشرعية والقانونية من استخدام الصور الشمسية في المسائل الإدارية والفنية والعلمية والطبية الصرفة البحتة، ومنها ما يثبت على الهويات والأسناد، ومنها ما يطبع على الرقوق الشعاعية المختلفة الأنواع ولمختلف الأغراض الدنوية من علمية وطبية وجمالية، وليس منها بأي حال من الأحوال الأفلام السينمائية والتلفزيونية الحالية، لأنها دعوة صارخة إلى تأليه الهوى وإلى العري والتعري وإلقاء حجاب الحشمة وهتك ستر الحياء ورمي الكلام على عواهنه وخلط الحلال بالحرام، والله العظيم إنني لأحمد الله وأشكره على حلمه وصبره كيف لا يأمر السماء أن تقع على الأرض، وذلك عندما (شاهد ما تنشره تلك الدور الداعرة من أنواع الدعارة والميوعة والمجونة. أخي القاريء الكريم، لقد طال البحث، ولكن الأمر كما تعلم يستوجب ذلك، وحيث إن الغاية هي الإفادة الدينية ونفع الإسلام وأهله وهي حاصلة بالنص العربي وبغية الاختصار المطلوب نكتفي من ترجمته بما يلي:

۱- ره‌سم و ینه‌گرتنی گیاندار حه‌رامه و ناره‌وایه، چونکه لاسکای کارای خودایه، نه‌مه له پیاوی له خودا ترسی باش ناوه‌شیتته‌وه، به‌تایبه‌تی نه‌گه‌ر قه‌باره و بارستایی هه‌بی.

۲- ره‌سم و ینه‌گرتنی هه‌موو شتی (گیانله‌به‌ری لی دهرچی) دروسته و هیچی تیا به‌سته نیه، نه‌گه‌ر چی موسولمان چه‌نده ده‌توانی خوئی بیاریزی باشتره.

۳- دانان و هه‌لواسینی ینه‌ نه‌گه‌ر ته‌واوو جه‌سته دار نه‌بی و له‌سه‌ر شیوه‌یه‌کی وابی که خاوه‌نه‌که‌ی له‌سه‌ر نه‌و شیوه‌یه نه‌ژی نه‌وه حه‌رام نییه و دروسته، به‌لام یاروچکه‌ی منالان بارسته داریش بی قه‌یناکا، واته مجسمیش بی قه‌یناکا، ته‌واویش بی قه‌یناکا.

۴- ینه‌ی موعامه‌لاتی ره‌سمی له‌به‌ر ناچاری قه‌یدی نیه، ینه‌ی یادگاریش به‌ربه‌ندی ژماره سیی نه‌م ته‌رجه‌مه‌یه ده‌که‌وی.

۵- هه‌ر ینه‌یی له‌سه‌ر هه‌ر شیوه‌یی بی، وه‌هی هه‌ر چشتی بی به‌ مه‌رجی بیی به‌ هوئی خراپه و بیی به‌ هه‌وینی بی ویلی و به‌مایه‌ی پیسی و پوخلی کومه‌ل و سه‌ریکیشتی بو دوور که‌وتنه‌وه له‌ ره‌زای خوداو پیاو بی ناگا بکا له‌ ته‌عه‌تی خودا نه‌وه حه‌رامه.

۶- کورت و پوخت به‌کوردی په‌تی (هه‌ر ینه‌یی سوودی ره‌وای نایینی، یا ژیانای مروقی تیا‌دابی ره‌وایه، ده‌نا نا). (وه‌رگیی)

۵۱) دوا وتار: بونی خوش زور په‌سه‌نده : (خاتمة: يستحب الطيب)

۲۹۲۳- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهُ كَانَ لَا يَرُدُّ الطِّيبَ، وَيَزَعَمُ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ لَا يَرُدُّ الطِّيبَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ. وَفِي رِوَايَةٍ: مَنْ عَرِضَ عَلَيْهِ طِيبٌ فَلَا يَرُدُّهُ فَإِنَّهُ طِيبُ الرِّيحِ خَفِيفُ الْمَحْمَلِ^(۱):

(۱) مسلم، الفاظ: ۵۸۴۴، ابو داود، ترجل: ۴۱۷۲، نسائی، زینة: ۵۲۷۴.

ئەنەس (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربئ) بۆنی خوشی نەدەدایە دواو، لەبەر ئەمە ئەنەس خوشی بۆنی خوشی نەدەدایە دواو! (ش/د/ت/ن) لە گێرانه‌وه‌یه‌کا: کەسێ بۆنی خوشی پێشکەش کرا با دەستی پێو نەن، چونکە سەرەرای بۆنە خوشەکە‌ی هەلگرتنیشی ئاسان و خوشە.

۲۹۲۴- وللرمذي: ثلاثة لا تُرَدُّ الوسائد، والطيب، واللبن^(۲):

تیرمزی دەگێڕێتەو: حەزەت (دروودی خودای لەسەربئ) فەرموویەتی: ئەم سێ شتە نادریتە دواو: پێشتی و بۆنی خوش و شیر.

۲۹۲۵- وَعَنْهُ قَالَ: كَانَتْ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) سَكَّةٌ يَتَطَيَّبُ مِنْهَا. رواه أبو داود^(۳):

دیسان ئەنەس (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربئ)، گولۆدانیکێ هەبوو لە گولۆوێکە‌ی دەدا لە خۆی (د).

۲۹۲۶- وللرمذي - علي ما هو في الشرح - إِذَا أُعْطِيَ أَحَدُكُمْ الرِّيحَانَ فَلَا يَرُدُّهُ فَإِنَّهُ خَرَجَ مِنَ الْجَنَّةِ^(۴):

لە گێرانه‌وه‌یه‌کا بە پێی شەرەکە دەلی، تیرمزی دەگێڕێتەو: حەزەت (دروودی خودای لەسەربئ) دەفەرموی: ئەگەر ریحانە و گول و گیای بۆن خوشیان دا پێتان رەتی مەکەنەو، چونکە ئەوانە لە بەهەشتەو هاتوون^(۱)!

^(۲) سکت عنه الشارح.

^(۳) سکت عنه الشارح.

^(۴) سکت عن درجته الشارح.

^(۱) بەندە لە مەدحی شەهید و هەسپی بۆنی خوشا گوتوو:مە:

رِیحَانٌ هـ هـ هـ بَی هـ هـ هـ شَپْشَ هـ

لە کەل نەوێشا و بۆنی خوشە

تا دەستگیرانی خۆیی پێن رەش کا

۲۹۲۷- قَالَتْ عَائِشَةُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) طَيَّبْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِيَدَيَّ بِدَرِيرَةٍ فِي حَبَّةِ الْوَدَّاعِ، لِلْحِلِّ وَالْإِحْرَامِ^(۵):

عائیشه (خودای فی رازی بن) گوتی: له چه جولویداعا به دهستی خوّم توژی زهریرهم دهدا له جهستهی پیغهمبهر (دروودی خودای لهسربین) که توژیکی بوّن خوش بوو له هیندهوه دهات هم بوکاتی ئیحرام شکاندنی و، هم بو کاتی ئیحرام دابهستنی (ش).

۲۹۲۸- وَعَنْهَا قَالَتْ: كُنْتُ أُطَيِّبُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عِنْدَ إِحْرَامِهِ بِأُطْيَبٍ مَا أَحْدُ. رواهما الشيخان^(۶):

ديسان گوتی: له کاتی ئیحرام دابهستنی پیغهمبهر (دروودی خودای لهسربین) خوشترین بوّنی خوّم دهدا له پیغهمبهر (دروودی خودای لهسربین) (ش).

۲۹۲۹- وَعَنْهَا قَالَتْ: كُنْتُ أُطَيِّبُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِأُطْيَبٍ مَا يَجِدُ، حَتَّى أَحْدَ وَيَصَ الطَّيْبُ فِي رَأْسِهِ وَلِحْيَتِهِ. رواه الخمسة^(۷):

له گیرانهوهی ئیرهدا ئاوايه: ديسان عائیشه (خودای فی رازی بن) گوتی: جاران خوشترین بوّنی خوّم دهدا لهسهر و ریش و لهشی پیغهمبهر (دروودی خودای لهسربین) تهنانهت گهلی جار نهوهنده به توخی لیم دهدا، بریقهی بو نهکههم دهدی به سهرو ریشیهوه (ش/د/ت/ن).

۲۹۳۰- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا اسْتَغَطَرَتِ الْمَرْأَةُ فَمَرَّتْ عَلَى الْقَوْمِ لِيَجِدُوا رِيحَهَا فَهِيَ كَذَا وَكَذَا (اي زانیة) قَالَ قَوْلًا شَدِيدًا. رواه أصحاب السنن (بسنده صحیح)^(۸):

کاتی سهردانی، گوپی بوّن خوش کا

(وهرگیپ)

^(۵) بخاری لباس: ۵۹۳۰. تجرید/ ۵/ ل- ۱۹۷: ۱۹۱۱/ ۵۹۳۰ + ج: ۷۳۹/ ۱۵۳۹ = بهرگی/ ۲ ل- ۱۶۴. مسلم. حج: ۲۸۲۰.

^(۶) بخاری. لباس: ۵۹۲۸. مسلم. حج: ۲۸۲۱ - ۲۸۲۳.

^(۷) بخاری. حج: ۱۵۳۸. مسلم. حج: ۲۸۲۴. نسائی. مناسک الحج: ۲۶۹۳، ۲۶۹۴، ۲۶۹۵.

ئەبو موسا (خودای ئی رازی بێ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) دەفەرمووی: هەر ئافەرەتێ گولۆو لە خۆی بداو لەلای پیاوانەو بەروا تا بۆنی بچێ بەسەریاننا ئەو ئەو ئافەرەتە وایا لیکراوە پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) قسەیه‌کی زۆر توندو تیزێ پیگوت واتە: پێی گوت داوین پیسە (د/ت/ن-س/ص).

۲۹۳۱- وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا شَهِدْتَ إِحْدَاكُنَّ الْعِشَاءَ فَلَا تَمْسُ طَبِيئًا. رواه النسائي وابو داود^(۹):

پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) فەرمووی: کاتێ کە ژنێ لە ئێوە دەچێ بۆ نوێژی خەوتنان بۆ جەماعەت با بۆنی خوش لە خۆی نەدات و خۆی بۆن خوش نەکا چونکە شەو جیگەهێ گومانە (ن/د).

۲۹۳۲- عَنْ عَمَّارِ بْنِ يَاسِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: ثَلَاثَةٌ لَا تَقْرُبُهُمُ الْمَلَائِكَةُ جِيفَةُ الْكَافِرِ وَالْمُتَضَمِّحُ بِالْخُلُقِ وَالْجُنُبُ إِلَّا أَنْ يَتَوَضَّأَ. رواه أبو داود^(۱۰):

عەمەاری کۆری یاسیر (خودایان ئی رازی بێ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) دەفەرمووی: ئەم سێ کەسە فەریشتەهێ رەحمەت توخنیان ناکەون: کەلاکی کافرو، پیاوی کە بۆنی ژنان لەخۆی بداو وەک ژن خۆی سوورو سپیاو بکا، لەشپیس تا دەسنوێژ دەگرێ (د-سند صالح).

۲۹۳۳- وَأَبْصَرَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَجُلًا مُتَخَلِّقًا، قَالَ: اذْهَبْ فَاغْسِلْهُ ثُمَّ اغْسِلْهُ وَلَا تُعَذِّبْ^(۱۱):

(۸) حدیث صحیح.

(۹) سکت عن درجته الشارح.

(۱۰) بسند صالح (شرحە).

(۱۱) بسند حسن (شرحە).

پيغەمبەر (درودى خوداى لەسەرىن) پياويكى بەرچا و كەوت خەلووقى^(۱)
لەخۆى دابوو، پيى فەرموو: بېرۇ باش باش بيشۆرە و جاريكى ترشتى و
مەكەرەو (ت-س/ح).

۲۹۳۴- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ لِي النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
إِنَّ خَيْرَ طِيبِ الرَّجُلِ مَا ظَهَرَ رِيحُهُ وَخَفِيَ لَوْنُهُ وَخَيْرَ طِيبِ النِّسَاءِ مَا ظَهَرَ لَوْنُهُ وَخَفِيَ
رِيحُهُ. رواهما الترمذي بسندين حسنين. نَسَأَلُ اللَّهَ أَنْ يُجَمِّلَنَا بِالتَّقْوَى وَالذِّكْرِ
الْحَسَنَةِ^(۱۲):

عيمرانی کۆرى حوصەين (خوداى ئا رازى بىن) گوتى: پيغەمبەر (درودى خوداى
لەسەرىن) پيى فەرموو: باشتىن بۆنى خوش بۇ پياوان ئەو بۆنەيە كە بۆنەكەى
ديارى بى و رەنگەكەى شاراوە بى، وە باشتىن بۆنى خوش بۇ ژنان ئەوەيە
كە رەنگەكەى دياربى و بۆنەكەى شاراوەبى (ت-س/ح).

دانەر (پېرگۆى پىمۆزى لە نوو روحمەتى خوداى مەزن بىن) لىرەدا دەلى: لە خودا داوا
دەكەين بە بەرگى رازاوە و جوانى تەقوا و ترسى خودا پۆشتەمان بکاتەو، وە
هەروەها كالای يادگارى جوان و ناوى باش بمانرازينىتەو. منيش دەلىم:
ئامىن ئەى خوداى مپەرەبان! هەروەك دەلىم لە پەسنى خۆى و تاجەكەى دا:

يادگارن جوانى، يادى مەردانى

رۆشنايى چاوى، مۆسى مۆمدانى!

(وەرگىز)

(۱) خەلووق جۆرە بۆنىكى خوشى ژنانەيە، لە زەغەرەن و شتى تر دەگىریتەو سوورباو
دەنوینى. كەركوك - م.ك.ع = مستشفى كركوك العسكرى - ۱۹۸۴/۵/۱۹ - وەرگىز -

(۱۲) رواه الترمذي بسند حسن.

نامه‌ی پزشکی و نووخته و نزاو دوعا

(نهم نامه‌ی پتشیکیه‌و جوار به‌ش و دوا و تاریکه)

۵۲) پتشیکی له‌بارهی خیر و به‌هری نه‌خویشی و نارام گرتن له‌ژیر باری
نه‌خویشی دا:

کتاب الطب والرمدی (وفیه مقدمة وأربعة فصول وخاتمة)

مقدمة في فضل الأمراض والصبر عليها

۲۹۳۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا يُصِيبُ الْمُسْلِمَ مِنْ نَصَبٍ وَلَا وَصَبٍ وَلَا حُزْنٍ وَلَا أَذًى وَلَا غَمٍّ حَتَّى الشُّوْكَةِ يُشَاكُهَا، إِلَّا كَفَّرَ اللَّهُ بِهَا مِنْ خَطَايَاهُ. رواه الشيخان^(۱):

ئه‌بو هورهیره (خودای ئی رازی بن) گوئی: پیغه‌مبهر (دیوودی خودای له‌سهرین) فهرمووی: ههر شه‌که‌تی و کفتی و نه‌خویشی و په‌ژاره‌و خه‌م و خه‌فت و ئیش و نازاری که توویشی موسولمان ده‌بی خودا ده‌یانکات به‌سهرپووش و په‌رده‌و (که‌فهارت) و بریتیسی گونا‌مه‌کانی، ته‌نانه‌ت درکیکیش که له‌شوینیکی هه‌لچه‌قی ده‌بی به‌که‌فاره‌تی گونا‌هی. (ش).

۲۹۳۶- وَ دَخَلَ شَبَابٌ مِنْ قُرَيْشٍ عَلَى عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) وَهِيَ بِمَنْى وَهُمْ يَضْحَكُونَ فَقَالَتْ: مَا يَضْحَكُكُمْ؟ قَالُوا: فَلَانٌ خَرَّ عَلَى طَنْبٍ فَسَطَّاطٍ فَكَادَتْ عُنُقُهُ أَوْ عَيْنُهُ أَنْ تَذْهَبَ. فَقَالَتْ لَا تَضْحَكُوا فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: مَا مِنْ مُسْلِمٍ يُشَاكُ شَوْكَةً فَمَا فَوْقَهَا إِلَّا كُتِبَتْ لَهُ بِهَا دَرَجَةٌ وَمُحِيتَ عَنْهُ بِهَا خَطِيئَةٌ. رواه مسلم (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ) آمِينَ^(۲):

چه‌ند لاویکی قوره‌یشی به‌ده‌م پیکه‌نینه‌وه له‌مینا چوون بو‌لای عایشه (خودای ئی رازی بن) پئی گوتن: بوچی پی ده‌که‌نن؟ گوتیان: فیساره‌که‌س قاجی له‌گوریسی چادری هه‌لکه‌وت خه‌ریکبوو ئه‌ستوی بشکی - یا وه‌خت بوو چاوی

^(۱) بخاری. مرضی تجرید ۵/ ۱۵۳م ژ: ۱۸۵۷ / ۵۶۱، ۵۶۲. مسلم. بروصلة: ۶۵۱۳، ۶۵۰۶ - ۶۵۱۳

ترمذی. جتائز: ۹۶۶.

^(۲) مسلم. بر وصلة: ۶۵۰۶.

کویر ببی - عائیشه گوتی: پیغمه‌که‌نن، چونکه من له پیغمه‌مبهرم ژنه‌وتووہ (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌یفه‌رموو: ههر موسولمانی تووشی ههرچی نازاری ببی و ههر ناخوشیه‌ک بیت‌ه‌پی - له تی هه‌لچه‌قینی د‌رکیکه‌وه بیگره هه‌تا زیاتر - خودا به‌هوی نه‌وه‌وه پایه‌یه‌کی به‌رزی ده‌داتی و گونا‌هی‌کیشی لی هه‌ل ده‌وه‌رینی (م).

۲۹۳۷- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ يُرِدِ اللَّهُ بِهِ خَيْرًا يُصِبْ مِنْهُ^(۳):

نه‌بو هوره‌یره (خودای لی رازی بی) گوتی: پیغمه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌فه‌رموی: ههر که‌سی که خودا خواستی باشی پیی هه‌بی و بیه‌وی تووشی خیر ببی، تووشی ئیش و نازاری ده‌کا (ب- خودایان لی رازی بی).

۲۹۳۸- وَقَالَ عَائِشَةُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) مَا رَأَيْتُ أَحَدًا أَشَدَّ عَلَيْهِ الْوَجَعُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). رواهما البخاري^(۴):

عائیشه (خودای لی رازی بی) گوتی: نه‌م دیوه که‌سی تر وه‌ک پیغمه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) ئاوا نازاری سه‌خت بی (ب).

۲۹۳۹- وَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): دَخَلْتُ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ يُوعَكُ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّكَ تُوعَكُ وَغَكَا شَدِيدًا. قَالَ: أَجَلُ إِنِّي أُوَعَكُ كَمَا يُوعَكُ رَجُلَانِ مِنْكُمْ. قُلْتُ: ذَلِكَ بَأَنَّ لَكَ أَجْرَيْنِ قَالَ: أَجَلُ ذَلِكَ كَذَلِكَ، مَا مِنْ مُسْلِمٍ يُصِيبُهُ أَدَى شَوْكَةٍ فَمَا فَوْقَهَا، إِلَّا كَفَّرَ اللَّهُ بِهَا سَيِّئَاتِهِ، كَمَا تُحْطُ الشَّجَرَةُ وَرَقُهَا. رواه الشيخان (عليهما الرحمة والرضوان)^(۵):

عه‌بدوللا (خودای لی رازی بی) گوتی: پیغمه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) نه‌خوش بوو چووم بو سهردانی، تایه‌کی گرانی لی هاتبوو، عه‌رزیم کرد: نه‌ی

(۳) بخاری. مرضی: ۵۶۴۵.

(۴) بخاری. مرضی تجرید / ۵ / ۱۵۴ ذ: ۱۸۶ / ۵۶۴۶. مسلم. بروصله:

(۵) بخاری. مرضی تجرید / ۵ / ل- ۱۵۵ ذ: ۱۸۶ / ۵۶۴۷، ۵۶۴۸، ۵۶۶۰، ۵۶۶۷. مسلم. بروصله: ۶۵۰۴.

پیغه‌مبه‌ری خودا! تایه‌کی گران دایگرتوویت، فهرمووی: ئه‌دی وایه، من که تا دام ده‌گری به‌قه‌د دووپیاو له ئیوه تا دام ده‌گری. گوتم: ئه‌وه له‌به‌ر ئه‌وه‌یه که تو دووقات پاداشت بو هیه، فهرمووی: به‌لئ ئه‌وه وایه، ههر موسولمانی ههر ئیش و ئازاریکی بیته‌ پئی - له‌ درکیکه‌وه بیگری هه‌تا زیاتر - به‌هوی ئه‌وه‌وه خودا خراپه‌کانی دا ده‌پوشی، تا له‌ ئه‌نجاما موسولمان له‌ گونا‌ه پاک ده‌بیته‌وه وه‌ک چۆن گلا‌ی دره‌ختی سه‌ریاک هه‌لوه‌ری ئاوا (ش).

۲۹۴ - وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنَّمَا مَثَلُ الْمَرِيضِ إِذَا بَرَأَ وَصَحَّ كَأَبْرَدَةٍ تَقَعُ مِنَ السَّمَاءِ فِي صَفَائِهَا وَلَوْنِهَا. رواه الرمزي^(۶):

پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سه‌ری) فهرمووی: کاتی که نه‌خۆش چاک ده‌بیته‌وه له‌ نه‌خۆشینه‌که‌ی هه‌ل‌ده‌سیته‌وه، وه‌ک چۆن ده‌نکه‌ ته‌رزه که له‌ ناسمان ده‌باری بی گه‌رده‌و ره‌نگی پا‌که ئه‌ویش ئاوا له‌ گونا‌ه پاک ده‌بیته‌وه (ت-خودای ئی رازی بی).

۲۹۴ - عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: دَخَلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى أُمِّ السَّائِبِ فَقَالَ: مَا لَكَ يَا أُمَّ السَّائِبِ تُزْفِرِينَ؟ قَالَتْ: الْحُمَّى لَا بَارَكَ اللَّهُ فِيهَا. فَقَالَ: لَا تُسَبِّي الْحُمَّى فَإِنَّهَا تُذْهِبُ خَطَايَا بَنِي آدَمَ كَمَا يُذْهِبُ الْكَبِيرُ خَبَثَ الْحَدِيدِ. رواه مسلم^(۷):

جابر (خودای ئی رازی بی) گو‌تی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سه‌ری) چوو بو‌لای ئوممو سائیپ، فهرمووی: ئه‌ی ئوممو سائیپ! ئه‌وه چیته‌ وا هه‌ل‌ده‌چۆقیت؟ گو‌تی: تام ئی هاتوو، خودا لئی هه‌لپییچی و پیتی به‌ری به‌حه‌وادا، فهرمووی: جنیو به‌ تا مه‌ده چونکه‌ تا گونا‌هی ئاده‌میزاد لا ده‌بات وه‌ک چۆن مووشه‌ده‌مه‌ چلک و ژه‌نگی ناسن لا ده‌بات (م).

^(۶) سکت عنه الشارح.

^(۷) مسلم. البر والصله: ۶۵۱۵.

۲۹۴۲- وَعَادَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَجُلًا مِنْ وَعَلٍ كَانَ بِهِ فَقَالَ: أَنْشِرْ فَإِنَّ اللَّهَ يَقُولُ هِيَ نَارِي أَسْلَطَهَا عَلَى عَبْدِي الْمُذْنِبِ لَتَكُونَ حَظُّهُ مِنَ النَّارِ. رواه الترمذي^(۸):

پیغهمبهر (دیودی خودای لهسرین) جارئ چوو بؤ سهردانی پیاویکی تادار پیی فهرموو: موژدهت لی بی که خودا دهفهرموئ: تا ناگری خوومه، زالی دهکه‌م به‌سهر به‌نده‌ی گونا‌هباری خووما له جیاتی به‌شه ناگری دۆزه‌خی! (ت).

۲۹۴۳- عَنْ عَطَاءٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ لِي ابْنُ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا): أَلَا أُرِيكَ امْرَأَةً مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ قُلْتُ: بَلَى. قَالَ: هَذِهِ الْمَرْأَةُ السَّوْدَاءُ أَلَّتِ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَتْ: إِلَيَّ أَصْرَعُ، وَإِنِّي أَتَكَشَّفُ فَادْخُلِ اللَّهَ لِي. قَالَ: إِنْ شِئْتَ صَبَرْتُ وَلَكَ الْجَنَّةُ وَإِنْ شِئْتَ دَعَوْتُ اللَّهَ أَنْ يُعَافِيكَ. فَقَالَتْ أَصْبِرْ. فَقَالَتْ: إِلَيَّ أَتَكَشَّفُ فَادْخُلِ اللَّهَ أَنْ لَا أَتَكَشَّفُ، فَدَعَا لَهَا. رواه الشيخان^(۹):

عه‌طاء (خودای لی رازی بن) گوتی: ئیبنو عه‌بیاس (خودایان لی رازی بن) پیی گوتم: با ژنیکی به‌هشتیت پیشان بدهم، گوتم: ئاده‌ی فهرموو، گوتی: ئەم ژنه ره‌شه هاته لای پیغهمبهر (دیودی خودای لهسرین) عهرزی کرد قوربان من فیم لی دی و کاتی په‌رکه‌مه‌که ده‌مگری گیانم ده‌رده‌که‌وی له خودا بیاری‌ره‌وه بؤم پیی فهرموو: ئەگەر حەز دەکه‌ی ددان بگره به خو‌تاو ئوقره بگره‌و به‌هشت بؤ تو، ئەگەر حەزیش دەکه‌ی له خودا ده‌پاری‌مه‌وه بؤت که چاکت بکاته‌وه! گوتی: باشه ئارام ده‌گرم له ژیر باری خودادا وه‌لی له‌کاتی خوو لی هاتنه‌که‌دا له‌شم ده‌رده‌که‌وی، له‌خودا بیاری‌ره‌وه بؤم که ئیتر له‌وکاته‌دا له‌شم ده‌رنه‌که‌وی، پیغهمبهریش (دیودی خودای لهسرین) بؤ ئەوه نزا‌ی بؤ کرد (ش).

^(۸) سکت عن درجته الشارح.

^(۹) بخاری. مرضی. تجرید بخاری: ۱۵۵/۵ ژ: ۱۸۶۲ / ۵۶۵۲. مسلم. بروصلة: ۶۵۱۶.

۲۹۴۴- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى. قَالَ: إِذَا ابْتَلَيْتُ عَبْدِي بِحَبِيبَتِهِ فَصَبْرَ عَوَظْتُهُ مِنْهُمَا الْجَنَّةُ. رواه الشيخان هنا والترمذي في الزهد. نسأل الله أن يشفينا من الأمراض الجسمية والقلبية، آمين^(۱۰):

ئهنهس (خودای ن رازی بن) گوتی: له پیغه مبهرم بیست دهیفرموو (دیودی خودای لهسهرین): خودای گه‌وره ده‌فهموی: کاتئ دووچاوه بهو شیرینی و نازداریی له بهنده‌ی خۆم سه‌نده‌وهو گیروده‌ی داوی کویریم کردو ئه‌ویش مه‌ردانه له ژیرباری تاقی کردنه‌وه‌ی مندا ددانی گرت به خوی داو به به‌شی من رازی بوو، ئه‌وه منیش هه‌قی بو ده‌که‌مه‌وه‌و له باتی ئه‌و دووچاوه له قیامه‌تا به‌هه‌شتی ده‌ده‌می! (ش/ت).

۵۳) پاداشی نارامی و ددان به خودا کرتن له‌کاتی تاعووندا

أجر الصبر في الطاعون

۲۹۴۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْمَبْطُوثُ شَهِيدٌ، وَالْمَطْعُونُ شَهِيدٌ^(۱۱):

ئهبو هوره‌یره (خودای ن رازی بن) له چه‌زهره‌ته‌وه ده‌فهرموئ (دیودی خودای لهسهرین): که‌سئ به‌ده‌ردی سک بمرئ شه‌هیده، ئه‌وه‌ی به‌ تاعوون بمرئ شه‌هیده (ب).

۲۹۴۶- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّهَا سَأَلَتْ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ الطَّاعُونِ فَأَخْبَرَهَا أَنَّهُ كَانَ عَذَابًا يَنْعَثُهُ اللَّهُ عَلَى مَنْ يَشَاءُ، فَجَعَلَهُ اللَّهُ رَحْمَةً لِلْمُؤْمِنِينَ، فَلَيْسَ مِنْ عَبْدٍ يَقَعُ الطَّاعُونُ فَيَمُوتُ فِي بَلَدِهِ صَابِرًا، يَغْلُمُ اللَّهُ لَنْ يُصِيبَهُ إِلَّا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ، إِلَّا كَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِ الشَّهِيدِ. رواهما البخاري^(۱۲):

(۱۰) بخاری. مرضی: ۵۶۵۳.

(۱۱) بخاری. طب: ۵۷۲۳.

(۱۲) بخاری. طب: ۵۷۲۴.

عائیشه (خودای ئی رازی بن) ده‌لئ: له باره‌ی تاعوونه‌و پرسیارم له پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) کرد، فه‌رمووی پی‌م: تاعوون جووره سزایه‌که خودا ده‌ینیرئ بۆ سه‌ر ئه‌و که‌سانه‌ی که خۆی ئاره‌زووی هه‌بئ، به‌لام خودا ئه‌م په‌تایه‌ی کردووه به‌رحمه‌ت و به‌هۆی شه‌هید بوون بۆ موسولمانان، ئیتر له‌هه‌ر ولاتئ که تاعوون ده‌که‌ویته‌وه، هه‌ر به‌نده‌یئ له‌شاره‌که‌ی خۆیدا بمی‌نیته‌وه و له‌به‌ر باری خودادا ئارام و ئوقره‌ بگری و به‌هشی خودا رازی بئ و پاداشی باشی خۆی له‌خودا داوا بکا و له‌هه‌مان کاتدا بزانی ئه‌وه‌ی که خودا له‌چاره‌یی نه‌نووسی‌بئ قه‌ت تووشی نابئ، ئه‌وه‌ ئه‌و به‌نده‌یه‌ به‌قه‌د پاداشی شه‌هیدئ پاداشی بۆ هه‌یه (ب).

۲۹۴۷- وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): الطَّاعُونَ رِجْسٌ أَوْ عَذَابٌ أُرْسِلَ عَلَى طَائِفَةٍ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَوْ عَلَى مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ، فَإِذَا سَمِعْتُمْ بِهِ بِأَرْضٍ فَلَا تَقْدُمُوا عَلَيْهِ، وَإِذَا وَقَعَ بِأَرْضٍ وَأَنْتُمْ بِهَا فَلَا تَخْرُجُوا فِرَارًا مِنْهُ. رواه الشيخان والترمذي (۳):

پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: تاعوون وه‌ییکه یا فه‌رمووی: تاعوون سزایه‌که خودا ناردی بۆ سه‌ر نه‌وه‌ی ئیسرائیل یا فه‌رمووی: ناردی بۆ سه‌ر نه‌ته‌وه‌یئ له‌نه‌ته‌وه‌کانی پیش ئیوه‌ جا ئه‌گه‌ر دنیاوو بیستتان که‌وا تاعوون له‌شوینیئ داکه‌وتوو ئیوه‌ مه‌چن بۆ سه‌ری بۆ ئه‌وی، کاتئ له‌شوینیکیش داکه‌وت که ئیوه‌ له‌وی بوون ئه‌وه‌ ده‌ر مه‌چن له‌وی و له‌ده‌ستی رامه‌که‌ن (ش/ت).

۲۹۴۸- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) خَرَجَ إِلَى الشَّامِ حَتَّى إِذَا كَانَ بِسَرْعَ لَقِيَهُ أَهْلُ الْأَجْنَادِ أَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ وَأَصْحَابُهُ فَأَخْبَرُوهُ أَنَّ الْوَبَاءَ قَدْ وَقَعَ بِالشَّامِ. فَقَالَ عُمَرُ لابْنِ عَبَّاسٍ: اذْغُ لِيَ الْمُهَاجِرِينَ الْأَوَّلِينَ. فَدَعَوْتُهُمْ فَاسْتَشَارَهُمْ وَأَخْبَرَهُمْ أَنَّ الْوَبَاءَ قَدْ وَقَعَ بِالشَّامِ فَاخْتَلَفُوا فَقَالَ بَعْضُهُمْ: قَدْ خَرَجْتَ لِأَمْرٍ وَلَا تَرَى أَنَّ تَرْجِعَ عَنْهُ. وَقَالَ بَعْضُهُمْ مَعَكَ بَقِيَّةُ النَّاسِ وَأَصْحَابُ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَلَا

كَرَى أَنْ تُقَدِّمَهُمْ عَلَى هَذَا الْوَبَاءِ. فَقَالَ: ارْتَفِعُوا عَنِّي. ثُمَّ قَالَ: اذْغُ لِي الْأَصَارَ فَدَعَوْتُهُمْ لَهُ فَاسْتَشَارَهُمْ فَسَلَكُوا سَبِيلَ الْمُهَاجِرِينَ وَاخْتَلَفُوا كَاخْتِلَافِهِمْ. فَقَالَ ارْتَفِعُوا: عَنِّي. ثُمَّ قَالَ: اذْغُ لِي مَنْ كَانَ هَا هُنَا مِنْ مَشِيخَةِ قُرَيْشٍ مِنْ مُهَاجِرَةِ الْفَتْحِ. فَدَعَوْتُهُمْ فَلَمْ يَخْتَلِفْ عَلَيْهِ رَجُلَانِ فَقَالُوا: كَرَى أَنْ تُرْجَعَ بِالنَّاسِ وَلَا تُقَدِّمَهُمْ عَلَى هَذَا الْوَبَاءِ. فَكَادَى عُمَرُ فِي النَّاسِ: إِيَّيْ مُصْنَحٍ عَلَى ظَهْرٍ (أَيِ إِيَّي رَاجِعٍ إِلَى الْمَدِينَةِ فِي الصَّبَاحِ عَلَى رَاحِلَتِي) فَقَالَ أَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ: أُرِارًا مِنْ قَدَرِ اللَّهِ فَقَالَ عُمَرُ: لَوْ غَيْرُكَ قَالَهَا يَا أَبَا عُبَيْدَةَ - وَكَانَ عُمَرُ يَكْرَهُ خِلَافَهُ - نَعَمْ نَفَرُ مِنْ قَدَرِ اللَّهِ إِلَى قَدَرِ اللَّهِ. أَرَأَيْتَ لَوْ كَانَتْ لَكَ إِبِلٌ فَهَبَّطْتَ وَادِيًا لَهُ عِدْوَتَانِ إِحْدَاهُمَا خَصْبَةٌ وَالْأُخْرَى جَدْبَةٌ أَلَيْسَ إِنْ رَعَيْتِ الْخَصْبَةَ رَعَيْتَهَا بِقَدَرِ اللَّهِ وَإِنْ رَعَيْتِ الْجَدْبَةَ رَعَيْتَهَا بِقَدَرِ اللَّهِ قَالَ: فَجَاءَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ وَكَانَ مُتَغَيِّبًا فِي بَعْضِ حَاجَتِهِ فَقَالَ: إِنَّ عِنْدِي مِنْ هَذَا عِلْمًا سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: إِذَا سَمِعْتُمْ بِهِ بِأَرْضٍ فَلَا تَقْدُمُوا عَلَيْهِ وَإِذَا وَقَعَ بِأَرْضٍ وَأَنْتُمْ بِهَا فَلَا تَخْرُجُوا فِرَارًا مِنْهُ. قَالَ: فَحَمِدَ اللَّهُ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ ثُمَّ انْصَرَفَ. رواه الشيخان^(۴).

ئيبنو عه بباس (خودايان ئى رازى بن) گوتى: عومەر (خوداي ئى رازى بن) كه و ته رى و چوو بۆ شام، كه گه يشته سه رغ له وى فه رمانداره كانى سه رگه وره شاره كانى شام، كه ئه بو عوبه يدهى كوپى جه راح و هاورى كانى بوون له وى هاتن به پيريه وه و عه رزيان كرد: كه وا تا عوون له شام بلا و بو ته وه، جا عومەر گوتى به من: كوچكاره پيشينه كانم بۆ بانگ كه، منيش بانگم كردن، جا عومەر بۆ ئه م باسه راويزى پى كردن به لام قسه يان يه كه نه بوو، هه نديكيان ده يان گوت: تو هاتووى بۆ كاريكى وا له بهر ئه وه به باشى نازانين كه نه چى و بگه پريته وه، هه نديكى تريان ده يان گوت: تو هاورپياني پيغه مبه رو خه لكى تريشت له گه ل دايه، له بهر ئه وه ئيمه به باشى نازانين كه بيان به يت بۆ ناو ئه م په تايه، عومه ريش گوتى: ده ورم چو ل كه ن، ئينجا به منى گوت: ياريدده رانم بۆ

(۴) بخاري. طب: ۵۷۲۹. مسلم. سلام: ۵۷۴۵.

بانگ كه، منيش بانگيانم كرد بۆى، راويژى بهوانيش كرد، ئەوانيش وەك كۆچكاران قسەيان يەك نەبوو، جا بهوانيشى گوت، دەورم چۆل كەن، ئىنجا گوتى: كى لىرەيە، لە پىرەمىردانى قورەيش، ئەوانەى كه لەكاتى فەتى مەككەدا كۆچيان كردوو، ئەوانەم بۆ بانگ كه، جا كه بانگم كردن سەرجهم گوتيان: ئىمە رومان وايە كه خەلكەكە بگىریتەو بۆ دواو و نەيان بەيت بۆ ناو ئەم پەتايە، ئىتر عومەر جارى دا بەناو عەشاماتەكەدا: كه سبەينى سەر لە بەيانی سوار دەبين و دەگەپىنەو بۆ مەدينە، ئەبو عوبەيدەيش گوتى: ئايا لە دەست چارەنووسى خودا هەلدىن؟ عومەريش گوتى: ئەى ئەبو عوبەيدە! كاشكى كه سىكى تر ئەم قسەيەى بكردايە، عومەر حەزى نەدەكرد كه بى دلى ئەبو عوبەيدە بكا، ئىنجا گوتى: بەللى، لە دەست چارەنووسى خودا رادەكەين بۆ لای چارەنووسى خودا خۆى! ئەدىي پىم بلى ئەگەر تۆ رانى و شترت هەبى و بچیتە ناو دۆلىكەو كه دوو لاپالى هەبى، لاپالىكيان بژوين و ئەو كەى تريان چەقەن و رەقەن بى، جا ئەگەر ئەو رانە لە لاپالە بژوينەكەدا بلەو پىنيت هەر بەچارە نووسى خودا نىو ئەگەر لە لاپالە رەقەنكەش دا بىلەو پىنيت هەر بە چارەنووسى خودا نىيە؟ گوتى: جا عەبدورەحمانى كوپى عەوف هات بەسەردا – كه لەو پىش لەوى نەبوو، چوو بوو بۆ هەندى ئىشى خۆى – ئەو هات گوتى: من شارەزايىم لەم باسە هەيە: لە پىغەمبەرم بىست دەيفەرموو (دەودى خوداى لەسەرىن): كاتى بىستتان كەوا تاعوون لە جىگەيى بلاو بۆتەو مەچن بۆ لای بۆ ئەوى، كاتى لەو جىگەيش بلاو بۆو كه ئىو لەوین دەرمەچن لەوى و لە دەستى رامەكەن گوتى: ئىتر عومەرى كوپى خەططاب سوپاس و ستايشى خوداى كردو گەرايەو بۆ مەدينەو سەفەرەكەى برى و نەچوو بۆ شام (ش).

۵۴) باسی جادوو بازی: (السحر)

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {وَلَا يُلْفِعُ السَّاحِرُ حَيْثُ أَتَى - ۶۹/۲۰}.

خودای گه‌وره ده‌فهرموی: جادوو‌گه‌ر له‌هه‌ر شوینئی بی‌و له‌هه‌رکاتی‌کدا بی‌به‌رانبه‌ر به‌هه‌ق و فهرمانی خودایی سه‌رناکه‌وی.

۲۹۴۹- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: سَحَرَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَهُودِيٌّ مِنْ يَهُودِ بَنِي زُرَيْقٍ يُقَالُ لَهُ لَيْدُ بْنُ الْأَعْصَمِ حَتَّى كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُخِيلُ إِلَيْهِ أَنَّهُ يَفْعَلُ الشَّيْءَ وَمَا يَفْعَلُهُ حَتَّى إِذَا كَانَ ذَاتَ يَوْمٍ أَوْ ذَاتَ لَيْلَةٍ دَعَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثَمَّ دَعَا ثَمَّ دَعَا ثُمَّ قَالَ: يَا عَائِشَةُ أَشَعَرْتَ أَنَّ اللَّهَ أَفْتَانِي فِيمَا اسْتَفْتَيْتُهُ فِيهِ جَاءَنِي رَجُلَانِ فَقَعَدَ أَحَدُهُمَا عِنْدَ رَأْسِي وَالْآخَرُ عِنْدَ رِجْلِي. فَقَالَ الَّذِي عِنْدَ رَأْسِي لِلَّذِي عِنْدَ رِجْلِي أَوِ الَّذِي عِنْدَ رِجْلِي لِلَّذِي عِنْدَ رَأْسِي مَا وَجَعَ الرَّجُلُ؟ قَالَ: مَطْبُوبٌ (أَيُّ مَنْسُحُورٍ). قَالَ: مَنْ طَبَّهُ؟ قَالَ: لَيْدُ بْنُ الْأَعْصَمِ. قَالَ: فِي أَيِّ شَيْءٍ؟ قَالَ: فِي مُشْطٍ وَمُشَاطَةٍ. قَالَ: وَجِبَّ طَلْعَةٍ ذَكَرَ. قَالَ فَأَيْنَ هُوَ قَالَ فِي بَنْرِ ذِي أَرْوَانَ. قَالَتْ: فَأَتَاهَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي أَنْاسٍ مِنْ أَصْحَابِهِ ثُمَّ قَالَ: يَا عَائِشَةُ وَاللَّهِ لَكَأَنَّ مَاءَهَا لِقَاعَةُ الْجِنِّ وَلَكَأَنَّ نَخْلَهَا رُءُوسُ الشَّيَاطِينِ. قَالَتْ: فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَفَلَا أَخْرَقْتَهُ قَالَ: لَا أَمَّا أَنَا فَقَدْ عَافَانِي اللَّهُ وَكَرِهْتُ أَنْ أُثِيرَ عَلَى النَّاسِ شَرًّا فَأَمَرْتُ بِهَا فَدُفِنَتْ. رواه الشيخان. نسأل الله السلامة^(۱).

عائیشه (خودای ئا‌رازی بن) گوتی: جووله‌که‌یه‌کی به‌نی زوره‌یقی - که ناوی له‌بیدی کوپی نه‌عه‌صه‌م بوو - جادووی له‌پیغه‌مبه‌ر کردبوو، هه‌تا هه‌ندی جار شتی وا‌هه‌بوو پیغه‌مبه‌ر (دیو‌دی خودای له‌سهرین) نه‌یه‌کردبوو که‌چی به‌خه‌یال وایده‌زانی که‌کردوویه‌تی! تا روژیکیان - یا شه‌ویکیان - پیغه‌مبه‌ر (دیو‌دی خودای له‌سهرین) زۆر زۆر پارایه‌وه‌له‌خودا که‌ئه‌م وه‌یه‌ی له‌کوژ بخا‌له‌پاشا فهرموی: ئه‌ی عائیشه! ناگات لییه‌که‌خودا هات به‌ده‌نگمه‌وه‌و چاره‌ی ده‌رده‌که‌می پی‌فهرموم: دوو پیاو هاتن بو‌لام، یه‌کیکیان له‌سه‌رینه‌مه‌وه‌

(۱) مسلم. سلام: ۵۷۱۳، ۵۶۶۷. بخاری. طب: ۵۷۶۶.

دانیشت و نه‌وی تریان له پایینه‌وه دانیشت، نه‌ویان که له سهرینه‌وه بوو
 گوتی به‌ویان که له پایینه‌وه بوو: یا فهرمووی: نه‌ویان که له پایینه‌وه
 بوو گوتی به‌ویان که له سهرینه‌وه بوو: ئازاری ئه‌م پیاوه چیه؟ گوتی:
 جادووی لی‌کراوه، گوتی: کی جادووی لی‌کردووه؟ گوتی: له‌بیدی کوری
 نه‌عصم، گوتی: له‌چی دا؟ گوتی: له‌شانه‌و له‌کۆلک و مووی ده‌می شانه‌که
 له‌کاتی موو داهیناندا به‌ر ده‌بیته‌وه، یا له‌ناو ددانه‌کانی شانه‌که‌دا
 ده‌مینیت‌وه‌و له‌کیف (قاوغ)ی هی‌شووی خورمای نی‌ردا، گوتی: جا نه‌وه له
 کو‌یه؟ گوتی: له‌ناو بیری ذی نه‌روان دایه! عائیشه گوتی: جا پیغه‌مبه‌ر
 (دروودی خودای له‌سهرین) له‌گه‌ل ده‌سته‌یی له‌یارانی خویدا چوون بو نه‌وی،
 له‌پاشا که گه‌رایه‌وه فهرمووی: نه‌ی عائیشه! به‌و خودایه‌ ئاوه‌که‌ی ده‌لیی
 لینجاوی خه‌نیه‌و داره خورما‌کانی ده‌لیی سه‌رو گویلاکی شه‌یتانن و
 ره‌زاقورسو ناله‌بارن گوتم: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ئایا ده‌ریت هی‌نا له‌بیره‌که؟
 فهرمووی: نه‌ء، وه‌لی من خودا چاکی کردم‌ه‌وه‌و چه‌زیشم نه‌کرد که شه‌ر
 بووروژینم له‌خه‌لک، جا له‌به‌ر نه‌وه ده‌ستورم دا بیره‌که‌یان پر کرده‌وه (ش).

۵۵) زه‌هر: (السّم)

۲۹۵۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَمَّا فَتَحَتْ خَيْبَرُ أُهْدِيَتْ لِرَسُولِ اللَّهِ
 (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) شَاةٌ فِيهَا سَمٌّ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): اجْمَعُوا لِي مَنْ كَانَ
 هُنَا مِنَ الْيَهُودِ. فَجُمِعُوا لَهُ، فَقَالَ لَهُمْ: إِنِّي سَأَلْتُكُمْ عَنْ شَيْءٍ فَهَلْ أَنْتُمْ صَادِقِي عَنْهُ؟
 فَقَالُوا: نَعَمْ يَا أَبَا الْقَاسِمِ. فَقَالَ: مَنْ أَبُوكُمْ؟ قَالُوا: أَبُونَا فَلَانٌ. فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ
 (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): كَذَبْتُمْ، بَلْ أَبُوكُمْ فَلَانٌ. قَالُوا: صَدَقْتَ وَبَرَرْتَ. فَقَالَ لَهُمْ: إِنِّي
 سَأَلْتُكُمْ عَنْ شَيْءٍ فَهَلْ أَنْتُمْ صَادِقِي عَنْهُ؟ فَقَالُوا: نَعَمْ، يَا أَبَا الْقَاسِمِ وَإِنْ كَذَبْنَاكَ عَرَفْتَ
 كَذَبْنَا كَمَا عَرَفْتَ فِي آبَائِنَا. فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): فَمَنْ أَهْلُ النَّارِ؟
 فَقَالُوا: نَكُونُ فِيهَا يَسِيرًا ثُمَّ تَخْلُفُونَا فِيهَا. فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
 اخْسُوا فِيهَا، وَاللَّهِ لَا تَخْلُفُكُمْ فِيهَا أَبَدًا. ثُمَّ قَالَ لَهُمْ: فَهَلْ أَنْتُمْ صَادِقِي عَنْ شَيْءٍ إِنْ

سَأَلْتُكُمْ عَنْهُ؟ قَالُوا : نَعَمْ. قَالَ: هَلْ جَعَلْتُمْ فِي هَذِهِ الشَّاقِ سُمًّا؟ قَالُوا : نَعَمْ. فَقَالَ: مَا حَمَلَكُم عَلَى ذَلِكَ؟ قَالُوا : أَرَدْنَا إِنْ كُنْتَ كَاذِبًا أَنْ نَسْتَرِيحَ مِنْكَ، وَإِنْ كُنْتَ نَبِيًّا لَمْ يَضُرَّكَ. رواه البخاري^(۱):

ئەبو ھورەیرە (خودای ئی رازی بێ) گوتی: لەکاتی گرتنی قەلای خەیبەردا، مەریکی زەھراوییان دانا بۆ پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) لێی خواردو دواوی فەرمووی: ھەرچی جوولەکەیی لێرە ھەیە کوێان بکەنەوہ بۆم. کە کوێان کردنەوہ بۆی فەرمووی پێیان: من پرسیری شتیکتان ئی دەکەم ئایا ئیوہ راستم پێ دەلێن؟ گوتیان: بەلێ پێت دەلێن، ئەو ئەبولقاسم! فەرمووی: کێ باوکی ئیوہیە؟ گوتیان: باوکی ئیمە فیسارە پیاوہ، فەرمووی: درۆ دەکەن، بەلکوو باوکی ئیوہ فیسارە کەسە گوتیان: راست دەفەرمووی، قسەئێ تۆ تەواوہ، فەرمووی: پرسیری شتیکی تەرتان ئی دەکەم ئایا راستم پێ دەلێن؟ گوتیان: بەلێ راستم پێ دەلێن ئەو ئەبولقاسم! چونکە ئەگەر درۆت لەگەڵ بکەین تۆ بە درۆکەمان دەزانێ، وەک چۆن بۆ مەسەلەکەئێ باوکمان پێت زانی، فەرمووی پێیان: کێ دۆزەخییە؟ گوتیان: ئیمە نەختی لە دۆزەخدا دەبین، بەلام ئیوہ لەپاش ئیمە تیادا دەمیننەوہ! پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) پێی فەرموون: چەتەتان ئی بێ دۆزەخ جیگەئێ ئیوہیە، بەیەزدانی پاک ھەرگیزاو ھەرگیز ئیمە لە پاش ئیوہ لەوئێ نامیننەوہ ئینجا پێی فەرموون: ئەگەر شتیکی تەرتان ئی بپرسم ئەمجارە راستم پێ دەلێن؟ گوتیان: بەلێ، فەرمووی: ئایا زەھرتان کردۆتە ناو گوشتی ئەم مەپەرەوہ کە ئیستا ئیمە لیمان خوارد؟ گوتیان: بەلێ تیمان کردوہ، فەرمووی: چی ئەمەئێ پێ کردن و لەبەر چی؟ گوتیان: ویستمان تاقیت بکەینەوہ گوتمان: ئەگەر تۆ پیغەمبەری راستی نەبیت و پیغەمبەرە درۆزنەبیت ئەوا دەتکوژین بەم زەھرەو رزگار دەبین لە دەستت بەلام ئەگەر پیغەمبەری بەراستی بیت ئەوا ئەم زەھرە کارت ئی ناکاو زیانت پێ ناگەینەئێ (ب).

(۱) بخاری. طب: ۵۷۷۷.

۲۹۵۱- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ امْرَأَةً يَهُودِيَّةً أَتَتْ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِشَاةٍ مَسْمُومَةٍ فَأَكَلَ مِنْهَا فُجِئَ بِهَا إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَسَأَلَهَا عَنْ ذَلِكَ فَقَالَتْ: أَرَدْتُ لَأَقْتُلَكَ. قَالَ: مَا كَانَ اللَّهُ لِيُسَلِّطَكَ عَلَى ذَاكَ. قَالَ: أَوْ قَالَ: «عَلَى». قَالَ قَالُوا أَلَا نَقْتُلُهَا قَالَ: لَا. قَالَ: فَمَا زِلْتُ أُغْرِفُهَا فِي لَهَوَاتِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). رواه مسلم وأبو داود^(۲):

ئەنەس (خودای ئی رازی بن) گوتی: ژنیکی جووله‌که مه‌ریکی زه‌هراوی دانا بو پیغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سهرین) پیغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سهرین)، هه‌ندیکی ئی خوارد، ئینجا ژنه‌که‌یان هینا بۆ لای پیغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سهرین) بۆ مه‌سه‌له‌ی مه‌ر زه‌هراوییه‌که‌ لئی پرسسی، که بۆچی ئەمه‌ی کردووه، گوتی: ویستم که بتکوژم، فه‌رمووی: خودا کاریکی وا ناکا که ئەوه به‌ تو بکری یا فه‌رمووی: خودا شتی وا ناکا که تو به‌سه‌ر مندا زال بکا گوتیان: بۆ نه‌یکوژین؟ فه‌رمووی: مه‌یکوژن! ئەنەس گوتی: هه‌تا کاتی مه‌رگی هه‌زه‌ت ئەه‌ره‌و ماکی ئەو خواردنه‌ زه‌هراوییه‌ به‌ زمانه‌ بچکۆله‌و مه‌لاشووی پیغه‌مبهره‌وه‌ مابوو (م/د).

۲۹۵۲- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ يَهُودِيَّةً مِنْ أَهْلِ خَيْبَرَ أَهْدَتْ لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) شَاةً مَسْمُومَةً فَأَكَلَ مِنْهَا وَأَكَلَ مَعَهُ رَهْطٌ مِنْ أَصْحَابِهِ ثُمَّ قَالَ لَهُمُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): ارْزُقُوا أَيْدِيَكُمْ، وَأَرْسَلْ إِلَى الْيَهُودِيَّةِ فَقَالَ لَهَا: أَسَمَمْتَ الشَّاةَ؟ قَالَتْ: مَنْ أَخْبَرَكَ؟ قَالَ: أَخْبَرَنِي هَذِهِ الدَّرَاعُ، قَالَتْ: نَعَمْ، قَالَ: فَمَا أَرَدْتَ إِلَى ذَلِكَ؟ قَالَتْ: قُلْتُ إِنْ كَانَ نَبِيًّا فَلَنْ يَضُرَّهُ وَإِنْ لَمْ يَكُنْ نَبِيًّا اسْتَرْحْنَا مِنْهُ فَعَفَا عَنْهَا^(۳):

جابر (خودای ئی رازی بن) فه‌رمووی: ژنیکی جووله‌که، خه‌لکی خه‌یبه‌ر بوو، مه‌ریکی زه‌هراوی دانا بو پیغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سهرین) پاش ئەوه که پیغه‌مبەر خۆی و ده‌سته‌یی له‌ یارانێ لێیان خوارد فه‌رمووی پێیان: ده‌ستتان بگرنه‌وه‌و

(۲) بخاری. هبة: ۲۶۱۷. مسلم. سلام: ۵۶۶۹.

(۳) رواه أبو داود فی الديات.

مه‌خۆن ئینجا ناردی به دوا‌ی ژنه‌که‌داو فره‌مووی پی‌ی: ئایا زه‌ه‌رت کردووه به‌م مه‌ره‌وه؟ ژنه‌که‌گوتی: کئ پی‌ی گوتیت؟ فره‌مووی: ئهم ده‌ستی مه‌ره پی‌ی گوتم! گوتی: ئا، پی‌مه‌وه کردووه فره‌مووی: بو وات کرد؟ گوتی: گوتم ئه‌گه‌ر پی‌غه‌مبه‌ر بی زیانی پی ناگه‌یه‌نی، خو ئه‌گه‌ر پی‌غه‌مبه‌ریش نه‌بی ئه‌وا رزگار ده‌بین له ده‌ستی، ئیت‌ر پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌رین) لی‌ی بوورد (د).

۲۹۵۳- وَقَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَأْكُلُ الْهَدِيَّةَ وَلَا يَأْكُلُ الصَّدَقَةَ. فَأَهْدَتْ لَهُ يَهُودِيَّةٌ بِخَيْرِ شَاةٍ مَصْلِيَّةٍ (أَي مَشْوِيَّةٍ بَالْتَار) مَسْمُومَةٌ فَأَكَلَ مِنْهَا وَآكَلَ الْقَوْمُ فَقَالَ: ارْفَعُوا أَيْدِيَكُمْ فَقَدْ أَخْبَرْتَنِي أَنَّهَا مَسْمُومَةٌ. فَأَرْسَلَ إِلَى الْيَهُودِيَّةِ: فَسَأَلَهَا مَا حَمَلَكِ عَلَى هَذَا. قَالَتْ: إِنْ كُنْتُ نَبِيًّا لَمْ يَضُرَّكَ وَإِنْ كُنْتُ مَلِكًا أَرَحْتُ النَّاسَ مِنْكَ. فَأَمَرَ بِهَا فَقُتِلَتْ لِأَنَّهُ مَاتَ بِشَرِّ بْنِ الْبَرَاءِ مَنْ أَكَلَهَا ثُمَّ قَالَ فِي وَجَعِهِ الَّذِي مَاتَ فِيهِ «مَا زِلْتُ أَحِدُ مِنْ أَكَلَةٍ خَيْرَ فَهَذَا أَوْأَن قَطَعْتَ أَبْهَرِي. رواهما أبو داود في الدييات والله أعلى وأعلم^(۴)»

ئه‌بو هوره‌یره (خودای ن‌رازی بن) گوتی: ده‌ستووری پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌رین) وابوو: له دیاریی ده‌خوارد به‌لام له‌زه‌کاتی نه‌ده‌خوارد، جا له‌خه‌یبه‌ر ژنیکی جووله‌که مه‌پ‌کی برژاوی زه‌ه‌راوی به دیاری بو هی‌نا، جا ه‌م پی‌غه‌مبه‌ر خو‌ی و ه‌م یارانی هه‌ندی له‌و مه‌ره‌یان خوارد، له‌گه‌رمه‌ی خواردندا بوون هه‌زه‌رت (دروودی خودای له‌س‌رین) فره‌مووی: ده‌ست بگرنه‌وه ئهم مه‌ره ده‌لی پ‌یم: که زه‌ه‌ری پی‌وه‌کراوه! جا هه‌زه‌رت (دروودی خودای له‌س‌رین) ناردی به‌شوین ژنه جووله‌که‌که‌داو لی‌ی پرس‌ی: بو وات کرد؟ گوتی: ئه‌گه‌ر پی‌غه‌مبه‌ر بیت زیانت پی ناگه‌یه‌نی، ئه‌گه‌ر پادشایش بیت ئه‌وا ئهم خه‌لکه له ده‌ستت قوتار ده‌که‌م! له پاشا هه‌زه‌رت (دروودی خودای له‌س‌رین) ده‌ستووری دا ژنه‌که‌یان کوشته‌وه، چونکه به‌و خواردنه بیشری کوپی به‌رائی پی‌ مرد، له پاشدا له‌و نه‌خوشینه‌ی هه‌زه‌رتدا که وه‌فاتی تیا کرد، فره‌مووی: هی‌شتاوه‌کوونی

(۴) بخاری. مغازی: ۴۴۲۸.

ههست به ئیش و نازار ده‌کهم به‌هوی خوارده‌که‌ی خه‌یبه‌روه ها‌کا که به‌ندی دلی پچراند‌م یا ف‌رمووی: ها‌کا تیره‌ی گازره‌ی پشتی پساندم (د).

۵۶) س‌ه‌ردان له نه‌خوش س‌ونه‌ته: (عیادة المريض سنة)

۲۹۵۴- (ب - ۳ ز - ۱۹۷ ف - ۱). في هذه الرواية: عَنْ سَعْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: إِشْتَكَيْتُ بِمَكَّةَ، فَجِئْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَعُودُنِي فَوَضَعَ يَدَهُ عَلَى جَبْهَتِي، ثُمَّ مَسَحَ يَدَهُ عَلَى وَجْهِ وَبَطْنِي ثُمَّ قَالَ: اللَّهُمَّ اشْفِ سَعْدًا وَأَتِمِّمْ لَهُ هِجْرَتَهُ. قَالَ: فَمَا زِلْتُ أَجِدُ بَرْدَهُ عَلَى كَبْدِي فِيمَا يُخَالِ إِلَيَّ حَتَّى السَّاعَةِ. رواه البخاري وابو داود^(۱).

له گ‌یرانه‌وی ئیرانه‌دا: س‌ه‌عد (خودای ئی رازی بن) گوتی: له مه‌ککه له سالی چه‌جی مالئاواییدا نه‌خوش که‌وتم: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌س‌ه‌رین) هات بو س‌ه‌ردانم به‌م بونه‌یه‌وه، ده‌ستی دانا له‌س‌ه‌ر ته‌ویلم، ئینجا ده‌ستی هی‌نا به‌س‌ه‌ر ده‌موچاوو به‌س‌ه‌ر سکماو ئینجا ف‌رمووی: ئه‌ی خودایه! س‌ه‌عد خوش‌که‌روه‌و کوچ کرده‌که‌ی ته‌واو بکه‌ بو‌ی تا له مه‌ککه که زی‌دی خو‌ی بوو نه‌مری س‌ه‌عد (خودای ئی رازی بن) گوتی: هه‌تا ئیستاش ه‌ه‌روا هه‌ست نه‌کهم که فینکایی ده‌ستی ه‌ه‌روا له‌س‌ه‌ر جه‌رگو دلم!! (ب/د).

۲۹۵۵- وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) دَخَلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى رَجُلٍ (أَعْرَابِيٍّ) يَعُودُهُ فَقَالَ: لَا بَأْسَ ظَهَرَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ. فَقَالَ: كَلَّا بَلْ حُمِيَ تَقَرُّ عَلَى شَيْخٍ كَبِيرٍ، حَتَّى تُزِيرَهُ الْقُبُورُ قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): فَتَعَمَّ إِذَا. رواه البخاري (رضوان الله عليه)^(۲).

ئیب‌نو عه‌بباس (خودایان ئی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌س‌ه‌رین) چوو بو س‌ه‌ردانی پیاویکی عه‌ره‌بی ده‌شته‌کی نه‌خوش، که س‌ه‌رخو‌شی ئی کرد ف‌رمووی: قه‌یدی نیه‌ خودا چه‌زکا که‌ف‌ه‌ره‌تی گونا‌هو پا‌که‌وه‌که‌ری

(۱) بخاري. وصية: تجريد/ ۲ ل - ۴۷ ز: ۶۲۲ / ۱۲۹۵، مسلم. وصية: ۴۸۵.

(۲) بخاري. مرضی: ۵۶۱.

گوناوه. پیاوه‌کیش گوتی: نه‌خیر، به‌شکوو ئه‌مه له‌رزو تایه ئه‌م پیره
نیختیاره هه‌لده‌چوقینئ و له‌کوئی نابیتته‌وه تا نه‌یخاته‌گوڤا، پیغه‌مبه‌ریش
(دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: که‌واته وه‌ک تو ده‌لییت با وابئ (ب).

۲۹۵۶- وَكَانَ غُلَامٌ لِّيهُودَ يَخْدُمُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَمَرِضَ. فَأَتَاهُ النَّبِيُّ (صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَعُودُهُ فَقَالَ: أَسْلِمَ. فَأَسْلَمَ. رواه البخاري وأبو داود ولفظه: فَقَعَدَ النَّبِيُّ (صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عِنْدَ رَأْسِهِ فَقَالَ لَهُ: أَسْلِمَ. فَنَظَرَ إِلَى أَبِيهِ وَهُوَ عِنْدَ رَأْسِهِ فَقَالَ لَهُ أَبُوهُ أَطِيعَ أَبَا
الْقَاسِمِ. فَأَسْلَمَ فَقَامَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ يَقُولُ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنْقَذَهُ بِي مِنْ
النَّارِ^(۳).

کوڤکی جووله‌که هه‌بوو، خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ری ده‌کرد، کوڤه‌که نه‌خو‌ش
که‌وت، هه‌زهرت (دروودی خودای له‌سهرین) چوو بو سهردانی و پیی فه‌رمووی:
نیسلام بیه ئه‌ویش نیسلام بوو (ب/د) گفته‌ی (د) ئاوايه: پیغه‌مبه‌ر (دروودی
خودای له‌سهرین) له‌سه‌رینه‌وه دانیشته و پیی فه‌رموو: موسولمان بیه کوڤه‌کیش
سه‌یری باوکی کرد، باوکیشی پیی گوت: به‌گوئی ئه‌بولقاسم بکه، جا ئه‌ویش
موسولمان بوو، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) که هه‌لسا فه‌رمووی: سوپاس بو
خودا که له‌ئاگری دۆزه‌خ رزگاری کرد.

۲۹۵۷- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ سَمِعْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ
مُسْتَبِدٌّ إِلَيَّ يَقُولُ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَارْحَمْنِي وَأَلْحِقْنِي بِالرَّفِيقِ. رواه البخاري^(۴):

عائیشه (خودای ئی رازی بئ) گوتی: له‌کاتی سه‌ره‌مه‌رگا پیغه‌مبه‌ر (دروودی سه‌لامی
خودای له‌سهرین) له‌باوه‌شما بوو، پالی دابوو پیمه‌وه، له‌و ده‌مه‌دا گویم لیی بوو
ده‌یفه‌رموو: خودایه! لیم خو‌شبه‌و میهره‌بانیم له‌گه‌لدا بنوینه‌و به‌زه‌ویت
بیتته‌وه پیامو بمبه‌ره‌وه بو‌لای یاران ئیتره‌هه‌ر ئه‌م وشه‌یه‌ی دووباره
ده‌کرده‌وه تا گیانی پاکی ده‌رچوو (ب).

^(۳) {ریاض / ۲ ل - ۲۴۰ ز: ۱۴۴ ژ: ۹۰۰/۷ - بخاری: ۱۳۵۶}.

^(۴) بخاری. مرضی: ۵۶۷۴.

۲۹۵۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَا ابْنَ آدَمَ مَرَضْتُ فَلَمْ تُعْذِنِي. قَالَ يَا رَبِّ كَيْفَ أَعُوذُكَ وَأَنْتَ رَبُّ الْعَالَمِينَ؟ قَالَ أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ عَبْدِي فُلَانًا مَرَضَ فَلَمْ تُعْذِهِ أَمَا عَلِمْتَ أَنَّكَ لَوْ عَذَّيْتَهُ لَوَجَدْتَنِي عِنْدَهُ يَا ابْنَ آدَمَ اسْتَطَعَمْتُكَ فَلَمْ تُطْعِمْنِي. قَالَ يَا رَبِّ وَكَيْفَ أَطْعِمُكَ وَأَنْتَ رَبُّ الْعَالَمِينَ؟ قَالَ أَمَا عَلِمْتَ أَنَّهُ اسْتَطَعَمَكَ عَبْدِي فُلَانٌ فَلَمْ تُطْعِمْهُ أَمَا عَلِمْتَ أَنَّكَ لَوْ أَطْعَمْتَهُ لَوَجَدْتَ ذَلِكَ عِنْدِي يَا ابْنَ آدَمَ اسْتَسْقَيْتَكَ فَلَمْ تَسْقِنِي. قَالَ يَا رَبِّ كَيْفَ أَسْقِيكَ وَأَنْتَ رَبُّ الْعَالَمِينَ؟ قَالَ اسْتَسْقَاكَ عَبْدِي فُلَانٌ فَلَمْ تَسْقِهِ أَمَا إِنَّكَ لَوْ سَقَيْتَهُ وَجَدْتَ ذَلِكَ عِنْدِي. رواه مسلم (رضوان الله تعالى عليه)^(۵):

ئەبو ھورەیرە (رەزای خودای گەورە لەسەربە) لە ھەزرەتەو (دروودی خودای گەورە ئی بن) دەفەرموئ: لە روژی قیامتەتا خودای گەورەو سەرور دەفەرموئ: ئەو ئادەمیزاد! من نەخۆش بووم کەچی تۆ نەھاتی بو سەردانم، دەلئ: ئەو پەرورەدگارم! تۆیئ کە خودای ھەر دووجیھانی ئیتر من چۆن چۆنی بێم بو سەردانت؟ خودا دەفەرموئ: تۆ دەزانی کە کاتی خۆی فیسارە بەندەو من نەخۆش بوو، بۆچی سەرت ئی نەدا، ئەدی نەتەدەزانی ئەگەر سەرت ئی بدایەو سەرخۆشیت ئی بکردایە لەوکاتەدا من لەوئ لەلای بووم. ئەو ئادەمیزاد! داوای نان و خۆراک لە تۆکرد کەچی بەشت نەدام، دەلئ: ئەو پەرورەدگارم! تۆیئ کە خودای ھەموو لایەکی ئیتر من چ رادەم ھەیەو چۆن چۆنی نان و خۆراک پئ بدەم؟! دەفەرموئ: تۆ دەزانی کە کاتی خۆی فیسارە بەندەم لە فیسارە روژدا لە جیھاندا داوای نان و خواردەمەنی ئی کردیت کەچی بەشت نەدا، ئەدی نەتەدەزانی ئەگەر بەشیت بدایە ئیستاکە پاداشی ئەوەت لەلای من ھەبوو ئەو ئادەمیزاد! من توونیم بوو داوای ئاوم ئی کردی، کەچی تۆ بەشت نەدام! دەلئ: پەرورەدگارا! تۆیئ کە خودای ھەموانی من چ رادەم

(۵) ریاض/ ۲/ ل/ ۳۳۷ ژمارە/ ۸۹۶/۳. مسلم: ۲۵۶۹ = رقم: ۶۵۰۱ حسب ترقیم شیخ خلیل شیجا.

دهکه‌وی و چۆن چۆنی ئاوت بدهمی؟ ده‌فهرموی: فیساره به‌نده‌ی من له جیهانا داوای ئاوی ئی کردیت، که‌چی تو به‌شیت نه‌دا، نه‌دی ئه‌گهر ئه‌و ئاوت پی بده‌یه ئیستا پاداشی باشی ئه‌و چاکه‌یه‌ت له‌لای من بوو! (م).

۲۹۵۹- → (ب/ ۱/ ز ۲۰۰/ ل / ۴/ ز + ۱/ ز + ۲/ ز + ۳/ ف + ۵/ ف + ۶/ ف + ۸/ ف) (۶).

۲۹۶۰- → (ب/ ۱/ ز ۲۰۰/ ل / ۷/ ف) (۷).

۲۹۶۱- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا دَخَلْتُمْ عَلَى الْمَرِيضِ فَنَفْسُوا لَهُ فِي أَجَلِهِ فَإِنَّ ذَلِكَ لَا يَرُدُّ شَيْئًا وَيُطَيِّبُ نَفْسَهُ. رواه الترمذي وسبق نبذة منها في الجناز في المجلد الاول في التسلسل - ۲۰۰) نسأل الله أن يشفي قلوبنا آمين. والله أعلم:

ئه‌بو سه‌عید (خودای ئی رازی بئ) له پیغه‌مبه‌روه (درویدی خودای له‌سهرین) ده‌فهرموی: که ده‌چن بو لای نه‌خۆش له‌بابه‌ت ئاکام و ئه‌جه‌له‌وه دلخۆشی بده‌نه‌وه وه‌ک ئه‌وه بلین: باشیت و خوا هه‌زکا چاک ده‌بیته‌وه هه‌رچه‌ند که ئه‌وه هه‌یچ شتی ره‌ت ناکاته‌وه به‌لام دلی ئه‌و خۆش ده‌کا (ت) (۱).

(۱) مجلد ۱/ تسلسل ۲۰۰/ رقم ۱۰۵۳/۱ و ۱۰۵۴/۲ و ۱۰۵۵/۳ و ۱۰۵۶/۴.

(۲) مجلد ۱/ تسلسل ۲۰۰/ رقم ۱۰۵۹/۷.

(۳) جارئ موسولمانئ چاوهروانی ئاکامی ده‌کرد به‌جه‌ن ده‌قیقه‌یی له پیش مه‌رگیا عه‌رزیم کرد: مه‌ترسه له‌مردن، هه‌موومان گهای مردنین! فه‌رمووی: حه‌یفت نه‌کرد وا ده‌لئی، من ده‌رۆم بو خه‌زمه‌تی خودای خۆم و ده‌چم بو دینیی کۆری پیغه‌مبه‌رو یارانی، ئیتر ده‌بی له‌چی به‌ترسم! - وهرگێڕ -

۵۷) گوته‌ی کاتی تووشبوونی سه‌ختی و ناخوشتی : (ما یقال فی المصیبة)

{ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ - ۱۵۶/۲ - ۱۵۷ }.

ته‌فسیری ئەم ئایەتە له پێشەوه رابورد: (ب/ ۱/ ز/ ۱۹۸ / ل/).

۲۹۶۲ - → (ب/ ۱/ ز/ ۱۹۲ / ل/ ۵۲۰ / ف/ ۳ + ف/ ۴) وفي هذه الرواية: عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: مَا مِنْ عَبْدٍ تُصِيبُهُ مُصِيبَةٌ فَيَقُولُ إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ اللَّهُمَّ أَجْرُنِي فِي مُصِيبَتِي وَأَخْلِفْ لِي خَيْرًا مِنْهَا إِلَّا أَجَرَهُ اللَّهُ فِي مُصِيبَتِهِ وَأَخْلَفَ لَهُ خَيْرًا مِنْهَا. «. قَالَتْ فَلَمَّا تُوفِّيَ أَبُو سَلَمَةَ قُلْتُ كَمَا أَمَرَنِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَخْلَفَ اللَّهُ لِي خَيْرًا مِنْهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). رواه الخمسة إلا البخاري ولفظ الترمذي في الدعوات: إِذَا أَصَابَ أَحَدَكُمْ مُصِيبَةٌ فَلْيَقُلْ (إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ) اللَّهُمَّ عِنْدَكَ احْتَسَبْتُ مُصِيبَتِي فَأَجْرُنِي فِيهَا وَأَبْدَلْنِي مِنْهَا خَيْرًا. فَلَمَّا اخْتَصِرَ أَبُو سَلَمَةَ قَالَ اللَّهُمَّ اخْلِفْ فِي أَهْلِي خَيْرًا مِنِّي فَلَمَّا قُبِضَ قَالَتْ أُمُّ سَلَمَةَ (إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ) عِنْدَ اللَّهِ احْتَسَبْتُ مُصِيبَتِي فَأَجْرُنِي فِيهَا. فَتَقَبَّلَ اللَّهُ مِنْهُمَا وَعَوَّضَهُمَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ^(۱).

ئوممو سه‌له‌مه (خودای ئی رازی بن) گوته‌ی: له پێغه‌مبه‌رم ژنه‌وت ده‌یفه‌رموو (دروودی خودای له‌سه‌ربن): هه‌ر به‌نده‌یی که گرفتاری چورتم و ده‌بن بلی: إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ اللَّهُمَّ أَجْرُنِي فِي مُصِيبَتِي وَأَخْلِفْ لِي خَيْرًا مِنْهَا: ئیمه‌ هه‌موو ده‌سنیژی خوداین، لاریمان نیه‌ له‌ ئاستی فه‌رمانی، وه‌ له‌و دنیا دیسانه‌وه‌ ده‌چینه‌وه‌ به‌ر دیوانی خو‌ی، ئە‌ی خودای من! پاداشی باش و مزی چاکم پێ بده‌ له‌ ه‌و‌ی ئە‌م موصیبه‌ت و مه‌ینه‌ته‌ که تووشم بووه‌، وه‌ تۆله‌م بۆ بکه‌ره‌وه‌ به‌ باشت‌ر له‌مه‌، ئیتر مسو‌گه‌ر که خودا له‌سه‌ر ئە‌و چورتم و موصیبه‌ته‌ پاداشی باشی ده‌داته‌وه‌، وه‌ به‌شتیکی باشت‌ریش شو‌ینی ئە‌وه‌ی بۆ پ‌ر ده‌کاته‌وه‌

(۱) مسلم. جنانز: ۲۱۲۳ - ۲۱۲۵. ابو داود. جنانز: ۲۱۱۵. ترمذی. جنانز: ۹۷۷. نسائی. جنانز: ۱۸۲۴.

ئوممو سه‌له‌مه گوتی: من بۆ خۆم که کاتئ ئه‌بو سه‌له‌مه‌ی می‌ردم کوچی
 دوا‌یی کرد ئه‌و گوته‌یه‌م گوت که پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فهرمانی پی
 کرم که له‌ کاتی وادا، بییلیم، ئه‌وه‌ بوو که خودا جیگه‌ی ئه‌بو سه‌له‌مه‌ی بۆ
 پرکردمه‌وه به‌ پیغه‌مبه‌ر خۆی (دروودی خودای له‌سهرین) که گه‌ئ – گه‌ئ له‌ ئه‌بو
 سه‌له‌مه‌ باشتر بوو ئه‌وه‌ بوو که له‌ دوا‌ی مه‌رگی ئه‌بو سه‌له‌مه‌ شووم کرد به
 پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) (م/د/ت/ن) گفته‌ی (ت): کاتئ که یه‌کیکتان
 تووشی قو‌رتئ بوو با بئئ: اَنَا لِلّٰهِ وَاَنَا اِلَيْهِ رَاجِعُونَ، اَللّٰهُمَّ عِنْدَكَ احْتَسَبْتُ مُصِيبَتِي
 فَاجْرِنِي فِيْهَا وَاَبْدِلْنِي مِنْهَا خَيْرًا: ئیمه‌ هه‌موو مال و مولکی خوداین و خۆی
 خاوه‌نمانه، وه‌ک چۆن له‌سه‌ره‌تاوه‌ ده‌سنیژئ خۆی بوون له‌ ئه‌نجامی‌شا
 خاوناخوا به‌بئ ده‌سته‌لاتی ده‌چینه‌وه‌ به‌ر ده‌ستی، ئه‌ی خودای خۆم!
 پاداشی باشی ئه‌م قو‌رت و موصیبه‌ته‌ی که به‌سه‌رم هاتووه‌ هه‌ر له‌ تۆ داوا
 ده‌که‌م و به‌س، به‌ میهره‌بانی خۆت بئ به‌شم مه‌که‌و پاداشم بده‌ره‌وه‌ له‌
 سه‌ری و ره‌نجه‌پۆم مه‌که‌وه‌ له‌ جیاتی ئه‌وه‌ تۆله‌یه‌کی چاکترم بۆ بکه‌ره‌وه‌ جا
 ئه‌بو سه‌له‌مه‌ (خودای ئی رازی بئ) له‌سه‌ره‌ مه‌رگا گوتی: اللهم اخلف اهلي خيرا مني:
 ئه‌ی خودایه‌! جیگه‌ی من پر بکه‌ره‌وه‌ بۆ که‌س و کاره‌که‌م به‌ که‌سئ که له‌من
 باشتربئ بۆیان، وه‌ کاتئ که ئه‌بو سه‌له‌مه‌ (خودای ئی رازی بئ) گیان ده‌سپیرئ
 ئوممو سه‌له‌مه‌ش ده‌ئئ: انا لله وانا اليه راجعون عند الله احتسب مصيبتی،
 فأجرني فيها. ئیت‌ر ئه‌وه‌بوو که خوداش نزاکه‌یانی گیرا‌کردو تۆله‌ی
 بۆ‌کردنه‌وه‌و جیگه‌ی ئه‌بو سه‌له‌مه‌ی به‌ پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین)
 پرکرده‌وه‌و ئوممو سه‌له‌مه‌ (خودای ئی رازی بئ) له‌پاش مه‌رگی ئه‌بو سه‌له‌مه‌ شووی
 کرده‌وه‌ به‌ هه‌زه‌ت (دروودی خودای له‌سهرین) و شادبوو به‌ نازناوی دایکی
 موسولمانان.

۵۸) به‌شی یه‌که‌م: باسی نه‌وه‌ی که خو‌تیمارکردن و به‌کار هیتانی درمان دروسته: (الفصل الأول: فی جواز التداوی)

۲۹۶۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا أُنْزِلَ اللَّهُ دَاءً إِلَّا أُنْزِلَ لَهُ شِفَاءٌ. رواه البخاري ومسلم ولفظه: لِكُلِّ دَاءٍ دَوَاءٌ فَإِذَا أُصِيبَ دَوَاءُ الدَّاءِ بَرَأ بِإِذْنِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ^(۱):

ئه‌بو هوره‌یره (خودای ئی رازی بن) گو‌تی: پی‌غه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) ده‌فرموی: خودا هر دردی‌کی ناردبی چاره‌شی بو ناردوو! (ب/م) گفته‌ی (م): گشت دردی درمانی‌کی هیه، جا هرکاتی درمانه‌که درده‌که‌ی پیکا یاخود هرکاتی درمانی درده‌که دوزرایه‌وو پی‌ی درمان کرا ئیتر به فرمانی خودای گه‌وره و سه‌روه نه‌خوشه که چاک ده‌بیته‌وه.

۲۹۶۴- عَنْ أَسَمَةَ بْنِ شَرِيكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَصْحَابُهُ كَأَنَّمَا عَلَى رُءُوسِهِمُ الطَّيْرُ فَسَلَّمْتُ ثُمَّ قَعَدْتُ فَجَاءَ الْأَعْرَابُ مِنْ هُنَا وَهَنا فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَتَدَاوَى؟ قَالَ: تَدَاوَوْا فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَمْ يَضَعْ دَاءً إِلَّا وَضَعَ لَهُ دَوَاءً غَيْرَ دَاءٍ وَاحِدٍ الْهَرَمُ. رواه أصحاب السنن بسند صحيح^(۲):

ئوسامه‌ی کو‌ری شه‌ریک (خودای ئی رازی بن) گو‌تی: چووم بو خزمه‌تی چه‌زهرت (درویدی خودای له‌سهرین) یارانی له خزمه‌تیا کش و مات دانیشتبوون، جا سلّوم کردو دانیشتم، ئیتر عاره‌بی ده‌شته‌کی له‌م لا‌ولاوه ده‌هاتن و ده‌یانگوت: ئه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خودا! ئایا خو‌مان تیماریکه‌ین یانا؟ فرموی: خو‌تان تیمار بکه‌ن و ئه‌گه‌ر نه‌خوش که‌وتن درمان به‌کار بی‌نن چونکه خودا هر دردی‌کی دانابی درمانی‌شی بو داناوه، ته‌نیا یه‌ک درد نه‌بی که پیرییه، دردی پیری درمانی نه ته‌نیا چاری نه‌وه‌یه که‌وو له خودا بی و پیری ئاخر خیری! (د/ت/ن-س/ص).

(۱) مسلم. سلام: ۵۷۰۵. بخاری. طب: ۵۶۷۸.

(۲) حدیث صحیح.

۲۹۶۵- وَسُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَأَيْتَ رُقِيَ نَسْتَرُفِيهَا وَدَوَاءٌ تَدَاوَى بِهِ وَثَقَاءُ تَقْفِيهَا هَلْ تُرَدُّ مِنْ قَدَرِ اللَّهِ شَيْئًا؟ قَالَ « هِيَ مِنْ قَدَرِ اللَّهِ. رواه الزمدي بسند صحيح^(۳) ».

پرسیار کرا له پیغمبهر (درویدی خودای له‌سهرین) عه‌زیان کرد: ئە‌ی ره‌وانه‌کراوی یه‌زدانی! ئە‌ی پیغمبهری خودا! پیمان بفرموو ئایا ئە‌م نوشته‌و دوعایانه‌ی که ده‌یان که‌ین و ئە‌م دهرمانانه‌ی که خو‌مانیان پی دهرمان ده‌که‌ین و ئە‌م پاریزو تپو تفاقانه‌ی که خو‌مانیان پی ده‌پاریزین ئایا ئە‌مانه هیچ له چاره‌نووسی خودایی ر‌هت ده‌که‌نه‌وه؟ فرمووی: ئە‌مانه خو‌شیان به‌شی‌کن له چاره‌نووسی خودایی که‌واته سوودی‌ان هه‌یه و ره‌زای شه‌ریعه‌تیان له‌سه‌ره (ت-س/ص).

۲۹۶۶- وَقَالَ سَعْدُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) مَرَضْتُ فَعَاذَنِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَوَضَعَ يَدَهُ بَيْنَ كَتِفَيْ حَتَّى وَجَدْتُ بَرْدَهَا عَلَى فُؤَادِي فَقَالَ: إِنَّكَ رَجُلٌ مَفْئُودٌ أَتَى الْحَارِثُ بْنُ كَلْدَةَ أَخَا ثَقِيفٍ فَإِنَّهُ رَجُلٌ يَطَّيَّبُ فُلْيَاخُذَ سَبْعَ ثَمَرَاتٍ مِنْ عَجْوَةٍ الْمَدِينَةِ فَلْيَجَاهُنْ بَنَاهُنَّ ثُمَّ لِيْلُذْكَ بِهِنَّ. (أَي لِيْدُقْهُنَّ بَنَاهُنَّ ثُمَّ يَسْقِيكَ إِيَّاهُنَّ). رواه أبو داود^(۴).

سه‌عدی کو‌ری ئە‌بو وه‌ققاص (خودای ئی‌رازی بن) گو‌تی: نه‌خۆش بووم، پیغمبهر (درویدی خودای له‌سهرین) هات بو هه‌والپرسیم، ده‌ستی دانا له نیوانی هه‌ردوو مه‌کما، له‌ناو دلمه‌وه هه‌ستم به‌فیئکی ده‌ستی کرد، فرمووی: تو، نه‌خۆشی دلت هه‌یه بچو بو لای حاریثی کو‌ری که له‌ده‌ی شه‌قه‌فی، ئە‌و پیاوه ده‌ستی پزشکی هه‌یه با هه‌وت ده‌ئک خورما - له خورمای عه‌جوه‌ی مه‌دینه - بینئ و به‌ناوکه‌که‌یانه‌وه ورد - ورد بیان کو‌ئ و بیان کات به‌رینگاوو، دهرخواردتی بدات (د).

(۳) حدیث صحیح.

(۴) سکت عن درجته الشارح.

۵۹) پاریز سه‌راودی هه‌موو ده‌مانیکه: (الحمیه رأس الدواء)

۲۹۶۷- عَنْ أُمِّ الْمُنْذِرِ الْأَنْصَارِيَّةِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: دَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَمَعَهُ عَلِيٌّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) وَلَنَا دَوَالِي مُعَلَّقَةٌ فَقَامَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَأْكُلُ مِنْهَا وَقَامَ عَلِيٌّ لِيَأْكُلَ فَطَفِقَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ لِعَلِيٍّ: مَهْ إِنَّكَ نَاقِهٌ فَكَفَّ عَلِيٌّ، قَالَتْ: وَصَنَعْتُ شَعِيرًا وَسَلَقًا فَجِئْتُ بِهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَا عَلِيُّ أَصِيبْ مِنْ هَذَا فَهُوَ أَلْفَعُ لَكَ. رواه ابو داود والترمذي^(۱):

ئومو مونذیری ئەنصارییە (خودای ئی رازی بن) گوئی: پیڤه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سەربین) هات بۆ لام، عەلیشی له‌گە‌لدا بوو، هی‌شوووه‌ خورمانان هه‌بوو به‌داره‌که‌وه‌ هه‌لواسرابوو پیڤه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سەربین) هه‌لسا لی‌ی خوارد، عەلیش هه‌لسا که‌ بخوا، به‌لام پیڤه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سەربین) پی‌ی فەرموو: مه‌که‌، تو تازە له‌ نه‌خو‌شی هه‌لساویت‌ه‌وه‌! ئیتر عەلی ده‌ستی هه‌لگرت. گوئی: جوو سلقم بۆ دروست کردن و دامنا بۆیان، پیڤه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سەربین) فەرمووی: ئە‌ی عەلی! له‌مه‌ بخۆ، ئە‌مه‌ بۆ تو باشت‌ره‌ (د/ت).

۲۹۶۸- وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): إِذَا أَحَبَّ اللَّهُ عَبْدًا حَمَاهُ الدُّنْيَا كَمَا يَظَلُّ أَحَدُكُمْ يَحْمِي سَقِيمَةَ الْمَاءِ^(۲):

پیڤه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سەربین) ده‌فەرمووی: کاتی خودا به‌نده‌یه‌کی خو‌ش ویست ده‌پیاریزی له‌ جیهان وه‌ک چۆن ئیوه‌ پاریز به‌ نه‌خو‌شی خو‌تان ده‌که‌ن له‌ ئاو (ت-س/ح).

۲۹۶۹- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَا تُكْرَهُوا مَرْضَاكُمْ عَلَى الطَّعَامِ فَإِنَّ اللَّهَ يُطْعِمُهُمْ وَيَسْقِيهِمْ. رواهما الترمذي بسندین حسنین^(۳):

(۱) سکت عنه الشارح.

(۲) رواه الترمذي بسند حسن.

(۳) رواه الترمذي بسند حسن

عوقبه‌ی کوری عامیر (خودای ن رازی بین) له پیغه‌مبه‌روه (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌فه‌رموی: به زور نان و ناو ده‌رخواردی نه‌خوش مه‌دن، چونکه نه‌خوش خوا خوی نان و ناوی ده‌داتی! (ت-س/ح).

۲۹۷۰- قال المؤلف (رضوان الله عليه في الشرح): وأحسن ما ورد في الحمية قول النبي (صلى الله عليه وسلم): أصل كل داء البردة. وقال: البردة بالتحريك إدخال الطعام على الطعام^(۴):

دانه‌ر (ره‌زای خودای له‌سهرین) له‌شه‌رحه‌که‌یدا ده‌لی: نایابترین فه‌رمووده‌یی له‌ باب‌ت پاریزه‌وه‌ نه‌و فه‌رمووده‌ی چه‌زده‌ته‌ که‌ ده‌فه‌رموی: ترخه‌کردن و ئینته‌لا سه‌رچاوه‌ی هه‌موو ده‌ردیکه‌.

۶۰) به‌شی دووهم: باسی پزشکی‌کایه‌تی و طبیبی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) یه‌کی له‌وانه‌ هه‌نگوین و داخ‌کردن به‌ ناگرو خوین به‌ردانه:

الفصل الثاني: في الطب النبوي منه العسل وكي النار والحجامة
قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {يَخْرُجُ مِنْ بُطُونِهَا شَرَابٌ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ - ۶۹/۱۶}.

له‌ سکی می‌شه‌هه‌نگ شه‌رابی ده‌رده‌چی که‌ پیی ده‌گوتری هه‌نگوین، بو‌ خواردن و خواردنه‌وه‌ ده‌شی و چه‌ن ره‌نگ و جو‌ری جیا‌جیای هه‌یه، ده‌یش بی به‌ ده‌رمان و چاره‌سه‌ر بو‌گه‌لی ده‌رد و ناساخ‌ی و ده‌بی به‌ شیفای بو‌مه‌ردوم.

۲۹۷۱- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الشِّفَاءُ فِي ثَلَاثَةٍ فِي شَرْطَةٍ مِخْجَمٍ، أَوْ شَرْبَةِ عَسَلٍ، أَوْ كَيْةٍ بِنَارٍ، وَأَلْهَى أُمِّي عَنِ الْكَيِّ. رواه البخاري^(۱):

(۴) زوآف الترمذی بسند حسن.

(۱) بخاری. طب: ۵۶۸۰.

ثیبینو عه‌بباس (خودایان فی رازی بن) له پیغه‌مبهره‌وه (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌فرمووی: زورتی کات شیفاو چابوونه‌وه به سئ شت ده‌بی: به نه‌شته‌ری که‌له‌شاخ‌گرو نژدار، وه به شه‌ربه‌تی هه‌نگوین و هه‌روه‌ها به هه‌موو دهرمانیکی ره‌وانی باش و به‌داخکردن به ناگر، به‌لام من حه‌ز له داخکردن ناکه‌م بو ئوممه‌تم (ب).

۲۹۷۲- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنْ كَانَ فِي شَيْءٍ مِنْ أَدْوِيَتِكُمْ - أَوْ يَكُونُ فِي شَيْءٍ مِنْ أَدْوِيَتِكُمْ - خَيْرٌ فَفِي شَرْطَةِ مَخْجَمٍ، أَوْ شَرْبَةِ عَسَلٍ، أَوْ لَذْعَةٍ بِنَارٍ تُوَافِقُ الدَّاءَ، وَمَا أَحَبُّ أَنْ أَكْتُوبَ. رواه الثلاثة^(۲).

جابر (خودای فی رازی بن) گوئی: پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) فرمووی: نه‌گه‌ر شتی له‌م دهرمانانه‌ی ئیوه‌ خیریان تی‌دا بی یا فرمووی: خیریان پیوه‌بی نه‌وه له نه‌شته‌ری که‌له‌شاخ داو له نژداری نژداراو له شه‌ربه‌تی هه‌نگوینداو له پیاچزان به ناگردا له‌م سئ شته‌ تانا خیرو شیفا هه‌یه، کاتی که دهرده‌که بی‌یکن و دهرمانی نه‌و دهرده‌بن، وه من خوم به‌ش به‌حالی خوم حه‌ز به داخکردنی خوم ناکه‌م (ش/د).

۲۹۷۳- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَجُلًا أَتَى إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: إِنَّ أَخِي يَشْتَكِي بَطْنَهُ. وَفِي لَفْظٍ: اسْتَطْلَقَ بَطْنُهُ فَقَالَ: اسْقِهِ عَسَلًا، ثُمَّ أَتَاهُ الثَّالِثَةُ فَقَالَ: اسْقِهِ عَسَلًا، ثُمَّ أَتَاهُ الثَّانِيَةُ فَقَالَ: قَدْ فَعَلْتُ فَلَمْ يَزِدْهُ إِلَّا اسْتِطْلَاقًا. فَقَالَ: صَدَقَ اللَّهُ وَكَذَبَ بَطْنُ أَخِيكَ اسْقِهِ عَسَلًا، فَسَقَاهُ قَبْرًا. رواه الشيخان والترمذي^(۳).

ئهبو سه‌عید (خودای فی رازی بن) گوئی: پیاوی هاته‌ لای پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) گوئی: براکه‌م سکی دی‌شی؟ له‌ گف‌ت (له‌فظ) ی‌ک‌دا: گوئی: سکی ده‌چی؟ فرمووی: هه‌نگوینی بده‌ری پاشان دووباره‌ هاته‌وه لای و دیسان فرموویه‌وه: هه‌نگوینی بده‌ری له‌ جاری سییه‌مدا که‌ هاته‌وه خزمه‌تی عه‌رزکرد: هه‌نگوینم

(۲) بخاری. طب: ۵۶۸۳، ۵۶۸۲، ۵۷۰۱، ۵۷۰۴. مسلم. سلام: ۵۷۰۷.

(۳) بخاری. طب: تجرید/ ۵- ل ۱۶۴ رقم: ۱۸۷۲ / ۵۶۸۴، ۵۷۱۶. مسلم. السلام: ۵۷۳۱، ۵۷۳۲. ترمذی. طب: ۲۰۸۲.

دایئ، که چپی زیاتر ره‌وانی ده‌کا؟ فهرمووی (دروودی خودای له‌سهرین): خودا راست ده‌کا که له قورناندا ده‌فرموئ افیه شفاء للناس: له هه‌نگویندا شیفاو دهرمان هه‌یه وه سکی براه‌کته درؤ ده‌کا، که‌وابوو هه‌نگوینی دهرخوارد بده ئینجا هه‌نگوینی دایه‌وه پیی و سکی چاک بووه‌وه (ش/ت).

۲۹۷۴- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: رُمِيَ سَعْدُ بْنُ مُعَاذٍ فِي أَكْحَلِهِ فَحَسَمَهُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِيَدِهِ بِمَشْقُصٍ ثُمَّ وَرِمَتْ فَحَسَمَهُ الثَّانِيَةَ. رواه مسلم وابو داود^(۴):

جایبر (خودای ئی رازی بن) ده‌لئ: تیری له ره‌گی حیاتی سه‌عدی کوپی مو‌عاز، که له بالیابوو، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) به‌ده‌ستی خوئی به‌په‌یکانیکی پانکۆله داخی کرد، پاشان ده‌ستی سه‌عد په‌ناما، وه دووباره پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) داخی کرده‌وه (م/د).

۲۹۷۵- وَعَنْهُ قَالَ: رُمِيَ أَبِي يَوْمَ الْأَحْزَابِ عَلَى أَكْحَلِهِ فَكَوَاهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). رواه مسلم والترمذي (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا)^(۵):

دیسان جایبر (خودای ئی رازی بن) ده‌لئ: روژی غه‌زای خنده‌ک تیری دای له ره‌گی ژیا‌نی بالی ئوبه‌یی، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) به‌داخ داخی کرد (م/ت).

۲۹۷۶- وَعَنْهُ قَالَ: بَعَثَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِلَى أَبِي بِنِ كَعْبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) طَبِيبًا فَقَطَعَ مِنْهُ عِرْقًا ثُمَّ كَوَاهُ عَلَيْهِ. رواه مسلم وابو داود^(۶):

دیسان جایبر (خودای ئی رازی بن) ده‌لئ: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) پزشکیکی نارد بو تیمارکردنی ئوبه‌ییی کوپی که‌عب پزشکیکه‌که ده‌ماریکی ئوبه‌یی بری و له پاشا ده‌می ده‌ماره‌که‌ی به‌داخیکی سووره‌وه کراو داخ کرد (د/م).

(۴) مسلم. سلام: ۵۷۱۲. أبُو دَاوُد. طب: ۲۸۶۴.

(۵) مسلم. سلام: ۵۷۱۱.

(۶) مسلم. سلام: ۵۷۰۹.

۲۹۷۷- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَهَى الثَّيْبُ (مَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ الْكَيِّ فَاکْتَوَرْنَا فَمَا أَفْلَحْنَا وَلَا أَلْجَحْنَا. رواه أبو داود والترمذي^(۷):

عیمرانی کوپی حوصه‌ین (خودای فی رازی بین) گوتی: پیغهمبهر (دروودی خودای له‌سربین) جلّه‌وگیری ده‌کرد له‌خو داخکردن له‌کاتی نه‌خوشتی دا که‌چی نیمه‌خومان داخکرد، وه‌لی هیچمان سه‌وز نه‌کرد عیمران مه‌یاسیری بوو به‌ئاگر ده‌یسووتان (د/ت).

۲۹۷۸- وَقَالَ أَبُو دَاوُدَ: (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): كَانَ عِمْرَانُ هَذَا يَسْمَعُ تَسْلِيمَ الْمَلَائِكَةِ فَلَمَّا اكْتَوَى الْقَطْعَ عَنْهُ فَلَمَّا تَرَ الْكَيَّ رَجَعَ إِلَيْهِ التَّسْلِيمُ. نَسَّالَ اللَّهُ الشِّفَاءَ آمِينَ^(۸):

ئه‌بو داوود (خودای گم‌رده‌ی فی خوش‌نوود بین) ده‌یگوت: له‌پیشدا ئه‌م عیمرانه‌فریشته‌ده‌هاتن بو‌دیده‌نی و سلّوویان فی ده‌کرد به‌گو‌یچکه‌ی خو‌ی سلّووه‌که‌یانی ده‌بیست، جا که‌خو‌ی داخ ده‌کا فریشته‌کان ده‌ته‌کینه‌وه‌لی وه‌کاتی وا‌زدینن له‌خو داخکردن سه‌ر له‌نو‌ی وه‌ک جاران فریشته‌کان سلّو‌ی فی ده‌که‌نه‌وه‌.

۶۱) شوین‌و کاتی که‌له‌شاخ‌گرتن : (موضع الحجامه وزمنها)

۲۹۷۹- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (مَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) احْتَجَمَ وَهُوَ مُخْرِمٌ فِي رَأْسِهِ مِنْ شَقِيقَةٍ كَانَتْ بِهِ. رواه الخمسة إلا أبا داود^(۹):

ئیبن‌وعه‌عباس (خودایان فی رازی بین) گوتی: پیغهمبهر (دروودی خودای له‌سربین) له‌ئیحرام دا بوو، کاتی که‌له‌شاخی له‌سه‌ری خو‌ی گرت، چونکه‌ژانه‌سه‌ریکی

^(۷) سکت عنه الشارح.

^(۸) اثر صحیح مروی عن ابي داود.

^(۹) بخاري. طب: ۵۶۹۵.

له‌گه‌ل‌دا بوو، گه‌لی جار لای‌ی له‌سه‌ری ده‌ئی‌شا، پی‌ی ده‌گوتری شه‌قیقه (ش/ت/ن).

۲۹۸۰- عَنْ سَلْمَى خَادِمِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَتْ: مَا كَانَ أَحَدٌ يَشْتَكِي إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَجَعًا فِي رَأْسِهِ إِلَّا قَالَ: احْتَجِم. وَلَا وَجَعًا فِي رِجْلَيْهِ إِلَّا قَالَ: اخْضِبْهُمَا^(۲):

سه‌لمای کاره‌کهری پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودا له‌سه‌ر پی‌غه‌مبه‌ر بی‌و ره‌زای خودایش له‌سه‌ر نی ده‌یگوت: هر که‌سی له‌لای پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ری) سکا‌لای حالی بگردایه له‌ده‌ست ژانه‌سه‌ر ده‌یفه‌رموو: که‌له‌شاخ بگره، وه‌هر که‌سه‌ش له‌ده‌ست ژانی پا، سکا‌لای بگردایه ده‌یفه‌رموو: خه‌نه‌ی تی بگره (د).

۲۹۸۱- عَنْ أَبِي كَبْشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَحْتَجِمُ عَلَى هَامَتِهِ وَبَيْنَ كَتِفَيْهِ وَهُوَ يَقُولُ « مَنْ أَهْرَاقَ مِنْ هَذِهِ الدَّمَاءِ فَلَا يَضُرُّهُ أَنْ لَا يَتَدَاوَى بِشَيْءٍ لَشَيْءٍ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۳):

ئه‌بو که‌بشه (خودای فی‌رازی بی‌) گوتی: پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ری) له‌سه‌ری و له‌نیوشانی که‌له‌شاخی ده‌گرت، ده‌شی فه‌رموو: هر که‌سی خوینی ئه‌م شوینانه به‌ر بدات ئیتر ئه‌گه‌ر به‌هیچ بو‌هیچ خو‌ی تیمار نه‌کا قه‌ی نا‌کا (د).

۲۹۸۲- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَحْتَجِمُ فِي الْأَخْدَعَيْنِ وَالْكَاهِلِ وَكَانَ يَحْتَجِمُ لِسَبْعِ عَشْرَةَ وَتِسْعَ عَشْرَةَ وَإِحْدَى وَعِشْرِينَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالزَّمَذِي بِسَنَدٍ حَسَنٍ^(۴):

ئه‌نه‌س (خودای فی‌رازی بی‌) گوتی: جار‌ان پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ری) له‌دوو ره‌گه‌که‌ی لامل که‌به‌عه‌ره‌بی پی‌یان ده‌لین: (ئه‌خده‌عان) و له‌نیوشانی

^(۲) سکت عن درجته الشارح.

^(۳) سکت عن درجته الشارح.

^(۴) سند حسن.

که‌له‌شاخی ده‌گرت وه ده‌ستووری وابوو له‌هه‌قده‌و نو‌زده‌و بیست و یه‌کی مانگا که‌له‌شاخی له‌خوی ده‌گرت (د/ت).

۲۹۸۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ اخْتَجَمَ لِسَبْعَ عَشْرَةَ وَتِسْعَ عَشْرَةَ وَإِخْدَى وَعِشْرِينَ كَانَ شِفَاءً مِنْ كُلِّ دَاءٍ^(۵):

ئه‌بو هوره‌یره (خودای ئی رازی بئ) گو‌تی: پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای لسه‌ربین) ده‌فه‌رموی: هه‌ر که‌سی له‌هه‌قده‌و له‌نو‌زده‌و له‌بیست و یه‌کی مانگا که‌له‌شاخ له‌خوی بگری ده‌بی به‌شیفاو چاره‌ی هه‌موو ده‌ردی بوی! (د).

۲۹۸۴- وَكَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَنْهَى عَنِ الْحِجَامَةِ يَوْمَ الثَّلَاثَاءِ وَيَقُول: اللَّهُ يَوْمَ الدِّمِّ وَفِيهِ سَاعَةٌ لَا يَرْفَأُ. رواهما أبو داود^(۶):

پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای لسه‌ربین) جلّه‌وگیری ده‌کرد له‌خوین به‌ردان له‌روژی سی‌شه‌مه‌دا، ده‌یفه‌رموو: چونکه‌سی شه‌م روژی خوین جمانه، یاخوین رژانه، وه‌کارژی‌ریکی تی‌دایه‌خوینی تیا ناوه‌ستیت‌ه‌وه (د).

۲۹۸۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: حَدَّثَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ لَيْلَةِ أُسْرِى بِهِ أَنَّهُ لَمْ يَمُرْ عَلَى مَلَأٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ إِلَّا أَمَرُوهُ أَنْ مُرَّ أَمَتُكَ بِالْحِجَامَةِ^(۷):

عه‌بدوللا (خودای ئی رازی بئ) گو‌تی: پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای لسه‌ربین) باسی ئه‌و شه‌وه‌ی ده‌کرد بۆمان که‌بردبوویان بۆ ئیسراو می‌عراج فه‌رموی: له‌لای هه‌ر ده‌سته‌یی فریشته‌وه‌ده‌پویشتم ده‌یانفه‌رموو پی‌م: بفه‌رموو به‌ئومه‌تت که‌که‌له‌شاخ بگرن (ت-س/ح).

۲۹۸۶- وَقَالَ عِكْرِمَةُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) كَانَ لِابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) غِلْمَةٌ ثَلَاثَةٌ حَجَّامُونَ فَكَانَ اِثْنَانِ مِنْهُمْ يُغْلَانِ عَلَيْهِ وَعَلَى أَهْلِهِ وَوَاحِدٌ يَخْجُمُهُ وَيَخْجُمُ أَهْلَهُ. قَالَ: وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ قَالَ نَبِيُّ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): نِعَمَ الْعَبْدُ الْحَجَّامُ يُذْهِبُ الدَّمَ وَيُخَفِّفُ

^(۵) سكت عن درجته الشارح.

^(۶) سكت عن درجته الشارح.

^(۷) رواه الترمذي بسند حسن.

الصُّلْبَ وَيَجْلُو عَنِ الْبَصَرِ وَفِي رِوَايَةٍ: مَا مَرَّ عَلَى مَلٍّ مِنَ الْمَلَائِكَةِ لَيْلَةً أُسْرِىَ بِي إِلَّا قَالُوا عَلَيْكَ بِالْحِجَامَةِ يَا مُحَمَّدُ. روهما الترمذی بسندین حسنین^(۸):

عه‌کره‌مه (خودای فی رازی بن) گوتی: ئیبنو عه‌بباس (خودایان فی رازی بن) سئ به‌نده‌ی هه‌بوون، که‌له‌شاخ گر بوون، دوانیان به که‌له‌شاخگری که‌سابه‌تیا ن ده‌کردو پوول و پارهیان په‌یدا ده‌کرد بو گوزهرانی خو‌ی و خیزانی، نه‌وه‌که‌ی تریشیان که‌له‌شاخگری خو‌ی و خیزانی بوو. گوتی: ئیبنو عه‌بباس گوتی: پیغه‌مبه‌ری خودا (دروودی خودای له‌سربین) ده‌یفه‌رموو: به‌نده‌ی که‌له‌شاخگر به‌نده‌ی چاکه، هه‌م خوینی پیس لاده‌باو هه‌م ژانی پشت سووک ده‌کاو هه‌م به‌ری چاو روشن ده‌کاته‌وه له‌گی‌رانه‌وه‌یه‌کا: به‌لای هه‌ر ده‌سته فریشته‌یه‌کا رت ده‌بوو پییان ده‌فه‌رموو: که‌له‌شاخ له‌خوتان بگرن! (ت-س/ح).

۶۲) به‌کیکی تریان ده‌رمانی ره‌شکه‌یه: (ومنه الحبة السوداء)

۲۹۸۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: فِي الْحَبَّةِ السَّوْدَاءِ شِفَاءٌ مِنْ كُلِّ دَاءٍ إِلَّا مِنَ السَّامِ. رواه الشيخان والترمذي ولفظه: عَلَيْكُمْ بِهِذِهِ الْحَبَّةِ السَّوْدَاءِ فَإِنَّ فِيهَا شِفَاءً مِنْ كُلِّ دَاءٍ إِلَّا السَّامَ، وَالسَّامُ الْمَوْتُ^(۹):

ئه‌بو هوره‌یره (خودای فی رازی بن) له پیغه‌مبه‌ره‌وه ده‌فه‌رموی (دروودی خودای له‌سربین): ره‌شکه ده‌رمانی هه‌موو ده‌ردیکی پیوه‌یه جگه له‌مه‌رگ (ش/ت) گفته‌ی (ت): ره‌شکه به‌کاربینن، چونکه مه‌رگی فی‌ده‌رچی ده‌رمانی هه‌موو، ده‌ردیکی تره مه‌به‌ست له‌مه‌رگ (السام) مردنه.

۲۹۸۸- وَدَخَلَ ابْنُ أَبِي عَتِيقٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَلَى مَرِيضٍ فَقَالَ: عَلَيْكُمْ بِهِذِهِ الْحَبَّةِ السَّوْدَاءِ، فَخَذُّوا مِنْهَا خَمْسًا أَوْ سَبْعًا فَاسْحَقُوهَا، ثُمَّ أَقْطَرُوهَا فِي أَنْفِهِ بِقَطْرَاتٍ زَيْتٍ فِي هَذَا الْجَانِبِ وَفِي هَذَا الْجَانِبِ، فَإِنَّ عَائِشَةَ حَدَّثَتْنِي أَنَّهَا سَمِعَتْ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)

^(۸) رواه الترمذی بسند حسن.

^(۹) بخاری. طب: ۵۶۸۸. مسلم. السلام: ۵۷۲۸. ترمذی. طب: ۲۰۴۱.

يَقُولُ: إِنَّ فِي هَذِهِ الْحَبَّةِ السُّودَاءِ شِفَاءً مِنْ كُلِّ دَاءٍ إِلَّا مِنَ السَّامِ. قُلْتُ: وَمَا السَّامُ؟ قَالَ: الْمَوْتُ. رواه البخاري^(۲).

ئيبنو ئه‌بی عه‌قیق (خودای فی رازی بن) چوو بو سهردانی نه‌خوشی گوتی: پینج دهنک، یا حه‌وت دهنک یا پتر به مهرجی تاک بی ره‌شکه بینو و بی‌کوتن و له‌گه‌ل چهن دل‌وپئی رو‌ن زه‌یتووندا بی تکیننه ناو هه‌ردوو کونه لووتی، چونکه عایشه گپ‌رایه‌وه بۆم: که له پیغه‌مبه‌ری ژنه‌وتوو ده‌یفه‌رموو: مهرگی فی دهرچی سیاوله دهرمانی هه‌موو دهردیکی پیوه‌یه عه‌رزیم کرد: مهرگ چیه؟ گوتی: مرگ واته: مردن! (ب).

۶۳) یه‌کیکی تریان عوودی هیندییه: (ومنه العود الهندی)

۲۹۸۹- عَنْ أُمِّ قَيْسٍ بِنْتِ مَخْصَنٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَتْ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: عَلَيْكُمْ بِهَذَا الْعُودِ الْهِنْدِيِّ، فَإِنَّ فِيهِ سَبْعَةَ أَشْفِيَةٍ. يُسْقَطُ بِهِ مِنَ الْعُذْرَةِ، وَيُلْدُ بِهِ مِنَ ذَاتِ الْجَنْبِ. وَفِي رِوَايَةٍ: دَخَلْتُ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَابِن لِي قَدْ أَغْلَقْتُ عَلَيْهِ مِنَ الْعُذْرَةِ فَقَالَ: عَلَامَةُ تَذَعْرَنَ أَوْلَادُكُنَّ بِهَذَا الْعِلَاقِ عَلَيْكُنَّ بِهَذَا الْعُودِ الْهِنْدِيِّ فَإِنَّ فِيهِ سَبْعَةَ أَشْفِيَةٍ يُسْقَطُ مِنَ الْعُذْرَةِ وَيُلْدُ مِنَ ذَاتِ الْجَنْبِ. رواه الثلاثة. والله أعلم^(۱).

ئوممو قه‌یسی کچی میحصه‌ن (خودای فی رازی بن) ده‌لی: له پیغه‌مبه‌رم بیست ده‌یفه‌رموو (دروودی خودای له‌سه‌رین): عوودی هیندی به‌کاربینن چونکه حه‌وت دهرمانی پیوه‌یه: به‌م شیوه‌یه به‌کار ده‌ینری: ده‌یکوتن و به‌ رو‌ن زه‌یتوونه‌وه، یا رو‌نه‌که‌ی ده‌گرن بو دوومه‌لی مه‌لاشووی منال ده‌یتکیننه ناو کونه‌لووتی، وه رو‌نه‌که‌شی بو نه‌خوشی پالوو ده‌خوریته‌وه. له گپ‌رانه‌وه‌یه‌کا: کوپ‌یکی خو‌م پی بو دوومه‌ل له‌ناو قوپ‌گی دهرچوو بوو، به‌ زه‌بری په‌نجه

(۲) بخاری. طب: ۵۶۸۷.

(۱) بخاری. طب: ۵۶۹۲، ۵۷۱۳، ۵۷۱۵، ۵۷۱۸. تجرید/ ۵ ل - ۱۶۵ رقم: ۱۸۷۴ / ۵۶۹۲. مسلم. السلام:

دوومه‌له‌که‌م ته‌قاند، که چوومه خزمه‌تی چه‌زهرت (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: بۆچی به‌زه‌بری په‌نجه دوومه‌لی گه‌رووی منالتان ده‌ته‌قیښن و ئازاریکی زۆریان ده‌دن. به‌عوودی هیندی واته: به‌قوسط که روښکه بۆ درماني درد، درماني بکه‌ن، نه‌م عوودی هیندی (داره هیندی) یه‌درماني چه‌وت درده: بۆ دوومه‌لی گه‌رووی منال ده‌یتکیښنه ناو کونه لووتی، وه ناوه‌که‌شی بۆ نه‌خووشی پالوو ده‌خوریته‌وه (ش/د).

٦٤) یه‌کیکی تریان درمان‌کردنه به‌ده‌می نه‌خووشه‌وه: یا درمان‌کردنه ناو لووتی: یه‌کیکی تریشیان درماني ره‌وانییه:

ومنه اللدود والسعوط والمشي

٢٩٩٠ - عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: لَدَدْنَا النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي مَرَضِهِ فَأَشَارَ إِلَيْنَا لَا، فَقُلْنَا كَرَاهِيَةَ الْمَرِيضِ لِلدَّوَاءِ. فَلَمَّا أَفَاقَ قَالَ: أَلَمْ أَنْهَكُمُ أَنْ تَلْدُونِي. قُلْنَا: كَرَاهِيَةَ الْمَرِيضِ لِلدَّوَاءِ. فَقَالَ: لَا يَبْقَى أَحَدٌ فِي الْبَيْتِ إِلَّا لَدُّ وَأَنَا أَنْظَرُ إِلَّا الْعَبَّاسَ، فَإِنَّهُ لَمْ يَشْهَدْكُمْ. رواه الشيخان والترمذي^(١)

عائیشه (خودای ئی رازی بن) گوئی: له‌نه‌خووشینه‌که‌ی پیغه‌مبه‌ردا (دروودو سلاوی خودای گه‌رووی له‌سهرین) درمان‌مان ده‌کرد به‌ده‌می‌وه، له‌لاوه به‌زۆر، نه‌ویش کاره‌که‌ی ئیمه‌ی به‌دل نه‌بوو، ئیشاره‌تی بۆ ده‌کردین که شتی وا نه‌که‌ین، ئیمه‌ش گوتمان: بۆیه وانیشان ده‌دا چونکه نه‌خووش چه‌زی له‌درمان نیه، به‌لام که هووشی هاته‌وه فه‌رمووی: نه‌وه من نه‌مگوت که به‌زۆر درمان مه‌که‌ن به‌ده‌مه‌وه له‌لاوه! گوتمان: بۆیه به‌گویمان نه‌کردی له‌دلی خو‌مانا گوتمان: نه‌خووش چه‌زی له‌درمان نیه فه‌رمووی: ده‌بی له‌تۆله‌ی نه‌وه‌دا که واتان له‌من کرد نه‌وه‌ی له‌م هو‌ده‌یه دایه له‌به‌رچاوی من به‌زۆر به‌نابه‌دل درمان بکری به‌ده‌می‌وه له‌لاوه ته‌نیا عه‌بباس نه‌بی، چونکه له‌وکاته‌دا ئه‌وتان له‌گه‌ل نه‌بوو

(١) بخاري. مغازی: ٤٤٥٨، ٥٧٠٩، ٥٧١٠، ٥٧١١، ٦٦٨٦، ٦٨٩٧. مسلم. سلام: ٥٧٢٥.

ته‌نانه‌ت له به‌رسوینده‌که‌ی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ئومومولموئمینین مه‌یموونه به رۆژووش بوو به‌لام دهرمانیان به زۆر کرد به‌لاده‌مییه‌وه‌و دهرخواردیان دا. (ش/ت- به‌رشه‌پۆی رحمتی خوا که‌من).

۲۹۹۱- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اسْتَعَطَّ. رواه ابو داود والشيخان ولفظ الشيخين: احْتَجَمَ وَأَعْطَى الْحِجَامَ أَجْرَهُ وَاسْتَعَطَّ^(۲):

→ (ب- ۲ ز- ۱۴۶ ل- ف- ۳) له گێرانه‌وه‌ی ئیرانه‌دا: ئیبنو عه‌بباس (خودایان ئی رازی بن) گو‌تی: چه‌زهره‌ت (دروودی خودای له‌سهرین) دهرمانی ده‌تکانه‌ لووتی خو‌ی (د/ش) گفته‌ی شه‌یخه‌ین ئاوايه: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) که‌له‌شاخی له‌ خو‌ی ده‌گرت و کریشی ده‌دا به‌ که‌له‌شاخ‌گره‌که‌، وه‌ دهرمانیشی ده‌تکانه‌ ناو کونه‌لووتی خو‌ی.

۲۹۹۲- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ خَيْرَ مَا تَدَاوَيْتُمْ بِهِ السَّعُوطُ وَاللَّدُودُ وَالْحِجَامَةُ وَالْمَشِيُّ. رواه الترمذي بسند حسن. والله أعلم^(۳):

ديسان گو‌تی: چه‌زهره‌ت (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: باشت‌رین شت که‌ ئیوه‌ دهرمانی خو‌تانی پی ده‌که‌ن سه‌عووطو له‌ دوودو که‌له‌شاخ‌گرتن و دهرمانی ره‌وانییه‌ (ت- س/ح). (سه‌عووطو له‌ دوود به‌ دوودهرمان ده‌گو‌ترین نازانم به‌ کوردی چییان پی ده‌گو‌تری - وه‌رگێ).

^(۲) تقدم برقم: ۱۷۶۱/۳ مجلد / ۲ تسلسل / ۱۴۶.

^(۳) تقدم برقم.

٦٥) هه‌ندیکی تریان خورمای عه‌جوده‌یه، یا دوومه‌لانه: (ومنه العجوة والکماء)

٢٩٩٣- عَنْ عَامِرِ بْنِ سَعْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ تَصَبَّحَ بِسَبْعِ كَمَرَاتٍ عَجْوَةً لَمْ يَضُرَّهُ ذَلِكَ الْيَوْمَ سُمْ وَلَا سِحْرٌ. رواه الثلاثة والنسائي^(١):

عامیری کوپی سه‌عد (خودای فی رازی بن) گوتی: باوکم (خودای فی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: هه‌ر که‌سی به یانیان له‌سه‌ر خوریانی حه‌وت ده‌نک خورمای (عه‌جوه) بخوات، ئیتر ئه‌و رۆژه نه زه‌هرو نه‌جادوو زیانیان نابئی بوئی (ش/د/ن). راقه‌کاران ده‌لین: عه‌جوه جوژه خورمایه‌که حه‌زهرت (دروودی خودای له‌سهرین) به ده‌ستی خوئی له مه‌دینه ناشتوویه‌تی (وه‌رگن).

٢٩٩٤- عَنْ سَعِيدِ بْنِ زَيْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْكُمَاةُ مِنَ الْمَنِّ، وَمَاؤُهَا شِفَاءٌ لِلْعَيْنِ. رواه الشيخان والترمذي وزاد: وَالْعَجْوَةُ مِنَ الْجَنَّةِ وَهِيَ شِفَاءٌ مِنَ السُّمِّ^(٢):

سه‌عییدی کوپی زه‌ید (خودای فی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: دوومه‌لان له چه‌شنی ئه‌و که‌زویه که ده‌باری بوئه‌وه‌ی ئیسرائیل وه ئاوه‌که‌ی دهرمان (شفایه) به‌و چاو (ش/ت) ئیمامی تیرمذی (خودای فی رازی بن) ئه‌مه‌ی پتره: خورمای عه‌جوده‌ش هی به‌هه‌شته‌و دهرمانه بو زه‌هر^(١).

(١) بخاری. اطعمة: ٥٤٤٥، ٥٧٦٨، ٥٧٦٩، ٥٧٧٩. مسلم. اطعمة: ٥٣٠٧. ابُو داؤد. طب: ٣٨٧٦.

(٢) بخاری. تفسیر: ٤٤٧٨، ٤٦٣٩، ٥٧٠٨. مسلم. اشربة: ٥٣١٠. ترمذی. طب: ٢٠٦٧.

(١) ئیمامی نه‌وه‌وی (به‌ر گۆزی پیرۆزی له نوورو ره‌حه‌مت بن) له سه‌ره‌تای به‌رگی چوارده‌هه‌می شه‌رحی سه‌حیحی موسلیمدا له رافه‌ی ئه‌م فه‌رمووده‌یه‌دا ده‌فه‌رموئ: له‌م چه‌رخه‌ی ئیمه‌دا من و زۆر که‌سی تر به‌ چاوی خو‌مان دیمان که شیخی راست و دروست و موباره‌ک شیخ که مالی کوپی عه‌بدو‌للا‌ی دیمه‌شقی به‌راستی کوپ‌ر بوو بوو وه چاوی یه‌ک تۆز بینایی نه‌مابوو، جا به‌ ناوی رووتی دوومه‌لان چاوی خوئی دهرشت وه خودا چاکی کرده‌وه‌و چاوی پێدايه‌وه، ئه‌م ناوی دوومه‌لانه‌ی بو‌یه

۲۹۹۵- وَقَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَخَذْتُ ثَلَاثَةَ أَكْمِيٍّ أَوْ خَمْسًا أَوْ سَبْعًا فَعَصَرْتُهُنَّ فَجَعَلْتُ مَاءَهُنَّ فِي قَارُورَةٍ فَكَحَلْتُ بِهِ جَارِيَةً لِي فَبَرَأَتْ. رواه الترمذي والله أعلم:

ئەبو ھورەیرە (خودای ئی رازی بێ) گوتی: سێ دەنگ دوومەلەم هینا - یا گوتی: پینج یا ھەوت دەنکەم هینا - وە گوشتیم و ئاوەکەیانم کردە شووشەییەکە وە کەنیزەکیکەم ھەبوو بەو ئاوە چاویم رشت، چاوی چاک بوو (ت).

۶۶) یەکیکی تریان ئاوە بو تادارو بو کەسێ کە چاوی پێس کاری لێ کردبێ: ومنه الماء للمحموم والمعين

۲۹۹۶- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْحُمَّى مِنْ فَيْحِ جَهَنَّمَ فَأَبْرِدُوهَا بِالْمَاءِ. رواه الشيخان والترمذي^(۱):

عائیشە (خودای ئی رازی بێ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) دەفەرموێ: تا لە ھالای دۆزەخە بە ئاویفینکی بکەنەو (ش/ت).

۲۹۹۷- وَكَانَتْ أَسْمَاءُ بِنْتُ أَبِي بَكْرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) إِذَا أُتِيَتْ بِالْمَرْأَةِ قَدْ حُمَّتْ تَدْعُو لَهَا، أَخَذَتْ الْمَاءَ فَصَبَتْهُ بَيْنَهَا وَبَيْنَ جَنْبَيْهَا وَقَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَأْمُرُنَا أَنْ نَبْرُدَهَا بِالْمَاءِ. رواه البخاري^(۲):

دەستووری ئەسمای کچی ئەبو بەکر (خودایان ئی رازی بێ) وابوو کاتی ژنیکی تاداریان دەهینا بو لای، لەکاتی تا ئی ھاتنەکەدا، تا دوعای بو بکا، دەچوو ئاوی دەهینا و لە یەخەییەو دەیکرد بە باخەلیا بو سەرلەشی، وە دیگوت: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) فەرمانی کردوو پێمان کە تادار بە ئاویفینک بکەینەو! (ب).

بەکارهینا بوو چونکە - باومپی بەم فەرموودەییە ھەبوو، وە بە تەمای پیت و فەرپو بەرەکەتەکە ی بوو، بۆیە خودایش چاکی کردەو. فەرموودەکە ی شیخی نەووی تەواو. (وەرگێڕ)

(۱) بخاری. بدء الخلق: ۲۲۶۴. مسلم. سلام: ۵۷۱۵.

(۲) بخاری. طب: ۵۷۲۴. مسلم. سلام: ۵۷۲۱. ترمذی. طب: ۲۰۷۴.

۲۹۹۸- عَنْ ثَوْبَانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا أَصَابَ أَحَدُكُمْ الْحُمَّى فَإِنَّ الْحُمَّى قِطْعَةٌ مِنَ النَّارِ فَلْيُطْفِئْهَا عَنْهُ بِالْمَاءِ فَلْيَسْتَقْبِلْ نَهْرًا جَارِيًا لِيَسْتَقْبِلَ جَرِيَةَ الْمَاءِ فَيَقُولُ بِسْمِ اللَّهِ اللَّهُمَّ اشْفِ عَبْدَكَ وَصَدِّقْ رَسُولَكَ بَعْدَ صَلَاةِ الصُّبْحِ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ فَلْيَفْتَحْ فِيهِ ثَلَاثَ غَمَسَاتٍ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ فَإِنْ لَمْ يَبْرَأْ فِي ثَلَاثٍ فَخُمْسٍ وَإِنْ لَمْ يَبْرَأْ فِي خُمْسٍ فَسَبْعٍ فَإِنْ لَمْ يَبْرَأْ فِي سَبْعٍ فَتِسْعٍ فَإِنَّهَا لَا تُكَادُ تُجَاوِزُ تِسْعًا يَأْذَنُ اللَّهُ تَعَالَى. رواه الرمزي:

ثەوبان (خودای ئازای بن) گوئی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) فەرمووی: ئەگەر یەکن لە ئیوێ تا دایگرت با تاکی بە ئاو سارد بکاتەوێ بە ئاو بیکوژنیتەوێ، چونکە تا پارچە یەکە لە ئاگر گەرمیش بە ساردی چار دەکری، با تادار سێ روژ لە پاش نوێژی بەیانی بەر لە گزنگی هەتاو بجیتە ئاو چەمیکی رەوانەوێ روو بکاتە رەوانی ئاوێکەو بەرەو هاتنی ئاوێکە بێ و بلی: بسم الله اللهم اشف عبدك وصدق رسولك: ئەی خوا یە! ئەم بەندە ی خۆتە چاک بکەرەوێ تەواو خوێشی بکەرەوێ فەرموودەکی پیغەمبەرەکی خۆت بە راست بگێرە. ئینجا سێ جار خوێ لە ئاوێکە هەلبکیشی و خوێ تیا نوقم بکا، جا ئەگەر بە سێ روژ چاک نەبۆوێ با بیکا بە پینچ روژ، ئەگەر بە پینجیش چاک نەبۆوێ با بیکا بە حەوت روژ، ئەگەر بە حەوتیش هەر چاک نەبۆوێ با بیکا بە نۆ روژ، ئیتەر بە فەرمانی خودای گەرە لە نۆ روژ رەت نابێ (ت).

۲۹۹۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْعَيْنُ حَقٌّ. رواه الأربعة وزاد مسلم والرمزي: وَلَوْ كَانَ شَيْءٌ سَابِقَ الْقَدَرِ لَسَبَقْتُهُ الْعَيْنُ وَإِذَا اسْتَفْسِلْتُمْ فَأَغْسِلُوا - وَبَيَّانُ الْغُسْلِ فِي حَدِيثِ أَحْمَدَ وَالنَّسَائِي وَابْنِ جَبَّانٍ كَالآتِي: يَغْسِلُ الْعَائِنَ وَجْهَهُ وَيَدِيهِ إِلَى الْمَرْفَقَيْنِ وَمِنْ سِرْتِهِ إِلَى أَسْفَلِ جِسْمِهِ وَيُوضِعُ الْمَاءَ فِي قَدَحٍ وَيُصَبُّ عَلَى الْمَعِينِ عَلَى رَأْسِهِ وَظَهْرِهِ ثُمَّ يَكْفَأُ الْقَدَحَ فَيَبْرَأُ يَأْذَنُ اللَّهُ^(۴):

(۴) مسلم. طب: ۵۶۶۶، ۵۶۶۵. بخاری. طب: باب: العين حق: ۵۷۴۰.

ئەبو ھورەیرە (خودای ئی رازی بن) لە پیغەمبەرەو (دروودی خودای لەسەربن) دەفەرموئ: چاوی پیس راستەو ھەیه (ش/د/ت) نیمامی موسلیم و نیمامی تیرمیذی (غەرقی بەحری رەحمەتی خوادبن و ئەینە دەری) ئەمەیان پتر کردوو: ئەگەر گریمان شتی وابووایە کە دەست پیشکەریی لە چارەنووسی خودایی (قەزاو قەدەر) بکردایە چاوی پیس دەست پیشکەریی ئی دەکردو دەینەنگاوت چونکە چاوی پیس ئەوەندە کاریگەرە جا ئەگەر دنیا بوو کەسێ بوو بە چاوتانەو و داوایان ئی کردن کە خۆتان بشۆن بۆیان ئەو خۆتان بشۆن و لە پاشا ئاوی خوشۆردنە کەتان بکەن بەسەر ئەو کەسەدا کە بوو بە چاوتانەو، تاخودا شیقای بەدا..

دەستووری ئەم خوشۆردنەش بەپی ئەم فەرموودەیی دواو، کە ئەحمەد و نەسائی و ئیبنو حەببان (رەزای خویان ئی بن) گێڕاویانەتەو و ئاویە: چاوپیسە کە دەموچاوی و ھەردوو دەستی ھەتا ھەردوو ئانشکی و لەشی لەناوکی بەرەو خوار تا خوارەو دەشۆرئ و ئەو ئاوە چۆراوێیە دەکەنە قاپیکەو دەیکەن بەسەر سەر و پشتی ئەو کەسەدا کە بوو بە چاویەو، پاشان قاپە کە دەمەونخوون دەکەنەو، ئیتەر بە فەرمانی خودا چاوینی بە چاوەبوو کە خوش و چاک دەبیتهو.

۳۰۰۰ - قَالَتْ عَائِشَةُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) كَانَ يُؤْمَرُ الْعَائِنُ فَيَتَوَضَّأُ ثُمَّ يَغْتَسِلُ مِنْهُ الْمَعِينُ. رواه ابو داود.

عائیشە (خودای ئی رازی بن) گوئی: جاران عادت و ابوو: دەستووریان دەدا بە چاوپیسە کە دەسنوێژی دەگرت ئینجا بە چاوەو بوو کە لەو ئاوە خوێ دەشۆری (د-خودای ئی رازی بن).

۳۰۰۱ - عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَأَى فِي بَيْتِهَا جَارِيَةً فِي وَجْهِهَا سَفْعَةٌ فَقَالَ: اسْتَرْقُوا لَهَا، فَإِنَّ بِهَا نَظْرَةً. رواه الشيخان^(۶).

(۶) بخاری، طب: ۵۷۳۹، مسلم، سلام: ۵۶۸۹.

ئوممو سه‌له‌مه (خودای ئی رازی بن) گوتی: جاری پیغه‌مبهر (درویدی خودای له‌سربین) له مائی من بوو، کچوله‌یه‌کی دی خه‌رکانه له دهمو چاوی هاتبوو، فهرمووی: چاوه‌زاری بۆ بکه‌ن، ئه‌مه بووه به چاوه‌وه! (ش).

۳۰۰۲- وَقَالَتْ أَسْمَاءُ بِنْتُ عُمَيْسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا): يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ وَلَدَ جَعْفَرٍ تُسْرِعُ إِلَيْهِمُ الْعَيْنُ أَفَأَسْتَرْقِي لَهُمْ فَقَالَ «نَعَمْ فَإِنَّهُ لَوْ كَانَ شَيْءٌ سَابِقَ الْقَدَرِ لَسَبَقْتُهُ الْعَيْنُ». رواه الترمذي ومسلم^(۷):

ئه‌سمای کچی عومه‌یس (خودای ئی رازی بن) گوتی: ئه‌ی پیغه‌مبهری خودا! مندا‌له‌کانی جه‌عفر به‌رچاوی‌ن و زوو ده‌بن به چاوه‌وه ئایا چاوه‌زارو نووشته‌یان بۆ بکه‌م؟ فهرمووی: ئا بۆیان بکه، له راستی‌دا گریمان شتی وا بووایه که ده‌ست پی‌شکه‌ریی له سه‌رنقیشت (قه‌ده‌ر - چاره‌نووس = قه‌زاو قه‌ده‌ر = خوانووس) به‌کردایه ئه‌وا چاوی پی‌س ده‌ست پی‌شکه‌ریی ئی ده‌کردو ده‌ستی خۆی ئی ده‌وه‌شاند! (ت/م).

۶۷) هه‌ندیکێ تریان فرنی و مه‌حلله‌بی و که

۳۰۰۳- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّهَا كَانَتْ إِذَا مَاتَ الْمَيِّتُ مِنْ أَهْلِهَا فَاجْتَمَعَ لِذَلِكَ النِّسَاءُ، ثُمَّ تَفَرَّقْنَ، إِلَّا أَهْلَهَا وَخَاصَّتَهَا، أَمَرَتْ بِرُومَةٍ مِنْ ثَلْبِينَةٍ فَطَبَخَتْ، ثُمَّ صَبَّتْ عَلَى تَرِيدٍ ثُمَّ قَالَتْ كُلْنَ مِنْهَا فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: الثَّلْبِينَةُ مَجْمَعَةٌ لِفُؤَادِ الْمَرِيضِ، تَذْهَبُ بِبَعْضِ الْحُزَنِ. رواه الشيخان (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا)^(۱):

عائیشه (خودای ئی رازی بن) کاتی که‌سیکی ده‌مرد، ژنان که لیی کو ده‌بوونه‌وه کاتی که بلاوه‌یان ئی ده‌کردو ده‌مایه‌وه که‌س و کارو ده‌ستوو پیوه‌نده‌که‌ی خۆی، ده‌ستووری ده‌دا پر دیزه‌یی په‌لوه‌یه‌یان ده‌کردو ده‌یان

^(۷) مسلم. سلام: ۵۶۹۰.

^(۱) بخاری. اطعمة: ۵۴۱۷، ۵۶۸۹. مسلم. سلام: ۵۷۳۰. ترمذی. طب: ۳۰۳۹.

کرد به‌سهر تریتدا، ئینجا به ژنه‌کانی ده‌گوت: له‌مه بخۆن، چونکه من خۆم ژنه‌وتوومه له پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) ده‌یفه‌رموو: په‌لووله به‌ری دل‌ی‌نه‌خویش ده‌گری و ناوسکی ده‌حه‌وینیت‌ه‌وه و خه‌م و خه‌فه‌تیش هه‌نئ سووک ده‌کا! (ش).

۳۰۰۴ - وَعَنْهَا كَانَتْ تَأْمُرُ بِالتَّلِينِ لِلْمَرِيضِ وَلِلْمَحْزُونِ عَلَى الْهَالِكِ، وَكَانَتْ تَقُولُ إِلَى سَمِيعُ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: إِنَّ التَّلِينَ لِحِمِّ فُؤَادِ الْمَرِيضِ، وَكَذَلِكَ يَبْغُضُ الْحُزْنَ. رواه البخاري (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ)^(۴):

دیسان له عایشه‌وه (خودای ئی رازی بن) ده‌ستووری ده‌دا که محله‌بی بده‌ن به نه‌خویش و به خه‌مبارئ که که‌سیکی ده‌مرئ، ده‌یگوت: له پیغه‌مبه‌رم بیست ده‌یفه‌رموو (درویدی خودای له‌سهرین): فرنی به‌ری دل‌ی نه‌خویش ده‌گری و هه‌ناوی تی دینیت‌ه‌وه و خه‌م و خه‌فه‌تیش هه‌نئ ده‌ره‌وینیت‌ه‌وه. (بوخاری - مزار مزار رحمتی ئی بن).

۳۰۰۵ - وَعَنْهَا قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا أَخَذَ أَهْلَهُ الْوَعَكُ أَمَرَ بِالْحَسَاءِ فَصَبَّحَ ثُمَّ أَمَرَهُمْ فَحَسَوْا مِنْهُ وَكَانَ يَقُولُ: إِنَّهُ لَيَرِثُو فُؤَادَ الْحَزِينِ وَيَسْرُو عَنْ فُؤَادِ السَّقِيمِ كَمَا تَسْرُو إِحْدَاكُنَّ الْوَسَخَ بِالْمَاءِ عَنْ وَجْهِهَا. رواه الرمزي.

دیسان گوتی: جاران که که‌سیکی هه‌زهرت (درویدی خودای له‌سهرین) تا دایده‌گرت، هه‌زهرت (درویدی خودای له‌سهرین) ده‌ستووری ده‌دا ئارده‌وایان دروست ده‌کردو ده‌یفه‌رموو پیا‌یان که لی‌ی بخۆن، وه دیه‌فه‌رموو: ئارده‌واو شو‌رباو به‌ری دل‌ی خه‌مبار ده‌گری و خه‌می دل‌ی نه‌خویش لاده‌با، وه‌ک چۆن ئافره‌تی له ئیوه چلکی ده‌موچاوی به‌ئاو بشو‌ری ئاوا (ت).

۳۰۰۶ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: إِنَّ خَيْرَ مَا تَدَاوَيْتُمْ بِهِ الْإِمْلِدُ فَإِنَّهُ يَجْلُو الْبَصَرَ وَيَنْبِتُ الشَّعْرَ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ. وَزَادَ الرَّمْزِي: وَكَانَ لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَكْحَلَةٌ يَكْتَحِلُ بِهَا عِنْدَ التَّوْمِ تَلَاكًا فِي كُلِّ عَيْنٍ^(۴):

(۴) بخاری. طب: ۵۶۸۹، ۵۶۹۰.

→ (ب - ۳ - ز - ۸۸ ل - ف - ۴) لیژانه‌دا نه‌مه‌ی پتره: تیرمیذی (خودای ئی رازی
بن) نه‌مه‌ی پتره: جاران پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) کلدانیکی هه‌بوو له‌کاتی
خه‌وتندا چاوی خوئی ئی ده‌رشت، هه‌رچاوه‌ی سی کلچوکی پیا ده‌هینا.

٦٨ هیتندیکی دیکه‌یان روژ زه‌یتوون و سینه‌مه‌کیه

٣٠٠٧- عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَنْعَتُ الرَّيِّتَ
وَالْوَرَسَ مِنْ ذَاتِ الْجَنْبِ^(١):

زه‌یدی کوپی نه‌رقه‌م (خودای ئی رازی بن) گوئی: جاران پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای
له‌سهرین) روژ زه‌یتوون و وهرس (گیازه‌عفه‌ران) ی ده‌نواند بو چاره‌ی نه‌خووشی
پالوو (ت-ص).

٣٠٠٨- وَعَنْهُ قَالَ: أَمَرْنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ تَسْدَأُوا مِنْ ذَاتِ
الْجَنْبِ بِالْقُسْطِ الْبَحْرِيِّ وَالزَّيْتِ^(٢):

دیسان گوئی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌ستووری ده‌دا پیمان که
بو نه‌خووشی پالوو به‌قوسطی به‌حری و روژ زه‌یتوون خویمان ده‌رمان بکه‌ین
(ت-ص).

٣٠٠٩- عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ عُمَيْسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ) سَأَلَهَا: بِمَ تَسْتَمْشِينَ. قَالَتْ: بِالشُّبْرُمِ. قَالَ: حَارٌّ جَارٌّ. قَالَتْ: ثُمَّ اسْتَمَشَيْتُ بِالسَّنَا.
فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَوْ أَنَّ شَيْئًا كَانَ فِيهِ شِفَاءٌ مِنَ الْمَوْتِ لَكَانَ فِي السَّنَا. رَوَى
الترمذي هذه الثلاثة:

ئه‌سمای کچی عومه‌یس (خودای ئی رازی بن) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای
له‌سهرین) پرسى لیئ: به‌چی سکی خوئ ره‌وان ده‌که‌ی؟ عه‌رزیم کرد: به‌

(١) بسند حسن.

(٢) بسند حسن.

(٣) بسند غریب.

(شوبروم؟) فهرمووی: ئه‌وه زۆر گهرم و کهسکونه گوتی: له‌وه پاش به سینه‌مه‌کی خۆم ره‌وان ده‌کرد، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فهرمووی: ئه‌گهر مردن ده‌رمانی ببوایه سینه‌مه‌کی ده‌بوو به ده‌رمانی (ت-سند غریب) شوبروم به‌ری گایه‌که وه‌ک ده‌نکه نوک وایه، ده‌کولئ و ئاوه‌که‌ی بو ده‌رمان ده‌خوئته‌وه - وه‌رگیر).

٦٩) به‌کیکی تریان شیرو گمیزی وشته

٣٠١٠- (سبق في رقم: ٣ / مجلد ٣ / تسلسل ٨٨) (١).

٣٠١١- وَقَالَ الْحَجَّاجُ لَأَنْسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) حَدَّثَنِي بِأَشَدِّ عُقُوبَةٍ عَاقِبَهُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَحَدَّثَهُ بِهَذَا. (أي بهذا الحديث الذي سبق الرقم السابق) قَبْلَ الْحَسَنِ (البصري) تحديث أنس بهذا الحديث لهذا الظالم فَقَالَ: وَدِدْتُ أَنَّهُ لَمْ يُحَدِّثْهُ بِهَذَا. رواه البخاري والترمذي (٢):

حه‌ججاج گوتی به ئه‌نه‌س (خودای ئی رازی بئ): سه‌خترین تۆله‌یی که پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) سزای که‌سیکی پی دابئ، چی بوو پیمی بلئ؟ ئه‌نه‌سیش ئه‌م فهرمووده‌یه‌ی که له پیشه‌وه رویشته‌و گیرایه‌وه بوئ، جا که ئه‌م باسو خواسه‌و گه‌یشته‌وه به شیخ هه‌سه‌نی به‌صری (خودای ئی رازی بئ) گوتی: خۆزگه‌م ئه‌مه‌ی نه‌ده‌گیرایه‌وه بوئ چونکه ئه‌م کابرایه‌و سته‌م کاره به تپه به‌هانه‌یی رئ بو خوی خوش ده‌کا (ب).

٣٠١٢- وَسُئِلَ ابْنُ شِهَابٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ الْبَّانِ الْأَثْنِ (أَنْثَى الْحَمِيرِ) أَوْ مَرَارَةَ السَّبْعِ أَوْ أَبْوَالِ الْإِبِلِ. قَالَ: قَدْ كَانَ الْمُسْلِمُونَ يَتَدَاوُونَ بِهَا، فَلَا يَرَوْنَ بِذَلِكَ بَأْسًا. رواه البخاري (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) وَاللَّهُ أَعْلَمُ (٣):

(١) بخاري. طب: ٥٦٨٥.

(٢) بخاري. طب: ٥٧٨١.

(٣) بخاري. طب: ٥٧٨٠، ٥٧٨١.

بۆ تیمارکردن به شیرى ماکه‌رو زراوى دپندهو گمیزی و شتر له ئیبنو شه‌هاب پرسیار کرا گوتی: له راستیدا جاران موسولمانان نه‌مانه‌یان بۆ درمان به‌کار ده‌هینا، وه به‌خراپیشیان دانه‌ده‌نا! (ب-رحمته‌ی ئیبن).

٧٠) یه‌کینکی تریان سووتوووه بۆ برین و زام: (ومنه الرما للجروح)

٣٠١٣- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَمَّا كُسِرَتْ عَلَى رَأْسِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْبَيْضَةُ، وَأَذْمَى وَجْهُهُ، وَكُسِرَتْ رِبَاعِيَّتُهُ، كَانَ عَلَى يَخْتَلِفُ بِالْمَاءِ فِي الْمَجْنِ، وَقَاطِمَةُ تُغْسِلُ عَنْ وَجْهِهِ الدَّمَ، فَلَمَّا رَأَتْهُ يَزِيدُ عَلَى الْمَاءِ عَمَدَتِ إِلَى حَصِيرٍ فَأَخْرَقَتْهَا وَأَلْصَقَتْهَا عَلَى الْجُرْحِ فَرَقَّ الدَّمُ. رواه البخاري والترمذي^(١):

سه‌هلی کوپی سه‌عد (خودای ئی رازی بئ) گوتی: له رۆژی هه‌راکه‌ی ئوحوودا که خووده‌که‌ی پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهر بئ) له‌سه‌ری دا شکاو خوین به‌ده‌موچاویا هاته‌ خواره‌وه‌و ددانه‌ چوارینه‌ (روباعیه‌) که‌ی له‌ ریزی لای راستی له‌ خواره‌وه‌ شکا، عه‌لی له‌ قه‌لغانیکا ئاوی ده‌هینا و فاطیمه‌یش خوینه‌که‌ی دشوری، جا فاطیمه‌ (خودای ئی رازی بئ) که‌ روانی خوینه‌که‌ به‌ ئاوه‌که‌ زۆر تر ده‌بی، چوو پرزۆلی هه‌سیری هینا و سووتاندی و کردی به‌ سووتوو، وه‌نای له‌ سه‌ر زامه‌که‌، ئیتر خوینه‌که‌ی وه‌ستایه‌وه‌ (ب/ت).

٧١) هه‌ندیکی تریان هه‌یارو روطابه‌ بۆ قه‌له‌وبوون، یا ترۆزی و روطابه‌:

ومنه القاء والرطب للسمنة

٣٠١٤- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: أَرَادَتْ أُمِّي أَنْ تُسَمِّنَنِي لِذُخُولِي عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَلَمْ أَقْبَلْ عَلَيْهَا شَيْءٌ مِمَّا تُرِيدُ حَتَّى أَطْعَمَنِي الْقِثَاءَ بِالرُّطَبِ فَسَمِنْتُ عَلَيْهِ كَأَحْسَنِ السَّمَنِ. رواه أبو داود والنسائي.

^(١) بخاري. طب: ٥٧٢.

عائیشه (خودای فی رازی بن) گوتی: دایکم گه‌لی هه‌ولی دا له‌گه‌لما که توژی قه‌له‌وم بکاته‌وه تا به بووکی بم بهن بو پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) به‌لام هیچ سوودی نه‌بوو بووم و قه‌له‌و نه‌بووم تا تروژی و خورمای تازه‌ی دهرخوارد دام، ئیتر زورباش پیی قه‌له‌و بووم (د/ن).

۷۲) تیمارکردن به‌شتی حه‌رام دروست نیه: (لا يجوز التداوي بالحرام)

۳۰۱۵- → (ب-۴ ز-۲۵ ف-۸ ل-۸۷ ج/۱)^(۱).

۳۰۱۶- → (ب-۴ ز-۴۹ ف-۳ ل-۱۶ ج/۱)^(۲).

۳۰۱۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: نَهَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ الدَّوَاءِ الْخَبِيثِ. رواه ابو داود والترمذي.

ئه‌بو هورهیره (خودای فی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) ریگه‌ی تیمارکردن به‌دهرمانی پیسی نه‌ده‌دا (د/ت).

۳۰۱۸- عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ الدَّاءَ وَالِدَّوَاءَ وَجَعَلَ لِكُلِّ دَاءٍ دَوَاءً فَتَدَاوَوْا وَلَا تَدَاوَوْا بِحَرَامٍ.

ئه‌بو دهردا (خودای فی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) فرمووی: خودا هه‌م دهردو هه‌م دهرمانی داناوه، وه هه‌ر دهردی دهرمانیکی بو داناوه، که‌واته خو‌تان دهرمان بکه‌ن، به‌لام به‌شتی حه‌رام خو‌تانم دهرمان مه‌که‌ن! (د).

۳۰۱۹- وَقَالَ ابْنُ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: مَا أَبَالِي مَا أَتَيْتُ إِنْ أَنَا شَرِبْتُ تَرِياقًا أَوْ تَعَلَّقْتُ تَمِيمَةً أَوْ قُلْتُ الشَّعْرَ مِنْ قَبْلِ نَفْسِي. رواهما أبو داود. والله أعلى وأعلم:

^(۱) مجلد/ ۴ ل/ ۸۷ چاپی یه‌که‌م. ژماره/ ۲۷۴۳ چاپی دووهم.

^(۲) مجلد/ ۴ ل/ ۱۶ چاپی یه‌که‌م. ژماره/ ۲۵۷۷ چاپی دووهم.

ثیبینو عومهر (خودایان ئی رازی بن) گوتی: ژنه‌وتم له پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) ده‌یفه‌رموو: نه‌گهر من تریاق بخۆم و نووشته هه‌لبگرم و خۆم شیعو هه‌لبه‌ست دابنیم ئیتر هه‌رچی خراپه‌ی تریش هه‌یه بیکهم ده‌ربه‌ست نایه‌م (د).

٧٣) به‌شی سییه‌م: باسی نووشته‌و دوعا

الفصل الثالث: في الرقى

٣٠٢٠- عَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا نَرْقِي فِي الْجَاهِلِيَّةِ فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ كَيْفَ نَرَى فِي ذَلِكَ فَقَالَ: اغْرِضُوا عَلَى رِقَاكُمْ لَا بَأْسَ بِالرَّقَى مَا لَمْ يَكُنْ فِيهِ شِرْكٌ. رواه مسلم وأبو داود^(١):

عه‌وفی کوپی مالیک (خودای ئی رازی بن) گوتی: جاران له‌سه‌ر ده‌می نه‌زانیدا دوعاو نووشته‌مان ده‌کرد، جا عه‌رزی پیغه‌مبه‌رمان کرد (درویدی خودای له‌سهرین): نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! بۆ نه‌م بابه‌ته تو چی ده‌فه‌رموو؟ فه‌رموو: نه‌و نووشته‌و دوعایانه‌ی ده‌یانکه‌ن کامانه‌ن نیشانه‌یان بده‌ن، هه‌ر دوعاو، نووشته‌یی قسه‌و باسی شیرک و بته‌پرستی تیا نه‌بی و بۆنی فره‌خوایی ئی نه‌یی قه‌ی ناکا (م/د).

٣٠٢١- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَدَغَتْ رَجُلًا مِنَّا عَقْرَبٌ وَكُنْ جُلُوسٌ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَقِي؟ قَالَ: مَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يَنْفَعَ أَخَاهُ فَلْيَفْعَلْ^(٢):

جایر (خودای ئی رازی بن) گوتی: جاری له‌ خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ردا بووین، دوو پشکی دای به‌ پیاوی‌کمانه‌وه، کابرایی گوتی: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! نووشته‌ی بۆ بکه‌م؟ فه‌رموو: هه‌ر که‌سیکتان ده‌توانی سوود به‌ براده‌ریکی خۆی بگه‌یه‌نی با دریغی ئی نه‌کا (م).

^(١) مسلم. سلام: ٥٦٩٦. أبو داود. طب: ٢٨٨٦.

^(٢) مسلم. سلام: ٥٦٩١.

۳۰۲۲- وَعَنْهُ قَالَ: كَانَ لِي خَالَ يَرْقِي مِنَ الْعُقْرَبِ فَهَيَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّكَ نَهَيْتَ عَنِ الرُّقَى وَأَنَا أَرْقِي مِنَ الْعُقْرَبِ. فَقَالَ: مَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يَنْفَعَ أَخَاهُ فَلْيَفْعَلْ. رواهما مسلم^(۳):

ديسان گوتی: لاله‌یه‌که‌م هه‌بوو دوعای دوویشکی ده‌کرد، که پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) هات عهرزی کرد: ئه‌ی ره‌وانه‌کراوی خودا! ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری یه‌زادنی پاک! تو نووشته‌و دوعات قه‌ده‌غه کردووو منیش نووشته‌ی دوویشک ده‌که‌م؟ فه‌رمووی: هر که‌سه‌تان چه‌نده، ده‌توانی سوودی هه‌بی بۆ برای ئایینی خوی باسوودی هه‌بی بۆی (م).

۳۰۲۳- وَقَالَتِ الشَّافَاءُ بِنْتُ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) دَخَلَ عَلَيَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنَا عِنْدَ حَفْصَةَ فَقَالَ لِي « أَلَا تُعَلِّمِينَ هَذِهِ رُقِيَةَ النَّمْلَةِ كَمَا عَلَّمْتِهَا الْكِتَابَةَ. رواه أبو داود وأحمد والحاكم وصححه^(۴):

شیفای کچی عه‌بوللا (خودای ئی‌رازی بن) گوتی: من له‌لای حه‌فصه بووم، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) هات بۆ لام، فه‌رمووی پیم: بۆچی نووشتووی می‌کوته‌ش فی‌ری ئه‌مه‌ناکه‌ی وه‌ک فی‌ری نووسینت کردووو * (د/ئه‌حمه‌د/حاکم:ص).

۳۰۲۴- وكانت نساء العرب ترقى مرض النملة بهذه الكلمات: العروس تحتفل وتختضب وتكتحل وكلُّ شيءٍ تفتعل غير ألا تعصى الرَّجُل. رواه أبو داود.

(۳) مسلم. سلام: ۵۶۹۳.

(۴) صحيح عند الحاكم.

* ئه‌مه‌ده‌لیل و به‌لگه‌یه‌کی زۆر به‌هیزو رۆشنه له‌سه‌ر ئه‌وه که دروسته ژن فی‌ری خوینده‌واری و نووسین و خویندنه‌وه ببی، به‌لگوو سوننه‌ته چونکه ئه‌ومته پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ره‌زای له‌سه‌ره‌و ته‌قدیری کردووو، له‌راستی دا ره‌فتاری شیرین له‌نافرمانا به‌سه‌نده نه‌ک نه‌خوینده‌واری و بی سه‌وادی. (وه‌رگێڕ)

جاران ژنانی عه‌ره‌ب به‌م وشانه نووشته‌ی نه‌خووشی می‌کوته (نه‌مله‌)یان ده‌کرد: (العروس تحتفل وتختضب وتکتحل وکل شیء تفعل غیر ألا تعصی الرجل): بـووک ئاهه‌نگ ده‌گی‌پ‌ئی‌و، خه‌نه‌به‌ندان و سوورو سپیاو ده‌کا، چاویش ده‌ریژئی، هه‌رچی تری به‌دل بی ده‌یکا، به‌س بی گوئی می‌ردی ناکا! (د) وه‌ک له‌هه‌دیسه‌که‌ی پیش ئه‌م هه‌دیسه‌وه ده‌رده‌که‌وی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌ربین) ره‌زای له‌سه‌ر ئه‌م نووشته‌ی می‌کوته‌یه هه‌بوه، بویه منیش به‌دو‌عام داناو ده‌قه عه‌ربیه‌که‌یم له‌گه‌ل دا نووسی (وه‌رگی‌پ).

۳۰۲۵- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: رَخَّصَ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي الرُّقِيَةِ مِنَ الْعَيْنِ وَالْحُمَةِ وَالْتَّمَلَةِ. رواه الأربعة^(۱):

ئه‌نه‌س (خودای ئی رازی بین) گو‌تی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌ربین) ری‌گه‌ی داوین که چاو‌ه‌زارو ده‌مبه‌ستی مارو دوو‌پشک و چرو جا نه‌وه‌ری زه‌هردارو نووشته‌ی می‌کوته بکه‌ین (ش/د/ت-خودایان ئی رازی بین).

۷۴) وشه‌کانی دو‌عاو نووشتی: (کلمات الرقی)

۳۰۲۶- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهُ قَالَ: لِثَابِتٍ حِينَ قَالَ لَهُ اشْتَكَيْتُ: أَلَا أَرْقِيكَ بِرُقِيَةِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ بَلَى. قَالَ: اللَّهُمَّ رَبَّ النَّاسِ مُذْهِبَ الْبَاسِ اشْفِ أَلْتَ الشَّافِي لَا شَافِيَ إِلَّا أَلْتَ، شِفَاءً لَا يُغَادِرُ سَقَمًا. رواه الأربعة^(۱):

ثابیت گو‌تی: به‌ئه‌نه‌س (خودایان ئی رازی بین): نه‌خووشم، ئه‌ویش گو‌تی: بابه دو‌عا‌که‌ی پیغه‌مبه‌ر خو‌ی (دروودی خودای له‌س‌ربین) دو‌عات بو‌بکه‌م، گو‌تی: به‌فرموو، ئه‌نه‌س گو‌تی: (اللَّهُمَّ رَبَّ النَّاسِ مُذْهِبَ الْبَاسِ اشْفِ أَلْتَ الشَّافِي لَا شَافِيَ إِلَّا أَلْتَ، شِفَاءً لَا يُغَادِرُ سَقَمًا): ئه‌ی خودای من! ئه‌ی په‌روه‌دگاری هه‌ر چی ئاده‌میزاده! ئه‌ی لابه‌ری ئیش و ئازارا شیفای بده‌و خووش و چاکی بکه‌روه‌ه،

^(۱) مسلم. سلام: ۵۶۸۸. ترمذی. طب: ۲۰۵۶، ۲۰۵۷.

^(۱) بخاری. مرضی: ۵۶۷۵، ۵۶۴۲، ۵۷۵۰. مسلم. سلام: ۵۶۷۱ - ۵۶۷۵.

شیفاده‌ری به‌راستی هەر خۆتیت و خۆشبوونه‌وه هەر به دهستی تۆیه، بێجگه له تۆ شیفاده‌ری تر نیه نه‌گه‌ر خواستی تۆی له‌سه‌ر نه‌بی دهرمان و نوشتی پاره‌ نا‌کا شیفایه‌کی ته‌واوی وا که هیچ ده‌ردی نه‌هێلێ! (ش/د/ت-خودایان ئی رازی بێ).

۳۰۲۷- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُعَوِّدُ بَعْضَ أَهْلِهِ، يَمْسَحُ بِيَدِهِ الْيُمْنَى وَيَقُولُ: اللَّهُمَّ رَبَّ النَّاسِ أَذْهِبِ الْبَاسَ، اشْفِهِ وَأَلِّتَ الشَّافِي، لَا شِفَاءَ إِلَّا شِفَاؤُكَ، شِفَاءٌ لَا يُغَادِرُ سَقَمًا. رواه الشيخان^(۲).

عائیشه (خودای ئی رازی بێ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سه‌ر بێ) که دوعای بۆیه‌کی له‌ که‌س و کاری خۆی ده‌کرد، ده‌ستی راستی ده‌هینا به‌سه‌ر جه‌سته‌ی نه‌خۆشه‌که‌داو ده‌یفه‌رموو: (اللَّهُمَّ رَبَّ النَّاسِ أَذْهِبِ الْبَاسَ، اشْفِهِ وَأَلِّتَ الشَّافِي، لَا شِفَاءَ إِلَّا شِفَاؤُكَ، شِفَاءٌ لَا يُغَادِرُ سَقَمًا) (ش).

۳۰۲۸- وَعَنْهَا قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا اشْتَكَى مِنَّا إِنْسَانٌ مَسَحَهُ بِيَمِينِهِ ثُمَّ قَالَ: أَذْهِبِ الْبَاسَ... إِلَى آخِرِهِ، فَلَمَّا مَرَضَ وَكُنْتُ أَخَذْتُ بِيَدِهِ لِأَصْنَعَ بِهِ نَحْوَ مَا كَانَ يَصْنَعُ فَانْتَزَعَ يَدَهُ مِن يَدِي ثُمَّ قَالَ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَاجْعَلْنِي مَعَ الرَّفِيقِ الْأَعْلَى. قَالَتْ فَذَهَبَتْ أَنْظَرُ فَإِذَا هُوَ قَدْ قَضَى. رواه مسلم^(۳).

ديسان گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سه‌ر بێ) ده‌ستووری وابوو، کاتێ که‌سێ له‌ئێمه‌ ئازاریکی ببوایه ده‌ستی راستی ده‌هینا به‌ شوینی ئازاره‌که‌داو ده‌یفه‌رموو: (أَذْهِبِ الْبَاسَ... إِلَى آخِرِهِ) جا کاتێ خۆی نه‌خۆش که‌وت و ده‌رده‌که‌ی گران بوو ده‌ستیم گرت تا له‌سه‌ر شیوه‌ی جارانی خۆی ئه‌و دوعایه‌ی بۆ بکه‌م که ئه‌و جارێ ده‌یکرد بۆ ئێمه‌ که‌چی ده‌ستی خۆی له‌ ده‌ستم راپه‌سکاند، له‌ پاشا فه‌رمووی: خودایه‌ لێم خۆشبه‌و شادم که به دیداری هاوڕێی هه‌ره‌ پایه‌بڵندو بمه‌ره‌وه‌ بۆ ناو یارانی ئه‌نجومه‌نی بالا

(۲) بخاری. مرضی: ۵۶۷۵. مسلم. سلام: ۵۶۷۳.

(۳) مسلم. سلام: ۵۶۷۸، ۵۶۷۱.

(مهله‌ئولئه‌علا) که وان له په‌نای خۆتا ئیتر که سه‌رنج‌مدا روانیم وا گییانی پاک‌ی سپاردو فه‌رمانی هه‌قی به‌جئ هیئا (م).

۳۰۲۹- وَعَنْهَا قَالَتْ: كَانَ إِذَا اشْتَكَى إِنْسَانُ الشَّيْءِ مِنْهُ أَوْ كَانَتْ بِهِ قَرْحَةٌ أَوْ جَرَحٌ قَالَ النَّبِيُّ (مَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِاصْبِعِهِ هَكَذَا وَوَضَعَ سُفْيَانُ سَبَابَتَهُ بِالْأَرْضِ ثُمَّ رَفَعَهَا. بِاسْمِ اللَّهِ تُرْبَةُ أَرْضِنَا بِرِيقَةٍ بَعْضِنَا لِيُشْفَى بِهِ سَقِيمُنَا بِإِذْنِ رَبِّنَا. رواه الثلاثة والنسائي^(۴):

دیسان گوتی: ئەگەر کەسێ ئیشتی، ئازاریکی ببوایه، یاخود برینێ یا زامیکی پیوه‌ بوایه، پیغه‌مبەر (دروودی خودای لسه‌ربین) به‌ په‌نجه‌ی ئاوی ده‌کردو ئینجا هه‌لی ده‌گرته‌وه‌و ده‌یفه‌رموو: ئیمامی نه‌وه‌وی (خوداپایه‌ به‌زی کا) ده‌لی: پیغه‌مبەر (دروودی خودای لسه‌ربین) ئەنگوشتی شایه‌تمانی به‌ تفی خۆی ته‌ر ده‌کردو ده‌ینایه‌ سه‌ر خا‌ک و په‌نجه‌ی هه‌ندێ خۆلی پیوه‌ ده‌لکا، ئەوجا په‌نجه‌ی به‌ خۆل و ته‌پراییه‌که‌ی ده‌میوه‌ ده‌هینا به‌سه‌ر شوینی ئازاره‌که‌داو له‌و کاته‌دا ئەم نزایه‌ی ده‌خویندو ده‌یفه‌رموو: بِاسْمِ اللَّهِ تُرْبَةُ أَرْضِنَا بِرِيقَةٍ بَعْضِنَا لِيُشْفَى بِهِ سَقِيمُنَا بِإِذْنِ رَبِّنَا: به‌ به‌ره‌که‌تی ناوی خودای گه‌وره‌ دوعات بۆ ده‌که‌م، ئەمه‌ خاکی زه‌وی خو‌مانه‌ له‌گه‌ڵ ته‌پراییه‌ی ده‌می موسو‌لمانی له‌ خو‌مان، به‌ فه‌رمانی په‌روه‌ردگارمان ده‌بی به‌ چاره‌و ده‌رمان بۆ نه‌خۆشمان (ش/د/ن-خودایان ئی زایین).

۳۰۳۰- وَعَنْهَا قَالَتْ: كَانَ إِذَا اشْتَكَى رَسُولُ اللَّهِ (مَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَقَاهُ جَبْرِيلُ قَالَ بِاسْمِ اللَّهِ يُبْرِيكَ وَمِنْ كُلِّ دَاءٍ يَشْفِيكَ وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ وَشَرِّ كُلِّ ذِي غَيْنٍ. رواه مسلم^(۵):

دیسان گوتی: جارێ ئەگەر پیغه‌مبەر (دروودی خودای لسه‌ربین) ئیشتی، ئازاریکی هه‌بوایه، جو‌برائیل (سه‌لام و دروودی خودای مه‌زنی لسه‌ربین) نزای بۆ ده‌کرد، ده‌یفه‌رموو: بِاسْمِ اللَّهِ يُبْرِيكَ وَمِنْ كُلِّ دَاءٍ يَشْفِيكَ وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ وَشَرِّ كُلِّ ذِي غَيْنٍ: به‌ ناوی خودا، خۆی خوشت ده‌کاته‌وه‌، وه‌ له‌ هه‌موو ده‌ردی شیفات

(۴) بخاری. طب: ۵۷۴۵، ۵۷۴۶. مسلم. سلام: ۵۶۸۳. أبو داود. طب: ۳۸۹۵.

(۵) مسلم. سلام: ۵۶۶۳.

دهداو چاره‌ی هه‌موو نه‌خۆشینیکت بۆ ده‌کا، وه له زیانی نه‌و هه‌سوودانه‌ی که هه‌سوودی به‌خه‌لک ده‌به‌ن په‌نات ده‌دا، وه له زیانی هه‌موو چاوپیسانی به‌دورت ده‌گرێ! (م).

۳۰۳۱- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ جَبْرِيلَ أَمَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ اشْتَكَيْتَ؟ فَقَالَ: نَعَمْ. قَالَ: بِاسْمِ اللَّهِ أَرْقِيكَ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ يُؤْذِيكَ مِنْ شَرِّ كُلِّ نَفْسٍ أَوْ عَيْنٍ حَاسِدٍ اللَّهُ يَشْفِيكَ بِاسْمِ اللَّهِ أَرْقِيكَ. رواه مسلم والترمذي^(۶).

ئه‌بو سه‌عید (خودای ئی زانی بن) گوئی: جوبرائیل (درویدی خودای له‌سهرین) هاته لای هه‌زهره‌تی پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) پیی فه‌رموو: نه‌خۆشیت؟ فه‌رموو: به‌لێ پیی فه‌رموو: بِاسْمِ اللَّهِ أَرْقِيكَ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ يُؤْذِيكَ مِنْ شَرِّ كُلِّ نَفْسٍ أَوْ عَيْنٍ حَاسِدٍ اللَّهُ يَشْفِيكَ بِاسْمِ اللَّهِ أَرْقِيكَ: به‌پیروزی ناوی خودا نزاو بۆ ده‌که‌م، که په‌نات بدات له‌ئیش و ئازاری هه‌موو شتی که ئازارت ده‌دا، وه بت پارێزی له‌زیانی هه‌موو که‌سی، وه بیچاوینی بی له‌چاوی پیسی هه‌سوود! خودا شیفات ده‌داو چاره‌ی ده‌ردت ده‌دا، به‌پیروزی ناوی خودا نووشته‌و دوعات بۆ ده‌که‌م (م/ت-خودایان ئی زانی بن).

۳۰۳۲- عَنْ عُثْمَانَ بْنِ أَبِي الْعَاصِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّهُ شَكَاَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَجَعًا يَجِدُهُ فِي جَسَدِهِ مِنْذُ أُسْلِمَ. فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ضَعْ يَدَكَ عَلَى الَّذِي تَأْلَمُ مِنْ جَسَدِكَ وَقُلْ بِاسْمِ اللَّهِ. ثَلَاثًا. وَقُلْ سَبْعَ مَرَّاتٍ أَعُوذُ بِاللَّهِ وَقُدْرَتِهِ مِنْ شَرِّ مَا أَحْدُ وَأَحَاطِرُ. رواه مسلم وأبو داود والترمذي ولفظهما: أَتَيْتَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَبِى وَجَعٌ قَدْ كَادَ يُهْلِكُنِي فَقَالَ: امْسَحْهُ بِمِصْنَكِ سَبْعَ مَرَّاتٍ وَقُلْ أَعُوذُ بِعِزَّةِ اللَّهِ وَقُدْرَتِهِ مِنْ شَرِّ مَا أَحْدُ». قَالَ فَفَعَلْتُ ذَلِكَ فَأَذْهَبَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مَا كَانَ بِي فَلَمْ أَزَلْ أَمُرُ بِهِ أَهْلِي وَغَيْرَهُمْ^(۷).

عوسمانی کوپی ئه‌بولعاص (خودایان ئی زانی بن) عه‌رزى پیغه‌مبه‌ری کرد (درویدی خودای له‌سهرین): که ئه‌وه‌تی موسولمان بووم ئازاری له‌جه‌سته‌مدا په‌یدا

(۶) مسلم. سلام. ۵۶۶۴، ۵۶۶۳.

(۷) مسلم. السلام: ۵۷۰۱. ابو داود. طب: ۳۸۹۱. ترمذی. طب: ۲۰۸۰.

بووه، پیغه‌مبیریش (درویدی خودای له‌سربین) پیی فهرموو: ده‌ستت دانئی له‌سهر ئه‌و شویننه‌ی له‌شت که دیشئی و سئی جار بلئی: بِاسْمِ اللَّهِ، وه‌ حه‌وت جار بلئی: أَعُوذُ بِاللَّهِ وَقُدْرَتِهِ مِنْ شَرِّ مَا أَجِدُ وَأُحَاطِرُ: په‌نا ده‌گرم به‌ خوداو به‌ ته‌وانایی ئه‌و له‌ زیانی ئه‌م نازاره‌ی که هه‌ستی پیی ده‌که‌م و مه‌ترسیم لیی هه‌یه (م/د/ت) گفته‌ی (د) و (ت) ئاوايه: ژانیکم له‌گه‌ل دابوو، ئه‌وه‌نده‌ی نه‌ما‌بوو که بمکوژی، جا چوومه لای پیغه‌مبهر (درویدی خودای له‌سربین) فهرمووی: حه‌وت جار ده‌ستی راستتی به‌سهردا به‌ینه‌و هه‌موو جارئی له‌گه‌لیا بلئی: أَعُوذُ بِعِزَّةِ اللَّهِ وَقُدْرَتِهِ مِنْ شَرِّ مَا أَجِدُ: په‌نا ده‌گرم به‌ گه‌وره‌یی و ده‌سته‌لات و ته‌وانایی خودا له‌ زیانی ئه‌م ئیشه‌ی که هه‌ستی پیی ده‌که‌م گوئی: که ئه‌وه‌م کرد ئیتر خودا ئه‌و ژانه‌ی له‌کۆل خستم، ئیتر منیش له‌وساوه‌ که‌س و کاری خۆم و خه‌لکی تریش راده‌سپیژم که‌وا بکه‌ن.

۳۰۳۳ - عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يُعَلِّمُهُمْ مِنَ الْفَزَعِ كَلِمَاتٍ أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّةِ مِنْ غَضَبِهِ وَشَرِّ عِبَادِهِ وَمِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ وَأَنْ يَخْضَرُونَ. وَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَمْرِو يُعَلِّمُهُنَّ مَنْ عَقَلَ مِنْ بَنِيهِ وَمَنْ لَمْ يَعْقِلْ كَتَبَهُ فَأَعْلَقَهُ عَلَيْهِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَالْحَاكِمُ وَاحِدٌ - وَلَفْظُ التِّرْمِذِيِّ عَلَى مَا هُوَ فِي الشَّرْحِ - وَمَنْ لَمْ يَبْلُغْ مِنْهُمْ كِتَابَهَا فِي صَكٍّ ثُمَّ عَلَّقَهَا فِي عُنُقِهِ^(۸):

عه‌مری کوپی شو‌عه‌یب له‌ باوکیه‌وه‌ له‌ بابایه‌وه‌ (خودایان ئا‌ رازی بێ) گوئی: جار‌ان پیغه‌مبهر (درویدی خودای له‌سربین) بو‌ چاری تو‌قین و ترسان ئه‌م و شان‌ه‌ی فی‌ر ده‌کردین: أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّةِ مِنْ غَضَبِهِ وَشَرِّ عِبَادِهِ وَمِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ وَأَنْ يَخْضَرُونَ: په‌نا ده‌گرم به‌ وشه‌ ته‌واوه‌کانی خودا که هه‌یج خه‌وش و که‌م و کو‌وپیه‌کیان نیه‌ له‌ خه‌شم و عه‌زه‌بی خۆی و له‌ زیان و وه‌زن و شه‌پی به‌نده‌کانی و له‌ سیخو‌رمه‌دان و خته‌دانی شه‌یتانان بو‌ ئه‌وه‌ی هه‌لم بده‌ن و له‌

(۸) رواه اصحاب السنن بسند حسن (تاج/ ۵ ص ۱۳۷ حاشیة رقم: ۸) - مترجم.

خشته‌ی ببه‌ن وه په‌نا ده‌گرم به‌خودا له‌وه‌یش که به‌هیچ جوړی شه‌یاتینی توخنم بکه‌وی! ده‌ستووری ئیبنو‌عه‌مر (خودایان لای رازی بن) وابوو ئه‌م وشانه‌ی فی‌ری ئه‌و کوپانه‌ی خو‌ی ده‌کرد که فامیان کردبو‌وه، ئه‌وانه‌شیان که هیشتا فامیان نه‌کردبو‌وه دینووسین و ده‌یکرد به‌نوشته‌و ده‌یکرده ملیان! (د/ت/حاکم/ئه‌حمده) گفته‌ی (ت): ئه‌وانه‌شیان که ره‌سیده (بالق) نه‌بو‌وبون له‌پسو‌له‌یی ده‌ینووسی و ده‌یکرده گهرندیان!.

۳۰۳۴- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُعَوِّذُ الْحَسَنَ وَالْحُسَيْنَ يَقُولُ: أَعِذْكُمْ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّةِ مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ وَهَامَّةٍ وَمِنْ كُلِّ عَيْنٍ لَأَمَةٍ ثُمَّ يَقُولُ: كَانَ أَبُوكُمْ (إِبْرَاهِيمُ) يُعَوِّذُ بِهِمَا إِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ. رواه أبو داود والترمذي بسند صحيح^(۹):

ئیب‌نو‌عه‌بباس (خودایان لای رازی بن) گو‌تی: پیغه‌مبه‌ر (درو‌دی خودای له‌س‌رین) دو‌عای بی‌چاو‌ینی و ن‌زای ئا‌گاداری و چاو‌ه‌زاری بو‌حه‌سه‌ن و حوس‌ه‌ین (درو‌د مه‌لات و سه‌لام له‌س‌ر با‌په‌ریان و نه‌نکیان و با‌وک و دایکیان و خ‌زیان بن) به‌م شی‌وه‌یه ده‌کرد ده‌یفه‌رمو‌و: أَعِذْكُمْ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّةِ مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ وَهَامَّةٍ وَمِنْ كُلِّ عَيْنٍ لَأَمَةٍ: له‌په‌نای وشه‌ته‌وا‌وه‌کانی خودا داب‌ن، دو‌ر بن له‌زیانی هه‌موو شه‌یتانی، وه خودا بتان‌پاری‌زی له‌وه‌زه‌نی هه‌موو مارو می‌روو‌و گه‌زن‌ده‌یی، وه بی‌چاو‌ینی بن له‌هه‌موو چاو‌یکی پی‌سی تا‌وان‌بار وه‌حه‌زه‌ت (درو‌دی خودای له‌س‌رین) ده‌یفه‌رمو‌و: باب‌ه‌گه‌وره‌شتان ئی‌براهیم له‌کاتی خو‌ی دا به‌م وشانه‌ی دو‌عای حی‌فظ و چاو‌ه‌زاری ده‌کرد بو‌ئیس‌ماعیل و ئیس‌حاق (درو‌دی خودایان له‌س‌رین) (د/ت-س/ص).

۳۰۳۵- وَجَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ لِدِغْتُ اللَّيْلَةَ فَلَمْ أُنَمْ حَتَّى أَصْبَحْتُ. قَالَ: مَاذَا؟ قَالَ: عَقْرَبٌ. قَالَ: أَمَا إِنَّكَ لَوْ قُلْتَ حِينَ

(۹) سن‌ده صحیح.

أَمْسَيْتَ أَغُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ لَمْ تَضُرْك إِنْ شَاءَ اللَّهُ. رواه أبو داود والنسائي بسند حسن^(۱۰):

پیاوی هاته لای پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) عه‌رزیکرد: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ئه‌م شه‌و شت دای پیغه‌وه ئیتر له تاو ئیشی تا به‌یانی نه‌نووستم. فه‌رمووی: چی پیوه‌ی دای؟ گوتی: دوو پشتك فه‌رمووی: ئه‌دی ئه‌گه‌ر له‌کاتی ئیواره‌دا بتگوتبایه: أَغُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ: په‌نا ده‌گرم به وشه ته‌واوه‌کانی خودا له زیانی ئه‌وه‌ی که خودا خو‌ی دروستی کردوو ئه‌گه‌ر ئه‌م نزایه‌ت بخویندبایی مه‌گه‌ر چه‌زی خودای له‌سهر بوايه ده‌نا زیانی نه‌ده‌بوو بو‌ت (د/ن-س/ح).

۳۰۳۶- وَكَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُعَلِّمُهُمْ مِنَ الْحُمَى وَمِنَ الْأَوْجَاعِ كُلِّهَا أَنْ يَقُولَ: بِسْمِ اللَّهِ الْكَبِيرِ أَغُوذُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ مِنْ شَرِّ كُلِّ عِرْقٍ نَعَّارٍ وَمِنْ شَرِّ حَرِّ النَّارِ. رواه الترمذي. والله أعلى أعلم.

جاران پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) یاران‌ی خو‌ی فیر ده‌کرد که بو‌تاو هه‌موو ئازاریکی تریش بلین: (بِسْمِ اللَّهِ الْكَبِيرِ أَغُوذُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ، مِنْ شَرِّ كُلِّ عِرْقٍ نَعَّارٍ وَمِنْ شَرِّ حَرِّ النَّارِ): به پیروزی ناوی خودای گه‌وره، په‌نا ده‌گرم به خودای مه‌زن، له شه‌رو ئیش و ئازاری ئه‌و ده‌مارانه که ده‌که‌ونه پل لیدان و فرته‌ فرت، وه له شه‌رو ئیش و ئازاری گه‌رمایی ئاگری تاو تی (ت-ره‌زای خودای ئی به‌ن).

۷۵) نووشته‌کردن به نایه‌تی قورنان دروسته! هه‌روه‌ها دروسته‌ سهر قه‌له‌مانه‌شی له‌سهر وه‌ربگیری! : (الرقية بالقرآن وجواز الاجرة عليها)

۳۰۳۷- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا مَرَضَ أَحَدٌ مِنْ أَهْلِهِ نَفَثَ عَلَيْهِ بِالْمُعَوِّذَاتِ. وَفِي رِوَايَةٍ كَانَ إِذَا اشْتَكَى يَقْرَأُ عَلَى نَفْسِهِ

بِالْمُعَوَّذَاتِ وَيَنْفُثُ فَلَمَّا مَرَضَ مَرَضَهُ الَّذِي مَاتَ فِيهِ، جَعَلْتُ أَلْفُثُ عَلَيْهِ وَأَمْسَحُ عَنْهُ يَدِي
نَفْسِهِ لِأَنَّهَا كَانَتْ أَكْثَرُ بَرَكَهٍ مِنْ يَدِي. رواه الثلاثة^(۱):

عائیشه (خودای فی رازی بن) گوئی: جاران که سیکی پیغهمبر (درویدی خودای
له‌سربین) که نه‌خوش ده‌کوت، نه‌م سوورده‌تانه‌ی به‌سهردا ده‌خویند: سوورده‌تی
(قل أعوذ برب الفلق) و سوورده‌تی (قل أعوذ برب الناس) و سوورده‌تی (قل هو الله)
له‌پاشا به‌ته‌پایی ده‌می پفی لی ده‌کرد، له‌گی‌رانه‌وه‌یه‌کا: جاران پیغهمبر
(درویدی خودای له‌سربین) که خوئی نه‌خوش ده‌کوت سوورده‌تی (قل هو الله) و
سوورده‌تی (قل أعوذ برب الفلق) و سوورده‌تی (قل أعوذ برب الناس) ی به‌سهر
خویدا ده‌خویندو له‌پاشا به‌ته‌پایی ده‌می پفی له‌خوئی ده‌کرد، به‌لام له‌و
نه‌خوشییه‌دا که تیادا وه‌فاتی کرد که نه‌خوش ده‌کوت، من خووم سوورده‌ته‌کانم
به‌سهریدا ده‌خویندو ئینجا به‌ته‌پایی ده‌م فووم لی ده‌کرد، وه‌لی ده‌ستی
پیغهمبر خویم هه‌ل ده‌گرت و ده‌مه‌ینا به‌سهر جه‌سته‌ی خویدا، له‌به‌ر نه‌وه‌ی
که ده‌ستی نه‌و که‌لی گه‌لی له‌ده‌ستی من به‌پیت و فه‌رو به‌ره‌که‌تتر بوو! (ش/د).

۳۰۳۸ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَتَعَوَّذُ
مِنَ الْجَانِّ وَعَيْنِ الْإِنْسَانِ حَتَّى تَزُلَّ الْمُعَوَّذَاتَانِ فَلَمَّا نَزَلَا أَخَذَ بِهِمَا وَتَرَكَ مَا سِوَاهُمَا.
رواه الترمذي (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ) بسند حسن^(۲):

ئه‌بو سه‌عید (خودای فی رازی بن) گوئی: له‌پیشدا پیغهمبر (درویدی خودای
له‌سربین) نزا‌ی پاراستن (دوعای حیفظ) و دوعای چاو‌ه‌زاری له‌شه‌پری
شه‌یاطینی و له‌وه‌زه‌نی چاوی پیسی مه‌ردوم ده‌کرد بو‌خوئی، به‌لام کاتی
سوورده‌تی (قل أعوذ برب الفلق) و سوورده‌تی (قل أعوذ برب الناس) هاتنه
خواره‌وه‌ ئیتر کاری به‌م دوو سوورده‌ته‌ ده‌کردو کاری به‌وانی تر نه‌ما (ت-
س/ح).

^(۱) بخاری. فضائل القرآن: ۵۰۱۶. مسلم. سلام: ۵۶۷۹. أبو داود. طب: ۳۹۰۲.

^(۲) سنده صحیح.

۳۰۳۹- وَعَنْهُ أَنَّ رَهْطًا مِنْ أَصْحَابِ التِّيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) انْطَلَقُوا فِي سَفَرَةٍ سَافَرُوهَا فَتَزَلُّوا بِحَيٍّ مِنْ أَحْيَاءِ الْعَرَبِ فَاسْتَضَافُوهُمْ فَأَبَوْا أَنْ يُضَيِّفُوهُمْ، فَلَدِعَ سَيِّدُ ذَلِكَ الْحَيِّ فَسَعَوْا لَهُ بِكُلِّ شَيْءٍ لَا يَنْفَعُهُ. فَقَالَ بَعْضُهُمْ: لَوْ أَتَيْتُمْ هَؤُلَاءِ الرَّهْطَ الَّذِينَ تَزَلُّوا بِكُمْ لَعَلَّهُ أَنْ يَكُونَ عِنْدَ بَعْضِهِمْ شَيْءٌ يَنْفَعُ صَاحِبَكُمْ فَأَتَوْهُمْ، فَقَالُوا: إِنَّ سَيِّدَنَا لَدِعَ فَسَعَيْنَا لَهُ بِكُلِّ شَيْءٍ فَلَمْ يَنْفَعَهُ فَهَلْ عِنْدَ أَحَدٍ مِنْكُمْ شَيْءٌ فَقَالُوا: فَقَالَ: بَعْضُهُمْ: نَعَمْ إِلَيَّ وَاللَّهِ لَرَأَقٌ وَلَكِنَّ وَاللَّهِ لَقَدْ اسْتَضَفْنَاكُمْ فَلَمْ تُضَيِّفُونَا فَمَا أَنَا بِرَأَقٍ لَكُمْ حَتَّى تَجْعَلُوا لَنَا جُعْلًا. فَضَالَحُوهُمْ عَلَى قَطِيعٍ مِنَ الْغَنَمِ فَانْطَلَقَ فَجَعَلَ يَتْفُلُ عَلَيْهِ وَيَقْرَأُ الْحَمْدَ لِلَّهِ رَبِّ جُعْلًا. فَكَانَمَا لُشِطٌ مِنْ عِقَالٍ فَانْطَلَقَ يَمْشِي مَابِهِ قَلْبَةً، قَالَ: فَأَوْفَوْهُمْ جُعْلَهُمُ الَّذِي صَالَحُوهُمْ عَلَيْهِ. فَقَالُوا اقْسِمُوا فَقَالَ الَّذِي رَفَى: لَا تَفْعَلُوا حَتَّى تَأْتِيَ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَتَذْكُرَ لَهُ الَّذِي كَانَ، فَتَنْظُرَ مَا يَأْمُرُنَا. فَقَدِمُوا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَذَكَرُوا لَهُ، فَقَالَ: وَمَا يَذْرِيكَ أَهْهَا رُقِيَّةٌ (وفي رواية: مذكورة في الشرح: قال حق ألقى في روعي، قال) أَصَبْتُمْ أَقْسِمُوا وَاضْرِبُوا لِي مَعَكُمْ بِسَهْمٍ. وَفِي رِوَايَةٍ فَكَّرَهُ بَعْضُهُمْ ذَلِكَ وَقَالُوا: أَخَذْتَ عَلَى كِتَابِ اللَّهِ أَجْرًا. حَتَّى قَدِمُوا الْمَدِينَةَ فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَخَذَ عَلَى كِتَابِ اللَّهِ أَجْرًا. فَقَالَ: إِنَّ أَحَقَّ مَا أَخَذْتُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا كِتَابُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ. رواه الخمسة (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمْ) (۳):

ديسان شه (خودای فی رازی بن) گوئی: دهستی له یارانی پیغمبر (سودی خودا له سهر پیغمبر و رزای خودا له هه مو یارانی) دهچن بو سه فه ری، ده پون تا شه وی له لای خیلئ عه رهدا لا ددهن، ده یانه وی به میوان قه بوولیان بکه به لام خیلئ که رازی نابن و دایان ناکهن و میواندارییان پی ناکهن، جا ناغای خیلئ که شت پیوهی ددها، وه له گل و گوئی ده خات، وه به زور شت هه ولی له گهل ددهن به لام سوودی نابن بوی، تا هه ندیکیان ده لین: بو ناچن بو ناو شه کاروانییه که لی رهدا لایان داوه، سا به شکوو چاره یی له لای که سیکیان هه بی، جا ده پون

(۳) بخاری: إجازة: تجرید: ۱۰۰۶/ ۲۲۷۶، ۵۰۰۷، ۵۷۳۶، ۵۷۴۹. مسلم: سلام: ۵۶۹۷. أبو داود: طب:

بۆلایان و ده‌لین: سه‌رخیلله‌که‌مان شت پی‌وه‌ی داوه‌و به‌ زۆر شت هه‌ولمان له‌گه‌لی داوه‌، به‌لام سوودی نیه‌ بۆی، ئایا له‌لای که‌سێ له‌ ئیوه‌ چاره‌یی نیه‌؟ یه‌کیکیان ده‌لی: با، به‌ خودا من دۆعای گه‌زنده‌ ده‌که‌م، به‌لام به‌خودا چونکه‌ ئیمه‌ داوای میواندیریان لی کردن که‌چی ئیوه‌ داتان نه‌کردین و رازی نه‌بوو، منیش دۆعاتان بۆ ناکه‌م تا سه‌رقه‌له‌مانه‌ییکه‌مان بۆ دانه‌نین. ئینجا ری ده‌که‌ون له‌سه‌ر بپکه‌یی پهن، ئیتیر ئه‌ویش له‌گه‌لیان ده‌چی بۆ لای سه‌رخیلله‌که‌و له‌وئ سوورده‌تی (الحمد لله رب العالمین) ده‌خوینی به‌سه‌ریاو که‌مێ تفی لی ده‌دا وه‌ هه‌تا هه‌وت جار له‌ پینشا فاتحیا ده‌خوینی و ئینجا به‌ ته‌پایی ده‌می پفی لی ده‌کا ئیتیر شت پی‌وه‌دراوه‌ که‌ وه‌ک وشتی له‌په‌ت به‌ریی ده‌ست و پای کرایه‌وه‌و هه‌ستا که‌وته‌ گه‌رو یه‌ک ده‌نک په‌له‌ قازو په‌له‌فرتی و په‌له‌ پرووسکی نهما، گوته‌ی: ئیتیر ئه‌و سه‌رقه‌له‌مانه‌ی که‌ له‌سه‌ری پیکه‌اتبوون به‌ ته‌واویی دایان پییان، جا هه‌ندئ که‌سیان گوته‌یان: ده‌ی بادابه‌شی بکه‌ین له‌ناو خو‌مانا، به‌لام دۆعاگوکه‌ گوته‌ی: دابه‌شی مه‌که‌ن تا ده‌چینه‌وه‌ لای پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رب) و راستی رووداوه‌که‌ی عه‌رز ده‌که‌ین، هه‌تا بزانی ئه‌و فه‌رمانی به‌چییه‌ پیمان، جا که‌ هاتنه‌وه‌ بۆ لای پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رب) و ئه‌مه‌یان بۆی گیرایه‌وه‌، فه‌رمووی: چۆنت زانی که‌ ئه‌وه‌ دۆعایه‌ گوته‌ی: شتیکی راست بوو خودا خسته‌ی ناو دلمه‌وه‌، فه‌رمووی: باشتان کردوه‌، ده‌ی دابه‌شی بکه‌ن و پشکیکیش بۆ من دابنێ له‌گه‌ل خو‌تانا تا به‌ ته‌واویی دلنیا بین که‌ هه‌لله‌. له‌ گیرانه‌وه‌یه‌کا: هه‌ندئ که‌سیان ئه‌مه‌یان به‌دل نه‌بوو، وه‌ ده‌یان گوته‌ی: تو له‌سه‌ر نامه‌ی خودا کریت وه‌رگرتوه‌، تا کاتی هاتنه‌وه‌ بۆ مه‌دینه‌ گوته‌یان: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ئه‌مه‌ له‌سه‌ر نامه‌ی خودا کریتی وه‌رگرتوه‌؟ ئه‌ویش (دروودی خودای له‌سه‌رب) فه‌رمووی: ره‌واترین شت که‌ کریتی له‌سه‌ر وه‌ریگرن قورئانی پیروزه‌ که‌ نامه‌ی خودای گه‌وره‌و سه‌روه‌ره‌ (ش/د/ت/ن).

۳۰۴۰ - عَنْ خَارِجَةَ بْنِ الصَّلْتِ التَّمِيمِيِّ عَنْ عَمِّهِ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمْ) قَالَ: أَقْبَلْنَا مِنْ عِنْدِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَمَرَرْنَا عَلَى حَيٍّ مِنَ الْعَرَبِ فَقَالُوا إِنْ أُلْبَسْنَا

أَكُمُ جُنْتُمْ مِنْ عِنْدِ هَذَا الرَّجُلِ بِخَيْرٍ فَهَلْ عِنْدَكُمْ مِنْ دَوَاءٍ أَوْ رُقِيَةٍ فَإِنْ عِنْدَنَا مَعْتَوْهَا فِي الْقُبُورِ قَالَ: فَقُلْنَا نَعَمْ. قَالَ: فَجَاءُوا بِمَعْتَوْهِ فِي الْقُبُورِ. فَقَرَأْتُ عَلَيْهِ فَاتِحَةَ الْكِتَابِ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ غَدَوَةً وَعَشِيَّةً كُلَّمَا خَتَمْتُهَا أَجْمَعُ بُزَاقِي ثُمَّ أَثْقُلُ عَلَيْهِ فَكَأَنَّمَا نُشِطَ مِنْ عِقَالٍ قَالَ: فَأَعْطُونِي جُعْلًا فَقُلْتُ لَا حَتَّى أَسْأَلَ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَسَأَلْتُهُ فَقَالَ: كُلِّ فَلَعَمْرِي مَنْ أَكَلَ بِرُقِيَةٍ بَاطِلٍ لَقَدْ أَكَلَتْ بِرُقِيَةٍ حَقٍّ. رواه أبو داود بسند صالح^(۴).

خاریجه‌ی کوپی صهلتی ئهل-ته‌میمی له مامه‌یه‌وه (خودای که‌وره
لینان خوش نوود بن) گوتی: له‌لای پیغه‌مبه‌ر بووین (دروودی خودای له‌سهرین) که
که‌راینه‌وه له ری به‌لای خیلئ عه‌ره‌بدا ره‌ت بووین، گوتیان: هه‌والمان
زانیه‌وه که ئیه‌وه به‌خیرو خوشی له‌لای ئه‌و پیاوه‌وه دینه‌وه، ئایا
ده‌رمانئ، نوشته‌یئ، دوعایه‌کتان له‌کن هه‌یه بو شیت باش بی؟
گوتمان: به‌لئ هه‌یه جا شیتیکیان هیئا له کوټ و زنجیردا بوو، منیش
سئ روژی ته‌واو هه‌م تاقی به‌یانی و هه‌م تاقی ئیوارئ سووره‌تی
فاتیحام به‌سه‌ردا ده‌خویند، وه گشت جارئ که سووره‌ته‌که‌م ته‌واو
ده‌کرد تفی خۆم ئی دها، ئیتر شیته‌که وه‌کوو و شترئ که له‌په‌ت
به‌ربئ ئاوا ده‌ست و پای کرایه‌وه‌و رزگاری بوو، ئینجا سه‌رقه‌له‌مانه‌یان
دا پیم، منیش گوتم: نایخۆم تا له پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین)
نه‌پرسم، جا که لی‌م پرسئ، فه‌رمووی: بیخۆ، به‌گیانی خۆم نه‌گه‌ر
خه‌لکی سه‌رقه‌له‌مانه‌ی نوشته‌ی هیچ و پوچ بخۆن تو سه‌رقه‌له‌مانه‌ی
نوشته‌یه‌کی راست و دروست ده‌خویت (د-سند صالح).

۷۶) به‌شی چواره‌م: نه‌فسانه‌و قسه‌ی هه‌لبه‌ستی پروو بووچی سه‌رده‌می نه‌زانی بایه‌خیان نییه. نه‌خو‌شی له‌ خو‌یه‌وه‌ ناته‌نیته‌وه، نو‌قلانه‌ی خراب‌و به‌دبینی کاریگه‌ری و ته‌نسیریان نییه: له‌گه‌ل نه‌وه‌شدا پاریزو دووور بینی سه‌لامه‌تیره

الفصل الرابع: في نفي مزاعم الجاهلية لا عدوى ولا طيرة: والاحتياط أسلم

٣٠٤ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا عَدْوَى وَلَا هَامَةَ وَلَا نَوَاءَ وَلَا صَفَرَ. رواه الثلاثة^(١):

ئه‌بو هوره‌یره (خودای ئی رازی بئ) له‌ چه‌زده‌ته‌وه (سلوو دروودی له‌سهر بئ) ده‌فه‌رموئ: نه‌ نه‌خو‌شی ته‌نینه‌وه‌ هه‌یه‌و نه‌ (هامه) هه‌یه‌و نه‌ هیچ به‌ ده‌ست ئه‌ستیره‌و بورج هه‌یه‌و نه‌ مانگی سه‌فه‌ر به‌دبوومی هه‌یه^(١) (ش/د).

^(١) تجرید بخاری رقم: ۱۸۷۹ = ۵۷۰۷ فتح، ۵۷۱۷، ۵۷۵۷، ۵۷۷۰، ۵۷۷۲، ۵۷۷۵. مسلم. سلام: ۵۷۴۹ - ۵۷۵۷.

^(١) هامه‌ هه‌ندی ده‌لئ کونده‌بووه، به‌لام زاناکه‌وره‌کان ده‌فه‌رموون: هامه‌ نه‌فسانه‌یه‌ک بووه ده‌لئ: گوايه‌ ئیسکی کوژراو دمبئ به‌ مه‌لئک و هه‌میشه‌ ده‌فیژئین هه‌تا که‌سوکاره‌کی تو‌له‌ی ده‌ستین!

به‌نده‌ لی‌رده‌ا قسه‌یه‌کم هه‌یه‌ ده‌مه‌وئ بیکه‌م، له‌ می‌ژه‌وه‌ له‌ دئما بوو، به‌لام له‌ترسی وشکه‌سو‌فیان و مه‌لای نامه‌لای وه‌ک خو‌م پرکیشیم نه‌ده‌کرد که‌ بی درکینم، قسه‌که‌شم نه‌مه‌یه: ۱- قورئان فه‌رمایشتی خودایه‌و دووره‌ له‌ هه‌له‌و شتی وا، له‌کاتی بئویستدا دمبئ موراجه‌عه‌ی زاناکه‌وره‌کان و ته‌فسیره‌ گه‌وره‌کان بکری، وه‌ نابئ گوی به‌ قسه‌ی هه‌ندی که‌س بدرئ که‌ شارمه‌زاییه‌کی نه‌و تو‌یان نییه، مه‌رج نییه‌ هه‌موو مه‌لای هه‌موو شتی بزانی، چه‌زرت (دروودی خودای له‌سهر بئ) ده‌فه‌رموئ: (رب حامل فقه‌ لیس بضیقه).

۲- هه‌رشتئ که‌ چه‌سپاو سابت بوو چه‌دیسه‌و فه‌رمووده‌ی پئغه‌مبه‌ره (دروودی خودای له‌سهر بئ) نه‌وه‌ راسته‌و دروسته‌و له‌سهر سه‌رو له‌سهر چاوانه، به‌لام زو‌ر شت هه‌یه‌ ده‌درینه‌ پال پئغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهر بئ) وه‌لئ له‌ راستی دا قسه‌ی نه‌و نییه، یا نه‌گه‌ر فه‌رمووده‌ی نه‌ویش بئ واتاو رافه‌یه‌کی تایبه‌تی هه‌یه، که‌م تا زو‌ری جو‌ره‌ جیاوازییه‌کی هه‌یه‌ له‌گه‌ل رواله‌ت و دیمه‌نی ده‌ره‌ودی فه‌رمووده‌که‌دا نه‌مه‌یش چه‌دیس شوناسه‌کان به‌ باشی ده‌یزانن. جا نه‌وی لی‌رده‌ا من به‌ دئسو‌زی له‌ برای موسولمانی خو‌م داوا ده‌که‌م نه‌م دوو خاله‌یه:

۳۰۴۲- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا عَذْوَى وَلَا غَوْلَ وَلَا صَفَرَ. رواه مسلم وأبو داود^(۲):

جابر (خودای ن رازی بن) له پیغه مبهروه (درویدی خودای له سرین) ده فهرموئ: نه نه خوشی ته نینه وه له خویه وه هیه (چونکه له راستی دا نه وه نه خوشییه که ده ته نیتته وه له مه وه بؤ نه وه به پیی چاره نووس و فهرمانی خودایه) وه نه حوئی بیابان هه بوون (ووجود) ی هیه، وه نه مانگی موحه رهم ده بی به مانگی صه فهر (م/د).

یه که م: شت که به دیمه و رواله ت له گهل راو قسه ی پزشکی و پسرپور و زانای ناسمانی و زانایانی سروشت ریگ نه که وئ و بونی دزایه تیای ن بی تۆ له خوته وه لایه کیان به درؤ دامه نی و به پیی حال ره قار له گهل هه ردوولایان بکه، باومرپ به فهرمایشته نایینییه کان هه بی و دمرکی مه به ستی راسته کیان هه والهی عیلمی خودا که و بیدمره ده ست زانایانی نایین، له هه مان کاتا ناموزگاری و تاقیکراوه سرووشتی و زانیارییه کان - نه گهر که یشتبوونه پله ی به لکه نه ویست و یه قین - پشت گوئ مه خه، نه وه ش بزانه که عیلم و دین دوو برای دوانه ی دایک و باوکی ریگ و بیکن و هه ت ناکوکی و دوشمنایه تیای له نیواندا نییه وه له وه قسه یه درؤتر نییه که گوايه: عه قل و دین دوژمنی یه کدین! به لگوو عه قل و دین برای یه کدین، دؤستی یه کترین.

خالی دووهم: گهل شتی پروو پووج گراوون به هه دیس و فهرمایشت و گهل له خوینده واره ساویلکه کان به بی سئ و دوو کرن دمیانقۆزنه وه به نه زانی بلاویان ده که نه وه به ناو موسولماناندا، ته نانه ت گهل له بی دین و خودا نه ناسه کان دمیانکه ن به به لکه و بیانوو ته عن و تانوو تیای پئ له دین و نه هلی دین دهمه ن. که واته:

که رتۆ ژیرس و خاوه ن بیرس بگره نایین

ره قس پئ بکه شان به شانسی عیلم و زانین

به ره و به هه شت، به ره و جیهانیکی به رین

بقره وه که مه ل به دوو شابالتی عیلم و دین

(وهرگیر)

۳۰۴۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا عَذْوَى وَلَا صَفَرٌ وَلَا هَامَةٌ. فَقَالَ أَغْرَابِيٌّ: يَا رَسُولَ اللَّهِ فَمَا بَالُ إِبِلِي تُكُونُ فِي الرَّمْلِ كَأَنَّهَا الطَّبَاءُ فَيَخَالِطُهَا الْبَعِيرُ الْأَجْرَبُ فَيَدْخُلُ بَيْنَهَا فَيَجْرِبُهَا كُلَّهَا فَقَالَ: فَمَنْ أَغْدَى الْأَوَّلُ^(۳):

ئەبو ھورەیرە (خودای ئی رازی بێ) گوتی: پیڤه‌مبەر (دروودی خودای لەسەربێ) فەرمووی: نە نه‌خۆشی تەنینه‌وه هه‌یه‌و نه مانگی موچه‌پەم دەبێ به مانگی سه‌فه‌رو نه کونده‌بوو به‌دبوومه، عاره‌بیکی ده‌شته‌کی گوتی: ئەه‌ی پیڤه‌مبەری خودا! وا دەبێ که وشتره‌کان له‌ناو لمدان له‌به‌ر گورج و گوڵی و پاکی و پوختی ده‌لیی ره‌وه ئاسکن، چ ده‌ردیان نییه، که‌چی که وشتریکی لاوه‌کی گه‌ریان تی‌کلاو ده‌بێ هه‌موویان گه‌ر ده‌کا، ئەه‌ی ئەوه بو‌ وایه؟ فەرمووی: ئەه‌ی باشه نه‌خۆشییه‌که له‌ کی‌وه تەنیه‌وه‌و گه‌یشته به‌یه‌که‌م وشتر!! (ش/د).

۳۰۴۴- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا تُورِدُوا الْمُمْرِضَ عَلَى الْمُصْحَى. رواهما الثلاثة^(۴):

دیسان گوتی: پیڤه‌مبەر (دروودی خودای لەسەربێ) ده‌فه‌رموی: نه‌خۆش مه‌که‌نه ناو ساخه‌وه، نه‌بادا ساخه‌کانیش نه‌خۆش بکه‌ون (ش/د).

۳۰۴۵- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا عَذْوَى وَلَا طَيْرَةٌ وَلَا هَامَةٌ وَلَا صَفَرٌ، وَفَرٌّ مِنَ الْمَجْدُومِ كَمَا تَفَرُّ مِنَ الْأَسَدِ. رواه البخاري في الجذام^(۵):

دیسان له‌وه‌وه (خودای ئی رازی بێ) چه‌زهره‌ت (دروودی خودای لەسەربێ) ده‌فه‌رموی: نه‌ نه‌خۆشی تەنینه‌وه له‌ خۆیه‌وه هه‌یه‌و نه نو‌قلانه‌ی خراب هه‌یه‌و نه پی‌ ره‌شی و به‌دقوومی هه‌یه‌و نه (هامه) هه‌یه‌و نه پاشخستنی موچه‌پەم بو‌ کاتی سه‌فه‌رو پی‌شخستنی سه‌فه‌ر بو‌ کاتی موچه‌پەم هه‌یه‌و نه ماری وا هه‌یه له‌ناو سکا که ناوی سه‌فه‌ر بێ و له‌کاتی برسی‌تیدا ئازاری ئاده‌میزاد بداو له

(۳) مسلم. سلام: ۵۷۴۹. تقدم برقم: ۱۰۲۸/۳ مجلد/ ۱ تسلسل/ ۱۹۵.

(۴) مسلم. سلام: ۵۷۵۲، ۵۷۵۳.

(۵) بخاري/ تجريد/ ۱۷۹۹ تقدم في تسلسل/ ۷۶ رقم/ ۲۰۴۱/۱.

ویشه وه بته نیتته وه بۆ یه کیکی تر، له گهل ئه وهیشه هه تا بۆت ده کری له گولیش پاریز بکه وه به بری هه لبی وهك چۆن له ترسا له بهر شیر هه ل ده یی! (ب) پوخته ی قسه ی ساخ ئه مه یه: ئه فسانه و قسه ی کۆنی سه رده می نه زانی، بی بایه خه، هه موو شت له به نه رته دا به ده ست خودا خۆیه تی، به لام به پیی یاسای ئاسایی و به پیی حال و عادت و باوو به راورد ده بی بۆ ئیحتیاط و دوور بینی خۆت له ده ردو نه خووشی بیاریزی نه بادا تۆش تووش بی، به تایبه تی له نه خووشی خراپ وه کوو گولی و گه ری. ئه مه پوخته ی فه رموده ی ئیمامی نه وه وییه، له م شوینه دا، (په گۆی پیۆزی له نووری خودابن). (وه رگی)

٣٠٤٦- وَكَانَ فِي وَفْدِ ثَقِيفٍ رَجُلٌ مَجْذُومٌ فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنَّا قَدْ بَايَعْنَاكَ فَأَرْجِعْ. رواه مسلم. نَسَّأَ اللَّهُ السَّلَامَةَ. آمين.

وه فده که ی ته قیف که هاتن بۆ خزمه تی پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ربین) پیاو یکی گولیان تیا بوو، پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ربین) یه کیکی نارد بۆ لای: که وا هه ر لیڤه وه له دووره وه په یمانمان به ست له گهل تۆ، ئیتر بکه ریڤه وه (م) خودا بمانیاریزی له هه موو ده ردو به لای (ئامین).

٧٧) نه گه ر شوومی و به ده بوومی کریمان هه بی ته نیا له م سئ شته دا هه یه و به س: (إِنْ كَانَ شُؤْمٌ فَنِي ثَلَاثَ)

٣٠٤٧- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا عَذْوَى، وَلَا طَيْرَةَ، إِنَّمَا الشُّؤْمُ فِي ثَلَاثٍ: فِي الْفَرَسِ، وَالْمَرْأَةِ، وَالذَّارِ. رواه الأربعة ولفظ أبي داود: لَا هَامَةَ وَلَا عَذْوَى وَلَا طَيْرَةَ وَإِنْ تَكُنِ الطَّيْرَةُ فِي شَيْءٍ فَفِي الْفَرَسِ وَالْمَرْأَةِ وَالذَّارِ^(١).

(١) بخاري. نکاح: ٥٠٩٣، ٥٠٩٥. مسلم. سلام: ٥٧٦٥ - ٥٧٧٣.

ئیبینو عومەر (خودایان ئی رازی بی) گوتی: پیغه‌مبەر (درویدی خودای له‌سهرین) فەرمووی: نه‌نه‌خووشی تهنینه‌وه هه‌یه‌و نه‌نوقلانه‌ی خراپ بایه‌خی هه‌یه، شوومی و به‌دبوومیش ئه‌گەر هه‌بی له‌م سێ شته‌دا هه‌یه:

یه‌که‌م: مایین و ئه‌سپ.

دووهم: ژن.

سێیه‌م: خانوو. (ش/د/ت) گه‌ته‌ی (د): هه‌مه‌ نییه، به‌د‌فه‌پری و به‌د‌قوومی نیه، گریمان به‌د‌فه‌پری و به‌د‌قوومی ئه‌گەر هه‌بی له‌ شتیک دا ئه‌وا مایین و ژن و خانوو بو‌ی هه‌یه!

۳۰۴۸- وَجَاءَ رَجُلٌ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا كُنَّا فِي دَارٍ كَثِيرٍ فِيهَا عَدَدُنَا وَكَثِيرٌ فِيهَا أَمْوَالُنَا فَتَحَوَّلْنَا إِلَى دَارٍ أُخْرَى فَقُلْنَا فِيهَا عَدَدُنَا وَقُلْنَا فِيهَا أَمْوَالُنَا. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): ذُرُوهَا ذِمَّةً. رواه أبو داود بسند صالح. نَسَأَلُ اللَّهَ التَّوْفِيقَ لِمَا يَرْضِيهِ آمِينَ^(۱):

پیاوی هات گوتی: ئه‌ی پیغه‌مبهری خودا! ئیمه له‌مه‌وپیش له‌خانویه‌کا بووین خو‌شمان زۆر بووین و ماییشمان زۆر بوو، به‌لام ئه‌وه‌تی گواستوو مانه‌ته‌وه بو‌ خانویه‌کی تر هه‌م خو‌شمان که‌م بووین و هه‌م ماییشمان که‌م بووه. فەرمووی: (درویدی خودای له‌سهرین): که‌وا ناپه‌سه‌نده له‌ لاتان و دلتان لی‌ی هه‌لکه‌وتوو چۆلی بکه‌ن تا له‌م دوودلی و دله‌پراوکییه‌ رزگارتان ببی و له‌ خانویه‌کی تر دا به‌ ئاسووده‌یی دانیشن (د-س/صالح).

(۷۸) نوقلانه‌ی باش فرده‌باشه: (ما أحسن الفال الحسن)

۳۰۴۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا طَيْرَةَ وَخَيْرُهَا الْفَالُ. قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا الْفَالُ؟ قَالَ: الْكَلِمَةُ الصَّالِحَةُ يَسْمَعُهَا أَحَدُكُمْ. وَفِي رِوَايَةٍ: لَا طَيْرَةَ، وَيُغْنِيَنِ الْفَالُ الصَّالِحُ، الْكَلِمَةُ الْحَسَنَةُ. رواه الثلاثة^(۱):

^(۱) سنه‌ه صالح.

^(۱) تجرید بخاری. رقم: ۱۸۸۵ = فتح: ۵۷۵۴، ۵۷۵۵. مسلم. سلام: ۵۷۵۹ — ۵۷۶۲.

ئەبو هورهیره (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) فەرمووی: نوقلانی خراپ بایەخی نیە، باشتەین نوقلانی نوخشە لیدانە، گوترا: ئەو پیغەمبەری خودا! نوخشە لیدان وەکوو چی؟ فەرمووی: وەك ئەو دەتانیەوێ کاری بکەن، لەکاتی نیازی کردنەکیا وشەیهکی باش بەرگویتان بکەوێ. لە گیرانەوێهەکا: نوقلانی خراپ تەئسیری نییە، بەلام هەزی لە نوخشەو نوقلانی باشە، کە بریتییه لە وشەیی باش، لە قسەیهکی خیر (ش/د) لەکاتی گوشتوگۆی ریکەوتنی حودەیبییەدا کە سوهیل بوو بە رابەری بپەرستەکان و هات بو ناو موسولمانەکان پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) ناوەکە سوهیلی کرد بە نوقلانی باش و فەرمووی (دروودی خودای لەسەربین): قد سهل لكم من امرکم: وا توژی ئیشەکەتان بو ئاسان بوو بۆیە فەرمووی: توژی چونکە سوهیل واتە توژی ئاسان! (وەرگیر).

۳۰۵۰ - وَعَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) سَمِعَ كَلِمَةً فَأَعْجَبَتْهُ فَقَالَ: أَخَذْنَا فَأَلْكَ مِنْ فَيْك. رواه أبو داود وأبو نعيم:

دیسان گوتی: حەزەت (دروودی خودای لەسەربین) وتەیهکی ژنەوت لە کەسێ وتەکە ی بەدڵ بوو پێی فەرموو: لەم قسە خیرە ی خۆت نوقلانی باشمان بوو ئی دايت (د/ئەبو نەعیم).

۳۰۵۱ - عَنْ بُرَيْدَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَا يَتَطَيَّرُ مِنْ شَيْءٍ وَكَانَ إِذَا بَعَثَ غَايِلًا سَأَلَ عَنْ اسْمِهِ فَإِذَا أَعْجَبَهُ اسْمُهُ فَرِحَ بِهِ وَرُبِّيَ بِشَرِّ ذَلِكَ فِي وَجْهِهِ وَإِنْ كَرِهَ اسْمَهُ رُبِّيَ كَرَاهِيَةً ذَلِكَ فِي وَجْهِهِ وَإِذَا دَخَلَ قَرْيَةً سَأَلَ عَنْ اسْمِهَا فَإِنْ أَعْجَبَهُ اسْمُهَا فَرِحَ بِهَا وَرُبِّيَ بِشَرِّ ذَلِكَ فِي وَجْهِهِ وَإِنْ كَرِهَ اسْمَهَا رُبِّيَ كَرَاهِيَةً ذَلِكَ فِي وَجْهِهِ. رواه أبو داود والنسائي (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا).

بورهیده (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) بەهۆی هیچ شتیکەو نوقلانی خراپی ئی نەدەدا، بەلام کە سەرکاریکی دەنارد بەلایەکا لە ناوەکە ی دەپرسی جا ئەگەر ناوەکە ی بە دلی بوایه ئەوا کەیفی پێی دەهات و رووی گەش دەبوو، ئەگەر ناوەکە ی بەدلی نەبوایه ئەوا لە رووی دیار بوو،

وہ کاتی دہشچوہ ناو گوندیکہوہ له ناوہکھی دہپرسی، جا ئەگەر ناوہکھی بەدلی بواہ ئەوا کەیفی پییی دەهات و رووی گەش دەبوو، ئەگینا له رووی دیاربوو کە ناوہکھی بەدل نیە (د/ن).

۳۰۵۲- وَذُكِرَتِ الطَّيْرَةُ عِنْدَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: أَحْسَنُهَا الْفَالُ وَلَا تَرُدُّ مُسْلِمًا فَإِذَا رَأَى أَحَدُكُمْ مَا يَكْرَهُ فَلْيَقُلْ اللَّهُمَّ لَا يَأْتِي بِالْحَسَنَاتِ إِلَّا أَتَتْ وَلَا يَدْفَعُ السَّيِّئَاتِ إِلَّا أَتَتْ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِكَ. رواه أبو داود وأحمد. قال الامام النووي (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) رواه أبو داود بإسناد صحيح -المترجم^(۴):

له خزمه تی پیغه مبهردا (درویدی خودای لهسەربین) باسی نوقلانه کرا، فهرمووی: نوخشه و نوقلانه ی باش فره باشه، نوقلانه ی خراپیش کۆل به موسولمان ناداو په کی کاری ناخا، جا ئەگەر تووشی شتی بوون له م بابه ته و نوخشه ی باش نه بوو به لاتانه وه ئەوه گوئی پی مه ده ن و به وه له نیازی باش و له کاری خیر په شیمان مه بنه وه و بۆ د دنیا ییش ئەم دوعایه بخوینن و بلین: (اللَّهُمَّ لَا يَأْتِي بِالْحَسَنَاتِ إِلَّا أَتَتْ وَلَا يَدْفَعُ السَّيِّئَاتِ إِلَّا أَتَتْ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِكَ): په روهردگارا! ئەی خودای من! چاکه و خراپه هه مووی به دهستی خۆته، هه ر خیری تۆ نهیده ی نابێ و هه ر شهڕی تۆ له کۆلی نه خه ی له کۆل ناکه وێ! وه ئەوه ی هه زی تۆی له سه ر نه بی نابێ، هه یز و ته وانا یی هه ر به دهستی تۆیه (د- س/ص-ئه).

۳۰۵۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الطَّيْرَةُ شِرْكُ الطَّيْرَةِ شِرْكُ تِلْكَ وَمَا مِنَّا إِلَّا وَلَكِنَّ اللَّهَ يُذْهِبُهُ بِالتَّوَكُّلِ. رواه أبو داود والترمذي وصححه^(۵):

عه بدوللا (خودای ئی زانی بن) له پیغه مبه ره وه (درویدی خودای لهسەربین) ده فه رمووی: نوقلانه ی خراپ خوویه کی بته رستییه هه زه رت (درویدی خودای لهسەربین) سی جار

(۴) یاسناد صحیح.

(۵) صحیح عند الترمذی.

ئەم وشەیهی دووبارە کردەو، ئینجا فەرمووی: هەمووشمان لە دلەو نوقلانە
لێ دەدەین و شتی وا دێ بە دلماندا بەلام بەهۆی تەوەککول و پشت بەستن بە
خودا، خودا ئەو ئەندیشهو خەیاڵانە لەکۆل دەخا (د/ت:ص).

۳۰۵۴- وَكَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُعْجِبُهُ إِذَا خَرَجَ لِحَاجَةٍ أَنْ يَسْمَعَ يَا رَاشِدُ
يَا نَجِیحُ. رواه الترمذي، والله أعلم.

جاران پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) کە دەچوو بوو کردنی کاری ئەگەر
لەوکاتەدا ئەم جوۆرە وشانەیی بەرگوێ بکەوتایە پێی خوۆش بوو، وەك (یا
راشد: ئەی شارەزا!) و وەك (یا نجیح: ئەی سەرکەوت!) (ت).

۷۹) باسی کاهینی و کولەنانی و دانەگرتنەو (الخط) و رەمڵ گرتنەو (الطرق).
(الكهانة والخط والطرق)

۳۰۵۵- عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: نَهَى نَبِيُّ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ ثَمَنِ
الْكَلْبِ وَمَهْرِ الْبَغِيِّ وَخُلُوفِ الْكَاهِنِ. رواه البخاري والترمذي^(۱):

ئەبو مەسعوود (خودای ئی زانی بێ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین)
بەهای سەگ و کرێی حیزو وەلیفەت و سەرقلەمانەیی کولەنانی (کاهن)ی
قەدەغە کردوو (ب/ت).

۳۰۵۶- وَقَالَتْ عَائِشَةُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): سَأَلَ أَنَسُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
عَنِ الْكُهَّانِ، فَقَالَ: لَيْسُوا بِشَيْءٍ. قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ فَإِنَّهُمْ يُحَدِّثُونَ أَحْيَاءًا بِالشَّيْءِ
يَكُونُ حَقًّا. قَالَ: بَلَّكَ الْكَلِمَةُ مِنَ الْحَقِّ يَخْطِفُهَا الْجِنُّ، فَيَقْرُهَا فِي أُذُنِ وَلِيِّهِ قَرُّ
الدَّجَاةِ، فَيَخْلِطُونَ فِيهَا أَكْثَرَ مِنْ مِائَةِ كَذَبَةٍ. رواه الشيخان^(۲):

عائیشە (خودای ئی زانی بێ) گوتی: چەن کەسێ لە بارەیی کولانانی و
کاهینانەو لە پیغەمبەریان پرسیار کرد فەرمووی (دروودی خودای لەسەربین): هیچ

^(۱) تجريد بخاري: ۱۸۸۶ = فتح: ۵۷۵۸، ۵۷۵۹، ۵۷۶۰، ۵۷۶۰، ۶۹۰۹، ۶۹۱۰.

^(۲) بخاري. طب: ۷۱۲۰، ۶۲۱۳، ۷۵۶۱.

نین گوتیان: ئەه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! جاروبار قسه‌که‌یان راست دهرده‌چی، ئەه‌ی ئەوه چیه؟ فه‌رمووی: ئەه‌و قسه راسته ئەوه‌یه که جندۆکه گوئی هه‌ل ده‌خه‌ن بۆ گوفتوگوئی فریشته‌کان و له‌ ده‌می ئەوانی دهر‌فینن، ئینجا وه‌ک مریشکی بلی قرت ئاوا ده‌یچیپینن به‌ گوئی براده‌ره‌که‌ی‌اندا، جا ئەوانیش له‌ گیرفانی خویانه‌وه سه‌د درۆی تری پیوه‌ ده‌نین! (ش).

۳۰۵۷- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: أَخْبَرَنِي رَجُلٌ أَنْصَارِيٌّ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنَّهُمْ بَيْنَمَا هُمْ جُلُوسٌ لَيْلَةً مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رُمِيَ بِسَجَمٍ فَاسْتَنَارَ فَقَالَ: لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَاذَا كُنْتُمْ تَقُولُونَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ إِذَا رُمِيَ بِمِثْلِ هَذَا؟ قَالُوا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ كُنَّا نَقُولُ وَلَدَ اللَّيْلَةِ رَجُلٌ عَظِيمٌ وَمَاتَ رَجُلٌ عَظِيمٌ فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَإِنَّهَا لَا يُرْمَى بِهَا لِمَوْتِ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ وَلَكِنْ رَبُّنَا تَبَارَكَ وَتَعَالَى إِذَا قَضَى أَمْرًا سَبَحَ حَمَلَةَ الْعَرْشِ ثُمَّ سَبَحَ أَهْلُ السَّمَاءِ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ حَتَّى يَبْلُغَ التَّسْبِيحُ أَهْلَ هَذِهِ السَّمَاءِ الدُّنْيَا ثُمَّ قَالَ: الَّذِينَ يَلُونَ حَمَلَةَ الْعَرْشِ لِحَمَلَةِ الْعَرْشِ مَاذَا قَالَ: رَبُّكُمْ فَيُخْبِرُونَهُمْ مَاذَا قَالَ: فَيَسْتَخِيرُ بَعْضُ أَهْلِ السَّمَوَاتِ بَعْضًا حَتَّى يَبْلُغَ الْخَبْرَ هَذِهِ السَّمَاءِ الدُّنْيَا فَتَخْطَفُ الْجِنُّ السَّمْعَ فَيَقْدِفُونَ إِلَى أَوْلِيَائِهِمْ وَيُرْمُونَ بِهِ فَمَا جَاءُوا بِهِ عَلَى وَجْهِهِ فَهُوَ حَقٌّ وَلَكِنَّهُمْ يَقْرِفُونَ فِيهِ وَيَزِيدُونَ. رواه الشيخان والترمذي^(۳):

ئیب‌نو‌عه‌بباس (خودایان فازی بن) گوئی: پیاویکی یاریده‌ده‌ر (واته: ئەنصاری) له‌ یاران‌ی پیغه‌مبه‌ر (درو‌دی خودای له‌س‌رین) بۆیگی‌پ‌امه‌وه‌ گوئی: شه‌وی له‌ خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ردا (درو‌دی خودای له‌س‌رین) دانیش‌ت‌بو‌وین، له‌و کاته‌دا ئەسته‌یره‌یی کشاو شه‌وقی ده‌دایه‌وه، پیغه‌مبه‌ر (درو‌دی خودای له‌س‌رین) فه‌رمووی پێیان: له‌ سه‌رده‌می نه‌زانیدا ئە‌گه‌ر ئەسته‌یره‌ بک‌شایه‌ ده‌تان‌گوت چیه؟ گوتیان: خودا پیغه‌مبه‌ری خودا با‌ش‌تر ده‌زانن، ئی‌مه‌ ده‌مان‌گوت: ئەم شه‌و پیاویکی گه‌وره له‌ دایک‌ ده‌بی، با پیاویکی گه‌وره‌ ده‌مری! پیغه‌مبه‌ر (درو‌دی

(۳) مسلم. سلام: ۵۷۸۰. ترمذی. تفسیر القرآن: ۲۲۲۴

خودای له‌سهرین) فهرمووی: ئەو ئەستیره‌یه که ده‌کشی له‌بەر ئەو نیه که یه‌کئ ده‌مرئ یا یه‌کئ له دایک ده‌بئ، به‌لام په‌روه‌ردگارمان (ناوی پیرزنی همیشه مهر به‌رند بل‌دبن) کاتئ که بریاری کارئ دودا ده‌ست به‌جئ هه‌لگرانئ ته‌خت و باره‌گای خوداو‌ه‌ندی (حه‌مه‌له‌تولعه‌رش) ده‌ست ده‌کەن به ته‌سبیحاتکردن بۆ خوداو له شکۆو گه‌وره‌یی ئەو کردگار هه‌زن و گه‌وره‌یه دینه جومبوش و ستایش و سوپاسی ده‌کەن ئینجا خه‌لکی ئاسمان (که‌وان له خوار ئەوانه‌وه) ئەوانیش ده‌ست ده‌کەن به ته‌سبیحاتکردن بۆ خودا، ئیتر ده‌سته له‌دوا ده‌سته و چین له‌دوا چین ده‌ست ده‌کەن به ته‌سبیحاتکردن، هه‌تا ده‌نگی ته‌سبیحاتکردن ده‌گا به خه‌لکی ئاسمانی هه‌ره خوارو، که ئەم ئاسمانی ئیمه‌یه ئینجا ئەوانه‌ی که له خوار فریشته هه‌لگره‌کانی ته‌خت و باره‌گای خوداو‌ه‌ندییه‌وه‌ن به فریشته هه‌لگره‌کانی ته‌خت و باره‌گا ده‌لین: ئەو په‌روه‌ردگاری ئیوه چی فهرموو؟ ئەوانیش چی فهرموو بوو به‌وانی ده‌لین جا یه‌ک له‌دوا یه‌ک و ده‌سته به ده‌سته خه‌لکی ئاسمانه‌کان هه‌وال له یه‌کتری ده‌پرسن تا سه‌ره‌نجام ئەو هه‌واله ده‌گا به خه‌لکی ئاسمانی هه‌ره خوارو، ئیتر له‌وئ جنۆکه گوی هه‌ل ده‌خه‌ن تا ئەو هه‌واله بدن له خه‌لکی ئاسمانی خوارو، وه بی‌فرین بۆ کوله‌نانی و کاهینه‌کانی دۆستیان، جا له‌م کاته‌دا فریشته‌کان ئەو ئەستیره‌یان تئ ده‌گرن، جا هه‌رقسه‌و هه‌والئ که به شیوه‌ی خوی ده‌یه‌نین ئەوه راست و دروسته، به‌لام خو‌شیان درۆو ده‌له‌سه‌ی تری پیوه ده‌نین و لیی زیاد ده‌کەن! (ش/ت).

۳۰۵۸- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ اقْتَبَسَ عِلْمًا مِنَ الْجُورِ اقْتَبَسَ شُعْبَةً مِنَ السُّخْرِ زَادَ مَا زَادَ. رواه أبو داود وأحمد.

دیسان گوتی: پیغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سهرین) فهرمووی: ئەوه‌ی که بابه‌تئ له زانستی ئەستیره‌شوناسیی فی‌ر ده‌بئ ئەوه بابه‌تئ له زانینی جادووبازیی فی‌ر ده‌بئ، ئیتر چه‌ند بابه‌ت له ئەستیره‌شوناسی فی‌ر ببئ

مه‌عنای وایه که ئه‌وه‌نده باب‌ت له جادوو بازی فی‌ر بووه، زۆر بی زۆرو که‌م بی که‌م (د/ئه‌حمه‌د).

۳۰۵۹- عَنْ بَعْضِ أُمَّهَاتِ الْمُؤْمِنِينَ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُنَّ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ أَتَى عَرَّافًا فَسَأَلَهُ عَنْ شَيْءٍ لَمْ تُقْبَلْ لَهُ صَلَاةٌ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً. رواه مسلم وأحمد ولفظه: مَنْ أَتَى عَرَّافًا أَوْ كَاهِنًا فَصَدَّقَهُ بِمَا يَقُولُ فَقَدْ كَفَرَ مِمَّا أُنْزَلَ اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ^(۵):

یه‌کی له هاوسه‌ره‌کانی چه‌زهرت (دروودی خودای له‌سه‌رین) گو‌تی: پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) فه‌رمووی: ئه‌وه‌ی بپروا بو‌ لای فالچی و له‌باره‌ی شتی‌که‌وه پرسیا‌ری لی بکا‌و به‌ختی له‌لا بگری‌ته‌وه ئه‌وه‌ نوی‌ژی چل شه‌وی گیرا ناب‌ی! (م/ئه) گفته‌ی ئه‌حمه‌د: ئه‌وه‌ی بپروا بو‌ لای فال‌گه‌روه (عه‌راف/یک، یا بو‌ لای کوله‌ناییه‌ک وه بپروا به‌ قسه‌ی بکا که گوا‌یه به‌ دروی خوی به‌هوی هه‌ندی شته‌وه شتی نادیا‌ر ده‌زانی ئه‌وه‌ با‌وه‌ری نییه‌ به‌و قورئانه‌ی که هات‌وته خواره‌وه بو‌ سه‌ر مو‌حه‌مه‌د (دروودی خودای له‌سه‌رین).

۳۰۶۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ أَتَى كَاهِنًا فَصَدَّقَهُ بِمَا يَقُولُ أَوْ أَتَى امْرَأَتَهُ حَائِضًا أَوْ أَتَى امْرَأَةً مِنْ دُبُرِهَا فَقَدْ بَرِئَ مِمَّا أُنْزَلَ اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). رواه أصحاب السنن.

ئهبو هوره‌یره (خودای لی رازی بن) گو‌تی: چه‌زهرت (دروودی خودای له‌سه‌رین) فه‌رمووی: هه‌ر که‌سێ بچ‌ی بو‌ لای کاه‌ین (کوله‌نانی) و با‌وه‌ر به‌ قسه‌ی بکا، یاخود له‌کاتی بینوی‌زییدا بپرواته لای ژنی خوی، یاخود به‌ پاش بپرواته لای ژنی خوی ئه‌وه‌ ف‌ری به‌سه‌ر شه‌ریعه‌ت و دین و ئایی‌نی مو‌حه‌مه‌ده‌وه‌ نامی‌نی! (د/ت/ن).

۳۰۶۱- عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ الْحَكَمِ السُّلَمِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أُمُورًا كُنَّا نَصْنَعُهَا فِي الْجَاهِلِيَّةِ كُنَّا نَأْتِي الْكُهَّانَ. قَالَ: «فَلَا تَأْتُوا الْكُهَّانَ». قَالَ: قُلْتُ كُنَّا نَطْطِيرُ.

قَالَ: ذَاكَ شَيْءٌ يَجِدُهُ أَحَدُكُمْ فِي نَفْسِهِ فَلَا يَصُدِّكُكُمْ قُلْتُ: وَمِنْ رَجَالٍ يَخْطُرُونَ؟ قَالَ: كَانَ نَبِيٌّ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ يَخْطُ فَمَنْ وَافَقَ خَطَّهُ فَذَاكَ. رواه مسلم وأبو داود^(۷):

موعاوییه‌ی کوری چه‌کمی سوله‌می (خودای ئی رازی بن) گوتی: گوتم: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! له سه‌رده‌می نه‌زانیدا هه‌ندی شت هه‌بوون ده‌مانکردن، وه‌ک ئه‌وه‌ی ده‌چووین بۆلای کاهینان و بۆ هه‌ندی شت پرس و رامن پئ ده‌کردن فه‌رمووی: ئیتیر هاموشویان مه‌که‌ن. گوتم: نوقلانه‌شمان ئی ده‌دا، فه‌رمووی: ئه‌وه‌شتیکه‌و دی به‌ دلتاناو خوو و عاده‌تتان پییه‌وه‌ گرتوه‌و، به‌لام بایه‌خی نییه‌و ده‌ربه‌ستی مه‌یه‌ن و له‌ پریاری باشی خۆتان ساردتان نه‌کاته‌وه‌. گوتم: ئه‌ی پیاوی وامن هه‌یه‌ به‌ ره‌ملّ دانه‌ ده‌گرته‌وه‌؟ فه‌رمووی: پیغه‌مبه‌ری له‌ پیغه‌مبه‌ره‌کانیش به‌ ره‌ملّ دانه‌ی ده‌گرته‌وه‌، جا ئه‌وه‌ی دانه‌گرته‌وه‌که‌ی ریکی ئه‌وه‌بی که‌ ئه‌و پیغه‌مبه‌ره‌ ده‌یکرد ئه‌وه‌ دروسته‌، ئه‌گینا دروست نیه‌، ئیستاش که‌س نازانی که‌ ئه‌و پیغه‌مبه‌ره‌ دانه‌و ره‌ملی چون گرتوته‌وه‌ که‌ وابی بۆ که‌س دروست نیه‌ لافی ئه‌وه‌ ئی بدا (م/د/ن).

۳۰۶۲- عَنْ قَبِيصَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: الْعِيَافَةُ وَالطَّيْرَةُ وَالطَّرْقُ مِنَ الْجَبْتِ. رواه أبو داود بسند صالح.

قه‌بیه‌سه‌ (خودای ئی رازی بن) گوتی: بیستم له‌ پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) ده‌یفه‌رموو: به‌خت گرتنه‌وه‌و نوقلانه‌ لی‌دان و ره‌ملّ گرتنه‌وه‌ له‌ بتپه‌رستین (د-سند صالح)

{که‌هانه‌ واته‌: کاهینی = کوله‌نانیتی، مامۆستا مه‌لا که‌ریمی بیاره (خودا سه‌ربه‌ری هه‌ردوو جیهانی به‌رمووی) له‌ پیناسه‌ (ته‌عریف)ی کاهین دا ده‌لی: }

کاهن که‌سیکه‌ خاوه‌ن ریازه‌ت

خۆی نازار ده‌دا بن ریی شه‌ریعه‌ت

(۷) مسلم. سلام: ۵۷۵۶، ۱۱۹۹، أبو داود. صلاة: ۹۳۰، ۲۲۸۲، ۳۹۰۹. نسائی. سهو: ۱۲۱۷.

خط: دانه گرتنه‌وه به رهمل یا به نووسین له‌پاش ژماردنی ناوی خو‌ی و ناوی دایکی و روژی پرسیارو... تد به حیسابی جومه‌ل طرق: رهمل گرتنه‌وه، زور جوړی هه‌یه، عراف: کاهین، یا فال‌گره‌وه = به‌خت‌گره‌وه، طیره - تطیر: نوقلانه‌ی خراب و هک‌نوه‌و نه‌گر که‌رویشک هات به پیرته‌وه خراپه، به‌لام ریوی باشه یا کوتر به‌دقوومه له‌مالا، یا کونده‌بوو قه‌شو و نه‌گبه‌ته عیافه: به‌خت گرتنه‌وه به ناوو ده‌نگ و ده‌نگی بالنده‌و مه‌ل، ده‌لین: و هک‌نوه‌و ره‌ش قپران‌دی، کونده‌بوو به‌سه‌ر هه‌ر مالیکا بخوینن ویران ده‌بن، ریوی هاتووه به پیریه‌وه که‌رویشک کو‌لو‌له، کوتر نیشانه‌ی ناشتییه. نه‌م جوړه قسانه هه‌مووی قسه‌ی هیچ و پوچه. به‌لام نه‌گر مه‌به‌ست ته‌مسیل و ته‌شبییه و ته‌عریض و کینایه و ره‌مزو نیشانه‌و مه‌جاز بئ‌نوه قه‌یدی نییه - وهرگیر-.

۸۰) کۆتاییه‌ک: له هه‌مووی باشتر نه‌وه‌ککول و پشت به‌ستن به‌خوایه:

خاتمة: الأفضل التوکل علی الله

{قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ إِنَّ اللَّهَ بَالِغُ أَمْرِهِ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا - ۳/۶۵}.

خودای گه‌وره ده‌فه‌رموئ: وه هه‌ر که‌سئ پشت به‌خودا به‌به‌ستی ئیتر بو‌هه‌موو شتئ ته‌نیا خودای به‌سه، به راستی خودا هیچی له‌ده‌ست ده‌رناچئ و زور به‌کارامه‌یی هه‌موو کارو فرمانیکی خو‌ی به‌جئ دینئ، وه بو‌هه‌موو شتئ نه‌ندازه‌و کی‌شیکی داناوه.

۳۰۶۳- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: خَرَجَ عَلَيْنَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمًا فَقَالَ: غُرِضْتُ عَلَى الْأُمَمِ فَجَعَلَ يَمُرُّ النَّبِيُّ مَعَهُ الرَّجُلُ وَالنَّبِيُّ مَعَهُ الرَّجُلَانِ، وَالنَّبِيُّ مَعَهُ الرَّهْطُ، وَالنَّبِيُّ لَيْسَ مَعَهُ أَحَدٌ، وَرَأَيْتُ سَوَادًا كَثِيرًا سَدَّ الْأَفْقَ فَرَجَوْتُ أَنْ يَكُونَ أُتْبَى، فَقِيلَ هَذَا مُوسَى وَقَوْمُهُ. ثُمَّ قِيلَ لِي الظُّرُ. فَرَأَيْتُ سَوَادًا كَثِيرًا سَدَّ الْأَفْقَ فَقِيلَ لِي الظُّرُ هَكَذَا وَهَكَذَا. فَرَأَيْتُ سَوَادًا كَثِيرًا سَدَّ الْأَفْقَ فَقِيلَ هَؤُلَاءِ أُمَّتُكَ، وَمَعَ هَؤُلَاءِ سَبْعُونَ أَلْفًا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ بِغَيْرِ حِسَابٍ. «. فَتَفَرَّقَ النَّاسُ وَلَمْ يُبَيِّنْ لَهُمْ، فَتَذَكَّرَ أَصْحَابُ النَّبِيِّ (صَلَّى

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا أَمَا نَحْنُ قَوْلُ دَنَا فِي الشَّرِّ، وَلَكِنَّا آمَنَّا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ، وَلَكِنْ هَؤُلَاءِ هُمْ أَتْبَاؤُنَا، فَبَلَغَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: هُمْ الَّذِينَ لَا يَتَطَيَّرُونَ، وَلَا يَسْتَرْقُونَ، وَلَا يَكْتُمُونَ، وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ. فَقَامَ عُكَّاشَةُ بْنُ مِخْصَنٍ فَقَالَ: أَمِنْهُمْ أَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «نَعَمْ». فَقَامَ آخَرُ فَقَالَ: أَمِنْهُمْ أَنَا؟ فَقَالَ: سَبَقَكَ بِهَا عُكَّاشَةُ. رواه الشيخان والترمذي. ولفظ مسلم: فَقَالَ: رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ اذْغُ اللَّهُ أَنْ يَجْعَلَنِي مِنْهُمْ. قَالَ: اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ مِنْهُمْ. فَقَامَ آخِرُ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ اذْغُ اللَّهُ أَنْ يَجْعَلَنِي مِنْهُمْ. قَالَ: سَبَقَكَ بِهَا عُكَّاشَةُ^(۱).

ئيبينو عه‌بباس (خودايان ئى رازى بى) گوتى: رۆژى پيغه‌مبەر (درودى خوداي لىسرىن) له‌مال دەرچوو هات بۆ ناومان، فەرمووى: لەخەوما نەتە‌و‌ه‌کانم پى نيشاندران و رانويئران بۆم، تە‌ماشام کرد پيغه‌مبەرى وا هەبوو کە رەت دەبوو بە بە‌رده‌مما يەك پياوى لە‌گە‌ڵ‌دا بوو وە هەموو گە‌لە‌کە‌ى برىتى بوو لە‌و تاقە زە‌لامە! وە پيغه‌مبەرى واش هەبوو تاقە دوو پياوى لە‌گە‌ڵ‌دا بوون، وە پيغه‌مبەرى وا هەبوو يە‌کى چەن کە‌سيکیان لە‌گە‌ڵ‌دا بوو، هەتا پيغه‌مبەرى واش هەبوو کە‌سى لە‌گە‌ڵ‌دا نە‌بوو، بە‌لام تارمايى و رە‌شايى عە‌شاماتيکى زۆرم دى تا چاوبەرکا ئاسۆيان داپۆشيبوو، هيوام وابوو کە ئە‌وانە ئۆمەت و گە‌لى من بن، بە‌لام گوترا: ئە‌مە مووسا و گە‌لى مووسايە، ئينجا پيم گوترا: تە‌ماشاکە، کە تە‌ماشامکرد تارمايى عە‌شاماتيکى زۆرم دى، هەتا چاوبەرکا ئاسۆى داگرتبوو، ديسان گوترايە‌و پيم: تە‌ماشاي ئە‌ملاولاي خۆشت بکە، جا کە تە‌ماشام کرد تا چاوبەرکا بە راست و بە چە‌پا تارمايى عە‌شاماتيکى زۆر گە‌ورە ئاسۆى داگرتبوو گوترا پيم: ئە‌مە نەتە‌و‌ه (ئۆمەت)ى تۆن، حە‌فتا هەزار کە‌سيان لە‌گە‌ڵ‌دايە بە‌بى ئى پرسينه‌و دە‌چنە بە‌هەشت! جا لە‌پيش ئە‌و‌ه‌دا کە پيغه‌مبەر (درودى خوداي لىسرىن) باسى ئە‌و حە‌فتا هەزار کە‌سيان بۆ بکا کە کيئ و کى نين و چ کارەن خۆى رۆيشە‌و بۆ مائە‌و‌ه و يارانيشى

(۱) بخارى. طب: ۵۷۰۵ = تجريد / ۵ ل- ۱۶۸ رقم: ۱۸۷۶ / ۵۷۰۵ ، ۳۴۱۰ ، ۵۷۵۲ ، ۶۴۷۲ ، ۶۵۴۱. مسلم.

بلاوه‌یان ئی کرد، له ناوخویاندا کردیان به مقو - مقو گوتیان: ئیمه هر چند باوه‌رمان هیناوه به خوداو به پیغه‌مبه‌ری خودا به‌لام له‌به‌ر نه‌وه‌ی که ئیمه له سه‌رده‌می فره خودایی (شرك) دا له‌دایک بووین ره‌نگ بی نه‌وانه ئیمه نه‌بین، به‌لکوو نه‌وانه له نه‌ته‌وه‌ی ئیمه ده‌بن! جا که ئهم وتو ویزه‌یه گه‌یشت‌ه‌وه به پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سه‌ربن) هات فره‌مووی: نه‌وانه که‌سانیکن که نوقلانه‌ی خراپ ئی ناده‌ن و نووشته‌ناکه‌ن و له‌به‌ر نه‌خووشی خو‌یان داخ ناکه‌ن، به‌لکوو هه‌میشه بو جیبه‌جی بوونی کارو فرمانیان پشت ده‌به‌ستن به لوتف و که‌ره‌می خوداو به‌س! جا عوکه‌کاشه‌ی کو‌ری می‌حصه‌ن (خودای ئی رازی بن) هه‌لسا گوتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ئایا من له‌م ده‌سته‌یه‌م یانا؟ فره‌مووی: ئا، تو له‌وانی جا یه‌کیکی تریش هه‌لسا گوتی: ئه‌ی من له‌وانم یانا؟ فره‌مووی: وه‌کاشه ده‌ست پیشکه‌ری ئی کردی و بو خوی بردی (ش/ت) گفته‌ی (م): پیاوی گوتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! نزام بو بکه که خودا بمکا به یه‌کی له‌وانه، فره‌مووی: خودایه! بیکه به یه‌کی له‌م تا‌قمه‌یه پیاویکی تریش هه‌لسا گوتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! له خودا بپاری‌ره‌وه بو منیش که بمکا به یه‌کی له‌وان، فره‌مووی: وه‌کاشه ده‌ست پیشکه‌ری ئی کردی و ئهم به‌هره باشه‌ی برد بو خوی.

۳۰۶۴ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ الرُّقْيَ وَالْتَّمَائِمَ وَالتَّوَلَّهَ شِرْكَ، فَقَالَتْ امْرَأَتُهُ زَيْنَبُ: كَيْفَ هَذَا وَاللَّهِ لَقَدْ كَانَتْ عَيْنِي تَقْدِفُ (بِالدُّمُوعِ) فَكُنْتُ أَخْتَلِفُ إِلَى فُلَانِ الْيَهُودِيِّ فَيَرْقِيهَا فَتَسْكُنُ. قَالَ: ذَلِكَ عَمَلُ الشَّيْطَانِ كَأَن يَنْحُسَهَا يَدِهِ فَإِذَا رَقَاهَا كَفَّ عَنْهَا إِذَا كَانَ يَكْفِيكَ أَنْ تَقُولِي مَا كَانَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: أَذْهَبِ الْبَاسَ رَبَّ النَّاسِ اشْفِ أُنْتَ الشَّافِي لَا شِفَاءَ إِلَّا شِفَاؤُكَ شِفَاءً لَا يُغَادِرُ سَقَمًا. رواه أبو داود وابن ماجه.

عه‌بدوللا (خودای ئی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سه‌ربن) فره‌مووی: نووشته و چاوه‌زارو مووفه‌رك و نووشته‌ی چه‌ورو شیرینی له ره‌فتاری سه‌رده‌می بتپه‌رستین. زه‌ینه‌بی ژنی عه‌بدوللاش (خودایان ئی رازی بن) گوتی: ئهمه چو‌ن

چونیه؟ سا به‌خودا من جاران چاوم ئاوی ده‌کرد، هه‌موو جاری که ده‌چووم بو لای فیساره جووله‌که که دوعای به‌سهردا ده‌خویند ئیتر چاوم چاک ده‌بووه، عه‌بدوللا گوتی: ئه‌وه ئیشی شه‌یتان خوئی بووه، ده‌ستی ژهندووه به‌ ناوچاوتا هه‌تا چاوت گل بکاو بچی بو لای ئه‌و جووله‌که‌یه، ئیتر که جووه‌که نوشته‌ی بو کردووه و به‌سهریا خویندووه شه‌یتان وازی له‌ چاوت هی‌ناوه ئاوه‌ها به‌م شیویه هه‌ردوولا گه‌له‌کو‌مه‌یان له‌ تو کردووه، تا له‌خشته به‌رن و بیرو باوه‌رت تی‌ک بده‌ن! به‌لام تو بو ئه‌وه ته‌نیا ئه‌مه‌ت به‌س بوو که وه‌ک پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) خوئی ده‌یفه‌رموو بت‌گوت‌بایه: (أَذْهَبِ الْبَاسَ رَبِّ النَّاسِ أَشْفَى أَتَى الشَّافِيَ لَا شِفَاءَ إِلَّا شِفَاؤُكَ شِفَاءٌ لَا يُغَادِرُ سَقَمًا). (د/ئیبنو ماجه).

→ (ب- ۴ ز- ۷۴ ف- ۱ + ف- ۲ = رقم: ۳۰۲۶/۱ و ۳۰۲۷/۲).

۳۰۶۵- عَنْ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ اِكْتَوَى أَوْ اسْتَرْقَى فَقَدْ بَرِئَ مِنَ التَّوَكُّلِ^(۳)

موغیره‌ی کو‌ری شو‌عه‌به (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: هه‌ر که‌سێ بو چاره‌ سه‌ری نه‌خوشین خوئی داخ بکا یا نوشته بکا فه‌ری به‌سه‌رت‌ه‌وه ککول و پشت به‌ خودا به‌ستنه‌وه نامی‌نی! (ت-س/ص).

۳۰۶۶- عَنْ عِيسَى بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَبِي مَعْبُدٍ الْجُهَنِيِّ أَعُوذُهُ وَبِهِ حُمْرَةٌ فَقُلْنَا: أَلَا تَعْلَقُ شَيْئًا قَالَ: الْمَوْتُ أَقْرَبُ مِنْ ذَلِكَ قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): مَنْ تَعَلَّقَ شَيْئًا وَكَلَّ إِلَيْهِ. رواهما الترمذي والله أعلم.

عیسای کو‌ری عه‌بدوره‌حمان (خودایان ئی رازی بئ) گوتی: ئه‌بو مبعبه‌دی جو‌هه‌نی نه‌خوش بوو، بای سووری بوو چووم بو سه‌ردانی، پیم گوت: بو نوشته‌یی، مووفه‌پکێ هه‌لناگری؟ گوتی: مردن له‌وه نزیک‌تره، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌فه‌رمووی: ئه‌وه‌ی نوشته‌و مووفه‌پک و شتی وا هه‌لبگری ده‌سپیدری به‌و شتانه‌و له‌ژێر چاودی‌ری خودا ده‌رده‌چی! (ت).

نامه‌ی پیغمبرایه‌تی و په‌یام‌نیری و ره‌ه‌به‌ری (النبوة والرسالة)

(نهم نامه‌یه هه‌شت به‌ش و پایانی‌که)

کتاب النبوة والرسالة. (وفیه ثمانية فصول وخاتمة)

(۸۱) به‌شی یه‌که‌م: باسی گه‌وره‌یی پیغمبر ^{لروودی} ^{خودای لاسر}

الفصل الأول: في فضائل النبي ﷺ

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ النَّبِيِّينَ لَمَا آتَيْتُكُمْ مِنْ كِتَابٍ وَحِكْمَةٍ ثُمَّ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَكُمْ لَتُؤْمِنُنَّ بِهِ وَلَتَنْصُرُنَّهُ قَالَ أَأَقْرَرْتُمْ وَأَخَذْتُمْ عَلَىٰ ذَلِكُمْ إِصْرِي قَالُوا أَقْرَرْنَا قَالَ فَاشْهَدُوا وَأَنَا مَعَكُمْ مِنَ الشَّاهِدِينَ - ۸۱/۳}.

ئه‌ی پیغمبرای خۆشه‌ویست! باسی ئه‌وه بکه که خودای گه‌ره ئادوپه‌یمانی کردووه له‌گه‌ل پیغمبره‌کانا و په‌یمانی ئی وهرگرتوون که هه‌رکاتێ نامه (کیتاب) و زانست (علیم) م‌پیدان له پاشا یه‌کێ له پیغمبران (دروود و مه‌لات و سه‌لامی خودای گه‌ره له‌سه‌ر مه‌موویان بێ) هات بۆ لاتان که باوه‌رداره به‌وه‌ی له‌لای ئێوه هه‌یه له‌ ئایین و خودا په‌رستی راست و دروست ده‌بێ به‌ پیویستی بزانی که له‌ دژی نه‌بن و سه‌رپیچی له‌ فه‌رمانی نه‌که‌ن و باوه‌ری پێ بکه‌ن و به‌قه‌ی ته‌وانا و به‌پێی حال و بارو دۆخی خۆتان یارمه‌تی بدن. جا خودا فه‌رمووی پێیان: ئایا ئیقرارتان کرد به‌مه‌ی که پیم‌گوتن و ئادو په‌یمانی منتان له‌سه‌ر ئه‌مه وهرگرت؟ ئه‌وانیش گوتیان: به‌لێ ئیقرارمان کرد... جا خودا فه‌رمووی: ده‌ی شایه‌تی بدن و ئه‌م باس و خواسه به‌خه‌لک بلین و جار بدن به‌ناو گه‌لانی خۆتانا که ئیمه ئادو په‌یمانیکی ئاوامان له‌گه‌ل خودادا کردووه، تا ئه‌وانیش ره‌فتی پێ بکه‌ن، وه‌ منیش له‌گه‌ل ئێوه‌دا ده‌بم به‌ شایه‌ت له‌سه‌ر ئه‌مه.

۳۰۶۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: بُعِثْتُ مِنْ خَيْرِ قُرُونِ بَنِي آدَمَ قَرْنًا فَقَرْنَا، حَتَّى كُنْتُ مِنَ الْقُرْنِ الَّذِي كُنْتُ فِيهِ. رواه البخاري^(۱).

(۱) بخاري. المناقب: ۲۵۵۷.

ئه‌بو هوره‌یره (خودای لّی رازی بئ) گوتی: پیغمبره‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: چهرخ به چهرخ و پشت به پشت به پاکی و باشی هاتوومه‌ته خواره‌وو و باو باپیرم له هه‌موو سهرده‌می‌کا له باشت‌ترین چینی ئاده‌میزادی ئه‌و سهرده‌مه بوون تا گه‌یشتووومه‌ته ئه‌م چهرخه‌ی خۆم که خودا ره‌وانه‌ی کردووم و کردوومی به پیغمبره‌را! (ب).

۳۰۶۸- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (مَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَنَا سَيِّدُ وَلَدِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَأَوَّلُ مَنْ يَنْشَقُّ عَنْهُ الْقَبْرُ وَأَوَّلُ شَافِعٍ وَأَوَّلُ مُشْفَعٍ. رواه مسلم وابو داود والترمذي ولفظه: أَنَا سَيِّدُ وَلَدِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا فَخْرَ وَبِيْدَى لَوَاءِ الْحَمْدِ وَلَا فَخْرَ وَمَا مِنْ نَبِيٍّ يَوْمَئِذٍ آدَمَ فَمَنْ سِوَاهُ إِلَّا تَحْتَ لَوَائِي وَأَنَا أَوَّلُ مَنْ تَنْشَقُّ عَنْهُ الْأَرْضُ وَلَا فَخْرٌ^(۲):

دیشان له‌وه‌وه له پیغمبره‌وه (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌فه‌رمووی: له رۆژی قیامه‌تا من سهرگه‌وره‌ی سهرجه‌م نه‌وه‌ی ئاده‌م، وه‌یه‌که‌م که‌سیشم که ده‌می گوێم بۆ ده‌کرێته‌وه‌و له گوێ دیمه‌ ده‌ره‌وه، وه‌یه‌که‌م تکا کاریشم، وه‌یه‌که‌م که‌سیشم که له‌لای خودای گه‌وره‌ تکام گیرا ده‌بێ! (م/د/ت) گفته‌ی (ت): له رۆژی قیامه‌تا من سهرگه‌وره‌ی نه‌وه‌ی ئاده‌م، وه‌ ئالای سوپاس و ستایش و سه‌روه‌ریم به‌ ده‌سته‌وه‌یه‌و پیشینان و پاشینان سوپاسم ده‌که‌ن، وه‌ مه‌بستم له‌کردنی ئه‌م قسه‌یه‌ش شانازی و خۆه‌لکی‌شان نییه‌، به‌لکوو مه‌به‌ستم له‌مه‌ به‌یانی حاله‌، وه‌ له‌و رۆژهدا هه‌موو پیغمبره‌کان له‌ ئاده‌مه‌وه‌ بیگره‌ هه‌تا ئه‌وانی تریان هه‌موویان سهرجه‌م له‌ ژێر ئالای من دان، وه‌ من یه‌که‌م که‌س ده‌بم که‌ خاک (گوێ) دم ده‌کاته‌وه‌ بۆم و له‌ گوێ ده‌رده‌چم، وه‌ مه‌به‌ستم له‌م قسه‌یه‌ش باس کردنی چاکه‌ی خودایه‌ به‌سه‌مه‌وه‌و به‌یانی حاله‌، ئه‌گینا مه‌به‌ستم به‌خۆوه‌ نازین نیه‌.

۳۰۶۹- وَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (مَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ كُنْتُ إِمَامَ النَّبِيِّنَ وَخَطِيبَهُمْ وَصَاحِبَ شَفَاعَتِهِمْ غَيْرُ فَخْرٍ. رواه الترمذي.

(۲) مسلم. فضائل: ۵۸۹۹. أبو داود. السنة: ۴۶۷۳.

پیغهمبه‌ر (د‌یودی خودای له‌س‌رب‌ین) فه‌رمووی: که روژی قیامت هات خوم ده‌بم به پیغهمبه‌راو ده‌مراس‌تی پیغهمبه‌ره‌کان، وه سه‌رده‌قی شه‌فاعه‌ت و تکا کردنیش خوم ده‌یشکی‌نم! وه مه‌بستیشم شانازی و به‌خووه نازین نیه، به‌لکوو مه‌به‌ستم سوپاسی خودایه‌و ته‌حه‌دووت به نازو نیعمه‌ت و به‌هره‌ی نه‌و ده‌که‌م (ت).

۳۰۷- عَنْ وَاللَّةِ بْنِ الْأَسْقَعِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى كِنَانَةَ مِنْ وَلَدِ إِسْمَاعِيلَ وَاصْطَفَى قُرَيْشًا مِنْ كِنَانَةَ وَاصْطَفَى مِنْ قُرَيْشٍ بَنِي هَاشِمٍ وَاصْطَفَانِي مِنْ بَنِي هَاشِمٍ. رواه مسلم والترمذي^(۴):

واشله‌ی کو‌ری نه‌سقه‌ع (خودای ئی‌رازی بن) له پیغهمبه‌ره‌وه (د‌یودی خودای له‌س‌رب‌ین) ده‌فه‌رمووی: خودا له‌ناو هه‌موو وه‌چه‌ی ئیسماعیلدا کینانه‌ی هه‌لب‌ژاردووه که یه‌کی‌ک بووه له بایره‌ گه‌وره‌کانم، وه له‌ناو نه‌وه‌ی کینانه‌یشدا هوژی قو‌ره‌یشی هه‌لب‌ژاردووه، وه له‌ناو هوژی قو‌ره‌یشیشدا کو‌رانی هاشم (به‌نی هاشم)ی به په‌سه‌ن کردووه وه له‌ناو کو‌رانی هاشمیش دا منی په‌سه‌ند کردووه! (م/ت).

۳۰۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ مَثَلِي وَمَثَلَ الْأَنْبِيَاءِ مِنْ قَبْلِي كَمَثَلِ رَجُلٍ بَنَى بَيْتًا فَأَحْسَنَهُ وَأَجْمَلَهُ، إِلَّا مَوْضِعَ لَبَنَةٍ مِنْ زَاوِيَةٍ، فَجَعَلَ النَّاسُ يَطْفُونَ بِهِ وَيَعْجَبُونَ لَهُ، وَيَقُولُونَ هَلَّا وُضِعَتْ هَذِهِ اللَّبَنَةُ قَالَ: فَأَنَا اللَّبَنَةُ، وَأَنَا خَاتِمُ النَّبِيِّينَ. رواه الشيخان والترمذي^(۵):

ئه‌بو هوره‌یره (خودای ئی‌رازی بن) گو‌تی: که‌زه‌ت (د‌یودی خودای له‌س‌رب‌ین) ده‌فه‌رمووی: داستانی من و داستانی پیغهمبه‌ره‌کانی پی‌ش من وه‌ک داستانی پی‌او‌ی وایه، خانوو به‌ره‌یی هه‌لب‌خاو له هه‌موو لایه‌نی‌که‌وه زو‌ر به‌جوانی

(۴) مسلم. فضائل: ۵۸۹۷. ترمذی. مناقب: ۳۶۰۵، ۳۶۰۸.

(۵) بخاری. مناقب: ۲۵۳۴. مسلم. فضائل: ۵۹۱۸ - ۵۹۲۲. ترمذی. أمثال: ۲۸۶۴. تجرید/ ۴ ل - ۹۸

دروستی بکاو به باشی بیرازینیت‌وه، ته‌نیا شوینی تاقه یه‌ک خشت نه‌بی، که له‌گو‌شه‌یه‌کا چۆل بئی، ده‌سته ده‌سته خه‌لک به‌ناویا بسوورپینه‌وه و بلین: چه‌نده جوانه! خوزگه‌ ئه‌م خشته‌ش داده‌نراو شوینه‌که‌ی ئاوا چۆل نه‌ده‌بوو فه‌رمووی: ده‌ی من ئه‌و خشته‌م و ئه‌و چۆلییه‌م پر کردۆته‌وه و بووم به‌ دواترین پیغمبر ئیت‌ر له‌ پاش من پیغمبره‌ری تر نابئی! (ش/ت).

۳۰۷۲- وَعَنْهُ قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَتَىٰ وَجَبَتْ لَكَ النَّبُوءَةُ؟ قَالَ: وَآدَمُ بَيْنَ الرُّوحِ وَالْجَسَدِ^(۶):

دیسان گوتی: گوتیان: ئه‌ی پیغمبره‌ری خودا! له‌که‌یه‌وه پیغمبرایه‌تیت پی خه‌لات کراوه؟! فه‌رمووی: هیشتا ئاده‌م جه‌سته‌بوو، گیان نه‌کرا بوو به‌ به‌ریا! (ت-س/ص)

۳۰۷۳- وَقَالَ: الْعَبَّاسُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ قُرَيْشًا جَلَسُوا فَتَذَاكَرُوا أَحْسَابَهُمْ بَيْنَهُمْ فَجَعَلُوا مِثْلَكَ كَمَثَلِ نَخْلَةٍ فِي كَبْرَةٍ مِنَ الْأَرْضِ. فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ الْخَلْقَ فَجَعَلَنِي مِنْ خَيْرِهِمْ مِنْ خَيْرِ فِرْقِهِمْ وَخَيْرِ الْفَرِيقَيْنِ ثُمَّ تَخَيَّرَ الْقَبَائِلَ فَجَعَلَنِي مِنْ خَيْرِ قَبِيلَةٍ ثُمَّ تَخَيَّرَ الْبُيُوتَ فَجَعَلَنِي مِنْ خَيْرِ بُيُوتِهِمْ فَأَنَا خَيْرُهُمْ نَفْسًا وَخَيْرُهُمْ بَيْتًا^(۷):

ئیب‌نو‌عه‌بباسی مامه‌ی پیغمبره‌ر، (خودای ئی‌رازی بئی) گوتی: ئه‌ی پیغمبره‌ری خودا! قوره‌یش دانیشتبوون له‌ناو خویاندا سه‌رجه‌له‌ی خویانیان ده‌خوینده‌وه، تۆیان دانا به‌ دارخورمای سه‌ری کۆلان! فه‌رمووی: (درویدی خودای له‌سرب)، ئه‌وان بۆ خویان ده‌لین، خودای گه‌وره‌ که‌ ئه‌م بوونه‌وه‌ره‌ی دروستکرد له‌ هه‌ره‌ باشه‌که‌یان ره‌گه‌زو به‌نه‌چه‌ی منی دروستکرد، له‌ باشت‌ترین چین و تیپی ئه‌وان منی دروستکرد، وه‌ له‌ دوو تیپه‌که‌یش له‌ هه‌ره‌ باشه‌که‌یان منی دروست کردوه کاتی که‌ هۆزه‌کانی بۆل بژێرکردو پاک و پیسیکردن منی

(۶) رواه الترمذي بسند صحيح.

(۷) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

خسته باشت‌ین هۆزیا‌نه‌وه، وه کاتئ که بنه‌ماله‌کانی پاک و پی‌سکرد، منی خسته باشت‌ین بنه‌ماله‌وه، جا به‌م پی‌یه من خۆم له خۆیان باشت‌روم بنه‌ماله‌که‌شم پشت‌او پشت هه‌ر سه‌ر ده‌سته بوون! (ت-س/ح).

۳۰۷۴- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَنَا أَوَّلُ النَّاسِ خَرُوجًا إِذَا بُعِثُوا وَأَنَا خَطِيبُهُمْ إِذَا وَقَدُوا وَأَنَا مُبَشِّرُهُمْ إِذَا أُبْسُوا لِوَاءِ الْحَمْدِ يَوْمَئِذٍ يَدِي وَأَنَا أَكْرَمُ وَلَدِ آدَمَ عَلَى رَبِّي وَلَا فَخْرٌ^(۸):

ئه‌نه‌س (ره‌زای خودای ئابن) له پیغمبره‌وه (دروودی خودای له‌سه‌ربن) ده‌فه‌رموئ: که مه‌ردوم زیندوو ده‌کرینه‌وه من یه‌که‌م که‌سم که له گۆڤ ده‌رده‌چم، وه که ده‌پۆن بو خزمه‌تی په‌روه‌ردگاریان من قسه‌که‌رو ده‌م‌پراستیانم، وه کاتئ ئالۆزیی و په‌ریشانیی روژی دوا‌یی زۆریان بو دینئ و شپ‌رزه‌یان ده‌کاو له‌به‌ر بی که‌سی نا ئومید ده‌بن له‌و کاته ناسک و شلۆقه‌دا خۆم فریایان ده‌که‌وم مژده‌یان بو ده‌به‌م و خوشی و شادییان تئ ده‌خه‌م له‌و روژه گرنه‌که‌دا خۆم شا سواری ئه‌ومه‌یدانه‌م و ئالای سه‌ره‌ره‌زی و سوپاس و جه‌مد به‌ ده‌سته‌وه‌یه! وه من به‌ریزترین نه‌وه‌ی ئاده‌مم له‌لای په‌روه‌ردگارم، به‌ فه‌خر نه‌بی (ت-س/ح).

۳۰۷۵- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَمَّا كَانَ الْيَوْمُ الَّذِي دَخَلَ فِيهِ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْمَدِينَةَ أَضَاءَ مِنْهَا كُلُّ شَيْءٍ فَلَمَّا كَانَ الْيَوْمُ الَّذِي مَاتَ فِيهِ أَظْلَمَ مِنْهَا كُلُّ شَيْءٍ وَمَا نَفَضْنَا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْأَيْدِي وَإِنَّا لَفِي دَفْنِهِ حَتَّى أَكْرَمْنَا قُلُوبَنَا^(۹):

دیسان له‌وه‌وه له پیغمبره‌وه (دروودی خودای له‌سه‌ربن) ده‌فه‌رموئ: ئه‌و روژه‌ی که پیغمبر (دروودی خودای له‌سه‌ربن) گه‌یشته مه‌دینه هه‌رچی له مه‌دینه‌دا بوو شه‌وقی دایه‌وه و رووناک بووه، ئه‌و روژه‌یش که پیغمبر (دروودی خودای له‌سه‌ربن) کوچی دوا‌یی کرد هه‌رچی تیا‌بوو تاریک بوو، وه هیشتا ده‌ستمان هه‌ل

^(۸) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

^(۹) رواه الترمذي بسند صحيح.

نه‌گرتبوو له ناشتني تهرمه‌که‌ی که دلمان گوډاو دلمان چووو جییه‌کی تر!
(ت-س/ص).

۳۰۷۶- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا) قَالَ: جَلَسَ نَاسٌ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَنْتَظِرُونَهُ، فَخَرَجَ حَتَّى إِذَا ذُكِرَ مِنْهُمْ سَمِعَهُمْ يَتَذَكَّرُونَ، فَتَسَمَّعَ حَدِيثَهُمْ فَلَمَّا بَعْضُهُمْ يَقُولُ عَجَبًا إِنَّ اللَّهَ اتَّخَذَ مِنْ خَلْقِهِ خَلِيلًا، فَأَبْرَاهِيمَ خَلِيلَهُ. وَقَالَ: آخِرُ مَاذَا بَأْعَجَبَ مِنْ (وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا) وَقَالَ: آخِرُ فَيَسِي كَلِمَةُ اللَّهِ وَرُوحُهُ. وَقَالَ: آخِرُ وَآدَمُ اصْطَفَاهُ اللَّهُ. فَخَرَجَ عَلَيْهِمْ فَسَلَّمَ وَقَالَ: قَدْ سَمِعْتُ كَلَامَكُمْ وَعَجَبَكُمُ أَنَّ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلَ اللَّهِ وَهُوَ كَذَلِكَ، وَمُوسَى نَجِيُّهُ وَهُوَ كَذَلِكَ، وَعِيسَى رُوحُهُ وَكَلِمَتُهُ وَهُوَ كَذَلِكَ، وَآدَمُ اصْطَفَاهُ اللَّهُ تَعَالَى وَهُوَ كَذَلِكَ، أَلَا وَأَنَا حَبِيبُ اللَّهِ وَلَا فَخْرَ، وَأَنَا حَامِلُ لَوَاءِ الْحَمْدِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، تَحْتَهُ آدَمُ فَمَنْ ذُوهُ وَلَا فَخْرَ، وَأَنَا أَوَّلُ شَافِعٍ وَأَوَّلُ مُشَفَّعٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا فَخْرَ، وَأَنَا أَوَّلُ مَنْ يُحْرَكُ عِلْقُ الْجَنَّةِ وَلَا فَخْرَ، فَيَفْتَحُ اللَّهُ فَيُدْخِلُهَا وَمَعِيَ فَقَرَاءَ الْمُؤْمِنِينَ وَلَا فَخْرَ، وَأَنَا أَكْرَمُ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ عَلَى اللَّهِ وَلَا فَخْرَ^(۱۰).

ئيبنو عه‌بباس (خودايان لږا زاي بن) گوټي: چهن كه‌سني له يارانې پيغه‌مبه‌ر (دبرودي خودا له‌سهر خزي و ره‌زاي خودا له يارانې بن) دانيسشتبوون چاوهرپييان ده‌کرد پيغه‌مبه‌ر كه هاته‌ده‌ره‌وه چوو بو لايان كه لييان نزيك بووه به‌رگوټي كه‌وت كه‌وا خه‌ريكي گوفتوگوون و هه‌نديكيان ده‌لئين: سه‌يره! خوداي كه‌وره‌و مه‌زن له‌ناو هه‌موو دروستكراواني خويدا ئيبراهيمي هه‌لبراردووو كردووويه‌تي به خه‌ليل و گرتووويه‌تي به‌دوستي خوټي، وه هه‌نديكي تريان ده‌لئين: چي له‌وه عه‌جايه‌بو سه‌يرتره كه خودا به قسه‌کردن قسه‌ي له‌گه‌ل مووسادا كردووو! وه هه‌نديكي تريان ده‌لئين: عيسايش به يه‌ك وشه‌ي خودا خوټي په‌يدا بووهو گياننكي پاك بووهو له لايه‌ني خوداوو ناردراوو بو مه‌ريه‌م، وه هه‌نديكي تريان ده‌لئين: خودا ئاده‌مي به دانسقه هه‌لبراردووو! ئينجا پيغه‌مبه‌ر (دبرودي

^(۱۰) رواه الترمذي بسند غريب (شرحه).

خودای له‌س‌ربن) رویشته ناویان و سلاوی لی کردن و فه‌رمووی: گویم له قسه‌کانتان بوو، له‌وه‌یش که له‌چی سه‌یرو عه‌جه‌ب ماون، راسته که ئیبراهیم دؤستی خودایه و نه‌مه خوی وایه و گومانی تیا نییه، راستیشه که موسا هاورازو هاو ده‌نگی خودابووه و نه‌مه خوی وایه، وه راستیشه که عیسا گیانیکی پاک بووه له لایه‌نی خوداووه به یه‌ک وشه‌ی نه‌و په‌یدابووه له مه‌ریه‌م به‌بی باب و نه‌مه خوی وایه، راستیشه که ئاده‌م به دانسقه خودا خوی به‌گه‌نی کردووه و نه‌مه خوی وایه، به‌لام هوشیار بن – به‌شانازی و فه‌خر نه‌بی – منیش خوشه‌ویستی خودام، له روژی قیامه‌تا خوم شاسواری مه‌یدانی مه‌حشره‌م و ئالای حه‌مدو ستایش هه‌ل ده‌گرم، به‌فه‌خر نه‌بی، وه من خوم یه‌که‌م تکا کارم و یه‌که‌م که‌سیشم که تکام گیرا ده‌بی له روژی قیامه‌تا، به فه‌خر نه‌بی، وه من یه‌که‌م که‌س ده‌بم که نه‌لقه‌پیزی ده‌رگای به‌ه‌شت راده‌وه‌شینم و خودا ده‌رگا ده‌کاته‌وه بوم و ده‌مباته ناوی، وه هه‌زارانی موسولمانانیش له‌گه‌لام‌دینه ژوره‌وه! به فه‌خر نه‌بی، وه من سه‌روه‌ری پیشینان و پاشینانم به فه‌خرو به خو‌ه‌لکیشان نه‌بی! (ت-سند غریب).

۳۰۷۷- وَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَلَامٍ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ) مَكْتُوبٌ فِي التَّوْرَةِ صِفَةُ مُحَمَّدٍ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ - عَلَيْهِ السَّلَام - وَيُذْفَنُ عِيسَى مَعَ مُحَمَّدٍ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). روى الترمذي هذه الستة^(۱۱):

عه‌بدوللای کوپی سه‌لام (خودای لی رازی بن) گوئی: ناویشانی موحه‌مه‌دو ناویشانی عیسای کوپی مه‌ریه‌م له ته‌وراتا نووسراوه، وه عیسائیش له مه‌دینه ده‌نیژئی له پال موحه‌مه‌ددا (درویدی خودایان لی بن) (ت-س/ح).

۳۰۷۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: وَاللَّيْلِ نَفْسُ مُحَمَّدٍ فِي يَدِهِ لَيَأْتِيَنَّ عَلَى أَحَدِكُمْ يَوْمٌ وَلَا يَرَانِي ثُمَّ لَأَنْ يَرَانِي أَحَبُّ إِلَيْهِ مِنْ أَهْلِهِ وَمَالِهِ مَعَهُمْ. رواه مسلم. والله أعلم^(۱۲):

^(۱۱) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

ئەبو هوریره (خودای ئی رازی بئ) له پیغمبره‌وه (دروودی خودای له‌س‌رین) ده‌فه‌رموی: به‌و که‌سه که گیانی موحه‌مه‌دی به‌ ده‌سه که خۆی که‌سی هه‌موو که‌سه ئیوه ده‌که‌ونه روژیکێ واوه حه‌ز ده‌که‌ن که سه‌رو مائی خۆتان به‌خت که‌ن و له‌باتی ئه‌وه یه‌ک ده‌م من ببینن، ئیتر له‌وه دواش نه‌م بینن به‌و تا‌قه چاوپیکه‌وتنه قاییل ده‌بن (م).

۸۲) له دایک‌بوونی پیغمبره‌رو ناوه‌کانی و سه‌رجه‌له‌ی پیروزی دروودی خودای له‌س‌ر

مولد النبي ﷺ ونسبه وأسماءه

۳۰۷۹- عَنْ قَيْسِ بْنِ مَخْرَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: وَلَدْتُ أَنَا وَرَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَامَ الْفِيلِ^(۱):

قه‌یسی کو‌ری مه‌خرمه (خودای ئی رازی بئ) ده‌لی: من و پیغمبره‌ (دروودی خودای له‌س‌رین) له سالی عامولفیلدا له‌دایک بووین (ت-س/ح).

۳۰۸۰- وَسَأَلَ عُثْمَانُ بْنُ عَفَّانَ قُبَّاتُ بْنُ أَشِيْمَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ) أَلَلَّتْ أَكْبَرُ أَمْ رَسُولُ اللَّهِ؟ فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَكْبَرُ مِنِّي وَأَنَا أَقْدَمُ مِنْهُ فِي الْمِيلَادِ وَلَدَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَامَ الْفِيلِ وَرَفَعَتْ بِي أُمِّي عَلَى الْمَوْضِعِ قَالَ: وَرَأَيْتُ خَرَاءَ الْفِيلِ أَخْضَرَ مُجِيلًا. رواهما الترمذي بسند حسن^(۲):

عوسمانی کو‌ری عه‌ففان له قوباسی کو‌ری ئه‌شیه‌می کو‌ری له‌یثی پرس‌ی (خودایان ئی رازی بئ) که تو‌گه‌وره‌تری یا پیغمبره‌ (دروودی خودای له‌س‌رین)؟ گو‌تی: ئه‌و له‌من گه‌وره‌تره له قه‌درو ری‌زا، به‌لام من له‌و به‌ته‌مه‌تترم و له‌ پی‌ش ئه‌ودا له‌دایک بووم، پیغمبره‌ (دروودی خودای له‌س‌رین) له سالی فیل (عامولفیل)دا له‌ دایک بووه، به‌لام من ئه‌و سائه‌ وابووم ده‌م قامی، دایکم هه‌لی گرتم و

(۱۲) مسلم. فضائل: ۶۰۸۲.

(۱) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

(۲) رواه الترمذي بسند حسن

بردمی، وه جیگه‌ی فیله‌کانی پی‌نیشان دام نه‌وهم له‌یاد ماوه که پی‌سیای
فیله‌کانم دی وه‌ک شیاکه سه‌وز هه‌لگه‌پرابوو (ت-س/ح).

۳۰۸۱- أَمَّا نَسَبُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَهُوَ مُحَمَّدٌ (صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ابْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ بْنِ هَاشِمِ بْنِ عَبْدِ مَنَافٍ بْنِ قُصَيِّ بْنِ كِلَابِ بْنِ مُرَّةَ بْنِ كَعْبٍ بْنِ لُؤَيٍّ بْنِ غَالِبٍ بْنِ فِهْرٍ بْنِ مَالِكِ بْنِ النَّضْرِ بْنِ كِنَانَةَ بْنِ خُزَيْمَةَ بْنِ مُدْرِكَةَ بْنِ إِبِلَاسَ بْنِ مُضَرَ بْنِ نِزَارٍ بْنِ مَعَدٍ بْنِ عَدْنَانَ. رواه البخاري^(۳).

سه‌رجه‌له‌ی پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) نه‌مه‌یه: موحه‌ممد (دروودی خودای له‌سهرین) کوپی عه‌بدوللا، کوپی عه‌بدولموطه‌لیب، کوپی هاشم، کوپی عه‌بدو مه‌ناف، کوپی قوصه‌ی، کوپی کیلاب، کوپی موپه، کوپی که‌عب، کوپی لوئه‌ی، کوپی غالیب، کوپی فیه‌ر، کوپی مالیک، کوپی نه‌ضر، کوپی کینانه، کوپی خوزه‌یمه، کوپی مودریکه، کوپی نیلیاس، کوپی موضهر، کوپی نیزار، کوپی موعه‌دد، کوپی عه‌دنن. (ب- بچیته به‌ه‌شتی و نه‌یته ده‌ری).

۳۰۸۲- عَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لِي خَمْسَةُ أَسْمَاءٍ أَنَا مُحَمَّدٌ، وَأَحْمَدُ، وَأَنَا الْمَاحِي الَّذِي يَمْحُو اللَّهُ بِي الْكُفْرَ، وَأَنَا الْحَاشِرُ الَّذِي يُخْشَرُ النَّاسُ عَلَى قَدَمِي، وَأَنَا الْعَاقِبُ. رواه الشيخان والترمذي^(۴).

جوبه‌یری کوپی موطعیم (خودای ن‌رازی بن) گو‌تی: پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: من پی‌ننج ناوم هه‌یه: من ناوم موحه‌ممه‌ده من ناوم نه‌حمه‌ده، من ناوم قه‌لاچۆکه‌ره، واته: نه‌و که‌سه‌م که خودا به‌هو‌ی منه‌وه کوفرو بی باوه‌پیی قه‌لاچۆ ده‌کاو ق‌ری تی ده‌خا، من ناوم کۆکه‌ره‌وه‌یه واته: نه‌و که‌سه‌م که هه‌موو نه‌وه‌ی ئاده‌م کۆ ده‌کرینه‌وه‌و به‌شوینه‌ما دینه‌و ده‌چین بۆ

(۳) تجرید بخاری/ ۴ ل - ۱۹۵: (رباب مبعث النبی) قبل الرقم: ۱۵۰۵ / ۳۸۵۱ مباشرة.

(۴) بخاری. تجرید: ۴ ل - ۹۶ رقم: ۱۴۰۶ / ۳۵۳۲، ۴۸۹۶. أخرجه مسلم في الفضائل، باب في أسماء

النبی (ص) رقم: ۲۳۵۴) تجرید/ ۴ / ۹۶ - کوردی).

مه‌حشهر و گردده‌بینه‌وه له ده‌شتی کۆبوونه‌وه، من ناوم پاشه‌به‌ره‌یه، واته:
دواه‌مین پیغمبرم (ش/ت).

۳۰۸۳- وَقَالَ: أَبُو مُوسَى الْأَشْعَرِيُّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُسَمِّي لَنَا نَفْسَهُ أَسْمَاءً فَقَالَ: «أَنَا مُحَمَّدٌ وَأَنَا أَحْمَدُ وَالْمُقَفَّى وَالْحَاشِرُ وَكَبِيُّ التَّوْبَةِ وَكَبِيُّ الرَّحْمَةِ». رواه مسلم^(۵):

ئه‌بو موسای ئه‌شعهری (خودای ئی رازی بێ) گوتی: پیغمبر (دروودی خودای له‌سه‌ر بێ) هه‌ندی له ناوه‌کانی خۆی باس ده‌کرد بۆمان ده‌یفه‌رموو: من ناوم موحه‌مه‌ده، وه ناوم ئه‌حمه‌ده، وه ناوم دواه‌مین، چونکه دوا‌یین پیغمبرم، وه ناوم کۆکه‌ره‌وه‌یه، وه ناوم پیغمبره‌ری ته‌وبه‌یه وه ناوم پیغمبره‌ری ره‌حمه‌ته (م-خودایان ئی رازی بێ).

۸۲) به‌شی دووه‌م: باسی نیشانه‌کانی جه‌سته‌ی پیرۆزی پیغمبر ^{دروودی} ^{خوبه‌ر له‌سه‌ر}

الفصل الثاني: في أوصاف جسمه الشريف ﷺ

۳۰۸۴- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رُبْعَةً مِنَ الْقَوْمِ، لَيْسَ بِالطَّوِيلِ وَلَا بِالْقَصِيرِ، أَزْهَرَ اللَّوْنِ لَيْسَ بِأَبْيَضَ أَمْهَقَ وَلَا آدَمَ، لَيْسَ بِجَعْدٍ قَطَطٍ وَلَا سَبَطٍ رَجُلٍ، أُنْزِلَ عَلَيْهِ وَهُوَ ابْنُ أَرْبَعِينَ، فَلَبِثَ بِمَكَّةَ عَشْرَ سِنِينَ يُنْزَلُ عَلَيْهِ وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَلَيْسَ فِي رَأْسِهِ وَلَحْيَتِهِ عَشْرُونَ شَعْرَةً بَيْضَاءَ^(۱):

ئه‌نه‌س (خودای ئی رازی بێ) گوتی: پیغمبر (دروودی مه‌لات و سلای خودای که‌ره‌ی ئی بێ) پیاویکی ده‌سته‌ی ناوه‌ندی بوو: نه زۆر درێژو نه زۆر کورت بوو، ره‌نگی سپی و سوور بوو، به‌لام نه‌ک سپیه‌کی ساده‌ی بێ تام، سه‌وه‌ه‌یش نه‌بوو، قژی‌شی نه‌لوولیکی کرژبوو، وه نه‌ خاوه‌یکی ته‌واو خاویش بوو، که (وه‌حی) سرووشی بۆ هات ته‌مه‌نی چل سال بوو، ده سال مایه‌وه له مه‌که‌که، له‌و

(۵) مسلم. فضائل: ۶۰۶۱.

(۱) مسلم. فضائل: ۶۰۴۷ - ۶۰۵۷. ترمذی. مناقب: ۳۶۵۰.

ماوه‌یه‌دا سرووشی بو دهات، وه له مه‌دینه‌ش ده سالی تر مایه‌وه له‌ویش هه‌روه‌ها، وه کاتێ که گیانی پاکی سپارد هه‌مووی بیست مووی سپی له‌سه‌رو ریشیا نه‌بوو (ش/ت).

۳۰۸۵- عَنْ الْبَرَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَجُلًا مَرْثُوعًا بَعِيدًا مَا بَيْنَ الْمُنْكَبَيْنِ عَظِيمَ الْجُمَةِ إِلَى شَحْمَةِ أُذُنِهِ عَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ مَا رَأَيْتُ شَيْئًا قَطُّ أَحْسَنَ مِنْهُ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). رواهما الشيخان والترمذي^(۱):

به‌راء (خودای ئی رازی بن) گو‌تی: پیغهمبه‌ر (درو‌دی خودای له‌سه‌ری) پیا‌ویکی بالا ناوه‌ندی بوو، سینگی پان بوو، قره‌ سه‌ری زۆرو پر بوو، ده‌یدا له‌ نه‌رمه‌ی گو‌یچکه‌ی! جارێ دیم ده‌ستێ جلی سووری له‌ به‌ردابوو، هه‌رگیز له‌ ژیا‌نی خۆما شتی‌کم نه‌دیوه‌ که‌ ئاوا وه‌ک پیغهمبه‌ر (درو‌دی خودای له‌سه‌ری) جوان و نازدار بێ (ش/ت).

۳۰۸۶- وَعَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَحْسَنَ النَّاسِ وَجْهًا وَأَحْسَنَهُمْ خَلْقًا لَيْسَ بِالطَّوِيلِ الْبَائِنِ وَلَا بِالْقَصِيرِ. رواه الشيخان^(۲):

دیسان گو‌تی: رو‌خساری پیغهمبه‌ر (درو‌دی خودای له‌سه‌ری) له‌ هه‌موو که‌سه‌ی جواتر‌بوو، شیوه‌ی تا بلی‌ی شیرین بوو، ره‌وشت و ره‌فتاریشی بو‌ جوانی و شیرینی وینه‌ی نه‌بوو، بالا‌ی که‌له‌گه‌ت بوو، به‌لام قوو‌چیکی بێ تام نه‌بوو، هه‌روه‌ها کورته‌ بالا‌ش نه‌بوو (ش).

۳۰۸۷- وَسُئِلَ الْبَرَاءُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): أَكَانَ وَجْهُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِثْلَ السِّيفِ؟ قَالَ: لَا، بَلْ مِثْلَ الْقَمَرِ. رواه البخاري والترمذي^(۳):

پرسیار کرا له‌ به‌راء (خودای ئی رازی بن): ئایا ده‌مو‌چاوی پیغهمبه‌ر (درو‌دی خودای له‌سه‌ری) وه‌ک شمشیر ئاوا بریقه‌دارو درێژ بوو؟ گو‌تی: نه‌ه‌ بگره‌ له‌وه‌ش

^(۱) بخاری. مناقب: ۱۴۸ = تجرید/ ۴ ل ۱۰۴ = ۲۵۵۱، ۵۸۴۸، ۵۹۰۱ فتح الباری. مسلم. فضائل: ۶۰۱۸ - ۶۰۲۰.

^(۲) تجرید/ ۴ ل ۱۰۳ ژ: ۱۴۱۶ / ۲۵۴۹. مسلم. فضائل ۶۰۲۰.

^(۳) تجرید/ ۴ ل ۱۰۵ ژ: ۱۴۱۸ م/ ۲۵۵۲ فتح الباری + مسلم. فضائل: ۶۰۳۷.

گه‌ئی جوانتر بوو وه‌ک مانگی چوارده وه‌ها پان و پۆپو رووناك و گه‌ش بوو!
(ب/ت).

۳۰۸۸- عَنْ أَبِي الطُّفَيْلِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَمَا عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ رَجُلٌ رَأَاهُ غَيْرِي. قَالَ: فَقُلْتُ لَهُ فَكَيْفَ رَأَيْتَهُ؟ قَالَ: كَانَ أَيْضَ مَلِيحًا مُقَصِّدًا. رواه مسلم وأبو داود وفي لفظٍ له: رَأَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَيْضَ مَلِيحًا إِذَا مَشَى كَأَمَّا يَهْوِي فِي صَبَبٍ^(۵):

ئه‌بو طوفه‌یل (خودای ئی‌رازی بئ) گوتی: له‌سه‌ر رووی زه‌وی جگه‌ له‌ خۆم که‌سی ترنه‌ماوه که‌ پیغمبرای دیبئی (دروودی خودای له‌سهرین) گوتیان: تو که‌ دیوته چۆن بوو؟ گوتی: سوورو سپییه‌کی نازداری شیوه‌ شیرین بوو، له‌ش و لاریکی ناسک و نازداری ریکو پیکی ئاسایی هه‌بوو (م/د) له‌ گفتیکی (د/د): به‌ چاوی خۆم پیغمبرم (دروودی خودای له‌سهرین) دیوه‌، سوورو سپییه‌کی ناسک و نازداربوو، له‌کاتی رویشتندا ده‌تگوت: له‌به‌ره‌و خوارکه‌وه‌ داده‌په‌رئ!

۳۰۸۹- وَقَالَ: جَابِرُ بْنُ سَمْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ضَلِيعَ الْفَمِ أَشْكَلَ الْعَيْنَيْنِ مِنْهُوسَ الْعَقَبِ. رواه مسلم والترمذي^(۶):

جابر کوری سه‌مووره‌ (خودای ئی‌رازی بئ) گوتی: پیغمبر (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌می گه‌وره‌بوو، چاوی قه‌وی و نه‌خشین و جوان و بوو، پاژنه‌ی پیی که‌م گوشت بوو (م/ت).

۳۰۹۰- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَمْ يَكُنْ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِالطَّوِيلِ وَلَا بِالْقَصِيرِ شَنَّ الْكَفَّيْنِ وَالْقَدَمَيْنِ ضَخَمَ الرَّأْسِ ضَخَمَ الْكَرَادِيسِ طَوِيلَ الْمَسْرُوبَةِ إِذَا مَشَى تَكْفًا تَكْفًا كَأَمَّا الْحَطُّ مِنْ صَبَبٍ لَمْ أَرْ قَبْلَهُ وَلَا بَعْدَهُ مِثْلَهُ^(۷):

(۵) مسلم. فضائل: ۶۰۲۵، ۶۰۲۶.

(۶) مسلم. فضائل: ۶۰۲۴.

(۷) رواه الترمذي بسند صحيح (شرحه).

عه‌لی (رمزای خودای ئی بن) ده‌لئی: پیغمبر (درویدی خودای گورده‌ی له‌س‌رین) نه‌ قووج بوو نه‌ کورت بوو، ده‌ست و پیی قه‌وی قه‌وی بوون سه‌رو که‌لله‌ی قه‌وی بوو، سه‌رچمگه‌کانی قه‌وی بوون مووی سه‌رسینگی وه‌ک کلافه‌ تا خواره‌وه قه‌تاره‌ی به‌ستبوو، له‌کاتی رویندا که‌ ده‌رویششت که‌مئ به‌ به‌را ده‌ینواند: ده‌تگوت له‌ سه‌ره‌و خوارکه‌وه‌دا ده‌په‌رئ! نه‌به‌ر له‌ پیغمبرو نه‌ له‌پاش پیغمبر (درویدی خودای له‌س‌رین) که‌سم نه‌دیوه‌ له‌ شیوه‌ی نه‌و وا جوان و قه‌له‌م ریک بی! (ت-س/ص).

۳۰۹۱- وَكَانَ عَلِيٌّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) إِذَا وَصَفَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَمْ يَكُنْ بِالطُّوِيلِ الْمُعْطَطِ وَلَا بِالْقَصِيرِ الْمُتَرَدِّدِ وَكَانَ رُبْعَةً مِنَ الْقَوْمِ وَلَمْ يَكُنْ بِالْجَعْدِ الْقَطِطِ وَلَا بِالسَّيِّطِ وَلَمْ يَكُنْ بِالْمُطَهَّمِ وَلَا بِالْمُكَلَّمِ وَكَانَ فِي الْوَجْهِ تَذْوِيرٌ أَبْيَضٌ مُشْرَبًا إِذَا مَشَى تَقَلَّعَ كَأَنَّمَا يَمْشِي فِي صَبَبٍ. وَإِذَا التَفَتَ التَّفَتَ مَعًا بَيْنَ كَيْفِيَةِ خَائِمِ النَّبْوَةِ وَهُوَ خَائِمُ النَّبِيِّنَ أَجْوَدُ النَّاسِ كَفًّا وَأَشْرَحُهُمْ صَدْرًا. وَأَصْدَقُ النَّاسِ لَهْجَةً وَأَلْيَنُهُمْ عَرِيكَةً. وَأَكْرَمُهُمْ عِشْرَةً. مَنْ رَأَاهُ بِدِيَهَةِ هَابَةٍ. وَمَنْ خَالَطَهُ مَعْرِفَةً أَحَبَّهُ. يَقُولُ نَاعِيَتُهُ: لَمْ أَرْ قَبْلَهُ وَلَا بَعْدَهُ مِثْلَهُ^(۸):

عه‌لی (خودای ئی رازی بن) که‌ ناو‌نیشانی پیغمبرای هه‌ل ده‌دا ده‌یگوت: هه‌زهره‌ت (درویدی خودای له‌س‌رین) نه‌ قووجیکی دریژ داهول بوو وه‌ نه‌کورت‌ه‌ بنه‌یه‌کی کوله‌بنه‌ بوو. پیاویکی بالا به‌رزی مام ناوه‌ندی بوو، قره‌که‌ی نه‌ زور لوول و نه‌زور کرژ بوو وه‌ک قرئی قوله‌ره‌شه‌کان چونه‌ ئاوا نه‌بوو وه‌لی خاویکی بی تامیش نه‌بوو، له‌ شیشی گوشتن نه‌بوو، ده‌موچاویشی گووپن نه‌بوو! به‌لام روومه‌تی پان بوو، نه‌مه‌ ته‌ختی روومه‌تی بوو، سپیکاریکی سوورو سپی بوو، که‌ ده‌رویششت پیی هه‌ل ده‌گرت وه‌ک له‌ سه‌ربه‌ره‌و ژیره‌وه‌ داپه‌رئ وابوو که‌ ئاووپری ده‌دایه‌وه‌ به‌ ته‌واوی رووی تی ده‌کردی، مو‌ری پیغمبرایه‌تی به‌ناوشانیه‌وه‌ بوو، خو‌ی دوا‌ه‌مین پیغمبربوو، هه‌تا بلئی ده‌ست به‌خیرو سه‌خی بوو، هه‌تا بلئی دل و ده‌روونی گه‌وره‌ بوو، راستگوو

(۸) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه)

قسه راستی وهك خوی نه‌بوو، بۆ نه‌رم و نیانی‌ش وینه‌ی نه‌بوو، چه‌نده بلایی رووخوش و ره‌فتار شیرین بوو له‌گه‌ل خه‌لکا. ئه‌وه‌ی له‌ناکا و ده‌یدی یه‌کسه‌ر سامی ئی ده‌کرد، به‌لام ئه‌وه‌ی ناسیاری له‌گه‌ل بگرتایه ده‌چووه دلیه‌وه خوشی ده‌ویست! ئه‌وه‌ی بیه‌وی باسی ناو‌نیشانی ئه‌و بکا کورت و پوخت ده‌لی: نه‌به‌ر له‌ خوی و نه‌ له‌ پاش خوی که‌سی ترم نه‌دیوه وینه‌ی ئه‌و ئاوا شیوه‌ی شیرین بی و ره‌فتاری جوان بی (دروودو سلاوی خودای له‌سه‌رین) (ت-س/ح).

۳۰۹۲- وَقَالَ: أَبُو هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): مَا رَأَيْتُ شَيْئًا أَحْسَنَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي مِشْيَتِهِ كَأَنَّهَا الْأَرْضُ تُطْوَى لَهُ وَإِنَّا لَنَجْهَدُ أَنْفُسَنَا وَإِنَّهُ لَغَيْرُ مُكْتَرَبٍ. روى هذه الثلاثة الترمذي. والله أعلم^(۹):

ئه‌بو هوره‌یره (خودای ئی رازی بی) گوتی: که‌سم نه‌دیوه که له‌ رویش‌تندا وهك پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) ئاوا جوان بپروا به‌ریدا، ده‌تگوت ته‌نگی زه‌وی بۆ ده‌کی‌شری، ئیمه که له‌ خزمه‌تیا ده‌پویش‌تین - بۆ ئه‌وه‌ی پی به‌پی ئه‌و ده‌رچین - ته‌واو خو‌مان شه‌که‌ت ده‌کردو خیرا ده‌پویش‌تین، که‌چی ئه‌و هه‌ر ده‌ربه‌ستیش نه‌بوو (ت-سند غریب).

۸۴) مووی پیغه‌مبه‌ر ^{دروودی خودای له‌سه‌رین} : (شعر النبي ﷺ)

۳۰۹۳- عَنْ قَتَادَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قُلْتُ لَأَكْسَى: كَيْفَ كَانَ شَعْرُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: كَانَ شَعْرًا رَجُلًا لَيْسَ بِالْجَعْدِ وَلَا السُّبْطِ بَيْنَ أَذُنَيْهِ وَعَاتِقَيْهِ. رواه الشيخان والترمذي^(۱):

قه‌تاده (خودای ئی رازی بی) ده‌لی: به‌ ئه‌نه‌سم گوت: مووی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) چۆن بوو؟ گوتی: قره‌ سه‌ره‌که‌ی که‌می لوول بوو، نه‌ زۆر کرژو نه‌ زۆر خاو بوو، هه‌تا لای گو‌یچکه‌و ناوشانی ده‌هات (ش/ت).

^(۹) رواه الترمذي بسند غريب (شرحه).

^(۱) بخاري. لباس: ۵۹۰۵. فتح = تجريد / ۵ ل - ۱۹۵ ژ: ۱۹۰۶. مسلم. فضائل: ۶۰۲۱.

۳۰۹۴- → (ب - ۳ ز - ۴۳ ف - ۳ - + ف - ۱ + ف - ۲). وزاد

هنا: وَفِي رِوَايَةٍ: إِلَى الْأَصَافِ أَذْنِيهِ. رواه الخمسة إلا الترمذي^(۲):

لی‌ره‌دا نه‌مه‌ی پتره: له گي‌رانه‌وه‌یه‌کا: هه‌تا ئاستی نیوه‌ی گوئی ده‌هات (ش/د/ن).

۳۰۹۵- → (ب - ۳ ز - ۴۳ ف - ۳)^(۳).

۳۰۹۶- عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَدْ شَمِطَ مُقَدِّمَ رَأْسِهِ وَلِحْيَتِهِ وَكَانَ إِذَا اذْهَنَ لَمْ يَتَبَيَّنْ وَإِذَا شَعَثَ رَأْسُهُ تَبَيَّنَ وَكَانَ كَثِيرَ شَعْرِ اللَّحْيَةِ فَقَالَ: رَجُلٌ وَجْهُهُ مِثْلُ السِّيفِ؟ قَالَ: لَا بَلْ كَانَ مِثْلَ الشَّمْسِ وَالْقَمَرِ وَكَانَ مُسْتَدِيرًا. رواه مسلم (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ)^(۴):

جایی‌ری کو‌ری سه‌مووره (خودای ن‌ی رازی ب‌ن) گو‌تی: پی‌شه‌سه‌رو چالی چه‌ناگه‌ی پیغهمبر (سرو‌دی خودای له‌س‌رب‌ن) هه‌نئ بۆ‌زبوو بوون، به‌لام که چه‌وری ده‌کرد پی‌وه‌ی دیار نه‌بوو، به‌لام که سه‌ری ده‌ژاکا مووه سپییه‌کان ده‌رده‌که‌وتن، مووی ریشی پ‌ری‌بوو، پی‌اوئ گو‌تی: رووی وه‌ک شمشیر ئاوا بریقه دارو در‌ی‌ژ بوو؟ گو‌تی: نه‌ه، به‌ل‌کوو وه‌ک خو‌رو مانگ وا خو‌ر گه‌ش و جوان بوو! (م).

۸۵) بۆ‌نی پیغهمبر ^{درو‌دی خودای له‌س‌رب‌ن} زۆر خو‌ش بوو: (طیب رانحه‌ النبي ﷺ)

۳۰۹۷- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: مَا شَمِمْتُ عَبْرًا قَطُّ وَلَا مِسْكَ وَلَا شَيْئًا أَطْيَبَ مِنْ رِيحِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَلَا مَسِسْتُ شَيْئًا قَطُّ دِيْبَاجًا وَلَا حَرِيرًا أَلْيَنَ مَسًّا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). رواه الأربعة^(۱):

^(۲) تقدم تخريجه في/ ۲۸۶۵. مجلد/ ۴ تسلسل/ ۴۳ تحت رقم: ۲/ ۲۹۶۵ ورقم: ۱/ ۲۸۶۲ ورقم:

۲/ ۲۸۶۴.

^(۳) تقدم برقم: ۲/ ۲۸۲۹ ز: ۴۳ مجلد/ ۴.

^(۴) مسلم. فضائل: ۶۰۳۷.

^(۱) تجريد بوخاری: ۱۴۲۴ = ففتح: ۲۵۶۱، ۵۶۹. مسلم. فضائل: ۶۰۰۷.

ئه‌نه‌س (خودای ئی‌رازی بئ) گوتی: هه‌رگیزاو هه‌رگیز بۆنی هیچ شتی‌کم نه‌کردوو (نه‌عه‌نبه‌رو نه‌میسک و نه‌هیچی تر) که بۆنی له‌بۆنی پیغمبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربئ) خوشتر بووبی، وه‌هه‌رگیز ده‌ستم له‌هیچ شتی نه‌داوه (نه‌دیباچ و نه‌ئاوړیشم و نه‌شتی تر) که وه‌که‌جه‌سته‌ی پیغمبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربئ) ئاوا نه‌رم و شل و ناسک و نازدار بئ (ش/د/ت).

۳۰۹۸- عَنْ أَبِي جُحَيْفَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: خَرَجَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِالْهَاجِرَةِ إِلَى الْبَطْحَاءِ فَتَوَضَّأَ وَصَلَّى فَقَامَ النَّاسُ فَجَعَلُوا يَأْخُذُونَ يَدَيْهِ، فَيَمْسَحُونَ بِهَا وُجُوهَهُمْ، قَالَ: فَأَخَذْتُ يَدَهُ، فَوَضَعْتُهَا عَلَى وَجْهِهِ، فَإِذَا هِيَ أَبْرَدُ مِنَ الثَّلْجِ، وَأَطْيَبُ رَائِحَةً مِنَ الْمِسْكِ. رواه البخاري^(۲):

ئه‌بو جوحه‌یفه (خودای ئی‌رازی بئ) گوتی: قرچه‌ی نیوه‌پۆ بوو، پیغمبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربئ) چوو بۆ به‌طحاء، که پاده‌شتیکی لماوییه، له‌وێ ده‌سنوێژی گرت و نوێژی کرد، خه‌که‌که‌ش هه‌لسان، ده‌سته‌کانی پیغمبه‌ریان ده‌گرت و ده‌یان سوین له‌رووی خویان بۆ پیروزی و مووفه‌پرکی منیش ده‌ستیم گرت و هی‌نام به‌ده‌موچاوی خۆما، ته‌ماشام کرد ده‌ستی له‌به‌فرفینک ترو بۆنی له‌بۆنی میسک خوشتر بوو! (ب- رحمتی خودای ئی‌بئ).

۳۰۹۹- وَقَالَ: جَابِرُ بْنُ سَمُرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) صَلَّيْتُ مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) صَلَاةَ الْأُولَى (أَيَ الظُّهْرِ) ثُمَّ خَرَجَ إِلَى أَهْلِهِ وَخَرَجْتُ مَعَهُ فَاسْتَقْبَلَهُ وَلَدَانِ فَجَعَلَ يَمْسَحُ خَدِّي أَحَدَهُمْ وَاحِدًا وَاحِدًا وَأَمَّا أَنَا فَمَسَحَ خَدِّي، قَالَ: فَوَجَدْتُ لِيَدِهِ بَرْدًا أَوْ رِيحًا كَأَنَّهَا أَخْرَجَهَا مِنْ جُوتَةِ عَطَّارٍ^(۳):

جاییری کوپی سه‌مووره (خودای ئی‌رازی بئ) گوتی: له‌گه‌ل پیغمبه‌ردا (دروودی خودای له‌سه‌ربئ) نوێژی نیوه‌پۆم کرد، ئینجا ئه‌و رویشته‌وه بۆ ماله‌وه‌ی و منیش

(۲) تجرید بوخاری: ۱۴۱۹ = فقه‌تج: ۳۵۵۲ + ۱۸۷/۱۴۰ به‌رگی/ ۱ ل - ۱۶۱ + به‌رگی/ ۱ ل - ۲۰۸ رقم

(۲۹۷ - ۲۹۵). مسلم. ستره‌الصلاة: ۵۰۳ (تجرید/ ۴ ل - ۱۰۵ - هامش رقم/ ۸۷).

(۲) مسلم. فضائل: ۶۰۶.

له‌گه‌لیا چوومه‌وه، جا مندا‌آن هاتن به‌ پیری‌ه‌وه، پیغمبه‌ریش (دروودی خودای له‌سربین) یه‌که‌ یه‌که‌ ده‌ستی ده‌هینا به‌ روومه‌تیانا، ده‌ستی هینا به‌ روومه‌تی منیشا. گوتی: ده‌ستی وا فینک و بونی وا خوش بوو ده‌تگوت کردوویه‌تی به‌ قوتووی گولاو فروشا، یا له‌ شووشه‌ی گولاوی هه‌لکیشاوه (م).

۳۱۰۰ - عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: دَخَلَ عَلَيْنَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: عِنْدَنَا فَعَرَقٌ وَجَاءَتْ أُمِّي بِقَارُورَةٍ فَجَعَلْتُ تَسْلُتُ الْعَرَقَ فِيهَا فَاسْتَيْقِظَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: يَا أُمَّ سُلَيْمٍ مَا هَذَا الَّذِي تَصْنَعِينَ؟ قَالَتْ: هَذَا عَرَقُكَ نَجْعَلُهُ فِي طِينِنَا وَهُوَ مِنْ أَطْيَبِ الطِّيبِ. رواهما مسلم^(۴).

ئه‌نه‌س (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغمبه‌ر (دروودی خودای له‌سربین) هات بو مالمان له‌وئ سهرخه‌وی نیوه‌پۆی شکان، که‌ خه‌وی ئی که‌وت ئاره‌قی ده‌ردا، جا دایکم شووشه‌یه‌کی هینا و به‌ ده‌ستی ئاره‌قه‌که‌ی داده‌لیسایه‌ ناوی، پیغمبه‌ر (دروودی خودای له‌سربین) خه‌به‌ری بووه، فه‌رمووی: ئه‌ی دایکی سوله‌یم! ئه‌وه‌ چی ده‌که‌ی؟ گوتی: ئه‌مه‌ ئاره‌قی تو‌یه، ده‌یکه‌ینه‌ ناو گولاوی خو‌مانه‌وه، ئه‌م له‌ گولاو گه‌ ئی بونی خو‌شتره (م).

۸۶) چۆنیتتی قسه‌کردنی پیغمبه‌ر خودای له‌سربین : (کلام‌النبی ﷺ)

۳۱۰۱ - عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَمْ يَكُنْ يَسْرُدُ الْحَدِيثَ مِثْلَ سَرْدِكُمْ. رواه الشيخان والترمذي وزاد: وَلَكِنَّهُ كَانَ يَتَكَلَّمُ بِكَلَامٍ بَيْنَهُ فَصْلٌ يَحْفَظُهُ مَنْ جَلَسَ إِلَيْهِ^(۱).

(۴) مسلم. فضائل: ۶۰۰۶.

(۱) (ریاض/ ۲ ل - ۲۰۸ ژ: ۶۹۷/۲ - ابو داود/ ۴۸۳۹) + (تجرید/ ۴ ل - ۱۱۰ ژ: ۳۲۶۷ / ۱۴۲۷ ، ۳۵۶۸ +

عائیشه (خودای ئی رازی بن) گوتی: پیغمبره‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌رین) وه‌ک ئیوه‌ له‌ قسه‌کرن‌دا به‌ په‌له‌ نه‌بوون، وه‌ ئاوا نه‌یده‌دا به‌سه‌ریه‌کا (ش/ت) تیرم‌ذی ئه‌مه‌ی زیاتره‌: به‌لام‌ ئه‌و (دروودی خودای له‌س‌رین) قسه‌ی به‌ شینه‌یی بوو، بواری ده‌دا، به‌ شیوه‌یه‌کی وا قسه‌ی ده‌کرد ئه‌وی له‌لای داده‌نیشت له‌به‌ری ده‌کرد.

٣١٠٢ - وَعَنْهَا قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُحَدِّثُ حَدِيثًا لَوْ عَدَّهُ الْعَادُّ لَأَخْصَاهُ. رواه البخاري وأبو داود^(٢):

دیس‌ان گوتی: پیغمبره‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌رین) وا له‌سه‌ر خو‌و به‌ شینه‌یی و به‌روونی فه‌رمایش‌تی ده‌فه‌رموو، ئه‌گه‌ر که‌سی قسه‌کانی بژماردایه‌ وشه‌ به‌ وشه‌ ده‌یژماردا (ب/د).

٣١٠٣ - وَعَنْهَا قَالَتْ: كَانَ كَلَامُ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَلَامًا فَصْلًا يَفْهَمُهُ كُلُّ مَنْ سَمِعَهُ^(٣):

دیس‌انه‌وه‌ گوتی: قسه‌ی پیغمبره‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌رین) راست و دروست و ره‌وان بوو، بئ پیچ و په‌نا بوو، ئه‌وی گوئی ئی ده‌بوو به‌ باشی تی‌ی ده‌گه‌یش‌ت (د).

٣١٠٤ - عَنْ جَابِرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ فِي كَلَامِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) تَرْتِيلٌ أَوْ تَرْسِيلٌ. رواهما أبو داود في الأدب.

جای‌یر (خودای ئی رازی بن) گوتی: فه‌رمایش‌تی پیغمبره‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌رین) ه‌یدی و شینه‌یی و له‌سه‌ر خو‌و به‌جئ بوو وه‌ک گو‌و ده‌نکه‌ مرواری له‌ناو رسته‌ی مرواریدا وابوو قسه‌ی به‌نقام بوو، دانه‌ دانه‌ بوو وه‌ک برنجی سه‌دری چۆن ددان ده‌کیشتی و دانه‌ دانه‌ ده‌وه‌ستی ئاوا قسه‌کانی ریک و پیک و دانه‌ - دانه‌ و جوان بوون (د).

^(٢) بخاری. مناقب: ٣٥٦٧ ، ٣٥٦٨ ه‌فت‌ح = ١٤٢٧ تجرید/٤ ل - ١١٠.

^(٣) (ریاض/٢ ل - ٢١٨ رقم: ٦٩٧/ ابو داود: ٤٨٣٩).

۳۱۰۵- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُعِيدُ الْكَلِمَةَ ثَلَاثًا لِتُعْقَلَ عَنْهُ. رواه الرمزي والبخاري وأحمد (رضوان الله تعالى عليهم) ^(۹):

ئەنەس (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغمبر (درویدی خودای لەسەربین) کە گوته یهکی دهفه رموو، سێ جار دووباره ی دهکرده وه، ههتا به باشی لێی تی بگهن (ت/ب/ئە-خودایان ئی رازی بئ).

۸۷) چۆنیتی پیگه نینی پیغمبر ^(درویدی خودای لەسەربین) : (ضحك النبي ﷺ)

۳۱۰۶- قِيلَ لِجَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): أَكُنْتَ تُجَالِسُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)؟ قَالَ: نَعَمْ كَثِيرًا كَانَ لَا يَقُومُ مِنْ مُصَلَّاهُ الَّذِي يُصَلِّي فِيهِ الصُّبْحُ أَوْ الْغَدَاةَ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ فَإِذَا طَلَعَتِ الشَّمْسُ قَامَ وَكَانُوا يَتَحَدَّثُونَ فَيَأْخُذُونَ فِي أَمْرِ الْجَاهِلِيَّةِ فَيَضْحَكُونَ وَيَتَبَسَّمُونَ. رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). رواه مسلم ^(۱):

گوترا به جابیری کوپی سه مووره: ئایا تو له ناو کوپی پیغمبر خویدا (درویدی خودای لەسەربین) دانیشتیوی؟ گوتی: به لئ نهك كه ميش زور دانیشتیووم، كه نوێژی به یانی دهکرد ئیتر له جیگه نوێژه که ی خویدا داده نیشت تا خور دهکوت، ئەوجا هه لده سا یارانیش له دەوری داده نیشتن و دهستیان دهکرد به گوفتوگوو باسی سه رده می نه زانیان دهگیرایه وه و ده بوو پیده که نین، پیغمبریش زه رده خه نه یی دهیگرت (م).

۳۱۰۷- وَعَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) طَوِيلَ الصَّمْتِ قَلِيلَ الضَّحِكِ. رواه الإمام أحمد.

دیسان ده لئ (خودای ئی رازی بئ): پیغمبر (درویدی خودای لەسەربین) زور بئ دهنگ و که مدوو بوو، که میش پی ده که نی! (ئە).

^(۹) (رياض/ ۲ ل - ۲۱۷ رقم: ۶۹۶/۱. بخاري: ۹۴) + (تجريد/ ۱ ل - ۱۰۴ ژ: ۹۴/۸۱، ۹۵، ۶۲۴۴.

^(۱) مسلم. مساجد: ۱۵۲۳، ۵۹۸۹. ابو داود. صلاة: ۱۲۹۴. نسائي. سهو: ۱۳۵۷.

۳۱۰۸- وَعَنْهُ قَالَ: كَانَ فِي سَاقِي رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حُمُوشَةٌ وَكَانَ لَا يَضْحَكُ إِلَّا تَبَسُّمًا وَكَنتُ إِذَا نَظَرْتُ إِلَيْهِ قُلْتُ أَكْحَلَ الْعَيْنَيْنِ وَلَيْسَ بِأَكْحَلَ^(۳):

دیسان گوتی: ه‌ردوو لاقی پیغهمبر (د‌بودی خودای له‌س‌رین) که‌می باریک بوون، به‌زهرده‌خه‌نیش نه‌بوايه پی نه‌ده‌که‌نی، که‌ته‌ماشایت ده‌کرد له‌تو و‌ابوو که‌چاوی ریژراوه، به‌لام چاوی نه‌ریژرابوو به‌لکوو خو‌ی نه‌ک‌هل بوو، و‌اته: چاوره‌شی بی سورمه، چاوپه‌شیه‌که‌ی زک‌ماک بوو. (ت-س/ص).

۳۱۰۹- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَارِثِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: مَا رَأَيْتُ أَحَدًا أَكْثَرَ تَبَسُّمًا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). رَوَاهُما الترمذي^(۴):

عه‌بدوللای کو‌ری حاریث (خودای ل‌ا‌زی بی) گوتی: که‌سی ترم نه‌دیوه که‌ وه‌ک پیغهمبر (د‌بودی خودای له‌س‌رین) وا زور ده‌می به‌زهرده‌خه‌نوه بی (ت-س/ح).

۳۱۱۰- ورد في الشرح: وَفِي رِوَايَةٍ (أَيِ لِلْحَدِيثِ الْمَذْكُورِ أَنْفَاءً): تَبَسُّمُكَ فِي وَجْهِ أَخِيكَ صَدَقَةٌ. فَمَا كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَضْحَكُ إِلَّا تَبَسُّمًا، وَمَا كَانَ يُقَهِّقُهُ لَحْدِيث: «لَا تُكْثِرُ الضَّحْكَ فَإِنَّ كَثْرَةَ الضَّحْكِ تُمِيتُ الْقَلْبَ»^(۵):

له‌شه‌رحه‌که‌دا ده‌لی: له‌گی‌رانه‌وه‌یه‌کا: پیغهمبر (د‌بودی خودای له‌س‌رین) ده‌فه‌رموی: زهرده‌خه‌نه‌به‌ده‌م برای ئایینی خو‌ته‌وه‌خی‌رو صه‌ده‌قه‌یه. وه‌ ده‌لی: ه‌ه‌ز‌ه‌ت (د‌بودی خودای له‌س‌رین) ه‌ه‌ر به‌زهرده‌خه‌نه‌پی ده‌که‌نی، وه‌ نه‌یده‌دا له‌قاقای پی‌که‌نین له‌به‌ر نه‌م فه‌رموده‌یه که‌ده‌فه‌رموی: زور پی مه‌که‌نه، چونکه‌پی‌که‌نینی زور دل ده‌مرین.

۳۱۱۱- ورد في الشرح: وَفِي رِوَايَةٍ (أَيِ لِلْحَدِيثِ الثَّانِي مِنْ هَذَا الْمَبْحَثِ): كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَلِيلَ الْكَلَامِ قَلِيلَ الطَّعَامِ.

^(۳) رواه الترمذي بسند صحيح (شرحه).

^(۴) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

^(۵) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

له شه‌رحه‌کده‌دا ده‌لئی (ره‌حه‌تی خودای ئی‌بن): له گټ‌پ‌رانه‌وه‌یه‌کا: ده‌لئی:
حه‌زرت (دروودی خودای له‌س‌ریږ) نه‌ دوو (که‌مدوو: که‌م قسه‌) و که‌م خور بوو.

۸۸) نو‌ستنی پیغه‌مبه‌ر ^{دروودی} ^{خودای له‌س‌ریږ}: (نوم النبي ﷺ)

۳۱۱۲- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) يُحَدِّثُنَا عَنْ لَيْلَةِ أُسْرِي بِالنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ مَسْجِدِ الْكَعْبَةِ جَاءَ ثَلَاثَةٌ لَفَرَّ قَبْلَ أَنْ يُوحَى إِلَيْهِ، وَهُوَ نَائِمٌ فِي مَسْجِدِ الْحَرَامِ، فَقَالَ: أَوَّلُهُمْ أَيُّهُمْ هُوَ فَقَالَ: أَوْسَطُهُمْ هُوَ خَيْرُهُمْ وَقَالَ: آخِرُهُمْ خُدُوا خَيْرَهُمْ. فَكَانَتْ تِلْكَ، فَلَمْ يَرَهُمْ حَتَّى جَاءُوا لَيْلَةَ أُخْرَى، فِيمَا يَرَى قَلْبُهُ، وَالنَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَائِمَةٌ عَيْنَاهُ وَلَا يَنَامُ قَلْبُهُ وَكَذَلِكَ الْأَنْبِيَاءُ تَنَامُ أَعْيُنُهُمْ وَلَا تَنَامُ قُلُوبُهُمْ، فَتَوَلَّاهُ جِبْرِيلُ ثُمَّ عَرَجَ بِهِ إِلَى السَّمَاءِ^(۱):

نه‌نه‌س (خودای ئی‌رازی بن) باسی نه‌و شه‌وه‌ی ده‌گټ‌پ‌رایه‌وه که پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌ریږ) له مه‌سجیدولحه‌رامه‌وه ده‌بری بو ئیسرا، گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌ریږ) له‌ناو مه‌سجیدول حه‌رامدا له ناوه‌ندی حه‌مزه‌ی مامی و جه‌عفه‌ری ئاموزای دا خه‌وتبوو، ئاگای له ئیسراو میعراج نه‌بوو، چونکه هیشتا سرووشی له‌م باره‌یه‌وه بو نه‌هاتبوو، له‌و شه‌وه‌دا سی فریشته دینه‌ سه‌ری، یه‌که‌میان ده‌لئی: کامه‌یان خو‌یه‌تی و موچه‌مه‌ده؟ ناوونجییه‌که‌یان ده‌لئی: باشه‌که‌یان خو‌یه‌تی، نه‌وی تریشیان ده‌فه‌رموی: ده‌ی باشه‌که‌یان ببه‌ن بو میرعاج بو ئاسمان، ئیتر نه‌و شه‌وه هه‌ر نه‌وه‌نده رووده‌داو هیچی تر ناکه‌ن، ئیتر پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌ریږ) نایان بینیته‌وه تا شه‌ویکی تر دینه‌وه، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌ریږ) له‌وکاته‌دا به‌دل ده‌بینی و به‌چاو ده‌خه‌وی، وه دلی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌ریږ) هه‌میشه وریا بووه، قه‌ت دلی خه‌وی ئی نه‌ده‌که‌وت، چونکه پیغه‌مبه‌ران هه‌مویان هه‌روان: به‌چاو ده‌خه‌ون به‌لام به‌دل وریان! ئیتر نه‌م جاری دوا‌یییه جو‌برائیل خو‌ی سه‌ره‌وکاری حه‌زرت ده‌کاو ده‌یبا بو ئاسمان (ش).

^(۱) بخاری. ماقب: ۲۵۷۰، ۴۹۶۴، ۵۶۱۰، ۶۵۸۱، ۷۵۱۷ (تجرید/ ۴ ل — ۱۱۰ رقم: ۱۴۲۸. مسلم. ایمان/

۳۱۱۳- → (ب-۱ ز-۱۸۲ ل- ف-۵) (۲).

۳۱۱۴- → (ب-۱ ز-۱۸۱ ف-۸ + ز-۱۸۲ ل- ف-۶ + ز-۱۸۴

ف-۱ + ف-۲ + ب-۴ ز-۸۵ ف-۴) (۳).

۸۹) داستانی شه‌فکردنی سینگی پیغه‌مبه‌ر

درویدی
خودی‌ل‌سار

شق صدر النبی ﷺ

۳۱۱۵- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَتَاهُ جَبْرِيلُ وَهُوَ يَلْعَبُ مَعَ الْعِلْمَانِ فَأَخَذَهُ فَصَرَعَهُ فَشَقَّ عَنْ قَلْبِهِ فَاسْتَخْرَجَ الْقَلْبَ فَاسْتَخْرَجَ مِنْهُ عِلْقَةً فَقَالَ: هَذَا حَظُّ الشَّيْطَانِ مِنْكَ. ثُمَّ غَسَلَهُ فِي طَسْتٍ مِنْ ذَهَبٍ بِمَاءٍ زَمْزَمَ ثُمَّ لَأَمَهُ ثُمَّ أَعَادَهُ فِي مَكَانِهِ وَجَاءَ الْعِلْمَانِ يَسْعَوْنَ إِلَى أُمِّهِ - يَعْنِي ظَنَرَهُ - فَقَالُوا إِنَّ مُحَمَّدًا قَدْ قُتِلَ. فَاسْتَقْبَلُوهُ وَهُوَ مُنْتَفِعُ اللَّوْنِ. قَالَ: أَنَسٌ وَقَدْ كُنْتُ أَرَى أَنَّ ذَلِكَ الْمَخِيطَ فِي صَدْرِهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الْمَعْرَاجِ. نَسَّالَ اللَّهُ التَّوْفِيقَ. آمِينَ. وَاللَّهُ أَعْلَمُ (۴).

ئه‌نه‌س (خودای ئا‌رازی بین) گو‌تی: جا‌ری پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌س‌رین) له‌ناو م‌نا‌ل‌ندا یاری ده‌کا له‌و ماوه‌یه‌دا که له‌لای دایه‌ه‌لیمه‌ی دایه‌نی ده‌بی له‌وکاته‌دا جو‌برائیل (درویدی خودای له‌س‌رین) دی بۆ لای له‌گه‌ل چه‌ند فریشته‌یه‌کی تر‌دا، که له‌ شی‌وه‌ی مرو‌ق‌دا خو‌یا‌ن نی‌شان ده‌ده‌ن جا جو‌برائیل پیغه‌مبه‌ر ده‌گری‌و ده‌یدا به‌ زه‌ویداو سینگی له‌ت ده‌کا‌و د‌لی ده‌ردین‌ی و پا‌رچه‌یه‌کی وه‌ک ز‌الو‌وی ئی ده‌ردین‌ی و ده‌فه‌رمو‌ی: ئه‌مه‌ به‌شی شه‌یتان بو‌و به‌ تو‌وه‌ ئه‌وا لا‌مان بر‌دو ئی‌تر شه‌یتان نا‌ئوم‌ید بو‌و له‌ فریو دانی تو، ئینجا جو‌برائیل د‌لی

(۲) تقدیم برقم: ۹۸۲/۵ ز: ۸۲۲ مجلد الأول.

(۳) تقدیم برقم: ۹۷۲/۸ ز: ۸۱ مجلد اول ورقم ۹۷۱/۶ ورقم: ۹۶۵/۱ ورقم: ۹۶۶/۲ ورقم: ۲۱۰۰/۴

ز: ۸۵ مجلد الرابع:

(۴) مسلم. إيمان: ۴۱۱. تجرید/ ۴ ل - ۱۱۰ ز: ۱۴۲۸ / ۲۵۷۰ ، ۴۹۶۴ ، ۵۶۱۰ ، ۶۵۸۱ ، ۷۵۱۷ ..

حه‌زرت، له ته‌شتیکی زیږدا، به ئاوی زه‌مزهم ده‌شوریت‌ه‌وه، پاشان قه‌پاتی ده‌کاته‌وه‌و ده‌یخاته‌وه شوینی خوی.

کوپه‌کانیش به راکردن ده‌پون بۆ لای دایکی پیغمبر - واته: بۆ لای دایه‌نه‌که‌ی ده‌لین: موحه‌مه‌د کوژا! جا ئه‌وانیش به شه‌له‌ژاری ده‌چن به هاواریه‌وه، ده‌پوانن وا ره‌نگی هه‌لپرسکاوه. ئه‌نه‌س ده‌یگوت: زور جارن شوینی نه‌و شه‌ق کردنه‌م دیوه به سینگی پیغمبره‌وه (دروودی خودای له‌سربین) وه‌ک خه‌ت وابوو، شوینی ته‌قه‌له‌کان له‌سه‌ر سینگی ریچکه‌یان به‌ستبوو (م).

۹۰) به‌شی سییه‌م: باسی ره‌فتاره شیرینه‌کانی پیغمبر دروودی خودای له‌سربین

الفصل الثالث: في أخلاق النبي ﷺ

۳۱۱۶- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (مُتَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَشَدَّ حَيَاءً مِنَ الْعَذْرَاءِ فِي خِدْرِهَا وَكَانَ إِذَا كَرِهَ شَيْئًا عَرَفْنَاهُ فِي وَجْهِهِ. وَفِي رِوَايَةٍ لَمْ يَكُنْ النَّبِيُّ (مُتَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَاحِشًا وَلَا مُتَفَحِّشًا. وَقَالَ: إِنَّ مِنْ خِيَارِكُمْ أَحْسَنَكُمْ أَخْلَاقًا. رَوَاهُمَا الشَّيْخَان. وَفِي رِوَايَةٍ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (مُتَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَحْسَنَ النَّاسِ خُلُقًا^(۱):

ئه‌بو سه‌عید (خودای ئی‌رازی بن) گوته: پیغمبر (دروودی خودای له‌سربین) له گه‌وره کچی ناوپه‌رده به شه‌رم و به حورمه‌تتر بوو، ئه‌گه‌ر هه‌زی له‌شتی نه‌بویه به روویا ده‌مانزانی له گێرانه‌وه‌یه‌کا: پیغمبر (دروودی خودای له‌سربین) هه‌رزه‌گوو هه‌رزه‌نه‌بوو، ده‌شی فه‌رموو: هه‌ره‌ باشه‌کانی ئیوه‌ نه‌و که‌سانه‌تانن که‌ خوو و ره‌فتاریان زور جوان و شیرینه‌! (ش) له گێرانه‌وه‌یه‌کا: پیغمبر (دروودی خودای له‌سربین) له هه‌موو که‌س خوو و ره‌فتاری جواتر بوو.

۳۱۱۷- تقدم برقم: ۲۶۴۶/۱۱ مجلد رابع تسلسل / ۱۶^(۲).

^(۱) بخاری. ادب: ۶۱۲۹، ۶۲۰۳. مسلم. مساجد: ۱۴۹۸، ۵۵۸۷، ۵۹۷۱. ترمذی. صلاة: ۲۳۳، ۱۹۸۹.

^(۲) تقدم برقم: ۲۶۴۶/۱۱ مجلد ۴ تسلسل / ۱۶.

۳۱۱۸- عَنْ عَطَاءٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قُلْتُ لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو: أَخْبِرْنِي عَنْ صِفَةِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي التَّوَرَاةِ. قَالَ: أَجَلٌ، وَاللَّهُ إِلَهُ لِمَوْصُوفٍ فِي التَّوَرَاةِ بِبَعْضِ صِفَتِهِ فِي الْقُرْآنِ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا، وَحِرْزًا لِلْأُمِّيِّينَ، أَنتَ عَبْدِي وَرَسُولِي سَمِيتُكَ الْمُتَوَكَّلَ، لَيْسَ بِفَطٍّ وَلَا غَلِيظٍ وَلَا سَخَابٍ فِي الْأَسْوَاقِ، وَلَا يَذْفَعُ بِالسَّيِّئَةِ السَّيِّئَةَ وَلَكِنْ يَغْفُو وَيَغْفِرُ، وَلَنْ يَقْبِضَهُ اللَّهُ حَتَّى يُقِيمَ بِهِ الْمِلَّةَ الْعَوْجَاءَ بِأَنْ يَقُولُوا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ. وَيَفْتَحُ بِهَا أَعْيُنًا عُمَيَّا، وَأَذَانًا صُمًّا، وَقُلُوبًا غُلْفًا. رواه البخاري^(۲):

عطاء (خودای ن رازی بن) گوئی: گوتم به عهبدوللای کوری عمر: نیشانهی پیغمبرای خویمان (درویدی خودای له سرین) له تهوراتیشدا وهک ئه و ناویشانهی وایه که لهم نایه تهی قورئاندا باس کراوه، که دهفرموی: {يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا} - ۴۶/۳۳. واته: ئه ی پیغمبرای پایه بهرزا بیگومان نیمه تۆمان رهوانه کردوو به شایهت و به مژدهدرو به ترسینه. له گهل بازی زیادهی تردا که دهفرموی: وه تۆمان کردوو به قهلاو سهنگر بو نه ته وهیه کی بی، سهوادو نه خویندهوار که گه لی عهره بن و ناویان به نه خویندهوارو بی سهواد دهر کردوو تو بهنده و فروستاده و ره بهرو پیغمبرای منی، خۆم ناوم ناوی: پشت ئه ستوو به خودا: پشت به ستوو به خودا (موته وه ککیل) ئه و پیغمبره مرغن و مؤن و دلره ق نیه، وه له ناو بازارا دهنگی دهرناچی به سهر خه لکا نا قیرینئی، وه بهرپه رچی خراپه به خراپه ناداته وه، به لکوو چاوپووشی ده کاو لی بووردنی هیه، وه خودا نایباته وه بو لای خوئی و نایمرینئی هه تا ئه و میلله ته لاره ی پی راست نه کاته وه که له ناینه راسته که ی ئیبراهیم لایان داوه بو فره خوایی، نه مهیش به گوئی وشه ی (لا اله الا الله) جا بهم وشه یه چاوانی کویری پی ده کاته وه و گویانی کهری پی

به‌رده‌داو دلانی مؤرکراو به‌په‌رده‌ی بی گویییی پی روون و وریاو والا ده‌کاته‌وه! (ب-ره‌زای خوی لی بی). ئیمامی عه‌ینی - غه‌رقی ره‌حمه‌تی خودا بی) ده‌لی: ته‌واوی ئەم ئایه‌ته‌که‌له‌ سووره‌تی (الاحزاب) دایه‌ ئەمه‌یه: {وَدَاعِيَا إِلَى اللَّهِ بِأَذْنِهِ وَسِرَاجًا مُنِيرًا}: واته: وه‌ حالت وایی به‌رده‌وام ببه‌ به‌ بانگه‌رو دووبه‌ره‌ی ئاده‌میزادو جنۆکه‌ بانگ بکه‌ بو‌لای ئایینی خودا، به‌ فه‌رمانی خوی و له‌سه‌ر ریپیدانی خوی، وه‌ حالت وایی که‌ بی به‌ چرایه‌کی رووناک بو‌ روشن کردنه‌وه‌ی ریگه‌ی راست ئیمامی بوخاری و خاوه‌نی تاج - نوقمی ده‌ریای میهره‌بانی خودا بن - بو‌ راقه‌کردن و ته‌فسیری ئایه‌تی هه‌شته‌می سووره‌تی فه‌تح ئەم فه‌رمووده‌یان له‌ویش گێراوه‌ته‌وه‌ وه‌ مه‌به‌ستیان له‌مه‌ ته‌فسیرو راقه‌کردنی ئایه‌تی که‌ به‌ ئایه‌تی که‌ تری وه‌ك خوی، به‌لام ماموستا مه‌لا که‌ریمی بیاره (خودا پایه‌به‌رزی کا) له‌ هه‌مان شوین ئەم فه‌رمووده‌یه‌ی نه‌قل کردوه‌، وه‌ واله‌ قه‌له‌می داوه‌ که‌ مه‌بست له‌م ئایه‌ته‌ ئایه‌ته‌که‌ی هه‌شته‌می سووره‌تی فه‌تحه‌ (وه‌رگێڕ).

۳۱۱۹- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: مَا سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) شَيْئًا قَطُّ فَقَالَ: لَا^(۴).

جاییر (خودای لی رازی بی) گوتی: هه‌رگیز نه‌بووه‌ که‌ شتی له‌ پیغمبره‌ (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) داوا بکری و بلی: نا! (م).

۳۱۲۰- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْمَا بَيْنَ جَبَلَيْنِ فَأَعْطَاهُ إِيَّاهُ فَأَتَى قَوْمَهُ فَقَالَ: أَيُّ قَوْمٍ أَسْلَمُوا فَوَاللَّهِ إِنَّ مُحَمَّدًا لَيُعْطِي عَطَاءَ مَا يَخَافُ الْفَقْرَ. فَقَالَ: أَنَسٌ إِنْ كَانَ الرَّجُلُ لَيْسَ لَهُ مَا يُرِيدُ إِلَّا الدُّنْيَا فَمَا يُسْلِمُ حَتَّى يَكُونَ الْإِسْلَامَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا^(۵).

(۴) مسلم. فضائل: ۵۹۷۲.

(۵) مسلم. فضائل: ۵۹۷۴.

ئەنەس (خودای ئی رازی بئ) گوتی: میگه‌ئی ئەوەندە زۆربوو لەبەینی دوو شاخا بوو، پیایوی داوای ئەو رانە‌ی لە پیغمبر (دروودی خودای لەسەربین) کرد، پیغمبر بە خەلاتی دای پیی، جا پیاو‌ه‌که کاتی رۆیشتە‌وه ناو هۆزە‌که‌ی گوتی: ئە‌ی خزمینە! تا زوو ئیسلام ببن، سویندم بە یەزدانی پاک موحە‌مەد (دروودی خودای لەسەربین) بە چەشنی خەلات دە‌دات و بە‌خشیش دە‌به‌خشێ وای دياره‌ له‌به‌ر ئە‌وه‌ی که پشتی به‌ خودای خو‌ی ئە‌ستوو‌ره مه‌ترسی له‌ هه‌ژاری نیه‌. ئە‌نەس دە‌یگوت: گه‌ئی جار وا دە‌بوو پی‌او هه‌بوو، که موسولمان دە‌بوو، له‌ پێشدا بۆ پ‌رو پاتال و پ‌روپیتی جیهان ئیسلام دە‌بوو، به‌لام هه‌ر له‌گه‌ل ئیسلام دە‌بوو ئیت‌ر وا ئە‌م ئیسلامه‌تییه‌ ده‌چوو‌ه ناو دایه‌وه ئیسلامی خو‌شت‌ر ده‌ویست له‌ هه‌موو مال و مولک و سامانی دنیا (م).

۳۱۲۱- وَقَالَ: صَفْوَانُ بْنُ أُمَيَّةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): وَاللَّهِ لَقَدْ أَعْطَانِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي حُتَيْنٍ مَا أَعْطَانِي، وَإِلَهُ لَا يُبْقِضُ النَّاسَ إِلَيَّ، فَمَا بَرِحَ يُعْطِينِي حَتَّى لَأَكُنَّ لَأَحَبُّ النَّاسِ إِلَيَّ. روى مسلم هذه الثلاثة^(۶):

سه‌فوانی کو‌ری ئومه‌یییه (خودای ئی رازی بئ) گوتی: به‌ خودا له‌ هه‌موو که‌س زیات‌ر رقم له‌ پیغمبر بوو (دروودی خودای لەسەربین) هه‌تا رۆژی غه‌زای حونه‌ین، که ئە‌وه‌ بوو پیغمبر (دروودی خودای لەسەربین) ئە‌و هه‌موو خە‌لاته‌ی دامی له‌ سێ جارا سێ سه‌د حوشت‌ری دایی ئیت‌ر خە‌لات له‌سه‌ر خە‌لات و به‌خشیش له‌سه‌ر به‌خشیش ده‌یدا پی‌م، تا وای ئی هات که له‌ هه‌موو که‌سی زیات‌ر خو‌شم ده‌ویست! (م).

۳۱۲۲- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَحْسَنَ النَّاسِ وَكَانَ أَجْوَدَ النَّاسِ وَكَانَ أَشْجَعَ النَّاسِ وَلَقَدْ فَرَّغَ أَهْلُ الْمَدِينَةِ ذَاتَ لَيْلَةٍ فَالْطَّلَقَ نَاسٌ قَبْلَ الصُّوْتِ فَلَقَّاهُمُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَاجِعًا وَقَدْ سَبَقَهُمْ إِلَى الصُّوْتِ وَهُوَ

(۶) مسلم. فضائل: ۵۹۷۶. ترمذی. زکاة: ۶۶۶.

عَلَى فَرَسٍ لِأَبِي طَلْحَةَ غُرِيٍّ فِي عُنُقِهِ السَّيْفُ وَهُوَ يَقُولُ: لَمْ تُرَاعُوا لَمْ تُرَاعُوا. رواه الشيخان^(۷):

ئەنەس (خودای ئی خوش نوود بئ) گوتی: پیغمبەر (دروودی خودای لەسەربین) لە هەموو کەسێ چاکتر بوو، وە لە هەموو کەسێ بەخشنده تر بوو، وە لە هەموو کەسێ ئازا تر بوو، شەوێ شارێ مەدینە شەلەژاو مەردوم هەموو تۆقین جا کە چەند کەسێ بەرەو ئەو دەنگە چوون کە بوو بوو بەهۆی شیرزە بوونی خەلکی شارەکە لەولاو پیغمبەر (دروودی خودای لەسەربین) بەرەنگاریان بوو، دەگەڕایەووە دەیفەرموو: مەشەلەژێن، مەشەلەژێن تومەز پیغمبەر خۆی (دروودی خودای لەسەربین) لە پییش ئەواندا بە سواری ئەسپیکی پشت رووتی ئەبو طەلحە چوو بوو بۆ سۆراخکردنی دەنگەکە، کە بەمان گەیششت شمشیرەکە ی لە ملی دا بوو، دەگەڕایەووە بەرەو شارو دەیفەرموو مەترسین مەترسین (ئش-خودایان ئی رازی بئ).

۳۱۲۳- وَعَنْهُ قَالَ: لَمَّا قَدِمَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْمَدِينَةَ لَيْسَ لَهُ خَادِمٌ، فَأَخَذَ أَبُو طَلْحَةَ يَدِي، فَأُطْلِقَ بِي إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ أُنْسًا غَلَامٌ كَيْسٌ، فَلْيَخُذْكَ. قَالَ: فَخَدَمْتُهُ فِي السَّفَرِ وَالْحَضَرِ عَشْرَ سِنِينَ، وَاللَّهِ مَا قَالَ: لِي لَشَيْءٍ صَنَعْتُهُ لِمِ صَنَعْتَ هَذَا هَكَذَا وَلَا لَشَيْءٍ لَمْ أَصْنَعْهُ لِمِ لَمْ تَصْنَعْ هَذَا هَكَذَا. رواه الأربعة^(۸):

دیسان گوتی: پیغمبەر (دروودی خودای لەسەربین) کە کۆچی فەرموو بۆ مەدینە، ئەبو طەلحە (کە باوێ پیارەم بوو) دەستی گرتو و بردمی بۆ لای پیغمبەر (دروودی خودای لەسەربین) گوتی: ئەو پیغمبەری خودا! ئەنەس کۆپێکی ژێرو زرنگە، با خزمەتت بکا، گوتی: ئیتر دە سالی ره‌به‌ق (چ) لە ماله‌وه‌و چ لە

(۷) بخاری. جهاد: ۲۸۲۰، ۲۹۰۸، ۳۰۴۰، ۳۸۶۶، ۶۰۳۳. تجرید/۳/۳۰۹ رقم: ۲۸۵۷/۱۸۰، ۲۸۲۰، ۲۸۷۲،

۲۸۶۶، ۲۸۶۷، ۲۹۰۸، ۲۹۶۸، ۲۹۶۹، ۳۰۴۰، ۶۰۳۳، ۳۲۱۲. مسلم. فضائل: ۵۹۶۱. ترمذی. جهاد: ۱۹۸۷.

(۸) بخاری. وصایا: ۲۷۶۸، ۶۹۱۱. مسلم. فضائل: ۵۹۶۸.

ئوڭرو سه‌فه‌ردا) من خزمه‌تی ئه‌و زاته‌م کردووه، به‌خودا چیم کردبئی و چیم نه‌کردبئی نه‌یفرمووه پیم: بو‌ئه‌مه‌ت وا کردووه، یا بو‌ئه‌وه‌ت وا نه‌کردووه! (ش/د/ت-خودایان فی رازی بن).

۳۱۲۴- وَعَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ أَحْسَنِ النَّاسِ خُلُقًا فَأَرْسَلَنِي يَوْمًا لِحَاجَةٍ فَقُلْتُ لَهُ: وَاللَّهِ لَا أَذْهَبُ. وَفِي نَفْسِي أَنْ أَذْهَبَ لِمَا أَمَرَنِي بِهِ كَيْيُ اللَّهُ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَخَرَجْتُ حَتَّى أَمُرَّ عَلَى صَبِيَّانَ وَهَمْ يَلْعَبُونَ فِي السُّوقِ فَإِذَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَدْ قَبِضَ بِقَفَائِي مِنْ وَرَائِي فَتَظَرَّرْتُ إِلَيْهِ وَهُوَ يَضْحَكُ فَقَالَ: يَا أُنَيْسُ أَذْهَبْتَ حَيْثُ أَمَرْتُكَ؟ قُلْتُ: نَعَمْ أَنَا أَذْهَبُ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَذَهَبْتُ^(۹).

دیسان گوتی: پیغمبر مبر (درویدی خودای له‌سربین) له‌هه‌موو که‌س خووی شیرینتر بوو، ره‌فتاری تا بلئی جوان بوو روژی ناردمی بو‌کاری، پیم گوت: به‌خودا ناچم“ به‌لام له‌دله‌وه نیازم هه‌بوو که بچم بو‌ی، جا رویشتم له‌ری تووشی تاقمئ منداڵ بووم، یارییان ده‌کرد له‌ناو بازاردا، کاتیکم زانی پیغمبر مبر (درویدی خودای له‌سربین) له‌پشته‌وه پشته‌ملی گرتم، که سه‌یرم کرد پی ده‌که‌نی، فهرمووی: نه‌سه‌که! چوویت بو‌ئه‌وه‌ی که پیم گوتیت؟ منیش گوتم: به‌ئی، وا ده‌پۆم ئه‌ی پیغمبر مبر خوا! ئینجا چووم. (م/د).

۳۱۲۵- وَعَنْهُ قَالَ: مَا رَأَيْتُ أَرْحَمَ بِالْعِيَالِ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: كَانَ إِبْرَاهِيمُ مُسْتَرْضِعًا لَهُ فِي عَوَالِي الْمَدِينَةِ فَكَانَ يَنْطَلِقُ وَكَحْنٌ مَعَهُ فَيَدْخُلُ الْبَيْتَ وَإِنَّهُ لَيَدْخُنْ وَكَانَ ظُهُرُهُ قَيْتًا فَيَأْخُذُهُ فَيَقْبَلُهُ ثُمَّ يَرْجِعُ. قَالَ: عَمَرُوا فَلَمَّا ثَوَّفَى إِبْرَاهِيمُ قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنَّ إِبْرَاهِيمَ ابْنِي وَإِنَّهُ مَاتَ فِي الثُّدَى وَإِنَّ لَهُ لَظَرَيْنِ تُكْمَلَانِ رَضَاعَهُ فِي الْجَنَّةِ^(۱۰).

دیسان گوتی: که‌سم نه‌دیوه که ئاوا وه‌ک پیغمبر مبر (درویدی خودای له‌سربین) به‌زه‌یی بیته‌وه به‌خیژانا، گوتی: له‌گوندی له‌گونده‌کانی ده‌وروبه‌ری

^(۹) مسلم. فضائل: ۵۹۷۰. أبو داود. أدب: ۴۷۷۳.

^(۱۰) مسلم. فضائل: ۵۹۸۰، ۵۹۷۹. تجرید/ ۲ ل - ۵۱ رقم: ۱۳۰۳ / ۶۲۶، ۱۳۰۴.

مه‌دینه، ئیبراهیمی کوپی پیغمبر (دروودی خودای له‌سربین) درابوو به دایه‌ن، که پیغمبر (دروودی خودای له‌سربین) ده‌چوو بو لای، ئیمه‌یش له خزمه‌تیا ده‌چووین، می‌ردی دایه‌نه‌که‌ی - واته: باوکه شیریه‌که‌ی - ئاسنگه‌ربوو، ئاسنگه‌ری ده‌کرد، پیغمبر (دروودی خودای له‌سربین) که ده‌چوو ژورده ماله‌که پرپوو، له دووکه‌ل و بو‌چرووک و خانووکه قانگ درابوو جا حه‌زرت (دروودی خودای له‌سربین) ئیبراهیمی ه‌ل ده‌گرت و تی‌ر - تی‌ر ماچی ده‌کردو بو‌نی ده‌کردو ئینجا ده‌گه‌رایه‌وه، کاتی که ئیبراهیم مرد، پیغمبر (دروودی خودای له‌سربین) فهرمووی: ئیبراهیم کوپی منه، مه‌که‌خۆره‌بوو که مرد، له‌به‌ر نه‌وه له به‌ه‌شتا دوو دایه‌نی هه‌یه مه‌کی ده‌ده‌نی هه‌تا له مه‌ک ده‌پ‌یت‌ه‌وه! (ش/د/ت).

۳۱۲۶- وَعَنْهُ قَالَ: لَقَدْ رَأَيْتُ إِبْرَاهِيمَ وَهُوَ يَكِيدُ بِنَفْسِهِ بَيْنَ يَدَي رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَدَمَعَتْ عَيْنَاهُ، فَقَالَ: تَذَمُّعُ الْعَيْنِ وَيَخْزُنُ الْقَلْبُ وَلَا تَقُولُ إِلَّا مَا يَرْضَى رَبُّنَا وَاللَّهِ يَا إِبْرَاهِيمُ إِنَّا بِكَ لَمَحْزُونُونَ. رواهما الأربعة^(۱۱).

ديسان گوتی: ئیبراهیم گیانی ده‌دا له باوشی پیغمبردا بوو (دروودی خودای له‌سربین) چاو م ئی بوو نه‌سربه‌ چاو‌ه‌کانی پیغمبردا (دروودی خودای له‌سربین) هو‌ن هو‌ن ده‌هاته‌ خواره‌وه، جا فهرمووی: چاو فرمی‌سک ده‌ری‌ژی و دل خه‌م و په‌ژاره ده‌چی‌ژی وه‌ل نه‌وه‌ی ره‌زای خوداوه‌ندمانی له‌سه‌ر نه‌بی به‌زارمانا نایی، سویند به‌یه‌زدانی پاک - نه‌ی رۆله‌ی شیرین! نه‌ی ئیبراهیم! - ئیمه له‌به‌ر مه‌رگی تو‌گه‌ل خه‌مگین و خه‌مبارین → (ب ۱ ز - ۱۹۷ - ف ۱). = به‌رگی ۱ / ژماره: ۱۰۳۵/۱ زنجیره ۱۹۷.

۳۱۲۷- وَعَنْهُ قَالَ: كَانَ لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَادٍ حَسَنُ الصَّوْتِ اسْمُهُ أُنْجَشَةُ فَمَرَّ عَلَيْهِ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ يَسُوقُ الْإِبِلَ بِالزَّوْجَاتِ الطَّاهِرَاتِ فَقَالَ: لَهُ: رُوَيْدًا يَا أُنْجَشَةُ لَا تُكْسِرِ الْقَوَارِيرَ. رواه الشيخان^(۱۲).

^(۱۱) تقدم تجريجه في الحديث السابق عيله مباشرة.

^(۱۲) بخاري. ادب. مسلم. فضائل: ۵۹۹۰، ۵۹۹۱، ۵۹۹۲، ۵۹۹۳، ۵۹۹۴، ۵۹۹۵.

دیسان گوتی: پیغمبر (درویدی خودای لہسربین) و شترہ وانیکی دہنگ خوشی ہہبوو، ناوی ٹہنجہ شہ بوو، جاری پیغمبر (درویدی خودای لہسربین) تووشی بوو، بہ ہورہ بہ دہنگہ خوشہکھی و شترہکانی ژیر ہاوسہرہ پاکیزہکانی پیغمبرای لئ دہخوری و شترہکان بہ تہکان دہرویشن، جا پیی فہرموو: ٹہی ٹہنجہ شہ! توژی ہیواش باریان شووشہیہ مہیشکینہ واتہ: ٹافرہت وک مینا ناسکہ، بہرگہی ٹہم خیرایہیہ ناگری! (۱) (ش - شہیخان: بوخاری و موسلیم. خودایان لئ رازی بی).

۳۱۲۸- وَعَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا صَلَّى الْغَدَاةَ جَاءَ خَدَمُ الْمَدِينَةِ بِأَنْبِئِهِمْ فِيهَا الْمَاءَ فَمَا يُؤْتِي بِإِنَاءٍ إِلَّا غَمَسَ يَدَهُ فِيهَا فَرُبَّمَا جَاءُوهُ فِي الْغَدَاةِ الْبَارِدَةِ فَيَغْمِسُ يَدَهُ فِيهَا (۱۳):

دیسان گوتی: پیغمبر (درویدی خودای لہسربین) کہ نویژی بہیانی دہکرد، ٹیتر راژہکهران و ناو کیٹشہکانی مہدینہ حاجت و دہفرہکانیان بہ ٹاوہکہوہ دہہینا بوی ٹہویش بؤ مووفہرک دہستی پیا دہکردن، گہ لئ جار بہیانیان زور ساردبوو، بہلام ہر دہستی دہکرد بہناو ٹاوہکہداو ناٹومیڈی نہدہکردن و دلی رادہگرتن (م).

۳۱۲۹- وَعَنْهُ قَالَ: لَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَالْحَلَّاقُ يَخْلُقُهُ وَأَطَافَ بِهِ أَصْحَابُهُ فَمَا يُرِيدُونَ أَنْ تَقَعَ شَعْرَةٌ إِلَّا فِي يَدِ رَجُلٍ (۱۴):
بہرگی دوو، زنجیرہ/ ۱۱۱ ژمارہ/ ۱۶۰۴/۲.

(۱) ٹافرہت مینایہ بہرگہ ناگری

بہرہی تن گری خوراناگری

ہارہ دہکات و ہاروہاج دہبن

وا چاکہ کہ پیاو دلی پاگری - وەرگیر -

(۱۳) مسلم. فضائل: ۵۹۹۶.

(۱۴) مسلم. فضائل: ۵۹۹۷.

دیسان گوتی: پیغمبرم دی (درویدی خودای له‌سهرین) سهرتاش سهری ده‌تاشی، یاران‌ی خه‌رمانه‌یان ئی دابوو، هه‌ر ته‌له‌ موویه‌ک به‌ر ده‌بووه، یاران ده‌یان قوسته‌وه‌و ده‌که‌وته ناو ده‌ستی یه‌کیکیانه‌وه! (م).

۳۱۳- وَعَنْهُ أَنَّ امْرَأَةً كَانَتْ فِي عَقْلِهَا شَيْءٌ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ لِي إِلَيْكَ حَاجَةً فَقَالَ: يَا أُمَّ فَلَانِ انْظُرِي أَيَّ السَّكَنِ شِئْتَ حَتَّى أَقْضِيَ لَكَ حَاجَتَكَ. فَخَلَا مَعَهَا فِي بَعْضِ الطَّرِيقِ حَتَّى فَرَّغَتْ مِنْ حَاجَتِهَا. روى مسلم هذه الثلاثة^(۱۵).

دیسان گوتی: ژنی هه‌بوو له‌کاتی خویدا شانه‌کار - ماشیطه‌ی دایکه خه‌دیجه‌ی ژنی پیغمبرمبوو - توژی هوشی ته‌واو نه‌بوو، جاری گوتی: نه‌ی پیغمبرمبه‌ری خودا! فه‌رمانیکی نه‌ینیم پیته‌هیه، فه‌رمووی: نه‌ی دایکی فیسار! کویت پی خۆشه‌ بچۆ بۆ ئه‌وئۆ تا بيم کاره‌که‌تت بۆ جیبه‌جی بکه‌م ئیتر له‌ سه‌ره‌رییه‌کا دوو به‌دوو کۆبوونه‌وه هه‌تا ژنه‌که ئیشه‌که‌ی ته‌واو بوو نه‌ینیه‌که‌ی خۆی عه‌رزى چه‌زه‌ت (درویدی خودای له‌سهرین) کرد (م).

۳۱۴- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: مَا خَيْرَ رَسُولٍ اللَّهُ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَيْنَ أَمْرَيْنِ أَحَدُهُمَا أَيْسَرُ مِنَ الْآخَرِ إِلَّا اخْتَارَ أَيْسَرَهُمَا مَا لَمْ يَكُنْ إِثْمًا فَإِنْ كَانَ إِثْمًا كَانَ أَبْعَدَ النَّاسِ مِنْهُ. وَمَا اتَّقَمَ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لِنَفْسِهِ إِلَّا أَنْ تُنْتَهَكَ حُرْمَةُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ. رواه الثلاثة^(۱۶).

عائیشه (خودای ئی زانی بن) گوتی: پیغمبرمبوو (درویدی خودای له‌سهرین) نه‌گه‌ر خۆی بکرایه به‌ سه‌رپشک له‌ نیوانی کردنی دوو کارا، که کاریکیان له‌وی تریان ئاساتر بوایه، هه‌میشه ئاسانه‌که‌یانی هه‌ل ده‌بژارد، به‌ مه‌رجی ئه‌و کاره گوناه نه‌بوایه، ئه‌گینا له‌ هه‌موو که‌س زیاتر لیی دور ده‌که‌وته‌وه، هه‌رگیزیش پیغمبرمبوو (درویدی خودای له‌سهرین) هه‌ق و تۆله‌سه‌ندنێ که په‌یوه‌ندی تایبه‌تی به‌ خودی خۆیه‌وه هه‌بوایه نه‌یده‌سه‌ندو کابرای ده‌به‌خشی مه‌گه‌ر

(۱۵) مسلم. فضائل: ۵۹۹۸. أبو داود. أدب: ۴۸۱۹.

(۱۶) مسلم. فضائل: ۵۹۹۹. بخاری. مناقب: ۲۵۶۰، ۶۱۲۶، ۶۷۸۶، ۶۷۵۲. تجرید/ ۴ ل - ۱۰۸ رقم: ۱۴۲۳.

که‌سی قه‌درو ری‌زی شه‌ریعه‌تی خودای گه‌وره و مه‌زنی بشکاندایه، نه‌وه تۆله‌ی نه‌وه‌ی ئی ده‌سه‌ند (ش/د).

۳۱۳۲- وَعَنْهَا قَالَتْ: مَا ضَرَبَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) شَيْئًا قَطُّ بِيَدِهِ وَلَا امْرَأَةً وَلَا خَادِمًا إِلَّا أَنْ يُجَاهِدَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَمَا يَنْبَلُ مِنْهُ شَيْءٌ قَطُّ فَيَنْتَقِمَ مِنْ صَاحِبِهِ إِلَّا أَنْ يُنْتَهَكَ شَيْءٌ مِنْ مَحَارِمِ اللَّهِ فَيَنْتَقِمَ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ. رواه مسلم وأبو داود^(۱۷):

دیسان عایشه (خودای ئی رازی بن) گوتی: هه‌رگیزاو هه‌رگیز پیغمبر (دروودی خودای له‌سهرین) به ده‌ستی خوی له هیچی نه‌ده‌دا، نه له‌ژن و له نوکه‌رو نه له که‌سی تر، مه‌گه‌ر له‌کاتی غه‌زادا له که‌سیکی دابی، هه‌رچیشی تووش ده‌بوو به‌هوی که‌سیکی تره‌وه قه‌ت تۆله‌ی له‌و که‌سه نه‌ده‌سه‌ند به‌لام نه‌گه‌ر که‌سی ری‌زی شه‌ریعه‌تی خودای بشکانبایه چه‌زهرت (دروودی خودای له‌سهرین) له‌م حاله‌دا به باشی تۆله‌و هه‌قی خودای گه‌وره و مه‌زنی ده‌ستاند (م/د).

۳۱۳۳- وَعَنْهَا قَالَتْ: صَنَعَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَمْرًا فَتَرَخَّصَ فِيهِ فَبَلَغَ نَاسًا مِنْ أَصْحَابِهِ فَكَأَنَّهُمْ كَرِهُوا وَتَنَزَّهُوا عَنْهُ فَبَلَغَهُ ذَلِكَ فَقَامَ خَطِيبًا فَقَالَ: مَا بَالُ رَجُلٍ بَلَغَهُمْ عَنِّي أَمْرٌ تَرَخَّصْتُ فِيهِ فَكَرِهُوا وَتَنَزَّهُوا عَنْهُ فَوَاللَّهِ لَأَنَا أَعْلَمُهُمْ بِاللَّهِ وَأَشَدُّهُمْ لَهُ خَشْيَةً. رواه مسلم والله أعلم^(۱۸):

دیسان گوتی: پیغمبر (دروودی خودای له‌سهرین) جاری کاریکی کرد به‌پیی روخصه‌ت به ئاسانی گرتی، چه‌ند که‌سیکیش له یارانی که نه‌وه‌یان بیسته‌وه پییان ناخۆش بوو، وه به‌و نه‌ندازه شه‌و تاعه‌ته‌ی که پیغمبر (دروودی خودای له‌سهرین) کردبووی پیی رازی نه‌بوون، جا که نه‌مه گه‌یشته‌وه به پیغمبر (دروودی خودای له‌سهرین) هه‌لسایه‌وه دوان (خوتبه‌)یه‌کی دا، فه‌رمووی: هه‌ندی پیاو بیستوویانه‌ته‌وه که من کاریکم کردووو به‌پیی روخصه‌تی خودا به ئاسانی گرتوومه، که‌چی نه‌وان به‌وه رازی نابن و نه‌وه‌یان پی ناخۆش بووه، نه‌مه

^(۱۷) مسلم. فضائل: ۵۹۹۹ - ۶۰۰۵.

^(۱۸) مسلم. فضائل: ۶۰۶۲. بخاری. ادب: ۳۱۰۱، ۷۳۰۱. تجرید بوخاری/ ۵ ل - ۳ ژ: ۱۷۴۳ / ۵۰۶۳.

لەبەرچى؟ دەسا سويندەم بە يەزدانى پاك من لەوان باشتەر لە خودا دەترسم و لەوانىش زياتر خودا دەناسم (م).

٩١) دىلسۆزى پيڭەمبەر ^{درووى} بۆ ئۆمەتى خۆى ^{خودى ئاسەر}

شفقة النبي ﷺ على الأمة

{قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُوفٌ رَّحِيمٌ - صدق الله العظيم - ١٢٨/٩}.

خوداى گەورە دەفەرموى: ئەى حازدانى رۆژا بە راستى هاتووە بۆلاى ئىوہ لە لایەنى خوداوہ، پيڭەمبەرى کە لە رەگەزى خۆتانە، زۆر ناخۆش و گرانە لەسەر دلى ئەگەر ئىوہ تووشى رەنج و ئازار و گىرو گىرفت بىن زۆر بە پەرۆشە بۆ ئىوہ، بۆ ھەموو موسولمانى زۆر دىلسۆزو مپەرەبانە.

٣١٣٤- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لِكُلِّ نَبِيٍّ دَعْوَةٌ مُسْتَجَابَةٌ فَتَعَجَّلْ كُلُّ نَبِيٍّ دَعْوَتَهُ وَإِنِّي اخْتَبَأْتُ دَعْوَتِي شَفَاعَةً لِّأُمَّتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَهِيَ نَائِلَةٌ إِنْ شَاءَ اللَّهُ مَنْ مَاتَ مِنْ أُمَّتِي لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا. رواه الشيخان والترمذي^(١٩):

لە ئەبو ھورەيرەوہ (خوداى نازى بى) لە ھەزەرەتەوہ (درووى خوداى لەسەرىن) دەفەرموى: ھەموو پيڭەمبەرى نزاو پارانەوہىەكى تايەبەتى خۆى ھەيە، کە خودا گىراى دەکالىى، ھەموو پيڭەمبەرەکانى تر نزاكەى خۆيانيان بە زووىى لە دنيادا کردووہ و گىرا بووہ، وەلى من نزاكەى خۆم ھەلگرتووہ بۆ رۆژى قيامەت، لەوى تکاى پى دەکەم بۆ ئوممەت، ئيتەر ئەوہى لە ئومموت لەسەر ئيمان و باوہرى راست بمرى و ھيچ ھاوبەش بۆ خودا پەيدا نەکا - خودا ھەزەکا - ئەوہ ئەو کەسە بەر ئەم تکاو شەفاعەتەى منە دەکەوى! (ش/ت).

(١٩) بخاري. دعوات: ٦٢٠٤، ٦٢٠٥، ٧٤٧٤. مسلم. إيمان: ٤٩٠، ٤٨٦، ٤٩٧. ترمذي. دعوات: ٣٦٠٢.

۳۱۳۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) تَلَا قَوْلَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فِي إِبْرَاهِيمَ (رَبِّ إِنْهُمْ أَضَلَّلْنِ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ فَمَنْ تَبِعَنِي فَإِنَّهُ مِنِّي) الْآيَةَ. وَقَالَ: عَيْسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ (إِنْ تُعَذِّبُهُمْ فَإِنَّهُمْ عَبَادُكَ وَإِنْ تُغْفِرَ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ) فَرَفَعَ يَدَيْهِ وَقَالَ: اللَّهُمَّ أُمِّتِي أُمِّتِي. وَبَكَى فَقَالَ: اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَا جِبْرِيلُ اذْهَبْ إِلَى مُحَمَّدٍ وَرَبُّكَ أَعْلَمُ فَسَلِّمْهُ مَا يُنْكِيكَ فَأَتَاهُ جِبْرِيلُ - عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ - فَسَأَلَهُ فَأَخْبَرَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِمَا قَالَ. وَهُوَ أَعْلَمُ. فَقَالَ اللَّهُ: يَا جِبْرِيلُ اذْهَبْ إِلَى مُحَمَّدٍ فَقُلْ إِنَّا سَرَّضْنَاهُ فِي أُمَّتِكَ وَلَا تُسَوِّدْكَ^(۲۰).

ع‌ه‌بدوللای ک‌و‌ری ع‌ه‌مر (خ‌ودایان لی رازی بن) گ‌و‌تی: پیغمبره‌ (د‌ر‌و‌دی خ‌ودای ل‌ه‌س‌ر‌بن) ن‌ه‌م ن‌ایه‌ت‌ه‌ی خ‌و‌ین‌د‌ه‌و‌ه‌ ک‌ه‌ ئ‌ی‌بر‌ا‌ه‌ی‌م ت‌ی‌ا‌د‌ا د‌ه‌ف‌ه‌ر‌م‌و‌ی: { رَبِّ إِنْهُمْ أَضَلَّلْنِ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ فَمَنْ تَبِعَنِي فَإِنَّهُ مِنِّي وَمَنْ عَصَانِي فَإِنَّكَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ - ۳۶/۱۴ } : خ‌ودایه‌! ن‌ه‌و‌ ب‌ت‌ان‌ه‌و‌ ن‌ه‌م خ‌ود‌ا د‌ر‌و‌ین‌ان‌ه‌ خ‌ه‌ل‌ک‌ی‌ک‌ی‌ گ‌ه‌لی ز‌و‌ری‌ان گ‌و‌م‌ر‌ا‌و س‌ه‌ر‌گ‌ه‌ر‌د‌ان ک‌ر‌د‌و‌ه‌، د‌ه‌ی ه‌ه‌ر ک‌ه‌س‌ی ک‌ه‌ پ‌ه‌ی‌ر‌ه‌و‌ی م‌ن د‌ه‌ک‌ا ن‌ه‌و‌ه‌ ل‌ه‌ م‌ن‌ه‌و‌ ل‌ه‌ د‌ه‌س‌ت‌ه‌ی م‌ن‌ه‌، و‌ه‌ ن‌ه‌و‌ه‌ی ل‌ه‌م‌ن ی‌ا‌خ‌ی د‌ه‌ب‌ی ن‌ه‌و‌ه‌ ب‌ه‌ر‌ه‌و‌ ر‌و‌وی خ‌و‌تی د‌ه‌ک‌ه‌م‌ه‌و‌ه‌و‌ ت‌و‌یش ت‌ا‌و‌ان‌ب‌ه‌خ‌ش‌و‌ م‌ی‌ه‌ر‌ه‌ب‌ان‌ی و‌ ل‌ی‌ی خ‌و‌ش د‌ه‌ب‌ی ی‌ا‌س‌ز‌ای د‌ه‌د‌ه‌ی ن‌ه‌و‌ه‌ ک‌ه‌ی‌ف‌ی خ‌و‌ت‌ه‌و‌ ف‌ه‌ر‌م‌و‌د‌ه‌ک‌ه‌ی ع‌ی‌س‌ا‌ش‌ی خ‌و‌ین‌د‌ه‌و‌ه‌ ک‌ه‌ ل‌ه‌م ن‌ایه‌ت‌ه‌د‌ا د‌ه‌ف‌ه‌ر‌م‌و‌ی: { إِنْ تُعَذِّبُهُمْ فَإِنَّهُمْ عَبَادُكَ وَإِنْ تُغْفِرَ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ - ۱۸/۵ } . خ‌ودایه‌! ک‌ه‌س‌ ب‌ال‌ا‌ د‌ه‌س‌تی ت‌و‌ن‌ی‌ه‌، ن‌ه‌م‌ان‌ه‌ ه‌ه‌ر‌چ‌ه‌ن‌د‌ ت‌ا‌و‌ان‌ ب‌ار‌ن‌، ب‌ه‌ل‌ام‌ ب‌ه‌ن‌د‌ه‌و‌ ع‌ه‌ب‌دی خ‌و‌تن‌، ن‌ه‌گ‌ه‌ر‌ س‌ز‌ا‌و‌ ن‌از‌اری‌ان ب‌د‌ه‌ی ن‌ه‌و‌ه‌ ر‌ه‌و‌ایه‌ ب‌و‌ ت‌و‌، ن‌ه‌گ‌ه‌ر‌ ب‌ه‌ ک‌ه‌ر‌ه‌م‌و‌ ل‌و‌ت‌ف‌ی خ‌و‌ت‌ ت‌ا‌و‌ان‌ی‌ان ب‌ی‌و‌ش‌ی ن‌ه‌و‌ه‌ ل‌ه‌ گ‌ی‌تی د‌ی‌ار‌ه‌ ک‌ه‌ ت‌و‌ت‌ه‌و‌ان‌ا‌و‌ د‌ان‌a‌و‌ ک‌ار‌ د‌ر‌و‌س‌ت‌یت‌ و‌ م‌ول‌ک‌ م‌ول‌کی خ‌و‌ت‌ه‌و‌ ب‌ه‌ن‌د‌ه‌ ب‌ه‌ن‌د‌ه‌ی خ‌و‌ت‌ه‌، چ‌ی‌ لی‌ د‌ه‌ک‌ه‌ی د‌ه‌ی‌ک‌ه‌ی، ک‌ه‌س‌ م‌اف‌ی ر‌ه‌خ‌ن‌ه‌ی ن‌ی‌ی‌ه‌ ئ‌ی‌ن‌ج‌ا‌ ح‌ه‌ز‌ر‌ه‌ت‌ (د‌ر‌و‌دی خ‌ود‌ای ل‌ه‌س‌ر‌بن) ه‌ه‌ر‌د‌و‌ د‌ه‌س‌تی خ‌و‌ی ب‌ه‌ر‌ز‌ک‌ر‌د‌ه‌و‌ه‌و‌ ف‌ه‌ر‌م‌و‌ی: ن‌ه‌ی خ‌ودایه‌! ر‌ه‌ح‌م‌ ب‌ک‌ه‌ ب‌ه‌ ئ‌و‌م‌ه‌ت‌م‌، پ‌ه‌ر‌ه‌ر‌د‌گ‌اری م‌ن‌! ب‌ه‌ز‌ه‌ی‌یت‌ ب‌ی‌ت‌ه‌و‌ه‌ ب‌ه‌ گ‌ه‌ل‌ه‌ک‌ه‌م‌d‌ا ئ‌ی‌ن‌ج‌ا‌ د‌ه‌س‌تی ک‌ر‌د‌ ب‌ه‌ گ‌ری‌ان‌، ج‌ا‌ خ‌ود‌ای گ‌ه‌و‌ر‌ه‌و‌ س‌ه‌ر‌و‌ه‌ر‌ ف‌ه‌ر‌م‌و‌ی

به‌جوبرائیل: ئه‌ی جوبرائیل! بچوؤ بو لای موحه‌ممه‌د (هرچه‌ند خودای تو خوشی باشتر ده‌زانی) بچوؤ لیی بپرسه که له به‌رچی ده‌گریت؟ جا جوبرائیل هات لیی پرسى، پیغمبرایش (دروودی خودای له‌س‌ربین) پیی گوت (دیاره که خودا خوی باشتر حاله‌که ده‌زانی) ئه‌وجا خودا فه‌رمووی: ئه‌ی جوبرائیل! برؤ بو لای موحه‌ممه‌د پیی بلئ: که خودا ده‌فه‌رموئ خه‌فت مه‌خو ئیمه ده‌رباره‌ی ئومه‌تت رازیت ده‌که‌ین و له باره‌ی ئومه‌تته‌وه قه‌ت دلت ناشکینین! (م).

۳۱۳۶- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ إِذَا أَرَادَ رَحْمَةً أُمَّةٍ مِنْ عِبَادِهِ قَبَضَ نَبِيَّهَا قَبْلَهَا فَجَعَلَهُ لَهَا فَرَطًا وَسَلَفًا بَيْنَ يَدَيْهَا وَإِذَا أَرَادَ هَلَكَةَ أُمَّةٍ عَذَّبَهَا وَنَبِيَّهَا حَتَّىٰ فَأَهْلَكَهَا وَهُوَ يَنْظُرُ فَاقْرَأْ عَيْنُهُ بِهَلَكَتِهَا حِينَ كَذَّبُوهُ وَعَصَوْا أَمْرَهُ. رواهما مسلم في كتاب الإيمان^(۳):

ئه‌بو موسا (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغمبر (دروودی خودای له‌س‌ربین) فه‌رمووی: خودای که‌وره ئه‌گه‌ر خواستی خیرو نیازی باشی هه‌بی به‌ نه‌ته‌وه‌یی له به‌نده‌گانی خوی ئه‌وه له پیش خویانه‌وه گیانی پیغمبره‌که‌یان ده‌کیشی و ده‌یکا به به‌رای و پیشه‌نگیان و له پیش ئه‌وانه‌وه ره‌وانه‌ی ده‌کا تا له به‌هه‌شتا پیش‌وازیان ئی بکا، به‌لام ئه‌گه‌ر خودا ویستی نه‌ته‌وه‌یی له ناوبدا ئه‌وه له ژیا‌نی پیغمبره‌که‌یا‌نا له ناویان ده‌با، وه به‌وه چاوو دلی ئه‌و پیغمبره‌ر روشن ده‌کاته‌وه، له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که به‌ درو‌یان ده‌خسته‌وه و بی‌گو‌ییان ده‌کرد (م- نو‌قی می‌هره‌بانی خودا بئ).

۹۲) به‌شی چواره‌م: نیشانه‌کانی پیغمبرایه‌تی پیغمبر ^{دروودی خودای له‌س‌ربین} به‌کیکیان مۆری پیغمبرایه‌تییه که به‌ناوشانیه‌وه بووه:

الفصل الرابع: في إلام نبوته ﷺ منها خاتم النبوة

۳۱۳۷- عَنْ السَّائِبِ بْنِ يَزِيدَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: ذَهَبَتْ بِي خَالَتِي إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ ابْنَ أَخْتِي وَجِعَ. فَمَسَحَ رَأْسِي وَدَعَا لِي بِالْبَرَكَاتِ،

(۳) مسلم. فضائل: ۵۹۲۳.

ثُمَّ تَوَضَّأَ فَشَرِبْتُ مِنْ وَضْئِهِ، ثُمَّ قُمْتُ خَلْفَ ظَهْرِهِ، فَتَنَظَّرْتُ إِلَى خَاتَمِ التُّبُوءِ بَيْنَ كَتِفَيْهِ مِثْلَ زُرِّ الْحَجَلَةِ. رواه الشيخان والرمذي^(۱):

سائی‌بی کو‌پی یه‌زی‌د (خودای فی‌رازی بن) گو‌تی: پو‌ورم بر‌دمی بو‌لای پیغم‌م‌به‌ر (درو‌دی خودای له‌س‌ری‌ن) گو‌تی: ئە‌ی پیغم‌م‌به‌ری خودا! ئە‌م خوش‌که‌زای‌ه‌م نه‌خو‌شه، پیغم‌م‌به‌ریش (درو‌دی خودای له‌س‌ری‌ن) ده‌ستی هینا به‌ سه‌ر‌ما‌و دو‌عا‌و ن‌زای پیت‌و فه‌ری بو‌کر‌دم ئین‌جا ده‌سنو‌یژی گرت‌و له‌ نا‌وه‌چ‌و‌پی ده‌سنو‌یژه‌که‌یم خو‌ار‌ده‌وو‌ه، ئە‌ه‌وجا له‌ پشتیه‌وه‌ را‌وه‌ستام و سه‌یری مو‌ری پیغم‌م‌به‌رایه‌تیم کرد، که به‌ نا‌وشانی‌ه‌وه‌ بو‌و، وه‌ک دو‌گمه‌ی په‌رده‌کولله‌ وابو‌و، یا‌خود وه‌ک هیل‌که‌ی که‌و وابو‌و (ش/ت).

۳۱۳۸- عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: رَأَيْتُ خَاتِمًا فِي ظَهْرِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَأَنَّهُ بَيْضَةُ حَمَامٍ. رواه مسلم والرمزي ولفظه: كَانَ خَاتَمَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الَّذِي بَيْنَ كَتِفَيْهِ غُدَّةٌ حَمْرَاءَ مِثْلَ بَيْضَةِ الْحَمَامَةِ^(۲):

جایی‌ری کو‌پی سه‌مو‌وره (خودای فی‌رازی بن) گو‌تی: مو‌ری‌کم بین‌ی به‌پشت‌ی پیغم‌م‌به‌ره‌وه (درو‌دی خودای له‌س‌ری‌ن) وه‌ک هیل‌که‌ی کو‌تر وابو‌و (م/ت) گفته‌ی (ت): مو‌ره‌که‌ی پیغم‌م‌به‌ر (درو‌دی خودای له‌س‌ری‌ن) که به‌نا‌و شانی‌ه‌وه‌ بو‌و لو‌ویه‌کی سو‌ور بو‌و، به‌قه‌د هیل‌که‌ی کو‌تری ده‌بو‌و.

۳۱۳۹- عَنْ عَاصِمٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَرْجَسَ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمْ) قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَكَلْتُ مَعَهُ خُبْزًا وَلَحْمًا - أَوْ قَالَ: ثَرِيدًا - قَالَ: فَقُلْتُ لَهُ أَسْتَغْفِرُكَ يَا نَبِيَّ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: نَعَمْ وَلَكَ ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ (وَأَسْتَغْفِرُ لِدُنْيَاكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ) قَالَ: ثُمَّ ذُرْتُ خَلْفَهُ فَتَنَظَّرْتُ إِلَى خَاتَمِ التُّبُوءِ بَيْنَ كَتِفَيْهِ عِنْدَ نَاحِيَةِ كَتِفَيْهِ الْيُسْرَى جُمُعًا عَلَيْهِ خِيَلَانٌ كَأَمْثَالِ الْكَاذِبِ. رواه مسلم^(۳):

(۱) بخاری. وضوء: ۱۹۰، ۳۵۴۰، ۳۵۴۱، ۵۶۷۰، ۶۳۵۲. تجرید/ ۱ ل - ۱۶۲ ژ: ۱۴۱/ ۱۹۰.

(۲) مسلم. فضائل: ۶۰۳۸، ۶۰۳۹.

(۳) مسلم. فضائل: ۶۰۳۸، ۶۰۳۹.

عاصم له عه‌بدوللای کورپی سه‌رجیسه‌وه (خوا‌ینیان رازی بئ) گوتی: خوُم پیغه‌مبه‌رم دیوه (دروودی خودای له‌سهری) وه نان و گوشتیشم له‌گه‌لیدا خواردووه، یا گوتی نان و تریتم له‌گه‌لیدا خواردووه، عاصم گوتی پییم گوت: ئایا پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهری) پاراوه‌ته‌وه بۆت؟ گوتی: به‌ئی، وه بۆ تویش و بۆ هه‌موو موسولمانیکی تریش پاراوه‌ته‌وه، ئه‌وجا بۆ شایه‌تی قسه‌که‌ی خوئی ئه‌م ئایه‌ته‌ی خوینده‌وه: {وَاسْتَغْفِرْ لَدُنْكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ - ۱۹/۴۷}.

داوای ئی بووردن و تاوان پۆشی له‌ خودا بکه بۆ خوَت و بۆ هه‌موو موسولمانی بۆ نیرو مییان. عه‌بدوللای گوتی: ئینجا له‌ پشتیه‌وه سوورامه‌وه چاوم که‌وت به‌ مۆری پیغه‌مبه‌رایه‌تی، به‌ناوشانیه‌وه بوو، له‌ شیوه‌ی ده‌ستی نووقاودا بوو، خالیکی زۆری پیوه‌بوو له‌ چه‌شنی ورده‌بالوکه! (م).

۹۳) نیشانه‌یه‌کی تریان نه‌وه بوو بوچه‌یرای راهیب (که‌ بیاویکی سۆفیلکه‌و زانایه‌کی مه‌سیحی بوو) هه‌والی پیغه‌مبه‌رایه‌تی پیغه‌مبه‌ری راگه‌یاند:

ومنها إخبار الراهب برسالته ﷺ

۳۱۴۰- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: خَرَجَ أَبُو طَالِبٍ إِلَى الشَّامِ وَمَعَهُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي أَشْيَاحٍ مِنْ قُرَيْشٍ فَلَمَّا أَشْرَفُوا عَلَى الرَّاهِبِ هَبَطُوا فَحَلَّوْا رِحَالَهُمْ فَخَرَجَ إِلَيْهِمُ الرَّاهِبُ وَكَانُوا قَبْلَ ذَلِكَ يَمُرُّونَ بِهِ فَلَا يَخْرُجُ إِلَيْهِمْ وَلَا يَلْتَفِتُ. إِلَيْهِمْ فَجَاءَ الرَّاهِبُ وَهُمْ يَحْلُونَ رِحَالَهُمْ فَصَارَ يَتَخَلَّلُهُمُ الرَّاهِبُ حَتَّى جَاءَ فَأَخَذَ بِيَدِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: هَذَا سَيِّدُ الْعَالَمِينَ هَذَا رَسُولُ رَبِّ الْعَالَمِينَ يَنْعُتُهُ اللَّهُ رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ. فَقَالَ: لَهُ أَشْيَاحٌ مِنْ قُرَيْشٍ: مَا عَلِمْتُكَ بِهَذَا فَقَالَ: إِنْ كُنْتُمْ حِينَ أَشْرَفْتُمْ مِنَ الْعَقَبَةِ لَمْ يَبْقَ شَجَرٌ وَلَا حَجَرٌ إِلَّا خَرَّ سَاجِدًا وَلَا يَسْجُدَانِ إِلَّا لِنَبِيِّ وَإِلَى أَعْرُفِهِ بِخَاتَمِ النُّبُوَّةِ أَسْفَلَ مِنْ غُضْرُوفٍ كَتِفِهِ مِثْلَ الثُّفَاحَةِ. ثُمَّ رَجَعَ فَصَنَعَ لَهُمْ طَعَامًا فَلَمَّا أَتَاهُمْ بِهِ وَكَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي رِعْيَةِ الْإِبِلِ - قَالَ: أَرْسَلُوا إِلَيْهِ فَأَقْبَلَ وَعَلَيْهِ غَمَامَةٌ تُظِلُّهُ فَلَمَّا دَنَا مِنَ الْقَوْمِ وَجَدَهُمْ قَدْ سَبَقُوهُ إِلَى فِيءِ الشَّجَرَةِ فَلَمَّا جَلَسَ (صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَالَ فِيءَ الشَّجَرَةِ عَلَيْهِ فَقَالَ الرَّاهِبُ: انْظُرُوا إِلَى فِيءِ الشَّجَرَةِ مَالَ عَلَيْهِ. قَالَ:

فَبَيْنَمَا هُوَ قَائِمٌ عَلَيْهِمْ وَهُوَ يُنَاشِدُهُمْ أَنْ لَا يَذْهَبُوا بِهِ إِلَى الرُّومِ فَإِنَّ الرُّومَ إِذَا رَأَوْهُ عَرَفُوهُ
بِالْصَّفَةِ فَيَقْتُلُونَهُ فَانْتَفَتَ فَإِذَا بِسَبْعَةٍ قَدْ أَقْبَلُوا مِنَ الرُّومِ فَاسْتَقْبَلَهُمْ فَقَالَ: مَا جَاءَ بِكُمْ؟
قَالُوا حِينَمَا أَنْ هَذَا النَّبِيُّ خَارِجٌ فِي هَذَا الشَّهْرِ فَلَمْ يَبْقَ طَرِيقٌ إِلَّا بُعِثَ إِلَيْهِ بِأَنَاسٍ وَإِنَّا قَدْ
أَخْبَرْنَا خَبْرَهُ بَعَثْنَا إِلَى طَرِيقِكَ هَذَا فَقَالَ: هَلْ خَلَفَكُمْ أَحَدٌ هُوَ خَيْرٌ مِنْكُمْ؟ قَالُوا إِنَّمَا
أَخْبَرْنَا خَبْرَهُ بِطَرِيقِكَ هَذَا. قَالَ: أَفَرَأَيْتُمْ أَمْرًا أَرَادَ اللَّهُ أَنْ يَقْضِيَهُ هَلْ يَسْتَطِيعُ أَحَدٌ مِنَ
النَّاسِ رَدُّهُ؟ قَالُوا: لَا. قَالَ: فَبَايَعُوهُ وَأَقَامُوا مَعَهُ قَالَ: أُنْشِدُكُمْ اللَّهَ أَيُّكُمْ وَلِيُّهُ قَالُوا أَبُو
طَالِبٍ فَلَمْ يَزَلْ يُنَاشِدُهُ حَتَّى رَدَّهُ أَبُو طَالِبٍ وَبَعَثَ مَعَهُ أَبُو بَكْرٍ بِلَا لَ وَزَوَّدَهُ الرَّاهِبُ مِنَ
الْكُفْكِ وَالزَّيْتِ. رواه الترمذي بسند حسن^(۱):

ئهبو موسا (خودای نازی بن) گوتی: ئهبو طالیب پیغهمبه‌ر (درویدی خودای
له‌س‌رین) له‌گه‌ل خوی ده‌باو له‌گه‌ل چهن که‌سی له پیرانی قوپه‌دیش ده‌چن بو
سه‌فه‌ری شام، که ده‌گه‌نه لای سو‌فیلکه‌که، که ناوداره به بو‌حه‌یرای راهیب،
له‌وی داد‌ه‌به‌زن و بارده‌خه‌ن، جارانی پیش‌ووتر که له‌و شوینه‌دا لایان ده‌دا
راهیبه‌که نه‌ده‌هات بو لایان و نه‌گوئی پی ده‌دان، به‌لام ئهم جاره دی بو لایان،
که ده‌گاته جی کاروانه‌که که هیشتا هر خه‌ریکی بارخستن بوون!! جا
ده‌سو‌وپیت‌ه‌وه به ناویانا، تا ده‌گاته لای پیغهمبه‌ر (درویدی خودای له‌س‌رین) ده‌ستی
ده‌گری و ده‌لی: ئهمه سه‌روه‌ری عال‌مه ئهمه سه‌رکه‌وره‌ی جیهانه، ئهمه
پیغهمبه‌ری خودای ه‌ردو جیهانه، ئهمه خودا ده‌یکا به پیغهمبه‌رو ده‌یکا به
مایه‌ی خو‌شی و ره‌حه‌مه‌ت بو ه‌موو جیهانیان جا گه‌وره پیاوانی قوپه‌دیش
پییان گوت: تو ئهمه چو‌ن ده‌زانی؟ گوتی: که ئیوه له یاله‌که‌وه سه‌رکه‌وتن
دارو به‌رد نه‌ما که کو‌رنو‌وش (سه‌جده) بو ئهم کو‌ره نه‌با، دارو به‌ردیش به‌س
بو پیغهمبه‌ران کو‌رنو‌وش ده‌بن، وه دیسان من به‌و نیشانه شا ده‌یناسم که
موری پیغهمبه‌رایه‌تی وا به‌خوار، کر کو‌چکه‌ی ده‌فه‌ی شانیه‌وه، ئه‌وه‌نده‌ی
سیوی ده‌بی ئه‌وسا سه‌یری مؤره‌که‌ی کردو به ته‌واوی دلنیا بوو ئینجا

^(۱) رواه الترمذي بسند حسن.

سۆفيلكەكە گەپرايەوہ بۆ جيگەكەى خۆى نانى بۆ دروستكردن، جا كە نانەكەى ھيئا بۆيان لەوكاتەدا پيڭەمبەر (درودى خوداى لەسەرىن) لەلاى وشترەكان دەبى، دەيان لەوہ پيئى.

دەئى: بنيرن بە شوينيا، كە پيڭەمبەر (درودى خوداى لەسەرىن) ھات پەلەيى ھەور بەسەر سەريەوہ بوو سيبەرى بۆ دەكرد، جا كە پيڭەمبەر (درودى خوداى لەسەرىن) نزيك بۆوہ تەماشاي كرد پياوہكان لە سيبەرى شيخەلەكەدا دانىشتوون و جيگەى ئەو نابيئەوہ، ئيتەر لەولاوہ دانىشت، بەلام ھەر لەگەل پيڭەمبەر (درودى خوداى لەسەرىن) دانىشت ئيتەر گورج سيبەرى شيخەلەكە بايداىەوہ بۆ سەر ئەو! راھيبەركە گوتى: سەيركەن چۆن سيبەرى شيخەلەكە بايداىەوہ بۆ سەر ئەو گوتى: راھيبەكە لە دياريان راوہستابوو ئامۆژگارى دەكردن كە نەيبەن بۆ رۆم، چونكە ئەگەر بيبەن بەو ناو نيشانەيە دەيناسنەوہو دەيكوژن لەم كاتەدا ئاورپكى دايەوہ سەيرى كرد وا ھەوت كەس لە رۆمەوہ ھاتن، جا خۆى چوو بە پيريانەوہو گوتى: بۆچى ھاتوون؟

گوتيان: ھاتووين چونكە ئەو پيڭەمبەرە لەم مانگەدا لە مال دەردەچى، ريگەو بان نەماوہ كە دەستەيەكى بۆ رەوانە نەكرابى ئيمەش - كە ھەوالى ئەومان وەرگرتووہ - رەوانە كراوين بۆ ئەم ريگەى تۆيە سا بەشكوو لايەكمان تووشى ببين و بىكوژين! گوتى: لە دوا ئيوەوہ كەسى تر ھەيە كە لە ئيوە چابوكتە بى و رەوانە كرابى بۆ ھەلسان بەم كارە گلاوہ؟ گوتيان: نە، بەلكوو ئيمەيان بە تايبەتى ھەلبژاردووہ بۆ ئەم ريگەى تۆيە، گوتى: پيم بلين كارى خودا ئەگەر بپياري بدا ئايا كەسى تر دەتوانى رەتى بكاتەوہ؟ گوتيان: نە. گوتى: جا پەيمانين بەست لەگەل پيڭەمبەردا و مانەوہ لەلاى. راھيبەكە گوتى: سويندتان دەدەم بە خودا كيتان كار بە دەستى ئەم كورەن؟ گوتيان: ئەبو طاليب، ئيتەر وازى لى نەھيئا تا ئەبو طاليب پيڭەمبەرى گيپرايە دواوہ،

ئەبو بەرکیش بیلالی له‌گه‌ڵ پیغمبره‌دا نارده‌وه^(۱)، راهیبه‌که‌یش کولیچه‌و روڤ زه‌یتوونی دانئ! (ت-س/ح).

(۱) تێبینی: دهرباره‌ی ئەم هه‌دیسە زانایانی هه‌دیس چهند رایه‌گیان هه‌یه‌:

۱- نیمامی جه‌زه‌ری هه‌رمویه‌تی ئیسناده‌که‌ی راسته‌و پیاوانئ که ئەم هه‌دیسەیان گیراوه‌ته‌وه‌ بپروا پئ گراوی هه‌دیس، به‌لام رسته‌ی (وبعث معه أبو بکر بلالا) به‌شیکێ ئەم هه‌دیسە نیه‌ ته‌نانه‌ت بپئ پێیان وایه‌ ئەمه‌ وه‌همو سه‌ر ئی تیکچوونه‌، چونکه‌ ئەوکاته‌ پیغمبر ته‌مه‌نی دوانزه‌ ساڵ بووه‌ ئەبو بەرکیش به‌ دووساڵ و شتیک له‌ پیغمبره‌ بجوگتر بووه‌ بیلالیش ئەوکاته‌ هه‌ر له‌ دایک نه‌بووه‌.

۲- خاوه‌نی کتیی (میزان الاعتدال) ئەم هه‌دیسە به‌لاوه‌ ناراسته‌ ده‌فه‌رموئ به‌لگه‌ له‌سه‌ر ناراستی هه‌دیسەکه‌ رسته‌ی (وبعث معه أبو بکر بلالا) چونکه‌ ئەو کاته‌ ئەبو به‌کر منداڵ بووه‌ (بیلال)یش هه‌ر له‌ دایک نه‌بووه‌.

۳- نیمامی زه‌هه‌بی ده‌فه‌رموئ ئەم هه‌دیسە زه‌عیفه‌ چونکه‌ رسته‌ی (وبعث معه أبو بکر بلالا) تێدایه‌ خۆ ئەو کاته‌ ئەبو به‌کر منداڵ بووه‌ بیلالیش نه‌کریوه‌.

۴- نیمامی ئیبنو جه‌ه‌ری عه‌سقه‌لانی ده‌فه‌رموئ: پیاوانئ که ئەم هه‌دیسەیان ریوایه‌ت کردووه‌ هه‌موویان بپروا پئ گراون به‌لام رسته‌ی (وبعث معه أبو بکر بلالا) به‌ نه‌زانی له‌لاوه‌ تێهه‌لکیشی ئێره‌ گراوه‌و مودره‌جه‌، نه‌بی رسته‌ی هه‌دیسیکێ تر بی که‌وتبێته‌ ئێره‌.

۵- ئیبنو القیم الجوزی: ده‌فه‌رموئ: ئەو رسته‌یه‌ی که له‌ کتیی تیرمیزی‌دا ده‌فه‌رموئ: (وبعث معه أبو بکر بلالا) هه‌له‌یه‌کی ناشکرایه‌و گومان له‌ هه‌له‌یی دا نیه‌ چونکه‌ ئەوکاته‌ بیلال هه‌ر له‌دایک نه‌بووه‌ ئەگه‌ر له‌ دایکیش بووبی منداڵیکێ ساوا بووه‌ له‌گه‌ڵ مامی پیغمبره‌ نه‌بووه‌ هه‌روه‌ها له‌گه‌ڵ ئەبو بەرکیش نه‌بووه‌.

۶- نیمامی به‌ززه‌یش له‌ موسنه‌دی خوئ دا ئەم هه‌دیسە ریوایه‌ت کردووه‌ به‌لام رسته‌ی (وبعث معه أبو بکر بلالا)ی نه‌گوتووه‌ به‌لکوو نوسیویه‌تی (وارسل معه عمه‌ رجلا).

بۆ زیاده‌ زانیاری سه‌یری کتیی تحفة الاحوذی بشرح جامع الترمذی للامام أبي العلی محمد بن عبدالرحمن بن عبد الرحیم المبارکفوری ج ۱۰ / ۹۰ - ۹۴ بکه‌.

۹۴) نیشانه‌یه‌کی تریان: به‌ردو دار سلّویان لی ده‌کرد

درودنی
خودنک لسم

ومنها تسلیم الحجر والشجر علیه ﷺ

۳۱۴۱- عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنِّي لَأَعْرِفُ حَجْرًا بِمَكَّةَ كَانَ يُسَلَّمُ عَلَيَّ قَبْلَ أَنْ أُبْعَثَ إِنِّي لَأَعْرِفُهُ الْآنَ. رواه مسلم والترمذي وألفظه: إِنَّ بِمَكَّةَ حَجْرًا كَانَ يُسَلَّمُ عَلَيَّ لَيَالِي بَعُثْتُ إِنِّي لَأَعْرِفُهُ الْآنَ^(۱).

جابیری کوپی سه‌مووره (خودای ن رازی بن) گوتی: پیغمبر (درودنی خودای له‌سربن) فرمودی: به‌ردی هیه له مه‌ککه ده‌یزانم به‌رله‌وه که‌بکریم به پیغمبر نه‌و به‌رده سلّوی لی ده‌کردم، نیستاش ده‌زانم کام به‌رده‌یه (م/ت) گفته‌ی (ت): به‌ردی هیه له مه‌ککه له‌و شه‌وانده‌دا که کرام به پیغمبر سلّوی لی ده‌کردم، نیستاش به باشی نه‌و به‌رده ده‌زانم.

۳۱۴۲- وَقَالَ عَلِيُّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِمَكَّةَ فَخَرَجْنَا فِي بَعْضِ نَوَاحِيهَا فَمَا اسْتَقْبَلَهُ جَبَلٌ وَلَا شَجَرٌ إِلَّا وَهُوَ يَقُولُ السَّلَامَ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ. رواه الترمذي.

علی (خودای ن رازی بن) گوتی: جاری له مه‌ککه له خزمه‌تی پیغمبردا (درودنی خودای له‌سربن) ده‌رچووین بو شوینی، له ریگه تووشی هر شاخ و هر دره‌ختی ده‌بوو، به زمانیکی ره‌وان ده‌یگوت: سلّوت لی بی نه‌ی پیغمبرای خودا! (ت).

۹۵) نیشانه‌یه‌کی تریان نه‌وه بوو جنّوکه و بانک‌ه‌وازه‌ران هه‌وانی

درودنی
خودنک لسم

پیغمبرایه‌تی پیغمبرایان راده‌که‌یاند

ومنها إخبار الجن والهواتف بالنبي ﷺ

۳۱۴۳- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا) قَالَ: مَا سَمِعْتُ عُمَرَ لشيءٍ قَطُّ يَقُولُ إِنِّي لَأُظَنُّهُ كَذَا. إِلَّا كَانَ كَمَا يَظُنُّ، يَتِمُّمَا عُمَرُ جَالِسٌ إِذْ مَرَّ بِهِ رَجُلٌ جَمِيلٌ فَقَالَ: لَقَدْ أَخْطَأَ ظَنِّي، أَوْ إِنَّ هَذَا عَلَى دِينِهِ فِي الْجَاهِلِيَّةِ، أَوْ لَقَدْ كَانَ كَاهِنُهُمْ، عَلَى الرَّجُلِ،

(۱) مسلم. فضائل: ۵۸۹۸.

فَدْعِي لَهُ، فَقَالَ: لَهُ ذَلِكَ، فَقَالَ: مَا رَأَيْتُ كَالْيَوْمِ اسْتَقْبِلَ بِهِ رَجُلٌ مُسْلِمًا، قَالَ عُمَرُ: فَإِنِّي أَغْزِمُ عَلَيْكَ إِلَّا مَا أَخْبَرْتَنِي. قَالَ: كُنْتُ كَاهِنَهُمْ فِي الْجَاهِلِيَّةِ. قَالَ: فَمَا أَعْجَبُ مَا جَاءَ لَكَ بِهِ حَيَّتِكَ؟ قَالَ: بَيْنَمَا أَنَا يَوْمًا فِي السُّوقِ جَاءَتْنِي أَعْرَفُ فِيهَا الْفَزَعُ، فَقَالَتْ أَلَمْ تَرَ الْجِنَّ وَابْنَلَسَهَا وَيَأْسَهَا مِنْ بَعْدِ الْكَاسِيهَا وَلُحُوقِهَا بِالْقِلَاصِ وَأَخْلَاسِهَا قَالَ: عُمَرُ صَدَقْتَ، بَيْنَمَا أَنَا عِنْدَ آلِهِتِهِمْ إِذْ جَاءَ رَجُلٌ يَعْجَلُ فَدَبَحَهُ، فَصَرَخَ بِهِ صَارِخًا، لَمْ أَسْمَعْ صَارِخًا قَطُّ أَشَدَّ صَوْتًا مِنْهُ يَقُولُ يَا جَلِيحُ، أَمْرٌ نَجِيحُ رَجُلٌ فَصِيحُ يَقُولُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ. فَوَكَّبَ الْقَوْمُ قُلْتُ لَا أَبْرَحُ حَتَّى أَعْلَمَ مَا وَرَاءَ هَذَا الصَّرِخِ ثُمَّ نَادَى يَا جَلِيحُ، أَمْرٌ نَجِيحُ، رَجُلٌ فَصِيحُ، يَقُولُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ. فَقُمْتُ فَمَا كُنْشِينَا أَنْ قِيلَ هَذَا لَبِئْسَ ظَهْرٌ. رواه البخاري في الفضائل في إسلام عمر (رضي الله عنه) وحشرنا في زمرة آمين. والله أعلم^(۱):

ئیبینو عومەر (خودای ئی رازی بن) گوتی: هەرگیز نه‌بووه که له عومەر ببیستم که به شتی بلی: وا ده‌زانم ئەم شتە وایەو ئەو شتە وا نه‌بووبی، جارێ عومەر دانیشتبوو، پیاویکی جوان که ناوی سه‌وادی کوپی قاریب بوو له لایه‌وه رەت بوو، عومەر گوتی: یا من زه‌ینم به‌هه‌له‌دا چوو له‌هه‌ پیاوه‌ هیشتا له‌سه‌ر ئایینه‌ کو‌نه‌که‌یه‌تی، یا له‌کاتی خویدا ئەمه‌ کو‌له‌نانی (کاهین)یان بووه، ئاده‌ی بیهێنن بۆم! جا پیاوه‌که‌یان بانگ کرد بۆی، که هات قسه‌که‌ی پیشووی پێی گوت، ئەویش گوتی: قەت نه‌مدیوه‌ که پیاویکی موسولمان وه‌ك ئەم‌پروێ من تانووتی ئی بدری. عومەر پێی گوت: تا راستیم پێ نه‌لێیت یه‌خەت به‌ر ناده‌م، گوتی: راستیه‌که‌ی له‌ سه‌رده‌می نه‌زانیدا من کو‌له‌ نانی هۆزه‌که‌م بوم عومەر گوتی: سه‌یرترین شت که جنۆکه‌که‌ت هه‌والی نه‌وه‌ی بۆ هینابی چی بوو؟ گوتی: روژی له‌ بازار بووم، جنۆکه‌که‌م هات بۆ لام سه‌یرم کرد ته‌واو شه‌له‌ژاوه‌و گوتی: سه‌یر ناکی که جنۆکه‌ چۆن وره‌یان به‌رداوه‌و له‌ ئاسمانه‌وه‌ چۆن سه‌ره‌و خوار راوناون به‌ شووله‌ئاگرو له‌به‌ر نه‌وه‌ ناومی‌د بوون و له‌ ناومی‌دییدا شوین ئایینه‌ پووجه‌که‌ی عه‌ره‌به‌کان که‌وتوون، که به‌ وشترداری ناسراون. عومەر گوتی: راست ده‌که‌ی، منیش جارێ له‌لای خودا

(۱) بخاری. مناقب: ۲۸۶۶.

درۆینه‌کانیان بووم، له‌و کاته‌دا کابراییی گویره‌که‌یه‌کی هی‌ناو سه‌ری ب‌ری بۆ
 بته‌کان، جا له‌پ‌ر یه‌کئ قیراندی و گو‌تی: ئه‌ی دوژمنی خودا! تۆ تازه‌خه‌ریکی
 چیت، باوی بته‌رستی به‌ سه‌رچوو، چونکه‌ وا کاری ئه‌و پیاوه‌ سه‌ری گرت،
 پیاویکی ره‌وانبیژ به‌ ئاشکرا ده‌لئ: لا اله الا الله: جا پیاوه‌کان راپه‌رین و له
 ترسانا هه‌له‌هاتن، به‌لام من گوتم: جووله‌ ناکه‌م تا نه‌زانم ئه‌م ده‌نگه‌ چی بوو که
 له‌ غه‌یبه‌وه‌ هات، جا دیسان هاواری ئی هه‌لسایه‌وه‌و گازی کرده‌وه‌: ئه‌ی
 دوژمنی خودا! ئه‌ی بته‌رستی گویره‌ که سه‌رپ‌را کاری ئه‌و پیاوه‌ سه‌ری
 گرت، ئه‌و پیاوه‌ ره‌وانبیژ به‌ ئاشکرا ده‌لئ: لا اله الا الله: تاقه‌ یه‌ک خودا
 هه‌یه‌ که ناوی ئه‌للایه‌ ئیتر منیش هه‌لسام، ئیتر ئه‌وه‌نده‌ی نه‌برد که قاو بلاو
 بۆوه‌: ئه‌وه‌ پیغمه‌مبه‌ری په‌یدا بووه‌، ناوی موچه‌مه‌ده‌ (ب).

٩٦) به‌شی پینجه‌م: باسی سرووش (وه‌ی) و پیغمه‌مبه‌رایه‌تی (نبوة) و په‌یامنی‌ری (رسالة).

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {وَكَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِّنْ أَمْرِنَا مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ
 وَلَا الْإِيمَانُ وَلَكِن جَعَلْنَاهُ نُورًا نَّهْدِي بِهِ مَن نَّشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا وَإِلَيْكَ نَهْدِيهِ إِلَى صِرَاطٍ
 مُّسْتَقِيمٍ صِرَاطِ اللَّهِ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ أَلَا إِلَى اللَّهِ تَصِيرُ الْأُمُورُ} .
 (صدق الله العظيم) - ٥٢/٤٢ - ٥٣.

واته: یه‌زادنی مه‌زن قه‌رموویه‌تی: وه‌ک چۆن له‌مه‌و پێش سرووشمان
 نارد بۆ پیغمه‌مبه‌ره‌کانی تر ئاواش ئه‌م قورئانه‌مان ناردوووه‌ بۆ تۆ، که‌ وه‌ک
 رۆح و گیان وایه‌، د‌ل و ده‌روون رۆشن و رووناک ده‌کاته‌وه‌ له‌ پێش ئه‌م
 قورئانه‌دا تۆ نه‌ت ده‌زانی قورئان چیه‌و بیرو باوه‌پ‌و یاسا چیه‌، به‌لام ئه‌وه‌
 بوو ئه‌م قورئانه‌مان کرد به‌چرایه‌کی رۆشنی پ‌ر ته‌وداره‌هر که‌سه‌مان مه‌بست
 بئ له‌ به‌نده‌گانی خۆمان د‌ل و چاوو می‌شک و ده‌روونی به‌ تیشکی ئه‌وچرای
 خوداییه‌ رووناک ده‌که‌ینه‌وه‌، وه‌ به‌ راستی تۆ رابه‌ریکی باش و راست و
 دروستی و خه‌لک شاره‌زایی ده‌که‌ی بۆ سه‌ر ریگه‌ی راست، بۆ سه‌ر چه‌قی ئه‌و

شه قام و شاپړی راسته که خودای هه موو ئاسمانه کان و هه موو زهوی خوی هه لی بزار دووه بو بهنده باشه کانی خوی. زور باش بزائن که سهره نجامی هه موو کارئ هر بو لای خودا ده گه ریته وه و هه موو شتی ده چیت وه بهر دهستی خوی!

(۹۷) سرووش چۆن ده هانه خواره وه بو سهر پیغه مېهر

دروودی
خودا لاس

كيف كان الوحي ينزل على النبي ﷺ

۳۱۴۴- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ الْحَارِثَ بْنَ هِشَامٍ سَأَلَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَيْفَ يَأْتِيكَ الْوَحْيُ؟ فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَحْيَانًا يَأْتِينِي مِثْلَ صَلَافَةِ الْجَرَسِ - وَهُوَ أَشَدُّ عَلَيَّ - فَيَفْصِمُ عَنِّي وَقَدْ وَعَيْتُ عَنْهُ مَا قَالَ:، وَأَحْيَانًا يَتِمَلُّ لِي الْمَلَكُ رَجُلًا فَيَكَلِّمُنِي فَأَعْيِي مَا يَقُولُ. قَالَتْ: عَائِشَةُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) وَلَقَدْ رَأَيْتُهُ يَنْزِلُ عَلَيْهِ الْوَحْيُ فِي الْيَوْمِ الشَّدِيدِ الْبَرْدِ، فَيَفْصِمُ عَنْهُ وَإِنْ جَبْنَهُ لَيَتَقَصَّدُ عَرَقًا. رواه الشيخان والترمذي^(۱):

عائیشه (خودای ئی رازی بڼ) گوته: حاریسی کوپی هیشام پرسپاری کرد له پیغه مېهر (دروودی خودای له سربڼ) گوته: سرووش چۆن بو دی؟ فه رموی (دروودی خودای له سربڼ): گه لی جار به وینه ی زرنکه ی زهنگ بو دی ئه م جوړه یان سه خترین شیوه یه تی له کم، جا که فریشته ی سرووش، یا سرووشه که خوی بهرم ده دا ئیتر هرچی گوتوه دیت بهرم و باش باش ده یزاند و لی تی ده گم وه زور جارانیس فریشته که واته: جو برائیل له شیوه ی پیاویکا وه ک ده حییه کله بی خوی دهرده خا بو م و قسم له گه ل ده کاو هرچی دهره رموی وهری ده گرم و دیت بهرم عائیشه گوته: به خودا خو م پیغه مېهر دیوه، له روژی

(۱) مسلم. فضائل: ۶۰۱۳. تجرید بخاری/ال-۱۱ رقم: ۲/۲، ۳۲۱۵.

سه‌راما سوئله‌دا که سرووش ده‌هاته خواره‌وه بۆی، له‌و کاته‌دا که به‌ری ده‌دا چۆ‌پ‌او‌گه‌ی ئاره‌ق به‌ ناوچه‌وانی دا خو‌پ‌خو‌پ ده‌هاته خواره‌وه! (ش/ت).

۳۱۴۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الصَّامِتِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ نَبِيُّ اللَّهِ (مَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا أُنْزِلَ عَلَيْهِ الْوَحْيُ كُرِبَ لِلذِّكِّ وَتَرَبَّدَ وَجْهُهُ^(۲):

عوباده‌ی کو‌پی صامیت (خودای ئا‌زای بن) گو‌تی: که سرووش ده‌هاته خواره‌وه بۆ پیغم‌به‌ر (دی‌ودی خودای له‌سه‌رین) له‌و کاته‌دا پیغم‌به‌ر (دی‌ودی خودای له‌سه‌رین) پی‌ی په‌روش ده‌بوو، وه رووی کرژ ده‌بوو ره‌نگی ده‌گو‌پا (م).

۳۱۴۶- وَعَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (مَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا أُنْزِلَ عَلَيْهِ الْوَحْيُ نَكَسَ رَأْسَهُ وَنَكَسَ أَصْحَابُهُ رُءُوسَهُمْ فَلَمَّا انْجَلَى عَنْهُ رَفَعَ رَأْسَهُ. رواهما مسلم^(۳):

دیسان گو‌تی: پیغم‌به‌ری خودا (دی‌ودی خودای له‌سه‌رین) کاتێ که سرووشی بۆ ده‌هات سه‌ری داده‌نه‌واند، یارانی‌شی سه‌ری خو‌یا‌نیان داده‌نه‌واند، کاتێ فه‌رامو‌شی بۆ ده‌هات ئه‌وجا سه‌ری خو‌ی به‌رز ده‌کرده‌وه (م).

۹۸) به‌رای‌ی سرووش : (أول نزول الوحي بالنبوة والرسالة)

۳۱۴۷- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: أَوَّلُ مَا بُدِيَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ (مَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنَ الْوَحْيِ الرُّؤْيَا الصَّالِحَةُ فِي النَّوْمِ، فَكَانَ لَا يَرَى رُؤْيَا إِلَّا جَاءَتْ مِثْلَ فَلَقِ الصُّبْحِ، ثُمَّ حُبَّ إِلَيْهِ الْخَلَاءُ، وَكَانَ يَخْلُو بِغَارِ حِرَاءٍ فَيَتَحَنَّنُ فِيهِ - وَهُوَ التَّعَبُّدُ - اللَّيَالِيَ ذَوَاتِ الْعَدَدِ قَبْلَ أَنْ يَنْزِعَ إِلَى أَهْلِهِ، وَيَتَزَوَّدُ لِذَلِكَ، ثُمَّ يَرْجِعُ إِلَى خَدِيجَةَ، فَيَتَزَوَّدُ لِمِثْلِهَا، حَتَّى جَاءَهُ الْحَقُّ وَهُوَ فِي غَارِ حِرَاءٍ، فَجَاءَهُ الْمَلَكُ فَقَالَ: اقْرَأْ. قَالَ: مَا أَنَا بِقَارِئٍ. قَالَ: فَأَخَذَنِي فَغَطَّنِي حَتَّى بَلَغَ مِنِّي الْجَهْدَ، ثُمَّ أَرْسَلَنِي فَقَالَ: اقْرَأْ. قُلْتُ مَا أَنَا بِقَارِئٍ. فَأَخَذَنِي فَغَطَّنِي الثَّانِيَةَ حَتَّى بَلَغَ مِنِّي الْجَهْدَ، ثُمَّ أَرْسَلَنِي فَقَالَ: اقْرَأْ. فَقُلْتُ مَا أَنَا

(۲) مسلم. فضائل: ۶۰۱۴، ۴۲۹۰ - ۴۲۹۳، ۶۰۱۵. أبو داود. حدود: ۴۴۱۵، ۴۴۱۶. ترمذي. حدود: ۱۴۳۴.

(۳) مسلم. فضائل: ۶۰۱۵.

بِقَارِي. فَأَخَذَنِي فَعَطَّنِي الثَّالِثَةَ، ثُمَّ أَرْسَلَنِي فَقَالَ: (اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ * خَلَقَ
الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ * اِقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ). فَرَجَعَ بِهَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَرْجُفُ
فُؤَادُهُ، فَدَخَلَ عَلَى خَدِيجَةَ بِنْتِ خُوَيْلِدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) فَقَالَ: زَمِّلُونِي زَمِّلُونِي. فَرَمَلُوهُ
حَتَّى ذَهَبَ عَنْهُ الرَّوْعُ، فَقَالَ: لِيَخْدِجَةَ وَأَخْبَرَهَا الْخَبَرَ لَقَدْ خَشِيتُ عَلَى نَفْسِي. فَقَالَتْ
خَدِيجَةُ كَلَّا وَاللَّهِ مَا يُخْزِيكَ اللَّهُ أَبَدًا، إِنَّكَ لَتَصِلُ الرَّحِمَ، وَتَحْمِلُ الْكَلَّ، وَتَكْسِبُ
الْمَعْدُومَ، وَتَقْرِي الضَّيْفَ، وَتُعِينُ عَلَى نَوَائِبِ الْحَقِّ. فَانْطَلَقَتْ بِهِ خَدِيجَةُ حَتَّى أَتَتْ بِهِ
وَرَقَّةَ بْنِ تَوَيْلٍ بْنِ أَسَدِ بْنِ عَبْدِ الْعُزَّى ابْنَ عَمِّ خَدِيجَةَ - وَكَانَ امْرَأً تَنْصَرَفَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ،
وَكَانَ يَكْتُبُ الْكِتَابَ الْعِبْرَانِيَّ، فَيَكْتُبُ مِنَ الْإِلْجَلِ بِالْعِبْرَانِيَّةِ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَكْتُبَ،
وَكَانَ شَبَحًا كَبِيرًا قَدْ عَمِيَ - فَقَالَتْ لَهُ خَدِيجَةُ يَا ابْنَ عَمِّ اسْمَعْ مِنْ ابْنِ أَخِيكَ. فَقَالَ: لَهُ
وَرَقَّةُ يَا ابْنَ أَخِي مَاذَا تَرَى فَأَخْبَرَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) خَبَرَ مَا رَأَى. فَقَالَ: لَهُ
وَرَقَّةُ هَذَا النَّامُوسُ الَّذِي نَزَلَ اللَّهُ عَلَى مُوسَى (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): يَا لَيْتَنِي فِيهَا جِزْعًا لَيْتَنِي
أَكُونُ حَيًّا إِذْ يُخْرِجُكَ قَوْمُكَ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَوْ مُخْرِجِيْ هُمْ؟
قَالَ: نَعَمْ، لَمْ يَأْتِ رَجُلٌ قَطُّ بِمِثْلِ مَا جِئْتُ بِهِ إِلَّا عُودِي، وَإِنْ يَذَرَكْنِي يَوْمَكَ أُلْصِرَّكَ
نَصْرًا مُؤَزَّرًا. ثُمَّ لَمْ يَنْشَبْ وَرَقَّةُ أَنْ تُؤْفَى وَفَتَرَ الْوَحْيُ. رواه الشيخان والترمذي^(۱).

عائیشہ (خودای لی رازی بن) گوئی: له سه‌ره‌تاوه که سرووش ده‌ستی پیکرد
بو پیغمبر (درویدی خودای له‌سری) خه‌ونی باش بوو، له خه‌ودا پیغمبر (درویدی
خودای له‌سری) هه‌ر خه‌ونیکی ده‌دی به‌ ویینه‌ی شه‌به‌قی به‌یان ده‌هاته‌دی، له
پاشا به‌ره به‌ره حه‌زی له ته‌نهای و گوشه‌گیری و خه‌لوه‌کیشان بوو، جا
ده‌سته‌ده‌کا به‌ خه‌لوه‌کیشان له ته‌شکه‌وتی جیره‌دا، وه له‌وی هه‌موو جاری
چه‌ند شه‌وی به ژماره ده‌مایه‌وه‌و لی ده‌برا بو خودا - واته خودا په‌رستی
ده‌کرد - وه له‌و ماوه‌یه‌دا تاسه‌و ته‌له‌ای که‌سو کاری نه‌ده‌کردو نه‌ده‌چووه بو
لایان، وه بو ته‌مه‌ش تویش‌ه‌ی له‌گه‌ل خو‌یا ده‌برد، ئینجا ده‌گه‌رایه‌وه بو
ماله‌وه بو لای خه‌دیجه‌و سه‌ر له‌نوی تویش‌ه‌ی ته‌وه‌نده‌ی تریشی ده‌کرده‌وه‌و،
ده‌گه‌رایه‌وه بو ته‌شکه‌وته‌که، جا هه‌تا ماوه‌یی له‌سه‌ر ته‌م حاله ده‌وامی کرد تا

(۱) بخاری. بدء الوحی: ۳، ۳۳۹۰، ۴۹۵۳، ۴۹۵۵، ۴۹۵۶، ۴۹۵۷، ۶۹۸۲. مسلم. ایمان: ۴۰۱.

له‌پر له‌ئشه‌کوتی حیراءدا به‌م شیوه‌یه سرووشی بۆ دئ: فریشته‌که دیته لای و ده‌فهرموئ پیی: بخوینه پیغمبه‌ر (دروودی خودای له‌سرب) فهرمووی: گوتم: من خوینده‌وار نیم فهرمووی: جا فریشته‌که گرتمی و گوشیمی به‌سینگی خویه‌وه تا هیزی ئی بریم، ئیتر به‌ری دام و فهرمووی: بخوینه چه‌زرت (دروودی خودای له‌سرب) فهرمووی: گوتم: چی بخوینم خو من خوینده‌وار نیم، دیسان گرتمی و گوشیمی به‌خویه‌وه تا ووزهم ئی برا و ته‌وا و شه‌کات بووم، دیسان به‌ری دامه‌وه و فهرمویه‌وه: بخوینه گوتمه‌وه: من خوینده‌وار نیم، دیسانه‌وه بۆ جاری سییه‌م گرتمی و گوشیمی به‌خویه‌وه تا وزهم ئی پرایه‌وه، ئه‌وجا به‌ری دامه‌وه و فهرمووی: {اَقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ، خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ، اَقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ}. بخوینه به‌یارمه‌تی و پیروزی ناوی په‌روەردگاری خوته‌وه، که هه‌موو شتی ئه‌و دروستی کردوه، مروقی دروست کردوه له‌تنوکی خوین و له‌پارچه‌یی خوین پاره‌که له‌تنوکی تۆمه‌وه په‌یدا ده‌بی، بخوینه و بزانه‌که خودای تۆ خودایه‌کی وایه‌که له‌هه‌موو که‌سی به‌خشنده‌تره. ئینجا چه‌زرت (دروودی خودای له‌سرب) به‌م ئایه‌تانه‌وه ده‌گه‌ریته‌وه بۆ ماله‌وه و سام دای ده‌گرئ و دلئ ده‌له‌رزئ و ده‌رواته‌وه بۆلای خه‌دیجه‌ی کچی خووه‌یلید، که یه‌که‌م ژنی بوو ده‌فهرموئ: دام پۆشن – دامپۆشن ئه‌وانیش دای ده‌پۆشن تا ترسو سامه‌که‌ی ده‌نیشیته‌وه، ئه‌وسا ئه‌م باسه‌ ده‌گه‌ریته‌وه بۆ خه‌دیجه‌و ده‌فهرموئ: به‌خودا مه‌ترسیم له‌خۆمکرد که بمرم ئه‌وه‌نده سامئ گرانم ئی نیشته‌خه‌دیجه‌ش (خودای ئازای بن) ده‌لئ: دووربا شتی و مه‌فهرموو، به‌خودا هه‌رگیز خودا شتی و نا‌کا و تۆ ریسوانا‌کا، چونکه تۆ پیاویکی خزم دۆستی و خزمه‌تی خزم و خویش ده‌که‌یت و پیاوی کوئی و ده‌سه‌وسان ده‌گریته‌مل خۆت و باری نازاری خه‌لک ده‌خه‌یته‌سهرشانی خۆت و دالده‌ی بی نه‌وایان ده‌ده‌یت و شتی و ده‌به‌خشی به‌خه‌لک به‌هه‌موو که‌سی نابه‌خشرئ و میوانداری به‌میوان ده‌که‌ی و یاریده‌ی ئی قه‌وماوان ده‌ده‌ی، یارمه‌تی مه‌ردوم ده‌ده‌ی و پیاوه‌تی و مه‌ردایه‌تی و کۆمه‌کیت کردوه به‌پیشه‌و به‌ئهرکی سهرشانی خۆت. ئه‌وجا خه‌دیجه‌له‌گه‌لیا ده‌چئ بۆلای

وەرەقەى كوپى نەوفەلى كوپى ئەسەدى كوپى عەبدولعوززا، كە ئامۇزاي خەدىجە بوو، وە لە سەرەدمى نەزانی دابوو بووبە مەسیحى، وە نووسینی عیبرانی دەزانی ئەوەندەى خودا حەزكا، ئىنجیلی بە عیبرانی دەنووسیەو، خۆى پیرەمیردیكى ئیختیار بوو کویر بوو بوو، جا خەدیجە پىی دەلى: ئامۇزا! گوئ لە برازاكەت بگرە بزانه دەلى چى، وەرەقەش پىی دەلى: ئەى كوپى برام! ئادەى پىم بلى چى دەبینیت؟ پيڭەمبەرىش (درودى خودای لەسەرىن) چى دیبوو بۆى دەگیریتەو، وەرەقە پىی دەلى: ئەمە هەمان فریشتەیه كە ئەمیندارو پیروژه، كە لەكاتى خویا خودا ناردبووى بۆ لای مووسا و بۆ لای عیسا، ئەو جوبرائیلە ئەمیندارى سرووشە خۆزگەم لەكاتى ئاشكرا بوونی پيڭەمبەرايەتیی تۆدا من گەنج دەبووم، خۆزگەم ئەو سەرەدمە من دەمام!“ بریا نە دەمردم تا ئەو رۆژەى كە گەلەكەت لە مەككە دەرت دەكەن، پيڭەمبەر (درودى خودای لەسەرىن) دەفەرموئ: بۆچى خزمانى من لە مەككە دەرم دەكەن؟ دەلى: بەلى، چونكە هەر پیاوئ داوايەكى وەك ئەم داوايەى تۆى هیئا بئ، مسۆگەر گىچەلیان پئ كردوو و دوژمنایەتیان تئ بەستوو، ئەگەر من فریای ئەو رۆژەت دەكەوتم، یارمەتییهكى زۆر باشم دەداى، ئیتەر وەرەقە ئەوەندەى نەبرد كە مردو بە رەحمەتى خودابوو، وە سرووش تاماوەى سئ سأل كپ بوو، وە نەهات بۆ پيڭەمبەر (ش/ت).

٣١٤٨- وَقَالَ جَابِرٌ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) وَهُوَ يُحَدِّثُ عَنْ فِتْرَةِ الْوَحْيِ فَقَالَ: فِي حَدِيثِهِ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): بَيْنَا أَنَا أَمْشِي إِذْ سَمِعْتُ صَوْتًا مِنَ السَّمَاءِ فَرَفَعْتُ بَصَرِي فَإِذَا الْمَلَكُ الَّذِي جَاءَنِي بِحِجَاءٍ جَالِسٌ عَلَى كُرْسِيِّ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ، فَرُغِبْتُ مِنْهُ فَرَجَعْتُ فَقُلْتُ: زَمِّلُونِي زَمِّلُونِي. فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى: (يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ قُمْ فَأَنْذِرْ وَرَبُّكَ أَكْبَرُ مِنْ دَابِّكَ فَطَهِّرْ وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ) وَهِيَ الْأَوَاكُنُ قَالَ ثُمَّ حَمِيَ الْوَحْيُ وَتَسَابَعَ. رواه الشيخان^(١) والترمذي^(٢):

(١) لە لەفزی بوخاریدا حەدیسى یەك و دوو یەك حەدیسن بەلام لە موسلیمدا دوو حەدیسن.

بۆیە منیش كردم بە دوو. (وەرگێڕ)

جابر (خودای لای رازی بئ) باسی ئه‌و ماوه‌یه‌ی ده‌گی‌پرایه‌وه که سرووش بران بوو، سرووش نه‌ده‌هات بو پیغمبر (دروودی خودای له‌س‌رین) گوتی: پیغمبر (دروودی خودای له‌س‌رین) فەرمووی: ئه‌وا به‌ری‌ووم دەرۆم له‌ پر ده‌نگیکم به‌رگوئی که‌وت له‌ ئاسمانه‌وه، که‌ چاوم هه‌ل ب‌ری روانیم وا ئه‌و فریشته‌یه‌ی که‌ له‌ ئه‌شکه‌وتی حیراء هات بو لام، له‌سه‌ر کورسییه‌ک دانیشتی‌وه له‌ به‌ینی ئاسمان و زه‌ویدا، ئیتر منیش لیی تو‌قیم و گه‌رامه‌وه بو ماله‌وه‌و گوتم: دام پو‌شن دام پو‌شن، جا له‌ پاشا خودای گه‌وره‌ ئه‌م ئایه‌تانه‌ی نارده‌ خواره‌وه: {يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ. قُمْ فَأَنْذِرْ. وَرَبِّكَ كَبَرٌ. وَتِيَابُكَ فَطَهِّرْ. وَالرُّجْزُ فَاهْجُرْ - ۱/۷۴ - ۵}. ئه‌ی ره‌به‌ری که‌ خو‌ت به‌ نیوینی ناو مال پیچاوه‌ته‌وه! هه‌له‌سه‌ تی‌کو‌شه‌، که‌ی کاتی نووستن و پال‌که‌وتنه‌، راپه‌ره‌ ئه‌و خه‌ل‌که‌ بئ ناگایه‌ بی‌دار که‌ره‌وه‌و له‌ سزاو تو‌له‌ی خودا بیان ترسینه‌، ته‌نیا خودای خو‌ت به‌ گه‌وره‌ بگه‌ره‌و ری‌زی بگه‌ره‌و هه‌ر ئه‌و به‌ خودای گه‌وره‌ی خو‌ت بزانه‌و هه‌رگیز هاو‌به‌شی بو په‌یدا مه‌که‌، وه‌جل و به‌رگی خو‌ت پاک و ته‌میز رابگه‌ره‌، وه‌ وه‌ک هه‌میشه‌و تاسه‌ر واز له‌ بت و بتکاری بی‌نه‌، یا ده‌ست له‌ گونا‌ه، هه‌لگه‌ر ئیتر له‌وه‌ به‌ دوا سرووش به‌ گه‌رمی ده‌هات و په‌یتا په‌یتا به‌رودوا ده‌هاته‌ خواری (ش/ت).

۳۱۴۹ - عَنْ يَحْيَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا سَلَمَةَ أَيْ الْقُرْآنَ أُنْزِلَ قَبْلُ؟ قَالَ: يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ. فَقُلْتُ: أَوْ أَفْرَأ. قَالَ: سَأَلْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ أَيْ الْقُرْآنَ أُنْزِلَ قَبْلُ؟ قَالَ: يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ. فَقُلْتُ أَوْ أَفْرَأ قَالَ: جَابِرٌ أَحَدْتُكُمْ مَا حَدَّثَنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: جَاوَزْتُ بِحِرَاءِ شَهْرًا فَلَمَّا قَضَيْتُ جَوَارِي نَزَلْتُ فَاسْتَبَطَنْتُ بَطْنَ الْوَادِي فَنُودِيتُ فَنَظَرْتُ أَمَامِي وَخَلْفِي وَعَنْ يَمِينِي وَعَنْ شِمَالِي فَلَمْ أَرِ أَحَدًا ثُمَّ نُودِيتُ فَرَفَعْتُ رَأْسِي فَإِذَا جَبْرِيلُ عَلَى الْعَرْشِ فِي الْهَوَاءِ فَأَخَذَنِي رَجْفَةً شَدِيدَةً فَأَتَيْتُ خَدِيجَةَ فَقُلْتُ دُثْرُونِي.

(۷) بخاری. بدء الوحي: ۳، ۴۹۲۲، ۴۹۲۳، ۴۹۲۵، ۴۹۵۳، ۳۲۳۸، ۶۲۱۴. مسلم. ایمان: ۴۰۴. ترمذی.

فَدَّرُوْنِي فَصَّبُوا عَلَيَّ مَاءً فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ {يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ قُمْ فَأَنْذِرْ} وَرَبِّكَ فَكَبِّرْ وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ. رواه مسلم^(۳):

یه‌حیا (خودای ئی رازی بن) گوتی: پرسیم له ئه‌بو سه‌له‌مه: کام سووره‌ته‌ی قوئان له پینشدا هاتوته خواره‌وه؟ گوتی: {يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ} گوتم: گوتم: {يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ} یاخود (اقرا)؟ گوتی: بوخوم پرسیم له جاییری کوپی عه‌بدوللا: کام سووره‌ته له پینشدا هاتوو؟ گوتی: {يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ} گوتم: {يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ} یاخود (أقرأ) جاییر گوتی: من پیغهمبه‌ر (دیودی خودای له‌س‌رین) چی فهرمووه به ئیمه من نه‌وه‌تان بو ده‌گیژمه‌وه، فهرمووی: ماوه‌ی مانگی له نه‌شکه‌وتی حیرادا خه‌لوهم ده‌کیشاو خوا په‌رستیم ده‌کرد، که خه‌لوهم که‌مم ته‌واو کرد له چیاکه دابه‌زیم، تا که‌یشتمه ناو شیوه‌که، نه‌وه‌نده‌م زانی یه‌کئ بانگم ده‌کا، منیش سه‌یری ئه‌م لاو لاو به‌رده‌م و پشت و راست و چه‌پی خوم کرد که‌چی که‌سم نه‌دی، دیسان یه‌کئ بانگی ئی کردمه‌وه، که ته‌ماشام کرده‌وه دیسان که‌سم نه‌دی، هه‌مدیسانه‌وه یه‌کئ بانگی ئی کردمه‌وه، نه‌مجاره که سه‌رم به‌رز کرده‌وه ته‌ماشام کرد وا جو‌برائیل له‌سه‌ر ته‌ختیکه وا به‌ه‌واوه! ئیتر له‌رزیکی گران دایگرتم و به‌ده‌م له‌رزه‌وه چوومه‌وه بۆلای خه‌دیجه‌و گوتم: دام پۆشن، نه‌وانیش دایان پۆشیم و هه‌ندی ناویان پیادا کردم، ئینجا خودای گه‌وره‌و سه‌روه‌ر ئه‌مه‌ی نارده‌ خواره‌وه: یا ایها المدثر. قم فانذر. وربك فكبر. ووثابك فطهر. (م/خودای ئی رازی بن).

۹۹) ته‌مه‌نی پیغهمبه‌رو ماوه‌ی په‌یامه‌که‌ی

دیودی
خودای له‌س‌ر

عمر النبي ﷺ ومدة رسالته

۳۱۵۰- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: بُعِثَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لِأَرْبَعِينَ سَنَةً، فَمَكَثَ بِمَكَّةَ ثَلَاثَ عَشْرَةَ سَنَةً يُوحَى إِلَيْهِ، ثُمَّ أُمِرَ بِالْهَجْرَةِ إِلَى ابْنِ الْمَدِينَةِ

(۳) بخاری. بدء الوحی: ۳. مسلم. ایمان: ۴۰۴.

فَهَا جَرَّ إِلَيْهَا وَأَقَامَ بِهَا عَشْرَ سِنِينَ، وَمَاتَ وَهُوَ ابْنُ ثَلَاثٍ وَسِتِّينَ سَنَةً. رواه الشيخان والترمذي^(۱):

ئیب‌نو عه‌بباس (خودایان ئی رازی بئ) گوتی: پیغمبه‌بر (دروودی خودای له‌سهرین) ته‌مه‌نی چل سال بوو که بوو به پیغمبه‌بر (دروودی خودای له‌سهرین) جا له مه‌ککه سیازده سال مایه‌وه، لهو ماوه‌یه‌دا نیگا (وه‌حی) ی بو ده‌هات، ئه‌وجا خودا فه‌رمانی پی کرد که له‌مه‌ککه‌وه کوچ و رهو بکا بو مه‌دینه، ئیتر کوچی کرد بو ئه‌وی و له‌ویش ده سال مایه‌وه، که مردیش ته‌مه‌نی شه‌ست و سی سال بوو (ش/ت).

۳۱۵۱- وَعَنْهُ قَالَ: ثَوَّقِي رَسُولُ اللَّهِ (مَتَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ ابْنُ خَمْسٍ وَسِتِّينَ سَنَةً. رواه مسلم والترمذي^(۲):

دیسان گوتی: پیغمبه‌بر (دروودی خودای له‌سهرین) که وه‌فاتی کردو ئه‌مری هه‌قی به‌جئ هیئا به سالی له دایک بوونی‌ه‌وهو به سالی مردنی‌ه‌وه ته‌مه‌نی ده‌یدا له شه‌ست و پینج سال (م/ت).

۳۱۵۲- وَقَالَ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): قُبِضَ رَسُولُ اللَّهِ (مَتَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ ابْنُ ثَلَاثٍ وَسِتِّينَ وَأَبُو بَكْرٍ وَهُوَ ابْنُ ثَلَاثٍ وَسِتِّينَ وَعُمَرُ وَهُوَ ابْنُ ثَلَاثٍ وَسِتِّينَ. رواه مسلم^(۳):

ئه‌نه‌س (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغمبه‌بر (دروودی خودای له‌سهرین) که خودا بردیه‌وه بۆلای خۆی ته‌مه‌نی شه‌ست و سی سال بوو، ئه‌بو به‌رکیش هه‌ر شه‌ست و سی سال ژیا، عومهریش هه‌ر شه‌ست و سی سال ته‌مه‌نی بوو (م).

۳۱۵۳- وَقَالَ عَائِشَةُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) ثَوَّقِي رَسُولَ اللَّهِ (مَتَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ ابْنُ ثَلَاثٍ وَسِتِّينَ سَنَةً^(۴):

(۱) بخاری. مناقب: ۲۵۴۷، ۲۵۴۸، ۵۹۰۰. تجرید/ ۴ ل - ۱۰۲ ژ: ۱۴۱۵. مسلم. فضائل: ۶۰۴۲.

(۲) مسلم. فضائل: ۶۰۴۴. ترمذی. مناقب: ۳۶۵۰، ۳۶۵۱.

(۳) مسلم. فضائل: ۶۰۴۵. بخاری. مناقب: ۲۵۳۶، ۴۴۶۶.

عائیشه (خودای ئی رازی بئ) گوتی: ته‌مه‌نی پیغمبر (دروودی خودای له‌سهرین) که وه‌فاتی کرد شه‌ست و سئ سال بوو (م/ت).

۳۱۵۴- وَقَالَ جَرِيرٌ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): كُنَّا قُعُودًا عِنْدَ مُعَاوِيَةَ، فَذَكَرُوا سِنِي رَسُولِ اللَّهِ (مَتَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ مُعَاوِيَةُ: قُبِضَ رَسُولُ اللَّهِ (مَتَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ ابْنُ ثَلَاثٍ وَسِتِّينَ سَنَةً وَمَاتَ أَبُو بَكْرٍ وَهُوَ ابْنُ ثَلَاثٍ وَسِتِّينَ وَقُتِلَ عُمَرُ وَهُوَ ابْنُ ثَلَاثٍ وَسِتِّينَ وَأَنَا ابْنُ ثَلَاثٍ وَسِتِّينَ. رواهما مسلم والترمذي^(۵):

جه‌ریر (خودای ئی رازی بئ) گوتی: له‌ لای مو‌عاوییه دانیش‌تبو‌وین با‌سی ته‌مه‌نی پیغمبرایان ده‌کرد (دروودی خودای له‌سهرین) مو‌عاوییه گوتی: پیغمبر (دروودی خودای له‌سهرین) که خودا بر‌دی‌ه‌وه بو‌ لای خو‌ی ته‌مه‌نی شه‌ست و سئ سال بوو، ئه‌بو به‌رکیش که مرد هر ته‌مه‌نی شه‌ست و سئ سال بوو، عوم‌هریش که کو‌ژرا هر ته‌مه‌نی شه‌ست و سئ سال بوو، منیش ئیستا ته‌مه‌نم شه‌ست و سئیه (م/ت).

۱۰۰) به‌شی شه‌شهم: با‌سی نیسرا واته: شه‌وره‌وی پیغمبر ^{دروودی خودای له‌سهر}

الفصل السادس: في الأسراء

{قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ - ۱/۱۷}.

خودای مه‌زن ده‌فرمو‌ی: پاکی و بی‌نه‌نگی و بی‌عه‌یبی بو‌ ئه‌ خودایه‌یه که شه‌و ره‌وی کرد به‌ به‌نده خو‌شه‌ویسته‌که‌ی خو‌ی له‌ مه‌سجیدول حه‌رامه‌وه که‌وا له‌ شاری مه‌که‌ بر‌دی و شه‌و ره‌وی پئ کرد تا مه‌سجیدول ئه‌قصا که‌وا له‌ شاری قودس ئه‌و مزگه‌وته‌ی که‌ ده‌ورو به‌ره‌که‌یمان پی‌روژ کردوه، بو‌ ئه‌وه بر‌دما‌ن که‌ هه‌نئ له‌ نیشانه‌و ئایه‌ته‌کانی خو‌مانی نیشان

^(۴) مسلم. فضائل: ۶۰۴۵.

^(۵) مسلم. فضائل: ۶۰۵۱، ۶۰۵۲. ترمذی. مناقب: ۳۶۵۰.

بده‌ین، چونکی به راستی خودای گه‌وره هه‌موو داواو پارانه‌وه‌یی ده‌ژنه‌ویی و چاوی له هه‌موو شتی‌که!

۳۱۵۵- عَنْ مَالِكِ بْنِ صَفْصَعَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: بَيْنَا أَنَا عِنْدَ الْبَيْتِ بَيْنَ النَّائِمِ وَالْقِظْطَانِ (وَذَكَرَ بَيْنَ الرَّجُلَيْنِ) فَأَتَيْتُ بِطَسْتٍ مِنْ ذَهَبٍ مِلْئِي حِكْمَةً وَإِيمَانًا، فَشَقُّ مِنْ التَّخْرِ إِلَى مِرَاقِ الْبَطْنِ، ثُمَّ غَسِلَ الْبَطْنُ بِمَاءٍ زَمْزَمَ، ثُمَّ مِلْئِي حِكْمَةً وَإِيمَانًا، وَأَتَيْتُ بِدَابَّةٍ أَبْيَضَ دُونَ الْبُغْلِ وَفَوْقَ الْحِمَارِ الْبِرَاقِ، فَأَنْطَلَقْتُ مَعَ جِبْرِيلَ حَتَّى أَتَيْنَا السَّمَاءَ الدُّنْيَا قِيلَ مَنْ هَذَا؟ قَالَ: جِبْرِيلُ. قِيلَ مَنْ مَعَكَ؟ قَالَ: مُحَمَّدٌ. قِيلَ وَقَدْ أُرْسِلَ إِلَيْهِ؟ قَالَ: نَعَمْ. قِيلَ مَرْحَبًا بِهِ، وَلِنِعْمَ الْمَجِيءُ جَاءَ. فَأَتَيْتُ عَلَى آدَمَ، فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ، فَقَالَ: مَرْحَبًا بِكَ مِنْ ابْنِ وَكْبَى. وَفِي رِوَايَةٍ: فَلَمَّا عَلَوْنَا السَّمَاءَ الدُّنْيَا إِذَا رَجُلٌ عَنْ يَمِينِهِ أَسْوَدَةٌ وَعَنْ يَسَارِهِ أَسْوَدَةٌ، إِذَا نَظَرَ قَبْلَ يَمِينِهِ ضَحَكَ وَإِذَا نَظَرَ قَبْلَ شِمَالِهِ بَكَى فَقَالَ: مَرْحَبًا بِالنَّبِيِّ الصَّالِحِ وَالْإِبْنِ الصَّالِحِ قُلْتُ: مَنْ هَذَا يَا جِبْرِيلُ؟ قَالَ: هَذَا آدَمُ، وَهَذِهِ الْأَسْوَدَةُ عَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ شِمَالِهِ نَسَمٌ بَيْنَهُ فَأَهْلُ الْيَمِينِ أَهْلُ الْجَنَّةِ وَالْأَسْوَدَةُ الَّتِي عَنْ شِمَالِهِ أَهْلُ النَّارِ إِذَا نَظَرَ قَبْلَ يَمِينِهِ ضَحَكَ وَإِذَا نَظَرَ قَبْلَ شِمَالِهِ بَكَى فَأَتَيْنَا السَّمَاءَ الثَّانِيَةَ، قِيلَ مَنْ هَذَا قَالَ: جِبْرِيلُ. قِيلَ مَنْ مَعَكَ؟ قَالَ: مُحَمَّدٌ. قِيلَ أُرْسِلَ إِلَيْهِ قَالَ: نَعَمْ. قِيلَ مَرْحَبًا بِهِ، وَلِنِعْمَ الْمَجِيءُ جَاءَ. فَأَتَيْتُ عَلَى عِيسَى وَيَحْيَى فَقَالَ مَرْحَبًا بِكَ مِنْ أَخٍ وَكْبَى. فَأَتَيْنَا السَّمَاءَ الثَّالِثَةَ، قِيلَ مَنْ هَذَا قِيلَ جِبْرِيلُ. قِيلَ مَنْ مَعَكَ قِيلَ مُحَمَّدٌ. قِيلَ وَقَدْ أُرْسِلَ إِلَيْهِ؟ قَالَ: نَعَمْ. قِيلَ مَرْحَبًا بِهِ، وَلِنِعْمَ الْمَجِيءُ جَاءَ. فَأَتَيْتُ عَلَى إِدْرِيسَ فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ، فَقَالَ: مَرْحَبًا مِنْ أَخٍ وَكْبَى. فَأَتَيْنَا السَّمَاءَ الْخَامِسَةَ، قِيلَ مَنْ هَذَا؟ قَالَ: جِبْرِيلُ. قِيلَ وَمَنْ مَعَكَ؟ قِيلَ مُحَمَّدٌ. قِيلَ وَقَدْ أُرْسِلَ إِلَيْهِ؟ قَالَ: نَعَمْ. قِيلَ مَرْحَبًا بِهِ، وَلِنِعْمَ الْمَجِيءُ جَاءَ. فَأَتَيْنَا عَلَى هَارُونَ، فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ فَقَالَ: مَرْحَبًا بِكَ مِنْ أَخٍ وَكْبَى. فَأَتَيْنَا عَلَى السَّادِسَةِ، قِيلَ مَنْ هَذَا؟ قِيلَ جِبْرِيلُ. قِيلَ مَنْ مَعَكَ؟ قَالَ: مُحَمَّدٌ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). قِيلَ وَقَدْ أُرْسِلَ إِلَيْهِ؟ قِيلَ: نَعَمْ، قِيلَ: مَرْحَبًا بِهِ، وَلِنِعْمَ الْمَجِيءُ جَاءَ. فَأَتَيْتُ عَلَى مُوسَى، فَسَلَّمْتُ { عَلَيْهِ } فَقَالَ: مَرْحَبًا

بِكَ مِنْ أَخٍ وَكَيْ. فَلَمَّا جَاوَزْتَ بَكِي. فَقِيلَ مَا أَبْكَاك؟ قَالَ: يَا رَبِّ، هَذَا الْغُلَامُ الَّذِي بُعِثَ بَعْدِي يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مِنْ أُمَّتِهِ أَفْضَلُ مِمَّا يَدْخُلُ مِنْ أُمَّتِي. فَأَتَيْنَا السَّمَاءَ السَّابِعَةَ، قِيلَ مَنْ هَذَا؟ قِيلَ جِبْرِيلُ. قِيلَ مَنْ مَعَكَ؟ قِيلَ مُحَمَّدٌ. قِيلَ وَقَدْ أُرْسِلَ إِلَيْهِ؟ قِيلَ: نَعَمْ. قِيلَ: مَرْحَبًا بِهِ، وَنِعْمَ الْمَجِيءُ جَاءَ. فَأَتَيْتُ عَلَى إِبْرَاهِيمَ، فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ فَقَالَ: مَرْحَبًا بِكَ مِنْ ابْنِ وَكَيْ، فَرَفَعَ لِي الْبَيْتَ الْمَغْمُورُ، فَسَأَلْتُ جِبْرِيلَ فَقَالَ: هَذَا الْبَيْتُ الْمَغْمُورُ يُصَلِّي فِيهِ كُلُّ يَوْمٍ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ، إِذَا خَرَجُوا لَمْ يَعُودُوا إِلَيْهِ آخِرَ مَا عَلَيْهِمْ، وَرَفَعْتُ لِي سِدْرَةَ الْمُنْتَهَى فَإِذَا نَبَقَهَا كَأَنَّهُ قِلَافٌ هَجَرٍ، وَوَرَقُهَا كَأَنَّهُ آذَانُ الْفِيلِ، فِي أَصْلِهَا أَرْبَعَةُ أَنْهَارٍ نَهْرَانِ بَاطِنَانِ وَنَهْرَانِ ظَاهِرَانِ، فَسَأَلْتُ جِبْرِيلَ فَقَالَ: أَمَّا الْبَاطِنَانِ فَفِي الْجَنَّةِ، وَأَمَّا الظَّاهِرَانِ النَّيْلُ وَالْفَرَاتُ، (النَّيْلُ بَارِضٌ مِصْرَ وَالْفَرَاتُ بَارِضُ الْعِرَاقِ). وَفِي رَوَايَةٍ: ثُمَّ عُرِجَ بِي حَتَّى ظَهَرْتُ لِمُسْتَوًى أَسْمَعَ فِيهِ صَرِيفَ الْأَقْلَامِ، ثُمَّ فُرِضَتْ عَلَيَّ خَمْسُونَ صَلَاةً، فَأَقْبَلْتُ حَتَّى جِئْتُ مُوسَى، فَقَالَ: مَا صَنَعْتَ؟ قُلْتُ فُرِضَتْ عَلَيَّ خَمْسُونَ صَلَاةً. قَالَ: أَنَا أَعْلَمُ بِأَلْتَأَسُ مِنْكَ، عَالَجْتُ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَشَدَّ الْمُعَالَجَةِ، وَإِنْ أَتَيْتَكَ لَا تُطِيقُ، فَارْجِعْ إِلَى رَبِّكَ فَسَلِّهِ. فَارْجَعْتُ فَسَأَلْتُهُ، فَجَعَلَهَا أَرْبَعِينَ، ثُمَّ مِثْلَهُ ثُمَّ ثَلَاثِينَ، ثُمَّ مِثْلَهُ فَجَعَلَ عِشْرِينَ، ثُمَّ مِثْلَهُ فَجَعَلَ عَشْرًا، فَأَتَيْتُ مُوسَى فَقَالَ: مِثْلُهُ، فَجَعَلَهَا خَمْسًا، فَأَتَيْتُ مُوسَى فَقَالَ: مَا صَنَعْتَ؟ قُلْتُ جَعَلَهَا خَمْسًا، فَقَالَ: مِثْلُهُ، قُلْتُ سَلَّمْتُ بِخَيْرٍ، فَنُودِيَ إِلَيَّ قَدْ أَمْضَيْتُ فَرِيضَتِي وَخَفَّفْتُ عَنْ عِبَادِي، وَأَجْزَى الْحَسَنَةَ عَشْرًا. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي بَدْءِ الْخَلْقِ وَمُسْلِمٌ فِي الْإِيمَانِ وَعِبَارَتُهُ: فَلَمْ أَزَلْ أَرْجِعُ بَيْنَ رَبِّي تَبَارَكَ وَتَعَالَى وَبَيْنَ مُوسَى - عَلَيْهِ السَّلَامُ - حَتَّى قَالَ: يَا مُحَمَّدُ إِنَّهُنَّ خَمْسُ صَلَوَاتٍ كُلُّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ لِكُلِّ صَلَاةٍ عَشْرٌ فَذَلِكَ خَمْسُونَ صَلَاةً^(۱).

مالیکی کوپی صه‌عصه‌هه (خودای نازی بن) گوتی: پیغمبر (دیودی خودای ناسرین) فهرمووی: له‌کن به‌یت له‌نیوانی دوو پیاودا راکشاپووم که‌حه‌مزهی مامی و‌جه‌عفه‌ری ناموزای بوو، فهرمووی: له‌به‌ینی خه‌وتوو بی‌دار دا بووم، له‌وکاته‌دا ته‌شتیکی زی‌پرنیان هی‌نا پرپوو له‌دانایی (حیکمه‌ت) و‌باوهر

(۱) مسلم. ایمان: ۴۰۹.

(ئیمان) ئینجا جو‌برائیل و میکائیل و ئیسرافیل له دانه‌ی سه‌رسی‌نگمه‌وه له‌تیان کرد هه‌تا به‌رمووسل‌دانم، وه ناوسک‌میان به‌ ئاوی زه‌مزمه‌ شو‌رده‌وه‌و ئینجا پریان کرد له‌ حیکمه‌ت و ئیمان، جا‌و‌لا‌خیکی سپییان هی‌نا بۆم، له‌ هی‌ستر بچو‌و‌کترو له‌ گوید‌ریژ‌گه‌وره‌ تر بو‌و ناوی بۆراق بو‌و چه‌ندی چاوی بری ده‌کرد ده‌یک‌رد به‌ یه‌که‌ هه‌نگاو سواری ئه‌و و‌لا‌خه‌ بو‌وم و له‌گه‌ل جو‌برائیل‌دا رۆیشتم هه‌تا گه‌یشتی‌نه‌ ئاسمانی یه‌که‌م گو‌ترا: ئه‌وه‌ کی‌یه؟ جو‌برائیل فه‌رمو‌وی: جو‌بره‌ئیل گو‌تیان: کی‌ت له‌گه‌ل دایه‌؟ فه‌رمو‌وی: مو‌حه‌مه‌د گو‌تیان نی‌رد‌را‌وه‌ به‌ شو‌ینیا؟ فه‌رمو‌وی: به‌ئێ، گو‌تیان: به‌خیر بێ و هاتنه‌که‌ی خیری پێ‌وه‌ بێ، جا ده‌رگا کرایه‌وه‌و رۆیشتینه‌ ژو‌وره‌وه‌و چو‌ومه‌ لای با‌وه‌ ئاده‌م و سلّو‌و رۆژ‌باشیم ئێ‌ کردو وه‌لامی سلّو‌ه‌که‌ی دامه‌وه‌و فه‌رمو‌وی: خۆش هاتی، ئه‌ی کو‌ری شیرینم! مه‌رحه‌بات ئێ‌ بێ ئه‌ی پیغمبه‌ری چا‌ک! له‌ گیرانه‌وه‌یه‌کا: کاتێ سه‌رکه‌وتینه‌ سه‌ر ئاسمانی یه‌که‌م ته‌ماشام کرد وایاو‌یکێ لی‌یه، له‌ راست و له‌ چه‌پیه‌وه‌ پۆل پۆل تارمایی عه‌شامات دیارن، پیا‌وه‌که‌ که‌ سه‌یری لای راستی خۆی ده‌کرد پێ‌ ده‌که‌نی، به‌لام که‌ سه‌یری لای چه‌پی خۆی ده‌کرد ده‌گریا، فه‌رمو‌وی به‌من: مه‌رحه‌با له‌ پیغمبه‌ری باش و له‌ کو‌ری باش گو‌تم: ئه‌ی جو‌برائیل! ئه‌مه‌ کی‌یه؟ فه‌رمو‌وی: ئه‌مه‌ ئاده‌مه‌و ئه‌و تارمایی و عه‌شاماته‌یش که‌وان له‌ راست و له‌ چه‌پیه‌وه‌ گیانگه‌ل و ره‌وانگه‌ل (ئه‌رواح)ی وه‌ چه‌که‌یه‌تی، ئه‌وانه‌یان که‌وان له‌ لای راستیه‌وه‌ ئه‌وانه‌ به‌ هه‌شتین وه‌ ئێ‌ ئه‌وانه‌یان که‌وان له‌ لای چه‌پیه‌وه‌ ئه‌وانه‌ دۆزه‌خین، جا بۆیه‌ که‌ ته‌ماشای لای راستی ده‌کا پێ‌ ده‌که‌نی و که‌ ته‌ماشای لای چه‌پی ده‌کا ده‌گریئ، ئینجا چو‌وین بۆ ئاسمانی دو‌وه‌م، گو‌تیان: ئه‌وه‌ کی‌یه؟ فه‌رمو‌وی: جو‌برائیل، گو‌تیان: کی‌ت له‌گه‌ل دایه‌؟ فه‌رمو‌وی: مو‌حه‌مه‌د، گو‌تیان: نی‌رد‌را‌وه‌ به‌ شو‌ینیا که‌ ته‌شریف بی‌نی بۆ می‌عراج و بۆ گه‌شت‌کردن به‌ناو ئاسمانه‌کاندا؟ فه‌رمو‌وی: به‌ئێ، و‌تیان: به‌خیری و ده‌رگایان کرده‌وه‌، جا له‌وێ چو‌ومه‌ لای عیسا‌و یه‌حیا که‌ پو‌ورازی یه‌که‌ترین سلّو‌م ئێ‌ کردن و وه‌لامی سلّو‌ه‌که‌یان دامه‌وه‌و فه‌رمو‌ویان: مه‌رحه‌با له‌ برای چا‌ک و له‌ پیغمبه‌ری چا‌ک

ئەوجا رۆيشتىن بۇ ئاسمانى سىيەم، گوترا: كىيە؟ فەرمووى: جوبرائىل، گوترا: كىت لەگەلدایە؟ فەرمووى: موخەممەد، گوتيان: نىردراوہ بە دوايە؟ فەرمووى: بەلى، گوتيان: بەخىربى، لەوى رۆيشتەم بۇ لای يوسف و سلاوم ئى کرد، فەرمووى: مەرحەبا لە پيڭەمبەرى چاك و براى چاك، پاش ئەمە چووين بۇ ئاسمانى چوارەم كە گەيشتىنە ئەوى جوبرائىل داواى كردنەوہى دەرگای کرد گوتيان: كىيە؟ فەرمووى: جوبرائىل، گوتيان: كىت لەگەلە؟ فەرمووى: موخەممەد، گوتيان: نىردراوہ بە شوينىا؟ فەرمووى: بەلى، گوتيان: بەخىربى، لەوى چووم بۇلای ئىدىرس و رۆژباشىم ئى کرد، ئەويش فەرمووى: مەرحەبا لە براى چاك و لە پيڭەمبەرى چاك. ئىنجا چووين بۇ ئاسمانى پىنجەم، گوتيان: ئەوہ كىيە؟ فەرمووى: جوبرائىل، گوتيان: كىت وا لەگەلدا؟ فەرمووى: موخەممەد، گوتيان: نىردراوہ بە شوينىا؟ فەرمووى: بەلى، گوتيان: بەخىربى، لەوى چووين بۇ لای ھاروون و سلاوم ئى کردو فەرمووى: مەرحەبا لە براى خاس و لە پيڭەمبەرى خاس. ئىنجا چووين بۇ ئاسمانى شەشەم گوتيان: كىيە؟ فەرمووى: جوبرائىل، گوتيان: كىت وا لەگەلدا؟ فەرمووى: موخەممەد، گوتيان: نىردراوہ بە شوينىا؟ فەرمووى: بەلى، گوتيان: بەخىربى لەوى چوومە كن مووسا و سلاوم ئى کرد، فەرمووى: مەرحەبا لە براى چاك و پيڭەمبەرى چاك كاتى لە مووسا تى پەربوم دەستى کرد بە گريان، گوترا: بۇ دەگريت؟ فەرمووى: ئەى خودايە! ئەم زەلامە كە لە پاش منىشەوہ رەوانە كراوہ و كراوہ بە پيڭەمبەر لە ئۆمەتى ئەو زياتر دەچنە بەھەشت ھەتا لە ئۆمەتى من، ئىنجا چووين بۇ ئاسمانى ھوتەم، گوترا: ئەوہ كىيە؟ فەرمووى: جوبرائىل، گوتيان: كىت وا لەگەلدا؟ فەرمووى: موخەممەد، گوتيان: نىردراوہ بە شوينىا؟ فەرمووى: بەلى، گوتيان: بەخىربى. لەوى چوومە لای ئىبراھىم و سلاوم ئى کرد، فەرمووى: مەرحەبا لە كوپرى باشم و لە پيڭەمبەرى باش“ ئىنجا بەيتولمەعمور (خانەى ئاوەدان)يان نیشان دام، كە لە جوبرائىل پەرسى، فەرمووى: ئەمە بەيتولمەعمورە كە لە قورئاندا لە سەرەتاي سۈورەتى طورەوہ خودا سويندى پى دەخواو

دەفەرموئ - والبيت المعمور) ھەموو رۆژى ھەفتا ھەزار فریشتە نوێژى تیا دەکەن، کە لىئى چوونە دەرەوہ ئیتر جارىکى تر ناگەرپنەوہ بوئى، وە دىنى ئەم مائە دوا ئەرکى سەر شانیاانە! پاش ئەمە سیدرەتول مونتەھا (دارمۆردى ھەرە ئەوپەر)م بە باشى بۆ دەرکەوت، کە تەماشام کرد دەنکە مۆردەکانى (واتە: بەرەکەى) ئەوئەندەى کووپەلەى دىئى ھەجەر گەرەبوو، وە گەلاکەى وەکوو گوێچکەى فییل وابوو، وە چوار رووبار لە بنیەوہ ھەل دەقۆلان، دوانیان دەچوونەوہ بە ناودا وەر نە دەکەوتن، وە دوانیان بە دەرەوہ بوون، پرسىارم کرد لە جوہرائیل: ئەمانە چىن؟ فەرمووى: ئەو دوو جوگە دەرپۆنە ناوہوہ ئەوہ دوو جوگەن وان لە بەھەشتا، وە ئەم دوو جوگە وان بە دەرەوہ دوو جوگەى نیل و فوراتن (نیل لە خاکى مىسرەو فورات لە خاکى عىراقە) لە گىرپانەوہیەکا: ئىنجا بەرز کرامەوہ بۆ شوینئى کە لە سەرۆى ھەوت ئاسمانەکان و سیدرەتولمونتەھا شەوہ بوو گویم لە جىرەى قەلەمەکان بوو کە چارەنووسى ھەموو شتێکیان دەنووسى لە لەوحوول مەحفوظ، لەکن کورسى، لە نزیک تەخت و بارەگای خودای مېھرەبانەوہ ئىنجا لەلایەنى خوداوە پەنجا نوێژى لەسەر دانرا لە ھەموو شەو و رۆژیکا جا گەرپامەوہ ھەتا چوومەوہ لای مووسای کوپى عىمران، فەرمووى: چیت کرد؟ گوتم: پەنجا نوێژم لەسەر فەرزکراوہ، فەرمووى: من لەتۆ باشتر شارەزاییم ھەیە لە رەفتارى ئەو خەلکە، چونکە من لە پىش تۆدا زۆر بە زەحمەت خەرىکى بەنى ئیسرائیل بووم و بەراوردەم کردوون، جا بۆیە دەزانم کە ئۆمەتى تۆ تەوانایى ئەوہیان نییە، کەواتە بگەرپەرەوہ بۆ لای خودا داواى ئى بکە کە ئەم نوێژانە لەسەر ئۆمەتت سووک بکا، منیش گەرپامەوہ داواى ئەوہم ئى کردو ئەویش کردنى بە چل نوێژ، جا گەرپامەوہ بۆ لای مووسا و دووبارە وەك جارى پىشووئى فەرموو: ئىنجا خودا کردنى بە سىئى نوێژ، ئىنجا گەرپامەوہ بۆ لای مووسا و سىبەرە وەك جارى پىشووئى فەرموو، ئىنجا خودا کردنى بە بیست نوێژ، دىسان گەرپامەوہ بۆ لای مووسا و چوار بارە وەك جارى پىشووئى فەرموو، ئىنجا خودا کردنى بە دە نوێژ، دىسانەوہ گەرپامەوہ بۆلای مووسا و ھەم دىسان وەك جارى

پیشووی فهرموو، ئینجا خودا کردنی به پینج نویژ، دیسان که چوومه‌وه بۆ لای مووسا فهرمووی: ها چیت کرد؟ گوتم: کردنی به پینج نویژ، دیسان مووسا وه‌کوو جاری پیشووی فهرموو، به‌لام من گوتم: ئەم خیرەم قوبوولەو کاری خۆم دایه دەست خوداو ئیتەر شهرم ده‌که‌م برۆمه‌وه و داوای سووک‌کردنی ئی به‌که‌م جا کاتی له‌وێ دهرچووم بانگم ئی کرا: وا فهرزی خۆم بریارداوه باری به‌نده‌کانی خۆم سووک کرد، وه‌یه‌ک به‌ ده‌ش پاداشی هه‌موو چاکه‌یی ده‌ده‌مه‌وه (ب/م) عیباره‌تی (م) ئاوايه: ئیتەر هه‌ر ده‌هاتم و ده‌چووم له‌ نیوانی خودای گه‌وره‌و له‌ نیوانی مووسادا (دروودی خودای له‌سه‌رین) هه‌تا خودا فهرمووی: ئەه‌ی موحه‌مه‌دا! خویان پینج نویژن - له‌ هه‌موو شه‌وو روژیکا - به‌لام هه‌ر نویژه‌ی خیری ده‌ نویژی هه‌یه، جا که‌وابوو ده‌کاته په‌نجا نویژ → (ب - ۱ ز - ۴۳ ژماره‌/ ۳۲۲).

۳۱۵۶ - عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَمَّا كَدَّبْنِي قُرَيْشٌ حِينَ أُسْرِى بِي إِلَى بَيْتِ الْمَقْدِسِ قُمْتُ فِي الْحِجْرِ فَجَلَّى اللَّهُ لِي بَيْتَ الْمَقْدِسِ فَطَفَقْتُ أَخْبِرُهُمْ عَنْ آيَاتِهِ وَأَنَا أُنْظَرُ إِلَيْهِ^(۲):

جابر (خودای ئی رازی بن) گوتی: پیغمبر (دروودی خودای له‌سه‌رین) فهرمووی: کاتی که‌ قوده‌یش بۆ مه‌سه‌له‌ی ئیسراء (شه‌وره‌وی) باوه‌ریان پئ نه‌کردم، له‌ حیجری ئیسماعیلدا راوه‌ستام، جا خودا به‌یتولمه‌قدیس (خانه‌ی پیروزی به‌ ته‌واوی و به‌بن په‌رده‌ هینایه‌ به‌چاوم ئیتەر نیشانه‌ به‌ نیشانه‌ی و شوین به‌ شوینی به‌ چاوی خۆم ته‌ماشام ده‌کردو باسو وه‌صفیم ده‌کرد بۆیان (م+ب).

۳۱۵۷ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَقَدْ رَأَيْتَنِي فِي الْحِجْرِ وَقُرَيْشٌ تَسْأَلُنِي عَنْ مَسْرَأَى فَسَأَلْتَنِي عَنْ أَشْيَاءَ مِنْ بَيْتِ الْمَقْدِسِ لَمْ أَتِهَا. فَكُرْبْتُ كُرْبَةً مَا كُرْبْتُ مِثْلَهُ قَطُّ فَرَفَعَهُ اللَّهُ لِي أُنْظَرُ إِلَيْهِ مَا يَسْأَلُونِي عَنْ شَيْءٍ إِلَّا أَتَاهُمْ بِهِ وَلَقَدْ رَأَيْتَنِي فِي جَمَاعَةٍ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ إِذَا مُوسَى قَائِمٌ يُصَلِّي فَإِذَا رَجُلٌ ضَرَبَ جَعْدًا كَأَلِهِ

(۲) مسلم، ایمان، ۴۲۷. تجرید/ ۴ ل/ ۲۰۲ رقم: ۱۵۱۲-۳۸۸۶، ۴۷۱۰ فتح. ترمذی. تفسیر: ۲۸۸۱

مِنْ رِجَالِ شَتْوَةِ وَإِذَا عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ - عَلَيْهِ السَّلَامُ - قَائِمٌ يُصَلِّي أَقْرَبُ النَّاسِ بِهِ
شَبَّهَا غُرُورُهُ بْنُ مَسْعُودٍ الثَّقَفِيُّ وَإِذَا إِبْرَاهِيمُ - عَلَيْهِ السَّلَامُ - قَائِمٌ يُصَلِّي أَشَبَّهُ النَّاسِ بِهِ
صَاحِبُكُمْ - يَعْنِي نَفْسَهُ - فَحَالَتِ الصَّلَاةُ فَأَمَمْتُهُمْ فَلَمَّا فَرَغْتُ مِنَ الصَّلَاةِ قَالَ: قَائِلٌ يَا
مُحَمَّدُ هَذَا مَالِكٌ صَاحِبُ النَّارِ فَسَلَّمَ عَلَيْهِ. فَالْتَفَتُ إِلَيْهِ فَبَدَأَنِي بِالسَّلَامِ. رواهما مسلم
في كتاب الإيمان (وروی البخاری الأول منهما في باب حديث الإسراء قبيل باب
المعراج - المرحوم)^(٣):

ئهو هوره‌یره (خودای ئی رازی بن) گوتی: پیغهمبه‌ر (درویدی خودای له‌س‌رین)
فه‌رمووی: له‌ حیجری ئیسماعیل بووم له‌ په‌نا کابه‌دا، قوپه‌یش هه‌ندی
پرسیاریان ئی کردم له‌ باره‌ی شه‌وپه‌وی کردنی منه‌وه له‌ مه‌که‌وه بو‌ شاری
قودس، جا بازی شتیان ئی پرسیم، ره‌وانم نه‌بوون، ئیتر زور زور خه‌م و
خه‌فت و په‌ژاره‌ دایگرتم، هه‌رگیزاو هه‌رگیز خه‌م و په‌ژاره‌ی وا داینه‌گرتووم، جا
خودای گه‌وره به‌یتولمه‌قدیسی بو‌ ده‌رخستم، به‌ چاوی خۆم به‌بنی په‌رده
ته‌ماشاییم ده‌کردو هه‌رچی شتیکیان ئی ده‌پرسیم له‌ باره‌یه‌وه به‌ جوانی وه‌لام
ده‌دانه‌وه وه‌ک باسی ده‌رگا‌کانی و نیشانه‌کانی، هه‌تا ناچار گوتیان:
ناونیشانه‌کانی راسته‌. له‌وئ له‌ به‌یتول مه‌قدیس ته‌ماشام کرد وا وام له‌ناو
کو‌مه‌لئ له‌ پیغهمبه‌ره‌کاندا، که‌ سه‌رنج دا وا مووسا له‌وییه‌ نویژ ده‌کا به‌
راوه‌ستانه‌وه، مووسا پیاویکی موو ته‌نکی موو کرژه، ده‌لئی له‌ پیاوانی هوژی
شه‌نووته‌یه، عیسی‌ای کوپی مه‌ریه‌مم دی (درویدی خودای له‌س‌رین) ئه‌ویش له‌وئ بوو،
راوه‌ستابوو نویژی ده‌کرد زیاتر له‌ هه‌موو که‌سئ شیوه‌ی له‌ عوره‌ی کوپی
مه‌سعوودی ئه‌ل-سه‌قه‌فی ده‌چی، ئیبراهیمیشم دی، ئه‌ویش له‌وئ بوو (درویدی
خودای له‌س‌رین) راوه‌ستابوو نویژی ده‌کرد، زیاتر له‌ هه‌موو که‌سئ شیوه‌ی له‌
هاوپیکه‌تان ده‌چی واته: شیوه‌ی له‌ پیغهمبه‌ر خۆی ده‌کا (درویدی خودای له‌س‌رین)

کاتی که نویژ بوو من به‌رنویژیم بو کردن جا که له نویژه‌که بوومه‌وه یه‌کئی گوتی: ئه‌ی موچه‌مه‌دا! ئه‌مه مالیکه، که کلیل به دهستی دۆزه‌خه سلّوی ئی بکه، که ئاوویم ئی دایه‌وه ئه‌و له پیشدا سلّوی له‌من کرد! (م).

(۱۰۱) به‌شی هه‌وته‌م: باسی کوچکردن (ره‌وکردن: هيجره‌ت)

الفصل السابع: في الهجرة

{قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: وَإِذْ يَمْكُرُ بِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِيُثْبِتُوكَ أَوْ يَقْتُلُوكَ أَوْ يُخْرِجُوكَ وَيَمْكُرُونَ وَيَمْكُرُ اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ - ۳۰/۸}.

ئه‌ی پیغمبره‌ری خو‌شه‌ویست! بیرى ئه‌وه بکه‌ره‌وه که بئ پرواکان که‌وتبوونه پیلان و فروفیل له تو، بو ئه‌وه‌ی که چه‌پست بکه‌ن له شوینیکا هه‌تا ده‌مری، یا بتکوژن، یا له ولاتی مه‌که‌که ده‌رت بکه‌ن و به وردی خه‌ریکی ئه‌م فروفیله‌ بوون، به‌لام فیل و فپی خودا برسی فیل و فپی ئه‌وان و هه‌موو که‌سیکی تریش ده‌برئ و که‌س ناتوانئ فیل له خودا بکا.

{وَقَالَ تَعَالَى - إِلَّا تَنْصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللَّهُ إِذْ أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِيَ اثْنَيْنِ إِذْ هُمَا فِي الْغَارِ إِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لَا تَخْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ وَأَيَّدَهُ بِجُنُودٍ لَمْ تَرَوْهَا وَجَعَلَ كَلِمَةَ الَّذِينَ كَفَرُوا السُّفْلَى وَكَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ الْغَلْبَى وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ - صدق الله العظيم - ۴۰/ ۹}.

ئه‌گه‌ر ئیوه یارمه‌تی موچه‌مه‌د نه‌ده‌ن و نه‌چن بو غه‌زای ته‌بووک و غه‌زا نه‌که‌ن له ریگه‌ی خوادا بزائن که خودا هه‌میشه یارمه‌تی ده‌دا، وه‌کوو چو‌ن له‌مه‌و پی‌ش له‌و کاته‌دا که کافرو بئ پرواکانی قوپه‌هیش له شاری مه‌که‌که ده‌ریان کرد ئه‌و یارمه‌تی دا ئاوا هه‌موو کاتی یارمه‌تی ده‌دا، له‌وکاته ناسکه‌دا که ته‌نیا دوو که‌س بوون خو‌ی و هاو‌پیکه‌ی بوون، نه سوپای کوچکه‌ران و نه له‌شکری یاریده‌ ده‌رانی وه‌ک ئیستا له‌گه‌ل‌دا نه‌ بوون، له‌و کاته‌دا که دوو به‌ دوو له‌ناو ئه‌شکه‌وته‌که‌ی کی‌وی ئه‌وردا بوون، که ئه‌و دو‌ژمنانه‌ی شوینیان که‌وتبوون تا بیانکوژن گه‌یشتنه به‌رده‌گای ئه‌شکه‌وته‌که، ئه‌بو به‌کر قاجیان

دی، ئه‌ویش پی‌ی فهرموو: هاوپی! دلگران مه‌به‌و خه‌فت مه‌خو، بیگومان خودا وا له‌گه‌لمانا، خو‌ی له‌ زیانی ئه‌م دوژمنانه ده‌مانپاریزی، جا خودای گه‌وره ئارامی دل‌ی نارد‌ه خواره‌وه بو سهر دل‌ی وه خودا به سوپاو له‌شکری پش‌تیوانی ئه‌وی کرد که ئیوه به چاوی خوتان نه‌تان بینیبوون، جا خودا کاریکی وای کرد داواو داخوازی ده‌سته‌ی کوفر ژیر که‌وت و قسه‌یان سه‌ری نه‌گرت و له‌ سایه‌ی خوداوه دین و فهرمووده‌و فهرمایشتی خودا سه‌رکه‌وت.

۳۱۵۸- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: لَمْ أَغْفِلْ أَبُورِي قَطُّ إِلَّا وَهَمًا يَدِينَانِ الدِّينَ الْإِسْلَامِيَّ وَلَمْ يَمُرْ عَلَيْنَا يَوْمٌ إِلَّا يَأْتِينَا فِيهِ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) طَرَفِي النَّهَارِ بُكْرَةً وَعَشِيَّةً، فَلَمَّا ابْتَلَى الْمُسْلِمُونَ خَرَجَ أَبُو بَكْرٍ مُهَاجِرًا نَحْوَ أَرْضِ الْحَبَشَةِ، حَتَّى إِذَا بَلَغَ بَرَكَ الْغِمَادِ لَقِيَهُ ابْنُ الدُّغْنَةِ - وَهُوَ سَيِّدُ الْقَارَةِ - فَقَالَ: أَيْنَ تُرِيدُ يَا أَبَا بَكْرٍ؟ فَقَالَ: أَبُو بَكْرٍ أَخْرَجَنِي قَوْمِي فَأَنَا أُرِيدُ أَنْ أَسِيحَ فِي الْأَرْضِ فَأَعْبُدَ رَبِّي. قَالَ: ابْنُ الدُّغْنَةِ إِنَّ مِثْلَكَ يَا أَبَا بَكْرٍ لَا يَخْرُجُ وَلَا يَخْرُجُ، فَإِنَّكَ تُكْسِبُ الْمَغْدُومَ، وَتَصِلُ الرَّحِمَ، وَتَحْمِلُ الْكُلَّ، وَتَقْرِي الضَّيْفَ، وَتُعِينُ عَلَى نَوَائِبِ الْحَقِّ، وَأَنَا لَكَ جَارٌ فَارْجِعْ فَأَعْبُدْ رَبَّكَ بِبِلَدِكَ فَارْجِعْ وَارْتَحِلْ مَعَهُ ابْنُ الدُّغْنَةِ، فَطَافَ ابْنُ الدُّغْنَةِ فِي أَشْرَافِ كُفَّارِ قُرَيْشٍ، فَقَالَ: لَهُمْ إِنَّ أَبَا بَكْرٍ لَا يَخْرُجُ مِثْلَهُ، وَلَا يَخْرُجُ، أَلْخَرَجُونَ رَجُلًا يُكْسِبُ الْمَغْدُومَ، وَيَصِلُ الرَّحِمَ، وَيَحْمِلُ الْكُلَّ، وَيَقْرِي الضَّيْفَ، وَيُعِينُ عَلَى نَوَائِبِ الْحَقِّ. فَلَمْ تُكَذِّبْ قُرَيْشٌ بِجَوَارِ ابْنِ الدُّغْنَةِ وَقَالُوا لِابْنِ الدُّغْنَةِ مَرُّ أَبَا بَكْرٍ فَلْيَعْبُدْ رَبَّهُ فِي دَارِهِ، فَلْيَصِلْ وَلْيَقْرَأْ مَا شَاءَ، وَلَا يُؤْذِينَا بِذَلِكَ، وَلَا يَسْتَعْلِنَ بِهِ، فَإِنَّا قَدْ خَشِينَا أَنْ يَفْتِنَ أَبْنَاءَنَا وَنِسَاءَنَا. قَالَ: ذَلِكَ ابْنُ الدُّغْنَةِ لِأَبِي بَكْرٍ، فَطَفِقَ أَبُو بَكْرٍ يَعْبُدُ رَبَّهُ فِي دَارِهِ، وَلَا يَسْتَعْلِنُ بِالصَّلَاةِ وَلَا الْقِرَاءَةِ فِي غَيْرِ دَارِهِ، ثُمَّ بَدَأَ لِأَبِي بَكْرٍ فَابْتَنَى مَسْجِدًا بِفَنَاءِ دَارِهِ، وَكَانَ يُصَلِّي فِيهِ، وَيَقْرَأُ الْقُرْآنَ، فَيَنْقَلِبُ عَلَيْهِ نِسَاءُ الْمُشْرِكِينَ وَأَبْنَاؤُهُمْ وَهُمْ يَنْظُرُونَ إِلَيْهِ وَيَعْجَبُونَ مِنْهُ، وَكَانَ أَبُو بَكْرٍ رَجُلًا بَكَّاءً لَا يَمْلِكُ عَيْنُهُ إِذَا يَفْرَأُ الْقُرْآنَ، فَأَفْرَغَ ذَلِكَ أَشْرَافُ قُرَيْشٍ مِنَ الْمُشْرِكِينَ، فَأَرْسَلُوا إِلَى ابْنِ الدُّغْنَةِ فَقَدِمَ عَلَيْهِمْ، فَقَالُوا لَهُ إِنَّا كُنَّا أَجْرَتَا أَبَا بَكْرٍ بِجَوَارِكَ عَلَى أَنْ يَعْبُدَ رَبَّهُ فِي دَارِهِ، فَقَدْ جَاوَزَ ذَلِكَ، فَابْتَنَى مَسْجِدًا بِفَنَاءِ دَارِهِ، وَأَغْلَنَ الصَّلَاةَ وَالْقِرَاءَةَ، فِيهِ فَإِنَّا قَدْ خَشِينَا أَنْ يَفْتِنَ أَبْنَاءَنَا وَنِسَاءَنَا، فَالْهِيَ فَإِنْ أَحَبَّ أَنْ يَقْتَصِرَ عَلَى أَنْ يَعْبُدَ رَبَّهُ

فِي دَارِهِ فَعَلَ، وَإِنْ أَبِي إِلَّا أَنْ يُغْلِبَ ذَلِكَ فَسَلُّهُ أَنْ يَرُدَّ إِلَيْكَ ذِمَّتَكَ، فَإِنَّا كَرِهْنَا أَنْ نُخْفِرَكَ، وَلَسْنَا مُقَرِّينَ لِأَبِي بَكْرٍ الْإِسْتِعْلَانَ. قَالَتْ عَائِشَةُ فَأَتَى ابْنُ الدُّغْنَةِ أَبَا بَكْرٍ، فَقَالَ: قَدْ عَلِمْتَ الَّذِي عَقَدْتُ لَكَ عَلَيْهِ، فَإِنَّمَا أَنْ تَقْتَصِرَ عَلَى ذَلِكَ وَإِنَّمَا أَنْ تَرُدَّ إِلَيَّ ذِمَّتِي، فَإِنِّي لَا أَحِبُّ أَنْ تَسْمَعَ الْعَرَبُ أَنِّي أَخْفَرْتُ فِي رَجُلٍ عَقَدْتُ لَهُ. قَالَ: أَبُو بَكْرٍ إِنِّي أَرُدُّ إِلَيْكَ جَوَارِكَ، وَأَرْضَى بِجَوَارِ اللَّهِ غَزًى وَجَلَّ وَالتَّيِّبُ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمَئِذٍ بِمَكَّةَ، فَقَالَ: النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لِلْمُسْلِمِينَ: إِنِّي أَرَيْتُ دَارَ هِجْرَتِكُمْ، رَأَيْتُ سَبْخَةَ ذَاتِ نَخْلٍ بَيْنَ لَا بَتَيْنِ. وَهُمَا الْحَرَّتَانِ، فَهَاجَرَ مَنْ هَاجَرَ قَبْلَ الْمَدِينَةِ وَرَجَعَ عَائِمَةً مَنْ كَانَ هَاجَرَ بِأَرْضِ الْحَبْشَةِ إِلَى الْمَدِينَةِ وَتَجَهَّزَ أَبُو بَكْرٍ قَبْلَ الْمَدِينَةِ فَقَالَ: لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى رَسُولِكَ فَإِنِّي أَرْجُو أَنْ يُؤَدَّنَ لِي. قَالَ: أَبُو بَكْرٍ وَهَلْ تُرْجَوُ ذَلِكَ بِأَبِي أَلْتِ وَأُمِّي؟ قَالَ: «نَعَمْ». فَحَبَسَ أَبُو بَكْرٍ نَفْسَهُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لِيَصْحَبَهُ وَعَلَفَ رَاحِلَتَيْنِ كَانَتَا عِنْدَهُ وَرَقَّ السَّمُرُ وَهُوَ الْخَبْطُ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ^(۱):

عائیشه (خودای ن‌رازی بن) گوتی: به بیره‌وه‌ریی من باوک و دایکم بهم نایینی ئیسلامه ره‌فکاریان کردووه و ئه‌وه‌تی من له بیرمه ئه‌وان هه‌ر موسولمان بوون هه‌موو روژیکیش پیغمبر (دروودی خودای له‌سهرین) سه‌ر له به‌یانیان و سه‌ر له ئیواران ده‌هات بۆ مالمان. کاتی که موسولمانان دوو چاری چه‌وسانه‌وه‌ی ده‌ستی بئی پرواکانی هۆزی قوپه‌یش بوون و له‌تاو زولم و زور هه‌ریه‌که به‌لایه‌کا په‌رده‌وازه بوون، ئه‌بو به‌کریش به‌ره‌و خاکی حه‌به‌شه سه‌ری نایه‌وه‌و کوچی کرد، ده‌روات تا ده‌گاته به‌ر کولغه‌ماد له‌وئ تووشی ئیبنو دوغوننه ده‌بی (که سه‌رگه‌وره‌ی هۆزی ئه‌لقاره‌بوو) پیی ده‌لی: ئه‌ی ئه‌بو به‌کرا! بۆ کوئ ده‌چیت؟ ده‌لی: خزمه‌کانم ده‌ریان په‌راندووم و ده‌مه‌وئ به‌ولاتانا بگه‌پریم و به‌بی په‌روا بۆ خووم خودای خووم په‌رستم و به‌نده‌یی بۆ بکه‌م ئیبنو دوغوننه‌یش ده‌لی: ئه‌ی ئه‌بو به‌کرا! توو ده‌رکردن! شتی وا نه‌بووه‌و نه‌ئه‌بی، پیاه‌وه‌تی و مه‌ردایه‌تی توو بی وینه‌یه، توو پیاه‌ویکی خزم دوستیت و دالده‌ی

(۱) بخاری. مناقب: ۲۹۰۵، ۲۱۳۸، ۲۲۶۳، ۲۲۶۴، ۲۲۹۷، ۴۰۹۳، ۵۸۰۷، ۶۰۷۹، ۳۹۰۶ = تجرید/ ۴ ل

پياوى ھەژارو بى ئەوايت و خاوەن نان و ديوەخانیت و لەکاتى ئى قەوماننا تۆ
 پشت و پەنايت، جا ئەوا من بۆت دەبم بە دالەدە، کەواتە بگەرپرەو ھە ولاتى
 خۆت خودای خۆت بپەرستە. جا ئەویش دەگەرپیتەو ھە ئیبنو دوغوننەش لە
 گەلیا دى، ھە ئیوارەیی ئیبنو دوغوننە سووراپەو ھە بەناو خانەدانەکانى
 قورەیش داو پىی گوتن: ئەبو بەکر پياوى ئەو ھە نىيە کە لە خۆیەو ھە بپروا، یا
 ئیو ھە زۆر دەرى بگەن، پياوى واباش و جوانمەرد چۆن دەردەکرى پياویکی
 نانبدەو ھەخشندەو بى وینەيە، خزم دۆستە و پشت و پەناى زەبوونان و
 پياوى ناشیى و کۆلیيە، خاوەن قوناخ و ديوەخانە و لەکاتى سەختى و ئى
 قەوماننا فەریا رەسى پەنا بەرانە! ئیتەر قورەیش قەسى ئیبنو دوغوننەیان
 نەشکان و دالەدان و پشت گرتەکەى ئەویان قەبوول کردو پىیان گوت: ھە
 ئەبو بەکر بلى: کە لە مالەکەى خۆى داخودای خۆى بپەرستى و نوێژى تیا
 بکا و چەندە ئارەزوو دەکا قورئانى تیا بخوینى، بەلام ئەو ھەندە ھەيە کە
 ئازارى ئیمەى پى نەداو ھە ئاشکرا نەیکا، چونکە مەترسى ئەو ھەمان ھەيە کە
 ژن و منال و خیزانمان لە خشتە بەرى و لە رى دەرکا! جا ئیبنو دوغوننەش
 ئەمەى ھە ئەبو بەکر گوت، ئەبو بەکریش (بەم پىيەو لەسەر ئەم حالە) ماوہی
 مایەو ھە مالەو ھە خودای خۆى دەپەرست و نوێژى دەکرد، بەلام بەپى
 مەرچەکە ئاشکرای نەدەکردو ھەر لە مالەو ھەیش قورئانى دەخویند. پاشان
 ئەبو بەکر بپاری داو لە بەردەم خانووەکەى دا مزگەوتیکی دروست کردو
 نوێژى تیا دەکردو قورئانى تیا دەخویند، جا ژنان و کوپانى بپەرستەکانى ئى
 خەر دەبوونەو ھە تەماشای ئەبو بەرکیان دەکردو پىیان سەیر بوو! ئەبو بەکر
 پياویکی گرینۆک و خوش گریان بوو کە قورئانى دەخویند گریانى بۆ راگیر
 نەدەکا، جا خانەدانەکانى قورەیش – لە بپەرستەکان – لەم حالە تۆقین و
 ناریدیان بە شوینى ئیبنو دوغوننەدا، کە ھات بۆ لایان پىیان گوت: ئیمە لەبەر
 خاترى تۆو ھە دالەدى تۆ پەناى ئەبو بەکرمان دا ھەو مەرچە کە لە مالى خۆى
 دا بەبى قرە خودای خۆى بپەرستى کەچى ئەو لەمە رەتى کردو ھە ئەو ھەتانی
 لە بەردەم مالەکەیدا مزگەوتى دروست کردو ھەو ھە ئاشکرا نوێژى تیا دەکا و

قورئانى تيا دەخوینى، ئیمەش لەو دەتریسین که ژنان و خاوو خیزانمان لە رى دەركا، جا پىي بلئ با وانهكا، ئەگەر حەزەدەكا با هەر لە مالى خویدا خودای خوێ بپەرستى ئەوا با بىكاو كەس هەقى نىيە بەسەریەو، دەنا داواى لى بکە که لە پەناى تۆ دەرچى چونکە حەزناکەین که پەیمانى تۆ بشکینن، وە قاييليش نايین که ئەبو بەکر ئاوا ئاشکرای بکا ئیبنو دوغوننه هات بۆ لای ئەبو بەکر، گوتى: خۆت دەزانیت که من لە سەرچى پەیمانم لەگەڵ تۆدا بەستوو، جا یا دەبى هەر ئەو بەکەیت یا دەبى پەیمانەکەمان پووچ بەکەینەو، من لە زامنىت دەر دەچم، چونکە حەزناکەم که عەرەبان ببیستنه وە که من پەیمانم داو بە پیاویک و لە پاشا بى پەیمان دەرچووم، ئەبو بەکریش گوتى: ئەوا منیش لە پەناو دالەدى تۆ دەرچووم و رازیم بە پەناى خودای گەرەو سەرور ئەو حەلەش پيڭەمبەر (درودى خودای لەسەرىن) هیشتا لە مەککە بوو، فەرموى: بە موسولمانان: هەوارى کۆچتانم (لە خەودا) نیشان درا، شوینى بوو باخە خورماى زۆر بوو، لە نىوانى دوو شوینى بەردەلانى رەش دابوو واتە: دوو جیگەى بەردەلان که بەردى رەشیان زۆر بى. ئیتر موسولمانان روو مەدینه کۆچیان کردو زوربەى ئەوانەى که کۆچیان کردبوو بۆ حەبەشە گەرانەو و چوون بۆ مەدینه، ئەبو بەکریش بەرەو مەدینه تەدارەکی کردو تفاقى خست، بەلام حەزرت (درودى خودای لەسەرىن) پىي فەرموى: هیواش کەو پەلەمەکە، چونکە من خۆشم بە هیوام که خودا رینگەم بدات و کۆچ بەکەم ئەبو بەکریش گوتى: باوک و دایکەم لە دەورت گەڕین، بۆچى تۆیش هیواى کۆچ کردنت هەیه؟ فەرموى: بەلئ ئیتر ئەبو بەکر خوێ گلدایەو بەلای پيڭەمبەرەو (درودى خودای لەسەرىن) هەتا لەرئ ببى بە هاوړى وە دوو وشترى خوێ هەبوو، چوار مانگ ئالیکى گلاى دار (سەموورە – السمرى) دانئ، که بە قەلەنگ دەیوهرینن و دەیکەن بەگەل (ب). سەموورە = دارموغەیلان.

۳۱۵۹- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: رَأَيْتُ فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَهْجُرُ مِنْ مَكَّةَ إِلَى أَرْضٍ بِهَا نَخْلٌ، فَذَهَبْتُ وَهَلَيْتُ إِلَى آلِهَا الْيَمَامَةَ أَوْ هَجَرَ، فَإِذَا هِيَ الْمَدِينَةُ يَثْرِبُ. رواهما البخاري^(۲):

له‌ئهبو مووساوه (خودای فی رازی بن) حه‌زده‌ت (درویدی خودای له‌سهرین) ده‌فه‌رموی: له‌ خه‌وما دیم وا له‌مه‌ککه‌وه کوچم کردووه بو ولاتی که داره خو‌رمای زوری لییه، زه‌ینم بو‌ئهو‌چوو که ده‌بی‌ئهو شوینه یا یه‌مامه‌ بی، یاخود هه‌جهر بی، که‌چی خو‌ی نه‌بوو، ئهو شوینه به‌مه‌دینه ده‌رچوو، واته: یه‌ثریب (ب).

۳۱۶۰- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: بَيْنَمَا نَحْنُ جُلُوسٌ يَوْمًا فِي بَيْتِ أَبِي بَكْرٍ فِي نَحْرِ الظَّهْرِ قَالَ قَائِلٌ لِأَبِي بَكْرٍ هَذَا رَسُولُ اللَّهِ مُتَقَنَّاً، فِي سَاعَةٍ لَمْ يَكُنْ يَأْتِينَا فِيهَا فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ: فِدَاءُ لَهُ أَبِي وَأُمِّي، وَاللَّهِ مَا جَاءَ بِهِ فِي هَذِهِ السَّاعَةِ إِلَّا أَمْرٌ. قَالَتْ فَجَاءَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَاسْتَأْذَنَ، فَأُذِنَ لَهُ فَدَخَلَ، فَقَالَ لِأَبِي بَكْرٍ: - أَخْرِجْ مَنْ عِنْدَكَ - فَقَالَ: إِنَّمَا هُمْ أَهْلُكَ يَا أَبِي أَلْتِ يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: فَإِنِّي قَدْ أُذِنَ لِي فِي الْخُرُوجِ. فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ الصَّحَابَةُ يَا أَبِي أَلْتِ يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) «نَعَمْ». قَالَ أَبُو بَكْرٍ فَخَذَ يَا أَبِي أَلْتِ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِحْدَى رَاحِلَتَي هَاتَيْنِ. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) «بِالْثَمَنِ». قَالَتْ عَائِشَةُ فَجَهَّزْتَاهُمَا أَحَبَّ الْجَهَّازِ، وَصَنَعْنَا لَهُمَا سَفْرَةً فِي جِرَابٍ، فَقَطَّعْتَ أَسْمَاءُ بِنْتُ أَبِي بَكْرٍ أُخْتِي قِطْعَةً مِنْ نِطَاقِهَا فَرَبَطْتُ بِهِ عَلَى فَمِ الْجِرَابِ، فَبَدَلَكَ سُمَيْتُ ذَاتَ النَّطَاقِ - قَالَتْ - ثُمَّ لَحِقَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَبُو بَكْرٍ بَقَارٍ فِي جَبَلٍ تَوْرٍ فَكَمْنَا فِيهِ ثَلَاثَ لَيَالٍ، يَبِيتُ عِنْدَهُمَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي بَكْرٍ وَهُوَ غُلَامٌ شَابٌّ ثَقِفَ لَقْنًا، فَيُدْلِجُ مِنْ عِنْدِهِمَا بِسَحَرٍ، فَيُصْبِحُ مَعَ قُرَيْشٍ بِمَكَّةَ كَبَائِتٍ بِهَا، فَلَا يَسْمَعُ أَمْرًا يُكْتَادَانِ بِهِ إِلَّا وَعَاةً، حَتَّى يَأْتِيَهُمَا بِخَبَرِ ذَلِكَ حِينَ يَخْتَلِطُ الظَّلَامُ، وَيَرْعَى عَلَيْهِمَا عَامِرُ بْنُ نُفَيْرَةَ مَوْلَى أَبِي بَكْرٍ مِنْحَةً مِنْ غَنَمٍ، فَيُرِيحُهَا عَلَيْهِمَا حِينَ يَذْهَبُ سَاعَةً مِنَ الْعِشَاءِ، فَيَبِيتَانِ فِي رِسْلٍ وَهُوَ لَبَنٌ مِنْحَتُهُمَا وَرَضِيفُهُمَا، حَتَّى يَنْقُصَ بِهَا

(۲) بخاری. مناقب: ۲۸۹۶.

عَامِرُ بْنُ فَهَيْرَةَ بَغَلَسَ، يَفْعَلُ ذَلِكَ فِي كُلِّ لَيْلَةٍ مِنْ تِلْكَ اللَّيَالِي الثَّلَاثِ، وَاسْتَأْجَرَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَبُو بَكْرٍ رَجُلًا مِنْ بَنِي الدَّيْلِ، وَهُوَ مِنْ بَنِي عَبْدِ بْنِ عَبْدِ هَادِيَا خَرِيْتًا - وَالْخَرِيْتُ الْمَاهِرُ بِالْهَدَايَةِ - قَدْ غَمَسَ حِلْفًا فِي آلِ الْعَاصِ بْنِ وَائِلِ السُّهْمِيِّ، وَهُوَ عَلَى دِينِ كُفَّارِ قُرَيْشٍ فَأَمْنَاهُ، فَدَفَعَا إِلَيْهِ رَاحِلَتَيْهِمَا، وَوَعَدَاهُ غَارَ ثَوْرٍ بَعْدَ ثَلَاثِ لَيَالٍ فَأَتَاهُمَا بِرَاحِلَتَيْهِمَا صُبْحَ ثَلَاثِ، وَالطَّلَقُ مَعَهُمَا عَامِرُ بْنُ فَهَيْرَةَ وَالِدَيْهِمَا فَأَخَذَ بِهِمَا طَرِيقَ السَّوَاخِلِ^(۳):

عائیشه (خودای نازی بن) گوتی: ئەوا روژێ لە مانی ئەبو بەکر دانیشتبووین، قرچە ی نیوهرۆ بوو، له وکاته‌دا یه‌کێ به‌ ئەبو به‌کری گوت: ئەوه پیغهمبه‌ره (دروودی خودای له‌سهرین) دهم و لووتی خۆی هه‌لبه‌ستووه، جارانی تر له‌کاتی وادا نه‌ ده‌هات بۆ مالممان، بۆیه ئەبو به‌کر گوتی: باوک و دایکم به‌قوریانی بێ، به‌ خودا دیاره ئیشی هه‌یه بۆیه له‌م کاته‌دا هاتووه، پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) گه‌یشته جێ و داوای ریگه‌دانی کرد که بیته ژوره‌وه‌و ریگه‌ی پێ دراو هاته ژوره‌وه‌و به‌ ئەبو به‌کری فهرموو: کێت له‌لایه‌ با بچنه‌ ده‌ره‌وه‌ گوتی: ئە ی پیغهمبه‌ری خودا! باوکم به‌ قوربانت بێ غه‌ریبه‌مان تیا نییه هه‌رکه‌س و کاره‌که‌ی خۆمن، که‌ که‌س و کاری خۆتن، فهرمووی: ده‌ی من خودا ریگه‌ی داوم که‌ ده‌ربچم و کوچ بکه‌م ئەبو به‌کر گوتی: ئە ی پیغهمبه‌ری خودا! باوکم به‌ قوربانت بێ، بکه‌ به‌ هاوپی خۆت له‌م سه‌فه‌ره‌ پیرۆزه‌دا، فهرمووی: به‌ئێ باشه ئەبو به‌کر گوتی: ئە ی پیغهمبه‌ری خودا! یه‌کێ له‌م دوو وشتره‌ی من هه‌لبگره‌ بۆ سواری ریگه‌ت، پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فهرمووی: باشه به‌لام به‌کری عائیشه‌ گوتی: جا تفاقیکی زۆر جوانمان بۆ ئاماده‌ کردن و تویشوومان له‌ تویشه‌ به‌ره‌یه‌کا بۆیان کرد که بریتی بوو له‌ مه‌ریکی قاوورمه‌ وه‌ ئەسمای خوشکم پارچه‌یه‌کی له‌ پشتینه‌که‌ی خۆی دادپری و ده‌می تویشه‌ به‌ره‌که‌ی پێ به‌ست جا له‌مه‌وه‌ ناونا ذاتونیطاقه‌ین واته‌: خاوه‌نی دوو پشتین گوتی: ئینجا ئیغهمبه‌رو ئەبو به‌کر چوونه‌ ناو

(۳) بخاری، فضائل الصحابة: ۳۹۰۵، ۲۱۲۸، ۲۲۶۳، ۲۲۶۴، ۲۲۹۷، ۴۰۹۳، ۵۸۰۷، ۶۰۷۹، تجرید: ۱۵۱۷.

ئه‌شکه‌وتی له کیوی شه‌ور، وه سئ شه‌و له‌وی خویان چه‌شار ده‌دن،
 عه‌بدوللای کوپی ئه‌بو به‌کر - که جه‌هیلکی وشیاری وریا بوو - شه‌وی له
 لایان ده‌کرده‌وه، به‌لام شه‌وه‌کی شه‌وی ده‌گرت به‌ ده‌مه‌وه‌و له‌لای ئه‌وانه‌وه
 ده‌گه‌رایه‌وه بۆمه‌ککه، به‌یانی له‌ قور‌ه‌یش وابوو شه‌وی له‌ مه‌ککه‌ کردۆته‌وه،
 جا عه‌بدوللای هه‌رچی به‌رگوئی ده‌که‌وت له‌و پیلان و فپو فیلان‌ه‌ی که بی
 بر‌واکانی مه‌ککه‌ ده‌یان‌کرد له‌ پیغهمبه‌رو ئه‌بو به‌کر وه‌ری ده‌گرت و که تاریک
 داده‌هات هه‌والی ئه‌وانه‌ی بۆیان ده‌برده‌وه. وه عامیری کوپی فوه‌ه‌یریش، که
 نوکه‌ری ئه‌بو به‌کر بوو، له‌ ده‌ورو به‌ری ئه‌وان رانه‌که‌ی ئه‌بو به‌کری
 ده‌له‌وه‌راندو به‌ تاوی له‌ پاش شیوان می‌گه‌له‌که‌ی له‌ ده‌رگای ئه‌شکه‌وته‌که‌دا
 مۆل ده‌دا، ئیتر شیرێ مه‌ریان ده‌دۆشی و له‌ گلینه‌یه‌کا به‌ به‌ردی داخی به‌خۆر
 شله‌تینیان ده‌کرد، واته‌: به‌رده‌ داخه‌که‌یان ده‌خسته‌ ناو جامه‌ شیره‌که‌وه تا
 تۆزئ خاوی و لیقییه‌که‌ی نه‌مینئ، وه هه‌موو شه‌وی تیرو پریان له‌و شیره
 جوانه‌ ده‌خواردوه‌! وه سه‌ر له‌به‌یان عامیر - به‌ تاریک و لیله‌که‌ - رانه‌که‌ی
 راده‌داو پیرکه‌ی ئی ده‌کرد، هه‌ر سئ شه‌وه‌که‌ عامیر ئه‌مه‌ کاری بوو. پیغهمبه‌رو
 ئه‌بو به‌کر "کابرایه‌کی به‌نودیلییان به‌کری گرتبوو، ریزانیکی به‌دره‌قه‌و
 شاره‌زا بوو، سویند خۆرو هاوپه‌یمانی بنه‌ماله‌ی عاصی کوپی وانیلی ئه‌-
 سه‌همی بوو وه له‌ ئامانی ئه‌وان دابوو، وه‌ئ له‌سه‌ر ئایینی بی بر‌واکانی
 قور‌ه‌یش بوو، به‌لام پیغهمبه‌رو ئه‌بو به‌کر بتمان‌ه‌ی پی ده‌که‌ن و هه‌ردوو
 وشتره‌که‌ی ده‌ده‌نئ و به‌لین ده‌دن به‌یه‌ک که له‌پاش سئ شه‌و له
 ئه‌شکه‌وته‌که‌ی چپای شه‌ور یه‌ک بگرنه‌وه، جا له‌کاتی ناوبراودا له‌ به‌یانی
 شه‌وی سییه‌مدا هه‌ردوو وشتره‌که‌یان بۆ ده‌بات عامیری کوپی فوه‌ه‌یره‌یش
 له‌گه‌لیان ده‌چئ، وه ری زانه‌که‌ له‌ ریگه‌ی پی ده‌شته‌وه ده‌یان بات نه‌ک له
 شارپوه، له‌به‌ر شوینه‌ گومکئ (ب).

٣١٦١- قَالَ سُرَاقَةُ بْنُ مَالِكٍ بْنِ جُعْشُمٍ الْمُدَلِّجِي: جَاءَنَا رَسُولُ كُفَّارٍ قَرِيشٍ
 يَجْعَلُونَ فِي رَسُولِ اللَّهِ (مَنْ أَلَّاهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَبَى بَكْرٍ دِيَّةَ كُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا، لِمَنْ قَتَلَهُ أَوْ

أَسْرَهُ، فَبَيْنَمَا أَنَا جَالِسٌ فِي مَجْلِسٍ مِنْ مَجَالِسِ قَوْمِي بَنِي مُدَلِجٍ إِذْ أَقْبَلَ رَجُلٌ مِنْهُمْ حَتَّى قَامَ عَلَيْنَا وَخَنَ جُلُوسَ، فَقَالَ: يَا سُرَاقَةَ، إِنِّي قَدْ رَأَيْتُ آتِفًا أَسْوَدَةً بِالسَّاحِلِ - أَرَاهَا مُحَمَّدًا وَأَصْحَابَهُ. قَالَ: سُرَاقَةُ فَعَرَفْتُ أَنَّهُمْ هُمْ، فَقُلْتُ لَهُ إِنَّهُمْ لَيْسُوا بِهِمْ، وَلَكِنَّكَ رَأَيْتَ فَلَانًا وَفُلَانًا انْطَلَقُوا بِأَعْيُنِنَا. ثُمَّ لَبِثْتُ فِي الْمَجْلِسِ سَاعَةً، ثُمَّ قُمْتُ فَدَخَلْتُ فَأَمَرْتُ جَارِيَتِي أَنْ تَخْرُجَ بِفَرَسِي وَهِيَ مِنْ وَرَاءِ أَكْمَةِ فَتَحْسِبَهَا عَلَيَّ، وَأَخَذْتُ رُمْحِي، فَخَرَجْتُ بِهِ مِنْ ظَهْرِ الْبَيْتِ، فَحَطَطْتُ بِزُجْجَةِ الْأَرْضِ، وَخَفَضْتُ عَلَيْهِ حَتَّى أَتَيْتُ فَرَسِي فَرَكِبْتُهَا، فَرَفَعْتُهَا تُقَرِّبُ بِي حَتَّى ذَكُوتُ مِنْهُمْ، فَعَثَرَتْ بِي فَرَسِي، فَخَرَزْتُ عَنْهَا فَأَخَذْتُ مِنْ كِنَائِي الْأَزْلَامَ، فَاسْتَقْسَمْتُ بِهَا أَضْرُهُمْ أَمْ لَا فَخَرَجَ الَّذِي أَكْرَهُ، فَارَكِبْتُ فَرَسِي، وَعَصَيْتُ الْأَزْلَامَ، تُقَرِّبُ بِي حَتَّى إِذَا سَمِعْتُ قِرَاءَةَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ لَا يَلْتَفِتُ، وَأَبُو بَكْرٍ يُكْثِرُ الْإِلْفَاتِ سَاخَتْ يَدَا فَرَسِي فِي الْأَرْضِ حَتَّى بَلَغْنَا الرُّكْبَتَيْنِ، فَخَرَزْتُ عَنْهَا ثُمَّ زَجَرْتُهَا فَتَهَضَّتْ، فَلَمْ تَكُذْ تُخْرِجْ يَدَيْهَا، فَلَمَّا اسْتَوَتْ قَائِمَةً، إِذَا لِأُكْرِ يَدَيْهَا غُبَارٌ سَاطِعٌ فِي السَّمَاءِ مِثْلُ الدُّخَانِ، فَاسْتَقْسَمْتُ بِالْأَزْلَامِ، فَخَرَجَ الَّذِي أَكْرَهُ، فَنَادَيْتُهُمْ بِالْأَمَانِ فَوْقَهُمَا، فَارَكِبْتُ فَرَسِي حَتَّى جِئْتُهُمْ، وَوَقَعَ فِي نَفْسِي حِينَ لَقِيتُ مَا لَقِيتُ مِنَ الْحَبْسِ عَنْهُمْ أَنْ سَيَظْهَرُ أَمْرُ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقُلْتُ لَهُ إِنَّ قَوْمَكَ قَدْ جَعَلُوا فِيكَ الدِّيَةَ. وَأَخْبَرْتُهُمْ أَخْبَارَ مَا يُرِيدُ النَّاسُ بِهِمْ، وَعَرَضْتُ عَلَيْهِمُ الزَّادَ وَالْمَتَاعَ، فَلَمْ يَرْزَأْنِي وَلَمْ يَسْأَلَانِي إِلَّا أَنْ قَالَ: أَخْفِ عَنَّا. فَسَأَلْتُهُ أَنْ يَكْتُبَ لِي كِتَابَ أَمْنٍ، فَأَمَرَ عَامِرَ بْنَ فَهَيْرَةَ، فَكَتَبَ فِي رُقْعَةٍ مِنْ أُدِيمٍ، ثُمَّ مَضَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). قَالَ: ابْنُ شِهَابٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَقِيَ الزُّبَيْرَ فِي رَكْبٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ كَانُوا تِجَارًا قَافِلِينَ مِنَ الشَّامِ، فَكَسَا الزُّبَيْرُ التَّيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَبَا بَكْرٍ ثِيَابَ بَيَاضٍ، وَسَمِعَ الْمُسْلِمُونَ بِالْمَدِينَةِ مَخْرَجَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ مَكَّةَ، فَكَانُوا يَغْدُونَ كُلُّ غَدَاةٍ إِلَى الْحَرَّةِ فَيَنْتَظِرُونَهُ، حَتَّى يَرُدَّهُمْ حَرُّ الظَّهِيرَةِ، فَالْقَلْبُوا يَوْمًا بَعْدَ مَا أَطَالُوا انْتِظَارَهُمْ، فَلَمَّا أَوُوا إِلَى بُيُوتِهِمْ، أَوْفَى رَجُلٌ مِنَ يَهُودٍ عَلَى أَطْمٍ مِنْ آطَامِهِمْ لِأَمْرٍ يَنْظُرُ إِلَيْهِ، فَبَصَرَ بِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَصْحَابِهِ مُبَيَّضِينَ يَزُولُ بِهِمُ السَّرَابُ، فَلَمْ يَمْلِكِ الْيَهُودِيُّ أَنْ قَالَ: بِأَعْلَى صَوْتِهِ يَا مَعَاشِرَ الْعَرَبِ هَذَا جَدُّكُمْ الَّذِي

تَنْتَظِرُونَهُ. فَتَارَ الْمُسْلِمُونَ إِلَى السَّلَاحِ، فَتَلَقَّوْا رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِظَهْرِ الْحَرَّةِ، فَعَدَلَ بِهِمْ ذَاتَ الْيَمِينِ حَتَّى نَزَلَ بِهِمْ فِي بَنِي عَمْرِو بْنِ عَوْفٍ، وَكَانَ ذَلِكَ يَوْمَ الْاِثْنَيْنِ مِنْ شَهْرِ رَبِيعِ الْأَوَّلِ، فَقَامَ أَبُو بَكْرٍ لِلنَّاسِ، وَجَلَسَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) صَامِتًا، فَطَفِقَ مَنْ جَاءَ مِنَ الْأَنْصَارِ مِمَّنْ لَمْ يَرِ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُحَيِّي أَبَا بَكْرٍ، حَتَّى أَصَابَتِ الشَّمْسُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَقْبَلَ أَبُو بَكْرٍ حَتَّى ظَلَّلَ عَلَيْهِ بِرِدَائِهِ، فَعَرَفَ النَّاسُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عِنْدَ ذَلِكَ، فَلَبِثَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي بَنِي عَمْرِو بْنِ عَوْفٍ بِضْعَ عَشْرَةَ لَيْلَةً وَأُسِّسَ الْمَسْجِدُ الَّذِي أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَى، وَصَلَّى فِيهِ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)، ثُمَّ رَكِبَ رَاحِلَتَهُ فَسَارَ يَمْشِي مَعَهُ النَّاسُ حَتَّى بَرَكَتْ عِنْدَ مَسْجِدِ الرَّسُولِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِالْمَدِينَةِ، وَهُوَ يُصَلِّي فِيهِ يَوْمَئِذٍ رِجَالٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ، وَكَانَ مِرْبَدًا لِلتَّمْرِ لِسُهَيْلٍ وَسَهْلٍ غُلَامَيْنِ يَتِيمَيْنِ فِي حَجَرٍ أَسْعَدَ بْنَ زُرَّارَةَ، فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حِينَ بَرَكَتْ بِهِ رَاحِلَتُهُ - هَذَا إِنْ شَاءَ اللَّهُ الْمَنْزِلُ - ثُمَّ دَعَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْغُلَامَيْنِ، فَسَاوَمَهُمَا بِالْمِرْبَدِ لِيَتَّخِذَهُ مَسْجِدًا، فَقَالَ لَا بَلَّ نَهْيُهُ لَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَأَبَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ يَقْبَلَهُ مِنْهُمَا هِبَةً حَتَّى إِبْتَاعَهُ مِنْهُمَا ثُمَّ بَنَاهُ مَسْجِدًا، وَطَفِقَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَنْقُلُ مَعَهُمُ اللَّبَنَ فِي بُيَاتِهِ، وَيَقُولُ وَهُوَ يَنْقُلُ اللَّبَنَ:

هَذَا الْعِمَالُ لَا حِمَالَ خَيْبَرُ

هَذَا أَبَرُّ بَنَاتٍ وَأَطْفَرُ

وَيَقُولُ:

اللَّهُمَّ إِنَّ الْأَجْرَ أَجْرُ الْآخِرَةِ

قَارَحِمِ الْأَنْصَارَ وَالْمُهَاجِرَةَ.

فَتَمَثَّلَ بِشِعْرِ رَجُلٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ لَمْ يُسَمَّ لِي. قَالَ: ابْنُ شِهَابٍ وَلَمْ يُلْغُثَا فِي الْأَحَادِيثِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) تَمَثَّلَ بِبَيْتِ شِعْرِ ثَامٍ غَيْرِ هَذِهِ الْأَبْيَاتِ^(۴):

سوراقەى كۆپى مالىكى كۆپى جوعشوومى مودليجى گوتى: رابەرو
فروستادەكانى كافرهكانى قورەيش ھاتن بۆ ناومان گوتيان: ھەر كەسى
پېغەمبەر (درودى خوداى لەسەربىن) يا ئەبو بەكر بكوژى، يا ديليان بكا لە باتى ھەر
يەككىيان خوینبايى خويى خەلات دەدەينى، كە دەكاتە سەد و شتر، منيش
لەناو كۆپى ھۆزى بەنى مودليجدا دانىشتبووم – كە خزمانى خۆ من – لە پەر
پياوئى دەر كەوت ھات بەدىارمانەو و دەستا، ئىمەيش ھەر بە دانىشتنەو
بووين، پياو كە گوتى: ئەى سوراقە! ئىستا لە پادەشتەكە رەشايى چەند
زەلامىكم بە دى كرد، وا بزنام كە موخەمەدو ھاورىكانى بوون سوراقە
گوتى: خۆم زانيم كە ئەوانە خويان بوون بەلام خۆم ئى ھەلەكردو گوتم: ئەوانە
ئەوان نەبوون، بەلام ئەوانەى كە تۆ ديوتن فيسارە كەسو فيسارەكەسو بوون،
كە تۆزى لەمەبەر بە بەرچاوى خۆمانەو دەرچوون، ئىنجا تاوئى لە كۆرەكەدا
مامەو، ئىنجا ھەلسامو چوومەو بە كەنیزەكەم گوت: ماينەكەم بۆ ببە
لە پشت ئەو يالەو ھەلەو ھەلەو ھەلەو، ئىنجا رەكەم ھەلەو ھەلەو ھەلەو،
دەرچووم، نووكى رەكەم دەخشاند لە زەوى و سەرەكەم شوپركردەو، تا
كەس ھەستى پىئى نەكاو پىم نەزانن، رۆيشتم تا چوومە لای ماينەكەم و
سواری بووم و تىم تەقان، بە چوارنالا بردمى ھەتا لىيان نزىك بوومەو، جا
ماينەكەم سەر سىمكى داو گلاندى، جا ھەلسامەو دەستم برد لە
تيردانەكەم دانە (ئەزلام) كەم دەرھىناو دانەيەكم پىئى گرتەو تا بزنام زيانم
دەبى بۆيان يانا، جا دانەكە ئەو ھىئا كە پىم ناخۆش بوو، بەلام بە گوئى
دانەم نەكردو سواری ماينەكەم بوومەو بە چوار نالا بردمى تاوا نزىك
بوومەو لىيان گويم لە دەنگى پېغەمبەر بوو قورئانى دەخويند، پېغەمبەر
(درودى خوداى لەسەربىن) ئاووپى نەدەدايەو بەلام ئەبو بەكر زۆر ئاوورى دەدايەو،

(۴) بخارى. فضائل: ۲۹۰۶ = تجريد / ۴ ل / ۲۲۱.

جا دیسان ماینه‌که‌م له‌و زه‌ویه ره‌قه‌نده‌ا ه‌ردوو هستی تا ئه‌ژنۆکانی داچوون و ه‌م‌دیسانه‌وه لی‌ی به‌ربوومه‌وه، له‌ پاشا تیم خوری و ه‌لسایه‌وه زۆر به‌گران ده‌سته‌کانی له‌ زه‌ویه‌که‌ ده‌ره‌ینا! جا کاتی که ه‌لسایه‌وه سه‌رپی شوینی ه‌ردوو ده‌ستی گه‌ردیکی شه‌وقداری ئی ه‌لسا به‌ ئاسمانا وه‌ک دووکه‌ل، ه‌م‌دیسان به‌دانه‌که‌ دانه‌یه‌کی ترم گرت‌ه‌وه، دووباره‌ ئه‌وه ده‌رچووه‌وه که به‌ دلم نه‌بوو، ئیتر بانگم کردن و ئه‌مانم پی دان، ئه‌وجا وه‌ستان، منیش سواری ماینه‌که‌م بوومه‌وه‌و چووم بۆلایان، به‌هۆی ئه‌وه‌وه که به‌سه‌رم هات به‌هۆی ئه‌وانه‌وه‌و ده‌ستم نه‌گه‌یشت پییان هات به‌ دلم: که کاری پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) سه‌ر ده‌گری و چه‌زرت سه‌رده‌که‌وی و ه‌ه‌رزیم کرد: که هۆزه‌که‌ت بریاریان داوه ه‌ه‌ر که‌سی به‌ زیندوویی یا مردوویی تو‌یان بدا به‌ ده‌سته‌وه‌و خوینبایی پیاوی خه‌لات و مرگینی ده‌ده‌نی! وه‌ تیم گه‌یاندن که ئه‌و خه‌لکه‌ چییان ده‌وی لیان وه‌ تویش‌ه‌و شت و متم پیشکه‌ش کردن، به‌لام نه‌هیچیان ئی وهرگتم و نه‌ هیچیان ئی داوا کردم جگه‌ له‌وه که فه‌رمووی: ئاشکرامان مه‌که، منیش داوام ئی کرد که نامه‌ی ئه‌مانم بۆ بنووسی، جا فه‌رمانی کرد به‌ عامیری کوپی فوه‌یره له‌ پارچه‌یی چه‌رما بۆینووسیم، ئینجا پیغهمبه‌ر رویش‌ت.

ئیب‌نو شه‌هاب گوتی: له‌ ریگه‌ پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) ده‌گا به‌ زوبه‌یر له‌گه‌ل کاروانی‌کا ده‌بی له‌ موسولنان، که بازرگان بوون و له‌شام گه‌ر‌ابوونه‌وه، زوبه‌یر سه‌رو ده‌ست به‌رگی سپی له‌به‌ر پیغهمبه‌رو ئه‌بو به‌کر ده‌کا، له‌و لاشه‌وه‌ موسولمانه‌کان، له‌ مه‌دینه، ده‌بیستنه‌وه که‌وا پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) له‌ مه‌که‌که‌ ده‌رچووه، جا ه‌ه‌موو به‌یانانی ده‌هاتن به‌پیری‌وه بۆ به‌رده‌لانییه‌که‌ ه‌ه‌تا (ئه‌لحه‌ره) که له‌وی چاوه‌روانیان ده‌کرد، تا گه‌رمای نیوه‌رۆ زۆری بۆ ده‌هینان ئه‌وجا ده‌گه‌رانه‌وه‌ جا رۆژی زۆر چاوه‌نوار ده‌که‌ن که هیچ نابێ ده‌گه‌رینه‌وه، ه‌ه‌ر که ده‌گه‌نه‌ ماله‌وه‌ پیاویکی جوو ده‌چیته سه‌ر قه‌لایه‌کی خویان بۆ ته‌ماشاکردنی شتی، جا به‌ ریکه‌وت له‌ دووره‌وه پیغهمبه‌رو هاو‌پیکانی به‌دی ده‌کا: به‌رگه‌کانیان سپی ده‌کاته‌وه‌و

تارماییه‌که‌یان له‌ناو ریځی بیابان (سه‌راب) دا که‌روی‌شکه ده‌کاو دهرده‌که‌وی! جا کابرای جووه خوی پی ناگیږی و به هه‌موو ده‌نگی بانگه‌واز ده‌کاو ده‌لی: ئه‌ی کومه‌له‌ی عه‌رب! ئه‌مه ئه‌و شانسه‌تانه که چاوه‌نواږی ده‌که‌ن! جا موسولمانه‌کان په‌لاماری چه‌ک ده‌ده‌ن و ده‌چن به پیری پیغهمبهره‌وه (درویدی خودای له‌سهریږ) وه له پشت به‌رده‌لانه‌که‌وه پیی ده‌گه‌ن، جا به‌لای راستا ده‌یانبات هه‌تا ده‌چیته ناو بنه‌ماله‌ی عه‌مری کوږی عه‌وف و له‌وی داده‌به‌زن، ئه‌مه‌ش روژی دوو شه‌مه‌ه بوو، له مانگی مه‌ولوود (مانگی ره‌بی‌عول نه‌ووه‌ل) وه نه‌بو به‌کر ده‌چوو به‌پیر خه‌لکه‌که‌وه و له جیاتی پیغهمبهر چاک و چونی له‌گه‌ل ده‌کردن به‌لام پیغهمبهر (درویدی خودای له‌سهریږ) خوی بی ده‌نگ دانیش‌تېوو، جا ئه‌وانه‌ی له یاریده‌ده‌ران که پیغهمبهریان نه دی‌بوو که ده‌هاتن روژ باشییان له نه‌بو به‌کر ده‌کرد هه‌تا هه‌تاوه‌که ده‌دا له پیغهمبهر (درویدی خودای له‌سهریږ) و نه‌بو به‌کر ده‌چی به پو‌شاکه‌که‌ی خوی سی‌به‌ری بو ده‌کا، ئه‌وساکه خه‌لکه‌که پیغهمبهر ده‌ناسن جا پیغهمبهر (درویدی خودای له‌سهریږ) ده شه‌و زیاتر له‌ناو بنه‌ماله‌ی عه‌مری کوږی عه‌وف داده‌مینیت‌ه‌وه، وه ئه‌و مزگه‌وته داده‌مه‌زینتی که بناغه‌ی له‌سهر ته‌قوا دامه‌زراوه به‌پیی ثایه‌تی قور‌شان، وه خوی نویژی تیا ده‌کات ئینجا سواری ولا‌خه‌که‌ی ده‌بی و له‌گه‌ل خه‌لکه‌که‌دا ده‌روا تا وشتره‌که‌ی له‌لای شوین مزگه‌وته‌که‌ی ئیستای پیغهمبهردا له مه‌دینه چوک داده‌دا، که له‌و سهرمه‌مه‌دا چه‌ند پیاوی له موسولمانان له‌وی‌دا نویژیان ده‌کرد، که له‌وه پیش جیگه‌ مشتاخ‌ی خه‌رمانی خورما‌بوو، هی دوو کوږ‌بوو، ناویان سو‌هیل و سه‌هل بوو، هه‌تیو بوون، ئه‌سه‌ده‌ی کوږی زوراره سهر‌په‌رشتی ده‌کردن، جا پیغهمبهر (درویدی خودای له‌سهریږ) که وشتره‌که‌ی له ژیر خویا چوکی داداو له‌وی‌دا پال که‌وت و سینگی دادا فهرمووی: خودا هه‌زکا ئه‌مه جیگه‌یه‌تی! له پاشا پیغهمبهر (درویدی خودای له‌سهریږ) هه‌ردوو کوږه‌که‌ی بانگ کردو سه‌ودای شوین مشتاخه‌که‌ی لی کردن هه‌تا بی‌کات به مزگه‌وت. گوتیان: ئه‌ی پیغهمبهری خودا! به‌لکوو ده‌یبه‌خشین پی‌ت، پیغهمبهر (درویدی خودای له‌سهریږ) قاییل نه‌بوو که به به‌خشش وه‌ری بگری لی‌یان، له ئه‌نجاما لی‌ی

کړین و کړدی به مزگه‌وت. پیغمبر (دربودی خدای له‌سرین) خوشی له‌گه‌ل
هاوړپیان خشتی کالی ده‌گواسته‌وه بو دروست کړدنه‌که‌ی وه به دهم خشت
گواسته‌وه‌وه پیغمبر (دربودی خدای له‌سرین) سوژی ده‌کردو ده‌یفه‌رموو:

هَذَا الْحَمَالُ لَا حِمَالَ خَيْبَرُ هَذَا أَبُو رَبَّنَا وَأَطْهَرُ

واته:

کوّل هم کوّله‌یه نه‌ک کوّلی خه‌بیه‌ر

چاکتره‌و پاکتر، خدای بانس سهر

حه‌زده‌ت (دربودی خدای له‌سرین) ده‌شی فه‌رموو:

اللَّهُمَّ إِنَّ الْأَجْرَ أَجْرُ الْآخِرَةِ قَارَحِمِ الْأَنْصَارَ وَالْمُهَاجِرَةَ.

واته:

خیر نه‌و خیره‌یه سبه‌ی له‌ خوانه‌!

ره‌حه‌مت له‌ نه‌نصار، له‌ کوچکه‌رانه‌!

ثیبنو شه‌هاب (خدای ن‌ رازی بن) ده‌لی: له‌ فه‌رمووده‌و فه‌رمایشتدا نه‌مان
بیستوه‌ه که پیغمبر (دربودی خدای له‌سرین) هو‌نراوه‌ی ته‌واوی خویندپیته‌وه‌و
بیکا به نمونه‌و سهر مه‌شق جگه‌ له‌م هو‌نراوانه‌. (ب-ره‌حه‌متی خدای ن‌ بن).

۳۱۶۲- وَقَالَ أَنَسُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَقْبَلَ نَبِيُّ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِلَى الْمَدِينَةِ وَهُوَ
مُرْدِفٌ أَبَا بَكْرٍ وَنَبِيُّ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) شَابٌ لَا يُعْرِفُ وَأَبُو بَكْرٍ شَيْخٌ يُعْرِفُ. قَالَ:
فَيَلْقَى الرَّجُلُ أَبَا بَكْرٍ فَيَقُولُ يَا أَبَا بَكْرٍ مَنْ هَذَا الرَّجُلُ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْكَ فَيَقُولُ هَذَا الرَّجُلُ
يَهْدِينِي السَّبِيلَ. فَيَحْسِبُ الْحَاسِبُ أَنَّهُ إِنَّمَا يَهْدِيهِ الطَّرِيقَ وَإِنَّمَا يَغْنِي سَبِيلَ الْخَيْرِ فَالْتَفَتَ
أَبُو بَكْرٍ فَإِذَا هُوَ بِفَارِسٍ قَدْ لَحِقَهُمْ فَقَالَ: يَا نَبِيُّ اللَّهِ هَذَا فَارِسٌ قَدْ لَحِقَ بِنَا. قَالَ:
فَالْتَفَتَ نَبِيُّ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: اللَّهُمَّ اصْرَعُهُ فَصَرَعَتْهُ فَرَسُهُ ثُمَّ قَامَتْ تُحْمِجُهُ.
قَالَ: ثُمَّ قَالَ: يَا نَبِيُّ اللَّهِ مُرْنِي بِمَا شِئْتَ. قَالَ: قِفْ مَكَائِكَ لَا تُفْرَكُنْ أَحَدًا يَلْحَقُ بِنَا
قَالَ: فَكَانَ أَوَّلُ النَّهَارِ جَاهِدًا عَلَى نَبِيِّ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَكَانَ آخِرُ النَّهَارِ مَسْلُحَةً
لَهُ. قَالَ: فَتَنَزَلَ نَبِيُّ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) جَانِبَ الْحَرَّةِ ثُمَّ بَعَثَ إِلَى الْأَنْصَارِ فَجَاءُوا نَبِيَّ

اللَّهُ (مَتَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَسَلَّمُوا عَلَيْهِمَا وَقَالُوا ارْكَبَا آمِنَيْنِ مُطَاعَيْنِ. قَالَ: فَرَكِبَ نَبِيُّ اللَّهِ (مَتَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَبُو بَكْرٍ وَحَقُّوا دَوْنَهُمَا بِالسَّلَاحِ: فَقِيلَ بِالْمَدِينَةِ جَاءَ نَبِيُّ اللَّهِ. جَاءَ نَبِيُّ اللَّهِ فَأَشْرَفُوا يَنْظُرُونَ وَيَقُولُونَ جَاءَ نَبِيُّ اللَّهِ. جَاءَ نَبِيُّ اللَّهِ فَأَقْبَلَ يَسِيرُ حَتَّى نَزَلَ جَانِبَ دَارِ أَبِي أَيُّوبَ. فَقَالَ نَبِيُّ اللَّهِ (مَتَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): أَيُّ بُيُوتِ أَهْلِنَا أَقْرَبُ؟ فَقَالَ: أَبُو أَيُّوبَ: أَنَا يَا نَبِيُّ اللَّهِ هَذِهِ دَارِي وَهَذَا بَابِي. قَالَ: فَانْطَلِقْ فَهَيْئَ لَنَا مَقِيلًا. قَالَ: قَوْمًا عَلَى بَرَكَةِ اللَّهِ تَعَالَى. روى البخاري هذه الثلاثة^(٥):

ئهنه‌س (خودای ئا رازی بئ) گوتی: پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سربئ) که هات بو مه‌دینه‌و کوچی کرد بو شاره‌ نازداره‌که‌ی خوئی ئه‌بو به‌کری له‌ پاشکوی خویه‌وه‌ دانابوو، ئه‌و سه‌رده‌مه‌ پیغهمبه‌ر لاویکی نه‌ناسراو بوو، ئه‌بو به‌رکیش پیریکی ناسراو بوو هه‌ر چه‌نده‌ ئه‌بو به‌کر منالت‌ریش بوو به‌لام چونکه‌ ریشی پیغهمبه‌ر ره‌ش بوو وه‌ ریشی ئه‌بو به‌کر سپی بوو به‌ دیمه‌ن وای ده‌نواند که ئه‌و لاوه‌و ئه‌م پیره‌، ئه‌بو به‌کریش به‌هوی بازگانیه‌وه‌ هاتوچوی مه‌دینه‌ی ده‌کرد به‌لام پیغهمبه‌ر نه‌ه‌ هه‌ندی که‌س که‌ پییان ده‌گه‌یشت ده‌یگوت: ئه‌ی ئه‌بو به‌کر! ئه‌م پیاوه‌ کییه‌ له‌ به‌رده‌متا؟ ده‌یگوت: ئه‌مه‌ ئه‌وه‌یه‌ که‌ ریگه‌م نیشان ده‌دا، ئیتر کابرا وا تئ ده‌گه‌یشت که‌ مه‌به‌ستی ئه‌بو به‌کر له‌ ریگه‌وبانه‌، به‌لام ئه‌و مه‌به‌ستی ریگه‌ی چاکه‌ بوو، جا له‌ ریگه‌ ئه‌بو به‌کر لا ده‌کاته‌وه‌ ته‌ماشا ده‌کا که‌وا سواری ته‌نگی پئ هه‌لچنیون ده‌لئ: ئه‌ی پیغهمبه‌ری خودا! ئه‌وه‌ سواریکه‌ ته‌نگی پئ هه‌لچنیون! پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سربئ) ئاوو‌ر ده‌داته‌وه‌و ده‌فه‌رموی: ئه‌ی خودایه‌! بئ گلینه‌ ئیتر ماینه‌که‌ی ده‌یگلینئ، ماینه‌که‌ که‌ هه‌ل ده‌سیته‌وه‌ له‌ تاواندا ده‌لووشکیئنئ. جا سواریکه‌ ده‌لئ: ئه‌ی پیغهمبه‌ری خوا! فه‌رمانت به‌چییه‌ تا جیبه‌جیی بکه‌م، ده‌فه‌رموی: له‌ شوینی خوت راوه‌سته‌ مه‌یه‌له‌ که‌س دوامان بکه‌وی گوتی: ئاوا ئه‌و پیاوه‌ سه‌ر له‌ به‌یانی به‌ خوینی سه‌ری پیغهمبه‌ر تینوو بوو که‌چی سه‌ر له‌ ئیواری بوو به‌ دیده‌وان و پاسه‌وانی! ئیتر پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سربئ) له‌

(٥) بخاري. فضائل: ٣٩١١.

خره به‌رداوییه‌که، له قوباء دابه‌زی و پانزه شه و له‌وی مایه‌وه و مزگه‌وتیکی له‌وی دروست کرد ئینجا ناردی به شوین یاریده‌ده‌رانداو یاریده‌ده‌ران هاتن و خوشه‌اتنیان لی کردن و گوتیان: فهرموون به‌بی باک سواری وشتره‌کانتان بن و فهرمانتان به جییه و ترستان له کهس نه‌بی. ئیتیر پیغمبره‌وه نه‌بو به‌کر سواربوون و نه‌وانیش به چه‌که‌وه له ده‌ورو پشتیان ده‌رویشتن، ئینجا له‌ناو مه‌دینه‌دا ده‌نگ بلاو بووه‌وه که‌وا پیغمبره‌وه (دروودی خودای له‌سهرین) دی، جا خه‌لک سه‌رده‌که‌وتن و ته‌ماشایان ده‌کردو ده‌یانگوت: ئه‌وا پیغمبره‌ری خودا هات، ئه‌وا پیغمبره‌ری خودا هات! پیغمبره‌وه (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌پروا هه‌تا له‌لای خانوه‌که‌ی نه‌بو نه‌ییوب داده‌به‌زری و ده‌فهرموئی: کام له خزمه‌کانمان ماله‌که‌ی نزیک‌تره؟ نه‌بو نه‌ییوب ده‌لئی: من، ئه‌ی پیغمبره‌ری خودا! ئه‌مه خانوه‌که‌مه‌وه نه‌مه‌ش ده‌رگا‌که‌مه‌وه. ده‌فهرموئی: ده‌پرو شوینی حه‌وانه‌وه‌مان بو ئاماده بکه ده‌لئی: هه‌ردووکتان هه‌لسن له‌سه‌ر به‌ره‌که‌تی خودای گه‌وره با بچین بو ماله‌وه (ب).

۳۱۶۳- عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: اشْتَرَى أَبُو بَكْرٍ مِنْ أَبِي رَحْلًا بِثَلَاثَةِ عَشَرَ دِرْهَمًا، وَسَاقَ عَنْ أَبِي بَكْرٍ حَدِيثًا فِي الْهَجْرَةِ إِلَى أَنْ قَالَ: فَلَمَّا دَنَا مِنْ سُرَاقَةِ دَعَا عَلَيْهِ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَسَاحَ فَرَسُهُ فِي الْأَرْضِ إِلَى بَطْنِهِ وَوَكَّبَ عَنْهُ وَقَالَ يَا مُحَمَّدُ قَدْ عَلِمْتُ أَنَّ هَذَا عَمَلُكَ فَادْعُ اللَّهَ أَنْ يُخَلِّصَنِي مِمَّا أَنَا فِيهِ وَلَكَ عَلَى الْأَعْمِينَ عَلَى مَنْ وَرَائِي وَهَذِهِ كِنَانَتِي فَخُذْ سَهْمًا مِنْهَا فَإِنَّكَ سَتَمُرُّ عَلَى إِبِلِي وَعِغْلَمَانِي بِمَكَانٍ كَذَا وَكَذَا فَخُذْ مِنْهَا حَاجَتَكَ فَقَالَ: لَا حَاجَةَ لَنَا فِي إِبِلِكَ فَقَدِمْنَا الْمَدِينَةَ لَيْلًا فَتَسَارَعُوا إِلَيْهِمْ يَنْزِلُ عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: أُنْزِلْ عَلَى بَنِي النَّجَّارِ أَخْوََالَ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ أَكْرَمُهُمْ بِذَلِكَ فَصَعِدَ الرَّجَالُ وَالنِّسَاءُ فَوْقَ الْبُيُوتِ وَتَفَرَّقَ الْعِلْمَانُ وَالْخَدَمُ فِي الطَّرِيقِ يَنَادُونَ يَا مُحَمَّدُ يَا رَسُولَ اللَّهِ يَا مُحَمَّدُ يَا رَسُولَ اللَّهِ. رواه مسلم والبخاري^(۱):

(۱) بخاري فضائل: ۳۹۲۵.

به‌رائی کوپی عازیب (خودای ئی رازی بئ) گوتی: ئه‌بو به‌کر کوپانه وشت‌ریکی له باوكم ک‌ری به سیازده دره‌م، ئینجا له باب‌ه‌ت کوچ کردنه‌وه فه‌رمووده‌یه‌کی در‌یژنی گ‌ی‌پ‌رایه‌وه له ده‌م ئه‌بو به‌کره‌وه، تا گ‌ه‌یشه‌ته سه‌ر ئه‌وه گوتی: جا سورا‌قه که‌ن‌زیک بو‌وه لی‌مان پی‌غه‌م‌به‌ر (درو‌دی خودای له‌سه‌ری‌ن) نزای ئی کرد، ئیتر ماینه‌که‌ی تا ژیر سکی دا‌چ‌وو له‌و زه‌وییه چه‌قه‌نه‌دا جا سورا‌قه باز ده‌داته خواره‌وه له ماینه‌که‌و ده‌لئ: ئه‌ی مو‌حه‌مه‌د! ده‌زانم که ئه‌مه ئی‌شی تو بو‌وه‌وه تو پ‌یت نواندم، که‌واته له خودا پ‌یار‌یزه‌وه که له‌مه قور‌تارم بکا، من‌یش به‌را‌به‌ر به‌وه ئه‌وانه‌ی که وان له دوامنه‌وه منه‌ی کوشتنی تو ده‌که‌ن هه‌له‌یان ده‌که‌م و شو‌ینه گوم‌کی‌یان ئی ده‌که‌م، ئه‌مه‌ش تیر‌دانه‌که‌مه تیر‌یکی ئی هه‌لب‌گ‌ره‌و بیکه به نیشانه که له فیساره شو‌ینه‌وه ر‌ه‌ت بو‌وی رانه وشت‌رو ره‌نج‌به‌ره‌کانم له‌و‌ین پ‌ی‌وی‌ست‌یت به‌چی هه‌بوو بی‌به بو‌ خو‌ت. فه‌رمو‌وی: کارمان به وشت‌ری تو نیه ئه‌بو به‌کر گوتی: جا که گ‌ه‌یشه‌تینه مه‌دینه شه‌و بوو، له‌ناو خو‌یا‌نا بوو به کی‌شه‌یان، که پی‌غه‌م‌به‌ر (درو‌دی خودای له‌سه‌ری‌ن) ده‌بی می‌وانی کامیان بی، فه‌رمو‌وی: ده‌بم به می‌وانی به‌نی نه‌جاری خال‌وانی عه‌بدولمو‌ط‌طه‌لیب، ده‌یکه‌م به شانازی بو‌یان جا پ‌یا‌وو ژن سه‌رکه‌وته سه‌ر سه‌ر‌بانه‌کان و کو‌پ‌و کال و نو‌که‌رو کاره‌که‌ران به کو‌و‌چه‌و کو‌لانه‌کانا پرژو بلا‌و بو‌ونه‌وه‌و بانگه‌وازیان هه‌ل ده‌دا: ئه‌ی مو‌حه‌مه‌د! ئه‌ی پی‌غه‌م‌به‌ری خودا! ئه‌ی مو‌حه‌مه‌د! ئه‌ی پی‌غه‌م‌به‌ری خودا! (م/ب).

٣١٦٤- عَنْ الْبَرَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَوَّلُ مَنْ قَدِمَ الْمَدِينَةَ عَلَيْنَا مُصَنَّبُ بْنُ عُمَيْرٍ وَابْنُ أُمِّ مَكْتُومٍ، وَكَانَا يُقَرِّئَانِ النَّاسَ، فَقَدِمَ بِلَالٌ وَسَعْدٌ وَعَمَّارُ بْنُ يَاسِرٍ، ثُمَّ قَدِمَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ فِي عِشْرِينَ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثُمَّ قَدِمَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)، فَمَا رَأَيْتُ أَهْلَ الْمَدِينَةِ فَرَحُوا بِشَيْءٍ فَرَحَهُمْ بِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)، حَتَّى جَعَلَ الْإِمَاءُ يَقْلُنُ قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). رواه البخاري^(٧).

به‌راء (خودای لآ رازی بئ) گوتی: یه‌که‌م که‌س که‌هاته‌ ناومان بو مه‌دینه مه‌صعه‌بی کو‌پی عوم‌ریرو ئیبنو ئوممی مه‌کتووم بوون، ئینجا بیلال و سه‌عدی کو‌پی وه‌ققاص و عه‌ماری کو‌پی یاسیرش هاتن، له‌ پاشا عوم‌ری کو‌پی خه‌طابیش - له‌گه‌ل بیست که‌س له‌ یارانی پیغمبردا - هاتن. ئینجا پیغمبر خو‌ی (درو‌دی خودای له‌سربن) ته‌شریفی هات، ئه‌و شادی و خو‌شییی که‌ دانیش‌توانی شاری مه‌دینه کردیان به‌ بو‌نه‌ی هاتنی پیغمبره‌وه (درو‌دی خودای له‌سربن) نه‌م دیوه‌ قه‌ت خو‌شی و شادیی وا بکه‌ن، ته‌نانه‌ت که‌نیزه‌که‌کانیش له‌ خو‌شیانا بانگه‌وازیان هه‌لده‌داو هه‌له‌له‌یان ده‌کی‌شاو ده‌یانکرد به‌ قریه‌و ده‌یانگوت: ئوخه‌ی! وا پیغمبره‌ری خودا ته‌شریفی هی‌ناو به‌ خی‌رو خو‌شی گه‌یشته‌ جی! (ب- غریق رحمت بئ).

۳۱۶۵- قال في الشرح: وأما الضعفاء والنساء فقد علون على ظُهور البُیوت والفرح يملؤهنَّ ینشدن بصوت رخيم.

طلع البدر علينا	من ثیبات الوداع
وجب الشكر علينا	ما دعا لله داع
أيها المبعوث فينا	جنت بالامر المطاع

واته:

مانگی چاره‌هه‌له‌هات له‌ شار	مله‌ی وه‌داع بوو به‌ گو‌لزار!
شو‌کری خودا شه‌کری سه‌ر زار	تا هه‌س که‌سن ده‌کا هاوار
له‌ خواوه‌ ده‌لن به‌ تو‌ی نازار:	هه‌م ره‌ه‌بری، هه‌م فه‌رماندار!

۳۱۶۶- → (ب- ۲ ز - ۱۴۳ ف - ۶) (۹).

(۱۰۲) کو‌چی ده‌سته‌ی که‌مینکه‌: (هجرة أصحاب السفينة)

۳۱۶۷- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: بَلَّغْنَا مَخْرَجَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَنَحْنُ بِالْيَمَنِ فَخَرَجْنَا مُهَاجِرِينَ إِلَيْهِ أَنَا وَأَخْوَانِي إِلَى أَنَا أَصْغَرُهُمَا أَحَدُهُمَا أَبُو بُرْدَةَ

وَالْآخِرُ أَبُو رُحْمٍ - وَخَمْسِينَ رَجُلًا مِنْ قَوْمِي - قَالَ فَرَكِبْنَا سَفِينَةً فَأَلْقَيْنَا سَفِينَتَنَا إِلَى التَّجَاشِيِّ بِالْحَبْشَةِ فَوَافَقَنَا جَعْفَرُ بْنُ أَبِي طَالِبٍ وَأَصْحَابُهُ عِنْدَهُ فَقَالَ جَعْفَرُ إِنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَعَثَنَا هَا هُنَا وَأَمَرَنَا بِالْإِقَامَةِ فَأَقِيمُوا مَعَنَا. فَأَقَمْنَا مَعَهُ حَتَّى قَدِمْنَا جَمِيعًا فَوَافَقَنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حِينَ افْتَتَحَ خَيْبَرَ فَأَسْهَمَ لَنَا - أَوْ قَالَ أَعْطَانَا مِنْهَا - وَمَا قَسَمَ لِأَحَدٍ غَابَ عَنْ فَتْحِ خَيْبَرَ مِنْهَا شَيْئًا إِلَّا لِمَنْ شَهِدَ مَعَهُ إِلَّا لِأَصْحَابِ سَفِينَتِنَا مَعَ جَعْفَرٍ وَأَصْحَابِهِ قَسَمَ لَهُمْ مَعَهُمْ فَقَالَ بَعْضُ النَّاسِ لَنَا نَحْنُ سَبَقْنَاكُمْ بِالْهَجْرَةِ. فَدَخَلْتُ أَسْمَاءُ بِنْتُ عُمَيْسٍ عَلَى حَفْصَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) تَزَوُّرَهَا فَدَخَلَ عُمَرُ عَلَيْهِمَا فَقَالَ: مَنْ هَذِهِ؟ فَقَالَتْ أَسْمَاءُ بِنْتُ عُمَيْسٍ. فَقَالَ عُمَرُ الْحَبْشِيَّةُ هَذِهِ الْبَحْرِيَّةُ هَذِهِ؟ فَقَالَتْ أَسْمَاءُ نَعَمْ. فَقَالَ عُمَرُ سَبَقْنَاكُمْ بِالْهَجْرَةِ فَتَحْنُ أَحَقُّ بِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْكُمْ. فَغَضِبَتْ وَقَالَتْ كَلِمَةً كَذَبْتَ يَا عُمَرُ كَلَّا وَاللَّهِ كُنْتُمْ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُطْعِمُ جَائِعَكُمْ وَيَعْطُ جَاهِلَكُمْ وَكُنَّا فِي دَارٍ أَوْ فِي أَرْضِ الْبُعْدَاءِ الْبُعْضَاءِ فِي الْحَبْشَةِ وَذَلِكَ فِي اللَّهِ وَفِي رَسُولِهِ وَإِنَّمِ اللَّهُ لَا أَطْعَمُ طَعَامًا وَلَا أَشْرَبُ شَرَابًا حَتَّى أَذْكَرَ مَا قُلْتُ لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَنَحْنُ كُنَّا نُؤْذِي وَنُخَافُ وَسَأَذْكَرُ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَسْأَلُهُ وَاللَّهِ لَا أَكْذِبُ وَلَا أَزِيغُ وَلَا أَزِيدُ عَلَى ذَلِكَ. قَالَ فَلَمَّا جَاءَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قُلْتُ: يَا نَبِيَّ اللَّهِ إِنَّ عُمَرَ قَالَ كَذَا وَكَذَا. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَيْسَ بِأَحَقُّ بِي مِنْكُمْ وَلَهُ وَأَصْحَابِهِ هِجْرَةٌ وَاحِدَةٌ وَلَكُمْ أَنْتُمْ أَهْلُ السَّفِينَةِ هِجْرَتَانِ. قَالَتْ فَلَقَدْ رَأَيْتُ أَبَا مُوسَى وَأَصْحَابَ السَّفِينَةِ يَأْتُونِي أَرْسَالًا يَسْأَلُونِي عَنْ هَذَا الْحَدِيثِ مَا مِنْ الدُّنْيَا شَيْءٌ هُمْ بِهِ أَفْرَحُ وَلَا أَغْظُمُ فِي أَلْفُسِهِمْ مِمَّا قَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَتْ أَسْمَاءُ: فَكَانَ أَبُو مُوسَى يَسْتَعِيدُ هَذَا الْحَدِيثَ مِنِّي. رواه مسلم في الفضائل والبخاري في هجرة الحبشة^(۱):

ئەبو موسسا (خودای ئازادی بن) گوئی: لە یەمەن بووین خەبەرمان ژنەوت کە پیغمبەر (دروودی خودای لەسەربن) کوچی کردوووە بۆ مەدینە جا خووم و دوو بڕام و پەنجاو سی کەسی تر لە خزمەکانم کوچمان کرد بۆ لای، من بچووکی هەردوو

(۱) بخاری. فرض الخمس: ۲۱۳۶، ۲۸۷۶، ۴۲۳۰. مسلم. فضائل الصحابة: ۶۳۶۰.

براکانم بووم، که یه‌کیکیان ئه‌بو بورده و ئه‌وی تریان ئه‌بو ره‌هم بو، سواری پا‌پوړی بووین له‌حه‌به‌شه‌له‌لای نه‌جاشی ه‌لئ رشتین، وه‌له‌وی تووشی جه‌عفهری کوړی ئه‌بو طالیب و هاوړیکانی بووین جه‌عفر گوتی: پیغمبه‌ر (دروودی خودای له‌سربین) ئیمه‌ی ناردووه بو ئیره وه‌فرمانی پی کردووین که لی‌ره بمینینه‌وه، ئیوه‌ش له‌گه‌ل ئیمه‌ بمیننه‌وه، ئیتر ئیمه‌ش ماینه‌وه له‌گه‌لیدا ه‌تا گشتمان پیکه‌وه هاتینه‌وه، وا ریکه‌وت که چووینه خزمه‌تی پیغمبه‌ر (دروودی خودای له‌سربین) ئه‌وکاته بوو که قه‌لای خه‌یبه‌ری فه‌تح کردبوو، جا به‌شه‌پشکی له‌تالانی خه‌یبه‌ر بو ئیمه‌یش دانا یا گوتی: به‌شی ئیمه‌شی دالی، ئه‌وه‌ی له‌کاتی گرتنی قه‌لای خه‌یبه‌ردا له‌وی نه‌بوو پیغمبه‌ر (دروودی خودای له‌سربین) به‌شی بو دانه‌ناوه، جگه‌ له‌ ئیمه‌ که تاقمه‌ی پا‌پوړه‌که بووین، جگه‌ له‌جه‌عفهر و هاوړیکانی به‌شی ئه‌وانیشی دانا له‌گه‌ل ئه‌وانا، جا هی وا ه‌ه‌بوو پیمانی ده‌گوت: ئیمه‌ له‌ کوچکردندا له‌ پیش ئیوه‌وه‌ین روژی ئه‌سمای کچی عومه‌یس که یه‌کیک بوو له‌ ده‌سته‌ی گه‌میکه‌ ده‌چی بو دیدنه‌ی حه‌فصه‌، عومه‌ریش ده‌چی بو لایان، ئه‌سماء له‌وی ده‌بینی، به‌ حه‌فصه‌ی کچی ده‌لئ: ئمه‌ ئه‌وه‌یه که له‌حه‌به‌شه‌بووه و له‌ ده‌ریاوه‌ گه‌راوه‌ته‌وه؟ ده‌لئ: به‌لئ ئه‌وم. عومه‌ر ده‌لئ: ئیمه‌ بو کوچکردن له‌ پیش ئیوه‌وه‌ین که‌واته‌ ئیمه‌ له‌ ئیوه‌ له‌ پیشت‌رین به‌ پیغمبه‌ر (دروودی خودای له‌سربین) ئه‌سمائیش تووړه‌ ده‌بی و ده‌لئ: دروت کرد ئه‌ی عومه‌ر! نه‌خیر، نه‌ به‌خودا وانییه، چونکه‌ ئیوه‌ له‌ خزمه‌تی پیغمبه‌ردا بوون و خو‌ی سه‌ره‌وکاری کردوون و برسیتانی نان و ئاو داوه‌ نادانتانی ته‌می و ناموژگاری کردووه، وه‌لئ ئیمه‌ له‌حه‌به‌شه‌بووین و له‌ دووره ولات بووین و له‌ ناوبیگانان و ناحه‌زاندان ژیاوین، ئه‌مه‌ش که بووه و قه‌بوولمان کردووه ه‌مووی له‌ پیناوی ره‌زای خوداو له‌ پیناوی ئایینی پیغمبه‌ری ئه‌ودا بووه، جا سویند بی به‌خودا نه‌نان ده‌خوم و نه‌ ئاو ده‌خومه‌وه ه‌تا ئه‌م قسه‌ی تو‌یه نه‌گی‌رمه‌وه بو پیغمبه‌ر (دروودی خودای له‌سربین) ئیمه‌ ئازارو ئه‌شکه‌نجه‌ ده‌دراین و تالوومان ده‌نوشی و ده‌ترسی‌نراین، وه‌ ئه‌مانه‌ ه‌مووی

باس ده‌که‌م بۆ پیغمبر (درویدی خودای له‌سهرین) وه به باشی لیی ده‌پرسم، ده‌سابه‌و خودایه ریک و راست عهرزی ده‌که‌م نه دروی تیا ده‌که‌م و نه راوه‌پړیوی وه نه‌لیی پتر ده‌که‌م، جا که پیغمبر (درویدی خودای له‌سهرین) هات گوتم: ئه‌ی پیغمبره‌ی خودا! عومهر واوا ده‌لئ، فهرمووی: (درویدی خودای له‌سهرین): ئه‌ی تو چیت پی گوت؟ گوتم: واوام پی گوت، فهرمووی: ئه‌و له ئیوه له پیشت نیه به‌من، وه بۆ ئه‌وو بۆ هاو‌پړیکانی یه‌ک کۆچ هه‌یه، به‌لام بۆ ئیوه — که ده‌سته‌ی گه‌می‌که‌ن — دوو کۆچتان بۆ هه‌یه! ئه‌سماء گوتی: ئیتر ئه‌بو موساو دانیش‌توانی ناو پا‌پۆره‌که ده‌سته ده‌سته ده‌هاتن بۆ لای من و ئه‌م فهرمووده‌یه‌یان لی ده‌پرسیمه‌وه، شت نییه له‌م جیهانه‌دا که وه‌ک ئه‌م مژده‌ی پیغمبره (درویدی خودای له‌سهرین) ئاوا شادمانیان بکاو ئاوا له دل‌یانا گه‌وره‌و دل خوش‌که‌ره بی. ئه‌سماء گوتی: گه‌لی جار ئه‌بو موسا له خوش‌ییانا ئه‌م فهرمووده‌یه‌ی دووباره‌و سئ باره پی ده‌گی‌رامه‌وه! (م/ب-خودایان لی رازی بن).

۱۰۳) رای پیغمبر ^{درویدی} بۆ نیشوکاری دنیایی ^{خودای له‌سهرین}

رأی النبی ﷺ فی أمور الدنيا

۳۱۶۸- عَنْ أَبِي حُمَيْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) غَزْوَةَ تَبُوكَ فَأَتَيْنَا وَادِيَ الْقُرَى عَلَى حَدِيقَةٍ لِمَرْأَةٍ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اخْرُصُوهَا. فَخَرَصْنَاهَا وَخَرَصَهَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَشْرَةَ أَوْسُقٍ وَقَالَ لِلْمَرْأَةِ: أَخْصِيهَا حَتَّى تَرْجِعَ إِلَيْكَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ. وَالطَّلَقْنَا حَتَّى قَدِمْنَا تَبُوكَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) سَتَهُبُّ عَلَيْكُمُ اللَّيْلَةُ رِيحٌ شَدِيدَةٌ فَلَا يَقُمْ فِيهَا أَحَدٌ مِنْكُمُ فَمَنْ كَانَ لَهُ بَعِيرٌ فَلْيَشُدْ عِقَالَهُ. فَهَبَّتْ رِيحٌ شَدِيدَةٌ فَقَامَ رَجُلٌ فَحَمَلْتُهُ الرِّيحُ حَتَّى أَلْقَتْهُ بِجَبَلِي طَيِّبٍ وَجَاءَ رَسُولُ ابْنِ الْعَلَمَاءِ صَاحِبِ أُبَيْلَةَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِكِتَابٍ وَأَهْدَى لَهُ بَغْلَةً بَيْضَاءَ فَكَتَبَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَهْدَى لَهُ بُرْدًا ثُمَّ رَجَعْنَا حَتَّى قَدِمْنَا وَادِيَ الْقُرَى فَسَأَلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْمَرْأَةَ عَنْ حَدِيقَتِهَا. كَمْ بَلَغَ ثَمَرُهَا فَقَالَتْ: عَشْرَةَ أَوْسُقٍ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنِّي مُسْرِغٌ فَمَنْ شَاءَ مِنْكُمُ فَلْيُسْرِغْ مَعِيَ

وَمَنْ شَاءَ فَلْيَمْكُثْ. فَخَرَجْنَا حَتَّى أَشْرَفْنَا عَلَى الْمَدِينَةِ فَقَالَ: هَذِهِ طَابَةُ وَهَذَا أُحُدٌ وَهُوَ جَبَلٌ يُحِينَا وَلُحِيهُ. ثُمَّ قَالَ: إِنَّ خَيْرَ دُورِ الْأَنْصَارِ دَارُ بَنِي النَّجَّارِ ثُمَّ دَارُ بَنِي عَبْدِ الْأَشْهَلِ ثُمَّ دَارُ بَنِي عَبْدِ الْحَارِثِ بْنِ الْخَزْرَجِ ثُمَّ دَارُ بَنِي سَاعِدَةَ وَفِي كُلِّ دُورِ الْأَنْصَارِ خَيْرٌ. فَلَحِقْنَا سَعْدُ بْنُ عُبَادَةَ فَقَالَ أَبُو أُسَيْدٍ أَلَمْ تَرَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (مَتَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) خَيْرَ دُورِ الْأَنْصَارِ فَجَعَلْنَا آخِرًا. فَأَذْرَكَ سَعْدُ رَسُولَ اللَّهِ (مَتَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ خَيْرْتُ دُورَ الْأَنْصَارِ فَجَعَلْتَنَا آخِرًا. فَقَالَ: أَوْلَيْسَ بِحَسْبِكُمْ أَنْ تَكُونُوا مِنَ الْخِيَارِ^(١):

ئەبو حومەید (خودای ئی رازی بێ) گوتی: لە خزمەتی حەزەرەتدا (دروودی خودای لەسەربێ) چووین بۆ غەزای تەبووک، کە گەیشتیێنە وادی لقورا ژنی لەناو باخیکی خۆیدا بوو، پیغمەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) فەرمووی: ئەم باخەبخەملێنن ئیمەش هەر کەسە بە جوۆی خەملاندەمان، وە پیغمەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) خۆی خەملاندی بە دە وەسقو بە ژنەکەشی فەرموو: تۆ هەلی ژمیڕە تا دەگەرپیێنەو بۆ لات، خودا حەزکات ئەنجا رویشتین هەتا چووینە تەبووک، پیغمەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) فەرمووی: ئەم شەو بایەکی سەخت هەل دەکا لیقان، کەستان لەو کاتەدا هەلمەسن، هەر کەسەش وشتی هەیه باتوند پیوهندی بکا جا بایەکی سەختی وا هەلی کرد، پیاوی لەو کاتەدا هەلسا بایەکە هەلی گرت و لەلای دوو کیوهکەهی طه‌ییا لەوی تووپی دا، فروستاده‌ی ئیبنو عەلمای شای ئەیلە نامەیه‌کی لە ئیبنو عەلماوه هیئا بۆ پیغمەمبەر لەگەڵ هیستەرە ماچه‌یه‌کی سپی دا بە دیاریی پیغمەمبەریش (دروودی خودای لەسەربێ) نامەیه‌کی بۆی ناردو عابایەکیشی بە دیاری بۆ نارد، جا کە هاتینەو بۆ وادیلقورا پیغمەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) بۆ باخەکە لە ژنەکەهی پرسی: بەره‌کەهی چەند وەسق دەرچوو؟ گوتی: دە وەسق. ئەنجا پیغمەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) فەرمووی: من بە زوویی دەرۆمه‌وه بۆ مه‌دینه، جا ئەوه‌ی حەز دەکا لەگەڵ مندا بێ ئەوه‌ کەیفی خۆیه‌تی و ئەوه‌شی حەز دەکا لیڕە

(١) بخاری. فضائل المدينة: ١٨٧٢، ٤٤٢٢، ٣٧٩١. مسلم. حج: ٣٣٥٨، ٥٩٠٧، ٥٩٠٨. أبو داود. خرج

بمینیته‌وه ئه‌وه با بمینیته‌وه ئه‌نجا که‌وتینه ری، کاتی له دووره‌وه مه‌دینه‌مان لی دهرکه‌وت فهرمووی: ئه‌مه طابه‌یه واته: خو‌ش و خاوین و سازگاره وه ئه‌وه‌ش چیای ئوحوده، ئه‌م کی‌وه ئیمه‌ی خو‌ش ده‌وی و ئیمه‌ش ئه‌ومان خو‌ش ده‌وی! له پاشا فهرمووی: باشترین خانه‌ی یاریده‌ده‌ران خانه‌کانی به‌نی نه‌چاپن، له پاش ئه‌وان خانه‌کانی به‌نی عه‌بدول ئه‌شه‌لن، له‌پاش ئه‌وان خانه‌کانی به‌نی ساعیده‌ن، وه‌خانوه‌کانی یاریده‌ده‌ران هه‌موویان خیردارو خاسن! له پاشا که سه‌عدی کو‌ری عوباده‌مان پی گه‌یشت ئه‌بو ئوسه‌ید پی گوت: ئاگات لی‌یه که پیغه‌مبه‌ر (درو‌دی خودای له‌سهرین) باشیتی خانه‌کانی یاریده‌ده‌رانی دیاری کردو پله‌ی بو دانان که چی ئیمه‌ی خسته دواوه! سه‌عدیش چوو بو لای پیغه‌مبه‌رو عه‌رزی کرد: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! باشیتی خانه‌کانی یاریده‌رانت دیاری کردووه که‌چی ئیمه‌ت له پله‌ی دواوه داناوه؟! فهرمووی: به‌س نییه که ئی‌وه‌یش به‌ر ده‌سته‌ی چاکان که‌وتوون. (م/ت - خودایان لی رازی بن).

۳۱۶۹- عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَدِمَ نَبِيُّ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْمَدِينَةَ وَهُمْ يَأْبُرُونَ النَّخْلَ فَقَالَ: مَا تَصْنَعُونَ؟ قَالُوا: كُنَّا نَصْنَعُهُ قَالَ: لَعَلَّكُمْ لَوْ لَمْ تَفْعَلُوا كَانَتْ خَيْرًا. فَتَرَكُوهُ فَتَفَضَّتْ أَوْ فَتَقَصَّتْ فَذَكَرُوا ذَلِكَ لَهُ فَقَالَ: إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ إِذَا أَمَرْتُكُمْ بِشَيْءٍ مِنْ دِينِكُمْ فَخُذُوا بِهِ وَإِذَا أَمَرْتُكُمْ بِشَيْءٍ مِنْ رَأْيٍ فَإِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ. وَفِي رِوَايَةٍ: فَقَالَ: أَنْتُمْ أَعْلَمُ بِأَمْرِ دُنْيَاكُمْ. رواهما مسلم^(۲).

رافعی کو‌ری خه‌دیج (خودای لی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درو‌دی خودای له‌سهرین) که هات بو مه‌دینه کاتی متو‌ربه کردنی خورما بوو خه‌ک خه‌ریک‌بوون خورمایان متو‌ربه و په‌یوه‌ند ده‌کر، فهرمووی: (درو‌دی خودای له‌سهرین): ئه‌وه‌چی ده‌که‌ن؟ گوتیان: له می‌ژه‌وه ئه‌مه ده‌که‌ین! هه‌زه‌ت (درو‌دی خودای له‌سهرین) فهرمووی: ره‌نگ بی ئه‌گه‌ر ئه‌مه‌یش نه‌که‌ن هه‌ر به‌ری باش بینی!

(۲) مسلم. فضائل: ۶۰۸۱، ۶۰۸۰، ۶۰۷۹.

ئیتړ نه‌وانیش وازیان له‌ موتوربه‌ کړدنه‌کیان هیڼا، که‌چی به‌ره‌که‌ی پووچه‌ل
 ده‌رچوو، یا گوتی: که‌می تیا بوو، جا که‌ نه‌مه‌یان عه‌رزی هه‌زرت کړد
 فه‌رمووی: منیش هه‌ر ئاده‌میزادم وه‌ک ئیوه، خو غه‌یب زان نیم له‌
 گپړانه‌وه‌یه‌کا: خوټان له‌ کارو باری جیهانی خوټان باشتړ ده‌زانن (م).

۱۰۴) به‌شی هه‌شته‌م: باسی موعجیزه‌کانی پیغه‌مبه‌ر ^{د پرودی} ^{خودای له‌سربڼ} یه‌کیان
 نه‌وه‌یه‌ ناو له‌ نیوانی په‌نجه‌کانیه‌وه‌ هه‌لقولیوه‌ وه‌ک کانیاو!

الفصل الثامن: في معجزات النبي ﷺ منها نبع الماء من بين أصابعه ﷺ

۳۱۷۰- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَأْنَاءُ وَهُوَ
 بِالزُّورَاءِ، مَعَ أَصْحَابِهِ فَوَضَعَ يَدَهُ فِي الْإِنَاءِ، فَجَعَلَ الْمَاءُ يَنْبُعُ مِنْ بَيْنِ أَصَابِعِهِ، فَتَوَضَّأُ
 الْقَوْمُ. قَالَ قَتَادَةُ قُلْتُ لَأَنَسٍ: كَمْ كُنْتُمْ؟ قَالَ ثَلَاثُمِائَةٍ، أَوْ زُهَاءَ ثَلَاثُمِائَةٍ. رواه
 الشيخان^(۱):

→ (ب - ۱ - ز - ۲۱ ل - رقم/۵/۱۵۰) له‌ گپړانه‌وه‌ی ئیره‌دا: نه‌نه‌س (نډای
 خودای ئی‌بڼ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (د پرودی خودای له‌سربڼ) و هاوړیکانی له‌ زه‌وراء بوون
 حاجه‌تیکیان هیڼا بوی، ده‌ستی تی خست، ئیتړ په‌یتا په‌یتا ناو له‌ نیوانی
 په‌نجه‌کانیه‌وه‌ هه‌لته‌قولا، ئینجا پیاوگه‌ل ده‌سنویرتیاں ئی‌گرت. قه‌تاده‌ گوتی:
 گوتم به‌ نه‌نه‌س: ئیوه‌ چه‌ندکه‌س ده‌بوون که‌ ده‌سنویرتیاں گرت له‌ و ناوه‌؟
 گوتی: سی‌ سه‌دکه‌س بووین، یا گوتی: پی‌م واپوو نه‌ندازه‌ی سی‌ سه‌دکه‌س
 ده‌بووین (ش).

۳۱۷۱- وَعَنْهُ قَالَ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) وَحَائَتْ صَلَاةَ الْعَصْرِ، فَأَتَمَسَ
 الْوُضُوءَ فَلَمْ يَجِدْهُ فَأَتَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَوْضُوءٍ، فَوَضَعَ يَدَهُ فِي ذَلِكَ

(۱) تقدم برقم: ۱۵۰/۵ مجلد ۱ تسلسل / ۲۱.

الْإِنَاءِ، فَأَمَرَ النَّاسَ أَنْ يَتَوَضَّئُوا مِنْهُ، فَرَأَيْتُ الْمَاءَ يَتْبَعُ مِنْ تَحْتِ أَصَابِعِهِ، فَتَوَضَّأَ النَّاسُ حَتَّى تَوَضَّئُوا مِنْ عِنْدِ آخِرِهِمْ. رواه الشيخان والترمذي^(۲):

دیسان نه‌نه‌س (خودای ئی‌رازی بئ) گوتی: نزیکی نویژی عه‌صر بوو، روانیم ده‌گه‌ران بو ئاو بو ده‌سنویژ، ئاو نه‌بوو، تا له جامیکا هه‌نی ئاویان هیئا بو پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) بو ده‌سنویژ، پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌ستی خسته ناو ده‌فرکه‌وه‌و ده‌ستووری دا به‌خه‌لکه‌که‌که ده‌سنویژی ئی بگرن، به‌چاوی خۆم ده‌مدی ئاوه‌که‌که له‌نیوانی په‌نجه‌کانیه‌وه هه‌لده‌قولا، ئیتیر عه‌شاماته‌که هه‌تا دواکه‌سیان له‌و ئاوه ده‌سنویژیان گرت (ش/ت).

۳۱۷۲- وَعَنْهُ قَالَ: خَرَجَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي بَعْضِ مَخَارِجِهِ وَمَعَهُ نَاسٌ مِنْ أَصْحَابِهِ، فَأُتِلِقُوا يَسِيرُونَ، فَحَضَرَتِ الصَّلَاةُ فَلَمْ يَجِدُوا مَاءً يَتَوَضَّئُونَ، فَأُتِلِقَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ، فَجَاءَ بِقَدَحٍ مِنْ مَاءٍ يَسِيرٍ فَتَوَضَّأَ مِنْهُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثُمَّ مَدَّ أَصَابِعَهُ الْأَرْبَعَ عَلَى الْقَدَحِ ثُمَّ قَالَ: قَوْمُوا فَتَوَضَّئُوا. فَتَوَضَّأَ الْقَوْمُ حَتَّى بَلَّغُوا مَا يُرِيدُونَ مِنَ الْوُضْوءِ، وَكَانُوا سَبْعِينَ أَوْ نَحْوَهُ. رواه البخاري^(۳):

دیسان نه‌و (خودای ئی‌رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبهر خۆی و چه‌ن که‌سی له‌یارانی ده‌رچوون بو سه‌فه‌ری. ده‌رۆن تا نویژیان ئی ده‌بی، ئاویان ده‌ست ناکه‌وی ده‌سنویژی پی بگرن، تا پیاوی له‌گه‌ل رویشت، که‌می ئاوی له‌جامیکدا هیئا، پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌سنویژی لیی گرت، نه‌نجا هه‌ر چوار په‌نجه‌ی خۆی به‌سه‌رجامه‌که‌دا رایه‌ل کردو فه‌رمووی: ئاده‌ی هه‌لسن ده‌سنویژ بگرن! پیاو گه‌لیش هه‌موویان به‌ئاره‌زووی خۆیان چۆنیان ویست ئاوا سه‌رو ده‌سنویژی تیرو ته‌سه‌لیان له‌و جامه‌ ئاوه که‌مه‌ گرت، له‌م جاره‌دا

^(۲) بخاری. وضوء: ۱۶۹، ۱۹۵، ۲۰۰، ۲۵۷۲، ۲۵۷۳، ۲۵۷۴، ۲۵۷۵، تجرید/ ۱ - ۱۵۴ رقم: ۱۳۰.

مسلم. فضائل: ۵۹۰۱. ترمذی. مناقب: ۳۶۳۱. نسائی. طهارة: ۷۶.

^(۳) بخاری. وضوء: ۱۹۵، ۱۶۹ (اخرجه مسلم/ عین/ ۳ ص ۸۸، ۵۸ - هامش تجرید/ ۱ - ۱۶۴ رقم: ۱۴۴).

ده‌سنوئژگره‌کان ژماره‌یان هه‌فتا که‌س ده‌بوو، یا گو‌تی: نزیکه‌ی هه‌فتا که‌س ده‌بوون! (ب).

۳۱۷۳- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: عَطَشَ النَّاسُ يَوْمَ الْحُدَيْبِيَّةِ، وَالنَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَيْنَ يَدَيْهِ رَكْوَةً فَتَوَضَّأَ فَجَهَشَ النَّاسُ نَحْوَهُ، فَقَالَ: «مَا لَكُمْ». قَالُوا لَيْسَ عِنْدَنَا مَاءٌ نَتَوَضَّأُ وَلَا نَشْرَبُ إِلَّا مَا بَيْنَ يَدَيْكَ، فَوَضَعَ يَدَهُ فِي الرِّكْوَةِ فَجَعَلَ الْمَاءُ يُفُورُ بَيْنَ أَصَابِعِهِ كَأَمْثَالِ الْغُبُونِ، فَشَرَبْنَا وَكَوَضْنَا. قُلْتُ كَمْ كُنْتُمْ قَالَ لَوْ كُنَّا مِائَةَ أَلْفٍ لَكُنَّا، كُنَّا خَمْسَ عَشْرَةَ مِائَةً. رواه الشيخان^(۴).

جابر (خودای ئی رازی بئ) گو‌تی: روژێ حوده‌ی‌بییه، خه‌لکه‌که‌ توونیان بوو، جه‌وه‌نده‌یی ئاو له‌ به‌رده‌ستی پیغه‌مبه‌ردا بوو، که‌ ده‌سنوئژی ئی گرت خه‌لکه‌که‌ په‌لاماری جه‌وه‌نده‌که‌یان دا. فهرمووی: ئه‌وه‌ چیتانه، بو‌وا ده‌که‌ن؟ عه‌زریان کرد: جگه‌ له‌م ئاوه‌وا له‌به‌ر ده‌ستی تۆدا ئاویت‌رمان نییه‌ نه‌ بو‌ ده‌سنوئژو نه‌ بو‌ خواردنه‌وه‌مان. پیغه‌مبه‌ریش (دروودی خودای له‌سه‌رین) ده‌ستی خسته‌ ئاو جه‌وه‌نده‌که‌وه‌، ئیتر له‌ناو به‌ینی، په‌نجه‌کانیه‌وه‌ وه‌ک کانی ئاو هه‌لده‌قو‌لی! ئیتر هه‌م ئاومان خوارد‌ه‌وه‌و هه‌م ده‌سنوئژمان لی‌ی گرت گو‌ترا: ئه‌ی ئه‌نه‌س! چهن که‌س ده‌بوون؟ گو‌تی: هه‌زارو پینج سه‌د که‌س بووین، به‌لام ئه‌گه‌ر سه‌د هه‌زار که‌سیش بووینایه‌ هه‌ر به‌شی ده‌کرد چونکه‌ له‌ خوداوه‌ یارمه‌تی بو‌ ده‌هات (ش).

۱۰۵) بازیک‌ی تریان نه‌وه‌یه‌ که‌ له‌پیت‌وه‌ نه‌ری نه‌وه‌وه‌ ^{دروودی خودای له‌سه‌ر} ناوی که‌م زۆر

بووه

ومنها تكثر الماء القليل ببركته ﷺ

۳۱۷۴- عَنِ الْبَرَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا يَوْمَ الْحُدَيْبِيَّةِ أَرْبَعَ عَشْرَةَ مِائَةً، وَالْحُدَيْبِيَّةُ بَثْرٌ فَتَزَحَّاهَا حَتَّى لَمْ نَتْرُكْ فِيهَا قَطْرَةً، فَجَلَسَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى

(۴) بخاري. مناقب: ۲۵۷۸.

شَفِيرِ الْبُئْرِ، فَدَعَا بِمَاءٍ فَمَضْمَضَ وَمَجَّ فِي الْبُئْرِ، فَمَكَّنَّا غَيْرَ بَعِيدٍ ثُمَّ اسْتَقَيْنَا حَتَّى رَوَيْنَا وَرَوَتْ - أَوْ صَدَرَتْ - رَكَابُنَا^(۱):

به‌راء (خودای ئی رازی بن) گوتی: روژئی حوده‌ییبیه ئیمه خویمان هه‌زارو چوار سه‌د که‌س بووین ده‌وری سه‌د که‌سیکی تریشمان پیوه نیشت حوده‌ییبیه ناوی بیریکه روژه رییه‌ک له مه‌ککه‌وه دووره له‌سه‌ر ریگه‌ی مه‌دینه‌یه ئاوی ئه‌و بیرهمان هه‌لگواست تا دواتنۆکمان ئی بری، ئینجا پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) له‌سه‌ر لیواری بیره‌که دانیشت و داوای هه‌نئ ناوی کردو ئاوه‌که‌ی له ده‌می راداو تفانیه‌وه ناو بیره‌که جا توژی ماینه‌وه و چاوه‌نوارمان کرد ئیتر ده‌ستمان کرد به ئاوکیش کردن، تا خویمان تیروا بووین و ولاخه‌کانیشمان ناویان له‌به‌ر مایه‌وه (ب).

۳۱۷۵- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي مَسِيرٍ، فَجَعَلَنِي فِي رَكُوبٍ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَعَطِشْنَا عَطَشًا شَدِيدًا فَبَيْنَمَا نَحْنُ نَسِيرُ إِذَا نَحْنُ بِامْرَأَةٍ سَادِلَةٍ رَجُلَيْهَا بَيْنَ مَزَادَتَيْنِ، فَقُلْنَا لَهَا أَيْنَ الْمَاءُ فَقَالَتْ إِنَّهُ لَا مَاءَ. فَقُلْنَا كَمْ بَيْنَ أَهْلِكَ وَبَيْنَ الْمَاءِ؟ قَالَتْ يَوْمٌ وَلَيْلَةٌ. فَقُلْنَا انْطَلِقِي إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَتْ: وَمَا رَسُولُ اللَّهِ فَلَمْ نَمْلِكْهَا مِنْ أَمْرِهَا حَتَّى اسْتَقْبَلْنَا بِهَا النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَحَدَّثَتْهُ بِمِثْلِ الَّذِي حَدَّثْنَا غَيْرَ أَنَّهَا حَدَّثَتْهُ أَنَّهَا مُؤْتَمَةٌ، فَأَمَرَ بِمَزَادَتَيْهَا فَمَسَحَ فِي الْعِزْلَاوَيْنِ، فَشَرِبْنَا عِطَاشًا أَرْبَعِينَ رَجُلًا حَتَّى رَوَيْنَا، فَمَلَأْنَا كُلَّ قُرْبَةٍ مَعَنَا وَإِدَاوَةٍ، غَيْرَ أَنَّهُ لَمْ نَسْقِ بَعِيرًا وَهِيَ تُكَادُ تَبِضُّ مِنَ الْمِلْءِ ثُمَّ قَالَ: هَاتُوا مَا عِنْدَكُمْ. فَجُمِعَ لَهَا مِنَ الْكِسْرِ وَالْثَمَرِ، حَتَّى أَتَتْ أَهْلَهَا قَالَتْ لَقِيتُ أَسْحَرَ النَّاسِ، أَوْ هُوَ كَبِيٌّ كَمَا زَعَمُوا، فَهَدَى اللَّهُ ذَاكَ الصَّرْمَ بِتِلْكَ الْمَرْأَةِ فَأَسْلَمَتْ وَأَسْلَمُوا. رواهما البخاري^(۲):

(۱) بخاری. مغازی، ۴۱۵۰، ۳۵۷۷، ۴۱۵۱. تجرید/ ۴ ل - ۲۹۸ رقم: ۱۵۶۰.

(۲) بخاری. تیمم: ۳۴۴، ۴۴۸، ۳۵۷۱ {تجرید/ ۱ ل - ۲۲۸ رقم: ۲۲۰. أخرجه مسلم فی المساجد

ومواضع الصلاة... رقم: ۶۸۲} = ۱۵۶۱ تخريج/ شيجا.

عيمرانى كوپى حوصەين (خوداى ئازى بى) گوتى: لە سەفەرىكا لە خزمەتى پيڭمەبەردا بووين، منى دانا لەناو دەستە سوارەكەى پيش خۆيەو، رويشتين تا تەواو تينوومان بوو، بەدەم رويشتنەو لەرى ژنيكمان توش بوو لە ناوكۆلى دووكوندهى گاۋەسا قاچەكانى شوپ كوردبۆۋە پيمان گوت: لەكوئى ئاۋ ھەيە؟ گوتى: ئاۋ نىيە. گوتمان: لە ئاۋەكەو تە لاي كەس و كارى تۆ چەند دەبى؟ گوتى: شەو و رۆژىكە، گوتمان: دەۋرە لەگەلمان بۆ لاي پيڭمەبەر (درودى خوداى لەسەرىن) گوتى: پيڭمەبەر كىيە، ئيتىر بوارەمان نەدا تا بردمان بۆ لاي پيڭمەبەر (درودى خوداى لەسەرىن) ۋە چى قسەيەكى بۆ ئيمە كرد ھەمان قسەى كردهو بۆ ئەويش، ۋە ئى عەرزى پيڭمەبەرى كرد كە ھەتيوبارە، ھەزەت (درودى خوداى لەسەرىن) دەستوورى دا ھەردوۋ كوندهكەيان لە وشترەكە داگرت و خۆى دەستى پىرۆزى ھىنا بە ھەردوۋ ھەنگلەكانى دا ئيمە چل پياۋى تينوۋ بووين، ھەموومان تىر ئاۋمان خواردەو، ۋە ھەرچى كوندهو جەۋەندەشمان پى بوون پرمان كردن لەئاۋ، لەبەر پىرى وا توند بووبوون خەرىكبوون بتەقېن، بەلام وشترمان ئاۋ نەدا. ئىنجا ھەزەت (درودى خوداى لەسەرىن) فەرموۋى: سەروشتى بدەنئى ئيمەيش نانەلەت و خورمامان بۆ كۆكردهوۋ دامان پىيى، ژنەكە دەرواتەو بۆ لاي كەس و كارى دەلى: توشى جادوۋبازترين كەس بووم يا ئەگەر جادوۋ باز نەبى ئەو ۋەك خويان دەلىن ديارە ئەو پياۋە پيڭمەبەرە! جا پاشان بەھۆى ئەو ئافرەتەو خودا ئەو خيلى رى نموۋى كردو ريگەى راستى نيشان دان، ژنەكە خۆى ئىسلام بوو ۋە ئەوانىش ئىسلام بوون! (ب) ئەى پيڭمەبەرى خوشەويست و نازدار:

تا سەل دەخويتىن لەسەر چلى دار

بەشنەى باۋە دىل دەبىن بىدار

تا خوا ھەز دەكاۋ خۆت دەبى رازى

بۆ گىيانى پاكىت سلاۋى بۆندار

(ۋەرگىز)

(^۱) بخاری. مناقب: ۳۵۸۰ {ریاض / ۲ ل - ۹۰ رقم: ۵۲۱/۳۱. بخاری: ۳۵۷۸ ومسلم: ۲۰۴۰}.

چووم روانیم له مزگه‌وته، خه‌لکه‌که وان له خزمه‌تیا، منیش به دیاریانه‌وه راوه‌ستام، جا پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌رین) فه‌رمووی: پیّم: ئه‌بو طه‌لحه ناردوویتی؟ عه‌رزیم کرد: به‌لئی، فه‌رمووی: نانی پیا ناردووئی؟ گوتم: به‌لئی، جا فه‌رمووی به‌وانه‌ی که له خزمه‌تیا بوون: هه‌لسن بابچین بۆ مائی ئه‌بو طه‌لحه ئه‌وه‌ی ناردوویه‌تی له‌وئ ده‌یخوین! جا ئه‌وان که‌وتنه‌ ری و منیش پیّش ئه‌وان گه‌رامه‌وه بۆ لای ئه‌بو طه‌لحه‌و حاله‌که‌م تئ گه‌یاند، ئه‌ویش به ئوممو سه‌لیمی گوت: ئه‌ی ئوممو سوله‌یم! پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌رین) وا خه‌لکه‌که‌ی هی‌ناو هات، ئیمه‌ش نانی ئه‌م هه‌موو خه‌لکه‌مان نییه‌ جا چار چییه؟ ئه‌ویش گوئی: مه‌ترسه، روزه‌ردیمان به‌سه‌ر نایه‌ت کاری پیغه‌مبه‌ر بئ حیکمه‌ت نیه‌ خوداو پیغه‌مبه‌ری خودا له ئیمه‌ باشت‌ر ناگایان له حاله‌که هه‌یه! ئیت‌ر ئه‌بو طه‌لحه‌ خۆی چوو به‌ پیری پیغه‌مبه‌ره‌وه له گه‌لیا هاته‌وه بۆ ماله‌وه، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌رین) فه‌رمووی: ئه‌ی ئوممو سوله‌یم! خواردنت چی هه‌یه بی هی‌نه ئه‌ویش کولی‌ره‌کانی هی‌نا، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌رین) ده‌ستووری دا وردیان کردن، ئوممو سوله‌یمیش هیزولکه‌یه‌کی هی‌ناو گوش‌ی به‌سه‌ر نانه‌وله‌که‌داو پیی چه‌ورکردو بوو به‌ پیخوری و بوو به‌ چنگال، ئه‌وسا پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌رین) ئه‌وه‌نده‌ی خودا چه‌زکا دووعای به‌سه‌ردا خویندو فه‌رمووی: فه‌رمووی ده‌که‌س بکه‌ فه‌رموویان له ده‌که‌س کردو ده‌که‌س چوونه ژووره‌وه‌و تا تی‌ریان خوارد چنگالیان خواردو ئه‌نجا چوونه ده‌ره‌وه ئیت‌ر پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌رین) هه‌موو جارئ ده‌یفه‌رموو: ری‌گه‌ی ده‌که‌سی تریش بده‌ وه ده‌که‌سی تر ده‌چوونه ژووره‌وه تی‌رچنگالیان ده‌خواردو ده‌هاتنه‌ ده‌ره‌وه، هه‌تا پیاوه‌کان هه‌موویان تی‌رو پر‌نان و چنگالیان خوارد. ژماره‌یان ده‌وری چه‌فتا - هه‌شتا پیاوئ ده‌بوو (ش/ت/ن).

٣١٧٧- عَنْ جَابِرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَمَّا حُفِرَ الْخَنْدَقُ رَأَيْتُ بَرَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) خَمَصًا شَدِيدًا، فَأَلْكَفَاتُ إِلَى امْرَأَتِي فَقُلْتُ: هَلْ عِنْدَكَ شَيْءٌ فَإِنِّي رَأَيْتُ بَرَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) خَمَصًا شَدِيدًا. فَأَخْرَجَتْنِي إِلَى جِرَابٍ فِيهِ صَاعٌ مِنْ شَعِيرٍ، وَلَنَا بُهَيْمَةٌ دَاجِنٌ فَلَذَبَحْتُهَا، وَطَحَنْتِ الشَّعِيرَ فَفَرَعْتُ إِلَيَّ فَرَاغِي، وَقَطَعْتُهَا فِي

بُرْمَتِهَا، ثُمَّ وَلَّيْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَتْ: لَا تَفْضُخْنِي بِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَبِمَنْ مَعَهُ. فَجِئْتُهُ فَسَارَرْتُهُ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ دَبَحْنَا بُهَيْمَةً لَنَا وَطَحْنَا صَاعًا مِنْ شَعِيرٍ كَانَ عِنْدَنَا، فَتَعَالَ أَلْتِ وَتَفَرَّ مَعَكَ. فَصَاحَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: يَا أَهْلَ الْخَنْدَقِ، إِنَّ جَابِرًا قَدْ صَنَعَ سُورًا فَحَيَّ هَلَا بِكُمْ. فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَا تُنْزِلَنَّ بُرْمَتَكُمْ، وَلَا تُخْزِلُنَّ عَجِينَكُمْ حَتَّى أَجِيءَ. فَجِئْتُ وَجَاءَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقْدُمُ النَّاسَ حَتَّى جِئْتُ امْرَأَتِي، فَقَالَتْ بِكَ وَبِكَ. فَقُلْتُ قَدْ فَعَلْتُ الَّذِي قُلْتَ. فَأَخْرَجَتْ لِي عَجِينًا، فَبَصَقَ فِيهِ وَبَارَكَ، ثُمَّ عَمَدَ إِلَى بُرْمَتِنَا فَبَصَقَ فِيهَا وَبَارَكَ ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): اذْهَبِي خَابِرَةَ فَلْتُخْزِيَنَّ مَعَكَ وَأَقْدَحِي مِنْ بُرْمَتِكُمْ وَلَا تُنْزِلُوها، وَهُمْ أَلْفٌ، فَأَقْسِمُ بِاللَّهِ لَقَدْ أَكَلُوا حَتَّى تَرَكُوهُ وَالْحَرَفُوا، وَإِنْ بُرْمَتُنَا لَتَغِطَّ كَمَا هِيَ، وَإِنْ عَجِينُنَا لَيُخْزِيَنَّ كَمَا هُوَ. رواه البخاري في غزوة الخندق^(۲):

جایبر (خوای ن خوش نبود بن) گوتی: روژی غه‌زای خه‌ندهق، له‌کاتی هه‌لکه‌ندنی خه‌نده‌که‌که‌دا سه‌رنج‌م دا پیغمبر (درویدی خودای لسه‌ربین) ته‌واو برس‌ییوو، جا چوومه‌وه بو لای ژنه‌که‌م پیم‌گوت: هیچمان هه‌یه؟ ده‌بینم پیغمبر (درویدی خودای لسه‌ربین) ته‌واو برس‌ییه‌تی، نه‌ویش هه‌مانه‌یه‌کی هینا مه‌نی جوئی تیا بوو، به‌رخوله‌یه‌کی ده‌سته‌موشمان هه‌بوو نه‌ویشم سه‌ربری، جا نه‌و جوکه‌ی هاری و منیش به‌رخه‌که‌م جنی و کردم‌ه ناودیزه‌که‌یه‌وه هردو‌کمان پیکه‌وه لی بووینه‌وه ئیت‌ر ویستم بچه‌وه بو لای پیغمبر (درویدی خودای لسه‌ربین) ژنه‌که‌م گوتی: ها روو زهردم نه‌که‌ی، نه‌چی پیغمبرو نه‌و هه‌موو عه‌شاماته‌ی که له‌گه‌لیایه‌تی هه‌موویان خولک بکه‌ی و نه‌و هه‌موو خه‌لکه‌پرژینی به‌سه‌رما، چونکه‌نانه‌که‌که‌مه‌و به‌شی نه‌وه‌نده‌ناکا منیش چووم به‌چیپه‌ع‌رزیم کرد: نه‌ی پیغمبره‌ری خودا! به‌رخوله‌یه‌کمان سه‌ربریوه‌و مه‌نی جو‌شمان هاریوه، خو‌ت و چه‌ن که‌سی بفرموون و‌ه‌رن بو نیوه‌ روژه، که‌چی پیغمبر (درویدی خودای لسه‌ربین) بانگه‌وازی هه‌لداو فهرمووی: نه‌ی نه‌ه‌لی

(۲) بخاری. مغازی: ۴۱۰۱، ۳۰۷۰، ۴۱۰۲ {تج‌رید/ ۴ - ۲۹۰ رقم: ۱۵۵۰} + {ریاض/ ۲ - ۸۷

خه‌نده‌ق! جابیر قاوه‌لتی: نیوه‌پوژهی دروست کردووه، بفهرموون به زوویی
 بچین! ئینجا فهرمووی: نه مه‌نجه‌له‌که‌تان دابگرن و نه هه‌ویره‌که‌تان بکه‌ن به
 نان تا خوّم دیم جا منیش گه‌پامه‌وه، پیغه‌مبه‌ریش (دروودی خودای له‌سهرین) وه
 پیش مه‌ردومه‌که‌که‌وت و هات، که چوومه‌وه ژنه‌که‌م گوتی: واوات لی بی بو
 وات کرد؟ گوتم: من هه‌ر نه‌وه‌م گوت به پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) که خوّت
 گوتت، ژنه‌که‌هه‌ویره‌که‌ی هیئا بو پیغه‌مبه‌رو پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین)
 تفی پیروزی خوئی تی کردو نزای پیروزی به‌سهردا خویندو نه‌جا چوو بو
 لای مه‌نجه‌له‌که‌و تفی کرده ئه‌ویش و نزای پیروزی به‌سهردا خویندو
 فهرمووی: ژنیکی نانکه‌ری تریش بانگ که با نانت له‌گه‌لدا بکاو چیشته‌که‌ش
 به ئه‌سکوئی له مه‌نجه‌له‌که‌ تییکه‌و له‌سهر ئاگره‌که‌ دایمه‌گرن خه‌لکه‌که‌هه‌زار
 که‌س بوون سویندم به یه‌زادنی پاک تا توانییان خواردیان هه‌تا لیان
 مایه‌وه‌و هیشتا مه‌نجه‌له‌که‌مان وه‌ک خوئی مابوو قولته‌ی ده‌هات، وه
 هه‌ویره‌که‌شمان وه‌ک خوئی مابوو که‌می نه‌کردبوو! (ب).

۳۱۷۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَوْ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا) قَالَ: لَمَّا كَانَ غَزْوَةُ
 بُؤُكٍ أَصَابَ النَّاسَ مَجَاعَةٌ. قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ لَوْ أَذِنْتَ لَنَا فَتَحَرْنَا نَوَاضِحَنَا فَأَكَلْنَا
 وَادَّهْنَا. فَقَالَ: افْعَلُوا. فَجَاءَ عُمَرُ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنْ فَعَلْتَ قَلَّ الظُّهْرُ وَلَكِنْ اذْعُهُمْ
 بِفَضْلِ أَزْوَاجِهِمْ ثُمَّ اذْعُ اللَّهُ لَهُمْ عَلَيْهَا بِالْبَرَكَةِ لَعَلَّ اللَّهَ أَنْ يَجْعَلَ فِي ذَلِكَ. (أَي بَرَكَةً
 وَخَيْرًا) فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَعَمْ. فَذَعَا يَنْطِعَ فَبَسَطَهُ ثُمَّ ذَعَا بِفَضْلِ أَزْوَاجِهِمْ
 فَجَعَلَ الرَّجُلُ يَجِيءُ بِكَفٍّ ذُرَّةٍ وَيَجِيءُ الْآخَرُ بِكَفٍّ ثَمَرٍ وَيَجِيءُ الْآخَرُ بِكِسْرَةٍ حَتَّى
 اجْتَمَعَ عَلَى النَّطْعِ مِنْ ذَلِكَ شَيْءٌ يَسِيرٌ قَالَ: فَذَعَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَيْهِ
 بِالْبَرَكَةِ ثُمَّ قَالَ: خُذُوا فِي أَوْعِيَتِكُمْ. قَالَ: فَأَخَذُوا فِي أَوْعِيَتِهِمْ حَتَّى مَا تَرَكُوا فِي
 الْعَسْكَرِ وَغَاءَ إِلَّا مَلَأُوهُ، قَالَ: فَأَكَلُوا حَتَّى شَبِعُوا وَفَضِلَتْ فَضْلَةً فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى
 اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنِّي رَسُولُ اللَّهِ لَا يَلْقَى اللَّهُ بِهِمَا عَبْدٌ غَيْرَ شَاكٍ
 فَيُخَجَبَ عَنِ الْجَنَّةِ^(۲):

(۲) مسلم، لقطه: ۴۴۹۳، ۱۳۷، ۱۳۸.

ئەبو هورهیره — یا ئەبو سه‌عید (خودایان ئی رازی بئ) گوتی: له غەزای تەبووکدا خەلکەکه تووشی برسیتییه‌کی سه‌خت بوون. گوتیان: ئەه‌ی ره‌وانه‌کراوی خودا! ئەگەر بفرمووی و ریگه‌مان بده‌ی وشتره‌کانمان سه‌ر ده‌برین، هه‌م گوشته‌که‌یان ده‌خوین و هه‌م به‌زه‌که‌یان ده‌که‌ین به‌ پیوو روڤن فرمووی: باشه‌ واکه‌ن به‌لام عومه‌ر هات گوتی: ئەه‌ی پیغمبره‌ی خودا! ئەگەر ئەمه‌ بکه‌ی وشتری سواری که‌م ده‌بیته‌وه، وه‌لێ بانگیان بکه‌ با ئەو بنبۆل و پاشه‌روکه‌ی له‌ بنی نانه‌ به‌ره‌کانیاندا ماوه‌ بیهێنن و تۆ نزا بخوینه‌ به‌ سه‌ریا که‌ خوا پیت و فه‌ری تێ بخا بۆیان، سا به‌شکوو خودا پیت و فه‌ری تێ بخات. پیغمبره‌یش (دروودی خودای له‌سه‌ربێ) فرمووی: باشه‌ واکه‌م ئیتیر پیغمبر (دروودی خودای له‌سه‌ربێ) ده‌ستووری دا له‌سه‌ر فه‌رمانی ئەو که‌ولێکیان هی‌نا بۆی و رایخست و ده‌ستووری دا، جا ئەو بنبۆل و پاشه‌روکه‌ی له‌ناو تویشه‌به‌ره‌کانیاندا مابوو هی‌نایان، پیاوی واه‌بوو پڕ له‌پێ گه‌مه‌ شامی ده‌هینا، هی‌ واه‌بوو لویچێ خورمای ده‌هینا، یه‌کێ تر که‌رتە نانێکی ده‌هینا، هه‌تا له‌م هه‌مه‌ جوړو هه‌ره‌مه‌یه‌ هه‌نێ شت کوکرایه‌وه‌و دانرا له‌سه‌ر که‌وله‌که‌، گوتی: ئەنجا پیغمبر (دروودی خودای له‌سه‌ربێ) نزای پیت و به‌ره‌که‌تی به‌سه‌ریدا خویندو فرمووی: (دروودی خودای له‌سه‌ربێ) ده‌ی هه‌لگرن و بیکه‌نه‌ ده‌فره‌کانتانه‌وه‌! گوتی: ئەوانیش لییان ده‌بردو لییان ده‌کرده‌ جه‌واله‌کانیان‌وه‌ هه‌تا له‌و له‌شکرده‌ دا ده‌فر نه‌ما که‌ پری نه‌که‌ن له‌و تویشه‌یه‌! گوتی: ئەنجا ده‌ستیان کرد به‌ لی‌خواردنی و لییان خواردتا تی‌ربوون، که‌چی هی‌شتا پاشخوان هه‌رمابوو! ئەوجا چه‌زهرت (دروودی خودای له‌سه‌ربێ) فرمووی: گه‌وا‌ه‌و شایه‌تی ده‌ده‌م که‌ هه‌ر یه‌زدانی پا‌ک خودای به‌ راستییه‌، وه‌ منیش پیغمبره‌ی خودام، هه‌ربه‌نده‌یی — به‌م دوو وشه‌یه‌وه‌ — بچیته‌وه‌ دیداری خودا، به‌ مه‌رجێ به‌بێ سوو و گومان باوه‌ری به‌ ناوه‌روکه‌که‌یان هه‌بێ، ئەوه‌ ئەو به‌نده‌یه‌ نا ئومید نابێ له‌ به‌هه‌شت (م).

۳۱۷۹- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَجُلًا أَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَسْتَطْعِمُهُ فَأَطْعَمَهُ شَطْرَ وَسْقٍ شَعِيرٍ فَمَا زَالَ الرَّجُلُ يَأْكُلُ مِنْهُ وَزَوْجَتُهُ وَضَيْفُهُمَا حَتَّى كَالَهُ فَأَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: لَوْ لَمْ تَكَلْهُ لَأَكَلْتُمْ مِنْهُ وَلَقَامَ لَكُمْ. رواهما مسلم^(۴):

جابر (خودای فی رازی بن) گوتی: پیاوی هاته لای پیغمبر (درویدی خودای له‌سربین) داوای خه‌لی فی کرد بو نان، پیغمبر (درویدی خودای له‌سربین) نیو وه‌سقی جوئی دایه. ئیتیر به‌رده‌وام کابرا خوئی و ژنی و میوانیان لیی ده‌خون و هه‌ر ته‌واو نابئی، هه‌تا پیاوه‌که ده‌چی ده‌ی پیوی ئیتیر پیت و به‌ره‌که‌تی نامینئی و ته‌واو ده‌بی پیاوه‌که هاته‌وه لای پیغمبر (درویدی خودای له‌سربین) فه‌رمووی: ئه‌گه‌ر نه‌تییوایه هه‌ر لیقان ده‌خواردو تا ماوه‌یه‌کی زور ژیوارتان پیی ده‌چوو به‌ریوه (م).

۳۱۸۰- عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدَبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَتَدَاوُلُ مِنْ قِصْعَةٍ مِنْ غُدُوَّةٍ حَتَّى اللَّيْلِ يَقُومُ عَشْرَةٌ وَيَقْعُدُ عَشْرَةٌ. قُلْنَا فَمَا كَانَتْ تُمَدُّ قَالَ مِنْ أَىِّ شَيْءٍ تَعْجَبُ مَا كَانَتْ تُمَدُّ إِلَّا مِنْ هَا هُنَا وَأَشَارَ بِإِصْبَعِهِ إِلَى السَّمَاءِ. رواه الزمذني بسند صحيح. نَسَأَلُ اللَّهَ أَنْ يَعْزِمَنَا بِرُكْنِهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ).

سه‌مووره‌ی کوپی جوندوب (خودای فی رازی بن) گوتی: جاران که له‌خرمه‌تی پیغمبردا (درویدی خودای له‌سربین) ده‌بووین، له‌به‌یانیییه‌وه هه‌تا شه‌وی له‌یه‌ک قه‌ره‌وانه ده‌مانخوارد، ده‌هه‌ل ده‌سان و ده‌ی تر له‌سه‌ری داده‌نیشن گوتمان: ئه‌ی باشه له‌کویوه‌وه خواردنی بو ده‌هات و کی پری ده‌کرده‌وه؟ گوتی: سه‌یرت له‌چی دی؟! نا لی‌ره‌وه بو ده‌هات! به‌نجه‌ی هه‌لپری بو ئاسمان واته: له‌خوداوه پیت و فه‌ری تی ده‌که‌وت، تا ببی به‌موعجیزه بو پیغمبر (ت-س/ص) له‌خودا داوا ده‌که‌ین که به‌گشتی پیت و فه‌ری پیغمبره‌ی پیروز به‌مانگریته‌وه. منیش که وه‌رگیرم ده‌لیم:

(۴) مسلم. فضائل: ۵۹۰۵.

خۆشه‌ویستن خوا نه‌حه‌دی نازار!

تا چه‌که‌ره‌و چووژ شین ده‌کا به‌هار

تا خوا ده‌لن به‌س، تا خۆت ده‌لئیس: نن

سه‌لوات له‌ تۆ به‌ سه‌دان هه‌زار!

(۱۰۷) یه‌کیکی تریان نه‌وه‌ بووه‌ نان و خواردنه‌نی له‌به‌ر ده‌ستی‌دا

ته‌سبیحاتی کردووه‌ ^{دروودی} ^{خودای له‌سهر}: (ومنها تسبیح الطعام بین یدیه ^ﷺ)

۳۱۸۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا نَعْدُ الْآيَاتِ بَرَكَةً وَأَلْتُمُ نَعْدُوهَا تَخْوِيفًا، كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي سَفَرٍ فَقُلَّ الْمَاءُ فَقَالَ: اظْلُبُوا فَضْلَةً مِنْ مَاءٍ. فَجَاءُوا بِإِنَاءٍ فِيهِ مَاءٌ قَلِيلٌ، فَأَذْخَلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَدَهُ فِي الْإِنَاءِ، ثُمَّ قَالَ: حَيَّ عَلَى الطَّهْرِ الْمُبَارَكِ، وَالْبَرَكَةُ مِنَ اللَّهِ. فَلَقَدْ رَأَيْتُ الْمَاءَ يَنْبُعُ مِنْ بَيْنِ أَصَابِعِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)، وَلَقَدْ كُنَّا نَسْمَعُ تَسْبِيحَ الطَّعَامِ (أَيِ بَيْنَ يَدَيِ النَّبِيِّ - شَرْحُهُ) وَهُوَ يُؤْكَلُ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالتِّرْمِذِيُّ بَلْفُظٍ: كُنَّا نَأْكُلُ الطَّعَامَ مَعَ الطَّعَامِ مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَكُنْ نَسْمَعُ تَسْبِيحَ الطَّعَامِ^(۱):

عه‌بدوللا (خودای ئی رازی بن) گوئی: ئیمه‌ جاران روودانی نیشانه‌و عه‌لامات و خه‌وار یقمان به‌ پیت و فه‌ر داده‌نا، که‌چی ئیوه‌ ئه‌مه‌ به‌ هه‌ره‌شه‌و گوپه‌شه‌ داده‌نین، جارئ له‌ سه‌فه‌ریکا له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ردا (دروودی خودای له‌سهرین) بووین، ئاو هاته‌ که‌می، فه‌رمووی (دروودی خودای له‌سهرین): چۆپئ ئاو په‌یدا که‌ن جا حاجه‌تیکیان هیئا که‌مئ ئاوی تیا بوو، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌ستی کرد به‌ناو حاجه‌ته‌که‌داو فه‌رمووی: فه‌رموون وه‌رن بۆ سه‌ر ئه‌م ئاوه‌ پاکه‌ فه‌ر داره‌، پیت و به‌ره‌که‌تیش له‌سه‌ر خودا، ئیتیر به‌ چاوی خۆم دیم که‌ ئاوه‌که‌ له‌ نیوانی په‌نجه‌کانیه‌وه‌ هه‌لده‌قولا!! وه‌ گه‌ ئی جار گویمان له‌ خواردنه‌نی ده‌بوو

(۱) بخاری. مناقب: ۳۵۷۹. تجرید/ ۴ ل - ۱۱۲ رقم: ۱۴۲۰.

له‌کاتی خواردنیا له خزمه‌تی پیغمبردا به زمانی حال و به زمانی گوتن ته‌سبیحاتی خودای ده‌کرد، وه‌ک ئه‌وه به شیوه‌یه‌کی ره‌وان و ناشکراو بیستراو ده‌یگوت: سبحان الله و بحمده (ب/ت) گفته‌ی (ت): گه‌ئی جار له‌گه‌ل پیغمبردا (دروودی خودای له‌سهرین) جوړه‌ها خواردمه‌نیما ده‌خوارد، به گویی خو‌مان گویمان ئی بوو که ئه‌و خواردمه‌نیما ته‌سبیحاتی خودایان ده‌کرد دیسان ده‌لیم:

نه‌ی خو‌شه‌ویستی گه‌لی کورد زمان!

نه‌حمه‌دی سه‌روه‌ر، تاج‌ی سه‌ر سه‌رمان!

به‌قه‌د گه‌لاو گیاو گول‌ی کوردستان

بارانی رحمت بدا له گ‌و‌رتان

۱۰۸) موعجیزه‌یه‌کی تریان نه‌وه بووه هه‌نی خورمای که می زور کردووه هه‌تا به‌ته‌واوی به‌شی دانه‌وه‌ی قهرزی خاوه‌ن قهرزه‌کانی کردووه:

ومنها تکثیر التمر القلیل حتی استوفی الغرماء

۳۱۸۲- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: ثُرِفِي أَبِي وَعَلَيْهِ دَيْنٌ، فَأَتَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقُلْتُ: إِنَّ أَبِي تَرَكَ عَلَيَّ دَيْنًا وَلَيْسَ عِنْدِي إِلَّا مَا يُخْرِجُ نَخْلَهُ، وَلَا يَبْلُغُ مَا يُخْرِجُ سِنِينَ مَا عَلَيْهِ، فَأَنْطَلِقُ مَعِيَ لَكِنِّي لَا يُفْحِشُ عَلَيَّ الْغُرْمَاءُ. فَمَشَى حَوْلَ بَيْدَرٍ مِنْ بِيَادِرِ التَّمْرِ فَدَعَا نَمَّ آخَرَ، ثُمَّ جَلَسَ عَلَيْهِ فَقَالَ « انْزِعُوهُ ». فَأَوْفَاهُمُ الَّذِي لَهُمْ، وَبَقِيَ مِثْلُ مَا أَعْطَاهُمْ. رواه البخاري^(۱):

جابر (خودای ئی رازی بن) گوتی: باوکم که مرد قهرزار بوو چوومه لای حه‌زرت (دروودی خودای له‌سهرین) عه‌رزیمکرد: قوربان! باوکم مردووه‌و قهرزی له‌سه‌ره، منیش هر نه‌وه‌م هه‌یه که باخه خورماکه‌ی خوی ده‌یگری به‌روبوومی نه‌و باخه‌ش به‌چهند سالی هیشتا به‌شی دانه‌وه‌ی قهرزه‌که‌ی که

(۱) بخاري. مناقب: ۲۵۸۰.

له سه‌ریه‌تی نا‌کا، جا به‌هرموو وهره له‌گه‌لما نه‌بادا خاوه‌ن قهرزه‌کان قسه‌یه‌کی ناشیرین بکه‌ن له رووما. جا ته‌شریفی هات و سووپرایه‌وه به ده‌وری یه‌کی له خهرمانه خورماکانداو له خودا پارایه‌وه و ئینجا خولایه‌وه به ده‌وری خهرمانیکی تریشداو له‌پاشا چووه سه‌ری و له‌سه‌ری دانیششت و فه‌رمووی: ده‌ی بیپیون و ده‌ست بکه‌ن به دانه‌وه‌ی قهرزه‌کانیان ئیتر خورماکه‌یان کی‌ش ده‌کردو چه‌زده‌ت قهرزه‌کانی به ته‌واوی دانه‌وه‌و هیشتا له به‌ره‌که‌تی نه‌وه‌وه چه‌ندی دایه‌وه به وان نه‌وه‌نده‌ی تریشی لی مایه‌وه بو خومان (ب).

۱۰۹) موعجیزه‌یه‌کی تریان نه‌وه بووه بنکه‌دار خورما کورکاندوو‌یه‌تی بو‌ی و

وهك مندال له دواى گریاوه ^{درودى} ^{خوداى لسه‌رى} : (ومنها حنین الجذع له ^{عليه السلام})

۳۱۸۳- → (ب - ۱ ز - ۱۱۹ ل - ف - ۲). وَفِي هَذِهِ الرَّوَايَةِ : عَنْ جَابِرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ الْمَسْجِدُ مَسْقُوفًا عَلَى جُدُوعٍ مِنْ نَخْلِ فَكَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا خَطَبَ يَقُومُ إِلَى جِدْعٍ مِنْهَا، فَلَمَّا صُنِعَ لَهُ الْمُنْبَرُ، وَكَانَ عَلَيْهِ سَمْعَنَا لِذَلِكَ الْجِدْعِ صَوْتًا كَصَوْتِ الْعُشَارِ، حَتَّى جَاءَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَوَضَعَ يَدَهُ عَلَيْهَا فَسَكَتَ. وَفِي رِوَايَةٍ : فَلَمَّا كَانَ يَوْمُ الْجُمُعَةِ وَرُفِعَ إِلَى الْمُنْبَرِ، فَصَاحَتِ النَّخْلَةُ صِيَاحَ الصَّبِيِّ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالنَّسَائِيُّ وَالتِّرْمِذِيُّ بِلَفْظٍ : فَحَنَّ الْجِدْعُ حَيْنَ الثَّاقَةِ فَنَزَلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَمَسَّهُ فَسَكَتَ^(۱).

گیرانه‌ویه‌ی ئیره‌ئاوایه: جابیر (خودای لی رازی بن) گوتی: سه‌ریانی مزگه‌وته‌که‌ی پیغمبر (درودی خودای لسه‌ری) له‌سه‌ر چه‌ند کۆله‌که‌یه‌کی دارخوما دروست کرابوو، له پیشتدا پیغمبر (درودی خودای لسه‌ری) که وتاری ده‌خوینده‌وه له پال یه‌کی له‌وکۆله‌که‌ دارخورمایانه‌دا راده‌وه‌ستاو شانی پیوه‌ی ده‌دا، به‌لام له پاش دا کاتی دووانگه (مینبه‌ره) که دروست کراو پیغمبر (درودی خودای لسه‌ری) چووه سه‌ری و نه‌و کۆله‌که‌یه‌ی به‌جی هیشت

(۱) تقدم برقم: ۷۲۹/۲ مجلد اول تسلسل/۱۱۹.

گویمان ئی بوو ئه‌و بنکه‌دار خومایه وه‌ک وشت‌ری له‌سه‌ر گوان بی، یا وشت‌ری تازه زابی ئاوا ده‌یکوروکان و به‌ دوا‌ی پیغم‌به‌ردا وه‌کی مندا‌ل له‌ شوینی دایکی بگری، ئاوا ده‌گریا تا پیغم‌به‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ری) چوو بو‌لای و ده‌ستی کرده ملی، ئه‌وجا داسه‌کناو بی‌ ده‌نگ بوو له‌ گیرانه‌وه‌یه‌کا: که روژی هه‌ینی هات و دوانگه‌که دانراو پیغم‌به‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ری) چوو سه‌ری، ئه‌و کو‌له‌که دارخورمایه وه‌ک مندا‌ل هاواری ئی هه‌لسا! (ب/ن/ت) گفته‌ی (ت): ئه‌و بنکه‌داره وه‌کوو وشته‌ر می‌نگه کورکاندی، ئیتر پیغم‌به‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ری) له‌ مینه‌به‌ره‌که دابه‌زی و چوو بو‌لای و ده‌ستی پیادا هی‌نا، ئیتر کش و مات بوو.

۳۱۸۴- قَالَ الإمام العلامة العيني في علامات النبوة في شرح حديث صحيح البخاري السابق (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا) ما يلي: وفي حديث أنس عند أبي عوانة وابن خزيمة وأبي نعيم: وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ لَمْ أَلْتَزِمْهُ لَمَا زَالَ هَكَذَا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، حُزْنَا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثُمَّ أَمَرَ بِهِ فَدُفِنَ. وروى الدَّارِمِيُّ حديث بُرَيْدَةَ: إِنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ لَهُ: اخْتَرْ أَنْ أَغْرِسَكَ فِي الْمَكَانِ الَّذِي كُنْتَ فِيهِ، فَتَكُونَ كَمَا كُنْتَ، يَفِي قَبْلَ أَنْ تُصِيرَ جَذْعًا، وَإِنْ شِئْتَ أَنْ أَغْرِسَكَ فِي الْجَنَّةِ فَتَشْرَبَ مِنْ أَنْهَارِهَا وَغَيْرِهَا فَيُحْسِنَ ثَبْتُكَ وَتُثْمِرَ، فَيَأْكُلَ مِنْكَ أَوْلِيَاءُ اللَّهِ مِنْ ثَمَرَتِكَ وَتَخْلُكَ فَعَلْتُ. فَقَالَ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اخْتَارُ أَنْ تُفْرِسَنِي فِي الْجَنَّةِ - المترجم.

ئیمامی عه‌ینی (خودای ئی زانی بی) له‌ باسی عه‌لاماتو نو‌بووه‌دا له‌ شه‌رحی سه‌حیحی بو‌خاری‌دا ده‌لی: ئه‌بو عه‌وانه‌و ئیبنو خوزه‌یمه‌و ئه‌بو نه‌عیم له‌ ئیمامی ئه‌نه‌سه‌وه (خودا له‌ مه‌مویان خۆش نوود بی) ده‌گیرنه‌وه: چه‌زهرت (دروودی خودای له‌سه‌ری) فه‌رمووی: به‌و که‌سه‌ که‌ گیانی من و له‌ ده‌سیا، ئه‌گه‌ر ئاوا نه‌مگرتایه‌ته باوه‌ش هه‌تا روژی قیامه‌ت ئه‌مه‌ حال‌ی بوو ئاوا بو‌ پیغم‌به‌ری خوا خه‌مبارو په‌رو‌ش ده‌بوو، له‌ پاشا چه‌زهرت (دروودی خودای له‌سه‌ری) فه‌رمان‌ی دا چال‌ئیکیان بو‌ کو‌ته‌ره‌داره‌که هه‌لکه‌ندو ناشتیان له‌ ناوی دا وه‌ هه‌ر له‌وی دا ده‌لی: داره‌می ده‌گیرنه‌وه له‌ بو‌ره‌یده‌وه (خوا‌ئییان زانی بی) گو‌تی: چه‌زهرت (دروودی خودای له‌سه‌ری) پی‌ی فه‌رموو: خۆت سه‌رپشک به‌ ئه‌گه‌ر چه‌ز ده‌که‌ی ئه‌وا له‌

شويئەكەى جارانى خۇتا دەتنىژمەو وەك جارى جاران سەوز دەبىتەو،
 واتە: وەكى پىش ئەوئى كە بېرىت و بىرىت بە كۆلەكە، ئەگەر حەزىش
 دەكەى ئەوا بە دەستى خۇم دەتكەم بە نەمام و لە خاكى بەھەشتا
 دەتنىژمەو! جا بۇ خۇت ئا و لە رووبارەكانى دەخۇیتەو و زۆر بە جوانى
 دەپروپىتەو و گەورە دەبى و بەر دەگرى و خۇشەويست و دۇستانى خوداى
 گەورە لە بەرەكەت دەخۇن! ئەويش عەرزى حەزرەتى كرد: ئەوئەيان ھەل
 دەبىژىرم كە خۇت لە بەھەشتا بەكەى بە نەمام و بىنىژى! (وەرگىڭى)^(۱).

(۱) دكتور مستەفا ئىبراھىم زەلەمى كە لەناو مەلایان و مامۇستايانى ئاپپىنىدا مەشھوورە
 بە مەلا مستەفاى زەلەمى گىراپەو و گوتى: لە كىتەبە نوپكاندا خویندوومەتەو زانایەكى گەورە
 دەمىوئ پەپومندى (عەلاقە) نى ئىوانى گىانلەبەران و دارو درەخت و گزو گىا بە يەكەو تاقى
 بىكەتەو، تا بزانی، ئایا ھۆگرى يەكترى دەبن يانا، دۇستايەتى و برادەرى لەناو خۇيان دا
 دەگرن يانا، جا مانگايى دىن، ماوئى چەند سالى دەبەستىتەو بەبنكى درەختىكەو و لەپاشدا
 لەبن ئەو دارەدا مانگا كەسەر دەپرى، وە بە چەند دەسگايەكى فرە پىشكەوتووى دۇزموو
 (أجهزة اكتشاف متطورة) چا و دىرى رەفتار (سولوك) درەختەكە دەكا، تا بزانی ھىچ
 ھەستى، سۆزى، مېرەبانىيە، جەم و جووئى، شىئ لەم بابەتە نىشان دەدا، يا ھەست بەم
 كارەساتە تازەمە دەكا كە بەسەر دراوسى كۆنەكەى ھاتو وە يا نا.

گوتى: جا لە ئەنجامدا دەزگاگان ھەست و رەفتارىكى گەل سەپرو عەنتىكە لە درەختەكە تۆمار
 دەكەن، باش تۆمارى دەكەن كەوا درەختەكە لە ناخى دەروونەو لەرزە و جەم و جەم و جووئى
 بزووتنەو دەمەكى سەپرى تى دەكەوئ، وە لە ناخەو و زۆر پەست و پەرۇشە بۇ مانگاكەى ھاوساى
 وەك دەريا شەپۇل دەدا و وەكى مەنچەللى سەر ئاگر كوئ و قول دەدا، بەلام ئەم رەفتارەى
 درەختە كە بە ھەستىارى ئاساى وەك پىنچ ھەستەكە، ھەستى پى ناكرى!

جا ئەم داستانەيە ئەم سەر گوزەشتەيەى ناو ئەم فەرموودەيەيە بتەو دەكاو دەبى بە بەلگەو
 شاپەتى زانستى، وە لە ھەمان كاتدا دەرى دەخا: كە مەگەر ھەر پەرورەدگار خۇى نەپىيەكانى
 ئەم بوونەو وەرە گەورە بەرىنە بزانی، بۆيە منىش لىرەدا گىراپەو بەندە بەم بۆنەيەو
 دەلیم: خۇزگا گەلى كورد دراوسى كۆتەرەدارى بوايە! تا لەكانى سەربىرپىن و كەول كەردندا
 نامىرە پىشكەوتو وەكان دلسۆزى و ھاودەردى كۆتەرە دارەكەيان تۆمار بىكرەيە! چونكە واديارە

۱۱۰) موعجزه‌یه‌کی تریان نه‌وه بووه دارو دره‌خت شوینی که‌وتوون و

به‌گوئیان کردووه : (ومنها انقیاد الشجر له ﷺ)

۳۱۸۵- عَنْ جَابِرٍ قَالَ: سِرْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى نَزَلْنَا وادياً أَفِيحَ فَدَهَبَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقْضِي حَاجَتَهُ فَأَلْبَعَثَهُ بِأَدَاوَةٍ مِنْ مَاءٍ فَتَنَظَرَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَلَمْ يَرَ شَيْئاً يَسْتَرُّ بِهِ، فَإِذَا شَجَرَتَانِ بِشَاطِئِ الْوَادِي فَانْطَلَقَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِلَى إِحْدَاهُمَا فَأَخَذَ بَغْضَنٍ مِنْ أَغْصَانِهَا فَقَالَ: الْفَادِي عَلَى بِإِذْنِ اللَّهِ تَعَالَى. فَانْقَادَتِ مَعَهُ كَالْبَعِيرِ الْمَخْشُوشِ الَّذِي يُصَانِعُ قَائِدُهُ حَتَّى أَتَى الشَّجَرَةَ الْأُخْرَى، فَأَخَذَ بَغْضَنٍ مِنْ أَغْصَانِهَا فَقَالَ: الْفَادِي عَلَى بِإِذْنِ اللَّهِ تَعَالَى. فَانْقَادَتِ مَعَهُ كَذَلِكَ حَتَّى إِذَا كَانَ بِالْمُنْصَفِ فِيمَا بَيْنَهُمَا لَمْ يَنْتَهَمَا يَغْنَى جَمْعُهُمَا فَقَالَ: انْتِمَا عَلَى بِإِذْنِ اللَّهِ

نیش و نازارو دهرده‌که‌یان نه‌ومنده سووک و ناسانه تهنانت خوشیان به هه‌ستیاره ناسایه‌کان،

که پینج هه‌ستهن، هه‌ستیان بی ناکهن! به‌لام چ سوود! بویه ده‌لیم:

لای! به‌سیه‌تی گله‌و سکا!

(ومرگپر - ۱۹۸۴/۸/۷)

به‌پیتی بالایه، برا له! کال!

وه‌لئ نیستا که (۱۹۸۸/۱۰/۱۲) ه پشت به خودا ده‌لیم:

ناسمان! نو‌میدی گه‌وره‌ی هه‌موومان

گه‌ر تۆش نه‌پیرسی دادی مه‌قلوومان

زالم برده‌یه‌وه هاوار به مالم

دوشمنان نه‌یین حالی به حالمان!!

نیستایش که (۲۰۰۷/۸/۲۵) ه ده‌لیم: سوپاس بو‌خودای گه‌وره، ناسمان دادی پرسین، تۆله‌ی

به‌رودوای له زالمه‌که‌مان سه‌ند. به‌لام دیسان نه‌م تیبینییه ده‌که‌م: (که زهن‌دیقی و کفر

بمانباته‌وه سه‌ر سفر) ده‌لئین: کاک نه‌حمه‌دی شیخ که عوسمانلی سلیمانی چۆل ده‌کا. هانی

خه‌لکه‌که ده‌دا که شارب‌ه‌دمریان که‌ن، وه خوشی به به‌رده‌مباران هه‌تا قلیاسان دوایان ده‌که‌وئ،

به‌لامکاتی بابانه‌کان کاروبار ده‌گرنه ده‌ست و سه‌رده‌که‌نه مه‌ستی و رابواردن و بی دینی و بی

ره‌وشتی، وه‌ک نیستای کوردستانی نازادی خو‌مان کاتی سوپای عوسمانی ده‌گه‌رپته‌وه بو

سلیمانی و پایته‌ختی مولکی بابان داگیرده‌که‌نه‌وه کاک نه‌حمه‌د هه‌تا به‌کره‌جو ده‌جی به

پیریانه‌وه سوژده‌ی شوکر ده‌بات جا خوا بکا نیمه‌ش نه‌مه نه‌بینین. (ومرگپر)

تَعَالَى. فَالْتَأَمَّا قَالَ جَابِرٌ: فَخَرَجْتُ أَخْضِرُ مَخَافَةَ أَنْ يُحْسِرَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِقُرْبِي فَيَتَبَعَدَ أَوْ فَيَتَبَعَدَ فَجَلَسْتُ أَحَدْتُ نَفْسِي فَحَاطَتْ مِنِّي لَفْظَةً فَإِذَا أَنَا بِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مُقْبِلٌ وَإِذَا الشَّجَرَتَانِ قَدْ افْتَرَقَتَا، فَقَامَتِ كُلُّ وَاحِدَةٍ مِنْهُمَا عَلَى سَاقٍ. فَرَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَقَفَ وَقْفَةً فَقَالَ بِرَأْسِهِ هَكَذَا، ثُمَّ أَقْبَلَ فَلَمَّا انْتَهَى إِلَى قَالَ: يَا جَابِرُ هَلْ رَأَيْتَ مَقَامِي؟ قُلْتُ: نَعَمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي حَدِيثٍ طَوِيلٍ لِأَبِي الْيَسْرِ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ) وَسَيَأْتِي انْشِقَاقُ الْقَمَرِ فِي سُورَةِ اقْرَبْتَ السَّاعَةَ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ فِي التَّفْسِيرِ إِنْ شَاءَ اللَّهُ^(١).

دهق (نه‌صص) ی ئەم فەرمووده‌یه له سه‌حیحی موسلیمدا گه‌ئێ درێژه، له‌به‌ر ئەوه‌ی گه‌ئێ سوودی هه‌یه‌ وایێره‌دا ده‌یکه‌م به‌ کوردی، له‌ به‌رگی هه‌ژده‌هه‌می شه‌رحی نه‌وه‌وی له‌سه‌ر سه‌حیحی موسلیم (خودایان ئی‌رازی بن) ده‌قی فەرمووده‌که‌ به‌م جو‌ریه‌: عوباده‌ی کو‌ری وه‌لیدی کو‌ری عوباده‌ی کو‌ری صامت (خودایان ئی‌رازی بن) گو‌تی: من و باوکم ده‌رچووین و رو‌یشتین بو‌ ناو هو‌زی یاریده‌ده‌ران تا نه‌مردوون و ماون فی‌ری عیلم و زانست بیه‌ن لی‌یان، یه‌که‌م که‌س که‌ تووشی بو‌وین ئە‌بول یه‌سه‌ر بو‌و – که‌ هاو‌پێی پیغم‌به‌ر بو‌و – (درو‌دی خودا له‌ پیغم‌به‌رو رم‌زای خودا له‌وبن) خو‌لامی‌کی خو‌یی له‌گه‌ڵ دابو‌و، خو‌لامه‌که‌ پ‌ر به‌ قو‌ئی تو‌مارو پ‌ه‌ره‌ کا‌غه‌زی لو‌ول درا‌وی پ‌ئ بو‌و، ئە‌بولیه‌سه‌ر خو‌ی عابایه‌کی می‌لدارو مه‌ع‌فیرییه‌کی له‌به‌ردا بو‌و، خو‌لامه‌که‌شی هه‌روه‌ها، جا باوکم پ‌یی گو‌ت: ئە‌ی مامه‌! ده‌تبه‌ینم تو‌وپه‌ دیاریت، گو‌تی: ئا، تو‌وپه‌م، چه‌رده‌یی مالم له‌سه‌ر فیساری کو‌ری فیساری ئە‌ل-حه‌رامی بو‌و، چووم بو‌و مالیان و سلووم کردو گوتم: فیساره‌ که‌س له‌ ماله‌؟ گو‌تیان: نه‌، منالی‌کی هه‌راشی هه‌بو‌و هاته‌ ده‌روه‌، لی‌م پ‌رسی: باوکت له‌ کو‌ییه‌؟ گو‌تی: گو‌یی له‌ ده‌نگی تو‌ بو‌و خو‌ی کرد به‌ ته‌خته‌ به‌نده‌که‌ی دایک‌ماو له‌ناو کولینه‌که‌دا خو‌ی هه‌شار داوه‌، منیش گوتم: وه‌ره‌ ده‌روه‌، ده‌زانم له‌ کو‌یی: ئە‌ویش هاته‌ ده‌روه‌، گوتم: بو‌چی خو‌تم ئی‌ ده‌شاریته‌وه‌؟ گو‌تی: به‌خودا به‌بێ درو‌ راستت

(١) مسلم. زهد: ٧٤٣٧.

پى دەلىم، بە خۇدا لەو تەرسام نەبادا قەست بۇ بىكەم و درۆزن دەرچىم و
 بەلىنتىپى بىدەم و بۇم نەچىتە سەر، ئەمە لە كاتىكا كە تۇ ھاورپى پىڭمەبەر
 بوويت و شتى وا لەگەل تۇدا زۇر ناشايستەيە! سويىندم بە خۇدا دەستىشم
 كورتەو قەرزاريشم و نەدارام گوتى: گوتم: توخوا ئەمە وايە؟ گوتى: بە خۇدا
 وايە، گوتم: تۇ خۇدا؟ گوتى: بە خۇدا، گوتم: تو خۇدا؟ گوتى: بە خۇدا،
 گوتى: ئىتر ئەبولىسەر قەوالەكەى دىنى و دىكوژىنىتەو و پى دەلى: ئەگەر
 بووت بىمدەرەو، دىنا گەردنت ئازادى، جائەبو لىەسەر دوو پەنجەى نايە
 سەر ھەردو و چاوى خۇى و گوتى: گەواھو شايەتى دەدەم كە بەم دووچارەى
 خۇم چاوم لە پىڭمەبەر بوو، و بەم دوو گوپىيەى خۇم گوپم لىى بوو، و
 دەستى برد بۇ سەر بەندى دلى و گوتى: و بەم دلى خۇم بە باشى لىى
 حالى بووم لەو كاتەدا كە دەيفەرموو: ھەر كەسى مۇلەتى قەرزاريكى نەدارا
 بدا، يا شتى لە قەرزەكەى سەرى دابشكىنى بۇى خۇدا دەيباتە بەرسىبەرى
 رەحمەتى خۇى! گوتى: منىش پىيم گوت: ئەى مامە! خۇزگە تۇ
 عابامىلدارەكەت لە خۇلامەكەت دەسەندو مەعافىرىيەكەى خۇتت دەدا بەو، يا
 بە پىچەوانەو، ھەتا ھەر كەسەتان سەرو دەستى بەرگى لە يەك رەنگى لە
 بەردا بوايە! ئەویش دەستى ھىنا بە سەرماو گوتى: خۇدايە! پىت و فەرت تى
 كەوئ، ئەى برازاي خۇم! بەم دووچارەى خۇم چاوم لى بوو، و بەم دوو
 گوپچكانەى خۇم گوپم لى بوو، و بەم دلى خۇم دلم لەلاى بوو، و لەم كاتەدا
 بە دەستى ھىماى كرد بۇ بەندى دلى خۇى كە پىڭمەبەر (درودى خۇداى لەسەرىن)
 فەرموى: لە ھەمان شت كە خۇتان دەيخۇن و لە ھەمان جل و بەرگ كە بۇ
 خۇتانى دەكەن نان و جل و بەرگىش بىكەن بۇ بەندەو خۇلامەكانتان بۇيە
 منىش ئەوەم پى باشتەرە كە لە پىرو پاتالى جىھان بەشى بىدەم نەوەكوو لە
 رۇژى قىامەتا لە چاكەو خىرو خىراتم لە باتى ئەوە ببا بۇ خۇى، لە پاشا
 چووينە لاي جابىرى كوپرى عەبدوللا، لە مزگەوتەكەى خۇى بوو، لەو كاتەدا
 لەيەك لۇ جىلدا نوپۇژى دەكرد، ئالاندبووى بە خۇيەو، جا منىش بەناو
 خەلكەكەدا ھەنگاوم نا ھەتا چووم لە بەينى ئەو و لە بەينى قىبىلەدا،

دانیستم و گوتم: بهر ره‌حمه‌تی خودا که‌ویت! چوڼ به‌یه‌ک لو جله‌وه نویژ ده‌که‌ی، نه‌مه له کاتی‌کا که نه‌وه بالا پوښه‌که‌ته له لاتا، گوتی: جا نه‌ویش چه‌موله‌یه‌کی نا له سینگم و گوتی: مه‌به‌ستم نه‌وه‌یه که که‌وجی‌کی وه‌ک تو بیت بولام و بم بینئ که من چی ده‌کم تا نه‌ویش ئاوا بکا، له‌م مزگه‌وته‌ی حازریه‌دا پیغهمبر (درویدی خودای له‌سربین) هات بولامان دارکی هیښووه خورمایه‌کی ئیبنو طابی به‌ده‌سته‌وه بوو، به‌رووی رووگه‌ی مزگه‌وته‌وه کلمی‌کی دی، جا به‌نووکی لاسکی هیښووه خورماکه چلمه‌که‌ی کړاند، نه‌وجا رووی کرده ئیمه و فرمووی: کیتان پیی خوشه که خودا رووی ئی وهرگیږئ. گوتی: ئیمه‌یش سه‌رمان کزکردو ساممان ئی نیشته، دیسان فرمووی: کیتان پیی خوشه که خودا رووی ئی وهرگیږئ گوتی: دیسان سه‌رمان کزکردو سام دایگرتین، دیسانه‌وه فرموویه‌وه: کیتان پیی خوشه که خودا رووی ئی وهرگیږئ، جا گوتمان: که‌سمان، نه‌ی پیغهمبره‌ی خودا! فرمووی: ده‌ی کاتی یه‌کئ له ئیوه هه‌لده‌ستئ بو نویژ نه‌وه خودای گه‌وره و پیروژ روو به‌روویه‌تی و به‌ره‌روویه‌تی که‌واته با تف رو نه‌کاته به‌ر ده‌می خوئی، وه هه‌روه‌ها نه‌شیکاته لای راستی خوئی با له لای چه‌پیه‌وه تف بکاته ژیر پیی چه‌پی، وه نه‌گه‌ر له ناکاو تفی، به‌لغه‌می، چلمئ زوری بو هیئا با به‌لایه‌کی جله‌که‌ی ئاوا ئی بکا چه‌زرت (درویدی خودای له‌سربین) جله‌که‌ی نووشتانه‌وه و لی به‌یه‌کا واته ئاوا ئی بکا. ئینجا فرمووی: هه‌نئ عه‌بیر واته بوئی خوشم بو بینن جا کوږی‌کی لاو له‌ناو خه‌لکه‌که‌دا هه‌لسا، به‌هه‌پاکردن چوو له مال‌ه‌وه له ناو له‌پیا هه‌نئ خه‌لووقی هیئا، که شتی‌کی زور بوڼ خوشه پیغهمبر (درویدی خودای له‌سربین) لیی وهرگرت و داینا له‌سه‌ر نووکی لاسکی هیښووه دارخورماکه‌و شوینی کلمه‌که‌ی پی سواخ دا جابیر ده‌یگوت: ئا له‌مه‌وه‌یه که ئیستا ئیوه ده‌چن بوئی خوش ده‌ده‌ن له مزگه‌وته‌کانتان!

له‌گه‌ل پیغهمبردا (درویدی خودای له‌سربین) چووین بو غه‌زای به‌طنی بوواط، پیغهمبر (درویدی خودای له‌سربین) ده‌گه‌را بو مه‌جدیی کوږی عه‌مری نه‌ل- جوه‌نه‌ی. له‌و غه‌زایه‌دا تاقه و شتری‌کی ئاوکیښ پینج که‌س، یا شه‌ش که‌س

یا چه‌وت که‌س به‌سهره به‌رو دوا‌ی یه‌کتری سواری ده‌بوون، جا پیاو‌یکی یاریده‌ده‌ر وشت‌ریکی خو‌ی هه‌بوو سه‌ره‌ی هاته‌ سه‌ر که‌ سواری، وشته‌که‌ی ییخ داو سواری بوو، که‌ ویستی هه‌لی سین‌یته‌وه، ساوه‌ ساوی ده‌کرد ئه‌ویش گوتی: هه‌چه، له‌عنه‌تی خودات ئی بی، پیغهمبه‌ریش (درو‌دی خودای له‌س‌رین) فهرمو‌وی: ئه‌وه‌ کئ بوو له‌عنه‌ت له‌ وشته‌که‌ی ده‌کا؟ گوتی: من بووم، ئه‌ی پیغهمبه‌ری خودا! فهرمو‌وی: دابه‌زه‌ لی، له‌گه‌ل له‌عنه‌ت و نه‌فرین ئی کراوا هاور‌یتی ئیمه‌ مه‌که‌، نزای خراپ له‌ خو‌تان و له‌ مال و منال‌تان مه‌که‌ن، مه‌بادا ری‌که‌وتی ئه‌و کاتانه‌ بکه‌ن که‌ هه‌رچی له‌ خودا داوا بکری له‌و کاتانه‌دا ده‌تان داتی! رو‌یشتین له‌ خزمه‌تی چه‌زده‌تا (درو‌دی خودای له‌س‌رین) هه‌تا ده‌مه‌و ئیواره‌یی له‌ ئاو‌ی له‌ ئاوه‌کانی عه‌ره‌ب نزیک بو‌وینه‌وه، پیغهمبه‌ر (درو‌دی خودای له‌س‌رین) فهرمو‌وی: چ پیاو‌ی له‌ پیش ئیمه‌وه‌ ده‌روا ئه‌ستیل‌که‌ سواخ ده‌داو ئاماده‌ی ده‌کا و به‌ریانه‌که‌ی ده‌گری تا ئاوه‌که‌ ئه‌وق ده‌بیته‌وه، هه‌م خو‌شی ئاو ده‌خواته‌وه‌و هه‌م ئاو بو‌ ئیمه‌ش ئاماده‌ ده‌کا. جابیر گوتی: منیش هه‌لسام و گوتم: قوربان! من ده‌چم، فهرمو‌وی: کی‌ی تر ده‌چی له‌گه‌ل جابیردا؟ جه‌باری کو‌ری صه‌خر هه‌لسا گوتی: من جا من و ئه‌و تیمان ته‌قان تا چووینه سه‌ری‌ره‌که‌و سه‌تلئ دوو سه‌تل ئاومان هه‌لگو‌ست و ئه‌ستیلئ به‌رده‌م بیره‌که‌مان سواخ داو ری‌کمان خست و ئینجا ئاومان له‌ بیره‌که‌ هه‌لکی‌شا هه‌تا ئه‌ستیره‌که‌مان لی‌پان لی‌پ کرد له‌ئاو، جا یه‌که‌م که‌س که‌ هات و سه‌ری هه‌لدا بو‌لامان پیغهمبه‌ر خو‌ی بوو (درو‌دی خودای له‌س‌رین) فهرمو‌وی: به‌ یارمه‌تی ئیوه؟ عه‌رمان‌کرد: به‌فرموو، ئه‌ی پیغهمبه‌ری خودا! ئیتر جله‌وی شل کرد بو‌ وشته‌که‌ی، وشته‌که‌ی تی‌رئاو‌ی خواره‌وه‌و، ئه‌نجا جله‌وه‌که‌ی توند کرده‌وه‌و وشته‌که‌ گه‌لی پان کرده‌وه‌و گمی‌زی کرد، ئه‌وجا وشته‌که‌ی لادا له‌سه‌ر ئاوه‌که‌و ییخی داو خستی، چه‌زده‌ت (درو‌دی خودای له‌س‌رین) خو‌ی هاته‌وه‌ بو‌ سه‌ر گو‌میل‌که‌که‌و ده‌سنو‌یژئ ئی گرت و منیش هه‌لسام و چووم له‌ شو‌ین ده‌سنو‌یژگه‌که‌ی پیغهمبه‌ر ده‌سنو‌یژم گرت، جه‌باری کو‌ری صه‌خریش چوو ده‌ست به‌ ئاو بگه‌یه‌نی، پیغهمبه‌ر (درو‌دی خودای له‌س‌رین) هه‌لسا نو‌یژ بکا، منیش

یه‌ک عابای میلدارم له به‌ردابوو، ویستم دوو چمکه‌که‌ی راست و چه‌پ بکه‌م، پیاما نه‌گه‌یشته‌وه، عاباکه هه‌نی ریشوو گیزو گولنه‌گه‌ی پیوه‌وو، سه‌ره‌وه‌وو خوارم کرده‌وه‌وو نه‌جا له ژیر هه‌ردوو بالمه‌وه هه‌ر دوو، چمکه‌که‌یم راست و چه‌پ کردو له سه‌رسینگم گریم دان و ملم کووړ کرده‌وه به سه‌ریاو به ملیش گرتم تا به‌ر نه‌بیته‌وه نه‌جا چووم له‌لای چه‌پی پیغهمبه‌ره‌وه وه‌ستام پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌ربین) ده‌ستی گرتم و سووړاندمیه‌وه و بردمی له‌لای راستی خو‌یه‌وه وه‌ستاندمی، له پاشدا جه‌بباری کووړی سه‌خ‌ریش هاته‌وه‌وو ده‌سنو‌یژی گرت و هات له‌لای چه‌پی پیغهمبه‌ره‌وه وه‌ستا، چه‌زرت (دروودی خودای له‌س‌ربین) ده‌ستی هه‌ردوو کمانی گرت و پالی پیوه‌ناین بو دواوه هه‌تا ری‌ک له پشتی خو‌یه‌وه ریزی کردین و رایوه‌ستانین ئاگام ئی نه‌بوو پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌ربین) سه‌رنجی منی د‌ده‌دا له پاشا که هه‌ستم پیی کرد به ده‌ستی ئا‌وا‌ی کرد، واته: نا‌وقه‌دت ببه‌سته، جا کاتئ که ئی بووه فه‌رمو‌وی: ئه‌ی جابیر! گوتم: بفه‌رموو ئه‌ی پیغهمبه‌ری خوا! فه‌رمو‌وی: ئه‌گه‌ر جله‌که فه‌رح بوو دوو چمکه‌که‌ی راست و چه‌پ بکه، به‌لام ئه‌گه‌ر ته‌سک بوو بیبه‌سته به که‌مه‌رت‌وه. جا رو‌یش‌تین له خزمه‌تی چه‌زرت‌دا (دروودی خودای له‌س‌ربین) ئه‌وه‌ی ناده‌میزاد پیی بژی خو‌راکی هه‌ر پیا‌وئ له ئیمه هه‌ر رو‌ژه‌ی یه‌ک قل خو‌رما بوو! جا ما‌وه‌یی ده‌یم‌ژی و له پاشا گریی د‌ده‌دا له قه‌راخیکی جله‌که‌یدا وه به که‌وانه‌کانی‌ش‌مان گل‌دار‌مان ده‌وه‌ران و ده‌مان خو‌ارد، ئه‌وه‌نده گل‌دار‌مان خو‌ارد‌بوو لا‌ل‌غا‌وه‌مان ته‌ره‌کی بوو، وه بوو بوو به زام! سو‌ین‌دم به خودا رو‌ژی پیا‌وی‌ک‌مان به هه‌له له بیر‌چوو بوو، ده‌نکه خو‌رما‌که‌ی نه‌دابوو پیی، ئیمه له‌به‌ر بی هی‌زی چو‌وینه ژیر بالئ و به لاره‌و لارو له‌قه له‌ق برد‌مان و شایه‌تیم‌ان بو‌ی دا که وه‌ری نه‌گرت‌وو، ئه‌وجا ده‌نکه خو‌رما‌که‌ی دا پیی، ئه‌ویش هه‌لسا وه‌ری گرت. له‌گه‌ل پیغهمبه‌ردا که‌وتینه‌ری و رو‌یش‌تین هه‌تا گه‌یش‌تینه‌ی دو‌لیکی پان و پو‌ړو به‌رین و له‌وئ لامان دا پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌ربین) چوو ده‌ست به ئاو بگه‌یه‌نی، منیش به مه‌تاره‌یی ئا‌وه‌وه شو‌ین‌ی که‌وتم، پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌ربین) ته‌ما‌ش‌ای کرد هی‌چی نه‌دی که خو‌ی له پال‌دا چه‌شار ب‌دا، له‌وپه‌ر

دو له که وه دوو درخت هه بوو، پیغمبر (دروډی خدای له سرین) چوو بۆ لای یه کیکیان و لقیکی لې گرت و به درخته که ی فرموو: به فرمانی خدا شوینم که وه له دوام وهره ئیتر وه و شتری قه متەر کراوی که له مه له لووت که چوڼ مامه حه میی دهکا بۆ جلّه و کیشه که ی نه و درخته ش ئاوا به ملکه چی شوینی پیغمبر (دروډی خدای له سرین) کهوت، رویششت تا چووه لای درخته که ی ترو په لیکی له ویش گرت و به ویشی فرموو: به فرمانی خدا وهره له شوینم! نه ویش به هه مان چه شن شوینی کهوت، جا رویی تا گه یشته ناوه راستی نیوانی هه ردو لایان، له وئ درخته کانی نووساند به یه که وه و فرمووی: به فرمانی خدا بنووسین به یه که وه و هه شارم بۆ بکه ن! درخته کانیش لکان به یه که وه و پالیاندا به یه که وه و بوون به په ردو و هه سار تا سه راوه که ی ته واو کرد جابیر گوتی: منیش به غار دوور که و تمه وه نه بادا پیغمبر (دروډی خدای له سرین) هه ست بکا که من نزیك که و توومه ته وه و نه و دوور بکه و یته وه - یا زیاتر دوور بگری - ئینجا دانیشتم و له بهر خو مه وه بیرم له مه ده کرده وه و سیی و دووی دلی خو م ده کرد، جا که ئا ورم دایه وه ته ماشام کرد و پیغمبر (دروډی خدای له سرین) دیت به ره و من، وه درخته کانیش له یه ک جوئ بوونه ته وه و هه ریه که ی له سه ر بنکی خو ی و هه ستا وه و چا وه نواری فرمانی پیغمبر دهکا! ته ماشام کرد پیغمبر (دروډی خدای له سرین)، ئیستیکی کردو به سه ری ئا وایه کی کردو نه و جا درخته کان چوونه وه بۆ جیگه ی خو یان ئینجا پیغمبر (دروډی خدای له سرین) هاته وه، که گه یشته وه لای من فرمووی: نه ی جابیر! نه م پایه ی منت دی؟ عه رزیم کرد: ئا، نه ی پیغمبر خدای. فرمووی: ده بجۆ بۆ لای نه و دوو درخته، له هه ریه که یان په ئی بېره و بیانئینه، تا ده گه یته شوینه که ی من، له و یوه لقیکیان له راستی خو ته وه و نه و لقه که ی تریان له لای چه پته وه ره وانه بکه. جابیر گوتی: جا هه لسام به ردیکم هی ناو شکاندم و ده مه که یم ته نگ کرد تا ته واو بوو به دم و تیژبوو، چووم بۆ لای درخته کان و له هه ریه که یان لقیکم بری و به شوین خو ما به کیشم کردن هه تا گه یشته شوین پایه که ی هه زره ت (دروډی خدای له سرین)

لەو يۆە وەك حەزەت فەرمانى پىي كردم لقيكيانم لە راستمەوەو ئەو لقەكەى
 تريانم لە لاى چەپمەوە پەوانەكردو خۆم" چوومەوە بۆ خزمەتى و گوتم:
 قوربان وەك فەرمووت وام كرد، ئەمە بۆچى بوو؟ فەرمووى: من بەلاى دوو
 گۆپدا تىي پەپريم ئەشكەنجەو سزا دەدران لەبەر ئەو حەزم كرد كە بەهۆى
 تكاى منەو سزاو ئازريان سووك ببى تا ئەو دوو لقە تەپرايان تيا دەمىنى.
 گوتم: جا چووينەو هۆردو وگا كە حەزەت (درودى خوداى لەسەرىن) فەرمووى:
 ئەى جابىر! ئاو پەيدا كە بۆ دەسنويژ منيش دەستم كرد بە بانگەواز: كىي بى
 ئاوى لە لا بىي بۆ دەستويژ، ئەرىي كىي بىي ئاوى لە لا بىي بۆ دەسنويژ... تاد،
 گوتم: گوتم: ئەى پيڭەمبەرى خودا يەك دلوپ ئاو چىيە لەناو كاروانەكەدا
 دەستم نەكەوت! پياويكى ئەنصارى هەبوو لەچەن كوندە كوئىكى
 رەقەهەلەتوودا ئاوى بۆ پيڭەمبەر (درودى خوداى لەسەرىن) سارد دەكرد، لەسەر
 كوندەلانى لە داركى پەلكە خورما. گوتم: فەرمووى: تىي تەقینە بۆ لاى
 فیسارى كوپى فیسارى ئەنصارى بزانە هېچ هەيە لە كوندەكانيدا گوتم: كە
 چووم تەماشام كرد توژىي ئاو هەبوو لە هەنگلى كوندەيەكا بوو، ئەوەندە كەم
 بوو ئەگەر دايم بكردايە لا وشكەكەى كوندەكە خۆى هەلى دەمژى! چوومەوە
 بۆ خزمەتى و حالەكەم عەرزى كرد، فەرمووى: بپۆ ئەو چۆرە ئاوەم بۆ بيئە
 چووم بۆيم هينا، گرتى بە دەستىەو دەستى كرد بە دۇعا خویندن، بەلام
 نەم زانى دەفەرموى چى وە بە دەستيشى كوندەكەى هەل دەگوشى، ئينجا
 دايەو دەستم فەرمووى: بانگەواز هەل دە بۆ سوينەيەكى گەورەمنيش
 جارم دا: كىي بىي سوينەيەكى گەورەى واى هەبىي كە بەشى ئەم بركە سوارە
 بكا، جا بە كوئى سوينەيەكى وايان بۆ هينام، تا لە بەردەمى حەزەت خویدا
 دامنا، جا حەزەت (درودى خوداى لەسەرىن) بە دەستى ئاواى كرد لەناو
 سوينەكەدا: لەپى پان كردهو پەنجەكانى بلاو كردهو دەستى لە ناوبنى
 سوينەكەدا دانا، فەرمووى: ئەى جابىر بيگرەو بيكە بە سەرمناو بلىي: باسم
 الله: بە پيرۆزىي ناوى خودا منيش گوتم: باسم الله، ئيتەر چاوم لى بوو كە بە
 قول ئاو لە نيوانى پەنجەكانى پيڭەمبەر (درودى خوداى لەسەرىن) هەل دەقولى

ئه‌وجا سوینه‌که وه‌ک کانی ته‌قی و ئاوی تی ژا تا پریپر بوو، فه‌رمووی: ئه‌ی جابیر! جار بده کئی کاری هه‌یه به ئاو با بی ببا گوتی: جه‌ماوه‌ره‌که هاتن ئاویان خواردوه‌ه تا تی‌راوو پاراو بوون، گوتی: گوتم: ئه‌ری که‌س ماوه‌ کاری به ئاو هه‌بی؟ ئیتر چه‌زهرت (درویدی خودای له‌س‌رین) ده‌ستی له سوینه‌که ده‌ره‌ینا هیشتا لیپان لیپ بوو له ئاو. خه‌لکه‌که له خزمه‌تی چه‌زهره‌تدا سکالایان له ده‌ستی برسیتی کرد، فه‌رمووی: هیوا وایه خودا خواردمه‌نیتان بو پره‌خسینی جا چووینه قه‌راخ ده‌ریا، له‌وی ده‌ریاکه شه‌پولیکی داو شه‌پوله‌که له‌گه‌ل خویا نه‌هنگیکی فره‌ دایه ده‌ره‌وه‌و له پالیا ناگرمان کرده‌وه‌و ده‌ستمان کرد به کولاندن و برژاندن لی و ده‌ستمان کرد به خواردن تا تی‌رمان خوارد. جابیر گوتی: من و فیسارو فیسارو ئه‌و فیسار که هه‌موومان پینچ پیاو بووین له‌ناو کالانه‌ی چاویا دانیشترین له ده‌ره‌وه‌ دیار نه‌بووین و که‌س چاوی لیمان نه‌بوو تا خومان هاتینه ده‌ره‌وه‌، په‌راسوویه‌کیشمان چه‌مانه‌وه‌و راستمان کرده‌وه‌و له‌سه‌ر نووکه‌که‌ی راما‌ن گرت، زلترین زه‌لامی کاروانه‌که، به سواری زه‌به‌للا‌ح‌ترین نیره وشت‌ری ناو وشت‌ره‌کان که قه‌به‌ترین زین به‌سه‌ر پشتیه‌وه‌ بوو به ژیری دا رویی و له‌ژیری‌یه‌وه‌ رت بوو، به‌بی ئه‌وه‌ی که سه‌ری دانه‌وینی (صحیح مسلم).

۱۱۱) موعجیزه‌یه‌کی تریان نه‌وه‌ بووه‌ به‌زوویی دوو‌عاو نزای گیرا بووه درویدی خودای له‌س‌ر

ومنها سرعة اجابة دعوته ﷺ

۳۱۸۶- (ب- ۱ ز - ۱۷۵ و فی هذه الرواية: عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَصَابَ أَهْلَ الْمَدِينَةِ قَحْطٌ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَبَيْنَمَا هُوَ يَخْطُبُ يَوْمَ جُمُعَةٍ إِذْ قَامَ رَجُلٌ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ هَلَكْتَ الْكُرَاعُ هَلَكْتَ الشَّاءُ فَادْعُ اللَّهَ أَنْ يَسْقِيَنَا فَمَدَّ يَدَيْهِ وَدَعَا. قَالَ أَنَسٌ: وَإِنَّ السَّمَاءَ كَمِثْلِ الرُّجَاجَةِ فَهَاجَتْ رِيحٌ ثُمَّ أُنْشَأَتْ سَحَابَةٌ ثُمَّ اجْتَمَعَ ثُمَّ أُرْسِلَتْ السَّمَاءُ عَزَّالِيهَا فَخَرَجْنَا نَحْضُ الْمَاءِ حَتَّى أَتَيْنَا مَنَازِلَنَا فَلَمْ نَزَلْ نُمَطِّرْ إِلَى الْجُمُعَةِ الْأُخْرَى، فَقَامَ إِلَيْهِ ذَلِكَ الرَّجُلُ أَوْ غَيْرُهُ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ

تَهْدَمَتِ الْبُيُوتُ فَادْعُ اللَّهَ أَنْ يَخْسِهَ فَتَبَسَّمَ النَّبِيُّ (مَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثُمَّ قَالَ: حَوَالَيْنَا وَلَا عَلَيْنَا. فَنَظَرْتُ إِلَى السَّحَابِ تَصَدَّعُ حَوْلَ الْمَدِينَةِ كَأَنَّهُ إِكْلِيلٌ. رواه الخمسة إلا الترمذي. نَسَأَلُ اللَّهَ أَنْ يَرْزُقَنَا الْإِجَابَةَ آمِينَ^(۱):

گیرانه‌وه‌ی ئەم حەدیسە بەم شێوەیە! ئەنەس (خودای ئی رازی بێ) گوتی: بە سەرینی پیغمبه‌ر (دروودی خودای له‌سەربێ) خەڵکی مەدینە تووشی قاتوو‌ق‌ری بوون رۆژی هەینی بوو، پیغمبه‌ر (دروودی خودای له‌سەربێ) خەریک بوو وتاری دەدا، لەو کاتەدا پیاوی هەلساو گوتی: ئەو پیغمبه‌ری خودا! ئازەل و مالات و وڵاخ قەربوون لەبەر بێ بارانی، دەو لە خودا بپاریژەوه که بارانمان بۆ ببارین، پیغمبه‌ریش هەردوو دەستی درێژکردو پارایه‌وه. ئەنەس گوتی: ئاسمان وەك مینا ساف بوو یەك پەلە هەور چییە پییە‌وه نە‌بوو، لە بەره‌كه‌تی دۆ‌عاكه‌ی پیغمبه‌ره‌وه (دروودی خودای له‌سەربێ) بایئ هەلی کردو هەوریکی پێك هیناو بەره‌ به‌ره‌ هەوره‌كه یەکی گرتو توند‌بوو، ئیتر باران وەك پلوسك دایکردو ئاسمان د‌ه‌ت‌گ‌وت ك‌ون‌ده‌ی س‌ه‌ره‌وژێره‌ وه‌ك‌راوه، كه له‌ مزگ‌ه‌وت هاتینه د‌ه‌ره‌وه تا ماله‌وه به‌ناو “شە‌پۆ‌لی ئاودا د‌ه‌ر‌پۆ‌شتین، ئیتر ه‌ه‌تا ه‌ینی د‌وایی س‌ه‌روم‌ر بارانمان بۆ باری و خۆشی نە‌ك‌رده‌وه، له‌ ه‌ینی د‌واییدا ه‌ه‌ر ئەو پیاوه‌ی پێشوو – یا پیاویکی تر له‌ كاتی وتاری ه‌ینیدا ه‌ات به‌ پێوه له‌ خزمه‌تی ح‌ه‌زه‌ت‌دا وه‌ستاو – ع‌ه‌ززی كرد: ئەو پیغمبه‌ری خودا! خانوو مال رووخاو ریگه‌و بان برا ئەوه‌نده باران باری، له‌ خودا بپاریژەوه كه ئیتر بیگریته‌وه، پیغمبه‌ر (دروودی خودای له‌سەربێ) زه‌رده‌خه‌نه‌ی گرتی و ف‌ه‌رمووی: خوايا! به‌ د‌ه‌ورو به‌رمانا ببیارینه، نه‌وه‌ك به‌ س‌ه‌رمانا كه ته‌ماشام كرد گورج ه‌وره‌كه له‌س‌ه‌ر ئاستی مەدینه ره‌وییە‌وه‌و وەك بازنه له‌ ئاستی مەدینه‌دا خه‌رمانه‌ی دا! (ش/د/ن – خودایان ئی رازی بێ).

(۱) تقدم برقم: ۹۴۲/۱ مجلد أول تسلسل / ۱۷۵.

۱۱۲) به‌کیکی تریان نه‌وه بووه شتی به‌نهان و نه‌زانراوی ناشکرا کردووه

ومنها الإخبار بالمغیبات

۳۱۸۷- عَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: بَيْنَا أَنَا عِنْدَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذْ أَتَاهُ رَجُلٌ فَشَكَاَ إِلَيْهِ الْفَاقَةَ، ثُمَّ أَتَاهُ آخَرُ، فَشَكَاَ قَطْعَ السَّبِيلِ. فَقَالَ: يَا عَدِيُّ هَلْ رَأَيْتَ الْحِيرَةَ؟ قُلْتُ: لَمْ أَرَهَا وَقَدْ أُلْبِثْتُ عَنْهَا. قَالَ: فَإِنْ طَالَتْ بِكَ حَيَاةٌ لَتَرَيْنَ الطَّعِينَةَ تَرْتَجِلُ مِنَ الْحِيرَةِ، حَتَّى تُطَوِّفَ بِالْكَعْبَةِ، لَا تَخَافُ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ - قُلْتُ فِيمَا بَيْنِي وَبَيْنَ نَفْسِي فَأَيْنَ دُعَارُ طَيِّبِ الدِّينِ قَدْ سَعَرُوا الْبِلَادَ، قَالَ وَلَكِنْ طَالَتْ بِكَ حَيَاةٌ لَتَفْتَحَنَّ كُنُوزَ كِسْرَى. قُلْتُ: كِسْرَى بْنُ هُرْمَزٍ قَالَ: نَعَمْ، وَلَكِنْ طَالَتْ بِكَ حَيَاةٌ، لَتَرَيْنَ الرَّجُلَ يُخْرِجُ مِلَّةً كَفَّهُ مِنْ ذَهَبٍ أَوْ فِصَّةٍ، يَطْلُبُ مَنْ يَقْبَلُهُ مِنْهُ، فَلَا يَجِدُ أَحَدًا يَقْبَلُهُ مِنْهُ، وَلَيَقْلِبَنَّ اللَّهُ أَحَدَكُمْ يَوْمَ يَلْقَاهُ، وَلَيْسَ بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ تُرْجَمَانُ يُتْرَجَمُ لَهُ. فَيَقُولَنَّ لَهُ: أَلَمْ أُبْعَثْ إِلَيْكَ رَسُولًا فَيَلْعَنَكَ فَيَقُولُ: بَلَى. فَيَقُولُ: أَلَمْ أَغْطِكَ مَالًا وَوَلَدًا وَأَفْضَلَ عَلَيْكَ فَيَقُولُ بَلَى. فَيَنْظُرُ عَنْ يَمِينِهِ فَلَا يَرَى إِلَّا جَهَنَّمَ، وَيَنْظُرُ عَنْ يَسَارِهِ فَلَا يَرَى إِلَّا جَهَنَّمَ. قَالَ: عَدِيُّ سَمِعْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: اتَّقُوا النَّارَ وَلَوْ بِشِقَّةِ تَمْرَةٍ، فَمَنْ لَمْ يَجِدْ شِقَّةَ تَمْرَةٍ فَبِكَلِمَةٍ طَيِّبَةٍ. قَالَ: عَدِيُّ فَرَأَيْتُ الطَّعِينَةَ تَرْتَجِلُ مِنَ الْحِيرَةِ حَتَّى تُطَوِّفَ بِالْكَعْبَةِ، لَا تَخَافُ إِلَّا اللَّهَ، وَكُنْتُ فِيمَنْ افْتَتَحَ كُنُوزَ كِسْرَى بْنِ هُرْمَزٍ، وَلَكِنْ طَالَتْ بِكُمْ حَيَاةٌ لَتَرَوْنَ مَا قَالَ النَّبِيُّ أَبُو الْقَاسِمِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). رواه البخاري^(۱)

عه‌دی کوری حاتم (خودای نازی بن) گوئی: له خزمه‌تی چه‌زده‌تا بووم (دیودی خودای له‌سربین) پی‌اوی هات سکا‌ای حالی له ده‌ستی هه‌ژاری کرد له خزمه‌تیا، پی‌اوی تریش هات له ده‌ستی جه‌رده‌یی و ریگری سکا‌ای حالی له خزمه‌تیا کرد، فه‌رمووی (دیودی خودای له‌سربین): ئه‌ی عه‌دی! حیره‌ت دیوه؟ گوتم: نه‌م دیوه، به‌لام ناو و نیشانیم بیستوو، فه‌رمووی: ئه‌گه‌ر مه‌رگ موله‌تت بدات و ته‌مه‌نت درێژ بئ به‌چاوی خو‌ت ئافره‌تی که‌ژاوه‌نشین ده‌بیینی له حیره‌وه دی ته‌وافی که‌عبه‌ ده‌کا، وه له خودا نه‌بئ له که‌سی تر ناترسی ئاوا ریگه‌و بان ئه‌مین ده‌بئ منیش له دلی خو‌مدا گوتم: ئه‌ی ده‌شی ئه‌و جه‌ردانه‌ی

(۱) بخاری. مناقب: ۲۵۹۵.

هوژی طه‌یی چییان به‌سه‌ربی و بو کوئی بچن، ئەوانه‌ی که ئیستا ئەم ولاته‌یان کردوو به‌ ئاگر، فه‌رمووشی: ئەگەر ته‌مه‌نت به‌ به‌ریه‌وه‌ هه‌بی گه‌نجینه‌کانی کیسرا فه‌تخ ده‌کریڻ و ئەو هه‌موو گه‌نج و سامان و گه‌وه‌ره‌، موسولمانان به‌ تالان ده‌یبه‌ن بو خویان! عه‌زیم کرد: مه‌به‌ستت کیسرای کوپی هورموزه‌ که ئیستا شای ئی‌رانه‌؟ فه‌رمووی: ئا مه‌به‌ستم ئەوه‌، ئەگەر ته‌مه‌نت دريژ بی به‌ چاوی خۆت پیاو ده‌بینی به‌ چنگی زی‌په‌وه‌ یا به‌ پزچنگی زی‌وه‌وه‌ ده‌سووپیته‌وه‌ به‌لام له‌به‌ر زۆری پارو و پول و مال که‌سی ده‌ست ناکه‌وی که ئەو چنگه‌ زی‌پو زی‌وه‌ی ئی وه‌رگری، وه‌یه‌ک به‌ یه‌کتان له‌ رۆژی قیامه‌تا که ده‌گه‌نه‌وه‌ به‌ خزمه‌تی خودای خۆتان خودا به‌ خودی خۆی به‌بی ته‌رجومان قسه‌تان له‌گه‌ ده‌کا، ده‌فه‌رموی به‌ به‌نده‌: ئایا له‌ دنیا‌دا پیغمه‌به‌رم نه‌نارد بو سهرت هه‌تا فه‌رمانی منت پی راگه‌یه‌نی؟ به‌نده‌ ده‌لی: با، ده‌فه‌رموی: مال و منال‌م دابوو پی‌ت یا‌نا؟ خیرو بی‌ریکی زۆرم رژاندبوو به‌ سهرتا یا‌نا؟ به‌نده‌ ده‌لی به‌لی و ابوو، ئیتر ئەو به‌نده‌یه‌ که سه‌یری لای راستی خۆی ده‌کا دۆزه‌خ ده‌بینی و که ته‌ماشای لای چه‌پی خۆی ده‌کا دیسان هه‌ر دۆزه‌خ ده‌بینی جا که حال وایه‌ خۆتان بی‌اریژن له‌ ئاگری دۆزه‌خ ئەگه‌رچی به‌ له‌تی ده‌نکه‌ خورمایه‌کیشبئی، ئەوه‌شی که نیه‌تی به‌ خیرو خیرات خۆی له‌ ئاگر قورتار بکا بابه‌قسه‌ی باش و به‌ زمانی شیرین خۆی قوتار بکا. عه‌دی گوتی: من خۆم به‌چاوی خۆم دیم که ئافره‌تی که ژاوه‌نشین له‌ حیره‌وه‌ ده‌هات و ته‌وافی که‌عه‌بی ده‌کردو ترسی که‌سی تری نه‌بوو. ترسی خوادانه‌بی، وه‌من خۆیشم یه‌کیک بووم له‌و له‌شکری که گه‌نجینه‌کانی کیسرامان به‌ تالانی گرت. ئیوه‌یش ئەگەر ته‌مه‌نتان دريژ بی ئەوی که پیغمه‌به‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربن) فه‌رمووی به‌ چاوی خۆتان ده‌یینن! (ب).

۳۱۸۸- عَنْ حَبَابِ بْنِ الْأَرْتِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: شَكَّوْنَا إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ مُتَوَسِّدٌ بُرْدَةً لَهُ فِي ظِلِّ الْكَعْبَةِ، قُلْنَا لَهُ أَلَا تَسْتَنْصِرُ لَنَا أَلَّا تَدْعُو اللَّهَ لَنَا قَالَ: كَانَ الرَّجُلُ فِيمَنْ قَبْلَكُمْ يُحْفَرُ لَهُ فِي الْأَرْضِ فَيُجْعَلُ فِيهِ، فَيَجَاءُ بِالْمِنْشَارِ، فَيُوضَعُ عَلَى رَأْسِهِ فَيَشَقُّ بِأَثْنَيْنِ، وَمَا يَصُدُّهُ ذَلِكَ عَنْ دِينِهِ، وَيُمَشِّطُ بِأَمْشَاطِ الْحَدِيدِ، مَا دُونَ لَحْمِهِ مِنْ عَظْمٍ أَوْ عَصَبٍ، وَمَا يَصُدُّهُ ذَلِكَ عَنْ دِينِهِ، وَاللَّهُ لَيَتِمَّنَّ اللَّهُ هَذَا الْأَمْرَ حَتَّى يَسِيرَ الرَّكِيبُ

مِنْ صَنَعَاءٍ إِلَى حَضْرَمَوْتَ، لَا يَخَافُ إِلَّا اللَّهَ أَوِ الدَّبَّ عَلَى غَنَمِهِ، وَلَكِنَّكُمْ تَسْتَعْجِلُونَ.
رواه البخاري هنا وأبو داود في الجهاد^(۲):

خه‌ببایی کو‌ری ئه‌ره‌تت (خودای ئی رازی بئی) گوتی: پیغهمبر (درویدی خودای
له‌سهرین) له‌ سیبهری که‌عبده‌ له‌سهر عاباکه‌ی خوی شانی دادابوو سکالامان
له‌لا کردو عه‌رزیمانکرد: قوربان! بۆ داوای کۆمه‌کی و سه‌رکه‌وتنمان بۆ ناکه‌ی،
بۆ له‌ خودا ناپارێتته‌وه‌ بۆمان! فه‌رمووی: له‌ نه‌ته‌وه‌کانی پێش ئیوه‌ پیاوی
خواناسی و اه‌به‌وو چالیان له‌ زه‌ویدا بۆی هه‌له‌که‌ندو تییان ده‌خست و
ئینجا مشاریان ده‌هیناو له‌سهر ته‌وقی سه‌ری دایان ده‌ناو به‌ مشار دووله‌تیان
ده‌کردو به‌ شه‌قه‌ مشار شه‌قیان ده‌کرد هه‌شتا به‌وه‌ش وازی له‌ ئایینی خوی
نه‌ده‌هینا، وه‌ خاوه‌ن باوه‌ری قایمی وابوو به‌ که‌لکیت و شانیه‌ی ناسنین
رنه‌یان ده‌کردو ده‌یان دا له‌ شانوه‌ رنه‌و پۆست و گوشت و ره‌گ و ریشه‌و
ئیسک و پرووسکیان هه‌نجن هه‌نجن ده‌کرد هه‌شتا به‌وه‌ش ده‌ستی له‌ ئایینی
خوی هه‌له‌نه‌ده‌گرت، که‌چی ئیوه‌ به‌په‌له‌ن له‌ کاره‌که‌، ده‌سا به‌خودا خودا ئه‌م
ئایینی ئیسلامه‌ به‌ ئه‌نجام ده‌گه‌یه‌نئ و سه‌ری ده‌خا، ته‌نانه‌ت له‌ سیبهری
ئیسلامدا ئه‌من و ئاسایش واپه‌ره‌ ده‌سینئ و ره‌گ و ریشه‌ دانه‌کوئئ و دنیا و
ئهمین ده‌بیته‌وه‌، سوار به‌ ته‌نها خوی له‌ سه‌نه‌او به‌ ته‌نیا سواره‌ ده‌روا بۆ
حه‌ضره‌مه‌وت، له‌ خودا نه‌بئ له‌ که‌سی تر ناترسی مه‌گه‌ر ترسی گورگی
هه‌بئ که‌ بنیته‌ رانه‌که‌ی، وه‌ئ واپه‌ره‌ دایاره‌ ئیوه‌ له‌ ئیشه‌که‌ به‌ په‌له‌ن (ب/د).

٣١٨٩- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: صَلَّى بِنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
صَلَاةَ الْعِشَاءِ ذَاتَ لَيْلَةٍ فِي آخِرِ حَيَاتِهِ كُلَّمَا سَلَّمَ قَامَ فَقَالَ: أَرَأَيْتُمْ لَيْلَتَكُمْ هَذِهِ فَإِنَّ
عَلَى رَأْسِ مِائَةِ سَنَةٍ مِنْهَا لَا يَبْقَى مِمَّنْ هُوَ عَلَى ظَهْرِ الْأَرْضِ أَحَدٌ. قَالَ: ابْنُ عُمَرَ: فَوَهَلُ
النَّاسُ فِي هَذَا وَتَحَدَّثُوا عَنْ مِائَةِ سَنَةٍ كُلِّ بِمَا فَهَمَهُ وَلَكِنْ مَعْنَاهُ بَعْدَ مِائَةِ سَنَةٍ لَا يَبْقَى

(۲) بخاری. مناقب: ۳۱۱۲.

مِمَّنْ هُوَ الْيَوْمَ عَلَى ظَهْرِ الْأَرْضِ يُرِيدُ بِذَلِكَ أَكْثَرُ ذَلِكَ الْقَرْنِ. رواه مسلم وأبو داود والترمذي^(۳):

ئیبینو عومەر (خودایان ن رازی بن) گوتی: پیغمبر (درویدی خودای لسه‌ری) له کوتایي ژيانیدا، شه‌وی نویري خه‌وتنانی بو کردین، که سلاوی دایه‌وه هه‌لساو فهرمووی: له‌م شه‌وه‌وه بیگرن و هه‌تا سه‌د سالی ته‌واو برمیرن ئیتر که‌س نامینی له‌وانه‌ی که ئیستا وان له‌سه‌ر رووی زه‌وی. ئیبینو عومەر گوتی: جا هه‌نی که‌س له‌م مه‌سه‌له‌یه‌دا زه‌ینیان به‌ه‌له‌ چوه‌، هه‌ر که‌سه به‌پیی تی گه‌یشتنی خوی باسی ئه‌و سه‌دساله‌ ده‌کا“ به‌لام مه‌به‌ست له‌م فهرمووده‌یه ئه‌وه‌یه که له‌پاش سه‌د سالی تر که‌س نامینی له‌م خه‌لکه‌ی که ئیستا هه‌ن و وان له‌سه‌ر رووی زه‌وی و ئه‌م چینه‌ی ئیستا هه‌یه کوتایي دی، مه‌به‌ست ئه‌وه‌نییه که له‌پاش سه‌د سالی تر قیامه‌ت هه‌ل ده‌سی و که‌سی نامینی (م/د/ت).

۳۱۹۰- وَقَالَ جَابِرٌ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ قَبْلَ أَنْ يَمُوتَ بِشَهْرٍ: تَسْأَلُونِي عَنِ السَّاعَةِ وَإِنَّمَا عَلِمُهَا عِنْدَ اللَّهِ وَأُقْسِمُ بِاللَّهِ مَا عَلَى الْأَرْضِ مِنْ نَفْسٍ مَنفُوسَةٍ تَأْتِي عَلَيْهَا مِائَةُ سَنَةٍ وَهِيَ حَيَّةٌ يَوْمَئِذٍ. رواه مسلم والترمذي^(۴):

جایبر (خودای ن رازی بن) گوتی: پیغمبر (درویدی خودای لسه‌ری) به مانگی به‌ر له مردنی له خویم ژنه‌وت ده‌یفهرموو: ئیوه له‌من ده‌پرسن که قیامه‌ت که‌ی ده‌بی، به‌لام سویند ده‌خۆم به‌خودا ئه‌وه‌ی که ئیستا له‌سه‌ر رووی زه‌وی ده‌ژی له‌پاش سه‌د سالی تر هه‌چی به‌زیندوویی نامینی (م/ت).

۳۱۹۱- → (ب - ۴ - ز - ۴۷ - ل - ف - ۵)^(۵).

^(۳) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۴۲۶-۶۴۲۳. أبو داود. ملاحم: ۴۳۴۸. ترمذي. فتن: ۲۲۵۱. بخاري. علم:

۱۱۶، ۵۶۴، ۶۰۱. تجريد البخاري: ۱۱۶/۹۵.

^(۴) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۴۲۸.

^(۵) تقدم برقم: ۲۸۹۵/۵ مجلد رابع. تسلسل/ ۴۷.

۳۱۹۲- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: يُوشِكُ أَنْ طَالَتْ بِكَ مُدَّةٌ أَنْ تَرَى قَوْمًا فِي أَيْدِيهِمْ مِثْلُ أَذْنَابِ الْبَقَرِ يَغْدُونَ فِي غَضَبِ اللَّهِ وَيَرْوَحُونَ فِي سَخَطِ اللَّهِ. رواهما مسلم في صفة أهل النار^(۱):

له‌ نه‌بو هوره‌یره‌وه (خودای ئی رازی بئ) له‌ چه‌زده‌ته‌وه (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌فه‌رموئ: نه‌گه‌ر ته‌مه‌نت دریزبئی دور نییه‌ نه‌و هوزه‌ بیینیت که‌ قه‌مچی ریشووداریان به‌ ده‌سته‌وه‌یه، له‌ چه‌شنی کلکی گا شه‌وو روژ خه‌ریکی زولم و زورن و به‌یانی و ئیواری به‌هوی ناهه‌قییه‌وه‌ خودا له‌ خو‌یان ده‌ره‌نجینن و شایه‌سته‌ی رق و قاری خودا ده‌بن (م).

۳۱۹۳- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا هَلَكَ كِسْرَى فَلَا كِسْرَى بَعْدَهُ، وَإِذَا هَلَكَ قَيْصَرٌ فَلَا قَيْصَرَ بَعْدَهُ، وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَتُنْفَقَنَّ كُنُوزُهُمَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ. رواه الترمذي والبخاري ومسلم في الفتن. وسبقت أحاديث كثيرة تخبر عن الغيب في أبواب هي اشد لها مناسبة. وسأتي كتاب الفتن وعلامات الساعة وكتاب القيامة وكلها إخبار بالغيب قطعاً^(۲):

ديسان له‌وه‌وه‌ چه‌زده‌ت (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌فه‌رموئ: نه‌گه‌ر کيسرا له‌ناو چوو ئیتر له‌ پاش نه‌و کيسرای تر له‌ ولاتی عیراق نابئ، که‌ قه‌یصه‌ریش له‌ ناوچوو ئیتر له‌ دوا نه‌و قه‌یصه‌ری تر (له‌شام) نابئ، به‌و که‌سه‌ که‌ ره‌وانی منی به‌ده‌سته‌ گه‌نج و سامان و گه‌نجینه‌ی نه‌م دوو پادشایه‌ ده‌ست موسولمانان ده‌که‌ون و به‌خت ده‌کرین له‌ ریگه‌ی خودادا (ت/ب/م)، فه‌رمووده‌ی زوری له‌م بابته‌ له‌ پی‌شه‌وه‌ زور رویشته‌ ته‌ماشای نه‌م شوینانه‌ بکه‌: → (ب/ ۱/ ز/ ۱۱/ ف/ ۳ + ب/ ۱/ ز/ ۲۲۴/ ف/ ۹ + ب/ ۱/ ز/ ۲۲۳/ ف/ ۴).

(۱) مسلم. الجنة والنار: ۷۱۲۴ ، ۷۱۲۵.

(۲) مسلم. فتن: ۷۲۵۶ ، ۷۲۵۷ ، ۷۲۵۸ ، ۷۲۵۹. راجع رقم/۸۵/۳ مجلد/۱ تسلسل/ ۱۱ + رقم: ۱۱۵۳/۹

۱۱۳) یه‌کیکی تریان نه‌وه بووه شتی په‌نهان و نادیارۍ به‌چاو دیوه

ومنها انکشاف الغیب له ﷺ

۳۱۹۴- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) خَرَجَ يَوْمًا فَصَلَّى عَلَى أَهْلِ أَحَدٍ صَلَاتَهُ عَلَى الْمَيِّتِ، ثُمَّ انْصَرَفَ إِلَى الْمَنْبَرِ فَقَالَ «إِنِّي فَرَطْتُ لَكُمْ، وَأَنَا شَهِيدٌ عَلَيْكُمْ، وَإِنِّي وَاللَّهِ لَأَنْظُرُ إِلَى حَوْضِي الْآنَ، وَإِنِّي أُعْطِيتُ مَفَاتِيحَ خَزَائِنِ الْأَرْضِ - أَوْ مَفَاتِيحَ الْأَرْضِ - وَإِنِّي وَاللَّهِ مَا أَخَافُ عَلَيْكُمْ أَنْ تُشْرِكُوا بَعْدِي، وَلَكِنْ أَخَافُ عَلَيْكُمْ أَنْ تَنَافَسُوا فِيهَا. رواه الشيخان - عليهما الرحمة والرضوان^(۱)»

عوقبه‌ی کوږی عامیر (خودای ن‌رازی بن) گوټی: روژي پیغمبره‌ر (دروودی خودای له‌سرب) له مال دهرچوو، چوو نویژي مردووی له‌سهر شه‌هیدانی غه‌زای ئوحدود کرد، له پاشدا رویشته سهر دوانگه‌و فهرمووی: خوځم به‌رایۍ و پیشره‌وتانم و له پیش ئومه‌تمه‌وه دهرپوم، تا دین هوزی که‌وثریان بو‌ئاماده ده‌که‌م، خوځم چاودیږم به سهرتانه‌وه‌و شایه‌تیتا بو‌ده‌ده‌م، به خودا من ئا ئیستاکه له‌م ده‌مه‌مدا هوزی که‌وثر - که هوزی تایبه‌تی خو‌مه‌و پیشوازیی ئومه‌تمی له‌سهر ده‌که‌م له به‌هه‌شتا - ئا ئیستا له‌بهر چاومه‌و به چاوی سهر ته‌ماشای ده‌که‌م، وه کلیلی گه‌نجینه‌کانی زه‌وی دراوه به من یا فهرمووی: کلیله‌کانی زه‌وی دراون به من زوو یا دره‌نگ گه‌لی ئیسلامی من ده‌ست ده‌گرن به‌سهر ئه‌و ولاتانه‌دا، به‌خودای خوځم من تازه له‌وه ناترسم که ئیوه جاریکی تر ده‌ست بکه‌نه‌وه به بتپه‌ریتی و شتی وا، به پشتی خودا شتی وا تازه له تی‌کرای ئومه‌تم روو ناداته‌وه، تا‌ک و ته‌راش ئه‌و گرنگیه‌ی نییه، به‌لام ترسی ئه‌وه لی‌تان هیه که له ناو خو‌تانا له‌سهر پرو پیتی جیهان به‌ربه‌ره‌کانی و قینه‌به‌ریی بکه‌ن! (ش).

^(۱) بخاری. مناقب: ۲۵۹۶، ۱۳۴۴، ۴۰۴۲، ۴۰۸۵، ۶۴۲۶، ۶۵۹۰. تجرید البخاری (مختصر صحیح

ئەنەس (خودای ئى رازى بى) گوتى: خەلك گەلى پىرسىارىيان لە پىغەمبەر (سەئودى
خودای لەسەربى) دەکرد، بگىرە بەپىرسىار بىزارىيان كىردبوو، جا رۆژى حەزەرت (سەئودى
خودای لەسەربى) لەمال دەرچوو سەركەوتە سەر دوانگەو فەرمووى: ئەمەق چى
پىرسارىكتان ھەيە لىم بگەن، ھەرچىم ئى پىرسن روونى دەكەمەوە بۆتان كە ياران
ئەمەيان بىست كپ بوون و نەھيان نەكردو مەترسى ئەوھيان ئى نىشت كە ئەمە
ھەپەشەبى و سەرەتاو بەرايى سزايەكى لەسەر پى بى! ئەنەس (خودای ئى رازى بى)
گوتى: جا كاتى بەراست و بە چەپا ئاورم دايەو تەماشام كرد ھەر پىاو بوو
دەگىراو بەجلەكەى سەرى خۆى داپۆشيبوو، پىاوئ ھەبوو كە لەگەل يەككا
دەمى تى دەگىرا بەرابەرەكەى پىئ دەگوت: تۆ بىژووت و كوپى باوكى خۆت نىت،
جا ئەو پىاوھ بۆ ساخكردنەوھى رشتەى بنەجەى خۆى عەرزى حەزەرتى كرد:

(۲) بخاری. تفسیر: ۷۲۹۵، ۴۶۲۱، ۶۴۸۶. تجرید البخاری (مختصر صحیح البخاری) بهرگ/ ۵ ل - ۴۴۱ رقم: ۱۶۸۵ / ۴۶۲۱، ۹۳، ۵۴۰، ۷۴۹، ۶۳۶۲، ۶۴۶۸، ۶۴۸۱، ۷۰۸۹، ۷۰۹۰، ۷۲۹۴، ۷۲۹۵. مسلم. فضائل: ۶۰۷۲ - ۶۰۷۴.

قوریان! ئە‌ی پیغهمبه‌ری خودا! باوکی من کییه؟ فهرمووی: باوکی تۆ خودافه‌یه ئە‌نجا عومەر (خودای ئی‌رازی بئ) هە‌لی دایه‌و گوتی: به‌ خوادایه‌تی خودا خوش نوودین و ئیسلاممان به‌ ئاین په‌سه‌ند کردوه‌و موحه‌مه‌دمان به‌ پیغهمبه‌ر قه‌بووله‌، هه‌میشه‌ش په‌نا ده‌گرین به‌ په‌نای خودا له‌ ئاژاوه‌و پشیویی خراپ. پیغهمبه‌ر (سه‌رو مال و منال به‌ قوریانی بئ و سه‌لات و سه‌لام و دروودی خودای گهره‌ی ئی بئ) فهرمووی: هه‌رگیزاو هه‌رگیز وه‌ك ئە‌مڕۆ له‌ بابەت چاکه‌و له‌ بابەت خراپه‌وه‌ شتم نه‌یدوه‌، به‌هه‌شت و دۆزه‌خیان هی‌نایه‌ به‌رچاوم و له‌ پال ئە‌م دیواره‌دا وینه‌ی هه‌ردووکیانم دی! له‌ گیرانه‌وه‌یه‌کا: دایکی عه‌بدوللای کوپی خودافه‌ به‌ عه‌بدوللای کوپی گوت: ئە‌م بیستوه‌ قه‌ت هیچ کوپی به‌قه‌د تۆ ئاوا خراپ بئ بۆ دایکی خو‌ی، تۆ چۆن نه‌ترسایت له‌وه‌ که‌ دایکیشته‌ وه‌ك ژن گه‌لی سه‌رده‌می نه‌زانی تووشی ئە‌و ئیشه‌ خراپه‌ بووبیت و ئاوا به‌و ره‌نگه‌ له‌به‌ر چاوی دۆست و دو‌شمن سه‌ری هه‌لمالیت و ریسوای بکه‌ی!! عه‌بدوللای گوتی: به‌خودا من ده‌ربه‌ستی ئە‌مانه‌ نیم، ئە‌گه‌ر هه‌زه‌ت (دروودی خودای له‌سه‌رین) بیشی کردمایه‌ به‌ کوپی به‌نده‌یه‌کی ره‌شیش ده‌بووم به‌ کوپی و ده‌م کرد به‌ باوکی خۆم! (ش).

٣١٩٦- عَنْ أَسَامَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَشْرَفَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى أَطْمٍ مِنَ الْأَطَامِ، فَقَالَ: هَلْ تَرَوْنَ مَا أَرَى؟ إِنِّي أَرَى الْفِتْنَ تَقْعُ خِلَالَ يُبُوتِكُمْ مَوَاقِعَ الْقَطْرِ. رواهما الشيخان في الفتن^(٣):

ئوسامه (زای خودای گهره‌ی ئی بئ) گوتی: پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) له‌سه‌ر قه‌لایێ له‌ قه‌لاکانی مه‌دینه‌وه‌ سه‌رنجی داو فهرمووی: ئە‌ری ئە‌وه‌ی من چاوم لییه‌تی ئیوه‌یش چاوتان لییه‌تی؟ گوتیان نه‌ فهرمووی: ده‌سا من ده‌بینم فیتنه‌و ئاشووب و بگه‌رو به‌رده‌و کوشتن و به‌رین وه‌کوو دلۆپی باران له‌ناو مال‌ه‌کانتانا داده‌بارین! ئە‌وه‌ بوو وابوو له‌پاش مه‌رگی هه‌زه‌ت فه‌رته‌نه‌ به‌رپابوو، وه‌ك که‌ری ده‌رویش سه‌ری ده‌کرد به‌هه‌موو مالێکا، به‌ کوشتنی ئیمامی عوسمان ده‌ستی پێ کرد (ش).

^(٣) بخاري. فضائل المدينة (تجريد/ ٢ ل/ ٢٥٧ رقم: ٨٦٣ / ١٨٧٨، ٢٤٦٧، ٢٥٩٧، ٧٠٦٠). مسلم. فتن: ٧١٧٤.

۳۱۹۷- عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَامَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي الصَّلَاةِ فَسَمِعْنَاهُ يَقُولُ: أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْكَ. ثُمَّ قَالَ: أَلْعَنُكَ بَلْعَنَةُ اللَّهِ. ثَلَاثًا. وَبَسَطَ يَدَهُ كَأَنَّهُ يَتَسَاوَلُ شَيْئًا فَلَمَّا فَرَغَ مِنَ الصَّلَاةِ قُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ قَدْ سَمِعْنَاكَ تَقُولُ فِي الصَّلَاةِ شَيْئًا لَمْ نَسْمَعْكَ تَقُولُهُ قَبْلَ ذَلِكَ وَرَأَيْنَاكَ بَسَطْتَ يَدَكَ. قَالَ: «إِنَّ عَذْرُ اللَّهِ إِبْلِيسَ جَاءَ بِشِهَابٍ مِنْ نَارٍ لِيَجْعَلَهُ فِي وَجْهِ فَقُلْتُ أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْكَ. ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ قُلْتُ أَلْعَنُكَ بَلْعَنَةُ اللَّهِ الثَّامَةَ فَلَمْ يَسْتَأْخِرْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ أَرَدْتُ أَخَذَهُ وَاللَّهِ لَوْلَا دَعْوَةُ أَخِينَا سُلَيْمَانَ لِأَصْبَحَ مُوثَقًا يَلْعَبُ بِهِ وَلَدَانِ أَهْلُ الْمَدِينَةِ. فِي الصَّلَاقِ وَسَبَقَ فِي صَلَاةِ الْكُسُوفِ رُؤْيَاهُ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لِلنَّارِ وَالْجَنَّةِ وَمَا فِيهِمَا. وَسَيَأْتِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ فِي الرِّقَاقِ: إِلَيَّ أَرَى مَا لَا تَرَوْنَ وَأَسْمَعُ مَا لَا تَسْمَعُونَ: نَسَأَلُ اللَّهَ كَمَالَ الْإِيمَانِ بِالْغَيْبِ. آمِينَ. رواه الشيخان^(۴):

ئه‌بو دهر داء (خودای ئی رازی بی) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) له‌ نویژدا راوه‌ستا بوو، له‌ناو نویژه‌که‌دا به‌رگویمان که‌وت ده‌ی فه‌رمووی: په‌نا ده‌گرم به‌ خودا له‌ شه‌ری تو ئینجا سی جاریش فه‌رمووی: به‌ نه‌فرینی خودا نه‌فرینت ئی ده‌که‌م ئه‌وجا پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) وه‌ک ده‌ست ببا بو شتی ئاوا ده‌ستی دریژ کرد، که‌ له‌ نویژه‌که‌ بووه‌وه‌ گوتمان: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! گویمان لی‌ت بوو له‌م نویژه‌دا، شتیکت فه‌رموو، یه‌که‌م جاره‌ که‌ شتی وا له‌ناو نویژدا بفه‌رموویت؟ هه‌روه‌ها چاومان ئی بوو ده‌ستیشت دریژ کرد بو شتی؟ فه‌رمووی: ئه‌وه‌ ئیبلیری دوشمنی خودا سه‌ره‌بزووتیکی هی‌نابوو، خه‌ریک بوو ده‌ینا به‌ ده‌موچاومه‌وه‌ له‌عه‌تییه‌ ده‌یویست له‌ نویژه‌که‌دا خه‌ریک بکا منیش سی جار گوتم: په‌نا ده‌گرم به‌ خودا له‌ شه‌ری تو، ئینجا سی جاریش گوتم: به‌ نه‌فرینی ته‌واوی خودا نه‌فرینت ئی ده‌که‌م، که‌چی هه‌ر نه‌چوو ده‌واوه‌ ته‌سی نه‌کرد، ئه‌مجا ویستم که‌ بیگرم، به‌ خودا ئه‌گه‌ر له‌به‌ر داواکه‌ی سلیمانی برام نه‌بوایه‌ ده‌مگرت و ده‌یم به‌سته‌وه‌ به‌ کو‌له‌که‌کانی مزگه‌وته‌وه‌، هه‌تا به‌یانی، کو‌پو کال و منالان و خه‌لکی مه‌دینه‌، گالته‌و

^(۴) بخاری. صلاة (تجريد البخاري) رقم: ۴۶۱ / ۲۸۲، ۱۲۱۰، ۳۲۸۴، ۳۴۲۳، ۴۸۰۸. مسلم. مساجد / ۱۲۰۹،

۱۲۱۰. تقدم برقم: ۷۲۸ / ۱۵ مجلد اول / تسلسل / ۱۸ + رقم: ۹۴۰ / ۱ ورقم: ۹۴۱ / ۲ مجلد اول تسلسل / ۱۷۱.

قه‌شمه‌رییان پی بکردایه (ش). ته‌ماشای ئه‌م شوینانه‌یش بکه بو ئه‌م باسه:
(ب-۱ ز-۱۱۸ ف-۱۵ + ب-۱ ز-۱۷۱ ف-۱ + ف-۲).

۱۱۴) پیغهمبه‌ران نامرن تا خو‌یان ده‌کرین به‌سه‌ر پشک له نیوانی جیهان و
ژیانی دواروژدا : (لا يموت نبي حتى يُخَيَّرَ بين الدنيا والآخرة)

۳۱۹۸- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَلْهَا سَمِعَتْ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ قَبْلَ أَنْ يَمُوتَ وَهُوَ مُسْنِدٌ إِلَى صَدْرِهَا: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَارْحَمْنِي وَالْحَقِّنِي بِالرَّفِيقِ^(۱):

عائیشه (خودای ئی رازی بن) گوئی: پیغهمبه‌ری خو‌شه‌ویست و نازدار له‌سه‌ره
مه‌رگا سه‌ری نابوو به‌ سینگمه‌وه له‌و کاته‌دا ده‌یفه‌رموو: ئه‌ی خودای خو‌م!
لیم خو‌ش به‌و ره‌حمم پی بکه‌و به‌زه‌ییت بیته‌وه پیماو بمگه‌یه‌نه به‌ کاروانی
یارانی نازیزو شادم که به‌ دیداریان (م).

۳۱۹۹- وَعَنْهَا قَالَتْ: كُنْتُ أَسْمَعُ أَنَّهُ لَنْ يَمُوتَ نَبِيٌّ حَتَّى يُخَيَّرَ بَيْنَ الدُّنْيَا
وَالْآخِرَةِ (قَالَتْ) فَسَمِعْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي مَرَضِهِ الَّذِي مَاتَ فِيهِ وَأَخَذَتْهُ
بُحَّةٌ يَقُولُ (مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ
وَحَسَنَ أَوْلَئِكَ رَفِيقًا) قَالَتْ فَظَنَنْتُهُ خَيْرَ حَبِيزٍ. رواهما مسلم في فضل عائشة^(۲):

دیسان عائیشه (خودای ئی رازی بن) گوئی: دهم بیست که هیچ پیغهمبه‌ری
نامری و فه‌رمانی هه‌ق به‌جی ناهینی تا خو‌ی نه‌کری به‌سه‌ر پشک له نیوانی
گو‌زه‌رانی جیهان و ژیانی جاویدانی پاشه‌ روژدا. گوئی: جا پیغهمبه‌ر (سه‌ودی
خودای له‌سه‌ری) له‌ سه‌ره‌مه‌رگا له‌و کاته‌دا که ده‌نگی ته‌واو گپ بوو بوو لیم ژنه‌وت
ده‌یفه‌رموو {مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ

^(۱) بخاری. مغازی: ۴۴۴۰ (تجريد البخاري = مختصر صحيح البخاري/ ۴ ل - ۳۹۷ رقم: ۱/۱۲۴، ۴۴۴۰

، ۵۶۷۴). مسلم. فضائل الصحابة: ۶۲۴۳، ۶۲۴۴. ترمذی. دعوات: ۲۴۹۶.

^(۲) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۲۴۵. تقدم تخرجه بمثل الحديث الذي قبله/ ۱/۳۱۶۱.

وَحَسُنَ أُولَئِكَ رَفِيقًا - ۶۹/۴}. له گهال ئه و که سانه دا که خدا نیعمه تی پی داون و دهستی قه درو ریږی لی ناون، له پیغمبران و له پیاوه راست و دروسته کانی خوداو له دوستانی خوداو له شهیدان و له پیاو چاکان به راستی ئه م چه شنه دوست و برادره برادرینان خوشه و دوستایه تی و ناشنایه تی له گه لیانا زور جوان و په سنده. عائیشه گوتی: ئیتر زانیم که چه زرت (درویدی خودای له سرین) کراوه به سپریشک و ژیان دوی ه لبرارد ووه بو خوی (م).

۳۲۰ - وَعَنْهَا قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ وَهُوَ صَحِيحٌ «إِنَّهُ لَمْ يُقْبَضْ نَبِيٌّ قَطُّ حَتَّى يَرَى مَقْعَدَهُ فِي الْجَنَّةِ ثُمَّ يُخَيَّرُ». قَالَتْ عَائِشَةُ فَلَمَّا نَزَلَ بِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَرَأَسُهُ عَلَى فَخِذِي غُشِيَ عَلَيْهِ سَاعَةٌ ثُمَّ أَفَاقَ فَأَشْخَصَ بَصَرَهُ إِلَى السَّقْفِ ثُمَّ قَالَ: اللَّهُمَّ الرَّفِيقَ الْأَعْلَى». قَالَتْ عَائِشَةُ قُلْتُ إِذَا لَا يَخْتَارُكَ. قَالَتْ عَائِشَةُ وَعَرَفْتُ الْحَدِيثَ الَّذِي كَانَ يُحَدِّثُنَا بِهِ وَهُوَ صَحِيحٌ فَكَانَتْ تِلْكَ آخِرُ كَلِمَةٍ تَكَلَّمُ بِهَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَوْلُهُ: اللَّهُمَّ الرَّفِيقَ الْأَعْلَى. رواه الشيخان^(۲).

ديسان عائیشه گوتی: چه زرت (درویدی خودای له سرین) کاتې ساخ بوو دهیغه رموو، هرگیز هیچ پیغمبرایه کیانی ناکیشری هه تا جیگه ی خوی له به هشتا نه دینې، نه و جا خودا خوی خاترخو دهکا له نیوانی مان و مردندا.

عائیشه گوتی: له سهرمه رگا سهری پیغمبر (درویدی خودای له سرین) له سهر رانم بوو، له وکاته دا تاوی بوورایه وه، له پاشا هوشی هاته وه و چاوی برپیه بنمیچه که و فهرمووی: ئه ی خودایه! بمگه یه نه به کاروانی یاران و به زه واری هاوده مانی خوم که وان له به هشتی هره بالادا، عائیشه گوتی: جا که گویم له فهرمووده یه بوو گوتم: ئیتر چه زرت (درویدی خودای له سرین) لای ئیمه په سهند ناکاو چه زی له جیهان نه ماوه و دیاړه نه مجاره ناروزوی لای

^(۲) بخاری. مناقب (تجريد البخاري= مختصر صحيح البخاري) رقم: ۱۶۲۲ م/ ۴۴۳۷، ۱۶۲۲/ ۴۴۳۵ =

په‌روه‌ردکاری هه‌یه، وه‌زانیم که ئه‌مه ئه‌و فه‌رمایشته‌یه‌یه که کاتئ ساخ بوو
باسی ده‌کرد، دوا وشه که به‌سه‌ر زاری پیغمبره‌روه بوو ئه‌م وشه‌یه بوو:
اللهم الرفیق الاعلیٰ . (ش).

۳۲۰۱ - وَعَنْهَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (مَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ بَيْنَ يَدَيْهِ رَكُوعٌ - أَوْ غَلْبَةٌ
فِيهَا مَاءٌ، فَجَعَلَ يُدْخِلُ يَدَيْهِ فِي الْمَاءِ، فَيَمْسَحُ بِهِمَا وَجْهَهُ وَيَقُولُ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، إِنَّ
لِلْمَوْتِ سَكْرَاتٍ. ثُمَّ نَصَبَ يَدَهُ فَجَعَلَ يَقُولُ: فِي الرَّفِيقِ الْأَعْلَى. حَتَّى قُبِضَ وَمَالَتْ يَدُهُ.
رواه البخاري في الرقائق^(۴):

دیسان عائیشہ (خودای ئا‌زای بئ) گوتی: له سه‌ره‌مه‌رگا پیغمبره‌ (دروودی
خودای له‌سه‌ربئ) جه‌وه‌نده‌یی ئاوی له‌به‌ر ده‌ستابوو - یا قسه‌به‌ر (راوی) گوتی
کوچه‌له‌یی ئاوی له‌ به‌رده‌ستدابوو - خو‌ش خو‌ش ده‌ستی ده‌کرد به
ئاوه‌که‌داو ده‌یه‌ئنا به‌ رووی خو‌یداو ده‌یفه‌رموو لا اله الا الله، به‌ راستی
حالاتی گیانه‌لا سه‌خت و زه‌حمه‌ته‌و شالاوی مه‌رگ به‌ زه‌برو زه‌نگه‌ له‌ پاشا
ده‌ستی راست ده‌کرده‌وه‌و هه‌ر ده‌یفه‌رموو: فی الرفیق الاعلیٰ: شادمکه‌ به‌
کاروانی ئازیزان که وان له‌ به‌هه‌شتی بالادا. تا خودا گیانی پیروزی وه‌رگرت و
ده‌ستی شل بوو لار بووه‌وه‌ (ب- مه‌زار ره‌حمه‌ت له‌ گۆپی پیروزی بئ).

۱۱۵) دوا وشه: باسی که‌وره‌یی هه‌ندی له‌ پیغمبره‌ره‌کان: (دروودو سلاوی
خودایان له‌سه‌ر بئ هه‌تا هه‌تایه):

خاتمة: فی فضل بعض الانبیاء ﷺ

باسی که‌وره‌یی ئیبراهیم ^{دروودی}
^{خو‌لئ لسه‌ر}

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَبِيًّا - ۴۱/۱۹}.

خودای گه‌وره ده‌فه‌رموی: ئه‌ی پیغمبره‌ری خوشه‌ویست! تو باسی ئیبراهیم بکه له‌م قورئانه‌ پیرۆزه‌دا، به راستی ئیبراهیم پیاویکی راستگۆو راسال بوو، وه به راستی پیغمبره‌ریکی خاوه‌ن پایه بوو.

۳۲۰۲- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ يَا خَيْرَ النَّبِيِّ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ذَلِكَ إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ. رواه مسلم والترمذي وأبو داود في كتاب السنة^(۱):

ئهنه‌س (خودای ئی زانی بئ) گوتی: پیاوی هاته‌ خزمه‌تی چه‌زهره‌تی (دیو‌دی خودای له‌سه‌ربئ) گوتی: ئه‌ی چاکترینی هه‌موو دروست کراوان! پیغمبره‌ری (دیو‌دی خودای له‌سه‌ربئ) فه‌رمووی: ئه‌وه ئیبراهیمه‌ که چاکترینی هه‌موو دروستکراوانه‌ (دیو‌دی خودای له‌سه‌ربئ).

۳۲۰۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: اخْتَنَ إِبْرَاهِيمُ - عَلَيْهِ السَّلَامُ - وَهُوَ ابْنُ ثَمَانِينَ سَنَةً بِالْقُدُومِ^(۲):

ئهبو هوره‌یره (خودای ئی زانی بئ) گوتی: پیغمبره‌ری (دیو‌دی خودای له‌سه‌ربئ) فه‌رمووی: ئیبراهیم پیغمبره‌ری (سلاوی خودای له‌سه‌ربئ) کاتی خوی سوننه‌تی کرد ته‌مه‌نی هه‌شتا سال بوو، له‌و کاته‌دا له‌ گوندی بوو ناوی قه‌دووم بوو (م/ب).

۳۲۰۴- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَمْ يَكْذِبْ إِبْرَاهِيمُ النَّبِيُّ - عَلَيْهِ السَّلَامُ - قَطُّ إِلَّا ثَلَاثَ كَذَبَاتٍ ثِنْتَيْنِ فِي ذَاتِ اللَّهِ قَوْلُهُ (إِنِّي سَقِيمٌ). وَقَوْلُهُ (بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هَذَا) وَوَاحِدَةً فِي شَأْنِ سَارَةَ فَإِنَّهُ قَدِيمَ أَرْضِ جَبَّارٍ وَمَعَهُ سَارَةُ وَكَانَتْ أَحْسَنَ النَّاسِ فَقَالَ لَهَا إِنَّ هَذَا الْجَبَّارَ إِنْ يَعْلَمَ أَنَّكَ امْرَأَتِي يَغْلِبَنِي عَلَيْكَ فَإِنْ سَأَلَكَ فَأَخْبِرِيهِ أَنَّكَ أُخْتِي فَإِنَّكَ أُخْتِي فِي الْإِسْلَامِ فَإِنِّي لَا أَعْلَمُ فِي الْأَرْضِ مُسْلِمًا غَيْرِي وَغَيْرِكَ فَلَمَّا دَخَلَ أَرْضَهُ رَأَاهَا بَعْضُ أَهْلِ الْجَبَّارِ أَتَاهُ فَقَالَ لَهُ لَقَدْ قَدِمَ أَرْضُكَ امْرَأَةً لَا يَنْبَغِي لَهَا أَنْ تَكُونَ

(۱) مسلم. فضائل، ۶۰۹۰. أبوداود. السنة: ۴۶۷۲. ترمذي تفسير القرآن: ۳۲۵۲.

(۲) بخاري. أحاديث الأنبياء (تجريد البخاري = مختصر صحيح البخاري/ ۴ ل - ۲۶ رقم: ۱۳۴۸ /

إِلَّا لَكَ. فَأَرْسَلَ إِلَيْهَا فَأَتَتْ بِهَا فَقَامَ إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِلَى الصَّلَاةِ فَلَمَّا دَخَلَتْ عَلَيْهِ لَمْ يَتِمَّاكَ أَنْ بَسَطَ يَدَهُ إِلَيْهَا فَقَبِضَتْ يَدَهُ قَبْضَةً شَدِيدَةً فَقَالَ لَهَا ادْعِي اللَّهَ أَنْ يُطْلِقَ يَدِي وَلَا أَضْرُكَ. فَفَعَلَتْ فَعَادَ فَقَبِضَتْ أَشَدَّ مِنَ الْقَبْضَةِ الْأُولَى فَقَالَ لَهَا مِثْلَ ذَلِكَ فَفَعَلَتْ فَعَادَ فَقَبِضَتْ أَشَدَّ مِنَ الْقَبْضَتَيْنِ الْأُولَيَيْنِ فَقَالَ لَهَا ادْعِي اللَّهَ أَنْ يُطْلِقَ يَدِي فَلَكَ اللَّهُ أَنْ لَا أَضْرُكَ. فَفَعَلَتْ وَأُطْلِقَتْ يَدُهُ وَدَعَا الَّذِي جَاءَ بِهَا فَقَالَ لَهُ إِنَّكَ إِنَّمَا أَتَيْتَنِي بِشَيْطَانٍ وَلَمْ تَأْتِنِي بِالْإِنْسَانِ فَأَخْرَجَهَا مِنْ أَرْضِي وَأَعْطَيْهَا هَاجِرًا. قَالَ فَأَقْبَلَتْ تَمْشِي فَلَمَّا رَأَتْهَا إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ انْصَرَفَ فَقَالَ لَهَا مَهَيْمَ قَالَتْ خَيْرًا كَفَّ اللَّهُ يَدَ الْفَاجِرِ وَأَخَذَهُمُ خَادِمًا. قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ فَبَلَكَ أَمُكُم يَا بَنِي مَاءِ السَّمَاءِ. رواهما مسلم هنا والبخاري في بدء الخلق^(۳):

دیسان گوتی: پیغهمبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: ئیبراهیم پیغهمبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) هه‌رگیز درووی نه‌کردوو، ته‌نیا سئ درو نه‌بی، نه‌و سئ درو‌یه‌یش دوانیان ساخ له‌به‌ر ره‌زای خودا بووه: یه‌کئ له‌و دووه نه‌و بووه که فه‌رموویه‌تی: انی سقیم: من نه‌خووش و ده‌رده‌دارم. نه‌و که‌ی تریشیان نه‌و بووه که فه‌رموویه‌تی: بل فعله کبیرهم هذا- واته: ثم بقتانه من نه‌م شکاندوون، به‌لکوو گه‌وره‌که‌یان نه‌وه‌ی کردوو، تاقه‌یه‌که‌ی تریشیان له‌ باره‌ی خاتوو ساره‌ی خیزانیه‌وه بووه، جارئ ساره‌ی پئ ده‌بی ده‌گاته ولاتی پادشایه‌کی زۆرداری ملهوور، ساره بو جوانی وینه‌ی نابئ، له‌به‌ر نه‌وه پئی ده‌فه‌رموئ: نه‌گه‌ر نه‌م زۆرداری زه‌برداره پی بزانی که تو ژنی منی زه‌وتت ده‌کا لیم خووشم ده‌کوژئ تا نه‌لین: نه‌م پادشایه نه‌وه‌نده خوا نه‌ناس و بی ره‌زایه ژن به‌ مارو ته‌لاقه‌وه زه‌وت ده‌کا جا نه‌گه‌ر پرسپاری ئی کردی مه‌لئ می‌رده، پئی بلی: که تو خوشکی منی، له‌ راستیدا تو خوشکی نایینی منیت و به‌پئی ئیسلامه‌تی موسولمان برای موسولمانه له‌م سه‌ره‌مینه‌شدا جگه له‌ خووم له‌ خووت موسولمانیکی تر گومان نابهم، کاتی ئیبراهیم ده‌پواته

(۳) بخاری (تجرید البخاری = مختصر صحیح البخاری. رقم: ۳۳۵۸/۱۴۶۹ + ۹۹۲ / ۲۲۱۷ به‌رگی/ ۴ ل

ناو ولاتی زۆرداره‌که‌وه هندی له ده‌ستوپای پادشا مله‌وپره‌که چاویان به‌ساره ده‌که‌وئ، جا ده‌چئ بۆلای و پیی ده‌لئ: ئافره‌تی هاتۆته قه‌لمره‌وی تووه هه‌ر قابیل به‌خۆته! پادشاش ده‌نیرئ به‌شوین ساره‌داو ده‌یبه‌ن بۆی، ئیبراهیم هه‌ل ده‌سئ و ده‌چئ به‌لای نوێژوه به‌ئومیدی ئه‌وه که خودا نامووسی بپاریژئ له ده‌می گلاوی ئه‌و سه‌گه هاره جا هه‌ر که ساره ده‌چیته ژووره‌وه بۆلای، ئیتر زۆرداره‌که خۆی پی راگیرناکری و ده‌ستی بۆ ده‌با، به‌لام له لایه‌نی خوداوه توند ده‌ستی ره‌ق ده‌بئ! جا به‌ساره ده‌لئ: له خودا داوا بکه که ده‌ستم چاک بکاته‌وه وازت ئی دینم و زیانم بۆت نابئ، ئه‌ویش ده‌پاریته‌وه و ده‌ستی چاک ده‌بیته‌وه، که‌چی دیسانه‌وه ده‌ستی بۆ ده‌باته‌وه، وه‌لئ ئه‌م جاره ده‌ستی له جاری یه‌که‌م زیاتر ره‌ق ده‌بئ، دووباره داوای ئی ده‌کاته‌وه که هه‌م‌دیسان بۆی بپاریته‌وه، ئه‌ویش دیسان بۆی ده‌پاریته‌وه، که‌چی هه‌م‌دیسانه‌وه ده‌ستی بۆ ده‌باته‌وه و ئه‌م‌جاره ده‌ستی له هه‌ردوو جاره‌که‌ی پی‌شوو زیاتر وشک ده‌بئ، ئه‌نجا پیی ده‌لئ: له خودا بپاریته‌وه که ده‌ستم چاک بکاته‌وه، سویندت بۆ ده‌خۆم به‌خودا که ئیتر زیانم بۆت نابئ، ساره‌ش وا ده‌کاو ده‌ستی پادشا چاک ده‌بیته‌وه، جا ئه‌وجا پادشا ئه‌و کابرایه بانگ ده‌کا که ساره‌ی بۆ هی‌نابوو، وه پیی ده‌لئ: تو شه‌یتانت بۆ من هی‌ناوه نه‌وه‌کو ئاده‌میزادا! خه‌ریک بوو ده‌ستم ئی بوه‌شینئ، ئه‌م ژنه له ولاتی من بکه‌ره ده‌ره‌وه و هاجه‌ره‌شی بده‌ری فهرمووی: ئینجا ساره به‌پئ گه‌پرایه‌وه بۆ ماله‌وه، ئیبراهیم که‌چاوی پیی که‌وت نوێژه‌که‌ی ته‌واو کردو پیی فهرموو: چی بوو؟ ساره خاتوون گوئی: باش بوو، خودا له‌بائئ ئه‌و به‌دکاره‌ی داو ریگه‌ی ده‌ستی نه‌داو ئه‌م کاره‌که‌ره‌شی بۆمان ره‌خسان. ئه‌بو هوره‌یره (خودای ئی زازی بن) گوئی: ده‌ی ئه‌ی گه‌لی عه‌ره‌ب! که له‌سه‌ر ئاوی باران ده‌ژین ئه‌م ئافره‌ته واته: خاتوو هاجه‌ره دایکه گه‌وره‌ی ئیوه‌یه، چونکه دایکی ئیسماعیل پیغه‌مبه‌ره‌و ئیوه‌ش له نه‌وه‌ی ئه‌ون (م/ب).

۳۲۰۵ - عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: غُرِضَ عَلَى الْأَنْبِيَاءِ

فَإِذَا مُوسَى ضَرْبٌ مِنَ الرُّجَالِ كَأَنَّهُ مِنْ رِجَالِ شُرْوَةَ وَرَأَيْتُ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ - عَلَيْهِ

السَّلَامُ - فَإِذَا أَقْرَبُ مَنْ رَأَيْتُ بِهِ شَبَهَا عُرْوَةَ بْنِ مَسْعُودٍ وَرَأَيْتُ إِبْرَاهِيمَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ فَإِذَا أَقْرَبُ مَنْ رَأَيْتُ بِهِ شَبَهَا صَاحِبَكُمْ - يَعْنِي نَفْسَهُ - وَرَأَيْتُ جَبْرِيلَ - عَلَيْهِ السَّلَامُ - فَإِذَا أَقْرَبُ مَنْ رَأَيْتُ بِهِ شَبَهَا دِحْيَةَ بْنَ خَلِيفَةَ. رواه مسلم في الإسرائاء^(۴):

→ (ب/ ۴ ز/ ل / ف/ ۳). له گپړانه‌وه‌ی ئیره‌دا: له جابیره‌وه (خودای ئی رازی بڼ) له پیغمبره‌وه (دروودی خودای له‌سربڼ) ده‌فه‌رموی: له شه‌وی ئیسراو شه‌وپره‌وی دا پیغمبره‌کانم نیشان دران، که سه‌رنجی موسام دا پیاوړکی دالگوشتی قه‌د باریک بوو، ده‌لیی یه‌کیکه له پیاوانی خیللی شه‌نووته، وه عیسای کوړی مه‌ریه‌م دی، (دروودی له‌سربڼ) کوتومت ده‌تگوت عوپره‌وه‌ی کوړی مه‌سعووده، وه ئیبراهیم دی، (دروودی بڼ پایانی خودای ئی بڼ) کتومت له ه‌اوړیکه‌ی خوټان ده‌چوو واته: ده‌ق شیوه‌ی له پیغمبره‌و خوی ده‌کا، فه‌رموی: جو‌برائیلیشم دی، که‌سم نه‌دیوه که وه‌ک دوحیه‌ی کوړی خه‌لیفه‌ شیوه‌ی له‌و بچی (م).

۱۱۶) باسی که‌وره‌یی هه‌زړه‌تی مووسا ^{دروودی} ^{خودای له‌سربڼ} (موسی ^{صلی الله علیه و آله})

{قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: وَادْكُرْ فِي الْكِتَابِ مُوسَى إِنَّهُ كَانَ مُخْلَصًا وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّا وَنَادَيْنَاهُ مِنْ جَانِبِ الطُّورِ الْأَيْمَنِ وَقَرَّبْنَاهُ نَجِيًّا - ۵۱/۱۹}.

ئهی پیغمبره‌ری خو‌شه‌ویست! له‌م قورئانه‌ پیرۆزه‌دا - که ده‌ریای به‌خته‌وه‌ری و هه‌موو پیرۆزییه‌که - باسی پیغمبره‌ری که‌وره‌و خاوه‌ن پایه‌ موسای کوړی عیمران بکه، راستی ئه‌و زاته‌ به‌نده‌یه‌کی پاک و بیگه‌ردو د‌لسۆز بوو، خوی ته‌رخان کړد‌بوو وه له لای راستی کیوی (طوور)‌وه بانگمان ئی کړد وه له کاتی گف‌توگو‌دا که له‌گه‌ل مندا کړدی نزیکمان کړه‌وه له خو‌مان.

(۴) تقدم برقم: ۳/۳۱۵۷ مجلد: ۴ تسلسل/۱۰۰.

۳۲۰۶ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: اسْتَبَّ رَجُلَانِ رَجُلٌ مِنَ الْيَهُودِ وَرَجُلٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ فَقَالَ: الْمُسْلِمُ وَالَّذِي اصْطَفَى مُحَمَّدًا (مَتَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى الْعَالَمِينَ، فَقَالَ الْيَهُودِيُّ وَالَّذِي اصْطَفَى مُوسَى - عَلَيْهِ السَّلَام - عَلَى الْعَالَمِينَ. فَرَفَعَ الْمُسْلِمُ يَدَهُ عِنْدَ ذَلِكَ فَلَطَمَ وَجْهَ الْيَهُودِيِّ، فَدَهَبَ الْيَهُودِيُّ إِلَى النَّبِيِّ (مَتَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَخْبَرَهُ بِمَا كَانَ مِنْ أَمْرِهِ وَأَمْرِ الْمُسْلِمِ، فَقَالَ النَّبِيُّ (مَتَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَا تُخَيِّرُونِي عَلَى مُوسَى، فَإِنَّ النَّاسَ يَصْنَعُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَأَصْعَقُ مَعَهُمْ، فَأَكُونُ أَوَّلَ مَنْ يُفِيقُ، فَإِذَا مُوسَى بَاطِشٌ بِجَانِبِ الْعَرْشِ، فَلَا أَذْرَى أَكَانَ لِمَنْ صَعِقَ فَأَفَاقَ قَبْلِي، أَوْ كَانَ مِمَّنِ اسْتَكْنَى اللَّهُ. رواه الثلاثة^(۱):

ئەبو ھورەیرە (خودای ئازادی بن) گوتی: دوو پیاو - یه‌کیکی جووله‌که‌و یه‌کی موسولمان - بوو به شه‌ره‌جنیویان، موسولمانه‌که ده‌لی: به‌و که‌سه که موحه‌مه‌دی هه‌لبژاردووو کردوو‌یه‌تی به‌سه‌رده‌سته‌ی هه‌موو جیهان! جووله‌که‌که‌ش به‌ره‌رچی ده‌داته‌وه ده‌لی: به‌و که‌سه که موسای هه‌لبژاردووو کردوو‌یه‌تی به‌سه‌ر ده‌سته‌ی هه‌موو جیهان، ئیتیر موسولمانه‌که ته‌نگه‌ ده‌یگرئ و شه‌قا زلله‌یی له‌ جووله‌که‌که‌ ده‌دا، جووله‌که‌که‌ ده‌چئ بو‌لای پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربن) و سه‌ر گوزه‌شته‌ی خو‌ی و موسولمانه‌که‌ی عه‌رز ده‌کا، پیغه‌مبه‌ریش (دروودی خودای له‌سه‌ربن) فه‌رمو‌ی: باوی من مه‌ده‌ن به‌سه‌ر موسادا و من به‌ باشتر دامه‌نین له‌و، چونکه‌ له‌ روژی قیامه‌تا که به‌ره‌ی ئاده‌میزاد سه‌رجه‌م خو‌ریه‌یان ئی ده‌که‌وئ و له‌ سامی نرکه‌و نه‌عه‌ره‌ته‌یه‌کی که‌وره‌ هه‌موو له‌ هۆش خو‌یان ده‌چن منیش له‌ گه‌لیانا له‌سه‌رخۆ ده‌چم، به‌لام یه‌که‌م که‌س ده‌بم که‌ دی‌مه‌وه هۆش خو‌م، که‌چی له‌و کاته‌دا ده‌بینم و موسا په‌لاماری دامینی ته‌خت و باره‌گا (عه‌رش)ی خودای داوه‌و به‌ توندی گرتوو‌یه‌تی، جا نازانم ئایا موساش له‌گه‌ل ئیمه‌دا له‌ هۆش خو‌ی ده‌چئ به‌لام له‌ پیش مندا هۆشی دی‌ته‌وه به‌ به‌ردا، یا هه‌ر له‌ سه‌ره‌تاوه‌ نا

(۱) بخاری. احادیث الأنبياء (تجريد) ۲/ ل - ۶۰ رقم: ۱۳۳۹ / ۶۳۹ ، ۳۰۴۷ ، ۲۴۱۲ ، ۳۲۹۸ ، ۴۶۳۸ ، ۶۵۱۷ ،

بووریتته وهو یه کیك دهبی لهو كه سانه كه خودا جیا یكرد و نه ته وه وهك لهم نایه ته دا ده فهرموئ: {وُفِّحَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ - ۶۸/۳۹}. واته: فوو ده كړئ به كه پر نادا، ئیتر به فهرمانی خودا هه رچی هه یه له ئاسمانه كان و له زه وی دا ده مرئ، مه گهر ئه و كه سه نه بی كه خودا جیای كرد و ته وهو هه ز ده كا نه مرئ! (ش/د).

۳۲۰۷ - وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أُرْسِلَ مَلَكُ الْمَوْتِ إِلَى مُوسَى - عَلَيْهِمَا السَّلَامُ - فَلَمَّا جَاءَهُ صَكَّهُ فَرَجَعَ إِلَى رَبِّهِ فَقَالَ أُرْسَلْتَنِي إِلَى عَبْدٍ لَا يُرِيدُ الْمَوْتَ. فَرَدَّ اللَّهُ عَلَيْهِ عَيْنَهُ وَقَالَ ارْجِعْ إِلَيْهِ فَقُلْ لَهُ يَضَعُ يَدَهُ عَلَى مَنْ تَوَرَّ، فَلَهُ بِكُلِّ مَا غَطَّتْ بِهِ يَدُهُ بِكُلِّ شَعْرَةٍ سَنَةٌ. قَالَ أَيْ رَبِّ، ثُمَّ مَاذَا قَالَ ثُمَّ الْمَوْتَ. قَالَ فَلَا أَنْ. فَسَأَلَ اللَّهُ أَنْ يُدْنِيَهُ مِنَ الْأَرْضِ الْمُقَدَّسَةِ رَمِيَّةً بِحَجَرٍ. قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَلَوْ كُنْتُ ثُمَّ لَأَرَيْتُكُمْ قَبْرَهُ إِلَى جَانِبِ الطَّرِيقِ عِنْدَ الْكَيْبِ الْأَحْمَرِ. رواه الشيخان^(۲).

ديسان له وه وه له هه زه ته وه ده فهرموئ (دروډی خودای له سرین): فریشته ی گیانکیشان ده چئ بؤ لای موسا (دروډی خودای له سرین) كه ده گاته كنی، موسا شه قازله به کی ئی ده دا چاویکی قه لپو وچ ده كا، جا ده گه ریتته وه بؤ لای خودا ده فهرموئ: تو منت نادر وه بؤ لای به نده یئ كه نایه وی بمړئ! فهرمووی: خوداش چاوی چاك ده كاته وه ده فهرموئ: بچوره وه بؤ لای و پیی بلئ: ده ست دابنئ له سهر پشته جوا نه گایئ، چه ند موو بوو به ژیر ده ستته وه له باتی هه رموویئ لهو موانه سائئ تریش بژئ، موسا فهرمووی: نه ی په روه دگام! له پاش ئه وه چیی؟ فهرمووی: له پاش ئه وه ش هه مردنه، موسا فهرمووی: كه وایی با ئیستایی، به لام داوای كرد له خودا كه وا نزیکی بكاته وه له خاکی پیروزه وه كه به قه د یه ك به رده هاویژئ بمیئ بؤی! جا هه زه ت (دروډی خودای له سرین) فهرمووی: ئه گهر له وی بووما یه گوږه كه یم نیشان

^(۲) مسلم. فضائل: ۶۰۹۹، ۶۱۰۰. بخاری. جناز: (تجرید/ ۲ ل - ۵۹ رقم: ۱۳۳۹ / ۶۲۹، ۲۰۴۷).

مسلم. فضائل: ۶۰۹۹، ۶۱۰۰. نسائی. جناز: ۲۰۸۸.

ده‌دان که وا له ته‌نشت ریگه‌که‌وه که له‌بن ته‌پۆلکه له‌سووره‌که دایه به‌رده‌هاو‌یژیکی ده‌میننی بۆ به‌یتولمه‌قدیس (ش).

۳۲۰۸ - عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَرَرْتُ عَلَى مُوسَى لَيْلَةَ أُسْرَى بِي عِنْدَ الْكَيْبِ الْأَخْمَرِ وَهُوَ قَائِمٌ يُصَلِّي فِي قَبْرِهِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ^(۳).

ئهنه‌س (خودای ئی رازی بئ) گو‌تی: پیغه‌م‌به‌ر (درو‌دی خودای له‌س‌رین) فه‌رمو‌ی: ئه‌و شه‌وه که چووم بۆ ئیس‌را، له‌کن مووساوه ر‌ه‌ت بووم، له‌لای ته‌پۆلکه له‌سووره‌که‌دا بوو، له‌ناو گو‌ڤه‌که‌یدا راوه‌ستا بوو به‌ پاوه نو‌یژی ده‌کرد (م).

(۱۱۷) باسی گه‌وره‌یی جه‌زه‌تی عیسا ^{درو‌دی خودای له‌س‌رین} (عیسی ^{صلی‌الله‌علیه‌و‌آله‌وس‌لم})

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {إِذْ قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللَّهَ يُبَشِّرُكِ بِكَلِمَةٍ مِنْهُ اسْمُهُ الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ وَجِهَاً فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ وَيُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلًا وَمِنَ الصَّالِحِينَ - صدق الله العظيم - ۴۵/۳ - ۴۶ -}.

واته: خودای گه‌وره ده‌فه‌رمو‌ی: ئه‌ی خو‌شه‌ویست! له‌م قورئانه پی‌رۆزه‌دا که یادنامه‌ی ناوی خودا پ‌یداوانه باسی ئه‌و کاته پی‌رۆزه بکه که جو‌بره‌ئیلی هیمن (ئه‌مین) فه‌رمو‌ی به‌ مه‌ریم: ئه‌ی مه‌ریم! خودای گه‌وره موژده‌ت پ‌ی ده‌دا به‌ کو‌ڤیکی جوانی جوانمه‌رد که به‌ فه‌رمانی تایبه‌تی له‌ تو ده‌ب‌ی که له‌سه‌ر فه‌رمووده‌ی خودا به‌ وش‌ه‌ی (کن فیکون: ببه‌ ئیتر ده‌ب‌ی) دروست ده‌ب‌ی، که له‌ لایه‌نی خودا خو‌یه‌وه ئه‌م وش‌ه‌یه ده‌گو‌ترئ، نازناوی مه‌سیحه، واته: پی‌رۆزو دل‌ساف و پاک، ناوی راستی عیسا‌یه، ناو بانگ به‌ کو‌ڤی مه‌ریم ده‌ر ده‌کا، چونکه دایکی دو‌وره له‌ په‌یوه‌ندی ژن و می‌ردی، وه ئه‌م کو‌ڤه هم له‌ جیهان و هم له‌ دوا روژا پایه به‌رزو روودارو خاترداره و نزیک ده‌ب‌ی له‌ باره‌گای خوداوه، وه قسه ده‌کا له‌گه‌ل خه‌لکا له‌ بیشکه‌داو له‌ کاتیکیشا که پ‌رو پی‌گه‌یشتوو وه له‌و پیاوانه ده‌ب‌ی که بۆ خوا ئی ده‌برین و

(۳) مسلم. فضائل: ۶۱۰۷. نسائی. قیام اللیل: ۱۶۳۱، ۱۶۳۲، ۱۶۳۳، ۱۶۳۴.

ده‌بن به‌پی‌او‌چا‌کانی‌ خودا. - صدق‌ الله‌ العظیم - واته: خودای‌ گه‌وره‌ راست‌ ده‌فر‌مووی‌ و‌ فر‌مای‌شتی‌ خودا‌ هه‌مووی‌ راست‌ و‌ در‌وسته.

۳۲۰۹ - عَنْ عُمَرَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَرَانِي اللَّيْلَةَ عِنْدَ الْكَعْبَةِ، فَرَأَيْتُ رَجُلًا آدَمَ كَأَحْسَنَ مَا أَلْتِ رَأْيٍ مِنْ أَذْمِ الرُّجَالِ، لَهُ لِمَّةٌ كَأَحْسَنَ مَا أَلْتِ رَأْيٍ مِنَ اللَّمَمِ، قَدْ رَجَلَهَا، فَهِيَ تَقْطُرُ مَاءً مُتَكِنًا عَلَى رَجُلَيْنِ، أَوْ عَلَى عَوَاتِقِ رَجُلَيْنِ، يَطُوفُ بِالنِّيتِ فَسَأَلْتُ مَنْ هَذَا فَقِيلَ: هَذَا الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ. ثُمَّ إِذَا أَنَا بِرَجُلٍ جَفَدٍ، قَطَطٍ، أَغْوَرَ الْعَيْنِ الْيَمْنَى كَأَنَّهَا عِنَبَةٌ طَافِيَةٌ، فَسَأَلْتُ مَنْ هَذَا؟ فَقِيلَ الْمَسِيحُ الدَّجَالُ. رواه الشيخان^(۱):

ئیب‌نو‌ عوم‌ر (خودایان‌ ئی‌ رازی‌ بن) گو‌تی: هه‌زه‌ت (دی‌و‌دی‌ خودای‌ له‌سه‌ر‌بن) فر‌مووی: شه‌وی‌ له‌ خه‌وما‌ روانیم‌ و‌ا‌ له‌لای‌ که‌عه‌ده‌ام، پی‌او‌یکی‌ سه‌وزه‌ی‌ گه‌نم‌ ره‌نگم‌ دی، تا‌ بل‌یی‌ سه‌وزه‌یه‌کی‌ زۆر‌ جوان‌ بوو، پر‌چی‌کی‌ کورتی‌ هه‌بوو تا‌ بل‌یی‌ جوان‌ بوو، پر‌چه‌که‌ی‌ داهینابوو، پر‌چه‌که‌ی‌ هیش‌تا‌ ئاوی‌ ئی‌ ده‌تکا، خۆی‌ گرت‌بوو‌ به‌ دوو‌ پی‌او‌ یا‌ فر‌مووی: خۆی‌ دابوو‌ به‌ سه‌ر‌ شانی‌ دوو‌ پی‌اودا، ته‌وافی‌ به‌یتی‌ ده‌کرد، پر‌سیم: ئه‌مه‌ کی‌یه؟ گو‌تیان: ئه‌مه‌ مه‌سیحی‌ کو‌پی‌ مه‌ریه‌مه، له‌ پاش‌تر‌ پی‌او‌یکی‌ سه‌ر‌لووی‌ قژ‌کرژم‌ دی، چاوی‌ راستی‌ کو‌یر‌ بوو، ده‌ر‌پۆقی‌ بوو‌ ده‌تکو‌ت‌ ده‌نکه‌ تر‌یی‌ زه‌قی‌ ناو‌ بۆله، که‌ وه‌ک‌ شتی‌ سه‌راو‌که‌وتوو‌ زه‌ق‌ بب‌یت‌ه‌وه‌و‌ سه‌ر‌ بۆله‌که‌ بکه‌وی‌! پر‌سیم: ئه‌م‌ کا‌برایه‌ کی‌یه؟ گو‌ترا: ئه‌مه‌ ججاله‌ کو‌یره‌ی‌ ساخ‌ته‌چی‌ هه‌لا‌ت‌بازه‌ (ش).

۳۲۱۰ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَرَرْتُ لَيْلَةَ أُسْرِى بِي عَلَى مُوسَى بْنِ عِمْرَانَ - عَلَيْهِ السَّلَامُ - رَجُلًا آدَمَ طَوَالَ جَفَدٍ كَأَنَّهٗ مِنْ

(۱) بخاری. لباس: ۵۹۰۲، ۶۹۹۹ (تجرید البخاری = مختصر صحیح البخاری. رقم/ ۱۳۷۰ / ۲۴۴۰،

رِجَالِ شَوْءَ وَرَأَيْتُ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ مَرْبُوعَ الْخَلْقِ إِلَى الْخُمْرَةِ وَالْبَيَاضِ سِطِّ الرَّأْسِ.
رواه مسلم والترمذي في التفسير^(۲):

→ (ب - ۳ ز - ۱۷۰ ل - ف - ۴) له گێرانه‌وه‌ی ئیبره‌دا: له ئیبنو
عه‌بباسه‌وه (خودایان ئی رازی بێ) له چه‌زه‌ته‌وه ده‌فه‌رمووی (دروودی خودای له‌سه‌ری): ئه‌وه
شه‌وه که بڕام بو ئیسراو شه‌وپه‌وه‌ی له‌کن مووسای کوپی عیمرانه‌وه رت
بووم (دروودی خودای له‌سه‌ری) پیاویکی سه‌وزه‌ی گه‌نم ره‌نگی که‌له‌گه‌تی قزئوول
بوو، له‌به‌ر دالگوشتی و باریکی و درێژی ده‌تگوت پیاویکه له هۆزی شه‌نوونه،
عیسای کوپی مه‌ریه‌میشم دی، پیاویکی مامناوه‌ندی، نه زۆر کورت و نه زۆر
درێژ، نه زۆر کراوه‌و پان و پۆر، ره‌نگی سوورو سپی بوو، قژی خاو بوو.
(م/ت - مزاران مزار ره‌حه‌متیان ئی بێ).

۳۲۱ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا مِنْ مَوْلُودٍ
يُولَدُ إِلَّا نَحَسَهُ الشَّيْطَانُ فَيَسْتَهْلُ صَارَخًا مِنْ نَحْسَةِ الشَّيْطَانِ إِلَّا ابْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُ. ثُمَّ
قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ اقْرَأُوا إِنَّ شَيْئَكُمْ (وَأَنِّي أُعِيدُهَا بِكَ وَذُرِّيَّتَهَا مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ)^(۳):

ئه‌بو هوره‌یره له پیغمبره‌وه‌وه فه‌رمووی (دروودی خودای له‌سه‌ری): هه‌ر
مندالێ که له دایک ده‌بی شه‌یتان سه‌ره سیخورمه‌یه‌کی ئی ده‌دا، به‌هۆی ئه‌وه
سه‌ره سیخورمه‌ی شه‌یتانه‌وه‌یه که مندال هه‌ر که له‌دایک ده‌که‌ویته‌ خواره‌وه
ده‌س به‌جئ هاوارو قیژه‌یی ده‌کا، به‌لام عیسای کوپی مه‌ریه‌م و مه‌ریه‌می
دایکی به‌ر ئه‌م سه‌ره سیخورمه‌یه نه‌که‌وتوون. ئه‌بو هوره‌یره (خودای ئی رازی
بێ) گوتی: ئه‌گه‌ر چه‌زه‌که‌ن بو راست و دروستی ئه‌مه ئه‌م ئایه‌ته بخوینن:
{وَأَنِّي أُعِيدُهَا بِكَ وَذُرِّيَّتَهَا مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ - ۳/۳۶}. واته: وه به راستی من
ئه‌م کچه‌و نه‌ته‌وه‌ی ئه‌م کچه‌ ده‌هاومه‌ په‌نا‌ی میهره‌بان و ته‌وانایی تووه، له

^(۲) بخاری. بدء الخلق: تجرید/ ۳ ل - ۴۳۹ رقم: ۱۳۰۸.

^(۳) بخاری. تفسیر: ۴۵۴۸، ۳۴۳۱. مسلم. فضائل: ۶۰۸۶، ۶۰۸۷.

دهس بۆ بردن و زیان ئی دانی ئیبلیری دهرکراوی به شپراو له رحمه‌تی تو (ش/د).

۳۲۱۲- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَنَا أَوَّلَى النَّاسِ بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ فِي الْأَوَّلَى وَالْآخِرَةِ. قَالُوا: كَيْفَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: الْأَنْبِيَاءُ إِخْوَةٌ مِنْ عِلَاتٍ وَأُمَهَاتُهُمْ شَتَّى وَدِينُهُمْ وَاحِدٌ فَلَيْسَ بَيْنَنَا نَبِيٌّ. وَفِي رِوَايَةٍ: أَنَا أَوَّلَى النَّاسِ بِعِيسَى بْنِ مَرْيَمَ، الْأَنْبِيَاءُ أَوْلَادُ عِلَاتٍ وَلَيْسَ بَيْنِي وَبَيْنَ عِيسَى كَبِيٌّ. رواهما الثلاثة^(۴):

ديسان له‌وه‌وه له‌ه‌زه‌ته‌وه ده‌فه‌رموئ (دروودی خودای له‌س‌ه‌رین): له‌ه‌ه‌ردوو جیهاندا من له‌ه‌ه‌موو که‌سیکی تر له‌پیشترم به‌عیسای کوپی مه‌ریه‌م عه‌زریان کرد: چۆن؟ نه‌ی پیغمبرمبه‌ری خودا! فه‌رمووی: پیغمبرمبه‌ره‌کان هه‌موو برای یه‌کرتین، به‌لام له‌چه‌ند هه‌وییه‌کن، نه‌گه‌رچی دایکیان جیا‌یه‌وه‌ئی ئایینه‌که‌یان له‌بهره‌تدا یه‌که، که‌خودا به‌یه‌ک زانینه، سه‌ره‌رای نه‌مه‌من و عیسا پیغمبرمبه‌ری ترمان له‌نیواندا نه‌بووه (ش/د).

۳۲۱۳- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: رَأَى عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ رَجُلًا يَسْرِقُ فَقَالَ لَهُ عِيسَى سَرَقْتَ. قَالَ كَلَّا وَالَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ. قَالَ عِيسَى آمَنْتُ بِاللَّهِ وَكَذَّبْتَ عَيْنِي. رواه مسلم. نَسَّالَ اللَّهُ كَمَالَ الْإِيمَانِ. آمِينَ^(۵):

ديسان له‌وه‌وه هه‌زه‌ت (دروودی خودای له‌س‌ه‌رین) ده‌فه‌رموئ: عیسا (سلای ئی بن) چاوی ئی بوو کابرایئ دزی ده‌کا، پیی فه‌رموو: تو دزیت ده‌کرد، کابراکه‌گوئی: نه‌ه، به‌و خودایه‌ی که‌هه‌ر خووی خودایه‌من شتی وام نه‌کردوو! عیسا‌ش فه‌رمووی: باوه‌رم هه‌یه‌به‌خوداو چاوی خۆم به‌درو ده‌خه‌مه‌وه! (م).

^(۴) مسلم. فضائل: ۶۰۸۳ - ۶۰۸۵. أبوداود. السنة: ۴۶۷۵. بخاري. أحاديث الأنبياء: ۳۴۴۳. تجريد/ ۴ ل

— ۵۹ رقم: ۱۳۷۱ / ۳۴۴۲، ۳۴۴۳.

^(۵) تجريد البخاري/ ۴ ل — ۵۹ رقم: ۱۳۷۲ / ۳۴۴۴. مسلم. فضائل: ۶۰۸۹.

۱۱۸) باسی فه‌زل و که‌وره‌یی هه‌زه‌تی یوونس و هه‌زه‌تی زه‌که‌ریا (دروودی خودایان له‌سه‌ری): (یونس و زکریا (صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰی عَلَیْهِمَا وَسَلَّمَ))

قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰی: {وَإِنَّ يُوسُفَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ - إِلَى أَنْ قَالَ: - وَأَرْسَلْنَاهُ إِلَى مِثْرَةِ أَلْفٍ أَوْ يَزِيدُونَ فَآمَنُوا فَمَتَّعْنَاهُمْ إِلَى حِينٍ - صدق الله العظيم - ۱۳۹/۳۷ - ۱۴۸}.

خودا له قورئانی پیرۆزدا فه‌رموویه‌تی: به راستی یوونس پیغمبره‌ری بوو له پیغمبره‌کانی خودا، خودا کردی به پیغمبره‌رو راوه‌نه‌ی کرد بو سهر هۆزی، ژماره‌یان سهد هه‌زار که‌س پتر بوو هه‌په‌شه‌ی له هۆزه‌که‌ی کرد، هه‌په‌شه‌که نه‌هاته‌جی له‌به‌ر ئه‌وه - به‌بی فه‌رمانی خودا له خۆیه‌وه - رایکردو هه‌له‌هات و رویشت سواری پا‌پۆرپکی پر بوو، پا‌پۆره‌که له ئاوه‌که‌دا رو‌یی تا گه‌یشته ناو نی‌رینه‌ی ئاوه‌که، له‌و‌ی ره‌ق راوه‌ستاو په‌کی که‌وت، که‌شتیه‌وانه‌کان گو‌تیان: هو‌ی ئه‌م په‌که‌که‌وته نه‌وه‌یه له‌م که‌شتیه‌دا به‌نده‌یی هه‌یه له ئا‌غاکه‌ی هه‌له‌هاتوه، ده‌و‌تیرو پشک ده‌که‌ین و ده‌یدو‌زینه‌وه و تو‌وپ‌ی ده‌ده‌ینه ناو ده‌ریاکه‌وه، که ده‌ویان کرد به‌ر یوونس که‌وت ئیتر هه‌لیان دایه ناو ده‌ریاکه‌وه، ده‌سه‌به‌جی نه‌هه‌نگی قو‌ستیه‌وه و قو‌وتی دا، یوونس له‌م کاره‌دا گله‌یی لی ده‌کری، یا خۆی گله‌یی له‌خۆی کرد که بو‌ وای له خۆی کردو خۆی نه‌گرت چونکه خود سهر ئه‌وه‌ی کردبوو به فه‌رمانی کردگاری نه‌یکردبوو، جا ئه‌گه‌ر یوونس کرده‌وه‌ی باشی خۆی فریای نه‌که‌وتایه، که ئه‌وه بوو له‌وه‌وپیش هه‌میشه سهرگه‌رمی یادو ذیکری خودا بوو، یا نه‌گه‌ر له ناوسکی نه‌هه‌نگه‌که‌دا ده‌ستی نه‌کردایه به‌گو‌تنی ئه‌م ویرده موباره‌که لا اله الا انت سبحانک! {إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ - ۸۸/۲۱}: که‌س خودانییه‌و که‌س به‌نده‌یی بو‌ ناکری تو‌ نه‌بی و پاک و دو‌ورت ده‌گرم له هه‌موو نه‌نگ و شو‌وره‌یی و به راستی من له وانه‌م که سته‌مکارن، ئه‌وا له سکی ئه‌و نه‌هه‌نگه‌دا ده‌مایه‌وه هه‌تا رو‌ژی زیندوو بو‌ونه‌وه له قیامه‌تدا، جا به‌ پیرۆزی ئه‌و ذیکرو پا‌رانه‌وه و ته‌سه‌بیحاته‌وه فه‌رمان دایه ده‌روه بو‌ و شکانی حال‌ی وابوو نه‌خۆش بوو، له‌شی زو‌ر ناسک بوو بو‌وه‌وه، له ویدا دارکو‌وله‌که‌یه‌که‌مان له‌سه‌ری رواند، چونکه ئه‌و داره می‌ش و مه‌گه‌زی لی نانیشی، ئیتر ماوه‌یی له‌و‌ی مایه‌وه تا که‌می جه‌سته‌ی ساخ بو‌وه،

دیسان ره‌وانه‌مان کرده‌وه بۆ سهر گه‌له‌که‌ی پیشووی، ئه‌وانیش سهر له‌ نوی باوهرپو ئیمانیان تازه‌ کرده‌وه ئیمه‌ش تاکاتی دیاری کراوی خو‌یان سهر‌به‌ری و خوش‌گوزهرانیمان پیدان. وشه‌ی -صدق الله‌ العظیم- واته‌: خودای مه‌زن و گه‌وره‌ راستی فهرمووه‌.

۳۲۱۴- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَتَنَ يَسِيرَ بَيْنَ مَكَّةَ وَالْمَدِينَةِ فَمَرَّ بِوَادٍ فَقَالَ: أَيُّ وَادٍ هَذَا؟ فَقَالُوا: هَذَا وَادِي الْأَرْزَقِ، قَالَ: كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ هَابِطًا مِنَ الثَّنِيَّةِ لَهُ جُؤَارٌ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى بِالثَّلْيَةِ. ثُمَّ أَتَى عَلَى ثَنِيَّةٍ هَرَشَى قَالَ: أَيُّ ثَنِيَّةٍ هَذِهِ؟ قَالُوا: ثَنِيَّةُ هَرَشَى قَالَ: كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى يُوسُفَ بْنِ مَتَّى -عَلَيْهِ السَّلَامُ- عَلَى نَاقَةٍ حَمْرَاءَ جَعْدَةٍ عَلَيْهِ جُبَّةٌ صُوفٍ خِطَامٌ نَاقَتِهِ خُلْبَةٌ وَهُوَ يُلَبِّي. رواه مسلم في المعراج^(۱):

ئیب‌نو‌عه‌بباس (خودایان ئی‌زانی بئی) گو‌تی: جارئ‌ه‌زه‌رت (درو‌دی‌خودای‌له‌سهرین) له‌مه‌دینه‌وه‌ده‌رۆ‌یی‌بۆ‌مه‌که‌ه‌، گه‌یشته‌شیو‌ی، فهرمو‌وی: ئه‌م‌شیوه‌کو‌ییه‌؟ عه‌رزیان‌کرد: ئه‌مه‌(وادیلئه‌زه‌رق: شیوه‌شین)ه‌. فهرمو‌وی: ده‌لئی‌ئیس‌تاش‌له‌به‌رچاومه‌که‌مووسا (درو‌دی‌له‌سهرین) که‌له‌شه‌وی‌ئیس‌رادا‌دیم، له‌دانه‌که‌وه‌داده‌په‌ری‌و‌هاواری‌ده‌کرد‌له‌خوداو‌ده‌نگی‌له‌ببه‌یکه‌کردنی‌به‌به‌ری‌ده‌هات‌له‌پاشا‌ه‌زه‌رت (درو‌دی‌خودای‌له‌سهرین) که‌له‌دانه‌ی‌هه‌رشاوه‌ره‌ت‌بوو، فهرمو‌وی: ئه‌م‌مله‌یه‌کو‌ییه‌؟ عه‌رزیان‌کرد: ئیره‌دانه‌ی‌هه‌رشایه‌. فهرمو‌وی: ده‌لئی‌ئیس‌تاش‌یوونسی‌کو‌پی‌مه‌تتام‌له‌به‌رچاوه‌(درو‌دی‌له‌س) که‌له‌شه‌وی‌ئیس‌رادا‌دیم، جبه‌یه‌کی‌خوری‌له‌به‌ردا‌بوو، سه‌رگه‌رمی‌له‌ببه‌یکه‌کردن‌بوو‌له‌م‌شیوه‌دا، به‌سواری‌و‌شته‌می‌نگه‌یه‌کی‌سووری‌قه‌له‌وی‌په‌ر‌کو‌شت‌بوو، هه‌وساره‌که‌ی‌گورزه‌یی‌گوش‌بوو (م) جو‌به‌ی‌خوری‌واته‌: فهره‌نجی. (وه‌رگپ).

(۱) بخاری. حج (تجريد/ ۲ ل - ۱۷۰ رقم: ۷۴۷/ ۱۵۵۵، ۳۳۵۵، ۵۹۱۳).

۳۲۱۵- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا يَنْبَغِي لِعَبْدٍ أَنْ يَقُولَ أَنَا خَيْرٌ مِنْ يُوسُفَ بْنِ مَتَّى. وَكَسَبَهُ إِلَى أَبِيهِ. رواه مسلم وابو داود^(۲).

دیسان گوتی: پیغمبره‌رایه‌تی (درویدی خودای له‌س‌رین) فه‌رمووی: بۆ که‌س ره‌وا نییه که له خو‌یه‌وه بلئی: من (واته: پیغمبره‌رایه‌تی) باشترم له یوونسی کوپی مه‌تتا چه‌زرت (درویدی خودای له‌س‌رین) یوونسی به ناوی باوکیه‌وه ناوه‌ینا که‌مه‌تتایه (م/د) ئەم چه‌دیس‌ه بوخاریش (خودای ئی‌رازی بئ) گپ‌راویه‌ته‌وه (وه‌رگپ).

۳۲۱۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: كَانَ زَكَرِيَّا عَلَيْهِ السَّلَامُ - نَجَارًا. رواه مسلم. نَسَأَلُ اللَّهَ حَسَنَ الصَّنَاعَةِ آمِينَ.

ئەبو هورهیره (خودای ئی‌رازی بئ) گوتی: پیغمبره‌رایه‌تی (درویدی خودای له‌س‌رین) فه‌رمووی: زه‌که‌ریا (درویدی ئی‌رازی بئ) دارتاش بوو (م).

۱۱۹) باسی گه‌وره‌یی چه‌زرتی ئە‌ییوب ^{درویدی} ^{خودای له‌س‌رین} (أَيُّوب عَلَيْهِ السَّلَامُ)

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {وَأَيُّوبَ إِذْ نَادَى رَبَّهُ أَنِّي مَسْنِي الصُّرُ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ. فَاسْتَجَبْنَا لَهُ فَكَشَفْنَا مَا بِهِ مِنْ ضُرٍّ وَآتَيْنَاهُ أَهْلَهُ وَمِثْلَهُمْ مَعَهُمْ رَحْمَةً مِّنْ عِنْدِنَا وَذِكْرَىٰ لِلْعَابِدِينَ - ۸۴/۲۱ - ۸۵}.

باسی گه‌وره‌یی ئە‌ییوب بکه له‌و کاته‌دا که رووی کرده باره‌گای به‌خشش و میهره‌بانی خودا و پارایه‌وه فه‌رمووی: په‌روه‌ردگارا! من تووشی ناساخ‌ی ده‌روونی و بئ ئاسایشی بووم و تویش له هه‌موو خاوه‌ن به‌زه‌ییی به به‌زه‌یی تری و به راستی ئیش و ئازار گه‌یوه‌ته گیانم و تو خۆت ئاگات له حال‌مه‌و ده‌مه‌وی به‌میهره‌بانی خۆت چاری حالی په‌شیوم بکه‌ی و له‌م ده‌رده‌گرانه‌ رزگارم بکه‌ی، ئیمه‌یش دو‌وعا و پارانه‌وه‌که‌یمان گیرا کردو ئە‌و

(۲) بخاری (تجرید) ۴ ل - ۴۹ رقم / ۱۳۶۴ / ۳۴۱۶ ، ۳۴۱۵ ، ۴۶۰۴ ، ۳۳۹۵ ، ۳۴۱۳ ، ۴۶۲۱ ، ۴۶۲۳ ، ۴۶۳۱ ،

ناساخییه که تووشی بووبو له‌سه‌رمان لابر دو شیفاو چاره‌مان بو‌ی نارد، وه نه‌وانه‌ی که مردب‌وون له‌ مندا‌له‌کانی زیندووم کردنه‌وه بو‌ی و نه‌وانه‌و نه‌ونده‌ی تریشم له‌گه‌ل نه‌وانه‌دا پید‌ا، به‌ ره‌حه‌تیکی تایبه‌تی له‌لای خو‌مه‌وه بو‌ نه‌و، وه بو‌ نه‌وه‌یش ببی به‌ه‌وی بیرکردنه‌وه و مامه‌له‌و ره‌فتاری باش له‌لایه‌نی نه‌وانه‌وه که به‌نده‌یی خودا ده‌که‌ن.

۳۲۱۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: بَيْنَا أَيُّوبُ يُقْتَسِلُ غُرْيَاكَ فَخَرَّ عَلَيْهِ جَرَادٌ مِنْ ذَهَبٍ، فَجَعَلَ أَيُّوبُ يَحْتَبِي فِي ثَوْبِهِ، فَنَادَاهُ رَبُّهُ يَا أَيُّوبُ، أَلَمْ أَكُنْ أَغْنَيْتَكَ عَمَّا تَرَى قَالَ بَلَى وَعِزَّتِكَ وَلَكِنْ لَا غِنَى لِي عَنْ بَرَكَتِكَ. رواه البخاري في الغسل في الطهارة. وسيأتي في التفسير إن شاء الله فضل يوسف وكثير من الأنبياء^(۱):

ئه‌بو هورهیره (خودای ئی رازی بن) گو‌تی: پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌ه‌رین) فه‌رمو‌ی: جاری ئه‌ییوب به‌ رو‌تی واته‌: به‌بی په‌شته‌مال گرتنه‌وه به‌ به‌رکوشیا، به‌لام به‌ ته‌نیا له‌ جیگه‌یی چو‌لا خو‌ی ده‌شو‌رد، له‌وکاته‌دا کولله‌ی زی‌رینی به‌سه‌ردا داباری، جا ئه‌ییوب به‌ مشت زی‌ره‌که‌ی ده‌کرده‌ ناو جله‌کانیه‌وه، خوداوه‌ند گازی کرد: ئه‌ی ئه‌ییوب! ئه‌دی من بی نیازم نه‌کردبو‌یت له‌ شتی وا ئیت‌ر ئه‌م هه‌له‌په‌یه‌ بو‌چی ده‌که‌ی؟ فه‌رمو‌ی: با، به‌ گه‌وره‌یی تو‌ وایه‌ نه‌ونده‌ت خیرو‌ بی‌ر پی به‌خشیوم کارم نیه‌ به‌م زی‌ره‌، به‌لام له‌گه‌ل نه‌وه‌شا هه‌رگیزاو هه‌رگیز له‌ پیت و فه‌ری تو‌ بی نیاز نابو‌و نه‌و زی‌ره‌ش به‌شیکه‌ له‌ پیت و فه‌ری تو‌، بو‌یه‌ کو‌ی ده‌که‌مه‌وه! (ب) خودا حه‌زکا له‌ باسی ته‌فسیردا باسی گه‌وره‌یی یووسف و گه‌لی له‌ پیغهمبه‌ره‌کانی تریش دی.

(۱) تجرید البخاری (مختصر صحیح البخاری): ۱۹۳ / ۲۷۹ ، ۳۳۹۱ ، ۷۴۹۳.

(۱۲۰) ذولقهرنه‌ین و عوزه‌یرو توبیه‌ع (خودایان لی رازی بی)

ذو القرنین و عزیر و تبع (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمْ)

{قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: وَيَسْأَلُونَكَ عَنْ ذِي الْقَرْنَيْنِ قُلْ سَأَتْلُو عَلَيْكُمْ مِنْهُ ذِكْرًا إِنَّا مَكْنُئَا لَهُ فِي الْأَرْضِ وَآتَيْنَاهُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ سَبَبًا - ۸۳/۱۸ - ۸۵-۸۳}.

واته: ئه‌ی موچه‌مه‌دا! پرس‌یارت لی ده‌که‌ن ده‌رباره‌ی پاشای به‌ناو بانگی ذولقهرنه‌ین، تو بلی: له‌مه‌ولا به‌یانیکی ره‌ساتان به‌س‌ه‌ردا ده‌خوینمه‌وه، که هوی شه‌ره‌ف و شانازییه بو ئه‌وو هه‌موو پیاوچاکیکی وینه‌ی ئه‌و، به‌راستی ئیمه ئه‌و زاته‌مان دامه‌زران له‌ع‌رزداو ده‌ستمان پی داو له‌هه‌موو هویه‌که‌و که‌ره‌سته‌ی گه‌یشتن به‌م‌رازمان پی داو ئه‌ویش کو‌تایی و دریغی نه‌کردو که‌وته دووی هویه‌کان.

{وَقَالَ تَعَالَى: وَقَالَتِ الْيَهُودُ عُزَيْرٌ ابْنُ اللَّهِ وَقَالَتِ النَّصَارَى الْمَسِيحُ ابْنُ اللَّهِ ذَلِكَ قَوْلُهُمْ بِأَفْوَاهِهِمْ يُضَاهِئُونَ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُ قَاتِلْهُمْ اللَّهُ أَكْبَرُ يُؤَفِّكُونَ - ۳۰/۹}.

هه‌ندی له‌جووله‌که‌کان ده‌لین: گوايه عوزه‌یر کو‌پی خودایه! وه هه‌ندی له‌گا‌وره‌کانیش ده‌لین: گوايه عیسا‌ی مه‌سیح کو‌پی خودایه! ئه‌مه‌گه‌زافه‌و قسه‌ی ده‌میان‌ه‌و به‌بی به‌لگه‌و لی‌کدانه‌وه به‌س‌ه‌رده‌م و زمانیا‌نا دی، ئه‌مانه‌لا‌س‌کایی قسه‌پ‌رو پ‌و‌و‌چه‌کانی بی پ‌روا‌کانی پی‌ش خو‌یا‌ن ده‌که‌نه‌وه، خودا بیان‌کوژی، خودا بجی به‌گژیانا! چل‌ون ئه‌مانه‌ری‌گه‌ی راستیان لا‌چ‌و‌وه‌ته به‌ست و ری‌گه‌ی چه‌وت و چه‌ویل‌یان گرت‌و‌وه‌و ده‌یکه‌ن به‌ری!

{وَقَالَ تَعَالَى: أَهُمْ خَيْرٌ أَمْ قَوْمُ تُبَّعٍ - ۳۷/۴۴}.

خودای گه‌وره ده‌فه‌رموی: ئایا ئه‌مانه بو هوش نا‌که‌نه‌وه‌و ئه‌قل نا‌گرن و واز له‌م سه‌ره‌که‌شی و من‌ج‌رییه نایه‌نن و سه‌ر بو هه‌ق دانا‌نه‌وینن؟ ئایا ئه‌وان له‌گه‌لی توبیه‌ع چاک‌ترن، که خودا ته‌فرت‌و‌ونا‌ی کردن و کردنی به‌کول‌وره‌ی ناشی بای فه‌نادا‌و کردنی به‌ناردی نا‌و د‌پ‌کی نا‌و زه‌به‌ن!

۳۲۱۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا أَذْرِي أَتَّبِعُ لَعِينٍ هُوَ أَمْ لَا وَمَا أَذْرِي أَغْزِرُ نَبِيٌّ هُوَ أَمْ لَا. رواه أبو داود والحاكم ولفظه: وَمَا أَذْرِي ذَا الْقَرْنَيْنِ أَكْبِيَّا كَانَ أَمْ لَا^(۱).

ئه‌بو هوره‌یره (خودای ئی رازی بئ) له پیغمبره‌وه ده‌فهرموئ: (دربودی خودای له‌سربئ): نازانم ئایا که توبه‌ع کافری نه‌فرین ئی کراوی بئ بپروا بووه یا موسولمان بووه، وه‌ناشزانم ئایا که عوزه‌یر پیغمبره‌ری خودا بووه یانا * ئه‌بو داوود ده‌یگپرت‌وه (س/صالح - حاکم) گفته‌ی حاکم (خودای ئی رازی بئ) ئاوايه: وه‌ناشزانم ئایا دولقه‌رنه‌ین پیغمبر بووه یانا.

۳۲۱۹- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا أَذْرِي الْحُدُودُ طَهَارَةٌ لِأَهْلِهَا أَمْ لَا: وَلَا أَذْرِي تُبْعُ أَلْعَيْنَا كَانَ أَمْ لَا، وَلَا أَذْرِي ذُو الْقَرْنَيْنِ نَبِيًّا كَانَ أَمْ مَلَكًا. رواه ابن عساکر.

دیسان له‌وه‌وه له پیغمبره‌وه ده‌فهرموئ (دربودی خودای له‌سربئ): نازانم که ئایا جیبه‌جئ کردنی هه‌دد گونا‌هی هه‌دد ئی دراوه‌که پاک ده‌کاته‌وه به‌ته‌واوی یا ئه‌مه‌ تۆله‌ی جیهانیه‌تی و تۆله‌ی قیامه‌تی له‌ دواوه‌ هه‌رماوه، ناشزانم ئایا که توبه‌ع بئ بپروا بووه یانا دیاره‌ که هه‌موو بئ بپروایه‌کیش له‌عه‌تییه، ناشزانم که ئایا دولقه‌رنه‌ین پیغمبر بووه یا خود پادشا بووه. (ئیبنو عه‌ساکیه‌) ئه‌م باسه‌ ته‌ماشا بکه: (ب - ۳ ز - ۲۱).

۳۲۲۰- ولأحمد والطبرانی: لَا تُسْبُوا تَبْعاً فَإِنَّهُ قَدْ كَانَ أَسْلَمَ. واللّٰه أعلم.

حه‌زهره‌ت (دربودی خودای له‌سربئ) ده‌فهرموئ: جنیو مه‌ده‌ن به‌ توبه‌ع چونکه موسولمان بووه، واته‌ خودا په‌رست بووه (ئه‌/طه‌به‌رانی).

دانه‌ر (په‌رکۆمه‌کی له‌ نوویر ره‌حمه‌تی خوا بئ) ده‌لئ: ژماره‌ی فهرمووده‌کانی نامه‌ی پیغمبرایه‌تی (۱۷۳) فهرمووده‌یه. منیش لی‌ره‌دا فاتیحایی داده‌ده‌م و پاداشه‌که‌ی ده‌نی‌رم بو‌گیانی پاکی هه‌موو پیغمبره‌ران و مامۆستاو شیخ و

^(۱) رواه أبو داود بسند صالح (شرحه).

پىرو مشايەخان و كەسوكارى خۇمان، بە تايبەت. بۇ گىيانى پاكى حەزەتى
پېغەمبەرو كەسوكارى و بۇ گىيانى پاكى شىخ عەبدولقادرى گەيلانى و كاكە
ئەحمەدى شىخ و شىخى ضياءەددىن و سىراجەددىن و علائەددىن و دانەرى
ئەم نامە پىرۈزەيە، ئەوجا ئەم سەلەواتە لە دىارى ھەموو پېغەمبەران ئى
دەدەم:

كوردېكم دۇپاك، موسولمانن ساخ

دەنېرم لەگەل چەپكەن گولە باخ:

ھەزاران رەحمەت، ھەزاران سەلام

بۇ پېغەمبەران، ھەلەيھىم سەلام!

نەوجا چۈن ھەنگەن شىرە بنۇشن

گوللە گول ھەلەل پەر بكا كۆشن

شانەين ھەنگوين سىپى ھەلبەستىن

شايسستەى دىارى بۇ خۇشەويستىن

منبىش ناوھەدا دەسكەن سەلەوات

تەل تەل دەچنەم لە باخى ناوات

دەيكەم بە دىارى، دەيبەم بۇ سەرۈەر

دەيكەم بە مايسەى تىكەى پېغەمبەر

تاقە نويمېدەن دالەى ناوېد

بە تەماى مابىن: نەبىن نا نويمېد

لە رەحمەتى خوا لە دىنى ئەحمەد

تالووتى دەدا لە بەردى ئەلھەد!

قەتارەى ھىوام تاك تاكو رىز رىز

له دهم کهل وه‌رین، وه‌ک گه‌لای پایز
 نه‌چاویان پشکووت، نه‌سه‌ریان هه‌لدا
 ناسمان قووتی دان یا چوون به‌مه‌ردا؟!
 ره‌زام به‌قه‌زای خودای بانی سهر
 ده‌ینیمه‌ سهر سهر وه‌ک تاجی گه‌وه‌ر!
 له دنیا وه‌ک خوّم که‌سن تر بن که‌س
 شک نابهم، دهنّا ده‌سمه‌نایه‌ ده‌س
 بو‌یه‌ هه‌میشه‌ کزو ته‌نیا بال
 کرووشکه‌م کردووه‌، له‌ دهر، یا له‌ مال!
 ره‌زام به‌قه‌زای یه‌زدانی سهر‌وه‌ر
 ده‌ینیمه‌ بان چاو ده‌ینیمه‌ سهر سهر
 ناخ له‌ دلکه‌م چه‌نن هه‌ژاره!
 تازه‌ به‌ ته‌مای به‌فره‌که‌ی پاره!
 تازه‌ به‌ ته‌مای حو‌جره‌ی فه‌قییه
 تازه‌ به‌ ته‌مای راتوو‌ی ناو دییه
 تازه‌ به‌ ته‌مای دلی بن‌ خه‌سه
 تازه‌ به‌ ته‌مای چاوی بن‌ ته‌سه
 گشتی به‌سه‌رچوو، وه‌ک به‌فره‌که‌ی پار
 مایه‌وه‌ دل و په‌یکو‌ل و جه‌خار!!
 سه‌د هه‌زار خۆزگه‌م به‌ جاری جاران

که له‌کن مه‌حوی فه‌قن بووین، یاران!^۱
 دل‌ی ناسووده، که‌لله‌ی پر خروش
 ژینس کړدبوون به به‌ه‌شتی خوښ!
 مه‌رخه‌س نوږژو روژوو مان بوایه
 چه‌رخ‌ی زی‌رین بوو، چه‌ن خوښ‌بوو خوایه!
 نی‌سته نیمه‌وخه‌مبووینسه برادره
 ژینس گشت کوردن، شینه هه‌تاسه
 کوردیکت بینس بس خه‌م ناسووده
 نه‌وه کوردنییه، ده‌نا نامه‌رده
 نه‌م دوو شیعه‌و چه‌ند شیعیکی تر له‌م
 چامه‌یه ره‌قابه له به‌غدا کرتانبووی
 چونکه ناشکرا قسه له‌و روژه ره‌شه
 ده‌کهن، که له‌پاش هه‌ره‌سه‌یتانی

^۱ - جاران که له خزمه‌تی جه‌نابی ماموستا مه‌لا نه‌سعه‌دی مه‌حوی‌دا فه‌قن بووین، که من خوّم نی‌جازه‌ی مه‌لایه‌تیم له خزمه‌ت نه‌ودا وەر‌گرتووه، که قازی شه‌ری سلیمانی نه‌و سه‌رده‌مه که ناوی رمشاد موفتی بوو به ده‌ستی خو‌ی می‌زمری سپی له‌سه‌ر نامو جبه‌ی مه‌لایه‌تی له‌به‌ر کردم، (خودایان ئی رازی بئ) گه‌ئ جار ماموستا مه‌لا نه‌سعه‌د پی‌ی ده‌فه‌رمووین: (امرت بالتغافل الا فتغافلوا) که عه‌ر زمان کرد: هوربان! نه‌م حه‌دیه‌سه له‌چی کتیبیک‌دایه؟ فه‌رمووی: روژه‌کانه! نه‌وه حه‌دیس نییه، نه‌وه قسه‌ی دایکی عوسمانه، هه‌موو جارئ که له شت بکو‌لمه‌وه ده‌ئ: مه‌لا! نه‌ومنده له شت مه‌کو‌لمه‌روه، که‌می خو‌ت له ماله‌وه بئ ناگاکه!!

دایکی عوسمان خیزانی ماموستا مه‌لا نه‌سعه‌د بوو، (هه‌زار ره‌حه‌تی ئی بئ) نانی ده‌ستی نه‌و ژنه ره‌حه‌تییه‌م گه‌ئ خواردووه، نه‌و هه‌ر دایکی کاک عوسمان مه‌حوی نه‌بوو به‌لکوو دایکی هه‌موو فه‌قیکانی خانه‌قا بوو.
 (وهر‌گیر - ۱۹۸۸/۱۱/۴)

رىكەوتنى (۱۱) ئازار گەلى كورد تيا دەژيا، م / محمد على قەرداغى
گىپرايەو بۆم كە مصطفى شوكر ئەم شىعرانەى كرتاندبوو. (وەرگىپ)

تېبىنى: فەرموودە دووبارەكان، ھەمىشە ژمارەى بەرگەكەيان و
ژمارەى زنجىرەكەيان و ژمارەى ناو زنجىرەكەشيان، لەھەموو بەرگەكانا
پاستە. جا ئەگەر ھەلەيى لەپەقەمە سەرەككىيەكەيان دا ھەبوو، بەئاسانى
بەژمارەى بەرگە و زنجىرە و ژمارەى ناو زنجىرەكە دەدۆزىنەو. ئىتر پەنا
بەخوا.

وەرگىپ

كاتى پاكىنوس و ھەلەبژىرى

ئەم بەرگە پىرۆزە بۆ جارى سىيەم

۲۰۰۸/۷/۲

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

به‌شی سیئه‌م: باسی گه‌وره‌یی و پاڅری ته‌فسیرو خه‌بات و تیکۆشان

نامه‌ی گه‌وره‌یی و پاڅری

(جهوت باس و پاشه‌کیه‌که)

۱) به‌شی یه‌که‌م: باسی گه‌وره‌یی و پاڅری یاران‌ی پیغه‌مبه‌ر ^{دروندی} به‌تیکرای

القسم الثالث: في الفضائل والتفسير والجهاد

بسم الله الرحمن الرحيم

كتاب الفضائل (وفيه سبعة فصول وخاتمة)

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {مُحَمَّدٌ رَّسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَتَذَكَّرُونَ فَضُلًا مِّنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِّنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَرَىٰ عَلَىٰ سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا - ۲۹/۴۸}.

خودای گه‌وره ده‌فه‌رموی: موحه‌ممه‌د پیغه‌مبه‌ری خودایه‌و، یاره‌کانی نازاو دلیرو نه‌به‌ردو به‌جه‌رگن و له‌ ناستی کافران به‌زه‌برو زه‌نگن و ره‌حمیان پی‌ ناکه‌ن تا به‌چه‌ ترسی‌ن و چاو ترسی‌نیان کهن، وه‌ له‌ناو خویانا تا بلئی میهره‌بانو و دلسۆزی یه‌کترین وه‌ک باب و کوپ، ئه‌وه تا تو به‌ چاوی خوت هه‌موو کاتی ده‌یان بینی هه‌ر خه‌ریکی نویژو چه‌مینه‌وه‌و کوپ‌نووش و خودا په‌رستی‌ن و سه‌رگه‌رمی تاعه‌تی خودای خویانن، داوای به‌خشش و ره‌زاو خوشنودی خودا ده‌که‌ن و هه‌میشه‌ شه‌یدای ره‌زامه‌ندی خودان، شیوه‌ی شیرینیان له‌ چاره‌یان دیاره، نوورو ناوچاوانی پاکیان نیشانه‌ی بیرو باوه‌ری دلی رووناکیانه‌ که وه‌ک مانگ و خور له‌ناو ته‌ویلی نوورانیاندا ده‌ده‌روشیته‌وه که ئه‌وه‌یش شوینه‌واری به‌رده‌وامی کوپ‌نووش و تاعه‌تی زۆره، ئه‌م نیشانه‌و ره‌فتاره شیرینه‌ی که باس کرا ده‌رباره‌ی ئه‌م دلیر مه‌ردانه

ئه‌وه‌یه که له ته‌وراتا، که نامه‌ی خودایه‌و به خه‌لات داویتی به موسا پیغه‌مبه‌ر، تو‌مار کراوه‌و خه‌به‌ری پی دراوه!

۳۲۲۱- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: خَيْرُ أُمَّتِي قَرْنِي، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ. قَالَ عِمْرَانٌ فَلَا أَذْرِي أَذْكَرَ بَعْدَ قَرْنِهِ قَرْنَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا. ثُمَّ إِنَّ بَعْدَكُمْ قَوْمًا يَشْهَدُونَ وَلَا يُسْتَشْهَدُونَ، وَيَخُونُونَ وَلَا يُؤْتَمَنُونَ، وَيَنْذِرُونَ وَلَا يُفُونَ، وَيُظْهَرُ فِيهِمُ السَّمَنُ^(۱).

→ (ب - ۳ ز - ۱۱۷ ژماره: ۲۵۸۰/۳) لی‌ره‌دا ئاوايه: له عیمرانی کو‌ری حوصه‌ینه‌وه گوتی: جا باش نازانم که له پاش چینی خو‌ی دوو چینی تری فهرموو، یا سئ چینی تری فهرموو، فهرمووشی (درو‌دی خودای له‌سهرین): له پاش ئی‌وه‌وه هۆزئ په‌یدا ده‌بن که‌س داوای شایه‌تیدانیان لی ناکا که‌چی له خو‌یانه‌وه لووت ده‌به‌نه پی‌شه‌وه ده‌بن به شایه‌ت و شایه‌تی ده‌ده‌ن، وه‌گزی و ناپاکی و ده‌غه‌لی ده‌که‌ن و جی‌گه‌ی بتمان‌ه‌و باوه‌ر پی کردن نین، وه فووتوو (نه‌ذر) ده‌که‌ن و جی‌به‌جی ناکه‌ن، وه قه‌له‌ویی له ناویانا بلاو ده‌بیته‌وه (ش/د/ت).

۳۲۲۲- → (ب - ۳ ز - ۱۱۷ ژماره: ۲۵۸۰/۳)^(۲).

۳۲۲۳- وَقَالَتْ عَائِشَةُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) سَأَلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَيُّ النَّاسِ خَيْرٌ؟ قَالَ: الْقَرْنُ الَّذِي أَنَا فِيهِ ثُمَّ الثَّانِي ثُمَّ الثَّالِثُ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ^(۳).

عائیشه (خودای ئا‌رازی بئ) گوتی: پرسیار کرا له هه‌زه‌ت (درو‌دی خودای له‌سهرین) چ که‌س باشه؟ فهرمووی: ئه‌وانه‌ی که له‌م سه‌ده‌یه‌دان که منی تی‌دام،

(۱) تقدم برقم ۲۵۸۱/۳ مجلد ۲ تسلسل / ۱۱۷. بؤ ژیننامه‌ی عیمرانی کو‌ری حوصه‌ین بر‌وانه: (تج‌رید/ ۱ / ۲۳۲ ژ: ۲۲۰).

(۲) تقدم برقم: ۲۵۸۰/۳ مجلد ۲ / تسلسل / ۱۱۷.

(۳) مسلم. فضائل الصحابة، رقم: ۶۴۲۵. بؤ ژیننامه‌ی عائیشه بر‌وانه: (تج‌رید/ل- ۱۶ ژ: ۳).

لہ پاش ئہوان ئہوانہی کہ دہکونہ سہدہی دووہم، لہ پاش ئہوانیش
ئہوانہی کہ دہکونہ سہدہی سیئہم (م)۔

۳۲۲۴- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: يَأْتِي عَلَى
النَّاسِ زَمَانٌ فَيَغْزُو فِتْنَامٌ مِنَ النَّاسِ، فَيَقُولُونَ فِيكُمْ مَنْ صَاحَبَ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
فَيَقُولُونَ نَعَمْ. فَيُفْتَحُ لَهُمْ. ثُمَّ يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ فَيَغْزُو فِتْنَامٌ مِنَ النَّاسِ، فَيَقَالُ هَلْ
فِيكُمْ مَنْ صَاحَبَ أَصْحَابَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَيَقُولُونَ نَعَمْ. فَيُفْتَحُ لَهُمْ، ثُمَّ
يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ فَيَغْزُو فِتْنَامٌ مِنَ النَّاسِ، فَيَقَالُ هَلْ فِيكُمْ مَنْ صَاحَبَ مَنْ صَاحَبَ
أَصْحَابَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَيَقُولُونَ نَعَمْ. فَيُفْتَحُ لَهُمْ. رَوَاهُ الشَّيْخَانِ. وَزَادَ
مُسْلِمٌ فِي رِوَايَةٍ: ثُمَّ يَكُونُ الْبَغْتُ الرَّابِعُ فَيَقَالُ: انْظُرُوا هَلْ تَرَوْنَ فِيهِمْ أَحَدًا رَأَى مَنْ
رَأَى أَحَدًا رَأَى أَصْحَابَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَيُوجَدُ الرَّجُلُ فَيُفْتَحُ لَهُمْ بِهِ: (۴)۔

ئہبو سہعید (خودای ئی رازی بن) گوئی: پیغہمبہر (درویدی خودای لہسربین)
فہرمووی: سہردہمی دادی، کوہلی خہک دہپون بو غہزا دہلین: کہ سمان تیا
ہہیہ کہ ہاوریتی پیغہمبہری کردبی تا بہ بہرہکہتی ئہوہوہ خودا سہرمان
بخا؟ دہلین: بہلی ہہیہ، ئیتر خودا لہو غہزایہدا زالیان دہکاو سہردہکونو
ئہو شوینہ دہگرن، لہ پاشدا سہردہمی دادی، عہشاماتی دہچن بو غہزا،
دہلین: ئایا کہ سمان لہناودا ہہیہ کہ ہاوریتی ہاوریتیانی پیغہمبہری کردبی؟
دہلین: بہلی ہہیہ، ئیتر خودا ئہوانیش زال دہکاو سہریان دہخا، لہ پاشدا
سہردہمی دادی عہشاماتی دہچن بو غہزا، دہلین: کہس ہہیہ لہناومانا کہ
ہاوریتی ہاوریتیانی یارانی پیغہمبہری کردبی؟ دہلین: بہلی ہہیہ، ئیتر خودا
ئہوانیش زال دہکاو سہریان دہخاو ئہو ولاتہیش دہگرن (ش) لہ
گیرانہوہیہکا موسلیم ئہمہی پتر کردوہ: ئینجا سہرہی لہشگری چوارہم
دی، دہگوتری: تہماشاکہن ئایا کہسی دہبینن لہ ناویانا کہ کہسیکی تری

(۴) بخاری. جہاد: ۲۸۹۷، ۳۵۹۴، ۳۶۴۹ = تجرید / ۱۱۹۳ بہرگی / ۳ ل - ۳۸. مسلم. فضائل الصحابة:

دیبئی که نه‌و که‌سه یه‌کیکی تری دیبئی که نه‌و یارانی پیغه‌مبه‌ری دیبئی؟ جا پی‌اوئی له‌و چه‌شنه ده‌ست ده‌که‌وئی له‌ ناویانا، ئیت‌ر به‌ه‌وئی نه‌وه‌وه خودا سه‌ریان ده‌خاو نه‌و ولاته ده‌گرن.

۳۲۲۵- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَجُلَيْنِ مِنَ الْأَصْحَابِ خَرَجَا مِنْ عِنْدِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي لَيْلَةٍ مُظْلِمَةٍ، وَمَعَهُمَا مِثْلُ الْمِصْبَاحَيْنِ يُضِيآنِ بَيْنَ أَيْدِيهِمَا، فَلَمَّا افْتَرَقَا صَارَ مَعَ كُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا وَاحِدٌ حَتَّى أَتَى أَهْلَهُ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي عِلَامَاتِ النَّبُوَّةِ: (۵).

ئه‌نه‌س (خودای ئی رازی بئ) گوئی: دوو‌پی‌او (له‌ یارانی چه‌زهرت (سه‌ودی خودای له‌س‌رین)) له‌لای چه‌زهرت بوون، که له‌کنی ده‌رده‌چن و ده‌که‌پ‌ینه‌وه بو مال‌ه‌وه، شه‌وه‌که‌ی زو‌ر تاریک ده‌بئ، وه دوو پارچه‌ نوور له‌ چه‌شنی دوو چ‌رای رو‌شن له‌ که‌لیان ده‌رو‌ن و له‌به‌ر ده‌میان‌ه‌وه رو‌شن‌ییان بو ده‌که‌ن، که له‌ ری له‌ یه‌ک جیا ده‌بنه‌وه ه‌ر که‌سه‌یان پارچه‌ نووری له‌که‌لی ده‌روا تا ده‌گاته مال‌ه‌وه (ب- خودایان ئی رازی بئ).

۳۲۲۶- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: صَلَّيْنَا الْمَغْرِبَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثُمَّ قُلْنَا نَجْلِسُ حَتَّى نُصَلِّيَ الْعِشَاءَ فَخَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: مَا زِلْتُمْ هَاهُنَا؟ قُلْنَا نَعَمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ قُلْنَا نَجْلِسُ حَتَّى نُصَلِّيَ الْعِشَاءَ، قَالَ: أَحْسَنْتُمْ أَوْ أَصَبْتُمْ. ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ إِلَى السَّمَاءِ وَكَانَ كَثِيرًا مَا يَفْعَلُهُ فَقَالَ: التُّجُومُ أَمَنَةٌ لِلسَّمَاءِ فَإِذَا ذَهَبَتِ التُّجُومُ أَتَى السَّمَاءَ مَا تُوعَدُ وَأَنَا أَمَنَةٌ لِأَصْحَابِي فَإِذَا ذَهَبَتْ أَتَى أَصْحَابِي مَا يُوعَدُونَ وَأَصْحَابِي أَمَنَةٌ لِأُمَّتِي فَإِذَا ذَهَبَ أَصْحَابِي أَتَى أُمَّتِي مَا يُوعَدُونَ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ: (۶).

ئه‌بو مووسا (خودای ئی رازی بئ) گوئی: نو‌ی‌ژی شی‌وانمان له‌که‌ل پیغه‌مبه‌ردا (سه‌ودی خودای له‌س‌رین) کرد، جا گوتمان: داده‌نیشین تا نو‌ی‌ژی خه‌وتنانیش ده‌که‌ین،

(۵) بخاری. أبواب المساجد / ۴۶۵، ۳۶۳۹، ۳۸۰۵ = تجرید / ۲۸۵. بو ژین‌نامه‌ی ئه‌نه‌س. ب‌پ: ته‌ج‌ریدی

بوخاری / ۱ ل - ۳۴ ژ: ۱۳).

(۶) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۴۱۳. (ئه‌بو موسا. تجرید / ۱ ل - ۳۳ ژ: ۱۱)

پیغه‌مبەر (درویدی خودای لسه‌ربین) که هاته‌وه بۆ لامان بۆ کردنی به‌رنوئیزی نوئیزی خه‌وتنان فهرمووی: هیشتا هر لیڤه ماون عه‌رزمانکرد: به‌لئ، ئه‌ی پیغه‌مبهری خودا! له دلی خو‌مانا گوتمان: بۆچی برۆینه‌وه یه‌کجاری داده‌نیشین تا نوئیزی خه‌وتنانیش ده‌که‌ین. فهرمووی: ئافه‌رین باشتان کردووه یا فهرمووی: چاکتان کردووه. جا چه‌زهرت (درویدی خودای لسه‌ربین) سه‌ری هه‌لپری بۆ ئاسمان – گه‌لئ جار وای ده‌کرد – ئینجا فهرمووی: ئه‌ستیره‌کان نیشانه‌ی ئاسایشی ئاسمانن که ئه‌ستیره‌کان نه‌مان ئه‌وجا ئه‌وه هه‌ره‌شه‌یه‌ی له ئاسمان کراوه دیته‌دی و جیهان‌خاپوور ده‌بی و قیامت هه‌لده‌ستی منیش نیشانه‌ی ئه‌من و ئاسایشم بۆ یارانی خۆم، چاکه من نه‌مام و مردم ئه‌وسا ئه‌وه هه‌ره‌شه‌وه گوپه‌شه‌یه‌ی له یارانم کراوه دیته‌جی و ئاژاوو دووبه‌ره‌کی و جیا‌جیایی سه‌ر هه‌لده‌ده‌ن، یارانیشم نیشانه‌ی ئاسووده‌گی و ئاسایشین بۆ ئوممه‌تم، جا که یارانم نه‌مان و گشت مردن ئه‌وجا ئه‌وه هه‌ره‌شه‌یه‌ی له ئوممه‌تم کراوه دیته‌دی و شوینی هه‌وه‌س و ئاره‌زوو ده‌که‌ون (م).

۳۲۲۷- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ عَبْدًا لِحَاطِبٍ جَاءَ لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَشْكُو حَاطِبًا فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ لِيَدْخُلَنَّ حَاطِبُ النَّارَ. فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَذَبْتَ لَا يَدْخُلُهَا فَإِنَّهُ شَهِدَ بَدْرًا وَالْحُدَيْبِيَّةَ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۷).

جابیر (خودای ئی زانی بن) گوئی: به‌نده‌یه‌کی حاطیب هاته لای پیغه‌مبەر (درویدی خودای لسه‌ربین) سکا‌لای له ده‌ست حاطیب کردو گوئی: ئه‌ی پیغه‌مبهری خودا! به راستی حاطیب ده‌چیته ناو ئاگری دۆزه‌خ! فهرمووی: درۆده‌که‌ی، ناچیته ناوی چونکه ئه‌وه حازری غه‌زای به‌درو غه‌زای حوده‌یییه‌ بووه (م/ت- خودایان ئی زانی بن).

۳۲۲۸- وَعَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ عِنْدَ حَفْصَةَ: لَا يَدْخُلُ النَّارَ إِلَّا شَاءَ اللَّهُ مِنْ أَصْحَابِ الشَّجَرَةِ أَحَدٌ. الَّذِينَ بَايَعُوا تَحْتَهَا. قَالَتْ: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ. فَأَتَتْهَا

(۷) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۳۵۲. ترمذی. مناقب: ۲۸۶۴. (جابیر: تجرید/ ۱ ل- ۱۷ ژ: ۴).

فَقَالَتْ حَفْصَةُ: قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: (وَإِنْ مِنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا) فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَدْ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بَعْدَهَا (ثُمَّ تُنَجَّى الَّذِينَ اتَّقَوْا وَتَذَرُ الظَّالِمِينَ فِيهَا جِثِيًا). رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۸):

دیسان له‌وه‌وه گوتی: پی‌غه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌س‌ربین) له‌کن چه‌فصه (خودای ن‌رازی بن) ده‌فهرموی: خوا چه‌زکا، هیچ که‌س له‌ده‌سته‌ی نه‌صاحب‌ولشه‌جه‌ره نار‌ونه ناو د‌وزه‌خ، نه‌و ده‌سته‌یه‌ی که‌له‌ژیر ده‌ره‌خته‌که‌دا له‌ژیر دار‌سه‌مووره‌که‌دا که‌له‌کاتی حوده‌یی‌بی‌ده‌دا له‌گه‌ل من په‌یمان‌یان به‌ست. چه‌فصه‌ش ده‌لی: با ده‌چن، نه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خودا! پی‌غه‌مبه‌ریش (درویدی خودای له‌س‌ربین) تیی ده‌خو‌پ‌وی و لیی تو‌وپ‌ره ده‌بی، چه‌فصه‌ش ده‌لی: نه‌ی نه‌وه نییه خودای گه‌وره ده‌فهرموی:

{وَإِنْ مِنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا – ۱۹ / ۷۱}.

واته: که‌س نییه له‌نی‌وه که‌به‌ناو د‌وزه‌خا نه‌پ‌واو نه‌چی‌ته د‌وزه‌خ. پی‌غه‌مبه‌ریش (درویدی خودای له‌س‌ربین) فهرموی: خودای گه‌وره له‌پاش نه‌وه‌وه ده‌فهرموی:

{ثُمَّ تُنَجَّى الَّذِينَ اتَّقَوْا وَتَذَرُ الظَّالِمِينَ فِيهَا جِثِيًا – ۱۹ / ۷۲}.

واته: به‌لام له‌پاشا نه‌وانه‌ی که‌خاوه‌ن ته‌قوان و له‌خودا‌ترسن رزگار‌یان ده‌که‌ین و له‌ناو د‌وزه‌خ ده‌ریان ده‌که‌ین، وه‌سته‌مکاره به‌دبه‌خته‌کان ده‌هیل‌ینه‌وه تیایا له‌سه‌ر نه‌ژن‌و به‌داما‌وی و ک‌زی و د‌وش‌داما‌وی (م/د/ت).

۳۲۲۹ – وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا تَمَسُّ النَّارُ مُسْلِمًا رَأَى أَوْ رَأَى مَنْ رَأَى^(۹):

دیسان هه‌ر نه‌و گوتی: چه‌ز‌ه‌ت (درویدی خودای له‌س‌ربین) ده‌فهرموی: هه‌ر موس‌ول‌مانی که‌من ببینی، یا که‌سی ببینی که‌نه‌و که‌سه‌منی دی‌بی، نه‌وه نا‌گری د‌وزه‌خ چه‌شکه‌ی نا‌کا (ت-س/ح).

(۸) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۲۵۴.

(۹) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

۳۲۳۰- عَنْ بُرَيْدَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا مِنْ أَحَدٍ مِنْ أَصْحَابِي يَمُوتُ بِأَرْضٍ إِلَّا بُعِثَ قَائِدًا وَثُورًا لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ^(۱۰):

بوره‌یده (خودای لی رازی بنی) له پیغهمبه‌روه ده‌فهرموئی (دیوودی خودای له‌سهرین):
هر که‌سی له هاوړپییانی من له هر خاکي بمری، له روژی قیامه‌تا که زیندوو
ده‌کړیته‌وه ده‌بی به پیشه‌واو ره‌به‌رو به نووو روشنایی بو خه‌لکی نه‌وی!
(ت-سند غریب).

۲) جنيو پيدان و ناتوره‌کردنی یارانې پیغهمبه‌ر ^{دیوودی خودای له‌سهرین} تاوانیکي که‌سی که‌وره‌یه

سبب الأصحاب جرم عظیم

۳۲۳۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُقْلٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: اللَّهُ فِي أَصْحَابِي اللَّهُ اللَّهُ فِي أَصْحَابِي لَا تَتَّخِذُوهُمْ غَرَضًا بَعْدِي فَمَنْ أَحَبَّهُمْ فَبِحَبِّي أَحَبَّهُمْ وَمَنْ أَبْغَضَهُمْ فَبِبْغْضِي أَبْغَضَهُمْ وَمَنْ آذَاهُمْ فَقَدْ آذَانِي وَمَنْ آذَانِي فَقَدْ آذَى اللَّهَ وَمَنْ آذَى اللَّهَ فَيُوشِكُ أَنْ يَأْخُذَهُ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ^(۱۱):

عه‌بدوللای کوری موغه‌فقه (خودای لی رازی بنی) گوټی: چه‌زهرت (دیوودی خودای
له‌سهرین) فهرمووی: له خودا بترسن، له خودا بترسن، ده‌بارهی هاوړپییانی من،
دیسان له خودا بترسن، له خودا بترسن ده‌بارهی هاوړپییانی من، له‌پاش
خوم مه‌یانکه‌ن به نیشانه‌ی تانه‌و ته‌شهرتان، جا نه‌وه‌ی نه‌وانی خوش ده‌وی
نه‌وه‌ بویه خوشی ده‌وین چونکه به‌راستی منی خوش ده‌وی و له خوشه‌ویستی
من نه‌وانیشی خوش ده‌وی، وه نه‌وه‌ی رقی له‌وانه نه‌وه‌ بویه رقی لیپانه
چونکه له دل‌وه رقی له‌منه‌و له رقی من رقی له‌وانیشه، وه نه‌وه‌ی نازاریان
ده‌دا، له ژپانیانا یا له پاش مردنیان نه‌وه‌ با بزانی که نازاری من ده‌دا،

^(۱۰) رواه الترمذي بسند غریب (شرحه) (بوره‌یده/ ته‌جرید/ ۱ / ۳۲۸ ژ: ۲۲۴).

^(۱۱) سکت عن درجته الشارح. (عه‌بدوللای کوری موغه‌فقه‌ل ته‌جرید/ ۱ / ۳۳۲ ژماره/ ۳۳۱).

نہوہی نازاری من دہدا نہوہ با باش بزانی کہ نہوہ نازاری خودا دہدات نہوہیشی کہ نازاری خودا دہدات بہ زووی خودا سہرہنگری دہکات (ت).

۳۲۳۲- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ بَيْنَ خَالِدِ بْنِ الْوَلِيدِ وَبَيْنَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ شَيْءٌ فَسَبَّهُ خَالِدٌ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): لَا تَسُبُّوا أَحَدًا مِنْ أَصْحَابِي فَإِنْ أَحَدَكُمْ لَوْ أَتَفَقَ مِثْلَ أُحَدٍ دَهَبًا مَا أَذْرَكَ مُدًّا أَحَدِهِمْ وَلَا تُصِيفَهُ. رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ^(۱):

نہو سہعید گوتی: شتی ہبوو لہ نیوان خالیدی کوپی وہلیدو نہوہرہمانی کوپی عہودا، خالد جنیوی دا بہ نہوہرہمان، پیغہمبہریش (دروودی خودای لہسرین) فہرموی: جمین مہدن بہ ہیچ کہسی لہ ہاوپریانی من، گریمان یہکی لہنیوہ بہقہد کیوی نوحود زیر بہہخشیتہوہ ہیشتا ناگات بہ مشتیکی نہوان، بگرہ ناگات بہ نیومشتیشیان! (ش/د/ت).

۳۲۳۳- وللرمذی: إِذَا رَأَيْتُمُ الَّذِينَ يَسُبُّونَ أَصْحَابِي فَقُولُوا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى شُرُكُمُ^(۲):

حہزرت (دروودی خودای لہسرین) دہفہرموی: نہگہر دیتان کہسی جنیوی بہ ہاوپریان و یاران من دہدا، پیی بلین: لہعنہت و نہفرینی خودا لہ خراپہکہتان بی (ت).

بہشی دووہم: باسی گورہی و پاکڑی جواریری حہزرت (دروودی خودا

لہسر پیغہمبہرہزای خودا لہسر نہوان بی)

باسی گورہی نہبو بہکر (رہزای خودای لہ بی)

الفصل الثاني: في فضائل الخلفاء الأربعة : فضائل أبي بكر (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ)

۳۲۳۴- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ خَطَبَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) النَّاسَ وَقَالَ: إِنَّ اللَّهَ خَيْرَ عَبْدًا بَيْنَ الدُّنْيَا وَبَيْنَ مَا عِنْدَهُ فَاخْتَارَ ذَلِكَ الْعَبْدُ مَا عِنْدَ اللَّهِ.

^(۱) بخاری. فضائل الصحابة: ۳۷۳. مسلم. فضائل الصحابة: ۶۴۲۵. أبو داود. السنة: ۶۶۵۸. ترمذی.

مناقب: ۲۸۶۱ م.

^(۲) سکت عنہ الشارح.

قَالَ: فَبَكَى أَبُو بَكْرٍ، فَعَجِنَا لِبُكَائِهِ أَنْ يُخْبِرَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ عَبْدِ خَيْرٍ. فَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) هُوَ الْمُخْبِرُ وَكَانَ أَبُو بَكْرٍ أَعْلَمَنَابِهِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنَّ مِنْ أَمْنِ النَّاسِ عَلَيَّ فِي صُحْبَتِهِ وَمَالِهِ أَبُو بَكْرٍ، وَلَوْ كُنْتُ مُتَّخِذًا خَلِيلًا غَيْرَ رَبِّي لَأَتَّخَذْتُ أَبَا بَكْرٍ، وَلَكِنْ أَخُوَّةُ الْإِسْلَامِ وَمَوَدَّتُهُ، لَا يَبْقَيْنُ فِي الْمَسْجِدِ بَابٌ إِلَّا سُدٌّ، إِلَّا بَابَ أَبِي بَكْرٍ. وَفِي رَوَايَةٍ: وَلَوْ كُنْتُ مُتَّخِذًا مِنْ أُمَّتِي خَلِيلًا لَأَتَّخَذْتُ أَبَا بَكْرٍ، وَلَكِنَّهُ أَخِي وَصَاحِبِي وَقَدْ اتَّخَذَ اللَّهُ صَاحِبَكُمْ خَلِيلًا. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۱):

ئەبو سەعید (خودای ئی رازی بێ) گوئی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) وتاریکی دا بۆ یاران، فەرمووی: خودا بەندەیهکی خۆیی کردوو بە سەرپشک: کە یا لە جیهاندا بمینێ یا ئەو بەش و بارەیه هەلبگرێ کە لەلای خودا دانراوە بۆی، ئەو بەندەیهش ئەو بەش و بارەیهی هەلبژارد کە لەلای خودایە. گوئی: جا ئەبو بەکر دەستی کرد بە گریان، ئێمە ئەم گریانە ی ئومان بەلاوە سەیربوو، تومەز ئەو بەندەیهی کە کرابوو بە سەرپشک و خاتر خۆ کرا بوو لە نیوان ئەم جیهان و ئەو جیهاندا پیغەمبەر خۆی بوو (دروودی خودای لەسەربێ) وە ئەبو بەکر (خودای ئی رازی بێ) لە ئێمە باشتەر لە مەبستی فەرموودەکە ی حەزەرە (دروودی خودای لەسەربێ) تێ گەشتبوو، حەزەرە (دروودی خودای لەسەربێ) فەرمووی: بەراستی ئەبو بەکر لە هەموو کەس پتر پیاوێتی بەسەرمنەو هەیه چ بەسەر، چ بە مال، ئەگەر من لە ئۆمەت کە سیکم بگرتایە بە دۆست بۆ خۆم ئەبو بەکر هەلدەبژارد و دەمکرد بە دۆستی گیانی بە گیانی خۆم، بۆیەش کەسی تر ناکەم بە دۆست بۆ خۆم چونکە من خودا کردوومی بە دۆستی خۆی بەلام لەگەڵ ئەمەشدا تا بلیی باریەتی و دۆستایەتی ئایینی ئیسلام لە نیوانمانا پتەو بەهێزە لە سایە خوداوە، هەر دەرگایە کە لەسەر مزگەوتە دەبێ بگرێ تەنیا دەرگای مالهە کە ی ئەبو بەکر نەبێ. لە گیرانەو هیه کە: گریمان من کە سیکم - لە ئۆمەت - بگرتایە بە دۆست

(۱) بخاری. صلاة: ۴۶۶ = ۲۸۶ تجرید رفاہ: ۴۶۵۴، ۳۹۰۴. ترمذی. مناقب: ۳۶۶۰

(خه‌لیل) نه‌بو به‌کرم هه‌لده‌بژاردو نه‌وم ده‌کرد به‌دۆستی گیانی به‌گیانی خۆم، به‌لام له‌گه‌ل نه‌وه‌شا له‌سایه‌ی خوداوه‌هم برای ئایینیمه‌و هه‌م هاوپییمه‌، وه‌منی هاوپی ئیوه‌خودا ده‌ستی قه‌درو ریژی ئی ناوم وه‌لی بژاردووم و کردوومی به‌دۆستی خوشه‌ویستی خۆی (ش/ت) -نوعی شه‌پۆی میهره‌بانی یه‌زدان بن) ره‌حمه‌ت له‌و که‌سه‌ی گوتویه‌:

مه‌رد له‌چاکه‌س مه‌رد هه‌رگیز ده‌رنه‌چێ

پیاوه‌تس و مه‌رد بیه‌ش قه‌ت له‌بهر نه‌چێ

۳۲۳۵- عَنْ أَبِي الدُّرْدَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنْتُ جَالِسًا عِنْدَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذْ أَقْبَلَ أَبُو بَكْرٍ آخِذًا بِطَرْفِ ثَوْبِهِ حَتَّى أَبْذَى عَنْ رُكْبَتِهِ، فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَمَّا صَاحِبُكُمْ فَقَدْ غَامَرَ. فَسَلَّمَ، وَقَالَ إِنَّهُ كَانَ بَيْنِي وَبَيْنَ ابْنِ الْخَطَّابِ شَيْءٌ فَأَسْرَعْتُ إِلَيْهِ ثُمَّ تَدِمْتُ، فَسَأَلْتُهُ أَنْ يَغْفِرَ لِي فَأَبَى عَلَيَّ، فَأَقْبَلْتُ إِلَيْكَ فَقَالَ: يَغْفِرُ اللَّهُ لَكَ يَا أَبَا بَكْرٍ. ثَلَاثًا، ثُمَّ إِنَّ عُمَرَ نَدِمَ فَأَتَانِي مَنْزِلَ أَبِي بَكْرٍ فَسَأَلَ أَمَّ أَبَا بَكْرٍ فَقَالُوا لَا. فَأَتَانِي إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَسَلَّمَ فَجَعَلَ وَجْهُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَتَمَعَّرُ حَتَّى أَشْفَقَ أَبُو بَكْرٍ، فَجَعَلَا عَلَى رُكْبَتَيْهِ فَقَالَ اللَّهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَنَا كُنْتُ أَظْلَمَ مَرَّتَيْنِ. فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنَّ اللَّهَ بَعَثَنِي إِلَيْكُمْ فَقُلْتُمْ كَذَبْتَ. وَقَالَ أَبُو بَكْرٍ صَدَقَ. وَوَأَسَانِي بِنَفْسِهِ وَمَالِهِ، فَهَلْ أَنْتُمْ تَارِكُو لِي صَاحِبِي. مَرَّتَيْنِ فَمَا أُوْذِيَ بَعْدَهَا^(۲).

نه‌بو ده‌رداء (خودای ئی رازی بن) گوتی: له‌خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ردا (درویدی خودای له‌سه‌رین) دانیشتیبووم، له‌ناکاوه‌بو به‌کر په‌یدا بوو، داوینی جله‌که‌یی گرتبوو به‌ده‌ستیه‌وه، به‌ره‌نگیکی وا نه‌ژنوکانی ده‌رکه‌وتبوون، پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سه‌رین) که‌له‌سه‌ر نه‌م حاله‌ نه‌بو به‌کری دی فه‌رمووی: وا دیاره‌ نه‌م هاوپییه‌تان قه‌وماندوویه‌تی! نه‌بو به‌کر هاته‌ به‌ره‌وه‌و سلّوی کردو گوتی: نه‌وه‌ی راست بێ له‌نیوانی من و عومهری کوپی خه‌تتا‌بدا شتی روی دا، وه‌

(۲) بخاری. فضائل الصحابة، ۱۴۵۱ تجرید = ۳۶۶۱، ۴۶۴۰ فتح الباری. (نه‌بو ده‌رداء. ته‌جرید / ۲)

من خۆم پئی رانه‌گیراو قسه‌ی ره‌قم پئی گوت، به‌لام له پاشا په‌شیمان بوومه‌وه و داوام لئی کرد که لیم خو‌ش بی و چاوپو‌شیم ئی بکا، که‌چی نه‌و به‌گوئی نه‌کردم، جاوا هاتووم بۆلای تو نه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خودا! تا تو ناو‌ب‌زیمان بکه‌ی. پی‌غه‌مبه‌ریش (درو‌دی خودای له‌س‌رین) سی جار له‌سه‌ریه‌ک فه‌رمو‌وی: نه‌ی نه‌بو به‌کر خودا! لی‌ت خو‌ش بی. له پاشدا عومه‌ر په‌شیمان ده‌بی‌ته‌وه و ده‌چی بۆ مالی نه‌بو به‌کرو ده‌پ‌رسی: ئه‌ری نه‌بو به‌کر له مال‌ه؟ ده‌لین: نه‌ه، ئیتر هه‌ر له‌وی‌وه دی بۆ لای پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی خودای له‌س‌رین) که گه‌ی‌شته به‌ره‌وه سل‌اوی کرد، جا به‌ره‌به‌ره رو‌وی پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی خودای له‌س‌رین) گر‌ژ بو، به ره‌نگی‌کی وا که نه‌بو به‌کر ترسی ئی نی‌شت که عومه‌ر له‌سه‌ر نه‌و له‌لایه‌نی پی‌غه‌مبه‌ره‌وه تووشی شتی ببی، ئیتر نه‌بو به‌کر هات به‌چو‌کا له‌خزمه‌تی پی‌غه‌مبه‌ردا و بۆ عومه‌ر پا‌رایه‌وه گوتی: به‌خودا نه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خودا! زۆرت‌ری سوو‌چی من بو، جا چه‌ز‌ه‌ت (درو‌دی خودای له‌س‌رین) فه‌رمو‌وی: کاتی که خودا منی کرد به پی‌غه‌مبه‌رو ره‌وانه‌ی کردم بۆ ناوتان، ئی‌وه ده‌تان‌گوت: درۆ ده‌که‌ی، به‌لام نه‌بو به‌کر ده‌ی‌گوت: راست ده‌کا، وه نه‌بو به‌کر چ به‌سه‌ر، چ به‌مال فریام که‌وت و به‌سه‌رو مال خۆی کردووه به‌قوربانی ئی‌سلام، ئینجا دوو‌جار له‌سه‌ریه‌ک فه‌رمو‌وی: که حال وایه‌ ئه‌دی ئیتر بۆ واز نایه‌نن له‌ه‌اوپ‌یی‌ه‌م له‌به‌ر خات‌ری من! گوتی: ئیتر بپ‌رای بپ‌رای له‌پاش ئه‌مه‌ که‌س ئازاری نه‌بو به‌کری نه‌دا (ب).

۳۲۳۶- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَاتَ وَأَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ بِالسُّنْحِ لَقَامَ عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَقَالَ: وَاللَّهِ مَا مَاتَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَقَالَ: عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: وَاللَّهِ مَا كَانَ يَقَعُ فِي نَفْسِي إِلَّا ذَاكَ وَلَيَعْنَتُنَّ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فَلْيَقْطَعَنَّ أَيْدِي رِجَالٍ وَأَرْجُلُهُمْ فَجَاءَ أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَكَشَفَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَبَّلَهُ وَقَالَ: يَا أَبَى أُنْتِ وَأُمِّي طِبْتَ حَيًّا وَمَيِّتًا وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا يُدْبِقُكَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ الْمَوْتَيْنِ أَبَدًا. ثُمَّ خَرَجَ فَقَالَ: أَيُّهَا الْحَالِفُ عَلَى رَسُولِكَ فَجَلَسَ عُمَرُ فَتَكَلَّمَ أَبُو بَكْرٍ فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَتَى عَلَيْهِ وَقَالَ: أَلَا مَنْ كَانَ يَعْبُدُ مُحَمَّدًا فَإِنَّ مُحَمَّدًا قَدْ مَاتَ وَمَنْ كَانَ يَعْبُدُ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ فَإِنَّ اللَّهَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ وَقَالَ اللَّهُ تَعَالَى:

(إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ) وَقَالَ (وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَى عَقْبِهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللَّهَ شَيْئًا وَسَيَجْزِي اللَّهَ الشَّاكِرِينَ) قَالَ: فَتَشَجَّ النَّاسُ يَكُونُ قَالَ: وَاجْتَمَعَتِ الْأَنْصَارُ إِلَى سَعْدِ بْنِ عُبَادَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) فِي سَقِيفَةِ بَنِي سَاعِدَةَ فَقَالُوا مِنَّا أَمِيرٌ وَمِنْكُمْ أَمِيرٌ فَذَهَبَ إِلَيْهِمْ أَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ وَأَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ) فَذَهَبَ عُمَرُ يَتَكَلَّمُ فَأَسْكَنَهُ أَبُو بَكْرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) فَكَانَ عُمَرُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) يَقُولُ: وَاللَّهِ مَا أَرَدْتُ بِذَاكَ إِلَّا أَلِي قَدْ هَيَّأْتُ كَلَامًا قَدْ أَعْجَبَنِي خَشِيتُ أَنْ لَا يُبْلَغَهُ أَبُو بَكْرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) فَتَكَلَّمَ أَبُو بَكْرٍ وَأَبْلَغَ فَقَالَ فِي كَلَامِهِ: نَحْنُ الْأَمْرَاءُ وَأَنْتُمْ الْوُزَرَاءُ. قَالَ الْحَبَابُ بْنُ الْمُنْذِرِ: لَا وَاللَّهِ لَا تَفْعَلْ أَبَدًا مِنَّا أَمِيرٌ وَمِنْكُمْ أَمِيرٌ. فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): لَا وَلَكِنَّا الْأَمْرَاءُ وَأَنْتُمْ الْوُزَرَاءُ هُمْ أَوْسَطُ: الْعَرَبِ دَارًا وَأَعْرَبُهُمْ أَحْسَابًا فَبَايَعُوا عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ أَوْ أَبَا عُبَيْدَةَ بْنَ الْجَرَّاحِ. فَقَالَ عُمَرُ: بَلْ تُبَايِعُكَ أَنْتَ فَأَلْتِ خَيْرَنَا وَسَيِّدُنَا أَحَبَّنَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَخَذَ عُمَرُ بِيَدِهِ فَبَايَعَهُ وَبَايَعَهُ النَّاسُ فَقَالَ قَائِلٌ: قَتَلْتُمْ سَعْدَ بْنَ عُبَادَةَ. فَقَالَ عُمَرُ: قَتَلَهُ اللَّهُ^(۳).

عائیشہ (خودای فی رازی بن) گوئی: پیغہمبہر (درویدی خودای لہسہرین) کہ مرد لہوکاتہدا نہبو بہکر لہ سونج بوو، عومہر (خودای فی رازی بن) ہہلسا وتاریکی داو گوئی: بہخودا پیغہمبہر (درویدی خودای لہسہرین) نہمردوہو! وہ لہوہ دوا عومہر دہیگوت: بہخودا لہ راستیدا نہوہ قسہی دلہ بوو، ہہروا عومہر لہ وتارہکہیدا گوئی: بہخودا خودای گہورہ پیغہمبہر زیندوہ دہکاتہوہو دہست و پای نہو پیاوانہ دہپری کہ دہلین: پیغہمبہر (درویدی خودای لہسہرین) بہ نیجگاری مردوہو، جا نہبو بہکر ہاتہوہو چوہو سہر تہرمہکہی پیغہمبہرو سہری پیغہمبہری ہہلدایہوہو نیوانی ہہردوہو چاوہکانی ماچکردو گوئی: بہ باوکم و بہدایکمہوہ بہقوریانت ہم، چ بہ زیندووی و چ بہمردووی چہندہ پاک و نازداری! بہو کہسہ کہ گیانی منی بہ دہسہ ہہرگیز خودا لہ جیہاندا دووجار ناتمرینئی.

(۳) بخاری. فضائل الصحابة: ۳۶۷۰.

ئینجا چوو ده‌ره‌وه و چوو بۆ ناو عه‌شاماته‌که‌و به عومهری گوت: ئه‌ی سویند خۆرا! هی‌واش، جا عومهر دانیشته‌و ئه‌بو به‌کر ده‌ستی کرد به قسه‌کردن و سوپاس و ستایشی خودای کردو گوتی: باش باش بزانه‌! ئه‌وه‌ی که موحه‌مه‌دی ده‌پهرست بیگومان ئه‌وا موحه‌مه‌دمرد، وه ئه‌وه‌شی که خودا ده‌پهرستی ئه‌وا دیاره که خودا هه‌رماوه‌و زیندوووه‌و قه‌ت نامری! وه ئه‌وه‌تا خودای مه‌زن له‌ قورئان دا ده‌فه‌رموی:

{إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِلَهُم مَّيِّتُونَ - ۳۹/۳۰}.

واته: وه‌کوو تو ده‌مری ئه‌وانیش ده‌مرن! وه له‌ ئایه‌تیکی تردا ده‌فه‌رموی:

{وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَى عَقْبَيْهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللَّهَ شَيْئًا وَسَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ - ۱۴۴/۳}.

واته: مه‌حه‌مه‌دیش ته‌نیا پیغه‌مبه‌ریکه وه‌کوو ئه‌و پیغه‌مبه‌رانه‌ی که له‌ پێش ئه‌وه‌وه بوون و هاتوون و رابوردوون، جا ئایا نه‌گه‌ر ئه‌و بمری یا بکوژری ئیوه وه‌رده‌گه‌رپێن له‌سه‌ر پارنه‌تان به‌ره‌و دوا؟! واته: ده‌گه‌رپێنه‌وه بۆ سه‌ر کو‌فرو بته‌پهرستی سه‌رده‌می نه‌قامی، دیاره که هه‌ر که‌سێ له‌ هه‌ق لاری بێ و ریگه‌ی راست به‌رداو ریگه‌ی چه‌وت بگه‌ری ئه‌وه هه‌ر خۆی زیان ده‌کاو خودا به‌وه هیچ زیانی ئی ناکه‌وی به‌لگه‌نه‌ویستیشه که خودا له‌مه‌ولا پاداشی ئه‌و که‌سانه ده‌داته‌وه که سوپاسی خودایان کردوه.

گوتی: ئیتر خه‌لکه‌که دایان له‌ پرهمی گریان. گوتی: له‌ولاشه‌وه یاریده‌ ده‌ران (ئه‌نصار) له‌لای سه‌عدی کو‌پی عوباده له‌ ساباته‌که‌ی به‌نی ساعیده کو‌ ده‌بنه‌وه‌و کو‌مه‌ل ده‌به‌ستن و ده‌لێن: ده‌بی فه‌رمانه‌ره‌وایی له‌ ئی‌مه‌و فه‌رمانه‌ره‌وایی له‌ ئی‌وه بێ، جا ئه‌بو به‌کرو عومهر و ئه‌بو عوبه‌یده‌ی جه‌رراح ده‌چن بۆ لایان، عومهر ده‌یه‌وی ده‌ست به‌قسه‌ بکات، به‌لام ئه‌بو به‌کر ریگه‌ی نادا، عومهر خۆی ده‌یگوت: به‌خودا من له‌و قسه‌کردنه مه‌به‌ستم ته‌نیا ئه‌وه بوو، و تاریکم ئاماده‌کردبوو، زۆر جوان بوو، به‌دل‌م بوو، مه‌ترسیم هه‌بوو که

ئەبو بەکر پە‌ی بە‌وتاری وا نە‌با، ئینجا ئە‌بو بە‌کر بە‌ جوانی دیتە‌ قسە‌و لە‌ناو
فەرمانیشتە‌کە‌یدا دە‌لی: ئیمە‌ فەرمان‌پەر‌واو ئیو‌ه شالیارو راویژکارمان بن!
حوبابی کوپی مونزیریش دە‌لی: نە‌خیر، بە‌خودا شتی وانا‌کە‌ین،
فەرمان‌پەر‌وایی لە‌ ئیمە‌ کە‌ دە‌ستە‌ی یاریدە‌دەرانی و فەرمان‌پەر‌وایی لە‌ ئیو‌ه، کە‌
دە‌ستە‌ی قو‌پە‌ریش، ئە‌بو بە‌کریش دە‌لی: خە‌یرا بە‌لام ئیمە‌ فەرمان‌پەر‌واو ئیو‌ه
و‌ه‌زیرو راویژار، ولاتی قو‌پە‌ریش سەر‌تە‌لی ولاتی عەر‌بە‌ چونکە‌ بریتییە‌ لە‌
مە‌ککە‌ی پی‌رۆز کە‌ کابە‌ی نازداری لێ‌یە‌ وە‌ بۆ‌ خانە‌دانیش تا بلیی خانە‌دان،
کە‌واتە‌ بە‌یعت و پە‌یمان بە‌دن بە‌ عومەر، یا بە‌ ئە‌بو عوبە‌یدە‌، عومەریش
دە‌لی: بە‌لکوو پە‌یمان دە‌دە‌ین بە‌تۆ‌ تو‌ دە‌کە‌ین بە‌فەرمان‌پەر‌وای خۆ‌مان،
چونکە‌ تو‌ گە‌وره‌مانیت و چاکترین کە‌سمانیت و پی‌غە‌مبەریش (درو‌دی خودای
لە‌سە‌رین) لە‌ هە‌موومان زیاتر تو‌ی خۆ‌ش دە‌ویست جا عومەر دە‌ستی ئە‌بو بە‌کر
دە‌گری و پە‌یمان و بە‌یعتی دە‌دات، ئیتر خە‌لکە‌کە‌ش پە‌یمانی دە‌دە‌نی. جا
لە‌و کاتە‌دا کابراین دە‌لی: ئیو‌ه بە‌م پە‌یمان دانە‌بە‌ ئە‌بو بە‌کر سە‌عدی کوپی
عوبادە‌تان کوشت بۆ‌یە‌ وای گوت چونکە‌ سە‌عد سەر‌گە‌ورە‌ی یاریدە‌دەران بوو
بە‌تە‌مابوو خۆ‌ی ببی بە‌سەرۆک عومەریش وە‌لامی کابرا دە‌داتە‌و‌و دە‌لی:
خودا بیکوژی ئیمە‌ بۆ‌ دە‌یکوژین (ب-خوای ئی‌ رازی بن).

۳۲۳۷- عَنْ عَمَّارٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَمَا مَعَهُ
إِلَّا خَمْسَةُ أَغْبِلٍ وَأَمْرَأَتَانِ وَأَبُو بَكْرٍ. رَوَى الْبُخَارِيُّ هَذِهِ الثَّلَاثَةَ^(۴):

عە‌م‌مار (خودای ئی‌ رازی بن) گوتی: خۆ‌م پی‌غە‌مبەر‌م دیو‌ه (درو‌دی خودای لە‌سە‌رین)
تە‌نیا پێنج بە‌ندە‌و دوو ئافرە‌ت و ئە‌بو بە‌کر نە‌بی کە‌سی تری لە‌گە‌ڵ دا نە‌بوو!
(ب-خودای ئی‌ رازی بن).

۳۲۳۸- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي
مَرَضِهِ: اذْهَبِي إِلَى أَبِي بَكْرٍ وَأَخَاكِ حَتَّى أَكْتُبَ كِتَابًا فَإِنِّي أَخَافُ أَنْ يَتَمَنَّى مُتَمَنٍّ وَيَقُولَ
قَائِلٌ أَنَا أَوْلَى. وَيَأْتِي اللَّهُ وَالْمُؤْمِنُونَ إِلَّا أَنَا بَكْرٍ^(۵):

(۴) تجریدی بخاری: ۱۴۵۰ = ۳۶۶۰، ۳۸۵۷ متح الباری (عە‌ مار. تە‌جرید/ ۴ ل - ۱۴۰ ژ: ۱۴۵۱).

عائیشه (خودای ئی رازی بی) گوتی: پیغه‌مبهر (درویدی خودای لسه‌ربین) له‌و نه‌خوش‌یی‌یدا که تیا‌مرد فه‌رموی: ئه‌ی عائیشه! ئه‌بو به‌کری باوکت و براکه‌تم بۆ بانگ بکه، هه‌تا وه‌صییه‌تنامه‌یی بنووسم بۆ ئه‌بو به‌کر که له‌پاش خۆم ئه‌و جینشینم بی، نه‌بادا هه‌ر که‌سه بو‌خو‌ی هه‌ول بدا بۆ شو‌ینه‌که‌م و بلی: هه‌قی منه‌و بۆ من ره‌واتره‌و پر‌وبیا‌نوو بۆ ئه‌مه‌ بدۆزه‌ره‌وه، وه‌لی نا، پو‌یست به‌نامه‌ نا‌کا، چونکه‌ خودا ئه‌وه‌ نا‌کات و موس‌ول‌مان‌نیش شتی وا قه‌بو‌ول نا‌که‌ن و جگه‌ له‌ ئه‌بو به‌کر به‌که‌سی تر رازی نا‌بن که له‌پاش خۆم ببی به‌ جینشینم (م).

۳۲۳۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ أَصْبَحَ مِنْكُمْ الْيَوْمَ صَائِمًا؟ قَالَ أَبُو بَكْرٍ: أَنَا. قَالَ: فَمَنْ تَبِعَ مِنْكُمْ الْيَوْمَ جَنَازَةً؟ قَالَ: أَبُو بَكْرٍ. أَنَا. قَالَ: فَمَنْ أَطْعَمَ مِنْكُمْ الْيَوْمَ مِسْكِينًا؟ قَالَ أَبُو بَكْرٍ: أَنَا. قَالَ: فَمَنْ عَادَ مِنْكُمْ الْيَوْمَ مَرِيضًا؟ قَالَ أَبُو بَكْرٍ: أَنَا. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَا اجْتَمَعْنَ فِي أَمْرٍ إِلَّا دَخَلَ الْجَنَّةَ. رواهما مسلم^(۵):

ئه‌بو هوره‌یره (خودای ئی رازی بی) له‌ حه‌زه‌ته‌وه (درویدی خودای لسه‌ربین) ده‌فه‌رموی: کامتان ئه‌م‌پۆ به‌رۆژوون؟ ئه‌بو به‌کر ده‌لی: من، ده‌فه‌رموی: ئه‌ی کیتان ئه‌م‌پۆ له‌گه‌ل ته‌رما چووه‌ بۆ سه‌رگۆ‌پ‌ستان؟ ئه‌بو به‌کر ده‌لی: من، ده‌فه‌رموی: ئه‌ی کامتان ئه‌م‌پۆ سه‌ری له‌ نه‌خۆش داوه‌؟ ئه‌بو به‌کر ده‌لی: من. ده‌فه‌رموی: ئه‌ی کامتان ئه‌م‌پۆ نانی هه‌ژاریکی داوه‌؟ ئه‌بو به‌کر ده‌لی: من. پیغه‌مبهر (درویدی خودای لسه‌ربین) فه‌رموی: ده‌ی ئه‌م کاره‌ باشانه‌ له‌هه‌ر که‌سی‌کا کو‌ ببه‌وه‌ مسو‌گه‌ر ئه‌و که‌سه ده‌چیته‌ به‌هه‌شت (م).

۳۲۴۰- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَكَانِي جَبْرِيلُ (عَلَيْهِ السَّلَام) فَأَخَذَ يَدِي فَأَرَانِي بَابَ الْجَنَّةِ الَّذِي تَدْخُلُ مِنْهُ أُمَّتِي. فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَدِدْتُ أَنِّي

(۵) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۱۳۱.

(۶) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۱۳۲. (ئه‌بو هوره‌یره/ ته‌ج‌رید/ ۱ / ۳۱ ژ: ۹).

كُنْتُ مَعَكَ حَتَّى أَنْظَرَ إِلَيْهِ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَمَا إِنَّكَ يَا أَبَا بَكْرٍ أَوَّلُ مَنْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مِنْ أُمَّتِي. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(٧):

دیسان گوتی: حەزەرەت (دروودی خودای لەسەری) فەرمووی: جویرائیل (دروودی خودای لەسەری) هات بۆلام و دەستی گرتو و ئەو دەرگایە بەهەشتی پێ نیشان دام کە گەلەکەم لێیەو و دەچنە ناو بەهەشت ئەبو بەکریش گوتی: ئەو پیغەمبەری خودا! خۆزگەم لەگەڵتا دەبووم بەلکوو تەماشایم بکردایە حەزەرەت (دروودی خودای لەسەری) فەرمووی: بزانه — ئەو ئەبو بەکر! — کە تۆ یەکەم کەس دەبییت لە ئۆمەت کە دەچیت بەهەشت. (د) دانەر — پڕگەزێ لە میهرمانی خودایی — لە شەرحەکەدا دەلی: لەپاش ئەبو بەکر عومەر دەچیت بەهەشت، ئەوجا عوتمان، ئەوجا عەلی، ئەوجا ئەوانی تری دێکەسە مژدە بە بەهەشت پێ دراوەکان، ئەوجا ئەوانی تری هاوڕێیان ئەوجا پەیرەوان (تابیعین = چینی دووهمی موسوڵمانان) ئەوجا پەیرەوانی پەیرەوان (ئەتباعول تابیعین = چینی سییەمی گەلی موسوڵمان) رەزاو خوشنودی خودا لە هەموویان، لەگەڵ رەچاو کردنی ئەم خالەدا: کە هەژارانی هەموو چینی لەم چینانە وەپیش ئەوانی تریان دێکەون!

٣٢٤١- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا لِأَحَدٍ عِنْدَنَا يَدٌ إِلَّا وَقَدْ كَافَيْتَاهُ مَا خَلَا أَبَا بَكْرٍ فَإِنَّ لَهُ عِنْدَنَا يَدًا يُكَافِئُهُ اللَّهُ بِهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَمَا نَفَعَنِي مَالُ أَحَدٍ قَطُّ: مَا نَفَعَنِي مَالُ أَبِي بَكْرٍ^(٨):

دیسان گوتی: حەزەرەت (دروودی خودای لەسەری) فەرمووی: دەستیایوی کەسمان بەسەرەو نەماوە کە تۆلەو هەقمان بۆ نەکردییتەو، دەستیایوی ئەبو بەکر نەبێ پیاووەتی ئەومان بەسەرەو ماوە، لە رۆژی قیامەتدا خودا خۆی

^(٧) سكت عن درجته الشارح:

^(٨) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

پاداشی گہورہ یی ئہوہی دہداتہوہ، مال و دارایی کہ سیش -- ھەرگیزاو ھەرگیز -- وەک مال و دارایی ئہبو بەکر بە فریام نہکەوتووہ! (ت-س/ح).

٣٢٤٢- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنَّهُ قَالَ لَا بِي بَكْرٍ: أَلْتَ صَاحِبِي عَلَى الْخَوْضِ وَصَاحِبِي فِي الْقَارِ^(٩):

ئیبنو عومەر (خودایان ئی رازی بئ) گوئی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربە) بە ئەبو بەکری فەرموو: تۆ ھاوڕێی سەرھەوزی کەوسەرە دەبی ھەرۆک لە ئەشکەوتی حیرادا ھاوڕێم بووی (ت-س/ص).

٣٢٤٣- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: دَخَلَ أَبُو بَكْرٍ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: أَلْتَ عَتِيقُ اللَّهِ مِنَ النَّارِ. قَالَتْ: فَمِنْ يَوْمِئِذٍ سُمِّيَ عَتِيقًا^(١٠):

عائیشە (خودای ئی رازی بئ) گوئی: جاری ئەبو بەکر چووہ ژوورەوہ بۆ لای پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربە) ھەزەرەت پێی فەرموو: تۆ ئازادکراوی خودای و قوتاربووی لە ئاگری دۆزەخ، ئیتر لەو رۆژەوہ ئەبو بەکر ناوئرا: عەتیق واتە: ئازادکراو (ت-سەند غریب).

٣٢٤٤- وَعَنْهَا عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا يَنْبَغِي لِقَوْمٍ فِيهِمْ أَبُو بَكْرٍ أَنْ يُؤْمَهُمْ غَيْرُهُ. رَوَى هَذِهِ الْأَرْبَعَةَ التِّرْمِذِيُّ^(١١):

دیسان گوئی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربە) فەرمووی: ئەبو بەکر لەناو ھەر کۆمەڵیکای بێ، دەبێ ئەو بەرنوێژیان بۆ بکا (ت-سەند غریب).

^(٩) رواه الترمذي بسند صحيح (شرحه). (عومەر. تەجرید/١٣٨/٢ ژمارە/ ٧١٦ تەجرید = ١٤٩٠ ھەتەح).

^(١٠) رواه الترمذي بسند غريب (شرحه).

^(١١) رواه الترمذي بسند غيب (شرحه).

۴) باسی پاک‌زی و گه‌وره‌یی هه‌زهرتی عومهر (خودای لی رازی بن) فضائل عُمَرُ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ)

۳۲۴۵- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: بَيْنَا أَنَا نَائِمٌ رَأَيْتُ النَّاسَ يُغَرِّضُونَ عَلِيًّا، وَعَلَيْهِمْ قُمْصٌ مِنْهَا مَا يَبْلُغُ الثُّدْيَ، وَمِنْهَا مَا يَبْلُغُ ذُنَّ ذَلِكَ، وَمَرَّ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ وَعَلَيْهِ قَمِيصٌ يَجْرُهُ. قَالُوا مَاذَا أَوْلَتْ ذَلِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: الدِّينَ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۱).

ئه‌بو سه‌عید (خودای لی رازی بن) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: نوستبووم له‌خه‌وما ئه‌و خه‌لکه‌م نیشان دهران هه‌موو سه‌رو کراسیان له‌به‌ردابوو، هه‌یان بوو کراسه‌که‌ی ده‌گه‌یشته سه‌ر مه‌کی و هه‌یان بوو له‌وه زیاتر یا که‌متر بوو، به‌لام که سه‌ره‌ی عومهری کوپی خه‌تتاب هات و ئه‌و به‌به‌رده‌مما ره‌ت بوو، ته‌ماشام کرد کراسییکی ئاودامانی له‌به‌ردابوو له‌به‌ر پیی ده‌خشا عه‌رزیا نکرد: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ئه‌وه‌ت به‌چی خه‌وپه‌رژین کردو به‌چی لیکت دایه‌وه؟ فه‌رمووی: به‌ئاین (ش).

۳۲۴۶- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: بَيْنَا أَنَا نَائِمٌ إِذْ رَأَيْتُ قَدْ حَا أَتَيْتُ بِهِ فِيهِ لَبَنٌ فَشَرَبْتُ مِنْهُ حَتَّى إِنِّي لَأَرَى الرَّيَّ يَجْرِي فِي أَظْفَارِي ثُمَّ أُغْطِيتُ فَضَلَّى عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ. قَالُوا: فَمَا أَوْلَتْ ذَلِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: الْعِلْمُ^(۲).

ئیب‌نو عومهر (خودایان لی رازی بن) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: جارێ خه‌وتبووم، له‌خه‌وما کاتیکم زانی پیاله‌یی شیریان بو هینام، جا خۆم لییم خواردوه هه‌تا ته‌واو پاراو بووم و شیر له‌سه‌ری نینۆکه‌کانمه‌وه سه‌ری کردو له‌لووتمه‌وه هاته‌وه، ئینجا پاشماوه‌که‌ی خۆم دا به‌عومهری کوپی خه‌تتاب گوئیان: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ئه‌وه به‌چی لیك ده‌ده‌يته‌وه؟ فه‌رمووی: به‌زانین (ش).

(۱) بخاری. ایمان: ۲۲ = تجرید، ۳۶۹، ۷۰۰۸، ۷۰۰۹ مسلم. فضائل الصحابة: ۶۱۳۹. ترمذی. رؤیا:

۲۲۸۵. نسائی. ایمان: ۵۰۲۶.

(۲) بخاری. علم: ۸۲ = تجرید/ ۷۲، ۳۶۸۱، ۷۰۰۶، ۷۰۰۷، ۷۰۲۷، ۷۰۳۲.

۳۲۴۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَقَدْ كَانَ فِيمَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ رَجَالٌ يُكَلِّمُونَ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَكُونُوا أَلِيَاءَ، فَإِنْ يَكُنْ مِنْ أُمَّتِي مِنْهُمْ أَحَدٌ فَعَمَّرُ. رواهما الشيخان والترمذی (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُم) (۳):

ئەبو ھورەیرە (خودای ئی رازی بێ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) فەرمووی: لە پێشینیان، لە ئەوێ ئیسرائیل، لە ھۆزی جوولەکە گەئێ پیاوی وا ھەبوون لەگەڵ ئەو ھەدا کە پیغەمبەر نەبوون، بەلام قەسەیان راست دەردەچوو، وەک خودا بیخاتە ناو دایان وابوو، یا فریشتە قەسەیان بو بکا ئاوا، جا ئەگەر لە ئومەتی من ئەم جوړە پیاو ھەبێ عومەر یەکیکە لەوان! (ش/ت-خودایان ئی رازی بێ).

۳۲۴۸- عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: اسْتَأْذَنَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَعِنْدَهُ نِسْوَةٌ مِنْ قُرَيْشٍ يُكَلِّمْنَهُ وَيَسْتَكْثِرْنَ، عَالِيَةٌ أَصْوَاتُهُنَّ عَلَى صَوْتِهِ فَلَمَّا اسْتَأْذَنَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ قُمْنَ فَبَادَرْنَ الْحِجَابَ فَأَذِنَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَدَخَلَ عُمَرُ وَرَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَضْحَكُ، فَقَالَ عُمَرُ أَضْحَكَ اللَّهُ سِنَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ. فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَجِبْتُ مِنْ هَؤُلَاءِ اللَّائِي كُنَّ عِنْدِي فَلَمَّا سَمِعْنَ صَوْتَكَ ابْتَدَرْنَ الْحِجَابَ. فَقَالَ عُمَرُ: فَأَتَ أَحَقُّ أَنْ يَهْبَنَ يَا رَسُولَ اللَّهِ. ثُمَّ قَالَ عُمَرُ يَا عَذَوَاتِ أَنْفُسِهِنَّ، أَتَهَبْنِي وَلَا تَهَبْنَ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقُلْنَ نَعَمْ، أَلَيْتَ أَفْظُ وَأَغْلَظُ فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِيهَا يَا ابْنَ الْخَطَّابِ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ مَا لَقِيكَ الشَّيْطَانُ سَالِكًا فَجًّا قَطُّ: إِلَّا سَلَكَ فَجًّا غَيْرَ فَجِّكَ (۴):

سەعدی کوپی ئەبو وەققاس (خودای ئی رازی بێ) گوتی: دەستەیی لە ژنانی قورەیش لەلای ھەزەت دەبن و گوشتوگوێ لەگەڵ دەکەن بە دوورو درێژی، لەبەر غەلبەغەلێ خویان دەنگی پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) کپ دەکەن، جا

(۳) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۱۵۴. ترمذی. مناقب: ۳۶۹۳. بخاری. فضائل الصحابة: ۳۸۹.

(۴) بخاری. بدء الخلق: ۳۲۹۴، ۳۶۸۳، ۶۰۸۵. مسلم. فضائل الصحابة: ۶۱۵۲. (ژیاننامە سەعدی).

له‌وکاته‌دا عومەر داوای ریگه ده‌کا که بجئی بۆ لای چه‌زهرت (دروودی خودای
 له‌سهرین) ئیتیر ژنه‌کان گورج هه‌ل ده‌سن و خۆیان ده‌پیچنه‌وه‌و ده‌یان‌ه‌وئی بپۆن،
 پیغه‌مبه‌ریش (دروودی خودای له‌سهرین) ریگه ده‌دا به‌ عومەر و عومەر ده‌چیته
 ژووره‌وه، ده‌روانی و چه‌زهرت (دروودی خودای له‌سهرین) پئی ده‌که‌نی، ده‌لی: ئه‌ی
 پیغه‌مبه‌ری خودا! یاخودا پیکه‌نینی خیرت بئی، خیره‌ و پئی ده‌که‌نی؟
 ده‌فه‌رموئی: سه‌یرم هات له‌م ژنانه‌ که له‌لای من، هه‌ر که گوئیان له‌ ده‌نگی تۆ
 بوو گورج په‌لاماریان دا په‌چه‌یان گرته‌وه‌و خۆیان گرد کرده‌وه! عومەر گوئی:
 قوربان! ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! هه‌ق وابوو که ئه‌مانه‌ شهرم و شکۆ له‌ تۆ پتر
 بکه‌ن، ئینجا عومەر به‌ ژنه‌کانی گوت: ئه‌ی دوشمنانی خۆتان! چۆن سام له‌من
 ده‌که‌ن و که‌چی سام له‌ چه‌زهرت ناکه‌ن! گوئیان: ئاخ‌ر تۆ مۆنیت و پیاویکی
 گه‌لی ره‌ق و توندو تیژیت، به‌لام چه‌زهرت (دروودی خودای له‌سهرین) زۆر به‌ نه‌زاکه‌ت و
 نه‌رمو نیان و هیڊیه‌ جا چه‌زهرت (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: به‌سه، ئه‌ی
 کوپ‌ی خه‌تتاب! ئه‌م به‌سه‌زمانانه‌ له‌ کوئی ده‌ره‌قه‌تی تۆدین، تۆ شه‌یتان
 ده‌ره‌قتت نایی، به‌وه‌که‌سه‌ که ره‌وانی منی و له‌ ده‌سا تۆ له‌هه‌ر ریگه‌یه‌که‌وه
 بپۆی شه‌یتان له‌ترسی تۆ به‌و ریگه‌یه‌دا ناپوا! (ش).

۳۲۴۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: بَيْنَا أَنَا نَائِمٌ
 رَأَيْتُنِي فِي الْجَنَّةِ، فَإِذَا امْرَأَةٌ تَتَوَضَّأُ إِلَى جَانِبِ قَصْرِ، فَقُلْتُ لِمَنْ هَذَا الْقَصْرُ؟ فَقَالُوا لِعُمَرَ
 بْنِ الْخَطَّابِ، فَذَكَرْتُ غَيْرَتَهُ، فَوَلَّيْتُ قَبْكَى عُمَرُ وَقَالَ: أَعَلَيْكَ أَغَارُ يَا رَسُولَ اللَّهِ.
 رواهما الشيخان^(۵):

ئه‌بو هوره‌یره (خودای ئی‌رازی بئی) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین)
 فه‌رمووی: خه‌وتبووم، و له‌ خه‌وما وام له‌ به‌هه‌شتا، که ته‌ماشام کرد و
 نافره‌تی له‌ پال کۆشکیکا ده‌سنوێژ ده‌گرئی گوتم: ئه‌م کۆشک و ته‌لاره‌ هی
 کییه‌؟ گوئیان: هیی عومهره‌، جا ویستم که بچه‌ ناوی و ته‌ماشای بکه‌م به‌لام

(۵) بخاری. نکاح: ۵۲۲۷. مسلم. فضائل الصحابة: ۶۱۴۸.

که یادی غیره‌تی عومهرم که و ته‌وه که چه‌نده به ته‌نگ: ناموسه‌وه دیت ئیت
نه‌چووم و به‌ره‌و دوا گه‌پامه‌وه (ش).

۳۲۵۰- عَنْ أَبِي بُرَيْدَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَصْبَحَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَدَعَا بِلَالًا فَقَالَ: يَا بِلَالُ يَمَّ سَبَقْتَنِي إِلَى الْجَنَّةِ مَا دَخَلْتُ الْجَنَّةَ قَطُّ: إِلَّا سَمِعْتُ خَشْخَشَتَكَ أَمَامِي دَخَلْتُ الْبَارِحَةَ الْجَنَّةَ فَسَمِعْتُ خَشْخَشَتَكَ أَمَامِي فَأَثَيْتُ عَلَى قَصْرِ مُرَبَّعٍ مُشْرِفٍ مِنْ ذَهَبٍ فَقُلْتُ: لِمَنْ هَذَا الْقَصْرُ؟ فَقَالُوا: لِرَجُلٍ مِنَ الْعَرَبِ فَقُلْتُ: أَنَا عَرَبِيٌّ لِمَنْ هَذَا الْقَصْرُ؟ قَالُوا: لِرَجُلٍ مِنْ قُرَيْشٍ قُلْتُ: أَنَا قُرَيْشِيٌّ لِمَنْ هَذَا الْقَصْرُ؟ قَالُوا: لِرَجُلٍ مِنْ أُمَّةٍ مُحَمَّدٍ قُلْتُ أَنَا مُحَمَّدٌ لِمَنْ هَذَا الْقَصْرُ؟ قَالُوا: لِعُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ. فَقَالَ بِلَالٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا أَذُنْتُ قَطُّ: إِلَّا صَلَّيْتُ رَكَعَتَيْنِ وَمَا أَصَابَنِي حَدَثٌ قَطُّ: إِلَّا تَوَضَّأْتُ عِنْدَهَا وَرَأَيْتُ أَنَّ لِلَّهِ عَلَى رَكَعَتَيْنِ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِهِمَا. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالشَّيْخَانُ^(۱).

ئەبو بوره‌یده (خودای ئی رازی بن) گوئی: پیغه‌مبەر (درویدی خودای لیسرین) به‌یانی
زوو بیلالی گاز کردو پیی فهرموو: ئەهی بیلال! هه‌رچه‌نده ده‌رۆم بو به‌هه‌شت
گویم له‌ چرپه‌ی پیته‌ له‌ پیشمه‌وه له‌ به‌هه‌شتا ده‌رۆیت، پیم بلئی به‌چی پیش
من ده‌که‌وی له‌ به‌هه‌شتا؟ ئەم شه‌و چووم بو به‌هه‌شت گویم له‌ خشپه‌ خشپی
پیت بوو له‌ پیشمه‌وه ده‌رۆیشتیت، چومه‌ لای کۆشکیکی چوارکۆشه‌ی
قووچی زیڕین، گوتم: ئەم کۆشکه‌ هه‌ی کییه‌؟ گوتیان: هه‌ی پیاویکی
عه‌ره‌به‌، گوتم: من خۆم عه‌ره‌به‌ هه‌ی کییه‌؟ گوتیان: هه‌ی پیاویکی قوره‌یشیه‌،
گوتم: من خۆم قوره‌یشیم هه‌ی کییه‌؟ گوتیان: هه‌ی پیاویکه‌ له‌ گه‌ی
موحه‌مه‌د (درویدی خودای لیسرین) گوتم: من خۆم موحه‌مه‌دم، ده‌ی هه‌ی کییه‌؟
گوتیان: کۆشکی عومهری کوپی خه‌تتابه‌، بیلال وه‌لامی هه‌زه‌تی دایه‌وه‌و
گوئی: قوربان! ئەهی پیغه‌مبهری خودا! گشت جارێ که بانگ: ده‌دم دوو
رکات نوێژی سوننه‌ت ده‌که‌م، هه‌موو جارێکیش که ده‌سنوێژم ده‌شکی گورج

(۱) بخاری. ته‌جد: ۱۱۴۹، ۳۶۷۹، ۳۶۸۰ مسلم. فضائل الصحابة: ۶۲۷۴.

ده‌سنوئ‌ژ تازه ده‌که‌مه‌وه‌و به پی‌ویستی ده‌بینم له‌سه‌ر خو‌م که دوو رکات نوئ‌ژی سوننه‌تی ده‌سنوئ‌ژ بکه‌م بو خوداو دوو رکات نوئ‌ژ به‌و نیازه ده‌که‌م. جا پی‌غه‌مبه‌ر (دی‌ودی خودای له‌سه‌رین) فه‌رمووی: دیاره به‌ه‌وی ئه‌م دوو ره‌وشته جوانه‌وه‌یه که گه‌یشته‌وی به‌م پایه‌یه! (ت/ش).

۳۲۵۱- تقدّم برقم: ۳۹۹/۵. مجلد/ اول تسلسل/ ۵۳ وفي هذه الرواية: عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: قَالَ عُمَرُ: وَأَقَفْتُ رَبِّي فِي ثَلَاثٍ: فِي مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ وَفِي الْحِجَابِ وَفِي أَسَارَى بَذْرِ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۷):

ئ‌یینو عومه‌ر (خودایان ئ‌ی رازی بن) گو‌تی: عومه‌ر گو‌تی: له‌م س‌ئ‌ شته‌دا رای من له‌گه‌ل فه‌رمانی په‌روه‌ر‌دگاری گه‌وره‌ما یه‌کی گرت: یه‌که‌م له‌ باب‌ه‌ت مه‌قامی ئ‌یبراهیم‌ه‌وه‌، دوو‌م له‌ باب‌ه‌ت په‌چه‌ پ‌وش‌ین و په‌رده‌گرتنه‌وه‌وه‌، س‌یه‌م له‌ باب‌ه‌ت دیله‌کانی غه‌زای به‌ده‌ره‌وه‌ چونکه رای من وابوو که ئه‌وانه سه‌رو‌ک و پی‌شه‌وای کوفرو خودا نه‌ناس‌ین و وا باشه بکو‌ژ‌ر‌ین و نه‌می‌نن تا نه‌بن به‌ کو‌س‌پ له‌به‌ر خ‌یز‌او‌ی ئ‌یس‌لام‌دا، به‌لام پی‌غه‌مبه‌ر به‌گو‌یی منی نه‌کردو به‌گو‌یی ئه‌بو به‌ک‌ری کردو نه‌یک‌وش‌تن و سه‌رانه‌ی ئ‌ی وه‌رگتن، ئه‌وه‌بوو خودا له‌سه‌ر ئه‌وه گله‌یی له‌ چه‌زه‌ت و ئه‌وان کرد (ش).

۳۲۵۲- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: اللَّهُمَّ أَعِزَّ الْإِسْلَامَ بِأَحَبِّ هَدَيْنِ الرَّجُلَيْنِ إِلَيْكَ يَا جَهْلٍ أَوْ بِعُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ. قَالَ: وَكَانَ أَحَبَّهُمَا إِلَيْهِ عُمَرُ فَأُصْبِحَ فَقَدْ أَعْلَى رَسُولُ اللَّهِ فَأَسْلَمَ^(۸):

دیس‌ان گو‌تی: پی‌غه‌مبه‌ر (دی‌ودی خودای له‌سه‌رین) فه‌رمووی: خودایه! له‌م دوو پیاوه: له‌ ئه‌بو جه‌هل و له‌ عومه‌ری کو‌ری خه‌تتاب کامیانت خو‌ش ده‌وی به‌وه‌یان ئ‌یس‌لام زال و شک‌ودار بکه‌ گو‌تی: جا ئه‌وه بوو ئه‌وه‌یان که خودا

(۷) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۱۵۶.

(۸) رواه الترمذي بسند صحيح (شرحه).

خوشتی ده‌ویست عومر بوو، بویه بو سبه‌ینی عومر به‌پی خوی چوو بو
خرمه‌تی چه‌زده‌ت و ئیسلام بوو (ت-س/ص).

۳۲۵۳- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ اللَّهَ جَعَلَ الْحَقَّ عَلَى لِسَانِ
عُمَرَ وَقَلْبِهِ. وَقَالَ ابْنُ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا): مَا نَزَلَ بِالنَّاسِ أَمْرٌ قَطُّ: فَقَالُوا فِيهِ وَقَالَ فِيهِ
عُمَرُ إِلَّا نَزَلَ فِيهِ الْقُرْآنُ عَلَى نَحْوِ مَا قَالَ عُمَرُ^(۹):

دیسان گوتی: پیغه‌مبهر (درویدی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: خودا کاریکی
وایکردوو که زمان و دلی عومر له‌سهر هه‌ق راهاتوون ئیبنو عومر ده‌یگوت:
گشت جاری که شتی له‌مه‌ردوم رووی ده‌دا، نه‌گهر خه‌لکه‌که قسه‌یان لی
بکردایه و عومره‌یش قسه‌ی لی بکردایه قورئان به‌پی قسه‌که‌ی عومر ده‌هاته
خواره‌وه (ت-س/ح).

۳۲۵۴- عَنْ بُرَيْدَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي
بَعْضِ مَغَازِيهِ فَلَمَّا انْصَرَفَ جَاءَتْ جَارِيَةٌ سَوْدَاءُ فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي كُنْتُ نَذَرْتُ أَنْ
رَدَّكَ اللَّهُ صَالِحًا أَنْ أَضْرِبَ بَيْنَ يَدَيْكَ بِالْدُّفِّ وَأَتَغَيَّي. فَقَالَ لَهَا: إِنْ كُنْتَ نَذَرْتَ
فَاضْرِبِي وَإِلَّا فَلَا. فَجَعَلَتْ تَضْرِبُ فَدَخَلَ أَبُو بَكْرٍ وَهِيَ تَضْرِبُ ثُمَّ دَخَلَ عَلِيٌّ وَهِيَ
تَضْرِبُ ثُمَّ دَخَلَ عُثْمَانُ وَهِيَ تَضْرِبُ ثُمَّ دَخَلَ عُمَرُ فَأَلْقَتِ الدُّفَّ تَحْتَ اسْتِهَا ثُمَّ قَعَدَتْ
عَلَيْهِ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنَّ الشَّيْطَانَ لَيَخَافُ مِنْكَ يَا عُمَرُ إِنِّي كُنْتُ
جَالِسًا وَهِيَ تَضْرِبُ فَدَخَلَ أَبُو بَكْرٍ وَهِيَ تَضْرِبُ ثُمَّ دَخَلَ عَلِيٌّ وَهِيَ تَضْرِبُ ثُمَّ دَخَلَ
عُثْمَانُ وَهِيَ تَضْرِبُ فَلَمَّا دَخَلَتْ أَلَتْ يَا عُمَرُ أَلَقَتِ الدُّفَّ^(۱۰):

(ب-۳-ز-۱۳۰-ف-۶/۲۵۲۵). لی‌ره‌دا جیاوازیی زوره‌ئاوایه: بوره‌یده
(خودای لی رازی بی) گوتی: پیغه‌مبهر (درویدی خودای له‌سهرین) ده‌رچوو، رویشتی بو
غه‌زایی، که هاته‌وه - واته: که گه‌پرایه‌وه بو ماله‌وه - که‌نیزه‌کیکی ره‌ش هات
گوتی: ئه‌ی پیغه‌مبهری خودا! فووتوو (نه‌ذر)م کردوو، نه‌گهر خودا به‌خیرو

^(۹) رواه الترمذي بسند صحيح (شرحه).

^(۱۰) رواه الترمذي بسند صحيح (شرحه).

خویشی توی هی‌نایه‌وه له‌م غه‌زایه له خزمه‌تتا ده‌ف لی بده‌م و گورانی بلیم؟ پی‌یی: فه‌رموو نه‌گه‌ر نه‌زرت کردوو له‌یی ده، نه‌گینا مه‌یکه جا که‌نیزه‌که‌که ده‌ستی کرد به‌ده‌ف لی‌دان، جا نه‌بو به‌کره‌ات نه‌و هه‌رده‌فی خو‌ی لی ده‌دا، له پاشا عه‌لی هات نه‌و هه‌ر ده‌فی خو‌ی لی ده‌دا، له پاشا عوسمان هات نه‌و هه‌ر ده‌فی خو‌ی لی ده‌دا، له پاشا عومه‌ر هات ئیت‌ر نه‌که ده‌فه‌که‌ی دانا له ژیر قنگیاو له سه‌ری دانیش‌ت، جا چه‌زرت (درویدی خودای له‌سه‌رین) فه‌رمووی: نه‌ی عومه‌ر! به‌راستی شه‌یتان له تو ده‌ترسی‌ت، من خۆم دانیش‌تبووم نه‌و نه‌هه‌ر ده‌فی خو‌ی لی ده‌دا، نه‌بو به‌کره‌ات نه‌و هه‌ر له ده‌فی خو‌ی ده‌دا، عه‌لی هات، نه‌و هه‌ر ده‌فی خو‌ی لی ده‌دا، عوسمانیش هات هه‌ر ده‌فی خو‌ی لی ده‌دا، به‌لام که تو هاتیت نه‌ی عومه‌ر! ئیت‌ر ده‌فه‌که‌ی فری دا! (ت-س/ص).

۳۲۵۵- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) جَالِسًا فَسَمِعْنَا لَغَطًا وَصَوْتَ صَبَّانٍ فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَإِذَا حَبَشِيَّةٌ تُزْفِنُ وَالصَّبَّانُ حَوْلَهَا فَقَالَ: يَا عَائِشَةُ تَعَالَى فَأَنْظُرِي. فَجِئْتُ فَوَضَعْتُ لَحْيِي عَلَى مَنْكِبِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَجَعَلْتُ أَنْظُرَ إِلَيْهَا فَقَالَ لِي أَمَا شَبِعْتَ أَمَا شَبِعْتَ. قَالَتْ فَجَعَلْتُ أَقُولُ لَا لِأَنْظُرَ مَنْزِلَتِي عِنْدَهُ إِذْ طَلَعَ عُمَرُ قَالَ فَارْقُضِ النَّاسَ عَنْهَا قَالَتْ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنِّي لِأَنْظُرُ إِلَى شَيَاطِينِ الْإِنْسِ وَالْجِنِّ قَدْ فَرُّوا مِنْ عُمَرَ. قَالَتْ فَرَجَعْتُ^(۱):

عائیشه (خودای ئی‌زانی بن) گوتی: جاری پی‌غه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سه‌رین) دانیش‌تبوو غه‌لبه‌غه‌لب و ژاوه‌ژاوی مندا‌لانمان هاته به‌رگو‌ی، جا پی‌غه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سه‌رین) هه‌لسا ته‌ماشای کرد، روانی و ژنیکی چه‌به‌شه‌یی ده‌ف لی ده‌داو سه‌ما ده‌کاو مندا‌لانی‌ش له چوار ده‌وری گردبوونه‌ته‌وه. فه‌رمووی: نه‌ی عائیشه! وه‌ره سه‌یر که منیش چووم چه‌ناگه‌م نایه سه‌رشانی چه‌زرت و ده‌ستم کرد به‌ته‌ماشا‌کردنی تا له پاشا ناو به‌ناو ده‌یفه‌موو: نه‌ری تیر

(۱) رواه الترمذی بسند صحیح (شرحه).

نه‌بووی، ئه‌ری به‌ست نییه منیش بو ئه‌وه‌ی که بزانه‌م به‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) تا چ راده‌یی خاتری منی ده‌وی هه‌ر ده‌مگوت: نه‌خیر! تا له‌پر عومه‌ر په‌یدا‌بوو، ئیتر عه‌شاماته‌که بلا‌وه‌یان ئی کردو ده‌وری ژنه‌که‌یان چۆل کرد، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: ده‌بینم شه‌یتانه‌کان - چ ئاده‌میزادیان، چ جنۆکه‌یان - له‌تاو عومه‌ر هه‌له‌اتن! . عائیشه (خودای ئی رازی بن) گوتی: ئینجا منیش گه‌رامه‌وه (ت-س/ص) به‌پی ئه‌م فه‌رمووده‌ سه‌حیحه‌ دروسته‌ پیا‌وو ژن سه‌یری به‌زم و ره‌زم بکه‌ن و گو‌یی ئی بگرن، به‌لام شادی و خوشییه‌که ده‌بی بو مه‌به‌ستیکی ره‌وابی، به‌لام نابی سه‌ری تی بکه‌ن و بیکه‌ن به‌ کارو پیشه‌ی شه‌وو روژیان. (وه‌رگێڕ).

٣٢٥٦- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَوْ كَانَ بَعْدِي نَبِيٌّ لَكَانَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ (١٢)

عوقبه‌ی کو‌پی عامیر (خودای ئی رازی بن) گو‌تی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: ئه‌گه‌ر له‌ پاش من که‌سی تر ببوایه به‌ پیغه‌مبه‌ر عومه‌ری کو‌پی خه‌ططاب ده‌بوو به‌ پیغه‌مبه‌ر (ت-س/ح).

٣٢٥٧- وَقَالَ عُمَرُ لِأَبِي بَكْرٍ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا) يَا خَيْرَ النَّاسِ بَعْدَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ: أَمَّا إِنَّكَ إِن قُلْتَ ذَلِكَ فَلَقَدْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: مَا طَلَعَتِ الشَّمْسُ عَلَى رَجُلٍ خَيْرٍ مِنْ عُمَرَ. رَوَى التِّرْمِذِيُّ هَذِهِ السَّيَّةَ (١٣).

عومه‌ر (خودای ئی رازی بن) به‌ ئه‌بو به‌کر ده‌لی: ئه‌ی چاک‌ترین که‌س له‌ پاش پیغه‌مبه‌ر! (دروودی خودای له‌سهرین) ئه‌بو به‌کریش ده‌لی: که‌ تو و ده‌لی سامنیش له‌ پیغه‌مبه‌رم بیست ده‌یفه‌رموو: له‌م جیهانه‌دا پیا‌ویکی باشت‌ر له‌ عومه‌ری تیا نیه (ت- به‌سه‌ندیکی غه‌ریب).

(١٢) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه) (عوقبه بن عامر - تجريد / ١ / ٢٥٢ ج: ٢٣٩).

(١٣) رواه الترمذي بسند غريب (شرحه).

۵- مایہی شانازیہ کانی نہ بو بہ کرو عومہر (خودایان لی رازی بن)

مناقب ابي بكر وعمر (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا)

۳۲۵۸- → (ب - ۲ ز - ۱۷۱ ژ: ۱۹۱۰/۲) (۱)

۳۲۵۹- عَنْ مُحَمَّدِ ابْنِ الْحَنَفِيَّةِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي: أَيُّ النَّاسِ خَيْرٌ بَعْدَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)؟ قَالَ: أَبُو بَكْرٍ. قُلْتُ: ثُمَّ مَنْ؟ قَالَ ثُمَّ عُمَرُ. وَخَشِيتُ أَنْ يَقُولَ عُثْمَانُ قُلْتُ ثُمَّ أَلْتِ قَالَ مَا أَنَا إِلَّا رَجُلٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ (۲).

موحہ معہدی کوہی حہ نہ فیہیہ، کہ کوہی ٹیمامی عہ لیہیہ (خودایان لی رازی بن)
بہ لام بہ ناوی دایکیہ وہ ناوی دہر کردوہ گوتی: گوتہ بہ باوہم لہ پاش
پیغہ مہر (دروہی خودای لہ سرہی) کام کہ س ہاشترہ؟ گوتی: نہ بو بہ کر، گوتہ: نہی
لہ پاش نہ وکی ہاشترہ کہ سہ؟ گوتی: عومہر، مہ ترسیم ہہ بو نہ گہر دیسان
ہہ مان پرسیری لی بکہ مہ وہ بلی عوسمان، جا لہ بہر نہ وہ خوہم، پیشی
کہ و تم و گوتہ: نیجا تو، گوتی: من پیاوہکم لہ تیہ کرای موسولمانان! (ب/د-
خودایان لی رازی بن).

۳۲۶۰- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: وَضَعَ عُمَرُ عَلَى سَرِيرِهِ، فَتَكَنَّفَهُ النَّاسُ يَدْعُونَ وَيُصَلُّونَ قَبْلَ أَنْ يُرْفَعَ، وَأَنَا فِيهِمْ، فَلَمْ يُرْغَبْ إِلَّا رَجُلٌ آخِذٌ مَنَكِبِي، فَبَادَا عَلَيَّ فَرَحَمٌ عَلَى عُمَرُ، وَقَالَ مَا خَلَّفْتُ أَحَدًا أَحَبَّ إِلَيَّ أَنْ أَلْقَى اللَّهَ بِمِثْلِ عَمَلِهِ مِنْكَ، وَإِنَّمَا اللَّهُ، إِنْ كُنْتُ لِأُظَنُّ أَنْ يَجْعَلَكَ اللَّهُ مَعَ صَاحِبَيْكَ، وَحَسِبْتُ أَنِّي كُنْتُ كَثِيرًا أَسْمَعُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: ذَهَبَتْ أَنَا وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ، وَدَخَلْتُ أَنَا وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ، وَخَرَجْتُ أَنَا وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ (۳).

(۱) تقدم برقم: ۱۹۱۰/۲ مجلد ۲ تسلسل/ ۱۷۰

(۲) بخاری. فضائل الصحابة، ۳۶۷۱.

(۳) مسلم. فضائل الصحابة، ۶۱۳۷. (بین نامہی ابن عباس، تجرید-۱/۱۹ ژ: ۵).

ئیبینو عه‌بباس (خودایان ئی رازی بئ) گوتی: عومهریان له‌سه‌ر داره‌ ته‌رمئ دانابوو، خه‌لکه‌که‌ ده‌وره‌یان ئی دابوو، بو‌ی ده‌پارانه‌وه‌و نو‌یژیان له‌سه‌ری ده‌کرد، من خۆمیان تیا‌بووم، ئه‌مه‌یش له‌ پێش ئه‌وه‌دا بوو که‌ بیه‌ن بینێژن، له‌ نا‌کاو ئه‌وه‌نده‌م زانی پیاو‌ی شانی گرتم، که‌ ته‌ماشایم کرد عه‌لی بوو، جا ره‌حمه‌تی نارد بۆ عومهر و گوتی: کاریکی مه‌ردانه‌ی وات کردووه‌ که‌ که‌سیکی ترت نه‌ه‌یشتو‌ته‌وه‌، له‌ پاش خۆته‌وه‌ که‌ چه‌زیکه‌م ره‌فتاری ئه‌و بکرم و به‌ مانه‌ندی کرده‌وی ئه‌وه‌وه‌ بچمه‌وه‌ دیداری خودا جگه‌ له‌خۆت، به‌ راستی بووی به‌ سه‌رمه‌شقی هه‌ره‌بالا بۆمان سو‌یندم به‌ خودا به‌ راستی هیوام هه‌بوو که‌ خودا به‌سه‌ر به‌رزی شادت بکاته‌وه‌ به‌دیداری هه‌ردوو هاو‌پیکانت چونکه‌ که‌ ئی جار ده‌م ژنه‌وت له‌ چه‌زرت (درو‌دی خودای له‌سه‌ربئ) ده‌یفه‌رموو: من و ئه‌بو به‌کرو عومهر بووین یا ده‌یفه‌رموو: من و ئه‌بو به‌کرو عومهر چووینه‌وه‌ بۆ ما‌ل یا له‌ ما‌ل ده‌رچووین یا ئه‌مه‌مان کردو ئه‌وه‌مان کرد (ش).

۳۲۶۱- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ أَهْلَ الدَّرَجَاتِ الْأَعْلَى لَيَرَاهُمْ مَنْ تَحْتَهُمْ كَمَا تَرَوْنَ النُّجُمَ الطَّالِعَ فِي أَفْقِ السَّمَاءِ وَإِنَّ أَبَا بَكْرٍ وَعُمَرَ مِنْهُمْ وَأَعَمَّا^(۴):

ئه‌بو سه‌عه‌ید (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پێغه‌مبه‌ر (درو‌دی خودای له‌سه‌ربئ) فه‌رمو‌ی: ئیوه‌ چۆن به‌ ژوور سه‌رتانه‌وه‌ ئه‌ستێره‌ به‌ ئاسمانه‌وه‌ ده‌بینن که‌ له‌ ئاسو‌ هه‌لدئ، ئه‌وانه‌شی له‌ به‌هه‌شتا که‌ وان له‌ خواره‌وه‌ ئاوا ته‌ماشای پله‌و پایه‌ی به‌هه‌شتیه‌ خاوه‌ن پایه‌ به‌رزه‌کان ده‌که‌ن وه‌ ئه‌بو به‌کرو عومهریش له‌و ده‌سته‌یه‌ن، بگه‌ره‌ له‌ سه‌رووی ئه‌وانیشه‌وه‌ن! (ت-س/ح).

۳۲۶۲- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا مِنْ نَبِيٍّ إِلَّا وَلَهُ وَزِيرَانِ مِنْ أَهْلِ السَّمَاءِ وَوَزِيرَانِ مِنْ أَهْلِ الْأَرْضِ فَأَمَّا وَزِيرَايَ مِنْ أَهْلِ السَّمَاءِ فَجِبْرِيلُ وَمِيكَائِيلُ وَأَمَّا وَزِيرَايَ مِنْ أَهْلِ الْأَرْضِ فَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ^(۵):

(۴) رواه ترمذي بسند حسن (شرحه).

دیسان گوتی: چه‌زرت (درویدی خودای لسه‌رین) فهرمووی: هه‌موو پیغه‌مبه‌ری له‌ خه‌لکی ئاسمان دوو راویژیار (وه‌زیر)ی هه‌یه‌و له‌ خه‌لکی سه‌رزه‌مینیش دوو راویژیری هه‌یه، ئه‌و دوو وه‌زیره‌ی من که‌ خه‌لکی ئاسمانن جو‌برائیل و میکائیلن ئه‌و دوو وه‌زیره‌شم که‌ خه‌لکی سه‌رزه‌مینن ئه‌بو به‌کرو عومهرن (ت-س/ح).

۳۲۶۳- عَنْ حَدِيقَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: اقْتَدُوا بِاللَّذِينَ مِنْ بَعْدِي أَبِي بَكْرٍ وَعُمَرُ. وَفِي رِوَايَةٍ: إِنِّي لَا أَدْرِي مَا بَقَائِي فِيكُمْ فَأَقْتَدُوا بِاللَّذِينَ مِنْ بَعْدِي وَأَشَارَ إِلَيْهِمَا^(۵):

خونده‌یفه (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای لسه‌رین) فهرمووی: ئه‌و دوو که‌سه‌ی که‌ له‌ دوا‌ی من دین و له‌ جیگه‌ی من ده‌بن به‌ جینشین، که‌ ئه‌بو به‌کرو عومهرن ئه‌م دوو که‌سه‌ بکه‌ن به‌ سه‌رمه‌شق و په‌پر‌ه‌ویان بکه‌ن له‌ گیرانه‌وه‌یه‌کا: من نازانم چه‌ندی تر له‌ناو ئیوه‌دا ده‌مینم و ده‌ژیم، به‌لام ئیوه ئه‌و دوو پیاوه که‌ له‌پاش من له‌ جیگه‌ی من داده‌نیشن بیان که‌ن به‌ سه‌رمه‌شق و چاویان ئی بکه‌ن چه‌زرت (درویدی خودای لسه‌رین) ئاماژه (ئیشاره‌ت)ی کرد بو ئه‌بو به‌کرو عومهر (ت-س/ح).

۳۲۶۴- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذْ طَلَعَ أَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) هَذَانِ سَيِّدَا كَهُولِ أَهْلِ الْجَنَّةِ مِنَ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ إِلَّا النَّبِيَّ وَالْمُرْسَلِينَ يَا عَلِيُّ لَا تُخْبِرُهُمَا^(۶):

عه‌لی (خودای ئی رازی بئ) گوتی: جاری له‌ خزمه‌تی چه‌زه‌تدا بووم له‌پر ئه‌بو به‌کرو عومهر ده‌رکه‌وتن، پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای لسه‌رین) فهرمووی: ئه‌م دوو پیاوه سه‌رگه‌وره‌ی پیاوه‌ کامله به‌ته‌مه‌نه‌کانی ناو به‌هه‌شتن، له‌ پیشینان و

(۵) رواه ترمذي بسند حسن (شرحه).

(۶) رواه ترمذي بسند حسن (شرحه). (حذیفه. تجرید/ ۱ / ۸۴ ژ: ۱۶۳).

(۷) رواه ترمذي بسند حسن (شرحه). (علی: تجرید/ ۱ / ۱۱۲ ژ: ۸۹).

پاشینان، پیغهمبه‌ره‌کان و فروستاده‌کانیان لی دهرچی. نه‌ی عه‌لی! نه‌م هه‌واله به‌خویان مه‌لی! (ت-س/ح).

۳۲۶۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَنْطَبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَأَى أَبَا بَكْرٍ وَعُمَرَ فَقَالَ: هَذَانِ السَّمْعُ وَالْبَصَرُ.^(۸)

عه‌بدوللای کو‌پی حه‌نطه‌ب (خودای لی رازی بئ) گو‌تی: جاری پیغهمبه‌ره (درو‌دی خودای له‌سهرین) چاوی به‌ نه‌بو به‌کرو عومه‌ره که‌وت فه‌رمووی: نه‌م دوو پیاوه هه‌م گو‌ی و هه‌م دیدهی خۆم و ئوممه‌تمن! (ت).

۳۲۶۶- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَخْرُجُ عَلَى أَصْحَابِهِ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ وَهُمْ جُلُوسٌ فِيهِمْ أَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ فَلَا يَرْفَعُ إِلَيْهِ أَحَدٌ مِنْهُمْ بَصْرَهُ إِلَّا أَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ فَإِلَهُمَا كَانَا يَنْظُرَانِ إِلَيْهِ وَيَنْظَرُ إِلَيْهِمَا وَيَتَبَسَّمُ إِلَيْهِمَا.^(۹)

ئه‌نه‌س (خودای لی رازی بئ) گو‌تی: گه‌لی جار حه‌زهرت (درو‌دی خودای له‌سهرین) ده‌رۆ‌شست بو‌ ناو یارانی - له‌ کو‌چکه‌ران و له‌ یاریده‌ده‌ران - بو‌ ناو کو‌مه‌ل و کو‌پی دانیشتنیان، که‌ نه‌بو به‌کرو عومه‌ریش له‌ ناویاندا داده‌نیشتن، که‌سیان پرکیشیان نه‌ده‌کرد که‌سه‌ره‌له‌پن و ته‌ماشای حه‌زهرت بکه‌ن، جگه‌ له‌ نه‌بو به‌کرو عومه‌ره، به‌لام نه‌م دوانه‌ سه‌یری ئه‌ویان ده‌کرد و ئه‌ویش سه‌یری ئه‌وانی ده‌کرد، وه‌ ئه‌مان زه‌رده‌خه‌نه‌یان بو‌ ئه‌و ده‌کرد و ئه‌ویش به‌ ده‌م ئه‌وانه‌وه‌ پی ده‌که‌نی! (ت).

۳۲۶۷- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) خَرَجَ ذَاتَ يَوْمٍ وَدَخَلَ الْمَسْجِدَ وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ أَحَدُهُمَا عَنْ يَمِينِهِ وَالْآخَرُ عَنْ شِمَالِهِ وَهُوَ آخِذٌ بِأَيْدِيهِمَا وَقَالَ: هَكَذَا تُبْعَثُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.^(۱۰)

(۸) غریب اومسکوت عنه (شرحه).

(۹) غریب اومسکوت عنه (شرحه).

(۱۰) غریب اومسکوت عنه (شرحه).

ئیبینو عومەر (خودای ئی رازی بئ) گوتی: رۆژی پیغه‌مبەر (دروودی خودای لسه‌ربین) له مال دهرچوو چوو بو ناو مزگه‌وت، ئه‌بو به‌کرو عومهری له‌گه‌ل بوون، یه‌کیکیان له‌لای راستیه‌وه بوو، ئه‌وه‌که‌ی تریشیان له‌لای چه‌پییه‌وه بوو پیغه‌مبەر (دروودی خودای لسه‌ربین) ده‌ستی هه‌ردوکیانی گرتبوو، فه‌رمووی: له رۆژی قیامه‌تا ئاوا له‌سه‌ر ئه‌م شیوه‌یه‌ زیندوو ده‌کریینه‌وه (ت).

۳۲۶۸- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَنَا أَوَّلُ مَنْ تُنْشَقُّ عَنْهُ الْأَرْضُ ثُمَّ أَبُو بَكْرٍ ثُمَّ عُمَرُ ثُمَّ آتَى أَهْلَ الْبَقِيعِ فَيُحْشَرُونَ مَعِيَ ثُمَّ أُنْتَظَرُ أَهْلَ مَكَّةَ حَتَّى أُحْشَرَ بَيْنَ الْحَرَمَيْنِ^(۱۱):

دیسان له‌وه‌وه، له پیغه‌مبەر‌وه (دروودی خودای لسه‌ربین) ده‌فه‌رمووی: خۆم یه‌که‌م که‌س ده‌بم که‌ ده‌می زه‌وی ده‌قه‌له‌شیته‌وه بۆم و له‌ گۆر دیمه‌ ده‌ره‌وه، له پاش من ئه‌بو به‌کر، له‌پاش ئه‌ویش عومهر! له‌ پاشا ده‌پۆم بۆ لای خه‌لکی گۆرستانی به‌قیع، ئه‌وانیش له‌گه‌ل خۆمدا هه‌شر ده‌کرین، ئینجا له‌ نیوانی هه‌ردوو هه‌ره‌مدا، که‌ مه‌که‌که‌ی پیرو‌زو مه‌دینه‌ی نازدارن، چاوه‌پوانی خه‌لکی مه‌که‌که‌ ده‌که‌م وه‌ له‌ویوه هه‌موومان پیکه‌وه ده‌پۆین بۆ ده‌شتی مه‌حشه‌ر! (ت).

۳۲۶۹- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: يَطْلُعُ عَلَيْكُمْ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ. «فَاطَّلَعَ أَبُو بَكْرٍ ثُمَّ قَالَ: يَطْلُعُ عَلَيْكُمْ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ. فَاطَّلَعَ عُمَرُ. رَوَى التِّرْمِذِيُّ هَذِهِ السَّعَةَ. نَسَأَلَ اللَّهُ أَنْ يَرُونَا مِنْ عِلْمِهَا اللَّذِي آمِينَ^(۱۲)»:

عه‌بدوللا (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبەر (دروودی خودای لسه‌ربین) فه‌رمووی: ئیستا پیاویکی به‌هه‌شتی سه‌ره‌ه‌ل ده‌داو دی بۆ ناوتان کاتیکیان زانی ئه‌بو به‌کر هات، فه‌رموویه‌وه: ئیستا پیاویکی تری به‌هه‌شتی سه‌ره‌ه‌لده‌داو دی بۆ ناوتان کاتیکیان زانی عومهر په‌یدا بوو! (ت = تیرمیذی. خودای ئی رازی بئ).

^(۱۱) غریب اومسکوت عنه (شرحه).

^(۱۲) غریب اومسکوت عنه (شرحه). (ابن مسعود: تجرید / ۴ / ۱۶۴ ژ: ۱۴۷۳.

٦) نیسلامبوونی عومهر (خودای لی رازی بی)

إسلام عمر (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ)

٣٢٧٠- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: بَيْنَمَا عُمَرُ فِي الدَّارِ خَائِفًا، إِذْ جَاءَهُ الْعَاصُ بْنُ وَائِلٍ السَّهْمِيُّ، عَلَيْهِ حُلَّةُ جَبَرَةٍ، وَقَمِيصٌ مَكْفُوفٌ بِحَرِيرٍ، وَهُوَ مِنْ بَنِي سَهْمٍ، وَهُمْ حُلَفَاؤُنَا فِي الْجَاهِلِيَّةِ فَقَالَ لَهُ مَا بَالُكَ؟ قَالَ زَعَمَ قَوْمُكَ أَنَّهُمْ سَيَقْتُلُونِي إِنْ أَسْلَمْتُ. فَقَالَ لَا سَبِيلَ لَهُمْ إِلَيْكَ. بَعْدَ أَنْ قَالَهَا أَمِنْتُ، فَخَرَجَ الْعَاصُ، فَلَقِيَ النَّاسَ قَدْ سَالَ بِهِمُ الْوَادِي فَقَالَ: أَتَيْنَ تُرِيدُونَ؟ فَقَالُوا لُرِيدُ عُمَرَ ابْنِ الْخَطَّابِ الَّذِي صَبَا. قَالَ لَا سَبِيلَ إِلَيْهِ. فَكَّرَ النَّاسُ. وَفِي رِوَايَةٍ: لَمَّا أَسْلَمَ عُمَرُ اجْتَمَعَ النَّاسُ عِنْدَ دَارِهِ وَقَالُوا صَبَا عُمَرُ. وَأَنَا غُلَامٌ فَوْقَ ظَهْرِ الْبَيْتِ، فَجَاءَ رَجُلٌ عَلَيْهِ قَبَاءٌ مِنْ دِيبَاجٍ فَقَالَ: قَدْ صَبَا عُمَرُ. فَمَا ذَاكَ؟ فَأَنَا لَهُ جَارٌ. قَالَ فَرَأَيْتُ النَّاسَ تَصَدَّعُوا عَنْهُ، فَقُلْتُ: مَنْ هَذَا؟ قَالُوا: الْعَاصُ بْنُ وَائِلٍ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ^(١).

ئیبینو عومهر (خودایان لی رازی بی) گوتی: ئەوا عومەر لە ماله‌وه له‌تاو ئازاردانی هۆزه‌که‌ی ترسی لی نیشتوو، له‌و کاته‌دا له‌ پڕ عاصی کوپی وائیلی ئەل-سه‌می هات بو‌لای، ده‌ستی جلی ئاوریشم و کراسیکی به‌ ئاوریشم چنراوی له‌به‌ردابوو، عاص له‌ هۆزی به‌نی سه‌م بوو، که‌ له‌ کاتی سه‌رده‌می نه‌زانیدا سویند خۆری ئیمه‌ بوون، جا عاص به‌ عومهری گوت: ئەوه‌ چییته‌ بو‌ و شه‌له‌ژاوی؟ عومهر گوتی: هۆزه‌که‌ت به‌ قسه‌ی خویان ده‌لین: ئەگەر عومهر نیسلام ببی ده‌یکوژین. گوتی: ناتوانن په‌نجته‌ تیوه‌ده‌ن، عومهر ده‌یگوت: که‌ عاص وایگوت ئیتر ترسم نه‌ما ئەنجا عاص ده‌رده‌چی و ده‌پوا بو‌ ناوخه‌لکه‌که‌، ده‌پوانی و عه‌شاماتیکی زۆر له‌ دژی عومهر له‌ناو ئەو شیوه‌دا په‌نگیان خواردۆته‌وه‌! ده‌لی: ئەوه‌ بو‌ کوئی ده‌چن و چیتان ده‌وی؟ ده‌لین: ده‌پوین بو‌ سه‌ر عومهری کوپی خه‌ططاب، که‌ له‌ ئایینی ئیمه‌ وه‌رگه‌پراوه‌و چوه‌ته‌ سه‌ر ئایینی موچه‌مه‌د، عاص ده‌لی: که‌س ناتوانی ده‌ستی بو‌ به‌ری. ئیتر خه‌لکه‌که‌ ده‌گه‌رینه‌وه‌. له‌ گیرانه‌وه‌یه‌کا: که‌

(١) بخاری. فضائل: ٢٨٦٤.

عومہر موسولمان دہبی، نہو خہ لکھ گہ ماروی مالکھی دہدہن دہیانگوت: نای عومہر وەرگہ پراوہ، نہو خہ لہ من خوم کوپیککی منالکاربووم، لہ سہربان بووم، جا پیایوئ ہات کہ وایہ کی ثاوریشمی لہ بەردابوو، گوتی: عومہر وەرگہ پراوہ جا چی بووہ؟ نہو من پەنای دہدہم و دہبم بہ دالدهی. ئیتر تہ ماشام کرد خہ لکھ کہ درپانداو لہ بەری رەوینہوہ. کہ پرسیم: ئەمە کییہ؟ گوتیان: عاصی کوپی وائیلہ (ب).

۷) راسپیری (وہ صبیہت) دہکی عومہرو پەیمانان بہ عوسمان (خودایان لی رازی ہی)
وصیة عمر والبیعة لعثمان (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا)

۳۲۷۱- عَنْ عُمَرَو بْنِ مَيْمُونٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: رَأَيْتُ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَبْلَ أَنْ يُصَابَ بِأَيَّامٍ بِالْمَدِينَةِ وَقَفَ عَلَى حَدِيقَةِ بْنِ الْيَمَانِ وَعُثْمَانَ بْنِ حُنَيْفٍ، قَالَ: كَيْفَ فَعَلْتُمَا أَتَخَافَانِ أَنْ تَكُونَا قَدْ حَمَلْتُمَا الْأَرْضَ مَا لَا تُطِيقُ؟ قَالَا: حَمَلْنَاهَا أَمْرًا هِيَ لَهُ مُطِيقَةٌ، مَا فِيهَا كَبِيرُ فَضْلٍ. قَالَ: انْظُرَا أَنْ تَكُونَا حَمَلْتُمَا الْأَرْضَ مَا لَا تُطِيقُ، قَالَ: قَالَا: لَا. فَقَالَ عُمَرُ: لَئِنْ سَلَّمَنِي اللَّهُ لِأَدْعُنَّ أَرَامِلَ أَهْلِ الْعِرَاقِ لَا يَخْتَجُنَّ إِلَى رَجُلٍ بَعْدِي أَبَدًا. قَالَ: فَمَا أَتَتْ عَلَيْهِ إِلَّا رَابِعَةٌ حَتَّى أَصِيبَ. وَلَمْ يَكُنْ بَيْنِي وَبَيْنَهُ إِلَّا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبَّاسٍ غَدَاةً أَصِيبَ، وَكَانَ إِذَا مَرَّ بَيْنَ الصَّفِّينِ قَالَ: اسْتَوْوا. حَتَّى إِذَا لَمْ يَرِ فِيهِمْ خَلَالًا تَقْدَمُ فَكَبَّرَ، وَرَبَّمَا قَرَأَ سُورَةَ يُوسُفَ، أَوْ التَّحْلَ، أَوْ نَحْوَ ذَلِكَ، فِي الرُّكْعَةِ الْأُولَى حَتَّى يَجْتَمَعَ النَّاسُ، فَمَا هُوَ إِلَّا أَنْ كَبَّرَ فَسَمِعْتُهُ يَقُولُ قَتَلَنِي - أَوْ أَكَلَنِي - الْكَلْبُ. حِينَ طَعَنَهُ، فَطَارَ الْعِلْجُ بِسَكِينٍ ذَاتِ طَرَفَيْنِ لَا يَمُرُّ عَلَى أَحَدٍ يَمِينًا وَلَا شِمَالًا إِلَّا طَعَنَهُ حَتَّى طَعَنَ ثَلَاثَةَ عَشَرَ رَجُلًا، مَاتَ مِنْهُمْ سَبْعَةٌ، فَلَمَّا رَأَى ذَلِكَ رَجُلٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ، طَرَحَ عَلَيْهِ بُرْئَسًا، فَلَمَّا ظَنَّ الْعِلْجُ أَنَّ مَاخُودَ نَحَرَ نَفْسِهِ، وَتَنَاوَلَ عُمَرُ يَدَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ فَقَدَّمَهُ لِلصَّلَاةِ، فَمَنْ يَلِي عُمَرَ فَقَدْ رَأَيْتُ الَّذِي أَرَى، وَأَمَّا نَوَاحِي الْمَسْجِدِ فَإِنَّهُمْ لَا يَذَرُونَ غَيْرَ آلِهِمْ قَدْ فَقَدُوا صَوْتَ عُمَرَ وَهُمْ يَقُولُونَ: سُبْحَانَ اللَّهِ سُبْحَانَ اللَّهِ سُبْحَانَ اللَّهِ. فَصَلَّى بِهِمْ عَبْدُ الرَّحْمَنِ صَلَاةً خَفِيفَةً، فَلَمَّا انْصَرَفُوا. قَالَ عُمَرُ: يَا ابْنَ عَبَّاسِ، انْظُرْ مَنْ قَتَلَنِي. فَجَالَ سَاعَةً، ثُمَّ جَاءَ، فَقَالَ: غُلَامٌ الْمُغِيرَةِ. قَالَ: الصَّنْعُ؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَ:

قَاتَلَهُ اللَّهُ لَقَدْ أَمَرْتُ بِهِ مَعْرُوفًا، الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَجْعَلْ مِيتَتِي بِيَدِ رَجُلٍ يَدْعِي
 الْإِسْلَامَ، قَدْ كُنْتُ يَا بَنَ عَبَّاسِ أُنْتُ وَأَبُوكَ تُحِبَّانِ أَنْ تَكْثُرَ الْعُلُوجُ بِالْمَدِينَةِ وَكَانَ الْعَبَّاسُ
 أَكْثَرَهُمْ رَقِيقًا. فَقَالَ: إِنْ شِئْتُ قَتَلْنَاكُمْ، قَالَ: كَذَبْتَ، بَعْدَ مَا تَكَلَّمُوا بِلِسَانِكُمْ، وَصَلُّوا
 قَبْلَتَكُمْ وَحَجُّوا حَجَّكُمْ فَاحْتَمِلْ عُمَرُ إِلَى بَيْتِهِ فَانْطَلَقْنَا مَعَهُ، وَكَانَ النَّاسُ لَمْ تُصِيبْهُمْ
 مُصِيبَةٌ قَبْلَ هَذِهِ، فَقَائِلٌ يَقُولُ لَا بَأْسَ. وَقَائِلٌ يَقُولُ أَخَافُ عَلَيْهِ، فَأَتَى بِنِيذٍ فَشَرِبَهُ فَخَرَجَ
 مِنْ جَوْفِهِ، ثُمَّ أَتَى بِلَبَنِ فَشَرِبَهُ فَخَرَجَ مِنْ جَوْفِهِ، فَعَلِمُوا أَنَّهُ مَيِّتٌ، فَدَخَلْنَا عَلَيْهِ، وَجَاءَ
 النَّاسُ يُثْنُونَ عَلَيْهِ، وَجَاءَ رَجُلٌ شَابٌّ، فَقَالَ: أَبَشِّرْ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ بِبُشْرَى اللَّهِ لَكَ مِنْ
 صُحْبَةِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَقَدِمَ فِي الْإِسْلَامِ مَا قَدْ عَلِمْتَ، ثُمَّ وَلَيْتَ فَعَدَلْتُ، ثُمَّ
 شَهَادَةٌ. قَالَ: وَدِدْتُ أَنْ ذَلِكَ كَفَافٌ لَا عَلَيَّ وَلَا لِي. فَلَمَّا أَذْبَرَ، إِذَا إِزَارُهُ يَمَسُّ الْأَرْضَ.
 قَالَ: رُدُّوا عَلَيَّ الْعُلَامَ، فَجَاءَ فَقَالَ: يَا ابْنَ أَخِي ارْفَعْ ثَوْبَكَ، فَإِنَّهُ أَبْقَى لِقَوْلِكَ وَأَثَقَى
 لِرَبِّكَ، ثُمَّ قَالَ: يَا عَبْدَ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ انْظُرْ مَا عَلَيَّ مِنَ الدِّينِ. فَحَسَبُوهُ فَوَجَدُوهُ سِتَّةَ
 وَثَمَانِينَ أَلْفًا أَوْ نَحْوَهُ، قَالَ: إِنْ وَفَى لَهُ مَا آلَ عُمَرُ، فَأَدَّهِ مِنْ أَمْوَالِهِمْ، وَإِلَّا فَسَلْ فِي
 بَنِي عَدِيٍّ بْنِ كَعْبٍ، فَإِنْ لَمْ تَفِ أَمْوَالُهُمْ فَسَلْ فِي قُرَيْشٍ، وَلَا تَعْدُهُمْ إِلَى غَيْرِهِمْ، فَأَذَّ
 عَنِّي هَذَا الْمَالُ. ثُمَّ قَالَ: انْطَلِقْ إِلَى عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ فَقُلْ يَقْرَأُ عَلَيْكَ عُمَرُ السَّلَامَ.
 وَلَا تَقُلْ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ. فَأَتَى لَسْتُ الْيَوْمَ لِلْمُؤْمِنِينَ أَمِيرًا، وَقُلْ يَسْتَأْذِنُ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ
 أَنْ يُدْخَلَ مَعَ صَاحِبِيهِ، فَذَهَبَ فَسَلَّمَ وَاسْتَأْذَنَ، ثُمَّ دَخَلَ عَلَيْهَا، فَوَجَدَهَا قَاعِدَةً تَبْكِي
 فَقَالَ لَهَا مَا قَالَ عُمَرُ فَقَالَتْ كُنْتُ أُرِيدُهُ لِنَفْسِي، وَلَأَوْثَرَهُ بِهِ الْيَوْمَ عَلَى نَفْسِي. فَلَمَّا
 أَقْبَلَ قِيلَ هَذَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ قَدْ جَاءَ. قَالَ عُمَرُ: ارْفَعُونِي، فَأَسْتَدُهُ رَجُلٌ إِلَيْهِ، فَقَالَ
 لِابْنِ عُمَرَ مَا لَكَ؟ قَالَ: الَّذِي تُحِبُّ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَذِنْتَ. قَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ، مَا كَانَ
 شَيْءٌ أَهَمُّ إِلَيَّ مِنْ ذَلِكَ، فَإِذَا أَنَا قَبِضْتُ فَاحْمِلُونِي ثُمَّ سَلَّمَ فَقُلْ يَسْتَأْذِنُ عُمَرُ بْنُ
 الْخَطَّابِ، فَإِنْ أَذِنْتَ لِي فَأَدْخِلُونِي، وَإِنْ رَدَّيْنِي رُدُّونِي إِلَى مَقَابِرِ الْمُسْلِمِينَ. وَجَاءَتْ أُمُّ
 الْمُؤْمِنِينَ حَفْصَةُ وَالنِّسَاءُ تَسِيرُ مَعَهَا، فَلَمَّا رَأَيْنَاهَا قُمْنَا، فَوَلَجَتْ عَلَيْهِ فَبَكَتْ عِنْدَهُ سَاعَةً،
 وَاسْتَأْذَنَ الرَّجُلَ، فَوَلَجَتْ دَاخِلًا لَهُمْ، فَسَمِعْنَا بُكَاءَهَا مِنَ الدَّاحِلِ. فَقَالُوا: أَوْصِ يَا أَمِيرَ
 الْمُؤْمِنِينَ اسْتَخْلِفْ. قَالَ: مَا أَجِدُ أَحَقَّ بِهَذَا الْأَمْرِ مِنْ هَؤُلَاءِ الثَّقَرِ أَوْ الرَّهْطِ الَّذِينَ تُوَفَّى
 رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ عَنْهُمْ رَاضٍ. فَسَمَّى عَلِيًّا وَعُثْمَانَ وَالزُّبَيْرَ وَطَلْحَةَ

وَسَعْدًا وَعَبْدَ الرَّحْمَنِ وَقَالَ: يَشْهَدُكُمْ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ وَلَيْسَ لَهُ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ - كَهَيْئَةِ التَّغْزِيَةِ لَهُ - فَإِنْ أَصَابَتِ الْإِمْرَةُ سَعْدًا فَهُوَ ذَاكَ، وَإِلَّا فَلْيَسْتَعِينَ بِهِ أَيُّكُمْ مَا أُمِرَ، فَإِنِّي لَمْ أَغْزِلْهُ عَنْ عَجَزٍ وَلَا خِيَاةٍ ثُمَّ قَالَ: أَوْصَى الْخَلِيفَةُ مِنْ بَعْدِي بِالْمُهَاجِرِينَ الْأَوَّلِينَ أَنْ يَعْرِفَ لَهُمْ حَقُّهُمْ، وَيَحْفَظَ لَهُمْ حُرْمَتَهُمْ، وَأَوْصِيَهُ بِالْأَنْصَارِ خَيْرًا، الَّذِينَ تَبَوَّءُوا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ، أَنْ يَقْبَلَ مِنْ مُخْسِنِهِمْ، وَأَنْ يُغْفَى عَنْ مُسِيئِهِمْ، وَأَوْصِيَهُ بِأَهْلِ الْأَنْصَارِ خَيْرًا فَإِنَّهُمْ رِذَاءُ الْإِسْلَامِ، وَجُبَاةُ الْمَالِ، وَغِيْظُ الْعَدُوِّ، وَأَنْ لَا يُؤْخَذَ مِنْهُمْ إِلَّا فِضْلُهُمْ عَنْ رِضَاهُمْ، وَأَوْصِيَهُ بِالْأَغْرَابِ خَيْرًا، فَإِنَّهُمْ أَصْلُ الْعَرَبِ وَمَادَّةُ الْإِسْلَامِ أَنْ يُؤْخَذَ مِنْ حَوَاشِي أَمْوَالِهِمْ وَتُرَدَّ عَلَى فَقَرَائِهِمْ، وَأَوْصِيَهُ بِذِمَّةِ اللَّهِ وَذِمَّةِ رَسُولِهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ يُوفَى لَهُمْ بِعَهْدِهِمْ، وَأَنْ يُقَاتَلَ مِنْ وَرَائِهِمْ، وَلَا يُكَلَّفُوا إِلَّا طَاقَتُهُمْ. فَلَمَّا قُبِضَ خَرَجْنَا بِهِ فَاثْلَقْنَا نَمَشِي فَسَلَّمَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ عَلَى عَائِشَةَ وَقَالَ يَسْتَأْذِنُ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ. قَالَتْ أَذْخِلُوهُ. فَأَدْخِلَ، فَوَضَعَ هُنَاكَ مَعَ صَاحِبَيْهِ، فَلَمَّا فُرِغَ مِنْ ذَفْنِهِ اجْتَمَعَ هَؤُلَاءِ الرَّهْطُ: فَقَالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ: اجْعَلُوا أَمْرَكُمْ إِلَى ثَلَاثَةِ مِنْكُمْ. فَقَالَ الزُّبَيْرُ: قَدْ جَعَلْتُ أَمْرِي إِلَى عَلِيٍّ. فَقَالَ طَلْحَةُ قَدْ جَعَلْتُ أَمْرِي إِلَى عُثْمَانَ. وَقَالَ سَعْدٌ قَدْ جَعَلْتُ أَمْرِي إِلَى عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ. فَقَالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ: أَيُّكُمْ تَبَرَّأَ مِنْ هَذَا الْأَمْرِ فَجَعَلْهُ إِلَيْهِ، وَاللَّهُ عَلَيْهِ وَالْإِسْلَامُ لَيَنْظُرَنَّ أَفْضَلَهُمْ فِي نَفْسِهِ. فَاسْكَبَتِ الشَّيْخَانُ، فَقَالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ أَفْتَجْعَلُونَهُ إِلَيَّ، وَاللَّهُ عَلَى أَنْ لَا أَلْزَمَ عَنْ أَفْضَلِكُمْ قَالَا نَعَمْ، فَأَخَذَ بِيَدِ أَحَدِهِمَا (عَلِيٍّ) فَقَالَ: لَكَ قَرَابَةٌ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَالْقَدَمُ فِي الْإِسْلَامِ مَا قَدْ عَلِمْتَ، فَاللَّهُ عَلَيْكَ لَئِنْ أَمَرْتُكَ لَتَعْدِلَنَّ، وَلَئِنْ أَمَرْتُ عُثْمَانَ لَتَسْمَعَنَّ وَلَتَطِيعَنَّ. ثُمَّ خَلَا بِالْآخِرِ فَقَالَ لَهُ مِثْلَ ذَلِكَ، فَلَمَّا أَخَذَ الْمِيثَاقَ عَلَيْهِمَا قَالَ: ارْزُقْ يَدَكَ يَا عُثْمَانُ. فَبَايَعَهُ، فَبَايَعَ لَهُ عَلِيٌّ، وَوَلَّجَ أَهْلَ الدَّارِ قَبَايَعُهُ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ^(۱).

عەمری کوپی مەیموون (خودای نازنی بن) گوئی: بە چەند روژی بەر لە ئەنگیورانێ عومەر، لە مەدینە عومەرم دی لە دیار خۆدەیفەو عوسمانی کوپی حونەیف وەستابوو، دەیگوت پییان: چیتان کرد، دەترسم باری خەلکتان

(۱) بخاری. فضائل: ۳۷۰۱

گران کردبئی و زۆروسته‌متان له خه‌لکی ولات کردبئی؟ عومەر ئه‌م دوانه‌ی ناردبوو بۆ خه‌ملکردنی ملکانه‌و دانانی ئەندازه‌ی سه‌رانه له عیراق، گوتیان: زۆرو سته‌ممان ئی نه‌کردوون و ئه‌رکیکی وامان له سه‌ریان داناوه که له کیشیاننا هه‌بئی، کاره‌که‌ی ئیمه‌یش زۆر جیگه‌ی شانازی نییه، چونکه ئیمه ئه‌رکی سه‌رشانی خۆمانمان به‌جی هیناوه‌و به‌س، دیسان عومەر گوتی: باش ته‌ماشای بکه‌ن نه‌بادا ئه‌رکیکی واتان له‌سه‌ر شانی خه‌لکی ولات دانا، که له وزه‌و کیشیاننا نه‌بئی؟ گوتیان: نه‌ه‌ شتی وامان نه‌کردوه، جا عومەر گوتی: ئه‌گه‌ر خودابئی وه‌یم بکا وا له بیوه‌ژنانی خه‌لکی عیراق ده‌که‌م که هه‌رگیز له پاش من ئاتاجی ده‌ستی پیاویکی تر نه‌بن، چونکه ئه‌وه‌نده مووچه‌و به‌راتیان بۆ ده‌برمه‌وه، گوتی: به‌لام ته‌نیا چوارشه‌و له‌وه‌دوا عومەر پیکرا، ئه‌و به‌یانیه‌ی که عومەر پیکرا ته‌نیا ئیبنو عه‌بباس له نیوانی من و ئه‌ودا بوو، عومەر ده‌ستووری وابوو که له نیوانی دوو ریزه‌وه ره‌ت ده‌بوو ده‌یگوت: ریک بن و ریک راوه‌ستن، جا که ده‌یدی و دلتیا ده‌بوو که‌وا ریزه‌کان که‌چی و که‌موکوپیان نییه ئه‌وسا پیش ده‌که‌وت و نوێژی داده‌به‌ست و، ئه‌للأهو ئه‌که‌بری ده‌کرد، گه‌لێ جار له رکاتی یه‌که‌مدا سووره‌تی یوسفی ده‌خویند، یا گوتی: سووره‌تی نه‌حلی ده‌خویند، یا سووره‌تیکی درێژی له‌م باب‌ه‌ته ده‌خویند، هه‌تا خه‌لکه‌که‌ کو‌ببنه‌وه‌و فریای جه‌ماعه‌ت بکه‌ون، به‌لام هه‌ر له‌گه‌ل گوتی: ئه‌للأهو ئه‌که‌برو نوێژی دابه‌ست ئه‌و به‌ده‌خته‌دایه به‌ر چه‌قوو به‌کیرد دا‌یدووری، یه‌کسه‌ر گویم ئی بوو عومەر گوتی: ئه‌و سه‌گه‌ کوشتمی، یا گوتی: ئه‌و سه‌گه‌ خواردمی، ئیتر ئه‌و حه‌يته‌زیندیه‌ به‌ راست و به‌ چه‌پا هه‌لپه‌ی ده‌کردو ده‌ستی ده‌وه‌شاندو هه‌ر که‌سی به‌ر هه‌وێل ده‌که‌وت به‌ کیردیه‌کی دوو ده‌می دووسه‌ر دا‌یده‌پاچی، تا له ئەنجامدا سیازده‌ پیاوی زامار کرد، هه‌وتیان ئی مردن، جا پیاویکی موسولمان – که چاوی به‌م حاله‌ که‌وت – که‌ره‌کیکی دا به‌ سه‌ریاو گرتی، ئه‌و زرته‌بوژه زهنده‌یقه‌ش که دی وا گیراو چاره‌ی نه‌ما خۆی سه‌رپری و خۆی کوشت! جا عومەر (خودای ئی رازی بن) ده‌ستی عه‌بدوهره‌حمانی کو‌پی عه‌وفی گرت و پیشی خست بۆ به‌رنوێژی،

هه‌تا ئه‌و له‌ باتی عومه‌ر به‌رنوێژییه‌که‌یان بۆ بکا، ئیتر ئه‌وانه‌ی که‌ له‌ پشته‌ی عومه‌ره‌وه‌ بوون و لێی نزیک بوون، وه‌ک من چاویان له‌م کاره‌ساته‌وه‌ بوو، وه‌ئێ ئه‌م لاو‌لای مزگه‌وته‌که‌ نه‌یان ده‌زانی که‌ مه‌سه‌له‌که‌ چیه‌، ته‌نیا ئه‌وه‌ نه‌بی که‌ گوێیان له‌ ده‌نگی عومه‌رنه‌ما، وه‌ هه‌رده‌یانگوت: سو‌ب‌حانه‌للا، سو‌ب‌حانه‌للا، سو‌ب‌حانه‌للا! عه‌بدوره‌حمانیش خێرا نوێژێکی سو‌وکه‌له‌ی بۆ کردن، که‌ له‌ نوێژه‌که‌ بوونه‌وه‌ عومه‌ر گوتی: ئه‌ی ئیبنو عه‌بباس! بزانه‌ ئه‌مه‌ کێ بوو منی کوشت؟ ئه‌ویش تاوێ خولایه‌وه‌ به‌ناو مه‌ردومه‌که‌داو هاته‌وه‌و گوتی: خولامه‌که‌ی موغیره‌بوو، گوتی: ده‌ست ره‌نگینه‌که‌؟ گوتی: ئا، گوتی: خودا بیکوژێ، خو‌من له‌کن خوی چاکه‌م بۆی بوو! سو‌پاس و ستایش بۆ خودا که‌ به‌ ده‌ستی پیاویکی موسو‌لمان نه‌کوژرام، ئه‌ی ئیبنو عه‌بباس! خو‌ت و باوکت هه‌ر چه‌زتان ده‌کرد ئه‌م حه‌يته‌ زه‌ندی‌قانه‌ له‌ مه‌یدنه‌ زۆر بن — عه‌بباس له‌ هه‌موو که‌س زیاتر خولام و به‌نده‌ی هه‌بوو — ئیبنو عه‌بباسیش گوتی: ئه‌گه‌ر تو‌ حه‌زه‌ده‌که‌ی ده‌یانکوژین، گوتی: درۆ مه‌که‌، پاش ئه‌وه‌که‌ به‌ زمانی ئێوه‌ قسه‌ ده‌که‌ن و وه‌ک ئێوه‌ نوێژ به‌ره‌و قیبله‌ ده‌که‌ن و وه‌ک ئێوه‌ حه‌ج ده‌که‌ن، ئیتر چۆن ده‌یان کوژن! ئینجا عومه‌ریان هه‌لگرت و بر‌دیانه‌وه‌ بۆ ما‌له‌وه‌، ئیمه‌ش له‌ گه‌لیا چووین، ئه‌و خه‌لکه‌ وه‌ها شه‌له‌ژابوون ده‌تگوت هه‌رگیز له‌وه‌ به‌ر تووشی چورتم و قو‌رتی وه‌ها نه‌بوون، یه‌کێ ده‌یگوت: قه‌ی ناکا، یه‌کێ ده‌یگوت: مه‌ترسیم لێی هه‌یه‌، جا خو‌شاوی خو‌رمایان بۆ هی‌نا، که‌ خو‌اردیه‌وه‌ له‌ زامه‌که‌ی ناوسکیه‌وه‌ سه‌ری کردو هاته‌ ده‌ره‌وه‌، ئینجا جامی شیریان بۆ هی‌نا، که‌ ئه‌ویشی خو‌ارده‌وه‌ دیسان له‌ ده‌می زامه‌که‌یه‌وه‌ هاته‌ ده‌ره‌وه‌، ئیتر زانییان که‌ ده‌مری، که‌ چووینه‌ ژووره‌وه‌ بۆ لای خه‌لکیش ده‌هاتن و وه‌سپیان ده‌کردو باسی باشی و چاکی ئه‌ویان ده‌کرد، لاوێ هات گوتی: ئه‌ی فه‌رمانه‌روای موسو‌لمانان! مژده‌ی مزیگینی خودات لێ بی: تو‌ خو‌ت ده‌زانی که‌ هاو‌پێی پیغه‌مبه‌ر (برو‌دی خودای له‌سه‌رین) بوویت و پایه‌و شانێکی باشت هه‌یه‌ له‌ ئایینی ئیسلام داو، که‌ بووشیت به‌ کاربه‌ده‌ست و سه‌رگه‌وره‌ی موسو‌لمانان گه‌لێ پیاویکی عادل و دادپه‌روه‌رو حه‌قانی بوویت، سه‌ره‌پای ئه‌م پایه‌و شانه‌ ئه‌وا

شہیدیش کرایت! عومہر گوتی: خۆزگہم نہزیانی دہبوو بۆم و نہ قازانچ! جا کہ لاوہکە گہراپہ دواوہ عومہر تہماشای کرد جلہکە ی دہخشئی لہ سہرزہوی، بۆیہ گوتی: ئەم کوپہ بێننہوہ بۆ لام، کہ کوپہکە ہاتہوہ عومہر پیئی گوت: ئە ی برازای خوۆشہوہ یستم! جلہکە ت ہلکە، چونکہ ہەم جلہکە ت زۆر تر دہکاو ہەم لہبەر خوداش وا باشترہ، ہەم بۆ سوودی خوۆت و ہەم بۆ رہزای خودا وا باشترہ، لہ پاشدا عومہر گوتی: ئە ی عہدوللای کوپی عومہر! بزانیہ چہندی قہرزم لہ سہرہ؟ کہ حلیبیان کرد دہوری ہەشتاو شہش ہەزار قہرزی لہسہر بوو، گوتی: ئەگەر دارایی و مالی کہسو کارہکانی عومہر خوۆی بەشی دانہوہی ئەم قہرزانیان دہکرد ئەوہ لہ مالی ئەوان بیدہرہوہ، ئەگینا لہ نہوہی عہدی کوپی کہعبیش پیتاکی بۆ بکہ کہ من خوۆم لہو بہرہ بابہم، جا ئەگەر ہەر بەشی نہکرد لہ قوپہیشیش پیتاک کوۆ بکہرہوہ، بەلام لہوان بترازی لہ کہسی تر پیتاک مہکن! ئیتہر دہبی پشتگوئی نہخہیت و ئەم قہرزم ہەر بۆ بدہیتہوہ ئینجا گوتی: بپوۆ بۆ لای عائیشہی دایکی موسولمانان! پیئی بلی: عومہر سلۆت لی دہکا - مہلی: فہرمانپہوای موسولمانان (ئہمیرولموئمنین) چونکہ من لہم رۆوہ ئیتہر فہرمانپہوای موسولمانان نیم، بەلام بلی: عومہری کوپی خہططاب روخصہت دہخوازی کہ لہگہل دووہاوپرکە ی خویدا لہ پال پیغہمبہرو ئەبو بہکرا گوپی بۆ ہەل دہکەنین و دہینیزین؟ ئەویش چوو بۆ لای عائیشہو سلۆی لی کردو روخصہتی چوونہ ژوورہوہی خواست و چووہ مالہوہ روانی وا عائیشہ بۆ عومہر دہگری جا عہدوللآ راسپیڑیہکە ی عومہر بہ عائیشہ دہلی: ئەویش دہلی: ئەو جیگہیہم بۆ شوین گوپی خوۆم دانابوو، بەلام کہ وای لی ہات دہیدہم بہو، جا کہ دہگہریتہوہ دہلین: وا عہدوللای کوپی عومہر ہاتہوہ، عومہر دہلی: کہمی بہرزم کہنہوہ، جا پیاوئی پالی دہدا بہ خوئیہوہ راستی دہکاتہوہ، جا بہ ئیبنو عومہر دہلی: ہا، گوتی چی؟ گوتی: بہ دلی توۆ بوو ئە ی فہرمانپہوای موسولمانان! عائیشہ ریگہی دا کہ تہرمی توۆ لہ پال پیغہمبہرو ئەبو بہکردا لہ ھودہکە ی ئەودا بہ خاک بسیپیڑی عومہر گوتی: سوپاس و ستایش بۆ خودا، ئەم باسہم بہ لاوہ لہ ہەموو

شتیکی تر گرنگ‌تر بوو، جا که گیانم سپارد هه‌لم گرن و بم به‌ن و خۆت سه‌لام بکه‌و بئی: عومهری کوپری خه‌ططاب روخصه‌ت ده‌خوآزی، جا نه‌گهر عانیشه ریگهی پی‌دام، نه‌وا بم به‌نه ژووره‌وه‌و له‌وئی له‌ خزمه‌ت چه‌زرت و نه‌بو به‌کردا بم نیژن، نه‌گینا بم به‌ن بو‌ گوږستانی تی‌کرای موسولمانان، چه‌فصه‌ی دایکی موسولمانان، که هاوسهری پی‌غه‌مبه‌ر بوو کچی عومهر بوو، ژنگه‌لیش له‌ گه‌لیا ده‌هاتن، که گه‌یشته به‌ره‌وه ئی‌مه هه‌لساین و نه‌و چووه ژووره‌وه بو‌ لای و تاوئی له‌ کنی مایه‌وه، دیسان پی‌اوان داوای چوونه ژووره‌وه‌یان کرده‌وه‌و چه‌فصه له‌وئوه رویشته ناو هۆده‌یه‌کی تره‌وه‌و گویمان لی‌ بوو له‌ ژووره‌وه ده‌گریا، جا عه‌رزیا‌ن کرد: نه‌ی فه‌رمانه‌وه‌ای موسولمانان! وه‌صییه‌ت بکه‌و راسپی‌ره‌و که‌سئی له‌ جی‌گهی خۆت بکه‌ به‌ جینشین“ گوتی: بو‌ نه‌م کاره‌ که‌س وه‌ک نه‌م ده‌سته‌یه به‌ باش نازانم — یا گوتی: وه‌ک نه‌م تا‌قمه‌یه به‌ باش نازانم — چونکه‌ چه‌زرت (درویدی خودای له‌سه‌ری) هه‌تا مرد لی‌یان رازی بوو، نه‌جا عه‌لی و عوسمان و زوبه‌یرو طه‌لحه‌و سه‌عدو عه‌بدول‌پرهمانی به‌ناو دیاری کردو گوتی: عه‌بدول‌لای کوپری عومهر شایه‌ت بی‌ له‌سه‌رتان، به‌لام خۆی به‌شی له‌م کاری جینشینیه‌دا نییه‌، وه‌ک که‌سئی بیه‌وئی به‌م شایه‌تییه‌ دلی‌ بداته‌وه‌، جا نه‌گهر سه‌عدبوو به‌ فه‌رمانه‌وه‌ا نه‌وا باشه‌ نه‌گینا هه‌رکامیکتان کران به‌ فه‌رمانه‌وه‌او داوای راویژو کۆمه‌کی لی‌ بکه‌ن، چونکه‌ من کاتی خۆی که‌ له‌سه‌ر کارلام بردو له‌ فه‌رمانه‌وه‌ایی کووفه‌م خست له‌به‌ر بی‌ کاره‌یی و ده‌سته‌وسانی و ده‌ست پی‌سی و نا‌پاکی نه‌بوو. له‌ پاشدا گوتی: من ئامۆژگاری نه‌و که‌سه‌ ده‌که‌م که‌ له‌ شوینی من ده‌بی‌ به‌ جینشین (خه‌لیفه) که‌ زۆر باش بی‌ بو‌ کۆچکه‌ره‌ پیشینه‌کان و چاوی خیری لی‌یان بی‌، به‌م ره‌نگه‌ قه‌دریان بزانی و خاتریان بگری و ری‌زیا‌ن رابگری و مافی خو‌یا‌نیان بداتی، وه‌ هه‌روه‌ها ئامۆژگاریشی ده‌که‌م که‌ بو‌ یاریده‌ ده‌رانی‌ش زۆر باش بی‌، چونکه‌ خودا خو‌شی ده‌وین و له‌ په‌سن و مه‌دح و ستایشی نه‌واندا ده‌فه‌رموی:

{وَالَّذِينَ تَبَوَّؤُوا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ — ۵/۵۹}.

واته: وه بۆ ئه و موسولمانه ياريدده درانه شه كه له پيش كۆچ و رهوی كۆچكهرانا بۆ شارى مهدينه ئه وان له وى مال و حالى خويان هه بوو، له خانه و لانهى خويانا دامه زرابوون، وه ئه مانيش به رله هاتنى ئه وان هۆگرى ئيمان و ئيسلامه تى و باوه ر بووبوون وهك ئه وان، بۆيه كا كاتى خه لكى مهككه كۆچيانكرد بۆ لايان ئه وان زۆر به گهرم و گوپرى و گه ئى به سۆزو شه وق و خوشه ويستيه وه پيشوازييان ئى كردن عومهر گوتى: ئامۆزگاريى و راسپيڤريم ئه وه يه: كه له باشيان رازى بن و چاو پۆشى له خراپيان بكهن، وه ههروهها ئامۆزگارى دهكهم كه بۆ خه لكى گه وره شارهكان باش بى و چاوى خيڤرى لييان بى، چونكه ئه وانه پشت و پهناو قه لای پۆلايينى ئيسلامن و كانگاي دارايى و سامانن بۆ ده ولته تى ئيسلام و داخى دللى دوشمنانن! وه نابى به زۆرو زۆركارى هيچيان ئى بسينرى، مه گهر شتى كه له خويان زياد بى، ئه ویش به رهزامه ندىي خويان! وه ههروهها ئامۆزگاريشى دهكهم كه زۆرباش بى بۆ عه ره به ده شته كييهكان چونكه ئه وانيش بنج و بنچينهى عه ره بن و ماكو مايه ي ئيسلامن، ئه و زياده مال هشى كه لييان ده سينرى ده ريتته وه به هه ژارانى خويان، وه ههروهها ئامۆزگاريشى دهكهم كه عه ه دو په يمانى خوداو عه ه دو په يمانى پيغه مبه رى خودا رابگرى ده رباره ي په يماندارهكان و ئه هلى نيممه و بۆيان باش بى و په يمانيان ببا ته سه رو له سهريان بكا ته وه نه يه ئى كه سى ده سدریژى له نامووس و سه رو ماليان بكا، وه داواى كاريكى وايان ئى نه كا كه له ته وانايانا نه بى، گوتى: كاتى گيانى سپارد ئه و جا هه لمان گرت و بر دمان چووين بۆ لای عايشه، ئيبنو عومهر سلاوى ئى كردو گوتى: عومهر روخصه ده خوازى.

عايشه ش گوتى: بيبه نه ژووره وه، ئينجا برديانه ژووره وه و له وى له پال هه ردوو هاوپي كه يدا دايان ناو ناشتيان! جا كه ئى بوونه وه له ناشتنى ته رمى عومهر ئه و تا قمه كۆ بوونه وه و عه بدولپه حمان گوتى: ئه م كارو فرمانه ي كه سپيڤراوه به ئيوه ئاده ي به ره و رووى سى كه ستانى بكه نه وه زوبه ير گوتى: من هه قى خۆم به ره وپووى عه لى كرده وه، طه لحه ش گوتى: من

مافی خۆم بہرہ و رووی عوسمان کردہ وہ سہ عدیش گوتی: من مافی خۆم بہرہ و رووی عہدولپرہ حمان کردہ وہ، ئینجا عہدولپرہ حمان گوتی: کامتان دہیہ ویٰ لہ ئوبالیٰ ئەم کارہ دەرچی دہیدہین بہو و ئیتر دہیدہینہ دەستی خوداو ئایینی ئیسلام و خۆی و خۆای خۆی و خۆی دینی خۆی! - تا بہم قسہیہ لہ دلی خۆیہ وہ تاقییان بکاتہ وہ و بزانی کامیان باشتن - بہ لām ہر دو پیر خاموش بوون و چرکہیان نہ کرد، ئەوسا عہدولپرہ حمان گوتی: ئایا کارہ کہ بہرہ و من دہکەنہ وہ، خودا شایہت بیٰ لہ سہرم کہ دریغی نہکەم و بیدم بہ باشتن کہستان بۆ ئەم کارہ؟ گوتیان: ئا بہرہ و رووی تۆی دہکەینہ وہ، ئەویش دەستی عہلی گرت و گوتی: تۆ خۆت دہزانی کہ ہم خزمی پیغمبہری ہم پایہ و شانیکی باشت ہئیہ لہ ئایینی ئیسلامدا، ہر وہ کوو یہکیکی لہ موسولمانہ ہرہ پیشینہکان جا خودا شایہت بیٰ لہ سہرت ئەگہر تۆ بکہم بہ فرمانرہوا عادل و دادپرہور دہبیت و ئەگہر عوسمانیش بکہم بہ فرمانرہوا گوپراپاہلی و فرمانبہری ئەو دہکەیت و لہ فرمانی دہرناچی؟ گوتی: بہ لئی، ئینجا لہ گہل عوسمانیشدا دوو بہ دوو سہریان کرد بہ یہکاو ہمان قسہی بہویش گوت، جا کہ لہ سہر ئەم شیوہیہ عہدو پەیمانی ئی وەرگرتن گوتی: ئەی عوسمان! دہستت ہلپرہ، ئەوجا عہدولپرہ حمان خۆی پەیمانی دایہ و عہلش پەیمانی دایہ، ئیتر خەلکی مەدینہش بہرودوا چوونہ ژوورہ وہ و پەیمان و بہیعتیان لہ گہلی دابہست! (بوخاری - خودای ئی رازی بہ).

۸) باسی گہورہ یی و پاکڑی ہہرہ تی عوسمان (خودای لی رازی بہ)

فضائل عثمان (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ)

۳۲۷۲- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي حَائِطٍ: مِنْ حِيطَانِ الْمَدِينَةِ، فَجَاءَ رَجُلٌ فَاسْتَفْتَحَ، فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): افْتَحْ لَهُ وَبَشِّرْهُ بِالْجَنَّةِ. فَفَتَحْتُ لَهُ، فَإِذَا أَبُو بَكْرٍ، فَبَشَّرْتُهُ بِمَا قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): فَحَمِدَ اللَّهَ، ثُمَّ جَاءَ رَجُلٌ فَاسْتَفْتَحَ، فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): افْتَحْ لَهُ وَبَشِّرْهُ بِالْجَنَّةِ. فَفَتَحْتُ لَهُ، فَإِذَا هُوَ عُمَرُ، فَأَخْبَرْتُهُ بِمَا قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَحَمِدَ اللَّهَ، ثُمَّ اسْتَفْتَحَ رَجُلٌ،

فَقَالَ لِي النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): افْتَحْ لَهُ وَبَشِّرْهُ بِالْجَنَّةِ عَلَى بَلْوَى تُصِيبُهُ. فَبَادَا عُثْمَانُ، فَأَخْبَرْتُهُ بِمَا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَحَمِدَ اللَّهُ ثُمَّ قَالَ اللَّهُ الْمُسْتَعَانُ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۱):

ئەبو موسسا (خودای ئی رازی بێ) گوتی: لە باخێ لە باخەکانی مەدینەدا لە خزمەتی حەزەرەتدا (دروودی خودای لەسەربێ) بووم، باخەکە بیریککی تیاابوو، پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) لەسەر ئاخی بێرەکی دانیششت و قاچەکانی داھیشتە ناو بێرەکەو، منیش بووم بە دەرکەوانی، پیاوی هات لە دەرگای دا که دەرگای بۆ بکەینەو، پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) فەرمووی: دەرگای بۆ بکەرەو و مژدە بکە بەهەشتیشی بدەری، که دەرگام کردەو بۆی روانیم ئەبو بەکرە، مزگینییەکی پیغەمبەرم پێدا، سوپاس و ستایشی خودای کرد. ئەنجا پیاویکی تریش هات لە دەرگای دا، حەزەرەت فەرمووی: دەرگای بۆ بکەرەو و مژدە بکە بەهەشتیشی بدەری، که دەرگام کردەو بۆی روانیم عومەر بوو، مزگینییەکی حەزەرەت (دروودی خودای لەسەربێ) فەرمووی پێم گوت، سوپاس و ستایشی خودای کرد، ئینجا پیاویکی تریش هات لە دەرگای دا حەزەرەت (دروودی خودای لەسەربێ) فەرمووی: دەرگای بۆ بکەرەو و مژدە بکە بەهەشتی پێ بدە، گەرچی تووشی مەینەت و بەلایەکیش دەبێ جا که دەرگاکەم بۆی کردەو سەیرم کرد عوسمان بوو، که فەرماشتەکی حەزەرەت پێی گوت سوپاسی خودای کردو لە پاشا گوتی: اللّٰهُ الْمُسْتَعَانُ: هەر خودایە که داوای یارمەتی ئی دەرکری و بە تەمای پشٹیوانی خودا (ش/ت-خودایان ئی رازی بێ).

۳۲۷۳- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كُنَّا فِي زَمَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَا نَعْدِلُ بِأَبِي بَكْرٍ أَحَدًا ثُمَّ عُمَرُ ثُمَّ عُثْمَانُ، ثُمَّ تَرَكْنَا أَصْحَابَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَا لِفَاضِلُ بَيْنَهُمْ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَابُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۲):

^(۱) بخاری. فضائل الصحابة: ۳۶۹۳، ۳۶۹۵، ۶۲۱۶، ۷۲۶۲. مسلم. فضائل الصحابة: ۶۱۶۲ ترمذی.

ئییبنو عومەر (خودایان ئی رازی بئ) گوتی: به سهرینی پیغه‌مبەر (دروودی خودای
له‌سهرین) که سمان به‌هاوتای ئه‌بو به‌کر دانه‌ده‌نا، له پاش ئه‌و عومهرمان به
دووم کهس داده‌نا، له پاش ئه‌ویش عوسمانمان به سپییه‌م کهس داده‌نا،
ئیت‌ده‌ستمان له کارو باری نیوانی یاران‌ی پیغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سهرین)
نه‌ده‌داو باوی که سیانمان نه‌ده‌دا به‌سەر کهسیانا (ب/د/ن).

۳۲۷۴- وَعَنْهُ قَالَ: كُنَّا نَقُولُ وَرَسُولُ اللَّهِ (مَنْ) اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى أَفْضَلَ أُمَّةِ النَّبِيِّ
(مَنْ) اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، بَعْدَهُ أَبُو بَكْرٍ ثُمَّ عُمَرُ ثُمَّ عُثْمَانُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ). رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ
وَالطَّبْرَانِيُّ وَزَادَ: فَيَسْمَعُ النَّبِيُّ (مَنْ) اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَلِكَ فَلَا يَنْكُرُهُ^(۳):

دیسان گوتی: ئه‌وسا پیغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سهرین) خۆی مابوو،
ده‌مانگوت: چاکترین ئوممه‌تی پیغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سهرین) — له پاش خۆی
— ئه‌بو به‌کر، له پاش ئه‌ویش عومهر، له پاش عومهریش عوسمانه. (ره‌زای
خودایان ئی بئ) (د/طه‌به‌رانی) طه‌به‌رانی ئه‌مه‌شی زیاتره: وا ده‌بوو چه‌زرت خۆی
(دروودی خودای له‌سهرین) گوئی له‌م قسه‌یه ده‌بوو ره‌خنه‌ی ئی نه‌ده‌گرت. له‌ه‌ینیدا
ده‌لئ (خوا له‌خواه‌نه‌که‌ی رازی بئ): سه‌رپاکی سوننییه‌کان له‌و بیرو
باوه‌په‌دان: که له‌پاش عوسمانیش ه‌لی چاکترین که‌سه، له‌پاش ه‌لش
ئه‌وانی تری ده‌که‌سه‌ مژده‌ پیدراوه‌کانه، ئینجا به‌درییه‌کانه، واته: ئه‌وانه‌ی
که ئاماده‌ی غه‌زای به‌در بوون (وه‌رگێپ).

۳۲۷۵- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (مَنْ) اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَعِدَ أَحَدًا وَأَبُو بَكْرٍ
وَعُمَرُ وَعُثْمَانُ فَرَجَفَ بِهِمْ فَقَالَ: اثْبُتْ أَحَدُ فَلَمَّا عَلَيْنَا نَبِيٌّ وَصِدِّيقٌ وَشَهِيدَانِ. رَوَاهُ
الْحَمْسَةُ إِلَّا مُسْلِمٌ^(۴):

(۲) بخاری. فضائل: ۳۶۹۷.

(۳) مسکوت عنه من الشارح.

(۴) بخاری. فضائل: ۳۶۹۹.

ئەنەس (خودای ئی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبەرۆ ئەبو بەکرو عومەرۆ عوسمان دەرپۆنه سەرکیوی ئوحد، کێوه‌که له خوشییانا ده‌که‌وێته جموجوول و له‌رزه له‌رز، پیغه‌مبەر (سیددی خودای لسه‌ربن) ده‌فه‌رموی پێی: ئەی ئوحد! داسه‌کنی و دامرکی، ته‌نیا پیغه‌مبەریک و پیاو چاکیکی راستایی راستگۆو دوو شه‌هید وان له‌سه‌ر تو (ب/د/ت/ن/خودایان ئی رازی بن).

۳۲۷۶- وَقِيلَ لِعُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) مَا يَمْنَعُكَ أَنْ تُكَلِّمَ عُثْمَانَ فِي أَحَبِّهِ الْوَلِيدِ فَقَدْ أَكْثَرَ النَّاسُ فِيهِ. فَقَصَدْتُ عُثْمَانَ حَتَّى خَرَجَ إِلَى الصَّلَاةِ، فَقُلْتُ لَهُ: إِنَّ لِي إِلَيْكَ حَاجَةً، وَهِيَ نَصِيحَةٌ لَكَ. قَالَ يَا أَيُّهَا الْمَرْءُ أَغُوذُ بِاللَّهِ مِنْكَ. فَرَجَعْتُ إِلَيْهِمْ إِذْ جَاءَ رَسُولُ عُثْمَانَ فَأَتَيْتُهُ، فَقَالَ: مَا نَصِيحَتُكَ؟ فَقُلْتُ: إِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ بَعَثَ مُحَمَّدًا بِالْحَقِّ، وَأَنْزَلَ عَلَيْهِ الْكِتَابَ، وَكُنْتُ مِمَّنْ اسْتَجَابَ لِلَّهِ وَلِرَسُولِهِ، فَهَاجَرْتُ الْهَاجِرَتَيْنِ، وَصَحِبْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَرَأَيْتَ هَدْيَهُ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَقَدْ أَكْثَرَ النَّاسُ فِي شَأْنِ الْوَلِيدِ. قَالَ: أَذْرَكْتُ رَسُولَ اللَّهِ؟ قُلْتُ لَا وَلَكِنْ خَلَصَ إِلَيَّ مِنْ عِلْمِهِ مَا يَخْلُصُ إِلَى الْعَدَرَاءِ فِي سِرِّهَا. قَالَ: أَمَّا بَعْدُ فَإِنَّ اللَّهَ بَعَثَ مُحَمَّدًا (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِالْحَقِّ، فَكُنْتُ مِمَّنْ اسْتَجَابَ لِلَّهِ وَلِرَسُولِهِ وَأَمَنْتُ بِمَا بُعِثَ بِهِ، وَهَاجَرْتُ الْهَاجِرَتَيْنِ كَمَا قُلْتُ، وَصَحِبْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَبَايَعْتُهُ، فَوَاللَّهِ مَا عَصَيْتُهُ وَلَا غَشَشْتُهُ حَتَّى تَوَفَّاهُ اللَّهُ، ثُمَّ أَبُو بَكْرٍ مِثْلُهُ، ثُمَّ عُمَرُ مِثْلُهُ، ثُمَّ اسْتَخْلَفْتُ، أَفَلَيْسَ لِي مِنَ الْحَقِّ مِثْلُ الَّذِي لَهُمْ؟ قُلْتُ: بَلَى. قَالَ: فَمَا هَذِهِ الْأَحَادِيثُ الَّتِي تُبَلِّغُنِي عَنْكُمْ أَمَّا مَا ذَكَرْتَ مِنْ شَأْنِ الْوَلِيدِ، فَسَأَخُذُ فِيهِ بِالْحَقِّ إِنْ شَاءَ اللَّهُ، ثُمَّ دَعَا عَلِيًّا فَأَمَرَهُ أَنْ يَجْلِدَهُ فَجَلَدَهُ ثَمَانِينَ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَاحِدٌ وَالثَّرَمَذِيُّ^(۵):

گوتیان به‌عوبه‌یدوللای کوری عه‌دی (خودای ئی رازی بن) بو قسه‌ له‌گه‌ل عوسمان ناکه‌ی، له‌ باره‌ی وه‌لیدی دایک برایه‌وه، به‌ راستی له‌ تامی ده‌رکردووه‌ و مه‌ردووم زۆر باسی خراپیی ده‌که‌ن! گوتی: که‌ عوسمان هات بو نوێژ چوومه‌ لای و پێیم گوت: ئیشی‌کم پێت هه‌یه، ده‌مه‌وی ئامۆزگارییه‌کی

(۵) بخاری. فضائل: ۳۶۹۶.

دۆستانه ت بکهم، که چی گوتی: کابرا! په نا دهگرم به خودا له تۆ! ئیتر منیش چوموه و بۆ لای خه لکه که پاشان رابه ری عوسمان هات به شوینما، که چوموه و کنی گوتی: ئامۆزگار ییبه که ت چییه؟ گوتم: یه زدانی پاک و بی نهنگ ئهم ئایینه راست و دروسته ی به موحه ممه ددا نارد ووه و قورئانی نارد و ته خواره و بۆی که نامه و په یامی خودا خو به تی، تۆ خۆت یه کیکی له و که سانه که به جوانی چوویت به دهنگی خودا و پیغه مبه ری خودا وه، سه ره پای ئه وهش له باتی یه ک کوچ، که خه لکی تر کرد وویانه، تۆ دوو کوچت کرد ووه و له پیناوی بیرو با وه ری ئیسلامدا تۆ دوو جار له ولاتی خۆت رهوت کرد ووه، جاری بۆ حه به شه و جاری بۆ مه دینه، وه خۆت هاو پیتی پیغه مبه رت کرد ووه و به چاوی خۆت رینموونی و رهفتاری شیرینی ئه و زاته ت دیوه (درودی خودای له سه رب) ئیستاکهش خه لک زۆر باسی وه لیدی دایک برات به خراپی ده که ن. عوسمان گوتی پیم: تۆ فریای پیغه مبه ر (درودی خودای له سه رب) که وتوی له کاتی ژیا نیدا؟ گوتم: نه، به لام به پوختی و بی گهردی زانست و شه ریه ته نازداره که ی ئه وم پی گه یشت ووه، هه ره که به هه موو که سیکی تریش گه یشت ووه، ته نانه ت به بووکی ناو په ردهش گه یشت ووه، ئیتر به من چۆن ناگا، گوتی: ده سا له پاش ئه مه، وه ک تۆ گوتت، خودا که ئهم ئایینه راست و دروسته ی نارد بۆ موحه ممه دو قورئانی نارد بۆی من یه کیک بووم له و که سانه که به باشی وهرامی خودا و پیغه مبه ری خودایان دایه وه و چوون به پیر فه رمانیا نه وه، وه له باتی جاری دوو جار کوچم کرد، وه بۆ خۆم هاو پیتی پیغه مبه ری خودام کرد ووه و به چاوی خۆم رینموونی و رهفتاری شیرین و به رزی ئه وم دیوه، سه ره پای ئه مهش په یمانم له گه لدا به ست ووه، ئه مانه یشم بۆیه کرد ووه چونکه به راستی و به دل با وه پم به ئایینه که ی کرد ووه! ده سا به یه زدانی پاک تا خودا بر دیه وه بۆ لای خۆی نه نافه رمانی ئه وم کرد ووه و نه له قسه ی ده رچووم و نه نا پاک ی و گزیتیم لیی کرد ووه! له پاش خۆشی بۆ ئه بو به کرو بۆ عومه ریش که جینشین ی ئه و بوون هه روا بووم “دلسۆزو گوپرایه ل بووم، ئیستاش که من له پاش ئه وان له جیی ئه وان کراوم به جینشین ئایا

هه‌مان مافی که بۆ ئه‌وان هه‌بوو بۆ منیش نییه؟ گوتم: با بۆ نییه؟! گوتی: ئه‌ی ئیتر ئه‌م قسه‌و باسو خواسانه چیه که له ئیوه‌وه پیم ده‌گاته‌وه؟ بۆ ئه‌وه‌شی که باست کرد له باره‌ی وه‌لیده‌وه، خوا‌حه‌زکا مافی ئه‌وه‌ی ئی ده‌ستین، چونکه ئیستا هه‌موو شتی‌کم له‌م باره‌یه‌وه بۆ روون بۆته‌وه، له پاشدا عه‌لی بانگ‌کردو ده‌ستووری دایئ که دارکاری وه‌لید بکا، جا عه‌لی هه‌شتاداری هه‌ددی ئی دا (ب) بۆ ئه‌وه‌ی بزانی وه‌لید چی کردبوو ته‌ماشای ئه‌م جیگه‌یه بکه: → (ب - ۳ - ز - ۹۶ فهرموده‌ی ژماره ۴/ ۲۳۳۹).

۳۲۷۷- وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): مَنْ يَخْفِرْ بَشْرَ رُومَةٍ فَلَهُ الْجَنَّةُ. فَحَفَرَهَا عُثْمَانُ. وَقَالَ: مَنْ جَهَّزَ جَيْشَ الْعُسْرَةِ فَلَهُ الْجَنَّةُ. فَجَهَّزَهُ عُثْمَانُ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَاحِدٌ وَالزَّمَذِيُّ^(۱).

(ب - ۲ - ز - ۱۸۳ رقم: ۱۹۴۶/۲) لیڤه‌دا ده‌فه‌رموی: (دروودی خودای له‌سهرین) هه‌ر که‌سی بیرى رۆمه‌هه‌لکه‌نئ به‌هه‌شتیه‌ جا عوسمان له‌سه‌ر مه‌سه‌ره‌فی خۆی هه‌لیکه‌ند، هه‌زه‌ت (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووشی: هه‌ر که‌سی جه‌یشولعوسره‌ واته‌: سوپای ته‌نگی و ته‌نگانه ته‌داره‌ک بکا به‌هه‌شتیه‌ عوسمان ئه‌ویشی ته‌داره‌ک کرد (ب/ئه‌/ت).

۳۲۷۸- عَنْ عُثْمَانَ بْنِ مَوْهَبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ مِصْرَ يَحُجُّ الْبَيْتَ فَرَأَى قَوْمًا جُلُوسًا فَقَالَ مَنْ هَؤُلَاءِ الْقَوْمُ؟ فَقَالُوا: قُرَيْشٌ. قَالَ: فَمَنْ الشَّيْخُ فِيهِمْ قَالُوا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ. قَالَ يَا ابْنَ عُمَرَ إِنِّي سَأَلْتُكَ عَنْ شَيْءٍ فَحَدِّثْنِي هَلْ تَعْلَمُ أَنَّ عُثْمَانَ فَرَّ يَوْمَ أُحُدٍ؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَ فَتَعْلَمُ أَنَّهُ غَابَ عَنْ بَدْرٍ فَلَمْ يَشْهَدْهُ قَالَ نَعَمْ. قَالَ وَتَعْلَمُ أَنَّهُ تَغَيَّبَ عَنْ بَيْعَةِ الرُّضْوَانِ قَالَ نَعَمْ. قَالَ فَكَبَّرَ الْمِصْرِيُّ فَقَالَ ابْنُ عُمَرَ تَعَالِ أَبِينِ لَكَ مَا سَأَلْتَنِي عَنْهُ أَمَا فِرَارُهُ يَوْمَ أُحُدٍ فَأَشْهَدُ أَنَّ اللَّهَ قَدْ عَفَا عَنْهُ وَعَفَّرَ لَهُ وَأَمَّا تَغَيُّبُهُ عَنْ بَدْرٍ فَإِنَّهُ كَانَتْ تَحْتَهُ ابْنَةُ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَإِلَيْهَا مَرَضْتُ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَكَ أَجْرٌ رَجُلٍ شَهِدَ بَدْرًا وَسَهْمُهُ « وَأَمَّا تَغَيُّبُهُ عَنْ بَيْعَةِ الرُّضْوَانِ فَلَوْ

(۱) رواه تعليقا البخارى قبل رقم: ۳۶۹۵ مباشرة (مترجم).

كَانَ أَحَدُ أَعَزِّ بَطْنِ مَكَّةَ مِنْ عُثْمَانَ لَبَعَثَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عُثْمَانَ وَكَانَتْ بَيْعَةُ الرُّضْوَانِ بَعْدَ مَا ذَهَبَ عُثْمَانُ فَضَرَبَ بِهَا يَدَهُ عَلَى يَدِهِ وَقَالَ: هَذِهِ لِعُثْمَانَ. قَالَ: وَقَالَ ابْنُ عَمْرٍ أَذْهَبَ بِهَذَا الْآنَ مَعَكَ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالْعَرَمَدِيُّ^(۷):

عوسمانی کوپی مه‌وهیب (خودای نازنی بن) ده‌لئی کابرایئی هات خه‌لکی میسر‌بوو، چه‌جی مالی خودای کرد، تاقمئی پیاوی دی دانیشتبوون، گوتی: ئه‌م پیاوگه‌له‌ کیئن؟ گوتیان: قور‌یشن، گوتی: ئه‌ی ئه‌و ده‌مسیپییه‌ کییه‌ له‌ ناویاندا؟ گوتیان: عه‌بدوللای کوپی عومهره‌، گوتی: ئه‌ی ئیبنو عومهر! پرسیاریکم هه‌یه‌ وه‌لامم بده‌روه‌، ئه‌دی پیم بلئی: ئایا دازانیت که‌ عوسمان له‌ روژی غه‌زای ئو‌حوددا هه‌له‌اتبوو؟ گوتی: ئا ده‌زانم، گوتی: ئه‌ی ده‌زانی که‌ له‌ غه‌زای به‌دریش پاش که‌وتبوو، به‌شداری ئه‌ویشی نه‌بوو؟ گوتی: ئا، ئه‌وه‌ش ده‌زانم، گوتی: ئه‌ی ده‌زانی که‌ له‌ به‌یعه‌تولریضوان (په‌یمانی خوشنودی و هو‌ی ره‌زای خودا)یشدا له‌وئی نه‌بوو؟ گوتی: ئا ده‌زانم، جا کابرا له‌ خوشییانا که‌ وه‌لامه‌که‌ی ئه‌ویش ریکی دلی ئه‌وه‌و به‌لگه‌یه‌ له‌سه‌ر نات‌ه‌واویی عوسمان گوتی: ئه‌لل‌اهو ئه‌کبه‌را ئیبنو عومهر گوتی: وه‌ره‌ یه‌که‌ یه‌که‌ روونی بکه‌مه‌وه‌ بو‌ت و تیت بگه‌ییئم: هه‌له‌اته‌که‌ی روژی ئو‌حود، من شایه‌تی ده‌دم که‌ خوا له‌وه‌ لیی خوش بووه‌ به‌پیئی ئه‌م ئایه‌ته‌ که‌ له‌وبابه‌ته‌وه‌ قسه‌ ده‌کاو ده‌فه‌رموئ:

{وَلَقَدْ عَفَا اللَّهُ عَنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ حَلِيمٌ — ۱۵۵/۳}.

واته‌: به‌راستی خودا چاوپۆشی کرد له‌و موسولمانانه‌ی که‌ له‌ غه‌زای ئو‌حوددا هه‌له‌اتبووون و پشتی سوپای ئیسلامیان چۆل کردبوو، چونکه‌ خودا توانابه‌خش و به‌ مۆله‌ت و نارامه‌، نه‌هاتنه‌که‌ی روژی به‌دریش عوسمان له‌به‌ر ئه‌وه‌ نه‌هاتبوو چونکه‌ کچی پیغه‌مبه‌ری له‌باخه‌لا بوو، که‌ ناوی روقیه‌ بوو (دروودی خودا له‌خو‌ی و باوکی بن) روقیه‌ نه‌خۆش بوو (عوسمان له‌سه‌ر فه‌رمانی

^(۷) تجرید البخاری/ به‌رگی/ ۴ ل ۱۵۰ رقم: ۱۴۶۱ = ۳۶۹۹ ، ۳۱۳۰ ، ۳۶۹۸ ، ۳۷۰۴ ، ۴۰۶۶ ، ۴۵۱۴ ، ۴۵۱۳

پیغہمبہر (درودی خودای لہسربین) مایہوہ بہلای ژنہکےیہوہ، بویہ لہپاشا حہزرت
 (درودی خودای لہسربین) پیی فہرموو: ہمہ پاداشی باش و ہمہ پیشک و بہشت بو
 ہہیہ بہقہی پیایوئ کہ بہخودی خوئی بہشداری کردبی لہ غہزای بہدردا.
 لہبیعہتولریزوانیشدا کہ عوسمان حازر نابئی، لہبہر ئہوہ دہبی کہ
 پیغہمبہر (درودی خودای لہسربین) لہوکاتہدا کہسیکی تری وک عوسمان تہواناو
 ہیژا دہست ناکہوئ ہتا لہ شوینی عوسمان بینیری بو گوفتوگو لہگہل
 کافرہکانی ولاتی مہککہ ہتا تییان بگہیہئی کہ حہزرت و یارانی بو عہمرہ
 ہاتوون و بو شہرو ہہرا نہہاتوون جا لہپاش ئہوہ کہ عوسمان بہفہرمانی
 پیغہمبہر (درودی خودای لہسربین) رویشٹ بولای خہلکی مہککہ قاو بلاو دہبیٹہوہ
 کہ قورہیش خویان نامادہ دہکن بو جہنگ، ئیتر، موسولمانہکانیش خویان
 گورج دہکنہوہ لہبارو دؤخیکی ئاوا ئالوزدا بہیعوتولریزوان رو دہدات
 لہبہر ئہوہ پیغہمبہر (درودی خودای لہسربین) بہدہستی راستی خوئی ئامازہی
 کردو فہرمووی: ئہمہ دہستی عوسمانہ ئینجا دای بہ دہستی چہپی خویاو
 فہرمووی: ئہم بہیعت و پہیمانہش لہباتی عوسمان! ئیینو عومہر بہ کابرای
 گوت: دہ ئیستا ئہم وہلامانہ لہگہل خوت بہرہو ئیتر ئہمانہ مہککہ بہ بہہانہ لہ
 عوسمان (ب/ت).

۳۲۷۹- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مُضْطَجِعًا فِي بَيْتِي كَاشِفًا عَنْ فَخِذَيْهِ أَوْ سَاقَيْهِ فَاسْتَأْذَنَ أَبُو بَكْرٍ فَأَذِنَ لَهُ وَهُوَ عَلَى تِلْكَ الْحَالِ فَتَحَدَّثَ ثُمَّ اسْتَأْذَنَ عُمَرُ فَأَذِنَ لَهُ وَهُوَ كَذَلِكَ فَتَحَدَّثَ ثُمَّ اسْتَأْذَنَ عُثْمَانُ فَجَلَسَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَسَوَّى ثِيَابَهُ - قَالَ مُحَمَّدٌ وَلَا أَقُولُ ذَلِكَ فِي يَوْمٍ وَاحِدٍ - فَدَخَلَ فَتَحَدَّثَ فَلَمَّا خَرَجَ قَالَتْ عَائِشَةُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ دَخَلَ أَبُو بَكْرٍ فَلَمْ تَهْتَشْ لَهُ وَلَمْ تُبَالِهِ ثُمَّ دَخَلَ عُمَرُ فَلَمْ تَهْتَشْ لَهُ وَلَمْ تُبَالِهِ ثُمَّ دَخَلَ عُثْمَانُ فَجَلَسْتَ وَسَوَّيْتُ ثِيَابَكَ فَقَالَ: أَلَا أَسْتَحْيِي مِنْ رَجُلٍ تَسْتَحْيِي مِنْهُ الْمَلَائِكَةُ. وَفِي رِوَايَةٍ: إِنَّ عُثْمَانَ رَجُلٌ حَيٌّ وَإِنِّي خَشِيتُ إِنْ أَذِنْتُ لَهُ عَلَى تِلْكَ الْحَالِ أَنْ لَا يَبْلُغَ إِلَيَّ فِي حَاجَتِهِ. رواهما مسلم (۸):

عائیشه (خودای ئی رازی بئ) گوئی: جاری پیغه‌مبهر (درویدی خودای له‌سهرین) له مائی من راکشابوو، هه‌ردوو رانی، یا گوئی: هه‌ردوو لاقی هه‌لمائی بوو، ئه‌بو به‌کرها‌ت روخصه‌تی هاتنه‌ مائه‌وه‌ی خواست، هه‌زرت ریگه‌ی دا هاته‌ ژووره‌وه‌، به‌لام وه‌زعی له‌خو‌ی تیک نه‌داو له‌سه‌ر حا‌لی خو‌ی مایه‌وه‌و ده‌ستیان کرد به‌ گو‌فتو‌گو له‌ پاشدا عومه‌ر روخصه‌تی خواست و ئه‌ویش هه‌ر به‌و شیوه‌یه‌ هاته‌ ژووره‌وه‌و ده‌ستی کرد به‌ گو‌فتو‌گو، له‌پاشدا عوسمان روخصه‌تی خواست، که‌چی پیغه‌مبهر (درویدی خودای له‌سهرین) ریک دانیش‌ت و جله‌کانی خو‌یی ریک خست موحه‌مه‌دی قسه‌به‌ر -راوی- ده‌لی: من نالیم که‌ ئه‌مه‌ هه‌مووی له‌یه‌ک رۆژدا رووی داوه‌ ئه‌وجا عوسمان هاته‌ ژووره‌وه‌و قسه‌ی خو‌ی کرد، که‌ رو‌یی عه‌رزی هه‌زرت کرد: قوربان! ئه‌بو به‌کرها‌ت ژووری روت خو‌ش نه‌بوو له‌گه‌لی و ده‌ربایستی نه‌بووی له‌پاشا عومه‌ریش هات بو ئه‌ویش هه‌روه‌ها بووی، که‌چی که‌ عوسمان هات هه‌لسای دانیش‌تی و خو‌ت کو‌کرده‌وه‌و جله‌کانی خو‌ت ریک خست! فه‌رمووی: چۆن شه‌رم و شکۆ نه‌که‌م له‌ پیاو‌ی که‌ فریسته‌ شه‌رم و شکۆی ئی ده‌که‌ن. له‌ گیرانه‌وه‌یه‌کا: فه‌رمووی: عوسمان پیاو‌یکی زۆر شه‌رمه‌ مه‌ترسی ئه‌وه‌م هه‌بوو ئه‌گه‌ر له‌سه‌ر ئه‌و حا‌له‌ ریگه‌ی بده‌م بئ بۆلام ئه‌و ئیشه‌ی که‌ به‌منی هه‌بوو بو‌ی جیبه‌جی نه‌کری (م- خودای ئی رازی بئ).

۳۲۸- عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَمَّا حُصِرَ عُثْمَانُ أَشْرَفَ عَلَيْهِمْ فَوْقَ دَارِهِ ثُمَّ قَالَ لِمَنْ حَاصِرُوهُ: أَذْكَرُكُمْ بِاللَّهِ هَلْ تَعْلَمُونَ أَنَّ حِرَاءَ حِينَ التَّفَضُّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اثْبُتْ حِرَاءَ فَلَيْسَ عَلَيْكَ إِلَّا نَبِيٌّ أَوْ صِدِّيقٌ أَوْ شَهِيدٌ. «. قَالُوا نَعَمْ. ثُمَّ قَالَ: أَذْكَرُكُمْ بِاللَّهِ هَلْ تَعْلَمُونَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ فِي جَيْشِ الْعُسْرَةِ «مَنْ يُنْفِقُ نَفَقَةً مُتَقَبِّلَةً وَالنَّاسُ مُجْهَدُونَ مُغْسِرُونَ فَجَهَّزْتُ ذَلِكَ الْجَيْشَ قَالُوا: نَعَمْ. ثُمَّ قَالَ: أَذْكَرُكُمْ بِاللَّهِ هَلْ تَعْلَمُونَ أَنَّ بَثْرَ رُومَةٍ لَمْ يَكُنْ يَشْرَبُ مِنْهَا أَحَدٌ إِلَّا بِثَمَنِ فَاثْبَعْتُهَا فَجَعَلْتُهَا لِلْغَنِيِّ وَالْفَقِيرِ وَابْنِ السَّبِيلِ قَالُوا: اللَّهُمَّ نَعَمْ وَأَشْيَاءُ عَدَدُهَا»^(۹).

(۹) رواه الترمذي بسند صحيح (شرحه) (عثمان: تجريد / ۱ / ۱۵۰ ژ: ۱۳۶)

ئەبو عەبدو پرەحمانی سەله‌می (خودای ئی رازی بێ) گوتی: عوسمان کاتی دەوری گیرابوو لەسەر بانەکه‌ی خۆیه‌وه ملی کیشاو به‌وانه‌ی گوت که گەمارۆیان دابوو: تۆ ئەو خودایه، ئایا دەزانن و لەبیرتان ماوه ئەو چاره که کێوی حیراء کهوتە لەرزە، که حەزرت (دروودی خودای لەسەر بێ) پێی فەرموو: ئەو حیراء! ^(*) دامەزرێ، ئەوهی که لەسەر تۆیه له یه‌کێ له‌م سێ که‌سه به‌دهر نییه: یا پیغه‌مبەر، یا دۆستیکی خوای راستگۆو راست‌الله، یا شه‌هیده‌و له‌پێناوی خوادا ده‌کوژێ، ئایا ئەمه‌تان ئاگا لێیه؟ گوتیان: بەلێ. ئیمجا گوتی: تۆ ئەو خوایه ئایا دەزانن و لەیادتان ماوه، که پیغه‌مبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) له‌بارهی سوپای جه‌یش‌و‌لعوسره‌وه فەرمووی: کێ ده‌یه‌وێ خێرو خیراتیکی وا بکا که له‌لای خودا په‌سه‌ندو گیرایی له‌و کاته‌دا ئەمه‌ی فەرموو که موسولمانان ده‌ست ته‌نگ و نه‌دارا بوون، وه‌ من له‌ مالی حەلّالی ساغی خۆم ته‌داره‌کی ئەو له‌شکره‌م هه‌موو کرد، ئایا ئەمه‌ ده‌زانن؟ گوتیان: بەلێ باش ئاگامان لێیه‌تی. گوتی: توخوا ئایا ده‌زانن و لەیادتان ماوه که بیرى رۆمه‌ ئاوه‌که‌ی به‌ پاره‌بوو، به‌ پاره‌و پوول نه‌بوايه که‌س لێی نه‌ده‌خواردوه‌وه، جا من ئەو بیرم کړی و کردم به‌ وه‌قفی ده‌وله‌م‌ه‌ندو هه‌ژارو ریبوار وه‌ک یه‌ک؟ گوتیان: ئا له‌ بیرمانه، وه‌ که‌ئێ شتی تری له‌م باب‌ه‌ته‌ی ژمارد (ت-س/ح).

٣٢٨١- عَنْ مُرَّةَ بْنِ كَعْبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ذَكَرَ الْفِتْنَةَ فَقَرَّبَهَا فَمَرَّ رَجُلٌ مُقَنَّعٌ فِي ثَوْبٍ فَقَالَ: هَذَا يَوْمٌ لِي عَلَى الْهُدَى فَقُمْتُ إِلَيْهِ فَإِذَا هُوَ عُثْمَانُ بْنُ عَفَّانَ. قَالَ فَأَقْبَلْتُ عَلَيْهِ بِوَجْهِهِ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقُلْتُ: هَذَا؟ قَالَ: نَعَمْ ^(١٠).

موپرده‌ی کوپی که‌عب (خودای ئی رازی بێ) گوتی: گویم لیبوو پیغه‌مبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) باسی ئاژاوه‌ گەل و فەرته‌نه‌کانی ده‌کردو نزیکى کردبوونه‌وه

(*) به‌ گوێره‌ی حه‌دیسى نه‌ه‌س که ژماره‌که‌ی (٣٢٧٥/٤) بوو، که‌له‌ زنجیره‌ هه‌شتی نه‌م به‌رگه‌دا رابورد کێوه‌که‌ کێوی ئوحود بووه‌ نه‌ک کێوی حیراء؟! (وه‌رگێ)

^(١٠) رواه الترمذی بسند صحیح (شرحه).

پیاو‌یک‌یش له‌وکاته‌دا له‌وی‌وه ره‌ت بوو، سه‌رتاپا به‌جله‌که‌ی خو‌ی داپ‌وشی‌بوو، فه‌رمو‌وی: ئەم پیاوه له‌و رۆژه‌دا ری‌گه‌ی راست به‌رنادا! منیش هه‌ل‌سام چووم بو‌لای پیاوه‌که، ته‌ماشام کرد عوسمانی کو‌پی عه‌ففان بوو، روویم کرده پی‌غه‌مبه‌رو گوتم: ئا ئەم پیاوه؟ فه‌رمو‌وی: به‌لێ ئەو پیاوه (ت-س/ص).

۳۲۸۲- عَنْ أَبِي سَهْلَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ عُثْمَانُ يَوْمَ الدَّارِ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَدْ عَهَدَ إِلَيَّ عَهْدًا فَأَنَا صَابِرٌ عَلَيْهِ^(۱):

ئەبو سه‌هله (خودای ئازانی بێ) گو‌تی: ئەو رۆژه‌ی که عوسمان له‌ماله‌که‌ی خو‌یا ده‌وره‌ی گیرابوو گو‌تی: پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی خودای له‌سه‌ر بێ) مه‌رج و په‌یمان‌یک‌ی کردووه له‌گه‌ل‌ماو مزگین‌ی به‌هه‌شت و شه‌هیدی و تووشبوونی ئەم قو‌رت و به‌لایه‌ی داومه‌تی و امنیش ددان ده‌گرم به‌خو‌ماو ئارام ده‌گرم له‌سه‌ری (ت-س/ص).

۳۲۸۳- عَنْ ثُمَامَةَ بْنِ حَزْنِ الْقَشِيرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: شَهِدْتُ الدَّارَ حِينَ أَشْرَفَ عَلَيْهِمْ عُثْمَانُ فَقَالَ الثُّورِيُّ بِصَاحِبَيْكُمُ اللَّذَيْنِ أَلْبَاكُمُ عَلَيَّ. قَالَ فَجِئَءَ بِهِمَا فَكَانَهُمَا جَمَلَانِ أَوْ كَأُكُلَهُمَا حِمَارَانِ. قَالَ فَأَشْرَفَ عَلَيْهِمْ عُثْمَانُ فَقَالَ أُنْشِدُكُمُ بِاللَّهِ وَالْإِسْلَامِ هَلْ تَعْلَمُونَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَدِمَ الْمَدِينَةَ وَلَيْسَ بِهَا مَاءٌ يُسْتَعْدَبُ غَيْرَ بَثْرِ رُومَةٍ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ: مَنْ يَشْتَرِي بَثْرَ رُومَةٍ فَيَجْعَلُ ذُلُوهَ مَعَ دِلَاءٍ الْمُسْلِمِينَ بِخَيْرٍ لَهُ مِنْهَا فِي الْجَنَّةِ. فَاشْتَرَيْتُهَا مِنْ صُلْبٍ مَالِي فَأَتَيْتُ الْيَوْمَ تَمْنَعُونِي أَنْ أَشْرَبَ مِنْهَا حَتَّى أَشْرَبَ مِنْ مَاءِ الْبَحْرِ. قَالُوا اللَّهُمَّ نَعَمْ. قَالَ أُنْشِدُكُمُ بِاللَّهِ وَالْإِسْلَامِ هَلْ تَعْلَمُونَ أَنَّ الْمَسْجِدَ ضَاقَ بِأَهْلِهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَنْ يَشْتَرِي بُقْعَةً آلِ فُلَانٍ فَيَرِيدُهَا فِي الْمَسْجِدِ بِخَيْرٍ لَهُ مِنْهَا فِي الْجَنَّةِ. فَاشْتَرَيْتُهَا مِنْ صُلْبٍ مَالِي فَأَتَيْتُ الْيَوْمَ تَمْنَعُونِي أَنْ أَصَلِّيَ فِيهَا رَكَعَتَيْنِ. قَالُوا اللَّهُمَّ نَعَمْ. قَالَ أُنْشِدُكُمُ بِاللَّهِ وَالْإِسْلَامِ هَلْ تَعْلَمُونَ أَلِّي جَهَّزْتُ جَيْشَ الْعُسْرَةِ مِنْ مَالِي قَالُوا اللَّهُمَّ نَعَمْ. ثُمَّ قَالَ أُنْشِدُكُمُ بِاللَّهِ

(۱) رواه الترمذي بسند صحيح (شرحه).

وَالْإِسْلَامَ هَلْ تَعْلَمُونَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ عَلَى نَبِيرٍ مَكَّةَ وَمَعَهُ أَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ وَأَنَا فَتَحَرَّكَ الْجَبَلُ حَتَّى تَسَاقَطَتْ حِجَارَتُهُ بِالْحَضِيضِ فَرَكِبَهُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِرِجْلِهِ وَقَالَ: اسْكُنْ نَبِيرُ فَإِنَّمَا عَلَيْكَ نَبِيٌّ وَصِدِّيقٌ وَشَهِيدَانِ. قَالُوا: اللَّهُمَّ نَعَمْ. قَالَ اللَّهُ أَكْبَرُ شَهِدُوا لِي وَرَبُّ الْكَعْبَةِ أَنِّي شَهِيدٌ ثَلَاثًا^(۱۲):

سومامه‌ی کوپی چه‌زه‌نی قوشه‌ییری (خودای ئی رازی بئ) گوتی: له روژی خانه‌بگیره‌که‌دا له‌وئی بووم، عوسمان له سه‌ربانه‌وه سه‌ری کی‌شایه ناویانه‌وه گوتی: نه‌و دوو که‌سه‌تانم بو بی‌نن که ئی‌وه‌یان له‌من ورووکاندووه، گوتی: که هی‌نایانن له دوو نی‌ره وشت‌ره‌چوون، یا له دوو نی‌ره‌که‌ر ده‌چوون، جا عوسمان له سه‌ربانه‌وه سه‌ری کی‌شایه ناویان و گوتی: سویندتان ده‌دم به خودای گه‌وره‌و به ئایینی ئی‌سلام ئایا ده‌زانن پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بئ) که کوچی کرد بو مه‌دینه ئاوی سازگارو خوشی ئی نه‌بوو جگه له‌بیری رومه، فه‌رمووی: کئی بیری رومه ده‌کپی خودا له به‌هه‌شتا به باشت‌ره‌قی بو ده‌کاته‌وه، به‌مه‌رجی بی‌کا به وه‌قف و خیراو بو موسولمانان و خوشی وه‌ک یه‌کئی له‌وان سوودی ئی وه‌ربگری وه من نه‌و بیرم کپی به مائی ساغی خوم و کردم به وه‌قفی موسولمان، که‌چی ئی‌وه نه‌م‌رو ریگه‌م ناده‌ن که له ئاوه‌که‌شی بخومه‌وه، ناچار ئاوی تالی ده‌ریا ده‌خومه‌وه، گوتیان: به‌ئنی خودا ئاگای لی‌یه چو‌نی ده‌لئی وایه، عوسمان گوتی: توخواو تو ئایینی ئی‌سلام ئایا ده‌زانن که مزگه‌وته‌که‌ی پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بئ) ته‌نگه‌به‌ربوو، جی‌گه‌ی خه‌لکه‌که‌ی ئی نه‌ده‌بووه، پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بئ) فه‌رمووی: کئی نه‌و پارچه زه‌وییه‌ی مائی فیساره‌که‌س ده‌کپی و ده‌یخاته سه‌ر مزگه‌وت، خودا له به‌هه‌شتا له باتی نه‌وه شتی باشت‌ری ده‌داتی وه من نه‌و پارچه‌یه‌م کپی به‌پاره‌ی ساغی خوم، وه دامه‌ده‌م مزگه‌وت به ته‌مای شادبوونم به به‌لینه‌که‌ی چه‌زهرت (دروودی خودای له‌سه‌ر بئ) که گومانی تیانیه دی‌ته‌دی، که‌چی نه‌وه‌تانئ ئی‌وه نه‌م‌رو ریگه‌شم ناده‌ن که دوو ركات نویژی تیا بکه‌م! گوتیان: به‌ئنی وایه. گوتی: توخوداو تو

(۱۲) بسند حسن رواه الترمذی (شرحه).

ئیسلامہ تی و تو دیانہ نتان ئایا دہزانن کہ من بہ مالی خوم لہ شکری
جہیشولعوسرہم بہ تہواوی تہدارہک کرد؟ گوتیان: ئا، وایہ، پاشان عوسمان
(خودای ئی رازی بن) گوتی: تو ہقی خوداو تو ہقی ئیسلام ئایا دہزانن کہ روژی
پیغہمبہر (دروودی خودای لہسر بن) لہسہر چیای سہبیری مہککہ بوو، ئہبو بہکرو
عومہرو منی لہ خزمہ تدا بووین، چیاکہ وہا لہرییہوہ تہنانہت بہردہکانی
گل بوونہوہ بو بنی، حہزرت (دروودی خودای لہسر بن) پی لہقہیہکی پیا کیشاو
فہرمووی: داسہکنی ئہی سہبیر! ئہوانہی لہسہر توں پیغہمبہریک و پیاویکی
راست لہگہل خودای خوایو دوو شہیدن ئایا ئاگاتان لہمہ ہہیہ؟ گوتیان: ئا
چونت گوت وایہ، عوسمان گوتی: ئہللأھو ئہکبہر! بہ خودای کہعبہ ئہوا
خویان شایہتیم بو دہدہن کہ من شہہیدم، وہ سی جار ئہمہی دووبارہ
کردہوہ (ت-س/ح).

۳۲۸۴- وَقَالَ ابْنُ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) ذَكَرَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِتْنَةً،
فَقَالَ: يُقْتَلُ فِيهَا هَذَا مَظْلُومًا^(۱۳):

ئیبنو عومہر (خودایان ئی رازی بن) گوتی: پیغہمبہر (دروودی خودای لہسر بن) باسی
ئازاویہکی دہکرد، فہرمووی: ئہمہ واتہ: عوسمان بہ نارہوا لہو ئازہوہدا
دہکوژی (ت-س/ح).

۳۲۸۵- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: يَا عُمَانُ إِنَّهُ
لَعَلَّ اللَّهَ يُفْصِّصُكَ قَمِيصًا فَإِنْ أَرَادُوكَ عَلَى خَلْعِهِ فَلَا تَخْلَعْهُ لَهُمْ^(۱۴):

عائیشہ (خودای ئی رازی بن) گوتی: پیغہمبہر (دروودی خودای لہسر بن) فہرمووی:
ئہی عوسمان! بہلکوو خودا کراسیکت لہبہر بکات، ئہگہر دنیا بوو ویستیان
بہ زور لہبہرتی دابکہنن، بہ قسہی ئہوان دایمہکہنہ (ت-س/ح). ئہو کراسہ
خہلافہت و جینشیننی حہزرت بوو، ئہوہبوو لہ دوورہ شارہکانہوہ چوون بو

^(۱۳) رواہ الترمذی بسند حسن (شرحہ).

^(۱۴) رواہ الترمذی بسند حسن (شرحہ).

سہر نیمامی عوسمان کہ لہ سہر کار لایبہرن بہ لَام بہ گوئی نہ کردن و قسہی
نہوانی شکاند و فہرموودہ کہی حہزہرتی نہشکاند، تا شہید کرا (وہرگیں)۔

۳۲۸۶- وَقَالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ سَمُرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): جَاءَ عُثْمَانُ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِالْفِ دِينَارٍ فِي كُمِهِ حِينَ جَهَّزَ جَيْشَ الْعُسْرَةِ فَتَرَهَا فِي حِجْرِهِ. فَرَأَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُقَلِّبُهَا فِي حِجْرِهِ وَيَقُولُ: مَا ضَرَّ عُثْمَانَ مَا عَمِلَ بَعْدَ الْيَوْمِ. مَرَّتَيْنِ^(۱۵):

عہدولپرہحمانی کوپی سہموورہ (خودای ن رازی بن) گوتی: پیغہمبہر (درویدی
خودای لہسہر بن) خہریکبوو سوپای جہیشولعوسرہی ریک دہخست عوسمان
ہاتہ خزمہتی، لہ قوئی کراسہکہیا ہزار لیرہی زیپی بو ہیناو ہلی ریژایہ
ناو کویشیہوہ، بہچاوی خوُم چاوم لیبوو پیغہمبہر (درویدی خودای لہسہر بن) لہ
کوشیا پارہکہی تہم دیوو دیو دہکرد دوو جار لہسہریہک فہرمووی: نیت
لہمرو بہدواوہ عوسمان ہہرچی بکا زیانی پی ناگیہنئی (ت-ن/س/ح)۔

۳۲۸۷- وَقَالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ حَبَّابٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): شَهِدْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ يَحُثُّ عَلَى جَيْشِ الْعُسْرَةِ فَقَامَ عُثْمَانُ بْنُ عَفَّانٍ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ عَلَى مَائَةٍ
بَعِيرٍ بِأَخْلَاسِهَا وَأَقْتَابِهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ. ثُمَّ حَضَّ عَلَى الْجَيْشِ فَقَامَ عُثْمَانُ بْنُ عَفَّانٍ فَقَالَ يَا
رَسُولَ اللَّهِ عَلَى مَائَتَا بَعِيرٍ بِأَخْلَاسِهَا وَأَقْتَابِهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ. ثُمَّ حَضَّ عَلَى الْجَيْشِ فَقَامَ
عُثْمَانُ بْنُ عَفَّانٍ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ عَلَى ثَلَاثِمِائَةٍ بَعِيرٍ بِأَخْلَاسِهَا وَأَقْتَابِهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ.
فَأَنَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَنْزِلُ عَنِ الْمِنْبَرِ وَهُوَ يَقُولُ: مَا عَلَى عُثْمَانَ مَا
عَمِلَ بَعْدَ هَذِهِ مَا عَلَى عُثْمَانَ مَا عَمِلَ بَعْدَ هَذِهِ. رَوَى التِّرْمِذِيُّ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ)
هَذِهِ الثَّمَانِيَةِ، الثَّلَاثَةُ الْأُولَى مِنْهَا بِأَسَانِيدٍ صَحِيحَةٍ^(۱۶):

تہورہحمانی کوپی خہباب (خودای ن رازی بن) گوتی: خوُم لہ خزمہتی
حہزہرتدا (درویدی خودای لہسہر بن) بووم ہانی خہلکہکہی دہدا بو ریکخستنی
سوپای جہیشولعوسرہ، عوسمان ہہلسا گوتی: قوربان! تہی پیغہمبہری

^(۱۵) رواہ الترمذی بسند حسن (شرحہ)۔

^(۱۶) رواہ الترمذی بسند غریب (شرحہ)۔

خودا! سهد و شتر به کوپان و به ژیر کوپانیه‌وه له‌سهر من“ ده‌یاندەم له‌ریگه‌ی خودادا، دیسان پیغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سهر بن) هانه‌هانه‌ی مەردوومه‌که‌ی دا بۆ به‌ریکردنی ئەو سوپایه، سهر له‌نوێ عوسمان هه‌لسایه‌وه گوتی: ئەه‌ی پیغه‌مبەری خودا! دوو سهد و شتر – به‌ کوپان و به‌ جله‌وه – له‌سهر من ده‌یاندەم له‌ریگه‌ی خودادا، دیسانه‌وه‌ هه‌زه‌ت (دروودی خودای له‌سهر بن) هانه‌هانه‌ی مەردوومه‌که‌ی دا بۆ ته‌داره‌که‌کردنی ئەو سوپایه‌ دووباره‌ عوسمان هه‌لسایه‌وه گوتی: ئەه‌ی پیغه‌مبەری خودا! سێ سهد و شتر (به‌ کوپان و ژیر جلیانه‌وه) له‌سهر من، ده‌یاندەم له‌ریگه‌ی خودادا جا خۆم چاوم ئی بوو که پیغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سهر بن) له‌ دوانگه‌که‌ دابه‌زی، ده‌یفه‌رموو: عوسمان – له‌پاش ئەمه – هه‌رچی بکا هیچی له‌سهر نییه (ت – به‌سه‌ندیکی غه‌ریب).

۹) مه‌زنایه‌تی و مایه‌ی شانازی (مه‌ناقیب) یه‌کانی

عه‌لی کوپی نه‌بو طالیب (ره‌زای خوای لی بن)

مناقب علی بن ابی طالب (رضی الله عنه)

۳۲۸۸- عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ عَلِيٌّ قَدْ تَخَلَّفَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي خَيْبَرَ وَكَانَ رَمِدًا فَقَالَ أَنَا أَتَخَلَّفُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَخَرَجَ عَلِيٌّ فَلَحِقَ بِالنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَلَمَّا كَانَ مَسَاءَ اللَّيْلَةِ الَّتِي فَتَحَهَا اللَّهُ فِي صَبَاحِهَا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لِأَعْظَمِ الرَّأْيَةِ أَوْ لِيَأْخُذَنَّ بِالرَّأْيَةِ غَدًا رَجُلٌ يُحِبُّهُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَوْ قَالَ يُحِبُّ اللَّهُ وَرَسُولَهُ يَفْتَحُ اللَّهُ عَلَيْهِ، فَإِذَا نَحْنُ بَعْلَى وَمَا نَرْجُوهُ فَقَالُوا هَذَا عَلِيٌّ. فَأَعْطَاهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الرَّأْيَةَ فَفَتَحَ اللَّهُ عَلَيْهِ^(۱):

سه‌له‌مه‌ی کوپی ئەکه‌وه‌ع (خودای ئی رازی بن) گوتی: له‌ غه‌زای خه‌یبه‌ردا عه‌لی جیما بوو له‌ پیغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سهر بن) له‌به‌ر ئەوه‌ی چاوی ده‌ئیشا، له‌پاشا عه‌لی گوتی: من له‌ پیغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سهر بن) دوابکه‌وم! جا له‌مال

^(۱) بخاری، جهاد: ۲۹۷۵، ۳۷۰۲، ۴۲۰۹. مسلم، فضائل الصحابة: ۶۱۷۴. (سلمة بن الأكوع/

ده‌ده‌چی و ده‌چی بۆلای پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بئ) جا له ئیواره‌ی ئه‌و شه‌وه‌دا که بۆ به‌یانی خودا خه‌یبه‌ر فه‌تح ده‌کا، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بئ) فه‌رمووی: سبه‌ینئ ئالاکه ده‌ده‌م به‌ پیاوئ یا فه‌رمووی: سبه‌ینئ پیاوئ وه‌ری ده‌گری که خواو پیغه‌مبه‌ری خودا ئه‌ویان خو‌ش ده‌وئ. یا فه‌رمووی: که خوداو پیغه‌مبه‌ری خودای خو‌ش ده‌وئ، خودا خه‌یبه‌ر له‌سه‌ر ده‌ستی ئه‌ودا ئازاد ده‌کا ئیمه به‌ ته‌مای عه‌لی نه‌بووین چونکه چاوی ده‌ئیشا که‌چی له‌ناکاو عه‌لی په‌یدا بوو، عه‌رزیا‌ن کرد: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ئه‌مه عه‌لییه ئیتر پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بئ) ئالاکه‌ی دایه‌و خوداش خه‌یبه‌ری بۆ فه‌تح کردو قه‌لای خه‌یبه‌ر گه‌را له‌سه‌ر ده‌ستی ئه‌ودا (ش - خودای ئی رازی بئ).

۳۲۸۹- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ يَوْمَ خَيْبَرَ: لأُعْطِينَ هَذِهِ الرَّأْيَةَ رَجُلًا يَفْتَحُ اللَّهُ عَلَى يَدَيْهِ يُحِبُّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيُحِبُّهُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ، قَبَاتَ النَّاسُ يَدُوكُنْ لَيْلَتُهُمْ أَتَيْتُمْ يُعْطَاهَا فَلَمَّا أَصْبَحَ النَّاسُ غَدَوْا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كُلُّهُمْ يَرْجُونَ أَنْ يُعْطَاهَا فَقَالَ: أَيْنَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ؟ فَقَالُوا هُوَ - يَا رَسُولَ اللَّهِ - يَشْتَكِي عَيْنَيْهِ قَالَ: فَأَرْسَلُوا إِلَيْهِ، فَأَتَى بِهِ فَبَصَقَ فِي عَيْنَيْهِ وَدَعَا لَهُ فَبَرَأَ حَتَّى كَأَن لَمْ يَكُنْ بِهِ وَجَعٌ فَأَعْطَاهُ الرَّأْيَةَ فَقَالَ عَلِيُّ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَقَاتِلُهُمْ حَتَّى يَكُونُوا مِثْلَنَا. فَقَالَ: انْفُذْ عَلَى رِسْلِكَ حَتَّى تَنْزِلَ بِسَاحَتِهِمْ ثُمَّ ادْعُهُمْ إِلَى الْإِسْلَامِ وَأَخْبِرْهُمْ بِمَا يَحِبُّ عَلَيْهِمْ مِنْ حَقِّ اللَّهِ فِيهِ فَوَاللَّهِ لَأَنْ يَهْدِيَ اللَّهُ بِكَ رَجُلًا وَاحِدًا خَيْرٌ لَكَ مِنْ أَنْ يَكُونَ لَكَ حُمْرُ النَّعَمِ^(۲):

سه‌هلی کوپی سه‌عد (خودای ئی رازی بئ) گوئی: روژی غه‌زای خه‌یبه‌ر پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بئ) فه‌رمووی: ئه‌م ئالایه سبه‌ینئ ده‌ده‌م به‌ پیاوئ، خوداو پیغه‌مبه‌ری خودای خو‌ش ده‌وئ و خوداو پیغه‌مبه‌ری خوداش ئه‌ویان خو‌ش ده‌وئ، له‌سه‌ر ده‌ستی ئه‌ودا خودا خه‌یبه‌ر فه‌تح ده‌کا، ئیتر ئه‌و شه‌وه هه‌تا به‌یانی خه‌لکه‌که هه‌ر ره‌ملیا‌ن ئی ده‌دا: ئاخو ئالاکه ده‌درئ به‌ کامیا‌ن، جا

(۲) بخاری. جهاد: ۲۹۴۲، ۳۰۰۹، ۳۷۰۱، ۴۲۱۰ = تجرید/ ۳ ل - ۳۳۱ رقم/ ۱۲۰۷. مسلم. فضائل

که رۆژ بۆوه مه‌ردومه‌که زوو چوونه خزمه‌تی چه‌زهرت (دروودی خودای له‌سهر بێ) ههر که‌سه‌یان له دله‌وه به ته‌ما بوو که ئالاکه بدری به‌و، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهر بێ) فه‌رمووی: عه‌لی کو‌ری ئه‌بو تالیب له کو‌یه‌ه؟ عه‌رزیا‌ن کرد: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! هه‌ردوو چاوی دیشین. فه‌رمووی: ده‌بنی‌رن به شوینیا که عه‌لی هات پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهر بێ) تفی خۆی کرده ناو هه‌ردوو چاوه‌کانیه‌وه و نزای چاکبونه‌وه‌ی بو‌ کردو بو‌پارایه‌وه، ئیتر ده‌س به‌جی چاوه‌کانی و چاک بوونه‌وه، ده‌تگوت که ههر چاوی نه‌ئیشاوه! ئالاکه‌ی دای، عه‌لی گو‌تی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! هه‌تا وه‌ک ئیمه‌یان لی دئ ههر شه‌ریان له‌گه‌ل بکه‌م؟ فه‌رمووی: به‌ ئاهیه‌سته‌و هی‌دی و هی‌واشی له‌گه‌ل سو‌پاکه‌تا بکشی هه‌تا ده‌چیته مه‌یدان بو‌یان و ده‌گه‌یته قه‌راخ ماله‌کانیا‌ن، له‌وی بانگیا‌ن بکه بو‌ موسو‌لمان بو‌ون، ئه‌وه‌ی مافی خودایه‌و له ئایینی ئیسلامدا له‌سه‌ریا‌ن پی‌ویسته بو‌یا‌ن رو‌ون بکه‌ره‌وه، جا ئه‌گه‌ر ژنه‌وتیا‌ن و ئیسلام بو‌ون ئه‌وا باشه، ئه‌گینا ئه‌وسا شه‌ر بکه له‌گه‌لیا‌ن. ده‌سا به‌خوایه‌ی که که‌سی له ره‌نگ نییه به‌هۆی تو‌وه خودا تا‌قه پیاوی رینموونی بکاو ری‌گای راستی نیشا‌ن بدا ئه‌وه بو‌ تو‌و باشته له هه‌رچی وشتری سو‌ور هه‌یه که نایا بترین مالی عه‌ره‌به → (ب - ۱ ز - ۱۵ ژماره: ۱۱۳/۵)

۳۲۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ يَوْمَ خَيْبَرَ: لأَعْطِيَنَّ هَذِهِ الرَّأْيَةَ رَجُلًا يُحِبُّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يَفْتَحُ اللَّهُ عَلَى يَدَيْهِ. قَالَ عُمَرُ: بَنُ الْخَطَّابِ مَا أَحْبَبْتُ الْإِمَارَةَ إِلَّا يَوْمَئِذٍ فَتَسَاوَرْتُ لَهَا رَجَاءً أَنْ أَدْعَى لَهَا فَدَعَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلِيًّا فَأَعْطَاهُ إِيَّاهَا وَقَالَ: امْشِ وَلَا تَلْتَفِتْ حَتَّى يَفْتَحَ اللَّهُ عَلَيْكَ. قَالَ فَسَارَ عَلِيٌّ شَيْئًا ثُمَّ وَقَفَ وَلَمْ يَلْتَفِتْ فَصَرَخَ يَا رَسُولَ اللَّهِ عَلَى مَاذَا أَقَاتِلُ النَّاسَ؟ قَالَ: قَاتِلْهُمْ حَتَّى يَشْهَدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ فَقَدْ مَنَعُوا مِنْكَ دِمَاءَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ إِلَّا بِحَقِّهَا وَحَسَابَتِهِمْ عَلَى اللَّهِ تَعَالَى. رَوَى الشَّيْخَانِ هَذِهِ الثَّلَاثَةَ^(۳):

(۳) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۱۷۲. بخاری تقدم تخريجه في الحديث الرقم: ۳۲۸۹/ ۲ قبل هذا الحديث مباشرة.

ئەبو ھورەیرە (خودای ئی رازی بئ) گوتی: رۆژی خەیبەر حەزەرەت (دروودی خودای لەسەر بئ) فەرمووی: ئەم ئالایە دەدەم بە پیاوی، خوداو پیغەمبەری خودای خوش دەوی، لەسەر دەستی ئەودا خودا قەلای خەیبەر فەتح دەکا عومەر (خودای ئی رازی بئ) دەیگوت: ئەو رۆژە نەبی ھەرگیز حەزم لە فەرمانداریی و سەرکردەیی نەکردوو، بەلام ئەو رۆژە خۆم بۆی قوت کردوو، سا بەشکوو من بکریم بە سەرکردەو شاد بێم بەم پەسنە پیغەمبەرە (دروودی خودای لەسەر بئ) پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بئ) عەلی بانگکردو ئالاکە ی داپیی فەرمووی: بپروو لامەکەرەو ھەتا خودا بۆت فەتح و ئازاد دەکا عەلی تۆژی رۆیشت و راووستا - بەلام لای نەکردوو - بە دەنگی بەرز گوتی: ئەی پیغەمبەری خودا! لەسەر چی جەنگ بکەم لەگەڵ ئەو خەلکەدا؟ فەرمووی: جەنگیان لەگەڵ بکە ھەتا شایەتی دەدەن کە: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، جا کە ئەو بیان کرد ئیتر سەروماڵیان لەتۆ قەدەغە دەبی، مەگەر لەسەر ھەق، ئیتر لەو دوا ئی پرسینەو بیان لەسەر خودایەو خودای گەرە خۆی ئاگای لە دلیانە (ش).

۳۲۹۱- عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: خَلَفَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ فِي غَزْوَةِ بُرُوكَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ تُخَلِّفُنِي فِي النِّسَاءِ وَالصِّبْيَانِ؟ فَقَالَ: أَمَا تَرْضَى أَنْ تَكُونَ مِنِّي بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى غَيْرَ أَنَّهُ لَا نَبِيَّ بَعْدِي. رَوَى الشَّيْخَانِ وَالرَّمْذِيُّ^(۱):

سەعدی کوپی ئەبو وققاص (خودای ئی رازی بئ) گوتی: لە غەزای تەبوکدا پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بئ) عەلی کوپی ئەبو تالیبی کرد بە جێنشینی خۆی و لە مەدینە بەجیی هیشت بەسەرشاروو، عەلی گوتی: ئەی پیغەمبەری خودا! دەمکەیت بە جێنشین و بەجیم دێلی لە ناوژنان و منالاندا؟ فەرمووی: ئەدی تۆ بەو رازی نابی کە تۆ بۆ من لە پایە ی هارووندا بیت بۆ مووسای برای وەک خودای گەرە لە قورئانی پیرۆزدا دەفەرمووی:

(۱) بخاری. مغازی: ۴۴۱۶، ۳۷۰۶ = ۱۶۸ تجرید. بەرگی/ ۴ ل ۳۷۴.

{وَقَالَ مُوسَى لِأَخِيهِ هَارُونَ اخْلُفْنِي فِي قَوْمِي وَأَصْلِحْ وَلَا تَتَّبِعْ سَبِيلَ الْمُفْسِدِينَ

— ۱۴۲ / ۷}.

واتہ: مووسا کاتئ رویشٹ بو بہ جیہینانی خواہہ رستی چل روژہ کہ،
 بہ ہاروونی برای فرموو: لہ جیگہی مندہ دابنیشہ و نیش و کاری نایینی و
 دنیا یی بہ جئ بیئہ لہ ناو گہ لہ کہ ماو با رہفتارت لہ گہ لیانا بہ شیوہی خوم بئ و
 مہ بہ ستت ریک و پیکی و دامہ زرائی ناو کو مہ ل بئ و چاو لہ گیرہ شیوینان
 مہ کہو دور بہ لہ رہفتارو کردارو کو مہ ل و کو پریان فرمووی (درویدی خودای لہ سر
 بئ): ئە مہ حال و پایہی من و تو یہ لہ گہ لیہ کا، وە لئ ئە وە ندہ جیا وازی مہ یہ
 ہاروون پیغہ مہ ربووہ بہ لام تو پیغہ مہ بر نیت، چونکہ لہ دوا ی من پیغہ مہ بری
 تر نییہ و نابئ (ش/ت).

۳۲۹۲- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: اسْتُعْمِلَ عَلَى الْمَدِينَةِ رَجُلٌ مِنْ
 آلِ مَرْوَانَ فَدَعَا سَهْلَ بْنَ سَعْدٍ فَأَمَرَهُ أَنْ يَشْتِمَ عَلِيًّا فَأَبَى سَهْلٌ فَقَالَ لَهُ: أَمَّا إِذَا أَبَيْتَ فَقُلْ
 لَعَنَ اللَّهُ أَبَا الثَّرَابِ. فَقَالَ سَهْلٌ: مَا كَانَ لِعَلِيٍّ اسْمٌ أَحَبُّ إِلَيْهِ مِنْ أَبِي الثَّرَابِ وَإِنْ كَانَ
 لَيَفْرَحُ إِذَا دُعِيَ بِهَا. فَقِيلَ لَهُ أَخْبِرْنَا لِمَ سَمَّيْتَ أَبَا ثُرَابٍ؟ قَالَ جَاءَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
 وَسَلَّمَ) بِنْتَ فَاطِمَةَ عَلَيْهَا السَّلَامَ فَلَمْ يَجِدْ عَلِيًّا فِي الْبَيْتِ فَقَالَ: أَيْنَ ابْنُ عَمِّكَ؟ فَقَالَتْ
 كَانَ بَيْنِي وَبَيْنَهُ شَيْءٌ فَغَضَبَنِي فَخَرَجَ فَلَمْ يَقُلْ عِنْدِي فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
 لِإِلْسَانَ: انْظُرْ أَيْنَ هُوَ فَجَاءَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ هُوَ فِي الْمَسْجِدِ رَاقِدٌ. فَجَاءَهُ رَسُولُ
 اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ مُضْطَجِعٌ قَدْ سَقَطَ رِدَاؤُهُ عَنْ شِقِّهِ فَأَصَابَهُ ثُرَابٌ فَجَعَلَ رَسُولُ
 اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَمْسَحُهُ عَنْهُ وَيَقُولُ: قُمْ أَبَا الثَّرَابِ قُمْ أَبَا الثَّرَابِ. رَوَاهُ
 الشَّيْخَانُ^(۵):

سہلی کوپی سہعد (خودای ن رازی بئ) گوتی: پیاوئ بوو بہ سہرکاری
 شاری مہ دینہی نازار، لہ کہ سوکاری مہ پوان بوو منی بانگکرد گوتی: وەرہ

^(۵) بخاری. صلاة: ۴۴۱، ۳۷۰۳، ۶۲۰۴، ۶۲۸۰ = تجرید/ ۱ ل - ۲۸۰ ز: ۲۷۰ / ۴۴۱. مسلم. فضائل:

جنیو بہ عہی بدہ گوتم: من شتی وانا کہم پی گوتم: کہ ئوہ ناکہی بلی: لہعنت و نہ فرینی خودا لہ ئبو توراب بی، گوتم: ہیچ ناویکی عہی وک ئہم ناوہی لہ لای خوش نہ بوو، کہ بہ ئبو توراب بانگیان دہ کرد کہیف خوش دہ بوو، جا پییان گوتم: بوچی بہ عہی دہ لین ئبو توراب واتہ: خو لاوی؟ گوتمی: جارئ پیغہ مہر (درویدی خودای لہ سر بی) دہ پروا بو مالی فاتیمہی کچی، دہ پروائی عہی لہ مالہوہ نییہ، دہ فرموئی: ناموزات کوا؟ فاتیمہ دہ لی: شتی رومی دا لہ نیوانماندا توژی عاجزی کہوتہ نیوانمان و لہ بر ئوہ چوہوہ دہرہوہ و چانی نیوہ پروی لہ لای من نہ کرد، پیغہ مہر (درویدی خودای لہ سر بی) بہ مروقی دہ فرموئی: ئادہی بزائہ عہی لہ کوئیہ؟ کہ دیتہوہ دہ لی: ئہی پیغہ مہری خودا! عہی لہ مزگہوت نووستوہ، حہ زرت (درویدی خودای لہ سر بی) دہ چی بولای، دہ پروائی وا راکشاوہو پوشاکہ کی لہ لایا کہوتوہو خو لاوی بوہ، جا پیغہ مہر (درویدی خودای لہ سر بی) بہ دہستی خوئی خو لہ کی لہ دہتہ کینی و خوش خوش دہ فرموئی: ہلہسہ ئہی خو لاوی ئہی ئبو توراب! ہلہسہ ئہی خو لاوی! جا لہمہوہ ناوہا ئبو توراب (ش-خودایان لی رازی بی).

۳۲۹۳- عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَمَرَنِي مُعَاوِيَةُ بْنُ أَبِي سُفْيَانَ أَنْ أَسُبَّ أَبَا الرَّابِ. فَقُلْتُ: أَمَّا مَا ذَكَرْتُ ثَلَاثًا قَالَهُنَّ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَلَنْ أَسُبَّهُ لَأَنْ تَكُونَ لِي وَاحِدَةً مِنْهُنَّ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ حُمْرِ النَّعَمِ: قَدْ خَلَفَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي بَعْضِ مَغَازِيهِ فَقَالَ لَهُ عَلِيٌّ يَا رَسُولَ اللَّهِ خَلَفْتَنِي مَعَ النِّسَاءِ وَالصِّبْيَانِ؟ فَسَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: أَمَّا تَرْضَى أَنْ تَكُونَ مِنِّي بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى إِلَّا أَنَّهُ لَا بُوَّةَ بَعْدِي. وَسَمِعْتُهُ يَقُولُ يَوْمَ خَيْبَرَ: لَأُعْطِيَنَّ الرَّايَةَ رَجُلًا يُحِبُّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيُحِبُّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ. قَالَ: فَتَطَاوَلْنَا لَهَا فَقَالَ: ادْعُوا لِي عَلِيًّا. فَأَتَانِي بِهِ أَرْمَدَ فَبَصَقَ فِي عَيْنِهِ وَدَفَعَ الرَّايَةَ إِلَيْهِ فَفَتَحَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَلَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ (فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَأَبْنَاءَكُمْ) دَعَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلِيًّا وَفَاطِمَةَ وَحَسَنًا وَحُسَيْنًا فَقَالَ: اللَّهُمَّ هَؤُلَاءِ أَهْلِي. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۱).

(۱) بخاری. فضائل الصحابة: ۳۷۰۶. مسلم. فضائل: ۶۱۷۰. ترمذی. مناقب: ۳۷۴۲.

سه‌عدی کوپری ئه‌بو وه‌ققاص (خودای ئی رازی بن) گوتی: مو‌عاوییه گوتی پیم که جنیو به ئه‌بو توراب بدهم، منیش گوتم: له‌به‌ر ئه‌م سئ شته که پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بن) فه‌رموویه‌تی ده‌رباره‌ی عه‌لی، هه‌رگیزاو هه‌رگیز من شتی واناکه‌م و جمین به‌و زاته ناده‌م، ئه‌گه‌ر یه‌کئ له‌م سئ به‌هره‌یه هی من بی، به‌هه‌موو مو‌لک و سامانی جیهانی ناده‌م: یه‌کیکیان ئه‌وه بوو جارئ چه‌زهرت (دروودی خودای له‌سه‌ر بن) رویشت بو غه‌زایی، وه عه‌لی له‌ماله‌وه کرد به جینشیننی خوئ، به‌لام عه‌لی گوتی: ئه‌ی ره‌هه‌ری خودا! تو منت کردووه به جینشیننی خوئ به‌سه‌ر ژنان و منالانه‌وه! پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بن) فه‌رمووی: ئه‌دی! تو به‌وه رازی نابی که تو بو من له‌جیی هارون بیت بو مووسای برای، ته‌نیا ئه‌وه‌نده هه‌یه که له‌پاش من پیغه‌مبه‌ری تر نیه. یه‌کیکی تریان ئه‌وه‌بوو له‌روژی غه‌زای خه‌یبه‌ردا به گوئی خو‌م گویم ئی بوو چه‌زهرت (دروودی خودای له‌سه‌ر بن) فه‌رمووی: ئه‌م ئالایه دده‌م به پیاوئ خواو پیغه‌مبه‌ری خودای خو‌ش ده‌وئ و خوداو پیغه‌مبه‌ری خودایش ئه‌ویان خو‌ش ده‌وئ گوتی: جا ئیمه‌یش گوئقولاخ بووین و خو‌مان بو قوت کرده‌وه، تا فه‌رمووی: عه‌لیم بو بانگ بکه‌ن عه‌لییان بو هی‌نا، چاوی ده‌ئیشا پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بن) تفی پیروزی خوئی کرده قنگه له‌په‌کانی خوئی و سووی له‌هه‌ر دوو چاوی و فه‌رمووی: اللهم لا یشتکی حرا ولا قرا: خودایه! نه‌به گه‌رماو نه به‌سه‌رما چاوی نه‌ئیشئ، عه‌لی ده‌یگوت: ئیتر بپرای بپرای تا ئیستا چاوم نه‌ئیشاوه ئه‌وجا ئالاکه‌ی داپیی و خودا خه‌یبه‌ری گرت له‌سه‌ر ده‌ستی ئه‌ودا. که ئه‌م ئایه‌ته‌یش هاته خواره‌وه:

{فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَأَبْنَاءَكُمْ - ۳ / ۶۳}.

واته: ئه‌ی مو‌حه‌مه‌د! تو بلی به‌و که‌سه‌و به‌ه‌وایی ئه‌و که‌سه: وه‌رن ئیمه‌ کوپه‌کانمان بانگ ده‌که‌ین و ئیوه‌یش کوپه‌کانتان بانگ بکه‌ن پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بن) عه‌لی و فاتیمه‌و چه‌سه‌ن و حوسه‌ینی بانگ کردو فه‌رمووی: ئه‌ی خودایه ئه‌مانه که‌سوکاری منن (م/ت).

۳۲۹۴- عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: «مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَلَعَلِّي مَوْلَاهُ»^(۷):

زهیدی کوپی نه‌رقه‌م (خودای فی رازی بن) له پیغهمبه‌روه (درویدی خودای له‌سهر بن) ده‌فهرموئ: نه‌وه‌ی من به گه‌وره‌و سه‌روه‌ری خوئی داده‌نی، ده‌بی عه‌لیش به گه‌وره‌و سه‌روه‌ری خوئی دابنی! (ت-س/ص).

۳۲۹۵- وَعَنْهُ أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ: أَوَّلُ مَنْ أَسْلَمَ عَلَيَّ. قَالَ عَمْرُو بْنُ مُرَّةٍ فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِإِبْرَاهِيمَ التَّخَمِيِّ فَأَنكَرَهُ وَقَالَ أَوَّلُ مَنْ أَسْلَمَ أَبُو بَكْرٍ الصِّدِّيقُ^(۸):

دیسان زهید گوتی: یه‌که‌م که‌س له منالان که موسولمان بوو عه‌لی بوو، عه‌مری کوپی موپه گوتی: نه‌م قسه‌ی زهیدم گپ‌رایه‌وه بو ئیبراهیمی نه‌ل- نه‌خه‌عی گوتی: یه‌که‌م که‌س که موسولمان بوو نه‌بو به‌کری سه‌دیق بوو (ت-س/ص).

۳۲۹۶- عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ: أَتَيْتَ مِنِّي وَأَنَا مِنْكَ^(۹):

به‌رائی کوپی عازیب (خودای فی رازی بن) گوتی: پیغهمبه‌ر (درویدی خودای له‌سهر بن) به عه‌لی کوپی نه‌بو تالیبی فهرموو: تو پارچه‌یه‌کی له من و من پارچه‌یه‌کم له‌تو! (ت-س/ص).

۳۲۹۷- عَنْ رَبِيعِ بْنِ جِرَاشٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ بِالرُّحْبَةِ قَالَ لَمَّا كَانَ يَوْمَ الْحُدَيْبِيَةِ خَرَجَ إِلَيْنَا نَاسٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ فِيهِمْ سُهَيْلُ بْنُ عَمْرٍو وَأَنَاسٌ مِنْ رُؤَسَاءِ الْمُشْرِكِينَ فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ خَرَجَ إِلَيْكَ نَاسٌ مِنْ أَهْبَائِنَا وَإِخْوَانِنَا وَأَرْقَائِنَا وَلَيْسَ لَهُمْ فِقَّةٌ فِي الدِّينِ وَإِلْمًا خَرَجُوا فِرَارًا مِنْ أَمْوَالِنَا وَضِيَاعِنَا فَارْذُدْهُمْ إِلَيْنَا قَالَ: فَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُمْ فِقَّةٌ فِي الدِّينِ سَنَفْقَهُهُمْ. فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): يَا مَعْشَرَ

(۷) رواه الترمذي بسند صحيح (شرحه) .. (زيد بن ارقم: تجريد/ ۲-۱۱: ۵۹۰).

(۸) رواه الترمذي بسند صحيح (شرحه) ..

(۹) رواه الترمذي بسند صحيح (شرحه) ..

قُرَيْشٌ لَتَنَتَّهَنَّ أَوْ لَيَبْعَثَنَّ اللَّهُ عَلَيْكُمْ مَنْ يَضْرِبُ رِقَابَكُمْ بِالسَّيْفِ عَلَى الدِّينِ قَدْ اِمْتَحَنَ اللَّهُ قَلْبَهُ عَلَى الْإِيمَانِ. قَالُوا: مَنْ هُوَ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَقَالَ لَهُ أَبُو بَكْرٍ مَنْ هُوَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَقَالَ عُمَرُ مَنْ هُوَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: هُوَ خَاصِمُ الثَّغْلِ. وَكَانَ أُعْطِيَ عَلِيًّا ثَغْلَهُ يَخْصِفُهَا ثُمَّ اتَّفَقَ إِلَيْنَا عَلِيٌّ فَقَالَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ كَذَبَ عَلَى مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ^(۱).

ربيعی کوپی حیراش (خودای نازی بن) گوتی: له چه‌وشی مزگه‌وته‌که‌ی کووفه، له‌و سهرده‌مه‌دا که‌ه‌لی فه‌رمان‌ره‌وای موسول‌نان بوو گی‌پرایه‌وه بو‌مان، گوتی: له‌و ژوی غه‌زای حوده‌یبیبیه‌دا ده‌سته‌یی له‌و بته‌پرسته‌کان هاتن بو‌ لمان، به‌ سه‌رو‌کایه‌تی سوه‌ه‌یلی کوپی عه‌مرو چه‌ن گه‌وره‌ پیاو‌یکی تریان، گوتیان: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! چه‌ند که‌سی له‌ کوپو براو به‌نده‌ی ئیمه‌ هه‌له‌هاتوون و هاتوون بو‌لای تو، ئه‌مانه‌ له‌ ئایین تی ناگه‌ن، به‌لام له‌تاو ئیش و کارو له‌ ترسی خزمه‌تی مال و زه‌وی و زار رایان کردووه، که‌واته‌ بیان ده‌ره‌وه‌ پیمان. ئه‌ویش فه‌رمووی: ئه‌وانه‌ ئه‌گه‌ر خو‌شیان شاره‌زای ئایین نه‌بن خو‌مان له‌مه‌ولا شاره‌زایان ده‌که‌ین! له‌ پاشدا فه‌رمووی: ئه‌ی کو‌مه‌له‌ی قوپه‌یش! به‌خودا یاده‌بی وازی‌نن له‌م سه‌رکه‌شی و سه‌ر ره‌قییه‌و بی‌نه‌ ژیر رکی‌فی ئیسلام یا ده‌بی خودا پیاو‌ی بنی‌ری بو‌ سه‌رتان له‌سه‌ر ئایین به‌ شمشیر ده‌دا له‌ گه‌ردنتان، ئه‌و پیاو‌ه‌ش حالی وایه‌ که‌ خودا دل‌ی ئه‌وی به‌ باوه‌رو ئیمان جو‌ش داوه‌ گوتیان: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ئه‌وه‌ کی‌یه‌؟ ئه‌بو به‌کر گوتی: ئه‌وه‌ کی‌یه‌؟ عومه‌ر گوتی: قوربان! ئه‌وه‌ کی‌یه‌؟ فه‌رمووی: ئا ئه‌مه‌یه‌ که‌ ئه‌م پیلا‌وانه‌ ده‌دو‌وری‌ته‌وه‌ له‌وکاته‌دا پیغه‌مبه‌ر (درو‌دی خودای له‌سه‌ر بن) پیلا‌وه‌کانی خو‌ی دابو‌و به‌من، خه‌ریک‌بو‌وم ده‌مدو‌ورینه‌وه‌. گوتی: ئینجا عه‌لی لای کرده‌وه‌ به‌لای ئیمه‌وه‌و گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درو‌دی خودای له‌سه‌ر بن) ده‌فه‌رمووی: ئه‌وی به‌ ئاره‌زوو درو‌و به‌ده‌م منه‌وه‌ بکاو خو‌ی درو‌و هه‌لبه‌ست‌ی و بیداته‌ پالی من ئه‌وه‌ با جی‌گه‌ قن‌گی خو‌ی له‌ناو ناگ‌ری دو‌زه‌خدا خو‌ش بکا! (ت-س/ح).

^(۱) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه). (ربيعی بن حراش: تجريد/ال-۱۱: ۸۹).

۳۲۹۸- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: بَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) جَيْشًا وَأَمَرَ عَلَيْهِمْ عَلِيًّا، فَمَضَى فِي السَّرِيَّةِ فَأَصَابَ جَارِيَةً فَأَنكَرُوا عَلَيْهِ وَتَعَاقَدَ أَرْبَعَةٌ مِنْ أَصْحَابِ عَلِيٍّ أَنْ يَخْبُرُوا النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا رَجَعُوا وَكَانَ الْمُسْلِمُونَ إِذَا رَجَعُوا مِنَ السَّفَرِ بَدَّءُوا بِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَسَلَّمُوا عَلَيْهِ ثُمَّ انصَرَفُوا إِلَى رِحَالِهِمْ فَلَمَّا قَدِمَتِ السَّرِيَّةُ سَلَّمُوا عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَامَ أَحَدُ الْأَرْبَعَةِ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَلَمْ تَرِ إِلَى عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ صَنَعَ كَذَا وَكَذَا. فَأَعْرَضَ عَنْهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثُمَّ قَامَ الثَّانِي فَقَالَ مِثْلَ مَقَالَتِهِ فَأَعْرَضَ عَنْهُ ثُمَّ قَامَ إِلَيْهِ الثَّالِثُ فَقَالَ مِثْلَ مَقَالَتِهِ فَأَعْرَضَ عَنْهُ ثُمَّ قَامَ الرَّابِعُ فَقَالَ مِثْلَ مَا قَالُوا فَأَقْبَلَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَالْقَضَبُ يُعْرِفُ فِي وَجْهِهِ فَقَالَ: مَا تُرِيدُونَ مِنْ عَلِيٍّ مَا تُرِيدُونَ مِنْ عَلِيٍّ مَا تُرِيدُونَ مِنْ عَلِيٍّ إِنْ عَلِيًّا مِنِّي وَأَنَا مِنْهُ وَهُوَ وَلِيُّ كُلِّ مُؤْمِنٍ بَعْدِي^(۱):

عیمرائی کوہری حوصہین (خودای لی رازی بن) گوئی: پیغہمبہر (دروہی خودای لہسربن) لہشکرکی نارد بو سہر شوینئی، عہلی کرد بہسہر لہشکریان عہلی لہگہل سوپاکہدا کہوتنہ ری، لہپئی عہلی چوہ لای کہنیزہکی، خہلکہکہ ئہم ئیشہی عہلییان پہسہند نہکردو بہ ئیشیکی ناشیرینیان دانا، بوہ چوارکہس لہ ہاوپییان لہناو خوینا قسہیان کرد بہ یہک کاتی لہ سہفہر گہرانہوہ ئہم باس و خواسہ بگیپنہوہ بو پیغہمبہر (دروہی خودای لہسربن) یاسای موسولمانانیش وابو کاتی لہ سہفہر دہگہرانہوہ لہ پیشدا دہپویشتنہ خزمہتی حہزرت (دروہی خودای لہسربن) سلآویان لی دہکردو ہہوالی ئہویان دہزانی و ئہوجا بلاوہیان لی دہکردو ہہر کہسہ دہچوونہوہ بو مالی خوینان، جا بہپئی ئہم دہستورہ لہشکرکہ کاتی گہرانہوہ چوونہ خزمہتی پیغہمبہرو سلآویان لی کرد، لہپاش ماوہیی یہکی لہ چوار پیاوہکہ ہہلسا گوئی: ئہی پیغہمبہری خودا! نایا دہزانی کہ عہلی ئیشیکی واوی کردوہ! بہلام پیغہمبہر (دروہی خودای لہسربن) رووی لی وەرچہرخان، ئینجا دووہم

(۱) رواہ الترمذی بسند حسن (شرحہ).

هه‌لساو قسه‌که‌ی ئه‌وی دووباره کرده‌وه، به‌لام پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهر بئ) رووی له‌ویش وهرچه‌خان، سییه‌م و چواره‌میش هه‌روا، جا پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهر بئ) به‌ روویه‌کی توو‌په‌و زیزه‌وه رووی تن کردن و فه‌رمووی: چیتان ده‌وی له‌عه‌لی؟ سئ جار ئه‌م وشه‌یه‌ی دووباره کرده‌وه، ئینجا فه‌رمووی: عه‌لی پارچه‌یه‌که له‌من و من پارچه‌یه‌کم له‌عه‌لی، وه له‌ دوا‌ی من ئه‌و گه‌وره‌و سه‌رداری هه‌موو موسولمانیکه (ت-س/ح).

۳۲۹۹- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: لَا يَحِبُّ عَلِيًّا مُتَافِقٌ وَلَا يَبْغِضُهُ مُؤْمِنٌ^(۱۲):

ئوممو سه‌له‌مه (خودای ئی زانی بئ) گو‌تی: گه‌لی جار هه‌زهرت (درویدی خودای له‌سهر بئ) ده‌یفه‌رموو: مروی ناپاک و مونا‌فیک عه‌لی خو‌ش ناوی، مروی موسولمانیش رقی له‌عه‌لی نابئ (ت-س/ح).

۳۳۰۰- عَنْ بُرَيْدَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ اللَّهَ أَمَرَنِي بِحُبِّ أَرْبَعَةٍ وَأَخْبَرَنِي أَنَّهُ يُحِبُّهُمْ. قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ سَمِّهِمْ لَنَا. قَالَ « عَلَى مِنْهُمْ يَقُولُ ذَلِكَ تَلَاكَ وَأَبُو ذَرٍّ وَالْمِقْدَادُ وَسَلْمَانُ أَمَرَنِي بِحُبِّهِمْ وَأَخْبَرَنِي أَنَّهُ يُحِبُّهُمْ »^(۱۳):

بوره‌یده (خودای ئی زانی بئ) گو‌تی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهر بئ) فه‌رمووی: خودای گه‌وره فه‌رمانی کردووه به‌من که چوارکه‌سم خو‌ش بو‌ی، وه فه‌رمووی پیم: خو‌شم خو‌شم ده‌وین! گو‌ترا: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ناویان چیه‌یه؟ فه‌رمووی: یه‌کیکیان عه‌لییه سئ جار ئه‌م وشه‌یه‌ی دووباره کرده‌وه، ئینجا فه‌رمووی: ئه‌وانی تریشیان: ئه‌بو زه‌پو میقدادی کو‌پی ئه‌سوهد و سه‌لمانی فارسین، خودا فه‌رمانی پیم کردووه که ئه‌مانه‌م خو‌ش بو‌ی، وه فه‌رموویه‌تی پیم: خو‌شی خو‌شی ده‌وین (ت-س/ح).

^(۱۲) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه) . (ام سلمه . تجريد / ۱ ل- ۱۱۸ ز: ۹۴).

^(۱۳) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

۳۳۰۱- عَنْ حُبْشَى بْنِ جُنَادَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ مِنْ عَلِيٍّ وَلَا يُؤَدَّى عَنِّي إِلَّا أَنَا أَوْ عَلِيٌّ^(۱۴).

حبه‌ش‌ی کوپی جوناده (خودای فی رازی بن) گوئی: پیغهمبه‌ر (درویدی خودای له‌سر بن) فهرمووی: علی له‌منه‌و من له‌عه‌لیم، که‌س له‌جیات‌ی من ئیش و کار، رای‌ی نه‌کا جگه له‌خوم و علی (ت-س/ح).

۳۳۰۲- وَقَالَ ابْنُ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا): أَخَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَيْنَ أَصْحَابِهِ فَجَاءَ عَلِيٌّ تَذْمُعَ عَيْنَاهُ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَخَيْتَ بَيْنَ أَصْحَابِكَ وَلَمْ تُؤَاخِ بَيْنِي وَبَيْنَ أَحَدٍ. فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): أَلْتَ أَخِي فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ^(۱۵).

ئیب‌نو عومه‌ر (خودایان فی رازی بن) گوئی: پیغهمبه‌ر (درویدی خودای له‌سر بن) برایش‌تی (موناخات) ی به‌ست له‌نیوانی یاران‌ی خو‌یا، علی به‌چاوی فرمی‌سکاوییه‌وه هات بو خزمه‌تی، گوئی: ئه‌ی پیغهمبه‌ری خودا! په‌یمانی برایش‌تیت به‌ستووه له‌نیوانی هه‌ر دوو که‌سی له‌هاورپییانی خوت، به‌لام له‌نیوانی من و که‌سیکی تر‌دا په‌یمانی برایش‌تیت نه‌به‌ستووه! فهرمووی (درویدی خودای له‌سر بن): له‌دنیاو له‌قیامه‌تا ئه‌ی علی! تو برای منیت! (ت-س/ح).

۳۳۰۳- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنْتُ إِذَا سَأَلْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَعْطَانِي وَإِذَا سَكْتُ ابْتَدَأَنِي^(۱۶).

علی (خودای فی رازی بن) ده‌یگوت: هه‌میشه وابووم له‌گه‌ل پیغهمبه‌ردا (درویدی خودای له‌سر بن) ئه‌گه‌ر خوم داوه‌ی به‌شم لی‌ی بکردایه ئه‌وا به‌شی ده‌دام، ئه‌گه‌ر ده‌نگیشم نه‌کردایه له‌منه‌وه ده‌ستی پی ده‌کرد (ت-س/ح).

۳۳۰۴- عَنِ الْبَرَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: بَعَثَ النَّبِيُّ جَيْشَيْنِ وَأَمَرَ عَلِيَّ أَحَدَهُمَا عَلِيًّا وَعَلَى الْآخَرِ خَالِدَ بْنَ الْوَلِيدِ، وَقَالَ: إِذَا كَانَ الْقِتَالُ فَعَلِيٌّ. (أَيُّ هُوَ الْأَمِيرُ) فَانْفَتَحَ عَلِيٌّ

(۱۴) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

(۱۵) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

(۱۶) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

حَصْنًا فَأَخَذَ مِنْهُ جَارِيَةً فَكَتَبَ مَعِيَ خَالِدٌ كِتَابًا إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَشِي بِعَلِيِّ فَقَدِمْتُ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَعْطَيْتُهُ الْكِتَابَ فَقَرَأَهُ فَتَغَيَّرَ لَوْنُهُ ثُمَّ قَالَ: مَا تَرَى فِي رَجُلٍ يُحِبُّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيُحِبُّهُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ، قُلْتُ: أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ غَضَبِ اللَّهِ وَغَضَبِ رَسُولِهِ وَإِلْمَا أَنَا رَسُولٌ. فَسَكَتَ^(۱۷):

بہراء (خودای فی رازی بن) گوئی: پیغہمبہر (درویدی خودای لہسر بن) دوو لہشکری بہر پیکرد علی کرد بہ سہر کردہی لہشکریکیان و خالیدی کوری و لیدییش بہ سہر کردہی لہشکریکیان وہ فہرمووی: کہ کوشتارو جہنگ بہرپا بوو علی فہرمانداری گشتیہ. علی قہ لایہ کی گرت و کہ نیزہ کیکی لی برد بوو خوئی، خالیدییش نووسراویکی نووسی و بہ منا ناردی بوو پیغہمبہر (درویدی خودای لہسر بن) راستیی ئہو ئیشہی لہ علی دا، منیش چوومہوہ بوو لای پیغہمبہر (درویدی خودای لہسر بن) و نووسراوہ کم دایئ، کہ خویندیہوہ رہنگی گوپا، فہرمووی: پیایوئی خوداو پیغہمبہری خودای خوش بویت و خوداو پیغہمبہری خواش ئہویان خوش بوئی تو ئہو پیاوہ چوون دہبینیت و بہ چوون پیایوکی دہزانیت ئہقل دہیگری کہ کاری ناشایستہ بکا؟ گوتم: من پہنا دہگرم بہ خودا لہ قاری خوداو لہ قاری پیغہمبہری، من چیم بہ دہستہ من تہنیا رابہر یکم و بہس، ئیتہر حہزرت (درویدی خودای لہسر بن) دہنگی نہ کرد (ت-س/ح).

۳۳۰۵- وَقَالَ جَابِرٌ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): دَعَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمَ الطَّائِفِ فَاتَّجَاهَ فَقَالَ النَّاسُ: لَقَدْ طَالَ نَجْوَاهُ مَعَ ابْنِ عَمِّهِ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَا اتَّجَيْتُهُ وَلَكِنَّ اللَّهَ اتَّجَاهُ^(۱۸):

جابر (خودای فی رازی بن) گوئی: روژی غہزای تائیف پیغہمبہر (درویدی خودای لہسر بن) علی بانگ کردہ لاوہو دہستی کرد بہ چپہ کردن لہ گہلیا، خہ لکہ کەش بیزار بوون و گوئیان: لہ گہل ئاموزاکہیدا چپ و ہوپان دریژہی کیشا!

^(۱۷) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

^(۱۸) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهر بئ) فهرمووی: من له خۆمه‌وه چپه‌م له‌گه‌ڵ نه‌کرد، من به‌ فهرمانی خودا چپه‌م له‌گه‌ڵ ده‌کرد! (ت-ئ/ح).

۳۳۰۶- وَقَالَ أَبُو سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لِعَلِيِّ: يَا عَلِيُّ لَا يَحِلُّ لَأَحَدٍ أَنْ يُجَنَّبَ فِي هَذَا الْمَسْجِدِ غَيْرِي وَغَيْرَكَ^(۱۹):

ئەبو سەعید (خودای ئی رازی بئ) گوئی: پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهر بئ) به‌ عه‌لی فهرموو: ئە‌ی عه‌لی! بۆ من و تۆ نه‌بێ بۆ که‌سی تر دروست نییه‌ که‌ له‌م مزگه‌وته‌دا به‌ له‌شی پیسه‌وه‌ هاموشۆ بکات (ت-س/ح).

۳۳۰۷- عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: بَعَثَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) جَيْشًا وَفِيهِمْ عَلِيُّ. قَالَتْ فَسَمِعْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ رَافِعٌ يَدَيْهِ يَقُولُ: اللَّهُمَّ لَا تُمِتْنِي حَتَّى تُرِنِّي عَلِيًّا^(۲۰):

ئوممو عه‌تییه‌ (خودای ئی رازی بئ) گوئی: پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهر بئ) له‌شکرێکی به‌ریکرد، عه‌لییان تیا‌بوو، هه‌زه‌ت (دروودی خودای له‌سهر بئ) هه‌ردوو ده‌ستی به‌رز کردبووه‌، گویم ئی بوو ده‌یفه‌رموو: ئە‌ی خودایه‌! نه‌م مرینیت تا عه‌لیم نیشان ده‌ده‌یته‌وه‌و چاو‌م به‌ عه‌لی ده‌که‌ویت‌ه‌وه‌! (ت-س/ح).

۳۳۰۸- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ عِنْدَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) طَيْرٌ، فَقَالَ: اللَّهُمَّ ائْتِنِي بِأَحَبِّ خَلْقِكَ إِلَيْكَ يَا كُلُّ مَعِيَ هَذَا الطَّيْرِ. فَجَاءَ عَلِيُّ فَأَكَلَ مَعَهُ^(۲۱):

ئە‌نه‌س (خودای ئی رازی بئ) گوئی: جا‌ری پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهر بئ) بالنده‌یه‌کی دانابوو، فهرمووی: خودایه‌! کێت له‌ دروستکراوانی خۆت له‌ هه‌موو که‌سێ خوشتر ده‌وی بئ ره‌خسینه‌ بۆم، تا ئە‌م په‌له‌وه‌ره‌م له‌گه‌ڵ‌دا بخوات. جا عه‌لی هات له‌گه‌ڵ‌یا خواردی (ت-به‌سه‌ندیکی غه‌ریب).

(۱۹) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

(۲۰) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه). (ام عطية: تجريد/۱- ۲۱۴ ژ: ۲۰۵).

(۲۱) رواه الترمذي بسند غريب (شرحه).

۳۳۰۹- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: رَحِمَ اللَّهُ أَبَا بَكْرٍ زَوْجَنِي ابْنَتَهُ وَحَمَلَنِي إِلَى دَارِ الْهَجْرَةِ وَأَعْتَقَ بِلَالًا مِنْ مَالِهِ رَحِمَ اللَّهُ عُمَرَ يَقُولُ الْحَقُّ وَإِنْ كَانَ مُرًا تَرَكَهُ الْحَقُّ وَمَالَهُ صَدِيقٌ رَحِمَ اللَّهُ عُثْمَانَ تَسْتَخِيهِ الْمَلَائِكَةُ رَحِمَ اللَّهُ عَلِيًّا اللَّهُمَّ أَدِرِ الْحَقُّ مَعَهُ حَيْثُ دَارَ. روى الترمذی (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) الستة عشر (۲۲):

عه‌لی (خودای فی رازی بن) گوئی: پیغهمبهر (دیودی خودای له‌سر بن) فه‌رمووی: ره‌حمه‌تی خودا له‌ نه‌بو به‌کر، کچی خو‌ی داوه‌پییم و به‌ سواری و لا‌خی خو‌ی هی‌نامی تا گه‌یاندمیه‌هه‌واری کو‌چم و به‌مالی خو‌ی بیلالی ک‌ری و نازادی کرد، ره‌حمه‌تی خودا له‌ عومه‌ر، پی‌او‌یک‌ی حه‌ق بی‌ژو هه‌قانی و راستی په‌روه‌ره‌، هه‌ق و راستی و شتی ره‌وا، خو‌ش بی‌ و تال بی‌، عومه‌ر سه‌ری پی‌وه‌ نییه‌ له‌ راستیان، هه‌قدو‌ستی و راستی په‌روه‌ری دو‌ست و براده‌ریان نه‌هیشتووه‌ته‌وه‌ بو‌ عومه‌ر، ره‌حمه‌تی خودا له‌ عوسمان، فریشته‌ شه‌رم و شکو‌ی لی ده‌که‌ن ره‌حمه‌تی خودا له‌عه‌لی، نه‌ی خودایه‌! هه‌ق و راستی له‌گه‌ل عه‌لیدا بسو‌وپ‌ینه‌، کار‌یک‌ی وا بکه‌ عه‌لی له‌ کو‌ی بی‌ هه‌قی‌ش له‌و‌ی بی‌! (ت-سند غریب).

۳۳۱۰- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَنَا دَارُ الْحِكْمَةِ وَعَلِيٌّ بَابُهَا. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالتَّطَبَّاعُ وَصَحَّحَهُ الْحَاكِمُ (۲۳):

دیس‌ان گوئی: پیغهمبهر (دیودی خودای له‌سر بن) فه‌رمووی: من خو‌م گه‌نجینه‌ی دانایی و زانست و حیکمه‌تم و عه‌لی ده‌رگا‌که‌یه‌تی. (ت/ته‌به‌رانی/حا:ص).

۳۳۱۱- عَنِ الْأَفْرَعِ مُؤَدِّنَ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ) قَالَ: بَعَثَنِي عُمَرُ إِلَى الْأَسْقَفِ فَدَعَوْتُهُ فَقَالَ لَهُ عُمَرُ: وَهَلْ تَجِدُنِي فِي الْكِتَابِ؟ قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: كَيْفَ تَجِدُنِي؟ قَالَ: أَجِدُكَ قَرْنًا. قَالَ: فَرَفَعَ عُمَرُ عَلَيْهِ الدِّرَّةَ فَقَالَ: قَرْنُ مَنْ؟ فَقَالَ: قَرْنُ حَدِيدٍ أَمِينٍ

(۲۲) رواه الترمذی بسند غریب (شرحه).

(۲۳) صحیح عند الحاکم.

شَدِيدٌ، قَالَ عُمَرُ: كَيْفَ تَجِدُ الَّذِي يَجِيءُ مِنْ بَعْدِي؟ قَالَ: أَجِدُهُ خَلِيفَةً صَالِحًا غَيْرَ أَنَّهُ يُؤَثِّرُ قَرَابَتَهُ، فَقَالَ عُمَرُ: يَرْحَمُ اللَّهُ عُثْمَانَ ثَلَاثًا فَقَالَ: كَيْفَ تَجِدُ الَّذِي بَعْدَهُ؟ قَالَ: أَجِدُهُ صَدًّا حَدِيدٍ، فَوَضَعَ عُمَرُ يَدَهُ عَلَى رَأْسِهِ فَقَالَ: يَا ذَفْرَاهُ يَا ذَفْرَاهُ. فَقَالَ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنَّهُ خَلِيفَةٌ صَالِحٌ وَلَكِنَّهُ يُسْتَخْلَفُ حِينَ يُسْتَخْلَفُ وَالسَّيْفُ مَسْلُوكٌ وَالْدَّمُّ مُهْرَاقٌ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ بِسَنَدٍ صَالِحٍ وَاللَّهُ أَعْلَمُ^(۲۴):

ئە قەرەعی بانگدەری عومەر (خودای ئی رازی بئ) گوتی: عومەر منی نارد بە شوین سەرەك قەشە (ئوسقوف)ی گاوریەکاندا، کە بۆیم بانکرد پیی گوت: لەنامە ی ئیویدا ناوونیشانە ی من هەیه یانا؟ ئوسقوف گوتی: ئا هەیه، گوتی: چییە و چی نییە؟ گوتی: بەشاخ لە قەلم دراویت! عومەر قەمچی ئی راست کردەو و وایزانی زەمی دەکا گوتی: شاخی چیت مەبەستە؟ گوتی: شاخی ئاسنین، دەستپاک و بەتین عومەر گوتی: ئە ی ئەو هی کە لە پاش من دئ چۆنە و چۆن نیە؟ گوتی: خۆی جینشینکی باشە، بەلام خزم پەرستە و لەگە ئی شتا خزمانی خۆی وەپیش دەخات، جا عومەر سئ جار گوتی: رەحمەتی خودا لە عوسمان! ئینجا گوتی: ئە ی ئەو هی لە پاش ئەودئ چۆنە و چۆن نییە لە کتیبی ئیویدا؟ گوتی: وەك ژەنگی ئاسن وایە و لە سەر دەمی ئەودا چەك ئەوێندە بە کار دەهێنرئ و ئەوێندە لەبەر دەکرئ ژەنگ هەلدینئ، عومەر دەستی دانا لەسەر سەری خۆی و گوتی: ئای لە بۆگەنی! ئای لە بۆگەنی! ئەویش گوتی: ئە ی فەرمانرەوای موسولمانان! خۆی جینشینی باشە، بەلام لەوکاتەدا کە ئەو دەکرئ بە جینشین شیر لە کالان دەرکیشرەو و خوین لە هەرلا رژاوە و پژاوە! (ئەبو داوود- سەند صالح)^(۱).

^(۲۴) رواه أبو داود بسند صالح.

(۱) ماموستای دانەری ئەم کتیبە پەر گۆرەکە ی لە نوورو رەحمەتی خودایی، جار جاره ئەگەر فەرموودمەکی بەدل نەبئ، لە رافە (شەرەح)کەدا زۆر بە نەزاکەت دەرەرموئ: دل بەم قەسەیه ناونا خواتەو، منیش لێرەدا عەرزی خوینەری هێژا و نازیز دەکەم: دل لەم فەرموودمە چەکەرە دەکا، لەبەر ئەم خالانە:

۱- دیارو به‌لگه نه‌ویسته که نه‌و ئوسقوفه غه‌پیزان نه‌بووه، چونکه شتی غه‌یبی و نادیار به‌س خوداوند خوی ده‌یزانی، که‌وابوو نه‌م مه‌علوومات و زانیاریانه‌ی له‌کوی بووه، نه‌گه‌ر ده‌ئیت نه‌م ناوونیشانه‌ی له‌کتیبه پېشووه‌کاندا دیوه، نه‌ی ئیستاکه نه‌و کتیبانه دهرکه‌وتوون و ده‌ست هه‌موو که‌س ده‌که‌ون بۆ نه‌م باسو خواسانه‌یان تیدا نییه؟

۲- به‌ئ راسته به‌پیی ده‌قی قورئان جووله‌که‌و گاواره‌کان ناوونیشانی پېغه‌مبه‌رو یارانی نه‌ویان له‌ ته‌ورات و ئینجیلدا گۆریوه‌و ده‌ستکارییان کردوون، وه‌ک ده‌فه‌رموی: {يُخَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ - ۴/۶} واته: هه‌ندئ که‌س له‌ جووله‌که‌کان ده‌ستکاری وشه‌کانی ته‌ورات ده‌که‌ن و دووریان ده‌خه‌نه‌وه‌و لایان ده‌ده‌ن له‌ جیگه‌ی خویان. وه‌ ده‌فه‌رموی: {وَبَشِّرِ الرَّسُولِ بِأَنَّهُ مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَكْمَدُ - ۶} واته: هه‌روه‌ها مژده‌ده‌ریشم به‌ پېغه‌مبه‌رئ که له‌ پاش من دیت و ناوی نه‌حه‌مه‌ده. وه‌ ده‌فه‌رموی:

{مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَتَذَكَّرُونَ فَضُلًا مِّنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِّنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ كَزَرْعٍ - ۴۸/۲۹}.

واته: موحه‌مه‌ده پېغه‌مبه‌ری خودایه، بۆ سه‌ر هه‌موو په‌ری و ئاده‌میزاد، نه‌و یارانه‌ش که‌وان له‌گه‌ل نه‌ودا به‌دل و به‌گیان له‌گه‌لئان، بۆیه به‌تین و به‌هیزو توندو تیزن له‌سه‌ر کافره‌کان و له‌ناو خویانا میهره‌بان و دلنه‌رم‌ن هه‌میشه خه‌ریکی نوێزو خوابه‌رستی و به‌جیه‌بنانی فه‌رمانی خودای خویان و داوای به‌ش و باره‌ی ئی ده‌که‌ن؛ و نه‌یشانه‌ی مه‌ردایه‌تی و خودا په‌رستی له‌ چاره‌ی پاک و نوورانیان دیاره، له‌ شوێنه‌واری هه‌میشه کوپنووش بردنه‌وه بۆ خودای مه‌زن و گه‌وره، نه‌مه نیشانه‌و سیقه‌تی مه‌ردانه‌ی نه‌وانه له‌ ته‌وراتا، به‌لام وێنه‌و نیشانه‌یان له‌ ئینجیلی عیسا‌دا نه‌مه‌یه: وه‌کوو کشتی وان.. تا کۆتایی نایه‌ت. به‌ئ نه‌مه راسته نه‌م دوو میله‌ته نه‌م تاوانه گه‌وره‌یه ده‌که‌ن، بگه‌ر هه‌ر به‌وه‌شه‌وه نه‌وه‌ستاوون و ناوه‌ستین، به‌لگوو له‌ کۆن و نو‌دا هه‌ولئ نه‌وه‌میان داوه‌ ئیستاش و له‌مه‌و لاش بی وچان، هه‌ولئ نه‌وه‌ ده‌ده‌ن که‌ ده‌سکاری نایه‌ته‌کانی قورئانیش بکه‌ن، هه‌روه‌ک گه‌لئ حیکایات و داستان و ریواییاتی په‌رووچ و په‌رمه‌هرو دهردیان داناوه‌ به‌ هه‌دیس و فه‌رمووده‌و شتی وا له‌ فه‌له‌میان داوون و به‌ هه‌زارویه‌ک فیل و فه‌ره‌ج وه‌ک دمردی گولی شه‌تلان کردوون له‌ناو می‌شک و دلی موسۆلماناندا وه‌ک درگی مه‌م و زین کۆمه‌له‌ی موسۆلمانان بۆ ته‌ه‌رو توونا کردووه‌و ته‌یمانی نامۆیی و ناکۆکیان له‌

مەعبىنا دروست كىردوو! وە بەم كارە ناپەسەندەيان زىيانىكى گەئى گەورەيان لە قەلاى ئاپىنى ئىسلام داو، تانانەت وامان ئى ھاتوو ھەر وەختى ئەوان بىانەوئى ئەوا ئىمە وەك شەرەكە ئەشپرو شەرەكەپرەكى مەئان و شەرە جوو جەلەى كەچەلەى بەرى مەشك سەرو گولالەى يەكتر دەكوتىنەو و تپرو پەر لەيەك دەكوژىن و دەبىر، تا ئەوان بەخپرى خۇيان تاقەتى تەماشاكردنىان نامىنى و ھەر كەسەيان كەلەشپرى خۇى دەبەستىتەو و رەشە خەلگەكەش تاجەولەى قادىمە پشووئ دەدەن! ئەمە راستەو وایەو زیادى ھەيەو كەمى نىيە، بەلام كەى ئىمامى عومەر (رەزای خودای ئى بى) پىاوئىكى ئەوئەندە ساوئلكەو خۇشباو و ھەزارۆكە بوو كە بچى ھال و كتیب بە قەشەى ھەلان و بە پىاوئىكى غەپرە دىن بگرتەو، یا گوئى بۇ وئەى ئەم لازگە لازگى ئەسقوفە شل بكات، بەتایبەتى لە شتىكى وا گرنگا، ئىمامى عومەر نوموونەى بالای موسوئمانىكى پاكى زانای ھۆشیارى دىندارى رۆشنبرى بلىمەتى زاناو داناو ھال بىن و دوور بىن بوو، شتى وا لەو وە گەئى دوورە!

۳- بەم قەسەبەئى لە قەسەى ئىمامى عومەر وە (خودای ئى رازى بىت) وا دەرەكەوئى كە زانپوئەتى عوسمان لەپاش خۇى دەبى بەجىنشىن، خۇى لە ھەموو كەس خۇى و عوسمان باشتر دەناس و دەزانى جىن و جىين، ئىتر بۇ لەئوسقوفى ھەلان دەبىرسىت: ناوونىشانەى من چىيەو جى نىيە؟ یا لەپاش من كى دەبى، یا خۇ جۆنەو جۆن نىيە! گریمان ئەم پىرسىارو وەلامانەبوون، كى دەئى كەئەم ئوسقوفە ناخەزە بۇ گىرەشپوئىنى وا ئالى، ئەگەر ئوسقوف راست دەكاو باوئرى بەقەسەى خۇى ھەيە بۇ ئىسلام نەبوو!

۴- بەئى لە قورئان و سوننەتى پىغەمبەردا ھەيە كە دروستە پىرس و پرا بەئەھلى كىتاب بكىرى ئىستىشاد و نەقل بە كوتوب و چىرۆك و حىكاياتيان بكىرى، بەلام نەك شىتانەو كوپرانەو نەك بۇ ھەموو شت و ھەموو بابەت. داخەكەم گەئى لە مامۆستاو مەلاكانمان – لەبەر نەزانى و ساوئلكەى خۇيان – بىروا بەھەموو نووسراو داستان و جىكايەتەى دەكەن، عەقل و ھۆش بىگىرى و نەيگىرى، راست بى و درۆبى، باش بى و خراپ بى ئەم لایەنانە بەلایانەو گرنگ نىن، گرنگ ئەومىيە نووسراو تۆمار كراو و بوو بە كتیب، لە خودا خۇى داوا دەكەن كە پارمەتى ھەموو لایى بدات و كۆمەئى زانای گەورە گەورە بىرەخسپىئى بۇ ئەم ئوممەتى موخەممەدە، تاوەك سەردەمى ھەزەرت خۇى و پاش خۇى، ئاپىنى ئىسلام لەبەر رووناكى ئایەتەكانى قورئان و ھەرموودە راست و دروست و جوانەكانى ھەزەرت (دروودى خودای لەسەر بى)

(١) بخاری، جہاد: ۲۷۴۷، ۲۹۹۷، ۷۲۶۱، مسلم، فضائل الصحابة: ۶۱۹۳.

(درویدی خودای له‌سەر بێ) فه‌رموو: هه‌موو پیغه‌مبه‌ری یارو یاوه‌ریک و دوستیکی گیانی هه‌یه، یارو یاوه‌رو دۆستی گیانی منیش زوبه‌یره! (ش/ت).

۳۳۱۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الزُّبَيْرِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كُنْتُ يَوْمَ الْأَخْزَابِ جُعِلْتُ أَنَا وَعُمَرُ بْنُ أَبِي سَلَمَةَ فِي النَّسَاءِ، فَنَظَرْتُ فَإِذَا أَنَا بِالزُّبَيْرِ عَلَى فَرَسِهِ، يَخْتَلِفُ إِلَيَّ بَنِي قُرَيْظَةَ مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا، فَلَمَّا رَجَعْتُ قُلْتُ يَا أَبَتِ، رَأَيْتَكَ تَخْتَلِفُ إِلَى قُرَيْظَةَ؟ قَالَ أَوْهَلُ رَأَيْتَنِي يَا بُنَيَّ؟ قُلْتُ نَعَمْ. قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (مُتَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ يَأْتِ بَنِي قُرَيْظَةَ فَيَأْتِيَنِي بِخَبَرِهِمْ فَلَا تُلْقَتْ فَلَمَّا رَجَعْتُ جَمَعْتُ لِي رَسُولُ اللَّهِ (مُتَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَبَوَيْهِ فَقَالَ: فِذَاكَ أَبِي وَأُمِّي. رواهما الشيخان والترمذي^(۲):

عه‌بدوللای کۆری زوبه‌یر (خودایان ئی دازی بێ) گوئی: روژی غه‌زای خه‌نده‌ق، من و عومه‌ری کۆری ئه‌بو سه‌له‌مه‌ دانرا بووین به‌ دیارژنه‌کانی چه‌زده‌ته‌وه‌ که‌ له‌ناو قه‌لاکه‌ی چه‌سه‌ساندا بوون بو‌ ئاگادارییان، سه‌رنج دا زوبه‌یر دوو سێ جار به‌ سواریی ئه‌سه‌په‌که‌ی دی و ده‌چێ بۆبه‌نی قوره‌یزه، که‌ گه‌رامه‌وه‌ مانی گوتم: باوه‌! تۆم دی هه‌ر ده‌هاتی و ده‌چووی بۆ به‌نی قوریزه‌ خێر بوو؟ گوئی: بۆ کۆری خۆم تۆ به‌ چاوی خۆت منت دی؟ گوتم: ئا، گوئی: ئه‌وه‌ پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سەر بێ) فه‌رمووی: کێ ده‌چێ بۆ هۆزی به‌نی قوره‌یزه‌ ده‌نگوباسی ئه‌وانم بۆ دینێ تا بزانی که‌ په‌یمان‌که‌یان ده‌شکینن و شه‌ر له‌ دژی ئیمه‌ ده‌که‌ن یانا؟ جا من چووم و ده‌نگوباسی ئه‌وانم بۆی هی‌نایه‌وه‌، که‌ چوومه‌وه‌ خزه‌تی پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سەر بێ) باوک و دایکی خۆی پیکه‌وه‌ کرد به‌ قوربانم و فه‌رمووی: باوک و دایکم به‌قوبانت بێ! (ش/ت-خودایان ئی دازی بێ).

۳۳۱۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (مُتَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ عَلَى جَبَلٍ حِرَاءٍ فَتَحَرَّكَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (مُتَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): اسْكُنْ حِرَاءَ فَمَا عَلَيْكَ إِلَّا نَبِيٌّ أَوْ

(۲) بخاری. فضائل الصحابة: ۳۷۲۰ = تجرید/ ۲ ل - ۱۵۴ ژ - ۱۴۶۳. مسلم. فضائل الصحابة: ۶۱۹۵.

صِدِّيقُ أَوْ شَهِيدٌ، وَعَلَيْهِ السَّلَامُ) وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ وَعُثْمَانُ وَعَلِيٌّ وَطَلْحَةُ وَالزُّبَيْرُ وَسَعْدُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمْ). رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالرَّمْذِيُّ (۳):

→ (ب - ۵ ز - ۸ ف - ۹ = ۳۲۸۰/۹ + فهرموده‌ی - ۱۲ = ب / ۵ ز -

۸ ژماره / ۲ / ۳۲۸۳). لیرانه‌دا نه‌مه‌ی پتره: له‌وکاته‌دا نه‌م زاتانه له‌سه‌ر چیاکه ده‌بن: پیغه‌مبه‌ر (دبرودی خودای له‌سهرین) و نه‌بو به‌کرو عومهر و عوتمان و عه‌لی و طه‌لحه و زوبه‌یرو سه‌عدی کوپی نه‌بو وه‌ققاص، ره‌زای خودایان لی بی (له‌به‌ر خاتری نه‌وانیش له‌تاوانی ئیمه‌و دایک و باوک و که‌سوکارمان خوش بی (م/ت).

۳۳۱۵- عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الذَّبِيرِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: قَالَتْ لِي عَائِشَةُ: أَبَاكَ وَاللَّهِ مِنَ الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِلَّهِ وَالرُّسُولِ مِنْ بَعْدِ مَا أَصَابَهُمُ الْقَرْحُ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ (۴):

عوروه‌ی کوپی زوبه‌یر (خودایان لی رازی بن) گوئی: عائیشه (خودای لی رازی بن) پیی گویم: به‌خودا باوک و دایکی تو له‌و کومه‌له‌یه‌ن که خودا له‌ستایشاندا ده‌فهرموی:

{الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِلَّهِ وَالرُّسُولِ مِنْ بَعْدِ مَا أَصَابَهُمُ الْقَرْحُ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا مِنْهُمْ وَاتَّقُوا أَجْرٌ عَظِيمٌ - ۳۱۷۲}.

نه‌و که‌سانه‌ی که فهرمانی خوداو پیغه‌مبه‌ری خودایان به‌جی هیناو که‌وتنه ریگه به‌شوینی دوشمنه‌کانیانا له‌پاش نه‌وه‌ی که‌تووشیان بوو له‌زام و له‌کوشتار له‌غه‌زای نوخوددا و نه‌و شه‌که‌تی و زاماری و ئیش و ئازاره‌ساردی نه‌کردنه‌وه، بو نه‌م کومه‌له‌دلیره‌دلسوزده‌نه‌به‌رده‌نه‌به‌زه‌له‌هاوپ‌ییانی تو، که‌به‌به‌لگه‌و گفتارو ره‌فتار ساخیان کرده‌وه که‌خاوه‌ن چاکه‌ن و دارای باوه‌ری ساغن و له‌خودا ترسی راست و دروستن بو نه‌مانه

(۲) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۱۹۸.

(۴) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۱۹۹. بخاری. فضائل: ۴۰۷۷ = تجرید / ۴ ل - ۲۹۰ ژ: ۱۵۴۹. (عروه.

تجرید / ۲ / ۲۰۳ ژ: ۷۸۴).

پاداش و به‌ش و باره‌یه‌کی گه‌وره له هه‌ردوو جیهاندا هه‌یه خودای گه‌وره له جیهانا ته‌ناخوانیانه و به‌هه‌شتی به‌رین له‌و جیهانا جیگه‌یانه! (ش-خودایان ئی رازی بن).

۳۳۱۶- عَنْ مَرْوَانَ بْنِ الْحَكَمِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَصَابَ عُثْمَانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) رُعَافٌ شَدِيدٌ سَنَةَ الرُّعَافِ، حَتَّى حَبَسَهُ عَنِ الْحَجِّ وَأَوْصَى، فَدَخَلَ عَلَيْهِ رَجُلٌ مِنْ قُرَيْشٍ قَالَ: اسْتَخْلِفْ. قَالَ: وَقَالُوا قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: وَمَنْ؟ فَسَكَتَ، فَدَخَلَ عَلَيْهِ رَجُلٌ آخَرُ فَقَالَ: اسْتَخْلِفْ. فَقَالَ عُثْمَانُ: وَقَالُوا؟ فَقَالَ: نَعَمْ. قَالَ: وَمَنْ هُوَ؟ فَسَكَتَ قَالَ فَلَعَلَّهُمْ قَالُوا الزُّبَيْرُ؟ قَالَ نَعَمْ. قَالَ: أَمَّا وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنَّهُ لَخَيْرُهُمْ مَا عَلِمْتُ، وَإِنْ كَانَ لِأَحَبَّهُمْ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ^(۵):

مه‌روانی کوپی چه‌که‌م (خودای ئی رازی بن) گوتی: سالی لوتپژانه‌که عوتمان تووشی لووتپژانیکی سه‌ختی وابوو، نه‌یهیشت که بجی بو‌حه‌ج، ته‌نانه‌ت نه‌وه‌نده شیرزه‌ی کرد وه‌صیتی کرد، پیاوی له‌قوره‌یش هاته‌لای عه‌ریکرد: جینشین له‌جیی خۆت دابنئ، عوتمان گوتی: که‌سیان گوتوووه‌و ناوه‌یناوه‌ که‌بیکه‌م به‌جینشینی خۆم؟ گوتی: ئا، گوتی: کییه؟ پیاوه‌که‌ده‌نگی نه‌کرد، پیاویکی تره‌ات نه‌ویش گوتی: یه‌کئ له‌جیی خۆت دابنئ گوتی: بو‌که‌سیان به‌ناو گوتوووه‌؟ گوتی: ئا، گوتی: کییه؟ پیاوه‌که‌ده‌نگی نه‌کرد، گوتی: ره‌نگ بئ بلّین زوبه‌یر. باشه‌بو‌ جینشینی من؟ گوتی: به‌ئئ وا ده‌لّین، عوتمان گوتی: به‌وه‌که‌سه‌که‌ روحی ره‌وانی منی به‌ده‌سه‌، به‌پیئ ئاگای من نه‌و له‌گشتیان باشته‌بو‌ نه‌مکاره‌، بئ‌گومان که‌ نه‌و له‌هه‌موویان خۆشه‌ویستتر بو‌و له‌لای پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) (ب).

۳۳۱۷- عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ أَصْحَابَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالُوا لِلزُّبَيْرِ يَوْمَ الْيَوْمِ: أَلَا تَشُدُّ عَلَى الْكُفَّارِ فَتَشُدُّ مَعَكَ فَحَمَلَ عَلَيْهِمْ، فَضْرَبُوهُ

(۵) بخاری. فضائل: ۲۷۱۷. (مروان ابن الحکم: تجرید/ ۲ / ۲۱۶ ز: ۷۹۹).

ضَرْبَتَيْنِ عَلَى عَاتِقِهِ، بَيْنَهُمَا ضَرْبَةٌ ضَرْبَهَا يَوْمَ بَذَر. قَالَ غُرُؤُهُ: فَكُنْتُ أُدْخِلُ أَصَابِعِي فِي تِلْكَ الضَّرَبَاتِ أَلْعَبُ وَأَنَا صَغِيرٌ. رواهما البخاري^(۶):

عورہ کی کوپی زوبہیر (خودای فی رازی بن) گوتی: لہ روژی روودای (یہرمووک) دا یارانی پیغہمبہر (دروودی خودا لہسر پیغہمبہر و رمزای خودا لہسر لہوان بن) بہ زوبہیر دہلین: بو تو پیشمان ناکہ ویت و ہلہمت بہی بو سہر لہ شکری کافرہکان، ٹیمہیش بہ زاتی تووہ ہلہمتی شیرانہ دہبہینہ سہریان، ٹہویش ہلہمت دہباتہ سہریان، بہ لام کافرہکان دوو زامی کاریگہر لہسر شانی دہکن، زامیکی لہ مہعبینابوو، لہ روژی بہدرا ٹہو زامہی تیکرابوو، عورہ دہیگوت: کہ منال بووم یاریم پی دہکردن، پہنجم دہخستہ ناو جی چالی ٹہو زمانہوہ (ب).

۳۳۱۸- وَعَنْهُ قَالَ: أَوْصَى الزُّبَيْرُ إِلَى ابْنِهِ عَبْدِ اللَّهِ صَبِيحَةَ الْجَمَلِ فَقَالَ مَا مَنِي عَضُوًّا إِلَّا وَقَدْ جُرِحَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (مَنْى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَتَّى انْتَهَى ذَاكَ إِلَى فَرْجِهِ^(۷):

دیسان عورہ (خودای فی رازی بن) گوتی: سہر لہبہیانی روژی روودای ٹہلجہمہل، زوبہیر راسپییری (وہصیہت) ی کرد بو عہدوللای کوپی، گوتی: ہہموو ٹہندامہکانم یہک بہ یہک لہ غہزادا لہ خزمہتی حہزہتا (دروودی خودای لہسر بن) زامارکراون، تہنانت گوتی: شہرمیشم زامارکراوہ! (ت-س/ح).

۳۳۱۹- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ النَّبِيَّ (مَنْى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَأَى فِي بَيْتِ الزُّبَيْرِ مِصْبَاحًا فَقَالَ: يَا عَائِشَةُ مَا أَرَى أَسْمَاءَ إِلَّا قَدْ نَفِسَتْ فَلَا تُسَمُّوهُ حَتَّى أَسْمِيَهُ. فَسَمَّاهُ النَّبِيُّ (مَنْى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَبْدَ اللَّهِ وَحَنَكُهُ بِتَمْرَةٍ يَدِهِ رَوَاهُمَا التِّرْمِذِيُّ بِسَنَدَيْنِ حَسَنَيْنِ^(۸):

عائیشہ (خودای فی رازی بن) گوتی: پیغہمبہر (دروودی خودای لہسر بن) لہ مانی زوبہیری میردی ٹہسمای خوشکم چرای دہبینی، فہرمووی: عایشی! وا

(۶) بخاری. فضائل: ۳۷۲۱.

(۷) رواہ الترمذی بسند حسن.

(۸) رواہ الترمذی بسند حسن.

ده‌زانم ئه‌سما‌ مندالی بووه‌و زه‌یستانه‌ ناوی مه‌نین تا خو‌م ناوی ده‌نیم‌ جا پیغه‌م‌به‌ر (درو‌دی خودای له‌سه‌رین) مناله‌که‌ی ناونا عه‌بدوللا، وه‌ به‌ده‌ستی خو‌ی مه‌لاشو‌وی به‌خورما شیرین کرد (ت-س/ح).

۱۱) مه‌زناهی ته‌لحه‌ی کو‌ری عوبه‌یدوللا (خودای لی رازی بی)

مناب طلحة بن عبيدالله (رضی الله تعالی عنه)

۳۳۲۰- عَنْ أَبِي عُمَانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَمْ يَبْقَ مَعَ النَّبِيِّ (مُتَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي بَعْضِ تِلْكَ الْأَيَّامِ الَّتِي يُقَاتَلُ فِيهِنَّ رَسُولُ اللَّهِ (مُتَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) غَيْرُ طَلْحَةَ وَسَعْدٍ. عَنْ حَدِيثِهِمَا. رواه الشيخان^(۱):

ئه‌بو عوتمان (خودای لی رازی بی) ده‌لی: له‌ غه‌زای ئو‌حوودا که پیغه‌م‌به‌ر خو‌ی (درو‌دی خودای له‌سه‌رین) شه‌ری تیا‌کردوو‌ه، که‌سی تری له‌ گه‌لدا نامینئ بیجگه‌ له‌ طه‌لحه‌و له‌ سه‌عد، ئه‌مه‌ش که من ده‌یلیم‌ بینا له‌سه‌ر قسه‌ی ئه‌م دوو زاته‌ خو‌یا‌نه‌و به‌ پئی نا‌گای ئه‌وانه‌، ئه‌گینا چه‌ن که‌سی تریش ما‌بوونه‌وه‌ له‌ خزمه‌تیدا وه‌ک عه‌لی و ئه‌بو طه‌لحه‌و عومه‌رو ئه‌بو به‌کرو کئ و کئ‌ی تریش (ش).

۳۳۲۱- وَقَالَ قَيْسُ بْنُ أَبِي حَازِمٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): رَأَيْتُ يَدَ طَلْحَةَ الَّتِي وَقَى بِهَا النَّبِيُّ (مُتَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَدْ شَلَّتْ. رواه البخاري^(۲):

قه‌یسی کو‌ری ئه‌بو حازم (خودای لی رازی بی) گو‌تی: ئه‌و ده‌سته‌ی طه‌لحه‌م دیوه‌ که له‌ غه‌زای ئو‌حوودا کردبو‌وی به‌ قه‌لخان و دابوو‌یه‌ به‌ر شمشیری کافره‌کان و نه‌یه‌یشتبو‌و که شیره‌که‌ به‌ر پیغه‌م‌به‌ر به‌کوی، ئه‌و ده‌سته‌ی گۆج بو‌و بو‌و (ب- خو‌ای لی رازی بی).

^(۱) بخاری. فضائل الصحابة: ۳۷۲۲، ۳۷۲۳، ۴۰۶۰، ۴۰۶۱. مسلم. فضائل الصحابة: ۶۱۹۲

^(۲) بخاری. فضائل الصحابة: ۴۰۶۲، ۳۷۲۴، ۴۰۶۳.

۳۳۲- عَنْ الزُّبَيْرِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمَ أُحُدٍ دِرْعَانٌ فَتَهَضَّ إِلَى صَخْرَةٍ فَلَمْ يَسْتَطِعْ فَأَقْعَدَ نَحْتَهُ طَلْحَةَ فَصَعِدَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَتَّى اسْتَوَى عَلَى الصَّخْرَةِ فَقَالَ: أَوْجَبَ طَلْحَةُ^(۳):

زوبہیر (خودای نازانی بن) گوئی: روڈی ٹوحد پیغہ مہر (درویدی خودای لہ سرین) دوو زریہی لہ بہر دابو، ویستی بجیتہ سہر تاویرئی نہ یتوانی، تا طہ لہ پشتی بو داناو لہ سہر پشتی نہ وہ وہ سہر کہ وہ سہر تاویرہ کہو فرمووی: طہ لہ بہہشتی مسوگر کرد بو خوی (ت-س/ص).

۳۳۳- عَنْ طَلْحَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ أَصْحَابَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالُوا: لِأَعْرَابِيٍّ جَاهِلٍ سَلُّهُ عَمَّنْ قَضَى نَحْبَهُ مَنْ هُوَ؟ وَكَانُوا لَا يَجْتَرُونَ عَلَى مَسْأَلَتِهِ يُوقِرُونَهُ وَيَهَابُونَهُ فَسَأَلَهُ الْأَعْرَابِيُّ فَأَعْرَضَ عَنْهُ ثُمَّ سَأَلَهُ فَأَعْرَضَ عَنْهُ ثُمَّ إِنِّي أَطْلَعْتُ مِنْ بَابِ الْمَسْجِدِ وَعَلَى ثِيَابٍ خُضْرٍ فَلَمَّا رَأَى رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَيْنَ السَّائِلُ عَمَّنْ قَضَى نَحْبَهُ. قَالَ الْأَعْرَابِيُّ: أَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ. (قَالَ) هَذَا مِمَّنْ قَضَى نَحْبَهُ^(۴):

طہ لہ (خودای نازانی بن) گوئی: یاران پیغہ مہر (درویدی خودای لہ سر خوی بن و رمای خودا لہ یاران) بہ عہرہ بیکی دہشتہ کی نہ زانیان گوت: لہ پیغہ مہر پیرسہ مہ بہست لہم ثایہ تہ کیہ:

{مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَّنْ قَضَى نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَّنْ يَنْتَظِرُ - ۳۳ / ۲۳}.

واتہ: گہائی پیای پیایانہ لہ کومہ لہی موسولمانان ٹہرکی سہر شانی خوئیان بہ مہردی بہجی ہیٹاو لہ گہال خوی خوئیان قسہ راست و سہر راست دہرچوون و پہیمان و بہ لینی خوئیان بہ پیایانہ بردہ سہر، جا ہہیانہ لہ سہر پہیمان خوی ما تا کوچی دوی کردو عہری ہہقی بہجی ہیٹا، ہہشیانہ

(۳) رواہ الترمذی بسند صحیح (شرحہ).

(۴) رواہ الترمذی بسند صحیح (شرحہ). (طلحہ. تجرید / ۱ / ۶۶ ز: ۴۳).

هیشتا سهر گهرمه له کو‌ری خه‌باتا و به شه‌وق و خوشیه‌وه چاوه‌پروانی ئه‌و ده‌میه‌که له پیناوی به‌رزوه‌وه بوونی ئالای قورئاندا شاد ببی به کو‌شی مه‌رگو ده‌ست بکاته مل ئاکامی خو‌ی! گو‌تی: له‌به‌رئه‌وه نایانه سهر ده‌می ئه‌و که ئه‌و لی‌ی بپرس‌ی چونکه خو‌یان زور قه‌دری پی‌غه‌مبه‌ریان ده‌زانی و سامیان ئی ده‌کردو هه‌روا به ئاسانی پر کی‌شی ئه‌وه‌یان نه‌ده‌کرد که خودسه‌ر له خو‌یانه‌وه پرس‌یاری ئی بکه‌ن! جا که کابرای ده‌شته‌کی پرس‌یاره‌که‌ی ئی کرد رووی ئی وه‌رچه‌رخان تا من له ده‌رگای مزگه‌وته‌وه ده‌رکه‌وتم، جلی‌کی سه‌وزم له به‌ردا بوو، پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی خودای له‌سه‌رین) که منی دی فهرمووی: ک‌ی بوو پرس‌یاری له ئایه‌تی (من قضی نحبه) کرد؟ ئه‌عرا‌بییه‌که گو‌تی: من بووم ئه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خودا. فهرمووی: ئه‌مه یه‌کی‌که له‌و که‌سانه که به‌ر ئه‌م ئایه‌ته ده‌که‌ون! (ت-س/ح).

٣٣٢٤- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ أُذُنِي مِنْ فِي رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ يَقُولُ: طَلْحَةُ وَالزُّبَيْرُ جَارَايَ فِي الْجَنَّةِ^(٥):

عه‌لی (خودای ئی رازی ب‌ی) گو‌تی: به‌گو‌یی خو‌م له ده‌می پی‌غه‌مبه‌رم (درو‌دی خودای له‌سه‌رین) بیست فهرمووی: له به‌هه‌شتا طه‌لحه‌و زوبه‌یر دراوس‌یی منن. (ت-سند غه‌ریب).

٣٣٢٥- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَنْظُرَ إِلَى شَهِيدٍ يَمْشِي عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ فَلْيَنْظُرْ إِلَى طَلْحَةَ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ. رَوَى التِّرْمِذِيُّ هَذِهِ الْأَرْبَعَةَ: نَسَأَ اللَّهُ التَّوْفِيقَ آمِينَ^(٦):

جایر (خودای ئی رازی ب‌ی) گو‌تی: پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی خودای له‌سه‌رین) فهرمووی: هه‌ر که‌س‌ی چه‌زده‌کا که سه‌یری شه‌هید‌ی بکا که هیشتا ده‌سو‌پ‌یته‌وه له‌سه‌ر زه‌وی با‌ته‌ماشای طه‌لحه‌ی کو‌ری عوبه‌یدول‌لا بکا (تیرم‌یدی- به سه‌نه‌دی‌کی غه‌ریب).

^(٥) رواه الترمذي بسند غريب (شرحه).

^(٦) رواه الترمذي بسند غريب (شرحه).

۱۲) مه‌زنانه‌ی سه‌عدی کوری نه‌بو وه‌ققاص (خودای لی رازی بی)

مناقب سعد بن ابی وقاص (رضی الله تعالی عنه)

۳۳۲۶- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: مَا جَمَعَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَبَوَيْهِ لِأَحَدٍ غَيْرَ سَعْدِ بْنِ مَالِكٍ فَإِنَّهُ جَعَلَ يَقُولُ لَهُ يَوْمَ أُحُدٍ: اِرْمِ فِدَاكَ أَبِي وَأُمِّي: رواه الشيخان والترمذي وزاد: اِرْمِ أَيُّهَا الْغُلَامُ الْخَزَوَرُ^(۱):

عه‌لی (خودای لی رازی بی) گو‌تی: بو سه‌عدی کوری مالیک نه‌بی پیغه‌مبه‌ر (دیودی خودای له‌سری) باوک و دایکی پیکه‌وه به قوریانی که‌سی تر نه‌کردون به‌لام له روژی ئو‌خوددا به سه‌عدی ده‌فه‌رموو: ده‌ی تیر به‌قینه، باوک و دایکم به قوریانت بن! (ش/ت) تیرمیذی نه‌مه‌شی پتره: نه‌ی رو‌له‌ی نه‌به‌ردی چاو نه‌ترس!

۳۳۲۷- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: سَهَرَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَقْدَمَهُ الْمَدِينَةَ لَيْلَةً فَقَالَ: لَيْتَ رَجُلًا صَالِحًا مِنْ أَصْحَابِي يَخْرُسُنِي اللَّيْلَةَ. قَالَتْ: فَبَيْنَا نَحْنُ كَذَلِكَ سَمِعْنَا خَشْخَشَةَ سِلَاحٍ فَقَالَ: مَنْ هَذَا؟ قَالَ: سَعْدُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ. فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): مَا جَاءَ بِكَ؟ قَالَ: وَقَعَ فِي نَفْسِي خَوْفٌ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَجِئْتُ أَخْرُسُهُ. فَدَعَا لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثُمَّ نَامَ. رواه الترمذي ومسلم^(۲):

عائیشه (خودای لی رازی بی) گو‌تی: له‌و سه‌رده‌مه‌دا که‌ه‌زه‌ت (دیودی خودای له‌سری) هات بو مه‌دینه، شه‌وی خه‌وی لی زرا، فه‌رمووی: خوژگا نه‌م شه‌و پیاویکی باش له‌هاو‌ریانی خو‌م ئیشکی ده‌گرتم. عائیشه گو‌تی: زوری پی نه‌چوو خره‌ی چه‌کمان بیست، فه‌رمووی (دیودی خودای له‌سری): نه‌وه کییه؟ گو‌تی: منم، سه‌عدی کوری نه‌بو وه‌ققاصم پیغه‌مبه‌ر (دیودی خودای له‌سری) پیی

(۱) بخاری. جهاد: ۲۹۰۵، ۲۹۰۵م، ۴۰۵۸، ۶۱۸۴. مسلم. فضائل الصحابة: ۶۱۸۳. ترمذی. مناقب: ۳۷۵۴.

(۲) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۱۸۰، ۶۱۸۱، ۶۱۸۲. بخاری. جهاد: ۲۸۸۵، ۷۲۳۱. تجرید/ ۳ ل- ۳۱۴ ژ.

فهرموو: بۆچی هاتووی؟ گوتی: مه‌ترسیم له پیغه‌مبه‌ر هه‌بوو، که‌سی ده‌سد‌ریژی ئی بکا، هاتووم ئیمشه‌و ئیشکت ده‌گرم، پیغه‌مبه‌ر (درووی خودای هه‌س‌رین) پارایه‌وه بۆی و ن‌زای باشی بۆیکردو شه‌وجا به‌ د‌ن‌یایی خه‌وت (ت/م).

۳۳۲۸- عَنْ سَعْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: حَلَفْتُ أَمْ سَعْدٍ أَنْ لَا تُكَلِّمَهُ أَبَدًا وَلَا تَأْكُلَ وَلَا تُشْرَبَ حَتَّى يَكْفُرَ بِدِينِهِ. قَالَتْ زَعَمْتَ أَنَّ اللَّهَ وَصَّاكَ بِالذِّكِّ وَأَنَا أُمُّكَ وَأَنَا أَمْرُكَ بِهَذَا. قَالَ لَمْ تَكُنْ ثَلَاثًا حَتَّى غُشِيَ عَلَيْهَا مِنَ الْجَهْدِ لَقَامَ ابْنٌ لَهَا يُقَالُ لَهُ عُمَارَةُ فَسَقَاهَا. وَلِي رَوَايَةٌ: إِذَا أَرَادُوا أَنْ يُطْعِمُوهَا شَجَرُوا فَأَهَا بَعْصًا ثُمَّ أَوْجَرُوهَا، فَجَعَلَتْ تَدْعُو عَلَى سَعْدٍ فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى: (وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حُسْنًا وَإِنْ جَاهَدَاكَ عَلَى أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا). رواه مسلم هنا والترمذي في التفسير^(۳):

سه‌عد (خودای ئی رازی بن) گوتی: ئوممو سه‌عدی دایکم سویندی خوارد که نه‌ قسه‌م له‌گه‌ل بکاو نه‌ نان و ئاوبخوا، تا من په‌شیمان (پاشگه‌ن) نه‌بمه‌وه له‌ ئایینی ئیسلام، وه‌ ده‌یگوت پی‌م: تۆ له‌کن خۆت ده‌لیی خودا فه‌رمانی پی‌ کردوی که بۆ باوک و دایکت باش بی ده‌ی نه‌گه‌ر وایه‌ من دایکتم و فه‌رمانت پی‌ ده‌که‌م که وازیینی له‌ ئیسلام، جا دایکم سی شه‌وو سی رۆژ به‌و حاله‌ مایه‌وه تامی ئاووزادی نه‌کرد تا له‌به‌ر په‌ریشانی بوورایه‌وه، هه‌تا کوپیکی تری هه‌بوو ناوی عوماره‌بوو چوو ناوی دایئ له‌ گێرانه‌وه‌یه‌کا: که ده‌یان ویست ناوی بده‌نئ به‌ دارئ ده‌می دایکمیان داده‌چه‌قاندو به‌ زۆر ئاوو نان‌یان ده‌کرد به‌ کوپگیا، جا نه‌ویش ده‌ستی ده‌کرد به‌ ن‌زای خراپ له‌ سه‌عد خودای گه‌وره‌ش له‌م باره‌یه‌وه نه‌م نایه‌ته‌ی نارده‌ خواره‌وه:

{وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حُسْنًا - ۲۹ / ۸}.

واته: ئامۆژگاری ئاده‌میزادم کردوه که بۆ باوک و دایکی زۆرباش بی و چاک بی له‌گه‌لیانا، به‌لام له‌ بی ئه‌مری خوادا به‌ هیچ جوړئ به‌ گوئیان مه‌که‌ن وه‌ نه‌م دوو نایه‌ته‌شی نارده‌ خواره‌وه که دوه‌میان ده‌فه‌رموی:

(۳) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۸۸.

{وَإِنْ جَاهِدَاكَ عَلَىٰ أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا وَصَاحِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا - ۳۱ / ۱۴ - ۱۵}.

واتہ: ناموژگاری ئادہ میزادمان کردووه که زور باش و فره خاس بی له گه ل دایک و باوک و نه نک و باپیری و چاکه ی ئه وانی له بهر چاو بی و دلسوزیان بی و سپله ی به دنمه ک دهر نه چی، چونکه ئه وان هوو رسته ی بوونی ئه ون، ئه وه تانی دایکی به سه زمان به چه رمی سک، به هه زار ئه رک و ئازار و دهر دی سه ری نو مانگ هه لی ده گری و دوو سالی ره بق شیر ی ده داتی و خز مه تی ده کا تا ده ی پر یته وه له شیر، پاش ئه وه ش جوړه ها ناخوشی له پی ناوی خوشی ئه ودا ده کی شی و ده چیژی، ده ی سوپاسی من بکه ن که خودای ئیوهم و دروستم کردوون له نه بوون، سوپاسی ئه وانیش بکه ن و چاکه یان بده نه وه، ئه وه ش بزائن که دوا ئه نجامتان لای منه و زووبی یا درهنگ دینه وه بهر دهستی خوّم، به لام ئه گهر باوک و دایک و که سوکارو هه ر که سیکی تر هه ولیان دا له گه لتانا که هاوبه ش بو من دابن ی و شتی که خوی هه بوونی نییه و ئیوه خو تان باوه رتان پی نییه و به شیای نازائن به قسه ی ئه مو ئه وو ته نانه ت به زوری زورداریش مه یکه ن به هاوپی من، وه لی خوا هه قه و هه موو هه قیکی پی خوشه له دنیا دا به جوانی و به مه ردی و به پی او هتی ره فقاریان له گه ل بکه ن (م/ت). له بهرگی سییه می (اقران النیرین) دا ماموستا مه لا ره شید به گ (رمای خودای ن بن) ئاماژه بو ریوایه تی دوا یی ئه م فره مووده یه ده کا، که نه قلی ده کا له سه حیجی موسلیمه وه، که موسلیم (خودای ن رازی بن) ده یکا به زیاده ی طریق (ریگه ی) شوعبه به سه ر طریقی زوه یردا (خودا له مهویان رازی بن) بو هه مان فره مووده، له وی له پیش ئه م زیاده وه له کو تای ریوایه تی یه که ما باسی مه ی و شه راب هه یه، زیاده که ش له سه ر ئه م شیوه یه: وفي اخرى عَنْ طریق شعبه: قال: فكانوا إذا ارادوا ان شاء الله يطعموها شجروا فاها بعصا، ثم اوجروها. ماموستا مه لا ره شید ده لی: دیاره ئه و ضه میره (مؤنث) انه راجعین ئه لای شه راب نابی راجیع بنه ئه لای سه عد.. تا ئه وه ده لی: وه لحاصل تی

نہ گہ ییم و نایزانم، بہ خیری خوتان مہ عنای لیك بدہ نہ وہ، ماموستا محمد علی قہرہ داغیش (خودا دہست بہ عمری بگری و پیت و ہرمکت بختہ کوششہ پیوزمکی) لہ پہراویژہ کدا دہلئ: منیش زوری بو گہ پرام و دوایش چوومہ خرمہت ماموستا مہ لا عہ بدولکہریمی مودہ ریس ہر بومان ساخ نہ کرایہ وہ۔ بہ لام لہ خودا بہ زیاد بی وامن فرمانہ کہی ماموستای بابانم بہ جی ہیناو بہ خیری ئہو مہ عنام لی دایہ وہ لہ ہمان شویندا کاکہی قہرہ داغی (کہ من خوشم خہ لکی ناوچہی قہرہ داخم) ئامارہ بو ئہ وہ دہکا کہ ئایہ تہ کہ بہ ہلہ نووسراوہ، دہلئ: گہ پامہ وہ بو موسلیم لہ ویش ہروا نووسرابوو۔ بہ ندہیش دہلیم لہ موسلیمدا (بہ پیئی نوسخہ کہی من) کہ می جیاوازی ہہیہ، ہرچون بی بہم تہرتیبہی من کردم بو ئایہ تہ کہ ہرچہ ندہ کہ می دوریشہ رنگ بی ئہو کی شہیہ ش چار بگری و ئہم ہلہیہ ہلہ بگری تہ وہ، چونکہ لہ بہ یضاویدا دہفہ رموی:

ئایہ تہ کہی عہ نکہ بووت و لوقمان و ئہ حقاف لہ ہوی سہ عدی کوپی ئہ بو وہ ققاسہ وہ نازل بوون، ماموستا موحمہ مد علی ئایہ تہ کہی عہ نکہ بووتی بہ ئایہ تی ژمارہ ہشتی سورہ تی روم داناوہ "رحمت لہ وکہ سہی دہلئ:

ہلہ لہی گورہ پیاو ہلہ دہ گرینہ وہ

بہ مہر دای گہر دای یہ ک دہ سپینہ وہ! (وہر گنپ)

۳۳۲۹- وَعَنْهُ قَالَ: مَا أَسْلَمَ أَحَدًا إِلَّا فِي الْيَوْمِ الَّذِي أَسْلَمْتُ فِيهِ، وَلَقَدْ مَكَثْتُ سَبْعَةَ أَيَّامٍ وَإِنِّي لَكُلْتُ الْإِسْلَامَ. رواه البخاری (رضوان اللہ تعالی علیہ) (۴):

دیسان سہ عد (خودای لی رازی بی) گوتی: بہ پیئی ئاگاداری من ہتا ئہو رژی من ئیسلام بووم کہ سی تر موسولمان نہ بوو بوو، ہتا حوت رژی من سیئہ کی گہ لی ئیسلام بووم! (ب).

۳۳۳۰- وَعَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: اللَّهُمَّ اسْتَجِبْ لِسَعْدٍ إِذَا دَعَاكَ^(۵):

دیسان گوتی: پیغہ مبہر (درویدی خودای لہسربین) فہرمووی: ئہی خودایہ! ہمیشہ دوعا و نزاو پارانہ وہی سہعد گبرا بکہ (ت-س/ح).

۳۳۳۱- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَقْبَلَ سَعْدُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): هَذَا خَالِي فَلْيُرْنِي أَمْرًا خَالَهُ. رواهما الترمذی واللہ أعلم^(۶):

جابر (خودای فی رازی بن) گوتی: سہعدی کوپی ئہبو وہ ققاص ہات، حہزرت (درویدی خودای لہسربین) فہرمووی: ئہمیہ لالہی من، باخہ لکی تریش لالہی خویمان نیشان بدہن! (ت-س/ح).

(۱۲) مہزنہی ئہبو عوبہ یدہی کوپی جہراج (خودای لی رازی بن)

مناقب ابي عبیدۃ بن الجراح (رضی اللہ تعالیٰ عنہ)

۳۳۳۲- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ لِكُلِّ أُمَّةٍ أَمِيًّا، وَإِنَّ أَمِيَّنَا أَيْتُهَا الْأُمَّةُ أَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ^(۷):

ئہنہس (خودای فی رازی بن) گوتی: پیغہ مبہر (درویدی خودای لہسربین) فہرمووی: ہہموو ئومہتئ ئہمینداریکی ہہیہ، ئہمینداری ئیمہش (ئہی ئومہتئ موحمہد!) ئہبو عوبہ یدہی کوپی جہراحہ (ش/ت).

۳۳۳۳- عَنْ حَذِيفَةَ بْنِ الْيَمَانِ قَالَ: جَاءَ أَهْلُ نَجْرَانَ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ ابْعَثْ إِلَيْنَا رَجُلًا أَمِيًّا. فَقَالَ: لَا بُعْثُ إِلَيْكُمْ رَجُلًا أَمِيًّا حَقٌّ أَمِينٌ، فَاسْتَشْرَفَ لَهَا النَّاسُ فَبَعَثَ أَبَا عُبَيْدَةَ بْنَ الْجَرَّاحِ. رواهما الشيخان والترمذی^(۸):

^(۵) رواہ الترمذی بسند حسن (شرحہ).

^(۶) رواہ الترمذی بسند حسن (شرحہ).

^(۷) بخاری. فضائل الصحابة: ۲۴۴، ۳۷۴۴، ۷۲۵۵ = تجرید / ۴ ل - ۱۶۵ ژ: ۱۴۷۴. مسلم. فضائل

الصحابة: ۶۲۰۲.

حوزه‌یفه‌ی کوری یه‌مان (خودای لی رازی بی) گوتی: خه‌لکی نه‌جران هاتنه خزمه‌تی چه‌زرت (درویدی خودای له‌سربین) عه‌رزیا‌ن کرد: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! پی‌او‌یکی هیمن و ئه‌مینمان بو بنیره، فره‌مووی: پی‌او‌یکی ته‌واو هیمن و ئه‌مینداری به‌حق ئه‌مین و ده‌ستپاکتان بو ده‌نیرم! گوتی: جا خه‌لکه‌که‌هر که‌سی له‌لای خو‌یه‌وه، له‌خوشی ئه‌م نازناوه‌ جوانه‌ خو‌ی قوت کرده‌وه و گو‌یقولاً‌خبوون بو‌ئهو فره‌مانه‌ مه‌زنه، پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سربین) ئه‌بو عوبه‌یده‌ی کوری چه‌را‌حی نارد، تاب‌بی به‌مام‌وستایان و فی‌ری ئیسلامیان بکا (ش/ت).

۳۳۳۴- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ أَهْلَ الْيَمَنِ قَدِمُوا عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ ابْعَثْ مَعَنَا رَجُلًا يُعَلِّمُنَا السُّنَّةَ وَالْإِسْلَامَ. قَالَ فَأَخَذَ بِيَدِ أَبِي عُبَيْدَةَ فَقَالَ: هَذَا أَمِينُ هَذِهِ الْأُمَّةِ. رواه الشيخان^(۲):

ئه‌نه‌س (ره‌زای خ‌وای نبین) ده‌لی: خه‌لکی یه‌مه‌ن هاتنه‌ خزمه‌تی چه‌زرت (درویدی خودای نبین) عه‌رزیا‌ن کرد: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! پی‌او‌یکی و‌امان له‌گه‌ل بنیره که‌ ره‌و‌وشت و س‌وننه‌تی توو شه‌ریعه‌تی ئیسلاممان فی‌ربکا، گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سربین) ده‌ستی ئه‌بو عوبه‌یده‌ی گرت و فره‌مووی: ئه‌مه ئه‌مینداری ئه‌م ئوممه‌ته‌یه (ش).

۱۴) مه‌زنانه‌ی عه‌بدوره‌جمانی کوری عه‌وف (خودای لی رازی بی)

مناقب عبدالرحمن بن عوف (رضی الله تعالی عنه)

۳۳۳۵- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَبُو بَكْرٍ فِي الْجَنَّةِ، وَعُمَرُ فِي الْجَنَّةِ، وَعُثْمَانُ فِي الْجَنَّةِ، وَعَلِيٌّ فِي الْجَنَّةِ، وَطَلْحَةُ فِي الْجَنَّةِ،

(۲) بخاری. فضائل الصحابة: ۳۴۵، ۴۳۸۰، ۴۳۸۱، ۷۲۵۴، ۴۳۸۱، ۳۷۴۴، ۴۳۸۲ = تجرید/ ۴ ل - ۳۶۵

ژ: ۱۶۱۰ / ۴۳۸۰. مسلم. فضائل الصحابة: ۶۲۰۴.

(۳) مسلم. فضائل: ۶۲۰۳.

وَالزُّبَيْرُ بْنُ الْعَوَّامِ فِي الْجَنَّةِ، وَسَعْدُ بْنُ مَالِكٍ فِي الْجَنَّةِ، وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ فِي الْجَنَّةِ، وَسَعْدُ فِي الْجَنَّةِ، وَسَعِيدُ فِي الْجَنَّةِ، وَأَبُو عُيْصَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ فِي الْجَنَّةِ. رواه الترمذی وأبو داود^(۱):

عبدالوهره‌حمان (خودای ن رازی بن) گوتی: چه‌زهرت (دروودی خودای له‌سهرین) فهرمووی ئه‌بو به‌کر به‌هه‌شتییه، عومه‌ر به‌هه‌شتییه، عوتمان به‌هه‌شتییه، سه‌عدی کوپی مالیک به‌هه‌شتییه، عه‌لی به‌هه‌شتییه، طه‌لحه به‌هه‌شتییه، زوبه‌یر به‌هه‌شتییه، عبدالوهره‌حمانی کوپی عه‌وف به‌هه‌شتییه، سه‌عد به‌هه‌شتییه، سه‌عید به‌هه‌شتییه، ئه‌بو عوبه‌یده‌ی کوپی جه‌راح به‌هه‌شتییه، ئه‌م ده‌که‌سه‌ه‌رده‌یان به‌هه‌شتین و به‌بن سزا ری‌ک ده‌چنه به‌هه‌شتی (ت/د-س/ص).

۳۳۳۶- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَقُولُ: إِنْ أَمَرَكُنَّ مِمَّا يُهْمُنِي بَعْدِي وَلَنْ يَصْبِرَ عَلَيْكُنَّ إِلَّا الصَّابِرُونَ. قَالَ: ثُمَّ تَقُولُ عَائِشَةُ فَسَقَى اللَّهُ أَبَاكَ مِنْ سَنَسِيلِ الْجَنَّةِ. ثُرَيْدُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ وَقَدْ كَانَ وَصَلَ أَزْوَاجَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِمَالٍ، يَقَالَ يَبِعْتُ بِأَرْبَعِينَ أَلْفًا. رواه الترمذی بسند صحيح^(۲):

جاری عایشه‌ی خیزانی چه‌زهرت (دروودی خودای له‌سهرین) قسه‌ی بو کوپ‌ریکی ئه‌وهره‌حمانی کوپی عه‌وف ده‌کرد، پی‌ی گوت: که‌لی جار پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌یفه‌رموو: بو پاش مردنی خو‌م که‌لی به‌ته‌نگی گوزه‌ران و کاروباری ئیوه‌وه‌ دیم، چونکه‌ ئه‌وی به‌پشوو و به‌صه‌بر نه‌بن ئو‌قره‌ ناگ‌ری له‌ دیارتان و قه‌درتان وه‌کی پی‌ویسته‌ نازانی، گوتی: عایشه‌ ده‌یگوت پی‌م: سا خودا له‌ کاریزی سه‌له‌سه‌بیلی به‌هه‌شت باوکت تی‌راو بکا، عایشه‌ له‌م دوو‌عایه‌ مه‌به‌ستی عبدالوهره‌حمانی کوپی عه‌وف بوو، که‌هه‌میشه

^(۱) الحديث صحيح كما يأتي في مناقب سعيد (شرحه).

^(۲) صحيح عند الترمذي.

هاوسه‌ره‌کانی پیغه‌مبه‌ری به‌سه‌ر ده‌کرده‌وه‌و پاره‌وشتی بو ده‌ناردن، ده‌لین: جاری وا ده‌بوو چل هه‌زار دره‌می بو ده‌ناردن! (ت-س/ص).

۳۳۳۷- عَنْ أَبِي سَلَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَنَّ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ عَوْفٍ أَوْصَى بِحَدِيقَةِ الْأَمْهَاتِ الْمُؤْمِنِينَ يَبْعَثُ بِأَرْبَعِمِائَةِ أَلْفٍ. رواهما الترمذی^(۳):

ئهبو سه‌له‌مه (خودای ئی رازی بئ) گوتی: ئه‌وپه‌رحمانی کوپی عه‌وف باخیکی کردبوو به وه‌قف له‌سه‌ر دایکانی موسولمانان ئومو لموئمینینه‌کان جارئ واده‌بوو له ده‌ستکه‌وتی ئه‌و باخه چوار سه‌ده‌ه‌زاری بۆیان ده‌نارد (ت-س/ح).

۱۵) مه‌زنه‌هی سه‌عیدی کوپی زه‌ید (خودای ئی رازی بئ)

مناقب سعيد بن زيد (رضی الله تعالی عنه)

۳۳۳۸- عَنْ حُمَيْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ سَعِيدَ بْنَ زَيْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) حَدَّثَهُ فِي نَفَرٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: عَشْرَةٌ فِي الْجَنَّةِ، أَبُو بَكْرٍ فِي الْجَنَّةِ، وَعُمَرُ فِي الْجَنَّةِ، وَعُثْمَانُ وَعَلِيٌّ وَالزُّبَيْرُ وَطَلْحَةُ وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ وَأَبُو عُبَيْدَةَ وَسَعْدُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ وَسَكَتَ عَنِ الْعَاشِرِ، فَقَالَ الْقَوْمُ: نَشْذُكَ اللَّهُ يَا أَبَا الْأَغْوَرِ مِنَ الْعَاشِرِ؟ قَالَ: نَشْذُكُمُونِي بِاللَّهِ أَبُو الْأَغْوَرِ فِي الْجَنَّةِ^(۱):

حومه‌ید (خودای ئی رازی بئ) گوتی: ده‌سته‌یی بووین، سه‌عیدی کوپی زه‌ید (خودای ئی رازی بئ) بۆیگی‌پارینه‌وه، گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) فه‌رمووی: ئه‌م ده‌که‌سه‌یه به‌هه‌شتین: ئه‌بو به‌کرو عومه‌رو عوئمان و عه‌لی و زوبه‌یرو طه‌لحه‌و عه‌بدوره‌رحمان و ئه‌بو عوبه‌یده‌و سه‌عدی کوپی ئه‌بو وه‌ققاص. ئیت‌ر سه‌عید ووسبوو، ناوی که‌سی ده‌ه‌می نه‌گوت پیاو گه‌ل گوتیان: توخودا

^(۳) حسن عند الترمذی (شرحه). (أبو سلمة: تجريد / ۲ / ۱۲۹ ژماره / ۷۰۵).

^(۱) رواه الترمذی وأبو داود بسند صحيح (شرحه). (سعيد بن زيد = تجريد / ۳ / ۱۵۶ ژ: ۱۰۶۳).

تھی تہ بولتے عومر! پیماں بلی دہہ میان کیہ؟ سہ عید گوتی: کہ ناوی خواتان لی ہینام دہہ میان خوم تہ بولتے عومر (ت/د-ص).

۳۳۳۹- عَنْ سَعِيدِ بْنِ زَيْدٍ بْنِ عَمْرٍو بْنِ لُقَيْلٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ) أَنَّهُ قَالَ: أَشْهَدُ عَلَى التَّسْعَةِ أَكْثُهُمْ فِي الْجَنَّةِ وَلَوْ شَهِدْتُ عَلَى الْعَاشِرِ لَمْ أَكُنْ. قِيلَ وَكَيْفَ ذَلِكَ؟ قَالَ: كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِحِجَاءٍ فَقَالَ: اثْبُتْ حِجَاءٌ فَإِنَّهُ لَيْسَ عَلَيْكَ إِلَّا نَبِيٌّ أَوْ صَدِيقٌ أَوْ شَهِيدٌ، قِيلَ: وَمَنْ هُمْ؟ قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ وَعُثْمَانُ وَعَلِيٌّ وَطَلْحَةُ وَالزُّبَيْرُ وَسَعْدُ وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ. قِيلَ: فَمَنْ الْعَاشِرُ؟ قَالَ: أَنَا. رواهما الترمذی وأبو داود^(۲):

سہ عیدی کوپی زہید کوپی عہمری کوپی نوفہیل (خودایان لی رازی بن) گوتی: شایہ تی دہدم کہ تہم نو کہ سہ بہہشتین، تہ گہر بو یہ کیکی تریش (کہ دہکاتہ دہہ میان) شایہ تی بدم تاوانبار نابم، گوترا: چوں چونی بوو؟ گوتی: لہ خزہ تی حہزہ تدا (دیودی خودای لہسربن) بووین، لہسہر کیوی حیراء بووین، کیوہ کہ و تہ لہرزہ "حہزہ ت (دیودی خودای لہسربن) فہرمووی: تھی حیراء! دامہ زری تہوانہ ی کہوان لہسہر پشتی تو لہ یہ کی لہم سی کہ سہ یہ بہ دہرنین یا پیغہ مہر، یا دوستیکی خودای گہورہ یہ و سہر راست و قسہ راست و خوی راست و راستالہ، یا شہیدہ و لہ پیناوی خودادا دہکوژری! گوترا: تہوانہ کی بوون کہ لہوکاتہ دا لہوی بوون؟ گوتی: پیغہ مہر بوو، تہبو بہ کرو عومہرو عوتمان و عہ لی و طہلحہ و زوبہ یرو سہعدو عہدولرہ حمانی کوپی عہوف بوون، گوترا: تھی کہ سی دہہم کی بوو؟ گوتی: من بووم! (ت-س/ص).

۳۳۴۰- وَعَنْهُ قَالَ: وَهُوَ فِي مَسْجِدِ الْكُوفَةِ: وَاللَّهِ رَأَيْتُنِي وَإِنَّ عُمَرَ لَمُوثِقِي عَلَى الْإِسْلَامِ قَبْلَ أَنْ يُسْلِمَ عُمَرُ، وَلَوْ أَنَّ أَحَدًا ارْفَضَ لِلَّذِي صَنَعْتُمْ بِعُثْمَانَ لَكَانَ. رواه البخاری فی إسلام سعدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ)^(۳):

^(۲) رواہ ابو داود والترمذی بسند صحیح (شرحہ).

^(۳) بخاری. فضائل: ۲۸۶۲.

دیسان سه‌عید (خودای ئی رازی بی) له‌ناو مزگه‌وته‌که‌ی کووفه‌دا گوتی:
به‌خودا عومه‌ر (له‌ پیش ئیسلامبوونیا) له‌سه‌ر ئیسلامه‌تی په‌تی کردووم و
ناومیته‌ی ژیرپه‌له‌قه! به‌لام هیشتا ناگا به‌و نا‌ره‌واییه‌ی که ئیوه له‌ عوثمانان
کرد، چونکه ئه‌گه‌ر کیوی ئوحد بیی به‌گه‌ردو بجی به‌ه‌وادا له‌به‌ره‌وه‌ی که
ئیوه له‌ عوثمانان کردو پتر جیگه‌ی خویه‌تی تا له‌به‌ره‌وه‌ی که بی پرواکان
به‌ ئیمه‌یان کردووه! (ب).

۱۶) به‌شی چواره‌م: باسی مه‌زنه‌هی که سوکار (نالوبه‌یت)ی پیغه‌مه‌ر ^{درویش} ^{خودای له‌سه‌ر}

الفصل الرابع: في مناقب أهل البيت (رضي الله عنهم)

۳۳۴۱- سئل ابن عباس (رضي الله عنهما) عن قوله تعالى: قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى - فَقَالَ سَعِيدُ بْنُ جُبَيْرٍ: قُرْبَى آلِ مُحَمَّدٍ (صلى الله عليه وسلم) فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: عَجَلْتَ إِنَّ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) لَمْ يَكُنْ بَطْنٌ مِنْ قُرَيْشٍ إِلَّا كَانَ لَهُ فِيهِمْ قَرَابَةٌ فَقَالَ إِلَّا أَنْ تَصِلُوا مَا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ مِنَ الْقَرَابَةِ. رواه البخاري في التفسير^(۱):

له‌باره‌ی ئەم ئایه‌ته‌وه‌ پرسیار له‌ ئیبنو عه‌بباس (خودایان ئی رازی بی) کرا که
مه‌به‌ست له‌م خزمایه‌تی و دۆستایه‌تییه‌ کییه‌و چیه‌ی؟ له‌م ئایه‌ته‌دا که
ده‌فه‌رموی:

{قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى - ۴۲ / ۲۳}.

واته: ئەه‌ی موچه‌مه‌دا! پێیان بلی: ئەوه‌ی له‌سه‌ر منه‌ راگه‌یاندن
فه‌رمانی خودایه‌ به‌ ئیوه‌، له‌سه‌ر ئەم ئەرك و زه‌حمه‌ته‌یش که ده‌یکیشم بو
شاره‌زاکردنی ئیوه‌ بو‌ ریگه‌ی ئیسلام هه‌یچ موزد و هه‌قیکم ناوی لی‌تان ئەوه
نه‌بی که منتان خوش بو‌ی له‌به‌ر ئەو دۆستایه‌تییه‌ی که له‌ به‌ینمانایه‌و له‌به‌ر
ئەو خزمایه‌تییه‌ی که‌وا له‌ ناومانا، دیاره‌ که‌سێ منی خوش بو‌ی له‌به‌ر من
خزم و دۆست و که‌سوکاری منیشی خوش ده‌وی سه‌عیدی کو‌ری جو‌به‌یر که

(۱) بخاری. تفسیر: ۴۸۱۸، ۳۴۹۷ = تجرید/ ۱۶۹۲، ۱۶۹۳.

له لای بوو هه‌لی دایه‌و گوتی: مه‌به‌ست خزمان و که‌سوکاری موچه‌مه‌ده (دروودی خودای له‌سهرین) ئیبنو عه‌بباس گوتی: په‌له‌مه‌که‌ وانیه، چونکه‌ هه‌موو تیره‌کانی قورده‌یش به‌ خزمانیه‌تی ده‌گه‌نه‌وه‌ به‌ پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) به‌ چاک و به‌ خراپانه‌وه، ئیبنو عه‌بباس گوتی: مه‌به‌ست ئه‌وه‌یه‌ ده‌فه‌رموی: پییان بلی: ته‌نیا ئه‌وه‌م له‌ ئیوه‌ ده‌وی له‌ چاکه‌ی ئه‌م ئه‌رک و زه‌حه‌ته‌دا که‌ من ده‌یکیشم بو‌ خوشی و باشیی هه‌ردوو جیهانی ئیوه، ئیوه‌یش باش بن بو‌ خزم و که‌سوکاری من که‌ خزمی خوشتانن (ب- نو‌قی میهره‌بانی خودا بێ).

۳۳۴- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: خَرَجَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) غَدَاةً وَعَلَيْهِ مِرْطٌ مَّرْحَلٌ مِنْ شَعَرِ أَسْوَدَ فَبَاءَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ فَأَدْخَلَهُ ثُمَّ جَاءَ الْحُسَيْنُ فَأَدْخَلَهُ مَعَهُ ثُمَّ جَاءَتِ فَاطِمَةُ فَأَدْخَلَهَا ثُمَّ جَاءَ عَلِيٌّ فَأَدْخَلَهُ ثُمَّ قَالَ (إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا). رواه مسلم والترمذي ولفظه: نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ: (إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا) فِي بَيْتٍ أَمْ سَلَمَةَ لَدَعَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَاطِمَةَ وَحَسَنًا وَحُسَيْنًا فَجَلَّلَهُمْ بِكِسَاءٍ وَعَلِيٌّ خَلْفَ ظَهْرِهِ فَجَلَّلَهُ بِكِسَاءٍ ثُمَّ قَالَ: اللَّهُمَّ هَؤُلَاءِ أَهْلُ بَيْتِي فَأَذْهِبْ عَنْهُمْ الرِّجْسَ وَطَهِّرْهُمْ تَطْهِيرًا. قَالَتْ أُمُّ سَلَمَةَ: وَأَنَا مَعَهُمْ يَا نَبِيَّ اللَّهِ؟ قَالَ: أَنْتِ عَلَى مَكَانِكَ وَأَنْتِ إِلَى خَيْرٍ^(۲).

عائیشه (خودای ئی‌رازی بێ) ده‌لی: سهر له‌به‌یانیه‌ک پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) رویشته‌ده‌ری، بالا پو‌شیکی یه‌مه‌نی له‌به‌ردا بوو، له‌ مووی ره‌ش بوو، به‌وینه‌ی کوپانی وو‌شتر نه‌خشابوو یا به‌ وینه‌ی مه‌نجه‌ل و تیانچه‌ نه‌خشابوو، هه‌سه‌نی کوپی عه‌لی هات بو‌ لای، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) خسته‌یه‌ ناو بالا پو‌شه‌که‌وه "له‌پاشا حوسه‌ین هات ئه‌ویشی کرده‌ ژیری و له‌گه‌ل ئه‌وا داینا له‌ پاشا فاطیمه‌ هات ئه‌ویشی کرد به‌ ژیر بالا پو‌شه‌که‌یه‌وه له‌ دوایی دا فه‌رمووی:

{إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا - ۳۳ / ۳۳}.

(۲) مسلم. فضائل، ۶۲۱۱، ۵۴۱۲. ابو داود. لباس، ۴۰۳۲. ترمذی. ادب، ۲۸۱۳.

واته: خودا که ئه‌وه‌نده ئاموژگاریتان ده‌کا و ئه‌وه‌نده ده‌ربایست و به ته‌نگی ئیوه‌ویه مه‌به‌ست و خواستی ته‌نیا ئه‌ویه که پاکتان بکاته‌وه له نه‌نگی ئاشکرا و نه‌ینی، چونکه ئیوه (ئه‌ی که سوکاری موحه‌مه‌دا ئه‌ی خانه‌نشینانی خانه‌ی پیغه‌مبه‌رایه‌تی!) وه‌کوو بلووری بی‌گه‌رد، به قوویی، به قسه‌یه‌کی سه‌رد گه‌رد ده‌گرن (م/ت) گفته‌ی (ت) ناوایه: ئه‌م ئایه‌ته:

{إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا} - که هاته خواره‌وه، پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) له‌و کاته‌دا له مائی ئوممو سه‌له‌مه بوو، فاتیمه و حه‌سه‌ن و حوسه‌ینی بانگ کردو داینان له پشت خۆیه‌وه و ئینجا بالا‌پۆشه‌که‌ی خۆی دا به سه‌ریانداو دایپۆشین پییی و، فه‌رمووی: ئه‌ی خودایه! ئا ئه‌مانه‌ن که سوکاری من، ده‌ی له گونا‌هو شتی پیس دوریان بخه‌ره‌وه و به پاک کردنه‌ویه‌کی باش خاوینیان بکه‌ره‌وه. ئوممو سه‌له‌مه‌ش (خوای ئی خۆش نوو بی) ده‌لی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! منیش له‌گه‌لیانم، ده‌فه‌رمووی: تو له‌سه‌ر به‌ش و باره‌ی خۆتی، به‌ش و باره‌ی تو‌ش گه‌لی باشه. گه‌وره‌مان مه‌وله‌وی (خوای ئی خۆش بی) شیعریکی ناسکی هه‌یه، ده‌لی:

اذ شهر من كان مجرماً فبنقطة صار مجرماً

واته:

خۆیی سه‌رنوخوون به خاالی له‌خوار

ده‌بی به‌جوویی ده‌رده‌کرن له‌شار

یاخود:

خۆیی نوخته‌ی سه‌ربیتته‌ خواره‌وه

ده‌بی به‌جوویی له‌خوار شاره‌وه^(۱)!

(۱) خۆیی= مه‌حره‌م. چاران که من منال بووم گه‌ره‌کی جووله‌که‌گان له سلیمانی له‌خواری شاره‌وه بوو، له‌گه‌لی شاری تریش هه‌روابوو واته: (مجرم) به‌خاالی: به‌لکه‌یی ده‌بی به‌(مجرم). (وه‌رگیر)

۳۳۴۳- عَنْ زَيْدِ بْنِ حَيَّانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: الطَّلَقْتُ أَنَا وَحُصَيْنُ بْنُ سَبْرَةَ وَعُمَرُ بْنُ مُسْلِمٍ إِلَى زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ فَلَمَّا جَلَسْنَا إِلَيْهِ قَالَ لَهُ حُصَيْنٌ: لَقَدْ لَقِيتَ يَا زَيْدُ خَيْرًا كَثِيرًا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَسَمِعْتُ حَدِيثَهُ وَغَزَوْتُ مَعَهُ وَصَلَّيْتُ خَلْفَهُ لَقَدْ لَقِيتَ يَا زَيْدُ خَيْرًا كَثِيرًا حَدَّثَنَا يَا زَيْدُ مَا سَمِعْتَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: يَا ابْنَ أَخِي وَاللَّهِ لَقَدْ كَبُرَتْ سِنِّي وَقَدَّمَ عَهْدِي وَكَسَيْتُ بَعْضَ الَّذِي كُنْتُ أَعْيُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَمَا حَدَّثْتُكُمْ فَاقْبَلُوا وَمَا لَا فَلَا تُكَلِّفُونِيهِ. ثُمَّ قَالَ: قَامَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمًا فِينَا خَطِيبًا بِمَاءٍ يُدْعَى خُمًا بَيْنَ مَكَّةَ وَالْمَدِينَةِ فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ وَوَعَّظَ وَذَكَّرَ ثُمَّ قَالَ: أَمَّا بَعْدُ أَلَا أَيُّهَا النَّاسُ فَإِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ يُوشِكُ أَنْ يَأْتِيَ رَسُولُ رَبِّي فَأُحِيبُ وَأَنَا تَارِكٌ فِيكُمْ الثَّقَلَيْنِ أَوْلُهُمَا كِتَابُ اللَّهِ فِيهِ الْهُدَى وَالنُّورُ فَخُذُوا بِكِتَابِ اللَّهِ وَاسْتَمْسِكُوا بِهِ. فَحَثَّ عَلَى كِتَابِ اللَّهِ وَرَغَّبَ فِيهِ ثُمَّ قَالَ: وَأَهْلُ بَيْتِي أَذْكُرُكُمْ اللَّهُ فِي أَهْلِ بَيْتِي أَذْكُرُكُمْ اللَّهُ فِي أَهْلِ بَيْتِي أَذْكُرُكُمْ اللَّهُ فِي أَهْلِ بَيْتِي. فَقَالَ: لَهُ حُصَيْنٌ وَمَنْ أَهْلُ بَيْتِهِ يَا زَيْدُ أَلَيْسَ نِسَاؤُهُ مِنْ أَهْلِ بَيْتِهِ؟ قَالَ: نِسَاؤُهُ مِنْ أَهْلِ بَيْتِهِ وَلَكِنْ أَهْلُ بَيْتِهِ مَنْ حُرِّمَ الصَّدَقَةُ بَعْدَهُ. قَالَ: وَمَنْ هُمْ يَا زَيْدُ؟ قَالَ: هُمْ آلُ عَلِيٍّ وَآلُ عَقِيلٍ وَآلُ جَعْفَرٍ وَآلُ عَبَّاسٍ. قَالَ حُصَيْنٌ: كُلُّ هَؤُلَاءِ حُرِّمَ الصَّدَقَةُ قَالَ: نَعَمْ. وَفِي رِوَايَةٍ: مَنْ أَهْلُ بَيْتِهِ؟ نِسَاؤُهُ؟ قَالَ: لَا وَابِمِ اللَّهِ إِنَّ الْمَرَأَةَ تَكُونُ مَعَ الرَّجُلِ الْعَصْرَ مِنَ الدَّهْرِ ثُمَّ يُطَلِّقُهَا فَرَجَعَ إِلَى أَبِيهَا وَقَوْمِهَا، أَهْلُ بَيْتِهِ أَصْلُهُ وَعَصْبَتُهُ الَّذِينَ حُرِّمُوا الصَّدَقَةُ بَعْدَهُ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي فَضَائِلِ عَلِيٍّ وَالتِّرْمِذِيُّ وَلَفْظُهُ: إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ مَا إِنْ تَمَسَّكْتُمْ بِهِ لَنْ تَضِلُّوا بَعْدِي أَحَدُهُمَا أَعْظَمُ مِنَ الْآخَرِ كِتَابُ اللَّهِ حَبْلٌ مَمْدُودٌ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ وَعِزَّتِي أَهْلُ بَيْتِي وَلَنْ يَتَفَرَّقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَيَّ الْخَوْضَ فَالْظُّرُوبُ كَيْفَ تَخْلُقُونِي فِيهِمَا^(۳):

یہ زیدی کوپی حبیان (خودی نازی بن) گوئی: من و حوصہینی کوپی سہبرہ و عومہری کوپی موسلیم رؤیشتین بولای زیدی کوپی نرقہم، کہ دانیشٹین لہ خزمہتیا حوصہین عہریکرد: نہی زیدا! بہ راستی خیری زورت دہست کہ وتووہ، بہ چاوی خوت پیغہمبہرت دیوہ و بہ گوئی خوت

(۳) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۱۷۵، ۶۱۷۶، ۶۱۷۷، ۶۱۷۸.

گویت له فہرموودہی بووہو خوټ له خزمہتی خوټیا چوویت بو غہزاو له گہلیا
 غہزات کردوہو نویژت له پشتیہوہ کردوہو، ئەہی زہیدا! بہ راستی خیری
 زورت وەدەست هیناوہ، ئەہی زہیدا! فہرموودہیہ کمان بو بگیږہوہ کہ خوټ له
 پیغہمبەر خوټیت بیستبیت. گوتی: ئەہی کوږی برام! بہ خودا پیرو ئیختیار
 بووم، ہەندی شتم له یاد نہماوہ لەو شتانہی کہ له پیغہمبەرم وەرگرتوون،
 جا ہەرچی فہرموودہیہ کم بوټان گڭږایہوہ وەری بگرن، ئەگینا رووم ئی مەنین
 بو هی تر. زہید گوتی: روژئی پیغہمبەر (دروودی خودای لەسەرب) لەسەر شاوی بوو،
 ناوی غەدیر خوټم بوو، کەوا له نیوانی مەککو مەدینەدا، لەوئ هەلسایہوہ
 ووتاریکی بوټان خویندہوہ، سوپاس و ستایشی خودای کردو پەندو
 ناموژگاری کردینو، لە پاشدا فہرمووی: لە پاش ئەمە، ئەہی خەلکینہ!
 ئاگادارب، بزائن کہ منیش ئادەمیزادیکم وەکوو ئیوہ، بہ سەرہاتی ژیان و
 مردن وەک له ئیوہ روودەدا لە منیش روودەدا، جا ھاکا رابەری پەرورەدگارم
 سەری ئی دامو خواہ درەنگ خواہ زوو مردن یەخەم دەرگئی و منیش دەچم بہ
 پیریہوہ و ملی بو کہچ دەکەم، جا لەم حالەدا دوو شتی سەنگین و گران بہ
 ھاتان له ناودا بەجئ دەھیلّم بەباشی ئاگادارییان بکەن و ھەقیان بەجئ بینن
 یەکەمیان کہ نامہی خودایہ بہ راستی بو ریگہی راست چرایہ جا نامہی
 خودا بگرن و بەری مەدەن و بیکن بہسەر مەشق و ھەمیشہ پەپرہوی بکەن
 ئیتر گہ ئی ھانہانہی دان لەسەر کارکردن و رەفت کردن بہ نامہی خودا، ئینجا
 فہرمووی: وە ئووی تریان کہ سوکارەکەہی خوټم، ھەمیشہ ترسی خواتان له
 دلدا بئ له ھوئی کہ سوکارەکەہی منہوہ سئ جار لە سەریەک دووپاتہی
 کردہوہ: ھەمیشہ ترسی خواتان له دلدا بئ له ھوئی کہ سوکارەکەہی منہوہ.

حوصەین پیی گوت: ئەدی کہ سوکاری پیغہمبەر (دروودی خودای گہرہ لەسەر
 خژی و کەسوکاری) کئ و کیئ؟ ئەہی زہیدا! ئایا ژنەکانی بەر کہ سوکاری دەکەون
 یانا؟ گوتی: ژنەکانی دادەنرین بەکەسوکاری بہم مەعنایہی کہ له خیزانی
 ئەون و پاک و بئ گەردن بہلام کہ سوکاری تایبەتی ئەوانەن کہ لەپاش خوئی
 زەکاتیان پئ ناشئ گوتی: دەہی ئەوانہ کیئ؟ ئەہی زہیدا! گوتی: ئەوانہ له

عورفی موسولماندا بریتین لہ نہوہی عہلی و نہوہی عہقیل و نہوہی جہ عفر،
 کہ کورانی ٹہبو طالیین، وہ لہ نہوہی عہبباسی مامہی پیغہمبہر (دروہی خودای
 لہسہرین) حوصہین گوتی: جا ٹہمانہ ہہموویان زہکاتیان پی ناشی؟ گوتی:
 بہلی لہ گیرانہ وہیہکا: کہسوکاری پیغہمبہر (دروہی خودای لہسہرین) کی و کی؟
 ژنہکانیہتی و بہس؟ گوتی: نہخیر بہ خودا ژنہکانی لہوان نین، چونکہ وا
 دہبی ژن ماوہیہکی دوورو دریز ژنی پیای دہبی و لہگہلیا ہلدہسی و
 دادہنیشی، کہچی لہ ناکاویکا پیاوہکی تہلاقی دہداو دہچیتہوہ سہر
 باوان و خزم و کہسوکاری خوی وک کوردہکانی خومان دہلین: شہلہباوان و
 کویرہباوان! جا بینا لہسہر ٹہمہ کہسوکاری پیغہمبہر (دروہی خودای لہسہرین)
 بنہچہو باوانیہتی، ٹہوانیش ٹہوانہن کہ لہپاش خوی زہکات و سہرفترہیان
 پی ناشی (م/ت) گفتہی (ت) لہم شویندہا روی: (ب- ۱- از- ژمارہ: ۷۵/۱۴ =
 بہرگی یہکہم، زنجیرہی/۹ فہرموودہی ژمارہ ۷۴/۱۴).

۳۳۴۴- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَحِبُّوا اللَّهَ
 لِمَا يَغْدُوكُمْ مِنْ نِعَمِهِ وَأَحِبُّوا اللَّهَ وَأَحِبُّوا أَهْلَ بَيْتِي بِحُبِّي^(۴):

ٹیبنو عہبباس (خودایان فی رازی بی) گوتی: پیغہمبہر (دروہی خودای لہسہرین)
 فہرمووی: خوداتان خوش بوئی بہ نازو نیعمہت گوشتان دہکات و بہشہکرو
 شیر پەرورہدتان دہکا، منیشتان خوش بوئی لہبہر خوشہویستی خودا،
 کہسوکاری منیشتان خوش بوئی لہبہر خوشہویستی من (ت-س/ح).

۳۳۴۵- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَخَذَ بِيَدِ حَسَنِ وَحُسَيْنٍ
 فَقَالَ: مَنْ أَحَبَّنِي وَأَحَبَّ هَذَيْنِ وَأَبَاهُمَا وَأُمَّهُمَا كَانَ مَعِيَ فِي دَرَجَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ^(۵):

عہلی (خودای فی رازی بی) گوتی: پیغہمبہر (دروہی خودای لہسہرین) دہستی
 حہسہن و حوسہینی گرت و فہرمووی: ٹہوہی منی خوش بوئی و ٹہم دوانہ و

(۴) رواہ الترمذی بسند حسن.

(۵) رواہ ترمذی بسند حسن.

باوک و دایکی ئەم دوانە‌ی خۆش بو‌ی ئەوە لە رو‌ژی قیامە‌تا لە پایە و پلە‌ی من دا دە‌بن لە‌گە‌ڵ خۆم لە بە‌هەشتا دە‌بن (ت-س/ح).

۳۳۴۶- عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لِعَلِيٍّ وَفَاطِمَةَ وَالْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ: أَنَا حَرْبٌ لِمَنْ حَارَبْتُمْ وَسَلَمٌ لِمَنْ سَأَلْتُمْ. رَوَى هَذِهِ الثَّلَاثَةُ التِّرْمِذِيُّ الْأَوَّلَانِ بِسَنَدَيْنِ حَسَنَيْنِ^(۱):

زە‌یدی کو‌ری ئە‌رقە‌م (خودای ئی‌ رازی بن) گو‌تی: پی‌غە‌مبەر (درو‌دی خودای لە‌سە‌ربن) بە‌ عە‌لی و فاتی‌مە و حە‌سە‌ن و حوسە‌ینی فەر‌موو: ئە‌و‌ە‌ی دو‌شمە‌نی ئی‌و‌ە‌بی دو‌شمە‌نی منی‌شە‌، ئە‌و‌ە‌ی دو‌ستی ئی‌و‌ە‌ بی‌ دو‌ستی منی‌شە‌ (ت).

(۱۷) با‌سی گە‌وره‌یی عە‌بباس (خو‌ای ئی‌ رازی بی‌)

فضائل العباس (رضی الله تعالی عنه)

۳۳۴۷- (ب- ۱- ژمارە: ۹۴۹/۱)^(۱):

۳۳۴۸- عَنْ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ بْنِ رَبِيعَةَ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمْ) أَنَّ الْعَبَّاسَ دَخَلَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مُغْضَبًا وَأَنَا عِنْدَهُ فَقَالَ: مَا أَغْضَبَكَ؟ قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا لَنَا وَلِقُرَيْشٍ إِذَا تَلَّاقُوا بَيْنَهُمْ تَلَّاقُوا بِوُجُوهِ مُبْشَرَةٍ وَإِذَا لَقُونَا لَقُونَا بِغَيْرِ ذَلِكَ. قَالَ: فَغَضِبَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَتَّى اخْمَرَّ وَجْهَهُ ثُمَّ قَالَ: وَاللَّهِ نَفْسِي بِيَدِهِ لَا يَدْخُلُ قَلْبُ رَجُلٍ الْإِيمَانَ حَتَّى يُحِبَّكُمْ لِلَّهِ وَلِرَسُولِهِ. ثُمَّ قَالَ: أَيُّهَا النَّاسُ مَنْ آذَى عَمِّي فَقَدْ آذَانِي فَإِنَّمَا عَمُّ الرَّجُلِ صِنُّ أَبِيهِ^(۲):

عە‌بدولموطە‌لی‌بی کو‌ری رە‌بی‌عە‌ی کو‌ری حاری‌شی کو‌ری عە‌بدولموطە‌لی‌ب

(رە‌زای خودایان ئی‌ بن) گو‌تی: خۆم لە‌ خزمە‌تی حە‌زەرە‌تدا بووم (درو‌دی خودای لە‌سە‌ربن)

عە‌بباس بە‌ تو‌ورە‌یی هات بو‌ خزمە‌تی، فەر‌مو‌ی: بو‌ تو‌ورە‌ بو‌ی؟ عە‌زیزکرد:

(۱) سکت عن درجته الشارح.

(۲) تقدم برقم: ۱ / ۹۴۹ فی المجلد الأول. تسلسل / ۱۷۸.

(۳) رواه الترمذي بسند صحيح (شرحه).

ئہی پیغہمبہری خودا! نازانم لہ بہر چی قورہیش لہ ناو خویندا کہ بہ یہ کتری دہگن روویان خوشہ، بہ لَام لہ گہل ئیمہدا بہ جوریکی ترن، گوتی: ئیتیر پیغہمبہر (درویدی خودای لہ سہرین) وہا توورہ بوو رووی سوور ہلگہرا، ئہوجا فہرمووی: بہو کہسہ کہ رہوانی منی بہ دہسہ ئیمان و باوہر روو لہ دلی کہسہ ناکا ہتا لہ بہر خوداو لہ بہر پیغہمبہری خودا ئیوہی خوش نہوی، ئیمان و رق لہ ئیوہ قہت لہ یہک دلا کونابنہوہ۔ لہ پاشدا فہرمووی: ئہی مہردوم! باش بزائن ئوہوی ئازاری مام دہدا ئوہ ئازاری خوم دہدا، چونکہ مامہی پیاو لہ جینگہی باوکیٹی! (ت-س/ص)۔

۳۳۴۹- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ لِعُمَرَ وَكَانَ قَدْ تَكَلَّمَ فِي صَدَقَةِ الْعَبَّاسِ: إِنَّ عَمَّ الرَّجُلِ صِنُو أَبِيهِ. وَفِي رِوَايَةٍ: الْعَبَّاسُ عَمُّ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَإِنَّ عَمَّ الرَّجُلِ صِنُو أَبِيهِ أَوْ مِنْ صِنُو أَبِيهِ^(۳):

عہلی (خودای فی رازی بن) گوتی: عومہر لہ بارہی زہکاتی عہباسہوہ قسہی کرد، پیغہمبہر (درویدی خودای لہ سہرین) پیی فہرموو: مامہی پیاو ہاوتای باوکیٹی۔ لہ گیرانہوہیہکا: عہباس مامہی پیغہمبہری خودایہ، مامہی پیاویش مانہندی باوکیٹی یا فہرمووی: ہاولفی باوکیٹی! (ت-س/ص)۔

۳۳۵۰- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْعَبَّاسُ مِنِّي وَأَنَا مِنْهُ^(۴):

ئیبینو عہباس (خودایان فی رازی بن) گوتی: پیغہمبہر (درویدی خودای لہ سہرین) فہرمووی: عہباس پارچہیہکہ لہ من و من پارچہیہکم لہ عہباس۔ (ت-س/ص)۔

۳۳۵۱- وَعَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لِلْعَبَّاسِ: إِذَا كَانَ غَدَاةُ الْإِثْنَيْنِ فَأَتَيْتِ أُنْتَ وَلَوْلَكَ حَتَّى أَذْغُو لَهُمْ بِدَعْوَةٍ يَنْفَعُكَ اللَّهُ بِهَا وَلَوْلَكَ، فَقَدَا وَغَدَوْنَا مَعَهُ

(۳) رواه الترمذي بسند صحيح (شرحه).

(۴) رواه الترمذي بسند صحيح (شرحه).

وَأَلْبَسَنَا كِسَاءً ثُمَّ قَالَ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْعَبَّاسِ وَوَلَدِهِ مَغْفِرَةً ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً لَا تُغَادِرُ ذَنْبًا اللَّهُمَّ احْفَظْهُ فِي وَلَدِهِ. روى الترمذی هذه الأربعة^(۵):

دیسان گوتی: پیغمبر (درویدی خودای لہسریں) فرموی بہ عہباس: سہر لہبیانی روژی دوشہمہ خوت و مندالہکانت ورن بولام، ہتا نزیہکی خیرت بوبکہم، تا خودا بیکا بہ مایہی سوودو چاکہ، چ بوبخوت وچ بوب مندالہکانت. جا سہر لہبیانی لہگہل باوکما چوینہ خزمہتی، جا پیغمبر (درویدی خودای لہسریں) پوشاکیکی بہ خہلات داینی، یا گوتی: بہ عابایی دایپوشین، لہپاشدا فرموی: ئہی خودایہ! لہ عہباس و لہ منالہکانی خوش بہ، لیخوشبونیککی وا کہ گوناہی ناشکراو نہیننی یان پاک بکاتہوہ و ناوہ دہرہویان خاوین بکاتہوہ "خودایہ! ٹاگات لہ مندالہکانی بی (ت-س/ح).

(۱۸) گورہی جہعہری کوری نہبو طالب (خودای لی رازی بی)

فضائل جعفر بن ابی طالب (رضی اللہ تعالیٰ عنہ)

۳۳۵۲- عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ لِيَجْعَلَ بَنِي أَبِي طَالِبٍ: أَشْبَهَتْ خَلْقِي وَخُلُقِي. رواه الترمذی والبخاری^(۱):

برائی کوری عازیب (خودای لی رازی بی) گوتی: پیغمبر (درویدی خودای لہسریں) فرموی بہ جہعہری کوری نہبو طالب: ہم شیوہی شیرینت و ہم رہفتاری جوانت لہ خوم دہچی! (ت/ش).

۳۳۵۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّاسَ كَانُوا يَقُولُونَ أَكْثَرَ أَبَوِ هُرَيْرَةَ. وَإِنِّي كُنْتُ أَلْزَمُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِشَبَعِ بَطْنِي، حَتَّى لَا أَكُلُ الْخَمِيرَ، وَلَا أَلْبَسُ الْحَبِيرَ، وَلَا يَخْدُمُنِي فَلَانٌ وَلَا فَلَانَةٌ، وَكُنْتُ أَلْصِقُ بَطْنِي بِالْحَصْبَاءِ مِنَ الْجُوعِ، وَإِنْ كُنْتُ لَأَسْتَقْرِئَ الرَّجُلَ الْآيَةَ هِيَ مَعِيَ كَيْ يَنْقَلِبَ بِي فَيُطْعِمَنِي، وَكَانَ أَحْيَرُ النَّاسِ

(۵) رواه الترمذی بسند صحيح (شرحہ).

(۱) بخاری. عمرة القضاء: ۴۲۵۲، ۴۲۵۱

لِلْمَسْكِينِ جَعْفَرُ بْنُ أَبِي طَالِبٍ، كَانَ يَنْقَلِبُ بِنَا فَيُطْعِمُنَا مَا كَانَ فِي بَيْتِهِ، حَتَّى إِنْ كَانَ لَيُخْرِجُ إِلَيْنَا الْعُكَّةَ الَّتِي لَيْسَ فِيهَا شَيْءٌ، فَتَشُقُّهَا فَنَلْعَقُ مَا فِيهَا. رواه البخاري والترمذي وزاد: وَكَانَ جَعْفَرُ يُحِبُّ الْمَسَاكِينَ وَيَجْلِسُ إِلَيْهِمْ وَيُحَدِّثُهُمْ وَيُحَدِّثُونَهُ فَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَكْنِيهِ بِأَبِي الْمَسَاكِينِ^(۲):

ئەبو هورەیرە (خودای ئازادی بن) گوئی: خەلکی دەلێن: ئەبو هورەیرە فەرموودە ی پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێن) زۆر دەگێڕێتەووە ئەمە هۆی چییە، ئەو بو کۆچکەران و یاریدەدەران بە قەد ئەو حەدیث ناگێڕنەووە؟ هۆی ئەوەیە کە من بە نەمانەسکی دەلکام بە پیغەمبەرەووە و لێی جیا نەدەبوومەووە هەمیشە لە خزمەتیا دەمامەووە، نەنانی هەلاتەم دەخواردو نە ئاوریشم و جلی گرانبەهام دەپۆشی، نە نۆکەر و کارەکەرم هەبوو کە خزمەتم بکەن بەلام ئەوان سەوداگەری و سەرپەرشتی کردنی مال و منداڵ خەریکی دەکردن وەک من نەیان دەپەرژا، بەلام من خۆم تەرخان کردبوو بو فیربوونی فەرموودەکانی پیغەمبەر جا جاری وا دەبوو لە برسانا سکم دەنووسان بە زەویەووە، یا بەردم بەزکەمەووە دەبەست تا فینکی گل و بەردەکە گێڕی دەروونی برسیم کپ بکا گە ئی جاریش وابوو دەچووم ئایەتیکم لە پیاوی دەپرسییەووە خوشم ئایەتەکم دەزانی، مەبەستم ئەو نەبوو کە پیم بلێتەووە، بەلکۆ مەبەستم ئەو بوو کە بەو بیانوو خۆلکم بکاو بمباتەووە بو ماله‌ووە تیر نان و ئاوم بکا! هەمیشە جەعفەری کۆری ئەبو طالیب باشتەین کەس بوو کە یاریدە ی بێ ئەواو هەژارانی دەدا، هەمیشە ئیمەمانانی دەبردەووە لە ماله‌ووە هەرچی خوا بیدایە دەرخواردی دەداین، ئەگەر هەر هیچ نەبواوە دەچوو هیزە ی روناوی بەتالی بۆمان دەهینا لەتمان دەکردو چی پیو بوو دەمان لستەووە دەمان خوارد! (ب/ت) گێڕانەووە (ت) ئەو ی زیاترە: جەعفەر هەژارانی خوش دەویست و لە لایان دادەنیششت و قسەو گوفتوگووی لەگەڵدا دەکردن، پیغەمبەریش (دروودی خودای لەسەربێن) ناوی نابوو: باوکی هەژاران! (رمزای خواتان ئی بن،

(۲) بخاری. فضائل: ۳۷۰۸.

ئە‌ی یاره‌ نازداره‌کانی پی‌غه‌مبەری خو‌شه‌ویست و سه‌روه‌ر خودای گه‌وره‌ و میهره‌بان له‌به‌ر خاتری ئی‌وه‌ی به‌ری‌زو خو‌شه‌ویست و دل‌پاک و ره‌زا سووک له‌ ئیمه‌ی گونا‌ه‌باریش خو‌ش بێ و هه‌موو مرا‌زیک‌مان بێ‌نیت‌ه‌ دی ئامین خودایه‌ - وه‌رگێ‌.

۳۳۵۴- وَعَنْهُ قَالَ: مَا اخْتَلَى النَّعَالَ وَلَا اتَّعَلَ وَلَا رَكِبَ الْمَطَايَا وَلَا رَكِبَ الْكُورَ بَعْدَ رَسُولِ اللَّهِ (مَتَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَفْضَلُ مِنْ جَعْفَرِ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (۳):

دیسان خو‌ی گوتی: له‌پاش پی‌غه‌مبەر (درو‌دی خودای له‌سه‌رین) باشت‌ترین که‌سێ که‌ پیل‌لوی له‌ پی‌ کرد‌بێ و سواری وولا‌خ و زین و کو‌پان بووبێ جه‌عفەری کو‌پی ئە‌بو طالیه‌ (ت-ص).

۳۳۵۵- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (مَتَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: رَأَيْتُ جَعْفَرًا يَطِيرُ فِي الْجَنَّةِ مَعَ الْمَلَائِكَةِ. رواهما الترمذی (۴):

دیسان گوتی: هه‌زه‌ت (درو‌دی خودای له‌سه‌رین) فه‌رمو‌ی: جه‌عفەرم له‌ به‌هه‌شتا دی، له‌گه‌ل فریشتە‌کاندا ده‌فری! (ت- به‌ سه‌نه‌دی‌کی غه‌ریب).

۳۳۵۶- وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) إِذَا سَلَّمَ عَلَى ابْنِ جَعْفَرٍ يَقُولُ: السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا ابْنَ ذِي الْجَنَاحَيْنِ. رواه البخاری. نَسَأَلُ اللَّهَ التَّوْفِيقَ لِمَا يُحِبُّ وَيَرْضَى. آمين (۵):

ئیب‌نو عومه‌ر (خودایان ئی‌ زانی بێ) ده‌ستو‌وری وابوو که‌ سل‌لوی له‌ عه‌بدو‌لل‌ای کو‌پی جه‌عفەرم ده‌کرد ده‌یگوت: سل‌لوه‌تو، ئە‌ی کو‌پی خاوه‌نی دووبال! (ب).

له‌ شه‌رحه‌که‌دا ده‌لێ (خودای ئی‌ زانی بێ): له‌به‌ر ئە‌م فه‌رموودانه‌ جه‌عفەرم ناوی ده‌رکردووه‌ به‌ جه‌عفەری ته‌ییار (واته‌: جه‌عفەری بال‌دار).

(۲) صحیح عند الترمذی (شرحه‌).

(۴) غریب عند الترمذی (شرحه‌).

(۵) بخاری. فضائل: ۳۷۰۹، ۴۳۶۴.

۱- پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) به عه‌بدوللای کوری جه‌عفری
فه‌رموو: چاوو دلت روشن! باوکت له ناسمانا له‌ناو فریشته‌کاندا ده‌فری
(طه‌برانی).

۲- پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رموی: ئیمشه‌و جه‌عفرم پی
گه‌یی له‌ناو پوئی فریشته‌دابوو، هه‌ردووایی خه‌لتانی خوین بوو (حاکم).

۱۹) مه‌زنه‌یی فاطمه خانی کچی پیغه‌مبهر (دروودی خودایان له‌سهر بی)
مناقب السیده فاطمة بنت النبی (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِمَا وَسَلَّمَ)

۳۳۵۷- عَنْ الْمُسَوَّرِ بْنِ مَخْرَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
عَلَى الْمِنْبَرِ وَهُوَ يَقُولُ: إِنَّ بَنِي هِشَامِ بْنِ الْمُغِيرَةِ اسْتَأْذَنُونِي أَنْ يُنْكِحُوا ابْنَتَهُمْ عَلِيَّ بْنَ
أَبِي طَالِبٍ فَلَا آذَنَ لَهُمْ ثُمَّ لَا آذَنَ لَهُمْ ثُمَّ لَا آذَنَ لَهُمْ إِلَّا أَنْ يُحِبَّ ابْنُ أَبِي طَالِبٍ أَنْ
يُطْلَقَ ابْنَتِي وَيُنْكَحَ ابْنَتَهُمْ فَإِنَّمَا ابْنَتِي بَضْعَةٌ مِنِّي يَرِيئُنِي مَا رَأَيْتُهَا وَيُؤْذِنُنِي مَا آذَاهَا. رواه
الخمسة ولفظ البخاري: فاطمة بضعة مني فمن أغضبها أغضبني^(۱):

میسوه‌ری کوری مه‌خره‌مه (خودای فی‌رازی بن) گوتی: به‌گوئی خوم گویم ئی
بوو، پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) له‌سهر دوانگه ده‌یفه‌رموو: کوپه‌کانی
هیشامی کوری موغیره پرسم پی ده‌که‌ن: که کچیان بده‌ن به‌عه‌لی کوری ئه‌بو
طالیب، به‌سهر فاتیমে‌ی کچم یانا؟ منیش ریگه‌م پی نه‌داون ئیستاش
ریگه‌یان پی ناده‌م و له‌مه‌ولاش ریگه‌یان پی ناده‌م مه‌گه‌ر به‌مه‌رجی عه‌لی کوری
ئه‌بو طالیب کچه‌که‌ی من ته‌لاق بدا ئه‌وسا کچی ئه‌وان ماره‌ بکات، چونکه
کچه‌که‌م پارچه‌یه‌که‌ له‌خوم، هه‌رچی ئه‌و مه‌ترسی ئی بکا منیش مه‌ترسی ئی
ده‌که‌م و هه‌رچی ئازاری ئه‌وبدا ئازاری منیش ده‌دا (ش/د/ت/ن) گفته‌ی (ب):

(۱) بخاری. فضائل: ۳۷۱۴، ۳۷۱۷، ۵۲۳۰، ۵۲۷۸. مسلم. فضائل: ۶۲۵۷. ابو داود: نکاح: ۲۰۷۱.

ترمذی. مناقب: ۲۸۶۷. (مسور بن مخرمة: تجرید/ ۲ / ۲۱۶ ژ: ۷۹۹).

فاتیمہ پارچہیہ کہ له من، ئه وهی تووړه ی ده کا و دلی ده ئیشینی به واتا من تووړه ده کا و دلی من ده ئیشینی!

۳۳۵۸- وَلَمَّا عَلِمَتْ فَاطِمَةُ بِخُطْبَةِ عَلِيِّ لِبَيْتِ أَبِي جَهْلٍ أَتَتْ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَتْ لَهُ: إِنَّ قَوْمَكَ يَتَحَدَّثُونَ أَنَّكَ لَا تُغَضِبُ لِبَنَاتِكَ وَهَذَا عَلِيٌّ نَاكِحًا ابْنَةَ أَبِي جَهْلٍ. قَالَ الْمَسْزُورُ فَقَامَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَتَشَهَّدَ ثُمَّ قَالَ: أَمَّا بَعْدُ فَإِنِّي أَلْكَحْتُ أَبَا الْعَاصِ بْنِ الرَّبِيعِ فَحَدَّثَنِي فَصَدَّقَنِي وَإِنَّ فَاطِمَةَ بِنْتَ مُحَمَّدٍ مُضْغَةٌ مِنِّي وَإِنَّمَا أَكْرَهُ أَنْ يَفْتِنُوهَا وَإِنَّهَا وَاللَّهِ لَا تَجْتَمِعُ بِنْتُ رَسُولِ اللَّهِ وَبِنْتُ عَدُوِّ اللَّهِ عِنْدَ رَجُلٍ وَاحِدٍ أَبَدًا. قَالَ: فَتَرَكَ عَلِيٌّ الْخُطْبَةَ. رواه مسلم^(۲):

فاتیمه (خودای نازی بی) که بیستییه وه علی خوازینی کچی ئه بو جهل ده کا، چووه لای پیغه مبه ر (درودی خودای له سهرین) عه رزیکرد: خرمانی تو به قسه ی خوین ده لین که تو له سهر کچه کانت هل نادهیتی و ئه گهر ژنیان به سهرینن تووړه نابیت، ئه وه تا علی خه ریکه کچی ئه بو جهل ماره ده کات و ژن به سهر من ئه هیئی، ئیتر پیغه مبه ر (درودی خودای له سهرین) هه لسا ووتاریکی داو شایه تمنی هیئاو فهرمووی: له پاش ئه مه، من ژنم دا به ئه بولعاصی کوړی ره بیع" ئه و پیاوه گفتی دامیی و راستی له گهل کردم و قسه ی خوی پیاوانه برده سهر: فاتیمه ی کچی موچه ممه د پارچه یه که له من به راستی هه زناکه م که که س دلی برهنجینی و تووشتی سهراسینی بکا، ئه وه ی راست بی (سویندم به یه زدانی پاک) هه رگیز شتی وانا بی که کچی پیغه مبه ری خوداو کچی دوشمنی خودا له کن یه ک پیاو کو بینه وه میسوه ر گوتی: ئیتر عه لیش وازی له خوازینییه که هیئا (م).

۳۳۵۹- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: دَعَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَاطِمَةَ ابْنَتَهُ فِي شُكْرَاهُ الَّذِي قُبِضَ فِيهَا، فَسَارَهَا بِشَيْءٍ فَبَكَتْ، ثُمَّ دَعَاهَا، فَسَارَهَا فَضَحِكَتْ،

(۲) مسلم. فضائل فاطمة: ۶۲۵۸، ۶۲۵۹، ۶۲۶۰. بخاری. جمعة: ۹۲۶ تعلیقا، ۳۱۱۰، ۳۷۱۴. أبو داود.

نکاح: ۲۰۶۹، ۲۰۷۰. (فاطمه بنت محمد: تجرید / ۴ / ۱۵۴ ژ: ۱۴۶۲).

قَالَتْ عَائِشَةُ: فَسَأَلْتُهَا عَنْ ذَلِكَ فَقَالَتْ: سَأَرَنِي النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَخْبَرَنِي أَنَّهُ يُقْبَضُ فِي وَجْهِهِ هَذَا فَبَكَيْتُ، ثُمَّ سَأَرَنِي فَأَخْبَرَنِي أَنِّي أَوَّلُ أَهْلِهِ يَتَّبِعُهُ فَضَحِكْتُ. رواه الشيخان والترمذی^(۲):

عائشہ (خودای لی رازی بن) گوئی: پیغمبر (درویدی خودای لہ سرین) لہ نہ خوشی سہرہ مرگا، فاطیمہ کی کچی بانگ کردو چپہ کی لہ گہ لدا کرد، فاطیمہ دہستی کرد بہ گریان، لہ پاشا بانگی کردہ وہو سرتہ کی تری لہ گہ لدا کردہ وہو نہ مجارہ فاطیمہ دہستی کرد بہ پیکہ نین، عائشہ گوئی: بو نہ مہ لہ فاطیمہ پرس، گوئی: لہ جاری یہ کہ مہدا پیغمبر (درویدی خودای لہ سرین) کہ چپہ کی لہ گہ لدا کردم مہوالی دامی کہ لہم نہ خوشی مہدا دہمری، بویہ منیش گریام بہ لام لہ جاری دوہ مہدا بہ نہینی پی گوتم کہ من یہ کہم کہس دہم (لہ کہ سوکاری پیغمبر) کہ لہ پاش خوی دہمرم و دہچم بولای نہو، بویہ منیش لہ خوشیانا پیکہ نیم! (ش/ت).

۳۳۶- وَعَنْهَا قَالَتْ: اجْتَمَعَ نِسَاءُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كُلُّهُنَّ عِنْدَهُ فِي مَرَضِهِ فَجَاءَتْ فَاطِمَةُ تَمْشِي كَأَنَّ مِشْيَتَهَا مِشْيَةُ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: مَرْحَبًا يَا بِنْتِي. مَرْحَبًا يَا بِنْتِي فَأَجْلَسَهَا عَنْ يَمِينِهِ أَوْ عَنْ شِمَالِهِ ثُمَّ إِنَّهُ أَسْرَأَ إِلَيْهَا حَدِيثًا فَبَكَتْ فَاطِمَةُ ثُمَّ إِنَّهُ سَارَهَا فَضَحِكَتْ أَيْضًا فَقُلْتُ لَهَا: مَا يَتَكَلَّمُ؟ فَقَالَتْ: مَا كُنْتُ لِأُفْشِيَ سِرَّ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقُلْتُ: مَا رَأَيْتُ كَالْيَوْمِ فَرَحًا أَقْرَبَ مِنْ حُزْنٍ. فَلَمَّا قُبِضَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) سَأَلْتُهَا فَقَالَتْ: كَانَ حَدَّثَنِي أَنَّ جِبْرِيلَ كَانَ يُعَارِضُهُ بِالْقُرْآنِ كُلِّ عَامٍ مَرَّةً وَإِنَّهُ عَارِضُهُ بِهِ فِي الْعَامِ مَرَّتَيْنِ وَلَا أَرَانِي إِلَّا قَدْ حَضَرَ أَجَلِي وَإِلَيْكَ أَوَّلُ أَهْلِي لِحُوقًا بِي وَنِعَمَ السَّلَفُ أُنَا لَكَ. فَبَكَتُ لِذَلِكَ ثُمَّ إِنَّهُ سَأَرَنِي فَقَالَ: أَلَا تَرْضَيْنَ أَنْ تَكُونِي سَيِّدَةَ نِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ أَوْ سَيِّدَةَ نِسَاءِ هَذِهِ الْأُمَّةِ. فَضَحِكْتُ لِذَلِكَ. رواه مسلم والترمذی

(۲) بخاری. فضائل الصحابة: ۳۷۱۵، ۳۷۱۶، ۳۶۲۵، ۳۶۲۶، ۴۴۳۳، ۴۴۳۴، ۶۲۸۵، ۶۲۸۶. تجرید/ ۴ ل- ۳۹۴

ژمارہ/ ۱۶۲۱ مسلم. فضائل الصحابة: ۶۲۶۲. ترمذی. ماقيب: ۲۸۹۳.

والبخاری ولفظهما: ثم أخبرني أني سيدة نساء أهل الحجة إلاّ مريم بنت عمران فصاحت^(۴):

ديسان ھر ٺھو ڳوٽي: له نه خوشي سهره مھرگا ڙنه ڪاني پيغهمبر
(دروڊي خوداي لهرين) هه موويان له ڪني ڪوٻو بوونه وه، له وڪاته دا فاتي مه
ڪچيشي هات، شيوهي رويشتنه ڪهي ڪوتومت له شيوهي رويشتني پيغهمبر
خويي ده ڪرد، چه زرهت (دروڊي خوداي لهرين) فهرمووي: خوش هاتي، مهرجه با
له ڪچي خوم ٺهوجا يا له لاي راستي خويه وه، يا له لاي چه پي خويه وه
داينيشان له پاشا به نهيني قسهيه ڪي بويڪرد، فاتي مه دهستي ڪرد به گريان
ديسان ھر به نهيني قسهيه ڪي تري بويڪرد، ٺهه مجاره فاتي مه دهستي ڪرد به
پيڪه نين، منيش ڳوٽم پيئي: بويچي ده گريت و ڪه چي له پاشا پئي ده ڪه نيت؟
ڳوٽي: بومن نه هاتوه ڪه نهيني پيغهمبر (دروڊي خوداي لهرين) ٺاشڪرا بڪهم،
منيش ڳوٽم: شتي وام نه ديوه وه ٺهوهي ٺهه ڀرو ٿو ڪردت، گريان و پيڪه نين
ٺاوا به رودوا به سهرهيه ڪه وه، ڪاتي چه زرهت (دروڊي خوداي لهرين) گيان پاي
سپارد لييم پرسسي، ڳوٽي: ٺهوه پيئي فهرمووم: ڪه جو برائيل له مه و پيش
هه موو سائي يه ڪ جار دهوري قورٺاني له ڳه ٺا ده ڪردمه وه، له مانگي رهه مه زانا
گويي ئي ده گرتم، به لام ٺهه مسال دوو جار دهوري قورٺاني له ڳه ٺا ده ڪردمه وه،
جا واده زانم ڪه ٺا ڪام هاتوه، ٽوش يه ڪه ڪه س ده بي له ڪه سو ڪارم ڪه ديي
بؤلام، وه من به را يي و پيشه وي چا ڪم بو ٿو منيش له بهر ٺهوه گريام، له پاشا
ٺهوه بوو به نهيني فهرمووي پيم: ٺهه ديي باشه ٿو رازي نابي به وه ڪه ٿو
گه وره ڙناني موسولمانه ڪان بيت يا فهرمووي: ٿو گه وره ڙناني ٺهه
ٺوممه ته بي جا منيش له خوشي ٺهوه پيڪه نيم (م/ت/ب) گفته ي (ت) و (ب)
ٺاوايه: له پاشا ڳوٽي پيم ڪه من سهر گه وره ڙناني خانم به هه شتيه ڪانم،
مهريه مي ڪچي عيمراني ئي ده رچي ٺهوه بوو منيش پيڪه نيم.

(۴) بخاري. مناقب: ۳۶۲۳، ۶۲۸۵، ۶۲۸۶. مسلم. فضائل الصحابة: ۶۲۶۳.

۳۳۶۱- وَعَنْهَا وَقَدْ سُئِلَتْ أَىُّ النَّاسِ كَانَ أَحَبَّ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)؟ قَالَتْ: فَاطِمَةُ فَقِيلَ: مِنَ الرِّجَالِ؟ قَالَتْ: زَوْجُهَا. إِنْ كَانَ مَا عَلِمْتُ صَوَّامًا قَوَّامًا. رواه الترمذی بسند حسن^(۵):

له عائیشه‌یان پرس‌یارکرد: پیغهمبه‌ر (دیودی خودای لسه‌رین) کی‌ی زیاتر خوش ده‌ویست؟ گوتی: فاطیمه، گوتیان: نه‌ی له پی‌اوان کی؟ گوتی: شووه‌که‌ی فاطیمه، نه‌وه‌ی من ناگام لی‌بی نه‌و پی‌اوه پی‌اویکی روژوو نویژ دروست بوو، روژووی سوننه‌تی زور ده‌گرت و شه‌و نویژتی زور ده‌کرد. (ت-س/ح).

۳۳۶۲- وَعَنْهَا قَالَتْ: إِنَّ فَاطِمَةَ - عَلَيْهَا السَّلَامُ أَرْسَلَتْ إِلَى أَبِي بَكْرٍ تَسْأَلُهُ مِيرَاثَهَا مِنْ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِمَّا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَيْهِ، فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا تَوْرَثُ، مَا تَرَكْنَا فَهُوَ صَدَقَةٌ، إِنَّمَا يَأْكُلُ آلُ مُحَمَّدٍ مِنْ هَذَا الْمَالِ، وَإِنِّي وَاللَّهِ لَا أُغَيِّرُ شَيْئًا مِنْ صَدَقَاتِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهَا فِي عَهْدِهِ وَلَا أُغَمِّلَنَّ فِيهَا بِمَا عَمِلَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَتَشْهَدَ عَلَيَّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) ثُمَّ قَالَ: إِنَّا قَدْ عَرَفْنَا يَا أَبَا بَكْرٍ فَضِيلَتَكَ، وَذِكْرَ قَرَابَتِكَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَحَقِّهِمْ، فَتَكَلَّمْ أَبُو بَكْرٍ فَقَالَ: وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَقَرَابَةُ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَحَبُّ إِلَيَّ أَنْ أَصِلَ مِنْ قَرَابَتِي. رواه الخمسة^(۶):

⇒ (ب/۳-ز-۱۰: ۱۹۹۶/۲) لی‌ره‌دا له‌دواوه نه‌م زیاده‌یه‌ی هه‌یه: عه‌لی له‌پاش مه‌رگی فاطیمه له‌گه‌ل نه‌بو به‌کردا سازا، روژئی شایه‌تمانی هیناو گوتی: نه‌ی نه‌بو به‌کرا ئیمه چاکی و پی‌اوه‌تی تو‌مان بو‌ ده‌رکه‌وتوو، ئینجا باسی نه‌وه‌شی کرد که نه‌وان خزم و که‌سوکاری پیغهمبه‌رن و له‌م رووه‌وه گه‌لی هه‌ق و مافیان هه‌یه نه‌بو به‌کریش وهرامی دایه‌وه‌و گوتی: به‌و که‌سه که گیانی منی به‌ده‌سه، که خودای گه‌وره‌یه، حه‌زده‌که‌م که له‌گه‌ل خزم و خویشی حه‌زده‌تا (دیودی خودای لسه‌رین) زیاتر چا‌که‌و پی‌اوه‌تی بکه‌م هه‌تا له‌گه‌ل خزمانی خو‌مدا (ش/د/ت/ن).

(۵) حسن عند الترمذی.

(۶) تقدم برقم: ۲ / ۱۹۹۶. مجلد ۳ / تسلسل / ۱۰.

(۲۰) باسی مه‌زنانه‌ی چه‌سه‌ن و حوسه‌ین (خودایان لی رازی بی)

مناقب الحسن والحسين (رضی الله تعالی عنهما)

۳۳۶۳- سَأَلَ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْعِرَاقِ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ عَنِ الْمَحْرَمِ يَقْتُلُ الدُّبَابَ فَقَالَ ابْنُ عُمَرَ أَهْلُ الْعِرَاقِ يَسْأَلُونَ عَنْ الدُّبَابِ وَقَدْ قَتَلُوا ابْنَ بَنَتِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): هُمَا رِيحَانَتَايَ مِنَ الدُّنْيَا. رواه البخاري والترمذي ولفظه: سَأَلَ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْعِرَاقِ ابْنَ عُمَرَ دَمَ الْبُعُوضِ يُصِيبُ الثُّوبَ فَقَالَ ابْنُ عُمَرَ: انْظُرُوا إِلَى هَذَا يَسْأَلُ عَنْ دَمِ الْبُعُوضِ وَقَدْ قَتَلُوا ابْنَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَسَمِعْتُهُ يَقُولُ: إِنَّ الْحَسَنَ وَالْحُسَيْنَ هُمَا رِيحَانَتَايَ مِنَ الدُّنْيَا^(۱):

پیاویکی خه‌لکی عیراق له ئیبنو عومهری پرسى: ئەگەر کەسێ له ئیحرام دابی و میش بکوژی چی له‌سه‌ره؟ ئیبنو عومهریش گوتی: خه‌لکی عیراق کچه‌زای پیغه‌مبەر ده‌کوژن و له‌ میش کوشتن ده‌پرسن! وه‌لحال پیغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سه‌ربێ) ده‌فه‌رموی: ئەو دوانه‌ واته‌: چه‌سه‌ن و حوسه‌ین دوو چله‌ ریحانه‌ی من له‌ دنیا ی روژندا (ب/ت) گفته‌ی (ت) ئاوايه‌: پیاویکی خه‌لکی عیراق پرسیا ی کرد له‌ ئیبنو عومهر: ئەگەر خوینی می‌شوله‌ بکه‌وی له‌ جل و به‌رگ حوکمه‌که‌ی چیه‌؟ گوتی: سه‌یری ئەمه‌ که‌ن! کچه‌زای پیغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سه‌ربێ) ده‌کوژن و له‌ حوکمی خوینی می‌شوله‌ ده‌پرسن!! ئەمه‌ له‌ کاتی‌کا که‌ من به‌گوئی خۆم له‌ پیغه‌مبهرم بیست ده‌یفه‌رمو: چه‌سه‌ن و حوسه‌ین دوو ته‌له‌ ریحانه‌ی من له‌ جیا ی ریحانه‌ی جیهان! وه‌لامه‌کان ئاوايه‌: ئیحرامدار (موحریم) دروست نییه‌ می‌ش بکوژی ئەگەر کوشتی ده‌شی خیریکا، خوینی می‌شوله‌ش ئەگەر زۆربوو ده‌بی لا بیری، چونکه‌ هه‌موو خوینی پیسه‌ (وه‌رگیی).

۳۳۶۴- عَنْ أَبِي بَكْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى الْمَنْبَرِ وَالْحَسَنُ إِلَى جَنْبِهِ، يَنْظُرُ إِلَى النَّاسِ مَرَّةً وَإِلَيْهِ مَرَّةً، وَيَقُولُ: ابْنِي هَذَا سَيِّدٌ، وَلَقَدْ

(۱) بخاری. فضائل: ۳۷۵۳.

اللَّهُ أَنْ يُصْلِحَ بِهِ بَيْنَ فِتْنَتَيْنِ مِنَ الْمُسْلِمِينَ. رواه البخاری والترمذی ولفظه: إِنَّ ابْنِي هَذَا سَيِّدٌ يُصْلِحُ اللَّهُ عَلَى يَدَيْهِ فِتْنَتَيْنِ عَظِيمَتَيْنِ^(۲):

ئەبو بەکرە (خودای ئی زانی بن) گوتی: لەسەر دوانگە پیغەمبەرم بەچاوی خۆم دی، هەسەنی کوپی عەلی لە تەنیشتیەوه بوو، جارێ سەیری خەڵکەکی دەکردو جارێ سەیری هەسەن، لەم حالەدا لێم ژنەوت دەیفەرموو (دروودی خودای لەسەربن): ئەم کوپەیی من سەییە (واتە: سەرگەورەو سەرورە) ئومیدەکم کە خودا نیاوانی دوو کوّمەلەیی لە موسولمانان پێ رێک بخا، کە لە حاالی جەنگ و هەرادا دەبن (ب/ت) گفەتی (ت) ئاوايە: ئەم کوپەیی من سەردارو سەرورە، لەسەر دەستی ئەمدا خودا ناوێژی دوو کوّمەلەیی گەورە دەکاو نیاوانی تیکچوویان رێک دەخاتەوه.

۳۳۶۵- عَنْ الْبَرَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَالْحَسَنُ عَلَى عَاتِقِهِ يَقُولُ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَحِبُّهُ فَأَحِبَّهُ. رواه الشيخان والترمذی^(۳):

بەرە (خوای ئی خوشنودبن) گوتی: پیغەمبەرم دی (دروودی خودای لەسەربن) هەسەنی بە قەڵاندو شکانەوه بوو، دەیفەرموو: خودایە! من ئەمەم خوێش دەوی، ساتوێش خوێشت بوی! (ش/ت).

۳۳۶۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: خَرَجْتُ مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي طَائِفَةِ النَّهَارِ لَا يُكَلِّمُنِي وَلَا أَكَلِمُهُ حَتَّى أَتَى سَوْقَ بَنِي قَيْنِقَاعَ ثُمَّ انْصَرَفَ حَتَّى أَتَى خَبَاءَ؟ فَاطِمَةُ. فَقَالَ: أَتُمْ لَكُمُ أَكْعُ؟ يَعْنِي حَسَنًا فَظَنُّنَا أَنَّ أُمَّهُ تَحِبُّهُ لِيُفَسِّلَهُ وَتَلْبَسَهُ سَخَابًا، فَلَمْ يَلْبَثْ أَنْ جَاءَ يَسْأَلُنِي حَتَّى اعْتَنَقَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهَا صَاحِبَةً. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): اللَّهُمَّ إِنِّي أَحِبُّهُ فَأَحِبَّهُ وَأَحِبَّ مَنْ يُحِبُّهُ^(۴):

^(۲) بخاری. فضائل الصحابة: ۳۷۴۶. (أبو بكره: تجريد / ۱ ل - ۵۰ ز: ۲۹).

^(۳) بخاری. فضائل الصحابة: ۳۷۴۹، ۳۸۲، ترمذی. مناقب: ۳۸۲، ۳۷۸۳. مسلم. فضائل الصحابة:

۶۲۰۸.

^(۴) بخاری. البيوع: ۲۱۲۲، ۵۸۸۴. مسلم. فضائل الصحابة: ۶۲۰۶، ۶۲۰۷.

ئەبو هوریره (خودای ئی رازی بێ) گوتی: روژێ (به‌روژ) له‌گه‌ڵ پیغه‌مبه‌ردا (دروودی خودای له‌سهر بێ) ده‌رچووم، له‌ رێ به‌بێ قسه‌و گفتوگۆ رویشتین، تا چووینه بازارێ به‌نی قه‌ینوقاع، ئینجا گه‌پایه‌وه‌و چوو بۆ مائی فاتیمه‌، له‌وئ فهرمووی: ئه‌رێ بچکۆله‌ له‌ کوینه‌؟ ئه‌رێ بچکۆله‌ له‌وئیه‌؟ واته‌: هه‌سه‌ن له‌وئیه‌؟ جا دایکی نه‌ختی به‌ندی کرد، وا بزانه‌م تا توژی بیشاوه‌و هه‌ت‌ه‌تۆکه‌ی له‌ مل بکا، زۆری پێ نه‌چوو که هه‌سه‌ن به‌ هه‌پاکردن هات و له‌گه‌ڵ پیغه‌مبه‌ردا (دروودی خودایان له‌سهر بێ) ده‌ستیان کرده ملی یه‌کتری و هه‌زه‌ت (دروودی خودای له‌سهر بێ) فهرمووی: خودایه‌! من ئەمەم خوش ده‌وئ، ساتویش خوشت بوئ و ئەو که‌سه‌یشت خوش بوئ که خوشی ده‌وئ (م).

۳۳۶۷- عَنْ إِبَاسٍ عَنْ أَبِيهِ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا) قَالَ: لَقَدْ قُدْتُ بِنَبِيِّ اللَّهِ (مَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَالْحَسَنَ وَالْحُسَيْنَ بَعْلَتَهُ الشَّهْبَاءَ حَتَّى أَدْخَلْتُهُمْ حُجْرَةَ النَّبِيِّ (مَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) هَذَا قُدَامَهُ وَهَذَا خَلْفَهُ. رواهما مسلم^(۵).

ئیباس له‌ باوکیه‌وه‌ (خودایان ئی رازی بێ) گوتی: خۆم به‌ ده‌ستی خۆم جله‌وی هیستهره‌ بۆزی پیغه‌مبه‌رم راده‌کیشتا پیغه‌مبه‌رو هه‌سه‌ن و حوسینی به‌سه‌ر پشته‌وه‌ بوون ئه‌میان له‌ به‌رده‌میاو ئه‌ویان له‌ پاشکویا بوو، له‌سه‌ر ئەم حاله‌ جله‌وی هیستهره‌که‌م بۆ راکێشان تا برده‌منه‌ هۆده‌که‌ی پیغه‌مبه‌ره‌وه‌ (دروودی خودای له‌سهر بێ) (م).

۳۳۶۸- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَمْ يَكُنْ أَحَدًا أَشْبَهَ بِالنَّبِيِّ (مَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ. رواه البخاري والترمذي^(۶).

ئهنه‌س (خودای ئی رازی بێ) ده‌لێ: که‌س وه‌کوو هه‌سه‌نی کوپی عه‌لی شیوه‌ی له‌ پیغه‌مبه‌ر نه‌ده‌چوو (دروودی خویان له‌سهر بێ) (ب/ت).

(۵) مسلم. فضائل: ۶۲۱۰. ترمذی: الأدب: ۲۷۵.

(۶) بخاری. فضائل: ۳۷۵۲.

۳۳۶۹- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ الْحَارِثِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: رَأَيْتُ أَبَا بَكْرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) وَحَمَلَ الْحَسَنَ وَهُوَ يَقُولُ: يَا أَبَى شَيْبَةَ يَا نَبِيَّ، لَيْسَ شَيْبَةً بَعْلِي. وَعَلَيَّ يَضْحَكُ. رواه البخاري^(۷):

عوقبه‌ی کوپری حاریث (خودای ن‌ی رازی بن) گوتی: نه‌بو به‌کرم دی حه‌سه‌نی کوپری عه‌لی به‌قه‌لاندوشکان هه‌لگرتبوو، ده‌یگوت: باوکم به‌قوربان‌ی بی شیوه‌ی کوتومت له‌شیوه‌ی پیغه‌مبه‌ر ده‌چی، شیوه‌ی له‌عه‌لی ناکا، عه‌لیش (گوئی ن‌ی بوو، بو‌پشتگیری قسه‌که‌ی نه‌و) پی ده‌که‌نی (ب).

۳۳۷۰- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ ابْنِ زِيَادٍ فَجِئَ بِرَأْسِ الْحُسَيْنِ فَجَعَلَ يَقُولُ بِقَضِيبٍ لَهُ فِي أَنْفِهِ وَيَقُولُ: مَا رَأَيْتُ مِثْلَ هَذَا حُسْنًا قُلْتُ: أَمَا إِنَّهُ كَانَ مِنْ أَشْبَهُهُمْ بِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). رواه الترمذی والبخاری^(۸):

نه‌نه‌س (خودای ن‌ی رازی بن) ده‌لی: له‌لای ئیبنو زیاد بووم، سه‌ری حوسینیان بو‌ی هی‌ناو له‌ناو ته‌شتیکا دایان نا، ئیبنو زیاد شوولیکی به‌ده‌سته‌وه‌ بوو، شووله‌که‌ی ده‌ژهند به‌ده‌م و لووت و چاوی حوسه‌ینداو ده‌یگوت: شتی وا جوان و نازدارم نه‌دیوه! منیش گوت: ده‌ی بزائن که حوسه‌ین له‌هه‌موویان زیاتر شیوه‌ی له‌پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ری) ده‌چی (ت/ب).

۳۳۷۱- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ سَيِّدَا شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّةِ^(۹):

نه‌بو سه‌عید (خودای ن‌ی رازی بن) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ری) ده‌فه‌رموی: حه‌سه‌ن و حوسین سه‌روه‌ری لاوانی خه‌لکی به‌هه‌شتن (ت-س/ص).

(۷) بخاری. فضائل: ۳۷۵۰. (عقبة بن حارث: تجرید/۱/ ۹۹ ژ - ۷۶).

(۸) بخاری. فضائل: ۳۷۴۸.

(۹) رواه الترمذی بسند صحیح (شرحه).

۳۳۷۲- عَنْ الْبَرَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَبْصَرَ حَسَنًا وَحُسَيْنًا فَقَالَ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَحِبُّهُمَا فَأَحِبَّهُمَا^(۱۰):

بہراء (خودای فی رازی بن) گوئی: پیغہمبہر (درویدی خودای لہسہرین) حہسہن و حوسہین دے فہرمووی: خودایہ! من ئەم دوانہم خووش دہوی دہوی تویش خوشت بوین! (ت-س/ص)^(۱۱).

۳۳۷۳- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: الْحَسَنُ أَشْبَهُ بِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَا بَيْنَ الصُّدْرِ إِلَى الرَّأْسِ وَالْحُسَيْنُ أَشْبَهُ بِالنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَا كَانَ أَسْفَلَ مِنْ ذَلِكَ^(۱۲):

علی (خودای فی رازی بن) گوئی: لہ سینگہوہ ہہتا سہر، حہسہن شیوہی زیاتر لہ پیغہمبہر دہکا، لہ سینگیش بہرہو ژیر حوسہین زیاتر شیوہی لہ پیغہمبہر دہکا (درویدی خوا لہسہر مہر چواریان) (ت-س/ص).

۳۳۷۴- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ كُلَّ نَبِيٍّ أُعْطِيَ سَبْعَةَ نُجَبَاءَ أَوْ ثُقَبَاءَ وَأُعْطِيَْتُ أَنَا أَرْبَعَةَ عَشَرَ، قُلْنَا: مَنْ هُمْ؟ قَالَ: أَنَا وَأَبَتَايَ وَجَعْفَرُ وَحَمْرَةُ وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ وَمُصْعَبُ بْنُ عُمَيْرٍ وَبِلَالٌ وَسَلْمَانُ وَالْمِقْدَادُ وَأَبُو ذَرٍّ وَعَمَّارٌ وَعَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْعُودٍ^(۱۳):

دیسان گوئی: پیغہمبہر (درویدی خودای لہسہرین) فہرمووی: گشت پیغہمبہری حہوت کہسی خانہدان، یا فہرمووی: حہوت یاوہر (نہقیب) ی پی

(۱۰) رواہ الترمذی بسند صحیح (شرحہ).

(۱۱) خوشتوہیستی خواو پیغہمبہر دہکا

بہ زہرہو بہ شیر دلیان لہت کرا

دہہن کوردیکس بن کہسی وہک من

کلہ لہ کن کا کرا نازار در!؟

(۱۲) رواہ الترمذی بسند صحیح (شرحہ).

(۱۳) رواہ الترمذی بسند حسن (شرحہ).

دراوه، به‌لام من چوارده که‌سم له‌وانه پی دراوه گوتمان: ئه‌ی عه‌لی! ئه‌وانه کئی و کیین؟ گوتی: من و دوو کوپه‌که‌ی من، که‌ه‌سه‌ن و حوسینن و جه‌عه‌رو بیلال و سه‌لمان و میقداد و ئه‌بو زه‌رو عه‌ممارو عه‌بدوللای کوپی مه‌سعوودین (ت-س/ح).

۳۳۷۵- عَنْ حُدَيْفَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَأَلْتَنِي أُمِّي مَتَى عَهْدُكَ بِالنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قُلْتُ: مَا لِي بِهِ عَهْدٌ مُنْذُ كَذَا وَكَذَا. فَنَأَلْتُ مِنِّي فَقُلْتُ لَهَا: دَعِينِي آتِيَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَصَلَّى مَعَهُ الْمَغْرِبَ وَأَسْأَلُهُ أَنْ يَسْتَغْفِرَ لِي وَلِكَ. فَقَدْ هَبْتُ فَصَلَّيْتُ مَعَهُ الْمَغْرِبَ فَصَلَّى حَتَّى صَلَّى الْعِشَاءَ ثُمَّ الْفَتَلَ فَتَبِعْتُهُ فَسَمِعَ صَوْتِي فَقَالَ: مَنْ هَذَا؟ حُدَيْفَةُ؟ قُلْتُ: نَعَمْ. قَالَ: مَا حَاجَتُكَ؟ غَفَرَ اللَّهُ لَكَ وَلَأُمِّكَ. ثُمَّ قَالَ: إِنَّ هَذَا مَلَكٌ لَمْ يَنْزِلِ الْأَرْضَ قَطُّ قَبْلَ هَذِهِ اللَّيْلَةِ اسْتَأْذَنَ رَبَّهُ أَنْ يُسَلَّمَ عَلَيَّ وَيُبَشِّرَنِي بِأَنْ فَاطِمَةُ سَيِّدَةُ نِسَاءِ أَهْلِ الْجَنَّةِ وَأَنَّ الْحَسَنَ وَالْحُسَيْنَ سَيِّدَا شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّةِ^(۱۳).

حوزه‌یفه (خودای ن‌رازی بن) گوتی: دایکم لی‌ی پرسیم: له‌که‌یه‌وه به‌ خزمه‌تی چه‌زهره‌ت (دروودی خودای له‌سهرین) نه‌گه‌یشتووی؟ گوتم: له‌ فیساره‌ وه‌خته‌وه به‌ خزمه‌تی نه‌گه‌یشتووم، دایکم قسه‌ی پی‌گوتم، پی‌یم گوت: لی‌م گه‌پی، ده‌چم بو‌ خزمه‌تی و نویژی شی‌وان له‌ گه‌لیدا ده‌که‌م و داوای لی‌ ده‌که‌م که‌ه‌م بو‌ من و ه‌م بو‌ تو‌ بی‌اریته‌وه و داوای لی‌خوشبوونمان بو‌ بکا، جا چووم و نویژی شی‌وانم له‌ پشتیه‌وه کرد، ئیتیر پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ه‌ر نویژی تری کرد، ه‌تا نویژی خه‌وتنانی کرد، له‌پاشا گه‌رایه‌وه منیش شوینی که‌وتم، که‌ گوئی له‌ ده‌نگم بوو فره‌مووی: ئه‌وه کی‌یه؟ حوزه‌یفه‌یه؟ گوتم: به‌لئ، فره‌مووی: چیت ده‌وی و داخوازیت چیه‌؟ خودا له‌ خو‌ت و له‌ دایکت خو‌ش بی‌! له‌پاشدا فره‌مووی: ئا ئه‌مه‌ فره‌شته‌یه‌که‌، ئه‌مه‌ یه‌که‌م جاره‌ که‌ دی‌ بو‌ سه‌ر زه‌وی، رو‌خصه‌تی خواسته‌وو له‌ خودا که‌بی‌ بو‌ لای من و سل‌وم لی‌ بکا، وه‌ مزگینیم بداتی: که‌ فاتیمه‌ گه‌وره‌و سه‌روه‌ری نافرته‌تانی

^(۱۳) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

به‌هسته، وه‌هسته‌ن و حوسه‌ینیش گه‌وره و سه‌روه‌ی هه‌موو لاوانی به‌هشتن (ت-س/ح).

۳۳۷۶- عَنْ بُرَيْدَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَخْطُبُنَا إِذْ جَاءَ الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ وَعَلَيْهِمَا قَمِيصَانِ أَحْمَرَانِ يَمْشِيَانِ وَيَعْثُرَانِ فَنَزَلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ الْمِنْبَرِ فَحَمَلَهُمَا وَوَضَعَهُمَا بَيْنَ يَدَيْهِ ثُمَّ قَالَ: صَدَقَ اللَّهُ (إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ) فَنَظَرْتُ إِلَى هَذَيْنِ الصَّبِيِّينِ يَمْشِيَانِ وَيَعْثُرَانِ فَلَمْ أَصْبِرْ حَتَّى قَطَعْتُ حَدِيثِي وَرَفَعْتُهُمَا^(۱۴):

بوره‌یده (خودای ن‌زانی بئ) گوئی: جاری پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سربین) دوانی بۆمان دهدا، له‌په‌ر هه‌سه‌ن و حوسه‌ین به‌خله‌خل هاتن! سلأوی خودایان ن‌بئ، سه‌رو کراسی سووریان له‌به‌ردابوو، هه‌ر ده‌رۆیشتن و ده‌گلان! ئیت‌ر پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سربین) له‌دوانگه (مینبه‌ره‌که) دابه‌زی و هه‌ردووکیانی هه‌لگرت و له‌به‌رده‌م خۆیدا داینان و فه‌رمووی: فه‌رمووده‌ی خودا راست و دروسته، که ده‌فه‌رموئ:

{إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ - ۶۴ / ۱۵}.

واته: مال و منالان مایه‌ی تاقی کردنه‌وه و به‌راووردکردنتان لای خودا، هه‌ر وه‌ک هۆی زه‌حمه‌تی دنیاو سزای پاشه‌ روژن ئینجا فه‌رمووی: ته‌ماشای ئه‌م دوو مندالهم کرد، هه‌ر ده‌رۆیشتن و سه‌رسمیان دهدا، له‌به‌رئه‌وه خۆم پئ رانه‌گیرا قسه‌که‌م به‌ری و دابه‌زیم و سه‌رم خستن بۆلای خۆم (ت-س/ح).

۳۳۷۷- عَنْ يَعْلَى بْنِ مُرَّةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: حُسَيْنٌ مِنِّي وَأَنَا مِنْ حُسَيْنٍ أَحَبَّ اللَّهُ مَنْ أَحَبَّ حُسَيْنًا حُسَيْنٌ سِبْطٌ مِنَ الْأَسْبَاطِ^(۱۵):

^(۱۴) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

^(۱۵) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

یه‌علای کوپری موپره (خودای ئی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبهر (درویدی خودای له‌سهرین) فهرمووی: حوسین له منه و من له حوسینم، خودا نه‌وکه‌سه‌ی خوش بوئی که حوسینی خوش دهوئی، حوسین به ته‌نیا خوئی له‌بهر خووی شیرینی و ره‌فتاری جوانی وه‌که نه‌ته‌وه‌یه‌کی سه‌ربه‌خو وایه، له نه‌ته‌وه‌ باشه‌کان (ت-س/ح).

۳۳۷۸- عَنْ سَلَمَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: دَخَلْتُ عَلَى أُمِّ سَلَمَةَ وَهِيَ تُبْكِي فَقُلْتُ مَا يُبْكِيكِ؟ قَالَتْ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي الْمَنَامِ وَعَلَى رَأْسِهِ وَلِحْيَتِهِ التُّرَابُ فَقُلْتُ: مَا لَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: شَهِدْتُ قَتْلَ الْحُسَيْنِ أَنْفًا^(۱۶).

سه‌لما (خودای ئی رازی بن) گوتی: چووم بو لای ئوممو سه‌له‌مه (خودای ئی رازی بن) روانیم و ده‌گری، گوتم: خیره، بوچی ده‌گریت؟ گوتی: له خه‌وما پیغه‌مبهرم دی (درویدی خودای له‌سهرین) خوول به سه‌رو ریشیه‌وه بوو، عه‌رزیمکرد: ئه‌ی پیغه‌مبهری خودا! ئه‌وه بو وات ئی هاتوو؟ فهرمووی: نه‌ختی له‌مه‌وپیش له دیار حوسه‌ینی کوپم بووم له‌بهر چاوی خووم کوشتیان! (ت- به سه‌نه‌دیکی غه‌ریب).

۳۳۷۹- عَنْ أَنَسَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَيُّ أَهْلِ بَيْتِكَ أَحَبُّ إِلَيْكَ؟ قَالَ: الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ، وَكَانَ يَقُولُ لِفَاطِمَةَ: ادْعِي لِي ابْنِي فَيَشْمُهُمَا وَيَضُمُّهُمَا إِلَيْهِ^(۱۷).

ئه‌نه‌س (خودای ئی رازی بن) گوتی: له پیغه‌مبهر (درویدی خودای له‌سهرین) پرسیارکرا: کی‌ت زیاتر خوش دهوئی له که‌سوکاری خوت؟ فهرمووی: هه‌سه‌ن و حوسین هه‌موو جاریکیش به فاتیمه‌ی ده‌فهرموو: دوو کوپه‌که‌ی خووم بووم بانگکه، جا که هه‌سه‌ن و حوسین ده‌هاتن، ده‌یگوشین به سینگی خوویه‌وه و تیر تیر بوون و ماچی ده‌کردن (ت- سه‌نه‌د غه‌ریب).

^(۱۶) رواه الترمذی بسند غریب (شرحه).

^(۱۷) رواه الترمذی بسند غریب (شرحه).

۳۳۸۰- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَامِلَ الْحُسَيْنِ عَلَى عَاتِقِهِ، فَقَالَ رَجُلٌ: نِعَمَ الْمَرْكَبُ رَكِبْتَ يَا غُلَامُ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): وَنِعَمَ الرَّاكِبُ هُوَ. رَوَى الزَّمَدِيُّ هَذِهِ الْعَشْرَةَ^(۱۸):

ئیبینو عه‌بباس (خوایان لئ رازی بن) گوتی: جاری حوسه‌ین به قه‌لاندو شکانی پیغه‌مبه‌روه بوو (درویدی خودایان لئ بن) پیاوئی گوتی: نه‌ی کوپا! سواری سوار گا (مهرکه‌ب) یک‌ی چاک بوویت! پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: ئاخ‌ر خو‌شی سواری چاکا! (ت- سه‌نه‌د غه‌ریب).

۲۱) گه‌وره‌یی عه‌بدوئلای کوری عه‌بباس (خودایان لئ رازی بن)

فضل عبدالله بن العباس (رضی الله تعالی عنهما)

۳۳۸۱- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: ضَمَّنِي النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِلَى صَدْرِهِ وَقَالَ: اللَّهُمَّ عَلِّمْنِي الْحِكْمَةَ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالزَّمَدِيُّ^(۱):

ئیبینو عه‌بباس (خوایان لئ خو‌ش نود بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) گوشیمی به سینگیه‌وه و فه‌رمووی: نه‌ی خودایه! فی‌ری دانایی و زانستی ریک و پیک و ره‌فتاری په‌سه‌ندی بکه (ب/ت).

۳۳۸۲- وَعَنْهُ قَالَ: دَعَا لِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ يُؤْتِنِي اللَّهُ الْحِكْمَةَ مَرْكَبَيْنِ. رَوَاهُ الزَّمَدِيُّ بِسَنَدٍ حَسَنٍ^(۲):

دیسان گوتی: دوو جار پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) نزای بو‌کردم له خودا پارایه‌وه که خودا دانایی و حیکمه‌تم پیئ ببه‌خشئی (ت- س/ح).

۳۳۸۳- وَعَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) دَخَلَ الْخَلَاءَ، فَوَضَعَتْ لَهُ وُضوءًا فَلَمَّا خَرَجَ، قَالَ: مَنْ وَضَعَ هَذَا؟ قُلْتُ ابْنُ عَبَّاسٍ، قَالَ: اللَّهُمَّ فَقِّهْهُ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ^(۳):

(۱۸) رَوَاهُ الزَّمَدِيُّ بِسَنَدٍ غَرِيبٍ (شَرْحَهُ).

(۱) بَخَارِي. فَضَائِلُ الصَّحَابَةِ: ۳۷۵۶.

(۲) بِسَنَدٍ حَسَنٍ.

دیسان گوتی: پیغہ مبہر (درویدی خودای لہ سرین) رویشته ناو ئاودہ ست
منیش ئاوی دہ سنو یژم بوی دانا، جا کہ ہاتہ دہرہ وہ و ئاودہ کہی دی
فہرموی: کئی نہم ئاودہی داناوہ؟ گوتم: من، فہرموی: خودایہ! شارہ زای
شہریعہ تی بکہو بیکہ بہ زانایہ کی گہورہی ئابین (م- خودای ئی رازی بن)۔

۲۲) گہورہی عہدوللای کوری جہ عفر (خودایان لی رازی بن)

فضل عبداللہ بن جعفر (رضی اللہ تعالیٰ عنہما)

۳۳۸۴- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا قَدِمَ مِنْ سَفَرٍ تُلَقَّى بِصَبِيَّانِ أَهْلِ بَيْتِهِ وَإِنَّهُ قَدِمَ مِنْ سَفَرٍ فَسُبِقَ بِي إِلَيْهِ فَحَمَلَنِي بَيْنَ يَدَيْهِ ثُمَّ جِئَ بِأَحَدِ ابْنَيْ فَاطِمَةَ فَأَرَدَفَهُ خَلْفَهُ فَأَدْخَلَنَا الْمَدِينَةَ ثَلَاثَةَ عَشَرَ ذَايَةَ. رواه مسلم وأبو داود^(۱):

عہدوللای کوری جہ عفر (خودای ئی رازی بن) گوتی: ہہموو جاری کاتی
پیغہ مبہر (درویدی خودای لہ سرین) کہ لہ ریواریی (سہ فہر) دہ ہاتہ وہ منالانی
کہ سوکاری دہ چوون بہ پیریہ وہ، جاری لہ سہ فہری ہاتہ وہ لہ پیشدا من
گہیشتم پیی، لہ بہر دہمی خوہ وہ سواری کردم، لہ دوا پیدا یہ کئی لہ دوو
کوورہ کہی فاتیمہ شیان ہیئا، ئہویشی سواری پاشکوی خوئی کرد، ئیتہر ہہر
سیکمان ہہتا چوینہ ناو مہ دینہ بہ سواری ئہو وولاخہ رویشتین (م/د-
خودایان لی رازی بن)۔

۳۳۸۵- وَعَنْهُ قَالَ: أَرَدَفَنِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ذَاتَ يَوْمٍ خَلْفَهُ فَأَسْرَ إِلَى حَدِيثًا لَا أَحَدٌ مِنْ النَّاسِ. رواه مسلم: إِلَى هُنَا انْتَهَى ذِكْرُ أَهْلِ الْبَيْتِ الْمَعْدُودِينَ فِي حَدِيثِ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمٍ السَّابِقِ فِي أَهْلِ الْبَيْتِ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمْ) وَغَفَرَ لَنَا وَلِأَهْلِنَا. آمين^(۲):

(۱) بخاری. وضوء: ۱۴۳ = تجرید / ۱ ل - ۱۴۱ ذ: ۱۱۶ / ۱۴۳. مسلم. فضائل الصحابة: ۶۳۸.

(۲) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۳۸. أبو داود. جہاد: ۲۵۶۶.

(۳) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۲۲۰.

دیسان گوتی: رُوژئی حہ زرت (درویدی خودای لہ سرین) لہ پاشکوی خویہ وہ سواری کردم و فہرموودہ کی بہ نہینی پی فہرمووم، بو کہسی ناگیرمہ وہ (م). لیڑہا باسی گہورہی کہ سوکاری حہ زرت (درویدی خودای لہ سرین) تہا و دہبی، رہزای خودایان لی بی، بہ پیی ٹہو ژمارہیہ کی کہ لہ فہرموودہ کہی زہیدی کوپی ٹہرقہ مہا دیاری کرابوون.

۲۳) گہورہی زہیدی کوپی حارث (خودای لی رازی بی) کہ نازادکراوی پیغہ مہر بوو (درویدی خودای لہ سرین) فصل زید بن حارثہ مولی النبی (صلی اللہ علیہ وسلم)

۳۳۸۶- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: بَعَثَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَعَثًا، وَأَمَرَ عَلَيْهِمْ أَسَامَةَ بْنَ زَيْدٍ، فَطَعَنَ بَعْضُ النَّاسِ فِي إِمَارَتِهِ، فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): إِنْ تَطَعْتُمْ فِي إِمَارَتِهِ فَقَدْ كُنْتُمْ تَطَعُونَ فِي إِمَارَةِ أَبِيهِ مِنْ قَبْلُ، وَإِنَّمَا اللَّهُ، إِنْ كَانَ لَخَلِيفًا لِلْإِمَارَةِ، وَإِنْ كَانَ لَمِنْ أَحَبِّ النَّاسِ إِلَيَّ، وَإِنْ هَذَا لَمِنْ أَحَبِّ النَّاسِ إِلَيَّ بَعْدَهُ. رواه البخاري والترمذي ومسلم وزاد: فَأَوْصِيَكُمْ بِهِ فَإِنَّهُ مِنْ صَالِحِيكُمْ^(۱).

ثیبنو عومہر (خودایان لی رازی بی) گوتی: پیغہ مہر (درویدی خودای لہ سرین) لہ شکریکی ناردو ٹوسامہ کی کوپی زہیدی کرد بہ سر لہ شکریان ہندی کہس تانوتیان لہ فرمانداریبی ٹوسامہ دہا پیغہ مہریش (درویدی خودای لہ سرین) فہرمووی: خو ٹہگہر ٹیوہ ٹیستا تانہو تانوت لہ فرمانداریبی ٹوسامہ بدن، ٹہوہ شتیکی تازہ نییہ، چونکہ لہ مہوپیش تانوتتان لہ فرمانداریبی باوکیشی دہا گواہ دہیانگوت: زہید بہندہی نازادکراوہ چون دہبی بیی بہ سر لہ شکری لہ شکری کہ زوربہیان پیای نازادبن! دہسا بہ ہقی خودا باوکی شایستہی فرمانرہوایی بوو، وہ زور زوریش خوشہویست بوو لہ لام،

(۱) بخاری. فضائل الصحابة: ۳۷۳۰، ۴۲۵۰، ۴۴۶۸، ۴۴۶۹، ۶۶۲۷، ۷۸۸۷ = تجرید / ۴ ل - ۱۵۸ ز /

وه له‌پاش خوی ئهم کورپه‌یم زۆر زۆر خو‌ش ده‌وی (ب/ت/م) موس‌لیم ئه‌مه‌ی زیاتره‌: جا که‌واته‌ من راتان ده‌سپیرم و عه‌دتان بۆ ده‌که‌م له‌هوی ئه‌وه‌وه‌ که‌ خو‌شتان بوی و باش بن بوی، چونکه‌ ئه‌و یه‌کیکه‌ له‌ پیاو چاکانی ئیوه‌.

٣٣٨٧- وَعَنْهُ قَالَ: مَا كُنَّا نَدْعُو زَيْدُ بْنُ حَارِثَةَ إِلَّا زَيْدُ مُحَمَّدٍ حَتَّى نَزَلَ الْقُرْآنُ: (أَدْعُوهُمْ لِأَبَائِهِمْ هُوَ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ). رواه مسلم والترمذی^(٢):

دیسان گوتی: له‌ پێشدا هه‌تا ئهم ئایه‌ته‌ له‌ قورئاندا هاته‌ خو‌اره‌وه‌ که‌ ده‌فه‌رموی:

{ادْعُوهُمْ لِأَبَائِهِمْ هُوَ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ - ٣٣ / ٥}.

واته‌: ئه‌و که‌سانه‌ که‌ کردووتان به‌ کورپی خو‌تان به‌ ناوی باوکیانه‌وه‌ بانگیان بکه‌ن، ئه‌وه‌ رێکی هه‌ق و راست و دروسته‌ له‌لای خو‌دا گوتی: هه‌تا ئهم ئایه‌ته‌ هاته‌ خو‌اره‌وه‌ هه‌شتا هه‌ر به‌ زه‌یدی کورپی حاریشه‌مان ده‌گوت زه‌یدی کورپی مو‌حه‌مه‌د (م/ت).

٣٣٨٨- وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): أَلَّتْ أَخُونَا وَمَوْلَانَا. رواه البخاری^(٣):

پێغه‌مبه‌ر (برو‌دی خو‌دای له‌سهرین) فه‌رمووی به‌ زه‌ید: تۆ هه‌م برامانی و هه‌م یارو یاوه‌رو ئازادکراومانی! (ب).

٣٣٨٩- عَنْ جَبَلَةَ بْنِ حَارِثَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَدِمْتُ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ ابْعَثْ مَعِيَ أَخِي زَيْدًا. قَالَ: هُوَ ذَا فَإِنْ انْطَلَقَ مَعَكَ لَمْ أَمْنَعُهُ. قَالَ زَيْدٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَاللَّهِ لَا أَخْتَارُ عَلَيْكَ أَحَدًا. قَالَ جَبَلَةُ: فَرَأَيْتُ رَأَى أَخِي أَفْضَلَ مِنْ رَأْيِي^(٤):

(٢) بخاری. تفسیر: ٤٧٨٢. مسلم. فضائل: ٦٢١٢. ترمذی. تفسیر القرآن. ٣٢٠٩، ٢٨١٣.

(٣) رواه البخاری تعلیقاً بین الرقمین: ٣٧٢٩ و ٣٧٣٠.

(٤) رواه الترمذی بسند حسن (شرحه).

جہ بہ لہی کوپی حاریشہ (خودای لی رازی بن) گوتی: چووم بو خزمہ تی پیغہ مہر (درویدی خودای لہ سرین) عہر زیمکرد: ئہی پیغہ مہری خودا! زہید برای منہ بیدہر وہ پیم، فہر مووی: ئہوہ خوئیہ تی ئہ گہر لہ گہلتا دیتہ وہ من ریگہی لی ناگرم زہیدیش گوتی: ئہی پیغہ مہری خودا! سویندم بہ خودا من لای تو بہ ہیچ شوینیکئی تر ناگوپمہ وہ، جہ بہ لہ گوتی: لہ پاشا بوم دہرکہوت کہ رای زہیدی برام لہ رای من باشتہر بوو (ت-س/ح).

۳۳۹- وَفَرَضَ عُمَرُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) لِأَسَمَةَ بْنِ زَيْدٍ فِي ثَلَاثَةِ آلَافٍ وَخَمْسِمِائَةٍ وَفَرَضَ لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ فِي ثَلَاثَةِ آلَافٍ قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ لِأَبِيهِ لِمَ فَضَّلْتَ أَسَمَةَ عَلَيَّ فَوَاللَّهِ مَا سَبَقَنِي إِلَى مَشْهَدٍ. قَالَ لِأَنَّ زَيْدًا كَانَ أَحَبَّ إِلَيَّ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ أَيْكَ وَكَانَ أَسَمَةُ أَحَبَّ إِلَيَّ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْكَ، فَأَثَرْتُ حُبَّ رَسُولِ اللَّهِ عَلَيَّ حُبِّي. رواهما الترمذی بسندین حسنین^(۵):

عومہر (خودای لی رازی بن) سئی ہزارو پینج سہدی مووچہ بریہ وہ بو ئوسامہ کی کوپی زہید، وہ سئی ہزاریشی مووچہ بریہ وہ بو عہدوللای کوپی خوئی، عہدوللای گوتی بہ باوکی: بوچی و لہ بہرچی باوی ئوسامہ دہدہیت بہ سہرمندا، خو بہ خودا لہ ہیچ نہ بہردو چہ شہمنداز (مہ شہد) یکا ئوسامہ پییش من نہ کہ و تووہ، کہ واتہ بو زیاتر دہدہی بہو، عومہر گوتی: چونکہ پیغہ مہر (درویدی خودای لہ سرین) زہیدی پتر خوش دہویست لہ باوکتو، ئوسامہ شی زیاتر خوش دہویست لہ خوٹ! بویہ منیش فہزل و باوی خوشہ ویستی پیغہ مہر (درویدی خودای لہ سرین) دہدہم بہ سہر خوشہ ویستی خوٹا! (ت-س/ح).

^(۵) رواہ الترمذی بسند حسن (شرحہ).

۲۴) چاکیتی (فہزل) ی نوسامہ کی کوپی زہید (خودای لی رازی بن)

فضل اسامہ بن زید (رضی اللہ تعالیٰ عنہ)

۳۳۹۱- عَنْ أَسَامَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنْتُ جَالِسًا عِنْدَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذْ جَاءَ عَلِيٌّ وَالْعَبَّاسُ يَسْتَأْذِنَانِ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ عَلِيُّ وَالْعَبَّاسُ يَسْتَأْذِنَانِ. فَقَالَ: أَتَذَرِي مَا جَاءَ بِهِمَا؟ قُلْتُ: لَا أَذَرِي، فَقَالَ: لَكِنِّي أَذَرِي، فَأَذِنَ لَهُمَا فَدَخَلَا فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ جِئْنَاكَ نَسْأَلُكَ أَىُّ أَهْلِكَ أَحَبُّ إِلَيْكَ؟ قَالَ: فَاطِمَةُ بِنْتُ مُحَمَّدٍ، فَقَالَ: مَا جِئْنَاكَ نَسْأَلُكَ عَنْ أَهْلِكَ. قَالَ: أَحَبُّ أَهْلِي إِلَيَّ مَنْ قَدْ أَلْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَلْعَمْتُ عَلَيْهِ أَسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ. قَالَ: ثُمَّ مَنْ قَالَ: ثُمَّ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ، قَالَ الْعَبَّاسُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ جَعَلْتَ عَمَّكَ آخِرَهُمْ قَالَ: لِأَنَّ عَلِيًّا قَدْ سَبَقَكَ بِالْهَجْرَةِ^(۱).

نوسامہ کی کوپی زہید (خودای لی رازی بن) گوئی: لہ خرمہ تی پیغہمبہردا بووم (درویدی خودای لہ سرین) لہ پر علی و عہبباس ہاتن، داوای ریگادانیان کرد، منیش گوتم: ئہی پیغہمبہری خودا! علی و عہبباس دہیانہوئی بین بو خرمہت؟ فہرمووی: دہزانیت بوچی ہاتون؟ گوتم: نہء نازانم، فہرمووی: بہلام من دہزانم پیغہمبہر (درویدی خودای لہ سرین) ریگہی پی دان، کہ چوونہ ژورہوہ گوئیان: ئہی پیغہمبہری خودا! ہاتوین لیت دہپرسین: کیت زورتر خوش دہوئی لہ کہ سوکاری خوت؟ فہرمووی: فاتیمہ کی کچی موحمہد گوئیان: مہبہستمان لہ پرسیارہکہمان کہسہکانی خوت نییہ، فہرمووی: دہ خوشہویستترین کہسم لہلام نوسامہ کی کوپی زہیدہ کہ ہم خودا چاکہی لہگہلدا کردوہوہ ہم خوم چاکہم بوئی بوہ گوئیان: ئہی پیغہمبہری خودا! پاش ئہو کیئی تر؟ فہرمووی: لہ پاش ئہویش علی کوپی ئہبو طالیب. عہبباس گوئی: ئہی پیغہمبہری خودا! مامہتت خستہ دواوہ، فہرمووی: چونکہ علی لہ پییش تودا کوچ (ہیجرہت) ی کردوہ (ت-س/ص).

(۱) رواہ الترمذی بسند صحیح (شرحہ). (اسامہ/تجرید/ ۱ / ۱۳۸ : ۱۱۳).

۳۳۹۲- وَعَنْهُ قَالَ: لَمَّا ثَقُلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) هَبَطْتُ وَهَبَطَ النَّاسُ الْمَدِينَةَ فَدَخَلْتُ عَلَيْهِ وَقَدْ أَصْمِتَ فَلَمْ يَتَكَلَّمْ فَجَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَضَعُ يَدَيْهِ عَلَيَّ وَيَرْفَعُهُمَا فَأَعْرِفُ أَنَّهُ يَدْعُو لِي^(۲):

دیسان گوتی: نه خوش‌بیننه‌که‌ی پیغهمبهر (دروودی خودای له‌سهرین) به‌ره‌به‌رگراڼ بوو، جا خه‌لک له‌م لاو لای مه‌دینه‌وه ده‌چوون بو خزمه‌تی، منیش چووم بو مه‌دینه بو خزمه‌تی، که چووم زمانی گوی نه‌ده‌کردو قسه‌ی بو نه‌ده‌کرا، له‌و حال‌ده‌دا پیغهمبهر (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌سته‌کانی خوئی داده‌نا له‌سهر جه‌سته‌ی من و ئینجا هه‌لی ده‌برین بو ئاسمان، ئیتر زانیم که ئه‌وه دووعا و نزای باش بو من ده‌کا (ت-س/ح).

۳۳۹۳- وَقَالَتْ عَائِشَةُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا): أَرَادَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ يُنْحِيَ مُحَاطَ أَسَامَةَ، قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ دَغْنِي حَتَّى أَكُونَ أَنَا الَّذِي أَفْعَلُ. قَالَ: يَا عَائِشَةُ أَحْبِبِي فَإِنِّي أَحِبُّهُ. رَوَى التِّرْمِذِيُّ هَذِهِ الثَّلَاثَةَ وَالْأَوَّلَ بِسَنَدٍ صَحِيحٍ^(۳):

عائیشه (خودای ئی رازی بن) گوتی: پیغهمبهر (دروودی خودای له‌سهرین) ویستی چلمی ئوسامه‌ ب‌سپری، گوتم: ئه‌ی پیغهمبهری خودا! رینگه‌م بده‌ با من لووتی ب‌سپرم، فه‌رمووی: ئه‌ی عائیشه! ئوسامه‌ت خوش‌بوئی، چونکه‌ به‌راستی من خوشم ده‌وئی! (ت-س/ح).

۲۵) چاک‌یتی بیلالی کوری ره‌باح که بانگ‌ده‌ری پیغهمبهر بوو

(دروودی خودا له‌ پیغهمبهر و ره‌زای خودا له‌و)

فضل بلال بن رباح الحبشی مؤذن النبی (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)

۳۳۹۴- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ عُمَرُ يَقُولُ أَبُو بَكْرٍ سَيِّدُنَا، وَأَعْتَقَ

سَيِّدَنَا. يَعْنِي بِاللَّامِ^(۱):

^(۲) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

^(۳) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

جایبر (خودای فی رازی بن) گوتی: عومہر (خودای فی رازی بن) دہیگوت: ئہبو بہکر (خودای فی رازی بن) سہرورمانہو سہرورہری ئیمہی ئازادکردووہ، واتہ: بیلال۔ (ب- نوقمی سؤزو میہربانی خودا بن)۔

۳۳۹۵- عَنْ قَيْسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ بِلَالَ قَالَ لِأَبِي بَكْرٍ: إِنْ كُنْتُ إِثْمًا اشْتَرَيْتَنِي لِنَفْسِكَ فَأَمْسِكْنِي، وَإِنْ كُنْتُ إِثْمًا اشْتَرَيْتَنِي لِلَّهِ فَدَعْنِي وَعَمَلِ اللَّهُ. رواهما البخاري^(۱):

قہیس (خودای فی رازی بن) گوتی: بیلال لہ پاش کوچی دواپی حہزرت (درویدی خودای لہسربین) ویستی بجئی بو غہزا، ئہبو بہکریش ریگہی پی نہدہدا، ئہویش بہ ئہبو بہکری گوت: ئہگہر تو منت لہبہر خوٹ کریوہتہوہ ئہوا بہندم بکہ لای خوٹ و ریگہم مہدہ کہ پرؤم بو غہزا، بہلام ئہگہر لہبہر رہزای خودا منت کریوہتہوہ و ساغ لہبہر رہزای خوا ئازادت کردووم ئہوا لیم گہری با کاربکہم بو رہزای خودا ئہوجا ئہبو بہکر پیی گوت: بیکہ بہ خاتری خودا بہجیم مہیئلہ، ئیتر ئہویش بہجیی نہہیشت! (ب)۔

۳۳۹۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لِبِلَالٍ عِنْدَ صَلَاةِ الْغَدَاةِ: يَا بِلَالُ حَدِّثْنِي بِأَرْجَى عَمَلٍ عَمِلْتُهُ عِنْدَكَ فِي الْإِسْلَامِ مَنَفَعَةً فَبِأَيِّ سَمِعْتُ اللَّيْلَةَ خَشَفَ نَعْلَيْكَ بَيْنَ يَدَيَّ فِي الْجَنَّةِ. قَالَ بِلَالٌ مَا عَمِلْتُ عَمَلًا فِي الْإِسْلَامِ أَرْجَى عِنْدِي مَنَفَعَةً مِنْ أَلِّي لَا أَطْهَرُ طَهُورًا تَامًا فِي سَاعَةٍ مِنْ لَيْلٍ وَلَا نَهَارٍ إِلَّا صَلَّيْتُ بِذَلِكَ الطَّهُورِ مَا كَتَبَ اللَّهُ لِي أَنْ أَصَلِّيَ. رواه مسلم والبخاري ولفظه: سَمِعْتُ ذَا نَعْلَيْكَ بَيْنَ يَدَيَّ فِي الْجَنَّةِ^(۲):

⇒ (ب/ ۵ ز: ۴ ث: ۶ / ۳۲۵۰ + ۵ / ۳۲۴۹) گپرانہوہی ئیرہ بہم

شیوہیہیہ: ئہبو ہورہیرہ (خودای فی رازی بن) گوتی: روژئی لہ پاش نویژئی بہیانی حہزرت (درویدی خودای لہسربین) فہرمووی: ئہی بیلال! پیم بلئی: کام کارئی دہکہی

(۱) بخاری. فضائل الصحابة: ۳۷۵۴.

(۲) بخاری. فضائل الصحابة: ۳۷۵۵.

(۳) تقدم تخريجه برقم: ۶ / ۳۲۵۰. مجلد ۵ تسلسل ۴

که بهلاته‌وه زیاتر جیگه‌ی ئومیدبئی له‌لای خودا، که له سه‌رده‌می ئیسلامدا دهیکه‌ی؟ چونکه ئەم شه‌و له به‌هه‌شتا له‌به‌ر دهم خۆمه‌وه له به‌هه‌شتا گویم له چرپه‌ی سۆله‌کانت بوو بیلال گوتی: ئەو کاره‌ی که له‌کاتی ئیسلامه‌تیدا دهیکه‌م و له‌لام پتر جیگه‌ی ئومید بئی ئەوه‌یه: هه‌ر کاتی به‌شه‌و یا به‌روژ که ده‌سنوویژ ده‌گرم ده‌سنوویژکی ته‌واو ده‌گرم و چه‌نده خودا له‌چاره‌ی نووسیم نوویژ ده‌که‌م (م/ب) گفته‌ی (ب) ئاوايه: له به‌رده‌مه‌وه له‌ناو به‌هه‌شتا گویم له خشپه‌ی پیلاره‌کانت بوو!

۲۶) چاکیتی موصعه‌بی کوپی عومه‌یری قوره‌یشی (ره‌زای خودای لی بئی)

فضل مصعب بن عمیر القریشی (رضی الله تعالی عنه)

۳۳۹۷- عَنْ خَبَابٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: هَاجَرْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَبْتَغِي وَجْهَ اللَّهِ فَوَقَعَ أَجْرُنَا عَلَى اللَّهِ فَمِنَّا مَنْ مَاتَ وَلَمْ يَأْكُلْ مِنْ أَجْرِهِ شَيْئًا وَمِنَّا مَنْ أَيْتَعَتْ لَهُ ثَمَرَتُهُ فَهُوَ يَهْدُبُهَا وَإِنْ مُصْعَبُ بْنُ عُمَيْرٍ مَاتَ وَلَمْ يَتْرُكْ إِلَّا ثَوْبًا كَانُوا إِذَا غَطُّوا بِهِ رَأْسَهُ خَرَجَتْ رِجْلَاهُ وَإِذَا غُطِّيَ بِهَا رِجْلَاهُ خَرَجَ رَأْسُهُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) غَطُّوا رَأْسَهُ وَاجْعَلُوا عَلَى رِجْلَيْهِ الْإِذْخِرَ. رواه الترمذی بسند صحيح والبخاری^(۱):

خه‌باب (خودای ئی رازی بئی) گوتی: له‌گه‌ل پیغه‌مه‌ردا (درویدی خودای له‌سهرین) که کوچمان کرد مه‌به‌ستمان به‌س ره‌زای خوابوو، ئیتر ئەجرو پاداشمان که‌وته سه‌ر خودا، جا گه‌ئێ که‌سمان مردو هیچی له ئەجرو پاداشی باشی خۆی له دنیا‌دا نه‌خواردو گشتی برد بۆ قیامه‌تی یه‌کیک له‌م خودا پیداوانه که مردوون موصعه‌بی کوپی عومه‌یربوو، گه‌ئێ که‌سیشمان ماون و له خودا به‌زیادبئی باخه‌که‌یان خه‌ملیوه و په‌یتا په‌یتا ده‌یرنن، موصعه‌بی کوپی عومه‌یر (خودای ئی رازی بئی) که له غه‌زای ئو خودا شه‌هیدکرا یه‌ک لۆ به‌رگی له‌پاش به‌جیما‌بوو، ئەو

(۱) بخاری. مغازی: ۴۰۴۵ (خباب: تجرید / ۱ / ۳۹۳ ژ - ۴۰۷).

لو بہرگیان کرد بہ لویہ کفن بوی، بہ لَام نہویش نہوہندہ نہبوو کہ ہموو
لہشی داپوشنی، نہگہر دہیاندا بہسہر سہریدا قاچہکانی دہردہکەوتن، نہگہر
دہیاندا بہسہر قاچہکانیدا سہری دہردہکەوت! لہبەرئەوہ حەزرت (سیدی
خودای لہسەرن) فہرمووی: سہری بہ جلہکە ی داپوشن و پووشی سوپرناتیک
(گیای ئیزخەر) یش بدن بہسہر قاچہکانی دا!!

(ت-س/ص-ب) سوبحانہ لَلا! مروؤ لہم رازہ سہری سوپ دہمینئی،
بویہ کا دہلیم:

کفنی شەھیدی نوھود یەک لۆ بوو

ھیشتا نیوہشی پووشی سہر کو بوو!

لہم رازہ کوئیی زەحمەت حالی بن

کەسن تەن دہکا لہم را قالی بن!!

دەرویش! پیتم بلن شیخی تۆ کییہ؟

یادی کن دہکە ی کە حالت لییہ؟؟

پیبرم! بە قوربان، بە یادی یاران

سوۆزی جگەرەم دادەکا باران!

حەزەم لہ کفنی پووشی یەک لۆیہ

لہو بہرگە ی کەوا لہبەری تۆیہ!!

۲۷) چاکیتی عہدوللای کوری عومہری کوری خەتتاب (رہزای خودایان لیبئی)

فضل عبداللہ بن عُمَر بن الخطاب (رضی اللہ تعالیٰ عنہما)

۳۳۹۸- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا) قَالَ: كَانَ الرَّجُلُ فِي حَيَاةِ

رَسُولِ اللَّهِ (مَثَلُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا رَأَى رُؤْيَا قَصَّهَا عَلَى النَّبِيِّ (مَثَلُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَتَمَيَّنَتْ أَنْ
أَرَى رُؤْيَا أَقْصَاهَا عَلَى النَّبِيِّ (مَثَلُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَكُنْتُ غُلَامًا شَابًا عَزَبًا وَكُنْتُ أُنَامُ فِي

الْمَسْجِدِ حِينَذَكَ فَرَأَيْتُ فِي النَّوْمِ كَأَنَّ مَلَكَئِينَ أَخَذَانِي فَدَهَبَا بِي إِلَى النَّارِ فَإِذَا هِيَ مَطْرِيَّةٌ كَطَيِّ الْبُثْرِ وَإِذَا لَهَا قَرْنَانِ كَقَرْنَيْ الْبُثْرِ وَإِذَا فِيهَا نَاسٌ قَدْ عَرَفْتُهُمْ فَجَعَلْتُ أَقُولُ أَغُودُ بِاللَّهِ مِنَ النَّارِ أَغُودُ بِاللَّهِ مِنَ النَّارِ أَغُودُ بِاللَّهِ مِنَ النَّارِ فَلَقِيَهُمَا مَلَكٌ آخَرُ فَقَالَ لِي: لَنْ تُرَاعَ فَقَصَصْتُهَا عَلَى حَفْصَةَ فَقَصَصْتُهَا حَفْصَةُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: نَعَمْ الرَّجُلُ عَبْدُ اللَّهِ لَوْ كَانَ يُصَلِّي بِاللَّيْلِ. قَالَ سَالِمٌ فَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ بَعْدَ ذَلِكَ لَا يَنَامُ مِنَ اللَّيْلِ إِلَّا قَلِيلًا. رواه الشيخان^(١):

ئيبينو عومەر (خودايان ئی رازی بئ) گوتی: به سهرینی پیغه‌مبەر (دروودی خودای لسه‌رین) ئه‌گەر پیاوی خه‌ونیکی بدیبایه ده‌یگپرایه‌وه بۆ پیغه‌مبەر (دروودی خودای لسه‌رین) منیش به عه‌زده‌ته‌وه بووم که خه‌ونی بیینم هه‌تا بیگپرمه‌وه بۆی (دروودی خودای لسه‌رین) له‌و سهرده‌مه‌دا من هه‌رزه‌کار بووم ره‌به‌ن بووم ژنم نه‌بوو، له‌ مزگه‌وت ده‌خه‌وتم، جاری له‌ خه‌وما دیم وا دوو فریشته وه‌ک بمگرن و بمبه‌ن بۆ دۆزه‌خ وابوو، ئاگره‌که‌ش هه‌لچنرابوو وه‌کی بیرى هه‌لچنراو هه‌روا دوو شاخه‌ی هه‌بوو وه‌ک دوو شاخه‌ی چه‌رخى سهر بیر، چه‌ند که‌سیکی تیدا بوون ناسیمنه‌وه، ئیت‌ر ده‌ستم کرد به‌ گوتنی په‌نا ده‌گرم به‌ خودا له‌ زیانی ئاگر، جا له‌م کاته‌دا دوو فریشته‌که‌ گه‌یشتن به‌ فریشته‌یه‌کی تر، فریشته تازه‌که‌ پئی گوتم: ترست نه‌بی، جا ئه‌م خه‌ونه‌م گپرایه‌وه بۆ چه‌فصه‌ی خوشکم، که‌ هاوسه‌ری هه‌زده‌ت بوو "چه‌فصه‌یش ده‌یگپریته‌وه بۆ پیغه‌مبەر (دروودی خودای لسه‌رین) پیغه‌مبەر (دروودی خودای لسه‌رین) ده‌فه‌رموی: عه‌بدوللا پیاوی چاکه، بریا (به‌شه‌و) شه‌ونویژی ده‌کرد! سالمی کوپی عه‌بدوللا‌ی کوپی عومەر (خوایان ئی رازی بئ) ده‌یگوت: ئیت‌ر عه‌بدوللا به‌شه‌و، نه‌ختیک نه‌بی، نه‌ده‌نووست (ش).

(١) بخاری. فضائل الصحابة: ٣٧٣٨، ٣٧٣٩، ١١٢١، ١١٢٢، ٣٧٤٠، ٣٧٤١، ٧٠٢٨، ٧٠٢٩، ٧٠٣٠، ٧٠٣١.

۳۳۹۹- وَعَنْهُ قَالَ: رَأَيْتُ فِي الْمَنَامِ كَأَنَّما فِي يَدِي قِطْعَةً اسْتَبْرَقَ وَلَا أَشِيرُ بِهَا إِلَى مَوْضِعٍ مِنَ الْجَنَّةِ إِلَّا طَارَتْ بِي إِلَيْهِ فَقَصَصْتُهَا عَلَى حَفْصَةَ فَقَصَصْتُهَا حَفْصَةُ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: إِنَّ أَخَاكَ رَجُلٌ صَالِحٌ. أَوْ إِنَّ عَبْدَ اللَّهِ رَجُلٌ صَالِحٌ. رواه الترمذی والشيخان^(۲):

ديسان گوتی: له خه‌ونا دیم، وه‌کوو پارچه‌یی ئاوریشمی ئه‌ستووو ره‌قم به‌ ده‌سته‌وه‌بی و ابوو، به‌ره‌و هر جییه‌ک له به‌ه‌شتا ئاراسته‌م ده‌کرد بالی ده‌گرت‌وه‌و ده‌یبردم بۆ ئه‌وئ، جا ئه‌مه‌م گپ‌رایه‌وه‌ بۆ حه‌فصه‌، ئه‌ویش ده‌یگپ‌ریته‌وه‌ بۆ پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌فه‌رموئ: براه‌ت پیاویکی باشه‌ یا ده‌فه‌رموئ: بی‌گومان عه‌بدوللای برات پیاوی باشه‌ (ت/ش).

۳۴۰۰- تقدم فی مجلد / ۴ ص ۷۴ تسلسل / ۲۱ رقم: ۷ / ۲۷۱۳^(۳):

به‌لام لی‌ره‌دا له‌ ناوه‌ندی وشه‌ی (کبرکه‌ المسلم) و (فظننته‌ النخلة) دا ئه‌مه‌ی پتره‌: وفی روایه‌: إِنَّ من الشجر شجرة لا یسقط ورقها حدثنی ماهی؟ فوقع الناس فی شجر البوادی: که‌واته‌ی وایه‌: له‌ ناو دره‌خته‌کانا دره‌ختی هه‌یه‌ که‌لاکه‌ی ناوه‌ری، پیم بلین ئه‌وه‌ چیه‌؟ جا خه‌لکه‌که‌ش که‌وتنه‌ ناو دارو دره‌ختی ئه‌و ده‌شت و دره‌و ده‌یانگوت: ئه‌مه‌یه‌و ئه‌وه‌یه‌.. تا کو‌تایی فه‌رمووده‌که‌ (ب/ت).

۲۸) چاکیتی عه‌بدوللای کو‌ری مه‌سه‌عوود (خودای لی‌ رازی بی)

فضل عبدالله بن مسعود (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ)

۳۴۰۱- عَنْ مَسْرُوقٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: ذَكَرُوا ابْنَ مَسْعُودٍ عِنْدَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو فَقَالَ: ذَاكَ رَجُلٌ لَا أَرَأَى أَحَبَّهُ بَعْدَ مَا سَمِعْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)

^(۲) بخاری. تهجد: ۱۱۵۶، ۱۱۵۷، ۷۰۱۵، ۷۰۱۶. مسلم. فضائل: ۶۳۱۹. ترمذی. مناقب: ۲۸۲۵.

^(۳) تقدم فی المجلد الرابع (ص) ۷۴ رقم: ۷ / ۲۷۱۳.

يَقُولُ: اسْتَقْرُوا الْقُرْآنَ مِنْ أَرْبَعَةٍ: مِنْ عَبْدِ اللَّهِ ابْنِ مَسْعُودٍ قَبْدَ أَبِيهِ وَسَلَامِ مَوْلَى أَبِي حُدَيْفَةَ وَأَبَى بَنِي كَعْبٍ وَمُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ. رواه الشيخان^(١):

مه‌سوق (خودای نازای بن) گوتی: له لای عه‌بدوللای کوپی عه‌مر باسی ئیبنو مه‌سعود کرا، گوتی: نه‌ه‌تی نه‌م فه‌رمایشته‌م له پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) بیستووئه‌ ئیتر نه‌و پیاوهم خووش ده‌وی ده‌یفه‌رموو (درویدی خودای له‌سهرین): له‌لای نه‌م چوار که‌سه‌ قورئان بخوینن و فی‌ری بن، له‌لای عه‌بدوللای کوپی مه‌سعود و سالمی نازادکراوی نه‌بو حوذه‌یفه‌و ئوبه‌یی‌ه‌ی کوپی که‌عب و مو‌عادی کوپی جه‌به‌ل پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) له‌پیشدا ناوی ئیبنو مه‌سعودی هینا، بو‌گرنگی پیدانی پتر (ش).

٣٤٠٢ - عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَدِمْتُ أَنَا وَأَخِي مِنَ الْيَمَنِ فَكُنَّا حِينًا وَمَا نُرَى ابْنَ مَسْعُودٍ وَأُمُّهُ إِلَّا مِنْ أَهْلِ بَيْتِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ كَثْرَةِ دُخُولِهِمْ وَلُزُومِهِمْ لَهُ. رواه الشيخان والترمذي^(٢):

نه‌بو موسا (خودای نازای بن) گوتی: من و براكه‌م كه‌ له‌ یه‌مه‌نه‌وه‌ هاتین، تا ماوه‌یه‌كیش هه‌روامان ده‌زانسی كه‌ ئیبنو مه‌سعود و دایکی له‌ خیزانی پیغه‌مبه‌رن (درویدی خودای له‌سهرین) چونكه‌ نه‌وه‌نده‌ به‌ گه‌رمی هاموو شو‌ی مالی پیغه‌مبه‌ریان ده‌کردو نه‌وه‌نده‌ زۆر له‌ خزمه‌تیا ده‌مانه‌وه‌ (ش/ت).

٣٤٠٣ - عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَزِيدَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَأَلْنَا حُدَيْفَةَ عَنْ رَجُلٍ قَرِيبِ السَّمْتِ وَالْهَدْيِ مِنَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَتَّى نَأْخُذَ عَنْهُ فَقَالَ: مَا أَغْرِفُ أَحَدًا أَقْرَبَ سَمْتًا وَهَدْيًا وَذَلَالًا بِالنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ ابْنِ أُمِّ عَبْدِ. رواه البخاري والترمذي

(١) بخاری. فضائل الصحابة: ٣٧٥٨ ، ٣٧٠٦ ، ٣٨٠٨ ، ٤٩٩٩. فضائل: ٦٢٨٤. تجرید/ ٤ ل - ١٦٨. ز/

١٤٧٩ / ٣٧٥٨ ، ٣٧٦٠ ، ٣٨٠٨. (ژیننامه‌ی مسروق. بېروانه: ته‌رجه‌مه‌ی ژماره/ ٨٤. مختصر صحیح

مسلم للمندری).

(٢) بخاری. فضائل الصحابة: ٣٧٦٣ ، ٤٣٨٤. مسلم. فضائل: ٦٢٧٦. ترمذی. مناقب: ٢٨٠٦.

وزاد: حَتَّى يَتَوَارَى مِنَّا فِي بَيْتِهِ وَلَقَدْ عَلِمَ الْمُحْظُوظُونَ مِنْ أَصْحَابِ مُحَمَّدٍ أَنَّ ابْنَ أُمِّ عَبْدِ
هُوَ مِنْ أَقْرَبِهِمْ إِلَى اللَّهِ زُلْفَى^(۳):

عه‌بدوره‌حمانی کوپی یه‌زید (خودای فی رازی بن) گوتی: پرسیارمان کرد له
حوزه‌یفه که پی‌اوئیکی وامن نیشان بدا، که وهک پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین)
ئیسک سووک و ره‌فتار شیرین بی، هه‌تا شتی له‌لا فی‌ربین و زانستی فی
وه‌رگیرین، گوتی: که‌سئ گومان نابهم که وهک پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین)
ئاوا ته‌حرجوان و ره‌فتار شیرین و به ویل و سه‌لاربئ، مه‌گه‌ر عه‌بدوللای کوپی
مه‌سعوود (ب/ت) تیرمیذی نه‌مه‌ی پتره: گه‌ئی جار له‌ ماله‌وه خوی ده‌شارده‌وه
لیمان، نه‌و به‌ختیارانه‌ی ماون له‌ هاو‌پییانی موچه‌مه‌د (دروودی خودای له‌سهرین)
باش ده‌زانن که کو‌ره‌که‌ی ئوممو عه‌بد واته: ئیببنو مه‌سعوود له‌ گشتیان له
پیشتره له‌لای خودا.

٤٠٤-٣ عَنْ عَلْقَمَةَ (رَضِيَ صَالِحاً اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: دَخَلْتُ الشَّامَ فَصَلَّيْتُ
رَكَعَتَيْنِ، فَقُلْتُ: اللَّهُمَّ يَسِّرْ لِي جَلِيسًا. فَرَأَيْتُ شَيْخًا مُقْبِلًا، فَلَمَّا دَنَا قُلْتُ: أَرْجُو أَنْ
يَكُونَ اللَّهُ اسْتَجَابَ. قَالَ: مِنْ أَيْنَ أَتَيْتَ؟ قُلْتُ: مِنْ أَهْلِ الْكُوفَةِ. قَالَ: أَفَلَمْ يَكُنْ فِيكُمْ
صَاحِبُ الثَّعْلَيْنِ وَالْوَسَادِ وَالْمِطْهَرَةِ أَوْ لَمْ يَكُنْ فِيكُمْ الَّذِي أُجِيرَ مِنَ الشَّيْطَانِ أَوْ لَمْ يَكُنْ
فِيكُمْ صَاحِبُ السَّرِّ الَّذِي لَا يَعْلَمُهُ غَيْرُهُ (قال ذلك الشيخ) كَيْفَ قَرَأَ ابْنُ أُمِّ عَبْدِ اللَّهِ
إِذَا يَغْشَى فَقَرَأَتْ وَاللَّيْلُ إِذَا يَغْشَى * وَالنَّهَارُ إِذَا تَجَلَّى * وَالذِّكْرُ وَالْأُنْثَى. قَالَ الشَّيْخُ:
أَفَرَأَيْتَهَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَهْ إِلَى فَيٍّ، فَمَا زَالَ هَؤُلَاءِ حَتَّى كَادُوا يَرُدُّونِي. رَوَاهُ
الْبُخَارِيُّ^(٤):

عه‌لقمه‌مه (خودای فی رازی بن) گوتی: که گه‌یشتمه دیمه‌شق چوومه مزگه‌وت،
دوو رکات نویژم کردو گوتم: نه‌ی خوایه! هاو‌نشینیکی باشم بو‌بره‌خسینه،
جا چاوم فی بوو پیره‌می‌ردئ هات، که نزیک بووه‌وه گوتم: هیوام وایه که خودا
تکا‌که‌ی گیرا کردبیتم، تا هات له‌ ته‌نیشتمه‌وه دانیشتم پرسیم: نه‌مه کییه؟

(۳) بخاری. فضائل: ۳۷۶۲، ۶۰۹.

(۴) بخاری. فضائل: ۳۷۶۱.

گوتیان: ئہو دہردایہ، گوتم: لہ خوا پارامہوہ کہ ہاودہمیکی باشم بو بنیری، خوا توی بو ناردم گوتی: تو کویندہریت؟ گوتم: خہلکی کووفہم، گوتی: لہ قسہتہوہ وادیارہ کہ فیرخوازی و ویلی بہ شوین زانینا خو ئہو پیاوہی کہ سؤل و کہوش و سہرین و مہتارہکہی پیغہمبہری ہل دہگرت و سہر پہرشتی دہکردن کہ ئیبنو مہسعودہ لہ لای ئیوہبوو ہہروا ئہو پیاوہشی کہ خودا پہنای داوہ لہ شہیتان لہ سہر زمانی پیغہمبہر خوی لہ لای ئیوہیہ واتہ: عہ مہمار ہہروا ئہو پیاوہشی کہ ہہر خوی نہینہ تایبہتیبہکانی دہزانی کہ حہ زرت خوی پیی گوتبوو کہ حوذہیفہی کوپی یہمانہ ئہویش ہہر لہ لای ئیوہ بوو کہ واتہ: زانای گہورہ گہورہ لای خوتان زورہ، ئیتر چ پیویستہ شت لہ من پیرسی لہ پاشدا ئیختیارہ گوتی: ئیبنو مہسعود (وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَى) ی چون دہخویندہوہ؟ منیش گوتم: ئاوی دہخویندہوہ: {وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَى وَالنَّهَارِ إِذَا تَجَلَّى} الذکر والائنی پیرہمیرد گوتی: پیغہمبہر (دروہر صلات و سلام و رحمت و برہمکتی خودای گہورہی لہ سہر بن) بہ زاری پیروزی خوی ئہم سوورہتہی پی گوتووم و ئہم سوورہتہم بہ دہمی خوم لہ دہمی خوی و ہرگرتوہ، کہ چی ئیستہ ئہمانہ ہہروازیان لی نہ دہہینام و دہیان ویست کہ منیش بہنہ سہر قیرائت و شیوہ خویندہوہی خویان و لہ باتی رستہی {الذکر والائنی} (وہک ئہوان بخوینمہوہ {وَمَا خَلَقَ الذَّكَرَ وَالْأُنثَى} (ب).

۳۴۰۵ - عَنْ خَيْمَةَ بْنِ أَبِي سَبْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَتَيْتُ الْمَدِينَةَ فَقُلْتُ: اللَّهُمَّ يَسِّرْ لِي جَلِيسًا صَالِحًا فَيَسِّرْ لِي أَبَا هُرَيْرَةَ فَجَلَسْتُ إِلَيْهِ فَقُلْتُ: لَهُ إِنِّي سَأَلْتُ اللَّهَ أَنْ يُسِّرَ لِي جَلِيسًا صَالِحًا فَوُفِّقَ لِي. فَقَالَ لِي مِنْ أَيْنَ أَتَيْتَ قُلْتُ مِنْ أَهْلِ الْكُوفَةِ حَفْتُ أَلْتَمِسُ الْخَيْرَ وَأُطْلِبُهُ. قَالَ أَلَيْسَ فَيْكُمْ سَعْدُ بْنُ مَالِكٍ مُجَابُ الدَّعْوَةِ وَابْنُ مَسْعُودٍ صَاحِبُ طَهُورٍ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَكَعْلِيَّةٌ وَحَدِيفَةُ صَاحِبُ سِرِّ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَعَمَّارُ الَّذِي أَجَارَهُ اللَّهُ مِنَ الشَّيْطَانِ عَلَى لِسَانِ نَبِيِّهِ وَسَلْمَانَ صَاحِبُ الْكِتَابَيْنِ. رواه الترمذی بسند صحيح^(۵).

(۵) صحیح عند الترمذی.

خه‌یته‌مه‌ی کوپری ئەبو سه‌بره (خودای ئی رازی بن) گوتی: چوومه مه‌دینه گوتم: خودایه! هاوده‌میکی باشم بۆ بسازیته، زۆری پی نه‌چوو خودا ئەبو هوره‌یره‌ی ره‌خساند، له‌کنی دانیشتم و گوتم: من له خودا داوام کرد که هاوده‌میکی باشم بۆ بسازیته، ئەوا خواو راسان تۆم بۆ ریکه‌وت! پیی گوتم: خه‌لکی کوئی؟ گوتم: خه‌لکی کووفه‌م و ویل و سه‌وداسه‌رو خولیای خێرو چاکه‌م گوتی: ئەدی خو خۆتان ئەم که‌له‌ پیاوانه‌تان له ناودا هه‌یه، ئیتیر چ پیویست، وه‌کوو سه‌عدی کوپری مالیک که دووعاو نزای گیرابوو، وه‌کوو ئیبنو مه‌سه‌عود که ئاوی ده‌سنوێژی پیغه‌مبه‌رو ئاگاداری پیل‌اوه‌کانی هه‌زه‌تی به ده‌ست بوو، وه‌کوو حوذه‌یفه که خاوه‌نی ئەو نه‌ینییه‌ بوو که هه‌زه‌ت (دروودی خودای له‌سه‌ربن) به نه‌ینی ناوی هه‌موو مونافیق و ناپاکه‌کانی پی گوتبوو، وه‌کوو عه‌مما‌ری کوپری یاسیر که له‌سه‌ر فه‌رمووده‌ی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربن) خودا بۆخۆی په‌نای داوه له شه‌یتان! وه‌کوو سه‌لمانی فارسیی که هه‌م ئینجیل و هه‌م قورئانی له‌به‌ره (ت-س/ص).

٣٤٠٦- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَمَّا نَزَلَتْ (لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جُنَاحٌ فِيمَا طَعُمُوا إِذَا مَا اتَّقَوْا وَآمَنُوا بِآيَةِ اللَّهِ) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): قِيلَ لِي أَلَيْتَ مِنْهُمْ^(١):

عه‌بدوللا (خودای ئی رازی بن) گوتی: که ئەم ئایه‌ته دابه‌زی:

{لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جُنَاحٌ فِيمَا طَعُمُوا إِذَا مَا اتَّقَوْا وَآمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ثُمَّ اتَّقَوْا وَآمَنُوا ثُمَّ اتَّقَوْا وَأَحْسَنُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ - ٥/٩٣}.

واته: گوناح و تاوان نییه له‌سه‌ر ئەو که‌سانه که باوه‌رو ئیمانیان هیناوه به ئایینی ئیسلام و کرده‌وه‌ی باشیان کردووه له شه‌رابه‌دا که خواردوویانه‌ته‌وه و له کرده‌وانه‌دا که کردوویانن، به مه‌رجی ئەوه که ئیمرو

(١) مسلم. فضائل: ٦٢٧٥، ٥١٠٢. ترمذی. تفسیر القرآن: ٣٠٥٣.

له‌سه‌ر ئه‌و ئیمان‌ه مابن و خۆیان بپاریزن له‌و شتانه که ئیسلام قه‌ده‌غه‌ی کردون و ماده‌م به‌رده‌وام بن له‌سه‌ر کردنی کرده‌وه‌ی چاکه‌و، پاش ئه‌وه‌یش له‌خودا بترسن و پیشه‌و کار و کرده‌وه‌یان چاکه‌بی، دیاره چاکه که رانیش دوورن له خراپه خه‌لاتی پیاو چاکان و چاکه که رانیش ئه‌وه‌یه که خودای گه‌وره خۆشی ده‌وین. گوئی: کاتی ئه‌م ئایه‌ته هات چه‌زهرت پیی فهرمووم: ئه‌ی عه‌بدوللا! پیم گوئرا: که تو یه‌کیکت له‌مانه (م) ماموستا مه‌لا عه‌بدولکه‌ریمی بیاره (رحمته خودای ئی بئ) له ته‌فسیری نامی زی‌پریندا، به گه‌ئی بۆنه‌وه گه‌ئی شیعری جوان و ناسکی وه‌ک په‌ره‌ی گوئی نووسیوه، که وایه دیاره له کتییی حه‌دیث و ته‌فسیردا شتی وا جوان و په‌سه‌نده، بۆیه به‌نده‌یش جار و بار نیمچه شیعر و شتی وا ده‌نووسم. ده‌لیم:

برای موسولمان! دل‌سوژی ولات!

ریی چاکه بکه به ریگه‌ی خه‌بات

پیشه‌ت چاکه بن و خراپه نه‌کردن

کامه‌ران ده‌بی، له ژین و هردن!!

پیشه‌ی پیاو هه‌ر ده‌میشه وایه

بۆ خۆی روو له‌خوا، بۆ خه‌لک چرایه

٣٤٠٧- وَعَنْهُ قَالَ: وَالَّذِي لَا إِلَهَ غَيْرُهُ مَا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ سُورَةٌ إِلَّا أَنَا أَعْلَمُ حَيْثُ أُنْزِلَتْ، وَمَا مِنْ آيَةٍ إِلَّا أَنَا أَعْلَمُ فِيمَ أُنْزِلَتْ^(٧):

دیسان گوئی: به‌و خواجه‌ی که که‌سی له ره‌نگ نییه سوورته به سوورته‌ی قورئان ده‌زانم که له کوئی هاتوته خاروه، ئایه‌ت به ئایه‌تیش ده‌زانم که بۆچی و به‌بۆنه‌ی چییه‌وه هاتوه (م).

(٧) بخاری. فضائل القرآن: ٥٠٠٢. مسلم. فضائل الصحابة: ٦٢٨٣.

۳۴۰۸- وَعَنْهُ قَالَ: قَرَأْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَضْعًا وَسَعِينَ سُورَةً وَلَقَدْ عَلِمَ أَصْحَابُ مُحَمَّدٍ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنِّي أَعْلَمُهُمْ بِكِتَابِ اللَّهِ وَلَوْ أَعْلَمُ أَنَّ أَحَدًا أَعْلَمُ مِنِّي لَرَحَلْتُ إِلَيْهِ. قَالَ شَقِيقٌ فَجَلَسْتُ فِي حَلْقِ أَصْحَابِ مُحَمَّدٍ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَمَا سَمِعْتُ أَحَدًا يَرُدُّ ذَلِكَ عَلَيْهِ وَلَا يَعْيبُهُ. رَوَى هَذِهِ الثَّلَاثَةُ مُسْلِمٌ^(۸):

دیسان گوتی: حه‌فتاو ئه‌وه‌نده سووره‌تم له خزمه‌تی حه‌زرت خوی‌دا (دربودی خودای له‌سهرین) خوی‌ندوه، بئی گوومان که یاران‌ی موچه‌مه‌دا (دربودی خودای له‌سهرین) خویان باش باش ده‌زانن که من له گشتیان باشت‌له قورئان تی ده‌گه‌م، خو ئه‌گه‌ر بشزانم که یه‌کیک هه‌یه له خو‌م زان‌تر کو‌چ ده‌که‌م بو‌ خزمه‌تی. شه‌قیق ده‌یگوت: خو‌م له کو‌ری یاران‌ی موچه‌مه‌دا (دربودی خودای له‌سهرین) گه‌لی دانیش‌تووم نه‌م بیستوو‌ه که که‌سی ئه‌م قسه‌یه‌ی ئیبنو مه‌سعووده ر‌ه‌ت بکاته‌وه، یاخود نه‌نگو خراپه‌ی ئی بگری (م).

۳۴۰۹- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: اقْتَدُوا بِاللَّذَيْنِ مِنْ بَعْدِي مِنْ أَصْحَابِ أَبِي بَكْرٍ وَعُمَرَ وَاهْتَدُوا بِهَذِي عَمَارٍ وَتَمَسَّكُوا بِعَهْدِ ابْنِ مَسْعُودٍ^(۹):

دیسان گوتی: پی‌غه‌مبه‌ر (دربودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: ئه‌و دوو که‌سه که له یارانم که له‌پاش من دین، که بریتین له ئه‌بو به‌کرو عومه‌ر بیان‌که‌ن به‌سه‌ر مه‌شق و چاویان ئی بکه‌ن، وه به‌ رینموونی عه‌مما‌ریش ملی ری بگرن و ئه‌و ری‌گه‌ راسته‌ی ئه‌و له‌سه‌ری ده‌پوا ئی‌وه‌ش له‌سه‌ری برۆن، وه ری‌په‌وی ئیبنو مه‌سعوودیش بگرن و په‌په‌وی ره‌فتاری جوان‌ی و خووی شیرینی بکه‌ن (ت-س/ح).

۳۴۱۰- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَوْ كُنْتُ مُؤَمَّرًا أَحَدًا مِنْ غَيْرِ مَشُورَةٍ مِنْهُمْ لَأَمَرْتُ عَلَيْهِمُ ابْنَ أُمِّ عَبْدٍ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ. نَسَّأَ اللَّهُ حَسَنَ الرِّوَايَةِ وَحَسَنَ الْخَاتَمَةِ^(۱۰):

^(۸) بخاری. فضائل القرآن: ۵۰۰۰. مسلم. فضائل الصحابة: ۶۲۸۲.

^(۹) رواه الترمذی بسند حسن (شرحه).

عه‌لی (خوای ئی خوش نوود بئ) ده‌لئ: چه‌زهرت (دروودی خودای له‌سهرین) فهرمووی: نه‌گهر من به‌بئ راویژوو پرس و رای موسولمانان خو‌یان که‌سیکم له‌ خو‌مه‌وه بکردایه به‌ فرماندار ئه‌وا کوپه‌که‌ی ئوممو عه‌بدم ده‌کرد به‌ فرماندار له‌سهریان واته: ئیبنو مه‌سعوودم ده‌کرد به‌سهر له‌شکریان (ت- به‌ سه‌نه‌دیکی غه‌ریب ریوایه‌تی کردوه).

۲۹) چاکیتیسی سالم که‌ نیرانی بووه‌و نازادکراوی نه‌بو حوزه‌یفه‌ بووه‌

(خوایان ئی رازی بئ)

فضل سالم مولی‌ ابی حذیفه‌ الفارسی (رضی الله عنهما)

۱- تقدم برقم: ۱/۱ ۳۴۰ مجلد/۵. تسلسل/۲۸.

چاکیتی عه‌ماری کوپری یاسر (ره‌زای خودایان ئی بئ)

فضل عمار یاسر (رضی الله تعالی عنهما)

۳۴۱- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: جَاءَ عَمَّارٌ يَسْتَأْذِنُ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: اذْنُوا لَهُ مَرْحَبًا بِالطَّيِّبِ الْمُطِيبِ. رواه الترمذی بسند صحيح^(۱):

عه‌لی (خودای ئی رازی بئ) گو‌تی: جاری عه‌عمار هات داوای ریگه‌ی کرد که‌ بچئ بو‌ خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فهرمووی: ریگه‌ی بده‌ن مه‌رحه‌با له‌ پیاوی پاک و خاوین و چه‌ل‌لزاده (ت-س/ص).

۳۴۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَبْشِرْ عَمَّارُ نَفْسُكَ الْفِتْنَةَ الْبَاقِيَةَ. رواه الترمذی ومسلم^(۲):

(۱۰) رواه الترمذی بسند غریب (شرحه).

(۱۱) رواه الترمذی بسند صحيح.

(۲) مسلم. فتن: ۷۲۴۹، ۷۲۵۰، ۷۲۵۱، ۷۲۵۲.

له ئه‌بو هوره‌یره (خودای ئی رازی بئ) ده‌ئیی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربئ) ده‌فه‌رموئ: ئه‌ی عه‌ممار! مژده‌ت ئی بئ، ده‌سته‌ی سته‌مکارو له‌خوا یاخی ده‌تکوژن (ت/م).

۳۴۱۳- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا خَيْرَ عَمَّارٍ بَيْنَ أَمْرَيْنِ إِلَّا اخْتَارَ أَرْشَدَهُمَا. رواه الترمذی وابن ماجه. والله أعلم وبالله التوفيق^(۳):

عائیشه (خودای ئی رازی بئ) ده‌ئیی: چه‌زده‌ت ده‌فه‌رموئ (دروودی خودای له‌سه‌ربئ): هه‌ر کاتئ عه‌ممار خوئ کرابئ به‌سه‌ر پشک له‌نیوانی دوو کاردا ئه‌وه‌یانی کردووه که ره‌وای ته‌واو بئ (ت-س/چه‌زده‌ت- ئیبنو ماجه).

۳۴۱۴- وَلَأَبَى نَعِيمٍ (على ما جاء في الشرح): عَمَّارٌ مَلِيٌّ إِيْمَانًا إِلَى مُشَاشِهِ (أي رؤس عظامه)^(۴):

ده‌فه‌رموئ: ئیمان و باوه‌پ له‌سه‌ر جمگه‌کانی عه‌مماره‌وه سه‌ر ریژ ده‌کا! (ئه‌بو نه‌عیم- غایه‌تولمه‌ئموول).

۳۴۱۵- ولابن عساكر (على ما جاء في الشرح أيضاً): عَمَّارٌ خَلَطَ اللَّهُ الْإِيْمَانَ بِلَحْمِهِ وَدَمِهِ، يَزُولُ مَعَ الْحَقِّ حَيْثُ زَالَ، وَلَا يَبْغِي لِلنَّارِ أَنْ تَأْكُلَ مِنْهُ شَيْئاً^(۵):

چه‌زده‌ت (دروودی خودای له‌سه‌ربئ) ده‌فه‌رموئ: باوه‌پو ئیمان له‌خوداوه تیكه‌لی گوشت و خوئنی عه‌ممار بووه چوئ گوئه به‌پوژه له‌گه‌ل خو‌را ده‌گه‌پئ عه‌مما‌ریش ئاوا له‌گه‌ل هه‌ق و راستیدا ده‌گه‌پئ، ئاگر راده‌ی ناکه‌وئ که چه‌شکه‌ی شوئینیکی عه‌ممار بکا (ئیبنو عه‌ساكر- غایه‌تولمه‌ئموول).

^(۳) رواه الترمذی بسند حسن (شرحه).

^(۴) سکت عن درجته الشارح.

^(۵) سکت عن درجته الشارح.

۳۱) چاکیتی عہری کوری عاص (خودای لی رازی بنی)

فضل عمرو بن العاص (رضی اللہ تعالیٰ عنہ)

۳۴۱۶- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَسْلَمَ النَّاسُ وَآمَنَ عَمْرُو بْنُ الْعَاصِ^(۱):

عوقبہ کی کوری عامیر (خودای لی رازی بنی) لہ پیغہ مبرہ وہ دہ فہ رموی (درویدی خودای لہ سرین): ہندی کس قلیج موسولمانن، بہ لام عہری کوری عاص بہ دل و بہ گیان ٹیمانی ہینا وہ (ت- سہ نہ د ضہ عیف).

۳۴۱۷- عَنْ طَلْحَةَ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ عَمْرُو بْنَ الْعَاصِ مِنْ صَالِحِي قُرَيْشٍ. رواهما الترمذی^(۲):

طہ لہ کی کوری عوبہ یدوللا (خودای لی رازی بنی) گوتی: پیغہ مبرہ (درویدی خودای لہ سرین) فہ رموی: بنی گومان کہ عہری کوری عاصیش یہ کیکہ لہ پیاوہ باشہ کانی قورہ یش (ت- سہ نہ د ضہ عیف).

۳۴۱۸- عَنْ عَمْرُو بْنِ الْعَاصِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أُنْ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اسْتَعْمَلَنِي عَلَى جَيْشِ ذَاتِ السَّلَاسِلِ. قَالَ فَأَتَيْتُهُ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيُّ النَّاسِ أَحَبُّ إِلَيْكَ؟ قَالَ: عَائِشَةُ. قُلْتُ: مِنَ الرِّجَالِ؟ قَالَ: أَبُو هَا. رواه الترمذی فی فضل عائشہ والبخاری فی غزوة ذات السلاسل وزاد: قُلْتُ ثُمَّ مَنْ قَالَ: عُمَرُ. فَقَدْ رَجَلًا فَسَكَتُ مَخَافَةَ أَنْ يَجْعَلَنِي فِي آخِرِهِمْ^(۳):

عہری کوری عاص (خودای لی رازی بنی) گوتی: پیغہ مبرہ (درویدی خودای لہ سرین) منی کرد بہ فہرماندہی سوپای غہزای زاتولسہ لاسیل، چوومہ خزمہ تی عہریم کرد: نہی پیغہ مبرہی خودا! کام کہ سہ زور خوشہ ویستہ لہ لات؟ فہ رموی: عائشہ گوتم: نہی لہ پیاوان کی؟ فہ رموی: باوکی عائشہ

(۱) رواہ الترمذی بسند ضعیف (شرحہ).

(۲) رواہ الترمذی بسند ضعیف (شرحہ).

(۳) بخاری. فضائل: ۳۶۶۲، ۴۵۸. مسلم. فضائل الصحابة: ۶۱۲۷. ترمذی. مناقب: ۳۸۸۵.

(ت/م/ب) بوخاری (وہ باران رحمہ تی لی باری) نہمہ ی پترہ (زیادا) نہی
ہیہ: گوتم: لہ پاش نہوان کیئی تر؟ فہرمووی: عومہر وہچہند پیاوویکی
تریشی ژمارد ئیتر منیش بی دہنگ بووم و نہمگوت ئیتر کی، نہبادا بمخاتہ
دوا دوا ی نہوانہ وہ۔

۱۹۴- عَنْ شَمَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: حَضَرْنَا عَمْرَوَ بْنَ الْعَاصِ وَهُوَ فِي سِيَاقَةِ
الْمَوْتِ. فَبَكَى طَوِيلًا وَحَوْلَ وَجْهَهُ إِلَى الْجِدَارِ فَجَعَلَ ابْنُهُ يَقُولُ: يَا أَبَتَاهُ أَمَا بَشَرَكُ
رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِكَدَا أَمَا بَشَرَكُ بِكَدَا قَالَ فَأَقْبَلَ بِوَجْهِهِ. فَقَالَ إِنَّ أَفْضَلَ مَا
لِعِدِّ شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ إِلَيَّ قَدْ كُنْتُ عَلَى أَطْبَاقٍ ثَلَاثٍ لَقَدْ
رَأَيْتَنِي وَمَا أَحَدٌ أَشَدَّ بُغْضًا لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنِّي وَلَا أَحَبَّ إِلَيَّ أَنْ أَكُونَ قَدْ
اسْتَمَكَنْتُ مِنْهُ فَقَتَلْتُهُ فَلَوْ مِتُّ عَلَى تِلْكَ الْحَالِ لَكُنْتُ مِنْ أَهْلِ النَّارِ فَلَمَّا جَعَلَ اللَّهُ
الْإِسْلَامَ فِي قَلْبِي أَتَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقُلْتُ: ابْسُطْ يَمِينَكَ فَلَأُبَايِعَكَ. فَبَسَطَ
يَمِينَهُ فَقَبَضْتُ يَدِي. قَالَ: مَا لَكَ يَا عَمْرُو؟ قَالَ: قُلْتُ أُرَدْتُ أَنْ أَشْتَرِطَ. قَالَ: تَشْتَرِطُ
بِمَاذَا. قُلْتُ: أَنْ يُغْفَرَ لِي. قَالَ: أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ الْإِسْلَامَ يَهْدِمُ مَا كَانَ قَبْلَهُ وَأَنَّ الْهَجْرَةَ
تَهْدِمُ مَا كَانَ قَبْلَهَا وَأَنَّ الْحَجَّ يَهْدِمُ مَا كَانَ قَبْلَهُ. وَمَا كَانَ أَحَدٌ أَحَبَّ إِلَيَّ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ
(صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَلَا أَجَلَ فِي عَيْنِي مِنْهُ وَمَا كُنْتُ أَطِيقُ أَنْ أَمْلَأُ عَيْنِي مِنْهُ إِلَّا لَأَلَّهُ وَلَوْ
سُئِلْتُ أَنْ أَصِفَهُ مَا أَطَقْتُ لِأَنِّي لَمْ أَكُنْ أَمْلَأُ عَيْنِي مِنْهُ وَلَوْ مِتُّ عَلَى تِلْكَ الْحَالِ لَرَجَوْتُ
أَنْ أَكُونَ مِنَ أَهْلِ الْجَنَّةِ ثُمَّ وَلِينَا أَشْيَاءَ مَا أَذْرَى مَا حَالِي فِيهَا فَإِذَا أَنَا مِتُّ فَلَا تُصَحِّبُنِي
نَائِحَةٌ وَلَا نَارٌ فَإِذَا دَفَنْتُمُونِي فَشْنُوا عَلَيَّ التُّرَابَ شَنًّا ثُمَّ أَقِيمُوا حَوْلَ قَبْرِي قَدْرَ مَا تُنْحَرُ
جَزُورٌ وَيُقَسَّمْ لَحْمُهَا حَتَّى اسْتَأْنَسَ بِكُمْ وَالْظُّرَّ مَاذَا أَرَا جَعَلَ بِهِ رَسُولَ رَبِّي. رواه مسلم في
الإيمان. نسأل الله كمال الإيمان^(۴):

ئیبینو شہماس (خودای فی رازی بن) گوتمی: لہ سہرہ مہرگا بہ دیاری عہمری
کوپی عاصہ وہ بووین، زور گریاو رووی کردہ دیوارہ کہ کوپرہ کہشی ہر
دہیگوت: بابہ! بو وا دہکھی؟ خوتو پیغہ مہر (درویدی خودای لہسہرین) مژدہی

ئەمەو ئەو‌هی پیت داوه، گوتی: ئەویش رووی تێ کردین و گوتی: گه‌وره‌ترین شت که ئاماده‌مان کردووه و جیگه‌ی ئومیدمانه شایه‌تی دانه به‌مه: الا اله الا الله وان محمدا رسول الله. من به‌م سێ حاله‌دا تێ په‌ریوم: له پێشدا وابووم کهس وه‌ك من وا زۆر رقی له پێغه‌مبه‌ر نه‌بوو، ئەگەر خوا نه‌خاسته له‌سه‌ر ئەو حاله‌ به‌مردمايه بینگومان دۆزه‌خی ده‌بووم، کاتی‌کیش که خودا ئیسلامه‌تی نایه‌ ناو دڵمه‌وه به‌پیتی خۆم چوومه‌ خزمه‌تی هه‌زه‌ت (دروودی خودای له‌سه‌رین) عه‌رزیم‌کرد: ده‌ستی راستت بینه‌ هه‌تا به‌یعه‌ت و په‌یمان‌ت بده‌م، جا که ئەو ده‌ستی خۆی درێژ‌کرد من ده‌ستی خۆم کی‌شایه‌وه‌ فهرمووی: ئە‌ی عه‌م‌را! ئە‌وه چیه‌ بۆ واده‌که‌ی؟ عه‌رزیم‌کرد: ده‌مه‌وێ مه‌رج دابنیم! فهرمووی: مه‌رجی چی داده‌نیی؟ عه‌رزیم‌کرد: که خوا لیم‌ خوش بێ، فهرمووی: ئە‌دی نازانی که ئیسلامه‌تی هه‌رچی گونا‌هێ له‌ پێش خۆیه‌وه‌ بووبێ ده‌یرمی‌نێ هه‌روا کوچ و ره‌و کردنیش هه‌رچی گونا‌ه‌و تاوانی پێش خۆیه‌تی ده‌یرووخینێ، هه‌روه‌ها هه‌ج کردنیش هه‌رچی گونا‌هێ له‌پێشیه‌وه‌ بووبێ ده‌یسپێته‌وه‌ ئیتر له‌وه‌دا که موسوڵمان بووم که‌سی تر وه‌کوو پێغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) ئاوا خوشه‌ویست و نازدار نه‌بووه‌ له‌ به‌رچاوم، ئە‌وه‌نده نازدارو به‌قه‌درو به‌ریزو به‌سام و شکۆبوو پرکی‌شم نه‌ده‌کرد که پر به‌دل تیرو پر سه‌یری بکه‌م! ته‌نانه‌ت ئە‌گەر که‌سێ داوام ئی بکا که ناو‌نیشانی هه‌لبده‌م ناتوانم بۆم هه‌ل‌ناده‌ری، چونکه له‌به‌ر خوشه‌ویستی و سام و شکۆی زاتم نه‌ده‌کرد که به‌ وردی سه‌رنجی بده‌م، ئە‌گەر له‌سه‌ر ئە‌م حاله‌ به‌مردمايه ئە‌وه هیوام وابوو که به‌هه‌شتی بوومايه، وه‌لێ له‌ داوی ئە‌وه‌ بووین به‌سه‌رکارو کار به‌ده‌ست له‌سه‌ر هه‌ندی شت، له‌ماوه‌ی ئە‌و کاربه‌ده‌ستییه‌دا نازانم حال‌م چۆن ده‌بی، جا که‌م‌ردم نه‌سه‌ر دۆلکه‌بیژ (نا‌حه): ژنی شیوه‌نکه‌رو نه‌ ئاگرو بخوردم له‌گه‌ڵ دانه‌یه‌ت بۆ سه‌ر گۆزخانه وه‌ له‌کاتی ناشتن‌دا خۆل و گله‌که به‌کن به‌سه‌رما، له‌پاشدا ئە‌وه‌نده له‌ ده‌وری گۆره‌که‌م بوه‌ستن که وشتری سه‌ر‌به‌پێی و گوشته‌که‌ی دابه‌ش بکری، هه‌تا هۆ بگرم پیتانه‌وه‌و به‌ زاتی

ئیوه‌وه سامم بشکئی و بیریکه‌مه‌وه که چۆن وهرامی فروستاده‌کانی
په‌روهردگارم بده‌مه‌وه و چی به نه‌کیرو مه‌نکهر بلّیم! (م).

۳۲) چاکیتی خالیدی کوپی وه‌لید (خودای لی رازی بی)

فضل خالد بن الولید القرشی (رضی الله تعالی عنه)

۳۴۲۰- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَعَى زَيْنًا وَجَعْفَرًا وَابْنَ رَوَاحَةَ لِلنَّاسِ قَبْلَ أَنْ يَأْتِيَهُمْ خَبَرُهُمْ، فَقَالَ «أَخَذَ الرَّأْيَةَ زَيْنٌ فَأَصِيبُ، ثُمَّ أَخَذَ جَعْفَرٌ فَأَصِيبُ، ثُمَّ أَخَذَهَا ابْنُ رَوَاحَةَ فَأَصِيبُ - وَعَيْنَاهُ تَذَرِفَانِ - حَتَّى أَخَذَهَا سَيْفٌ مِنْ سُيُوفِ اللَّهِ حَتَّى فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ. رواه البخاري وسيأتي في غزوة مؤتة أن شاء الله^(۱)»

ئه‌نه‌س (خودای لی رازی بی) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) هه‌والی
مه‌رگی زه‌یدو جه‌غفه‌رو ئیبنو ره‌واحه‌ی راگه‌یاند به مه‌ردوم، پیش ئه‌وه‌ی
هه‌والیان به ئاسایی بگا پییان، فه‌رمووی: زه‌ید ئالاکه‌ی هه‌لگرت و پیکرا،
ئینجا عه‌بدوللای کوپی ره‌واحه‌ی هه‌لیگرت و ئه‌ویش پیکرا له‌م کاته‌دا هۆن
هۆن فرمیسک به چاوه‌کانی پیغه‌مبه‌ردا (درویدی خودای له‌سهرین) ده‌هاته‌ خوارئ.
فه‌رمووی (درویدی خودای له‌سهرین): ئیتر ئالاکه‌ی شمشیری (له‌ شمشیره‌کانی خودا)
هه‌لیگرت و داینه‌نا هه‌تا خودا سه‌ری خستن (ب).

۳۴۲۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَنَزَلًا فَجَعَلَ النَّاسُ يَمُرُونَ فَيَقُولُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَنْ هَذَا يَا أَبَا هُرَيْرَةَ؟ فَأَقُولُ فَلَانٌ. فَيَقُولُ: نَعَمْ عَبْدُ اللَّهِ هَذَا. وَيَقُولُ: مَنْ هَذَا. فَأَقُولُ فَلَانٌ. فَيَقُولُ: بَشْرَ عَبْدُ اللَّهِ هَذَا. حَتَّى مَرَّ خَالِدُ بْنُ الْوَلِيدِ فَقَالَ: مَنْ هَذَا؟ فَقُلْتُ هَذَا خَالِدُ بْنُ الْوَلِيدِ. فَقَالَ: نَعَمْ عَبْدُ اللَّهِ خَالِدُ بْنُ الْوَلِيدِ سَيْفٌ مِنْ سُيُوفِ اللَّهِ. رواه الترمذي بسند حسن^(۲)»

(۱) بخاری. فضائل الصحابة: ۳۷۵۷.

(۲) سننه حسن عند الترمذی.

ئەبو ھورەیرە (خودای ئی رازی بئ) گوتی: لە خزمەتی پیغەمبەردا بووین (دروودی خودای لەسەربین) لە ھەواری بارمان خست، بەرودوا خەڵکەکە لە لایەو تئ دەپەرین، ھەزەرت (دروودی خودای لەسەربین) دەیفەرموو: ئەی ئەبو ھورەیرە! ئەمە کییە؟ دەمگوت: فیسارە کەسە دەیفەرموو: ئەم بەندەدی خودایە بەندەدی چاکە! یەکیکی تر تئ دەپەری دەیفەرموو: ئەی ئەمە کییە؟ دەمگوت: فیسارە کەسە، دەیفەرموو: ئەم بەندەدی خودایە بەندەدی کی خراپە ھەتا سەر ھاتە سەر خالیدی کوپی وەلیدو خالید بە بەردەمیا رەت بوو، فەرمووی: ئەی ئەمە کییە؟ عەرزیمکرد: ئەمە خالیدی کوپی وەلیدە، فەرمووی: بەندەدی خودا خالیدی کوپی وەلید پیای چاکە، شمشیریکە لە شمشیرەکانی خودا (ت) - س/ح).

۳۲) چاکیتی موعاویەیی کوپی ئەبو سوفیان (خودایان ئی رازی بئ)

فضل معاوية بن أبي سفيان (رضی اللہ تعالیٰ عنہما)

۳۴۲۲- عَنْ أَبِي مُلَيْكَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قِيلَ لِابْنِ عَبَّاسٍ هَلْ لَكَ فِي أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ مُعَاوِيَةَ، فَإِنَّهُ مَا أَوْتَرَ إِلَّا بِوَاحِدَةٍ. قَالَ إِنَّهُ فَقِيهٌ. رواه البخاري^(۱):

ئەبو مولهیکە (خودای ئی رازی بئ) گوتی: بە ئیبنو عەبباس گوترا: خۆزیا قسەت لەگەڵ فەرمانرەوای موسولمانان موعاویە دەکرد، چۆن تاقە رکاتی نوێژی وەتر دەکا، ئیبنو عەبباس گوتی: کارەکی ریکی ریبازی پیغەمبەرە (دروودی خودای لەسەربین) خراپەیی ئی ناگیرئ، چونکە خۆی مەلایە (ب).

۳۴۲۳- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي عَمِيرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) وَكَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنَّهُ قَالَ لِمُعَاوِيَةَ: اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ هَادِيًا مَهْدِيًا وَاهْدِهِ بِهِ. رواه الترمذي بسند حسن^(۲):

(۱) بخاری، فضائل الصحابة: ۳۷۶۵.

(۲) رواه الترمذي بسند حسن.

ٹہ ورہ حمانی کوپی ٹہ بو عومہ یرہ (خودای لی رازی بن) {کہ خوی صہ حابہ بو، له هاورپیانی پیغہ مہر (درویدی خودای لہ سرین) بوو} گوتی: پیغہ مہر (درویدی خودای لہ سرین) بہ موعاویہی فہرموو: ٹہی خودایہ! بیخہرہ سہر ریگہی راست و بیکہ بہ رہہ برو بیکہ بہ ہوی رینموونی (ت-س/ح).

۳۴) چاکیتی ٹہ بو سوفیانی کوپی ہرب (خودای لی رازی بن)

فضل ابی سفیان بن حرب (رضی اللہ تعالیٰ عنہ)

۳۴۲۴- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كَانَ الْمُسْلِمُونَ لَا يَنْظُرُونَ إِلَى أَبِي سُفْيَانَ وَلَا يُقَاعِدُونَهُ فَقَالَ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): يَا نَبِيَّ اللَّهِ ثَلَاثٌ أُعْطِيَهُنَّ قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: عِنْدِي أَحْسَنُ الْعَرَبِ وَأَجْمَلُهُ أُمُّ حَبِيبَةَ بِنْتُ أَبِي سُفْيَانَ أَرْوَجُكَهَا قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: وَمُعَاوِيَةُ تَجْعَلُهُ كَاتِبًا بَيْنَ يَدَيْكَ. قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: وَتُؤَمِّرُنِي حَتَّى أَقَاتِلَ الْكُفَّارَ كَمَا كُنْتُ أَقَاتِلُ الْمُسْلِمِينَ. قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: أَبُو زُمَيْلٍ وَلَوْلَا أَنَّهُ طَلَبَ ذَلِكَ مِنَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَا أُعْطَاهُ ذَلِكَ لَأَنَّهُ لَمْ يَكُنْ يُسْتَلْ شَيْئًا إِلَّا قَالَ: نَعَمْ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ^(۱).

ٹیبنو عہ عباس (خوایان لی خوش نوود بن) دہلی: لہ پیشتدا موسولمانان بہ چاویکی باش تہ ماشای ٹہ بو سوفیانیان نہ دہ کردو لہ گہ لیا دانہ دہ نیشتن لہ بہر کردہ وہی پیشووی، تا ٹہ بو سوفیان عہ رزی پیغہ مہری کرد: ٹہی پیغہ مہری خودا! ٹہم سنی شتہم پی خہ لات بکہو ٹہو سنی تکایہم ہہیہ لہ خرمہ تتا، فہرمووی: بہ لی گوتی: ٹومو حہ بیبہی کچم، کہ ٹافرہ تی وا جوان و نازداری تر کہم ہہیہ لہ ناو عہ رہا، کہ بو خانہ دانیش کچی ٹہ بو سوفیانہ دہمہ وی خوم مارہی بکہمہ وہ لیٹ و مارہ برینہ وہ کہی تازہ بکہمہ وہ بوٹ، فہرمووی: بہ لی، باشہ گوتی: موعاویہی کوپیشم بکہ بہ میرزای بہرہ سستی خوٹ فہرمووی: بہ لی باشہ گوتی: خوٹم بکہ بہ سہر لہ شکر تا چوں کاتی خوی لہ دڑی سوپای موسولمانان شہرم دہ کرد ٹیستا ٹاوا شہر بکہمہ وہ لہ دڑی

(۱) مسلم، فضائل الصحابة: ۶۳۵۹.

له شڪرى كافره كان، فهرمووى: باشه ئه بو زومهيل گوتى: خوئى داواى
 ئه مانه ي كرد له پيغه مبه ر (درودى خوداى له سربى) دهنه پيغه مبه ر (درودى خوداى
 له سربى) ئه وانه ي له خوئيه وه نه ده دايه، چونكه عاده تى حه زره ت (درودى خوداى
 له سربى) وابوو ده ستنى نه دهنه به روى كه سه وه، داواى هه ر شتيكيان ئى ده كرد
 به پيئى توانا ده يفه رموو باشه (م).

إلى هنا أنتهى ذكر المهاجرين إلا نفر الأخير (رضى الله تعالى عنهم أجمعين -
 وجميع من تقدم من أبى بكر إلى هنا قرشيون إلا زيد بن حارثة وولده أسامه وبلا لا وابن
 مسعود مولى أبى حذيفة وعمار بن ياسر (رضى الله تعالى عنهم وعنا بجاههم).

ليهردها باسى كوچكاران ته واو، وه ئى ئه م چه ن كه سه ي دواوه
 كوچكارنين، له ئه بو به كره وه بيگره هه تا ئيره هه موويان قورده يشين ئه مانه ي
 ئى ده رچى: زه يدى كوڤرى حاريشه و ئوسامه ي كوڤرى بيلالى حه به شى و
 عه بدوللاى كوڤرى مه سه وود و سالمى فارسى كه به نده ي ئازادكراوى ئه بو
 حوزده يفه بوو و عه ممارى كوڤرى ياسير. خودا لييان رازى بئى و له به ر خاترى
 ئه وان له ئيمه ي په يره وى ئه وانيش خوئى بئى و لييمان رازى بئى. ئامين مال
 ئاوايى له كوچكاران ده كه م و ده لييم به يادى ئه و دليمر مه ردانه وه:

نازيه! نه وه روزه، وه رزى به هاره

دل له چلپاوى چله بيزاره!

شه وى نه قامى و سوپاى تارومار

شيرى نيسلايمان لى كه وتوته كار

گزنكى تيشكى شوپشيكى پاك

دهشت و ده رى كرد به رۆژى رووناك

بليسه ي نوووى قورناني پيرۆز

ده وه زى و دلى پر ده كرد له سۆز

پۆل پۆل پياوى مه رد خوئى و خيزانى

بوون به په‌روانه‌ی تاه‌او قورن‌ان‌س
 کو‌چو باریان کرد به‌ره‌و مه‌دینه
 حاشا له گشت شت، جگه له‌ودینه،
 که خوا ناروویی به موحه‌مه‌دا
 تاقه ره‌به‌ری ری‌س راستی خودا،
 له‌وساوه نیت‌ر گو‌مه‌زی نی‌سلام
 بو‌خواناس بووه به چه‌توی سه‌لام!

(۳۵) به‌شی پی‌نجه‌م: با‌سی گه‌وره‌یی و پاکژی ها‌وسه‌ره‌کانی پی‌غه‌مبه‌ر
 (دروودی خودای لی بی)

الفصل الخامس: في فضائل زوجات النبي (صلى الله عليه وسلم)

{قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِّنَ النِّسَاءِ إِنِ اتَّقَيْتُنَّ فَلَا تَخْضَعْنَ
 بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ وَقُلْنَ قَوْلًا مَّعْرُوفًا وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ
 الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى وَأَقِمْنَ الصَّلَاةَ وَآتِينَ الزَّكَاةَ وَأَطِعْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ
 عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا وَادْكُرْنَ مَا يُتْلَى فِي بُيُوتِكُنَّ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ
 وَالْحِكْمَةِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ لَطِيفًا خَبِيرًا ۝ ۳۲-۳۳-۳۴}.

خودای مه‌زن ده‌فه‌رموئ: نه‌ی ژنه‌کانی پی‌غه‌مبه‌ر! ئیوه ها‌وسه‌ری
 پی‌غه‌مبه‌ری خودان، ئیوه وه‌کوو ژنانی تر‌نین، نه‌نگی ئیوه نه‌نگی خوداو
 پی‌غه‌مبه‌ره، که‌واته نه‌گه‌ر ته‌قواتان هه‌یه‌و خۆتان به‌خاوه‌ن ته‌قوا ده‌زانن نه‌وا
 قسه‌ی نه‌رمو می‌چکه له‌گه‌ل پی‌او‌ی بیانی‌دا مه‌که‌ن، نه‌بادا نه‌وانه‌ی که‌ دلیان
 نه‌خۆشه‌و بی شه‌رمو بی ئاپروون ته‌مای به‌دو خه‌یالی خراپ‌تان ده‌ریاره
 بکه‌ن، هه‌میشه قسه‌ی باش و جوان بکه‌ن، ری‌زو سه‌لاری و سه‌نگینی خۆتان
 بی‌اری‌زن، له ژوو‌رو ماله‌کانی خۆتان‌ا به‌حه‌یاو حورمه‌ت و قه‌درو و یقار
 داب‌نیشن و له‌کاتی به‌ری‌گه‌ رو‌یشن‌تن دا له‌نجه‌و لار مه‌که‌ن و خۆتان نارایش

مه‌دهن بۆ پیاوی بیانی، وه‌کوو نه‌و ژنانه‌ی که له کاتی نه‌زانی و کافریتی کۆندا لارو له‌نجه‌یان ده‌کردو خۆیان ده‌پازانده‌وه بۆ خه‌لک ئیوه که سوکاری پیغه‌مبه‌رن و خودا ده‌ستی قه‌دری ئی ناو، ده‌ی سوپاسی نه‌و به‌هره‌یه بکه‌ن و له‌کاتی خۆیا نویژه‌کانتان به‌جئ نیئن و زه‌کاتی مالتان بده‌ن و فه‌رمانی خوداو فه‌رمانی پیغه‌مبه‌ری به‌جئ بیئن. رافه‌ی مه‌نده‌ی ئایه‌ته‌که له‌م شوینه‌دا رویشته ➡ (ب- ۳ ز- ۱۹۱ ف- ۲) وه‌لئ لیڤه له ئاخ‌ره‌که‌یه‌وه نه‌مه‌ی پتره: خه‌ریکی ده‌ور کردنه‌وه‌ی قورئانی پیروژ بن و له ماله‌وه هه‌میشه خه‌ریکی فی‌ربوونی ئایه‌ته‌کانی قورئان و فه‌رموده‌کانی پیغه‌مبه‌ر بن که هه‌مووی حی‌کمه‌ت و زانستی پیروژو به‌رزه، بئ‌گومان خودای گه‌وره ناگای له هه‌موو شته هه‌یه.

وَقَالَ تَعَالَى: {الَّتِي أُولَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ} - صدق الله العظيم - {۶/۳۳}.

خودای گه‌وره له ئایه‌تییکی تر دا ده‌فه‌رموی: پیغه‌مبه‌ر له هه‌موو شتی‌کا بۆ هه‌موو موسولمانئ نزی‌کتره و له‌پیش‌تره له‌هه‌موو که‌سی‌کی تر، ته‌نانه‌ت له پیش‌تره بۆیان له خودی خوشیان بۆ خۆیان، وه خیزانه‌کانیشی وان له جی‌گه‌ی دای‌کیانا.

۳۶) چاک‌یتیی خه‌دیجه خانی کچی خووه‌یلید (خودای لی رازی بی)

فضل السيدة خديجة بنت خويلد (رضي الله تعالى عنها)

۳۴۲۵- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: مَا غُرْتُ عَلَى نِسَاءِ النَّبِيِّ (مِثْلَ اللَّهِ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِلَّا عَلَى خَدِيجَةَ وَإِلَى لَمْ أَذْرِكْهَا. قَالَتْ وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ (مِثْلَ اللَّهِ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا دَبَحَ الشَّاةَ فَيَقُولُ: أَرْسِلُوا بِهَا إِلَى أَصْدِقَاءِ خَدِيجَةَ. قَالَتْ: فَأَغْضَبْتُهُ يَوْمًا فَقُلْتُ خَدِيجَةَ! فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (مِثْلَ اللَّهِ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): إِنِّي قَدْ رَزَقْتُ حُبَّهَا. وَفِي رِوَايَةٍ: فَرُبَّمَا قُلْتُ: لَهُ كَأَلُهُ لَمْ يَكُنْ فِي الدُّنْيَا امْرَأَةً إِلَّا خَدِيجَةُ. فَيَقُولُ: إِنَّهَا كَانَتْ وَكَانَتْ، وَكَانَ لِي مِنْهَا وَلَدٌ. وَفِي

رَوَايَةٌ: مَا غَرْتُ لِلنَّبِيِّ (مَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى امْرَأَةٍ مِنْ نِسَائِهِ مَا غَرْتُ عَلَى خَدِيجَةَ لِكَثْرَةِ ذِكْرِهِ إِيَّاهَا وَمَا رَأَيْتُهَا قَطُّ لَأَنَّهَا مَاتَتْ قَبْلَ أَنْ يَتَزَوَّجَنِي بِثَلَاثِ سِنِينَ^(۱):

عائِشَه (خودای فی رازی بن) گوئی: له هیچ ژنیکی پیغهمبهر (دروودی خودای له‌سهرین) نه‌وه‌نده‌ی خه‌دیجه (خودای فی رازی بن) هه‌ویباریم نه‌کی‌شاوه، له‌گه‌ل نه‌وه‌یشا که من فریای خه‌دیجه نه‌که‌وتووم، چونکه پیغهمبهر (دروودی خودای له‌سهرین) زوری ناو ده‌برد، گه‌لی جار که مه‌ریکی سهر ده‌بری ده‌یفه‌رموو: به‌شی دؤست و ناشناکانی خه‌دیجه بنیرن! گوئی: روژئی توو‌په‌یم کرد، گوتم: خه‌دیجه و خه‌دیجه! فه‌رمووی (دروودی خودای له‌سهرین): به‌ده‌ست خؤم نییه خوشه‌ویستی نه‌و له‌خوداوه له‌دلما چه‌سپیوه! له‌گی‌رانه‌وه‌یه‌کا: گه‌لی جار عه‌رزی پیغهمبهرم ده‌کرد: ده‌لئی نه‌م جیهانه‌که‌سی تری تیانییه خه‌دیجه نه‌بی، نه‌ویش ده‌یفه‌رموو: ئافره‌تیکی وه‌ها و وه‌ها باش بوو، سهره‌رای نه‌وه‌یش منالم لیی هه‌بوو! له‌گی‌رانه‌وه‌یه‌کی ترده: رقه‌م نه‌کی‌شاوه له‌پیغهمبهر (دروودی خودای له‌سهرین) له‌سهر هیچ ژنیکی وه‌کوو له‌سهر خه‌دیجه رقه‌م لی ده‌کی‌شا، خه‌دیجه‌شم هه‌رگیز نه‌دیوه، چونکه سئی سال به‌ر له‌وه‌ی پیغهمبهر (دروودی خودای له‌سهرین) من بگو‌یزیته‌وه خه‌دیجه مردوو، هوئی نه‌م رقه‌کی‌شانه نه‌وه‌بوو پیغهمبهر (دروودی خودای له‌سهرین) زور باسی نه‌وی ده‌کرد (ش/ت).

۳۴۲۶ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَتَى جَبْرِيلُ النَّبِيَّ (مَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ هَلِوْ خَدِيجَةُ قَدْ أَتَكَ مَعَهَا إِثَاءَ فِيهِ إِذَا مَ أَوْ طَعَامَ أَوْ شَرَابَ، فَإِذَا هِيَ أَتَكَ فَأَقْرَأَ عَلَيْهَا السَّلَامَ مِنْ رَبِّهَا عَزَّ وَجَلَّ، وَبَشَّرَهَا بِبَيْتٍ فِي الْجَنَّةِ مِنْ قَصَبٍ، لَا صَخَبَ فِيهِ وَلَا كَصَبَ^(۲):

(۱) بخاری. ادب: ۶۰۰۴، ۷۴۸۴. تجرید/ ۴ ل - ۱۸۴ ژ، ۱۴۹۸ / ۳۸۱۶، ۳۸۱۷، ۵۲۲۹، ۷۴۸۴. مسلم.

فضائل الصحابة: ۶۲۲۸.

(۲) بخاری. مناقب: الأنصار، ۳۸۲۰، ۷۴۹۴.

ئەبو هورەیره (خودای ئی رازی بێ) گوتی: جوبرائیل (دروودی خودای گهره‌ی ئی بێ) له ئەشکهوتی حیرا دیتە لای پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) دەفەرموی: ئەو پیغەمبەری خودا! ئەو خەدیجە و بە رێو، و هات بۆ لات، دەفریکێ پییە پیخوری تیا هیناوه بۆت یا دەفەرموی: خۆراک یا خواردنەوه‌ی تیا هیناوه بۆت، جا که گەیشته لات له لایه‌نی خودای گهره‌و سهره‌ره‌وه‌و له لایه‌نی منه‌وه سلاوی ئی بکه‌و مزگینێ ئەوه‌شی بده‌ری که خودا له به‌هه‌شتا کۆشکیکی بۆ داناوه، له مرواری هۆلۆل دروستکراوه، نه‌ ده‌نگه‌ ده‌نگ و قهره‌قهری تیاوه نه‌ ناره‌حه‌تی و شه‌که‌تی! (ش/ت).

۲۷ ۳- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: خَيْرُ نِسَائِهَا مَرِيَمُ بِنْتُ عِمْرَانَ وَخَيْرُ نِسَائِهَا خَدِيجَةُ بِنْتُ خُوَيْلِدٍ. رَوَى هَذِهِ الثَّلَاثَةُ الشَّيْخَانُ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۳):

عه‌لی (رمزای خوی ئی بێ) گوتی: ژنه‌وتم له پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) ده‌یفەرموو: باشت‌ترینی ئافره‌تی جیهان مه‌ریه‌می کچی عیمرانه (واته: له‌ کاتی خویا) له‌م چه‌رخه‌شدا باشت‌ترینی ئافره‌تی جیهان خەدیجە‌ی کچی خووه‌ی‌لیده (ش/ت).

۲۸ ۳- وَقَالَتْ عَائِشَةُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) اسْتَأْذَنْتُ هَالَةَ بِنْتُ خُوَيْلِدٍ أُخْتُ خَدِيجَةَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَعَرَفَ اسْتِئْذَانَ خَدِيجَةَ وَتَذَكَّرَهُ فَارْتَاعَ لِذَلِكَ فَقَالَ: اللَّهُمَّ هَالَةَ بِنْتُ خُوَيْلِدٍ. فَعَرَفْتُ فَقُلْتُ وَمَا تَذَكَّرُ مِنْ عَجُوزٍ مِنْ عَجَائِزِ قُرَيْشٍ حَمَرَاءِ الشُّذُقَيْنِ هَلَكَتْ فِي الدَّهْرِ فَأَبْدَلَكَ اللَّهُ خَيْرًا مِنْهَا. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۴):

عائیشه (خودای ئی رازی بێ) ده‌لی: هاله‌ی کچی خووه‌ی‌لیدی خوشکی خەدیجە داوای رێگه‌ی کرد که بیته‌ خزمه‌تی پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) به‌ ده‌نگی ئەودا ده‌نگی خەدیجە‌ی بیرکه‌وته‌وه‌و

(۳) بخاری. مناقب الأنصار: ۳۸۱۵، ۳۴۳۲. مسلم. فضائل الصحابة: ۶۲۲۱. ترمذی. مناقب: ۲۸۲.

(۴) بخاری. فضائل خدیجہ: ۳۸۲۱. مسلم، ۶۲۳۲ = تجرید/ ۴ ل - ۱۸۶ ژ / ۱۵۰۰ / ۳۸۲۱.

وایزانی شه‌وه، چونکی ده‌نگیان له یه‌ک ده‌چوو، له‌به‌ر شه‌وه راجه‌نی و فه‌رمووی: شه‌ی خودایه! ده‌ی هاله‌ی کچی خووه‌یلید بئی! منیش ده‌مار گرتمی و گوتم: شه‌مه چیه شه‌وه‌نده یادی شه‌م پیرژنه لالفاوه سووره ددان له ده‌ما نه‌ماوه‌ی قوره‌یشیه ده‌که‌یتشه‌وه، که سه‌رده‌میکی دوورو دریزه له‌ناو چوو! که له‌گه‌ل شه‌وه‌یشدا خودا له‌باتی شه‌و ژنی باشتی داویتئی! (ش).

۳۴۲۹- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: حَسْبُكَ مِنْ نِسَاءِ الْعَالَمِينَ مَرْيَمُ ابْنَةُ عِمْرَانَ وَخَدِيجَةُ بِنْتُ خُوَيْلِدٍ وَقَاطِمَةُ بِنْتُ مُحَمَّدٍ وَأَسِيَّةُ امْرَأَةُ فِرْعَوْنَ. رواه الترمذی والنسائی والحاكم^(۵):

شه‌نه‌س (خودای ئی رازی بن) ده‌لئ: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌فه‌رمووی: له ژنانی هه‌موو جیهان شه‌م چوار ژنه‌ت به‌سه بو به‌هره‌مندی و پاڅی و گه‌وره‌یی: مه‌ریه‌می کچی عیمران و خه‌دیجه‌ی کچی خووه‌یلیدو فاتیمه‌ی کچی موحه‌مه‌دو ئاسیه‌ی ژنی فیرعه‌ون (ش-س/ص-ن/حاکم).

۳۷) چاکیتی عایشه خانی کچی نه‌بو به‌کر (خودایان ئی رازی بئی)

فضل السيدة عائشة بنت ابی بکر (رضی الله عنهما)

۳۴۳۰- عَنْ عَائِشَةَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أُرِيكَ فِي الْمَنَامِ ثَلَاثَ لَيَالٍ جَاءَنِي بِكَ الْمَلَكُ فِي سَرَقَةٍ مِنْ حَرِيرٍ فَيَقُولُ: هَذِهِ امْرَأَتُكَ. فَأَكْشِفُ عَنْ وَجْهِكَ فَإِذَا أَنْتَ هِيَ فَأَقُولُ إِنَّ يَكُ هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ يُمَضِّهِ. رواه الشيخان والترمذی ولفظه: جَاءَ جَبْرِيلُ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِصُورَةِ عَائِشَةَ فِي خِرْقَةٍ حَرِيرٍ خَضِرَاءَ، فَقَالَ: إِنَّ هَذِهِ زَوْجَتُكَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ^(۱):

له‌وه پيش شه‌مه هه‌دیته گوتراوه لی‌ره‌شدا به‌م شیوه‌یه‌یه: عایشه (خودای ئی رازی بن) ده‌لئ: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) پیی فه‌رمووم: سئ شه‌و له

^(۵) رواه الترمذی بسند صحيح (شرحه).

^(۱) بخاری. نکاح: ۵۱۲۵. مسلم. فضائل الصحابة: ۶۲۳۳.

خه‌وما تۆم پینیشاندرا، جو برائیل وینه‌ی تۆی له‌ناو ده‌سمالیکی ئاوریشما بۆم ده‌هیناو ده‌یفه‌رموو: ئەمه ژنی تۆیه، منیش روویم هه‌ل ده‌دایه‌وه‌و ته‌ماشایم ده‌کرد، ئەوا ئیستا ده‌رکه‌وت که خاوه‌نی ئەم وینه‌یه تۆ بووی! ئەو کاته ده‌مگوت: ئەگەر ئەمه له‌ خوداوه بێ ده‌یکاو خۆی ده‌یه‌ینیته‌ دی! (ش/ت) گه‌ته‌ی (ت): جو برائیل له‌ پارچه‌یی ئاوریشمی سه‌وز دا وینه‌ی عایشه‌ دینێ بۆ پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رب) پیی ده‌فه‌رموی: ئەمه له‌ هه‌ردوو جیهاندا ژنی تۆیه.

۳۴۳۱- وَقَالَ عَرَوَّةُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): ثَوَّقْتُ خَدِيجَةَ قَبْلَ هَجْرَةِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِثَلَاثِ سِنِينَ، فَلَبِثْتُ سَتَيْنِ أَوْ قَرِيبًا مِنْ ذَلِكَ، وَكُنْتُ عَائِشَةَ وَهِيَ بِنْتُ سِتِّ سِنِينَ، ثُمَّ بَنَى بِهَا وَهِيَ بِنْتُ تِسْعِ سِنِينَ. بعد الهجرة. رواه البخاري^(۲).

عوروه (خودای ئازادی بێ) گوتی: به‌ سێ سال به‌ر له‌ کوچکردنی چه‌زه‌ت (دروودی خودای له‌سه‌رب) بۆ مه‌دینه‌ خه‌دیجه‌ی خیزانی له‌ مه‌که‌که‌ کوچی دوا‌یی کرد، ئیتر پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رب) پاش ده‌وری دوو سال له‌وه‌ دوا له‌پیش کوچکردنا عایشه‌ ماره‌ ده‌برێ بۆ خۆی، ئەو ده‌مه‌ عایشه‌ ته‌مه‌نی شه‌ش سال بوو ئەوجا له‌پاش کوچکردن له‌ مانگی شه‌شه‌ل‌اندا له‌ مه‌دینه‌ گواستیه‌وه، ئەو ده‌مه‌ که گواستیه‌وه ته‌مه‌نی عایشه‌ نۆ سال بوو (ب).

۳۴۳۲- وَعَنْهَا قَالَتْ: تَزَوَّجَنِي النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَنَا بِنْتُ سِتِّ سِنِينَ، فَقَدِمْنَا الْمَدِينَةَ فَتَزَلْنَا فِي بَيْتِ الْحَارِثِ بْنِ خَزْرَجٍ، فَوَعِكَتُ فَتَمَرَّقَ شَعْرِي فَوَلَّى جُمَيْمَةً، فَأَتَنِي أُمِّي أُمُّ رُومَانَ وَإِلَيَّ لَفِي أَرْجُوحَةٍ وَمَعِيَ صَوَاحِبُ لِي، فَصَرَخْتُ بِي فَأَتَيْتُهَا لَا أَذْرِي مَا تُرِيدُ بِي فَأَخَذَتْ يَدِي حَتَّى أَوْقَفَتْنِي عَلَى بَابِ الدَّارِ، وَإِلَيَّ لِأَنْهَجُ، حَتَّى سَكَنَ بَعْضُ نَفْسِي، ثُمَّ أَخَذَتْ شَيْئًا مِنْ مَاءٍ فَمَسَحَتْ بِهِ وَجْهِي وَرَأْسِي ثُمَّ أَذْخَلَتْنِي الدَّارَ فَإِذَا نِسْوَةٌ مِنَ الْأَنْصَارِ فِي الْبَيْتِ لَقُلْنَ عَلَيَّ الْخَيْرِ وَالْبَرَكَاتِ، وَعَلَيَّ خَيْرٌ طَائِرٍ. فَأَسْلَمَتْنِي إِلَيْهِنَّ

(۲) تقدم برقم: ۱ م / ۲۰۶۱ مجلد / ۳: ۳۶. الحديث الأول.

فَأَصْلَحَنِي مِنْ شَأْنِي، فَلَمْ يَرْغَبْنِي إِلَّا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ضُحَى، فَأَسْلَمْتَنِي إِلَيْهِ، وَأَنَا يَوْمَئِذٍ بِنْتُ تِسْعِ سِنِينَ. رواه البخاري^(۳):

عائیشه (خودای نازنی بن) گوئی: تهمه‌نم شه‌ش سال بوو که پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سربین) ماره‌ی کردم، له‌پاشدا چوین بو مه‌دینه، له‌وی له‌ناو نه‌وه‌ی حاریشی کوپی خه‌زرجدا به‌ماله‌وه‌ماینه‌وه، جارئ تووشی له‌رزو تایه‌کی سه‌ختی و بووم قرژم رووتایه‌وه له‌پاشا قرژکه‌م هاته‌وه و په‌لکوله‌یه‌کی په‌یدا کرده‌وه ده‌یدا له‌ناو شانم نه‌وا جارئ وام له‌ناو جولانه‌یه‌کا له‌گه‌ل چهند ده‌سته خوشکیکی خو‌ما گه‌مه‌و دیلانیمان ده‌کرد، هر نه‌وه‌نده‌م زانی ئوممو رو‌مانی دایکم هاته‌ لامو بانگی کردم، منیش چومه‌ لای، نه‌یشم ده‌زانی چی لیم ده‌وی، ئیتر ده‌ستی گرتم و بردمی، تا گه‌یشینه‌ به‌ر ده‌رگای مالی خو‌مان له‌ویدا تو‌زئ رایوه‌ستاندم، له‌به‌ر ماندویتی هه‌ناسه‌م سواریبوو بوو، هه‌ناسه‌ برکیم بوو، تا نه‌ختی پشووم به‌به‌ردا هاته‌وه، نه‌ختی ئاوی هه‌لگرت و ئاوه‌که‌ی هه‌لسوی له‌ده‌موچاوو سه‌رو چاوم، ئینجا بردمی هه‌ناسه‌، که ته‌ماشام کرد و کو‌مه‌لئ ژنی یاریده‌ده‌ران هان له‌ماله‌وه، که چوومه‌ ژووره‌وه گو‌تیان: له‌سه‌ر خیره‌ خوشی، له‌سه‌ر به‌ختی باش ئیتر دایکم منی دایه‌ ده‌ستی نه‌وان، نه‌وانیش نه‌ختی ریکیان خستم، ئیتر ئاگام له‌هیچ نه‌بوو کاتیکم زانی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سربین) له‌کاتی چیشته‌نگاودا خو‌ی کرد به‌مالا و دایچه‌له‌کاندم "نه‌وسا ژنه‌کان منیان دایه‌ ده‌ستی و هر نه‌وکاته‌ له‌و شوینه‌دا له‌مالی خو‌مان به‌ده‌ستی گرتم نه‌و حه‌له‌ تهمه‌نم نو سال بوو (ب).

۳۴۳- وَعَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): يَا عَائِشَ، هَذَا جِبْرِيلُ يُفَرِّئُكَ السَّلَامَ. فَقُلْتُ: وَعَلَيْهِ السَّلَامُ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، تَرَى يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا لَا أَرَى^(۴):

(۳) بخاری. مناقب الأنصار: ۳۸۹۴، ۳۸۹۶، ۵۱۳۳، ۵۱۳۴، ۵۱۵۶، ۵۱۵۸، ۵۱۶۰.

(۴) بخاری. بدء الخلق: ۳۲۱۷، ۳۷۶۸، ۶۲۰۱، ۶۲۴۹، ۶۱۵۳. مسلم. فضائل الصحابة: ۶۲۵۴.

دیسان گوتی: پیغه‌مبهر (درویدی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: ئایشی! ئه‌مه جویرائیله سلاوت ئی ده‌کا منیش گوتم: وعلیه السلام ورحمة الله وبرکاته: سلاوو رحمت و پیت و به‌ره‌کاتی خوداش له‌سهر ئه‌و بی ئه‌ی پیغه‌مبهری خودا! گه‌لی شتی وا هه‌یه به تو ده‌بینری، به ئیمه نابینری! (ش/ت).

۳۴۳۴- تقدم برقم: ۵ / ۳۴۲۹ و ۳۴۲۷^(۵):

۳۴۳۵- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: كَانَ النَّاسُ يَتَحَرَّوْنَ بِهَذَايَاهُمْ يَوْمَ عَائِشَةَ، فَاجْتَمَعَ صَوَاحِبِي إِلَى أُمِّ سَلَمَةَ، فَقُلْنَ: يَا أُمَّ سَلَمَةَ، وَاللَّهِ إِنَّ النَّاسَ يَتَحَرَّوْنَ بِهَذَايَاهُمْ يَوْمَ عَائِشَةَ وَإِنَّا لَنُرِيدُ الْخَيْرَ كَمَا تُرِيدُهُ عَائِشَةُ، فَمَرَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ يَأْمُرَ النَّاسَ أَنْ يُهْدُوا إِلَيْهِ حَيْثُ مَا كَانَ أَوْ حَيْثُ مَا دَارَ، قَالَتْ أُمُّ سَلَمَةَ فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَعْرَضَ عَنِّي، فَلَمَّا عَادَ فِي الثَّانِيَةِ ذَكَرْتُ لَهُ ذَلِكَ فَأَعْرَضَ عَنِّي، فَلَمَّا كَانَ فِي الثَّلَاثَةِ ذَكَرْتُ لَهُ فَقَالَ « يَا أُمَّ سَلَمَةَ لَا تُؤْذِينِي فِي عَائِشَةَ، فَإِنَّهُ وَاللَّهِ مَا نَزَلَ عَلَى الْوَحْيِ وَأَنَا فِي لِحَافِ امْرَأَةٍ مِنْكُنَّ غَيْرَهَا. رواه البخاري والرمزي^(۶):

عائیشه (خودای ئی رازی بن) گوتی: موسولمانان که دیارییه‌کیان ده‌برد بو پیغه‌مبهر (درویدی خودای له‌سهرین) چاوه‌پوانی ئه‌و رۆژه‌یان ده‌کرد که رۆژی سه‌ره‌ی عائیشه بی هه‌تا له‌وی دیارییه‌که‌ی بو به‌رن چونکه ده‌یانزانی که پیغه‌مبهر (درویدی خودای له‌سهرین) عائیشه‌ی خو‌ش ده‌وی جا هه‌وی‌کانم له‌کن ئوممو سه‌له‌مه کو ده‌بنه‌وه‌و ده‌لین: ئه‌ی ئوممو سه‌له‌مه! به‌خودا خه‌لکه‌که که دیاری ده‌بن بو پیغه‌مبهر (درویدی خودای له‌سهرین) هه‌لی ده‌گرن هه‌تا رۆژی سه‌ره‌ی عائیشه دی، ئه‌وسا بو‌ی ده‌بن، ئیمه‌ش وه‌ک عائیشه ده‌مانه‌وی له‌و خیره‌مان به‌رکه‌وی، که‌وابوو تو عه‌رزى پیغه‌مبهر بکه (درویدی خودای له‌سهرین) که به‌ خه‌لکه‌که به‌رمووی که خو‌ی ته‌شریفی له‌ مال‌ی هه‌ر کام‌ی له‌ ژنه‌کان‌ی بی له‌وی

(۵) تقدم برقم/۵/۳۴۲۹ و رقم/۲/۳۴۲۷ مجلد/۵ تسلسل/۳۶.

(۶) بخاری. هبة: ۲۵۷۴، ۲۵۸۰، ۲۵۸۱، ۳۷۷۰ - تجريد / ۳ ل - ۱۹۰ ز / ۱۱۰۲ / ۲۵۸۱. مسلم. فضائل

دیاری بۆ ببه‌ن و جیاوازی له‌نیوانی مائی هاوسهره‌کانیا نه‌که‌ن ئوممو سه‌له‌مه‌ گوتی: که ئه‌مه‌م عهرزوی چه‌زرت کرد وهرامی نه‌دامه‌وه، بۆ جاری دووهم که سه‌ره‌م هاته‌وه و چه‌زرت هات دووباره‌ عهرزیمکردوه دیسانه‌وه وه‌لامی نه‌دامه‌وه به‌لام له‌ جاری سییه‌مدا که عهرزیمکرد فهرمووی (دروودی خدای له‌سهرین): ئوممو سه‌له‌مه! له‌سهر عایشه ئازارم مه‌ده، چونکه به‌ خودا نه‌بووه که له‌ناو نوینی ژنی له‌ ئیوه‌دابم و سرووشم بۆ بی جگه له‌ نوینی عایشه (ب/ت).

٣٤٣٦- وَعَنْهَا قَالَتْ: لَمَّا كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي مَرَضِهِ، جَعَلَ يَدُورُ فِي نِسَائِهِ وَيَقُولُ « أَيْنَ أَنَا غَدًا أَيْنَ أَنَا غَدًا. حِرْصًا عَلَى بَيْتِ عَائِشَةَ، قَالَتْ عَائِشَةُ فَلَمَّا كَانَ يَوْمِي سَكَنَ. رواه البخاري مسلم، ولفظه: كَانَ يَتَفَقَّدُ يَوْمِي أَيْنَ أَنَا الْيَوْمَ أَيْنَ أَنَا غَدًا اسْتِبْطَاءً لِيَوْمِ عَائِشَةَ، فَلَمَّا كَانَ يَوْمِي قَبَضَهُ اللَّهُ بَيْنَ سَخْرِي وَكَخْرِي^(٧):

دیسان گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خدای له‌سهرین) له‌ نه‌خوشییه‌که‌یدا ههر رۆژه به‌ سه‌ره له‌مائی ژنیکی ده‌بوو، ده‌یفه‌رموو: سبه‌ینی له‌لای کیم، دووسبه‌ی له‌لای کیم بۆیه وای ده‌فه‌رموو چونکه چه‌زی له‌ مائی من بوو، که سه‌ره‌ی رۆژی من هات ئیتر له‌لای من گلی خواره‌وه و ماله‌و مائی نه‌کرد به‌پیی نۆره رۆژی ژنه‌کانی، ئیتر خۆم خزمه‌تم کرد هه‌تا مردو شاد بوو به‌ دیداری په‌روه‌ر‌دگاری (ب/م) گفته‌ی (م): چاوه‌نواپی رۆژی من بوو، بۆیه ده‌یفه‌رموو: ئه‌م‌رۆ له‌ کویم، سبه‌ینی له‌کوێ ده‌بم په‌له‌ی رۆژی سه‌ره‌ی منی بوو، ئیتر له‌ رۆژی سه‌ره‌ی خۆمدا له‌باوشمدا، پشتی پیروزی دابوو به‌ سینگو و به‌رۆکه‌وه که خدای مه‌زن گیانی کی‌شاو رۆحی موباره‌کی سه‌ند. به‌ بۆنه‌ی ئه‌م فهرمووده پیروژه‌یه‌وه هه‌زاران دروودو سلاو ده‌نیرم بۆ مه‌زاری گیانی چه‌زرت و که‌سوکاری نازداری و ده‌لیم:

رازیکسی سه‌یره پرسسی نه‌ه‌جاره:

(٧) بخاری. فضائل الصحابة: ٣٧٧٤. مسلم. فضائل الصحابة: ٦٢٤٣.

داوا‌ی دۆست له دۆست رۆحی نازداره؟

ده‌مانی ده‌ردی نوشتوو‌ی یه‌زدان بوو

سه‌ر قه‌له‌مانه‌ی رۆحی ره‌وان بوو!!

سپاردی گیانی له‌ کوۆشی یارا

له‌ گه‌ل یاره‌که‌ی به‌ خودای دارا!!

٣٤٣٧- وَعَنْهَا قَالَتْ: كُنْتُ أَلْعَبُ بِالْبَنَاتِ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَكَأَنَّ تَأْتِيَنِي صَوَاحِبِي فَكُنَّ يَنْقَمِعْنَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَكَانَ يُسَرِّبُهُنَّ إِلَيَّ^(٨).

دیسان گو‌تی: که له‌لای چه‌زهرت بووم (درو‌دی خودای له‌سهرین) به‌ بو‌که‌ل یاریم ده‌کرد، ده‌سته خوشکه‌کانم ده‌هاتن بو‌ لام، بووکبوو‌کی‌نه‌مان ده‌کرد، که چاویان به‌ چه‌زهرت ده‌که‌وت شه‌رمیان ئی ده‌کردو له‌ ئاستی نه‌و خو‌یان ده‌شارده‌وه، نه‌ویش ری‌ی بو‌ چۆل ده‌کردن و ره‌تی ده‌کردن بو‌ لای من (م).

٣٤٣٨- وَعَنْهَا قَالَتْ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنِّي لَأَعْلَمُ إِذَا كُنْتُ عَنِّي رَاضِيَةً، وَإِذَا كُنْتُ عَلَى غَضَبِي «. قَالَتْ فَقُلْتُ مَنْ أَيْنَ تَعْرِفُ ذَلِكَ؟ فَقَالَ: أَمَّا إِذَا كُنْتُ عَنِّي رَاضِيَةً فَإِنَّكَ تَقُولِينَ لَا وَرَبَّ مُحَمَّدٍ، وَإِذَا كُنْتُ غَضَبِي قُلْتُ لَا وَرَبَّ إِبْرَاهِيمَ. قَالَتْ قُلْتُ أَجَلٌ وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا أَهْجُرُ إِلَّا اسْمَكَ. رواهما مسلم^(٩).

دیسان گو‌تی: پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی خودای له‌سهرین) پی‌ی فه‌رمووم: من ده‌زانم که تو‌ لیم رازیت یا لیم دل‌گیریت گوتم: نه‌وه به‌ چیا ده‌زانیت؟ فه‌رمووی: نه‌گه‌ر رازی بی لیم نه‌وا ده‌لی‌ی: نا، به‌ خودای مو‌حه‌مه‌د، به‌لام نه‌گه‌ر لیم زیزبیت ده‌لی‌ی: نا، به‌ خودای ئی‌براهیم گوتم: نه‌ری به‌ خودا نه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری

(٨) مسلم. فضائل الصحابة: ٦٢٣٧.

(٩) بخاری. نکاح: ٥٢٢٨. مسلم. فضائل الصحابة: ٦٢٣٥ = تجرید/ ٥ ل - ٥٠ ژماره/ ١٧٨١ = ٥٢٢٨ ،

خودا! به‌س ناوه‌که‌ت نایه‌ت به‌سه‌ر زارما ئه‌گینا خو‌شه‌ویستی تو‌هه‌میشه
وا له ناو دلما (م-ب).

۳۴۳۹- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: مَا أَشْكَلَ عَلَيْنَا أَصْحَابَ رَسُولِ اللَّهِ
(صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَدِيثٌ قَطُّ فَسَأَلْنَا عَائِشَةَ إِلَّا وَجَدْنَا عِنْدَهَا مِنْهُ عِلْمًا. رواه
الترمذی بسند صحیح^(۱۰):

ئه‌بو موسا (خودای لی‌رازی بن) ده‌لی: ئیمه خو‌مان که یاران ییغه‌مبه‌رین
(دیودی خودا له‌سه‌ر خو‌یی و ره‌زای خودا له‌سه‌ر یاران بن) هه‌رچه‌ند که فه‌رمووده‌یه‌که‌مان لی
ده‌ئالۆسکا که له‌عائیشه‌مان ده‌پرسییه‌وه ئه‌و به‌باشی ده‌یزانی (ت-
س/ص).

۳۴۴۰- قال المؤلف - نور الله ضريحه - في شرحه على تأليفه هذا: وروى:
(خذوا نصف دينكم عن هذه الحمراء) يريد عائشة ذات اللّون المشرب بمُحَمَّرَةٍ (رَضِيَ
اللَّهُ تَعَالَى عَنْهَا وَأَرْضَاهَا) آمين^(۱۱):

دانهر (په‌گه‌که‌ی له‌بلنسی نووری خودا بن) له‌راقه‌که‌یدا ده‌لی: ده‌گه‌پنه‌وه:
که‌زهره‌ت (دیودی خودای له‌سه‌ر بن) فه‌رمویه‌تی: نیوه‌ی ئایینی خو‌تان له‌م ژنه
سوورکه‌له‌یه‌وه‌ر بگرن واته: له‌عائیشه، که ئافره‌تیکی سوورو سپی بووه
(غایه‌تولمه‌ئموول).

۳۸) چاکیتی خاتوو سه‌وده‌ی کچی زه‌معه (خودای لی‌رازی بن)

فضل سودة بنت زمعة (رضی الله تعالی عنها)

۳۴۴۱- ➡ (ب- ۳- ز- ۵۰- ل- ۱۲۸- ف- ۵ = ژ: ۵ / ۲۱۷۵).

^(۱۰) صحیح عند الترمذی.

^(۱۱) سکت عن درجته الشارح.

۳۹) چاکیتی خاتو نومو سہلہ مہو نومو حہیبہ (خودایان لی رازی بی)
فضل أم سلمة (رضی اللہ تعالیٰ عنہا)

۳۴۴۲- عَنْ سَلْمَانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَا تَكُونَنَّ إِنْ اسْتَطَعْتَ أَوَّلَ مَنْ يَدْخُلُ السُّوقَ وَلَا آخِرَ مَنْ يَخْرُجُ مِنْهَا فَإِنَّهَا مَعْرَكَةُ الشَّيْطَانِ وَبِهَا يَنْصَبُ رَأْيُهُ. قَالَ سَلْمَانُ: وَأَنْشَأْتُ أَنْ جَبْرِيلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَتَى نَبِيَّ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَعِنْدَهُ أُمُّ سَلَمَةَ قَالَ: فَجَعَلَ يَتَحَدَّثُ ثُمَّ قَامَ فَقَالَ نَبِيُّ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَأُمِّ سَلَمَةَ مَنْ هَذَا؟ أَوْ كَمَا قَالَ، قَالَتْ: هَذَا دِحْيَةُ الْكَلْبِيِّ قَالَ: فَقَالَتْ أُمُّ سَلَمَةَ: أَيُّمَ اللَّهِ مَا حَسِبْتُهُ إِلَّا إِيَّاهُ حَتَّى سَمِعْتُ خُطْبَةَ نَبِيِّ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُخْبِرُ خَيْرَنَا. أَوْ كَمَا قَالَ، فَقُلْتُ لِأَبِي عَثْمَانَ: مِمَّنْ سَمِعْتَ هَذَا؟ قَالَ: مِنْ أَسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ. وَتَقَدَّمَ حَدِيثُ زَوْاجِ أُمِّ حَبِيبَةَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي بَابِ الصَّدَاقِ مِنَ النِّكَاحِ^(۱):

سہلمان (خودای لی رازی بی) گوتی: تہ گہر بوت دہکری نہ یہ کہم کہ سبہ کہ بچی
بو بازارو نہ دواہمین کہ سیش بہ کہ لہ بازار دہرچی چونکہ بازار مہیدان و
شہرگای شہیتانہو شہیتان ئالای سووپای خوی لہوئ ہل دہدات، سہلمان
دہیگوت: ہوائم زانیوہ کہ جاری جوبرائیل (درودی خودای لہسربین) دی بو لای
پیغہمبہر (درودی خودای لہسربین) دہست دہکا بہ گفتوگو لہ گہلایا نومو سہلہ مہش
لہو کاتہدا لہ خزمہتیا دہبی، لہ پاشا جوبرائیل ہل دہستئی و دہروا، جا پیغہمبہر
(درودی خودای لہسربین) بہ نومو سہلہ مہ دہفہرموی: دہزانی تہ مہ کی بوو؟ یا شتیکی
ٹاوا پی دہفہرموی، نومو سہلہ مہش دہلی: تہ مہ دیحیہی تہ لکہلبی بوو.
نومو سہلہ مہ دہیگوت: بہ خودا سا لہ راستیدا ہر بہ دیحیہم دہزانی ہتا تہو
دہمہی گویم لہ ووتاری پیغہمبہر بوو، باسی تہم ہوالہی ٹیمہی دہگیرایہوہو
باسی تہم ہاتنہی جوبرائیلی دہکرد، یا شتیکی لہم بارہیہوہ فہرموو، گوتہ بہ
تہبو عوٹمان: تو تہم فہرموودہیہت لہ کی بیستوہ؟ گوتی: لہ ئوسامہی کوپی
زہید (م)، باسی شووکردنی نوم حہیبہ بہ پیغہمبہر (درودی خودای لہسربین) لہم
شوینہدا رابورد، باسی مارہی = ۳ / ۲۰۹۴ : ۳۳ بہرگی / ۳.

(۱) مسلم. فضائلک ۶۲۶۵. بخاری. مناقب: ۳۶۳۴، ۴۹۸۰.

۴۰) چاکیتی‌بی زهینه‌بی کچی جه‌حش (خودای لی رازی بی)

فضل زینب بنت جحش (رضی الله تعالی عنها)

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {فَلَمَّا قَضَىٰ زَيْدٌ مِّنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاكَهَا} - صدق الله العظيم - {۳۷/۳۳}.

خودای مه‌زن ده‌فهرموئی: پاش ئه‌وه‌ی زهیدی کو‌ری حاریشه ژنه‌که‌ی خو‌ی ته‌لا‌ق‌دا، که ناوی زهینه‌بی کچی جه‌حش بوو، که له‌سه‌ر فه‌رمانی تو به نا‌به‌دل شووی کردبوو به زهید، وه له‌پاش ئه‌وه که به‌پی‌ی شه‌ریعه‌تی ئی‌سلام حه‌یه (عیده‌ی) هه‌له‌ات ئی‌مه دلیمان هی‌نایه‌وه جیی خو‌ی وه‌ه‌ق‌مان بو کرده‌وه و له تو‌مان ماره‌کردو نازناوی ئومولموئیمینی پی برآ.

۳۴۴۳- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): أَسْرَعُكُمْ لِحَاقًا بِي أَطْوَلُكُمْ يَدًا. قَالَتْ: فَكُنْ يَتَطَاوَلْنَ أَيُّهُنَّ أَطْوَلُ يَدًا. قَالَتْ فَكَأَنْتِ أَطْوَلُنَا يَدًا زَيْنَبُ لِأَنَّهَا كَانَتْ تَعْمَلُ يَدَهَا وَتَصَدَّقُ. رواه مسلم والبخاری^(۱):

عائیشه (خودای لی رازی بی) گو‌تی: هه‌ندی له هاوسه‌ره‌کانی حه‌زرت (درو‌دی خودای له‌سهرین) عه‌رزیان کرد: له‌پاش مردنی تو کام‌مان زووتر ده‌مرین و به خزمه‌ت ده‌گه‌ینه‌وه؟ پی‌غه‌م‌به‌ر (درو‌دی خودای له‌سهرین) فه‌رمو‌ی: ئه‌وه‌تان که ده‌ستی در‌ی‌ژتره زووتر ده‌گاته‌وه به‌من عائیشه گو‌تی: ئی‌تر ژنه‌کانی باسکی خو‌یان به ته‌لی قامیش ده‌پی‌وا هه‌تا بزائن ده‌ستی کام‌یان در‌ی‌ژتره به‌لام له دوا‌ییدا ده‌رکه‌وت مه‌به‌ستی حه‌زرت له ده‌ستی در‌ی‌ژ خیره‌ومه‌ندی و به‌خشنده‌یی، چونکه سه‌وده له هه‌مو‌یان باسکی در‌ی‌ژتر بوو، به‌لام زهینه‌ب له پی‌شی هه‌مو‌یانا عه‌مری خو‌ای کرد دیاربوو که ده‌ستدر‌ی‌ژییه‌که‌ی زهینه‌ب بر‌یتی بوو له خیره‌ومه‌ندی و خیره‌وایی، چونکه هه‌میشه به ده‌ستی خو‌ی ئی‌شی ده‌کردو کو‌ی ده‌کرده‌وه و ده‌یکرد به خیره‌و چاکه (م/ب).

(۱) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۲۶۶.

۴۱) چاکیتی صہ فیہ کی حویہ (خودای لی رازی بن)

فضل صفیہ بنت حبیب (رضی اللہ تعالیٰ عنہا)

۳۴۴ - عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: بَلَغَ صَفِيَّةٌ أَنَّ حَفْصَةَ قَالَتْ: إِنَّهَا بِنْتُ يَهُودَى. فَبَكَتْ فَدَخَلَ عَلَيْهَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهِيَ تَبْكِي فَقَالَ: مَا يُبْكِيكِ. فَقَالَتْ: قَالَتْ لِي حَفْصَةُ إِنِّي بِنْتُ يَهُودَى، فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): إِنَّكَ لَابْنَةُ نَبِيٍّ وَإِنَّ عَمَّكَ لَنَبِيٌّ وَإِنَّكَ لَتَحْتَ نَبِيٍّ فِيمَ تَفْخَرُ عَلَيْكَ. ثُمَّ قَالَ: اتَّقِيَ اللَّهَ يَا حَفْصَةُ وَفِي رِوَايَةٍ: بَلَغَنِي عَنْ حَفْصَةَ وَعَائِشَةَ أَلَهُمْ قَالُوا: نَحْنُ أَكْرَمُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ صَفِيَّةَ نَحْنُ أَزْوَاجُهُ وَبَنَاتُ عَمِّهِ. فَدَخَلَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَذَكَرَتْ ذَلِكَ لَهُ فَقَالَ: أَلَا قُلْتَ فَكَيْفَ تَكُونَانِ خَيْرًا مِنِّي وَزَوْجِي مُحَمَّدٌ وَأَبِي هَارُونٌ وَعَمِّي مُوسَى. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ بِسَنَدٍ صَحِيحٍ^(۱):

تہ نہس (خودای لی رازی بن) گوتی: قسہ دہ گاتہ وہ بہ صہ فیہ کہ گواہیہ
 حہ فصہ دہ لی: صہ فیہ بہ جووہ، تہ ویش لہ داخا دہ ست دہ کا بہ گریان،
 لہ وکاتہ دا پیغہ مبہر (درویدی خودای لہ سرین) دہ چی بہ سہریا، دہ فہرموی: تہ وہ
 بوچی دہ گری؟ دہ لی: حہ فصہ ی ژنت پیم دہ لی: من کچہ جووہ کہ م و تانہ ی
 بنہ جوویم لی دہ دا، پیغہ مبہر (درویدی خودای لہ سرین) دہ فہرموی: تو ہم کچی
 پیغہ مبہریت و ہم مامہ ت پیغہ مبہر بووہ و ہم ژنی پیغہ مبہریت، ئیتر
 حہ فصہ شانازی چی بہ سہر تو دا دہ کا! لہ پاشا حہ زرت (درویدی خودای لہ سرین)
 بہ حہ فصہ دہ فہرموی: تہ ی حہ فصہ! لہ خودا بترسہ! لہ گیرانہ وہ یہ کا: دہ لین
 حہ فصہ و عائیشہ دہ لین: لہ لای پیغہ مبہر (درویدی خودای لہ سرین) ئیمہ لہ صہ فیہ
 بہ قہ درترین چونکہ ئیمہ وک ژنی تہ وین ناموزا و کہ س و کاریشین. صفیہ
 گوتی: کاتی پیغہ مبہر (درویدی خودای لہ سرین) ہات بو لام تہ مہم بو ی گیرایہ وہ،
 فہرموی: تہ دی تو بو نہ تگوت: منیک کہ میتردم موحہ مہد بی و باو کم
 ہارون بی و مامہ موسا بی ئیتر چون ئیوہ لہ من باشتر دہ بن (ت-س/ص).

(۱) صحیح السند عند الترمذی.

تا ئیره باسی هاوسه‌ره‌کانی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ته‌واو ده‌بی
که یه‌کیکی تریان چه‌پسه خانی کچی ئیمامی عومره گشتیان له هۆزی
قورپه‌یشن سه‌فییه نه‌بی، هه‌مووشیان کۆچکارن خه‌دیجه خان نه‌بی، چونکه
ئه‌و له‌پیش کۆچ کردندا ئه‌مری هه‌قی به‌جی هیئا له مه‌ککه. خودا له
هه‌موویان رازی بی و ئیمه‌ش له به‌هه‌شتا له‌م دایکانه‌مان دانه‌پری:

سه‌رپاس هاوسه‌ره‌ی و زیاد له هاویریتی
له‌گه‌ل سه‌یفه‌تی که سه‌وکاریتی
به‌ر به‌ بالایی کالایی دایکیتی
کشت هاوسه‌ریکی پاکس ده‌زهره‌تی
کیان به‌ قورپانی خووی و خیزانی
له‌گه‌ل یارانی کیانی به‌کیانی
سه‌دجار ده‌رم که‌ن له قاپی خویان
دل ده‌به‌م ده‌یکه‌م به‌ ده‌رکه‌وانی

۱۹۸۹/۱/۶

٤٢) چاکیتی نۆمۆ نه‌یمه‌ن که له‌له‌و نازادکراوی پیغه‌مبه‌ر بوو (دروودی
خودا له‌سه‌ر پیغه‌مبه‌رو ره‌زای خوداش له‌سه‌ر نه‌وپی)
فصل أم أيمن مولاة النبي (صلی الله تعالی علیه وسلم)

٣٤٤٥- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: الطَّلَقُ النَّبِيُّ (مَثَلُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِلَى أُمِّ أَيْمَنَ
وَكُنْتُ مَعَهُ فَنَازَلْتُهُ إِنَاءً فِيهِ شَرَابٌ، فَلَا أَذْرَى أَصَادَفْتُهُ صَائِمًا أَوْ لَمْ يُرِدْهُ فَجَعَلَتْ
تُصَخَّبُ عَلَيْهِ وَكَلَّمَتْهُ عَلَيْهِ: ^(١)

(١) مسلم. فضائل الصحابة: ٦٣٦٧.

ئه‌نه‌س (خودای ئی‌رازی بئ) گوتی: له‌ خ‌زمه‌تی پی‌غه‌مبه‌ردا بووم (دروودی سل‌وو
رم‌مه‌ت و میهری خودای گه‌وره‌ی له‌سه‌ربئ) چوو بو‌ لای ئوممو ئه‌یمه‌ن، ئوممو ئه‌یمه‌ن
جامی‌ خ‌واردنه‌وه‌ی هی‌نا بو‌ی، جا نازانم پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربئ) و
ری‌که‌وت له‌وکاته‌دا به‌ روژوو بوو، یا له‌به‌ر هه‌ر هۆیه‌کی تر ش‌ته‌که‌ی
نه‌خ‌واردنه‌وه‌، ئیتر ئوممو ئه‌یمه‌ن ده‌ستی کرد به‌ بۆ‌له‌ بۆ‌ل به‌سه‌ر پی‌غه‌مبه‌ردا و
لی‌ی توند بوو چون‌کی دایه‌نی بوو، نازی هه‌بوو له‌لای (م) ئی‌مامی نه‌وه‌وی
(نوقمی لیش‌وای میهری خودا بئ) له‌ شه‌رحی سه‌حیحی موس‌لیما له‌ راقه‌ی ئه‌م
فه‌رمووده‌یه‌دا له‌م باسه‌دا ده‌لی: و کانت تدل علیه (م‌لی الله علیه و سلم) لک‌رنها حضنه
وربه‌ (م‌لی الله علیه و سلم) وجاء فی الحدیث: (ام یمن امی بعد امی). واته: ئوممو
ئه‌یمه‌ن نازی به‌سه‌ر چه‌زه‌تدا (دروودی خودای له‌سه‌ربئ) ده‌کرد، چون‌کی دایه‌نی
بووه‌و په‌روه‌رده‌و گه‌وره‌ی کردووه‌ دای‌کی شیریی بووه‌. له‌ هه‌دیثا هه‌یه
چه‌زه‌ت (دروودی خودای له‌سه‌ربئ) ده‌یفه‌رموو: له‌ دوا‌ی دای‌کم ئوممو ئه‌یمه‌ن دای‌کی
منه‌. (وه‌رگێ‌ر)

٣٤٤٦- وَعَنْهُ قَالَ: قَالَ أَبُو بَكْرٍ لِعُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) بَعْدَ وَفَاةِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ): ائْطَلِقْ بَنَا إِلَى أُمَّ أَيْمَنَ نَزُورُهَا كَمَا كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَزُورُهَا. فَلَمَّا انْتَهَيْتَا
إِلَيْهَا بَكَتْ فَقَالَ لَهَا: مَا يُنْكِيكَ مَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ لِرَسُولِهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَتْ: مَا
أُنْكِي لَجَهْلِي بِذَلِكَ وَلَكِنْ أُنْكِي أَنَّ الْوَحْيَ قَدْ انْقَطَعَ مِنَ السَّمَاءِ. فَهَيَّجَتْهُمَا عَلَى الْبُكَاءِ
فَجَعَلَ يَنْكِيَانِ مَعَهَا. رواهما مسلم^(٢):

دیسان ده‌لی: له‌پاش مه‌رگی پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربئ) ئه‌بو به‌کر به‌
عومه‌ری گوت: وه‌ره‌ با بچین بو‌ دینی ئوممو ئه‌یمه‌ن وه‌ک ئه‌وسا که پی‌غه‌مبه‌ر
(دروودی خودای له‌سه‌ربئ) دینی ئه‌وی ده‌کرد، جا که گه‌یش‌تینه‌ لای ده‌ستی کرد به‌
گریان، ئه‌وانیش پی‌یان گوت: بو‌ ده‌گری؟ لای خودا با‌ش‌تره‌ بو‌ پی‌غه‌مبه‌ر
(دروودی خودای له‌سه‌ربئ) گوتی: خو‌ من له‌به‌رئ‌وه‌ نا‌گریم که ئه‌وه‌ نه‌زانم، به‌لام بو‌یه

^(٢) مسلم. فضائل الصحابة: ٦٣٦٨.

ده‌گرم چونکه ئیتر سرووش له ئاسمان نایه‌ته خواره‌وه، که‌وای گوت: نه‌وانیش دل‌یان پرپوو، هه‌ردووکیان له‌گه‌ل‌یا ده‌ستیان کرد به‌گریان! (م).

٤٣) چاک‌یتیی ئوممو سوله‌یم (خودای لی رازی بی)

فضل أم سلیم (رضی الله تعالی عنها)

٣٤٤٧- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَا يَدْخُلُ عَلَى أَحَدٍ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا عَلَى أَزْوَاجِهِ إِلَّا أُمَّ سُلَيْمٍ فَإِنَّهُ كَانَ يَدْخُلُ عَلَيْهَا فَقِيلَ لَهُ فِي ذَلِكَ فَقَالَ: إِلَيَّ أَرْحَمُهَا قُتِلَ أَخُوهَا مَعِيَ^(١):

ئه‌نه‌س (خودای لی رازی بی) گوتی: پی‌غه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) له‌مه‌دینه‌ی نازدار جگه‌ له‌ ژنه‌کانی خوی بۆ مائی ژنی تر نه‌ده‌چوو بۆ مائی ئوممو سوله‌یمی دایکم نه‌بی، به‌لام بۆ لای ئه‌و ده‌چوو بۆ ماله‌وه، که‌ له‌م لایه‌نه‌وه پرسپاری لی کرا فهرمووی: دلم پینی ده‌سووتی، به‌زه‌ویم پیادا دیته‌وه، چونکه‌ براهی له‌گه‌ل مناو له‌ پیناوی ئیسلاما کوژراوه (م/ب).

٣٤٤٨- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: دَخَلْتُ الْجَنَّةَ فَسَمِعْتُ خَشْفَةً فَقُلْتُ مَنْ هَذَا؟ قَالُوا: هَذِهِ الْغَمِيصَاءُ بِنْتُ مِلْحَانَ أُمُّ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ. وَفِي رِوَايَةٍ: أَرَيْتُ الْجَنَّةَ فَرَأَيْتُ امْرَأَةً أَبِي طَلْحَةَ ثُمَّ سَمِعْتُ خَشْفَةً أَمَامِي فَإِذَا هُوَ بِلَالٌ. رَوَى مُسْلِمٌ هَذِهِ الثَّلَاثَةَ^(٢):

➡ (ب- ٥- ٢٥ ژماره: ٣/٣٣٩٦) لی‌ره‌دا وایه: دیسان ئه‌نه‌س (خودای لی رازی بی) گوتی: پی‌غه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) فهرمووی: چوومه به‌هه‌شت، چرپه‌یه‌کم به‌رگوئی که‌وت، گوتم: ئه‌وه کییه؟ گوتیان: ئه‌وه غومه‌یصای کچی میلحانه که‌ دایکی ئه‌نه‌سی کوپی مالیکه. له‌ گیرانه‌وه‌یه‌کا: به‌هه‌شتم پی

^(١) بخاری. جهاد: ٢٨٤٤. مسلم. فضائل الصحابة: ٦٢٦٩

^(٢) تقدم في المجلد الخامس، تسلسل / ٢٥ رقم / ٣ / ٣٣٩٦.

نیشان درا، ژنه‌که‌ی ئه‌بو طه‌لحه‌شم له‌وئ دی، له‌پاشدا له‌به‌ر ده‌مه‌وه خشپه خشپێ ده‌هات، تمه‌ز ئه‌وه بیلاله! (م).

٤٤) به‌شی شه‌شه‌م: باسی پاکژی و گه‌وره‌یی یاریده‌ده‌ران
(أنصار) (ره‌زای خویان لی‌بی)

الفصل السادس: في فضائل الأنصار (رضی الله عنهم)

{قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: وَالَّذِينَ تَبَوَّؤُوا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِي صُورِهِمْ حَاجَةً مِّمَّا أُوتُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُوقِ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ - صَدَقَ اللَّهُ الْعَظِيمُ - ٩/٥٩}.

خودای گه‌وره ده‌فه‌رموئ: وه بۆ ئه‌و موسولمانه یاریده‌ده‌رانه‌یشه که له‌پیش کوچ و ره‌وی کوچکه‌رانا بۆ شاری مه‌دینه ئه‌وان له‌وئ مال و حالێ خویان هه‌بوو له‌ خانه‌و لانه‌ی خویانا دامه‌زرا‌بوون، وه ئه‌مانیش به‌ر له‌ هاتنی ئه‌وان هۆگری ئیمان و ئیسلامه‌تی و با‌وه‌ر بوو بوون وه‌ک ئه‌وان، بۆیه‌کا کاتێ خه‌لکی مه‌که‌و که‌سانی تر کوچیان کرد بۆ لایان ئه‌وان زۆر به‌ گه‌رم و گو‌پێ و گه‌لێ به‌ سۆزو شه‌وق و خۆشه‌ویستی و خۆشییه‌وه به‌ خیره‌اتن و پێشوازییان ئی کردن و به‌سه‌رو به‌ مال تێ ده‌کو‌شن بۆ خۆشی و کامه‌رانی ئه‌وان زیاتر له‌ خویان و هه‌رچی خێرو خۆشییه‌کی دین و دونیا‌یان ده‌ست که‌وئ پێیان خۆشه‌و به‌خیلی و هه‌سوودی و رژدییان پێ نابهن، با خۆشیان نه‌داراو که‌م ده‌ست بن له‌گه‌ل ئه‌وه‌شا هه‌ر یاریده‌و ده‌سگیرۆیی دامه‌وان و لیقه‌ومه‌وان پێش خویان ده‌خه‌ن! به‌پاستی سه‌ر به‌رزو سه‌ر فرا‌ز که‌سیکه‌ که‌ له‌ به‌ندی کو‌ت و زنجیری رژدی و چرووکی ده‌روونی خۆی رزگاری بێ.

پێوه‌ند و کو‌ت و که‌له‌پچه‌ی شه‌یتان

ده‌روونی کردووی به‌ ناخی زیندان

کلیلی زیندان به‌ ده‌سی خۆته

که‌ نه‌یکه‌یته‌وه له‌ پیسی خۆته!

۳۴۴۹- عَنْ الْبَرَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْأَنْصَارُ لَا يُحِبُّهُمْ إِلَّا مُؤْمِنٌ وَلَا يُبْغِضُهُمْ إِلَّا مُنَافِقٌ مَنْ أَحَبَّهُمْ أَحَبَّهُ اللَّهُ وَمَنْ أَبْغَضَهُمْ أَبْغَضَهُ اللَّهُ. رواه الشيخان والترمذی^(۱):

بہراء (خودای فی رازی بنی) گوئی: حہزرت (درویدی خودای لہسریں) دہفہرموی: موسولمان یاریدہدہران (نہانصار) ی خوش دہوی، ناپاک (دو روو= مونافیق) یش رقی لییانہ، ئیترئہوہی ئہوانی خوش دہوی خوداش ئہوی خوش دہوی وہ ئہوہی رقی لہوانہ خوداش رقی لہوہ (ش/ت).

۳۴۵۰- => (ب- ۱ز- ۲: ۶/۴)^(۲):

۳۴۵۱- وَعَنْهُ - أَيْ عَنْ أَنَسٍ - أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَأَى صَبِيًّا وَنِسَاءً مِنَ الْأَنْصَارِ مُقْبِلِينَ مِنْ غُرَسٍ فَقَامَ مُنْثَلًا فَقَالَ: اللَّهُمَّ أَنْتُمْ مِنْ أَحَبِّ النَّاسِ إِلَيَّ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ^(۳):

دیسان ئہنہس (خودای فی رازی بنی) دہلی: جاری پیغہمبہر (درویدی خودای لہسریں) کوہلی منال و ژنی یاریدہدہرانی دی لہشایی و زہماوہند دہگہرانہوہ، ریک ہلہسایہ سہر پی و راست راوہستاو سی جار فہرمووی: خودا ناگای لیئہ کہ ئیوہ لہ خوشہویستترین کہسانن لای من (ش).

۳۴۵۲- وَعَنْهُ قَالَ: جَاءَتْ امْرَأَةٌ مِنَ الْأَنْصَارِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَخَلَا بِهَا وَقَالَ: وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنَّكُمْ لَأَحَبُّ النَّاسِ إِلَيَّ. ثَلَاثَ مَرَّاتٍ. روى الشيخان هذه الثلاثة^(۴):

(۱) بخاری. مناقب الأنصار: ۳۷۸۳ = مجلد / ۱۴۸۳ ب / ۴ ل - ۱۷۱.

(۲) ب - ۱ز - ۲ ذ: ۴ / ۶.

(۳) تجرید / ۴ ل - ۱۷۱ ژ، ۱۴۸۴ / ۳۷۸۵ ، ۵۱۸۰.

(۴) بخاری. مناقب الأنصار: ۳۷۸۶ ، ۵۲۳۴ ، ۶۶۴۵ = تجرید / ۴ ل - ۱۷۲ ژ، ۱۴۸۵ / ۳۷۸۶ ، ۵۲۳۴ ، ۶۶۴۵.

دیسان ده‌لئ: ئافره‌تئ (له یاریده‌ده‌ران) هاته خزمه‌تی چه‌زهرت (دروودی
خودای له‌سه‌رین) پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سه‌رین) قسه‌ی له‌گه‌ل کرد، له‌پاشا
فه‌رمووی: به‌وکه‌سه‌که ره‌وانی من وا له ده‌ستیا ئیوه ئه‌ی ده‌سته‌ی
یاریده‌ده‌ران! خو‌شه‌ویستترین که‌سن له‌لای من سی جار وای فه‌رموو (ش).

٣٤٥٣- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَوْ أَنَّ
الْأَنْصَارَ سَلَكَوا وَادِيًا أَوْ شِعْبًا، لَسَلَكْتُ فِي وَادِي الْأَنْصَارِ، وَلَوْ لَا الْهَجْرَةُ لَكُنْتُ أَمْرًا
مِّنَ الْأَنْصَارِ. رواه البخاری والترمذی^(٥):

ئه‌بو هوره‌یره (خوای ئی خو‌ش نوود بئ) گو‌تی: چه‌زهرت (دروودو سلادی خودای گهره‌ی
له‌سه‌رین) فه‌رمووی: یاریده‌ده‌ران له هه‌ر شیوو هه‌ردی‌که‌وه برۆن منیش له‌وی‌وه
ده‌پۆم و خۆم له‌وان جیا ناکه‌مه‌وه له‌به‌ره‌وه نه‌بئ که کۆچکه‌رو مشه‌خت و
موهاجیرم ده‌نا بابایئ ده‌بووم له یاریده‌ده‌ران!! (ب/ت- خودایان ئی رازی بئ).

٣٤٥٤- وَقِيلَ لَأَنْس (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): أَرَأَيْتَ اسْمَ الْأَنْصَارِ أَكُنْتُمْ تُسَمُّونَ بِهِ، أَمْ
سَمَّاكُمُ اللَّهُ؟ قَالَ: بَلْ سَمَانَا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ^(٦):

عه‌رزئ ئه‌نه‌س (خودای ئی رازی بئ) کرا: پێمان بفه‌رموو ئایا ناوی ئه‌نصار
واته: یاریده‌ده‌رانی چه‌زهرت ئیوه خو‌تان کردو‌تانه به‌ ناو بو‌ خو‌تان، یاخود
خودا ناوی ناوێ ئه‌نصار؟ گو‌تی: خه‌یر، به‌لکوو خودای سه‌روه‌رو سه‌ردار
خو‌ی ئه‌و ناوه‌ی ئی ناوین (ب- هه‌زار ره‌حه‌ت له‌ گیانی نازداری).

٣٤٥٥- ➡ (ب- ٢ ز- ١٧٠ ژ- ٢ = رقم: ١٩٠٧)^(٧):

عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَتْ الْأَنْصَارُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ لِكُلِّ نَبِيٍّ أَتْبَاعٌ، وَإِنَّا
قَدْ اتَّبَعْنَاكَ، فَادْعُ اللَّهَ أَنْ يَجْعَلَ أَتْبَاعَنَا مِنَّا. فَدَعَا بِهِ. قَالَ: اللَّهُمَّ اجْعَلْ اتِّبَاعَهُمْ مِنْهُمْ.
روى البخاری هذه الثالثة^(٨):

(٥) بخاری. مناقب الأنصار: ٣٧٧٩، ٧٢٤٤ = تجرید / ٤ ل - ١٧٠ رقم: ١٤٨٢.

(٦) بخاری. مناقب الأنصار: ٣٧٧٦، ٣٨٤٤.

(٧) تقدم برقم: ٢ / ١٩٠٧ مجلد / ٢ تسلسل / ١٠.

زهیدی کوپی ئه‌رقه‌م (خودای ئی رازی بن) گوتی: یاریده‌ده‌ران گوتیان: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! هه‌موو پیغه‌مبه‌ری له‌کاتی خویا لایه‌نگیرو په‌پره‌وانی تایبه‌تی خوی هه‌بووه، ئیمه‌یش، په‌پره‌وانی توین و شوین ریبازی پیروزی تو که‌وتووین و خودا دهستی قه‌دری ئی ناوین و ناوی ناوین ئه‌نصار، جا بو ئه‌وه‌ی ئه‌م ریزو قه‌درو سه‌ربه‌رزیه دهستو پیوه‌نده‌کانیشمان بگریته‌وه له‌گه‌ل سوینخۆره‌کانمانا ده‌ی تو دووعاو نزامان بو بکه که خودا دهستو پیوه‌نده‌کانیشمان له‌خۆمان حلیب بکا، ئه‌ویش ئه‌ونزایه‌ی بوکردن و فهرمووی: خودایه! په‌پره‌وانیان له‌خۆیان بن (ب).

۳۴۵۶- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْأَنْصَارِ وَالْأَنْصَارِ. رواه مسلم والترمذي ولفظه: فَكَتَبَ زَيْدُ بْنُ أَرْقَمَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) لَعَزَةَ لَأَنَسٍ فَقَالَ: إِنِّي أَبْشُرُكَ بِشُرَى مِنَ اللَّهِ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْأَنْصَارِ وَلِلرَّارِي الْأَنْصَارِ وَلِلرَّارِي دَرَارِيهِمْ^(۸):

ديسان گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) فهرمووی: خودایه! له یاریده‌ده‌ران خۆش به، له خۆیان، له کوپیان، له کوپی کوپیان (م/ت) - خودایان ئی رازی بن) گه‌ته‌ی (ت): زهیدی کوپی ئه‌رقه‌م (خودای ئی رازی بن) پرسه‌نامه‌یه‌کی نووسی بو ئه‌نه‌س گوتی: مژده‌ی مزگینیی خوداوهندت ده‌ده‌م، ژنه‌وتم له زاری پیغه‌مبه‌ر خوی (درویدی خودای له‌سهرین) ده‌یفهرموو: خودایه! "خۆش ببه له یاریده‌ده‌ران، له خۆیان و له وه‌چه‌یان و له وه‌چه‌ی وه‌چه‌یان!

۳۴۵۷- وَلِمُسْلِمٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اسْتَغْفَرَ لِلْأَنْصَارِ وَلِلرَّارِي الْأَنْصَارِ لِمَوَالِي الْأَنْصَارِ^(۹):

(۸) بخاری. مناقب الأنصار: ۲۷۸۷، ۳۷۸۸ = تجرید / ۴ / ۱۷۲ رقم: ۱۴۸۶.

(۹) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۳۶۳. ترمذی. مناقب: ۳۹۰۲ م.

(۱۰) مسلمز فضائل الصحابة: ۶۳۶۴.

گوتی: پیغہ مہر (درویدی خودای لہ سرین) پارایہ وہ و داوای لیخوشبوونی کرد لہ خودا بو یاریدہ دهران، بو خویمان و بو وچہ یان و بو نازادکراو و دستو پیوہندی شیان (م).

۳۴۵۸- وللرمذی: (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْأَنْصَارِ وَلَا بُنَاءَ الْأَنْصَارِ وَأُبْنَاءِ الْأَنْصَارِ وَلِإِنْسَاءِ الْأَنْصَارِ^(۱۱):

فہرموی (درویدی خودای لہ سرین): خودایہ! خوش ببہ لہ یاریدہ دهران لہ خویمان و لہ کوپیان و لہ کوپی کوپیان و لہ ژنیان و لہ خاوو خیزانیان (ت)- خوی لہ رازی بن).

۳۴۵۹- عَنْ أَبِي أُسَيْدٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: خَيْرُ دُورِ الْأَنْصَارِ بَنُو النَّجَّارِ ثُمَّ بَنُو عَبْدِ الْأَشْهَلِ ثُمَّ بَنُو الْحَارِثِ بْنِ الْخَزْرَجِ ثُمَّ بَنُو سَاعِدَةَ وَفِي كُلِّ دُورِ الْأَنْصَارِ خَيْرٌ. فَقَالَ: سَعْدُ بْنُ عُبَادَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): مَا أَرَى رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِلَّا قَدْ فَضَّلَ عَلَيْنَا. فَقِيلَ: قَدْ فَضَّلَكُمْ عَلَى كَثِيرٍ. وَفِي رِوَايَةٍ: فَقَالَ سَعْدُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ خَيْرَتِ دُورِ الْأَنْصَارِ فَجَعَلْتَنَا آخِرًا، فَقَالَ: أَوْلَيْسَ بِحَسْبِكُمْ أَنْ تَكُونُوا مِنَ الْخِيَارِ. رواه الشيخان والترمذی^(۱۲):

➡ (ب- ۴ز- ۱۰۳ رقم: ۳۱۶۸/۱) لیرہ دا نہم توڑہی پترہ: سہ عدی کوپی عوبادہ (خودای لہ رازی بن) گوتی: دہ بینم پیغہ مہر (درویدی خودای لہ سرین) باوی زور کہسانی تری داوہ بہ سہر ٹیمہ دا، پییان گوت: باوی ٹیوہشی داوہ بہ سہر کہسانی تردا.

۳۴۶۰- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: مَرَّ أَبُو بَكْرٍ وَالْعَبَّاسُ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا) بِمَجْلِسٍ مِنْ مَجَالِسِ الْأَنْصَارِ وَهُمْ يَتَكَوَّنُونَ، فَقَالَ مَا يُنْكِيكُمْ قَالُوا ذَكَرْنَا مَجْلِسَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنَّا. فَدَخَلَ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَخْبَرَهُ فَخَرَجَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَقَدْ عَصَبَ عَلَى رَأْسِهِ حَاشِيَةَ بُرْدِهِ فَصَعِدَ الْمِنْبَرَ وَلَمْ يَصْعَدْهُ بَعْدَ ذَلِكَ الْيَوْمَ، فَحَمِدَ اللَّهَ

(۱۱) سکت عنہ الشارح.

(۱۲) تقدم برقم: ۱ / ۳۱۶۸ مجلد / ۴ ل - ۳۳۰. جایی یہ کہہم.

وَأَتْنِي عَلَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: أَوْصِيكُمْ بِالْأَنْصَارِ، فَإِنَّهُمْ كَرِشِي وَعَيْتِي، وَقَدْ قَضُوا الَّذِي عَلَيَّهِمْ، وَبَقِيَ الَّذِي لَهُمْ، فَاقْبَلُوا مِنْ مُحْسِنِهِمْ، وَتَجَاوَزُوا عَنْ مُسِيئِهِمْ^(١٣):

ئهنهس (خودای ئی رازی بن) گوتی: ئەبو بەکرو عەبیاس (رهزای خودایان ئی بن) ده‌چنه ناو کوڤی له کوڤی یاریده‌ده‌ران، ده‌روان ده‌گرین، یه‌کیکیان لییان ده‌پرسی: ئەوه بو ده‌گرین؟! ده‌لین: یادی ئەو کاتانه‌مان کردۆته‌وه که له خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ردا کوڤمان ده‌به‌ست و له ناو ئیهمه‌دا داده‌نیشت (ئییستاش ده‌ترسین به‌م ناساغیه‌ جه‌زه‌ت (دروودی خودای له‌سهرین) به‌مری) شه‌ویش ده‌چی بو لای جه‌زه‌ت (دروودی خودای له‌سهرین) و ئەمه‌ یاس ده‌کا بو، جه‌زه‌ت (دروودی خودای له‌سهرین) له مال ده‌رده‌چی، سه‌ری به‌ په‌راویزی عاباکه‌ی ده‌پیچی، سه‌رده‌که‌ویته‌ سه‌ر دوانگه، که ئەو جاره دواجار بوو بجیته‌ سه‌ر دوانگه، له پیشا سوپاس و ستایشی خودای کردو فه‌رمووی: ئامۆژگاری و راسپی‌ریتان ده‌که‌م که زۆر باش بن بو یاریده‌ده‌ران، چونکه له راستیدا ئەوان جه‌رگ و هه‌ناوی من و بوخچه‌ی رازو نیازو جیی باوه‌ری من، ئەوان زۆر به‌ جوانی ئەرکی سه‌رشانی خویان به‌ پیاوانه‌ به‌جی هیناوه‌ ماوه‌ته‌وه ئەوه که هه‌قیان بو بکریته‌وه و تۆله‌ی چاکه‌یان بدریته‌وه! ده‌ی که‌وايه ریزو قه‌دری چاکیان بگرن و چاوپۆشیش له خراپیان بکه‌ن (ب- ره‌حمه‌ت له کوڤی نازداری).

٣٤٦١- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: خَرَجَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَعَلَيْهِ مِلْحَفَةٌ، مُتَعَطِّفًا بِهَا عَلَى مَنْكِبَيْهِ، وَعَلَيْهِ عَصَابَةٌ دَسْمَاءُ حَتَّى جَلَسَ عَلَى الْمَنْبَرِ، فَحَمَدَ اللَّهُ وَأَتْنِي عَلَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: أَمَّا بَعْدُ، أَيُّهَا النَّاسُ، فَإِنَّ النَّاسَ يَكْثُرُونَ وَتَقِلُّ الْأَنْصَارُ، حَتَّى يَكُونُوا كَالْمِلْحِ فِي الطَّعَامِ، فَمَنْ وَلِيَ مِنْكُمْ أَمْرًا يَضُرُّ فِيهِ أَحَدًا أَوْ يَنْفَعُهُ، فَلْيَقْبَلْ مِنْ مُحْسِنِهِمْ، وَتَجَاوَزْ عَنْ مُسِيئِهِمْ^(١٤):

(١٣) بخاری. مناقب الأنصار: ٣٨٠١ = تجرید / ٤ ل - ١٧٦ رقم: ١٤٩٠ / ٣٧٩٩، ٣٨٠١ مسلم. فضائل

الصحابة: ٦٣٦٧. ترمذی. مناقب: ٣٩٠٧.

(١٤) بخاری. مناقب الأنصار: ٣٧٩٩.

ئیبینو عه‌بباس (خوایان ئی خوش نوود بئ - ره‌زای خوایان ئی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربئ) له‌ نه‌خۆشینێ مه‌رگا له‌ مال هاته‌ ده‌ری، ساقویه‌کی ئالاندبوو به‌ خۆیه‌وه‌ دابووی به‌سه‌ر هه‌ردوو شانیدا، سه‌رپیچیکی ره‌شیشی پیچابوو به‌ سه‌ریه‌وه‌، رویشت تا چوو له‌سه‌ر مینه‌به‌ره‌که‌ دانیشت و سوپاس و ستایشی خودای کرد و فه‌رمووی: له‌ پاش سوپاس و ستایش، ئه‌ی موسولمانینه‌! بزائن تا دئ خه‌لکی تر زۆر ده‌بن، به‌لام یاریده‌ده‌ران به‌ره‌ به‌ره‌ که‌م ده‌بنه‌وه‌ چونکه‌ له‌هه‌ر چوار لاره‌ خه‌لک دین و ئیسلام ده‌بن، به‌لام یاریده‌ده‌ران چینیکی تایبه‌تین، که‌ یه‌کیکیان ئی مرد یه‌کیکی تر نایه‌ته‌ جیی، تاوای ئی دئ روژی وه‌ک خویی ناوچیشتیان ئی دئ، جا ئه‌گه‌ر که‌سێ له‌ ئیوه‌ بووبه‌ سه‌ره‌وکاری کاری وه‌ ده‌یتوانی که‌ زیان یا سوود به‌ خه‌لک بگه‌یه‌نئ ئه‌وه‌ با چاکه‌ی چاکیان وه‌ربگرئ و چاو پۆشی له‌ خراپیان بکا (ب).

۳۴۶۲ - (ب- ۲ز- ۱۸۰ژ- ۱ = رقم: ۱۹۳۷/۱) (۱۵):

۳۴۶۳ - وَعَنْهُ قَالَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَلَا تَسْتَعْمِلُنِي كَمَا اسْتَعْمَلْتَ فَلَاكَ قَالَ: سَتَلْقَوْنَ بَعْدِي أَثَرَةَ فَاصْبِرُوا حَتَّى تَلْقَوْنِي عَلَى الْحَوْضِ (۱۶):

ديسان ئه‌نه‌س (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیاوئ له‌ یاریده‌ده‌ران گوتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! وه‌ک فیساره‌ که‌ست کردووه‌ به‌ سه‌رکار منیش بکه‌ به‌ سه‌رکاری کاری و له‌سه‌ر ئیشی دامنی، فه‌رمووی (دروودی خودای له‌سه‌ربئ): ئیوه‌ دوای من تووشی خۆخویی و خۆپه‌رستی ده‌بن و نازی ئه‌م و ئه‌و ده‌دن به‌ سه‌رتانا، جا له‌کاتی وادا ددان به‌ خۆتانا بگرن و سه‌برو ئارام بکه‌ن به‌ پیشه‌ی هه‌میشه‌و له‌سه‌ر پروپیتی جیهان ئاژاوه‌ مه‌نینه‌وه‌ تا له‌ به‌هه‌شتا له‌سه‌ر هه‌وزی که‌وسه‌ر به‌ خۆم ده‌گه‌نه‌وه‌ (ب-خ = بوخاری خوی ئی رازی بئ).

(۱۵) تقدم برقم: ۱ / ۱۹۳۷ مجلد / ۲ تسلسل: ۱۸۰.

(۱۶) بخاری. مناقب الأنصار: ۳۷۹۲ = تجريد / ۴ ل - ۱۷۴ رقم: ۱۴۸۸ / ۳۷۹۲، ۷۰۷۵. أخرجہ مسلم

فی الإمارة، باب الأمر بالصبر عند ظلم الولاء رقم: ۱۸۴۵ (تجريد / ۴ / ۱۷۴).

۳۴۶۴- وَعَنْهُ قَالَ: كَانَتْ الْأَنْصَارُ يَوْمَ الْخَنْدَقِ تَقُولُ:

نَحْنُ الَّذِينَ بَايَعُوا مُحَمَّدًا عَلَى الْجِهَادِ مَا حِينَا أَبَدًا
فَأَجَابَهُمْ:

اللَّهُمَّ لَا عَيْشَ إِلَّا عَيْشُ الْآخِرَةِ فَأَكْرِمِ الْأَنْصَارَ وَالْمُهَاجِرَةَ
رواهما البخاری^(۱۷):

دیسان (خودای نِ رازی بن) گوتی: له روژێ رووداوی خه‌نده‌کا یاریده‌ده‌ران
ده‌یانگوت:

نَحْنُ الَّذِينَ بَايَعُوا مُحَمَّدًا
عَلَى الْجِهَادِ مَا حِينَا أَبَدًا
واته:

په‌یمان‌ه‌و ده‌یکه‌ین له‌گه‌ل موحه‌مه‌د
خه‌بات ده‌گی‌ڕین تا به‌ردی نه‌لده‌د!

حه‌زه‌تی موحه‌مه‌دیش (دروودی خودای له‌سه‌رین) وه‌رامی ده‌دان‌ه‌وه
ده‌یفه‌رموو:

اللَّهُمَّ لَا عَيْشَ إِلَّا عَيْشُ الْآخِرَةِ
فَأَكْرِمِ الْأَنْصَارَ وَالْمُهَاجِرَةَ
واته:

ژین نه‌و ژینه‌یه‌ وه‌ک یاری‌ده‌ران
له‌ به‌هه‌شتا بن‌و له‌گه‌ل کوچکاران!

واته‌ی هه‌لبه‌ستی یه‌که‌م به‌ په‌خشان وایه: ئیمه‌ که‌سانیکین به‌یعه‌ت و
په‌یمانان داوه‌ به‌ موحه‌مه‌د (دروودی خودای له‌سه‌رین) له‌سه‌ر خه‌بات‌گی‌ڕان و

^(۱۷) بخاری. مناقب الأنصار: ۳۷۹۶.

تیکویشان هتا دوا دلوی خویمنان. واتہی هلبهستی دووهمیش به پهخشان وایه: نهی خویه! ژیان بریتیه له ژیان ریژی دواپی، جا نهی خودایه! له هردوو جیهاندا ریژی یاریده دهران و کوچکهران بگره (ب- بوخاری خوی فی رازی بن).

۳۴۶۵- عَنْ أَبِي طَلْحَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اقْرَأْ قَوْمَكَ السَّلَامَ فَإِنَّهُمْ مَا عَلِمْتُ أَعَفَّةً صَبْرًا رواه الترمذی بسند حسن^(۱۸):

ئه بو طه لحه (خودای فی رازی بن) گوئی: پیغه مبهه (درویدی خودای له سهرین) پیی فرمووم: سلوی من بگهیه نه به هوژی خوټ، له راستیدا به پیی ناگای من و ئه وهی من بیزانم هوژیکی دهست و دلپاکن و ساغ و دروستن و خوگرو به صه برو به نارامن (ت- س/ح= تیرمیذی ریوایه تی کردوو به سه نه دیکی حه سه ن).

۴۵) باسی مه زناهیی سه عدی کوری موعاز (خودای لی رازی بن) که ناغای خیلای نهوس بوو

مناقب سعد بن معاذ سید الاوس (رضی الله عنه)

۳۴۶۶- ➡ (ب- ۴- ۲۹ ژ: ۳ = تقدم برقم: ۲۷۶۴/۳)^(۱).

۳۴۶۷- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: اهْتَزَّ الْعَرْشُ لِمَوْتِ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ. وَفِي رِوَايَةٍ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَجَنَازَةُ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ: اهْتَزَّ لَهَا عَرْشُ الرَّحْمَنِ. رواهما الخمسة إلا أبا داود^(۲):

➡ (ب- ۱- ۲۲۴ ژ- ۱۰ = تقدم برقم: ۱۱۵۴/۱۰) له گپړانه وهی ئیره دا

ئاوایه: جابیر (خودای فی رازی بن) گوئی: تهخت و باره گای خودا که و ته له رزه بو

(۱۸) رواه الترمذی بسند حسن (شرحه).

(۱) تقدم فی مجلد / ۴ تسلسل / ۲۹ رقم: ۲۷۶۴ / ۳.

(۲) تقدم فی مجلد الأول = ز- ۲۲۴ رقم: ۱۱۵۴ / ۱۰.

مردنی سہعدی کوپی موعاز۔ لہ گپرانہ وہیہ کا: گوتی: تہرمہ کہی سہعدی کوپی موعاز لہ بہر دہمانا بوو، پیغہ مہر (درویدی خودای لہ سرین) فہرموی: تہخت و بارہ گای خودای میہربان بوئی خوروشاوه! (ش/ت/ن)۔

۳۴۶۸- وَقَالَ أَسُّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): لَمَّا حُمِلَتْ جَنَازَةُ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ قَالَ الْمُتَأَفُّونَ: مَا أَخَفُّ هَذِهِ. وَذَلِكَ لِحُكْمِهِ فِي بَنِي قُرَيْظَةَ فَلَبَّغَ ذَلِكَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: إِنَّ الْمَلَائِكَةَ كَانَتْ تَحْمِلُهُ. رواه الترمذی بسند صحيح^(۳):

نہنس (خودای فی رازی بن) گوتی: کہ تہرمہ کہی سہعد ہل دہگرن سووک دہبی، ناپاکہ کان دہلین: نہم دارہ تہرمہ چہندہ سووکہ! لہ دلہوہ مہ بہستیان تانہ دہبی، وہک بلین سووکی دارہ تہرمہ کہی بکہن بہ نیشانہی سووکی خاوندہ کہی لہ لای خودا نہوہش بوہکا وا دہلین لہ داخی نہوہ پریارہی کہ سہعد دابووی دہربارہی بہنی قوریطہ، کاتئی نہم قسہیہ گہیشٹہوہ بہ پیغہ مہر (درویدی خودای لہ سرین) فہرموی: نہوہ فریشٹہ تہرمہ کہیان ہلگرتبوو بوہیہ وا سووک بوو (ت-س/ص)۔

۳۴۶۹- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ أَنَسًا نَزَّلُوا عَلَى حُكْمِ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ، فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ فَجَاءَ عَلَى حِمَارٍ، فَلَمَّا بَلَغَ قَرِيبًا مِنَ الْمَسْجِدِ قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): قُومُوا إِلَيَّ خَيْرَكُمْ أَوْ سَيِّدِكُمْ. فَقَالَ: يَا سَعْدُ، إِنَّ هَؤُلَاءِ نَزَّلُوا عَلَى حُكْمِكَ. قَالَ: فَإِنِّي أَحْكُمُ فِيهِمْ أَنْ تُقْتَلَ مُقَاتِلَتُهُمْ وَتُسَيِّ ذَرَارِيُّهُمْ. قَالَ: حَكَمْتَ بِحُكْمِ اللَّهِ، أَوْ بِحُكْمِ الْمَلِكِ. رواه الثلاثة والله أعلم^(۴):

نہبو سہعید (خودای فی رازی بن) گوتی: ہوزی بہنی قورہیزہ کاتئی لہ شکری نیسلام دہورہیان دان و بیست و پینج روڈ گہماروی قہ لاکانیان دان، چاریان نہما رازی بوون بہوہ کہ سہعدی کوپی موعاز ہر پریارو حوکمی دہربارہی

(۳) رواہ الترمذی بسند صحیح (شرحہ)۔

(۴) بخاری، جہاد: ۳۰۴۲ (تجرید/ ۴ ل - ۲۹۳ رقم: ۱۵۵۲)۔ ۳۸۰۴، ۴۱۲۱، ۶۲۶۲، مسلم، جہاد: ۴۵۷۱۔

ئەوان دەرکا پیی رازی بن جا له سهنگه‌رو قه‌لاکانیان هاتنه دهره‌وه، به‌لام له‌و دهمه‌دا سه‌عد له‌وئ نه‌بوو، چونکه له‌ غه‌زای خنده‌قا زامار بوو بوو پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ناردی به‌ شوینیا، سه‌عد به‌ سواریی گویدریژی هات، جا که‌ گه‌یشه‌ نزیکی مزگه‌وت (نویژگا) که‌، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فره‌مووی: هه‌لسن بچن به‌ پیری چاکترین که‌ستانه‌وه یا فره‌مووی: بچن به‌ پیری ئاغاتانه‌وه ئینجا فره‌مووی: ئه‌ی سه‌عد! ئه‌مانه‌ تو‌یان کردووه به‌ حه‌که‌مو به‌ فره‌مانه‌رواو به‌ بریاری تو‌ رازی بوون سه‌عدیش گوتی: ده‌وا من ئه‌م بریاره‌یان بو دهم: که‌ جه‌نگاوه‌ره‌کانیان بکوژین و خاو خیزانیشیان به‌ تالانی بگیرین! فره‌مووی (دروودی خودای له‌سهرین): به‌پیی فره‌مانی خودا فره‌مانت دا، یا فره‌مووی: به‌پیی فره‌مانی پادشای گه‌وره که‌ خودایه فره‌مانت دهرکرد (ش/د).

٤٦) چاکیتی ئوسه‌یدی کو‌ری حوضه‌یرو عه‌ببادی کو‌ری بیه‌ش (ره‌زای خوابان بن)
 فضل اسید بن ح‌ضیر وعباد بن بشر (رضی الله عنهما)

٣٤٧٠- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ أَسِيدَ بْنَ حُضَيْرٍ وَعَبَادَ بْنَ بَشْرٍ تَحَدَّثَا عِنْدَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَتَّى ذَهَبَ مِنَ اللَّيْلِ سَاعَةٌ فِي لَيْلَةٍ شَدِيدَةِ الظُّلْمَةِ ثُمَّ خَرَجَا وَبِيدِ كُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا عُصِيَّةٌ فَأَضَاءَتْ عَصَا أَحَدِهِمَا لَهُمَا حَتَّى مَشِيَا فِي ضَوْئِهَا حَتَّى إِذَا افْتَرَقَ بِهِمَا الطَّرِيقُ أَضَاءَتْ لِأَخَرِ عَصَاهُ فَمَشَى كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا فِي ضَوْءِ عَصَاهُ حَتَّى بَلَغَ إِلَى أَهْلِهِ^(١):

⇒ (ب/ه ٥ ز/١ ژ/٥ / تقدم برقم: ٣٢٢٥/٥) له‌ گپ‌رانه‌وه‌ی ئه‌م شوینه‌دا:

ئهنه‌س (خودای ئی رازی بن) گوتی: ئوسه‌یدی کو‌ری حوضه‌یرو عه‌ببادی کو‌ری بیه‌ش له‌ خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ردا ده‌بن، هه‌تا شه‌و دره‌نگ ده‌بن خه‌ریکی قسه‌و گو‌فتوگو‌ ده‌بن، شه‌وه‌که‌شی شه‌وه‌زه‌نگ ده‌بن، که‌ له‌لای پیغه‌مبه‌ر (دروودی

(١) بخاری. مناقب: ٣٦٢٩ ، ٣٨٠٤. تقدم فی المجلد الخامس تسلسل / ١ رقم: ٣٢٢٥ / ٥.

خودای لہسہریں) دہردہچن سہرو داردہستیان بہ دہستہوہ دہبی، ئیتر بہ فہرمانی
خودا داردہستی یہکیکیان دہبی بہ چراو رۆشنایان بۆ دہکاو لہبہر
شہوقہکە ی دہپۆن ہەتا رینگەکیان لہ یەک جیا دہبیٹہوہ، ئہوجا داردہستی
ئہوی تریشیان دہبی بہ چراو رۆشنایی دہکا بۆی، ئیتر ہەرکەسہیان لہبہر
شہوقی داردہستی خۆی دہپوا تا دہگاتہوہ مائی خۆی (ب- رحمەت لہ کۆبی
نازداری) ئی، دنیا! فہقی بووم لہ مزگوتی شیخ مہحمودی قہرہچیواری بووم،
لہ گہرہکی چوار باغ لہ سلیمانی، مامہ شیخ حوسہینی قازانقایہیی ہہبوو،
پیاویکی ئیختیاری سۆفیلکە بوو، نیمچہ خوینہوار بوو، بہلام ئاگادارییہکی
باشی لہ حەدیشا ہہبوو. پارشیوئی لہ خزمەتیا گوتمان: دہبی رەمەزانی
ئاییندہ ئیمہ لہ کوئی بین؟ مامہ شیخ حوسین گوتی: من رەمەزانی ئاییندہ لہ
گردی سہیوان دہبم، ئیمہش وامانزانی مہبہستی ئہوہیہ بہ مالہوہ دہچی بۆ
ئہوئی، کە لیمان روون کردہوہ: قوریان! مہبہستت چییہ؟ گوتی: ئیوہ ہەقتان
چییہ، بہخودا من جہژنی رەمەزانی ئاییندہ لہ گردی سہیوان دہکەم. تمہز
مہبہستی مردن بوو، چونکە پیش رەمەزانیکی تر ئہمری خودای کردو لہ
گۆرستانی سہیوان بہ خاک سپیرا، وەلی بۆ گردەکە باش لہ یادم نہماوہ،
نازانم گوتی: گردی سہیوان یان گوتی: گردی شیخ موحیہددین، ئیستا
گۆرہکە ی لہو گۆرستانہیہ کە خۆی گوتی. بہلام ئیمہ کاتی خۆی کە لہ
ئاماژہی قسہکە ی تی گہیشتن لہپاش مردنی و ہەموومان رەحمەتمان
بۆینارد. ہەزار رەحمەت لہ گۆری ئہوو لہ گۆری مامہ شیخ مہحمودی
قہرہچیواری. (وہرگیڤ)

۴۷) چاکیتی سەعدی کۆری عوبادہ کە سەرۆکی ھۆزی خەزرج بوو (خوای تہ رازی بھا)
فضل سعد بن عبادة رئيس الخزرج (رضی اللہ عنہ)

۳۴۷۱- => (ب- ۵- ز- ۴۴ ژ - ۱۲ تقدم برقم: ۳۴۵۹/۱۲)^(۱):

(۱) تقدم فی المجلد / ۵ تسلسل / ۴۴ رقم: ۳۴۵۹/۱۲.

لیڑہدا له پاش ووشہی: (فقال سعد بن عبادۃ) ثم پتریبہی ہہیہ: وکان
ذا قدم فی الاسلام. واتہ: سہعدی کوری عوبادہش (خودای فی رازی بن) (کہ پایہو
شانیکئی باشی ہہوو له ئیسلامدا) گوتی...تاد.

۳۴۷۲- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ قَيْسُ بْنُ سَعْدٍ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ مِنَ النَّبِيِّ (صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِمَنْزِلَةِ صَاحِبِ الشَّرْطِ مِنَ الْأَمِيرِ رَوَاهُ الرَّمَذِيُّ بِسَنَدٍ حَسَنٍ. نَسَّالَ اللَّهُ
حَسَنَ الْحَالِ فِي الْحَالِ وَالْمَالِ^(۲):

ئہنہس (خودای فی رازی بن) گوتی: کاربہدہستی بالباز واتہ: بہرپوہبہری
پولیس چوئہ بو فہرمانرہوا قہیسی کوری سہعدی کوری عوبادہش بو
پیغہمبہر (درویدی خودای لہسربین) لہو پایہدا بوو (ت-س/ح).

۴۸) چاکیتی موعازی کوری جہبہل وئوبہیبہی کوری کہعبو زہیدی کوری
ثابت (خودایان لی رازی بن):

فضل معاذ بن جبل وأبی بن کعب وزید بن ثابت (رضی اللہ تعالیٰ عنہم)

۳۴۷۳- ➡ (ب- ۵- ۲۸- ۱ تقدم برقم: ۳۴۰۱/۱)^(۱).

۳۴۷۴- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: جَمَعَ الْقُرْآنَ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَرْبَعَةٌ كُلُّهُمْ مِنَ الْأَنْصَارِ مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ وَأَبِي بْنُ كَعْبٍ وَزَيْدُ بْنُ ثَابِتٍ وَأَبُو زَيْدٍ.
قَالَ قَتَادَةُ: قُلْتُ لَأَنَسٍ: مَنْ أَبُو زَيْدٍ؟ قَالَ: أَحَدُ غُمُومَتِي. رواه الشيخان والترمذي^(۲):

ئہنہس (خودای فی رازی بن) دہلی: بہ سہرینیی پیغہمبہر خوئی (درویدی خودای
لہسربین) ئہم چوار کہسہیہ ہہوو قورئانیان بہ تہواوی لہبہربوو، وہ ہہر
چواریشیان لہ یاریدہدہران بوون: موعازی کوری جہبہل وئوبہیبہی کوری

^(۲) رواہ الترمذی بسند حسن.

^(۱) تقدم فی مجلد / ۵ تسلسل / ۲۸ رقم: ۳۴۰۱ / ۱.

^(۲) بخاری. مناقب الأنصار، تجرید / ۱۴۹۴ / ۲۸۱۰ ، ۳۹۹۶ ، ۵۰۰۳ ، ۵۰۰۴. مسلم. فضائل الصحابة:

۶۲۹۰. ترمذی. مناقب: ۳۷۹۴.

که عب و زهیدی کوپی ثابت و نه بو زهید. قه تاده گوتی: به نه نه سم گوت: نه بو زهید کییه؟ گوتی: ناموزایه کی من بوو (ش/ت).

۳۴۷۵- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (مَنْ لِيَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَرْحَمُ أُمَّتِي بِأُمَّتِي أَبُو بَكْرٍ وَأَشَدُّهُمْ فِي دِينِ اللَّهِ عُمَرُ وَأَصْدَقُهُمْ حَيَاءُ عُثْمَانُ وَأَقْرَبُهُمْ لِكِتَابِ اللَّهِ أَبِي بَنُ كَعْبٍ وَأَفْرَضُهُمْ زَيْدُ بْنُ ثَابِتٍ وَأَعْلَمُهُمْ بِالْحَلَالِ وَالْحَرَامِ مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ^(۳).

دیسان گوتی: پیغه مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) فهرمووی: به به زه‌یی ترین و به ره‌حمتین که س له نومه‌تم به خودی نومه‌تم نه بو به‌کره، توندوتی‌ترینان له‌سهر جی به‌جی کردنی فهرمانی خودا عومره، به شهرموشکو‌ترین که‌سیان عوئمانه، باشت‌ترین قورئان خوئنیان نوبه‌یی‌هی کوپی که‌عبه، باشت‌ترین فهرائیس زانیان زهیدی کوپی ثابت‌ه زان‌ترین که‌سیان به دروست و نا دروست و به حلال و به حرام موعازی کوپی جه‌به‌له (ت-س/ص).

۳۴۷۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (مَنْ لِيَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: نِعَمَ الرَّجُلُ أَبُو بَكْرٍ، نِعَمَ الرَّجُلُ عُمَرُ، نِعَمَ الرَّجُلُ أَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ، نِعَمَ الرَّجُلُ أُسَيْدُ بْنُ حُضَيْرٍ، نِعَمَ الرَّجُلُ ثَابِتُ بْنُ قَيْسِ بْنِ شِمَاسٍ، نِعَمَ الرَّجُلُ مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ، نِعَمَ الرَّجُلُ مُعَاذُ بْنُ عَمْرٍو بْنِ الْجَمُوحِ رَوَاهُمَا التِّرْمِذِيُّ. نَسَّأَلُ اللَّهَ حَسَنَ الرِّوَايَةِ آمِينَ^(۴).

نه بو هوره‌یره (خودای ن‌رازی بن) گوتی: پیغه مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) فهرمووی: نه بو به‌کر پی‌ای چاکه، عومهر پی‌ای چاکه، نه بو عوبه‌یده پی‌ای چاکه، نوسه‌یدی کوپی حوضه‌یر پی‌ای چاکه، ثابت‌ی کوپی قه‌یسی کوپی شه‌ماس پی‌ای چاکه، موعازی کوپی جه‌به‌ل پی‌ای چاکه، موعازی کوپی عه‌مری کوپی جه‌مووح پی‌ای چاکه (ت-س/ح).

^(۳) ترمذی/ سند حسن.

^(۴) ترمذی/ سند حسن.

٤٩) چاکیستی نه‌بو ته‌لحه (خودای لی رازی بن)

فضل أبی طلحة (رضی الله تعالی عنه)

٣٤٧٧- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَمَّا كَانَ يَوْمُ أَحَدِ الْهَزَمِ النَّاسُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَبُو طَلْحَةَ بَيْنَ يَدَيِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مُجَوَّبٌ عَلَيْهِ بِحَجَفَةٍ لَهُ، وَكَانَ أَبُو طَلْحَةَ رَجُلًا رَامِيًا شَدِيدَ الْقِدِّ، يَكْسِرُ يَوْمَئِذٍ قَوْسَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا، وَكَانَ الرَّجُلُ يَمُرُّ مَعَهُ الْجَعْبَةُ مِنَ الثَّبَلِ فَيَقُولُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): اشْرُهَا لِأَبِي طَلْحَةَ. فَأَشْرَفَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَنْظُرُ إِلَى الْقَوْمِ، فَيَقُولُ أَبُو طَلْحَةَ: يَا نَبِيَّ اللَّهِ يَا بَأَيَّ أَلْتِ وَأُمِّي، لَا تُشْرَفْ يُصِيبُكَ سَهْمٌ مِنْ سِهَامِ الْقَوْمِ، نَحْرِي دُونَ نَحْرِكَ. وَلَقَدْ وَقَعَ السَّيْفُ مِنْ يَدَيِ أَبِي طَلْحَةَ إِمَّا مَرَّتَيْنِ، وَإِمَّا ثَلَاثًا. رواه الشيخان^(١):

نه‌هس (خودای لی رازی بن) ده‌لی: روژی روودای ئوحد، خه‌لکه‌که له ده‌وری پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سربین) هه‌له‌اتن، به‌لام نه‌بو ته‌لحه له‌و کاته‌دا به‌ قه‌لخانه‌که‌یه‌وه خوی ده‌کا به‌ سوپه‌رو ده‌بی به‌ سه‌نگه‌ر بو پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سربین) نه‌بو ته‌لحه پیاویکی تیر نه‌ندازی ژیی که‌وان قایم و تووند بوو "ئه‌و روژه ئه‌وه‌نده به‌ توندی تیر ده‌هاویژئی دوو که‌وان یا سی که‌وان ده‌شکیئی، پیاو هه‌بوو تیردان (تیرکی‌ش) هه‌کی یرپوو له‌تیر، به‌ ویدا راده‌بور، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سربین) پیی ده‌فه‌رموو: تیر که‌شه‌که‌ت بو ئه‌بو ته‌لحه هه‌لبژیره پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سربین) کاتی خوی به‌رز ده‌کرده‌وه و سه‌ری ده‌کی‌شا هه‌تا ته‌ماشای تی‌ک‌پ‌رانی هه‌ردوولا بکاو تی بگا له‌ بارو دوخی جه‌نگو به‌یه‌کادانی پیاوان، نه‌بو ته‌لحه به‌ په‌روشه‌وه پیی ده‌گوت: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! باوک و دایکم به‌ قوربانت بن، وامه‌که، سه‌رمه‌کی‌شه، مه‌بادا تیریکی دوشمن بت پیکی، سینگی من قه‌لغانی سینگی تو‌یه، من له‌شی خو‌م کردوو به‌ قه‌لغان و سه‌نگه‌ری تو، ئه‌و روژه دووجار یا سی جار شمشیر له‌ ده‌ستی نه‌بو ته‌لحه ده‌که‌ویته‌ خواره‌وه چونکه‌ پاش ترسو بی‌مه‌که‌ی روژی ئوحد خودا به‌ که‌ره‌می خوی ئه‌من و ئاسایشی نارد بو‌یان، به‌ ره‌نگی‌کی وا

(١) بخاری. جهاد: ٢٨٨٠، ٢٩٠٢، ٢٨١١، ٤٠٦٤ (تجريد) / ٤ / ٨٠ رقم: ١٤٩٥ / ٣٨١١. مسلم. جهاد: ٤٦٦٠.

سه‌ره‌ونه‌وز (نوعاس) گرتنی، نه‌بو طه‌لحه‌ش به‌هوی نه‌و سه‌ره‌ونه‌وزه‌وه شیره‌که‌ی له ده‌ست ده‌که‌وی (ش - خویان فی رازی بن).

۳۴۷۸ - (ب - ۲ - ۱۸۲ - ۱ = تقدم برقم: ۱/۱۹۴۲)^(۲):

۵۰ چاکیتی جابیری کوری عه‌بدوللای نه‌نصاری (ره‌زای خویان لی بی):

فضل جابر بن عبدالله الانصاری (رضی الله عنهما)

۳۴۷۹ - عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: جَاءَنِي النَّبِيُّ (مَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَيْسَ بِرَأْكِبٍ بَغْلٍ وَلَا بِرَذْوَنٍ^(۱):

جابر (خودای فی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) به پی هات بو دیده‌نیم، نه به سواری هیستر هات و نه به سواری وولاخی تر (ت-س/ص).

۳۴۸۰ - وَعَنْهُ قَالَ اسْتَغْفَرَ لِي رَسُولُ اللَّهِ (مَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَيْلَةَ الْبَعْرِ خَمْسًا وَعِشْرِينَ مَرَّةً^(۲):

ديسان گوتی: نه‌و شه‌وه‌ی که وشتره‌که‌مم فروشت به پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) بیست و پینج جار پارایه‌وه بوم (ت-س/ص).

۳۴۸۱ - وَكَانَ النَّبِيُّ (مَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَبْرُ جَابِرًا وَيَرْحَمُهُ لَأَنَّ وَلَدَهُ قُتِلَ يَوْمَ أُحُدٍ وَتَرَكَ بَنَاتٍ فَكَانَ جَابِرٌ يَعُولُهُنَّ وَيَقُومُ بِأَمْرِهِنَّ. رَوَى التِّرْمِذِيُّ هَذِهِ الثَّلَاثَةَ بِأَسَانِيدٍ صَحِيحَةٍ^(۳):

پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) که‌لی باش بوو بو جابر، هه‌میشه به‌زه‌یی پیادا ده‌هاته‌وه، چونکه له رۆژی ئوحوودا باوکی شه‌هیدبوو، چهند کچیکی له‌پاش به جیمابوون، جابر خوی به خیوی ده‌کردن و سه‌ره‌رشتی کاروباری ده‌کردن (ت-س/ص).

(۲) تقدم برقم: ۱ / ۱۹۴۲ فی مجلد / ۲ تسلسل / ۱۸۲.

(۱) رواه الترمذي بسند صحيح

(۲) رواه الترمذي بسند صحيح.

(۳) رواه الترمذي بسند صحيح.

۵۱) چاکیتیسی عہ بدوللای کوری عہ مری باوکی جابیر (رہزای خویان لی بی)**فضل عبداللہ بن عمرو والد جابر (رَضِيَ اللہ عَنْہُ)**

۳۴۸۲- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللہ عَنْہُ) قَالَ: أَصِيبَ أَبِي يَوْمَ أُحُدٍ وَحْيٌ بِهِ مُجَدَّعًا بَيْنَ يَدَيِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللہ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ) فَجَعَلْتُ أَكْشِفُ الثُّوبَ عَنْ وَجْهِهِ وَأُنْكِي، وَهُمْ يَنْهَوْنِي عَنْهُ وَالنَّبِيُّ (صَلَّى اللہ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ) لَا يَنْهَانِي، وَجَاءَتْ فَاطِمَةُ بِنْتُ عَمْرِو عَمَّةُ جَابِرٍ تُبْكِيهِ، فَقَالَ رَسُولُ اللہِ (صَلَّى اللہ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ) تَبْكِيهِ أَوْ لَا تَبْكِيهِ، مَا زَالَتِ الْمَلَائِكَةُ تُظِلُّهُ بِأَجْنِحَتِهَا حَتَّى رَفَعْتُمُوهُ. رواه مسلم^(۱):

جابیر (خودای فی رازی بی) گوئی: لہ روژی نوحوودا باوکم کوڑا، کہ لاشہکیان هیئا بولای پیغہمبہر (درویدی خودای لہسرین) لووت و گوئیان کردبوو، منیش چووم سہرم ہل دایہوہو دہستم کرد بہ گریان بوئی! خزمان نہیان دہہیششت بوئی بگرم، بہ لام پیغہمبہر (درویدی خودای لہسرین) ناگای لیّم بوو، قہدہغہی نہکردم، تا فاتیمہی کچی عہمر (کہ پووری منہ) ہات و دہستی کرد بہ گریان بوئی ئەوسا حہزرت (درویدی خودای لہسرین) فہرمووی: بوئی بگریت و بوئی نہگریت ئەی فاتیمہ! چوونیہکہ بو ئەو، چونکہ بہ پایہو شانی خوئی گہیشٹوہو، ئەو فریشٹہ بہ بالیان سیبہریان بوئی کردبوو ہتہا ئەو کاتہی کہ ہلّتان گرت لہوجییہی کہ لیئی شہمید کرابوو (م/ب).

۵۲) چاکیتیسی سیماکی کوری خہرہشہ (خودای لی رازی بی)**فضل سماک بن خرشہ (رَضِيَ اللہ تَعَالٰی عَنْہُ)**

۳۴۸۳- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللہ عَنْہُ) أَنَّ رَسُولَ اللہِ (صَلَّى اللہ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ) أَخَذَ سَيْفًا يَوْمَ أُحُدٍ فَقَالَ: مَنْ يَأْخُذْ مِنِّي هَذَا، فَبَسَطُوا أَيْدِيَهُمْ كُلُّ إِنْسَانٍ مِنْهُمْ يَقُولُ أَنَا أَنَا. قَالَ: فَمَنْ

(۱) بخاری. جنانز: ۱۲۴۴، ۱۲۹۳، ۲۸۱۶، ۴۰۸۰ = تجرید / ۲ / ۲۵ ژمارہ / ۶۰۲ / ۱۲۴۴. مسلم. فضائل

يَاخُذُهُ بِحَقِّهِ. قَالَ: فَأَحْجَمَ الْقَوْمَ فَقَالَ سِمَاكَ بْنُ خَرَّشَةَ أَبُو دُجَانَةَ: أَنَا آخُذُهُ بِحَقِّهِ. قَالَ: فَأَخَذَهُ فَفَلَقَ بِهِ هَامَ الْمُشْرِكِينَ. رواه مسلم^(۱):

نہ نہس (خودای فی رازی بن) گوتی: پیغہ مہر (درویدی خودای لہ سرین) لہ روژی
نوحوددا، شمشیریکی ہلگرت و فہرموی: کی نہمہ لی و ہردہ گری؟
ہہ موویان دہستیان بوی دریژ کردو ہہرکہسہ دہیگوت: من من، فہرموی:
بہ لام کی بہ مہرجی نہوہ و ہری دہگری کہ ہہقی خوئی بداتی؟ نیتر کوپرگہل
کشانہوہ بہ لام نہبو دوجانہ، سیمای کی کوپی خہرہشہ، گوتی: من و ہری
دہگرم و ہہقی خوئی دہدہمن، گوتی: جا نہو و ہری گرت و کللہی
بتپہرستہکانی پی یہ کالآ دہکردہوہ! (م).

۵۳) چاکیتی جولہ ییب (رہزای خوای لی بن)

فضل جلیبیب (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ)

۳۴۸۴- عَنْ أَبِي بَرْزَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ فِي مَغْرَى لَهُ
فَأَفَاءَ اللَّهُ عَلَيْهِ فَقَالَ لِأَصْحَابِهِ هَلْ تَفْقِدُونَ مِنْ أَحَدٍ؟ قَالُوا: نَعَمْ فُلَاكَ وَفُلَاكَ وَفُلَاكَ. ثُمَّ
قَالَ: هَلْ تَفْقِدُونَ مِنْ أَحَدٍ. قَالُوا: نَعَمْ فُلَاكَ وَفُلَاكَ وَفُلَاكَ. ثُمَّ قَالَ: هَلْ تَفْقِدُونَ مِنْ أَحَدٍ.
قَالُوا لَا. قَالَ: لَكِنِّي أَفْقِدُ جُلَيْبِيًّا فَاطْلُبُوهُ. فَطُلبَ فِي الْقَتْلِ فَوَجَدُوهُ إِلَى جَنْبِ سَبْعَةٍ قَدْ
قَتَلَهُمْ ثُمَّ قَتَلُوهُ فَأَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَوَقَفَ عَلَيْهِ فَقَالَ: قَتَلَ سَبْعَةً ثُمَّ قَتَلُوهُ هَذَا
مِنِّي وَأَنَا مِنْهُ هَذَا مِنِّي وَأَنَا مِنْهُ. قَالَ: فَوَضَعَهُ عَلَى سَاعِدَيْهِ لَيْسَ لَهُ سَرِيرٌ إِلَّا سَاعِدَيِ
النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَتَّى حُفِرَ لَهُ وَوُضِعَ فِي قَبْرِهِ. وَلَمْ يَذْكُرْ غَسْلًا. رواه مسلم.
نسال اللہ کمال الطہارۃ^(۱):

نہبو بہرہ (خودای فی رازی بن) گوتی: پیغہ مہر (درویدی خودای لہ سرین) لہ یہ کی
لہ غہزاواتہکانی خویدا بوو، خودا مالی تالانی زوری بہ سہردا رزاندو
تالانیہ کی مفتی بو رہخسان، فہرموی بہ یارانی: نایا ہہیچ کہستان لی کہم

(۱) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۳۰۳.

(۲) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۳۰۸.

بوتہ وہ؟ عہر زیان کرد: بہ لئی، فیسارو ئہو فیسارو ئہو فیساری تریش دیارنن، ہمہ دیسان فہرموویہ وہ: ئایا کہ سی تر ماوہ کہ دیار نہ بی؟ گوتیان: ئا، ئہو سی کہ سہیش دیارنن، ہمہ دیسان فہرموویہ وہ: دہی ئیتر کہ سی تر ماوہ کہ بزبئی؟ گوتیان: خہیر، ئیتر کہ س نہ ماوہ کہ دیار نہ بی، فہرمووی: با ماوہ جولہ بیب لہ بہر چاوم دیار نییہ، ئادہی بچن بوی بگہرین! کاتئ بوی گہران لہ ناو کوژراوہ کاندہ بوو، دوزییانہ وہ لہ تہ نیشتی حہوت کوژراوہ وہ بوو، کہ ہر حہوتیان بہ دہستی ئہو کوژرابوون، ئینجا خوشی کوژرابوو، جا پیغہ مہر (درویدی خودای لہ سہرین) چوو لہ دیاری راوہ ستاو فہرمووی: حہوتی کوشتوہ ئہوسا کوشتوویانہ، ئہمہ لہ منہو من لہوم، ئہمہ لہ منہو من لہوم گوتی: ئیتر ہتا گوڑیان بو ہلکہندو نایانہ ناو گوڑہ کہیہ وہ پیغہ مہر (درویدی خودای لہ سہرین) ہہردوو بالی خوئی بو راخستو لاشہ کہی لہ باوہ شی خوئا لہ سہر بازوہ کانی دانا، لہ و ماوہ یہدا جگہ لہ باسکہ کانی پیغہ مہر (درویدی خودای لہ سہرین) ہیچ تہخت و رایہ خیکی تری لہ ژیردا نہ بوو! ئہبو بہر زہ باسی ئہوہی نہ کرد کہ ئایا "شوردیان یان نا (م).

۵۴) چاکیتیسی ئہنہ سی کوری مالیک (خودای لی رازی بی)

فضل أنس بن مالک (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ)

۳۴۸۵- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: دَخَلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَيْنَا وَمَا هُوَ إِلَّا أَنَا وَأُمِّي وَأُمُّ حَرَامٍ خَالَتِي فَقَالَتْ أُمِّي: يَا رَسُولَ اللَّهِ خُودِيْكَ اذْغُ اللَّهُ لَهُ قَالَ: فَدَعَا لِي بِكُلِّ خَيْرٍ وَكَانَ فِي آخِرِ مَا دَعَا لِي بِهِ أَنْ قَالَ: اللَّهُمَّ أَكْثِرْ مَالَهُ وَوَلَدَهُ وَبَارِكْ لَهُ فِيهِ. رواه مسلم^(۱):

ئہنہ س (خودای لی رازی بن) گوتی: جارئ پیغہ مہر (درویدی خودای لہ سہرین) ہات بو مالمان، بہ س من و دایکم و ئوممو حہرامی پوورم بووین، دایکم گوتی: ئہی پیغہ مہری خودا! بو نوکەرہ بچکولہ کہی خوت ئہنہ سی خزمہ تکار ت نزاو

(۱) بخاری. دعوات: ۶۳۷۸، ۶۳۷۹. مسلم. فضائل الصحابة: ۶۳۲۲. ترمذی. مناقب: ۳۸۲۹.

دووعا بکه، نه‌نه‌س گوتی: ئیتیر ئه‌وه‌ی نزای باش بی بۆیکردم و دوا نزای ئه‌وه‌بوو فه‌رمووی: ئه‌ی خودایه! مال و منالی زۆری بده‌ری و پیت و فه‌ری بۆ تیخه! (م).

۳۴۸۶- وَعَنْهُ قَالَ: جَاءَتْ بِي أُمِّي أُمُّ أَنَسٍ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَقَدْ أَزْرَنْتَنِي بِنَصْفِ خِمَارِهَا وَرَدَّتْنِي بِنَصْفِهِ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ هَذَا أُنَيْسُ ابْنِي أَتَيْتُكَ بِهِ يَخْدُمُكَ فَادْعُ اللَّهَ لَهُ. فَقَالَ: اللَّهُمَّ أَكْثِرْ مَالَهُ وَوَلَدَهُ. قَالَ أَنَسُ: فَوَاللَّهِ إِنِّي مَالِي لَكَثِيرٌ وَإِنِّي وَلَدِي وَوَلَدِي لَيَتَعَادُونَ عَلَيَّ نَحْوَ الْمِائَةِ الْيَوْمَ^(۲):

ديسان گوتی: دایکم نیوه‌ی سه‌رپۆشه‌که‌ی خۆی وه‌ک کراس ئالان به‌ لای سه‌رووی له‌شمه‌وه، ئه‌و نیوه‌که‌ی تریشی له‌ باتی ده‌رپئ پێچا به‌لای خوارووی له‌شمه‌وه‌و ئینجا بردمی بۆ خزمه‌تی پێغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) گوتی: ئه‌ی پێغه‌مبه‌ری خودا! ئه‌مه‌ نه‌سه‌که‌ی کوپمه، هیناومه‌ که‌ خزمه‌تت بکا، له‌ خودا بپا‌رێ‌ره‌وه‌ بۆی فه‌رمووی: خودایه! مال و منالی زۆری بده‌ری ئه‌نه‌س ده‌یگوت: ده‌ی به‌خودا به‌ راستی مالم زۆره، بۆ منالیش ئه‌مه‌رۆکه‌ منال و وه‌چه‌و نه‌وه‌ی خۆم ده‌وری سه‌ده‌که‌س ده‌بن (م/ت).

۳۴۸۷- وَعَنْهُ قَالَ: مَرَّ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَسَمِعَتْ أُمِّي أُمُّ سُلَيْمٍ صَوْتَهُ فَقَالَتْ: يَا أَبِي وَأُمِّي يَا رَسُولَ اللَّهِ هَذَا أُنَيْسُ. فَدَعَا لِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثَلَاثَ دَعَوَاتٍ قَدْ رَأَيْتُ مِنْهَا اثْنَتَيْنِ فِي الدُّنْيَا وَأَنَا أَرْجُو الثَّالِثَةَ فِي الْآخِرَةِ. رواهما مسلم والترمذي^(۳):

ديسان گوتی: پێغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) ره‌ت بوو، ئوممو سوله‌یمی دایکم گوئی له‌ ده‌نگی بوو، گوتی: ئه‌ی ره‌وانه‌کراوی خودا! باوک و دایکم به‌ سه‌ده‌قت بن، ئه‌مه‌ ئه‌نه‌سو له‌یه‌ نزای بۆ بکه‌ پێغه‌مبه‌ریش (دروودی خودای له‌سه‌رین)

^(۲) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۳۲۶. ترمذی. مناقب: ۳۸۲۷.

^(۳) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۳۲۷. ترمذی. مناقب: ۳۸۲۷.

سئ نرای بۆ کردم، دوانیانم به چاوی خوّم دیوه له‌م دنیا‌دا هاتوونه‌ته‌دی،
ئومید ده‌که‌م که سییه‌میشیان له‌ قیامه‌تا بیته‌دی! (م/ت).

۳۴۸۸- وَعَنْهُ قَالَ: أَتَى عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (مَنْ لِيَ اللَّهِ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَنَا أَلْعَبُ مَعَ الْعِلْمَانِ
فَسَلَّمَ عَلَيْنَا فَبَعَثَنِي إِلَى حَاجَةٍ فَأَبْطَأْتُ عَلَى أُمِّي فَلَمَّا جِئْتُ قَالَتْ: مَا حَبَسَكَ؟ قُلْتُ:
بَعَثَنِي رَسُولُ اللَّهِ (مَنْ لِيَ اللَّهِ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لِحَاجَةٍ. قَالَتْ: مَا حَاجَتُهُ؟ قُلْتُ: إِلَيْهَا سِرٌّ. قَالَتْ: لَا
تُحَدِّثُنِي بِسِرِّ رَسُولِ اللَّهِ (مَنْ لِيَ اللَّهِ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَحَدًا. قَالَ أَسْأَلُ: وَاللَّهِ لَوْ حَدَّثْتُ بِهِ أَحَدًا
لَحَدَّثْتُكَ يَا ثَابِتٌ^(۴).

ثابیتی به‌نانی له‌ ئه‌نه‌سه‌وه (خوایان ئی رازی بن) ده‌لی: ئه‌نه‌س گوتی: له‌ ناو
منالاندا گه‌مه‌م ده‌کرد، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) هات بۆ لام، سلاوی ئی
کردین و منی نارد بۆ فرمانی، له‌پاشا دره‌نگ چوومه‌وه بۆ لای دایکم، دایکم
گوتی: بۆ وا دره‌نگت پێ چوو؟ گوتم: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ناردمی بۆ
فرمانی، گوتی: فرمانه‌که‌ی چی بوو؟ گوتم: شتیکی نه‌هینییه‌. گوتی: رازو
نه‌هینی پیغه‌مبه‌ر به‌ که‌سی تر مه‌لی. ئه‌نه‌س گوتی: ئه‌ی ثابیت! به‌ خودا
ئه‌و نه‌هینییه‌م نه‌گه‌ر بۆ که‌سیکی تر بگی‌رایه‌ته‌وه بۆ توّم ده‌گی‌رایه‌وه (م).
۳۴۸۹- وَعَنْهُ قَالَ: أَسْرَ إِلَى النَّبِيِّ (مَنْ لِيَ اللَّهِ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) سِرًّا فَمَا أَخْبَرْتُ بِهِ أَحَدًا
بَعْدَهُ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ^(۵).

دیسان ئه‌نه‌س گوتی: جاری پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) قسه‌یه‌کی
نه‌ینی له‌لام درکاند، هیشتا بۆ که‌سم نه‌گی‌راوه‌ته‌وه (م).

۳۴۹۰- وَعَنْهُ قَالَ: رُبَّمَا قَالَ لِيَ النَّبِيُّ (مَنْ لِيَ اللَّهِ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَا ذَا الْأُذُنَيْنِ^(۶):

دیسان گوتی: گه‌ ئی جاری وا ده‌بوو پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) پێی
ده‌فه‌رمووم: ئه‌ی ماخۆ (خاوه‌ن) ی دوو گوئی! (ت-ص).

(۴) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۳۲۸.

(۵) بخاری. مناقب الأنصار: ۳۸۱۲. مسلم. فضائل الصحابة/۶۳۲۷.

(۶) رواه الترمذي بسند صحيح (شرحه).

۳۴۹۱- عَنْ ثَابِتٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ لِي أَنَسُ: يَا ثَابِتُ خُذْ عَنِّي فَإِنَّكَ لَنْ تَأْخُذَ عَنْ أَحَدٍ أَوْثَقَ مِنِّي إِلَيَّ أَخَذْتُهُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَخَذَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ جَبْرِيلَ وَأَخَذَهُ جَبْرِيلُ عَنِ اللَّهِ تَعَالَى. رواهما الترمذی^(۷):

ثابیت (خودای لی رازی بن) گوئی: نه‌سه‌س پیی گوتم: نه‌ی ثابیت! زانست و ثابین له من وهربگره، چونکه که‌سیکی ترت ده‌ست ناکه‌وی که وه‌ک من جیگه‌ی باوه‌ر بی، چونکه من فه‌قیی پیغه‌مبه‌ر بووم و له‌وزاته له خویم وهرگرتووه، پیغه‌مبه‌ریش (دروودی خودای له‌سربین) شاگردی جویرائیل بووه‌و له‌وی وهرگرتووه، جویرائیلیش (دروودی خودای له‌سربین) له خودای گه‌وره‌ی وهرگرتووه (ت-ح).

نه‌سه‌س هه‌تیو، فه‌قیی پیغه‌مبه‌ر
به سوخته‌یی نه‌و خو‌ی بوو به سه‌روه‌ر
بوو به کریاری هه‌زاران گه‌وه‌ر
هه‌یشه گه‌وه‌ره خو‌ی ده‌کا به هه‌ر
که‌واته کاکه خو‌ت له هه‌ر جیاکه
ببه به گه‌ردن له ناو نه‌و خاکه
وا له ده‌رمالی نه‌و پیاوه چاکه
که‌وا ماله‌که‌ی وا له (به‌غا) که^(۱)

۵۵) چاکیتی حوزه‌یفه‌ی کوری به‌مان (خودای لی رازی بن)
فضل حذیفه بن الیمان (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ)

۳۴۹۲- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: لَمَّا كَانَ يَوْمُ أُحُدٍ هُزِمَ الْمُشْرِكُونَ هَزِيمَةً يَبْنَةً، فَصَاحَ إِبْلِيسُ أَيْ عِبَادَ اللَّهِ أَخْرَاكُم، فَرَجَعَتْ أَوْلَاهُمْ عَلَى أَخْرَاهُمْ، فَاجْتَلَدَتْ مَعَ أَخْرَاهُمْ، فَنَظَرَ حَذِيفَةُ، فَإِذَا هُوَ بِأَيِّهِ فَنَادَى أَيْ عِبَادَ اللَّهِ، أَيْ أَيْ. فَقَالَتْ

^(۷) رواه الترمذی بسند حسن (شرحه).

^(۱) سوخته که‌سیکه که تازه ده‌ستی کردبی به خویندن له مرگه‌وتا وه نیش و کار بکا بو ماموستای (فه‌ره‌نگی خا).

قَالَ اللَّهُ مَا احْتَجَزُوا حَتَّى قَتَلُوهُ، فَقَالَ حَذِيفَةُ غَفَرَ اللَّهُ لَكُمْ. قَالَ غُرُؤَةُ: قَوْلَ اللَّهِ مَا زَالَتْ فِي حَذِيفَةَ مِنْهَا بَقِيَّةٌ خَيْرٌ حَتَّى لَقِيَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ. رواه البخاري^(۱):

عائیشہ (رمزای خوی فی بن) گوئی: لہ روژی غہزای ٹو خوددا، لہ سہرہ تاوہ لہ شکری ہاوبہش پیداکہرہکان باش باش شکان، بہ شکانیکی دیاری و ٹاشکرا، ہہتا ٹیبلیس خوی دہقریشکینئی و بہقایم ہاوار دہکا: ئہی بہندہکانی خودا! فریای دواوہتان بکہون و ٹاگاتان لہ دواتانہوہ بی، ٹیتر پیٹشہوہیان دہگہرینہوہ بہ ہاواری دواوہیان و دہبی بہ تیک بہربوون و تیگرژان، جا حوزہیفہ تہماشا دہکا وا خہریکن بہ ہلہ باوکی دہکوژن، ہاوار دہکا، ئہی موسولمانینہ! ئہوہ باوکمہ، ئہی بہندہکانی خودا! ئہوہ باوکمہ مہیکوژن بہلام شہرہکہ وا گہرم بوو بوو شیرزہ بوو بوون بہ خودا تا نہیان کوشت لہ کوئی نہبوونہوہ، بہلام حوزہیفہ نہیگر تہ دل و باوہری پی کردن کہ نہیان ناسیوہ بویہ کوشتوویانہ لہبہرئہوہ بویان پارایہوہ و گوئی: خودا چاو پویشیتان لی بکا. عورہ دہیگوت: بہ خودا حوزہیفہ تا چوہوہ دیداری خودای گہورہ و مہزن ہہر پہستی ئہو رووداوی لہ دلامابو بہلام لہگہل ئہوہشدا لہبہر رہزای خودا ہہتا مردن ہہر دووعای خیری بو بکوژی باوکی دہکرد (ب).

۳۴۹۳- عَنْ حَذِيفَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ لَوْ اسْتَخْلَفْتَ. قَالَ: إِنْ اسْتَخْلَفْتُ عَلَيْكُمْ فَقَصَيْتُمُوهُ عَذْبْتُمْ وَلَكِنْ مَا حَدَّثَكُمْ حَذِيفَةُ فَصَدَّقُوهُ وَمَا أَقْرَأَكُمْ عَبْدُ اللَّهِ فَأَقْرَأُوهُ. رواه الرمذی بسند حسن^(۲):

حوزہیفہ (رمزای خوی فی بن) گوئی: گوتیان: ئہی پیٹغہمبہری خودا! خوژگہ جینشینت بو خوت دیاری دہکرد! فہرمووی: ئہگہر جینشین بو خوم دابنیم و لہپاش خوم بہ گوئی نہکەن خودا عہزاب و سزایہکی سہختتان دہدات، بہلام

(۱) بخاری، مناقب الأنصار: ۲۸۲۴.

(۲) سند حسن.

حوزه‌یفه هەرچی پی گوتن باوه‌ری پی بکه‌ن، وه هەر چۆنیکیش عه‌بدوللا قورئانی پی خویندن ناوای بخوینن! (ت-س/ح).

۵۶) چاکیتی به‌رای کوری مالیک (خودای لی رازی بی)

فضل البراء بن مالک (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ)

۳۴۹۴- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: كَمْ مِنْ أَشْعَثَ أَغْبَرَ ذِي طِمْرَيْنِ لَا يُؤْبَهُ لَهُ لَوْ أَقْسَمَ عَلَى اللَّهِ لِأَبْرَةِ مِنْهُمْ الْبَرَاءُ بْنُ مَالِكٍ. رواه الترمذی بسند صحیح^(۱):

ئه‌نه‌س (خودای لی رازی بی) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: گه‌لی که‌سی کولکنی چلکنی له‌ش ته‌پ و تو‌زاوی وا هه‌یه، که دوو پارچه په‌لاسی شپ‌ری له به‌ردایه، له‌به‌ر زه‌بوونی و هه‌ژاری خوی هیچ که‌سی نازی ناگرئ و گوئی پی نادا" به‌لام ئه‌که‌ر سویند بخوا له خوا که ده‌بی ئه‌و ئیشه‌ی بو‌بکا" خودا دل‌ی ناشکینئ و سوینده‌که‌ی ناخات و داواکه‌ی جئ به‌جئ ده‌کا، یه‌کیک له‌وانه که ئه‌مه حالیا‌نه به‌رای کوری مالیکه (ت-س/ص).

۵۷) چاکیتی هه‌سان‌ی کوری ثابت (خودای لی رازی بی)

فضل حسان بن ثابت (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ)

۳۴۹۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ عُمَرَ مَرَّ بِحَسَّانَ وَهُوَ يُنْشِدُ الشَّعْرَ فِي الْمَسْجِدِ فَلَحَظَ إِلَيْهِ فَقَالَ: قَدْ كُنْتُ أَتَشِدُّ وَفِيهِ مَنْ هُوَ خَيْرٌ مِنْكَ. ثُمَّ انْتَفَتَ إِلَيَّ فَقَالَ: أَلْشِدُّكَ اللَّهُ أَسْمَعْتَ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: أَجِبْ عَنِّي اللَّهُمَّ أَيَّدْهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ، قَالَ اللَّهُمَّ نَعَمْ^(۱):

(۱) رواه الترمذی بسند حسن.

(۱) بخاری. صلاة: ۴۵۳ (تجرید / ۲۷ / ۴۵۳، ۳۲۱۲، ۶۱۵۲. مسلم. فضائل الصحابة: ۶۲۳۴، ۶۲۳۵،

۶۲۳۶. أبو داود. أدب: ۵۰۱۳، ۵۰۱۴. نسائی. مساجد: ۷۱۵، ۳۴۰۲، ۱۳۱۴۰، ۱۵۱۵۶.

ئەبو ھورەیرە (خودای ئی رازی بئ) گوتی: ھەسسان لە مزگەوتەکە ی پیغەمبەردا (دروودی خودای لەسەرب) ھۆنراوەی دەخویندەو ھەموەر (خودای ئی رازی بئ) لەلایەو ھەت بوو، بە گوشتە ی چا و خیسە یەکی ئی کردو لیی مۆر بوو، ئەویش گوتی: نا بە جییم نە کردوو ئا لەم شوینی حازریەدا ھۆنراو ھم تیا یا خویندو تەو ھەو کاتەدا پیایوی لە تو باشتریش لەو ئی بوو، کە پیغەمبەرە (دروودی خودای لەسەرب) ئەو جا رووی کردە من و گوتی: ئە ی ئەبو ھورەیرە! توخوا ئایا تو بو خۆت لە پیغەمبەرت نە بیستوو کە بە من بفەرموئ: لە جیات ی من تو و ھرام و بەرپەرچی تانە و تەشەری بئ بپرواکان بدەرەو، خودایە! بە گیانی پاک واتە: بە ھۆی جو برائیلەو پشٹیوانی بکە؟ گوتی: منیش گوتم: خودا ئاگادارە کە چۆن دە لیی وایە و قسە کەت راست و دروستە. (م- رمای خوی ئی بئ).

۳۴۹۶- عَنْ الْبَرَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: لِحَسَّانِ بْنِ ثَابِتٍ أَهْجُهُمْ أَوْ هَاجِهِمْ وَجِبْرِيلُ مَعَكَ^(۲)

بەرە (خودای ئی رازی بئ) دە لی: ژنەو تم لە پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەرب) دە فەرموو بە ھەسسانی کوپی ثابت: بە خوسپ (ھەجو) شریان بکە یا پیی دە فەرموو: بە تانە و تەشەر دایان شوورە، جو برائیل لە گە لته (م).

۳۴۹۷- عَنْ مَسْرُوقٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى عَائِشَةَ وَعِنْدَهَا حَسَّانُ بْنُ ثَابِتٍ يُنْشِدُهَا شِعْرًا يُشَبِّهُ بِأَيَّاتِ لَهُ فَقَالَ: حَصَانُ رِزَانٍ، مَا تَرْتُلُ بِرَبِيَّةٍ وَتُصْبِحُ غَرْنِي مِنْ لُحُومِ الْغَوَافِلِ فَقَالَتْ لَهُ عَائِشَةُ: لَكِنَّكَ لَسْتَ كَذَلِكَ. قَالَ مَسْرُوقٌ فَقُلْتُ لَهَا: لِمَ تَأْذِنِينَ لَهُ يَدْخُلُ عَلَيْكَ وَقَدْ قَالَ اللَّهُ: (وَالَّذِي تَوَلَّى كِبْرَهُ مِنْهُمْ لَهُ عَذَابٌ عَظِيمٌ)؟ فَقَالَتْ: فَأَيُّ عَذَابٍ أَشَدُّ مِنَ الْعَمَى إِلَهُ كَانَ يُنَافِحُ أَوْ يُهَاجِي عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)^(۳)

(۲) بخاری. ادب (تجريد: ۱۲۹۸ / ۳۲۱۳، ۴۱۲۳، ۴۱۲۴، ۶۱۵۳. مسلم. فضائل الصحابة: ۶۳۳۷ - ۶۳۴۱.

(۳) بخاری. مغازی: ۴۱۴۶، ۴۷۵۵، ۴۷۵۶. مسلم. فضائل الصحابة: ۶۳۴۱.

مه‌سرووق (خودای ئی رازی بئ) ده‌لئ: چووم بۆ لای عائیشه‌هه‌سسانی کوپی
ثابیتی له‌ لابیو، پارچه‌یی شیعره‌ی له‌ وه‌سپ و مه‌دحی عائیشه‌دا دانابیو،
ده‌یخوینده‌وه‌ بۆی، گوتی:

حَصَّانٌ رَزَانٌ مَا تُزَنُّ بِرِيَّةٍ
وَتُصْبِحُ غَرَّتِي مِنْ لُحُومِ الْقَوَائِلِ

واته:

پاکیزه‌ و سه‌لار له‌ گومان دووره

بئ راز و غه‌یبه‌ت، ژنی روو سووره

وه‌کوو تریش واته: ئافره‌تیکی داوینپاک و سه‌لار و سه‌نگینه‌ و گومانی
خراپه‌ی ئی ناکرئ و ناوی که‌سیش به‌ خراپه‌ نابات به‌ تاییه‌ت ناوی ژنی بئ
ئاگای بئ تاوان. عائیشه‌یش پیی گوت: به‌لام تو خۆت وایت! مه‌سرووق
ده‌لئ: منیش به‌ عائیشه‌م گوت: که‌وايه‌ بۆ ریگه‌ی که‌سسان ده‌ده‌یت که‌ بی‌ت
بۆ لات؟ وه‌لحال خودا بۆ خۆی ده‌فه‌رموئ: والذی تولى کبره‌ منهم له‌ عذاب
عظیم (۱۱/۲۴) واته: وه‌ بۆ هه‌ریه‌کئ له‌ و درۆژنانه‌ به‌شی خۆی هه‌یه‌ له‌
گونا‌هو تاوانباری و تۆله‌ی تاوان، به‌تاییه‌تی ئه‌و که‌سه‌یان که‌ کیشی
تاوانه‌که‌ی هاوێته‌ سه‌ر شانی خۆی و سه‌رۆکایه‌تی درۆ بلاو کردنه‌وه‌که‌ی
ده‌کرد سزاو ئازاریکی که‌ ئی گه‌وره‌ی بۆ هه‌یه‌. عائیشه‌ گوتی: جا چی سزایه‌ک
هه‌یه‌ که‌ له‌ کویری سخته‌تر بئ ئه‌وه‌تانئ خودا له‌م پایزی ته‌مه‌نه‌دا باری
پیری و کویری و دوو ده‌ست گۆجیی ئی ناوه‌ له‌گه‌ل ئه‌میشه‌ ئه‌م پیاوه‌
له‌کاتی خۆیدا له‌سه‌ر پیغه‌مبه‌ری ده‌کرده‌وه‌، یا گوتی: له‌ جیاتی پیغه‌مبه‌ر
(دروور مه‌لات و سه‌لام و به‌رمه‌کتی خودای له‌سه‌ر بئ) وه‌لامی هه‌جوی بئ بریایانی ده‌دایه‌وه‌!
(م).

۳۴۹۸- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: قَالَ حَسَّانٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ اَللَّهُ لِي
فِي أَبِي سُفْيَانَ قَالَ: كَيْفَ بَقَرَاتِي مِنْهُ. قَالَ: وَالَّذِي أَكْرَمَكَ لِأَسْلُوكَ مِنْهُمْ كَمَا تُسَلُّ
الشَّعْرَةَ مِنَ الْخَمِيرِ. فَقَالَ حَسَّانُ:

وَإِنَّ سَنَامَ الْمَجْدِ مِنْ آلِ هَاشِمٍ
بُنُو بَنْتٍ مَخْزُومٍ وَوَالِدُكَ الْعَبْدُ
قَصِيدَتُهُ هَذِهِ. روى مسلم هذه الأربعة: (۴)!

عائیشه (خودای فی رازی بی) گوتی: حه‌سسان (خودای فی رازی بی) گوتی: ئە‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خودا! ری‌گه‌م بده با خوسپ (هه‌جو)ی ئە‌بو سوفیان بکه‌م. فه‌رمووی: چۆن؟ ئاخ‌ر ئە‌و خ‌زمه‌و ئامۆزامه، ده‌ترسم ئە‌گه‌ر زه‌می ب‌نه‌چه‌ی ئە‌و بکه‌یت به‌ر منیش بکه‌وی چونکه ئە‌م ئە‌بو سوفیانه کو‌پی حارثی کو‌پی عه‌بدو لموط‌طه‌لیبه گوتی: به‌و که‌سه که تۆی کردووه به‌م پی‌غه‌مبه‌ره نازداره وه‌ک ته‌لێ موو له هه‌ویر ده‌ریکیش‌ری ئاوا ره‌سه‌ن و ب‌نه‌چه‌ی تۆیان لی جیا ده‌که‌مه‌وه. جا حه‌سسان گوتی:

وَإِنَّ سَنَامَ الْمَجْدِ مِنْ آلِ هَاشِمٍ
بُنُو بَنْتٍ مَخْزُومٍ وَوَالِدُكَ الْعَبْدُ
واته:

نه‌وه‌ی هاشم و مه‌خ‌زووم که باوان و خالوانی
سه‌ر به‌رزی پی‌غه‌مبه‌رن، به‌لام تۆ نه‌ک شوانی!
له‌دوا ئە‌م به‌یت‌ه‌وه ئە‌م به‌یت‌ه‌یش هه‌یه که ده‌لێ:
ومن ولدت ابنا زهرة منهموا
کرام، ولم يقرب عجايزك المجد
واته:

سه‌ر به‌رزه نه‌و ژنه‌ش وا چهن وه‌چه‌یه‌ی چهن گو‌لووک
خستیه‌وه له‌و مه‌ردانه، نه‌نکانس تۆش گشت ب‌ن تووک؟

(۴) بخاری. مناقب (تج‌رید) / ۴ / ۹۶ ژ: ۱۴۰۵ / ۳۵۳۱.

به په‌خشانی‌ش واته: چله‌ پۆپه‌ی سه‌ره‌ره‌زی و مه‌ردایه‌تی دراوه‌ به نه‌وه‌ی خانه‌واده‌ی هاشم، به‌وانه‌یان که‌له‌ ژنه‌ مه‌خزومیه‌که‌ بن که‌ فاتیمه‌ی دایکی عه‌بدوللای باوکی پیغه‌مبه‌ره‌، که‌ئه‌م رشته‌ تان و پۆ ئاوریشمه‌ باوان و خالوانی پیغه‌مبه‌رن، هه‌روا دراوه‌ به‌و رۆله‌ نازدارانه‌یشیان که‌ له‌ هاله‌ی کچی وه‌هبن، که‌ هه‌مزه‌ و سه‌فیه‌ی خستۆته‌وه‌ له‌و مه‌ردانه‌، به‌لام تو‌ ئه‌ی ئه‌بو سوفیان هه‌رچه‌ند له‌و نه‌وه‌و به‌ره‌ باب‌ه‌ی وه‌ی ره‌گیکی ناره‌سه‌نت تیا‌یه‌، چونکه‌ دایکت و نه‌نکه‌ گه‌وره‌ت که‌نیزو کاره‌که‌ری مالان بوون ئیتر چامه‌یه‌کی خوینده‌وه‌ هه‌تا دوا‌یی (م/خودای ئی رازی بن).

لی‌ره‌دا ئه‌م تی‌بینیه‌ گه‌ره‌که‌:

یه‌گه‌م: عه‌بدولموت‌ه‌لیب ئه‌م سێ ژنه‌ی هه‌بووه‌: فاتیمه‌ی نه‌نکی پیغه‌مبه‌ر مه‌خزومی بووه‌، هاله‌ی کچی وه‌هه‌ب دایکی هه‌مزه‌ و سه‌فیه‌، سومه‌یه‌ی کچی مه‌وه‌یب که‌ نه‌نکی ئه‌بو سوفیانه‌ که‌ به‌نده‌ زاد بووه‌.

دووهم: ئه‌م ئه‌بو سووفیانه‌ له‌ دوا‌ییدا ئیسلام بووه‌و موسولمانی‌کی جوانی ئی دهرچووه‌.

سێیه‌م: به‌نی زوه‌ره‌ خیلێ بوون له‌ قوره‌یش به‌ ناوی نه‌نکه‌ گه‌وره‌یانه‌وه‌ ناوداربوون، که‌ ناوی زوه‌ره‌ بووه‌و ژنی کیلابی کو‌ری مو‌ره‌ بووه‌. (وه‌رگی‌ر)

۳۴۹۹- وَعَنْهَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: اهْجُوا قُرَيْشًا فَإِنَّهُ أَشَدُّ عَلَيْهَا مِنْ رَشْقٍ بِالنَّبْلِ. فَأَرْسَلَ إِلَى ابْنِ رَوَاحَةَ فَقَالَ: اهْجُهُمْ. فَهَجَاهُمْ فَلَمْ يُرْضَ فَأَرْسَلَ إِلَى كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ ثُمَّ أَرْسَلَ إِلَى حَسَّانِ بْنِ ثَابِتٍ فَلَمَّا دَخَلَ عَلَيْهِ قَالَ حَسَّانُ قَدْ آتَى لَكُمْ أَنْ تُرْسِلُوا إِلَى هَذَا الْأَسَدِ الضَّارِبِ بِلَدِّهِ ثُمَّ أَذْلَعَ لِسَانَهُ فَجَعَلَ يُحَرِّكُهُ فَقَالَ وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ لَا أُفْرِتُهُمْ بِلِسَانِي فَرَى الْأَدِيمِ. فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَا تَعْجَلْ فَإِنَّ أَبَا بَكْرٍ أَعْلَمُ قُرَيْشٍ بِأَسَابِهَا - وَإِنَّ لِي فِيهِمْ نَسَبًا - حَتَّى يُلْخَصَ لَكَ نَسَبِي. فَأَتَاهُ حَسَّانُ ثُمَّ رَجَعَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَدْ لَخَصَ لِي نَسَبَكَ وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ لَأَسْأَلَنَّكَ مِنْهُمْ كَمَا تُسَلُّ الشَّعْرَةَ مِنَ الْعَجِينِ. قَالَتْ عَائِشَةُ فَسَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ إِنَّ رُوحَ الْقُدُسِ لَا يَزَالُ يُؤَيِّدُكَ مَا نَافَحْتَ عَنِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ. قَالَ حَسَّانُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (وافر):

هَجَرْتُمْ مُحَمَّدًا فَأَجَبْتُ عَنْهُ
هَجَرْتُمْ مُحَمَّدًا بَرًّا حَنِيفًا
فَإِنَّ أَبِي وَوَالِدَهُ وَعِرْضِي
تَكَلَّمْتُ بُنَيِّي إِنْ لَمْ تَرَوْهَا
يُبَارِينَ الْأَعِنَّةَ مُصْعِدَاتٍ
تَظَلُّ جِيَادُكُنَا مُتَمَطِّطَاتٍ
فَإِنْ أَعْرَضْتُمُوهُ عَنَّا اعْتَمَرْنَا
وَالْأُفْصَحُ لِمَنْ يَصْبِرُ الْيَوْمَ
وَقَالَ اللَّهُ قَدْ أَرْسَلْتُ عَبْدًا
وَقَالَ اللَّهُ قَدْ يَسَّرْتُ جُنْدًا
يُلَاقِي كُلَّ يَوْمٍ مِنْ مَعَدَّةٍ
فَمَنْ يَهْجُو رَسُولَ اللَّهِ مِنْكُمْ
وَجِبْرِيلَ رَسُولَ اللَّهِ فِينَا

وَعِنْدَ اللَّهِ فِي ذَلِكَ الْجَزَاءُ
رَسُولَ اللَّهِ شِمَّتُهُ الْوَفَاءُ
لِعِرْضِ مُحَمَّدٍ مِنْكُمْ وَقَاءُ
ثُبُورِ النَّفْعِ مِنْ كَتَفِي كَدَاءُ
عَلَى أَكْتَافِهَا الْأَسَلُ الظَّمَاءُ
تَلَطَّمُهُنَّ بِالْخُمْرِ النَّسَاءُ
وَكَانَ الْفَتْحُ وَالْكَشْفُ الْغَطَاءُ
يُعِزُّ اللَّهُ فِيهِ مَنْ يَشَاءُ
يَقُولُ الْحَقُّ لَيْسَ بِهِ خَفَاءُ
هُمُ الْأَصَارُ عَرْضَتُهَا اللَّقَاءُ
سَبَابٌ أَوْ قِتَالٌ أَوْ هِجَاءُ
وَيَمْدَحُهُ وَيَنْصُرُهُ سَوَاءُ
وَرُوحُ الْقُدُسِ لَيْسَ لَهُ كِفَاءُ

۳۵۰۰- قَالَتْ عَائِشَةُ: فَسَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: هَجَاهُمْ
حَسَنٌ فَشَفَى وَاشْتَفَى. رواه مسلم والبخاری^(۵):

دیسان عائشہ (خودای فی رازی بن) گوئی: پیغمبر (درویدی خودای له سرین)
فهرمووی: هجوی قوردهیش بکن، چونکه له تیره باران چاکتر کاریان فی دهکا
ئهوجا پیغمبر (درویدی خودای له سرین) ناردی بولای عهبدولای کوپی ره واحة
که خوسپ (هجو) یان بکاو فهرمووی پیی: هجویان بکه ئه ویش هجوی
کردن، به لام به دلیان نه بوو ئینجا ناردی بولای که عبی کوپی مالیک ئه ویش
وا. له پاشدا ناردی به شوین حه سساندا، که هاته خزمه تی گوئی: ناخری
ناردتان به شوین شیړه گه وردها! ئینجا زمانی دهرکیشاو دهستی کرد به
زمان بزوان و بادان، گوئی: بهو که سه که توئی کردووه به پیغمبر ری راست و

(۵) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۲۴۵.

دروست وک کہولہ شہر بہ شیعیرو ہلہست شہرو وورپان دہکہم۔ پیغہمبہر
(دروودو سلاو رحمت و بہرہمتی خودای گہورہ و مہزنی لہسہر بن) فہرمووی: ہیواش پہلہ
مہکہ، ہہتا ٹہبو بہکر رشتہی رہسہنی منت بو دیاری نہکا دہست پی مہکہ،
چونکہ بنہچہی خوشم لہوانہ، ٹہبو بہکریش لہ ہہموو کہس باشتر رہگہزو
رہچہلہکی قورہیش دہناسیت لہ پاشدا حہسان چوہ خزمہتی پیغہمبہرو
عہرزی کرد: قوربان! ٹہی پیغہمبہری خودا! ٹہبو بہکر بہ جوانی و ریکوپیک
رشتہی رہسہنی توئی بو دیاری کردم بہو خودایہ کہ توئی کردوہ بہ
پیغہمبہری راست و دروست وک چوں تہلہموو سفت و ساخ و پاک لہ ہہویر
دہرہکیشری ٹاوا توئیان لی جیا دہکہمہوہ، جا حہرہت (دروودی خودای لہسہر بن)
فہرمووی: دہسا بزائہ تا تو لہسہر خوداو پیغہمبہری خودا بکہیتہوہ
ہہمیشہ جوہرائیل دہست دہگری بہ پشتت و خودای گہورہ پشتیوانتہ
حہسان (خودای لی رازی بن) گوتی: (بہحری وافر):

هَجَوْتَ مُحَمَّدًا فَأَجَبْتُ عَنْهُ	وَعِنْدَ اللَّهِ فِي ذَاكَ الْجَزَاءِ
هَجَوْتَ مُحَمَّدًا بَرًّا خَفِيًّا	رَسُولَ اللَّهِ شَيْمَتُهُ الْوَفَاءِ
فَإِنِّي أَبِي وَالِدُهُ وَعِرْضِي	لِعِرْضِ مُحَمَّدٍ مِنْكُمْ وَقَاءِ
تَكَلَّمْتُ بِنُتْيِي إِنْ لَمْ تَرَوْهَا	ثَبِيرُ الثَّقَعِ مِنْ كُنْفِي كَدَاءِ
يُبَارِينَ الْأَعْنَةَ مُصْعِدَاتٍ	عَلَى أَكْتَافِهَا الْأَسْلُ الظَّمَاءِ
تَظَلُّ جِيَادُكَ مُتَمَطَّرَاتٍ	تُلَطِّمُهُنَّ بِالْخُمْرِ النَّسَاءِ
فَإِنِّي أَعْرِضُكُمْ عَنَّا اعْتَمَرْنَا	وَكَانَ الْفَتْحُ وَالْكَشْفُ الْغِطَاءِ
وَالْأَفَاضِلُ لَصِيرَابِ يَوْمٍ	يُعِزُّ اللَّهُ فِيهِ مَنْ يَشَاءُ
وَقَالَ اللَّهُ قَدْ أَرْسَلْتُ عَبْدًا	يَقُولُ الْحَقَّ لَيْسَ بِهِ خَفَاءُ
وَقَالَ اللَّهُ قَدْ يَسَّرْتُ جُنْدًا	هُمُ الْأَلْصَارُ غَرَضَتُهَا اللَّقَاءُ
يُلَاقِي كُلَّ يَوْمٍ مِنْ مَعَدٍ	سَبَابٍ أَوْ قِتَالٍ أَوْ هِجَاءِ
فَمَنْ يَهْجُو رَسُولَ اللَّهِ مِنْكُمْ	وَيَمْدَحُهُ وَيَنْصُرُهُ سَوَاءُ
وَجَبْرِيلَ رَسُولُ اللَّهِ فِينَا	وَرُوحُ الْقُدُسِ لَيْسَ لَهُ كِفَاءُ

واتہ:

زہمی موحہ ممد دہکھی نہ من دہدم وہ لآمی
 پاداش لہ بۆ من ههیه و تۆلەش بۆ تۆی نہ قامی
 زہمی موحہ ممد دہکھی، بہ مانگەشەو وەپینە!
 پیئە مەہری خودایە، زۆر بە وەفای بە دینە
 من خۆم و کەسوکارم، نامووس و حال و مال
 شوواری نامووسی نہوین: خۆم و مال و مال!
 یەک یەک لہ کۆستی رۆلەم دابنیشم بۆ شیوەن
 گەر هەلەتێ شێرانە لہ هەرچار لاوە نہ بەن
 رۆژی رووناکی نیۆ وەک شەو زەنگ لێ نہ کەن
 لہ خویستی نیۆە دوشمن شیرو تیریان ناو نہ دەن
 وولاخو رەخشی نیۆە کە بە رەسەن رەسەن!
 بە هێرشێ بێ و وچان تۆلەتان لێ دەسەن
 بارناوی نارەقیان بەس لہ کاتی و وچانا
 ژنان بە ناز دەیسرن بەسەر پۆشی خۆیان
 گەر نیۆە شەر فروش نین، نیۆە بۆ عەمرە هاتووین
 بۆ نیۆەش دەردەکەوێ نہ و حەقە پێی راھاتووین
 دہنا خۆتان رابگرن بۆ رەبەشی شیرو تیرمان
 بە فەرمانی خوداوەند سەر دہکەوێ لہ شکرمان
 خودا بۆ خۆی دہفەر موێ: ناردوو مە بەندەیی باش
 هەق بیژەو لہ گەلیەتی سوپایی لہ پێش و پاش
 وەک شێژی نہ لہ مەیدان سەرسنگیان داکوتاوہ
 تانەو تەشەری نیۆە بە شیر دەدەنە دواوہ
 نیۆە لەبەر بێ و پێی و بێ نرخ و بێ دینی تان
 یەکسانە لامان، زەم و رەفو سەنا خوانی تان!
 چونکە رابەری نیۆە گیانی پاک پەشتی دہگرن
 نیتەر کییە رادەشی بێ؟ بێ بەرابە بەو بگرن!!

به په خشانیش واته: تۆ ره فو خوسپی موحه ممه د (درویدی خودای له سهرین) دهکە ی من له جیاتی ئه و زاته وه لامت بده موه، به هیوا و ته مای پاداشی باش له لای خودای گه وره، دیاره که تۆش به تۆله ی سه ختی خۆت ده گه ی، موحه ممه د زهم هه لئاگرئ، چونکه ئه و پیاویکی زۆر زۆر باشه، خیرخوا و خواناس و راست و راستاله، ئه و پیغمبه رو فروستاده ی خودایه، مه ردو جه وانمه ردو به ئه مه ک و به وه فایه، له به ره ئه وه من خۆم و هۆزم و که س و کارم و سه رو حال و مال و منال و ناموسم هه موو ده کم به قوربانی موحه ممه دی نازدار و خوشه ویست و ده بین به قه لآ و په رژین و سوپه ر بۆ ئابرو و ناموس و شه ره فی موحه ممه د! وه یه که یه که له شینی کوپو کچه کانما دابنیشم و به رو دوا شیوه نیان بۆ بگێرم ئه گه ر نه یانبینم وه که به چکه شیر له هه ر چوار لاه به سواری و به پیاده یی هه لمه تی شیرانه نه به نه سه رتان و دانه ی که دا که دانه ی سه رووی مه که یه له ته پ و تۆزی هیرش ی بی سامانیانان نو قم نه که ن و رۆژی رووناکتان ئی نه که ن به شه وی تاریکو نو ته ک و له خوینی دوشمنانی موحه ممه د شیرو رم و تیره کانیان ئاو نه دن و ئاو پاش و ئاو دانه ویان نه که ن! ئه سپ و وولا خه کانمان - که به ره سه ن ره سه نن - هه میشه له هیرشدان بۆ سه ر ئیوه، له به ره ئه وه ئاره قیان وشک نابیته وه، مه گه ر ئه وه نده که ژنه کانمان (له کاتی پشوو دانا) به سه ره پۆش و چارشیه کانی خویان، نه که به په رۆ شپرو شتی وا، زۆر به قه درو ریژه وه ووشکیان بکه نه وه و سه ر له نو ئی رنه ک و قاشاویان بکه ن و ره ونه قیان پی هه لبیننه وه و ئاماده یان بکه نه وه بۆ هه لمه تیکی نو ئی، جا ئه گه ر ئیوه له که لی شه یتان دینه خواره وه ئه و ئیمه شه پ فروش و شه پ خوازیان، ئیتر خو ش و ناشتی ده که ویته وه و ئاسایش بال ده کیشتی به سه ر وولاتا و هه ق و ناهه قی ده رده که وئ بۆ هه ردوولا، ئه گینا ئه و خۆتان بگرن بۆ گورزو گۆپالمان، بۆ شه ره نیژه و شه ره شیرو تیر له و رۆژده که خودا به خواستی خو ی خوشه ویستانی خو ی سه رده خا و سه ریان به رز ده کاته وه و که لله ی دوژمن له به ر پییان گۆیی نی پی ده که ن، خودا وه ندی گه وره و مه زن ده فره مو ئی: من له شکریکم له به نده باشه کانی خۆم

سازکردوو و کردوومن به یارو یاوه‌رو یاریده‌در بۆ به‌نه‌یه‌کی باشی خۆم، که ره‌فتاری ئه‌و به‌نده‌یه‌م وایه هه‌میشه کردوویه‌تی به پیشه راستگۆو راست و راستالّه و هه‌ق گۆیه و له راستی لاری نییه و له راستی هه‌ق سه‌ری پێوه‌نییه! له شکره‌که‌شی هه‌مه‌ده‌م له سه‌ر پێن و له سوپای کوفرو نا‌هه‌قی کۆناکه‌ن و شه‌وو روژ خه‌بات ده‌گێرن و له مه‌یدانی نه‌به‌ردو له کۆری شه‌پدا وه‌ک شی‌ری نه‌ر نرکه‌و نه‌په نه‌ریان دئ و سینگیان وه‌ک سنجوو و سنگ داکوتاوه! ئه‌و پێغه‌مبه‌ره نازداره هه‌موو روژێ (له نه‌فام و ده‌ست درێژکه‌ره‌کانی قوربه‌یشه‌وه که نه‌وه‌ی مه‌عه‌ددی کو‌ری عه‌دنان) تووشی شه‌په جنیو و شه‌پو شو‌پو قسه‌ی ناشیرین ده‌بی، وه‌لێ ئێوه ئه‌ی می‌لله‌تی کوفرو بئ بروایی! ئه‌ی ده‌سته‌ی نه‌فامان و نه‌زانان! خۆتان چینو شه‌پو ره‌فتان چیه‌ی، ئێوه له‌به‌ر بئ نرخی و بئ ویلی و سووک و ترویی خۆتان له لاما‌ن چوو یه‌که: چ خوسپی پێغه‌مبه‌ر بکه‌ن و چ مه‌دحی بکه‌ن و چ له‌سه‌ری بکه‌نه‌وه و چ له‌سه‌ری نه‌که‌نه‌وه، هه‌مووی یه‌کسانه بۆ ئه‌وو نه‌سوودو نه‌زیانی پئ ناگه‌یه‌نئ، چونکه ئه‌و خودای له‌گه‌له‌و جو‌برائیل (که گیانی پا‌که) په‌یتا په‌یتا مژده‌ی سه‌رکه‌وتنی بۆ دینئ، که‌شتی وا هه‌رگیزاو هه‌رگیز هاوتای نییه. عانی‌شه‌ گوتی: جا به‌ گویی خۆم گویم ئی بوو پێغه‌مبه‌ر (درو‌دی خودای له‌سه‌رین) به‌ زمانی شیرینی خۆی فه‌رمووی: هه‌سه‌سان شه‌پو ووپری کردن و داخی دلێ خۆی و داخی دلێ موسولمانانی پئ رشتن! (م/ب).

۳۵۰۱- جَاءَ فِي دِيْوَانِ حَسَّانَ بْنِ ثَابِتٍ الْأَنْصَارِيِّ مَا يَلِي: وَقَالَ (أَيُّ حَسَّانَ)

أَيْضاً يَمْدَحُ رَسُولَ اللَّهِ (مَثَلُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): -

وأحسن منك لم تر قط عيني
وأجل منك لم تلد النساء
خُلقت مبرّأً من كل عيب
كأنك خلقت كما تشاء

(المترجم)^(۱):

(۱) نقل صحيح من ديوان حسان.

واته: له دیوانه‌که‌ی حه‌سسانی کو‌ری ثابیتدا ئه‌م دوو شیعره هه‌یه که
له مه‌دحی پی‌غه‌مبه‌ردا گو‌توویه‌تی (به‌حری وافر):
واحسن منك لم تر قط عینی
واجمل منك لم تلد النساء
خلقت مبرءا من كل عیب
كانك خلقت كما تشاء

واته:

به چاو نه‌مدیوه وه‌ک تۆ شو‌خۆ و شه‌نگ
له دایک نه‌بوه رۆ‌له‌ی واین ره‌نگ
دروست کراوی بڼ گه‌ردو بڼ نه‌نگ
چۆنت ده‌وین وا، نازدارو قه‌شه‌نگ
له به‌حری شیعره که خوشی که به‌حری (وافر) به‌م شیوه‌یه ته‌رجه‌مه
ده‌کری، به‌لام شیوه‌ی کیشی په‌نجه‌که ره‌نگ بڼ جواتر بڼ:
به چاو نه‌م دیوه وه‌ک تۆ شو‌خۆ و شه‌نگی
له دایک نه‌بوه رۆ‌له‌ی وا چه‌له‌نگی
دروست کراوی به‌بڼ گه‌ردو نه‌نگی
چۆن خۆت هه‌ز ده‌که‌ی وا به‌ قه‌شه‌نگی^(۱)

۵۸) پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بڼ) په‌یمانی براهه‌تی له‌ نیتوانی
یاریده‌ده‌ران و کو‌چکاراندا ده‌به‌ستی (ره‌زای خوايان لی بڼ):
اِخَاءُ النَّبِيِّ (مَتَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَيْنَ الْأَنْصَارِ وَالْمُهَاجِرِينَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ)
۳۵۰۲- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَمَّا قَدِمَ الْمُهَاجِرُونَ
الْمَدِينَةَ أَخَى رَسُولُ اللَّهِ (مَتَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَيْنَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ وَسَعْدِ بْنِ الرَّبِيعِ ،
فَقَالَ لِعَبْدِ الرَّحْمَنِ: إِنِّي أَكْثَرُ الْأَنْصَارِ مَالًا فَأَقْسِمُ مَالِي بِصَفَيْنِ، بَيْنِي وَبَيْنَكَ، وَلِي

^(۱) بڼ رمنگی، بڼ چوونی (فه‌ره‌هنگی مه‌ردوخ). فه‌شه‌نگ: شتی زۆر چاک. فه‌شه‌نگی: چاکی و
جوانی شت (فه‌ره‌هنگی خان). چه‌له‌نگ: فریف، جمیل (فه‌ره‌هنگی مه‌هاباد).

امراً تان ، فأنظر أعجبهما إليك فسمها لي أطلقها ، فإذا انقضت عدتها فتزوجها . قال
بارك الله لك في أهلك ومالك ، أين سوقكم فدلوه على سوق بني قينقاع ، فما انقلب
إلا ومعه فضل من أقطر وسمن ، ثم تابع الغدو ، إلى السوق ثم جاء يوماً وبه أثر صفرة
فقال النبي (صلى الله عليه وسلم) مهيم . قال تزوجت . امرأة من الأنصار . قال : كم سقت
إليها ؟ قال : نواة من ذهب . فقال : أولم وكلو بشاة . رواه الثلاثة^(۱) :

تہ پرہمانی کو پی عہد (خودای ن رازی بن) گوتی : کاتی کوچکاران ہاتن
بو مہ دینہ ، پیغہ مہر (دیودی خودای لہ سرین) پہ یمانی بریہ تیی بہ ست لہ نیوانی
من و سہ عدی کو پی رہ بیعدا ، سہ عد پیی گوتم : من لہ ہہ موو یاریدہ دہران
دہولہ مہ ندرتم ، ہرچی مالہ ہیہ لہ بہینی خوّم و خوّا دہیکہم بہ دوو
کو تہ وہ و نیوہی بو من و نیوہی بو تو ، دوو ژنیشم ہیہ سہرنج بدہ ،
کامہ یانت بہ دلہ پیّم بلّی ، تہ لاقی دہدم بوّت ، کہی حہیہی ہلہات و عیددہی
تہ اوو بوو مارہی بکہ بو خوّت ! منیش گوتم : خودا پیت و بہرہ کتہ برژینئی
بہ سہر خوّت و مال و منالّتا خودا سہد تہ وہندہت بداتی ، من تہ وہ ناکہم ، بہ لام
پیّم بلّی بازارہ کتہ تان لہ کوئیہ ؟ تہ ویش بازارپی بہنی قہینوقاعی پی نیشان
دام ، ئیتر نہ گہرہامہ وہ ہتا ہندی کہ شک و روّم لہ گہل خوّم نہ بردہ وہ ، لہ وہ دوا
سہرومپر دہچووم بو بازارپو سہوداو ئالووئلّم دہکرد ، ہتا روژئی چووم بو
خزمہ تی حہرہت (دیودی خودای لہ سرین) نیشانہی زاوایم پیوہ بوو ، فہرمووی :
تہم رہنگو بوّہ چییہ ؟ عہرزمکرد : ژنم ہیّاوہ ، لہ یاریدہ دہرانہ ، فہرمووی :
چہندہت مارہی داوہ تی ؟ گوتم : سہنگی ناوکہ یی زیہ . فہرمووی : نانی شای
دروست کہ بابہ تاقہ مہر یکیش بی (ش/د) .

۳۵۰۳ - عن أبي جحيفة (رضي الله عنه) قال: قال أخى رسول الله (صلى الله عليه وسلم) بين
أبي الدرداء وسلمان. رواه البخاري^(۲) :

(۱) بخاری. نکاح: ۵۱۵۵ ، ۶۲۸۴ . مسلم. نکاح: ۲۴۷۵ - ۲۴۸۱ . ترمذی. نکاح: ۱۰۹۴ . نسائی. نکاح: ۳۳۷۲ .

ابن ماجہ . نکاح: ۱۹۰۷ .

(۲) هذا التعليق قطعة من حديث أخرجه البخاري بتمامه في كتاب الصيام ذكره هنا بين

الرقمين: ۳۹۳۶ و ۳۹۳۷ (عینی / ۱۷ ص ۶۸) .

ئەبو حوزەیفە (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) براهەتی بەست لە نیوانی ئەبو دەرداو سەلمانی فارسی دا (ب).

۳۵۰۴- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَخَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَيْنَ أَبِي عُبَيْدَةَ بْنِ الْجُرَّاحِ وَبَيْنَ أَبِي طَلْحَةَ^(۳):

ئەنەس (خودای ئی رازی بئ) دەلی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) پەیمانی براهەتی بەست لە نیوانی ئەبو عوبەیدە کۆری جەراح و لە نیوانی ئەبو طەلحەدا (م).

۳۵۰۵- وَعَنْهُ قَالَ: حَالَفَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَيْنَ قُرَيْشٍ وَالْأَنْصَارِ فِي دَارِهِ الَّتِي بِالْمَدِينَةِ^(۴):

دیسان ئەنەس دەلی: لە مەدینە، لە مائی مندا، پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) پەیمانی دۆستایەتی و دەستە براهەتی بەست لە نیوانی کۆچکەرەن و یاریدەدەرەندا (م).

۳۵۰۶- عَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا حِلْفَ فِي الْإِسْلَامِ وَأَيُّمَا حِلْفٍ كَانَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ لَمْ يَزِدْهُ الْإِسْلَامُ إِلَّا شِدَّةً. رَوَى مُسْلِمٌ هَذِهِ الثَّلَاثَةَ. وَاللَّهُ أَعْلَمُ^(۵):

جوبەیری کۆپی موطعیم (خودای ئی رازی بئ) دەلی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) دەفەر مویت: پەیمان بەستن لەسەر شتی ناپەرەوا، وەک ئەمە لەسەر ھەق و ناھەق لەسەر ھاو پەیمانی خۆت بکەیتەو، شتی وا ناپەرەوا لە ئیسلامدا نیە، وەلی ئەو پەیمانە رەوايانەشی کە لە سەردەمی نەزانی پێش ھاتنی ئیسلامدا بابوون، ئیسلام زیاتر پتەویان دەکات! (م- خوی ئی رازی بئ).

(۳) سلم. فضائل الصحابة: ۶۴۰۹

(۴) بخاری. كفاية: ۲۲۹۴، ۶۰۸۳، ۷۲۴۰. مسلم. فضائل الصحابة ۶۴۱۰ (تجريد / ۳ / ۹۱ ژمارە / ۱۰۱۰

/ ۲۲۹۴، ۶۰۸۴): مسلم. فضائل الصحابة: ۶۴۱۰، ۶۴۱۱.

(۵) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۴۱۲. أبو داود. فرائض: ۲۹۲۵.

۵۹) بہشی جہونہم: باسی گورہی کومہ لیٰ لہ یارانی بیتغہ مہر (دروودی
خودای لہ سہری) کہ نہ لہ کوچکہ ران ونہ لہ یاریدہ دہ ران، یہ کی لہ وانہ
نہ بو زہری غیفاریہ (خودای لی رازی بی)

الفصل السابع: فی رُحطِ مِنَ الْأَصْحَابِ، لیسوا من قریش ولا من الانصار، منهم ابو
ذر الغفاری (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ)

۳۵۰۷- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَمَّا بَلَغَ أَبَا ذَرٍّ مَبْعَثُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِمَكَّةَ قَالَ لِأَخِيهِ: ارْكَبْ إِلَيَّ هَذَا الْوَادِي فَاعْلَمْ لِي عِلْمَ هَذَا الرَّجُلِ الَّذِي يَزْعُمُ أَنَّهُ نَبِيٌّ يَأْتِيهِ الْخَبَرُ مِنَ السَّمَاءِ فَاسْمَعْ مِنْ قَوْلِهِ ثُمَّ اتَّبِعْنِي. فَاتَّطَلَّقَ الْأَخْرُ حَتَّى قَدِمَ مَكَّةَ وَسَمِعَ مِنْ قَوْلِهِ ثُمَّ رَجَعَ إِلَى أَبِي ذَرٍّ فَقَالَ: رَأَيْتُهُ يَأْمُرُ بِمَكَارِمِ الْأَخْلَاقِ وَكَلَامًا مَا هُوَ بِالشَّعْرِ. فَقَالَ أَبُو ذَرٍّ: مَا شَفَقْتَنِي مِمَّا أَرَدْتُ. فَتَزَوَّدَ وَحَمَلَ شَتَّةً لَهُ فِيهَا مَاءٌ حَتَّى قَدِمَ مَكَّةَ فَأَتَى الْمَسْجِدَ فَالْتَمَسَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَلَا يَعْرِفُهُ وَكَرِهَ أَنْ يَسْأَلَ عَنْهُ حَتَّى أَتَى اللَّيْلَ فَاضْطَجَعَ فَرَأَاهُ عَلَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) فَعَرَفَ أَنَّهُ غَرِيبٌ فَلَمَّا رَأَاهُ تَبِعَهُ فَلَمْ يَسْأَلْ وَاحِدًا مِنْهُمَا صَاحِبَهُ عَنْ شَيْءٍ حَتَّى أَصْبَحَ ثُمَّ احْتَمَلَ قُرَيْبَتَهُ وَزَادَهُ إِلَى الْمَسْجِدِ فَظَلَّ ذَلِكَ الْيَوْمَ وَلَا يَرَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَتَّى أَمْسَى فَعَادَ إِلَى مَضْجَعِهِ فَمَرَّ بِهِ عَلَى فَقَالَ أَمَا أَنْ لِلرَّجُلِ أَنْ يَعْلَمَ مَنْزِلَهُ فَأَقَامَهُ فَلَذَبَّ بِهِ مَعَهُ وَلَا يَسْأَلُ وَاحِدًا مِنْهُمَا صَاحِبَهُ عَنْ شَيْءٍ حَتَّى إِذَا كَانَ يَوْمُ الثَّلَاثِ فَعَلَ مِثْلَ ذَلِكَ فَأَقَامَهُ عَلَى مَعَهُ ثُمَّ قَالَ لَهُ أَلَا تُحَدِّثُنِي مَا الَّذِي أَقْدَمَكَ هَذَا الْبَلَدَ قَالَ إِنْ أُعْطِيتُنِي عَهْدًا وَمِيثَاقًا لَتُرْشِدَنِي فَعَلْتُ. فَفَعَلَ فَأَخْبَرَهُ بِمَا جَاءَ لَهُ، قَالَ عَلَى: إِلَهٌ حَقٌّ وَهُوَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَإِذَا أَصْبَحْتَ فَاتَّبِعْنِي فَإِنِّي إِنْ رَأَيْتَ شَيْئًا أَخَافُ عَلَيْكَ فَمِتْ كَأَنِّي أُرِيقُ الْمَاءَ فَإِنْ مَضَيْتَ فَاتَّبِعْنِي حَتَّى تَدْخُلَ مَدْخَلِي. فَفَعَلَ فَاتَّطَلَّقَ يَقْفُوهُ حَتَّى دَخَلَ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَدَخَلَ مَعَهُ فَسَمِعَ مِنْ قَوْلِهِ وَأَسْلَمَ مَكَانَهُ فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): ارْجِعْ إِلَى قَوْمِكَ فَأَخْبِرْهُمْ حَتَّى يَأْتِيكَ أَمْرِي. فَقَالَ أَبُو ذَرٍّ: وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَأَصْرُخَنَّ بِهَا بَيْنَ ظَهْرَانِيهِمْ. فَخَرَجَ حَتَّى أَتَى الْمَسْجِدَ فَتَادَى بِأَعْلَى صَوْتِهِ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ. ثُمَّ قَامَ الْقَوْمُ فَضَرْبُوهُ حَتَّى أَضْجَعُوهُ فَأَتَى الْعَبَّاسُ فَأَكَبَ عَلَيْهِ فَقَالَ وَيْلَكُمْ أَلَسْتُمْ تَعْلَمُونَ أَنَّهُ مِنْ غِفَارٍ وَأَنَّ طَرِيقَ تُجَارِكُمْ إِلَى الشَّامِ عَلَيْهِمْ. فَأَلْفَدَهُ مِنْهُمْ ثُمَّ عَادَ مِنَ الْقَدِّ بِمِثْلِهَا فَضَرْبُوهُ وَتَارُوا إِلَيْهِ فَأَكَبَ عَلَيْهِ الْعَبَّاسُ فَأَلْفَدَهُ. رواه الشيخان وفي رواية لمسلم: فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)

عَلَيْهِ رَسَلُمْ هَلْ أَتَتْ مُبَلِّغٌ عَنِّي قَوْمَكَ عَسَى اللَّهُ أَنْ يَنْفَعَهُمْ بَكَ وَيَاجُرَكَ فِيهِمْ. فَعَادَ فَأَسْلَمَ
أَخُوهُ أُتَيْسَ وَأُمُّهُمَا، وَأَتُوا قَوْمَهُمْ، فَأَسْلَمَ نِصْفُهُمْ وَكَانَ يَوْمُهُمْ إِعْمَاءُ بْنُ رَحْصَةَ الْفِقَارِيُّ
وَكَانَ سَيِّدَهُمْ. وَأَسْلَمَ بَاقِيَهُمْ حِينَمَا قَدِمَ النَّبِيُّ (مَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ رَسَلُمْ) الْمَدِينَةَ وَجَاءَتْ أَسْلَمَ
فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ تُسَلِّمُ عَلَيَّ الَّذِي أَسْلَمَ عَلَيْهِ إِخْوَتُنَا فَأَسْلَمُوا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (مَلَى
اللَّهُ عَلَيْهِ رَسَلُمْ): غِفَارُ غَفَرَ اللَّهُ لَهَا وَأَسْلَمُ سَأَلَهَا اللَّهُ^(۱):

ئیبینو عه‌بباس (خوایان ئی رازی بن) گوتی: ئه‌بو زهر که ده‌بیسیئت خودا
پیغه‌مبه‌ری کردوو به پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) به ئونه‌یسی برای ده‌لی:
سواربه، بچو بۆ ئه‌م دۆلی مه‌ککه‌یه، ده‌نگو باسی ئه‌م پیاوهم بۆ بزانه، که له
مه‌ککه‌ په‌یدابوو و خوی به پیغه‌مبه‌ر ده‌زانی، گوايه له ئاسمانه‌وه هه‌وال و
باسوو خواسی بۆ دیئت، گوئی له قسه‌ی بگه‌رو له‌پاشا وهره‌وه بۆلام، جا
براکه‌ی ده‌روات تا ده‌چیته مه‌ککه، له‌وئ گوئی له فهرمايشتی چه‌زرت (دروودی
خودای له‌سهرین) ده‌گری و ده‌گه‌ریته‌وه بۆ لای ئه‌بو زه‌رو پییی ده‌لی: ئه‌و پیاوهم
دی، فرمان ده‌کا به ره‌فتاری به‌رزو خوی شیرین و جوړه قه‌سه‌یی ده‌کا له
شیعو هۆنراوه ناچئ. ئه‌بو زه‌ریش ده‌لی: به دردی منت نه‌خوارد ئینجا
خوی تویشوو ده‌کا و کونده‌یی ئاو هه‌ل ده‌گری و ده‌روا تا ده‌چیته مه‌ککه،
له‌وئ ده‌چیته مزگه‌وت و ده‌گه‌رئ بۆ پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) به‌لام
له‌به‌رئه‌وه‌ی خوی نایناسئ و چه‌زیش نا‌کا له‌کسی تر پیرسی نایدۆزیته‌وه،
ده‌میئیته‌وه تا شه‌و دادئ، جا راده‌کشئ، عه‌لی ده‌بیینیئت و ده‌زانی که نامۆیه
پی ده‌لی: نابه‌له‌دی؟ ده‌لی: به‌لئ ئیتر عه‌لی خو‌لکی ده‌کا و ئه‌ویش شوینی
ده‌که‌وئ و ده‌چنه‌وه بۆ ماله‌وه، ئه‌و شه‌وه که‌سیان پرسیار له‌که‌سیان نا‌که‌ن
که تو کیئت و کئ‌نیئت و چ کاره‌یت و چ کاره‌ نیئت، که روژ ده‌بیته‌وه ئه‌بو زه‌ر
کونده‌و تویشوو‌ه‌که‌ی هه‌ل ده‌گریئت و ده‌چیته‌وه بۆ مزگه‌وت، ئه‌و روژ‌ه‌ش تا
ئیواری ده‌میئیته‌وه و پیغه‌مبه‌ر نابینی، که شه‌وی به‌سه‌ردا هات ده‌چیته‌وه له

(۱) بخاری. مناقب: (تجريد / ۴ / ۹۲ رقم: ۱۴۰۲ / ۳۵۲۲ ، ۳۸۶۱) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۳۱۲ ،

شوینه‌که‌ی دوی شهوی خویا پال ده‌که‌وینه‌وه و عه‌لی دیتته‌وه بۆ لای و ده‌لی:
 نه‌وه چیه، هیشتا نه‌م پیاوه مالی خانه خویکه‌ی خوی نا ناسیتته‌وه، جا
 هه‌لی ده‌سینئ و له‌گه‌لیا ده‌چیتته‌وه و نه‌و شه‌وش دیسان که‌سیان پرسیار
 هیچ شتئ له‌که‌سیان ناکه‌ن، تا رۆژی سییه‌م، دیسانه‌وه عه‌لی دیتته‌وه و هه‌لی
 ده‌سینیتته‌وه و ده‌یباته‌وه، نه‌و جار عه‌لی ده‌لی: ئه‌ری پیم نالییت بۆچی
 هاتوویت؟ ئه‌ویش ده‌لی: ئه‌گه‌ر گفتم و په‌یمانم بده‌یتئ که‌ رابه‌ریم ده‌که‌ی
 نه‌وا پیت ده‌لیم، ئه‌ویش به‌لینئ نه‌وه‌ی ده‌داتئ، جا ئه‌ویش پیی ده‌لی که
 بۆچی هاتووه و عه‌ودالی چیه، عه‌لی ده‌لی: نه‌وه‌ی ژنه‌وتوته راست و
 دروسته‌و نه‌و پیاوه به‌ راستی فرستاده‌و پیغه‌مبه‌ری خودایه، که‌وايه به
 یانه‌کی له‌ شوین منه‌وه وهره، ئه‌گه‌ر شتیکی وام بینئ که‌ مه‌ترسی هه‌بوو بۆ
 تو نه‌وه ده‌وه‌ستم له‌ پال دیواریکا گویا ده‌ست به‌ ئاو ده‌گه‌یه‌نم، تۆش دور
 به‌ دور چاوه‌روانم بکه، جا که‌ رۆیشتم شوینم بکه‌وه‌ره‌وه، تا من چومه
 کوپوه تۆش له‌ دوامه‌وه وهره ژورره‌وه، ئه‌ویش وا ده‌کا، له‌ دوایه‌وه ده‌روا تا
 ده‌چنه‌ لای پیغه‌مبه‌رو نه‌بو زه‌ر گوئ له‌ فهرماشته‌کانی ده‌گرئ و هه‌ر له‌ویدا
 ئیسلام ده‌بی، پیغه‌مبه‌ر (درودی خودای له‌سریه‌) پیی ده‌فه‌رموئ: بچۆره‌وه بۆ ناو
 هۆزه‌که‌ت و قسه‌یان بۆ بکه‌و هه‌والیان بده‌ری، تا فه‌رمانی خوتم بۆ دئ
 نه‌وجا وهره‌وه بۆ لام نه‌بو زه‌ر ده‌لی: به‌و خودایه‌ی که‌ گیانی من و له‌ده‌ستی
 ته‌وانایی نه‌ودا بانگه‌وازی وشه‌ی یه‌کتایی خودا له‌ ناوه‌راستی
 کۆمه‌له‌که‌یاندا به‌بی په‌روا هه‌ل ده‌ده‌م، جا نه‌بو زه‌ر (خودای ئازای بن) ده‌رده‌چئ و
 ده‌روا تا ده‌چیتته‌ مزگه‌وت و له‌وئ به‌ هه‌موو هیزی خوی بانگه‌واز هه‌ل ده‌دا:
 اشهد ان لا اله الا الله وان محمدا رسول الله: شایه‌تی ده‌ده‌م که‌ هه‌ر خودا خوی
 خودای راست و دروسته‌و جگه‌ له‌ یه‌زدانی پاک خودای تر نییه، ئه‌گه‌ر
 گریمان هه‌یشبئ درویه، وه شایه‌تیش ده‌ده‌م که‌ موحه‌مه‌د پیغه‌مبه‌رو
 ره‌وانه‌کراوی خودایه‌ ئیتر که‌وا ده‌لی هۆزی بت په‌رست بۆی هه‌ل ده‌سن و
 ده‌چنه‌ ویزه‌ی تیرو پری ده‌کوتم و شل کوتی مه‌رگی ده‌که‌ن تا رایده‌خه‌ن و له
 گولو گوئ ده‌خه‌ن! تا عه‌بباس ده‌چئ و خوی ده‌دا به‌ سه‌ریاو ده‌لی: خانه

خراپینہ! ئەدی خۆتان نازانن که ئەمە غیفارییە، رێگە ی بازرگانی خۆشتان که دەچن بۆ شام بەسەر ئەو ھۆزەوہیە، جا بەم شیوہیە رزگاری دەکا لە دەستیان، لە پاشا لە رۆژی دواییشدا ھەروا دەکاتەوہ و ئەوانیش پەلاماری دەدەنەوہ و دیسانەوہ سەر و گویلاکی دەکوئەوہ و جەزەبە ی دەدەنەوہ، ھەمدیسان عەبباس خۆی دەداتەوہ بە سەریا و رزگاری دەکاتەوہ لە دەستیان (ش) لە گێڕانەوہ یەکی موسلیمد: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) پیی دەفەرموی: ئەری دەتوانیت لە جیاتی من پەيامی من بە گەلی خۆت رابگە یەنیت؟ سا بە شکو و خودا بە ھۆی تۆو سوودیان پی بگە یەن و تۆیش بە ھۆی شارەزا کردنی ئەوانەوہ پاداشی خودات دەست دەکەوی جا ئەبو زەر دەگەریتەوہ، ئەو جا ئونە یسی برای و دایکیان ئیسلام دەبن، ئینجا دەچن بۆ لای ھۆزەکیان ئەوانیش نیوہ یان ئیسلام دەبن، وە شە یما ی کوپی رەحەضە ی ئەلغیفاری، کە ئاغا یان بوو، بەر نوێژ یان بۆ دەکا، کاتی پیغەمبەریش (دروودی خودای لەسەربین) کوچ دەکا بۆ مەدینە ئەو نیوہکی تریشیان ئیسلام دەبن، جا ھۆزی ئەسلەمیش ھاتن گوتیان: ئە ی پیغەمبەری خودا! برا ھاو پەیمانەکانمان لە ھۆزی غیفار لە سەرچی ئیسلام بوون، ئیمەش بەبی چەند و چوون لەسەر ئەوہ ئیسلام دەبین، ئیتەر ئەوانیش موسولمان بوون جا پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) فەرموی: خودا لە ھۆزی غیفار خۆش بی و ھۆزی ئەسلەمیش بیوہ ی بکات!

۳۵۰۸- عَنْ أَبِي ذَرٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَا أَظَلَّتِ الْخَضِرَاءُ وَلَا أَقَلَّتِ الْقُبُرَاءُ مِنْ ذِي لَهْجَةٍ أَصْدَقَ وَلَا أَوْفَى مِنْ أَبِي ذَرٍّ شَيْءٍ عِسى ابْنُ مَرْيَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ. فَقَالَ عُمَرُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) كَالْحَاسِدِ لَهُ: أَتَفْعُرُ ذَلِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ لَهُ؟ قَالَ: نَعَمْ فَأَعْرِفُوهُ لَهُ. رواه الترمذی بسند حسن^(۲):

ئەبو زەر (خودای ئی رازی بێ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) فەرموی: نە لە ژێر ئاسانی شینداو نە لەسەر رووی زەوی کەسیکی تری وەکو ئەبو زەر

(۲) بسند حسن عند الترمذی.

ئاوا راستگوو سهر راستی تیااا نیهه مانه‌ندی عیسیای کوپی مهریه‌مه، (درویدی
له‌سربین) عومهریش (وه‌کوو خوژگه‌ی پی بخوازی) گوتی: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری
خودا! نه‌م پاییه له یاد نه‌که‌ین بو‌ی؟ فهرمووی: به‌ئی له یادی مه‌که‌ن و ددان
به‌م به‌هره‌یه‌یدا بنین (ت-س/ح).

۳۵۰۹- جاء في الشرح: فَقَدْ مَثَلَ بِهَذَا أَحْسَنَ الصَّدَقِ وَأَرْفَعَ الْجِهَادِ الَّذِي قَالَ:
فِيهِ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): أَفْضَلُ الْجِهَادِ كَلِمَةُ حَقٍّ عِنْدَ سُلْطَانٍ جَائِرٍ^(۳).

دانهر (نومی میهره‌مستی خودا بئ) له راقه (شه‌رحه) که‌یدا ده‌ئی: نه‌بو زهر
(ره‌زای خوی ئی بئ) زور به جوانی، وه‌ک خه‌بات‌گی‌ریکی راست و دروست و کولنه‌ده‌ر
به نه‌رکی سه‌رشانی خوی هه‌لساوه به پیی نه‌م فهرمووده‌یه که‌ه‌زهره‌ت
(درویدی خودای له‌سربین) ده‌فه‌رمووی: باشت‌ترین غه‌زاو خه‌بات قسه‌یه‌کی ره‌وایه له
رووی پاشاو کاربه‌ده‌ستی سته‌مکاردا! (غایه‌تولمه‌نموول).

۶۰) دوو که‌سی تریان سه‌لمانی فارسی و صوه‌یه‌بی رۆمین (ره‌زای خویان ئی بئ)
ومنهم سلمان الفارسی وصهيب الرومی (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا)

۳۵۱۰- عَنْ عَائِذِ بْنِ عَمْرٍو (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ أَبَا سُفْيَانَ أَتَى عَلَى سَلْمَانَ وَصُهَيْبِ
الرُّومِيِّ وَبِلَالٍ فِي نَفَرٍ فَقَالُوا: وَاللَّهِ مَا أَخَذْتَ سَيْفُ اللَّهِ مِنْ عُنُقِ عَدُوِّ اللَّهِ مَا أَخَذَهَا.
فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ: أَتَقُولُونَ هَذَا لِشَيْخِ قُرَيْشٍ وَسَيِّدِهِمْ فَأَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَخْبَرَهُ،
فَقَالَ: يَا أَبَا بَكْرٍ لَعَلَّكَ أَغْضَبْتَهُمْ لَئِنْ كُنْتُ أَغْضَبْتَهُمْ لَقَدْ أَغْضَبْتَ رَبَّكَ. فَأَتَاهُمْ أَبُو بَكْرٍ
فَقَالَ: يَا إِخْوَانَاهُ أَغْضَبْتُكُمْ قَالُوا: لَا يَغْفِرُ اللَّهُ لَكَ يَا أَخِي. رواه مسلم^(۴).

عائیزی کوپی عه‌مر (خودای ئی رازی بئ) ده‌ئی: نه‌بو سوفیان له پییش
موسولمان بوونیا، له کاتی پیکه‌اتن (هودنه‌ی) حوده‌ییبیه‌دا به‌لای سه‌لمان و
صوه‌یه‌بی رۆمی و بیلالی هه‌به‌شی و چه‌ند موسولمانیکی تردا ره‌ت ده‌بی،

(۳) ذكره الشارح بصيغة الجزم (مترجم).

(۴) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۳۱.

ده‌لین: به خودا ئەم دوشمنی خودایه هەر مایه‌وه‌و گەردنی بەر شیرێ قاری خودا نه‌که‌وت! ئەبو به‌کریش ده‌لێ: چۆن قسه‌ی وا به‌سه‌ر گه‌وره‌و ئاغای هه‌موو قه‌ره‌یش ده‌لین؟! ئینجا ده‌چی بۆلای پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربێ) و ئەم باسو خواسه‌ی عه‌رز ده‌کا، ده‌فه‌رموێ (دروودی خودای له‌سه‌ربێ): ئەه‌ی ئەبو به‌کر! ره‌نگه‌ توو په‌ت کردبێ، بزانه‌ ئەگه‌ر ئەوانت توو په‌ کردبێ ئەوه‌ به‌بێ گومان خوداشت توو په‌ کردووه‌! ئەبو به‌کر (خودای ئی رازی بێ) ده‌چیته‌وه‌ بۆ لایان، ده‌لێ: ئەه‌ی گه‌لی براییه‌! خو خوا نه‌خواسته‌ توو په‌ نه‌بوون له‌ قسه‌که‌ی من؟ ده‌لین: نه‌، توو په‌ نه‌بووین، خوا لی‌ت خو‌ش بێ ئەه‌ی براله‌! (م- نوقمی شه‌پۆل میهری خودا بێ).

۳۵۱۱- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ الْجَنَّةَ لَتَشْتَاقُ إِلَى ثَلَاثَةٍ عَلَيَّ وَعَمَّارٍ وَسَلْمَانَ. رواه الترمذی بسند حسن^(۲):

له‌ ئەنه‌سه‌وه‌ (خودای ئی رازی بێ) له‌ پیغه‌مبه‌ره‌وه‌ ده‌فه‌رموێ (دروودی خودای له‌سه‌ربێ) به‌هه‌شت تا سه‌مه‌ندی ئەم سێ که‌سه‌یه‌: عه‌لی و عه‌مما‌رو سه‌لمان (ت- س/ح).

۳۵۱۲- عَنْ سَلْمَانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَنَا مِنْ رَامٍ هُرْمَزٍ^(۳):

سه‌لمانی فارسی (خودای ئی رازی بێ) گو‌تی: من خه‌لکی رامه‌ هورمز (ب).

۳۵۱۳- وَعَنْهُ أَنَّهُ تَدَاوَلَهُ بَضْعَةُ عَشْرٍ مِنْ رَبِّ إِلَى رَبٍّ^(۴):

دیسان سه‌لمان (خودای ئی رازی بێ) گو‌تی: زیاتر له‌ ده‌ جار ئایینی خۆم به‌ دل نه‌بووه‌و گو‌پیومه‌ تا سه‌ره‌نجام له‌ سایه‌ی خوداوه‌ گه‌یشتم به‌ ئاواتی خۆم ئایینی راست و دروستی ئیسلام دۆزییه‌وه‌ (بوخاری). رحمت له‌ گه‌ی نازداری).

(۲) رواه الترمذی بسند حسن (شرحه).

(۳) بخاری. مناقب الأنصار: ۳۹۴۷.

(۴) بخاری. مناقب الأنصار: ۳۹۴۶.

۳۵۱۴- وَعَنْهُ قَالَ: فَبَرَّةُ مَا بَيْنَ عِيسَى وَمُحَمَّدٍ سِتْمِائَةُ سَنَةٍ. رَوَى الثَّلَاثَةُ الْبَخَارِيُّ فِي مَقْدَمِ النَّبِيِّ (مَتَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْمَدِينَةُ^(۵):

دیسان سه‌لمان (رمزای خوی ن بئ) گوتی: ماوه‌ی بئ پیغه‌مبه‌ری ناوه‌ندی عیساو موحه‌مهد شه‌ش سه‌د سآله (ب).

۳۵۱۵- ورد فی الشَّرح: وقد ورد فی ضُهِبٍ حَدِيثٌ: نعم العبد ضُهِبٌ لَوْ لَمْ يَخَفِ اللَّهُ لَمْ يَعِصْهُ^(۶):

له شه‌رحه‌که‌دا ده‌لئ (خودای ن رازی بئ): پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) فه‌رموویه‌تی: به راستی صوه‌ه‌یب به‌نده‌ی چاکه، ئه‌گه‌ر له خواش نه‌ترسئ و لیئ ئه‌مین بئ هیشتا هه‌ر نافه‌رمانی ناکا (غایه‌تولمه‌ئموول).

۶۱) یه‌کیکی تریان عه‌بدوللای کوری سه‌لامه‌ که نیسرائیلی بووه (ره‌زای خودای لی بئ):

وَمِنْهُمْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَلَامٍ الْإِسْرَائِيلِيُّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ)

۳۵۱۶- عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: مَا سَمِعْتُ النَّبِيَّ (مَتَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ لِأَحَدٍ يَمْشِي عَلَى الْأَرْضِ إِنَّهُ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ. إِلَّا لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَلَامٍ قَالَ وَفِيهِ نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ (وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ) عَلَى مِثْلِهِ^(۱):

سه‌عدی کوری ئه‌بو وه‌ققاص (خودای ن رازی بئ) گوتی: له پیغه‌مبه‌رم نه‌ژنه‌وتوو به‌ که‌سئ که هیشتا له‌سه‌ر دنیا‌بئ و به‌سه‌ر عه‌رده‌وه‌ بگه‌رئ بفه‌رموئ: ئه‌مه‌ به‌هه‌شتییه‌ جگه‌ له‌ عه‌بدوللای کوری سه‌لام، گوتی: ئه‌م ئایه‌ته‌یش ده‌رباره‌ی عه‌بدوللآ هاته‌ خواره‌وه‌ که ده‌فه‌رموئ: وشهد شاهد من بنی اسرائیل علی مثله (۱۰/۴۶) واته: شایه‌تیکی راستگو‌ی قسه‌ ره‌وای وا

(۵) بخاری مناقب الأنصار: ۳۹۴۸.

(۶) رواه الشارح بصيغة شبه جازمة.

(۱) بخاری. مناقب الأنصار: ۳۸۱۲. مسلم. فضائل الصحابة/ ۶۳۳۰.

که خودای گه‌وره ری‌زو مؤرک و ده‌گه‌رو قه‌درو ئیعتیباری بۆ شایه‌تییه‌که‌ی داناره که له نه‌وه‌ی یه‌عقوب پی‌غه‌مبه‌ره، شایه‌تی دا له‌سه‌ر نه‌وه که نه‌م قورئانه فهرمووده‌ی خودایه (ش).

۳۵۱۷- عَنْ قَيْسِ بْنِ عُبَادٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنْتُ فِي حَلَقَةٍ فِيهَا سَعْدُ بْنُ مَالِكٍ وَابْنُ عُمَرَ فَمَرَّ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَلَامٍ فَقَالُوا هَذَا رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ. فَقُمْتُ إِلَيْهِ فَقُلْتُ لَهُ: إِنَّهُمْ قَالُوا كَذًا وَكَذًا. قَالَ: سُبْحَانَ اللَّهِ مَا كَانَ يَنْبَغِي لَهُمْ أَنْ يَقُولُوا مَا لَيْسَ لَهُمْ بِهِ عِلْمٌ، إِنَّمَا رَأَيْتُ كَالْمَا عَمُودٌ وَضِعَ فِي رَوْضَةٍ خَضِرَاءَ، وَفِي رَأْسِهَا عُرْوَةٌ وَفِي أَسْفَلِهَا مِئْصَفٌ - وَالْمِئْصَفُ الْوَصِيفُ - فَقِيلَ لِي: ارْقُصْ. فَرَقِيتُ حَتَّى أَخَذْتُ بِالْعُرْوَةِ. فَقَصَصْتُهَا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ يَمُوتُ عَبْدُ اللَّهِ وَهُوَ آخِذٌ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى. وَفِي رِوَايَةٍ: تِلْكَ الرُّوْضَةُ الْإِسْلَامُ وَذَلِكَ الْعَمُودُ عَمُودُ الْإِسْلَامِ وَتِلْكَ الْعُرْوَةُ عُرْوَةُ الْوُثْقَى وَلَنْ تَزَالَ مُمَسَّكًا بِهَا حَتَّى تَمُوتَ. رواهما الشيخان^(۲).

قه‌یسی کوپی عوباده (خودای نازنی بن) گو‌تی: له‌ناو کو‌پیکا بووم سه‌عدی کو‌پی مالیک و ئیبنو عومه‌ریان تی‌دابوو، عه‌بدو‌ل‌لای کو‌پی سه‌لام هات، گو‌تیان: نه‌م پی‌اوه به‌ه‌شتییه عه‌بدو‌ل‌لای که هاته ناو مزگه‌وته‌که‌وه دوو رکات نو‌یژی سووکه‌له‌ی پاک و پوختی کرد نه‌وجا منیش هه‌ل‌سام چووم بو‌لای و پی‌یم گو‌ت: نه‌وانه وا وا ده‌لین و ده‌لین تو به‌ه‌شتیت، گو‌تی: سو‌بحانه‌ل‌لای! چۆن قسه‌ی وا ده‌که‌ن؟ نه‌ده‌بوو شتی که به‌باشی ئا‌گایان لی‌ی نییه بی‌لین و بلا‌وی بکه‌نه‌وه، شته‌که خۆی ئا‌وابوو وه‌ک من پی‌ت ده‌لیم: له‌خه‌وما دیم وه‌کو کۆله‌که‌یه‌ک له‌ناو با‌خیکی سه‌وزدا دا‌چه‌قایی ئا‌وا بوو، قو‌لفه‌یی به‌نو‌و‌چکه‌که‌یه‌وه بوو، نو‌که‌ری له‌بنیا بوو، پی‌یان گو‌تم: ئاده‌ی پی‌ادا سه‌رکه‌وه، منیش پی‌ا سه‌رکه‌وتم تا سه‌ری سه‌ره‌وه و چووم قو‌لفه‌که‌یم گرت (گو‌تیان: ده‌ست مه‌حکه‌م بگه‌ره، که خه‌به‌ر بوومه‌وه نه‌ل‌قه‌که له‌ناو ده‌ستما بوو!) جا که

(۲) بخاری. مناقب الأنصار: ۲۸۱۲، ۷۰۱۰، ۷۰۱۴ (تج‌رید/ ۴ / ۱۸۲ رقم: ۱۴۹۷ / ۲۸۱۲). مسلم. فضائل

ئەمەم گىرايەو بۇ پىغەمبەر (درودى خوداى لەسەرىن) فەرمووى: عەبدوللّا تا دەمرى دەستبەندو قولفەى قايم (ئەل-عوروە تول ووثقا) بەر نادات لە گىرانەو ەيەكا: فەرمووى (درودى خوداى لەسەرىن): ئەو باخە ئىسلامەو ئەو كۆلەكەيەش كۆلەكەى ئىسلامە كە برىتتییە لە پىنج روكنەو ئەو قولفەيەيش قولفەى قايمە، واتە: عوروە تول ووثقا، كە برىتتییە لە ئیمان، وەكوو خودا دەفەرموى: فمن يكفر بالطاغوت و يؤمن بالله ففقد استمسك بالعروة الوثقى (۲/۲۵۶) واتە: دەى ھەر كەسى باوەرى بە شەيتان و دەستەى شەيتان نەبى و حاشايان ئى بكاو لە ھەمان كاتا باوەرى تەواى بە خوداى خوى ھەبى و رىگەى ھەق بگرى كە رىگەى خودا پىغەمبەرەو بەس ئەو بەراستى دەستى گرتووە بە دەستە بەندىكى ئەستوورى مەحكەم و قايمى وا كە ھەرگىز پسانى بۇ نىيە ھەزەت (درودى خوداى لەسەرىن) فەرمووشى: ئەى عەبدوللّا! تۆ لەسەر ئايىنى ئىسلام دەمرى و تا مردن ئەو قولفەو دەسبەندى ئىسلامە بەر نادەيت (ش= بوخارى و موسلىم: نوقمى مېھرى خودا بن).

۳۵۱۸- عَنْ أَبِي بُرْدَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَتَيْتُ الْمَدِينَةَ فَلَقِيتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ سَلَامٍ فَقَالَ: أَلَا تَجِئُ فَاطْعِمَكَ سَوِيْقًا وَكَمْزًا، وَتَدْخُلُ فِي بَيْتِ ثُمَّ قَالَ: إِنَّكَ بِأَرْضِ الرَّبِّا بِهَا فَاشِ، فَإِذَا كَانَ لَكَ عَلَى رَجُلٍ حَقٌّ فَأَهْدِي إِلَيْكَ حِمْلَ ثَبْنٍ، أَوْ حِمْلَ شَعِيرٍ أَوْ حِمْلَ قَتٍّ، فَلَا تَأْخُذْهُ، فَإِنَّهُ رَبًّا. رواه البخارى (۳):

ئەبو بوردە (رەزى خوائى ئابىن) گوتى: چوومە مەدینە تووشى عەبدوللای كۆپى سەلام بووم، گوتى: بۇ نايەيت لەگەلما بچىن لە مالەو قەوت و خورمات بدەمى بىخوى، وە بشچیتە ناو ئەو مالەى منەو كە پىغەمبەر (درودى خوداى لەسەرىن) چووەتە ناوى و پىرۆزى كردووە؟ لە دوايیدا، عەبدوللّا گوتى: ئەو وولاتى عىراقە كە تۆى لىيت سوودى تيا بلاوبۆتەو، جا ئەگەر دنيا بوو ھەقىكت لەسەر كابرايى بوو، كابرا بارى كا، يا بارى جوى بە ديارى بۇ

هینای لئی وهرمه‌گره، چونکه نه‌وه‌یشه ههر سووده‌و سوودیش حه‌رامه، وه‌ک له‌م فره‌موده‌دا ده‌فرموی: ههر قهرزئ قازانجی تیا بی نه‌وه سووده (ب).

۳۵۱۹- لَمَّا حَضَرَ الْمَوْتَ مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ) قِيلَ لَهُ يَا أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ أَوْصِنَا. قَالَ أَجْلِسُونِي. فَقَالَ إِنَّ الْعِلْمَ وَالْإِيمَانَ مَكَائُهُمَا مَنِ ابْتَغَاهُمَا وَجَدَهُمَا قَالَ ذَلِكَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ قَالَ: اتَّبِعُوا الْعِلْمَ عِنْدَ أَرْبَعَةٍ رَهْطٍ عِنْدَ غُوَيْمِرِ أَبِي الدَّرْدَاءِ وَعِنْدَ سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ وَعِنْدَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ وَعِنْدَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَلَامٍ الَّذِي كَانَ يَهُودِيًّا فَأَسْلَمَ فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: إِنَّهُ عَاشِرُ عَشْرَةٍ فِي الْجَنَّةِ^(۱).

له‌کاتی سه‌ره‌مه‌رگا عهرزئ موعازی کو‌ری جه‌به‌ل کرا (خودای گه‌وره لئی خ‌وش نود‌بن) نه‌ی باو‌کی نه‌وره‌حمان! ئام‌وزگاریمان بکه، گو‌تی: دام نیشینن! ئینجا سی جار گو‌تی: زانست و پروا و عیلم و ئیمان له‌ جی‌گه‌ی خ‌ویانن، هی‌چیان ئی نه‌هاتووه‌و به‌ مردنی من و وینه‌ی من خوا یار بی نافه‌وتین ههر که‌سی هه‌ولیان بو‌ بدات وه‌ ده‌ستیان دینئ، له‌ پاشدا گو‌تی: له‌لای نه‌م چوار که‌سه‌یه عیلم و زانین وهر‌بگرن و فی‌ری شه‌ریعه‌تی ئیسلام بین: له‌کن عوو‌ه‌یمیر (واته: نه‌بو ده‌ردا) و سه‌لمانی فارسی و عه‌بدوللای کو‌ری مه‌سعوودو عه‌بدوللای کو‌ری سه‌لام، (نه‌وه‌ی که‌ له‌ پی‌شدا جووله‌که‌ بوو ئیستا موس‌ولمانه) چونکه‌ خ‌وم به‌ گو‌یی خ‌وم ژنه‌وت له‌ زاری پی‌غه‌مبه‌ر خ‌وی (سودی خودای له‌س‌ربن) ده‌یفه‌رموو: عه‌بدوللای کو‌ری سه‌لام ده‌ه‌می ده‌که‌سه‌ به‌هه‌شتیه‌کانه (ت-س/ص).

۳۵۲۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَلَامٍ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ) قَالَ: لَمَّا أُرِيدَ قَتْلُ عُثْمَانَ جُتُّ، فَدَخَلْتُ فَقَالَ: مَا جَاءَ بِكَ؟ قُلْتُ: جِئْتُ فِي نَصْرِكَ. قَالَ اخْرُجْ إِلَى النَّاسِ فَاطْرُدْهُمْ عَنِّي فَإِنَّكَ خَارِجًا خَيْرٌ لِي مِنْكَ دَاخِلًا. فَخَرَجْتُ فَقُلْتُ أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّهُ كَانَ اسْمِي فِي الْجَاهِلِيَّةِ فَلَانَ فَسَمَانِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَبْدَ اللَّهِ وَتَرَكْتُ فِي آيَاتٍ

(۱) رواه الترمذي بسند صحيح.

مِنْ كِتَابِ اللَّهِ فَتَزَلَتْ فِي (وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى مِثْلِهِ قَامَنَ وَاسْتَكْبَرْتُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ) وَتَزَلَتْ فِي (قُلْ كَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَمَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ) إِنَّ لِلَّهِ سَيْفًا مَغْمُودًا عَنْكُمْ وَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ قَدْ جَاوَرَتْكُمْ فِي بَلَدِكُمْ هَذَا الَّذِي نَزَلَ فِيهِ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَاللَّهُ اللَّهُ فِي هَذَا الرَّجُلِ أَنْ تَقْتُلُوهُ قَوْلًا لَكِنَّ قَتَلْتُمُوهُ لَتَطْرُدُنَّ حَيْرَانَكُمْ الْمَلَائِكَةَ وَلَتَسْلُنَّ سَيْفَ اللَّهِ الْمَغْمُودَ عَنْكُمْ فَلَا يُعْمَدُ عَنْكُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ. قَالُوا اقْتُلُوا الْيَهُودِيَّ وَاقْتُلُوا عُثْمَانَ. رواهما الترمذی الأول بسند صحیح والثانی بسند غریب^(۵):

عەبدوللای کوردی سەلام (رهزای خوی نا بن) گوتی: لهوکاته‌دا که ده‌یانویست عوسمان بکوژن من چووم بۆلای گوتی: بۆچی هاتوویت؟ گوتم: بۆ یارمه‌تی تۆ هاتووم، گوتی: ده‌پرۆ ده‌ره‌وه بۆلای ئەم خه‌لکه‌و له ده‌ورم ده‌ریان که چونکه تۆ له ده‌ره‌وه قازانجت زیاتره بۆ من تا له ژووره‌وه، منیش ده‌رچووم و چووم گوتم: ئەه‌ی خه‌لکینه! من له سه‌رده‌می نه‌زانی پێش ئیسلامدا ناوم فیساربوو، به‌لام پێغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سه‌رین) ناوی نام عەبدوللأ، وه ده‌رباره‌ی من چهن ئایه‌ت له نامه‌ی خودا هاتنه‌ خواره‌وه، که ئەمه یه‌کیکیانه: {وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِّنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى مِثْلِهِ قَامَنَ وَاسْتَكْبَرْتُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ - ٤٦ / ١٠}.

واته: ئەه‌ی خۆشه‌ویست! تۆ پێیان بفرموو: ئا پێم بلێن: ئەگەر ئەم قورئانه پێرۆزه له لایه‌نی خودای گه‌وره‌وه بئێ و ئێوه به‌ لاساری باوه‌ری پێ نه‌که‌ن و له‌حال شایه‌تیکی راستگۆی قسه‌ ره‌وا له‌ کۆمه‌لی نه‌وه‌ی ئیسرائیل شایه‌تی دا له‌سه‌ر ئەوه که ئەم قورئانه فرموده‌ی خودایه‌و خۆی باوه‌رو ئیمانی هینا، به‌لام ئێوه دیسان باوه‌رتان نه‌کردو خۆتان به‌ زل زانی و ده‌مار گرتنی و فیزو ده‌عیه‌و خۆ به‌ زل گرتن نه‌یه‌یشتن حق قه‌بوول بکه‌ن و نه‌چونه ژیری ئەوسا چۆن ئێوه له‌ تۆله‌ی خودا ده‌رده‌چن؟ به‌لام به‌ داخه‌وه ئەمانه له

(۵) رواه الترمذی بسند غریب.

دهسته‌ی سته‌مکاران، قسه‌ی هه‌ق ناژنه‌ون، چونکی به راستی خودای گه‌وره سته‌مکاره‌کان شاره‌زا نا‌کا. وه ئه‌مه یه‌کیکی تریانه که ده‌فهرموئ:

{قُلْ كَفَىٰ بِاللّٰهِ شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَمَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ - ۳ / ۴۳}.

واته: ده‌لین: تو له‌لای خوداوه نه‌نی‌رراوی! به‌فرموو: به‌سه خودای داناو زانا به شایه‌ت له‌سه‌ر پایه‌ی ره‌به‌ری من، من شایه‌تی ئه‌وم به‌سه، هه‌ر ئه‌ویش به‌سه که خۆی دادوه‌ربئی و مه‌حکه‌مه‌ی من و ئیوه بکا، وه ئه‌و که‌سانه‌ش که شاره‌زان له‌ته‌ورات و ئینجیل) ئه‌وجا عه‌بدو‌ل‌لأ له‌پاش خویندنه‌وه‌ی ئه‌م ئایه‌تانه له‌سه‌ر قسه‌که‌ی رۆیشت و درێژ‌ه‌ی پئی‌داو گوتی: خانه خراپینه! چاوتان بکه‌نه‌وه، ده‌زانن ئیوه خه‌ریکی چی گو‌به‌نیکن، ئیوه خه‌ریکن به‌ده‌ستی خۆتان گو‌پ بۆ خۆتان هه‌ل ده‌که‌نن و خودا له‌خۆتان ده‌ره‌نجینن و فریشته‌کانی دراوسیتان ده‌تورینن؟! باش بزائن که شمشیری خودا له‌ناستی ئیوه له‌کالاندایه‌و نووقاوه‌و له‌م شاره‌ پیرۆزه‌دا که ره‌وگه‌و مه‌هجه‌ری پیغه‌مبه‌ری ئیوه‌یه فریشته‌کان له‌خۆشی ئه‌وه هاوسیتیتان ده‌که‌ن، بۆ خاتری خودا دیسان بۆ خاتری خودا واز له‌م پیاوه بینن و نه‌که‌ن بیکوژن و ده‌ستتان بجئی به‌خوینیدا! چونکه به‌خودا نه‌گه‌ر شتی وا بکه‌ن و خوینی برپژن و شه‌هیدی بکه‌ن ئه‌وا فریشته‌کانی هاوسیتان ده‌ره‌که‌ن و شمشیره‌که‌ی قاری خودا که ئیستا له‌کالاندایه له‌خۆتانی ده‌خه‌ن کار، ئه‌و شمشیره‌یش که رووتکراو هه‌ل‌کی‌شرا لیتان ئیتر تا رۆژی قیامه‌ت ناخه‌ریته‌وه کیلان و هه‌تا هه‌تایه موسولمانان له‌ناو خۆیاندا خوینی یه‌کتری ده‌برپژن! (وه‌ک ئه‌مه‌ی که ئیستا ئیمه له‌پاش هه‌زارو چوار سه‌د ساڵ له‌هه‌موو لایئ به‌چاوی خۆمان ده‌بیینن) عه‌بدو‌ل‌لأ (خودای ئی رازی بئ) گوتی: که‌چی که ئه‌مه‌م پئی گو‌تن گوتیان: ئاده‌ی ئه‌م جووله‌که‌یه‌ش له‌گه‌ل عوسماندا بکوژن! (ت-سه‌نه‌د غه‌ریب).

سویندم به‌خودا نی‌ستاش هه‌ر وایه

ری‌س هه‌ق نی‌شان‌دان تو‌ل‌ه‌س سزایه!

ده‌ه‌ست زین‌دانی با زمانت بی

ترسی زه‌مانه‌و دوو زمانت بی!!

ہزار رحمت له ئیمامی جہزہری کہ له (ذات الشفا) دا دہلئ:

فَذَبْحُوهُ تَالِي الْقُرْآنِ * بَيْنَ يَدَيْهِ الْمُصْحَفُ الْعُثْمَانِي

واته:

وہک بہرہ سہرہ یی، سہرہ یی عوسمان

کاتس شہید بوون قورنان لہ سہرہ یی

-وہرگیر-

۶۲) یہ کیکی تریان نہ بو ہورہیرہ (ہزار رحمتی خودای لی بی):

وَمِنْهُمْ أَبُو هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ)

۳۵۲۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: يَقُولُونَ إِنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ قَدْ أَكْثَرَ وَاللَّهِ الْمَوْعِدُ وَيَقُولُونَ مَا بَالُ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ لَا يَتَحَدَّثُونَ مِثْلَ أَحَادِيثِهِ وَسَأَخْبِرُكُمْ عَنْ ذَلِكَ إِنَّ إِخْوَانِي مِنَ الْأَنْصَارِ كَانَ يَشْغَلُهُمْ عَمَلُ أَرْضِيهِمْ وَإِنَّ إِخْوَانِي مِنَ الْمُهَاجِرِينَ كَانَ يَشْغَلُهُمُ الصَّفْقُ بِالْأَسْوَاقِ وَكُنْتُ أَلْزَمُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى مِلْءِ بَطْنِي فَأَشْهَدُ إِذَا غَابُوا وَأَحْفَظُ إِذَا نَسُوا وَلَقَدْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمًا « أَيْكُمْ يَنْسُطُ ثَوْبُهُ فَيَأْخُذُ مِنْ حَدِيثِي هَذَا ثُمَّ يَجْمَعُهُ إِلَى صَدْرِهِ فَإِنَّهُ لَمْ يَنْسَ شَيْئًا سَمِعَهُ. فَبَسَطْتُ بُرْدَةً عَلَىَّ حَتَّى فَرَعُ مِنْ حَدِيثِهِ ثُمَّ جَمَعْتُهَا إِلَى صَدْرِي فَمَا لَسِيْتُ بَعْدَ ذَلِكَ الْيَوْمَ شَيْئًا حَدَّثَنِي بِهِ وَلَوْلَا آيَاتُ أَنْزَلَهُمَا اللَّهُ فِي كِتَابِهِ مَا حَدَّثْتُ شَيْئًا أَبَدًا (إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أُنْزِلَنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَى) إِلَى آخِرِ الْآيَتِينَ. رواه مسلم والبخاري والترمذي^(۱):

⇒ (ب- ۵ ز- ۱۸ رقم: ۳۳۵۳ / ۲) لیہدا تاوایہ: نہ بو ہورہیرہ (خودای لی

رازی بی) گوئی: دہلئ: نہ بو ہورہیرہ فہرمودہ زور دہگیریتہوہ، وادہی منو نہوان دیوانی خودا بی، دہلئ: نہی بو کوچکاران و یاریدہ دہران بہ قہد نہو

(۱) تجرید / ۱ ل - ۱۲۰ رقم: ۹۷ / ۱۱۸ ، ۱۱۹ ، ۲۰۴۷ ، ۲۳۵۰ ، ۳۶۴۸ ، ۷۲۵۶ (راجع رقم: ۲ / ۲۲۵۲ فی

فهرموده و هه‌دیئی پیغه‌مبه‌ر (دیو‌دی خودای له‌سهرین) ناگیرنه‌وه؟ ده‌ی خوّم پیتان بلّیم که ئەمه بو وایه، چونکه برا یاریده‌ده‌ره‌کانمان خه‌ریکی خوښ کردنی زه‌وی و زار بوون و برا کوچکاره‌کانیشمان خه‌ریکی سه‌واو ئالو ویلی ناو بازار بوون، به‌لام من (به‌نانه سکی) ده‌لکام به‌ پیغه‌مبه‌ره‌وه و خزمه‌تی ئەوم به‌رنه‌ده‌دا، ئەوانیش له‌وئ نه‌بوونا‌یه من هه‌ر له‌ خزمه‌تیا ده‌بووم، گه‌ ئی شت هه‌بوو ئەوان ده‌ستیان نه‌ ده‌په‌رژا له‌به‌ری بکه‌ن له‌به‌رنه‌وه له‌ بیران ده‌چووه، به‌لام من مه‌ودام هه‌بوو، له‌ به‌رم ده‌کردو به‌ باشی ره‌وانم ده‌کرد، سه‌ره‌رای ئەوه‌ش هۆیه‌کی گرن‌گتر هه‌یه: روژئی چه‌زرت (دیو‌دی خودای له‌سهرین) فهرمووی: کامتان ده‌یه‌وئ که فهرموده‌ی من وه‌ربگری و له‌ بیرى نه‌چئ، با جله‌که‌ی داخات و له‌م فهرمودانه‌ی منی تئ‌کاو له‌پاشا که من ئی بوومه‌وه له‌ قسه‌کردن جله‌که‌ی کو بکاته‌وه و بینیت به‌ سینگیه‌وه، ئیت‌ر هه‌ر فهرموده‌یی له‌ من بییستئ قه‌ت له‌ بیرى ناچئ جا منیش به‌رمالیکم به‌سه‌ر شانه‌وه بوو، رام خست هه‌تا له‌ فهرمایشته‌که‌ی ئی بووه، ئینجا چمه‌که‌کانی به‌رماله‌که‌م کو کرده‌وه و گرتم به‌ سینگو و به‌روکمه‌وه، ئیت‌ر له‌و روژه به‌ دواوه پیغه‌مبه‌ر هه‌رچی فهرموو بئ پیّم فهرماوښم نه‌کردوه و قسه‌ی ئەوم له‌بیر نه‌چووه! له‌به‌ر ئەم دوو ئایه‌ته‌ش نه‌بئ که خودا له‌ نامه‌ی خویدا ناردوونی، بپرای بپرای هیچ فهرموده‌یه‌کم نه‌ ده‌گیرایه‌وه، ئەمه‌یش ئەو دوو ئایه‌تانه‌یه:

{إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ. إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَيَبْتَغُوا ثَوَابًا لِّأَنفُسِهِمْ وَأَنَا التَّوَّابُ الرَّحِيمُ - ۱۵۹/۲ - ۱۶۰}.

واته: به‌راستی ئەو زانایانه که ئەو ئایه‌ت و به‌لگه‌ روښانه ده‌شارنه‌وه، که ئی‌مه نازلمان کردوون بو شاره‌زا کردنی به‌ره‌ی ئاده‌م بو ریگه‌ی راست، پاش ئەوه‌ی که زۆر به‌ جوانی به‌ پئی پینداویست و شوین روښنمان کردنه‌وه له‌ ته‌وراتا، که نامه‌ی خودایه، تا ئەو خه‌لکه تئ بگه‌ن. به‌راستی ئەم به‌ ناو زانایانه، ئەم جوړه مالووم و قه‌شه هه‌ق چه‌شار ده‌رانه هه‌موویان خودای

گه‌وره خوی له‌عنه‌ت و نه‌فرینیان لی ده‌کا، وه هه‌روه‌ها نه‌فرینکه‌رانی تریش له‌عنه‌ت و نه‌فرینیان لی ده‌که‌ن، وه‌ک فریشته‌کانی خوداو پیاوانی سه‌ر به‌ ئایین، مه‌گه‌ر نه‌وانه‌یان که په‌شیمان ببنه‌وه له‌شاردنه‌وه‌ی زانستی ئایینی وه‌ خوو ره‌وشت و ره‌فتارو کرداری خویان چاک بکه‌ن، وه‌ شسته‌حه‌شاردراوه‌که‌یان ناشکرا کردو ده‌ریان بپری، ته‌نیا نه‌مانه‌یان ته‌وبه‌و په‌شیمان‌بوونه‌و‌یان لی گیرا ده‌که‌م، چونکی من ته‌وبه‌و په‌شیمانی به‌نده‌ی ته‌وبه‌کاری په‌شیمانی خوم قه‌بوول ده‌که‌م من له‌هه‌موو که‌سی میهره‌باترم بو به‌نده‌ی خوم (ش/ت).

۳۵۲۲- وَعَنْهُ قَالَ: كُنْتُ أَذْغُو أُمِّي إِلَى الْإِسْلَامِ وَهِيَ مُشْرِكَةٌ، فَدَعَوْتُهَا يَوْمًا فَاسْمَعْتَنِي فِي رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَا أَكْرَهُ فَأَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَنَا أَبْكِي قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي كُنْتُ أَذْغُو أُمِّي إِلَى الْإِسْلَامِ فَتَأْتِي عَلَيَّ فَدَعَوْتُهَا الْيَوْمَ فَاسْمَعْتَنِي فِيكَ مَا أَكْرَهُ فَادْعُ اللَّهَ أَنْ يَهْدِيَ أُمَّ أَبِي هُرَيْرَةَ فَقَالَ اللَّهُمَّ اهْدِ أُمَّ أَبِي هُرَيْرَةَ. فَخَرَجْتُ مُسْتَبْشِرًا بِدَعْوَةِ نَبِيِّ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَلَمَّا جِئْتُ الْبَابَ فَسَمِعْتُ أُمَّي خَشَفَ قَدَمَيَّ فَقَالَتْ: مَكَانُكَ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ. وَسَمِعْتُ خَضْخَضَةَ الْمَاءِ قَالَ: فَأَعْتَسَلْتُ وَلَبَسْتُ دِرْعَهَا وَعَجَلْتُ عَنْ خِمَارِهَا فَفَتَحَتِ الْبَابَ ثُمَّ قَالَتْ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ فَرَجَعْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَنَا أَبْكِي مِنَ الْفَرَحِ، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَبْشِرْ قَدْ اسْتَجَابَ اللَّهُ دَعْوَتَكَ وَهَدَى أُمَّ أَبِي هُرَيْرَةَ. فَحَمِدَ اللَّهُ وَأَثْنَى عَلَيْهِ وَقَالَ خَيْرًا، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ اذْغُ اللَّهَ أَنْ يُحِبِّي أَنَا وَأُمِّي إِلَى عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ وَيُحِبَّهُمْ إِلَيْنَا، قَالَ: اللَّهُمَّ حَبِّبْ عَبْدَكَ هَذَا - يَعْنِي أَبَا هُرَيْرَةَ - وَأُمَّهُ - إِلَى عِبَادِكَ الْمُؤْمِنِينَ وَحَبِّبْ إِلَيْهِمُ الْمُؤْمِنِينَ. فَمَا خَلِقَ مُؤْمِنٌ يَسْمَعُ بِي وَلَا يَرَانِي إِلَّا أَحَبَّنِي. رواه مسلم^(۲):

ديسان گوتی: دایکم بته‌رست بوو، دهم ویست ئیسلامی بکه‌م ملی نه‌ده‌دا، جا روژی دام به‌گوینی دا که موسولمان ببی، که‌چی قسه‌ی ناشرینی

(۲) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۳۴۶.

به پیغه‌مبهر (درویدی خودای لسه‌ربین) گوت، منیش زۆرم پی ناخۆش بوو، به گریان چووم بۆ خزمه‌تی چه‌زهرت (درویدی خودای لسه‌ربین) عه‌رزم کرد: ئه‌ی پیغه‌مبهری خودا! ماوه‌یه‌که ده‌مه‌وی دایکم موسوّلمان بکه‌م، به‌لام مل نادا، ئه‌مرو رووم ئی نا که موسوّلمان ببی، به‌لام به‌گوئی نه‌کردم و سه‌ره‌پای ئه‌وه‌ش قسه‌ی ناخۆشی به‌تۆ گوت، که زۆرم پی ناخۆشه، جا له‌خودا داوا بکه که ریگه‌ی راستی پی نیشان بدا، فه‌رمووی: ئه‌ی خودایه! ریئموونی دایکی ئه‌بو هوره‌یره بکه جا منیش به‌دلیکی خۆشه‌وه به‌هوی نزاکه‌ی پیغه‌مبهره‌وه گه‌پامه‌وه، که گه‌یشتمه‌ به‌ر ده‌رگا دایکم گوئی له‌ده‌نگ و خشپه‌ی پیم بوو، گوتی: ئه‌ی ئه‌بو هوره‌یره! له‌جیی خۆت بوه‌سته. له‌هه‌مان کاتا گویشم له‌خوهره‌و شلپه‌ شلپی ئاو بوو. گوتی: تمه‌ز ئه‌مه‌ خۆی ده‌شۆری، له‌پاشا کراسه‌که‌ی له‌به‌رکردو ده‌رگا که‌ی کرده‌وه، له‌خۆشیانا له‌بیری چوو بوو سه‌ریۆشه‌که‌ی بداته‌وه به‌سه‌ر خۆیدا، ئینجا دایکم گوتی: اشهد ان لا اله الا الله واشهد ان محمدا عبده ورسوله: شایه‌تی ده‌دم به‌زوبان و به‌ده‌م وه به‌دل باوه‌ر ده‌که‌م که هیچ خودایی نییه‌یه‌زدانی پاک نه‌بی، وه‌گه‌واهو شایه‌تی ده‌دم به‌ده‌م و به‌دل که موحه‌مه‌د به‌نده‌و پیغه‌مبهری ئه‌وه. ئیتر منیش به‌دلخۆشی گه‌پامه‌وه بۆ لای پیغه‌مبهر (درویدی خودای لسه‌ربین) به‌لام له‌خۆشیانا ده‌ستم کرد به‌گریان، گوتم: ئه‌ی پیغه‌مبهری خودا! موژده‌ت ئی بی خودا دووعاو نزاکه‌ی تۆی گیرا کرد، دایکم له‌سایه‌ی خوداوه موسوّلمان بوو، ریئ هه‌قی گرت، جا پیغه‌مبه‌ریش (درویدی خودای لسه‌ربین) ستایش و سوپاسی خودای کردو گه‌ئ قسه‌ی باشی فه‌رموو، گوتم: ئه‌ی پیغه‌مبهری خودا! بپاریزه‌وه له‌خودا که من و دایکم له‌لای موسوّلمانانی به‌نده‌کانی خۆی خۆشه‌ویست بکاو ئه‌وانیش له‌لای ئیمه‌ خۆشه‌ویست بکا، فه‌رمووی: ئه‌ی خودایه! ئه‌م به‌ندۆ که به‌نده‌ بچکۆله‌ی خۆت له‌گه‌ل دایکیا هه‌ردووکیان خۆشه‌ویست بکه له‌لای موسوّلمانانی به‌نده‌کانی خۆت وه موسوّلمانانیش خۆشه‌ویست بکه له‌لای ئه‌مان! ئه‌بو هوره‌یره (خوای ئی خۆش نوود بێ) گوتی: بۆیه ئه‌وه‌ی موسوّلمان بی و ناوی من ببیستی منی خۆش ده‌وی، با خۆشم نه‌بینی! (م- نومی میهری خودا بێ).

۳۵۲۳- وَعَنْهُ قَالَ: قَالَ: لِي رَسُولُ اللَّهِ (مِثْلُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): مِمَّنْ أَلْتُ؟ قُلْتُ: مِنْ دَوْسٍ. قَالَ: مَا كُنْتُ أَرَى أَنْ لِي دَوْسٍ أَحَدًا فِيهِ خَيْرٌ^(۳):

دیسان گوتی: پیغه‌مبەر (درویدی خودای له‌سربین) پیی فەرمووم: له چی تیره‌یه‌کیت؟ عه‌رزیمکرد: له تیره‌ی ده‌وسم، فەرمووی: له‌مه‌و پییش وام ده‌زانی، که که‌س نییه له تیره‌ی ده‌وس خیری پیوه‌بی وه‌ی له خودا به زیاد بی، که له به‌ره‌که‌تی ئیسلامه‌وه له تیره‌ی ده‌وسا پیاوی باشی وه‌ک تو ه‌یه (ت-ص).

۳۵۲۴- وَعَنْهُ قَالَ: لَيْسَ أَحَدٌ أَكْثَرَ حَدِيثًا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (مِثْلُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنِّي إِلَّا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَمْرٍو فَإِنَّهُ كَانَ يَكْتُبُ وَكُنْتُ لَا أَكْتُبُ^(۴):

دیسان ده‌لی: عه‌بدوللای کوپی عه‌مری لی ده‌رچی که‌سی تر به‌قه‌د من ئاوا زۆر فەرما‌یشتی پیغه‌مبهری له‌به‌ر نییه، چونکه ئه‌و خوینه‌واربوو ده‌ینوسییه‌وه، به‌لام من خه‌تم نه‌بوو، نه‌م ده‌نوسی (ت-ص).

۳۵۲۵- وَقِيلَ لِأَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) لِمَ كُنَيْتَ أَبَا هُرَيْرَةَ؟ قَالَ: كُنْتُ أَرْغَى غَنَمَ أَهْلِي فَكَانَتْ لِي هُرَيْرَةٌ صَغِيرَةٌ فَكُنْتُ أَضَعُهَا بِاللَّيْلِ لِي شَجَرَةٌ فَإِذَا كَانَ النَّهَارُ حَمَلَتْهَا مَعِيَ فَلَعِبْتُ بِهَا فَكُنُونِي أَبَا هُرَيْرَةَ^(۵):

گوتیان به‌ئهبو هوره‌یره (ره‌زای خودای گه‌وره‌و مه‌زی لی بین) بو پییت ده‌لین: ئه‌بو هوره‌یره (به‌کوردی واته: پشیل‌ه‌وان، یاخود: باوکی پشیل‌وکه)؟ گوتی: شوانی رانی مالی خو‌مان بووم، پشیل‌وکه‌یه‌کی بچ‌کوله‌م هه‌بوو، به‌شه‌و له ناو دره‌ختیکا دام ده‌ناو به‌روژ هه‌لم ده‌گرت و یاریم پی ده‌کرد، ئیتر به‌م بۆنه‌یه‌وه ناویان نام ئه‌بو هوره‌یره‌و ئه‌م ناوه‌ بوو به‌که‌سناو (کونیه‌م) (ت-س/ح).

(۳) رواه الترمذي بسند صحيح (شرحه).

(۴) رواه الترمذي بسند صحيح (شرحه).

(۵) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

۳۵۲۶- وَعَنْهُ قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِتَمَرَاتٍ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ اذْغِ اللَّهُ فِيهِنَّ بِالْبَرَكَةِ. فَضَمَّهِنَّ ثُمَّ دَعَا لِي فِيهِنَّ بِالْبَرَكَةِ فَقَالَ لِي: خُذْهُنَّ وَاجْعَلْهُنَّ فِي مِزْوَدِكَ هَذَا كُلَّمَا أَرَدْتَ أَنْ تَأْخُذَ مِنْهُ شَيْئًا فَأَدْخِلْ فِيهِ يَدَكَ فَخُذْهُ وَلَا تَنْثُرْهُ نَثْرًا. قَالَ: فَقَدْ حَمَلْتُ مِنْ ذَلِكَ التَّمْرِ كَذَا وَكَذَا مِنْ وَسْطِي فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَكُنَّا نَأْكُلُ مِنْهُ وَكَانَ لَا يُفَارِقُ حَقْوِي حَتَّى كَانَ يَوْمَ قَتْلِ عُثْمَانَ فَإِنَّهُ انْقَطَعَ. رَوَى الزَّمَذِيُّ هَذِهِ الْأَرْبَعَةَ^(۱):

دیسان ده‌ئی: چەند دەنکیک خورمام برد بۆلای حەزەرەت (دروودی مەلەو) سەلامی خەدای گەورەو مەزەو پێدەزی ئی بێ) عەزیمکرد: قوربان! ئەو رەوانە‌کراوی خەدای! لە خەدای داوا بەکە کە پیت و فەریان تێ بخت، ئەویش کۆیکردنە‌وه‌و دووعای بەرە‌کە‌تی بە سەریاندا خۆیندو فەرمووی: هە‌لیان گە‌وه‌و بیانکەرە ئەم نانە بەرە‌یه‌ی خۆتە‌وه‌، هە‌موو جارێ کە ویستت هە‌نیکی ئی دەرکە‌ی دەستی پیا‌بکە‌و هە‌نی دەرکە، بە‌لام هە‌لی مە‌ریژە‌و تە‌واو خالی مە‌کە‌ گوتی: لە‌و تۆزە خورمایە چە‌ندە‌ها رە‌م ئی بە‌خشیوه‌ بە‌م و بە‌و لە‌ رێگە‌ی خەدای، خە‌وردنی خۆشمانی لە‌سەر بوو، خۆشمان لی‌مان دە‌خوارد، هە‌میشە ئە‌و نانە بە‌رە‌یه‌ لە‌ پێش‌تە‌ما‌بوو، هە‌تا ئە‌و رۆژە‌ی عوسمان کۆژا، ئێ‌تر پچ‌رایە‌وه‌و لە‌ شوومی ئە‌و رۆژە رە‌شە‌وه‌ پیت و فە‌ری چوو بە‌ حە‌وادا (ت- سە‌نە‌د غە‌ریب) مە‌وله‌وی (نوقمی رە‌حە‌تی خەدای مێ‌رە‌بان بێ) لە‌ مە‌دحی حە‌زەرە‌تدا (دروودی خەدای لە‌سە‌ربێ) بە‌ شیعەر ده‌ئی:

لە‌مە‌ عە‌جیب تر موع‌جیزە مە‌شە‌و

نۆ‌سی و عە‌لامە‌و هە‌تیو بە‌ نە‌دە‌و^(۱):

^(۱) رواه الترمذي بسند غريب (شرحه).

^(۱) ئە‌و خۆیندە‌واری و هە‌تیوی بۆ‌نی کە‌میان ئی دێ، بۆ‌یه مە‌وله‌وی پێش ئە‌وه‌ی بیانکا بە‌ صیفە‌تی پێغە‌مبەر (دروودی خەدای لە‌سە‌ربێ) دایناون بە‌ موع‌جیزە‌و بە‌رە‌یه‌کی گە‌وره‌، وه‌ی من ئە‌م ئایە‌تە‌ پێ‌رۆ‌زم کردووه‌ بە‌ سە‌رمە‌شق کە‌ دە‌فە‌رموئ: ما کنت تدری ما الکتاب ولا الايمان ولكن جعلناه نورا نهدی به من نشاء. مە‌بە‌ستم ئە‌وه‌یه ئە‌م جو‌ره تە‌عیرە‌ی منیش سەر چە‌شمە‌کە‌ی رۆ‌شنە‌ بێ وێ‌لی نییە لە‌ خزمە‌ت ئە‌م زاتانە‌دا. (وە‌رگێ‌ر)

به‌نده‌یش له مه‌دحی فه‌قی دلسۆزه‌که‌ی پیغه‌مبه‌ری نازداردا، ئه‌بو
هوره‌یره‌ی خوشه‌ویستی هه‌موو ئوممه‌تی پیغه‌مبه‌ر (برودی خودا له‌سه‌ر خۆی و
رحمه‌تی خودا له‌ ئوممه‌تی پیۆزی) به‌نده‌یش له مه‌دحی ئه‌ودا ده‌لیم:

ئه‌بو هوره‌یره‌ی شوانی بزنی و مه‌ر
نه‌ خۆینه‌ده‌وارن نه‌ داران بی‌ده‌ر
له‌ سایه‌ی خواوه‌و نزان پیغه‌مبه‌ر
بوو به‌ مه‌حبووبی ئوممه‌تی ره‌ه‌به‌ر
بوو به‌ شاسوارن فه‌رمووده‌ی سه‌روه‌ر
بوو به‌ زانیان، داناو به‌هه‌روه‌ر
یادی گولیکه‌ بو دڵ و جگه‌ر!!
ناهی تاجیکه‌ شا ده‌یکاته‌ سه‌ر!!
یادو ناوه‌که‌ی گول و بووی باخه‌
دڵ (به‌ ناز) داویه‌ له‌ هه‌ردوو یاخه‌
بۆیه‌ هه‌میشه‌ وا به‌ ده‌ماخه‌
له‌و بوو به‌رامه‌ی له‌ناو ده‌ماخه‌

(وه‌رگیر)

۶۳) دووکه‌سی تریان نه‌بو هه‌وساو نه‌بو عامیری نه‌شه‌ره‌ین (خوابان لی رازی بی)
ومنهم أبو موسى وأبو عامر الأشعريان (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا)

۳۵۲۷- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ
نَازِلٌ بِالْجِعْرَانَةِ بَيْنَ مَكَّةَ وَالْمَدِينَةِ وَمَعَهُ بِلَالٌ، فَأَتَى أُعْرَابِيٌّ فَقَالَ أَلَا تُنْجِزُ لِي مَا وَعَدْتَنِي
يَا مُحَمَّدُ، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَبْشِرْ. فَقَالَ لَهُ الْأُعْرَابِيُّ: أَكْثَرْتَ عَلَيَّ مِنْ
أَبْشِرْ. فَأَقْبَلَ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى أَبِي مُوسَى وَبِلَالٍ كَهَيْئَةِ الْقَضْبَانِ فَقَالَ: إِنَّ هَذَا رَدُّ
الْبُشْرَى فَأَقْبَلَا أَتَمًّا. فَقَالَا: قِيلَ لَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ ثُمَّ دَعَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِقَدَحٍ

فِيهِ مَاءٌ فَغَسَلَ يَدَيْهِ وَوَجْهَهُ فِيهِ، وَمَجَّ فِيهِ، ثُمَّ قَالَ: اشْرَبَا مِنْهُ، وَأَفْرَغَا عَلَى وَجْهِكُمَا وَتَحُورَكُمَا، وَأَبْشِرَا. فَأَخَذَا الْقَدَحَ فَقَعَلَا مَا أَمَرَهُمَا بِهِ النَّبِيُّ، فَتَادَتْ أُمُّ سَلَمَةَ مِنْ وَرَاءِ السِّتْرِ أَنْ أَفْضِلَا لَأُمِّكُمَا. فَأَفْضَلَا لَهَا مِنْهُ طَائِفَةً. رواه الشيخان والترمذی^(۱):

ئەبو موسسا (خوای ئی خوش نوود بێ) گوتی: لە خزمەتی پیڤەمبەردا بووم، لە جیعرانە دابەزیبوو (کە لە نیوانی مەککەیی پیروزی مەدینەیی نازدار دایە) بیلالیشی لە خزمەتا بوو، عارەبێکی دەشتەکی هاتە خزمەتی گوتی: ئەو موخەممەد! گفتت داومەتی، کوا گفتمەت! پیڤەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) فەرمووی: موژدەبێ لە تۆ. ئەویش پێی گوت: زۆرت پێ گوتووم موژدەبێ لە تۆ! پیڤەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) وەك کەسێ دڵگیر بێ لە قسەکەیی رووی کردە ئەبو موسساو بیلال و فەرمووی: ئەمە مژدەیی ناوی و دایەو بە سەرما، دەو ئێو وەریبگرن بۆ خۆتان ئەوانیش گوتیان: قوربان! ئێمە قبوولمانە، جا حەزەرەت (دروودی خودای لەسەربێ) داوای جامی ناوی کردو هەردوو دەست و دەم و چاوی خۆی تیا شۆردو قومی ناوی هەلگرت و لە دەمی خۆی وەرداو تەفانیەو ناو جامەکە. ئینجا فەرمووی: لێی بخۆنەو و لێی بپەرژێن لە دەم و چاوی سینگی و بەرۆکی خۆتان، وە موژدەبێ لێتان ئەوانیش جامەکەیان ئی وەرگرت و فەرمانەکەیی پیڤەمبەریان بەجێ هێنا، ئوممو سەلەمەیش لە پشتی پەردەو بانگی ئی کردن: لە ناوی جامەکەتان بەشی ئەم دایکی خوشتانە بهێلنەو، ئەوانیش چۆریکیان تیا دا هێشتەو بۆی (ش/ت- خویان ئی رازی بێ).

۳۵۲۸- عَنْ أَبِي بُرْدَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ أَبِيهِ قَالَ: لَمَّا فَرَعَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ حُنَيْنٍ بَعَثَ أَبَا عَامِرٍ عَلَى جَيْشٍ إِلَى أَوْطَاسٍ فَلَقِيَ دُرَيْدَ بْنَ الصَّمَّةِ فَقَتَلَ دُرَيْدًا وَهَزَمَ اللَّهُ أَصْحَابَهُ فَقَالَ أَبُو مُوسَى وَبَعَثَنِي مَعَ أَبِي عَامِرٍ، فَأَصَابَهُ بِسَهْمٍ فِي رُكْبَتِهِ، رَجُلٌ مِنْ بَنِي جُشَمٍ فَلَحِقْتُهُ فَقَتَلْتُهُ ثُمَّ رَجَعْتُ إِلَى أَبِي عَامِرٍ، فَتَزَعْتُ السَّهْمَ مِنْ رُكْبَتِهِ فَتَزَا مِنْهُ الْمَاءُ وَاسْتَعْمَلَنِي أَبُو عَامِرٍ عَلَى النَّاسِ، وَقَالَ: الطَّلِقْ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)

(۱) بخاری. مغازی: ۴۳۲۸ (تجريد / ۴ / ۳۳۹ رقم: ۱۵۹۴ / ۴۳۲۸ ، ۱۸۸ ، ۱۹۶). مسلم. فضائل: ۶۳۵۵.

فَأَقْرَنَهُ مِنِّي السَّلَامَ وَقُلْ لَهُ اسْتَغْفِرْ لِأَبِي عَامِرٍ وَمَكَثَ يَسِيرًا وَمَاتَ رَحِمَهُ اللَّهُ فَلَمَّا رَجَعْتُ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) دَخَلْتُ عَلَيْهِ وَهُوَ فِي بَيْتٍ عَلَى سَرِيرٍ مُرْمَلٍ وَعَلَيْهِ فِرَاشٌ وَقَدْ أَتَرَ رِمَالُ السَّرِيرِ بَظْهَرِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَجَنَّبِيهِ فَأَخْبَرْتُهُ بِخَبَرِنَا وَخَبَرَ أَبِي عَامِرٍ وَظَلَمِيهِ الْإِسْتِغْفَارَ. فَدَعَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثُمَّ رَفَعَ يَدَيْهِ حَتَّى رَأَيْتُ بَيَاضَ إِبْطِيهِ ثُمَّ قَالَ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِعَبِيدِكَ أَبِي عَمْرِو اللَّهِ اجْعَلْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَوْقَ كَثِيرٍ مِنْ خَلْقِكَ أَوْ مِنْ النَّاسِ. فَقُلْتُ: وَلِي يَا رَسُولَ اللَّهِ فَاسْتَغْفِرْ. فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ قَيْسٍ ذَنْبَهُ وَأَدْخِلْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مُدْخَلًا كَرِيمًا. قَالَ أَبُو بُرْدَةَ إِحْدَاهُمَا لِأَبِي عَامِرٍ وَالْأُخْرَى لِأَبِي مُوسَى. رواه الشيخان^(۲):

ئەبو بوردە (رەزای خودای نبین) گوتی: باوكم گوتی: کاتی پیغەمبەر (درویدی خودای لەسەربین) لە غەزای حونەین ئی بوو، ئەبو عامیری مامەیی کرد بە سەرکردەیی لەشکرێک و ناردی بۆ دۆلی ئەوطاس، لەوێ بەرەنگاری دورەیدی کوپی صیممە بوو، وە دورەید خۆی کوژراو ھاوڕێکانی (لە سایەیی خواوە لە شەپەکه‌دا دەشکێن و هەڵدین)، ئەبو موسا گوتی: پیغەمبەر (درویدی خودای لەسەربین) منیشی لەگەڵ ئەبو عامیردا نارەبوو، لە شەپەکه‌دا کابرایەکی بەنی جەشەمی تیریکی لە ئەژنۆی ئەبو عامیردا، منیش نیشتمە سەری و کوشتم، گەپامەووە بۆلای ئەبو عامیر کە تیرەکه‌م لە ئەژنۆی دەرکێشا لەجێی تیرەکه‌وە ئاوی ئی هات، ئەبو عامیر منی لە جێی خۆیکرد بەسەر لەشکرو گوتی: کە چوویتەووە بۆ خزمەتی حەزەرت (درویدی خودای لەسەربین) سلّوی منی پێی بگەیه‌نەو عەززی بکە: بۆ ئەبو عامیر بپاڕێرەو، ئیتر نەختی ژیاو لەپاشا گیانی پاکی سپارد (رەحمت و رەزای خودای گەورەیی ئی بن)، کە گەپامەووە چوومە خزمەتی حەزەرت (درویدی خودای لەسەربین) لە ماله‌ووە بوو، لەسەر تەختی بوو، رایەلی تەختەکە بە پووشی پەلکە خورما چنرابوو، ئەو‌هی پێی بلێی بەرەو رایەخ بە سەریەووە نەبوو، پەلکە خورماکانی رایەلی چارپایەکە چەقیبوونە پشتوو هەردوو

(۲) بخاری، جهاد وسیر: ۲۸۸۴ (تجرید/ ۴ / ۳۳۴ ذمارة / ۱۵۹۰، ۴۳۲۲، ۲۸۸۴، ۶۲۸۳). مسلم، فضائل

ته‌نیشتی پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) و شوینی شریقی ته‌خته‌که وه
نه‌خش نه‌خشابوو، جا ده‌نگو باسی خۆمان و باسو خواسی ئه‌بو عامیر بۆ
گیرایه‌وه، نه‌وه‌شم بۆ گیرایه‌وه که ئه‌بو عامیر داوای کردوو لێی که بۆ
بپارێته‌وه، جا چه‌زهرت (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌سنوێژی گرت و هه‌ردوو ده‌ستی
ئه‌وه‌نده هه‌لپری هه‌تا سپێده‌ی هه‌ردوو بن باخه‌لیم دی، وه فهرمووی:
خودایه! خوش ببه له به‌نده بچکوله‌که‌ی خۆت له ئه‌بو عامیر، ئه‌ی خودایه! له
روژی قیامه‌تا له سه‌رووی زۆر له دروستکراوانی خۆته‌وه داینی یا فهرمووی:
له سه‌رووی زۆر که‌سی تره‌وه دایبنی! منیش گوتم: قوربان! ده‌بو منیش
داوای ئی خوش بوون بکه، فهرمووی: خودایه! له گوناھی عه‌بدوللای کوپی
قه‌یس خوش ببه‌و له روژی قیامه‌تا له پایه‌یه‌کی به‌پێژدا دایبنی ئه‌بو بوریده
گوته‌ی: پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) ئه‌م دوو نزایه‌ی کرد، یه‌کیکیان بۆ ئه‌بو
عامیرو ئه‌وی تریشیان بۆ ئه‌بو موسا (ش).

۳۵۲۹- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنِّي
لَأَعْرِفُ أَصْوَاتَ رُفَقَةِ الْأَشْعَرِيِّينَ بِالْقُرْآنِ، حِينَ يَدْخُلُونَ بِاللَّيْلِ، وَأَعْرِفُ مَنَازِلَهُمْ مِنْ
أَصْوَاتِهِمْ بِالْقُرْآنِ بِاللَّيْلِ، وَإِنْ كُنْتُ لَمْ أَرَ مَنَازِلَهُمْ حِينَ نَزَلُوا بِالنَّهَارِ، وَمِنْهُمْ حَكِيمٌ، إِذَا
لَقِيَ الْخَيْلَ - أَوْ قَالَ الْعَدُوَّ - قَالَ لَهُمْ إِنَّ أَصْحَابِي يَأْمُرُونَكُمْ أَنْ تَنْظُرُوهُمْ. رواه
مسلم^(۳):

ئه‌بو موسا (رمزای خودای نین) گوته‌ی: پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین)
فهرمووی: ده‌نگی کاروانی هاوپیانی ئه‌شعهری ده‌ناسمه‌وه، له شه‌ودا که
ده‌پۆنه‌وه بۆ ماله‌وه، به هۆی خویندنی قورئانه‌وه ده‌یان ناسمه‌وه، گهرچی به
روژیش ماله‌کانیانم نه‌دیوه و نازانم له‌کوێ داده‌نیشتن، هه‌کیم یه‌کیکه له‌وان،
پیاوی دانای وایان تیا‌دایه کاتێ ده‌گا به سوار گه‌ل یا فهرمووی: کاتێ ده‌گا
به له‌شکری دوشمن، به‌بێ په‌روا پیان ده‌لێ: هاوپی‌کانم فرمانتان پێ ده‌که‌ن

(۲) بخاری. مغازی (تجريد / ۴ / ۳۲۰ . رقم: ۱۵۷۷ / ۴۲۳۲) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۳۵۷.

که چاره‌پروانیان بکهن واته: ده‌لئ به هاو‌پییانی خوی: ئه‌ی ده‌سته سوار! با پی‌که‌وه بر‌وین بۆ سه‌ر دوشمن، یا ده‌لئ به له‌شکری دوشمن: ئه‌ی سوپای دوشمن! نه‌گه‌ر ئیوه ئازان و مه‌ردن و کوونی نین مه‌پۆن و رامه‌که‌ن هه‌تا کو‌مه‌له‌ی منیش دین، نه‌وسا بۆتان ده‌رده‌که‌وئ که کئ ئازایه (م/ب).

۳۵۳- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ الْأَشْعَرِيِّينَ إِذَا أَرْمَلُوا فِي الْغَزْوِ، أَوْ قَلَّ طَعَامُ عِيَالِهِمْ بِالْمَدِينَةِ جَمَعُوا مَا كَانَ عَنْدهُمْ فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ، ثُمَّ اقْتَسَمُوهُ بَيْنَهُمْ فِي إِثْنَاءِ وَاحِدٍ بِالسُّورِيَّةِ، فَهُمْ مِنِّي وَأَنَا مِنْهُمْ. رواه الشيخان^(۴):

ديسان گوتی: پی‌غه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سه‌ربین) فه‌رمووی: ئه‌شعه‌رییه‌کان مه‌رداییه‌کیان هه‌یه، نه‌گه‌ر له‌ غه‌زادا تویشوویان هاته‌ کزی (یاخود له‌ ناو شاردان و خوراکی خیزانیان هاته‌ که‌می) دین ئه‌وه‌ی ماوه‌ له‌ کنیان هه‌مووی له‌ یه‌ک ده‌فرا کو‌ ده‌که‌نه‌وه، نه‌وجا به‌ قاپئ، به‌ حاجه‌تی له‌ به‌ینی خویانا وه‌ک یه‌ک، یه‌کسان، به‌شی ده‌که‌ن، نه‌وان له‌ من و من له‌وان! (ش).

۳۵۳۱- وَعَنْهُ قَالَ: قَالَ: لِي رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): يَا أَبَا مُوسَى لَقَدْ أُعْطِيََتْ مِزْمَارًا مِنْ مِزَامِيرِ آلِ دَاوُدَ^(۵):

ديسان گوتی: پی‌غه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سه‌ربین) فه‌رمووی پیم: ئه‌ی ئه‌بو موسا! به‌ راستی خودا ده‌نگ و ئاوازیکی خوشی پئ داویت، ده‌لئ ده‌نگ و ئاوازه‌ خوشه‌که‌ی داوود پی‌غه‌مبه‌ره (درویدی خودای له‌سه‌ربین) (ت- خوی ئی رازی بئ).

۳۵۳۲- عَنْ أَبِي عَامِرٍ الْأَشْعَرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: نِعَمَ الْحَيُّ الْأَشْعَرِيُّونَ لَا يَفِرُّونَ فِي الْقِتَالِ وَلَا يَغْلِبُونَ هُمْ مِنِّي وَأَنَا مِنْهُمْ. رواهما الزمذی^(۶):

(۴) بخاری، شركة (تجريد / ۲ / ۱۶۷، رقم: ۱۰۷۶ / ۲۴۸۶، مسلم، فضائل/۶۳۵۸.

(۵) سكت الشارح عن درجة الحديث.

(۶) سكت الشارح عن درجة الحديث.

ئەبو عامیر ئەل - ئەشعەری (رهزای خودای لیبن) گوتی: پیغەمبەر (درودی خودای لەسەربین) فەرمووی: ئەشعەرییەکان هۆزی چاکن ئە لە شەپدا هەلدین و ئە دزی و گزی و فزی دەکن، ئەوان لە من و من و لەوانم! (ت - خوی ئی رازی بن).

٦٤) یەکیکی تریان جەریری کوری عەبدوللای ئەل - بە جەلیبە (خودای ئی رازی بن) ومنهم جریر بن عبدالله البجلي (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ)

٣٥٣٣ - عَنْ جَرِيرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: مَا حَجَبَنِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مُنْذُ أَسْلَمْتُ، وَلَا رَأَيْتُ إِلَّا ضِحَكَ. وَكَانَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ بَيْتٌ يُقَالُ لَهُ ذُو الْخَلَصَةِ، وَكَانَ يُقَالُ لَهُ الْكَعْبَةُ الْيَمَانِيَّةُ، أَوْ الْكَعْبَةُ الشَّامِيَّةُ، فَقَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) هَلْ أُلْتِ مُرْجِي مِنْ ذِي الْخَلَصَةِ. قَالَ فَفَرْتُ إِلَيْهِ فِي خَمْسِينَ وَمِائَةً فَارِسٍ مِنْ أَخْمَسَ فَكَسَرْتَاهُ، وَقَتَلْنَا مَنْ وَجَدْنَا عِنْدَهُ، فَأَتَيْنَاهُ، فَأَخْبَرْنَاهُ، فَدَعَا لَنَا وَلِأَخْمَسَ^(١):

جەریر (خوی ئی خۆش نوود بن) دەلی: ئەوەتی موسولمان بووم، هەموو کاتی که دەچووم بۆ خزمەتی پیغەمبەر (درودی خودای لەسەربین) یەکسەر ریگهی دەدام و دەچوومە خزمەتی، هەموو جارێکیش که چاوی پیم دەکەوت پێ دەکەنی، لە سەردەمی ئەزانیدا (که گەلی لە نیوهی دووهمی چەرخێ بیستەم و لە نیوهی یەکەمی چەرخێ بیستویەکم باشتربوو! بوتخانەیی ئە یەمەن هەبوو، ناوی زولخەلەصەبوو، پێیان دەگوت: کەعبە یەمانی، لە بەرئەوهی که لە ولاتی یەمەن بوو، هەروەها پێشیان دەگوت کەعبە یە شامی، چونکە رووی دەرگاکی لە شام بوو پیغەمبەر (درودی خودای لەسەربین) فەرمووی پیم: ئەری بوتخانە ی زولخەلەصەم لە کۆل ناکەیتەوه؟ منیش بە سەدو پەنجا سوارەوه لە هۆزی ئەحمەس، که هۆزی خۆمە، تاوم دایەو چوومە وێزە و رمان! وە

(١) بخاری. جاهد (تجرید / ٣ / ٣٥٨. رقم: ١٢٣٧ / ٣٠٢٠، ٣٠٣٦، ٣٠٧٦، ٣٨٢٣، ٤٣٥٥، ٤٣٥٦، ٤٣٥٧)

، ٦٠٩٠، ٦٢٣٣). مسلم. فضائل الصحابة: ٦٣١٥، ٦٣١٣ - ٦٣١. أبو داود. جاهد: ٢٧٢.

ئەوہشی لەوێ بوو کوشتمان، ئینجا هاتینەوہ بو خزمەتی و هەوالە کەمان
عەرزی کرد، ئەویش نزای بو ئیمە و بو ھۆزی ئەحمەس کرد (ش/ت).

۳۵۳۴- وَعَنْهُ قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ (مُتَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): يَا جَرِيرُ أَلَا تُرِيحُنِي مِنْ
ذِي الْخَلَصَةِ. بَيْتٍ لِيخْلَعَمَ كَانَ يُدْعَى كَعْبَةَ الْيَمَانِيَةِ. قَالَ فَتَفَرْتُ فِي خَمْسِينَ وَمِائَةِ فَارِسٍ
وَكُنْتُ لَا أَتُبْتُ عَلَى الْخَيْلِ فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللَّهِ (مُتَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَضَرَبَ يَدَهُ فِي
صَدْرِي فَقَالَ: اللَّهُمَّ ثَبِّتْهُ وَاجْعَلْهُ هَادِيًا مَهْدِيًا. قَالَ: فَاطْلَقْنَا فَحَرَّقْنَاهَا بِالنَّارِ وَبَعَثْنَا رَجُلًا
مِنَّا يُكْنَى أَبَا أَرْطَاةَ يُبَشِّرُ النَّبِيَّ (مُتَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَتَاهُ فَقَالَ لَهُ: مَا جِئْتُكَ حَتَّى تَرَكْنَاهَا
كَالْجَمَلِ الْأَجْرَبِ. فَبَرَّكَ رَسُولُ اللَّهِ (مُتَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى خَيْلٍ أَخْمَسَ وَرِجَالِهَا خَمْسَ
مَرَّاتٍ. رواهما الشيخان والترمذي. والله أعلم^(۲):

دیسان دەلی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) پێی فەرمووم: ئەی جەریر!
ئادەیی بوتخانەیی زولخەلەصەم لە کۆل بکەرەوہ گوتی: زولخەلەصە بوتخانەیی
ھۆزی خەسەم بوو، پێیان دەگوت: کەعبەیی یەمەن! منیش خۆم بەسەر
ماینەوہ بو نەدەگیرا، ئەوہم عەرزی حەزەت کرد، دەستی مانی بە سینگماو
فەرمووی: اللھم ثبته واجعله هاديا مهديا: خودایە! راگیرى بکەو بیکە بە رەھبەر
رێگەیی راستی پێ نیشان بدە جەریر گوتی: جا چووینە ویزەیی و بە ناگر
سووتانمان! پیاویکمان تیا بوو پێیان دەگوت: ئەبو ئەرطەئە، ئەومان نارد
مزگینى بدا بە پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) کە دەچیئە خزمەتی عەرزی
دەکا: قوربان! کە من هاتم بوتخانەکە سووتا بوو رەش ھەلگەرا بوو، دەتگوت
ووشتری گەرەو قەترانی رەشی پیاکراو! (نوخشە بێ لە بتخانەکانی سەدەیی
ئیمەیش!) پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) پێنج جار نزای پیت و فەرپو پیرۆزی
دەکا بو ھۆزی ئەحمەس، بو پیاویانو بو سوارەیان و بو پیادەیان و بو
رەوگیان و دەرەموی: پەرەردگار پیت و فەرپو بخرە ھۆزی ئەحمەسەوہ بە
پیادەو سوارو ماین و ئەسپ و رەوگیەوہ (ش/ت).

(۲) بخاری. تقدم تخرجه بمثل الحديث الذى قبله ۱۰ الحديث ۳۴۹۴.

٦٥) باشتزینی چینی دووه می موسولمانان که پتیاں ده‌گوتری
(تابعین- په‌یره‌وان) وه‌یسی قهره‌نییه (خودای لی خوش نوود بی):
خیر التابعین اویس القرنی (رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ)

٣٥٣٥- عَنْ عُمَرَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: اِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: اِنَّ خَيْرَ التَّابِعِينَ رَجُلٌ يُقَالُ لَهُ اُوَيْسٌ وَلَهُ وَالِدَةٌ وَكَانَ بِهٖ بَيَاضٌ فَمُرُوهُ فَلْيَسْتَغْفِرْ لَكُمْ^(١):

عومەر (رمزای خوی ئی بن) گوتی: له چه‌زهره‌تم بیست (درویدی خودای له‌سهرین)
ده‌یفهرموو: باشتزینی چینی دووه می موسولمانان (تابعین) پیاوکیکه ناوی
ئووه‌یسه، دایکیکی هه‌یه، وه‌یس زۆر باشه بوئی، له پیشا به‌له‌ک ده‌بی،
له‌پاشا چاک ده‌بیته‌وه، داوای ئی بکه‌ن با بۆتان بیارپیتته‌وه (م).

٣٥٣٦- عَنْ اُسَیْرِ بْنِ جَابِرٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) اَنَّ اَهْلَ الْكُوفَةِ وَقَدُوا اِلَى عُمَرَ وَلِيهِمْ
رَجُلٌ مِّمَّنْ كَانَ يَسْخَرُ بِاُوَيْسٍ فَقَالَ عُمَرُ: هَلْ هَا هُنَا اَحَدٌ مِنَ الْقَرَّبِيِّينَ فَجَاءَ ذَلِكَ الرَّجُلُ
فَقَالَ عُمَرُ اِنَّ رَسُولَ اللهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَدْ قَالَ: اِنَّ رَجُلًا يَأْتِيكُمْ مِنَ الشَّيْمَنِ
يُقَالُ لَهُ اُوَيْسٌ لَا يَدْعُ بِالْإِيْمَنِ غَيْرَ اَمَّ لَهُ قَدْ كَانَ بِهٖ بَيَاضٌ فَدَعَا اللهُ فَاَذْهَبَ عَنْهُ اِلَّا مُوضِعُ
الدِّنَارِ اَوْ الدِّرْهَمِ فَمَنْ لَقِيَهِ مِنْكُمْ فَلْيَسْتَغْفِرْ لَكُمْ^(٢):

ئوسه‌یری کوپی جابیر (خودای ئی رازی بن) گوتی: که خه‌لکی کووفه هاتن بۆ
لای عومەر پیاوکیکیان له‌وانه تیابوو که تیزیان ده‌کرد به‌ ئووه‌یس.
عومهریش (خودای ئی رازی بن) گوتی: لیڤه‌ که‌سی له‌ قهره‌نییه‌کان هه‌یه؟ جا ئه‌و
پیاو هات، عومەر گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) فهرمووی: له
یه‌مه‌نه‌وه پیاوئ دئ بۆ لاتان، پیی ده‌لین: ئووه‌یس، ته‌نیا دایکیکی ده‌بی،
که‌ خۆی دئ دایکی له‌ یه‌مه‌ن به‌جئ ده‌مینئ، له‌ پیشدا به‌له‌ک ده‌بی، له‌ خودا
ده‌پارپیتته‌وه خودا چاکی ده‌کاته‌وه، ته‌نیا به‌ قه‌د جیگه‌ی دیناریکی نه‌بی،

(١) مسلم. فضائل الصحابة: ٦٤٣٨.

(٢) مسلم. فضائل الصحابة: ٦٤٣٧.

ده‌ی ئه‌وه‌ی له ئیوه تووشی ئه‌و پیاوه بوو با بۆتان بپاریته‌وه‌و داوای لیخۆشبوونتان بۆ بکا (م).

۳۵۳۷- وَعَنْهُ قَالَ: كَانَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ إِذَا أَتَى عَلَيْهِ أَمْدَادُ أَهْلِ الْيَمَنِ سَأَلَهُمْ أَفِيَكُمْ أُوَيْسُ بْنُ عَامِرٍ؟ حَتَّى أَتَى عَلَى أُوَيْسٍ فَقَالَ أَلَيْتَ أُوَيْسُ بْنُ عَامِرٍ؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: مِنْ مُرَادٍ ثُمَّ مِنْ قَرْنٍ؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: فَكَانَ بِكَ بَرَصٌ فَبَرَأْتَ مِنْهُ إِلَّا مَوْضِعَ دِرْهَمٍ؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: لَكَ وَالِدَةٌ؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: يَأْتِي عَلَيْكُمْ أُوَيْسُ بْنُ عَامِرٍ مَعَ أَمْدَادِ أَهْلِ الْيَمَنِ مِنْ مُرَادٍ ثُمَّ مِنْ قَرْنٍ كَانَ بِهِ بَرَصٌ فَبَرَأَ مِنْهُ إِلَّا مَوْضِعَ دِرْهَمٍ لَهُ وَالِدَةٌ هُوَ بِهَا بَرٌّ لَوْ أَقْسَمَ عَلَى اللَّهِ لِأَبْرَةِ فَإِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ يَسْتَغْفِرَ لَكُمْ فَافْعَلْ. فَاسْتَغْفِرُ لِي. فَاسْتَغْفَرَ لَهُ. فَقَالَ لَهُ عُمَرُ: أَتَيْنَ ثُرَيْدًا؟ قَالَ: الْكُوفَةَ. قَالَ: أَلَا أَكْتُبُ لَكَ إِلَى عَامِلِهَا قَالَ: أَكُونُ فِي غَبَاءِ النَّاسِ أَحَبُّ إِلَيَّ. قَالَ: فَلَمَّا كَانَ مِنَ الْعَامِ الْمُقْبِلِ حَجَّ رَجُلٌ مِنْ أَشْرَافِهِمْ فَوَافَقَ عُمَرَ فَسَأَلَهُ عَنْ أُوَيْسٍ فَقَالَ: تَرَكْنَاهُ رَثَّ الْبَيْتِ قَلِيلَ الْمَتَاعِ. فَاسْمَعَهُ الْحَدِيثُ السَّابِقَ فَلَمَّا عَادَ هَذَا الرَّجُلُ أَتَى أُوَيْسًا فَقَالَ: اسْتَغْفِرْ لِي. قَالَ: أَلَيْتَ أَخَذْتُ عَهْدًا بِسَفَرٍ صَالِحٍ فَاسْتَغْفِرْ لِي. قَالَ: اسْتَغْفِرْ لَهُ. قَالَ: أَلَيْتَ أَخَذْتُ عَهْدًا بِسَفَرٍ صَالِحٍ فَاسْتَغْفِرْ لِي. قَالَ: لَقِيتَ عُمَرَ؟ قَالَ: نَعَمْ. فَاسْتَغْفَرَ لَهُ. فَقَطِنَ لَهُ النَّاسُ فَأُتِلِقَ عَلَى وَجْهِهِ. رَوَى الثَّلَاثَةُ مُسْلِمًا. وَاللَّهُ أَعْلَى وَأَعْلَمُ (۲).

دیسان گوتی: جاران که له‌شکری کۆمه‌کیی یه‌مه‌ن بۆ عومه‌ر ده‌هات، عومه‌ر لیانی ده‌پرسی: ئه‌رئ ئووه‌یسی کوپی عامیرتان تیا‌دایه؟ هه‌تا به‌ پرسیار ئووه‌یسی دۆزییه‌وه، گوتی: تۆ ئووه‌یسی کوپی عامیری؟ گوتی: به‌لێ، گوتی: له‌ خێلی قه‌ره‌نی که ده‌چنه‌وه‌ سه‌ر هۆزی به‌ره‌ بابی مورا‌د؟ گوتی: به‌لێ، گوتی: له‌مه‌و پێش به‌له‌ک بووی، به‌لام ئیستا چاک‌بوویته‌وه‌و ته‌نیا به‌قه‌د جئ دره‌میکی ماوه؟ گوتی: به‌لێ، گوتی: دایکت هیشتا ماوه؟ گوتی: به‌لێ، عومه‌ر گوتی: ژنه‌وتم له‌ پیغه‌مبه‌ری خودا ده‌یفه‌رموو: له‌ناو ئه‌و له‌شکرانه‌دا که له‌ یه‌مه‌نه‌وه‌ دین بۆ کۆمه‌کی و یاریده‌تان پیاوئ دئ، ناوی

ئووهیسی کوپی عامیرہ، لہ ھۆزی قەرہنہکە دەچنەوہ سەر عیّلی مورا، لہ پیشدا ھەنّی بەلەک دەبی، لہ پاشدا چاک دەبیّتەوہ بە قەد شوینی درەمیکی نەبی، دایکیکی ھەیە زۆر بۆی باشە، ئەو ئووهیسیە ئەوہندە نازی ھەیە لەلای خودا ئەگەر سویند بخوا لہ خودا کە دەبی ئەو ئیشەیی بۆ بکا، خودا دلی ناشکیننی و سویندەکەیی ناخات و داواکەیی جی بەجی دەکا، ئەو عومەر! (یا ئەو کەسێ کە ئەم حالە دەزانێ) ئەگەر بۆت دەلوێ با ئەو پیاوہ بۆت بیارپیتەوہ چونکە ھەمیشە دووعاو نزای ئەو گیرایەو رەت نابیتەوہ دەو کەواتە ئەو ئووهیس! بۆم بیارپیرەوہ، ئەویش بۆی دەپارپیتەوہ، عومەر پیی دەلی: بە تەمای کوپی و دتەوێ لہ کوئی نیشتە جی بی؟ دەلی: لہ کووفە، گوتی: با نامەیکت بۆ بنووسم بۆ کاربەدەستی شاری کووفە کە ناگای لیت بی؟ گوتی: حەزناکەم ناوم بکەوێتە ناو ناوانەوہ، حەزەکەم خۆم لہ مەردوومە رەشوو رووتەکە جیا نەکەمەوہ و ناو ئەوانم پی خۆشە. گوتی: لہ سالی ناییندەدا پیاوێکی خانەدانی کووفەیی ھات بۆ حەج، عومەر ھەوالی ئووهیسی قەرہنی لی پرسی، گوتی: کە من ھاتم مائیکی پر پووت و کەمئ شتوومەکی ھەبوو، عومەریش فەرموودەکەیی پیغەمبەری گیرایەوہ بۆی کە لہ پیشەوہ باس کرا، پیاوہکە کە دەگەرپیتەوہ دەچیتە لای وەیس، دەلی: بۆم بیارپیرەوہ. دەلی: تۆ تازە لہ سەفەری خیر گەراویتەوہ تۆ بۆ من بیارپیرەوہ!" دەلیتەوہ: دە تۆ بۆم بیارپیرەوہ، وەیسیش دەلی: ئاخەر تۆ تازە لہ ریبواریی باش گەراویتەوہ ھەق وایە تۆ بۆ من بیارپیتەوہ، لەپاشا وەیس پیی دەلی: دیارە عومەرت دیوہ ئەو ئەم تەگبیرەیی بۆ کردووی؟ دەلی: ئا دیم جا بۆی دەپارپیتەوہ، ئیتەر خەلک پیی دەزانن و پیاو باشییەکەیی ئاشکرا دەبی و نزا خوازان و خاوەن مرازو نیازەکان سەری تی دەکەن ئیتەر ئەویش سەری خوی ھەل دەگرێ و دەپرو! (م).

ھەژاری ساچاو بە بەشی خودا

پاشا لہ چاویا مانەندە گەدا

رہنگہ زہردہ کہہ کہ پرشنگ دہدا
 زہردہ پیر نییہ: خور گزنگ دہدا
 خوشہ بیوہیں چہتری سہرت ہن
 کالای ہہ ژاریں بہرگی بہرت ہن!
 نہ خہس مہزراو رانہ سہرت ہن
 نہ ترسی گورگی دہشت و دہرت ہن
 ناسمان لیفہ و زہویں بہرت ہن
 نہ لہ گہل کہسن ہہراو شہرت ہن!
 نالای دہرویشی لہ کہہرت ہن
 وہیسہ کہی خومان بہ رہبہرت ہن!
 ترسی روو زہردی لای سہروہرت ہن
 کردہوہی باشی خوت سوپہرت ہن!
 دلی رووناکس خوت خہفہرت ہن!
 چہرای رۆشنی دہورو بہرت ہن
 تالہ ریسوایی سوال قوتارت ہن
 حال و مالیکس سہرو بہرت ہن
 مزگہوتن نزیک بہر بہرت ہن
 خہلوہگای گیانی بہ خہبہرت ہن
 ہہ قالن ہاوبیر قہلہ نہدہرت ہن
 کاتن پیوہستی، ہاوسہرنگہرت ہن
 نہک لہسہر سینن برادہرت ہن

که پشتی هه‌لکرد، له‌زه‌ره‌رت بـ

نه‌فسن چون ده‌بان پر جه‌وه‌ره‌رت بـ

ژنیکی وه‌ک خۆت به‌هاوسه‌رت بـ!!

٦٦) پاشه‌کی: باسی چاکیتی چهن هۆزیکى عه‌ره‌ب:

خاتمه فی ذکر قبائل من العرب

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ — ١٣/٤٩}.

ئه‌ی ئاده‌میزادینه! ئیمه‌ که خودای ئیوه‌ین، ئیوه‌مان دروست کردوه
له‌ نی‌ری و له‌ م‌یی، له‌ پیاوی و له‌ ژنی، له‌ ئاده‌م و چه‌وا، وه‌ من ئیوه‌م
کردوه‌ به‌ چهن‌ گه‌لی، وه‌ هر‌ گه‌لیکم‌ کردوه‌ به‌ چهن‌ هۆزو ئیل و خیل و
تیره‌ به‌ره‌یی، بۆ ئه‌وه‌ که له‌ ناو خۆتانا وه‌ک براو دۆست بژین و یه‌کتری
بناسن و به‌ هاواری یه‌کتره‌وه‌ بن و له‌ کاری ئایین و جیهاندا یاریده‌ی یه‌کتری
بدن نه‌ک بۆ فیزو ده‌عیه‌ به‌ سه‌ریه‌کتردا، یا بۆ زۆلم و زۆر له‌ ناو یه‌کدا، گه‌وره‌
که‌سیکه‌ که له‌لای خودای گه‌وره‌ گه‌وره‌بی، گه‌وره‌یی و به‌پزیش له‌لای خودا
به‌وه‌یه‌ که له‌ خودای مه‌زن بترسیت و نا فه‌رمانیی نه‌که‌یت و به‌ گوئی بکه‌ی.
شیخی به‌یضاوی (خوای ئازادی بـ) له‌ راقه‌ی ئه‌م ئایه‌ته‌دا ده‌لی: ده‌گی‌رنه‌وه‌:
رۆژی دوو پیاو له‌ یاران، سه‌لمان ده‌نیرن بۆ لای پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربـ)
که‌ پیخوریان بۆ بینن، ئه‌وکاته‌ ئوسامه‌ کلیل به‌ ده‌ستی خۆراکی پیغه‌مبه‌ر
ده‌بی، ده‌لی: هیچم له‌لای نییه‌، سه‌لمانیش قسه‌که‌ی ئوسامه‌یان بۆ
ده‌گی‌رنه‌وه‌، ئه‌وانیش ده‌لین: ئه‌گه‌ر بی نی‌ری بۆ سه‌ر سیروان ووشکی ده‌کا!
جا کاتئ دوو پیاوه‌که‌ ده‌چنه‌ خزمه‌تی چه‌زه‌رت (دروودی خودای له‌سه‌ربـ) پییان
ده‌فه‌رموئ: بۆ د‌رنی گوشتی کال له‌ ده‌متان دئ! ده‌لین: قوربان! تامی
گوشتمان نه‌کردوه‌! ده‌فه‌رموئ: با، غه‌یبه‌تتان کردوه‌! ئیتر ئه‌م ئایه‌ته‌ دیته‌
خواره‌وه‌.

۳۵۳۸- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا) قَالَ: الشُّعُوبُ الْقَبَائِلُ الْعِظَامُ، وَالْقَبَائِلُ الْبُطُونُ. وَفِي لَفْظٍ: الشُّعُوبُ النَّسَبُ الْبَعِيدُ، وَالْقَبَائِلُ ذُوْنَ ذَلِكَ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ^(۱):

ئىبنو عبباس (خوایان نى رازى بن) گوتى: گهل (شه‌عب) بریتیه له چهن هۆز (قه‌بيله)ی گه‌وره گه‌وره، هۆزیش بریتیه له تیره و به‌ره له گفتم (له‌لفظ)یکا: مه‌به‌ست له گهل ره‌گه‌زى دووره، مه‌به‌ست له هۆزیش ره‌چه‌له‌كى نزیکه! (ب).

۳۵۳۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: تَجِدُونَ النَّاسَ مَعَادِنَ فَيَخْيَرُهُمْ فِي الْجَاهِلِيَّةِ خِيَارُهُمْ فِي الْإِسْلَامِ إِذَا فَقَّهُوا وَتَجِدُونَ مِنْ خَيْرِ النَّاسِ فِي هَذَا الْأَمْرِ أَشَدَّهُمْ لَهُ كَرَاهَةً قَبْلَ أَنْ يَقَعَ فِيهِ وَتَجِدُونَ شَرَّ النَّاسِ ذَا الْوَجْهَيْنِ الَّذِي يَأْتِي هَوْلَاءَ بَوَّجَهُ وَهَوْلَاءَ بَوَّجَهُ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۲).

ئهبو هورهیره (ره‌زای خوای نى بن) ده‌لئى: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهر بن) ده‌فه‌رموئى: سهرنج ده‌دهن ئهم خه‌لکه وه‌ك كان وان وه‌ر كه‌سه ره‌گه‌زى ده‌چیته‌وه سهر بنه‌ماله‌یه‌كى خانه‌دان، یا بنه‌چه‌ی ده‌گه‌ریته‌وه سهر به‌ره بابیكى نا ره‌سه‌ن، وه به‌ زۆرى كردارو ره‌فتاریان به‌ پیى ره‌سه‌نى و ناره‌سه‌نیانه جا بۆیه ئه‌وانه‌یان كه له سهرده‌مى نه‌زانیدا ره‌سه‌ن و باش بوون ئیستاش له سهرده‌مى ئیسلامه‌تیدا دیسان ره‌سه‌ن و باش ده‌رده‌چن، به‌ مه‌رجى شاره‌زا بن و بن به‌ زاناو ماموستا له شه‌ریعه‌تدا وه‌ هه‌روه‌ها سهرنج ده‌دهن باشت‌ترین كه‌س بۆ ئهم كاره (*) ئه‌و كه‌سانه‌ن كه له پیشا‌هه‌زیان لیى نه‌بووه و زۆریش رقیان لیى بووه، تا كاتى ده‌كه‌ونه ناوی، هه‌روه‌ها سهرنج ده‌دهن به‌دترین كه‌س بۆ ئهم كاره ئاده‌میزادى دوو رووه، كه له‌لای ئیوه قسه‌یى ده‌كه‌ن و له‌لای ئه‌وان قسه‌یه‌كى تر ده‌كه‌ن و به‌پیى سوودو قازانجی

(۱) بخاری. مناقب: ۳۴۸۹.

(۲) بخاری. مناقب: ۳۴۹۳، ۳۴۹۶، ۳۵۸۸ (تجرید / ۴ / ۱۱۳ رقم: ۱۴۳۱ / ۳۵۸۷ + تجرید / ۱۲۰۳ =

۲۹۲۸ فته‌تح. مسلم. فضائل الصحابة: ۶۴۴۶. ترمذی. أمثال: ۲۸۷۲.

خویان گفت دهگۆږن! (ش) (*) پيشهوا نهووی (پرگۆږهکی له نوږو رحمەتی خودای
 گهره بئ) له راقه ی ئەم فەرمووده یه دا دهلئ: قازی دهلئ: مه بهست له ئەم کاره
 هه ل دهگرئ ئایینی ئیسلام بئ، ئەمهیش وهك حالی عومەری کوپی
 خه ططاب و خالیدی کوپی وهلیدو گه لئ لهو موسولمانانه ی که له پاش گرتن
 (فهتخ) ی مهککه موسولمان بوون، که له سه رهتاوه زۆر رقیان له ئیسلام بووه،
 به لām له پاش ئیسلام بوون هه ریه کئ له وان بوو به پایه یئ بۆ ساختمانی
 ئیسلام، یا بوو به چرایئ بۆ ئیسلام، هه لیش دهگرئ مه بهست لهم کاره بۆ
 مروی دوو روو سه روکایه تی و فەرمانه وایی بئ، چونکه ئەگه ره له سه ره داوای
 خو ی نه بئ خودا یارمه تی ده دا. فەرمايشته که ی پيشهوا نهووی که نه قل کرا
 له شه رحی سه حیحی موسلیمه وه ته و او... خودایه! به رحمەتی خو ت
 ئەنجامان به خیر بگێږه و ئەنجامی ئەم گه له کورده ره سه نه خانه دانەش به
 خیر بگێږه..

خودا! تو خودا، تو گه وره یی خو ت
 ده ساخس دلāmان پرېکه له بو ت
 نه م گه ل کورده ش به به رگی رحمەت
 بپازینه وه و پێی به رده له کو ت!! (*)

(وه رگێږ)

(*) له فیهستیفائی نالیدا، گه یانه ی ئیل به گی جاف، له سلیمانی، سازیانکرد، مامۆستا محمدی
 مامۆستا عبدالکریمی مرس گێڤایه وه: (کاتئ سوپای تورک له سلیمانی دهرده گرئت، له بهر
 زوئم و زۆر، کاک ئەحمەدی شیخ پيش خه لکه که ده که وئ، هه تاقلیسان به رده بارانیان ده کهن،
 به لām کاتئ بابانه کان له جیگه ی ئەوان، ده سه لات ده گرنه ده ست، سه رده که نه بئ دینی و تاوان و
 داوینپیی و خوین رشتن و مه ی و باده نو شی و چه و سانه وه ی مله ت. کاک ئەحمەد (ره حمەتی
 خوی لیبئ) نزا ده کا که له شکری تورک بگه رپنه وه بۆ سلیمانی، وه کاتئ تورکان ده گه رپنه وه،
 کاک ئەحمەد هه تا به کره جو ده چی به پیریانه وه و له وئ سجده ی شکرده با. جا خوابکا ئیمهیش
 وامن لئ نه یه ت. ۲۰۰۷/۱۰/۱۰ - ۲۸ رهمه زان ۱۴۲۸. (وه رگێږ)

۳۵۴۰- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْفَخْرُ وَالْخِيَلَاءُ فِي الْفَدَّادِينَ أَهْلِ الْوَبْرِ، وَالسَّكِينَةُ فِي أَهْلِ الْغَنَمِ، وَالْإِيمَانُ يَمَانٌ، وَالْحِكْمَةُ يَمَانِيَّةٌ^(۳):

ديسان گوتی: پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌فهرموی: شانازی کردن و فیزو ده‌غیه نواندن پیشه‌ی ووشت‌داره‌کانه، به‌لام هیمنی و سه‌لاری پیشه‌ی خاوه‌ن په‌زو خاوه‌ن رانه، ئیمان و باوه‌پیش سهر به یه‌مه‌نن، هه‌روه‌ک حیکمه‌ت و داناییش سهر به یه‌مه‌نن و سه‌رچاوه‌یه‌کی روشنه بو ئیسلامه‌تی و شه‌ریعه‌ت (ش/ت).

۳۵۴۱- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مِنْ هَا هُنَا جَاءَتِ الْفِتْنُ نَحْوَ الْمَشْرِقِ، وَالْجَفَاءُ وَغِلْظُ الْقُلُوبِ فِي الْفَدَّادِينَ أَهْلِ الْوَبْرِ عِنْدَ أَصُولِ أَذْنَابِ الْإِبِلِ، وَالْبَقَرِ فِي رَبِيعَةٍ وَمُضَرٍّ^(۴):

ديسان گوتی: پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌فهرموی: ئا لی‌ره‌وه له رۆژه‌لاته‌وه پشیوی و فهرته‌نه گهل به‌ریا ده‌بن! بئ وئلی و لووت و شک‌ی و دل‌ره‌قی پیشه‌ی زیقنه ده‌نگ‌دراوه‌کانه، که خاوه‌نی کولک و مووی زۆرن، که هه‌میشه بن کلکی ووشترو گاه‌ل به‌رناده‌ن، وه له کاتی لی‌خوپیندا تییان ده‌خوپن و ده‌یکه‌ن به قاله‌ قال و گاله‌ گال! که نه‌مه‌ش پیشه‌ی هو‌زی ره‌بیعه‌و هو‌زی موضهره! (ش/ت).

۳۵۴۲- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْإِيمَانُ يَمَانٌ وَالْكَفْرُ قِبَلُ الْمَشْرِقِ وَالسَّكِينَةُ فِي أَهْلِ الْغَنَمِ وَالْفَخْرُ وَالرِّيَاءُ فِي الْفَدَّادِينَ أَهْلِ الْخَيْلِ وَالْوَبْرِ. رَوَى هَذِهِ الثَّلَاثَةَ الشَّيْخَانُ وَالرَّمْذِيُّ^(۵):

(۳) بخاری. مناقب: ۳۳۰۸. مسلم. ایمان: ۱۸۶، ۱۸۵ - ۱۹۰.

(۴) بخاری. بدء الخلق (تجريد / ۳ / ۴۵۶ رقم: ۱۳۳۰ / ۳۳۰۱، ۴۳۸۹، ۴۳۸۸، ۴۴۹۹، ۴۳۹۰). مسلم.

ایمان: ۱۷۹.

(۵) تجريد/۴/۴۵۷ رقم/۱۳۳۱/۳۳۰۲، ۳۴۹۸، ۴۳۸۷، ۵۳۰۳.

دیسان دہلی: پیغہمبہر (دیودی خودای لہسہرین) دہفہرموی: یہمہن کانگہی باوہرو ئیمانہ، کوفرو بی دینی لہ لای رۆژہہ لاتہوہ سہر ہل دہدات! ہیدی و ہیمنی و دلنیاییش پیشہی خاوەن مہرو بزہکانہ، بہخو نازین و خوہلکیشان و روالہتباریش پیشہی قیزنہ دہنگدراوہکانہ! ئہوانہی کہ خاوەنی رەوگ و ووشترو گاو گۆلک و کۆلک و تووکن! (ش/ت).

۶۷) پایہی ہۆزہکانی غیفارو ئہسلہم و ئہشجہعو جوہہینہو موزہینہ:

غفار واسلم واشجع وجہینہ ومزینہ

۳۵۴۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: قُرَيْشٌ وَالْأَنْصَارُ وَجُهَيْنَةُ وَمَزِينَةُ وَأَسْلَمُ وَأَشْجَعُ وَغِفَارُ مَوَالِيٍّ لَيْسَ لَهُمْ مَوْلَى، دُونَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ^(۱):

ئہبو ہورہیرہ (رہزای خوی لبی) لہ پیغہمبہرہوہ (دیودی خودای لہسہرین) دہفہرموی: ہۆزی قورہیش و یاریدہدہران (ئہنصار) و ہۆزی جوہہینہو ہۆزی موزہینہو ہۆزی ئہسلہم و ہۆزی ئہشجہعو و ہۆزی غیفار ئہمانہ یارو یاوہری منن، جگہ لہ خوداو پیغہمبہری خودا دۆست و یاریدہدہری تریان نییہ! (ش).

۳۵۴۴- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَسْلَمُ سَالَمَهَا اللَّهُ وَغِفَارُ غَفَرَ اللَّهُ لَهَا أَمَّا إِيَّيْ لَمْ أَقْلَهَا وَلَكِنْ قَالَهَا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ. رواهما الشيخان^(۲):

دیسان لہوہوہ، لہ پیغہمبہرہوہ دہفہرموی (دیودی خودای لہسہرین): ہۆزی ئہسلہم لہگہل خودادا ئاشتتن، خودا خوۆش و بیوہیبیان کات، ہۆزی غیفاریش خودا ہتا سہر لییان خوۆش بی، ئہدی بزائن ئہم قسہیہ من لہ خوۆمہوہ نایکہم، بہلام خودای گہورہو سہرورہو خوی وا دہفہرموی (ش).

(۱) بخاری. مناقب (تجرید/ ۸۲/۴ رقم: ۱۳۹۲ = تجرید = ۲۵۰۴، ۲۵۱۲ فہتج/). مسلم. فضائل الصحابة: ۶۳۸۶.

(۲) بخاری. مناقب (تجرید / ۴ / ۸۸ رقم: ۱۳۹۷ / ۲۵۱۳ (۲۵۱۴). مسلم. فضائل الصحابة: ۶۳۷۹، ۶۳۸۰.

۳۵۴۵- ولہما وللترمذی: غَفَارُ غَفَرَ اللَّهُ لَهَا، وَأَسْلَمُ سَأَلَهَا اللَّهَ، وَعَصِيَّةُ عَصَتْ اللَّهَ وَرَسُولَهُ^(۳):

پیغہمبہر (درویدی خودای لہ سرین) دہفہرموی: ہوزی غیفار خودا لییان خوش بی، ہوزی ئەسلہمیش خودا سہلامت و خوش و بیوہییان کا، ہوزی عوصہییہش لہ خودا لہ پیغہمبہری خودا یاخی بوون! (ش/ت).

۳۵۴۶- وَعَنْهُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْأَصَارُ وَجْهَيْنِ وَمُزَيْنَةُ وَغِفَارُ وَأَشْجَعُ وَمَنْ كَانَ مِنْ بَنِي عَبْدِ اللَّهِ مَوَالِي دُونَ النَّاسِ وَاللَّهُ وَرَسُولُهُ مَوْلَاهُمْ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۴):

پیغہمبہر (درویدی خودای لہ سرین) دہفہرموی: یاریدہدہران و جوهہینہو موزہینہو غیفارو ئەشجہع و بہنی عہبدوللایبہکان ئەمانہ یارو یاوہری خو من و سہر بہ کہسی تر نین، لہبہرئہوہ خودا و پیغہمبہری خودا دوست و یارمہتیدہری ئەوانن! (م/ت- موسلیم و تیرمیزی. رحمہتی خودایان فی بن).

۳۵۴۷- وَجَاءَ الْأَقْرَعُ بْنُ حَابِسٍ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: إِئِمَّا بَايَعَكَ سُرَّاقُ الْحَجِيجِ مِنْ أَسْلَمَ وَغِفَارَ وَمُزَيْنَةَ - وَأَخْسِبُ وَجْهَيْنَةَ فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ أَسْلَمُ وَغِفَارَ وَمُزَيْنَةَ - وَأَخْسِبُ وَجْهَيْنَةَ - خَيْرًا مِنْ بَنِي تَمِيمٍ وَبَنِي عَامِرٍ وَأَسَدٍ وَغَطَفَانَ أَخَابُوا وَخَسِرُوا؟ فَقَالَ: نَعَمْ. قَالَ: فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنَّهُمْ لَأَخَيْرُ مِنْهُمْ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۵):

ئہقرہعی کوپی حابییس (خودای فی خوش نوود بن) ہاتہ خزمتی حہزرت (درویدی مہلات و سہلامی خودای گورہ و مہزنی لہ سرین) گوتی: کی پہیمانی بہ تو داوہ؟ مہگہر ئەو جہردہو دزو چہتانہی کہ حاجیان رووت دہکەنہوہ، کہ لہ ہوزی ئەسلہم و غیفارو موزہینہو جوهہینہن (بو جوهہینہ باش لی م روون نییہ،

(۳) بخاری. مناقب: ۳۵۱۳. مسلم. فضائل: ۶۲۸۲. ترمذی. مناقب: ۳۹۴۱.

(۴) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۲۸۵. ترمذی. مناقب: ۳۹۴۰. بخاری. مناقب: ۳۵۰۴، ۳۵۱۲.

(۵) بخاری. مناقب: ۳۵۱۵، ۳۵۱۶، ۶۶۲۵. مسلم. فضائل الصحابة: ۶۲۹۱. ترمذی. مناقب: ۳۹۵۲.

به‌لام وا بزانه ناوی جوهرینه‌یشی هیئا) پیغه‌مبهر (درویدی خودای له‌سهرین) فهرمووی: ئه‌دی پیّم بلّی: ئه‌گهر ئه‌سلم و غیفارو موزهینه و بزانه فهرمووشی جوهرینه چاتر بن له به‌نی ته‌میمو به‌نی عامیرو ئه‌سه‌دو غه‌طافان (له‌لای خودا) ئایا ئه‌مانه مایه پووچ و زیانه و مه‌ند دهر ناچن؟ گوتی: با، فهرمووی: ده‌سا به‌و که‌سه که‌گیانی منی به‌ده‌سه ئه‌وانه له‌مانه باشتن! (ش/ت).

۳۵۴۸- وللشیخین: أَسْلَمُ وَغِفَارُ وَشَيْءٌ مِنْ مُزَيْنَةَ وَجُهِتَةٍ أَوْ قَالَ: وَشَيْءٌ مِنْ جُهِتَةٍ وَمُزَيْنَةَ خَيْرٌ عِنْدَ اللَّهِ أَوْ قَالَ: يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ أَسَدٍ وَتَمِيمٍ وَهَوَازِنَ وَغَطَفَانَ^(۶):

پیغه‌مبهر (درویدی خودای له‌سهرین) ده‌فهرمووی: ئه‌سلم و غیفارو هه‌نئ له موزهینه و هه‌نئ له جوهرینه یا فهرمووی: هه‌نئ له جوهرینه و هه‌نئ له موزهینه باشتن له‌لای خودا یا فهرمووی: باشتن له‌روژی قیامه‌تا له‌ئه‌سه‌دو ته‌میم و هه‌وازین و غه‌طافان (ش = ب/م = بوخاری و موسلیم).

۳۵۴۹- ولمسلم والترمذي: وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَغِفَارُ وَأَسْلَمُ وَمُزَيْنَةُ وَمَنْ كَانَ مِنْ جُهِتَةٍ خَيْرٌ عِنْدَ اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ أَسَدٍ وَطَيْيٍّ وَغَطَفَانَ. وَاللَّهُ أَعْلَى وَأَعْلَمُ^(۷):

حه‌زهره‌ت (درویدی خودای له‌سهرین) ده‌فهرمووی: به‌و خودایه‌ی که‌ره‌وانی موحه‌مه‌د و له‌ده‌ستی ته‌وانایی ئه‌وا غیفارو ئه‌سلم و موزهینه و جوهرینه له‌لای خودا، له‌روژی قیامه‌تا که‌ئێ چاکترن له‌ئه‌سه‌دو طه‌یی و غه‌طافان (م/ت = موسلیم و تیرمیزی).

چاک نه‌و چاکه‌یه لای خودا چاک بن
نیت له‌تانه‌ی ناچاک بن باک بن
ده‌رویشن ده‌یگوت: من چاک و پاکم
بو‌یه له‌تانه‌ی خه‌لکی بن باکم

(۶) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۳۹۰.

(۷) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۳۸۹. ترمذی. مناقب: ۳۹۵۰.

٦٨) پایه‌ی به‌نی ته‌میم و ده‌وس و نه‌یی:

بنو تمیم و دوس و طیء

٣٥٥٠- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَا أَرَا أَعْجَبُ بَنِي تَمِيمٍ لِثَلَاثٍ سَمِعْتُهُمْ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) سَمِعْتُهُ يَقُولُ: هُمْ أَشَدُّ أُمَّتِي عَلَى الدُّجَالِ. وَجَاءَتْ صَدَقَاتُهُمْ فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) هَذِهِ صَدَقَاتُ قَوْمِنَا وَكَانَتْ سَيِّئَةً مِنْهُمْ عِنْدَ عَائِشَةَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): أَعْتَقِيهَا فَإِنَّهَا مِنْ وَلَدِ إِسْمَاعِيلَ. رواه الشيخان^(١):

ئه‌بو هوره‌یره (خودای ئی رازی بئ) گوتی: ئه‌وتی ئه‌م سئ شته باشه‌م له ده‌می پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سربئ) بیستووئه ئیتر به‌نی ته‌میم خو‌ش ده‌وی، لییم ژنه‌وت ده‌یفه‌رموو: ئازاترینی ئومه‌تم له ئاستی جبال به‌نی ته‌میم! که زه‌کاته‌که‌شیان هات پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سربئ) فه‌رمووی: ئه‌مه زه‌کاتی خزمانی ئیمه‌یه ژنیکی به تالانی گیراویشیان که‌نیزه‌کی عایشه بوو، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سربئ) پیی فه‌رموو: ئازادی بکه، چونکه ئه‌مه له نه‌وه‌ی ئیسماعیله (ش).

٣٥٥١- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَدِمَ الطُّفَيْلُ وَأَصْحَابُهُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ) فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنَّ دَوْسًا قَدْ كَفَرَتْ وَأَبَتْ فَادْعُ اللَّهَ عَلَيْهَا. فَقِيلَ هَلَكْتَ دَوْسٌ فَقَالَ «اللَّهُمَّ اهْدِ دَوْسًا وَائْتِ بِهِمْ». رواه الشيخان^(٢):

ديسان گوتی: طوفه‌یل و براده‌ره‌کانی (خودایان ئی رازی بئ) هاتن، گوتیان: قوربان! ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! به‌راستی ده‌وس خودا ناناسن و مل ناده‌ن و له کی‌ش ده‌رچوون! که‌واته له‌لای خودا نزای خراپیان ئی بکه، خه‌لکه‌که‌ش گوتیان: تازه ده‌وس فه‌وتان! پیغه‌مبه‌ریش (دروودی خودای له‌سربئ) له باتی ئه‌وه‌ی

(١) بخاری. عتق (تجرید / ٣ / ١٨١ رقم: ١٠٩٠ تجرید = ٢٥٤٣ ، ٤٣٦٦ فتح الباری. مسلم فضائل

الصحابه: ٦٣٩٩.

(٢) بخاری. مناقب: ٤٣٩٢. مسلم. فضائل الصحابة: ٦٣٩٧.

نزای خراپیان لی بکا نزای باشی بو کردن و فره‌مووی: نه‌ی خودایه!
رینمونی ده‌وس بکه‌و که‌من کی‌شیان که! (ش).

۳۵۵۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ لَمَّا قَدِمْتُ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قُلْتُ فِي الطَّرِيقِ:

يَا لَيْلَةً مِنْ طُولِهَا وَعَنَانِهَا عَلَى أَنَّهَا مِنْ دَارَةِ الْكُفْرِ نَجَّتْ

وَكَانَ مَعِيَ غُلَامٌ فَأَبَقَ فِي الطَّرِيقِ فَلَمَّا قَدِمْتُ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَايَعْتُهُ، فَبَيَّنَّا أَنَا عِنْدَهُ إِذْ طَلَعَ الْغُلَامُ، فَقَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَا أَبَا هُرَيْرَةَ، هَذَا غُلَامُكَ. فَقُلْتُ: هُوَ حُرٌّ لِرَجُلٍ مِنَ اللَّهِ. فَأَعْتَقْتُهُ. رواه البخاري^(۳):

دیسان گوتی: که هاتم بو لای پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) له ریگه
ده‌مگوت:

يَا لَيْلَةً مِنْ طُولِهَا وَعَنَانِهَا عَلَى أَنَّهَا مِنْ دَارَةِ الْكُفْرِ نَجَّتْ

به شیع‌ر له به‌هره‌که‌س خۆس که به‌هرس طه‌ویل‌ه واته:

شه‌وین بوو درېژ، پر نی‌ش و نازار، به‌لام به‌جوانس

سو‌پاس بو خودا رزگاری کردین له کافرسانس!

خولامیکم هه‌بوو له‌گه‌لما بوو، وه‌لی له ری هه‌له‌هات و رای کرد جا که
گه‌یشتمه‌ خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) په‌یمانم دایی، هیشتا هه‌ر له
خزمه‌تیا بووم نه‌وه‌نده‌م زانی خولامه‌که‌شم سه‌ری هه‌لداو په‌یدا بوو،
پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) فره‌مووی: نه‌ی نه‌بو هوره‌یره! نه‌مه‌ خولامه‌که‌ته
منیش گوتم: نه‌وا نه‌وم به‌خشی بو ره‌زای خودا، وه‌ نازادم کرد (ب-خ).

۳۵۵۳- عَنْ عَبْدِ بْنِ حَاتِمٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَكْبْتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) فَقَالَ لِي: إِنَّ أَوَّلَ صَدَقَةٍ بَيَّضَتْ وَجْهَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَوُجُوهُ أَصْحَابِهِ صَدَقَةُ طَبِيِّ أَلْتِي حُنْتُ بِهَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). رواه مسلم^(۴):

(۳) بخاری. مناهب: ۴۲۹۳.

عه‌دی کوپی حاته‌م (خودای ن‌ رازی بن) گوتی: چوومه لای عومه‌ر (خودای ن‌ رازی بن) پیی گوتم: یه‌که‌م سه‌ده‌قه‌یی که روی پیغه‌مبه‌رو یاران‌ی پیغه‌مبه‌ری گه‌شاندوه سه‌ده‌قه‌که‌ی هوزی طه‌یی بوو که تو خوت هیئات بو لای پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌س‌رین) (م).

۳۵۵۴- عَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ أَكُنَّا عُمَرَ فِي وَفْدٍ، فَجَعَلَ يَدْعُو رَجُلًا رَجُلًا وَيُسَمِّيهِمْ فَقُلْتُ: أَمَا تَعْرِفُنِي يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ؟ قَالَ: بَلَى أَعْرِفُكَ، أَسَلَّمْتَ إِذْ كَفَرُوا، وَأَقْبَلْتَ إِذْ أَذْبَرُوا، وَوَفَيْتَ إِذْ غَدَرُوا، وَعَرَفْتَ إِذْ أُنْكَرُوا. فَقَالَ عَدِيُّ فَلَا أَبَالِي إِذَا. رواه البخاري في قصة وفد طي. والله أعلم^(۴):

ديسان عه‌دی (ره‌زای خوی ن‌ بن) گوتی: له‌گه‌ل ده‌سته‌یه‌کا چووینه خزمه‌تی عومه‌ر، عومه‌ر یه‌ک له‌دوای یه‌ک بانگی ده‌کردین بو لای خوی و ده‌یپرسی ئه‌م پیاوه کییه، که سه‌ره گه‌یشته سه‌ر من عه‌رزم کرد: ئه‌ی فه‌رمانداری موسولمانان! ئه‌دی نام ناسیته‌وه؟ گوتی: با، چاکت ده‌ناسمه‌وه تو ئه‌و پیاوه مه‌رده‌ی که خه‌لکی ب‌روایان نه‌بوو تو موسولمان بووی و که ئه‌وان هه‌لیان ده‌تیزان تو ده‌هاتیته پیشه‌وه و له‌ ئیسلام نزیک ده‌بوویت‌وه و که ئه‌وان په‌یمان‌یان ده‌شکان و پاشگه‌ز بوونه‌وه له‌ ئیسلام تو به‌وه‌فاو به‌ ئه‌مه‌ک بووی! عه‌دی گوتی: منیش گوتم: ده‌ئیت‌ر ده‌ربایستی هیچی تر نایه‌م (ب- ره‌زای خوی ن‌ بن).

٦٩) باسی نه‌قیفو به‌نی حه‌نیفه : (ثقیف وبنو حنیفه)

۳۵۵۵- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَخْرَقْنَا نَبَالَ ثَقِيفٍ فَأَذْغَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ. قَالَ: اللَّهُمَّ اهْدِ ثَقِيفًا^(۵):

(۴) مسلم. فضائل: ۶۳۹۶.

(۵) بخاری. مغازی: ۴۳۹۴.

(۱) رواه الترمذي بسند صحيح.

جایبر (خودای نِ رازی بِن) گوتی: گوتیان: ئه‌ی فرستاده‌ی یه‌زدان! تیری هۆزی ته‌قیف سووتاندووینی، ده‌ی له‌لای خودا دووعای شه‌ریان ئی بکه، فهرمووی: ئه‌ی خودایه‌! ریگه‌ی راست نیشانی هۆزی ته‌قیف بده (ت-س/ص).

۳۵۵۶- وَأَهْدَىٰ أَغْرَابِي لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَكْرَةً فَعَوَّضَهُ مِنْهَا سِتًّا بِكَرَاتٍ فَتَسَخَّطَهَا فَبَلَغَ ذَلِكَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَىٰ عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ: إِنَّ فُلَاكَ أَهْدَىٰ إِلَيَّ نَاقَةً فَعَوَّضْتُ مِنْهَا سِتًّا بِكَرَاتٍ فَظُلُّ سَاخِطًا وَلَقَدْ هَمَمْتُ أَنْ لَا أَقْبَلَ هَدِيَّةً إِلَّا مِنْ قُرَشِيٍّ أَوْ أَصَارِيٍّ أَوْ ثَقَفِيٍّ أَوْ دَوْسِيٍّ^(۲):

عاره‌بیکی ده‌شته‌کی نیوونه ووشتریکی به دیاری هی‌نا بو پی‌غه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌س‌رین) له‌وه و دوا پی‌غه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌س‌رین) به شه‌ش نیوونه ووشتر تۆله‌ی بو کرده‌وه، که‌چی کابرا هی‌شتا هه‌ر لا لووت بوو، که ئه‌مه به پی‌غه‌مبه‌ر گه‌یشته‌وه ستایش و سوپاسی جوانی خودای کردو فهرمووی: فیساره که‌س ووشتره "می‌چکه‌یه‌کی به دیاری هی‌نا‌بوو بۆم، له تۆله‌ی ئه‌وه‌دا شه‌ش نیوونه ووشترم داوه پی‌ی که‌چی هی‌شتاکوونی هه‌ر لووته لایه! به راستی نیازم هه‌بوو که ئیتر دیاری له که‌س وهرنه‌گرم، مه‌گه‌ر له قور‌ه‌یشی و ئه‌نصاری و ته‌قه‌فی و ده‌وسی (ت).

۳۵۵۷- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: مَاتَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ يُكْرِمُ ثَلَاثَةَ أَحْيَاءٍ ثَقِيفًا وَبَنِي حَنِيفَةَ وَبَنِي أُمَيَّةَ. رَوَى الثَّلاثَةُ الرَّمْذِيَّ^(۳):

عیمرانی کو‌پی حوصه‌ین (خودای نِ رازی بِن) گوتی: پی‌غه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌س‌رین) هه‌تا مرد قه‌دری ئه‌م سنی خیل‌ه‌ی ده‌گرت: ته‌قیف و به‌نی حه‌نیفه و به‌نی ئومه‌یه (ت).

(۲) سکت عن درجته الشارح.

(۳) سکت عن درجته الشارح.

۷۰) پایه‌ی عه‌ره‌بو به‌ریزی خاکی حیجاز : (فضل العرب والحجاز

۳۵۵۸- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) غَلِظَ الْقُلُوبَ وَالْجَفَاءُ فِي الْمَشْرِقِ وَالْإِيمَانُ فِي أَهْلِ الْحِجَازِ. رواه مسلم^(۱) :

جابر (خو‌شنودی خودای ن‌بن) گو‌تی : پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی خودای له‌س‌ر‌بن) فه‌رمو‌ی : دل ره‌قی و بی ویلی له‌ناو روژ‌ه‌ه‌لا‌ت‌دا باوه، ئی‌مان و باوه‌پیش له‌ناو حی‌جاز‌دا باوه! (م).

۳۵۵۹- عَنْ أُمِّ شَرِيكِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَيَفِرُّ النَّاسُ مِنَ الدَّجَالِ حَتَّى يَلْحَقُوا بِالْحِجَالِ. قَالَتْ أُمُّ شَرِيكِ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ فَأَيْنَ الْعَرَبُ يَوْمَئِذٍ؟ قَالَ: هُمْ قَلِيلٌ. رواه الترمذي. ومسلم في الفتين^(۲) :

ئوم‌مو شه‌ریک (خو‌شنودی خودای ن‌بن) گو‌تی : پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی خودای له‌س‌ر‌بن) فه‌رمو‌ی : مه‌ردوم له‌تاو ج‌جال ه‌ل دین، ته‌ناه‌ت له‌تاوانا په‌نا ده‌به‌نه به‌ر کی‌وه‌کان. منیش عه‌رزیم کرد: ئه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خودا! ئه‌و روژ‌و سه‌رده‌مه عه‌ره‌ب له‌کوین؟ فه‌رمو‌ی : له‌و روژ‌ه‌دا عه‌ره‌ب زور که‌من (ت/م) له‌خودا به‌زیاد بی که‌له‌کوردستان چیاو کی‌و ئه‌وه‌نده زورن وه‌کوو داری قه‌راخ وان، خودای گه‌وره به‌رحمه‌تی خو‌ی بیانکا به‌په‌ناگای ره‌حمه‌ت بو ئه‌م گه‌له‌خواناسه‌سه‌ر به‌موحه‌مه‌ده له‌هه‌موو ده‌ردو به‌لایئ، به‌تایبه‌ت له‌ئاژاوه‌و فه‌رتنه‌ی ج‌جاله‌کویرو پی‌شکارو پی‌کوپه‌و پی‌شپه‌وه‌کانی (وه‌رگ‌یر).

۳۵۶۰- عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدَبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: سَامَ أَبُو الْعَرَبِ وَيَافِثُ أَبُو الرُّومِ وَحَامُ أَبُو الْحِشِّ^(۳) :

سه‌مو‌ره (خو‌شنودی خودای ن‌بن) گو‌تی : پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی خودای له‌س‌ر‌بن) فه‌رمو‌ی : سامی کو‌ری نووح باب‌ه گه‌وره‌ی عه‌ره‌به‌و، یافی‌ثی کو‌ری نووح باب‌ه

(۱) مسلمز ایمان: ۱۹۱ ، ۱۷۹ - ۱۹۱.

(۲) مسلم. الفتن: ۷۳۱۹ ، ۷۳۲۰. ترمذی. مناقب: ۱۸۳۳۰

(۳) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

گورہی روومہو حامی کوپی نوح (درویدی خودا لہسر خوی و کسوکارو نموی باشی بن) بابہ گورہی حہبہش ورہشہکانہ (ت-س/ح).

۳۵۶۱- عَنْ سَلْمَانَ قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَا سَلْمَانُ لَا تَبْغُضْنِي فَتُفَارِقَ دِينَكَ. قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ كَيْفَ أَبْغُضُكَ وَبِكَ هَذَا اللَّهُ؟ قَالَ: تَبْغُضُ الْعَرَبَ فَتَبْغُضْنِي^(۴).

سہلمان (خوشنودی خودای لہسر بن) دہلی: پیغہمبہر (درویدی خودای لہسر بن) پیی فہرمووم: نہی سہلمان! رق لہ من نہگریت و لہ دلہوہ کینہم لی نہکیشتیت نہگینا لہ نیسلامہتی بی بہش دہبیت! گوتم: نہی پیغہمبہری خودا! چون رق لہ تو دہگرم، لہ کاتیکا کہ نیمہ خودا بہووی تووہ ریگہی راستی نشان داوین؟ فہرمووی: مہبست نہوہیہ نہگہر رق لہ نہتہوہی عہرب بگریت نہوہ رق لہ منیش دہگریت! (ت-س/ح).

۳۵۶۲- عَنْ عُلَمَانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَنْ غَشَّ الْعَرَبَ لَمْ يَدْخُلْ فِي شَفَاعَتِي وَلَمْ تَنْلُهُ مَوَدَّتِي. رَوَى التِّرْمِذِيُّ هَذِهِ الثَّلَاثَةَ^(۵).

عوسمان (خوشنودی خودای لی بن) گوتمی: حہزہت (درویدی خودای لہسر بن) فہرمووی: نہوہی ناپاکی لہ گہلی عہرب بکا نہ بہر تکاو شہفاعہتی من دہکہوئی و نہ بہ دوستی من دہژمیری! (ت-سہنہد غریب).

۳۵۶۳- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَوْصَى بِثَلَاثَةٍ فَقَالَ: أَخْرِجُوا الْمُشْرِكِينَ مِنْ جَزِيرَةِ الْعَرَبِ وَأَجِيزُوا الْوَفْدَ بِنَحْوِ مِمَّا كُنْتُ أَجِيزُهُمْ. قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ وَسَكَتَ عَنِ الثَّالِثَةِ كَأَنَّهُ نَسِيَهَا. وَقَالَ: هِيَ لَا تَأْتِي قَبْرِي وَتَنَا. رَوَاهُ الثَّلَاثَةَ:

ثیبنو عہباس (خوشنودی یان لہسر بن) گوتمی: پیغہمبہر (درویدی خودای لہسر بن) نہم سئی راسپییریہی کردین فہرمووی: ہاوبہش پیداکہر (موشریک)ہکان لہ

(۴) رواہ الترمذی بسند حسن (شرحہ).

(۵) رواہ الترمذی بسند غریب (شرحہ).

دوورگه‌ی عه‌ره‌ب ده‌رکه‌ن و، وه‌ک خۆم به‌ جوانی وه‌فدو نوین‌ه‌ر به‌ری‌ که‌ن و
قه‌درو ری‌زیان بگرن ئیت‌ر بی‌ ده‌نگ: بوو، باسی راسپی‌ری سی‌یه‌می نه‌کرد، وه‌ک
له‌ یادی چووبی‌ وابوو ده‌لین: ئه‌ویش ئه‌مه‌یه: گو‌په‌که‌م نه‌که‌ن به‌ بت و
بی‌په‌رستن (ش/د).

۳۵۶۴- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَا
تَكُونُ قِبْلَتَانِ فِي بَلَدٍ وَاحِدٍ. رواه أبو داود والترمذی^(۷):

دیسان گوتی: پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی خودای له‌سه‌ری‌ن) فه‌رمووی: یه‌ک وولات و
دو ئایینیان نه‌گوتوه! (د/ت).

۳۵۶۵- وَقَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: لَا خَرَجَ الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى مِنْ جَزِيرَةِ الْعَرَبِ فَلَا أَتْرَكَ فِيهَا إِلَّا مُسْلِمًا.
رواه الخمسة إلا البخاری^(۸):

عومه‌ر (خۆشنو‌دی خودای ئی‌بن) ده‌لن: به‌ گو‌یی خۆم له‌ ده‌می پی‌غه‌مبه‌رم
ژنه‌وت ده‌یفه‌رموو (درو‌دی خودای له‌سه‌ری‌ن): جووله‌که‌و دیان له‌ دوورگه‌ی عه‌ره‌ب
ده‌رده‌که‌م، موسو‌لمان نه‌بی‌ که‌سی تری‌ تیانایه‌لم (ش/د/ت-رحمه‌تی خودایان
له‌ئین).

۷۱) گه‌وره‌یی یه‌مه‌ن و عومان: (فضل الیمن و عمان)

۳۵۶۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
جَاءَ أَهْلُ الْيَمَنِ هُمْ أَرْقُ أَفِيدَةَ الْإِيمَانِ يَمَانٌ وَالْفَقَهُ يَمَانٌ وَالْحِكْمَةُ يَمَانِيَّةٌ. وَفِي رِوَايَةٍ:
أَتَاكُمْ أَهْلُ الْيَمَنِ هُمْ أَلْيَنُ قُلُوبًا وَأَرْقُ أَفِيدَةَ الْإِيمَانِ يَمَانٌ وَالْحِكْمَةُ يَمَانِيَّةٌ وَرَأْسُ الْكُفْرِ
قِبْلَ الْمَشْرِقِ. رواه الشيخان والترمذی^(۹):

(۷) سكت عن درجته الشارح.

(۸) مسلم، جهاد: ۴۵۶۹، أبو داود، خراج: ۳۰۳۰.

(۹) مسلم، إيمان: ۱۸۰.

ئەبو ھورەیرە (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) فەرمووی: خەلکی یەمەن ھاتوون، دلایان گەلی ناسکەو گەلیکی نەرم و نیانن یەمەن سەرچاوەی ئیمان و باوەرە، ھەرودھا سەرچاوەی شەریعت و ھیکمەتە لە گێرانی و ھەیکە: ئەوا خەلکی وولاتی یەمەن بە خێرو خوشی ھاتوون بو لاتان، گەلیکی ناسک و دل نەرم، میلەتیکی خوش باوەر، دلپاکن، یەمەن سەرچاوەی ئیمان و باوەرە، ھەرودھا سەرچاوەی زانستی ریک و پیک و ھیکمەت و شەریعتە کوفرو بئ باوەریش لەلای روژ ھەلاتەو سەر ھەل دەدات (ش/ت).

۳۵۶۷- وَقَالَ أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) إِنْ لَمْ تُكُنْ مِنَ الْأَزْدِ فَلَسْنَا مِنَ النَّاسِ^(۲):

ئەنەسی کوپی مالیک (خودای ئی رازی بئ) گوتی: ئەگەر لە ھۆزی ئەزد نەبین ئەوا ئادەمیزادیکی بئ تیرەو ھۆزین! (ت-س/ص).

۳۵۶۸- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْأَزْدُ أَسَدُ اللَّهِ فِي الْأَرْضِ يُرِيدُ النَّاسُ أَنْ يَضَعُوهُمْ وَيَأْتِيَ اللَّهُ إِلَّا أَنْ يَرْفَعَهُمْ وَلِيَاتَيْنِ عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ يَقُولُ الرَّجُلُ يَا لَيْتَ أَبِي كَانَ أَزْدِيًّا يَا لَيْتَ أُمِّي كَانَتْ أَزْدِيَّةً^(۳):

دیسان گوتی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) دەرەرموی: ھۆزی ئەزد شیری خودان لە وولاتدا، خەلک دەیانەوی سووکیان بکەن، بەلام خودا دەیانەوی بەرزیان بکاتەو، روژئ دەبئ پیاو دەلئ: خۆزگە باوكم ئەزدی دەبوو، خۆزگە دایکم ئەزدی دەبوو! (ت-سەنەد غەریب).

۳۵۶۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْمُلْكُ فِي قُرَيْشٍ وَالْقَضَاءُ فِي الْأَنْصَارِ وَالْأَدَانُ فِي الْحَبَشَةِ وَالْأَمَانَةُ فِي الْأَزْدِ^(۴):

(۲) رواه الترمذي بسند صحيح (شرح).

(۳) رواه الترمذي بسند غريب (شرح).

(۴) رواه الترمذي بسند غريب (شرح).

ئەبو ھورەیرە (خۆشبوودی خودای ئی بن) گوئی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) دەفەرموی: دارایی و پادشایی و سەرداری پێشەیی ھۆزی قورەیشە، داوەری و قازیتی و قەزاوەتیش پێشەیی یاریدەدەرانە، بانگدانیش پێشەیی حەبەشییەکانە، ئەمێنداریی و دەسپاکیش پێشەیی ھۆزی ئەزدە! (ت- سەنەد غەریب).

۳۵۷۰- وَعَنْهُ قَالَ: كُنَّا عِنْدَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَجَاءَ رَجُلٌ مِنْ قَيْسِ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ الْغَنَ حَمِيرًا. فَأَعْرَضَ عَنْهُ ثُمَّ جَاءَهُ مِنَ الشَّقِّ الْآخَرَ فَأَعْرَضَ عَنْهُ فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَحِمَ اللَّهُ حَمِيرًا أَفَوَاهُهُمْ سَلَامٌ وَأَيْدِيهِمْ طَعَامٌ وَهُمْ أَهْلُ أَمْنٍ وَإِيمَانٍ. روى الترمذي هذه الأربعة^(۵):

دیسان گوئی: لە خزمەتی پیغەمبەردا (دروودی خودای لەسەربین) دانیشتبووین، پیاوی (لە ھۆزی قەیس) ھات گوئی: ئەھ پیغەمبەری خودا! نەفرین بکە لە حیمیر پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) رووی ئی وەرگەران و رووی کرد بەولاو، بەلام پیاوێکە لەولاو چوو بەردەمی و دیسان پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) رووی کردووە بەولاو، جا پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) فەرمووی: رەحمەتی خودا لە ھۆزی حیمیر بێ، ھەمیشە دەمیان بە سلاو و ھەوێلەتیکی نانبدەن و بێوێن و ئاسایش پەروەرن و خواوێن باوەر و بێوان و بەدینن (ت- سەنەد غەریب).

۳۵۷۱- بَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَجُلًا إِلَى حَيٍّ مِنْ أَحْيَاءِ الْعَرَبِ فَسَبَّوهُ وَضَرَبُوهُ فَجَاءَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَخْبَرَهُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَوْ أَنَّ أَهْلَ عُمَانَ أَتَيْتَ مَا سَبُّوكَ وَلَا ضَرَبُوكَ. رواه مسلم^(۶):

(۵) رواه الترمذي بسند غريب (شرحه).

(۶) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۴۴.

ئەبو بەرزە (خۆشنودی خودای ئابن) دەلی: پیغه‌مبەر (درویدی خودای لەسەربن) پیاویکی نارد بۆ ناو خێلێ لە خێلانی عەرەب لەوێ لێی دێدەن و جێیویشی دێدەن، ئەویش گەراپەوه بۆ لای پیغه‌مبەر و حالە‌کە‌ی بۆ گێراپەوه، فەرمووی: ئاخر ئەگەر بچوویتایە بۆ ناو خە‌ل‌کی عومان نە‌ج‌نیویان پێ دێ‌دا‌یت و نە‌لییان دێ‌دا‌یت (م).

٧٢) گه‌وره‌یی وولاتی عه‌جه‌م: (فضل فارس)

٣٥٧٢- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَوْ كَانَ الدِّينُ عِنْدَ الثَّرِيَّا لَذَهَبَ بِهِ رَجُلٌ مِنْ فَارِسَ - أَوْ قَالَ مِنْ أَتْنَاءِ فَارِسَ - حَتَّى يَتَنَاوَلَهُ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ^(١):

ئەبو ھورەیرە (خۆشنودی خودای لەسەربن) گوتی: پیغه‌مبەر (درویدی خودای لەسەربن) فەرمووی: ئەگەر موسولمانەتی لەسەر ئەستێرە‌ی کۆبی بەو، دوورییە، پیاوی لە خە‌ل‌کی وولاتی فارس یا فەرمووی: پیاوی لە رۆ‌لە‌کانی وولاتی فارس دە‌چ‌ی بۆی و خۆ‌یی دە‌گە‌یە‌ن‌یتی و دە‌ی‌قۆ‌زیتە‌وه! (م).

٣٥٧٣- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذْ أُنْزِلَتْ حَتَّى عَلَيْهِ سُورَةُ الْجُمُعَةِ فَلَمَّا قُرَأَ (وَأَخْرَجَ مِنْهُمْ لِمَا يَلْحَقُوا بِهِمْ) قَالَ لَهُ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ هَؤُلَاءِ الَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِنَا؟ فَلَمْ يُكَلِّمْهُ. سَأَلَهُ مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا، قَالَ وَسَلَّمَانِ الْفَارِسِيُّ فِينَا. قَالَ فَوَضَعَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَدَهُ عَلَى سَلْمَانَ فَقَالَ: لَوْ كَانَ الْإِيمَانُ بِالثَّرِيَّا لَتَنَا لَهُ رِجَالٌ مِنْ هَؤُلَاءِ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالرَّمْذِيُّ^(٢):

دیسان گوتی: لە خزمە‌تی پیغه‌مبەر‌دا (درویدی خودای لەسەربن) دانیشتبووین، لەو کاتە‌دا سوورە‌تی جومعه‌ هاتە‌ خوارە‌وه بۆی، کە ئەم نایە‌تە‌ی خۆ‌یندە‌وه کە دە‌فەر‌مو‌ی: {وَأَخْرَجَ مِنْهُمْ لِمَا يَلْحَقُوا بِهِمْ - ٣/٦٢}.

(١) مسلم. فضائل الصحابة، ٦٤٤٤.

(٢) مسلم. فضائل الصحابة، ٦٤٤٥.

واته: هر وا ئهم ره‌ه‌بهره نازداره به‌هوی نامه‌ی پیروزی خودایی و،
 فرموده به‌رزه‌کانی خو‌یه‌وه گه‌ئێ که‌سانی تریش له موسولمانان فی‌ری
 شه‌ریعه‌تی خوداو خیری هه‌ردوو جیهان ده‌کا، که هیشتا ئه‌مانه وان له‌بن
 په‌رده‌ی غه‌یب داو جارێ په‌په‌روه‌ی ئه‌مانه‌یان نه‌کردوو، به‌لام به‌زوویی
 ئه‌وانیش وه‌ک ئه‌مانه ئهم ری‌گه‌هه‌قه ده‌گرن. که چه‌زهرت ئهم ئایه‌ته‌ی
 خو‌ینده‌وه پیاوێ گوتی: ئه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خودا! ئه‌وانه کێن که ئهم ری‌گه‌ی
 هه‌قی ئیمه‌یه به‌زوویی ده‌گرن؟ پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) وه‌لامی
 نه‌دایه‌وه، تا پیاوه‌که دوو جار یا سێ جار هه‌مان پرسیا‌ری ئێ دووباره
 کرده‌وه، گوتی: له‌و کاته‌دا سه‌لمانی فارسیش له‌ناو کو‌په‌ که‌مان دابوو جا
 پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌ستی خسته‌ سه‌ر سه‌لمان و فرمودی: ئه‌گه‌ر
 ئیمان و ئیسلامه‌تی له‌سه‌ر ئه‌ستیره‌ی کو‌ش بی پیاوانی له‌مانه‌ خو‌یانی
 ده‌گه‌یه‌نی! (ش/ت).

۳۵۷۴- ذُکِرَتْ الْأَعَاجِمُ عِنْدَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى
 اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَأَنَا بِهِمْ أَوْ يَعْضِيهِمْ أَوْ تُقُ مِنْ بَيْنِكُمْ أَوْ يَغْضِيَكُمْ. رواه الترمذي بسند
 غيب. والله التوفيق^(۳):

ديسان گوتی: له‌ خزمه‌تی پی‌غه‌مبه‌ردا (دروودی خودای له‌سهرین) باسی عه‌جه‌م
 کرا، فرمودی (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌ی من به‌وان به‌ قام پتره‌ تا به‌ ئیوه‌ یا
 فرمودی: ده‌ی من به‌ هه‌ندی له‌وان بتمانهم زیاتره‌ هه‌تا به‌ هه‌ندی له‌ ئیوه‌!
 (ت- سه‌نه‌د غه‌ریب).

۳۵۷۵- شرح المصنّف - (رضوان الله عليه) - كلمة (فضل فارس) بما يلي:
 أي أهل فارس وهم العجم سُكَّانُ البقاع الشرقية الواقعة في شرقي الخليج الفارسي،
 كفارس وكرمان، وسجستان، وما وراء النهر وخراسان، تلك التي أنبت رجال الحديث
 كالبخاري وأبي داود والترمذي والنسائي والبيهقي والدارقطني، رضي الله تعالى عنهم،

(۳) رواه الترمذي بسند غريب.

و مسلم وإن كانت إقامته مع هؤلاء الشموس ولكنه عربي الأصل فإنه قشيري - (رَضِيَ
الله عَنْهُ)^(۴):

- المرجع -

دانه‌ر (رمزای خوی فی بن) له راقه‌ی ووشه‌ی (فه‌ضلی فارس) دا ده‌لی:
مه‌به‌ست نه‌و گه‌لانه‌یه که عه‌ره‌ب نین و خه‌لکی نه‌و وولاته‌ن که له کوندا له‌ناو
عه‌ره‌به‌کاندا به وولاتی فارس ناوبانگی ده‌رکردوه، که به‌مانه ده‌گوتری
عه‌جه‌م، که بریتین له دانیش‌توانی نه‌و ناوچانه که خوره‌ه‌لاتن و ده‌که‌ونه
خوره‌ه‌لاتی که‌نداوه‌وه، وه ئیران و کرمان و سیستان و نه‌و دیوچه‌م
(ماوه‌رائه‌ننه‌هره‌ین)و: خوراسان، که نه‌م ناوچانه نه‌و ناوچه‌ پیروزانه‌ن که
پیاوانی فه‌رموده زانی وایان تیا هه‌لکه‌وتوه که بوون به به‌ردی بناغی
عولومی حه‌دیث (زانسته‌کانی فه‌رموده) وه‌کوو نه‌م پیشه‌وا ناودارو،
به‌ریزانه: بوخاری و نه‌بو داوودو تیرمیزی و نسائی و به‌یه‌قی و داره‌ قوطنی و
موسلیم (رمزای خویان له‌سه‌ر بن) ئیمامی موسلیم (خودای فی رازی بن) نه‌گه‌ر چی له
بنه‌رته‌دا عه‌ره‌به، چونکه له عه‌ره‌بی هوزی قوشه‌یره، به‌لام نه‌ویش
په‌روه‌ده‌ی نه‌و خاکه‌یه‌و له‌ناو نه‌و نه‌ستیره‌ گه‌شانه‌دا رسکاوه‌و ژیاوه.

۷۳) گه‌وره‌یی وولاتی شام: (فضل الشام)

۳۵۷۶- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ:
اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِي شَأْمِنَا، اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِي يَمَنِنَا. قَالُوا: وَفِي نَجْدِنَا. قَالَ: اللَّهُمَّ بَارِكْ
لَنَا فِي شَأْمِنَا، اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِي يَمَنِنَا. قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَفِي نَجْدِنَا قَالَ: هُنَاكَ
الزَّلَازِلُ وَالْفِتَنُ، وَبِهَا أَوْ قَالَ: وَمِنْهَا يَخْرُجُ قَرْنُ الشَّيْطَانِ. رَوَاهُ الرَّمْذِيُّ هُنَا وَابْنُ خَالٍ
فِي الْفِتَنِ: فَقَالَ فِي الثَّالِثَةِ: هُنَاكَ الزَّلَازِلُ وَالْفِتَنُ، وَبِهَا يَطْلُعُ قَرْنُ الشَّيْطَانِ^(۵):

^(۴) من شرح المصنف لا داعي للتخريج.

^(۵) بخاری. فتن: ۷۰۹۴.

ئیبینو عومەر (خزسنوودی خودای ئی بن) له پیغه‌مبهره‌وه ده‌فرمووی (دربودی خودای له‌سهرین): په‌روه‌ردگارا! پیت و فه‌پو به‌ره‌که‌ت بېژینه به‌سهر وولاتی شامعانا، په‌روه‌ردگارا! پیت و فه‌پو به‌ره‌که‌ت بېژینه به‌سهر وولاتی یه‌مه‌نمانا یارانیش عه‌رزیا ن کرد: وه بېژینئی به‌سهر وولاتی نه‌جدیشماندا، فه‌رمووی‌ه‌وه: خودایه! پیت و فه‌پو بېژینه به‌سهر وولاتی شامعانا، په‌روه‌ردگارا! پیت و فه‌پو بېژینه به‌سهر وولاتی یه‌مه‌نمانا یارانیش عه‌رزیا ن کرده‌وه: وه بېژینئی به‌سهر وولاتی نه‌جدیشمانا فه‌رمووی: له‌ویوه ئاژاوه و ئاشووب و پشیوی به‌ریا ده‌بی وه فه‌رمووشی: هر له‌ویشه‌وه شه‌یتان شاخ قوت ده‌کاته‌وه (ت/ب) گفته‌ی (ب): له جاری سییه‌ما فه‌رمووی: له‌ویوه پشیویی و فره‌ته‌نه ده‌که‌ونه‌وه و هر له‌ویشه‌وه شاخی شه‌یتان هه‌ل دی!

۳۵۷۷- عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ قُرَّةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ أَبِيهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا فَسَدَ أَهْلُ الشَّامِ فَلَا خَيْرَ لَكُمْ لَا تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي مُنْصُرِينَ لَا يَضُرُّهُمْ مَنْ خَذَلَهُمْ حَتَّى تَقُومَ السَّاعَةُ^(۲):

موعاوییه‌ی کوپی قوپه (خزسنوودی خودای ئی بن) گوئی: باو‌کم گوئی: پیغه‌مبهر (دربودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: هه‌رکاتئ خه‌لکی شام گه‌ند بوون ئیتر که‌لک‌تان نامینئ، کو‌مه‌له‌یی له‌م ئومه‌تی منه هر سه‌رکه‌وتوو ده‌بن، تا روژی قیامت هه‌ل ده‌سئ و ته‌واو نزیک ده‌بیته‌وه، ئه‌وه‌ی پاشقولیان ئی ده‌دا زیانیان پی ناگه‌یه‌نئ (ت-س/ص).

۳۵۷۸- عَنْ بَهْزَش بْنِ حَكِيمٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ) قَالَ: قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيْنَ تَأْمُرُنِي، قَالَ: هَا هُنَا. وَكَمَا يَدِيهِ نَحْوَ الشَّامِ^(۳):

له به‌هزی کوپی چه‌کیمه‌وه له باو‌کیه‌وه له باپیری‌ه‌وه (خزسنوودی خودایان ئی بن) گوئی: گوتم: ئه‌ی پیغه‌مبهری خودا! بو کام لایئ فه‌رمانم پی ده‌که‌ی که

(۲) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

(۳) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

لہ کاتی روودانی فہرتہ نہ کاندہ بچم بو ئہوی؟ پیغہ مہر (دروودی خودای لہ سرین)
 دہستی دریژ کرد بہرہ و شام و فہرموی: بو ئیرہ وہ! (ت-س/ص).
 ۳۵۷۹- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ:
 سَتَخْرُجُ نَارٌ مِنْ حَضْرَمَوْتَ قَبْلَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ تَحْشُرُ النَّاسَ. قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ فَمَا تَأْمُرُنَا
 قَالَ: عَلَيْكُمْ بِالشَّامِ. روى هذه الثلاثة الترمذي في الفتن^(۴):

ثیبنو عومہر (رمزای خوی فی بن) لہ حہزہ تہوہ (دروودی خودای لہ سرین)
 دہ فہرموی: لہ پیٹش روژی قیامہ تدا ناگری لہ لای حہضرہ مہوتہوہ سہر ہل
 دہدات مہردوم کوڈہ کاتہوہ بو حہشر. گوتیان: ئہی پیغہ مہری خودا! دہی
 فہرمانت بہ چییہ پیمان؟ فہرموی: خوٹان بگہ یہننہ شام. (ت-س/ص).
 ۳۵۸۰- عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نُوَلِّفُ الْقُرْآنَ مِنَ الرَّقَاعِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) طُوبَى لِلشَّامِ.
 فَقُلْنَا لَأَيِّ ذَلِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: لِأَنَّ مَلَائِكَةَ الرَّحْمَنِ بَاسِطَةً أَجْنَحَتَهَا عَلَيْهَا. رواه
 الترمذي بسند حسن. نسأل الله حسن الحال^(۵):

زہیدی کوپی ثابیت (خودای فی رازی بن) گوتی: لہ خزمہ تی پیغہ مہر دہ بووین
 (دروودی خودای لہ سرین) لہ پارچہ چہرم و بہردو ئیسقانہ کان ئایہ تہ کانی قورٹانمان
 کوڈہ کردہوہ، لہوکاتہ دہ پیغہ مہر (دروودی خودای لہ سرین) فہرموی: خوٹشی لہ
 خہ لکی شام گوتمان: قوربان! ئہوہ لہ بہرچی وا دہ فہرموی؟ فہرموی: چونکہ
 فریشتہ کانی خودای مہرہ بان بالیان کیٹشاوہ بہ سہریدا (ت-س/ح).

۷۴) راسپیتری (وہ صیت) دہ کی پیغہ مہر (دروودی خودای لہ سرین)

دہربارہی خہ لکی میصر: (وصیۃ النبی (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) باہل مصر)

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {فَلَمَّا دَخَلُوا عَلَى يُوسُفَ آوَى إِلَيْهِ أَبْوَتِهِ وَقَالَ ادْخُلُوا مِصْرَ إِن
 شَاءَ اللَّهُ آمِينَ - ۹۹/۱۲}.

(۴) رواء الترمذي بسند صحيح (شرحه).

(۵) رواء الترمذي بسند حسن.

ده‌ی بفرموون به خیر و خوشی و ئاسوده‌یی برونه ناو شاری میسر

خویه‌وه!

۳۵۸۱- عَنْ أَبِي ذَرٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِيَّاكُمْ سَتَفْتَحُونَ مِصْرَ وَهِيَ أَرْضٌ يُسَمَّى فِيهَا الْقِرَاطُ فَإِذَا فَتَحْتُمُوهَا فَأَحْسِنُوا إِلَى أَهْلِهَا فَإِنَّ لَهُمْ ذِمَّةً وَرَحِمًا. أَوْ قَالَ: ذِمَّةٌ وَصِهْرًا فَإِذَا رَأَيْتَ رَجُلَيْنِ يَخْتَصِمَانِ فِيهَا فِي مَوْضِعٍ لَبَنَةٍ فَأَخْرِجْ مِنْهَا. قَالَ: فَرَأَيْتُ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنِ شَرَحْبِيلَ بْنِ حَسَنَةَ وَأَخَاهُ رَبِيعَةَ يَخْتَصِمَانِ فِي مَوْضِعٍ لَبَنَةٍ فَخَرَجْتُ مِنْهَا. وَفِي رِوَايَةٍ: إِيَّاكُمْ سَتَفْتَحُونَ أَرْضًا يُذَكَّرُ فِيهَا الْقِرَاطُ فَاسْتَوْصُوا بِأَهْلِهَا خَيْرًا فَإِنَّ لَهُمْ ذِمَّةً وَرَحِمًا. رواه مسلم. نَسَّأَلُ اللَّهَ السَّلَامَ وَكَمَالَ الْإِيمَانِ: آمِينَ^(۱):

ئەبو زەر (خۆشنودی خودای ئابن) دەڵێ: پیڤه‌مبەر (درود و ناشتی و سلوی خودای گه‌وره‌ی مەزنی لەسەر بێ) فەرمووی: بەزووێی وولاتی میسر ده‌گرن و فه‌تھی ده‌که‌ن، له‌و خاکه‌ پارهی‌ه‌کی لێیه‌ ناوی قیراطه‌، خه‌لکه‌که‌ی به‌ زۆری سه‌وداو مامه‌له‌ به‌و دراوه‌ ده‌که‌ن، هه‌ر کاتێ ئه‌وێتان فه‌تخ کرد ئامۆژگاری و راسپێری من ئه‌وه‌یه‌ که‌ زۆر زۆر باش بن بۆ خه‌لکه‌که‌ی و ئامۆژگاری یه‌کتیش بکه‌ن که‌ بۆیان باش بن، چونکه‌ خه‌لکی میسر سه‌ره‌پای ئه‌وه‌ی که‌ ئه‌ه‌لی زیممه‌ن و په‌یماندارن و له‌به‌رئه‌وه‌ی خاوه‌ن نامه‌ن، خاترو ریزو قه‌دری تایبه‌تی خۆیان هه‌یه‌، سه‌ره‌پای ئه‌م پله‌و پایه‌ باشه‌یش خزمیشمانن (چونکه‌ خالوانی ئیسماعیل پیڤه‌مبه‌رن، که‌ باب‌ه‌ گه‌وره‌ی پیڤه‌مبه‌ره‌، چونکه‌ دایکه‌ هاجه‌ره‌ له‌وانه‌ که‌ دایکی چه‌زهره‌تی ئیسماعیله‌، - درودی خودا له‌خۆی و خاوه‌ن‌ه‌و نه‌وه‌ی پیمۆزی بێ). یا فەرمووی: چونکه‌ ئه‌وان سه‌ره‌پای ئه‌وه‌ی که‌ خاوه‌نی په‌یمان و ئه‌مانن، خه‌زورانی‌شمانن (چونکه‌ مارییه‌ی قیبطیه‌ که‌ دایکی ئیبراهیمی کوپری پیڤه‌مبه‌ره‌ له‌وانه‌، - درودی خودا له‌خۆی و نه‌وه‌ و هاوسه‌رانی بێ). جا هه‌رکاتێ له‌وێ دوو پیاوت چاو پێکه‌وت له‌سه‌ر جێگه‌خشتی هه‌ریان بوو له‌وێ

(۱) مسلم. فضائل الصحابة. ۶۴۴۰.

مہ مینہ۔ ئەبو زەر (خودای ئی رازی بن) گوتی: ئەو پرەحمانی کوپی شورەحبیل و رەبیعی برایم دی، لەسەر شوینی خشتی هەرایان بوو، ئیتەر منیش لەوئێ نەمام. لە گێڕانەوێهەکا: ئێو بە زوویی خاکێ دەگرن، لەوئێ باوبابی قیراتەو کڕین و فرۆشتن بەو دراوێهە، وەصییت و ئامۆژگاری و راسپێریتان دەکەم کە فرە خاس بن لەگەڵ دانیشتووانی، چونکە ئەو گەلی میسرە سەرەپای خاوەن پەیمانی، خالوانیشمان! (موسلیم گێڕاویەتەو، نۆمی ئیشاری میهری خودا بن). بەندە (کە وەرگێڕی ئەم نامە پیروزیەم) بە پێی رەفت و عەمەل بە چەمک و مەفهومی ئەم فەرموودەیه، بە نیازی وەشانندی تۆی برایەتی لە نیوانی گەلە موسولمانەکانا، کە هەریەکە ی لقیکن لە ئۆمەتی موحەممەدی پیروژ دەئێم لە پەسنی میسرەدا:

میسر! کیژئیکس چەن خان و مانس!

بووکی روو سوووس هەردوو جیهانی

گولس گەشاووس، چون کوردستانی

جیگەس زانست و دین و قورنانی!

بەستە بۆ قەدر و سەربەرز و جوهانی

کە بۆ حەزەرت و کوپی خالوانس!

لە سایەس خواوە خاکس یەزدانی

بۆ نیسلام بووینە وەتەنی سانی!!

نەزەر گولیکە، گول بە گولس خۆس

شەیدای روویەتی و ناشقە بەبۆس!

نیستاش هەمیشە وەکوو بیارە

سەرچاوەس عیلم و دینس نازدارە!

فیڕگەس بیارە، لەو دین کەنارە

وہک زانکۆی نەزھەر بەرزو ناو دارە
 شیخی بیارە لەو سەر سنوورە
 چون شیخی نەزھەر وەک کیوی نوورە!
 لە کۆن و نویدا نەم پەنا جوانە
 جیسی حەوانەووەی نەووەی کوردانە!
 گەلێ کوردی مەرد لەو شارە جوانە
 شاکاری جوانی لەوێ مێوانە!!
 کەس نیل زیس ناو؟ رووباری عیلامە
 هەر! سەیر دەکەس نمێ لەو نمە!
 دەبارن ویتەس تیشکی مانگ و خۆر
 شاگۆل شین دەکا، زەردو سپی و سوور
 گۆلی هەمە رەنگ، باخی هەمە جوور
 خەمڵیو ویتەس دەشتی شارەزۆر!
 نەم تاجە کەوا تاجی مەردییە
 دانەر میصرییە وەرگیژ کوردییە!
 گۆلیکە ویتەس چامەس بوردییە
 مۆتۆربەس دوو رەنگ: چون نەحمەدییە
 نیچمە قەسەمان لە موسوڵمانە
 لە گەلی میصری براس، خۆمانە
 دەنا دەبنانی دەستت زەمانە
 دەجنێ بە نۆرە جەرگی نەم دوانە
 مەلای بیارە! تۆ دەنکی دوپی

نازانم بۆچی ناسی خۆت گۆرس؟
 ناخ بۆ بیاره! کهس بێ جاربێ تر
 له‌وێن سوخته‌بم، یساخۆ مجیـوور
 نه‌رکی سه‌رشانم به‌ پێی پشکی ده‌و:
 سه‌هاوه‌ر جۆش ده‌م به‌ قووی زۆر بته‌و^(*)
 جار جار ده‌ستی شیخ: شیخی مه‌لادین
 زیاره‌ت بکه‌ین له‌ گه‌ل مه‌حاسین!
 نوووری به‌وه‌نده‌ش رازییه‌ قوربان
 به‌خه‌و ریی بده‌ن بێ بۆ خه‌متان
 له‌گه‌لێ وایه‌ وه‌حشی نه‌و کیـوهم
 لێ خۆم ده‌زانم ده‌رویشی نیـوهم!!

٧٥) باسی گه‌وره‌یی و به‌هره‌وه‌ری نۆمه‌تی موچه‌مه‌د (دروودی بێ شومارو
 بێ پایان له‌سه‌ر خۆی و نۆمه‌تی بێ) (که‌ گه‌لی کوردیش له‌ سایه‌ی خوداوه
 سه‌رجه‌م له‌م نۆمه‌ته‌ پیرۆزه‌ن):
 فضل الامة المحمدية (مُتَى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)

قَالَ اللهُ تَعَالَى: {كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ
 الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَوْ آمَنَ أَهْلُ الْكِتَابِ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ مِّنْهُمُ الْمُؤْمِنُونَ وَأَكْثَرُهُمُ
 الْفَاسِقُونَ صدق الله العظيم - ١١٠/٣}.

^(*) خۆزگه‌م وه‌کوو جارێ ده‌بووم

به‌پێ هه‌تا به‌غدا ده‌چووم

نه‌کوو وه‌کوو نیستام ده‌بووم

ده‌لیی دیلی ژێر ده‌ستی جووم

واته: ئیوه ئهی ئۆمه‌تی موچه‌مه‌دا! چاکترین ئۆمه‌تیکن که خودا به خیرو خوشی هیناوانییته ناو کایه‌وه‌و زۆر به‌ریک‌و پیکی خودا له کل دهری کردوون و کردوونی به گولئ له پیشانگای جیهاناو له نمایشتگای دهوراناو له‌به‌ر چاوی ئه‌و خه‌لکانه‌ دایناون، هوی سه‌ره‌کی ئه‌م ده‌ستی قه‌در لیئانه‌ی خودای گه‌وره‌ش ده‌گه‌ریته‌وه‌ بو ئه‌م سئ پیشه‌ باشانه:

یه‌که‌م: فه‌رمان ده‌که‌ن به‌ چاکه‌و له‌ هه‌مان کاتا ره‌فتی پی ده‌که‌ن.

دووهم: به‌ کردارو به‌ ره‌فتارو به‌ده‌م و ده‌سو دڵ جله‌وگیری ده‌که‌ن له‌ هه‌موو جوړه‌ خراپه‌یی.

سییه‌م: ئیمان و باوه‌رتان هه‌یه‌ به‌ خودا له‌سه‌ر شیوه‌یه‌کی جوان، دیاره‌و به‌لگه‌ نه‌ویسته‌ که‌ خاوه‌ن باوه‌ری راستیش هه‌میشه‌ نزیکه‌ له‌ چاکه‌و دووره‌ له‌ خراپه‌ نه‌گه‌ر خاوه‌ن نامه‌کان (ئه‌هلی کیتابه‌ ئاسمانییه‌کان) باوه‌ر به‌یخن و وه‌کوو ئیوه‌ ئه‌م ریگه‌ هه‌قه‌یه‌ بگرن ئه‌وه‌ بو‌ خو‌یان باش ده‌که‌ن، بازئ له‌وان خاوه‌ن باوه‌رو بپروان و بپروادارن به‌لام به‌شی زۆریان به‌دکارو نابارو ناهه‌موارن.

٣٥٨٢- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَثَلُ الْمُسْلِمِينَ وَالْيَهُودِ وَالنَّصَارَى كَمَثَلِ رَجُلٍ اسْتَأْجَرَ قَوْمًا يَعْمَلُونَ لَهُ عَمَلًا يَوْمًا إِلَى اللَّيْلِ فَعَمِلُوا إِلَى نِصْفِ النَّهَارِ، فَقَالُوا لَا حَاجَةَ لَنَا إِلَى أَجْرِكَ فَاسْتَأْجَرَ آخَرِينَ فَقَالَ أَكْمَلُوا بَقِيَّةَ يَوْمِكُمْ وَلَكُمْ الَّذِي شَرَطْتُ هَؤُلَاءِ فَعَمِلُوا حَتَّى إِذَا كَانَ حِينَ صَلَاةِ الْعَصْرِ قَالُوا لَكَ مَا عَمَلْنَا فَاسْتَأْجَرَ قَوْمًا فَعَمِلُوا بَقِيَّةَ يَوْمِهِمْ حَتَّى غَابَتِ الشَّمْسُ، وَاسْتَكْمَلُوا أَجْرَ الْفَرِيقَيْنِ^(١):

ئهبو مووسا (ره‌زای خوای ئی بئ) گوتی: پیغه‌مه‌به‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) فه‌رمووی: داستانی موسولمانه‌کان و جووله‌که‌کان و دیانه‌کان وه‌ک داستانی

(١) بخاری. فضل صلاة العصر: ٥٥٨، ٢٢٧١. (تجرید/ کوردی / ١ / ٣٣٠ رقم/ ٢٢٨. ٥٥٧، ٢٢٦٨،

٢٢٦٩، ٢٤٥٩، ٥٠٢١، ٧٤٦٧، ٧٥٣٣. اخرجه مسلم. العینی/ ٥ / ٥١ رقم/ ٤٣).

پیاوی وایه که ده‌سته‌یی به‌کری بگری که هه‌تا ئیواری کاریکی خوئی بو ته‌واو بکه‌ن، کریکاره‌کان تا نیوه‌پۆ ئیش ده‌که‌ن و ده‌لین: نه کریی تو‌مان ده‌وی و نه ئیش ده‌که‌ین، کاره‌که به نیوه‌چلی به‌جی ده‌هیلن، پیاوه‌که‌ش تاقمه‌یه‌کی تر به‌کری ده‌گری و پییان ده‌لی: ئیوه ئه‌م تاقی ئیواره‌یه ته‌واو بکه‌ن ئه‌و کرییه‌ی ده‌مدا به‌وان هه‌مووی ده‌ده‌م به ئیوه، جا ئه‌وانیش هه‌تا کاتی نویژی عه‌صر ئیش ده‌که‌ن و ده‌س هه‌ل ده‌گرن و ده‌لین ئیتر کارناکه‌ین و هه‌رچی‌شمان کردووه بو خۆت و چیمان کری ده‌که‌وی نامانه‌وی ئه‌ویش بو تو بی! ئه‌وجا پیاوه‌که ده‌سته‌یه‌کی تر به‌کری ده‌گری، ماوه‌ی ئه‌و رۆژه (واته له نویژی عه‌سره‌وه تا خۆر ئاوا ده‌بی) کارده‌که‌ن و سه‌ر راست ده‌رده‌چن و به ته‌واوی کریی هه‌ردوو تاقمه‌کانی تریان وه‌رگرت بو خۆیان.

(ب/مالک/ئه‌حمده‌د/ت- خودایان ئی رازی ب)

۳۵۸۳- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِمَّا بَقَاؤُكُمْ فِيمَا سَلَفَ قَبْلَكُمْ مِنَ الْأَمَمِ كَمَا بَيْنَ صَلَاةِ الْعَصْرِ إِلَى غُرُوبِ الشَّمْسِ، أَوْتَى أَهْلُ التَّوَرَاةِ التَّوَرَاةَ فَعَمِلُوا بِهَا حَتَّى إِذَا انْتَصَفَ النَّهَارُ عَجَزُوا، فَأَعْطُوا قِرَاطًا قِرَاطًا، ثُمَّ أَوْتَى أَهْلُ الْإِنْجِيلِ الْإِنْجِيلَ فَعَمِلُوا إِلَى صَلَاةِ الْعَصْرِ، ثُمَّ عَجَزُوا، فَأَعْطُوا قِرَاطًا قِرَاطًا، ثُمَّ أَوْتِيَ الْقُرْآنَ فَعَمِلْنَا إِلَى غُرُوبِ الشَّمْسِ، فَأَعْطَيْنَا قِرَاطَيْنِ قِرَاطَيْنِ، فَقَالَ أَهْلُ الْكِتَابَيْنِ أَيْ رَبَّنَا أَعْطَيْتَ هَؤُلَاءِ قِرَاطَيْنِ قِرَاطَيْنِ، وَأَعْطَيْتَنَا قِرَاطًا قِرَاطًا، وَنَحْنُ كُنَّا أَكْثَرَ عَمَلًا، فَقَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: هَلْ ظَلَمْتُكُمْ مِنْ أَجْرِكُمْ مِنْ شَيْءٍ؟ قَالُوا: لَا، قَالَ فَهُوَ فَضْلِي أَوْتِيهِ مَنْ أَشَاءَ. رواهما البخاري ومالك وأحمد والترمذي^(۲):

ئیبینو عومه‌ر (خۆش نوودی خودایان ئی ب): ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر (دروود ناشتی و سلوو سۆزی خودای گه‌وره‌و مبه‌رمبانی له‌سه‌ر ب): فه‌رمووی: ماوه‌ی مانه‌وه‌ی ئیوه له‌چاو ئه‌و نه‌ته‌وانه‌ی تر دا که له پییش ئیوه‌وه رۆیشتون به‌قه‌د نیوانی نویژی عه‌سره‌و نویژی شیوانه، ته‌ورات خه‌لات کرا به ده‌سته‌ی ته‌ورات، هه‌تا نیوه‌پۆ ره‌فت و

(۲) بخاری. مواقيت الصلاة: ۵۵۸، ۲۲۷۱.

کاریان پی‌کردو ئیتر کۆلیاندا، وه هه‌ر یه‌که‌ی سه‌رو قیراتیان پێدرا، له‌پاشا ئینجیل خه‌لات کرا به‌ ده‌سته‌ی ئینجیل، ئه‌وانیش هه‌تا نوێژی عه‌سر ره‌فت و کاریان پی‌کردو کۆلیاندا، ئه‌وانیش یه‌کی سه‌رو قیراتی خۆیان وه‌رگرت، ئینجا ئه‌م قورئانه به‌ خه‌لاتی درا به‌ ئیمه، وه ئیمه تا نوێژی شیوان کارمان پی‌کرد، وه یه‌کی سه‌رو دوو قیراتمان وه‌رگرت، جا ده‌سته‌ی ته‌ورات و ئینجیل گو‌تیان: په‌روه‌ردگارا! بۆ به‌مانه یه‌کی دوو قیراتت داو به‌لام به‌ ئیمه یه‌کی یه‌ک قیرات؟ له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌شا که ئیمه کارمان زۆرتر کردووه! خودای گه‌وره‌و سه‌روه‌ریش ده‌فه‌رموئ: ئایا له‌ پاداشی خۆتان هیچ که‌مترم داوه پیتان؟ ده‌لێن: نه‌خه‌یر، ده‌فه‌رموئ: ده‌ئه‌وه به‌ش و باره‌ی خۆمه به‌کێ ئاره‌زوو بکه‌م ده‌یده‌می (ب/مالیک/ئه‌حمه‌د/ت).

۳۵۸۴- عَنْ سَعْدِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَقْبَلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ذَاتَ يَوْمٍ مِنَ الْعَالِيَةِ فَمَرَّ بِمَسْجِدِ بَنِي مُعَاوِيَةَ دَخَلَ فَرَكَعَ فِيهِ رَكَعَتَيْنِ وَصَلَّيْنَا مَعَهُ وَدَعَا رَبَّهُ طَوِيلًا ثُمَّ انْصَرَفَ إِلَيْنَا وَقَالَ: سَأَلْتُ رَبِّي ثَلَاثًا فَأَعْطَانِي اثْنَتَيْنِ وَمَنْعَنِي وَاحِدَةً: سَأَلْتُ رَبِّي أَنْ لَا يُهْلِكَ أُمَّتِي بِالسَّنَةِ فَأَعْطَانِيهَا وَسَأَلْتُهُ أَلَّا يُهْلِكَ أُمَّتِي بِالْفَرَقِ. وَفِي رِوَايَةٍ: أَلَّا يُسَلِّطَ عَلَيْهِمْ عَدُوًّا مِنْ غَيْرِهِمْ فَأَعْطَانِيهَا، وَسَأَلْتُهُ أَلَّا يُجْعَلَ بَأْسُهُمْ بَيْنَهُمْ فَمَنْعَنِيهَا. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ (۳):

سه‌عد (خودای ئا‌ خوش نوود و رازی بێ) گو‌تی: روژی پی‌غه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سه‌رین) له‌ ئه‌ل‌عالیه‌وه ته‌شریفی برد بۆ مزگه‌وته‌که‌ی به‌نی مو‌ع‌او‌یه‌، چو‌وه ناو مزگه‌وته‌که‌وه دوو ر‌ک‌ات نو‌ی‌ژی تیا کرد، ئیمه‌ش له‌گه‌لیا ئه‌و نو‌ی‌ژه‌مان کرد، وه زۆر پارایه‌وه له‌ خودا، ئینجا هاته‌وه بۆ لای ئیمه‌ فه‌رمو‌ی: سێ شتم له‌ خودا داواکرد، دوو شتیانی پێدا به‌لام ئه‌وی تریانی نه‌داپیم: داوام له‌ خودای خۆم کرد که ئۆمه‌تم به‌ سالی گرانی و قاتی و ق‌ری ق‌رنه‌کا، خودا ئه‌مه‌ی پێدا، وه داوام لی‌کرد که ئۆمه‌تم به‌ نو‌قم بو‌ون و لاف‌و‌ی گه‌وره‌ له‌ناو

نہ با، خودا نہ مہیشی پی خہلات کردم لہ گپرانہ وہ پیکہا: کہ دوشمنی خوشیان بہ سہردا زال نہکا کہ لہ موسولمانان نہ بی، خودا نہ مہیشی دامی وہ داوام لی کرد کہ خوخور نہ بن بہ لام نہ مہی نہ دامی (م/د/ت).

۳۵۸۵- ولابی داود: إِنَّ اللَّهَ أَجَارَكُمْ مِنْ ثَلَاثِ خِلَالٍ: أَنْ لَا يَذْغُرَ عَلَيْكُمْ بُيُوتُكُمْ فَتَهْلِكُوا جَمِيعًا، وَأَنْ لَا يَظْهَرَ أَهْلُ الْبَاطِلِ عَلَى أَهْلِ الْحَقِّ وَأَنْ لَا تَجْتَمِعُوا عَلَى ضَلَالَةٍ^(۴):

نہ بو داوود (رنای خوی فی بن) دہ گپرتہ وہ حہ زرت (درویدی خودای لہ سہرین) فہرموویہ تی: خودا لہم سن شتہ پہنای داون: لہ وہ کہ پیغہ مہرہ کہ تان نزای شہرتان فی بکاو بہ نزای نہو سہرجہم لہ ناو بچن، لہ وہش کہ دہستہی ناہق زال بن بہ سہر دہستہی ہہ قد" لہ وہش کہ لہ سہر گومپایی و ناہقی رای ہہ مووتان یہ ک بگری!

۳۵۸۶- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أُمِّي هَذِهِ أُمَّةٌ مَرْحُومَةٌ لَيْسَ عَلَيْهَا عَذَابٌ فِي الْآخِرَةِ عَذَابُهَا فِي الدُّنْيَا الْفِتْنُ وَالزَّلَازِلُ وَالْقَتْلُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَاطْبَرَانِي وَالْحَاكِمُ بِسَنَدٍ صَحِيحٍ^(۵):

نہ بو موسا (خودای فی خوش نوود بن) لہ پیغہ مہرہ وہ (درویدی خودای لہ سہرین) دہرموئی: نہم لڑمتی منہ خودا بہ رحمہ لہ کلیاناو کہ نیکی رحمہ پیکران، لہ قیامہ تا سزای سہخت نادرین، سزای جیہانی شیان بریتیہ لہ پشیوی و فہرتہ نہو بوومہ لہ رزہ و کوشتن و برین و شہ پوشوپ (د/تہ بہ رانی/حاکم: ص).

۳۵۸۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ لِهَذِهِ الْأُمَّةِ عَلَى رَأْسِ كُلِّ مِائَةِ سَنَةٍ مَنْ يُجَدِّدُ لَهَا دِينَهَا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالْحَاكِمُ وَابِيهَقِي^(۶):

(۴) رواہ ابو داود فی الفتن والملاحم (شرحہ).

(۵) رواہ ابو داود فی الفتن والملاحم (شرحہ).

(۶) رواہ ابو داود فی الفتن والملاحم (شرحہ).

ئەبو هورەیره (بە شەوو بە رۆژ نوورو رحمت و رەزای خودای گەوره له خەوگەیی پی‌و‌زی
 وەك بەمارە باران ببارئ) دە‌ل‌ئ‌ی: پی‌غە‌م‌بەر (دروودی خودای لە‌سەر‌ین) دە‌فەر‌مو‌ی:
 لە‌سەری هە‌موو سەد سالی‌كا خدا بە لوتفی خو‌ی كە‌س‌ی دە‌نی‌ر‌ی بو
 ئەم ئۆ‌مە‌تە، سەر لە‌نو‌ی ئایینه‌كە‌ی بو نو‌ی دە‌كاتە‌وه
 (د/حاكم/بە‌ی‌هە‌قی-س/ص).

۳۵۸۸- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَثَلُ
 أُمَّتِي مَثَلُ الْمَطَرِ لَا يُدْرَى أَوَّلُهُ خَيْرٌ أَمْ آخِرُهُ. رواه الترمذی والحاكم ولفظه:
 أُمَّتِي أُمَّةٌ مَرْحُومَةٌ مَغْفُورٌ مُتَابٌ لَهَا عَلَيْهَا^(۷):

ئە‌نە‌س (پ‌ر‌گ‌ڤ‌ی پی‌و‌زی له نوورو رەزای خودای گە‌وره و مە‌زن ب‌ن) دە‌ل‌ئ‌ی: پی‌غە‌م‌بەر
 (دروود و س‌ل‌و‌و ناشتی خودای گە‌وره‌ی لە‌سەر‌ ب‌ن) دە‌فەر‌مو‌ی: ئۆ‌مە‌تی م‌ن وە‌ك بارانی
 رحمت وایە، خوا حە‌ز‌كا و خوا یاری‌ی بو باشی و چا‌کی فەر‌قی
 ئە‌وه‌ل و نا‌خ‌ری نییه (ت-س/ح-حاكم) گ‌ف‌تە‌ی (لە‌ف‌ز‌ی حاکم (خودای ن‌
 رازی ب‌ن) ئا‌و‌ایە: ئۆ‌مە‌تی م‌ن خدا بە رحمة له‌گە‌لیا، ئۆ‌مە‌تی‌کی خدا
 پ‌ی‌دا‌وه، خدا گونا‌هی دە‌پ‌و‌ش‌ئ‌ و تە‌وبە‌ و پە‌شیمانی‌ی ن‌ گ‌یرا دە‌كا.

۳۵۸۹- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ:
 إِنَّ اللَّهَ لَا يَجْمَعُ أُمَّتِي - أَوْ قَالَ أُمَّةَ مُحَمَّدٍ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى ضَلَالَةٍ

(۷) رواه الترمذی بسند حسن (شرحه).

وَيَدُ اللَّهُ مَعَ الْجَمَاعَةِ وَمَنْ شَدَّ شَدَّ إِلَى النَّارِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ فِي كِتَابِ الْفِتَنِ.
نَسَّأَلُ اللَّهَ السَّلَامَةَ مِنَ الْفِتَنِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ. آمِينَ^(۸):

ئیبینو عومەر (رمزای خودایان ئی بن) ده لئی: پیغهمبەر (دروودی خودای لهر سر
بن) ده فهرموئی: خودای مه زن نایه لئی که ئومه تی من یا فهرمووی: که
ئومه تی موچه ممه د (دروودی خودای لهر سر بن) هه موو پیکه وه له سه ر
گومرایی و ناهه قی کو ببنه وه! خوداش بو خوئی پشتیوانی کو مه له، جا
ئه وه ی له گه ل ته رایی و له کو مه له ی موسولمانان خوئی جیا بکاته وه
ئاگری دۆزه خ زو و یا درهنگ ده یقوزیته وه! (ترمیدی ریوایه تی
کردو وه، رمزای خودای ئی بن).

«ره واهو دداره قه وطنی هه ددشه نه تترمیذی»

تۆ کلی چاوی منی، چیمه له تۆپ و ده رزی

مه لا مه سنوولی دینه، نه رک ی نه و دین زانی نه

نه و نه پسپۆری پیشه، نه کاری کان دۆزینه!

له کیسچوونی نه مانه، سووچی پسپۆره کانه

سووچی پیشه سازه کان له گه ل میری زه مانه!!

نه وه ی له جیی خوئی مابن له و وولاتی خۆمانه

(له فه زلی خوا به زیاد بن) ته نیا مه لا و قورنانه!!

^(۸) رواه الترمذی فی کتاب الفتن.

دینم دینس خودایہ، خاوهنسی خوئی ووریایہ
 تیشکی خوئی نیوہو، قتت بفقو لہن نایہ !
 مہلا زانایہ دانایہ، خوئہ ویستی خودایہ
 دؤستی دؤستی خودایہ، لہجیتی رەسولہ لایہ"
 خوئنگم بھوئی مہلایہ، سہر بھرنی لای مہلایہ
 سنگی قورنانی تیایہ، مہناسہ کھی شیقایہ !
 مہلا و مہلہری سہری، ریش و جبہ کھی بھری
 دہزانی چییہ نووری !؟ ناسمانی پپ لہ پھری !^(۱)

^(۱) پھری، مہلک، مہلاک (فہرہنگی ئەستیرہ گەشە) مامؤستا مہلا مہنصور عہلی ناصیف (گۆری پیرۆزی نوومی بلیسە تیشکی خودا بئ) لیرہدا دہفہرموئ، لہ سایہی خوداوە چاپکردنی بھرگی سیئہمی تاج تہواو بوو، وہ ژمارہی فہرموودہ (حەدیس)مکانی (۱۳۱۵) ہزارو سئ سہدو ہازدہ فہرمودہیہ، وہ بھدوای ئەما بھرگی جوارہم دئ، سہرمتاکہی (نامہی قورنانی پیرۆزو تەفسیری قورنانه).

بہندمیش دہلیم، لہ سایہی لوتف و کھرمی خوداوە ئی بوومہوہ لہ وەرگێرانی ئەم بھرگہ لہ ۱/ سہفہری/ ۱۳۹۴ کۆچی بھ ریکہوتی ۱۹۷۶/۲/۲ زاینی. ئەمرۆکەش گہ سئ شہمہیہ (۲۲)ی رەجەبی سالی ۱۴۰۹ک بھ ریکہوتی ۱۹۸۹/۲/۲۸ لہ نووسینی پاکنووسی ئەم بھرگہ (کہ لہ کوردپیہکھی لای مندا بھرگی پینجہمہ) بوومہوہ ژمارہی حەدیسەکان تا ئیرہ دہکاتہ (۳۹۰۰) حەدیس. لہ خودا بھزیادبئ. - وەرگێر -

نووری فارس حمہ خان حەسن - کەرکووک - مستشفی کرکووک العسکری
 ئەمرۆکەش گہ ریکہوتی ۲۰۰۸/۷/۷ بھ دہستی خوئم لہ سہرتاوە ہەتا ئیرہ، تەنقیحہم کردووە، خوا یارمەتیماں بدا سہر تەنقیحی بھرگہکانی تریشی. ئەم چاپہ بھپشتی خودا زۆر نایاب دمردہجئ، چونکہ سوپساو بۆ خودا حەدیسەکانیشم تەخریج کردووە. (وەرگێر)

فهرس المواضيع

زنجيره	پښتني سهره باسه كان	لا پهره
۱	نامه‌ی خودوود (تولهي تاوان)	۳
۲	باسي يه كه م: هره شه كردن له كه سي كه سي بكورئي و باسي نه وي كه هددى...	۴
۳	لا باسي. باسي توله سندن (قيصاص)	۱۲
۴	باسي دووم: باسي خوښ دان و خوښ بايي	۱۶
۵	خوښني بڼچووله (جهنين - به چكه‌ى ناولك - كورپه له) دمكاته سهرئ، نيتړ..	۲۳
۶	خوښني نه ندامه كانى له ش	۲۴
۷	پاكانه (هه سامه)	۲۸
۸	باسي سنيهم: باسي نه وانه كه خوښيان به فيرو داده نري و خوښيان نيه	۲۹
۹	حوكمى و مرگه پړاو له دين و نازاوه گير و له ري دمرچووه كان (نه لڅه واريچ)	۳۰
۱۰	كه سي جنبو به پيڅه مېهر (درودى خوداي له سهرين) بدا دهكوژري	۳۴
۱۱	باسي چوا رهم: سزاي دزيي و نه و نه نندازيه له مالي دزراو كه ده بي به وي....	۳۵
۱۲	هه ندي شتي وا نه گهر بيرين نابن به وي دمست برين	۳۷
۱۳	باسي پينجهم: باسي توله (هددى) شه روا پييسي	۳۹
۱۴	هددى شهرعي جيبه جي ناكري له سهر زني زميستان و زني سكېر تا...	۴۷
۱۵	حوكمى هه تي و بازي و لافه كردني نازهل و چوونه‌ى زني خوښي (زني مه حرم)	۴۸
۱۶	هددى بوختيان و جمين و جادوو بازي	۵۱
۱۷	باسي شه شه م: باسي هددى نارمقخور	۵۳
۱۸	ته مي كردن (ته عزيز سووك كردن) به ليدان و به په ندر كدن و به رهمه نه كردن دمبي	۵۶
۱۹	نه له دهمو وچاو ددري و نه هدديش له ناو مرگه و تا جيبه جي دهكري:	۵۸
۲۰	مهرجه كانى جيبه جي كردني هدد	۵۹
۲۱	باسي هه و ته م: باسي تاوان پوښين و نه تاوان خوش بوون له پيش نه و هدا كه...	۶۲
۲۲	دوا و تار (پايان - خاتمه): هدد برتي گونا هه كوي	۶۶
۲۳	نامه‌ی فرمانروايي (نيماره‌ت) و دادوهر يي (قهضاء)	۶۸
۲۴	به شي يه كه م: باسي نه وي كه كي رمواتر كه سه به فرمانروايي	۶۸
۲۵	نه ويستني فرمانروايي	۷۰
۲۶	به شي دووم: باسي په يمان به ستن (به يعه‌ت) و په يمان بردنه سهر	۷۳
۲۷	به گويكردني فرمانروا پيوسته و دروست نيه دمرچوون له فرماني و....	۷۸
۲۸	به شي سنيهم: نه ركي سهرشاني فرمانروا	۸۴

زنجیره	پېړستی سهره باسه كان	لا پېړه
۲۹	فهرمانپروا و مزپرو شاليارو كاربه دهمستی باشی لیها توو هه ل دمبزیرو و....	۸۹
۳۰	دلسوزی بؤ فهرمانپروا	۹۲
۳۱	به رتیل و دیاری بؤ كاربه دهمستی نارې وایه	۹۴
۳۲	فهرمانپروا هه قی ههیه كه كه سیکي بپروا پیکراو بكا به جیگری خوی	۹۸
۳۳	به شی چوارهم: باسی دادومری (القضاء) خودا له گه ل دادومر (قازی)....	۱۰۰
۳۴	گؤگردن له دادومری	۱۰۲
۳۵	دمستوورو یاسای دادومری	۱۰۲
۳۶	به لگو و نیشانه له سهر داواکاره داوالیکراویش (نه گهر نه چوو و ژیری) ...	۱۰۴
۳۷	چوئیتی سویند خواردن	۱۰۶
۳۸	باسی شایهت	۱۰۶
۳۹	هه پشه گردن له شایهتی درؤ	۱۰۸
۴۰	به شی پینجه م: باسی تیکوشین (اجتهاد)	۱۱۰
۴۱	دادپرس بؤی ههیه گومانبار (موتته ههم) چه پس بكا	۱۱۵
۴۲	برپاری دادپرس (قازی: دادومر) نارېوا ناكا به رهوا، واته به حوكمی....	۱۱۵
۴۳	دانانی ناو بزیكهر (چه كمه) دروسته	۱۱۷
۴۴	دوا وتار باسی ریکه وتن (صوتج)	۱۱۸
۴۵	نامه ی سویندو نه زر	۱۲۰
۴۶	باسی یه كه م: باسی سویند خواردن.	۱۲۰
۴۷	سویند ته نیا به ناوئ له ناوه كانی خودای گه وره ده خورئ و بهس	۱۲۰
۴۸	كه سئ به شتیکی تر (جگه له خودا) سویند بخوات گونا هبار دمی	۱۲۲
۴۹	سویندی مال ویرانكهر	۱۲۴
۵۰	رهه بهرئ و پیلیداگرتن له سویندا نابئ	۱۳۶
۵۱	سویندی بی بایه خ- سویندی بی هووده	۱۳۷
۵۲	سویند به پئی نیازی سویند دهره نهك به پئی نیازی سویند خور	۱۳۸
۵۳	نه گهر له دوا سویند هوه گوتی خودا چه زكا (ان شاو الله) سویندی ناكه وئ	۱۳۹
۵۴	باسی دووهم: باسی نه زر (فوتوو)	۱۳۰
۵۵	گپړانه وه (قهزای نه زری مردوو	۱۳۴
۵۶	نه زر گردنی شتی كه له دهمستی نه یی دانامه زری، هه روه ها گونا نه زر گردنی ش	۱۳۵

زنجیره	پېړستی سهره باسه کان	لا پیره
۵۷	که سې ههر چی مائی هه یه بیکا به خیر و نه زر ته نیا سې به کیکی....	۱۳۹
۵۸	دروسته له سویندو له نه زر په شیمان ببیته وه، به لام دهبج که فارمتی بدات	۱۴۰
۵۹	دوا وتار: دیاریکردنی نه ندازه ی بریتی (که فارمت) ی سویندو نه زر	۱۴۳
۶۰	نامه ی نه چیر و کوشتن و سه براوه کان	۱۴۸
۶۱	به شی یه که م: نه و گیانله به رانه ی گوشتیان ده خورئ	۱۴۸
۶۲	گیانله به ری ناویش ده خورئ وه مردار مېو ویشی ده خورئ	۱۵۴
۶۳	به شی دووهم: باسی نه و گیانله به رانه ی که گوشتیان نا خورئ	۱۵۶
۶۴	هه رومها هه ر گیانله به ری که کوشتنی هه ده غه بی یا فەرمان گرابی به...	۱۶۰
۶۵	ماری مائی ناوما ل تا سې جار هه ر هه شی ل ده کری که ماله که چول کا ...	۱۶۴
۶۶	به شی سییه م: باسی نه چیر و راو وشکار ده ستووری گیانله به ر سه برین	۱۶۶
۶۷	سهر برین: الذبح	۱۷۰
۶۸	سهر برینی گیاندار ی ناوس بریتی سهر برینی به چکه که ی ناوسکیشی ده که وئ	۱۷۲
۶۹	ناوی خودا هینان و سه برینی په سه ند	۱۷۲
۷۰	گوشتی سهر برای خاو من نامه کان هه لاله بو نیمه	۱۷۳
۷۱	حه و ته م و نه وه ی ده ستوور که ده کری بو مندال	۱۷۵
۷۲	فه ر ه ع و عه تیره	۱۷۸
۷۳	به شی چواره م: باسی قوربانی	۱۸۰
۷۴	چی ده ست ده دا بو قوربانی و چی ده ست نادات	۱۸۴
۷۵	پاشه کییه ک، باسی ناوا و ده ستووری قوربانی و باسی نه وه ییش که دروسته...	۱۸۷
۷۶	نامه ی خوارده مه نی و خوارده نه وه	۱۹۰
۷۷	به شی یه که م: نه ریت و ده ستووری خوارک و نان خوار دن	۱۹۰
۷۸	به شی دووهم: نه ریت و ده ستووری شت خوارده نه وه	۲۰۱
۷۹	ستا یشکردن له پاش خوار دن و خوارده نه وه	۲۰۶
۸۰	ده فرو قاپ و حاجه ت	۲۰۹
۸۱	به شی سییه م: میوانداری و نان خوار دن به کومه ئی	۲۱۲
۸۲	به شی چواره م: باسی خوارده مه نی	۲۱۷
۸۳	له نا چاری دا مردار ده خورئ	۲۲۴
۸۴	هه ندئ سه بزه ی ناپه سند	۲۲۵

زنجيره	پېښتې سهره باسه كان	لا پېره
۸۵	به شي پېنجه م: باسي شتي خواردنه وه	۲۲۷
۸۶	نوهی له باره ی نارەق و مەیه وه هاتوو	۲۳۰
۸۷	ههږشه کردن له مەی خواردنه وه	۲۳۶
۸۸	کۆتایی - دروست نییه مە ی بکړئ به سرکه	۲۴۱
۸۹	خوشاو (نەبیډ) - به مەرجئ پیاو سەرخوش نەکا - حەلآله	۲۴۱
۹۰	نامه ی جل و بهرگ:	۲۴۴
۹۱	باسی یه که م: ناوړنشم و زیږو زیو بؤ پیاو دروست نیه	۲۴۴
۹۲	ناوړنشم و زیږ بؤ مؤمّیینه دروستن	۲۵۰
۹۳	باسی دووم: جوړه کانی کالآ	۲۵۰
۹۴	له بهرکردنی جل و بهرگی خوری و موو شتی تریش دروسته:	۲۵۴
۹۵	رهنگی جل و بهرگ:	۲۵۸
۹۶	میژمر و لفکه ی میژمر	۲۶۲
۹۷	لا باسی: باسی نهنگوسایله، له زیږ دروست نیه، به لام له زیو سوننه ته	۲۶۲
۹۸	پېلاو: النعل	۲۶۸
۹۹	پاکي و خاوینی زور به سەندن	۲۷۰
۱۰۰	باسی سییه م: ده ستوری جل و بهرگ	۲۷۱
۱۰۱	ستايشکردن له کاتی جل پوښینا	۲۷۸
۱۰۲	جل و بهرگی ژنان	۲۸۱
۱۰۳	راست و چمپ خوشه ته کدان (صه مماء) و خوشه ته کدان به چیچکانه وه...	۲۸۴
۱۰۴	باسی چوارم: باسی رهوشته سروشتیه کان (سونه نولفیطره: خووه خواپیه کان)	۲۸۴
۱۰۵	باسی قزو داهینانی قز	۲۸۶
۱۰۶	رهنګګردن و بویاخکردنی مووی سهروریش	۲۸۹
۱۰۷	قز خستنه سهر قزو خالکوتان و شتی وا دروست نین	۲۹۳
۱۰۸	زهنګو زهنګوله و بلبله	۲۹۷
۱۰۹	چاولیکه ری گه سی جیایئ له تۆ دروست نیه، ههروها ساخته کاری نادروسته	۲۹۸
۱۱۰	لیدان و داخکردنی روخار دروست نیه	۳۰۰
۱۱۱	باسی پېنجه م: باسی ناومان و کهرسته ی ناومان	۳۰۱
۱۱۲	وینه نادروسته و فريشته قهدهغه دهکا	۳۰۷

زنجیره	پېړستی سهره باسه کان	لا پهره
۱۱۳	دوا وتار: بونی خوښ زور په سنده	۳۱۴
۱۱۴	نامه‌ی پزشکی و نووشته و دوا	۳۱۹
۱۱۵	پېشه‌کېک، له‌باری خپری نه‌خوښی و نارام گرتن له‌ژېر باری نه‌خوښی دا	۳۱۹
۱۱۶	پاداشی ددان به خۇداگرتن له‌کاتی تا‌عووندا	۳۲۳
۱۱۷	باسی جادوو بازی	۳۲۷
۱۱۸	زهر: السم	۳۲۸
۱۱۹	سهردان له نه‌خوښ سوننه‌ته	۳۳۲
۱۲۰	گوته‌ی کاتی توو‌شیوونی سه‌ختی و ناخوښی	۳۳۶
۱۲۱	به‌شی یه‌که‌م: باسی نه‌وه‌ی که خۇتیمارگرتن و به‌کار هی‌نانی دهرمان دروسته	۳۳۸
۱۲۲	پارېز سهرچاوه‌ی هه‌موو دهرمانیکه	۳۴۰
۱۲۳	به‌شی دووهم: باسی پزشکی‌ته‌ی و گیبی پیغه‌مبه‌ر (د.خ) یه‌کی له‌وانه....	۳۴۱
۱۲۴	شوین و کاتی که‌له‌شاخ گرتن	۳۴۴
۱۲۵	یه‌کیکی تریان دهرمانی ره‌شکه‌یه	۳۴۷
۱۲۶	یه‌کیکی تریان عوودی هیندییه	۳۴۸
۱۲۷	یه‌کیکی تریان دهرمانگرتنه به ده‌می نه‌خوښه‌وه: یا دهرمانگرتنه ناو لووتی..	۳۴۹
۱۲۸	هه‌ندیکی تریان خورمای عه‌جوه‌یه: یا دوو‌مه‌لانه	۳۵۱
۱۲۹	یه‌کیکی تریان ناوه بۇ تادارو بۇ که‌س که چاوی بیس کاری لی کردب	۳۵۲
۱۳۰	هه‌ندیکی تریان فرنی و مه‌حلله‌بی و کله	۳۵۵
۱۳۱	هیندیکی دیکه‌یان رۇن زمیتوون و سینه‌مه‌کییه	۳۵۷
۱۳۲	یه‌کیکی تریان شیرو گمیزی و شتره	۳۵۸
۱۳۳	یه‌کیکی تریان سووتووه بۇ برین و زام	۳۵۹
۱۳۴	هه‌ندیکی تریان خه‌پارو روگابه بۇ قه‌لوبوون، یا ترؤزی و روگابه	۳۵۹
۱۳۵	تیمارگرتن به‌شتی حهرام دروست نیه	۳۶۰
۱۳۶	به‌شی سینه‌م: باسی نووشته و دوا	۳۶۱
۱۳۷	وشه‌کانی دوا و نوشتی	۳۶۳
۱۳۸	نوشته‌گرتن به نایه‌تی قورئان دروسته! هه‌روه‌ها دروسته سهر قه‌ل‌مانه‌شی..	۳۶۹
۱۳۹	به‌شی چوارم: نه‌فسانه‌وه قسه‌ی هه‌ل‌به‌ستی پړوو پوچی سهرده‌می نه‌زانی....	۳۷۴
۱۴۰	نه‌گهر شوومی و به‌دبوومی گریمان هه‌بی ته‌نیا له‌م سی شته‌دا هه‌یه و به‌س	۳۷۷

زنجیره	پېرېستی سەرەباسەکان	لا پەرە
۱۴۱	نوقلانەى باش فرەباشە	۳۷۸
۱۴۲	باسى كۈپىنى و كۈلەنەنى و دانەگرتنەو (الخط) و رەمەل گرتنەو (الطرق)	۳۸۱
۱۴۳	كۆتايپەك: لە ھەمووی باشتەر تەوەككول و پشت بەستن بەخواپە	۳۸۶
۱۴۴	نامەى پېڭەمبەرپايتەى و پەيامنېرى و پەھبەرى	۳۹۰
۱۴۵	بەشى يەكەم: باسى گەورەپى پېڭەمبەر (دروودى خوداى لەسەربى)	۳۹۰
۱۴۶	لە داىكبوونى پېڭەمبەر و ناوەكەنى و شەجەرەى پېرۆزى (دروودى خوداى لەسەربى)	۳۹۷
۱۴۷	بەشى دووهم: باسى نیشانەكانى جەستەى پېرۆزى پېڭەمبەر (دروودى خوداى لەسەربى)	۳۹۹
۱۴۸	مووى پېڭەمبەر (دروودى خوداى لەسەربى)	۴۰۳
۱۴۹	بۆنى پېڭەمبەر (دروودى خوداى لەسەربى) زۆر خوش بوو	۴۰۴
۱۵۰	چۆنيتى قسەگردنى پېڭەمبەر (دروودى خوداى لەسەربى)	۴۰۶
۱۵۱	چۆنيتى پېڭەمبەرىنى پېڭەمبەر (دروودى خوداى لەسەربى)	۴۰۸
۱۵۲	نوستنى پېڭەمبەر (دروودى خوداى لەسەربى)	۴۱۰
۱۵۳	داستانى شەھکردى سىنگى پېڭەمبەر (دروودى خوداى لەسەربى)	۴۱۱
۱۵۴	بەشى سىيەم: باسى رەقتارە شىرپنەكانى پېڭەمبەر (دروودى خوداى لەسەربى)	۴۱۲
۱۵۵	دئسۆزى پېڭەمبەر (دروودى خوداى لەسەربى) بۆ ئۆمەتى خۆى	۴۲۲
۱۵۶	بەشى چوارەم: نیشانەكانى پېڭەمبەرپايتەى پېڭەمبەر (دروودى خوداى لەسەربى)	۴۲۴
۱۵۷	نیشانەپەكى تريان ئەوہ بوو بوخەپراى راھىب	۴۲۶
۱۵۸	نیشانەپەكى تريان: بەردوو دار سلاويان ئى دەکرد (دروودى خوداى لەسەربى)	۴۳۰
۱۵۹	نیشانەپەكى تريان ئەوہ بوو جنۆگەو بانگەوازکەران ھەوالى پېڭەمبەرپايتەى..	۴۳۰
۱۶۰	بەشى پېنجەم: باسى سرووش (وحى) و پېڭەمبەرپايتەى (ئېوہ) و پەيامنېرى (رسالە)	۴۳۲
۱۶۱	سرووش چۆن دەھاتە خوارەوہ بۆ سەر پېڭەمبەر (دروودى خوداى لەسەربى)	۴۳۳
۱۶۲	بەراپى سرووش	۴۳۴
۱۶۳	تەمەنى پېڭەمبەر و ماوہى پەيامەكەى (دروودى خوداى لەسەربى)	۴۳۹
۱۶۴	بەشى شەشەم: باسى ئيسرا (واتە: شەوڕەوى پېڭەمبەر (دروودى خوداى لەسەربى))	۴۴۱
۱۶۵	بەشى ھەوتەم: باسى گۆچکردن (رەوکردن: ھيجرەت)	۴۴۹
۱۶۶	گۆچى دەستەى گەمیکە	۴۶۶
۱۶۷	راى پېڭەمبەر (دروودى خوداى لەسەربى) بۆ ئیشوکارى دنيایى	۴۶۹
۱۶۸	بەشى ھەشتەم: باسى موعجيزەكانى پېڭەمبەر (د.خ)	۴۷۲

زنجیره	پېړستی سهره باسه کان	لا پهره
۱۶۹	یه کیکیان نهومیه ناو له نیوانی په نجه کانیوه هه تقوئیوه وهک کانیاوا	۴۷۲
۱۷۰	بازیکی تریان نهومی له پیتو هه پری نهووه (دروودی خودی لیسری) ناوی کهم زور بووه	۴۷۴
۱۷۱	یه کیکی تریان زورکردنی نان و چیشه	۴۷۷
۱۷۲	یه کیکی تریان نهوه بووه نان و خوارده مهنی له بهر دستیدا ته سبیحاتی...	۴۸۳
۱۷۳	موعجیزیه کی تریان نهوه بووه هه نی خورمای کهمی، زور کردووه هه تا...	۴۸۴
۱۷۴	موعجیزیه کی تریان نهوه بووه بنکه دار خورما گورکاندوویه تی بوی وهک..	۴۸۵
۱۷۵	موعجیزیه کی تریان نهوه بووه دارو درخت شوینی کهوتوون و...	۴۸۸
۱۷۶	موعجیزیه کی تریان نهوه بووه بهزووی دووعاو نزی گرا بووه (د.خ)	۴۹۶
۱۷۷	یه کیکی تریان نهوه بووه شتی په نهان و نه زانراوی ناشکرا کردووه	۴۹۸
۱۷۸	یه کیکی تریان نهوه بووه شتی په نهان و نادیار ی به چاو دیوه	۵۰۲
۱۷۹	پنجه مبه ران نامرن تا خوین ده کړین به سهر پشک له نیوانی جیهان و...	۵۰۷
۱۸۰	دوا وشه: باسی کهورمی هه ندی له پنجه مبه رکان: (د.خ)	۵۰۹
۱۸۱	باسی کهورمی هه زرمی مووسا (دروودی خودای کهوره ی له سهری)	۵۱۳
۱۸۲	باسی کهورمی هه زرمی عیسا (ناستی خودای له سهری)	۵۱۶
۱۸۳	باسی هه زل و کهورمی هه زرمی یوونس و هه زرمی زه کهریا (د.خ)	۵۲۰
۱۸۴	باسی کهورمی هه زرمی نهییوب (دروودی خودای لی بی)	۵۲۲
۱۸۵	ذولقه رنهین و عوزمیر و توبه ع (خودایان لی رازی بی)	۵۲۴
۱۸۶	نامه ی کهوره یی و پاکزی	۵۳۰
۱۸۷	باسی یه کهم: باسی کهوره یی و پاکزی یارانی پنجه مبه ر (د.خ) به تیکرای	۵۳۰
۱۸۸	جنیو پیدان و ناتوره کردنی یارانی پنجه مبه ر (د.خ) تاوانیکی گه لی کهورمه	۵۳۶
۱۸۹	بهشی دووم: باسی کهوره یی و پاکزی چواریاری هه زرت (د.خ)	۵۳۷
۱۹۰	باسی پاکزی و کهورمی هه زرمی عومهر (ر.خ)	۵۴۷
۱۹۱	مایه ی شانازییه کانی نهویبه کرو عومهر (ر.خ)	۵۵۵
۱۹۲	نیسلام بوونی عومهر (ر.خ)	۵۶۰
۱۹۳	راسپیرییه کهی عومهر و په یماندان به عوسمان	۵۶۱
۱۹۴	باسی کهوره یی و پاکزی هه زرمی عوسمان	۵۶۹
۱۹۵	مه زنایمتی و مایه ی شانازی عه ل کوری نه بوتالیب	۵۸۳
۱۹۶	بهشی سینه م: باسی کهوره یی و پاکزی نهوانی تر له عه شهره ی موبه شهره	۶۰۱

زنجیره	پېړستی سهره باسه کان	لا پېره
۱۹۷	مهزناهی زوبه پیری کوړی عهوام (ر.خ)	۶۰۱
۱۹۸	مهزناهی ته لحه ی کوړی عوبه یدولل (ر.خ)	۶۰۶
۱۹۹	مهزناهی سه عدی کوړی نه بو ومقاص (ر.خ)	۶۰۹
۲۰۰	مهزناهی عوبه یده ی کوړی جهراچ (ر.خ)	۶۱۳
۲۰۱	مهزناهی عه بدورپه حمانی کوړی عهوف (ر.خ)	۶۱۴
۲۰۲	مهزناهی سمعیدی کوړی زمید (ر.خ)	۶۱۶
۲۰۳	به شی چواره م: مهزناهی که سوکاری پیغه مبه ر (د.خ)	۶۱۸
۲۰۴	باسی که ورمیی عه بباس (ر.خ)	۶۲۴
۲۰۵	که ورمیی جه عفه ری کوړی نه بوتالیب (ر.خ)	۶۲۶
۲۰۶	مهزناهی فاطمه خانی کچی پیغه مبه ر (ر.خ)	۶۲۹
۲۰۷	باسی مهزناهی حه سه ن و حوسه ین (ر.خ)	۶۳۴
۲۰۸	که ورمیی عه بدوللای کوړی عه بباس (ر.خ)	۶۴۲
۲۰۹	که ورمیی عه بدوللای کوړی جه عفه ر (ر.خ)	۶۴۳
۲۱۰	که ورمیی زمیدی کوړی حاریس (ر.خ) که نازادکراوی پیغه مبه ر بوو (د.خ)	۶۴۴
۲۱۱	چاکیتی نوسامه ی کوړی زمید (ر.خ)	۶۴۷
۱۸۶	چاکیتی بیلالی کوړی رمباح که بانگدمری پیغه مبه ر بوو (د.خ)	۶۴۸
۱۸۷	چاکیتی موضعه بی کوړی عومه پیری قوریشی (ر.خ)	۶۵۰
۱۸۸	چاکیتی عه بدوللای کوړی عومه ری کوړی خه تتاب (ر.خ)	۶۵۱
۱۸۹	چاکیتی عه بدوللای کوړی مه سه وود (ر.خ)	۶۵۳
۱۹۰	چاکیتی سالم که نی رانی بوو و نازادکراوی نه بو حوزمیفه بوو	۶۶۰
۱۹۱	چاکیتی عه ماری کوړی یاسر (ر.خ)	۶۶۰
۱۹۲	چاکیتی عه مری کوړی عاص (ر.خ)	۶۶۲
۱۹۳	چاکیتی خالیدی کوړی وه لید (ر.خ)	۶۶۵
۱۹۴	چاکیتی موعاوییه ی کوړی نه بسوفیان (ر.خ)	۶۶۶
۱۹۵	چاکیتی نه بسوفیانی کوړی حه رب (ر.خ)	۶۶۷
۱۹۶	به شی پینجه م: باسی که ورمیی و پاکزی هاوسه رکهانی پیغه مبه ر (د.خ)	۶۶۹
۱۹۷	چاکیتی خه دپچه خانی کچی خوومیلید (ر.خ)	۶۷۰
۱۹۸	چاکیتی عانیسه خانی کچی نه بو به کر (خودایان لی رازی بی)	۶۷۳

زنجیره	پېړستی سهره باسه کان	لا پېره
۱۹۹	چاکیتى خاتوو سهودهى كچى زهمعه (خودای ئى رازى بى)	۶۷۹
۲۰۰	چاكيتىي خاتوو نوممو سهلهمهو نوممو حه بېبه (خودايان ئى رازى بى)	۶۸۰
۲۰۱	چاكيتىي زمينه بى كچى جه حش (خودای ئى رازى بى)	۶۸۱
۲۰۲	چاكيتىي صه فیهى كچى حویه (خودای ئى رازى بى)	۶۸۲
۲۰۳	چاكيتىي نوممو نهيمه ن كه له له و نازاد كراوى پيغه مېهر بوو	۶۸۳
۲۰۴	چاكيتىي نوممو سوله يم (خودای ئى رازى بى)	۶۸۵
۲۰۵	به شى شه شه م: باسى پاكرى و گه وره يى ياريدهدهران	۶۸۶
۲۰۶	باسى مه زنا هبى سه عدى كورى موعاز (ر.خ) كه ناغای خيلى نه وس بوو	۶۹۴
۲۰۷	چاكيتىي نوسه يدى كورى حوضه يرو عه ببادى كورى بيشر (ر.خ)	۶۹۶
۲۰۸	چاكيتىي سه عدى كورى عوباده كه سه رو كى هوزى خه زره ج بوو (ر.خ)	۶۹۷
۲۰۹	چاكيتىي موعازى كورى جه به ل و نوبه بيهى كورى كه عب و زميدى كورى ثابت	۶۹۸
۲۱۰	چاكيتىي نه بو ته لحه (خودای ئى رازى بى)	۷۰۰
۲۱۱	چاكيتىي جابىرى كورى عه بدوللاى نه نصارى (رمزى خويان ئى بى)	۷۰۱
۱۸۶	چاكيتىي عه بدوللاى كورى عه مرى باوكى جابىر (رمزى خويان ئى بى)	۷۰۲
۱۸۷	چاكيتىي سيماكى كورى خه ره شه (خودای ئى رازى بى)	۷۰۳
۱۸۸	چاكيتىي حوله بيبىب (رمزى خوى ئى بى)	۷۰۳
۱۸۹	چاكيتىي نه نه سى كورى ماليك (خودای ئى رازى بى)	۷۰۴
۱۹۰	چاكيتىي حوزميفه ي كورى يه مان (خودای ئى رازى بى)	۷۰۷
۱۹۱	چاكيتىي به راي كورى ماليك (خودای ئى رازى بى)	۷۰۹
۱۹۲	چاكيتىي حه سسانى كورى ثابت (خودای ئى رازى بى)	۷۰۹
۱۹۳	پيغه مېهر (د.خ) پهمانى برايمتى له نيوانى ياريدهدهران و كوچكاراندا....	۷۱۹
۱۹۴	به شى ده و ته م: باسى گه وره يى كو مە ئى له يارانى پيغه مېهر (د.خ) كه نه له ..	۷۲۲
۱۹۵	دوو كه سى تريان سه لمانى فارسى و صوه ميبى رۆمين (رمزى خويان ئى بى)	۷۲۶
۱۹۶	يه كي كى تريان عه بدوللاى كورى سه لامه كه نيسرائيلى بووه (ر.خ)	۷۲۸
۱۹۷	يه كي كى تريان نه بو هورميرميه (رمزاو رحه متهى خودای ئى بى)	۷۳۴
۱۹۸	دوو كه سى تريان نه بو مووسا و نه بو عاميرى نه شه رين (خويان ئى رازى بى)	۷۴۰
۱۹۹	يه كي كى تريان جه ريرى كورى عه بدوللاى نه ل- به جه لييه (ر.خ)	۷۴۵
۲۰۰	باشترينى جينى دووه مى موسولمانان كه پييان ده گوتري (تابعين).....	۷۴۷

لا پهره	پېړستی سهره باسه كان	زنجيره
۷۵۱	پاشه كى: باسى چاكيتي چهن هوزيكي عهرمب	۲۰۱
۷۵۵	پايه ي هوزمكاني غيفارو نهسلهم و نهشجعو جوههينه و موزمينه	۲۰۲
۷۵۸	پايه ي بهنى تهميم و دهوس و ته يى	۲۰۳
۷۶۰	باسى نه قيفو بهنى هه نيغه	۲۰۴
۷۶۲	پايه ي عهرمب و بهرپزي خاكي حيجاز	۲۰۵
۷۶۴	كهورمى يه مهن و عومان	۲۰۶
۷۶۷	كهورمى و لاتي عه جهم	۲۰۷
۷۶۹	كهورمى و لاتي شام	۲۰۸
۷۷۱	راسپيري (وهصيت) هكه ي پيغه مبه ر (د.خ) دهر باره ي خه لكي ميصر	۲۰۹
۷۷۵	باسى كهورمى و بهره وهرى نومه تي موحه ممد (د.خ) (كه گه لى كوردپش ...	۲۱۰

التَّاجُ الْجَامِعُ لِلْأَصُولِ فِي أَحَادِيثِ الرَّسُولِ ﷺ

تأليف الشيخ منصور علي الشريف
من علماء الأزهر الشريف

المجلد الثالث

دار المعرفة
بيروت - لبنان